Hollandtze
Mercurius,

Vervatende
Het gepasseerde in Europa,

Voornamentlijck in den Engelze ende Nederlantschen Oorlog, in 't Jaer 1666.

Het Seventhiende DEEL.

SAVEDRA: His

prævide & provide.

TOT HAERLEM,

Gedruckt by *Pieter Casteleyn*, Boeckdrucker op de Marckt, in de Keyzers Kroon, ANNO 1667.

De Patriotten der Vrij-gevochte Nederlanden zaligheyt en Vrede.

D*E meenigvuldige Veranderingen (ernstige Lezers) van 't ghegle-den Iaer* 1666. *hebben ons veroorsaeckt niet eerder als nu op te beuren: Wy verhoopen dat den Hemel ons ter naester Jaer vrolijcker stoffe sal verleenen, en door een Bredase Vrede veele onheylen doen verdwijnen, en verydelen de gedachten en pernicieusen arbeyt der geener die den Vrede haeten: Op dat eenmael de Christenheyt, en in de selve het Protestants wesen, nu soo ellendigh rondsom af-gefoolt en verslingert, weder om moge adem scheppen ende herbloeyen, en dit Bloedt-plengen 't welck sich verder dan van de barre Noort-Kaep tot de Colommen van Hercules en 't Heete Mooren-Landt uyt-streckt, te sien Witte Vlagghen langhst de Zee stranden: En den Oorlogh uyt dese Gewesten (op dat hy met May verhuyse) verdreven, oock daer door de Turckze Zarasijnen moghen werden af-geschrickt van Christenrijck te overvallen, en door zaem ghevoeghde Macht ghedwongen Godes Kercke meerder rust te laten, en minder quaets aen te doen: 't Welck d' Almachtighe verleene.*

Dit is nu het Seventhiende Deel, vervatende XVII. Wonderlijcke Jaren, by ons van den Begin. zijnde 't Jaer 1650. dus verregecontinueert, ende van tijdt tot tijt ghedruckt by Pieter Casteleyn, tot Haerlem, *in welckers Deelen gy sult vinden de navolgende Plaeten, als in 't Derde Deel,* De Slagh van de Ruyter met Aiscue.
De Slagh van Tromp voor de Temse.

In 't Vierde Deel: De Slagh van Ian van Galen tegens Appleton.
De Slach van Tromp voor de Hollantze Kust.

In 't Seste Deel: De Beeltenis van Christina, Koningin van Sweden.
De Beeltenis van den Grootvorst van Moscovien.

In 't Sevende Deel: De Slagh van de Venetianen in de Dardanelli.

In 't Negende Deel: De Slagh van Obdam in de Sont.

In 't Derthiende Deel, Het Casteel op Tyoan in Oost-Indien.

In 't Veertiende Deel. 't Belech van Nieuhuysel.
De Kaerte van den Donaustroom.

In 't Vijftiende Deel, De Drie wonderlijcke Cometen.

In 't Zestiende Deel, De Kaert van del Mina, Cabo Cors, en Cormantin.
De Kaert van Munsterlant.

In 't Zeventiende Deel, De Kaert van 't Brandende London.

Wy erkennen dan geen Hollandtze Mercurius voor d' onze, als die by den ghemelten Pieter Casteleyn, *Gedruckt, en van hem (onsent weghen) zijn onderteeckent: Haerlem den 14. April 1667. Uwen zelfden*

Hollandtze Mercurius.

...yter Castelëyn An... 166...

REGISTER.

De Plaet van 't af-branden van London moet staen fol. 152.

EYNDE van 't REGISTER.

I. Samb. Embl. *Simplex Historia est, lux, custos temporis, atque*
Veri parens, quæ gloriam tribuit bonis.
Gratia non ducit, propriis affectibus obstat:
Nil judicans, alios reliquit judices.

Het ZEVENTHIENDE DEEL van den

Hollandtsche Mercurius,

Vervatende het gepasseerde in 't Jaer 1666. In CHRISTENRYCK.

JANUARIUS 1666.

AL te warm scheen de Winter in dit aengevangen Jaer om de heete gemoederen in Christenrijk te verkoelen in hare branden de Oorlogs-lust: Wat wonder wast van dat Portugal en Spanjen/ op 't heerst Europise Climaet/ volharde in plaets van Treves/ noch den Pijl-koker aen te gorden? Daer selfs 't koude Sweden uytten ijssigen Sneeu betoonde den ijver van Oorlog omtrent de Weser/ den Orisont/ of de Wijssel te willen aen vanghen: Den Bisschop van Munster dede sulcks ongedwonghen omtrent den Yssel: Keurpalts en Ments omtrent den Rijn: Selfs de bonte Poolsse Rocken verwisselden haer gewaet in Harnassen/ om te betoonen/ dat sy nu inwendig als krackeelende/ onder malkander vochten om de Roosekrans/ gelijck sy wel eer als een borcht van Christenrijck tegens de Ongelovige hadden gestreden: Ja selfs Engelant/ af-ghesneden door de Natuyr van 't Water van alle Europianen/ lang Inlants geoorlocht hebbende/ lusten het hare Nagebueren

met Schepen te bespringhen/ als betoonende/ dat men haer in hun Rijck wel geen ongelijck had ghedaen/ maer dat sy andere Rijcken buyten haer sochten/ en van kleyne Landen/ als 't geringe Hollant/ daer in geen de minste Wet en wilden geset zijn; uyt dese ambitie volgden veele andere/en deswegen so groote ontrustinge over alle de Werelt/als immer Menschen souden konnen beleven. En aldus was Christenrijck niet alleen door Oorlog/ maer oock van valsche menschen/ verraders/ en goddeloose/ die met hoog gesach quamen / aen ghetast / onder dese monstreuse / verscheen mede een die sich noemde der Joden Messias, besneden op den naem Caeram . . . . Sevy, *alias* Nathan Levi, van Smyrna geboortig/ out by de 38. Jaren/ dicklijvig van postuyr/ dan wel geproportioneert van lichaem: Het waren nu al 15. jaren dat hy uyt zijn geboorte-stad Smyrna gejaecht wiert / om dat hy hem voor de Messias uyt gaf/ en wende hem doe na Constantinopolen/ en van daer na Tessalonica/maer daer oock te onveylig wesende/vluchte na Cairo by den Soudaen/en de opper-Tollenaer/ dat beyde zijn goede Vrunden waren ; Alwaer hy sich lange tijt onthielt/ tot dat hy op 't lest door Gaza neder na Jerusalem ging/alwaer gekomen zijnde/ wierden hem uyt de Egiptise Contreye geremitteert 4000 Realen/om aen de Armen/ die daer waren/ te distrubuëren / gelijck hy dede: De Rabbijnen aldaer meende dat haer die buyt soude ten deel vallen/ maer 'tgeluckte haer niet: Want hy informeerden wat de rechte Arme waren/ als bedroefde Weduwen, en vaderlooseKinderen,ookHuysgesinnen die haer best deden om met eeren door deWeerelt te komen, en echter met haer vlijt niet toe kosten,en gaf het gelt aen haer,desgelijcx deed hy ook vã al 'tgeene hem gegevẽ wiert,nemende niet voor hem,maer alles voor dẽ Armen: Waer over de* Rabbijnen so verstoort wierden/dat sy hem wilde steenigen/ beschuldigende hem van lastering: Soo dat hy weder om Jerusalem most verlaten/en ging op Reys na Smyrna: Ondertusschen sont een Jootse Propheet (die onder die Natie grootelijcx geacht is/ en te Gaza woonachtig) een Bode aen die van Jerusalem/ datse bedencken soude 't quaet datse aen die Persoon gedaen hadden / en dat hy die geene was welcke Israël wederom in 't Lant soude voeren/ en in vrede regeeren/ oock dat desen den waren Messias

en

* *Eenen Rabijn Gagas met 4. andere Rabijnen aen desen Nathan af-gesonden,hebben sich seer verwondert over sijne Miraculen,en bekenden dat hy was den warenPropheet, sy dedẽ boete in Asse en Sack-klederen,om dat sy hem in den beginne so tegen geweest waren: Onder diverseTekenen die hy haer dede,is dese eene: HyNathan voerde dese Rabijnen aen 't Graf des Propheeets Zacharia, daer hy haer belaste boete te doen, om vergeving te bidden voor die sware Sonden die sy tegens de Propheet Zacharia hadden begaen,welcke was tusschen den Tempel en den Altaer vermoort geworden : Als zy nu in de Speloncke des Grafs tradẽ,sagẽ sy aldaer een outMan,houdende eẽSchaeltje waters in sijn hant:Nathã beval haer te bidden,op dat haerSonden mochten af-gewassen worden:Waer op den ouden Man quam en hefte 'tSchaeltje op,geboot haer sich te wassen; welk Nathan siende,verhief zijn stem,en riep,*weest Barmhertig ô Heer,weest Barmhertig,en vergeeft deSonden des Volcx: *Daer op den ouden Man antwoorde, sy* sijn vergeven,*en ging also weg,wordende niet meer gesien:De Ioden besluyten hier uyt,dat desen ouden Man de Propheet Sacharias soude geweest sijn. Nathan bracht dese Rabijnen aen meer andre Grafsteden van desselfs Voorsaten,die over de* 100 *Iaer waren gesloten geweest, uytte welcke men levendige stemmen hoorden, en hy Nathan zeyde, dat hy selfs de Lichamen sach.*

en Koning was/ sulcx had hy al voor 20. Jaren geprophezeert/ waer op deze Levi altijt zijn fondament had genomen: De Joden van Jerusalem wierden bevreest/ en sonden twee Rabbijnen als Afgesanten na Smyrna/ om haer te excuseren; dese quamen daer in September laetst/ 2 à 3. dagen daer na dat hy aen-gekomen was/ openbaerde publijckelijck hare Commissie/ dat hem in groot aensien aldaer bracht/ leerende opentlijk in de Schoole ende Sinagoge/ versoeckende Aelmoessen/ om haer mede-Broeders te helpen van de Turckse Slavernye/ verstaende de geene die op de Galeye gevangen saten; Daer veele toe gaven/ en ettelijcke daer door zijn vrij geraeckt: En wist so door zijn kloecke Geest en rijp verstant allenskens in de gunst der Gemeente te komen / dat hem oock geluckte / want zijn Broeders/ die te Smyrna in goet credijt zijn/ spendeerde veel onder de hant aen 'tslechte Volk/ daer van sy hem t'eenemael versekerde: In die tijt openbaerde sich (sommige seggen door Duyvels list) meer dan 200. Propheten en Prophetessen / die een groote bevinge in 't Lijff quam / en daer na een druckinghe/ tot datse van haer selfs vielen/ ende als in zwijm waren/ seggende/ dat hy de rechte Messias en Coning der Joden was/ en dat hy 't Volck in alle sekerheyt in 't Beloofde Lant soude brengen / oock dat Schepen uyt Tharsis/ met Nederlants Convoy toe-komen souden / om haer over te voeren: Dat geseyt hebbende / quamen tot haer selfs / niet wetende wat sy gezeyt hadden/ tot groote verwonderinge van de Christenen/ die het dagelijckx sagen ende hoorden: Ja selfs Kinderen van 4. en minder Jaren kosten de Psalmen in 't Hebreeus lesen: De Outste der Joden wel merckende waer dit heen wilde / besloten daer in te voorsien / en leefden Raet in hare Synagoge; maer hy daer van verwittiche/ kreeg zijn toegenegene op de been/ zijnde sterck 300. Personen/ en quam op den selfden dag voor de Deur/ die van binnen ghesloten was / en merckende dat zijn kloppen niet ghehoort wiert/ begosten met Hamers daer op te slaen: die van binnen vreesende datte Deur aen stucken mochte raken/ deden open; Hy daer in wesende/ begon zijn verleyent voornemẽ te openbarẽ/ seggende absoluyt voor de tweedemael dat hy de rechte Messias was/ begeerende dat yder hem daer voor kende; In 't eerst stelden hun eenige daer tegen/ dan 't grau viel haer soo hart op 't lijf/ datse genoeg te doen hadden dat uytte Synagoge weg geraeckten: De gewaende Joden siende datse 't onkomen waren/ gingen na 't Huys van een de principaelste Ongelovige/ meenende hem daer in te vermoorden/ maer die ontquam het/ en vluchte na Sardes: Zy hebben doen niet alleen 't Huys geplondert/ maer 't selve geheel onder de voet getrocken/ waer door d'ander/ om dat haer 't selve niet soude mogen wedervaren/ hun veyns den geloof aen hem te slaen: Doen gingen de geloovige met hem 's nachts over straet / met een gevolch van omtrent 500 Personen met Toortsen in haer handen/ roepende/ Lang leve den Coning Messias: De Turcken sagen dit lang met goede oogen aen/ dan ten laetsten kregen 2. van de rijckste gevangen / en 't koste de Jootse Natie doen omtrent 1500. Leeuwendaelders: Den Sub-Bassa/ of Opper-hooft-Officier gaf te kennen/ dat hy van wegen zijn Meester den Grooten Heer geen Coning kon tollereren/ en soo hy sulcke dingen toe liet/ 't selve niet konde verantwoorden; gevende desen Coning Nathan 3. dagen tijt om uyt Smyrna te gaen/ 'twelck den selven ghehoorsaemde / en embarqueerde sich op een Turcks Vaertuych

na Constantinopolen: Soo haest als hy binnen de Casteelen quam/ ontmoeten hy een Capegi Bassa / ofte Opperste Deurwaerder / die hem voor den Primo Visir bracht: Van 't welcke / en hoe hy daer gevaren is/ wy hier na breeder sullen spreecken.

London jaloux op Oxfort/daer den Coning om de Pest geweken was/vresende 't Hof door volgende aenmaningen daer langer mochten blyven/ waren onbenoegt dat de Professor Robert Soet/ aldaer den Coning een soo smekende Oratie had voor-gedaen / dat hy 3. Conings Vrienden Heneage Finch, Conings Solliciteur/ Jan Berkenhead, Requestmr. / en Coll. Gillis Stranghan, tot Advocaten promoveerde; gemelte Oratie was doorspeckt met 't uyt-breyden der Oxforders getrouwigheyt/datse altoos geweygert hadden dē Eed te doen mette Schotse Broeders op 't Convenant/ en alles geduerich aen zijn Majesteyt hadden gedefereert gehad / en aen wien zy als aen haeren Souverain in desselfs hoogsten noot/als Konings Leger van Volck/ middelen en Vrunden waren verstroyt/ zy doen alle hare Stadts middelen hadden op-geset/ en den Koningh soo by ghestaen / dat alle * Presbutriaense Predicanten daer wel op mochten zwijgen: Desen Orateur bedanckte des Canceliers Hydes Zoon/ Prijsmeester des Conings uytten naem van 't Parlament. De sterfte binnen London had voorleden jaer binnen die Stad weg genomen 97306. menschen/ daer onder 68596. van de Pest: En 't geene remarcabel is/ binnen dat selve Jaer zijn in die groote Stad weder gedoopt 9676. Kinderen: Den Coning had het Royale Huys Windsor geordonneert om 's Rijckx Inkomen te ontfanghen/ en London te vermijden: Want selfs de meeste en voornaemste Ingesetenen vluchte / en bleven tot in dese maent uytte Stadt / soo dat van Huys tot Huys de Deuren geslooten waeren: Generael Monck echter bleeff daer binnen. De Fransse Natie in Enghelant woonende/ beducht voor onheyl/ doch van den Coning van Engelant protectie toe-geseyt zijnde/ bedancte zyn Majest. met desen beleefden Brieff:

INdien het U Heylige Majesteyt belieft: *Het is de Fransse Kerck in 't Savoy Sire, die U Royale en gunstige aenhooringe versoeckt: En van verre breng ick hier toe met my alle de harten en tongen deser Natie, waer uyt dit Lichaem bestaet: Soo als ick de gewoonlijcke eere heb om voor haer tot Godt te spreken, also hebben sy my de eerlijcke Commissie verleent desen dag uyt haren Name te spreken tot diens Stadthouder, een der allermogenste Lieutenants van de Goddel. Majest. waer van gy zijt een levendige Character. Ten is niet mogelijck Sire te swijgen daer so grooten oorsaeck tot spreken is, geconsidereert de varsse getuygenis van U goetheyt, die wy soo onlangs in faveur van onse Natie door U Majs. Declaratie hebben ontfangen, waer in het U belieft haer te dulden in u Heerschappyen, en onder de schaduw en protectie van uwen Throon. En hoe konnen wy verbergen op dese schielijcke genade en extraordinarise gunste onse open harten aen uwe S. Maj. in*

dese

* De Royalisten verhalen datalle de Swart-Rocken (so noemen sy de Presbutrianen) onder deze Oratie so devootig saten/ als luysterende Ministers/ alsoo de minste van haer (dus spreeckt Jan Selden een Royalist) niet onschuldig waren aen de Complotteryen tegens den Coningh/ en dattet vremt om sien was/ dat sy die so plachten te gebieden / nu soo zedich en stil saten: Een verheugelijck exempel voor alle Kingmans.

dese eminente gelegentheyt en conjuncture, tot eenige getuygenisse onser plicht en danck? Die Sire so groot zijn, dat wy die alle teffens niet konnen voort brengen : Want onse blytschap is so geweldig, dat in't extenderen wy ons tusschen hart en lippen verkropt vindende, die niet en konnen uytten :- Elck goet Fransman binnen u Koninkrijk is sekerlijk vervult met sulcken meeninge, en speçiael de welcke gy permitteert 't genot van de eerste en grootste van alle Intresten, even om onder u Croon nu te wesen als het was in de geheyligde tijden van de Religie, en by de Sympathie van 't Geloof : Maer grooten Monarch wy bidden u, verdraegt dat wy presumeren dat onse Kerck en Vergaderinge voor haer particulier sich mach aenmatigen een Recht op dese occasie van dese uwe generale Declaratie, en datse sich met een oog en licht van veele andre Françoisen verscheelende, mocht onderhouden werden, aengesien haer daer in een seer bysonder behout en intrest lecht, waer door zy oock met reden door middel van danckbaerheyt haer selfs hebben een weg gebaent gehad : Daer is geen twijffel Sire of alle Menschen sullen so wel als wy observeren d'oneyndelijcke liefde van uwe seer voorsigtige Declaratie: Alle Vremdelinge uwe genereuse herbergsaemheyt, en alle Franssen uwe onvergelijkelijcke genereusheyt: De maniere en verstant sal haer doen admireren over uwe wonderlijcke doordringende geest, als van u behoudelijke Policye tot verstroying van al de perniçieuse desseynen uwer Vyanden, die nu gedwongen sijn te bekennen dat u Maj. wetende de konst van Regeeren, in onse harten uyt gevonden heeft een versekerde wech om naturelle Françoisen te maken tot goede Onderdanen, gelijck zy zijn: Voorwaer gants Christenrijk, waer het sy, sal bekennen een perfect Genius van Christenheyt, en verbaest staen te sien een gemoet van Vrede, met aldus te Regeeren in een Declaratie van Oorlog: Die alle van de Protestante Religie mogen hier by leerẽ, dattet dient geconsidereert op u Goddel. Tijtel van Beschermer des Geloofs, *als de Saligste Baniere van u Croon. Sy moeten u considereren Grooten Monarch van alle eynden der Aerdẽ waer de Goddel. voorsienicheyt haer heeft geplaetst, als 't Opperhooft van de Gereformeerde Weerelt, ja so als dẽ Engel van de Kerck, en als 't Licht van Israël, speçiael van de Protestanten onser Natie, die in U Gebiet woonen, en die met ons de Reformatie en discipline der Engelse Kercke hebben omhelst, zijn ontwijffelbaer met extreem vernoegen, geobserveert in U Majs. Declaratie, of liever Orakel, door al de verlichting, Godvrucht, voorsicht, en moderatie, om 't welck sy Godt yder dach soo ernstelijck voor u Majest. Bidden in hare H: Devotien en Gebeden : Laet ons toe Sire 't selve noch eens te repeteren, doch in weynigh woorden, op dat wy u Coninkl. patientie niet en abuseren : Onse Kerk op dese occasie, heeft op dese Declaratie meerder en vordere gedachten en reflexien, sy gevoelt u Majs. goedertierentheyt mette meeste vreught en soetheyt der Françoisen, die sulcx gemeen met ons hebben, om dat het een Kerck is die de eere heeft dat gy haren Werckmeester zijt, als uyt U de vast-stellinge en de onderhouding spruytende. Zy sien op U Grooten Sire als haren Fondateur en Patriarch, het was uwe Majest. die haer als een anderen Apollo in dit vlootende Eylandt vast stelde, gy sorgde wijders voor dese Arcke :. Dewijl wy hebben de zegeninge om daer ons selfs geduerig voor den Throon van genade neder te werpen, soo oordeelen wy niet anders te zijn als onder de gezegende schaduwe en aensienlijcke protectie van uwe Majestt Daer om als de Kerck door Uw Majest. in hare eerste Privilegien wierde geconfirmeert, volgens de Christel. en Protestantse Declaratie, heeft buyten dien uw Majest. haer ondersteunt, op een tijt selfs als zy stont te vallen, en dat veele geloofden datte ware Intrest van Staet vereyschten hare geheele distructie. Ja genadigen Souverain, en is het niet soo dat sy is onder een dubbele obligatie aen U Majest. so voor behout als voor vast-stellinge? En dat gy nu, als gy bent ten tweede tijt haren Fondateur ende haren Vader? Zy daer door*

 mits

mits het Orakel, onder 't welck sy gerust leven, heeft verklaert 't geen alle François en is betreffende, en 't blijckt nu, hoe veel min het speçialijck raeckt en betreft de Leden, als seer evident en seker zijnde datte erkentenis veel krachtiger en doordringender van deze sijn dan die als van de andere. Maer gunstigen Monarch, wat kunnen wy doen 'tgeene eeniger wijs mach uyt-gedruckt worden; Voorwaer niet als swacke woorden, en behoorlijk danck brengen wy U toe over de Royale woorden, over de termen in u eygen Declaratie, over dat groot en behoudende Vat, gevloeyt uyt den Coninckl. mont van onsen Cyrus, in faveur van alle die van onsen geslacht. Wy hebben ons verstout dese bedanckinghen en dese woorden U Majest. te offreren, gelijck wy onderdanigst doen, als sincere, getrouwe, warachtig, en als de woorden uytter Ziele, de gedachten en hare bewegingen selfs. Wy hebben hier in voor alles Uwe Majest. te segghen, dat wy als harten geschaeckelt met liefdens yver en onderdanicheyt wy uw Verklaringhe voor Declaratie aen nemen, denckende niet beter te konnen antwoorden op 'tgeen U Maj. heeft ghelieft in ons faveur te doen publiceren, als 't geen wy nu segghen dat wy noyt sullen ophouden van voor U Maj, te wesen met alle wettelyckheyt en reverentie, en tederheyt, vaste liefde en meest verplicht, soo als d'alderonderdanigste, gehoorsaemste, en allerghetroutste van alle U Majests. Subjecten en Dienaers voor U mogen sijn.

Aldus gedaen door A. Lombard, *Predicant van de Fransse Gereformeerde Kerck binnen Londen, in 't Savoy.*

Op de selve tijt gaf Vranckrijck/ volgens 't Tractaet met de Staten Generael/ de volgende Declaratie van Oorlog tegens Engelant uyt:

By den KONINGH,

SYN Majesteyt verstaende datter eenig misverstant tusschen Engelant en Hollant was gekomen, heeft aen sijn ordinaris Ambassadeurs gelast alle officien te doen om uyt zijnen Naem dese tweedracht in haer geboorte te smooren: En met ongeneugte verstaen hebbende datte saken soo verre waren gekomen, dat het stonde om Actien van vyandtschap te bedrijven: Soo had zijn Majest. aen den Coning van Groot Brittangien zijne extraords. Ambassadeurs gesonden, om door nieuwe officien te tenteren, 'tselve te stutten, en om dese differenten by te leggen door Verdrag: Maer sijne Mediatie en heeft dat effect niet gehad daer op men wel hoopte: De Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederl. Provintien met aendringing by sijn Majesteyt volhardende om te executeren 't Tractaet van de Ligue Defensive die hy met haer gheslooten heeft den 7. April 1662. en zijn Maj. sich geobligeert vindende om te voldoen zijn Koninckl. Woort, en aen de engagemens in de welcke hy door een wettelijk Tractaet was getreden, op een tijt als Engelant en Hollandt noch in goede correspondentie waren, en buyten eenige apparentie van rupture: Soo heeft zijn Majest. verklaert, gelijck hy doet door dezen jegenwoordigen, getekent met zijn Hant, te hebben vast ghestelt en geresolveert omme de gezeyde H: Staten Generael van de Vereenigde Nederl. Provintien te secoureren, in gevolge van 't gezeyde Tractaet van Defensive Ligue, en te voegen alle zijne Machten met die van de ghezeyde H: Staten Generael, om te ageren tegens d'Engelsen, soo te Water als te Lande; Ende tot dien eynde beveelt zijne Maj.

wel

wel expresselijck alle sijne Onderdanen, Schepen, ende Dienaers, te loopen op de ghezeyde Engelzen, haer verbiedende van hier nae met de selve eenighe communicatie te houden, noch Koophandel, noch intelligentie, op pœne van 't leven. Ten dien eynde heeft zijne Majest. van nu af aen gerevoceert ende revoceert alle permissien, Passeports, Sauveguardes, ofte vry geleyden, die toe-gestaen mogen zijn, door haer ofte door zijn Lieut. Generaels, ende andere Officiers, contrarie dit teghenwoordige, en verklaert de selve voor nul, en van geene waerde, verbiedende aen yder, wie het zy, daer op eenigh regard te nemen: Zijn Majest. gebiedt en ordonneert aen den Hertoge van Beaufort, Pair van Vranckrijck, Grootmeester, Hooft, ende Sur-intendent Generael van de Zeevaert van dit Koninckrijck, aen de Marschalcken van Vranckrijck, aen de Gouverneurs en Lieut. Generaels van sijne Majest. so in sijn Provintien als Legers, Velt-Marschalcken, Colonels, Veltheeren, Capiteynen, Hoofden, en Geleyders van sijn Krijgsvolck, soo te Voet als te Paert, Françoisen of Vremdelingen, en alle andere Officiers die 't aengaet, den Inhout des tegenwoordigen te executeren, yder in sijn district en binnen haer bewint en Jurisdictien: Want dat is den wille sijnes Majests. die verstaet dat men dese publicere en affigere in alle sijne Steden, so aen de See als elders, ende in alle zijne Reen, Havens, en andere Plaetsen van zijn Koninckrijck daer 't noodig is, ten eynde niemant onwetenheyt pretendere: En dat aen de Copyen behoorlijck gecollationeert, so veel geloof werde gegeven als aen het Origineel. Gedaen te St. Germain en Laye den 26. January 1666. Getekent *LOUYS.*

En veel lager, *Le TELLIER.*

Ende tot meerder verklaringe van dien dit volgende:

Van weghen den CONINGH.

ZYn Maj. onderregt zynde, dat d'Engelze, welcke tegenwoordig bevonden werden in 't Rijk te sijn, vrees hebben van in hare Persfonen, oft besit harer Goederen gemoeyt te werden, en sulcx wegens d'Ordonnantien van den 26. Ianuary lestleden, door de welcke Sijn Maj. heeft verklaert alle sijn Machten met die der Ho: Mo: Heeren Staten der Vereenigde Nederlanden te willen vervoegen, om d'Engelse so te water als te Lande tegen te gaen, en mede belast aen sijn Onderdanen de selve vyantlijk aen te tasten, en geen gemeenschap voortaen te hebben, oft eenighe Koophandel daer mede te drijven: En hoewel dese vreese gants ongegront zy, overmits de voorss. Ordonnantie alleenelijck luyt teghens die Engelse de welke na dees tijt ter Zee door de Vassalen of Onderdanen van Sijn Maj. gemoet werden, of die op de Kusten van sijn Rijk haer vyantlijck zullen vertoonen; en niet tegens de particuliere, welke in het Rijk haer Huysen en Hovenen hebben, en aldaer ghekomen sijn op het goet vertrouwen en correspondentie, tot noch toe tusschen dese Kroon en de Kroon van Engelant gehouden: So heeft nochtans Sijn Maj. zyn insichten besonderlijcker willen uyt-drucken, en geordonneert, gelijk hy ordonneert by dezen, dat de ongenaturaliseerde Engelse die haer vesting in dit Rijck hebben, of daer tegenwoordig in sijn, binnen de tijdt van 3. Maenden, van den dagh en datum deser, daer uyt sullen hebben te vertrecken, en hare Goederen middelerwijl veylig te verkoopen, en allen 't wegen over voeren, ende verbiet Sijn Maj. wel strengelijck aen alle Sijn Onderdanen de selve particuliere Engelse eenig molest in hare Persoonen ofte Goederen aen te doen, onder welck deckzel het oock soude mogen zijn, het en ware door de wegen der Justitie, en even als sy vooren de ge-

publiceerde

publiceerde Ordonnantie van den 26. Ianuary leſtleden hadden konnen doen. Gebiet en ordonneert zijn Majeſt. aen alle Gouverneurs, Lut. Generaels, en Intendenten zijner Provintien, particuliere Gouverneurs zijner Steden, en Gerechtigheden, Bailjuws, Velt-marſchalcken, Provooſt en, alle Rechteren, hare Luytenanten en Officiers, en andere alle zijne Vaſſalen ende Onderdanen die 't aen-gaet, van goede opſicht, en de hant elck nabehooren ſtrickteliјck tot d'exacte obſervatie dezer te houden, welcke zijn Maje. wil, dat af-geleſen ſal werden, en geaffigeert in alle Steden, Voor-Steden, ende andere Plaetſen van zijn Ryck daer 't noodig ſal zijn, op dat niemant oorſake van ignorantie pretendere. Gedaen tot St. Germain in Laye den eerſte Februarius 1666. *Getekent* LOUYS.

Lager ſtont, LE TELLIER.

Vranckrijck ontboot oock zijn Envoy uyt Engelant t'Huys Monſr. Maes, af-geſonden om der Franſſe Koopluyden intreſt/ wiens Schepen aen-gehaelt waren by de Admiralit. tot London te bevorderen: Doch Engelant kreunde ſich weynig/ en lieten hem met leege handen over Zee wandelen: Sy ſonden den 13 deſer ſtrack een van hare Kapers op de Franſe Kuſt by St. Malo/ ſeer na aen de Wal komende/ had zijn ſpeculatie hoe elck daer ſtrack op 't geluydt van de Trommel in 't harnas quamen/ op hem ſchooten/ doch ſonder ſchade te doen: 't Is waer dat d'Engelſe in deze tijt ſeer verachtelijck van de Françoiſen ſpraken/ om dat die Majeſt. 't Intreſt van Hollandt amplecteerde/ en daer om hadden ſy de volgende reden in de mondt: The Frens King and Hollant at tis feared matters cannot long ſtand in the poſture they are now in, without ſome forther miſchief. Men belaſte ſtracx al d'Eylanden na aen Vranckrijk gelegen/ te voorſien/ en Gener. Lambert op Jarnſay gevangen in Cornette/ wel te bewaren. En men reſolveerde by Proclamatie den geweſen Protector Richard Cromwel/ Colf Cobbet/ en Philips Deane voor den 1. Mey weder in te roepen/ of datſe ſchuldich ſouden werden verklaert aen Hoog Verraet: By deſe wierden door Gen: Monck noch een goede partije andere vrunden van Cromwel gevoegt: Doch men heeft noyt gehoort dat yemant op deſe indaging binnen Londen is gekomen/ als eenen Deſ bourg/ voor deſen onder Cromwel geweeſt Admirael ter Zee met Monck en Dean. Daer en tegens maeckte den Koning tot Baron den ijverigen Spaens Munſterſe Miniſter te Bruſſel/ Mr. Jan van den Tempel/ een groot creatuer van geen kleyn quaet voor Nederlant in 't generael: Eenen Walther Vaen die tot Kleef van London ghe-ſonden was/ om ingeval tot zijn deſſeyn voor Enghelant niet te geraken/ ten minſten de Negotiatie van den Hr. Keurvorſt met andre Potentaten te doorſnuffelen/ abuſerende deſe dagen wel groffelijck zijn Meeſter/ met 't advijs dat de Handeling met Hollant aerſelde. In die dagen quam oock te Edenburg eenen Mr. Pet/ die ick niet en weet of zijn ſaken al veel beter beſchikten; want den Coning had hem geſonden na de Boſſchagien en Wouden in 't Noorden/ om te verſpieden of daer ſo wel niet als in Noorwegen goede Scheeps-maſt-Boomen waren: Hy gaf van hem datter wel goet Scheeps-timmerhout te krygen was/ maer de moeylijkheyt van ter bequamer plaets te brengen/ was wat al te groot. Te Winterton/ by Jarmuyen/ ſtrande doe een Menſche Rib-been/ wegende ſtijf 57. pont/ was vierdehalf voet lang: De Medicijns oordeelden 't ſelve van een Reus te zijn.

De

De Engelse verhalen datte Gener. de Ruyter een Brief dese dagen aen den Graef van Santwits had gheschreven / over de vryheydt van zijn Schoon-Broeder/ in een der Oost-Ind. Schepen gekregen: 't Welck hy vriendelijck en vrij verkreegh/ sonder eenighe conditie / als datten Graef van Sandwits weder aen de Ruyter dede seggen/ dattet na zijn Majesteyts behagen was/ en daer by/ dat hy in recompense mocht in vryheyt stellen Capt. Howard/ die in de Fregat de Merlin by Tanger sich soo braef had gedragen. Op kosten van alle uyt en in-gaende Goederen begost men doe in Schotlandt groote Magasijnen op te rechten/ om by ontsteltenis van eenighe harer Oorlogh-Schepen provisie en voorraet altoos ghereet te hebben. Den 25. deser was over London een swaer tempeest / niet alleen de Gevels en de Schoorsteenen der Huysen / maer oock de Schepen en Menschen op de selve ten wederzyden van de Brugge op de Teems wierden geslagen/ en verdroncken/ duerende den storm langh/ en seer violent. Daer waren meer andere tempeesten die de Aerde dreyghde: Want behalvens dat Vranckrijck Brabant en Henegouwen eyste: Sweden de Stadt Bremen: En den Bisschop van Munster der H. Staten Gebiet: Sont Engelant aen Cur-Keulen/ om door die Prins de passage der Francoisen na Maestricht te beletten/ spenderende daer toe vry veele penninghen. Onder dies bleven noch ettelijcke Nederlanders in Engelant aen-gehouden/ en wijts en zijts versonden/ van welcke eenige t'Huys komende/ niet ghenoegh van hare groote ellende en slecht tractement wisten te spreken/ meer prijsende de hulpe aen haer gedaen van cenige particulieren / als wel door die van de Regeeringe aldaer: Gelijck oock de Gravinne van Chetterfielt/ Weduwe wijlen den Heere van Heenvliet / op een ruwijn Casteel / dicht by haer Huys/ aen ettelijcke Duytze Gevangens 300. gl. aen gelt sont/ een Os/ partije Broot/ Bier/ en Stroo om op te slapen: Eenige Kooplieden van London deden oock hun vlijdt om de Nederlanders te soulageren/ met gelt als anders te sustenderen: Edoch d'Engelse waren daer in so vuyl/ datte Nederlanders seggen/ sodanige caritaten aen hun noyt verhantreyckt te zijn: Oock waren veele na Wallis/ Bristol/ en de West/ of 't Lant in seer wijt versonden / van waer men noyt geen tijding van haer vernemen konde: Engelant mogelijck achtende / datte Vereenigde Provintien tegen haer niet populeus genoegh en waren om Vlooten vrijwillig (niet door pressen) uyt te setten. Den Koning gaf dese dagen zijn genegentheydt wel te kennen om weder binnen London te komen/ maer wyl den stanck van de Kerckhoven soo groot was/ en onharbelijck/ wierde gelast buyten het wekelijck vuyren in yder Straet/ noch alle Begraef-plaetsen met 2. voeten Aerde te bedecken / maer de stanck echter continuerende/ also d'Engelse Natie verbuylent optte natuyr zijn/ so bleef den Koning/ tot groot displaisir van de Londenaers/ dese geheele Lente tot Oxford/ wijl zy om de aen-gelegen Bergen/ vermaeckelijcke Bosschagien en valeyen/ als Haerlem in Hollant/ een der gesonste Luchten van dat Koninkrijck wiert geoordeelt. De Poëten van London in dese tijt alle bederf van Commercie en Zeevaert/ maer speciael de groote sterfte binnen hare Stad beoogende/ maekten op 't laetste dese geestige vaersen voor hare Burgers:

Iter Boreale his Country Clown: Or the Country Scourg'd for their Barbarisme to the

CITIZENS.

NOt a hard Bed ith Country to procure?
These Citsens are Pest'lent fellowes sure
Varlets! And voit of Christian concern,
Had they been Gypsies they had lain ith Barn
But see what comes on't; they had left enoug,
Good Beds ath home they are turn'd Hedg-birds now.
What evir Star guided you to this Rable,
You can't adore your Saviour, noth ith stable
There Argus waits so to way lay a Stranger,
He must a Wise Mā be that gets to th'manger
Rude sa'vages did on Pauls shipwrack take,
Much more compassion, and a Bonfire make
But, let a Man but look, as from the City,
And, toug a Brother, fear has swallou'd pitti.
There's Corn enoug in Egipt one would think
Yet duble monei can't buy Bread and drink,
The rustik scumme the generous City sligtes,
And Israël crowches to the Gibeonites:
There is no Famine, but a foolish dread,
Yet money cannot purchase mouldy Bread:
Thus among theeves fell the unhappy Man,
But th' Country yields not a Samaritan,
Yet, say some one had full of mercy bin,
It were in vain to bring him to an Inne,
Especially with two pence, for I saw't,
We could not drink at door once for a groat
And yet I understand their fear was such
Not that we brougt tot little, but too much;
Eat no more Pigs, and Geese with my consent
And let'em hang them selvē to pay their Rent
Sligt but a while the Capon, and the Conie,
The landlord thē may take Eggs for his moni
But now keep off, whence come ye pray from London;
I and my Wife and Family are undone;
He starts, and his hair stares, thē bak he flies,
Look what a Basilisk lurks in his Eyes,
Stand of thou gasthly terrour to Beholders,
Away wit that deaths head upō his shoulders
The Grave expects thee, and methinks i see
The veri wormes hou they crawle after thee,
Your carriage to the dead so barbarous was,
That they scarce got the burial of an Ass.
But we may cross your Briefe for it, when you
Burn your old Barns that we may buld ye new
Your courtesie from July to September,
Shall be requited with a Pray Remember.
If this be the Event, let me fall then,
Into the hands of God, and not of Men;
Of Men? I am mistaken it appears; (Bears
Of Wolves and Tygers, Panthers, Vulturs,
Mastifs, hold there my passion is misled;
They're Country Currs, hang'em, not soo right bred,
Bumkins, and Boobies, every mothers son,
Is baser then te ground he goes upon;
Their sordid feet are shod with woodē clogs,
Ioh would have scorn'd to set'em wit his Dogs
What shal I say? They are a senclefs stock,
Offandal'd Jewes from top to bot om block,
Natures roug-cast, and Chaos like enorme;
Cubs that are scarcely yet liekt in to forme.
They are (as wittily they Poët writes)
In Understanding very Adamites, (Clown,
Next lord Majors day brings up the gapeing
But we will hiß and hoot him out of Town.
Aud make the Rusticks hast so to be gone,
That their Hobnails shall fire at every stone,
As to a Citizen mists this abuse (cuse:
T'have brougt a Farme had been a good ex-
Or far, or near, or where soever be it
Never had he so fit a time to see it,
Whilst such as hap no mony, man, or woman,
They foud I fear, short Commons on the Common.
Whom now we point at, saying as they pass
Nebuchadnezzar's newly come from graß,
I could, but time wont let me further go.
And so I bid thee Farewell, Hait Ge Ho.

Poolen

Poolen en Duytslant scheenen nu weder op nieus gedreyght met ongelucks/ en voorwaer niet te vergeefs/ de Pest/ den Oorlogh/ en groote mis verstanden tusschen de Gebieders van d'een en d'ander sijde op stonden: 't Is waer datte Prinsdommen van Oppelen en Ratibor wel aen de Poolsse Kroon als aen de selve behoorende: wierden op-gegeven voor elf tonnen gouts/ waer van alreede 5. aen Vranckrijck waren ghenooten/ met belofte / soo ras volle quitantie verscheen/ de rest te sullen ontfangen. Maer de dreygementen der Turckze Gebueren/ de onlusten der Ongarise Stenden/ en 't vervolgen der Protestanten in des Keyzers Erf-landen gaf niemant rust: Den Keyzer verboodt wel de Princesse Ragotzky / dat sy de Gereform. Kercken in Ongarijen niet langer en soude vervolgen / selfs op de verbeurte van alle hare Staten en Goederen; maer de Roomse Geestelijcken vraegden daer weynig na; Zy wisten de Princesse wel bedeckte middelen aen te wijsen/ ghelijck men toch die yemandt snijten wil / wel haest een stock ghevonden heeft. Maer de Poolen hadden geen sin dat men in Cassuben/ een half mijl van Dantzich/ op 3. Koninghen dach in de Lucht had ghesien 2. groote vechtende Adelaers/ beyde graeu van couleur/ de becken en klaeuwen geel / de staert met witte vederen / zijnde seer vreemt dat hier het Wijfje het Mannetje hals en hooft soo door-sloeg/en overwon / datte selve by Putzko in Zee viel / daer het Wijfje 't Mannetje doodt sloeg; 't welck by seker Heers Dienaer gesien/ roepde met zijn Boot daer nae toe/ en bracht de doode en levendige Arent mede/ onaenghesien 't Wijfje noch tegens de Dienaer/ hoewel te zwak mits al 't vegten/ sich ter weer stelde. De Dantzickers exempel aen de Stadt Thoorn nemende / en vertrouden de Polen niet/ maer waeckten de Burghers weder al soo sterck op de Wallen als in Oorlogs-tijt: Doch den Coningh van Poolen schreef om haer gerust te stellen/ aen haer uyt zijn Hoff desen Brieff:

JOHANNES CASYMYRUS, by der Gratie Godts Koning in Poolen, &c.

E*Dele, Achtbare, Lieve, Getrouwe:* Wy hebben onlangs niet sonder merckelijcke alteratie vernomen, hoe dat binnen de Stadt Dantzich een gerucht was gekomen, als of wy (uyt opgevatte ongunst tegens uwe bestandige trouwe, en uwe soo veele met ons geledene periculen) gemeent waren yets quaets voor te hebben, waer over albereyts groote tumult in de Stadt was ontstaen: En wy als billijck willende sodanigen onheyl tijdelijck voor-komen, waer toe wy seer yveren: So laten wy dieswegen gonstelijck dit schrijven aen u afgaen, U L. aenseggende dat gy aen onse Coninckl. Genade en goede willen gants geen twijffel behoeft te slaen, maer sich van dien wel versekert te houden, en dat wy soo u als uwe Stadt in de volgende tijden in behoorlijcke bescherminge houden, en beletten dat u l. niet quaets over kome: Hebbende weghens ons, ja noch meerder en alles goets te verhoopen. Blijven u l. met Koninkl. Genade genegen. Gegeven in der Camolduweser Einode voor Warzauw, den 5. January 1666.

Te Weenē was nu vast gestelt om Lubomirzky tegens de Kroon t'assisteren/ alsoo de Koninginne met Vranckrijck ghehecht/ niet anders dan een Fransse Successeur op den Poolssen Throon socht in te dringen/ en sulckx teghens het Intrest

Intrest van den Huyse van Oostenrijck. Den Keyser versocht doe ordre aen zijn Bruydt sich op dit Iaer nae Oostenrijck sich te prepareren: Op welcks succes Don Jan (hare natuyrlijcke Broeder) haer quam de Handen kussen/ maer alsoo hy by 't Spaense Hof in ongunst was / vertrock hy strackx weder na Sarsuela/ zijn verblijf-plaets / daer hem de Grooten van zijn Bende besochten. Den Gesant van den Bisschop van Munster had tot Regensburg en te Weenen zijn Meesters sake tegens hare H: Mo: schoon op-gedist en geallegueert: Dattet een infractie was en breucke van 't Instrumentum Pacis tot Munster, dat om een vreemde t'assisteren, 't eene Lit van 't Duytse Rijk 't andere soude beoorlogen, gelijk nu die van Lunaburg onder de hant mette H: Staten getracteert, en in effect voor hadden, &c. Een ander advijs kreeg den Keyser uyt Munchen/ van de Hertoginne van Beyeren/ hoe dat sy twee van hare Kinderen hadde verlooren / en selfs geheel siech was/ en dat het derde Kint 't welck by haer noch over bleef/ was van een seer tedere complexie. Den Engelse Minister / die wel eer onder Keyzer Ferdinandus de III. was Pagie gheweest/ by den Keyser Audientie hebbende/ knoopten aldaer na zijn manier 't intrest van 't Huys van Oostenrijck mette Munsterse Krijg/ daer Engelant in geengageert/ en Vranckrijck tegens was/ insisterende/ dat de partije van Engelandt by 't Duytsche Rijck mochte werden gehouden/ &c. Maer men antwoorde hem dat Keyserl. Maj. al moede van Oorlogen was tegens de Turcken / maer liever dese sake soude willen bemiddelen door een goede Vrede. Van Constantinopolen quam doe door Poolen te ruch den Engelsen Resident / aldaer 20. jaren geresideert hebbende: Hy quam te Podhotec by den Waywod van Crakouw / die alsoo dat een goet Politicus is/ hem een spoedige Paspoort om na Huys te reysen/ verschafte. Op die tijt quam zijn Doorl. van Brandenburg te Kleef/ en gaf zijn Ministers in den Haghe ampelder Caracters om op nieus te handelen / met hare Hog: Mog: Ende tot dien selfden eynde vertrock den Heere van Beverningh oock uyt den Hage na Kleeff / 't welck aen Engelant en den Prins van Munster groot na-bedencken en jalousije causeerde. Te Hamburgh/ wijl de Sweden sterck over na d'Elve quamen/ en in Pomeren onder Gen: Wrangel die den 23. deses te Gustrauw en soo te Wismar met veel Krijgs-volck arriveerden/ daer men hem op 't Casteel en te New-klooster onthaelde/ nam men geen kleyne ombragie wat Sweden toch nu mocht voor hebben met alle dese Armatura / wijl de Coningin van Sweden aen de Kinder-pockjes vrij wat zwack / oock Christina van Roomen stondt na Stocholm te keeren: En men duchte als den 8. deser 's nachts het Tuchthuys aen vier hoecken in brant/ en gants in kolen raeckte/ datter gewis verraet binnen/ en pers op hare stadt aen geleyt was: Den gevangen Ferrara ontsnapten in dese occasie zijn Kercker/ dan wiert tot zijn leet-wesen neffens andere gevangens die langhst der straten met Blocken en Ketens aen de Beenen liepen dwalen / weder op ghevat / en na een ander Logement in Hamburg gebracht: En niet alleen dese Stadt en Dantzich/ maer oock Bremen wierde jaloux op de desseynen der Coningen: Dese alle wierden om datse als kleyne Republijcken welvarende Koopsteden waren/ alsoo seer van Monarchen bewaengunst/ als immer de Vrije Vereenigde

nigde

nigde Nederlanden: Waer om was het dat de voorsichtighe Magistraet van Bremen in desen tijt aen de Staten Generael desen Brieff af sonden / als beoogende datter eenige Princen waeren / die niet anders voor en hadden als in troubel-water te visschen:

Hooge Mogende Heeren: U Ho: Mo: is althans uyt de gemeyne geruchten bekent, hoe datte Coninckl. Majest. en de Kroon Sweden een groot getal Krijgsvolck te Paert en te Voet, ten deele uyt Sweden gebracht, ten deele in Duytslant geworven in de Hertogdommen Bremen en Veerde, naest hier om dese Stadt heeft laten leggen, daer mede het soo verre is gekomen, dat alreede zedert eenigen tijt eenige Ruyterwachten op onse gronden en bodem seer na tot op een vierendeel mijls weegs aen dese Stadt uyt-gestelt zijn, waer mede oock de Commercien seer getroubleert ende gespart is geworden, 't gerucht verder gevende dat soodanige stercke armature en voornemen verder op dese goede Stadt gemeynt soude zijn, so dat wy oock billijck groote apprehensie daer van nemen, en so veel mogelijk ons in postuyr setten mogen. Also dan ook u Ho: Mo: niet verborgen is datte hoogloffel. Croon Sweden eenige pretensien op ons en dese Stadt maeckt, en by het in Ao. 1654 door krachtige interpositie van u Hog: Mog: behandelt Accoort, noch een ende anders is uyt-gestelt, men ons oock verscheydene contraventien teghens 't selve Accoort imputeren wil, en wy noyt geweygert hebben alles wat na communicatie der Imputatis, billijck en verantwoordelijck zy, ons believen te laten, ende als een wech amicablis compositionis (als de welcke soo wel in Instrumento Pacis generalis Germanicæ van 't Jaer 1648. Articul 10 §. Civitati vero Bræmensi, als in het Stadise Verdrach selfs, en beyderzijts cum prohibitione vie facti & armorum bestemt) te vooren aen de hant te nemen: Hoewel wy altijdt de reflexie op Keyzerl. Majest. en 't H. Roomze Rijck, oock onse hooge Heeren Geallieerden en Benabuyrden daer by gestelt, edoch de Communicatie Imperiatorum noyt konnen erhouden: Soo hebben wy doch nu meer voor de bekoming van sodanige Communicatie, om het aenstaende gevaer, en alle verdere besorgde onheyl voor te komen, ons geaccommodeert, en de Coninckl, Sweetse Veltheer Heeren Graef Wrangel, met een beschickingh be-eert, oock ons gevallen laten verder na Stade tot de beraemde verdere Tractaten, en ten voorsten sonder eenige Mediatie d'onse af te veerdigen; die oock huyden in Godes Name zijn af-ghereyst, daer by wy ons gelijcke wel niet hebben begeven, d'exhibitie van eenige Heeren Mediatores, ende inter ponenter, maer veel meer pro re Nata, den selve daer toe bidden, ons per expressum gereserveert, ende voort behouden. Nademael wy dan tot noch toe niet hebben konnen weten, wat onder den schijn der Goddel. Handelingh of anders ons mocht aen-gemoet werden, en by ontstandene roep van noch meer op-gebodenene ende te wervene Volckeren wy besorgen moeten, dat sulckx eenichsints duriora postulata geven mocht, de welcke te declineren of te vermelden ende te behandelen wy alleen te weynig zijn mochten. Soo gelangt hier mede U Ho: Mo: ons gants dienstelijcken beden, den selven gelieven haer hoogst-goedich Mediatie ofte interpositie van self, ende als proprio motu te offereren, oft ons oock niet verdencken dat wy 't selve voor-slaen ende daer op dringhen, edoch op den onverhoopten geval, indien van de zijde van den Koninckl. Sweedtze Veltheer, de selve niet soude werden aen-genomen, als dan yemandt uyt haer middel hoogh geneyght te Committeeren, die assitendo sich onser by de Tractaten mede mocht aen nemen, ende in gevalle geen billijcke ende verantwoordelijcke Conditien te bekomen waere, deze hare oude Geconfœdereerde ende wel genegene alsoo aen de hant te gaen, als het U Ho: Mo: nae haer wel-

 bekende

bekende prudentie, ende vailliance pro Intresse Religionis & Vicinitatis, oock anders van 't best achten ende goet vinden sullen: Sulckx wy ons tot U Ho: Mog: wy ons gantschelijck getroostelijck, ende zijn het om de selve met bereytwilligben dienst yder tijden te verschulden eerbiedich: U Ho: Mo: daer mede de krachtige beschuttinge Godes tot ernstandige lijfs gesontheyt, ende alle gewenste fleur en op-nemen der selver, ons deze Stadt ende aen-gehoorige tot bestandige, gewogentheyt getrouwelijck beveelende. Gegeven onder onze Stadts secreet Zegel, den 27. February 1666.

Italien/ als geen 't minst gedeelte van Europa/ begost al mede de Hemelsse tempeesten te smaken/'t quade water quam daer als elders oock over 't Lant loopen/ want de boose geesten hadden over alle de Weerelt in dese dagen ick en weet nau wat al war-achtige stucken geinventeert. Venetien (hoewel den Turck so dapper uyt-houdende) most al mede aen dien dans:'t Gebeurde dat sy die pretenderen de Souverainiteyt van de Adriatise Zee/een Recht 't welck sy buyten tegen-spreken nu al veele Eeuwen hadden beseten/in dat vaerwater een Scheepje bejegende dat van onder de Heerschappije des Paus quam/ dat de gewoonlijcke Coustume af-geeyscht/ en den Schipper sulckx weygerende/ wiert 't selve te Venetien op-ghebracht: Den Paus dit hoorende/ dede door zijn Nuntius om d'ontslaging van dat Scheepje aen houden: Dan sulcx niet volgende/ versocht bemiddeling / en dattet Scheepje van Ferrara soude werden gebracht/ 't welck daer soo ras niet en arriveerde/ of den Paus dede al de Venetiaense Schepen tot Ancona en in andere zijne Havens arresteren/ selfs de Zeylen en Roers van alle / ja van de minste Vaertuyghen en Schepen der Venetianen latende af nemen/ op dat sy toch niet en souden eschapperen: De Venetianen sonden stracks aen haeren Ambassadeur te Roomen / om by den Paus over dese impostures te klagen/dan d'Audientie wiert hem geweygert: Waer hy ging by den Cardinael Patroon/die den Paus voor af vermaende: Wat letsel men de Venetiaense Wapenen tegens de Ongelovige Sarasijnen met dit haspelē en quaet spul dede,en dattet nu immers voor dē Paus geē Heyligheyt en was te affronterē eē Republijk,aē de welcke behalvens St. Pieters Staet,gants Christenrijk most dankbaer sijn,ja behoordē de behulpsame hant te bieden. Den Paus voorwaer een deugt en conscientieus Mensch/ dede door den Cardinael Patroon den Venetiaense Gesant wetē: Dat ten regarde van sijnes Meesters Oorlog metten Turk,men de injurie op de Adriatise See geschiet,nu ter sijde sonde stellē,alle gearresteerde Schepē soudē ontslagē werden,doch dat om hem Paus vergenoegē te geven,en op dat hy in deses geen inbreuk in sijn eere soude lijden, was geresolveert de consultatien aen te hooren van seker aental Cardinalen, die hy ten dien eynde soude doen vergaderen. Dese onlusten heeft den Paus met ooglupcking in stilte en vergetenis gebracht. En alsso dede hy mede in 't Recht van zijnen Nuncius / dat hy hadde binnen 't Koninckrijck Napels/ willende liever daer in wat toe geven / om de minderjaricheydt van den Jongen Spaense Koning Carolus, als sich in Oorlogh gewickelt te sien met Spangen over een kleyne waerheydt / waer mede toch Vranckrijck/ als hun beyde wel gewassen/ daer zijn ghenoegen hadde gesien gehad. De Hertoginne van Mantua versekerde doe den Koning van Vranckrijck / dat sy de stercke

stercke Stadt Cazal geensints en soude verkoopen/noch aen den Keyser/noch aen den Coning van Spangen/ oock datse daer binnen geen vremt guarnison hadde gebergt/ maer datse geresolveert was onder de protectie van zijn Majest. van Vranckrijck/ den Keyser/ en den Coning van Spangien/ de voorsz. Plaetse te conserveren.

Geheel Vranckrijck was dese maent in devotie over de sieckte van de Coninginne Moeder van Vranckrijck Anna van Oostenrijck, Suster van de Koningh Philippus IV. Zy was den 3. deser 's nagts overvallen van een heftige koorts invoegen de Medicijns wanhoopten: En zy wilde op een salich eynde siende/ om hare Kancker den Milaensen Doctor Strozzy / uyt veele insichten niet meer gebruycken: Op d'eerste tijding quam per poste de Hertogin de Longueville by de Coningin/en siende datse van de Doctoren verlaten was/seyde oock adieu met dese woorden/ Laet my gaen om Godt voor uwe Gesontheydt te bidden: Daer op hare Maj. antwoorde / Ick bidde u en emportuneert den Hemel daer niet mede, maer bid God liever dat hy my de ghenade verleene om lijtsamelijck mijn ongemack te konnen verdragen,en dat ick in dese dagen eyndelijck mach wel geluksalig sijn. Voorts betoonde hare Majesteyt hier in alles het Leven moede te zijn: Den Coning selfs wiert hier door in zijne reys na Bretael om zijn Troupen te sien marcheren/ op-ghehouden/ want zijne Majest. verselt mette Prins de Condé en andre van qualiteyt/verstaende dat zijn Vrou Moeder al ten 8 uren savonts van den Aerts-bisschop d' Auche de laeste bedieninge hadde versocht/ gingen ten half twaelven 's nachts te voet achter 't Sacrament naer de Louvre / by de Kerck van St. Germain de l'Auxerroix/ passeerent door de strate St. Honoree/ quamen soo aen de Poorte van 't Paleys/ alwaer de hedige Coningin haer ontfong: De witte Flambeaux die den Coning dus verre gebragt hadden/ bleven beneen: Den Aertsbisschop over de stervende Coninghinne yets fraeys (gelijck daer stof genoech toe is) by gebraght en de doodelijcke redenen geeyndicht hebbende/ was hare Majesteyt in alles deses soo in 't communiceren als andre circumstantien soo rustig en wel gemoedt/ als ware sy in vorige gesontheyt geweest/: Sy gaf echter met tranen in d'ooghen de benedictie aen alle hare Kinderen/ en voorwaer haer uyterste tederheydt en liefde/ ontroerde niet weynig de harten van den Coning/ Coninginne/ en van Monsieur. Ja dien nagt besogt haer de Coning noch tweemael/wanneer sy sijn Maj. wel ernstelijk versogt/Zijn Vyanden te willen vergeven: Den Vrede ende Religie beminnen, dewijl hy was de outste Soon van de Kercke: Ende dat hy geduyrigh soude lief hebben sijn Huysvrouw de Coninginne, als sijnde de goet-aerdighste Prinçesse des Weerelds. Daer op dede haren Grooten Aelmoessenier eeen seer bondige en ijvrige Oratie/ waer door de harten van alle de jegenwoordige als beweegde: Hare Maj. endling gaf den 19. smorgens by 6. uren den geest/wesende 64. jaer out: Men heeft haer terstont op een Bedde van Staet geleyt/ mettet Aengesigt ontdekt/ daer haer meenichte Menschen quamen sien; twee dagen daer na is zy gebalsemt/ in een Loode Kist geleyt/ en 't Hart uytghenomen/ te St. Denis mette Toortsen by Nacht ter Aerde geset: Hare Majest. liet by Testamente na:

400000

400000 *p.* *au val de Grace, met al haer Reliquien, tot opbouwing van 't selve Convent.*
Aen Duc d' Orleans hare Juweelen,
Aen Madamoiselle, een Millioen,
500000. *pont aen den Heer Bretillac, om tot diverse dingen te gebruycken,*
100000. *p. aen Monsr. d' Auche, om uyt te deelen aen de Armen.*
10000 *Escus aen yder van hare Staet-Iuffrouwen, en oock so veel aen yder van hare Hooft-Officieren.*
Aen Madame Beauvaix 100000. *p.*
En aen hare mindere Officieren, tot een recompense te samen.

De Executiers van haer Testament waren de Heeren Colbert/ le Tellier/ Tubeuf/ en d'Argonges: 't Hof begaf sich in den Rou: En also dese Koninginne in 't Geestelijck mede seer moderaet was/ waeren die van de Religie mede over haer sterven bedroeft: Den Coningh ging met de Koninginne na Versailles: Maer Duc d'Orleans en Madamoiselle sijn Gemalin retireerden sich naer St. Clou/ ooch gingh den Prins de Condé met sijn Soon na Chantilly: Men taxeerde doe by 't Parlament te Parijs de volgende Ampten aldus:

Dat vā de President au Mortier,	350000 *p.*
de Presidenten d'Enquestes,	200000. *p.*
de Presidenten der Requesten van 't Pallais	100000. *p.*
den Raet van Laic,	100000. *p.*
de Klercken van den Raet,	90000. *p.*
yder Advocaet vā 't Parlament,	150000. *p.*
den President in dē grootē Raet,	250000 *p.*
den Procureur Generael,	200000. *p.*
yder Advocaet Generael,	100000 *p.*
van een Raetsheer	80000. *p.*
den Opper-Presidenten in den Rekenkamer	400000. *p.*
van yder ander President	200000 *p.*
vanden Rekenmeester,	120000 *p.*
van den Procureur Generael,	200000 *p.*
van de generale Advocaten,	50000 *p.*
van de Auditeurs,	45000 *p.*
van de Premier Presidenten in 't Hoff des Aides,	350000 *p.*
van alle andere Presidenten,	150000 *p.*
en van hare Raetsheeren,	80000 *p.*
van de Opper-President van de Spaerkist,	150000 *p.*
andere Presidenten elck	40000 *p.*
en dat van een Raetsheers Charge,	20000 *p.*

Yemant van dese Beampte stervende/ behielt den Koning 't Ampt/ en die 't voorsz. Ampt kocht/ most d'Erfgenamen haer uyt-geschooten Gelt weder betalen: En mochte tot President au Mortier beneden de 40. Jaeren/ noch geen beneden de 27 Jaren tot Raetsheer aen-genomen werden. Den Coning dede doe Habel de Grace fortificeren/ en sondt oock ettelijcke Ingenieurs nae diverse Havens van zijn Rijk: Als mede 70 comp. Ruyters in Normandijen/ om langst de Zee-Kusten van die Provintie geinquartiert te werden.

In Nieu Nederlant hielden d'Enghelse na haer ghewoonte de noch aldaer zijnde Nederlanders seer onder dwang/ invoegen die van Boston begosten te mutineren/ eenige wilde den Koningh niet erkennen/ men dwongh dese met Krijgsvolck: En op Nieu Amsterdam/ nu Nieu Jorck genaemt/ stelde men twee Engelse Raden/ als Coll. Niccols/ en Coll. Cartwricht. De Fransse Oost-Jnd. Compagnie had doe van Suratte advijs/ dat men daer verwagte den Edelman Lallain/ af-ghesonden van den Coning van Vranckrijck/ om metten

metten Grooten Sophij te tracteren weghens den Koophandel/ en was daer dat vertrouwen/ soo men te Parijs seyde/ dat alles wel soude gaen / ende niet ghedacht werden aen de Roveryen / door de Francoisen op het Roode Meer ghepleeght.

Men sach tot Cadix/ en door 't gantse Rijk van Spangien met goede oogen aen sonder 't minste resentiment te toonen/ dat d'Engelse niet alleen de Koopvaerdy-Schepen/ toe-behoorende d'Onderdanen van de H: Staten der Vereenigde Provintien/ maer oock desselfs Oorlogh-schepen het voorleden Jaer soo verraderlijck en vyantlijck in de mont van de Bay/ en genoechsaem onder 't geschut van Cadix geattaqueert en beschadigt te hebben: Dat nu d'Oorlog-schepen/ en Commissi-Vaerders met Bestellinge van haere Ho: Meg: in de Middell. Zee en op de Spaense Kust varende/ nu en dan wat fortuyn maeckten / en de Prijsen tot Cadix op brachten / dat men den Consul / den Heer Gijsberto Mels, Commissaris van haer Ho: Mog: tot Cadix / niet alleen daer over gearresteert/ maer in 't publijk Gevangenhuys/ ja dat meer is/ beneden in de Boeyen geset heeft by de snootste booswigten die over hare misdaet op de hals sitten: Men arresteerde oock diverse Holl. Cooplieden Goederen / om daer uyt de geprετendeerde schade te vinden/ die d'Engelse sustineerde geleden te hebben/ over een kleyn Scheepje met wat Wijn/ dat soo sy voor gaven/ onder 't geschut van Cadix was genomen: De Amsterd. Cooplieden en waren soo blint niet of sy gevoelden dese Spaense Policye wel / en dat men om Hollant te ruineren/ liever ook den Bisschop van Munster uyt de Kloosters soude gestijft gehad hebben / dan te willen Religieus observeren 't geen te Munster by Peneranda op 't H. Kruys Ao. 1648. was besworen.

Dat was in die tijdt doe men soo vredelievent / en sulcke Vrunden met de Hollanders was/ men erkende haer voor vrije Provincien/ men schonck haer Goude Appelen/ en men beloofde hier by de Berghen van Peru: Maer den Bisschop van Munster op-geseten voor Engelandt/ doe vonden de Politijcke Klooster Catholijcken goet/ dattet een gebaende tijt was om de Ketters weder een treck te speelen/ en juyst was het nu 100. Jaeren dat men de Beelden gestormt had/ dit mosten de Hollanders nu betalen/ hier Druckte men Boecken van t'Antwerpen en te Keulen; en dat niet alleen/ men kocht secretelijck Wapenen / de Papen namen/ en logeerden in Brabant in diverse Cloosters/ Volck aen voor den Munstersen Bisschop / en als het haer goet docht/ lieten die uyt/ om in de Meyerije of elders te stroopen/ en dat geluckende/ noch yets grooter voor te nemen/ want Brabant en Vlaenderen begosten nu te floreren/ Hollandt (oordeelde sy) zieltoogde / en soude niet een poot konnen uyt steken: Dit hadden uyt het gepasseerde/ en het tegenwoordige de Antwerpse Sterrekijckers alsoo goet gevonden/ oock op het toekomende te verklaren/ niet eens wetende/ datter in geen Stadt meer sotten zijn als in de hare/ hunne Processien ghetuygent: Maer toen sy hoorden dat de Vereenigde Provintien oock door de Switsers souden werden ghesterckt / en datte Gedeputeerden op de Vergaderinge te Brugge zijnde de 4. Evangelise Cantons mette Geallieerde

Steden

Steden aen hare Ho: Mo: hadden geconsenteert het lichten van 3000 Switsers / met seer scherp gebod van geen werbing voor yemant te doen voor dese 3000. voor de Geun: Provintien gants compleet waren geworven: Doe geloofden sy oock wel datte Lunaburgse Benden ten selven eynde teghens den Bisschop waren op-geseten; dese versterkten haer vast in 't Lant van Brunswijck tegens de voortijt/ hebbende 50 stucken en 4 mortieren by haer: Hunne Veltmarschalk was Graef Georg Fredrick van Waldeck, en den Heer van Ysselen haren Artillery-meester/en Graef Josias van Waldeck haren Generael Major te Paert. De Staten van Hollant en West-Vrieslant hadden den 18. passato vast gestelt/ op te rechten een Regiment de Marine/ om ter Zee en te Lant te gebruycken/ en maeckten tot Colonel daer over *Willem Joseph van Gent*, tot Lt. Col: *François Palm*, en *Graef Jan van Hoorn* tot Major/ de Capiteynen waren/ *Pau, Sixti, du Pois, Brouwer, Panhuysen, Corbet, Dedel, Assendelf, de Witte, de Wit, Ynjqos, van der Nisp, Padburg, van Gijzen*, en *Knobbert*. Den 14. deser waren aen hare Ho: Mo: over-gegeven 2. Requesten/ d'eene voor die van de Magistraet van Rijnberck/ en de andere voor die van de Stadt Grave/ inhoudende veele exorbitante klachten over de Franse Soldaten aldaer in guarnisoen gekomen zijnde: Tot Deventer raeckten des wegen oock tumult/ waer over een Brabantse malle-geck langst straet riep, wraeck, wraeck over Hollant: Doch haren Gener. den Hr. Pradel (hoewel Soldaten geen Werckmeesters zijn) stelden na vermogen/ op aenspraeck / daer tegens ordre: Het wierde by de respective Magistraten van Haerlem/ Leyden/ Delft/ en den Haegh/ absolut af-geslagen eenighe Ruyterije van die Natie in hare Steden te nemen. De Staten Generael / op 't subject van den Winter / schreven aen de Stenden van het Sticht Munster den inhout van desen Brief:

D*At hare Ho: Mo: niet langer hadden konnen ledig staen om haer Vrund-Nabuerlijk bekent te maken, hoe dat den Bisschop van Munster sedert d'onregtvaerdige wapenen tegens desen Staet aen genomen, op een gants Barbarise en onchristelijke manier van procederen, alomme onder het gebiet van desen Staet, daer hy ingebroken is geweest, seer wreedelijcken onbarmhertig met Branden, Blaken, Plonderen, Roven tegens de goede Ingesetenen deser Landen, so in de geincorporeerde Steden, als ten platten Lande gehandelt heeft: Alles weynig over een komende mette Character en professie die hy draeght en moet doen, stellende hem in effect niet als een Herder der Schapen: Maer hebbende noch onlangs boven alle de voorgaende brantstigtingen, en plonderingen, so in de Provintien van Gelderlant, Over-yssel, als elders gepleegt, in 't Dorp Westerlee, in de Provintie van Stad Groeningen en Ommelanden wel tot* 16. *a* 18. *Huysen, daer onder verscheyde gequalificeerde en kostelijcke Wooningen, van de welck eenige wel* 10 *a* 12000. *pont geschat wierden, doen af branden: Vertrouwende vastelijck dat dese violente en exhorbitante proceduеren haer neffens alle rechtsinnige Christenen ten uytterste soude mishagen; en versoecken derhalvens gants vrundelijk, datte selve den gem: Heer Bisschop daer van niet alleen in effect willen doen desisteren, en vervolgens sonder eenig dilay alle veroverde Plaetsē te restitueren, maer de selve oock daer toe houden, dat hy aen desen Staet alle behoorlijcke reparatie van schade en hoon laet toe komen, op dat hare H: Mo: alhoewel ongeerne, by mancquement van spoedige satisfactie, over 'tgeene voorsz. is, niet genootsaeckt en werden omme niet alleen op haer in 't gemeen, maer over yder van der selver Ledematen in 't particulier, alle gepleegde en noch te plegene Jura Belli te verhalen.*

De

De Munsterse daer en tegens hoorende datte haere in Groeninger-Landt te kort schooten/ want hare Commandant van 't Huys te Gramsbergen/ dat hy seer sterck had ghemaeckt/ had sich op Nieuw-jaers avont aen de Statise over-gegeven/ upt treckende met 2. Capiteyns/ 2. Lutenants/ een Vendrig/ en 60. musquettiers/ achter latende 4 tonnen Kogels en Bospolver/ 25 bossen Lonten/ en 30. Hant-granaden: Ruckten al haer macht by een / en 't guarnisoen upt Oldenzeel om de pest wijckende/ begaven sich na Otmarsum/ het geen den Oversten Lutzou dede sterck maken/ van meyningh alsoo oock met 't Huys te Almeloo te doen: En verspiet hebbende seker Dorp Vriesevenne / waer langst een Dijck veele Huysen stonden/ doch vlack/ en vervult met ghebergde rijckdom der naest-ghelegene Boeren / vermits die meenden daer om de omlegghende Marassen als onaenkomelijck verseeckert te zijn / hebben de Munsterse met vijff Benden/ 't Vriesent weer waer nemende/ 't Vriesevenne overvallen: Sy quamen eerst mette Ruyterye bravade maken/ en wiert door een Twentse Boer op haer eerste aen-komen 3. van hare Aenleyders fix van 't Paert gheschooten; doch op Vriesevenne weynigh Militie zijnde/ wierden overvallen/ en gheheel geplondert / en den wel-schietenden Boer leelijck ghemassacreert; den Bisschop hier selfs present zijnde / en zijn Volck verleckert op dese buyt quamen 5000. sterck met die van Northorn sich voegende/ makende samen 10000. man/ vallen in de Karspelen van Schoonebeeck/ plonderende/ en oock Emmen/ daer Capit. Voorsma met zijn Compagnie lagh/ bespringende; terwyl de Boeren vluchten/ retireerde de Vriesen op 't Kerckhof/ en alsoo dat gheen muer had/ in de Kerck; sluytende de Deur/ tot sy alle ghereet om te schieten/ de selve opende/ en soo de Munsterse tot diverse malen ontfonghen; eyndelijck quamen hare Vyanden met een Mastboom tusschen de Kerckdeur als de Vriesen die meenden te sluyten/ waer door de Munsterse 1500. sterk tegens 50. Vriesen de Kerck in drongen/ en de selve gevangen namen/ als te ongelijcken getal om langher staende te blijven; men bracht haer tot triumphe na Munster/ alwaer 't Vendel in den Dom op-gehangen wiert: Maer de verdere desseynen die den Bisschop dese mael over 't Ys met 20. metale stucken/ 8. mortiers/ en veel storm-ghereedtschap had op Koeverden/ de Ommerschants/ of de Bourtange had voor genomen/ misluckten hem/ wijl het begost te dopen/ en de Wegen sich ontlieten. Den 18. deser hebben de Munsterse in Groeninger-Lant oock 't Huys te Wedde weder over-gegeven/ t reckende 450. man upt/ doch veele van stanck sieck/ achter latende alle haere Amonitie en 4. Canons/ en al haer geroofden Buyt; waer mede nu die Provincie wedergantschelijck van de Munsterse was gesuyvert.

FEBRUARIUS 1666.

HEt scheen in der daet een pure straf voor veele menschen/ dat in de Winter hun den Oorlogh overviel/ door een boosen hoop fielen/ af geboent by de Turcken/ d'allerbequaemste die den Bisschop om de Hemelse kastijdingen

upt te voeren / als een Roede konde gebruycken: Wat jammer was 't hadde noch ymant daer deugt af gehad/ maer neen/ upt dese Bisschopse Oorlog toch alles quaets/ ſijn eygen Ingeſeten al voor af door ſijn geworven volck geruyneert / en alſo veele zijner goede Ingeſetenen en hare Kinderen tot een roeckeloos en bedorven leven gebracht hebbende/ is gevolght: Wy ſwijgen hoe een meenigte ſijner gequetſte en krancke te rug vervoert in ſijne upt ghenen gelde ſteden/ ongehavent/ daer de ſterfte in 't lant brachten/ en die dat ghelucke niet en kregen/ ſijn ontallijck door de Lantzaten in de water poelen pasport gegeven: Even wel waeren de Munſterſe in deſe Maent weder te paerde geſeten/ ijlende na Driesſeven/ 'tgunt 500. Statiſe tot een Fortreſſe bearbeyde: Doch ten halven in dit werck/ wierden van 6000. Munſterſe beſprongen/ die upt 3. Canons en 2. mortiers op de ontworpen Schantſe blieſen/ daer de Statiſe niets dan muſquetten en 90. Ruyters tegens hadden: De tweede Granaet juyst door het Dorps Kerck-dack vallende/ raſeerde den 25. deſer 'smorgens ten 7. uren/ daer by na alles/ makende oock een bres in de begonnen ſterckte/ en daer op in vallende/ bleef in 't begin den Vyants Overſte Rantſdorf/ die ſo hy van 't Paert ſtoof/ weg geſleept wiert: Sy tot driemael aendringende, onaengeſien al hun dooden/ wierden meeſter: Op goet quartier gaven ſich 400. Statiſe Voetknechten en 83. Ruyters over/ wijl toch geen ontſet voor handen was: Men wil/ datte Munſterſe hier by de 500. haer'er hebben laten ſitten/ die in de grachten geworpen/ en de gequetſte t' Almelo/ en de gevangens naer boven ſijn gebracht. De bedeckte Roomſe aenſlagen tegens den Staet van haer Ho: Mo: op den naem van den Bisſchop begonden ſich nu oock langs ſo meer te openbaren/ uytten Keulſen en Brabandtſen hoeck/ de Burghers van Antwerpen/ &c. zijn onſe oogen getuygen: Eenen Coll. van der Nat ruckte ſoo 15. a 1600. jonge Knapen by een/ t' Antwerpen in ſecrete plaetzen geworven/ trocken langſt de Veſten de Poort upt/ en achter hun volghde veele Wapenen/ noemden ſich Bisſchopſe/ en datſe tegens de Hollanders ginghen/ &c. Deſe haere ſtoutigheydt begon met eenighe die onder Hulſt in Vlaenderen in haere Ho: Mo: Gebiet eenige Lieden plonderen/ en qualijck tracteerden/ die als men haer tot 't Hooft van Antwerpen vervolghden/ bevondt ſich over de Schelde in Antwerpen met haeren roof verſchoolen te hebben: Dit Papen-Volck dus op-genomen/ ſijn eyndeling ſoo verre als Wolven upt Brabant op haer Nagebuyren ingevallen/ gelijk deſe warachtige verhalinge mede brengt:

AUTHENTYCKE BRIEF, van de Tyrannye die de gepretendeerde in Brabant geworvene Munſterſe Soldaten aen de Gereformeerde, in het Dorp den OUDEN-BOSCH, hebben ghepleecht:

VErklare ick onder-geſchreven Notaris en Procureur/ reſiderende tot Bergen op den Zoom/ dat ick op den 9. der maent Februarij/ geaccompagneert zijnde met eenen Auguſtijn van Druynen/ om te verrichten verſcheyde affairen/ my getranſporteert hebbe binnen den Dorpe van Roſendael/ onder de Baronnye van Breda/ alwaer ghekomen zijnde/ verſtonden/ dat eenige quantiteyt Volckeren van den Spaenſen Bodem/ te weten/ langs en door de Dorpen van Calmphout/ Bragt/ en andersints aen 't marcheren waren/ om hun onder Roſendael gem: Baronnye/ of deſen Marquiſaet neer te ſlaen/ welck ick niet achtende/ en meer-gem: van Druynen door gaende na den Oudenbos/ als aldaer gedaen hebbende/ ſo ben 's namiddaghs omtrent de klocke 4. uren aldaer gearriveert/ en ten Huyſe van

Logis

Joris Jansz. van Rabelsberg/ Borster en Tavernier aldaer/ gaen logeren; en in 't intreden van 't Huys my ontmoet zijnde Monsr. Johannes van Wesel/ Stadhouder van 't Drost-Ampt aldaer/ vraegde den selven my/ hoe ick aldaer dorste komen/ vermits so quaden roep te Landewaerts was; so antwoorde ick den selven/ my 't selve voor geene waerheydt te konnen imagineren/ maer dat sulcke divulgatien souden verciert wesen/ en enckelijk gepractiseert by de Roomsgesinde om de goede Luyden te ontrusten: Van gem: Rabelsbergh komende/ soo nam my den Capellaen van den voorsz. Oudenbosch/ genaemt Schouten/ aen een syde/ en affirmeerde my/ dat dien eygen avont aldaer noch ettelijcke Troupen souden aen komen/ en tot reden zijner kennelijckheyt/ seyde dat daegs te vooren/ zijnde Maendag/ tegens den avont van zijnen Pastoor/ genaemt .... advijs hadde gekregen/ dat wel 8 a 9000 sterk daer souden komen leggen; daer by voegende dese woorden in substantie/ mijn Heer wat sal ick seggen/ ick ben mede een Priester/ doch beken geerne dat den Pastoor gedaen heeft als een schelm/ soude hy my dat niet 8. of 10. daghen te vooren niet laten weten hebben/ soo hadde ick de goede Luyden daer van eenichsints konnen waerschouwen/ en dan mocht sich yder wat voorsien hebben/ insonderheyt mijn Heer den Officier (denoterende gem: Stadhouder van Wesel/) die hem en ons al te samen so redelijk heeft getracteert: Daer op den selven weg gaende/ hebbe ick my eenig eten en drincken laten besorgen/ 't geene ick/ mits het als omme subijt vluchten der Goederen/ nae contentement niet konde bekomen/ my dan ghenoegende met 't gene te bekomen was/ is weynig tijt daer aen/ na 't aensteken van 't licht/ gem: Capellaen Schouten driemael subijt aen de deur van de voorn: Waert aen kloppe/ aen een syde hem aen dienende/ datte voorsz. Volckeren alrede waren gearriveert/ en 't Kerckhof hadden in genomen/ en datse de Huysen van de Gereform. Christel. Huysgesinnen (alias Geusen/ soo hy die noemde) souden plunderen/ doch dat hy Rabelsberg soude goets moets zijn/ dat zijn Huys geen leet soude geschieden/ also hy op zijn Priesterschap hem daer voor beloofde te intercederen; waer op den voorn: van Druynen/ met noch een ander Persoon uyt dese Stadt geraden wordende hun op den Hoytas te verbergen/ zijn sy-luyden aldaer en ick op den Solder gevlucht; als wanneer ick door de calommen van een Venster/ responderende op de straet/ verscheyde Ruyters met troupen van 2/ 3/ en 4/ hebbe komen sien aen rijden/ die aen alle en yeghelijck de Deure van de Opgesetenen der Gereform: Christel. Religie klopten/ en in gelaten wordende/ de Huysen uyt plunderen/ komende daer uyt met heele groote packen/ en Coren-sacken gevult mette goederen aldaer gerooft/ waer van ick onder anderen verscheyde Packen ten Huyse van hem Rabelsberg hebbe sien in brenghen/ daer na quamen eenige congregatien van Voetknechten/ van mijns beduunckens halve en byna heele Compagnien/ gearmeert met Duyrroers/ Snaphanen/ en halve Piecken/ die insgelyckx verscheyde Gereform: Huysgesinnen aen deden/ en daer na de Schepen in de nacht/ leggende beladen in de Haven aldaer/ met meenichte gevluchte Goederen/ uytkippende enckelijck die van de Religie waren: Hebbende 't Voetvolck met hunne geroofde Goederen begeven in de Kerck/ en de selve aldaer verdeylt/ en de Ruyterije in de Herberge/ gelijk my bericht is: En wanneer de ingekomene Ruyterije ter voorsz. Herberge van hem Rabelsberg op-gereden/ hunne Paerden in den Stal brachten/ so quam hy Rabelsberg my van den Solder af roepen/ om beneden in de Keucken te komen/ oordeelende 't selve best geraden te zijn/ mijn suaderende dat ick my soude gelaten een Ingeseten aldaer te wesen/ om also door een of ander middel te schapperen; welcken raet volgende/ my onder de voorsz. Ruyterije hebbe begeven/ beneffens een ander Procureur aldaer in loco/ genaemt Overvelt/ die de voorsz: Ruyters/ aldaer in huys zijnde/ vraegde hoe sterck sy wel waren/ en van waer sy-luyden quamen: Daer op een uyt de hare antwoorde/ dat sy in 't voorsz. Dorp sterck waren 1300. en dat sy by hun hadden eenige Karren met schuppen en spaden/ en 2. stukjens geschut/ dat sy eer 's anderendaegs s'avonts noch ettelijcke 1000 mannen stercker souden wesen/ alle welcke sy t'hunder assistentie verwachteden: Zijnde dan onder de selve eenigen tijt gheweest/ hebbe my tot meerder securiteyt getransporteert ten Huyse van Cornelis van Blincken/ Swager van hem Rabelsbergh/ zijnde van de Roomse Religie/ alwaer beneffens eenen Dirck Does/ Deurwaerder/ mede woonende alhier/ die ick daer vont/ den gheheelen Nacht ben over gheblevea/ ende 's anderendaegs smorgens vroeg/ van Luyden die verklaerden sulcx gesien te hebben/ verstont dat ettelijcke van de voorn: Troupen waren over ghevallen op 't Sant daer buyten/ en aldaer geincorporeert sekere Reduyte/ staende aen de kant van de Reviere/ en dat sy niemant aen d'een of d'ander syde/ sonder Sauveguarde van hunnen Oversten/ wilden laten passeeren/ veel min eenige Schepen die van ofte nae Breda wilden zeylen/ gemerckt sy op de selve schoten/ en alle acten van verhinderinge: Daer toe na den middernacht gem: Stadhouder van Wesel gevangen in de Kercke gebracht/ hem desarmerende/ en daer na hem so strickt alleen doende bewaren/ dat niemant / ja selfs zijn Suster geen acces mochte hebben: En in den morgenstont uyt-geplundert hebbende sekeren Brunmelaerschip/ toe-behoorende eenen .... Ruychaver/ zijn sy-luyden met 400. man daer in ghevallen/ en 't selve doen stieren na de Noordamner-Schants/ voorgevende de selve te willen gaen incorporeren/ en dat sy 't wijders op Zevenbergen ghemunt hadden; waer op ick my nader-informerende/ hoe sterck sy-luyden vansekerlijck waren/ is my voor de rechtmatigste waerheyt verhaelt/ datse sekerlijck 800. sterck waren/ so te voet als te paert/ en datter omtrent den avondt noch 500. binnen den voorn: Oudenbos souden wesen/ en 2000. te paert Rosen-

dael/ behalvens meerder secours van duysenden/ 't welck sy noch verwachtende waren/en datze waren gelicht en op ontboden uyt de quartieren van Brabant Vlaenderen/ Artois/Henegouwen/&c. Zijnde gem: van Drupaen als doen by henluyden oock in gevanckenisse genomen: Ende door ordre van hun Oversten genaemt Leemput en Carpel/zijnde een Colonel/was oock een Sluyse op geset/ om 't water van de Revier over het platte Lant te laten komen/ ghemerckt de Ingenieurs die sy by hun hadden goet gevonden hebbende daer na sekeren Dyck/ genaemt den Duyven-toorn/ ende langs welcken men achter aen den Haven komt in 't voorn: Dorp/ konde in komen/ doen door snijden/ en door 't water onbruyckbaer maken/ mitsgaders door 't openen van gem: Sluysen alle en yegelijck/de Weyen en Landeryen/mitsgaders den ordinairen weg/ genaemt de Zantweg/ onder water geset/ gelijck ick gesien hebbe dattet water sodanig was in gekomen/ dat omtrent de klock 10. uren smorgens alle de Weyen al blank stonden/ hebbende tusschen wijlen doen plunderen de voorn: Stadthouders Huysinghe/ en de voorsz. stuckjens Geschut op 't Kerckhof in postuyr van defensie doen planten/ dwingende de Huysluyden het voorsz. Kerckhof rontsomme te begraven: Hebbende oock den geheelen nacht in de Kerck op verscheyde plaetsen vuyr ghestoockt/ de Stoelen/ Bancken/ en wel specialijck den Bijbel en 't Nieuwe Testament op 't vuyr doen stoken en verbranden/den heelen nacht by touren op den Predickstoel gelopen/ 't Predik-Ampt blasphemelijck na bootsende/ en op 't lest den gem: Predickstoel in plaetse van privaet geemployeert/ hun verzweerende/ sy wilden Sondag komen en hunnen Afgodendienst daer in doen/ gelijck allen 't selve my van Roomsgesinde (die van hun geprotegeert wierden) selfs is verhaelt/ met meer andere prophane en cruelle Actien by hun noch gepleegt/ hier al te langhe te particulariseren: Invoeghen ick my onder de protectie van de Roomshesinde begevende/ ten besten dat ik konde hunne handen ontvlugt ben/ en soo 't eene hebbe gesien/ als 't ander uyt de mont van geloofwaerdighe Ingesetenen aldaer verstaen/al so waerachtig te zijn/en geschiet te wesen/alle 't welcke des noot en versocht zijnde/nader en met Eede bereyt ben te bevestigen; en in teken der waerheyt hebbe ick dese met mijn gewoonlijke tekeninge bekrachtigt. Actum Bergen op den Zoom desen 13. Februari 1666. Geteekent/

P. v. SCHEURYNG.

Den Prins van Carante/ Gebieder in 's Hertogenbos/ en was soo haest van dese nieuwe Brabantse gasten en hare insolentien niet verwitticht/ of hy ruckte uytte naeste guarnisoenen 3 a 4000. man by een/om haer/eer sy hun te veel op 't Kerckhof van Oudenbos mochten versterken/ te verjaghen/ want sy roemden van noch veel 1000. Gaudieven/ ende waeren den 9. deser 800. sterck/ soo men hielt/ onder eenen Coll. Carpe: Den 10. savonts ten 8. uren trock den Prins uyt den Bos/ met den Marquis de la Vallerie/ vindende 's anderendaegs de gedestineerde Troupen/ so Nederlanders als Francoisen; eysten 't Kerckhof op/ daer op de Vagebonden antwoorden/ wy hebben niet als Kruyt en Loot: En nae dat alle advenuen van buyten wel waren voorsien/ of yemant haer tot hulp had gekomen/ soo dede den Prins van Carante strackx 30. lichte Ruyters uyt 't Regiment van den Dauphin langst een breeden weg op hun advanceren/ daer dese Boeven geretrencheert lagen/ en de Franse ged: Ruyters door 30. Voetgangers uyt 't Regiment de la Ferte gesecondeert/ beletten de Besette niet uyt te vallen/ en strackx maeckte men een Baterye van 2. stucken/ die aenstonds speelden; De Brabanders meenden van achteren savonts in 't doncker dese Francoisen te bespringen/ dan wierden gestuyt door 20. Officiers die de Retrenchementen defendeerden: Den 12. liepen op den middach veele van dit Volck na Antwerpen wech/ seggende/ niet te willen vechten; de overige versterckten haer in de Kerck/ dan na 10. a 12. mael geschooten te hebben/ siende d' onse aen komen/ die de Kerckdeur open hadden/ wierpen hunne Wapenen neder/ alwaer alle die niet gevangen wierden/ doot geslagen zijn/ Coll. Carp wiert met 300. gevangen/ neffens den Lut. Coll. Leemput/ een Major/ 3. Capiteynen/ Mr. Dieles den Pastoor/ en 8. minder

der Officieren/sulcx dat hier 700 Brabanders in de kaers vlogen: 't Schansje daer by wiert neffens 't Vendel dat eenige van dese sielen beset hadden/ weder van de Statise in-genomen; men bragt haer te Breda in de Kerck gevangen/ daerse 't verwijt hoorden/ wat Guyten sy waren / met het plonderen van soo veel Lieden Huysen onder haer Ho: Mog: Gebiet: De Prins van Tarante quack met partije Gevangens te 's Hertogenbos komende/ met een Wit Vendel/ vaer in stont een gekroonden Adelaer/ die hy aen hare Ho: Mo: sont/ dede terstont dese Notificatie alomme publiceren:

Wy doen te weten, alsoo eenige weynighe haer onder den Oversten Carp op 't Kerckhof den Oudenbosssche hadden op-ghehouden, hare vlucht door het Water ofte andere wegen hebben genomen, dat alle die selve welke haer binnen 10. dagen binnen 's Hertogenbos of in andre Dominien van de Heeren Staten weder instellen niet alleen Pardon, maer ook dienst ten Oorlog sal verleent werden: Maer na verstreken 10. dagen last sijn Hooght. dat men yder der voorss. Personen aen-houden en vervolgen sal, niet als Soldaten maer als Roovers, ende sal van de selve niemant verschoont, veel minder geconniveert of geherbergt mogen werden, op pœne van gestraft te werden als openbare Vyanden van den Staet. Gegeven in 's Hertogenbos den 17. February 1666.

LE PRINS DE TARANTE.

Dus sach men in Brabant zijn eygen mesusen / en daer om dede de Magistraet binnen Antwerpen den 22. deser by Publicatie verbieden / het werven van Krijgsvolck voor eenige vremde Princen/ oft van den Spaensen Bodem te mogen gaen roven/ te buyten of te vangen op de Landen van de Geun: Provintien; Sullende de geene die aldaer den Buyt brengen/ metter doot werden gestraft; En dat oock die Officieren en Beampte alwaer soodanige geroofde goederen oft gevangens zijn gebracht/ die selfde weder om bry souden moeten restitueren/ of anders in hunne eygen naem goet doen. Waer op trock Coll. van der Nat den 23. Februarp/ namiddags daer aen/ met zijn overige Volck by de 1000. sterck/ na Burgerhout/ logeerden snachts in de Fortuyn en naeste Huysen voor hun gelt/ trocken seer dicht by malkander/ sonder trommelslag/ om datmense niet en soude tellen/ de Vendels hadden sy om 't lijf/ en de trommels op de ruch/ alle met nieu Geweer: 's Morgens quamen uyt 't Casteel Antwerpen bevel/ datse uyt Borgerhout souden voort marcheren / 't geen sy dede/ treckende nae 't Swaentje/ anderhalf uyr van Antwerpen: Na-middags aen de Huy komende/ spolieerden een Wagen/ daer 15. Francoisen met veel gelts by waren/ sy namen de Franssen mede/ uyt-gesept 2. die de tijdinge t' Antwerpen brachten: Den 26. pretendeerde dito Coll. van der Nat te St. Truyen over de Maes na Duytslant met dit Volck te trecken / om te sien of den Krijgh in de Palts goet waer: Maer dese Benden hebben tot in Maert noch te Baeck en te Mol in Brabant Leger-plaets gehouden.

Brabant siende sich gheteestert van 't Huys van Oostenrijck / ende om de possessie van Henegouwen en Brabant gedreygt van Vranckrijk/ en mits den Oorlog der Engelsen mette Hollanders haer gebenificeert in de Navigatie op

Oostende,

Oostende/ en 't Canael na Antwerpen/ pronckte te Brussel 't Keyzers Hof en alle hare Kamers/ alreede out en vervallen/ weder op: Stellende in de voornaemste Vertrecken Ledekanten / waer onder eene was daer Keyzer Karel de V. op geslapen had: De Brabanders geloofden daete oude Keyserinne Weduwe aldaer soude komen logeren: Andere noemden den Hertoghe van Jorck: Ommers d'Engelse stoockten 't sotte Canaillie daer en t'Antwerpen so mal/ dat men ook te Gent by Lievens Volk van den stoel velde/ hoe dattet nu een Eeuwe was datte Geusen de Beeldestormery hadden aen gerecht, en datse nu weder souden moeten uyt-braken, &c. Die van Antwerpen publiceerden den 21. deser in hare Stad een Placcaet: Datte Heeren van Huybergen, die so veel duysende guldens die de Staten van Hollant van hun waren eysschende, niet gehouden waren te betalen, voor datte Chambre Mipartie daer Sententie af verleent soude hebben. Welck Placcaet 't eerste is geweest dat in de naem vā Coning Karel de II. is gepubliceert: Dese vroome Heeren van Huybergen namen hare mager excuse/ datse wel dickmalen waren gemaent/ dan echter noyt yets gegeven hadden. Over de Limijtscheydinge quamen doe uptten Hage te Brussel eenige Gecommitteerden/ geconvoyeert door Antwerpen van 60. a 70. wel gehabitueerde Ruyters/ St. Joris Poort uyt. Den 17 deser zijn tot Antwerpen op de Lombaerde-veste 3 Huysen achter over in 't water gestort / mits de verrotte Fondamenten, daer bleef maer een Mensch doot. De Magistraet verboot om de Pest tot Keulen en Francfort/ het in-komen van de Wagens van daer/ selfs die maer door die Steden gereden quamen. Na dat men t'Antwerpen het Castrum dolorum van Coning Philippus de IV. had op-gerecht/ waer op dese woorden staen:

Non sunt innumeris opibus venalia fata,
Sed rapit & Sceptro sumis Fortuna superbum
Indicitq; rogum summis, statuitq; sepulchrum.

QUANTUM EST HOC REGNUM, QUOD REGIBUS IMPERAT IPSIS.

Dat is in 't Neerlandts:

De Schatten deser Werlt sijn voor de Doodt gants niet,
De Scepter selfs voor sijne vlugghe pijlen vliet,
Te sterven hy den grootsten Coning fluckx gebiet.

O! wat machtigh Rijck is dat!
't Gunt zelfs alsoo den Koningen weet te gebieden?

So heeft men den 24 Februari tot Brussel een ander Castrum op-geregt/ daer was een Stellage op 't Hof voor Kouwenborgs Kercke van 120. voeten hoog gestelt/ en ruym so breet/ op de selve hebben de Staten van Brabant/ Geestelijck en Weereltlijck/ op witte Paerden aen-komende/ neffens den Adel/ Gehuilt ende den Eed ghedaen aen Carolus de II. Coning van Spangien: Castel Rodrigo representeerde zijn Majest. Ende liep alles nae de Brabandtse wijse met veele Ceremonien en onkosten toe: Waer na veel nieuw gheslagen Gelt onder

onder 't Volck wierde geworpen/ als goude stucken van 4. gl. metten jongen Konings beeltenis/die van Silver waren van 48. en van 12. stuyvers: Men vuyrde op de Groote Marckt / daer een Vuyrwerck als een Casteel aerdigh speelden: De Burgers van Brussel slooten 3. dagen hunne Huysen/ geduerig vuyrende: De Staten van den Lande hebben elckanderen soo op het Broot-huys als elders mede lustelijck onthaelt.

De Staten Generael der Vereen: Nederlanden/ vermits den Coning van Groot Brittangen bleef continueren in zijne onrechtvaerdige proceduren tegens desen Staet/ deden by Placcate den eersten deser verbieden / 't excerceren van de groote en kleyne Visserye voor dit loopende Jaer 1666. verstaende daer mede de Haring en Doggevaert; En voorts tegens 't uyt-voeren van gereetschappen, en 't oeffenen van de voorsz. Visseryen uyt eenige Havenen buyten desen Staet. En by een ander Placcaet van den selfden datum verbodē, 't uyt-loopen van alle Schepen van Commercie, Raseylen voerende, 't sy door 't Canael, achter Engelant om, na Oosten en Noorwegen, of na eenige andere Landen, Stedē, of Plaetsē over See, buyten Duyns, werwaerts het ook soude mogen wesen, op pœne van confiscatie vā Schip en Goet, of de waerde van dien, en arbitrale correctie tegen dē Schipper, 't sy dattet Schip genomē soude mogē werden, of behouden thuys gekomen sijn. En by den 19. passato voor de voorsz. maent was mede by hare Ho: Mo: verboden, dat de Ingesetenen van dese Landen sich ten Oorlog in dienst van particulieren in andere Landen, ter Coopvaerdye of Visscherye ter See, 't sy op Haring-neeringe, Walvis-vangst, of andersints sich souden mogen begeven, ten ware met expres consent van hare H: Mo: of van de Collegien ter Admiraliteyt, en so yemant also reeds dienst genomen had, mosten in 3 maenden weder keeren, op pœne van contraventeurs aen lijf en goet, en d'Absenten met eeuwig bannissement gestraft souden worden: Dat ook de Vrouwen en Kinderē van die geene die niet weder sullē keerē uyt te Steden en Plaetsen van hare residentie, verplaetst sullen werden, en hare Mans en Vaders toegesondē, mitsgaders dat haer geen 't minste onderhout van d'Aelmoesseniers of Diaconen gedaen sal worden, &c. Zijn Exell. Prins Maurits een weynig aen zijn een Been beseert, doch weder gerecouvreert/ wiert by hare Ho: Mo: gemaeckt tot Opper-Veltheer van de Vereen. Provintien tegens den Bisschop van Munster; Alhoewel daer eenige gedachten oock sweefden op den Heer Prins van Orangien/ den Marschalck de Turenne/ en den Graef van Waldeck/ en andere brave Helden. Alsoo onder pretext van Munsterse Soldaten oock bespeurt wiert dat veele Spaense partijen hier en daer op den Bodem van hare H: Mo: begosten te moeskoppen/ wierde de Spaense Ambassadeur daer van geadverteert / op dat den selven daer teghens prompte ordre souden stellen/ en diergelijcke in 't toekomende te verhinderen/ op dat / indien sulcks buyten vermoeden weder wiert bevonden/ hare Ho: Mo: niet genootsaeckt mochten zijn het selve by forme van retorsie op de Inghesetenen van zijn Majestt. van Spangen te doen verhalen; welcke notificatie mede aen Castel Rodrigo, Gouverneur van Brabant en Vlaenderen/ wierde ghedaen / ende omme daer van meerder resentiment te toonen/ wierde aen Hendrick van Reede van Renswoude, Ambassadeur van de Geun: Provincien tot Madrid/toe-gesonden het navol-

gende sommierlijck Relaes / omme als tot een Instructie van alle dese Foules en Vyantschappen van tijdt tot tijdt gepleegt/ daer over by den Koningh van Spangien te klagen:

NA dat den Heer Bisschop van Munster onderstaen heeft desen Staet door zijne Wapenen t'incommoderen/soo heeft men soo tot Brussel/ Leuven/Antwerpen/Gent/Brugge/ Aelst/ in't Over-Quartier van Gelderlant/ als tot Gelder/ Santvliet/ Lier/ Geel/ &c. Ende generalijcken so omtrent de Frontieren/ als in de Vastigheden/Steden/en Hooft-Steden/ territoir van den Heer Koning van Spangien/ in desselfs Nederlanden/ openbaerlijck sien aen-stellen op den naem van den op-ghem: Heer Bisschop/ werbinge ende aenneminge van Volck ende Militie/ tot offensie van desen Staet / en de Ingesetenen van dien/ daer in eenige van de Gouverneurs en Officiers van den ghem: Heer Coningh van Spangien/ noch soo verre hebben gegaen/ datse selfs ettelijcke van hare Militairen hebben gelicentieert/ en gepermitteert/ dat in den gem: Munstersen dienst zijn over-ghegaen ; Waer dan wyders op gevolgt is/ dat uyt de boven-geroerde Frontieren en territoir van den Heer Koningh van Spangien verscheyde foules/ Roveryen/ plunderingen en outrages zijn gedaen en toegebragt aen de Ingesetenen van desen Staet/ doot slaende notable Edellupden in haer eygen Huysen en Slooten/ gevangen nemende/slaende/rantsoenerende verscheyde Personen/ de selve weg voerende / met eñ nevens de geroofde en geplunderde Goederen/ en hebben de gem: Munsterse Volcken en eñ plunderaers gevonden haer retraitte en toevlucht daer de werbinge was aen-gestelt/ en waer uyt de foules en outrages waeren geschiedende/ te weten/ het territoir van Spangien/niet alleenigh om in securitept aldaer te moghen verblijven/ maer oock om de Goederen op d'Ingesetenen van desen Staet geroost/in te-brengen/publijckelijck te verkoopen/ en tot gelt te maken/ en voorts te procederen en handelen/ even eens of alle de Frontieren en Plaetsen van den Koningh van Spangen waren over-gegeven en geleent om daer uyt desen Staet te beschadigen/ ende met hostile actien te beledigen : Tot bewijs en adstructie van 't selve konnen dienen seer weynighe exemplen (om niet te spreken van soo veele en meenigvuldige/ voor-ghevallen op de Frontieren van Gelderlandt/ in de Meyerije van 's Hertogenbos/ Marquisaet van Bergen op Zoom/ Baronnije van Breda/ Landen van Overmase/ alle abboutiserende aen de Landen van den Heer Koning van Spangen) als namentlijck de bejegeninge en het plunderen van 't Huys van den Predicant van Putten en Huybergen/ territoir van desen Staet/ het Rooven en wegh voeren van verscheyde Goederen uyt Hulster-Ambacht/ ende de Plunderaers na gejaegt en genoegsaem geattrappeert zijnde/ hebben niet alleenigh onder sekere gepretendeerde apprehensie en arrest/in 't territoir van den gem: Koning van Spangen/de selve Plonderaers hare protectie en eschappade vekomen/ maer zijn oock de beschadigde ontset geworden/van hare Goederen machtig te werden/of die wederom te konnen bekomen : Niet meer dan een Caspar Baselier/ wiens Huys dicht onder de Stadt Breda gespoliceert en gheplondert/ zijne Domestijcken gedissipeert/ en daer van een doot geschooten zijnde/ zijne geroofde Goederen vervolgende/ en voor een goet gedeelte tot een merckelijcke somme in valeur/ attrapperende tot Antwerpen/ alwaer dese Plonderaers hare residentie en wooninge/ nevens een patrocine en protectie hebben/ hare retraitte hadden ghenomen/ niets van eenige valeur heeft konnen weder krijgen, siende het zijne nog openbaerlijck op de Marckt te koop staen; Als mede de 4. bekende Koets-Paerden van een Ede man van qualitept/ die als boven geroert/ op zijn eygen Huys was geassassineert : Op alle welcke voorvallen successivelijck weghens hare Hog: Mog: door der selver Gedeputeerden aen den Ambassad. van Spangien klachten zijn gedaen/met versoeck van reparatie en satisfactie/voorkominge ende versekeringe/ dat van gelijcken niet meer en mochte geschieden : Op 't welcke geenige voorsieninge volgende/ waer inne hare Ho: Mo: secuir ofte gherust mochten zijn/maer ter contrarie heeft de openbare werbinge in het ooge van alle de Werelt zijn voortgang sodanig genomen/ dat men aen-gesien heeft verscheyde Loop-plaetsen voor de geworvene Troupen binnen het territoir van den gem: Hr: Koning zijn geassigneert geworden/ van waer men publijckelijck verscheyde brantschattinghen en contributien uyt-ghesch reven heeft/ met assignatie van bekende Plaetsen en Huysen/ in 't selve territoir des Konings om de penninghen te komen betalen/ en promptelijck op te brengen : Selfs zyn geformeert de Compagnien met vliegende Vendels uyt Brussel gemarcheert langst 't Canael of de Vaert na Willebroeck/ alles onder connibentie en ooghluyckinghe van den Hr. Marquis de Castel Rodrigo: Gelijck wyders uyt of van de boven-geroerde Plaetsen verscheyde dessepnen ende Aenslaghen geformeert ende ghemaeckt zijn op notable Fortressen/ Steden/ ende Frontieren van den Staet / namentlijck/ op de Steden Breda/ de Klundert/ Willemstadt/ Lillo/ Casteelen van Valckenburg en Daelhem/ en andere meer/ de welke door Godes bestieringe/ goede voorsieninghe/ en voorsorge zijn gepreveniert en geconserveert geworden : Ende heeft men wyders ghesien/ hoe dese aldus geworvene Volckeren/ elck van zijne plaetse daer die ghewor ven en ghewapent waeren/ als van Brussel en Loven langs Aerschot en Geel/ en andere van elders zijn komen marcheren in 't open Velt/

den

den anderen rencontrerende omtrent Brobbendonck en Geel voorsz.; En aldaer geformeert hebbende een Corps d'Armee/ directelijck uyt het territoir van den Koningh van Hispangen/ langhs Loenhout (son der uyt geraeckt of geweest te zijn/ of konnen gheraeckt of ghewcest hebben op 't territoir van den Bisschop) gemarcheert/ ende ghevallen zijn in dat van desen Staet/ om uyt te voeren hare geformeerde desseynen/ en surprenerende de Plaetse van den Oudenbosse/ mitsgaders de Redoute op 't Sandt daer buyten/ aldaer post vattende/ en haer fortificerende/ en sterck maeckende/ met intentie niet alleen omme haer te mainteneren/ maer oock om vorder op den Staet te attenteren/ voor gevende haest over 8, of 10000. sterck te sullen zijn/ en gerenforceert te sullen werden van de Troupes in Vlaenderen/ tot Antwerpen/ en in die Quartieren geworven/ die mede haer waren versamelende tot Burgherhout/ buyten de Poort/ en onder 't Canon van Antwerpen/ verwachtende noch ander renfort/ soo sy voor gaven/ onder van der Nath/ en noch een secours van noch 4000. Engelsche Soldaten/ die in de Havenen van Vlaenderen/ tot Oostende en Nieupoort souden werden gedebarqueert/ en door het territoir van den gem: Hr. Koning met haer conjungeren/ 't welck de ghevangene Officieren naderhant in den Oudenbos bekomen/ selfs vrijwilliglijck hebben betuygt en verklaert: En of wel dese Troupes soo sterck en considerabelder als sy waren tot het getal van duysenden/ versien met Canon ende andere Amunitie van Oorloge/ en verdere behoeften als tot een geformeert Leger wert gerequireert/ soo een notabelen Post Neering en Volckrijcke Plaetse als den Oudenbos is/ vyantlijck hadden gesurpreneert/ plegende alle acten van hostiliteyt/ als in sulcken gelegentheyt gewoon is te geschieden/ en te beduchten was dat eenige van haer geformeerde en verdere desseynen mochten reussseren/ en sy meerder toeval bekomen: So heeft het Godt Almachtigh belieft de Wapenen van den Staet/ onder 't beleydt ende vigilantie van den Hr. Prins van Tarante soodanig een goet succes te verleenen/ dat die Plaetsen gerecupereert/ die Troupes geslagen/ gedissipeert/ geruineert/ en voor 't meeste ghedeelte tot een considerabel getal van 5. a 600. man gevangen/ of doot gebleven zijn/ en dit alvoorens dat die tot Burgerhout onder Antwerpen lagen/ en andre van elders met haer kosten conjungeren/ of by-komen/ gelijck vervolgens oock die Troupes die omtrent Maestricht/ Lande van Overmase/ partage des Koninghs van Spangien lagen/ en hun desseyn hadden gemaeckt op de Casteelen van Valckenburgh en Daelhem/ in 't executeren van de selve geslagen en gedissipeert zijn geworden. Waer op vorders is gevolgt/ dat de Troupes van den Grave van der Nat/ die haer gecampeert hadden onder Antwerpen/ tot Borgerhout voorsz. mede gemarcheert zijn in het district van den Staet/ surprennerende het Casteel van Wouw/ in 't Marquisaet van Bergen op Soom/ alwaer sy als d'andre gheslaghen/ en gedissipeert zijn geworden door de Militie van den Staet/ oock een goet gedeelte tot een considerabel gedeelte gevangen blijvende/ alles mede met recuperatie van 't gem: Casteel van Wou. En of wel verscheyde klachten over dese hostile actien en invasien zijn gedaen/ en versocht satisfactie en reparatie/ en voor toekomende verseeckeringe dat sulckx niet meer soude geschieden/ en een schriftelijcke verklaringe/ dat geen Enghelse of andre Vyantlijcke Trouppes passagie soude werden gegeven/ om desen Staet te beschadigen/ so heeft men 't selve niet konnen erlangen/ maer geduyrigh gedeclineert een verklaringe dien aengaende te doen/ en getracht persuasien te ghebruycken/ om te doen geloven dat men in alle sinceriteyt was procederende/ om te onderhouden alle goede Nabuyrschap en correspondentie/ daer toe employerende sodanige argumenten die niet min choquant als frivool waren/ onder andren dat den H. Marquis de Castel Rodrigo/ Gouvern. van de Spaense Nederlanden/ by dese ongelegentheyt van den Staet (so geliefde men het te noemen) op des selfs Forten en Frontieren/ weynig van Guarnisoen versien/ niet en hadde geattenteert of geentrepreneert: En of wel voornamentlijk aen den H: Ambassad. van Spangie alle 'tgeene voorsz. is/ levendig is vertoont geworden/ en aengewesen volgens 't Recht der Volckeren/ niet over een en quam mette goede Nabuyrschap/ dat als twee Nabuyren in Vrede metten andren zijnde/ een van beyde gedoocht en aensiet/ dat in zijn Gebiet/ segge niet alleenig werbinge gheschiet/ maer directelijck uyt hetselve vyantlijck wert geageert/ en dat noch op den naem en van wegen een ander Prins ('t welck te noteren is) verder af ghelegen: Dat hare Ho: Mo: en des selfs Geallieerden oock geen commoditeyt ontbrack om op den eygen voet genoegsaem 't geheele Gebiet en district van den Coning van Spangien in Nederlant te doen beroven/ plunderen/ brantschatten/ en onder contributie te brenghen/ en ghebruycken de eygene remisien/ eschappatoiren/ discoursen/ en uytvluchten/ als men tegenwoordig tegens hare Ho: M: was doende/ dat tot sulck een werck veele de handen albereyts jeuckten/ en hare forces nevens die goede occasie waren offererende: Ende of wel 't selve met goede Justitie konde gheschieden/ als niet anders wedervarende dan het geene men was doende/ daer noch by quam verscheyde redenen van Staet/ en pretensien tot uytvoeringhe en prosecutie van gepretendeerde desseynen en Gereghtigheden by dese bysondere conjuncture van tijden ende saken/ so hebben echter hare H: Mo: liever willen af wachten wat satisfactie voor het geledene/ en versekeringe voor het toekomende selve souden bekomen. Hier doet niet teghens dat men segt Placcaten tegens de Munsterse Wervinge te hebben geëmaneert/ en naderhandt eenighe executie daer op te zijn gevolgt/ en dat alles is geweest buyten kennisse en tegens een wille van den gemelten Heer Marquis Castel Rodrigo/ dewyle de selve Placcaten niet geëmaneert/ veel min geexecuteert

cuteert zijn geworden/ als na dat veele foules gedaen/ de hoſtile deſſeynen getenteert zijn gheworden/ en dat de voornaemſte Frontieren van den Staet met meer Guarniſoen voorſien/ en door het verſamelen van een gros van Militie/ om tegens te ſtaen en te diſſiperen deſe vyandelijcke Volckeren/ behoorlijck was ordre geſtelt/ als boven is aen-geroert/ ſoo is notoir/ dat geen Nabuyr directelijck beſchadigt/ en vyantlijck geaggreſſeert mach werden uyt het territoir van zijn Nabuyr/ ſonder dattet ſelve te reputeren voor zijn openbare Vrede-breuck/ en gelijck alhier niet alleenig de openbare Werbinghe/ is het niet toe-geſtaen/ten minſten geconniveert is/ de Loop-plaetſen openbaerlijck geaſſigneert/ Corps d'Armee geformeert/ Contributien uyt-geſchreven/ plunderingen/ beroovingen en rantſoeneringen gedaen/ zijn retrait en ſecuriteyt gevonden voor de roovende Perſoonen en geroofde Goederen/ vyandtlijcke deſſeynen geformeert/ de ſelve getracht te executeren met hoſtile intochten/ aggreſſien/ en 't ſurprenneren van conſiderable Plaetſen/ ende dit alles directelijck uyt het territoir van zijn Nabuyr/ſonder de minſte concurſie en co-operatie van yemant anders/ dan alleenigh/ dat den Naem gepretendeert is geworden van den geenen/hoewel verde af gelegen/ daer mede men in Oorlog was; Of alle 't ſelve te houden ſy voor effecten van goede Nabuyrſchap en correſpondentie/ ſincere onderhoudinge van Vrede en vrientſchap? als men wil doen glooven/en niet eer een ander interpretatie konnen nemen/en na 't Recht der Volckeren/ eenen andren name krijgen/is by geſonde herſſenen te overwegen? Wat aengaet het ſeggen/te weten/dat den meer-gemelten Hr. Marquis de Caſtel Rodrigo geen kenniſſe daer van ſoude gehad hebben/is irrelevant/ vermits den ſelven kenniſſe moet hebben/ en gehouden is te nemen van ſaecken van ſulcken nature; En verobligeert is ſoodanige ordre te ſtellen/ dat de Nabuyren uyt het Territoir van zijn Gouvernement ſoodanige ſchade niet en werde toegebracht/en daer in niet nalatich en kan/of mach zijn: Te meer/ om dat niet en ſoude dulden/dat een andre daer quam ordre ſtellen tot zijn ſecuriteyt en verſekertheyt/en hy om ſulcke reden verobligeert blyft kenniſſe te nemen/en vervolgens die voorſieninghe te doen als behoorlijck is; zijnde elck Souverain verobligeert niet alleenigh tot kenniſſe/ maer oock tot reparatie en ſatiſfactie van alle injurien ende ſchaden/ die uyt deſſelfs Territoir aen yemandt van de Nabuyren toe-gebracht werden/ en by hem hadden konnen werden voor-gekomen; 't welck met veele redenen te adſtrueren onnodig geacht wert. - Gelijck het oock niet wel kan gepreſumeert werden/ daer alle 't geene boven verhaelt,ſoo openbaer en evident in het ooghe van alle de Weerelt was geſchiedende/ met deſignatie en determinatie van Plaetſen en Perſonen/ waer haer namen en Logementen/ ende daer voorts alles ſoo univerſeel was/ tot ſulcken getal van Volck en Trouppes/ die een goet Corps d' Armee hebben uyt-gemaeckt/ dat hy Heer Marquis 't ſelve ſoude ignoreren/ en hem onbekent zijn/ waer by komt/dat t'elckens/ en van tijt tot tijdt klachten zijn gedaen/ en reparatie verſocht, ſoo by den gem: Heer Marquis de Caſtel Rodrigo/ als mede by den Heer Ambaſſadeur van Spangien Don Eſtevan de Gamerra: Ende of wel by de Gevangenen,ſoo in den Oudenboſſe als tot Wou bekomen/ bevonden zijn verſcheyde Brieven en beſcheyden/nevens der ſelver depoſitien/ mede brengende byſondere feyten en circumſtantien/ daer uyt af te nemen is / alles niet buyten kenniſſe van den gem: Hr. Maquis de Caſtel Rodrigo beleyt te zyn; en namentlijck/ dat ſoo wanneer als de Troupes die in den Oudenbos waren in-gevallen/ en aldaer poſt ghevat/ den Agent van den Biſſchop van Munſter gelogeert is geweeſt binnen Antwerpen/in een bekende Herberghe/ en aldaer heeft weten te obtineren dat tot tweemael toe 's Nachts de Poorte van de Stadt is geopent geworden/om verſcheyde Wapenen/ Amonitie van Oorloghe/ en andre behoeften/ die hy aldaer op voorraet in-ghekocht hadde/onder d'opſicht van den Paſtoor van den Oudenbos/zijnde Schoon-broeder van den Coll. Carp (die het deſſeyn op den ſelven Oudenbos mede hadde helpē formeren) buyten te brengen tot de Troupes die buyten die Stad lagen/ en bereyt ſtonden te marcheren tot aſſiſtentie van die geene die de Plaetſe van den Oudenboſch hadden geſurprenneert/ten ware tijdinge bekomen hadden van der ſelver defaite/als boven is aen-geroert: Gelijck niet mogelijck kan zijn geweeſt dat de Poort van ſodanige een Stadt als Antwerpen/ op ſulck een tijt/ te weten 's Nachts/ en tot ſulcken eynde/ en voorts als vooren is verhaelt/ kan werden gheopent/ dan op ſpeciale ordre van den Heer Marquis de Caſtel Rodrigo/of met kenniſſe van den Gouverneur van 't Caſteel; Welcken Gouverneur het oock niet en ſoude derven ondernemen / ſoo hy niet en ware verſeeckert gheweeſt van de kenniſſe en inclinatie van den ſelven Heer Marquis. Alle het welcke dan geconſidereert/ en behoorlijck nae zijn merite gepondereert/ ſoo is niet vreemt gheweeſt/ dat haer Hog: Mo: gedeſidereert hebben boven een redelijcke reparatie ende ſatiſfactie/ verſekeringe van dat in 't toekomende ſulcx niet meer en ſoude gebeuren/ en der ſelver Staet/en d'Ingeſetenen van dien niet meer beſchadigt uyt het territoir van den Heer Koning van Spangien/ en namentlijck mede/ dat geen Engelſe of andere vyantlijcke Troupes paſſagie ſouden vinden/ delwyl ſulckx voor-ghegeven wierde: Waer op verſocht zijnde ſchriftelijcke verklaringe van den Hr. Marquis de Caſtel Rodrigo/ is op verſcheyde inſtantien tot dien eynde aen den ſelven Heer Marquis Caſtel Rodrigo/ als den Ambaſſad. van Spangien alhier reſiderende gedaen/ niet geobtineert geworden/ daer in haere Ho: Mo: billijck geruſt koſten weſen: Maer is ter contrarie by den voorn: Hr. Ambaſſadeur/ door expreſſe ordre van den gem: Heer Marquis de Caſtel Rodrigo in haer Ho: Mo: Vergaderinge in-gegeven ſekere incongrue Memorie/

(gelijck

(gelijck van ſoodanige ordre uyt den teneur van de ſelve Memorie conſteert) vol choquante termen en expreſſien/ eerder aenleydinge gevende tot abalienatie en verwonderinghe der Gemoederen/ als tot voortſettinge van goede Nabuyrſchap en correſpondentie/ daer over hy Heer Ambaſſadeur oock door Gedeputeerden van hare Ho: Mo: is begroet geworden/ met verhalinghe en aenwijſinghe van redenen daer toe dienende/ om deſe Memorie te willen in-trecken/ en ſupprimeren. Ende dewijle alle 't geene boven verhaelt is/ in 't minſte niet en quadreert met de goede intentie van de welcke de Con[in]ginne Regente van Spangien/ ſoo by der ſelver Miſſive aen hare Ho: Mo: als door monde van de Heer Ambaſſad. van Spangen in der ſelver Vergaderinge voor geſtelt/ tot onderhoudinge van alle goede Nabuyrſchap/ Vrede/ en correſpondentie: Dat oock hare Ho: Mog: uyt den inhouden van de voorſz. Miſſive van de gem: Coninginne Regente van Spangien hebben konnen bemercken dat haere Majeſt. noyt niet te recht en is geinformeert geworden/ noch door den Heer Marquis de Caſtel Rodrigo/ noch door den gem: H: Ambaſſadeur Don Eſtevan de Gamarra/ van de ernſtige en continuele klachten die aen haer reſpectivelyck/ ſoo tot Bruſſel door den Reſident Saſburgh/ als alhier in den Hage door de Heeren Gedeputeerden uyt haer Ho: Mo: Vergaderinge van tijt tot tijt zijn gedaen/ en 't geene in de Conferentien op dat ſubject met hem Hr. Ambaſſadeur tot diverſe malen gehouden/ is gepaſſeert/ en mondeling gerepreſenteert; ſoo ſal hy Ambaſſadeur van Reede van Renſwoude / op 't fundament van de vooren verhaelde actien/ feyten en voorvallen/ mitſgaders raiſonnementen/ illatien/ redenenen en motiven/ of ſodanige van de ſelve als hy beſt van efficace ſal oordeelen/ inſteren ende aenhouden/ ten ey[n]de niet alleenig op de voorſz. foules/ beroovinge als anderſints/ en voornamentlijck vyantlijcke invaſien/ en 't ſurprenneren ſo van den Oudenbos/ 't Sant daer buyten/ als 't Caſteel van Wou/ directelijck uyt het territoir van den Koningh van Spangien op deſen Staet gedaen/ mach bekomen worden behoorlijcke ſatiſfactie en reparatie/ maer noch daer en boven verſekeringe/ van dat in 't toekomende ſulcx niet meer en geſchiede/ en in ſpetie/ om te mogen hebben een ſchriftelijcke verklaringe/ dat geene Engelſe of andre vyantlijcke Troupes paſſagie en retraitte ſullen vinden op den bodem en 't territoir van den Heer Koningh van Spangien/ en dit alles ſoo ſpoedig als 't mogelijck ſal zijn/ op dat haer Ho: Mo: daer na hare meſures konnen nemen/ en weten waer na haer te gedragen. Aldus gedaen en gearreſteert ter Vergaderinghe van de Staten Generael der Vereenigde Nederlanden/ in den Hage den 21. May 1666.

't Huys te Wouw/ wel gelegen om te fortificeren/ en waer van deſe Pape-knegten ſeer licht een Roofneſt hadden gemaeckt/ was nu mede op-geſchickt door Graef Frids van Naſſau, Gouverneur van Bergen op Zoom; men bevont in der daet dattet meeſt Jongens en ongewapende waren/ die ſelfs kruyt noch loot en hadden/ en daer om gaven ſy (haer omcingelt ſiende) op gena en ongena over. Een ander Officier Kleuter genaemt/ en wel eer een dapper voorvechter in 't Lottarings Leger/ nu oock in troubel-water hoopende te viſſen/ quam/ in dienſt (ſoo hy ſeyde) van den Biſſchops zijnde/ in 't Dorp Haerle/ neſtelen/ op 't Kerckhof/ met 500. Munſterſe Geſellen/ hebbende al eenighe weken te vooren ſoo 't ſcheen 't oogh gehad van die kant een torn op Daelhem of Valckenburg te doen/ om ten minſten die geringe plaetzen tot een Winter-Quartier te krijgen; Hoewel men te Maeſtricht heel anders van vermoeden was/ te weten/ dat hy op ſodanigen voet 't Guarniſoen uyt hare Stadt ſoude hebben gelockt gehad/ en alſoo met behulp van eenige Roomſe Geeſtelijcken binnen Maeſtricht die goede Stadt ſelfs hebben overvallen; maer door ſeker getrou Perſoon welcke op het doen der Roomſgeſinde daer altoos ſeer nau reguard heeft genomen/ ontdeckt/ zijn de Statiſe onder den Marquis de Clevigni, uyt Maeſtricht deſe nieuwe Soldaten gaen beſoecken/ en overvielen haer ſoo ſchielijck/ dat de reſt roepende om gelt/ en haer Geweer wegh werpende/ ſich gevangen gaven/ ten hielp niet wat Kleuter daer teghens dede/ ſy wilden gelt of niet vechten/ dus bracht men haer na Maeſtricht met 4. Officiers/ mette Crabinne van der Nat/ op-gehaelt door de Statiſe anderhalf uyr van Luyk/ en

en Bleuter wiert daeghs daer aen gekregen/ omtrent Schinvelt/ in 't Landt van Valckenburg/alwaer hy met een kleyne partye Volckx leggende/door de Statise wierde omcingelt/ en te Maestricht binnen gebracht: Van der Nat ongeluckig in zijn voornemen liet sich weder met 1000. man in de Baronnye van Breda sien: Waer op haer Ho: Mo: ordonneerden aen de Guarnisoenen van den Bos/ Bergen op Zoom/ Breda/ Geertruydenberg en andere wel te letten/ en op te passen op 't voornemen van den voorn: van der Nath/ oock de occasie sulckx eenichsints lydende/ den selven aen te tasten/ en (soo doenelijck) te ruyneren. Tot Oetmarsum mutineerden de Munsterse 9. dagen langh/ oock over wanbetaling en wierde haer endlingh 't gevlucht Goet aldaer in de Kerck gebergt/ tot buyt belooft; maer weynig dagen daer na dese maets weder om geldt roepende/ heeft men haer de meeste Rijckdom die onder 't Dack van de Kerck was verborgen/moeten over geven. Dan 't geluckte haer beter/ als Ritmeester Brassert met 150. Ruyters meynende by Enschede in Munster-lant een tour te doen/ door een embuscade wierde misleyt soo sy uyt Grol waren getrocken: En datte Boeren/die nu door den Bisschop ook op Moolegelt waren gebracht/ om de Heyr-wegh een Boom achter de Statise hadden gemaeckt/ waer door die/ behalvens ettelijcke die met hun Paerden over den voorsz. Boom sprongen/sich gevangen mosten geven; en also het meest schoone Paerden/ en bemiddelde hare Kinderen waeren/ kregen de Munsterse hier een schoonen Buyt.

Op den 26. Februarij 1666. savonts/ is tot Coppenhaven/ tusschen zijne Maj. van Denemarcken/en de Staten Generael der Vereen: Nederlanden/ gesloote een nader en nauwer Verbont: Waer op aenstonts Posten na Funen/ Holsteyn/ Jutlant/ en Noorwegen zijn af-gevaerdigt/oock alle Schepen beslagen/ om 't Bootsvolck alsoo te noodigen op de Oorlog-schepen van 't Rijck te dienen: De Conditien bestonden hier in:

Erstelijck: Dat beyde partyen absolutelijck renuncieerden alle manieren van pretensien op den anderen. †

2. Alle disordres in * Noorwegen souden weg genomen werden.

3. De Staten Generael sullen soo lang den Oorlogh met Engelant duert, aen Denemarken Iaerlijcx verschaffen 15. tonnen gouts, van welke Vrankrijk Iaerlijcx 3. tonnen gouts sal geven: Daer voorens moet Denemarken 30. Oorlogh-schepen in dienst houden in den Orisont, waer van eenige met partye Lant-Soldaten, des van noode hebbende, de Heeren Staten souden toegevoegt werden.

Ter

† Waer by de Deense Kroon wel 60. tonnen gouts gaudeerde.

* Den 11. Febr. 1666. was mede in 's Gravenhage tusschen Denemarcken ende Geun. Provintien geslooten een Tractaet van Elucidatie, redres en alteratie van 't voorige Tractaet van den 12. Febr. 1647. na welcke de Tollen en Hout-lasten in Noorweghen souden geheven worden, tot den 23. Augusti 1685. De Gevolmachtigden hier toe wegens Denemarcken waren, Paul Clingenberg, Coninckl. Raet, en generale Postmeester, Erfgeseten op Bustrup, Haenrou en Tostrup; En Peter Carisius, Coninckl. Raet, en Resident in den Hage: Van de H. Staten syde waren, de hoog Ed. Wel-gebooren Rudolf van Ommeren, Iohan de Wit, uyt den Out-Raedt der Stadt Dordrecht; Iohan de Wit Raet-pensionaris van Hollant en West-Vrieslant; Bonifacius van Vrijbergen, Pensionaris der Stad Tholen;

Ter Zee sach men nu niet dan Tempeesten en Roovers domineren: De Turcken nu de beste occasie hebbende/ mits den Oorlog tusschen Hollandt en Engelant/ brachten in weynig weken tot Algiers op:

1. *St. Franciscus, Schipper Willem Hendricx, die met 13. Personen in slaverny is geraeckt, ging van Hamburg na Cadix.*
2. *St. Ian, Hendrick Meyer, 't Schip verbrant de Schipper met 24. Personen in slaverny. met Wijn vā Malga na Hamburg willende,*
3. *St. Ian Baptist, Hendrick Segoorder van Hamburg, met Wijn van Mallaga, de Schipper met 25. Personen in slaverny.*
4. *St. Catharijn, Burg Iacobss. van Saerdam, met Sout van Cadix na Gallicien willende, de Schipper met 25. Personen in slaverny.*

5.6.7. *Drie Schepen van Oostende die op de Kaep souden gaen, zijn alle met Schip en Volck op-gebracht.*

8. *St. Mary, Pieter Ianss. Bos van Hoorn, van Hamburg na Spangie gaende, de Schipper met 18. Personen in slaverny.*
9. *De Liefde, Court Moller, van Moscovien na Livorno willende, 't Schip verbrant, 12. Personen in 't slaen doot gebleven, en den Schipper met 18 man Slaven gemaeckt, en om dat hy een braven baes was, hadden de Turcken hem voor 2200 Realen verkocht.*
10. *Een Schip uyt Brasilien met Suycker komende, daer op 18. Slaven gemaeckt.*

Een Engels en een Turckx Schip/ dat als van een ambacht nu vrienden waren/ bevochten met hun tween een Caper van Middelburg/ by Cape St. Vincent/ namen hem wegh/ en gaf den Engelsman aldaer 7. mannen uyt de genomen Kaper over aen de Turcken/ om voor Slaven te verkoopen.

In Sweden by Lantsoort was tusschen de Klippen in de voorgaende Herfst seker Schip van Rouaen met Zyde Waren verongeluckt/ en van 30. Personen die daer op waren/ niemant gesalveert: Zedert die tijt hebben sich eenige Boeren daer omtrent in haere Gelagen veel van dit gebleven Schip weten te seggen/

Godert Adriaen, Baron van Reede, Heer van Ameronghen, Ginckel, Elst; Adolf van Unckel, Iohan van Ysselmunde tho Rollecate, Drossaert van Vollenhoven en de Heerlijckheyt Kuyndert, en Iohan Diews, Raetsheer in Groeningen. Alle respective Gedeputeerden wegens de Provintien Gelderlant, 't Graefschap Zutphen, Hollandt en West-Vrieslandt, Zeelandt, Utrecht, Over-Yssel, Stadt Groeninghen en Ommelanden: De Conditien bestonden hier in:

1. DAt mits de verandering der nieu geboude Schepen, men op 't gevoeglijckst sal rekenen de selve op 4000. ponden ghewicht, sulckx dat soo dickwils een Schip 4000. pont gewicht voor een Last ghewicht kan in laden, 't selve voor soo veel Lasten sal werden getaxeert. 2. De metinge der Schepen soude by Notificatie van Billet en de uytgaende Schippers op Noorwegen in April by wedersijts Commissarissen ghedaen werden; Waer van Brant-tekens op de Stevens achter en vooren gemerckt, oock Brieven mede na Noorwegen tot een testemonium van hare groote mede gegeven sullen werden; die sich te veel beswaert vint, mach sich beklaghen; En hout op de kortinge van 't vijfde ghedeelte van Scheepsruymt. 3. Den Koninckl. Tol sonder meer sal moeten in Noorwegen betaelt worden, dat is, van yder Last 56. stuyvers 4. penningen: En de Nederlanders daer Coopmanschap brengende, niet meer mogen beswaert worden als de Deenen selfs. 4. Die op Hout-Havens wat anders als Hout in-schepen, sullen de visite subject sijn, dan op 't Hout of slecht of kostelijck sy, sal geen ondersoeck werden gedaen. 5. Den Koning staet de Nederlanders toe alle soorten van Hout, selfs Eyckenhout, uyt Noorwegen te voeren, uytgeseyt groote Masten over de 20. Palmen, die sijn Majest. voor sich alleen behout.

seggen/ en oock sulck Goet als in dat Schip was geweest/ aen d'een en d'ander vertoont; waer uyt men presumeerde of wel dat Schip niet door ongeluk maer door eenige bose Menschen ware verongeluckt; Daer over men terstont eenighe doode Menschen die men als 't Schip bleef/ en aen Landt komende/ stracx in d'aerde had gesteké/ nu weder opgegravé en gevisiteert heeft/ alwaer men soo aen d'een als d'ander/ en speciael aen een Franse Juffrou die te Stocholm woonde/ schijnbare teeckenen sach datse vermoort was: Waer over etlijcke van diverse Boeren by den kop wierden gegrepen/ alsoo dit Schip was misleypt/ en als met studie in de selve Klippen daer het bleef/ gewesen. In de Virginie begosten d'Engelse oock neffens parthye Zeyldoeck en Canefas/ het geen sy daer van kregen/ mede de populatie van Zyde in te stellen/ en waeren dit Jaer ten dien eynde wel 4000 Moerbesie-Boomen seer wel geluckt/ waer door veel Zyde bequamen: Sulckx datten Gouverneur W: Berckley aen den Coning van Engelant versocht om 15. a 18. Meesters in de Facturen ervaren/ over te senden. Den Coning stelde Sr. Garvas Lucas voor nieuwen Gouverneur van Bombaja/ om met twee a drie Schepen aldaer met veele restrinctien possessie te gaen nemen.

De schade ter Zee alreeds geleden/ quam daer tegens/ dat Engelandt als een pandora van alle veranderingen/ nu eenen Monsr. Warren, zijnde een Koopman van London heeft voort gebracht/ die sich by den Koningh aenboodt/ te ondernemen een voordeelig dessein/ mits onkosten van eenige 1000. gulden/ indien zijn Majestt. hem daer toe maer wilde leenen 2. Schepen van de derde Rang; 't welck hem wiert toe-gestaen; zijn voornemen en voorstel was/ 't sy door civiliteyt of met gewelt/ diverse Princen en Gouverneurs op de Kusten van Africa te dwingen tot Vrede en Handeling met d' Enghelze Natie/ hebbende alreede metten Gouverneur van St. Crux daer in een aenvangh ghemaeckt/ en daer den Handel herstelt hebbende/ soude gaen naer den Koningh van Marocco/ om daer insgelijcks te doen. Eenighe Schepen van Indien voorleden Somer in Bassera gekomen/ waren genootsaeckt sonder t'ontladen met al haer Goet weder naer Gamaron te keeren/ om dat Bassera van den Grooten Heer met een Belegering wiert gedreygt/ en desselfs Bassa voor rebel had verklaert: En daer om waren de Bassaes van Aleppo/ Diarbekier/ Mossel/ Baydet/ en van andere Plaetsen alreede met hare Legers derwaerts vertrocken; waer door de Negotie den ruch in geduwt/ en de Kooplieden van daer na Bagadet in Persien zijn gevlucht. De Fransse Kapers namen dese dagen 't Engels Packet-boot van Oostende op London haende/ brachten het selve te Duynkercken op/ daer waren veel contanten/ en wel voor 5000. Jacobussen aen Gesteenten in/ de Joden toe-behoorende.

Men sach nu weder snachts van 2. tot 4. uren in Oostenrijck/ Zevenbergen/ Venetien/ Roomen/ en aen de Middellantsche Zee/ een groote Comeet-sterre/ gaende Oost op/ en Z. neer; in de Landen benoorden is hy niet gesien. In Engelant omtrent de Zee-Kusten van Weymuyen/ Dorchester/ en Balborrau/ hebben haer diverse Water-vloeden over 't Lant verspreyt/ van so grooten gewelt en schade/ dat in die Gewesten van diergelijcken noyt en was ghehoort/

hoort geweest: Den 7. Febr. smorgens by 7. uren ontstont oock in Coventry een soo gruwelijcken Aertbevinge met Donder en Blixem/ dattet vreesselijck was/de meeste schade binnen en buyten die Stad doende/ ter neder slaende de Trinity Kercke en Toorn/doende aen dat treffelijck Gebou onwaerdeerlijcke schade/doch bleef in 't neder storten maer een man buyten op 't Kerkhof doot: By Jarmuyen wierden 2. a 3. Schepen te gront geslagen: En voor Amsterdam een Kaeg met Wijven/ komende van de Vloot uyt Tessel. De vlietende stroom de Unstrut by Freyburg en Naumburg in Duytslant/bleef in dese tijt op een nacht ten 11. uren stil staen/ waer door de minste Molen niet koste malen/also 't water weg sonck/waer door men de Krabben en Vissen over al met de hande konde grijpen en vangen; 't selve was daer mede geschiet Ao. 1617. en Ao. 1663. den eersten December/ waer op niet goets volchde.

Eyntelijcken is tot Kleve in dese maent gesloten een seer nauwe Alliantie tusschen de Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden/ ende den Heer Keurvorst van Brandenburg/ waer van de Conditien zijn geteeckent op dien dach/ en soo als hier na volcht:

TRACTAET van ALLIANTIE DEFENSIVE,

Tusschen den Doorl. Furst ende Heer, den Heer Keurfurst van Brandenburg, ter eenre, ende de Hooge Mogende Heeren Staten Generael, ter andere zyde:

ALso den Doorl. Furst ende Heere, den Heer Keurfurst van Brandenburg, en de Ho: Mo: Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden van oude tijden tot nu toe in een seer nauwe Alliantie, Correspondentie eñ Vruntschap zijn geweest,en dat al voor 2. Iaren eer 't laetste Tractaet van Alliantie Defensive den 27 Iuny 1655. tusschen de selve op-gerecht,was komen te expireren,ten wederzyden in de continuatie en prolongatie van 't selve Tractaet geconsenteert is geworden,maer wegens eenige voor-gevallen incidenten de executie tot noch toe uyt-gestelt ghebleven. Soo ist, *dat beyde de Contrahenten by de jegenwoordige conjuncture van tijden en saken, noodich hebben geacht 'tgeene waer over sy voor desen d'accoort zijn geweest,en nu noch nader onderlinge zijn vergeleken,in een behoorlijcke forme van Tractaet te doen expedieren,en specialijk te stellen wat sy Contrahenten so veel uyt krachte van 't voorsz. laetste Tractaet van Ao. 1655. als mede in gevolge van de voorgaende Tractaten,Contracten, en verklaringen, en elckander schuldig sullen zijn te doen en te presteren: De Heer Keurfurst van Brandenburg tot dien eynde van zijnen 't wegen heeft Gedeputeert den wel-waerdigen wel-geboorenHeer* Otto,*Vrijheer vanSchwerijn,Heer tot Alten,Lantsberg enSchan,Erf-Camerer der Mark en Keur-Brandenburg,Domproost vã de Stift-Kerke tot Brandenburg,mitsgaders bestelde Opper-President,geheyme eñ Leenraet,oock Hooftman van haer Keurv. Doorl. tot Orangienberg: Oock de Ed: en hoog-geleerde Heer* Werner Wilhem Blaspiel, *geheyme, oock Marckze en Kleefze Regeerings, en Ampt-Cameraet: Ende den Heer* Matthias Romswinckel, *der Rechten Doctor, Kleefze en Marckze Regeerings-Raet, en vice-Cantzler. Eñ de Ho:Mo: Heeren Staten Generael van haren 't wegen oock Gedeputeert hebben den Ed: Gestrengen, wijzen, voorsichtigen Heer* Hieronimus van Beverning, *Gedeputeerde*

in hare Vergadering van wegen de Provincie van Hollant en West-Vrieslant : De welcke in gevolge van de Volmachten van beyde zijden vertoont, zijn over een gekomen en geconvenieert op de Conditien ende Articulen hier naer volgende :

Ten Eersten,

DAt tusschen zijn Keurfurstel. Doorl. van Brandenburg en de Ho: Mo: Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederianden sal zijn en blijven een oprechte ende getrouwe Vriendtschap en Correspondentie.

2. De welcke daer toe strecken sal/ dat d'eens des anders beste getrouwelijck sal hebben te bevorderen/ en des selfs schade ende nadeel na alle vermogen helpen af keeren ende weeren/ met soodanige macht respective als hier na sal werden verklaert.

3. In 't bysonder sullen haer Ho: Mo: gehouden wesen zijn Keurvorstel. Doorl. te helpen defenderen ende beschermen in de Landen van Kleve/ Gulick/ Berghe/ Marck/ en Ravensbergh/ en andere Landen Gulickse en Kleefze Landen gehoorende/of de geene van de selve daer van zijn Keurv. Doorl. jegenwoordich in possessie/ of hier namaels in Wettighe possessie soude mogen komen/ als mede in alle Landen en Plaetsen of Havenen die zijn Keurv. Doorl. heeft aen de Oost-Zee gheleghen/ te weten/ de Hartogdommen van Pruyssen/ en van achter-Pomeren/ teghens alle de geene die de selve soude mogen onderstaen vyantlijck te invaderen/of met openbaer gewelt aen te tasten.

4. Des sal mede zijn Keurv. Doorl. ghehouden zijn hare Ho: Mo: te helpen defenderen en beschermen tegens alle vijantlijcke invasien en openbaer gewelt/ welcke haer Ho: Mo: in de Vereenigde Nederlanden/ oft der selver onderhoorige aengrensende Lantschappen/ Steden/ ende Plaetsen / ofte andere met hare Ho: Mo: Guarnisoenen in de voorsz. Landen ende Plaetsen beset/ of oock in hare Navigatie ende Commercie op d'Oost-Zee soude mogen over-komen en aen-gedaen werden.

5. Ende sullen dien-volghens partijen Contrahenten uyt krachte van dese mutueele defensie gehouden zijn / elckander getrouwelijck ende vigoureuselijck te assisteren teghens alle de geene die d'een of de ander in de voorsz. haer Ho: Mo: / ofte zijn Cheurv. Doorl. Landen/ respective in haere Hoogheden/ preëminentien/ Domeynen/ revenuen oft eenige andere Rechten onwettelijck souden mogen onderstaen te bezwaren/ ofte verongelijcken/ om sodanige onwettige bezwaernisse en verongelijckinge te helpen af-keeren/ ende niet te gedooghen dat des een of des anders Commercien en Navigatien op d'Oost-zee of op de Revieren/ Stromen/ en Havenen omtrent de selve of de Veereenigde Nederlanden gelegen/ worden gesvargeert/ of door Licenten/ Imposten/ Tollen/ of andre innovatien onbehoorlijck bezwaert.

6. Ende sal oock dese mutuele defentie plaets grijpen ende houden wanneer des eene of in des anders deels voorsz. Landen/ het Evangelise wesen/ door openbaren Oorlog of ander gewelt wort geassaileert/ sulcx dat de vrye exercitie van de Evangelise Religie daer door souden worden geturbeert en belet: En insonderheyt so wanneer in de Kleefze/ Gulickse/ en Bergse/ als oock andere daer toe gehoorige Landen den cours van de op-gemelte Religie soude werden gestuyt/ ter tijt ende wijlen toe zijn Keurf. Doorl. sich daer over met zijn Keurf. Doorl. van Nieuborg nader sal hebben vergeleken/ of die verscheillen door de Keyserl. Commissarissen sullen wesen gedecideert/ ofte andersints finalijck af-gedaen.

7. Wel verstaende dat de geene van Partijen die eerst sal wesen geattacqueert ter Plaetze en ten regarde als voorzen/ gehouden sal zijn sulcks te notificeren/ en dat aen den anderen die niet sal wesen geattacqueert/ de welcke hem sal mogen imployeren om door minnelijcke weghen te doen repareren de troublen en destourbes die door de voorsz. attacque souden mogen zijn gedaen/ ende vervolgens moyenneren een accomodement tusschen den attacquant ende den geattacqueerde/ so nochtans den selven onvermindert de officien van Mediatie/ het beloofde Secours aenstonts/ immers soo haest doenlyck/ aen partye geattacqueerde sal moeten stuyren.

8. Dese Alliantie sal den Staet der Vereenigde Nederlanden ende de Leden van dien/ in geenen deele prejudicieren in der selver Hoogheyt/ Recht/ ende gerechtigheyt/ waer ende op wien sy de selve mochten hebben/ nochte oock zijn C. Doorl. in dessels Hooghept/ Recht/ en gerechtigheyt/ waer ende op wien hy de selve mochte hebben / ghelijck oock niet in 't respect en de plichten daer mede de selve zijn Keyserl. Maj./ en 't Roomse Rijk is verobligeert/ maer sullen de selve alle respect in haer geheel en onvermindert verblijven/ gelijck oock dese Alliantie in geenen deele en sal prejudicieren aen voorighe Tractaten/ Contracten/ Verklaringen/ of Verbintenissen/ 't sy aen of met andere Coningen/ Princen/ Potentaten/ ende Republijcken ende Steden gedaen/ of gemaeckt/ en particulierlijck mette Kroon Polen.

9. By aldien d'een of d'ander van de Contrahenten door yemant met gewelt quame aen-getast/ ofte andersints in zijne Commercien/ Landen/ Recht/ en Gerechtigheden/ of in vrye exercitie van de Evangelise Religie als voorzen aen-getast/ beoorlogt/ of geturbeert te worden/ en 't selve hare Ho: Mo: soude over komen/ sulcx dat sy quamen aen-getast/ beoorlogt/ of geturbeert te werden/ so sal zijn K. Doorl.

hare

hare Ho: Mo: assisteren met 2000. mannen te voet/ goet en wel gewapent Volck/ en by soo verre zijn K. Doorl. in voegen als voorzen soude mogen werden aen-getast/ beoorlocht ofte geturbeert/ soo sullen haer Ho: Mo: zijn K. Doorl. te hulpe komen met 3000. mannen te voet/ mede goet en wel gewapent Volck: Des sal oock soo d'een als d'andere van partijen Contrahenten in desen die de voorsz. secoursen sal moeten furneren/ gehouden wesen de selve t'onderhouden na behooren/ sulcx datte geattaqueerde beoorlogde/ of geturbeerde daer van egeene lasten sal komen te dragen: Doch sullen de inquartieringen en logeringen werden besorcht by de geassisteerde partije; en sal de partije die den andren te hulp komt/ over zijn secours sodanig Opper-hooft moghen gebruycken als hem goet duncken sal: In desen verstande nochtans/ dat in cas de geassaileerde partije liever soude gheholpen wesen met Ruyters/ Gelt/ Schepen/ Ammonitie van Oorlog/ in Schepen/ of andre Waren ten Oorloch dienstich/ soo sal den Assistent gehouden wesen alle mogelijcke sorge te draghen/ dat soodanige Amonitie/ Schepen/ ofte Waren ter goeder trouwe/ ende ten overstaen van yemant by den geassisteerde de selve Ammunitie van Oorlogh/ of Schepen sal moeten ontfangen/ en selfs af halen binnen 's Lants/ onder het gesach van den Assistent die het secours sal furneren. Doch sal het secours hier boven uyt-ghedruckt ter eenre/ ofte ter andere zijde de assisterende Partije in geenderhande manieren necessiteren/ ofte verbinden tot eenighe rupture tegens de geene die de gesecondeerde partije soude mogen attacqueren.

10. Ende by soo verre het boven geexpresseerde secours van 2. of 3000. mannen respectivelijck/ oft het equivalent van dien niet bestant mochte werden geoordeelt/ tot volkomen afwering van de oppressie of bezwaernisse daer tegens het selve wort gepresteert/ dat in sulcken cas de niet geoppresseerde ofte niet bezwaerde der Geallieerden/ gehouden sal wesen de geoppresseerde ofte bezwaerde/ ten dien fine met soodane voordere macht ende middelen by te springhen/ als tot volkomene afweeringh van de voorsz. oppressie ende bezwaernisse geoordeelt sal worden van noode te wesen; Wel verstaende dat partijen Contrahenten t'elckens daer over/ ende op wat condition het selve sal geschieden/ particulierlijck sullen hebben te verdragen.

11. Zijn Keurf. Doorl. ende haer Ho: Mo: sullen d' een in des anderen Landen geen inlegeringhen of logeringen mogen doen/ sonder voorgaende behoorlijcke communicatie.

12. Maer soo wanneer marche of doortocht in des eenen of des anderen Landen soude moghen gheschieden/ sullen de contraherende Partijen gehouden wesen soo tijdelijck notificatie daer van te doen/ dat wedersijdts Gedeputeerden daer sullen konnen by zijn/ om de marche tot de minste overlast en schade van de Onderdanen te helpen dirigeren en bevorderen/ soo nochtans dat oock de Militie daer door niet sal werden benadeelt/ maer geconserveert/ ende sal daer benevens onder de Soldatesque soodanige ernstige ende scherpe discipline worden onderhouden/ dat sy alles sullen koopen en betalen/ ende dat de respective Onderdanen soo weynig als eenichsints doenelijck is door de voorsz. doortochten mogen werden bezwaert/ tot welcken eynde alle de malversatien en contraventie van de Soldatesca regoureuselijck sullen werden ghestraft/ ende in cas een derde eenighe inlegeringhen/ doortochten/ ende infesteringe met eenich Krijgs-volck mochten willen ondernemen/ in/ ofte door zijn Keurfurstel. Doorl. Kleefsche/ ende Marcksche/ of haer Ho: Mo: daer aengrensende Provintien ende Landen/ soo sullen de Contraherende Partijen/ nae voorgaende concert en overlegh/ 't selve elckander soo veel mogelijck is helpen af-weeren ende verdrijven.

13. De Heeren Staten Generael sullen de Steden en Forten die de selve jegenwoordig in de Landen van Kleve beseth houden/ met soodanich Guarnisoen voorsien/ dat aen d'eene syde de selve voor allen overval genoeghsaem mogen versekert wesen/ ende aen d' andere sijde de goede Borgers en Ingesetenen van de voorsz. Steden en Forten niet en mogen werden bezwaert/ tegen redenen ofte tegen de voor desen op-gerechte Capitulatien/ de welck tot dien eynde sullen worden geresumeert/ en nae de tegenwoordige constitutie van tijden met onderlingh Concert nader werden gereguleert/ ende ondertusschen blijven in haer vigeur ende worden geobserveert/ voorso veel met onderlinge nade rhandelinge de selve niet verandert zijn. En sullen haer Ho: Mo: zijn Keurf. Doorl. in de voorsz. Steden ende Forten geen inbracht doen in dessels Lants Hoogheden/ Regalien/ Eminentien/ en Domeynen/ noch oock ghedoogen dat sulcks by haer Gouverneurs ende Officiers/ 't sy Militair/ 't sy Politijcke/ onder eenigerhande pretext ondernomen worden. Maer zyn Keurf. Doorl. mitsgaders dessels Erfgenamen/ gerust en ongeturbeert by de voorsz. Lants Hoogheden/ Eminentien/ Regalien/ en Domeynen/ ende het vrije ongehinderde ghebruyck van dien laten verblijven/ ende daer by in sulcker voeghen helpen maintineren/ dat daer tegens by niemant yets ondernomen moghe worden/ ofte in cas dat daer teghen yets mochte werden geattenteert/ dat 't selve onderlinge sal worden tegen gestaen/ en niet getollereert/ ghelijck mede zijn Keurf. Doorl. belooft in cas yemant de voorsz. zijn Keurfurst. Doorl. Steden in de Landen van Cleve met haer Ho: Mog: Guarnisoen beset/ quame te attacqueren met vyantlijcke invasien of openbaer gewelt/ dat het zijn Keurf. Doorl. niet anders sal op-nemen/ dan of het aen zijn Keurv. Doorl. self geschach/ ende dienvolgens haer Ho: Mo: tegens soodanighe invasien sal helpen defenderen/ en beschermen/ in-gevolge van den 4. en 5. Articul hier voorzen ter neder gestelt.

14. Soo sullen oock voor het aen houden van de Guarnisoenen in de voorsz. Steden/ Forten/ ende plaetzen van haer Ho: Mo: geen recht ofte gerechtighept komen te acquireren/ veel min sal zijn Keurf. Doorl: ende dessels Nakomelingen eenighe prejuditie daer uyt komen te verstaen/ maer sal alleen blijven by voorige Tractaten/ verbintenissen/ ende verklaringhen van outs en voor den Jare 1655. diengaende op-gerecht/ ende sal ondertusschen aen de Gouverneurs/ en Commandeurs in sulcke Steden en Forten/ wel expresselijck en scherpelijck belast worden/ aen zijn Keurf. Doorl. ende dessels Regeringe/ by alle occasien toe te dragen behoorlyck respect/ ende van de Onderdanen van zijn Keurfurstel. Doorl. niet meer af te eyschen en te vorderen als in de Vereenighde Provintien is gebruyckelyck/ noch oock te gedooghen/ dat of zijn Keurf. Doorl. of dessels Onderdanen in hare Gerechtigheden de Goederen met excursien/ met eenige extorsien/ directelijck of indirectelijck mogen werden gegraveert ofte benadeelt. Des sullen daer over naedere Reglementen werden geformeert/ ende de besoignes dien aengaende alvereyts aen-ghestelt/ met allen yver en ernst voort geset/ en soo haest doenlijck/ ende noch voor de uytwisseling van de Ratificatie soo het immers moghelijck is/ binnen den tijt van 2. Maenden daer na tot een goet besluyt ghebracht worden/ welcke te maecken Reglementen van soodanighe kracht en valeur sullen wesen/ en ghehouden worden als of die van woorde tot woorde in dese waren geinsereert. Des wert oock van nu af ae[n] vast ghestelt/ dat de Tollen en Licenten over de Vivres en Amunitie van Oorlog/ die by de partyen/ oft eenen van dien soude van nooden hebben/ sullen werden betaelt volgens de gewoonelijcke Lijsten/ gelijk als die van alle andre particuliere Ingesetenen moeten betaelt worden.

15. De Contrahenten sullen malkanderen/ of elckanders Onderdanen ende Ingesetenen/ mitsgaders haere Goederen met geene Tollen/ Licenten/ ofte andere Impositien/ ende oordeelen hoe de selve oock mochten worden genaemt/ bezwaren/ ofte belasten laten/ vorder als de eygene Ingesetenes (uyt-ghesondert die geene van de selve Inghesetenen de welcke voor den 27. July 1655. speciale Privilegien van exemptien ofte meerder vrydom in 't particulier souden mogen hebben) ofte oock eenige andere de minst bezwaerde Vreemdelingen belast zijn/ ende blijven sullen/ nemaer de selve ter contrarie alle soodanige exemptien/ Privilegien ende immuniteyten laten genieten/ als haer eygene Ingesetenen/ of minst bezwaerde Vreemdelingen hebben ende ghenieten/ noch oo[c]k malkanderen/ nochte een des anders Luyden ende goederen/ met eenige feytelijcke proceduyren/ pressuren/ retorsien/ ofte represalien ende arresten/ soo veel die na beschreven Rechten ende onderlinge Concordia niet gheoorloft en zyn/ incommoderen/ nochte aen hare Onderdanen sulcx te doen toe st[a]en/ maer een ygelijck aen de ordinaris Justitie renvoyeren/ en de selve Justitie haren vollen cours laten genieten.

16. Ende heeft zijne Keurf. Doorl. belooft/ gelijck de selve belooft by desen in de voorsz. Havenen op de Oost-zee respondeerende d'Onderdanen van haer Ho: Mo: ende d' Ingesetenen van de Vereenichde Provintien over haere Persoonen/ Schepen/ Waren/ Koopmanschappen onder geenderhande pretext sonder hoogste noot/ gemeen interest/ ende dan oock niet anders als met onderling goetvinden van beyde Geallieerden verder of hooger sullen bezwaren/ als de selve jegenwoordig bezwaert zijn/ en niet gedoogen dat aldaer door yemant anders eenige bezwaernisse geintroduceert ofte geheven worden.

17. De Navigatie/ Trafique/ en Commercie/ sullen tusschen d'Onderdanen van weder syden sonder eenig hinder oft belet gedreven en gecontinueert worden/ en sal dienvolgens beyder Onderdanen Schepen vry staen en geoorloft zijn wedersijts Havenen uyt en in te loopen/ en statie daer inne te nemen.

18. Indien eenige andere Christel. Coningen/ Potentaten/ Republijcken/ ofte Steden haer mede in dese Alliantie willen begeven/ soo sal sulckx een yder vrij staen: Edoch dat daer door egeen van beyden Contrahenten eenigsints werden geprejudiceert/ of des selfs staet en conditie zwaerder gemaeckt of vernadeelt/ in desen verstande datte voorsz. inlatingh sal moeten gheschieden met onderlinge communicatie/ ende wedersijts bewillinge.

19. 't Recht van Issue of Decimatie/ 't welck by vertreck van Familien/ of verval van herediteyten komt t'ontstaen/ daer van sullen wedersijts Onderdanen vry ende exempt zijn ende blijven/ geduyrende dese Alliantie.

20. Dese Alliantie Defensive sal dueren ende cours hebben/ oock houden den tijt van 12. jaren/ met intentie omme ter expiratie van dien tijt vernieuwt te worden: Ende sal tot dien eynde 2. Jaren voor d' expiratie van de voorsz. tijt daer over een by-een-komste worden aen-ghestelt/ met dien verstande nochtans/ dat by soo verre als dan by d'een of d'ander der Geallieerden oft by beyde tot soodanige vernieuwing niet en soude konnen werden verstaen/ in sulcken gevalle de contrahenten ten wedersyden sullen weder komen te treden in het Recht en Verbintenisse die tegenwoordig tusschen haer beyden is/ in gevolge van de Tractaten die over veele Jaeren successivelijck tusschen de selve zijn op-gerecht ende gemaeckt/ zijnde wedersijts gestipuleert/ dat de selve Tractaten/ Contracten/ ende Verklaringhen door dese Alliantie niet en sullen zijn gecasseert/ maer ter expiratie van dese Tractaten blijven in haer volle vigeur ende kracht/ ghelijck de selve souden zijn geweest ende gheblevan by aldien dese naerder Alliantie niet en ware op-gerecht.

21. Daer sullen ten wedersijden/ elck na zijn vermogen en gelegentheyt devoiren en officien ghedaen

worden/

worden/ dat andere Princen/ Potentaten/ Republijcken/ en machtighe Steden/ en sonderlingh van de Westphalisen en Saxise Kraitz mede onder dese Alliantie worden gebraght.

22. Men sal geen lichtinge te voet of te paert/ en te water toe-staen aen d'een of d'andere Vyanden/ jegens de welcke men uyt krachte van dese Alliantie Defensive sal moeten hulp presteren.

23. Maer werbinge van Volck te Water en te Lande/ mitsgaders inkoop/ inhueringhe/ en equipage van Schepen van Oorlog/ sal altoos toe-gelaten worden en toe gestaen/ voor en ten behoeve van beyde de Contrahenten in d'een en d'andere Havenen en Landen/ ten ware dat die geene in welckers Havenen en Landen de voorsz. Werbinge/ inhueringe/ inkoop/ of equipagie worde versocht/ self tot zijne defensie 't Volk en de Schepen van noode hadden/ of dat om andre insurmontable obstaculen sulcx soude moeten werden geexcuseert/ welcken aengaende volkomen geloof sal worden gegeven aen des selfs verklaringe.

24. De contraherende partyen sullen de passage ter Zee/ Revieren/ en andre wateren/ als ook te Lande/ elck in zijn district respectivelijck wel na behooren/ met alle mogelijckheyt moeten bevrijden en veyligh houden jegens alle ende een yegelijck die de selve soude willen infesteren/ of andersints bekommeren.

25. Voorts nemen haer Ho: Mo: aen by den Coning van Poolen alle krachtige en efficacieuse officien aen te wenden/ ten eynde zijn Koninckl. Majest. aen zijn Keurvorstel. Doorl. prestere/ 't geene de selve wegens de Stadt Elbing heeft versproken/ ende waer over haer Ho: Mo: als Garandeurs van beyde Partyen zijn genomineert.

26. Dese Alliantie sal van wegen den Staet der Geun: Provintien/ als oock by zijn Keurv. Doorl. respectivelijck geapprobeert en geratificeert werden binnen den tijt van 14. dagen na 't beslupt ende onvertekeninge van desen/ ofte eerder/ soo sulcx eenigsints doenlijck is.

Aldus gedaen/ geaccordeert/ ende geslooten onder de Signature ende Pitziers van de respective Heeren Gedeputeerden in de voorsz. Procuratie vermelt/ tot Kleve den 16. Februarp 1666.

Was onderteyckent/

L. S. Otto, Vrijheer van Swerijn, L. S. Werner Wilhem Blaespiel, L. S. Matthias Romswinckel.	(L. S.) H. van Beverning.

Separaet Articul, daer op tusschen de Gedeputeerden van den Heer Keurvorst van Brandenburch, ende de Gedeputeerden van de Heeren Staten Generael der Vereenichde Nederlanden is verdraeghen:

ALsoo tusschen de Heere Keurfurst van Brandenburg ter eenre, en de Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden ter andere zyde, eenige differenten waren geresen over 't middel van de Tollen en Licenten, de welcke binnen de Fortresse van Gennip geheven worden, soo dat daer door de Tractaten van Defensive Alliantie, en van nadere conjunctie op huyden geslooten en ghetekent, tot merckelijck nadeel van de hoog-gem: Partyen, alreede eenigen tijt geretardeert zijn geworden. Soo ist, *dat tot voort-settinge van de voorss. Tractaten, en tot continuatie van die goede Vruntschap en Correspondentie de welcke van alle oude tijden tusschen de hoog-gem: Partyen is geweest: Door der selver respective Gedeputeerdens, dien aengaende oock mede is veraccordeert en vergeleken, dat den ophef van dit voorn: middel voor den tijt van* 12. *Iaren eerstkomende sal werden gecontinueert en blijven onder de directie, en ten voordeele van hare Ho: Mo: gelijck de selve nu eenige Iaren herwaerts geweest is, en noch tegenwoordig bevonden wort te zijn, ende dat hare Hoog Mog: ten behoeve van zijne Keurv.* Doorl. *dan parateljck sullen doen uyt tellen een somme van* 50000. *guldens, te betalen nevens d' extraditie van de Ratificatie van 't tegenwoordige Instrument, waer mede dan de differenten voor den tijt van* 12. *Iaren naestkomende sullen blijven geaccordeert ende geassopieert: Gelijck dan mede verder versproken en veraccordeert is, dat tijdelijck voor d'expiratie van de voorn:* 12 *Iaren weder Conferentie sal werden aen-gestelt, om de voorn: differenten by te leggen, of nader te reguleren,*

reguleren, ende by ontstenteniſſe van dien, dat de ſelve als dan ſullen werden verbleven en geſubmitteert, ghelijck de ſelve in ſulcken onverhoopten val van nu af aen verbleven en geſubmitteert werden ſal aen de arbitragie en uytſprake van ſodanige Arbiters eñ Superarbiters, en voorts op ſoodanigen voet en maniere als begrepen en neder geſtelt zijn by het Erf-Tractaet, 't welck den 2. Ianuary 1543. binnen de Stadt Bruſſel tuſſchen Keyzer Carel *de V. als Prince van de Nederl. Provintien, en Hartog* Willem *van Gulick ende Kleve is op-gerecht geweeſt; alles noch met deſen verſtande, dat deſe tegenwoordighe Conventie geenderhande prejudite en ſal toe brengen aen 't recht of de pretentie welcke de hoog-gem: Partije hinc inde meenen te hebben tot den ophef van de voorſz. middel, dat oock geen argument ten eenen of ten anderen daer uyt ſal mogen getrocken worden tot voordeel of prejuditie van d'een of van d'ander over den ophef van den gepaſſeerden tijt en de vorderinge de welcke daer over ſoude mogen gemaeckt worden, nochte oock voor den toekomende tijt omtrent de ſuſtenuen en debatten de welcke by andere onderhandelinge, of oock vervolgens voor die voor-gem: Arbiters en Superarbiters ſouden moghen werden geintroduceert, nemaer dat een yder van de hooge partyen daer omtrent ſal blijven ongeprejudicieert, eñ in zijn gheheel, even als of deſe teghenwoordighe Conventie niet tuſſchen beyde gekomen was. Welcke Articul ſal zijn van de ſelve kracht ende vigeur, als of het in het voorſ. Tractaet van defenſive Alliantie van woorde te woorde ware geinſereert.*

Aldus gedaen ende geteekent tot Kleve den 16. Februarij 1666. Was verteekent,

L. S.	Otto, Vrijheer van Swerijn,	(L. S.) H. van Beverning.
L. S.	Werner Wilhem Blaeſpiel,	
L. S.	Matthias Romſwinckel.	

BRIEF van CREDENTIE van den Heer Keurfurſt van Brandenburg, tot Rateficatie van de TRACTATEN boven onderlingh ghemaeckt:

Onſen &c. Ho: Mo: Heeren, byſondere lieve Vrienden ende Nabuyren,

ALſoo met de hulpe Gods, die tuſſchen ons eñ U Ho: Mo: voor eenigen tijt voor genomene Tractaten, ſoo wel van een Defenſive Alliantie, als van nadere conjunctie en verbinteniſſe, met eenige neven Poincten, door die daer toe Gevolmagtigde Gedeputeerden tot op Ratificatie, wederſijts ſijn gheſlooten, ſoo hebben wy de ſelve onſer ſijts in alle hare Poincten en Clauſulen geratificeert, en daer op onſe geheyme, oock Kleefs-Marckſe Regeerings-Raet, en Reſident in 's Gravenhage, ende lieven, getrouwen Werner Wilhem Blaeſpiel, en Johan Copes genadigſt gecommitteert en op-gegeven, gem: Ratificatie n na behooren in te brengen en uyt te wiſſelen, ende daer benevens U Ho: Mo: voor te dragen 't eene en 't ander dat tot bevordering van 't gemeene goede oogmerck, ende tot nader beveſtinge van wederſijts Vrientſchap kan ſtrecken: En gelijck wy niet twijffelen U H: Mo: ſullen van hare ſyde de op-gem: Tractaten van de Defenſijf Alliantie, nadere conjuncture en Verbinteniſſe, en de neven Poincten inſgelijck en hebben geratificeert: Soo verſoecken wy U Ho: Mog. hier by Vrund Nabuyrlijck, zy willen oock haerer ſyde niet alleen ordre ſtellen tot de uytwiſſeling voorſz. en ſulcx op 't ſpoedigſte, maer oock ghemelde onſe Raden volkomentlijck geloof geven in haer wijder aenbrengen, en ſich daer op ſodanig verklaren, als wy daer over een goet vertrouwen tot u Ho: Mo: dragen; en wy verblijven, etc. Kleve den 4. Martij 1666.

De Ratificatien van dit Tractaet zijn op den 11. Martij 1666. in 's Gravenhagen van wederſijden in debita forma uyt-gewiſſelt.

De

De Staten van Over-Yssel bemerckende/ dat men de Munsterse uyt dese Landen alle toevoer van Vivres dede/verboden het uytvoeren derwaerts van alle Wijnen/ Garst/ Mout/ Bier/ Sout/ Boter/ Kaes/en Taback/ op pœne van alles verbeurt/en ten besten voor de Ruyters en Soldaten de selve achterhalende/ behalvens de Boeren die onder desen Staet Vivres voor haer eygen Huys-houden mede namen. Het gants Munsterse Legher wierde in dese tijdt / mits het toevloepen van meenichte luye leegloopers / aen-gestelt in de navolgende macht:

LYSTE van de ARMEE die den Bisschop van Munster dit Iaer in 't Velt soude brengen:

INFANTERYE,

	Comp.	Man.			
Gener. Lt. van Pluren,	18	1298	*Oversten Lt. Rosenbach,*	4	481
Gener. Wachtmr. Gorgas,	12	1250	*Lt. Drutten,*	4	479
Oversten Aelhooft,	12	1200	*Lt. Vestevelt,*	4	400
Walpot,	12	1200	*Wachtmeester Ketzliz,*	4	460
Eberfelt,	12	1081	*Wachtmr. Hohnerpick.*	4	432
Zoller,	12	1036	*Wachtmr. Bupauer,*	5	516
Saintoran.	12	800	*Wachtmr. Wethouder,*	4	514
Scharrenbergh,	13	947	*Wachtmr. Plettenberg.*	4	516
Ilten,	12	900	*Wachtmr. Loon,*	4	511
Lieut. Bermbl,	8	800	*Wachtmr. Klepping,*	4	456
Lt. Pillarck,	4	465	*Wachtmr. Wingers,*	4	506
Lt. Nitzauer,	4	480	*Wachtmr. Fehr,*	4	428
Lt. Furck,	4	465	*Wachtmr. Ergenbell,*	4	485
			Somma der Infanterye,	188	18128

CAVALLERYE.

Zijn Furst. Gen. Lijf-Regiment,	8	575	*Borthel,*	8	600
Zijn Doorl. Heer Lantgraef,	7	525	*Lutzouw,*	10	570
Gener. Wachtmr. Gorgas,	11	825	*Brabeck,*	8	600
Wachtmr. Deosseri,	4	300	*Lut. Meynertshagen,*	4	300
Oversten Herbots,	4	300	*Lt. Hondt,*	4	300
Post,	5	375	*Lt. Josias,*	6	450
Erfferen,	6	450	*Wachtmr. Sprinchen,*	4	300
Loef,	7	525	*Noch 3. Compagnien,*	3	225
			Somma der Cavallerye,	89	7400

DRAGONNERS,

Oversten Wolfframsdorf,	8	400	*Oversten Brabach,*	1	100
Oversten Deossery,	2	140	*Noch twee Compagnien,*	2	117
Oversten Scharrenberg,	1	60	Somma der Dragonders,	14	810

Somma Sommarum 26352. Mannen.

Men bracht doe mede op 't tapijt/ om den Prins van Tarante te maecken Gener. van de Cavallerye/de Hr. van Noortwijck Gener. van de Artillerye: den Graef van Hoorn Gener. Major/ Coll. Kilpatrick Gener. van de Holl. Militie/

Militie/ de Heer Pain et Vin Quartiermr. Generael / en tot Bregadieres/ de Colonels Ittersum / Dolman/ en Maison Neuve : Eenige spraecken doe van het Groot Admiraelschap te defereren aen zijn Hooght. den Prince van Orangen. De Staten van Zeelant op alles considererende/ gaven ter Generaliteyt over dese Memorie :

De Heeren Extraordinaris en Ordinaris Gedeputeerden van Zeelant hebben ter Vergaderinge van hare Ho: Mo: voor-gedragen, hoe dat de Heeren hare Principalen altoos van opinie zijn gheweest, en noch zijn, dat alle hooghe Militaire Charges niet alleen in Oorlogs, maer oock in Vredige tijden nootwendigh werden gerequireert, en daer om wel hadden gewenscht, dat alle de selve in hare successive vacuatien waren vergeven geworden, als wanneer den Staet in 't voorleden Jaer by den onverwachten violenten overval van den Bisschop van Munster dien aengaende tot merckelijcke ondienst van den Lande, niet ongeprovideert soude zijn gevonden geweest, en nu oock niet geoccupeert, om op de voorsieninge van dien te delibereren, oordeelende derhalven dat daer op als noch ten spoedigsten niet voor eene Campagne ofte Velttocht, maer peremptoirlijck ende ad vitam *behoorde te werden gedisponeert op de Commissien en Instructien, die niet behoeven te werden gemaeckt, maer op yder van de selve als van outs gearresteert gevonden werden, vermits alle sodanige provisionele employen, en die t' elckens met een fatsoen komen te expireren van dit crediet en authoriteyt, en dien-aengaende ook aen sodanigen dienst en vrucht voor 'tgemeene Lant niet en konnen wesen, als wel de geene die voor altoos werden vergeven, behalven de moeylijckheden, ongenuchten en jalousien, die uyt de vernieuwinge en veranderinge van sodanige hooge bedieningen onvermijdelijck komen te resulteren, soo ten respecte van de Militaire, die in een geduyrige apprehensie en vreeze werden gehouden, als de Regeeringe selfs, die dien aengaende niet wel anders als met diversche ende discrepante sentimenten van wesen in-genomen, sonderlinge soo wanneer daer omtrent eenige veranderingen en preteriten werden gemunteert: De voor-gem: Heeren Gedeputeerden vinden haer oock expresselijck gelast, om by deze occasie en gelegentheyt concurerende soo wel met de aenkomende, en byna volkomen maturiteyt van Jaren, oock capaciteyt van zijn Hooght. den Heere Prince van Orangie als met de genereuse inclinatie die in den selven werdt gespeurt, om mede in actie te komen, en aen 't Vaderlant eenige werckdadelijcke diensten te bewijzen, met de andere Bontgenoten te spreecken ende te confereren over zijn employ; oordelende dat des tijt jegenwoordig daer toe seer apportum en bequaem was: Dat derhalven de Heeren Staten van den Lande en Graeffelijckheyt van Zeelant, om verscheyden notabile reflexien van Staet en Regeeringe seer geern souden sien, dat den hoog-ged: Heere Prince wesende een Instrument van so groote hoope voor de gemeene Republijcque by designatie, of anders sints tot de hooge en eminente Charges soo loffelyck by zijne Doorl: voor-Ouders bekleet, mochte werden gepromoveert, ofte in-gevalle het*

selve

selve voor als noch met ghemeen goet vinden, van alle de Leden van de Unie niet en moch werden goet gevonden, dat aen den selven dan ten minsten mocht werden gedefereert de Charges van Gener. van de Ruyterye, om onder 't twijs beleyt en Manuductie van den Heere Prins Maurits *den aenstaende Velttocht mede by te woonen, en also de practique en oeffeninge van de Militaire saken en commandementen t'observeren en te leeren, en dat den hoogh-ged: Heer Prins voor al mocht werden geintroduteert in den Raet van State, om aldaer fondementele kennisse van de gronden en 't beleydt van de gemeene Lants-saken te mogen bekomen, en alsoo te meer bequaem ghemaeckt, om te zijner tijt de voor-gen: hooge en eminente Charges, daer toe de meriten van syne Doorl. voor-Ouders, en den dienst van den Staet hem komen te roepen, met gemeen contentement te mogen bedienen, alles op den voet en even gelijck voor desen Zijn Hooght. Prins* Frederick Heudrick, *in den beginne van den Jare* 1600. *ende zijn Hooght. Prins* Willem, *beyde hooglossel. Memorie in den Iare* 1638 *mettes aen-breken van hare jaren van discretie in den Raet van State acces en toeganck is vergunt, op dat desen tegenwoordigen Hr. Prince van Orange insgelijcx in dier voegen in de armen en den boesem van de gemeene Staet wesende ontfangen, aldaer vorder mocht werden gequeekt, en door goede onderwijsinge, voorsorge, en toeversicht onder Godes genadigen Zeghen tot de gewenschte perfectie gebracht: Verhoopende zy Heeren Gedeputeerden, dat alle de andere Bontgenoten, dit noodig en prijselijck voorstel mede sullen amplecteren, daer op de selve in naem en van wegen de Gr: Mo: Heeren Staten aan Zeelant instantelijk werden versocht, haer favoralijck te willen verklaren: Waer op ghedelibereert zynde, is de voorsz. sake by de andere Provincien over genomen.*

Ende oock daer naer de Kurbrandenburgse Gesanten:

Hoogh-Mogende Heeren.

MEn siet ende hoort over al ende men moet het voor een vast Teken nemen van een werck, dat alle de geene ten hooghsten daer over verheugt sijn, dat de Tractaten tusschen sijn Ceurv. Doorl. van Brandenburg ende U Ho: Mo: eyndelijck tot wedersijts vergenoegen sijn voltrocken.

Niemant twijfelt of Godt de Heere, sal de goede ende redelijcke Intentie de welcke beyde hooge Partijen hebben, soodanig zegenen dat de gewenste effecten van rust ende Vrede ten eersten daer op sullen komen te volgen.

Ten minsten kunnen u Ho: Mo: wel versekert sijn dat hoog-ged. sijn Keurv. Doorl. sijner sijts alle uyterste effecten sal doen om soodanig oogwit te bereycken.

Sijnde geresolveert, ende hebbende alreede den aenvang daer toe ghemaeckt om het verhaelde promptelijck ende exactelijck te doen na komen.

Versoekende oock dat tot dien eynde van wegens u Ho: Mo: yemant met genoegsame Instructie en pouvoir tot sijn Keurv. Doorl. mach werden gedeputeert, mette welke by alle voorvallende saken sal kunnen overleggen, concerteren, ende te werck stellen.

Eñ so wanneer u Ho: Mo: soude oordeelen datter noch yets meer was 't welk aen de syde

ſyde van ſijn Keurv. Doorl. ten beſten van den Staet of van eenighe der Provintien in 't byſonder ſoude kunnen gedaen of by gebracht werden.

So hebben u H: Mo: 't ſelve na bekent te maken, eñ ſich verſekert te houden, dat ſijn K. Doorl. ſulcx met alle hertelijcke genegentheyt en promptitude ſal amplecteren, ende daer in alles doen wat vã een opregt Vrint en getrouw Bontgenoot kan werdẽ verwagt.

Zijne Keurv. Doorl. vertrout van ghelijcken dat u Hog: Mog: voor hem ende zijne oock ſoodanige inclinatie ſult hebben.

En dattet dienvolgens u Ho: Mo: niet onaengenaem ſal weſen ſo wanneer ſyn Keur. Doorl. eenighe occaſie ſoude moghen komen aen te wijſen, in welcke hem ofte zijne Vrientſchap konde geſchieden.

Te meer nu de Tactaten ſijn geperfecteert, en ſulcx dat daer geen ombragie kan weſen als of u Ho: Mo: voor ſijn Ceurv. Doorl. ende op deſſelfs voorſtellinge iets deden uyt bedenkelijcke inſichten, ende niet uyt een liber ende vry gemoet en genegentheyt.

Ende dat daer omme u Ho: Mo: de occaſie de welcke ſich teghenwoordigh preſenteert wel ſullen willen embraſſeeren.

Omme te nemen, den Perſoon ende den intreſt van zijnen Neve den Heer Prince van Orangen op het meeſte in recommandatie.

Eñ dat dit ſijn verſoeck, inſonderheyt mach plaetze vinden, daer ſijn Ceurv. Doorl. althans vetſtaet dat u Ho: Mo: zouden beſigh zyn, omme over dit point te delibereren, en over de vacerende hooge Militaire Chargies te diſponeren.

Gelijk oock haer Ed. Gr. Mo. de Heeren Staten van Hollant en Weſt-Vrieſlant, op het poinct ſtaen, om neffens andere ſaken oock hier over te vergaderen.

Sijn Keurv. Doorl. laet het aen de hooge wijſheyt en diſcretie van u H: Mo: geſtelt ſijn, hoedanig ſy ſijn K. D. in regard van dit ſijn verſoek ſullen gelieven te conſidereren.

Het ſy als een out Vrient en Bontgenoot, van u Ho: Mo: de welcke in den welſtandt van hare Staet de ſijne vint.

Ofte als een ſeer na Bloedt-verwandt van den Heere Prince, wiens avancement hem ſeer ter herten gaet.

Ofte als deſſelfs Wettige en gedeclareerde Vooght, die oock in die qualiteyt geobligeert is voor de ſelve zorge te dragen.

Ende of wel ſijn Keurv. Doorl. alhier niet en ſal ſpreecken van de veelvoudige meriten, ende notable dienſten, van deſſelfs Voor-Ouders, en hoe Godt de Heere daer door deſen Staet ſoo merckelijck heeft gezegent.

Nochte oock gemeent is eenige andere reden (de welcke anderſints veele ſijn) by te brengen om u Ho: Mo: daer toe het aggreëren van dit ſijn vriendelijck verſoeck te eerder te bewegen.

Veel min yets te toucheren van de veelvoudige ende gewenſte goede effecten, de welke evident ſijn om te ſullen moeten volgen op de favorable Reſolutie de welcke u Ho: Mo: hier op ſouden mogen nemen.

Soo en kan ſijn Keurv. Doorl. u Ho: Mo: niet verbergen.

Dat (ſijns oordeels) noyt occaſie ſo favorabel als deſe is, ſal geboren werden, waer by u H. Mo. haer cordiael gemoet en affectie tegens ſijn K.D. ſo gevoeglijk ſoude kunnen uytten, en waer door ſy den bant vã onderlinge vrintſchap meer ſoude konnẽ verſterkẽ.

Sijne Keurv. Doorl. laet het aen de hooge, wijſe, en vrye diſpoſitie van u Ho. Mog. t'eenemael geſtelt ſijn, wat Reſolutie ſy ten beſten van de Heer Prince van Orangien hier op ſullen gelieven te nemen.

Maer

Maer u H. Mo. kunnen wel verſekert ſijn, dat de gunſte de welke ſy ſullen goet vinden hier op aen hem te bewijſen, by ſijne Keurv. Doorl. en deſſelfs Nakomelinghen ſal werden gehouden voor een ſoodanige Vrientſchap, waer van de Memorie by het Keurvorſtel. Huys van Brandenburgh noyt en ſal werden geextingeert.

Ende dit is 't geen dat wy onder-geſchreven volgens ſpeciale laſt niet hebben konnen noch mogen onder-laten u Ho. Mo. mits deſen gedienſtelijck bekent te maken.

Ende wy ſullen daer op u Ho: Mo: favorable verklaringe te gemoet ſien. Gedaen in 's Gravenhaghe den 10. Martij 1666. Was ondertekent,

WERNER WILHEM BLAESPEYL.
JOHAN COPES.

Terwijl men dus alle ſorghen ten Oorlogh droegh/ waren veele Duytſche Vorſten niet weynig bekommert dattet Lant van den Munſterſen Biſſchop niet alleen bedorven ſoude werden / maer dat by gevolge de Nabuyrige en het gantſe Rijk haer deel daer van ſouden krijgen/daer om quamen in deſe maent tot Munſter Cur-mentze/Cur-brandenburgſe/ Nieuborgſe/ Cur-keulſe/ en andere Geſanten/ om den Biſſchop zijn gevaer voor oogen te ſtellen, ende den ſelven tot Vrede mette Geun: Provintien te perſuaderen / als zijnde voor de Duytze Stenden een onlijdelijclie ſake/dat Munſter als een Lit van 't Rijck/ vremde Coningen hulp als Engelant / om 't Keyzerrijck te bederven niet alleen amplecteerde/nemaer oock de Engelſen/ 't zy over Vlaenderen ofte Ooſt-Vrieſlant pooghde op den Duytzen Bodem te brengen/ een verre af-ghelegen deſſeyn van 't Inſtrumentum Pacis, &c. Het was oock ſchande voor Religieuſe Vorſten en Princen te moeten lijden en dulden / dat mits al het onghebonden Volck in dienſt genomen/ aen alle oorten de vuylſte ghewelden tegens de Inwoonders in vaſte Steden/ en noch veel meer ten platten Lande wierde ghepleegt: Want terwijl men hier een Kerck ſpolieerde/ daer metten Predicant in zijn Sermoen ſpotte/ jonghe Meyſjes van 14. Jaer uytte Ouders Huys haelde/ en verkrachte; Dienſtmeyden achter haere Vrouwen gaende/ wegh ruckende uytte Stadt voerden/ en ſchoffierden; Ende voorts alle ſoorten van ſchelmſtucken die den Oorlog mede brengt: Men ſach ooch de Ingeſetenen by diverſe gaſten al te ſeer bezwaert met ſchattingen/ en vervolcht uyt bitterheydt der Religie/ het eerſte/ om dat yder ſich tot defenſie wilde wapenen/ en het tweede/ om van zijn contra Religie geen combinatie/ veel min verraet onderworpen te zijn: Het dede zijn Doorl. van Brandenburg als een Godvruchtig Prins/ gelijk wy weten dat hy is/ in 't harte ſeer/ dat men de Proteſtanten/ dat zijn Gereformeerde/ Luterſe/ of Meniſte Burgers/ uyt Duſſeldorp verdreef/ dat men den Luterſen Predicant tot Zweibel ſeer heeft miſhandelt/ en Conradus Eveus, Gereform: Predicant tot Widen/ met gewapende mannen uyt zijn Huys gejaecht/ en 't Huyſraet op ſtraet geſmeten; Oock mede een vroom Burger van Niel/ om dat hy de eere van Calvinus had gedefendeert teghens een die dien treffelijcken Theologant laſterden / neffens den Schoolmeeſter van Huyſbergen om zijn School houden in de Boeyen en gevanckeniſſe had geſmeten: Van alle 't welcke de Brandenburgſe Dienaers nauwe kenniſſe namen/ en 't ſelve begeerden dat op-getelient ſoude werden.

Aen 't Keyzerl. Hof tot Weenen begost men sich langs hoe meer tot de aenkomst der nieuwe Keyzerinne Bruydt te bequamen: Den Turckse Gesant scheen echter nae haer niet te willen wachten/ daer om nam hy afscheydt van den Keyzer/ toen hy hoorde datte Graef Lesle alreede van Constantinopolen te Buda aen-ghekomen was/ mede brengende een seer kostelijcke Bibloteeck/ over de vier tonnen gouts waerdigh / zijnde die geene welcke de Turcken van Coning Steven van Ongarijen hadden gerooft/te Buda gevoert/ende nu door des Grooten Heers Biblotecarius seer was verbetert en vermeert; den Keyser sont tot de receptie van dien Lambecius, zijn Biblothecarius/een Hamburger: Den * Turckse Gesant wiert gelast een Lijst van zijn gevolg te Weenen aen 't Hof over te geven / en hy is in goede beleefthepdt weder na zijn Meester vertrocken/ na dat alle die van zyn gevolge / en hy oock selfs waren beschoncken als den Turcksen Ambassadeur in 't jaer 1638. De Joden in Ongarijen de wilde rasernije van haren Propheet Nathan oock in 't hooft krijgende, verkochten al wat sy hadden/ en togen na Constantinopolen/ weynig als de rijkste van hun bleven/ namen als de Vliegen haren marsch na Orienten/ en sloegen t'elckens als een kleyn Leger daer sy vernachten. Den 21. deser Troude tot Patok den Jongen Vorst Ragotzky/mette Dochter van Graef Pieter van Serijn. De Sweden sackten nu langs soo meer na den Duytzen Bodem af; die van Pomeren/en speciael te Straelsont klaegden deswegen van al te groote overlast/ want daer omtrent / behalvens een groote Artillery/ bleef oock veel Soldatesce geinquartiert. Men sprack omtrent de Elve onderwijl veel van Vrede te maken tusschen Engelant en Hollant/ en in der daet had men 't oogh op Bremen / daer Lubeck / Hamburgh/ Munster/ Colen/ en andere groote Steden seer jaloux om wierden/ doch al te laet; De Sweedtse Officiers hun selfs een goeden Somer belovende / en siende dat Munster noch in actie / zy van Denemarcken noch van Brandenburg yets quaets hadde te verwagten/ deden daer sy waren/ den Boer by provisie lustigh op schaffen/ en men dronck veel brave glasen selfs by die onder hun lustig van 't Podegra gequelt waeren/ op de gesonthept gar aufz van de drie Carolussen / dat zijn/ de Coninghen van Spangien/ Enghelant en Sweden: Men liet oock voor af-gaen datte Bremers sich onder Sweetse protectie geheel als andere vrije Landt-steden wilden begeven/ en datse sulcx doende ratione Civitatum niet en souden nae Staden of Vortehoede verschreven werden/ de Stadt had toch wel altoos haere Bisschoppen gehult/en toch geen Oorlogs-lasten gedragen/van alle onkosten vrij/ hare Commercie niet belet/en nu sich instellende/haer van Coninckl. Sweetse hulpe altoos getroosten konden/ welcke anders tegen haer gekeert / de selve oock wel tot over-gave soude konnen dwinghen; En gaven aen de Bremers na te dencken wat hier op soude konnen volgen/ Ec. Zijn Doorl. van Brandenburgh wiert in dese dagen van den Koningh van Vranckrijck vereert met een rijcke Tapitserye ende andere Behangselen; Welcke tot Kleeff zijn geoffereert door den Heer de Colbert.

Den

* Den Turkse Gesants Secretaris en 20. andere van de Suyte lieten haer tot 't Christen Geloof brengen.

Den Marquis Castel Rodrigo tracteerde seer heerlijck dese dagen tot Brussel den Bisschop van † Straetsburg en de Gedeputeerden van Keulen, de leste aldaer om 't intrest van haren Prince gekomen zijnde; men dronck aldaer de gesontheyt van den Coning van Spangien, na gewoonte met 't Rapier en de Roemer in de handt: Het sach daer alles op, om den Bisschop van Munster mette Heeren Staten te bevredighen: Ten hielp niet al quamen van Brussel na Luyck voor de Munsterse 7. Muyl-ezels met gelt, men seyde in Brabant dattet voor Luyckse Koolen betalinghe was; maer toen het gelt van Luyck op Colen ging, kreeg men gedachten datter Creatueren daer omtrent mosten zijn. Ten behaeghde den Keyzer niet wel, dat men tot Arbitres de Croonen Vrankrijk en Sweden allereerst hier toe voor stelde, en dede seggen aen der selver Gedeputeerden door den Marquis van Baden, dat Keyserl. Majest. dese keuse van vremde Arbitres niet konde toe-staen, over questien die 't Rijck alleen beraeckten: Daer uyt ontsproot de sorghe van diverse Duytse Princen, om selfs den Bisschop tot Vrede met Hollant te dwingen: En Munster had 't oog tot zijn Arbitres op Duc de Wolffenbuttel, Duc de Nieuburg, en Kur-Colen, de by-een-komst ramende tot Dortmont: Onder dies poogde den Engelsen Envoy Milord Taff een stock van dese handeling in 't wiel te brengen, dan siende tot Weenen geen vrucht, keerde na Regensburg, om daer de Munsterse Engelse partije te doen prevaleren, indien moghelijck: Dan hy ervoer de selve inclinatie van die zijde, die Talboth te Coppenhaven, en Vane te Cleef had bespeurt, om dat men op beloften van Eylanders nimmer en mocht t' zeyl gaen, als met een deugdelijcke Polis. Den Graef van Roye quam den 3. deser te St. Germain een Munsters Vendel presenteren, dat Monsr. Vallerie onder den Prins de Tarante de Bisschopse af-genomen had. Eenen Pieter Moulier van Delft, Corporael onder Capit. Allart, toogh van Arnhem over 't Veer alleen met een Snaphaen op hazard; nauwlijckx uytte Aeck gegaen, komen hem 18. Munsterse by, schieten op hem, raken niet, en bieden hem quartier, hy weygert, en hy schiet haren Guide door den kop, daer op de Munsterse aen 't loopen, hoewel braef gewapent; schande wast door een man, die hare Guide doot te Aernhem bracht, hebbende tot buyt, een Poolsen Duysthamer en twee bonte Mutsen met goude Galon beset.

Venetien noch al in 't Harnas tot beschermingh der Algemeene Christenheyt, verboot dese dagen het godtloos leven, 't welck veel in haere Republijck graseerde, gelijck waren de dartele mascaraden, die gelt vertwistende Kaetsbanen, en andere speelen, het onkuys danssen, voorts alle insolentien, strijdig met een stil Christelijck Leven: Daer tegens ordonneerden in de Kercke van St. Marcus, geassisteert van den Hertogh, Senaet, en Edelen, drie groote Bededagen in 't Jaer, om daer GODT te voet te vallen, en te bidden om zijne bescherminge: *La diuinia Protectione all' Armi Publiche, contre il Nemico comune de la Christianita, e particolare pui que mai succedire di questo Serenissimo Dominio, che sole tra Principi*

† 't Capittel van Keulen had den Bisschop van Straetsburgh genomineert tot Provoost van hare Kercke: Maer vermits den Bisschop van Saltsburg tot dese Charge van den Paus procuratie hadde, bespeurde men al vry wat differentie tusschen dese twee Prelaten.

Principi Christiane rintrezza il suo Barbaro Orgoglie, e confonda la sua orgogleesa superbea in terra, e in mare. Den Paus maeckte doe 6. nieuwe Cardinalen/ als/ sijn Hof-mr. Nini, den Roomsen Gouvern. Conti, den Secretaris Rasponi, Paluti den Auditor, den Scherm-mr. Corsini, en Litta Aerts-bisschop van Milan. Den fameusen Comediant Scaramouche tot Romen, verbeelde in een Spel dese maent al te schempigh af/ het verlaten van Gigery/ in spot der Fransse Natie; hy wiert daer over op klachten der Fransse in detentie gevoert/ maer den Spaense Gesant Bourlemont/ en den Fransse Cardinael de Rets wel wetende datte Comedianté maer spotters zijn/en datse den Hemel (die alles een wijl verdraegt) so wel aentasten als Coningen, lieté Scharamouche na 2. dagen weder lopen/ met bevel/ dat hy mochte dencken schoon de Goden der Aerde nu wel patientig met hem waren/ gelijck den Hemel gewoon is/ dat hy op dat gheluck sich niet altoos en soude hebben te verlaten.

Men arbeyde onder de Roomsgesinde dese dagen seer yverich om Castilien en Portugael te bevredighen/ met dat voornemen/ om alsoo den Keyser/ den Paus/ en Engelant met Spangen in een Verbont tegens al de rest te verbinden; maer Portugal en was Spangen niet te wil over puncten/ van soo veel Schepen/ en Volck/ en den Tijtel/ en by manelijcke oor mancquerende/ aen Castilien alles te moeten defereren: Immers het handelen in dezes liep sodanig in 't wilt/ datter meer bitterheyt als Vredens-lust uyt volchde: Evenwel de Papen preeckten daer van op hare Stoelen/ als of het soo warachtig was als Godts Woort: Den Engelse Gesant te Madrid engageerde sich oock in veele presentatien van een nieuwe Alliantie/ en ghelicentieert yder zijn Vrunden te comprehenderen/ noemde Portugal tot zijn eerst; maer alsoo Spangen oock alsoo de Vereenighde Provintien wel hadden konnen voor-stellen/ viel dit werck in duygen. Den Koning van Engelant sont daer om Lord Montagu, gewesen Admirael/ nu Graef van Sandwits/ nae Spangien/ om wat beter op die Negotiatie te letten; Die 't ongeluck had veel quaet weer op Zee/ en het geluck van echter in Bisschapen te mogen landen; van waer hy sich op de reys nae Madrid (daer wy hem laten) begaf. Den Grave van Bristol dus lang geweest vyant van den Cancelier Hyde/maeckten zijn Peys metten selve door 't ontdecken van de macht der Vremdelingen/ ende van 't welcke sy oock waren trachtende een voet in Engelant te krijgen. Tegens 6. ten 100. wierde voor den Coningh en 't Rijck nu weder 12. en een halve Tonne gouts genegotieert. Den Hertog van Jorck quam weder (om de Pest soo lang in Lant gheweest) te Withal Huys houden: De Londenaers soo licht als een vlonder/ staken daer over Picktonnen aen/ en zy luyden de Klocken. Ende op dien self den dach Proclameerde men den Oorloch teghens Vranckrijck/ met hant-geklap/ geschreeuw als uytsinnige/ en als een vrolijcke saken: So verre wijckt Godt uyt de Harten der Menschen/ als hy haer straffen wil: De Proclamatie luyt aldus:

ALso de Fransse Koning voor geeft te oeffenen een beschermt Verbont, gemaeckt mette Algemeyne Staten der Vereen: Nederlanden, en daer nevens ons beschuldigt als Oorlogs

logs aenvangers, maer het tegendeel daer van is alle de Weerelt genoegsaem bekent: Soo heeft hy op den 26 van Loumaent lestleden den Oorlog verklaert tegens onse Onderdanẽ, makende alſo hem selven aenvallers, de Vrede brekende, die wy altijt hebben begeert mette voorn: Staten, voor welcke de Fransse Conings Gesanten noyt aenboden vergoedingh aen geledene schade gedaen aen onse Onderdanen, en niets tot verder schicking van den handel in 't toekomende: Wy ons verlatende op de hulp van God Almachtig, in de rechtvaerdigheyt van onse saek, en versekert zijnde vã de dapperheyt en genegentheyt onser Onderdanẽ tot bescherming van dien, hebbẽ goet gevonden te verklaren, te willen tegen gaen dẽ Franse Coning, en krachtiglijk desen Oorlog vervolgen (welcke hy so onregtvaerdig heeft begonnẽ) met d'uytterste van onse macht, te See en te Lant, tot bescherming onser Onderdanen: Belastende hier by onsen Broeder, onse hoog Seevoogt; en onse Neef en Raet George, Hertog van Albemarle, Overste van onse Macht te Lande, onse Oversten van verscheyde Graefschappen, en alle andre mindere Oversten en Soldaten onder haer, so te See en te Lant, tegen te staen alle de ondernemingen van de Franse Coning of zijne Onderdanen: En om te doen uytwercken alle actien van Vyantschap tegen den Fransse Coning, zijne Schepen en Onderdanen, so gebieden en versoecken wy alle onse Subjecten sich geadverteert te houden, en aen de welcke wy van nu voortaen verbieden eenighe Correspondentie of Communicatie met de Franse Coning of zijne Onderdanen te houden, op pœne van 't Leven, alleen uyt-genomen die gedwongen zijn sulcx te doen om sich te retireren, en hare Goederen uyt tet Lant te vervoerẽ: En vermits daer veele Onderdanen van dẽ Franse Coning en van de Staten Generael der Geun: Provintien in ons Coninkrijk zijn, so verklarẽ en geven wy onse Coninkl. Woorde dat alle die van de Franse Natie of Hollanders, die haer omtrent ons gehoorsaem gedragen, en de welcke niet en sullen correspondeeren met onse Vyanden, in hare Goederen en Persoonen sullen werden beschermt, en geenig molest sullen werden aen-gedaen, hoe 't ook sy: Oock daer en boven verklaren wy, dat wat Frans of Hollants Onderdaen, 't sy om de toegenegentheyt tot ons, of tot onse Regeeringe, of omme te ontwijcken de verdruckingen die sy smaken mochten in hare eygen Landen, en binnen onsen Koninckrijcke komen, dat hare Personen door ons met hare Goederen sullen geprotegeert werden, en voornamentlijk die van de Gereform: Religie, wiens Intrest altoos by ons sonderlijck sal werden verkooren.

De Heraulten/ Trompetters/ en Sergeants van Wapenen/ riepen desen Oorlog eerst uyt voor 's Coninghs Pallais te Withal/ doe tot Templebaer/ tot soo ver London dit Jaer verbrant most werden/ en voorts aen de Beurs/ en op sulcke Plaetsen daer al de Huysen alles in de asse is geleght: Men had op dese Publicatie-dach van Oorloch 't Engels Volck wijs gemaeckt/ dat de Fransen alle Engelsen die sy kregen/ gelijck immers reeds aen sommige was geschiet/ de voeten spoelden/ en dat Duc de Beaufort te Marseillie en Toulon de Engelse Natie seer cruel tracteerden/ en 4. Enghelse Bootsgesellen souden veroordeelt hebben te hangen/ om datse gelt ontfangen hadden ten dienst van Engelant tegen Vranckrijck; En dat hy een Engelse Piloot soo op zijn eygen Schip diende/ wel zijn Paspoort had ghegeven/ dan met confiscatie van al des selfs gage/ &c. Daer gheschiede in dese maent weder groote schade over meest geheel Enghelant/ waer onder weder speelden diverse absolute Aertbevingen als in de voorleden maent: 't Geluck had 's Conings Vloot doenmael in de Havens/ en deswegen luttel beschadigt te zijn/ maer veel Engelse Coopvaerders

va erders vergingen: Hier op volchden een generale allarm op de Enghelse Zee-Kusten door de Fransse Schepen/ die hun daer lieten sien/ en groote verschrickinge aen de Engelzen bracht/ dewijl sommige landende / eenighen roof mede weg voerden: Den Coning beval deswegen het geduerigh buyzen ende waken langst de stranden/ en dat yder Inwoonder altoos gereed/ op soo en so een teken op pœne van 't Leven/ wel voorsien met geweer/ krupt en loot/ binnen een uyr most verschijnen / hebbende elck zijn rendevous. Hier teghens joegh 't Engels Fregat de Draeck by Boulogne een Frans Galjoot teghens 't Landt/ en hoopende daer noch wat buyt uyt te halen/ wierde van 't Landtvolck met Musquetten en Steenen so begroet/ datse niet anders verrichte als 't Scheepje in brant staken/ uyt spijt datse geen roof konden krijghen. Oock quam 't Engels Fregat de Saphijr een Holl. Oorlogschip met een Kaper in 't Canael tegen/ daer hy soo veel kreeg/ dat hy binnen Plemuyen vluchte/ met partije dooden en gequetsten/ seggende als hy daer quam/ volgens de Engelse stijl als sy te kort schieten / dat door de mist een holle Zee/ hem zijne Vijanden waren ontvlucht.

MARTIUS 1666.

VRanckrijck 't exempel van Nederlandt volgende/ prepareerden eenige vaertuygen om 't Schotse Regiment weder over Zee na Huys te laten varen. Den Franssen Gouverneur Sr. Laumay du Mas, op l'Isle de Reé/ monsterde doe alle de Inwoonders van dat Eylant/ die wapenende tegens eenige aenval der Engelsen/ waren sterck 32 Comp. te voet/ en 4. comp. te paert/ en 300. Dragonders/ hebbende 2. hooge Bakens met Klocken/ die men ver in Zee sien en hooren konde/ waer op voor alle onraet geduerig sentinellen maeckten. De Franssen attrappeerden omtrent Calais een Engelse Chaloup/ daer 10 mannen in waren/ die quamen de Fransse Kust verspieden. Tot Morlaix in Bretange wiert mede gearresteert een Fransman/ zijnde een Ingenieur / die sich tot een Enghelsman had laten naturaliseren/ dese hadde af-getekent alle 't vlack en de gesigten van de Franse Zee-stranden. Men vont oock te Calais in eenige packagien voor 500. ponden gelt na vreemde Landen gaende / zijnde munt die verboden is om uyt het Rijck te versenden. Doe quam een Engels Jacht voor Oostende/ om over te halen de Dochter van den Heer van Beverwaert / welcke soude Trouwen metten Milord Arlington/ Secretaris van de Engelse Coning; de Enghelse op dit Jacht joegen een Vylander binnen/ en noch een ander aen strant/ daer 't Volck of vlugte/ de Engelsen meenden dat met haer Sloep af te halen/ maer de Gouverneur van Oostende belette sulckx/ dede op dese stoute Enghelse/ die geen Potentaten ontsagen/ schieten/ en 't ghestrande Schip binnen halen/ de Engelse Schipper wiert hier syn een been af/ en den Constapel in de ruch geschoten/ doe quamen sy selfs binnen Oostende om ghesalft te werden/ loopen; maer alsoo het Spangen noch soo wel niet als Engelant en paste Gobert met den Bult te speelen/ soo wiert dat werck door de tralien af-gemaeckt / hoewel

Spangen

Spangen voor desen om 't point d' Honneur zijn beste Staten en Landen heeft verloozen gehad. De Hertog de Navaillies versocht oock van den Koningh 6000. man om de Stranden in 't Lant d'Auniez tegens 't landen der Engelse te besetten. Monsr. Colbert dede doe voor 400000. pont koopen alle de Bosschagien omtrent de Reviere de Charente / om tot Scheeps-Timmeringe te gebruycken. Den 14 deser vertrocken voor de Reede van Rochelle 10 Franse Schepen na ‡ Oost-Indien/onder 't Commando van Monsr. Mondeuergne, in compagnie van noch 17. andere gewapende Schepen na America en Portugal willende/ wijl tot Lissabon de Suycker-vloot met 40000. Kisten Suycker al in Februario uytte Bahia was gearriveert. De Coningin van Portugal/ Madame d'Aumale/ seyde oock adieu aen 't Franse Hof/ om van Rochel na Lissabon te varen / verselschapt met den Bisschop van Laon/ en vijf Capucijnen. Den Spaense Gesant de Fuentes maeckte te Parijs den Coning bekent/ datte Infante van Spangen/ Bruyt van den Keyzer/ langst Provence na Duytslant soude verreysen tot haren Bruydegom; waer op zijn Maj. antwoorde/ dat hy wel had mogen lijden dat sijn Suster haer reyse midden door sijn Koninkrijk had aengelegt: Daer de Fuentes op antwoorde/ dat sulcx een groote last voor sijn Maj. van Vranckrijck soude wesen, en veele onnodige onkosten voor sijn Meester. De Cooplieden van St. Malo kregen doe consent van zijn Maj. om 10. Oorlog-Schepen te mogen uyt-rusten tot versekering van haere Koophandel. Men sprack van eenige onlust der Bordeloisen/ maer het contrarie was waer/ daer om sont den Coning een Declaratie/ daer by zijn Majest. haer in haere Burgerlijcke Privilegien confirmeerde/ en consenteerde/ datse hare lasten voor dien prijs mochten af doen als sy haer op gedragen waren. Den Prins van Conty/ maer 2. dagen sieck geweest hebbende / was tot Balzac in Langedock in Februario overleden / zijne na-gelaten Kinderen zijn door den Koningh vereert met 25000 escus; de Princesse van Conty had wel geern 't gouverno van Languedock gehouden voor hare Kinderen/ gelijck sy versocht/ maer zijn Majest. vergaf die Charge aen den Hertoghe van Verneuil/ Kints Kint van Henry le Grand, en lest geweest Ambassadeur in Engelant/ hy kreeg 100000 pont Inkomen meer als de Prins de Conty gehad had / hem oock gevende de Graefschappen van Blois en Chambor; Was by den Coningh seer bemint/ want als hy by den Coningh / naer ghehouden quarantema van London / rapoort quam doen van zijn Ambassaetschap/ zeyde hy: Sire, als ick van den Koning van Groot-Brittanjen scheyde, omhelsde hy my, daer by voegende, dat hy seer ongemacklijk was om datten Koning van Vrankrijk sijne Broeder met so een heete begeerte omhelsde 't welvaren der Hollanders, haer selfs secours sendende in een so vochtigen saisoen; doch dat hy metter tijt wel soude gewaer worden, dat grooter Vrient van de Fransse Majest. was, dan wel de Hollanders. Daer en tegens wierden in 't Rijck alle middelen tot fournissement van penningen bedacht/ en in 't werck ghestelt / selfs wanneer Mr. Dreux, Advocaet van de Camer van Reeckeninge/ aen 't Hof quam klagen/

‡ De Fransse verboden/ om datter veel Holl: Lootslien waren op hare Vloot so na Indien wilden/ en zeylreet lagen/ die Voyagie by te woonen/ onder pretext dat haer was verboden den dienst onder alle vreemde Natien/ op peene van 't leven; en so wierde niemant geadmitteert als die sich tot een Fransman liet naturaliseren/ gelijck 24. Lootslien haer hebben laten gesecggen tot sulckx.

gen/ hoe dat op de rolle van 12000. Escus soo hem gelast waren in te voerens
soo veele Requesten ende klachten waeren in-ghekomen / is hem op die selfde
Rolle in plaets van 12000. gelast 60000. gl. in te vorderen: Men sprack van
noch 60. millioenen te contribueren / die over alle Steden van Vranckrijck
souden uyt-gebonden worden. Op die tijt gingen de Heeren Sur-Intendent
Colbert, Guinegaud, Secretaris van Staet/ d'Aligre de Seve, en de Passort, Ra=
den van Staet, in de Vergaderinge der Geestelijkheyt/ alwaer Monsr. d'Aligre
het woort doende/ eyste aldaer van hun 4. millioenen ponden / mits de groote
nootsakelijckheyt / daer toe den Coningh die van noode hadde tot de onkosten
van den Oorlog die hy hadde tegens de alleroutste vyanden van Vranckrijck/
en om te onderstutten een plus puissante qui pourra naistre. Men maeckte doe 6.
Juffrouwen van Staet/ om geduerig rondsom de Coninginne van Vranck=
rijck te zijn/ 't welcke begost van 4. uren na middag/ de selve waren/ Madame
d'Elbeuf, Madame de Hertoginne van Elbeuf, de Hertoginne van Sully, de Hertoginne
van Noaillie, de Marquisinne van Villeroy, en de Gravinne de Guiche, werdende yder
daer voorens 2000. Schilden tot een Inkomen 's Jaers ghegheven. Tot
Bois de Vincennus wierde doe ghebracht seecker Carel/ die sich beroemde de
Konst van Mercurius ofte Quicksilver te hebben; men dede hem zijn konst
op 't Casteel in 't werck stellen / werdende van twee mannen bewaert / daer
hem Monsr. Colbert quam besoecken; maer of hy geen Algemist sy geweest/
hebben wy noyt vernomen.

Naulijckx ja noch ontijdig was geboren den tijt om van Zee-Oorlogen te
spreken/ of Engelant door de boose Bisschoppen op-gestoockt / speelden 't ge-
luyt van een bloedigen Triton / als de slechtste Page van Neptuyn; men be-
vont nu het Engels spreeckwoort waer/ no Bisschop no King: Want den voor
desen gewesen Presbutriaense Predicant/ nu Bisschop van Cantelberg/ dede
alle de Predick-Heeren en Capellaens/ als een yveraer van 't Coninckrijck/
van hare Predick-stoelen recommanderen/ en yder wijs te maken/ dattet beter
was, wijl het nu Vasten was, voor een goet Kingsman Broot in sijn Huys te missen, als gelt
voor sijn Maj. te weygeren, 'twelk als een de allergrootste weldaet gezegent soude wer-
den, &c. Wenoterende genoeg 't gebreck dat Engelant aen gelt had/ op een tijt
dat men wrevelig tegens zijn so onlangs wel onthaelde Gebueren maer puer
den Oorlog socht. Men verkocht doe de Lading van de 2. Oost-Ind. Sche=
pen de Phœnix en 't Slot van Honingen/ want daer most gelt zijn in 10. uren
tijts/ renderende omtrent 16. tonnen gouts samen: En men sach om de Pest
die noch al over Engelant graseerde/ binnen London soo veel Huysen leedigh
en te huyr staen/ als in Menschen geheugnis niet en was geschiet. Tusschen
die van Engelant en desen Staet geconvenieert zijnde / dat eenighe Schepen
geduerig mogten komen lossen d'een gevangen tegens d'ander/ geschiede sulcx
ten wedersijden onder 't Volck by lootinge/ en voeren op Zeelant/ Hollant/ en
Vrieslant alsoo over en weer diverse Schepen; doch men bevont datte Neer=
landers in Engelant door sober onthael en de Pest meest of veel ellendich wa=
ren gestorven. Tot Halfield verbrande doe door de onvoorsichtigheydt van
een Dienstmeyt de Camer des Conings met alle rijcke Meubelen en neffens
staende

staende Gebouwen/ op een halve tonne gouts waerdig geschat. Tot Raunsfloz sprong doe mede een Kruytmolen met al 't Volck op.

Maer Enghelant was meer ontstelt dat Denemarcken soo los mette Vereenigde Provintien sloot/ sonder haer consent te komen vraghen: En dat den Deense Secretaris Dreper so stil met 't Verbont door Carisius en Klingenberg in den Haeg geconvenieert/ en te Coppenhaven geteekent/ weder upt Denemarcken na Hollant reysende/ den Enghelse Resident daer door belet hadde die van zijne Natie te waerschouwen/ aengesien den 5. Martij alle Enghelse goederen in 't Deense Ryck wierden gesaiseert: Voorwaer met groote reden/ want Engelant hadde alvoorens in hun Ryck niet alleen de Deense Schepen en Koopmanschappen versekert/ maer ook al de Deenen daer van als gedeclareerde Vyanden in de gevangenissen geworpen. Dus oog om oog en het recht van gelijcke munt en vergelding plaets grijpende/ sont Engelant 3. tonnen gouts per Wissel aen den Bisschop van Munster/om indien mogelijck de aen-gestelde Handeling tot Dortmont met hare Ho: Mo: te beletten: Of dat Engelant indien den Bisschop den trant van Denemarcken en Kurbrandenburg volgde/ dan noch wel machtich soude zijn om Vijanden teghens die van Munster op te hitsen/ &c. Maer den Bisschop des weynigh ontrust / sont na Withal dese antwoort: Dat men hem geen Engelse Gesanten meer behoefden te senden, dat hy ook noch van gelt wel was voorsien, en mede gants niet bevreest om meer te krijgen, &c. Dus ging 't Engelse desseyn aersselent: Zy hadden mede te Regensburg den Aep gespeelt/ pogende mette kattepoot van een Munsters creatuer daer de Castanien upt 't vuyr te krijgen / maer/ de meeste Duytse Stenden verstondē/ dat men op 't Munsters wesen niet en soude in hare Vergaderinge resolverē, als willende eerst af wachtē de meeninge des Keysers, en 'tgeene hy dien aengaende dese krijtende Gesanten soude hebben geantwoort, &c. Dus viel de heete vrage van dese aensoecker/ van, of den Munsterse Prelaet uyt 't Duytse Rijck ol al of geen Secours op 't aenstaende Saisoen soude hebben te verwachten, geheel in duygen. Den 24 deser wierde 't Huwelyck gesloten en ondertekent/ tusschen den Heer Paltzgrave van Simmeren, en de Princesse Maria, jonghste Dochter van Prins Fredrick Hendrick, hoogl. memorie: Waer van de Bruyloft tot Cleef (als een van den Hemel gezegende Vrede-plaets) tegens de mid-somer wierde aen gestelt.

De Zee als een wonder Weerelt op sich selfs / de voorleden maent speciael rondsom Engelandt/ Schotlant/ en Yrlant/ geroesmoest hebbende/ met vernielinge van in de 20. Engelse schepen/ behalvens noch de vreemde/ begost nu haere Dooden en Gebeenten aen de Oevers op te werpen ; onder veele stranden te Jarmuyen een Been van by de 58. pont zwaer / ongheschickt dick/ en maer vierdehalf Voet lang/ de wijshept der Medicijns oordeelden 't selve van een Mensch te zijn/ maer elck mensch oordeel wat een mensch dat wesen soude die soo een Been in zijn lijf had. Men gaf doenmaels in dit Jarmuyen niet duysterlyk te kennen/ dat men daer een Fregat voor den Koning had gebout/ en genaemt de Sweepstock/ alleen om dat een van diergelijcke naem ten tijde van Coning Hendrick de VIII. bestant bleef in den gantse Oorlog tegen Vrankrijck

rijck/ hoewel sich eenmael van 3. Fransse Schepen benart en tot sinckens toe bestelt vindende/ haer most over geven/ dan van de Fransse gerepareert/ nam een Engelsman Joris Alte weer 't selve/ en gelijck de Fransen d'Engelsen op de Sweepstock buyten boort hadden ghesmeten / alsoo hadden d'Engelsen nu mede in vergeldinge aen de Francoisen ghedaen. De Zeeuwen op de Caep ervaeren/ rusten een Schip uyt/ dat noemende de Schrick van Middelburg. Den 5. deser liepen van Duynkercken d'eerste Capers als een met 14. en een met 20. stucken uyt tegens d'Engelsen. Den Koning van Vranckrijck dede daer oock drie nieuwe Fregatten timmeren. Capiteyn Cornelis Jansz. op 't Schip Orange bracht te Rochel 3. Eng. West-Indis-Vaerders op: En in Tessel sag men een Eng. Guinees-vaerder op brengen/ die eenige op 2. tonnen gouts estimeerde. Daer tegens seker Schotse Lord te Edenburg eenen Cap. Hamilton ter Kaep uyt rustende/ nam die verscheyde Neerl. Schepen achter Yrlant om met Wijnen na Amsterdam willende/ en bracht haer tot Leit op. Italien kreeg doe mede deel vā storm-buyen/ hare playsierige Gondels wierden met 92 zielen te gront/ en Carotsen met Edelen van de Bruggen in 't water geslagen. Den vailjanten Ridder Hoquincourt, met zijn Schip van 40. st. en 400. man alleen zijnde/ voor de Haven van Scio aen-getast van 25. Turckse Galeyen en diverse Oorlog-schepen/ sloeg 6. uren lang tegen de selve ; endling seer doornagelt/ is hy gesoncken/ en 't meeste Volck verdroncken/ had over de 50. dooden/ en de Turcken verloozen hier over de 500. man.

Het was den 28. passato savonts dat Louise de Gusman, Coninginne Moeder van Portugal/ en Gemalinne van Dom Jan de IIII. het leven af leyde/ out 56. Jaren/ maer 3. dagen sieck geweest zijnde: Zy gaf als een Christen Mensch de Benedictie aen hare Soon de Coningh/ en den Prins desselfs Broeder/ die van Salvaterra op hare doodts-noot per poste na Lissabon af quamen: De Portugesen beklaeghden haer seer/ als een Vrouw zijnde die soo manlijck tot d'eygendom met hare Man en de geheele Natie had gestreeft: En betoondē in 19. Jaren dat sy heeft geregeert/ geweest te zijn van een onkreuckbare Resolutie/ en als een Amazone voor de Portugijse Natie. Daer leydt in Arabia Felix een Coninkrijck van Elal/ en in de selfde de populeuse Stadt Aden/ vol van Jootse Cooplieden/ in dese Stadt was een Jode Giorobaon geheeten/ die door zijn krachtige welsprekentheyt seer wel ja wel de meeste der Ingesetenen bracht tot zijne devotie / die haren Bassa ter neder slaende / oock het Guarnisoen tot hunnen dienst dwonghen : Luttel tijts daer aen/ hare Creatueren aen wassende/ wiert aen Giorobaon de absolute Regeeringe op-gedragen/ en sy noemden hem haren Propheet/ 't welck al meer en meer toe nam door de assistentie van Porti d'Ugusso en Lira/ welcke oock daer toe drongen alle de Arabers uytte Gebergten van Arzira of Coburra : Van hier nu dus gesterckt zijn zy op-getogen na de Cape van Zibil / sonder eenige tegenweer te vinden/ in nemende de Stadt Ziden : Van hier zijn sy in 3. maenden tijts op getogen in 't steenachtighe Arabien/ daerse de Stadt Medina veroberden/ en daer op oock Mecca : Van waer sy schreven tot alle Joden van Idumea en Syrien/

om

om haer te bequamen tot hare ontfanginge/en dat sy gemeynt waren in 'tkort haer alle te bevrijen van de slavernije der Turcken.

Op den 16. deser is by Ysselsteyn/ in de Provintie vant Utrecht/ een schrickelijcke daet gepleegt aen seker Persoon Maerten Schats, zynde Licentiaet in de Rechten/ woonende tot Willigen Langerack/ een uyrtje van Schoonhoven/ waer hy alleen t'Huys zijnde/ overvallen is van 4. Moordenaers/ die door de muyr van 't Huys door-gebroken/ hebben gen: Persoon willen dwingen/ hy zijn geldt haer geven soude/ hy hoorende datter in zijn Voorhuys onraet was/ quam uyt zyn Bedt met een Degen in de handt/ daer hy hem meende mede te defenderen/ maer te vergeefs/ door dien sy hem te machtig waren; liepen eerst de Kamer-deur aen stucken/ die hy met een Leer meenden te bewaren/ doch ydel/ want de moorders drongen soo hart tegen hem in/ dat sulcx onmogelijck was; by hem komende/ wierpen hem een strop om den hals/ en sloegen hem drie Ribben aen stucken/ den Patient kroop onder de Tafel/ de moordenaers dit siende/ namen een Pluckhaeck/ trocken hem daer mede van onder de Tafel/ en bonden hem de handen op de rugh/ hem slepende na vooren/ daer sy een groot vuyr aen-ghelept hadden/ bonden hem voor 't vuyr aen een Balck vast/ roepende/ t'sa, t'sa geeft ons gelt, daer na hem slepende door 't vuyr/ en braden hem ook den rug/ plegende meer andere boosheden; weg gaende/ namen mede een Snaphaen/ 12 Servetten/ 6 Hembden/ en eenige Lakens en Slopen/ getekent M. S. een out Beursje met gelt/ 2. packen Kleren/ en lieten den Persoon so gebonden en geblint aen 't vuyr leggen; de moordenaers zijn omtrent ten 10 uren over de Leck gevaren na Tienhoven/ daer was by een kleyn bruyn Mantjen/ wel eer een Stoelmatter geweest zijnde: De Staten van Utrecht hebben op dese vuyle daet dusdanige Notificatie laten doen:

ALso tot kennisse van den Hove Provinçiael tot Utrecht gekomen, en by genomen Informatie ondervonden is: Dat tusschen den 22 en 23, February lestleden in de voornacht door 't af-nemen van Pannen, en verbreken van Latten 't Dack in de Huysinge van Wouter Gijsbertß. woonende op Krachtwijk by Cuylhorst, onder den Geregte van 't Hooglant by de Stadt Amersfoort, daer het Dorstige Hart *uyt-hangt, gekomen zijn 5. Mans-Personen, die den selven Wouter Gijsbertß. en zijn Huysvrou (eenigen tijt te Bed gegaen zijnde) met stocken dapper ghestagen, en met dreygementen en anders niet alleen qualijck hebben getracteert, sulcx dat sy beyde gequetst wierden, maer de selve met touwen die sy mede gebracht hadden, haer handen op haer rugge gebonden, en aen den andren in 't Bed rug tegen rug vast gemaeckt hebben; dat de selve 5. Personen mede Grietje Brants, Moeder van den voorß. Wouter, zijnde een heel oude Vrouwe, in haer Bedde legghende, oock met stocken geslagen, en met touwen ghebonden hebben, af dwingende de selve de Sleutels van hare Kassen, en daer uyt nemende de beste Goederen daer inne zijnde, dat sy buyden de selve Grietje naeckt uyt haer Bedde genomen, en op de Vloer hebben geleyt, en 't Bedde en Stroo uyt haer slaep-plaetse werpende, daer inne hebben gevonden een Sackje met gelt, 'twelck sy neffens d'andere Goederen mede genomen hebben, ondertusschen de voorß. Personen continuelijck dreygende den hals te sullen af-snijden, en haer Huys aen brant te steken. Gelijk mede den voorß. Hove bekent is gemaeckt, en by Informatie gebleken, dat tusschen den 6.*

...aert daer aen volgende, in de voor-nagt, onder den Geregte van Willig-Langerack, ... Personen gekomen zijn op 't Erve van Mr. Marten Schats, dessels Huysinge in ge... , en met haer vieren binnen gedrongen, op hem aen-gevallen zijn, die daer op moort! ... geroepen, en hem onder een Tafel begeven hebbende, de selve hem Schats, om aen... ge van zijn gelt hem af te parssen, een strop om den hals gesmeten, daer mede (die op sijn Kaken klemde) van onder de Tafel uyt-getroeken, geblint, aen handen en voeten gebonden, op zijn Aensicht ter aerde gesmeten, eenige Ribben in zijn Lijf aen stucken geslagen, en een steek in zijn slincker hant gegeven hebben, slepende hem voorts na vooren, alwaer sy een langwerpig hout vier gemaekt hebbende, den selven daer voor geleyt, en aen beyde zijne syden afschrickelijck gebrant en gebraden, oock met zijne voeten tegen 't vuyr geleyt hebben, en gedreygt, soo hy daer zijn gelt niet wilde aen wijsen ('t welck hy seyde, behalven dat in zijn buydel was, aldaer niet te hebben) dat sy 't Huys boven zijn hooft aen brant steken souden; eyndelijck hem van 't vuyr genomen, en in zijn Kamertje weder gedragen, en op Stroo so gebonden geleyt hebben, mede nemende verscheydene soo Linne als Wolle Klederen, en andere Meubelen; Aen welcke mishandelinge den voorsz. Schats den 10 der selver Maent is overleden: Welcke 2. feyten zijn schrickelijcke, en de Iustitie, mitsgaders de rechte en goede versekertheyt der Opgesetenen ten hoogsten daer aen gelegen is, dat exemplaerlijck tot afschrickinge van anderen werden gestraft: Soo ist, dat gem: Hof Provinçiael een præmie van 300 guldens is beloovende alle ende een yder die de hantdadigen van de voorsz. 2. respective delicten, so eenige van de selve sal weten aen te brengen of aen te wijsen, sulcx dat sy in handen van den Procureur Generael van den selven Hove, ofte Marschalcken dezer Provintie komen te geraken, en dat zijn Naem sal werden gesecreteert; Lastende dezen alomme by Publicatie en affixie bekent te maken. Actum t' Utrecht den 15. Maert 1666.

Ter Ordonnantie als boven.

J. van BERCK.

Aldus gepubliceert op den 16. Martij 1666. more solito, oude stijl.

APRILLIS 1666.

Den 13. deser savonts hebben de Ed: Gr: Mo: H: Staten van Hollant en West-Vrieslant, met eenparigheyt van stemmen van alle de Leden geresolveert op haer te nemen de Educatie van zijn Hooght: den Heere Prins Wilhelmus de III. van Orangen, nu out 15 Jaren, (volgens de Memorie van hare Hoogheyt Mevrouwe de Princesse Douägiere aen hare Ed: Gr: Mo: ten dien eynde over gegeven) om den hooggem: Prince te instruëren in de kennisse van de Rechten ende Privilegien van dese Provintien, en voorts 't geene daer annex en omtrent, ende hem dienstich mochte zijn: Tot zijne Educateurs wierde gestelt:

1. Den Heer van Noortwijck, uyt de Ridderschap,
2. Burgermeester van Beveren van Dordrecht,
3. De Heer Foreest van Alckmaer,
4. Burgermeester Valckonier van Amsterdam,
5. Den Heer Raet Pensionaris Mr. Johan de Wit.

Dese

Dese Heeren ontboden den 21. deser by haer den Hr. van Suyleſteyn/ Gouverneur van zijn Hooght./ de Heer Borreel/ Soon van den Ambassadr. te Parijs/ Hofmeester/ de Hr. Bromley/ Engelsman en Edelman van zijn Hooght. En aen de selve getoont hebbende de Resolutie van hare Ed: Groot Mo:/ bedanckten de selve voor den dienst die sy tot noch toe aen zijn Hooght. ghedaen hadden/ met aendieninge/ dat sy haer niet meer en hadden van doen. Op die tijt was 's Lants Vloot in Tessel tegens d' Engelse byna zeylreet/ deswegen togen uyt den Hage om de selve te besien derwaerts/

1. *Den Heer Keur-Furst van Brandenburgh,*
2. *Prins* Johan Maurits,
3. *Prins* Wilhelmus *van Orange,*
4. *Den Heer van Brederoode,*
5. *Den Vorst van Anhalt,*
6. *Den Vorst van Holsteyn,*
7. *Den Graeff van Donauw,*
8. *Den Heer van Gent,*
9. *Den Heer van 's Gravemoer.*

En noch acht a negen andere Heeren van Qualiteyt.

Quamen den 15. May 's middachs binnen Haerlem/ daer ververscht/ togen 's nachts na Schoorel/ en vernachte op een Lanthuys: 's Anderendaegs op de Vloot komende/ sach men alle Vlagghen en Wimpels af-waeyen/ elck loste 't Canon / soo dat van den roock gheen Schepen konden bekent worden/ 't getal der Vremdelingen en Jachten met nieusgierige was seer groot/ want daer waren 2. Schepen aen-ghestelt/ die als teghens malkander slaende/ een spiegel-gevecht hielden/ dat seer frap om sien was.

Eyntelijcken is op den 19. deser tot Kleve getroffen het Accoort tusschen de Staten Generael der Veun: Provintien/ en den Hr. Bisschop van Munster/ in soodanige voegen als hier vervolgens van woort tot woort is te sien:

TRACTAET van VREDE,

Tusschen de Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden: Ende den Heer Bisschop van Munster: Geslooten ende onderteeckent tot Kleve, den 19. April, ANNO 1666.

I.

DAer sy een eeuwige en vaste Vrede tusschen de Hooge ende Mogende Heeren Staten van de Vereenigde Nederlanden/ ende den seer eerwaerdige ende Hooge Heere Bisschop ende Vorst van Munster/ welcke so ernstelijck sal gehouden worden/ dat sy malkanders voordeel sullen na trachten/ en allerley goede officien van beleeftheyt en nabuyrschap presteren.

II.

Daer sy een Amnestie van alle het geene van beyde sijden gedaen is geweest/ en een eeuwige vergetentheyt daer van/ soo dat ter oorsake oft pretext van die dingen/ d'een d'ander voortaen geenerley hostiliteyt/ molestie of beletsel aen doe/ of yets attentere of doen attenteren tot prejuditie van d'ander: Dat dese Amnestie alghemeen sy/ ten respecte van die geenen welcke d' een of d' andre partye aen-ghehangen hebben/ uyt-genomen die geenen welcke van Verraet schuldig zijn/ soo nochtans dat hare een wegh van Recht aen beyde sijden open blijve/ en dat de Goederen voor de Vrouwen/ Kinderen/ en Erfgenamen behouden blijven: En sal de Hr. Bisschop aen niemant van zijne Ondersaten/ ter oorsaecke en occasie van desen

Oorlog

Oorlogh/weygeren de investiture welcke dependeert soo wel aen 't Bisdom van Munster/ als aen de Abdye van Corbe/noch die trecken tot andere pretensien of questien/noch die upt-stellen: Het welcke reciprokelijck aen de zyde van de Heeren Staten in diergelijcke saken geobserveert sal worden.

III.

Voorts sal de Hr: Bisschop van Munster terstont/ wanneer de Vrede gemaeckt is/ aen de H: Staten Generael van de Vereenighde Nederlanden restitueren alle de Plaetsen/ geene upt-ghesondert/ die hy geduyrende desen Oorlog geoccupeert heeft/ en die van de selfder tijt van de conclusie sullen ghevonden worden in zijne macht te zijn; ende sal die alle over-geven in de selfde staet alsse sullen zijn op de tijt van de restitutie/ specialyck oock 't Casteel en 't Dorp Borculo: Ende sal daer-en-boven beloven/ dat hy geduyrende dese Negotiatie/ en van den lesten dagh van de Maent Martius af neerstig versorghen sal/ dat ondertusschen in de voorsz. geoccupeerde Plaetsen/ door zijn bedrijf ofte bevel yetwes arger gemaeckt worde/ of dat van zijne Ondersaten yets meer/ 't sy om de Huysen te rantsoeneren/ of op pretext van andre lasten des Krijgs/ of op wat naem het soude mogen zijn/ geeyscht ofte af-gedrongen sal worden/ maer sal ter contrarie op allerley wijse versorghen datse geconserveert worden in die staet/ waer in sy op de voorsz. dach geweest zijn: En indiender ondertusschen yets contrarie/ of eenighe schade die Plaetsen aen-gedaen is/ sal hy ter goeder trouwe die vergoeden/ en in die voorighe staet op zijne kosten herstellen; Ende sy tot dien eynde aen beyde sijden vrij/ eenige Commissarissen/ soose begeeren/ metten eersten na de voorsz. Plaetsen te senden/ die procureren sullen/ dat niemandt yets tegens het inhout van dit Articul attentere.

IV.

Hy sal daer-en-boven procureren/ dat alle de Soldaten die in de voorsz: Plaetsen ghevonden sullen worden/ daer upt/ en generalijck upt alle de Landen van de H: Staten Generael ghevoert sullen worden/ doch de H: Staten Generael beloven/ datse door hare Landen vryelijck sullen mogen passeeren/ indien het van noode is/ nochtans so/ datse door de kortste en gemackelijckste weg als sal konnen geschieden/ (welcke sy sullen voor-schrijven/ en tot dien eynde een Commissaris laten mede gaen) na 't Munsterse Lant passeeren/ en datse geen Buyt of geplonderde Goederen mede draghen/ noch eenig gewelt of schade de Inwoonderen in dat door-passeeren aen doen.

V.

De H. Staten Generael beloven insgelijck ter goeder trouwe/ dat sy geen actie van hostiliteydt tegen de H: Bisschop oft zijn Bisdom/ van den 24. April af/ sullen committeren/ en indiender yets contrarie gedaen sy/ datse sulckx ter goeder trouwe sullen vergoeden.

VI.

De Staten Generael sullen haer Leger/ en alle hare Soldaten/ die doen ter tijt aldaer in aentocht of in Garnisoen gevonden worden/ upt de Landen van de Hr. Bisschop af voeren/ en sal haer op de selfde wijse doorgangh verleent worden/ so het van noode is/ sullen de Inwoonders in dat passeeren geen gewelt noch schade aen doen/ noch eenig Buyt of geplondert goet/ na de voorsz. dagh genomen/ mede dragen: En also van beyde zijnen contributien aen-ghesetyt zijn/ om sekere sommen voor de versekerheyt van de Personen en van de Plaetsen/ alle maenden ofte weken te betalen/ volgens de manier en regel die mette Commissarissen van de Vlecken of Dorpen/ of eenige andere/ veraccordeert is/ sullen die niet langer als tot den laetsten dag van dese maent April betaelt worden: De Gevangens van desen Oorlog/ van wat conditie die souden mogen zijn/ sullen mede van beyde zijden/ sonder rantsoen te betalen: En sal voortaen niet af-gedrongen worden 't geene de voorsz. Gevangens ofte oock geduyrende desen Oorlog van de Inwoonders van d'een of d'andere sijde geextorqueert/ en wel belooft is ghweest/ maer op den voorsz. 24. dach niet gepresteert sal zijn.

VII.

Het is Verdragen datte H: Bisschop zijn Leger terstont nae 't uytwisselen van de Ratificatien van dit Tractaet/ sal af-dancken/ behoudende alleen van zijn Soldaten soo veel als noodig is tot vastigheydt van zijn Garnisoenen/ en tot versterckinge van zijn Provintie/ 't welck gelijck de Heeren Mediateurs en de Hr: Bisschop selfs/ oordeelen te konnen geschieden met 3000. mannen/ so belooft hy/ dat hy boven dat getal niet sal gaen/ en dat hy na desen geen nieuwe Soldaten sal doen werven/ ten sy de nootsakelyckheyt en de versekertheyt van 't Rijck en van de Kreytzen/ of oock de Verbonden tegen dit Tractaet niet strijdende/ dat souden vereysschen/ en dat niet anders als volgens de Constitutien van 't Rijck/ het Instrument van Vrede/ en de Rechten der Vorsten/ door welcke de Heeren Staten niet begeeren dat door dit yets gederogeert sal worden.

VIII.

De Heere Bisschop sal mede renuncieren alle ende bysondere Verbonden welcke strijden tegens dese Vrede/ ende sal nimmermeer sich en verbinden met andre Princen ofte Groote Heeren/ ende sal hare Republijck nimmermeert Oorlog aen doen.

IX.

IX.

Gelijck mede tot reciproque versekering van de H: Bisschop/ de H: Staten Generael sullen verklaren/ gelijck sy verklaren door dese tegenwoordige/ datse na desen sich aen geen Alliantien sullen verobligeren/ welcke tegen dese Vrede strijden/ ofte die het wit en de effecten van die eenigsints souden moghen verhinderen: Sy beloven oock ter goeder trouwe/ dat wanneer de Negotiatie van dit Tractaet geeyndigt sal zijn/ sy niets vyantlijcx op eenigerley pretext/ met ghewelt of met wapenen/ teghen de Persoon van de Hr. Bisschop/ of tegen de Landen van 't Bisdom van Munster sullen attenteren/ en dat sy nimmermeer sich sullen verbinden met andre Princen of groote Heeren tegen de selve of zijn Bisdom.

X.

De Geallieerde Vrinden van beyde zijden sullen in dit Tractaet mede begrepen zijn/ ende met namen van de zijde der H: Staten Generael/ de seer Doorl. en Machtige Prins en H: Fredericus de III. Koning van Denemarcken/ Noorwegen/ van de Gotthen en Vandalen/ &c. De seer Doorl. en Hooge Vorst en Heer Georgius Wilhelmus/ Hertog van Brunswijck en Lunenburg: De seer Doorl. ende Hooge Vorst en Heer de Hr: Ernestus Augustus/ Bisschop van Osnabrugge/ Hertog van Brunswijk en Lunenburg: De seer Doorl. en hooge Heer de H: Christianus Albertus/ Erfgenaem van Noorwegen/ Hertog van Sleswijck/ Hylsatien/ &c. De Doorl. Graef en Heer de H: Antonius Guntherus/ Graef van Oldenburgh: Met alle hare Rijcken/ Hertochdommen/ Graefschappen/ Heerlijckhed en/ Lantschappen en Landen/ diese nu besitten/ of na desen sullen besitten/ mitsgaders met hare Inwoonders en Ondersaten: Ende van de zijde van de H: Bisschop van Munster/ zijn Keyzerl. Majest. en 't Roomse Rijck/ en de Confedereerden aen den Rijn/ of die van haer of van andre Vrunden hebben begeert in-gesloten te worden/ en die binnen 2. of 3. maenden sullen verklaren te begeeren in-ghesloten te worden/ met alle hare Rijcken/ Hertogdommen/ Graefschappen/ Heerlijckheden/ Lantschappen/ ende Landen/ die sy nu besitten/ of na desen sullen besitten/ mitsgaders met hare Inwoonders en Ondersaten: Insgelijck sullen in-gesloten worden de Generaels en Oversten van de Militie/ met namen/ de Doorl. Graef en Heer/ de H: Georgius Fredericus/ Graef van Waldeck/ etc./ met zijne Graefschappen ende Landen/ en dat met soodanig effect/ datse alles daer in begrepen/ absolutelijck sullen besitten/ op de selfde wijse en met ghelijck recht als de principale partijen/ nochtans so/ dat indien onder de voorsz. partyen/ hare Confedereerden en die hier in begrepen zijn/ eenige questie of controversie nu sy/ of nae desen soude mogen spruyten/ de selfde van beyde zyden niet anders als door vriendelijcke wege/ of volgens 't Regt en de Constitutien van 't Rijk sonder weg van feytelijkheyt of van Wapenen gedetermineert sullen worde.

XI.

Wat aengaet de Heerlijckheyt van Borculo/ begeeren de H: Staten Generael niet/ dat ten regarde van 't Recht of van de directe Dominie of Titul door dit Tractaet yets sal verandert worden/ maer blijft dit Recht in die staet waer in 't geweest is voor desen Oorlog; maer de voorsz. H: Bisschop renunciert 't Recht van Superioriteyt in de voorsz. Heerlijckheydt van Borculo/ met haere dependentien/ met het consent van 't Capittel/ nochtans soo/ dat dese renunciatie niet en prejudiciere het Recht des Rijcks/ maer dat sal in alles in zijn geheel blijven/ 't welcke nochtans tusschen de Keyzer en de Heeren Staten niet anders als door een vriendelijcke wech/ of door eenig ander middel/ soo als van beyde zijden goet sal gevonden worden/ gedecideert sal worden.

XII.

Voorts renuncieren de Heeren Staten Generael ende den Heer Bisschop/ oock met consent van het voorsz. Capittel van Munster/ ter goeder trouwe/ allerley pretensien/ hoedanigh die zijn/ ofte komen zijn; Soo datse door dit tegenwoordige Tractaet voor uytgewischt gehouden worden.

XIII.

De H: Bisschop of zijne Successeurs sullen nae desen noch door haer selven/ noch door hare geincorporeerde en Ondersaten/ om wat pretext of om wat oorsake het soude mogen zijn/ sich moeyen met eenige saken die de H: Staten Generael van de Vereenigde Nederlanden aen gaen/ noch na desen eenighe Arresten/ Represalien tegen haer decerneren/ of executien van gewesen saken verhinderen: En indien eenige controversien (buyten hope) tot eenige tijt komen te rijsen tusschen de voorsz. H: Staten Generael en den H: Bisschop/ of zijne Successeurs/ sullen die door geen andre als door een vriendelijcke weg/ uyt kracht van de Guarantie over dit Tractaet geprestеert/ by-geleyt worden: Maer de questien van particuliere Persoonen sullen altoos geremitteert worden aen de competente Rechter: Maer op pretext en oorsake van dien/ of van eenigerley andere/ sal hy nimmermeer yets attenteren tegens de H: Staten Generael of hare geincorporeerde ofte Ondersaten/ met Wapenen/ gewelt/ ofte feytelijckheydt selfs: Het selfde beloven de H: Staten Generael van de Vereenigde Nederlanden ook voor haer/ en voor alle hare geincorporeerden; tot welcken eynde yder verdragende partije gehouden sal zijn/ gelijck sy by dese tegenwoordige sich verbint ende verobligeert te maken/ dat yder partije/ die in Proces geraken/ sonder uytstel ende eenig aensien van Persoonen Justitie geadministreert worden.

XIV.

Tot meerder voorſorge en verſekertheydt van de voorſz. dinghen/ beloven den Roomſen Keyſer/ den Alderchriſtel. Koning/ de Keurvorſten van Ments/ Keulen/ en Brandenburg / den Biſſchop van Paderborn/ de Paltſgraef aen den Rijn Nienburg/ Auguſtus en Johannes Fredericus/ Hertoghen van Brunſwijck ende Lunenburg/ tot datter meer daer toe verſocht worden/ een Guarantie over dit Tractaet/ en over alle ende yder van de Articulen der ſelfde/ uyt kracht van een ſpeciael Inſtrument daer over gemaeckt: Soo dat indien d'een of d'ander partije niet voldaen ſal hebben deſe Vrede/ of de Articulen daer van/ of tot eeniger tijt tegen eenig hooftſtuck gecommitteert ſal hebben/ ſy verobligeert willen zijn/ dat ſy de ſelve niet alleen door interventie van hare autoriteyt en digniteyten/ maer oock met alle arbeyt en genoegſame middelen dwingen ſullen tot volbrengen en te houden de dingen die veraccordeert zijn.

XV.

Item/ is over een gekomen/ en het heeft beyde zijden behaegt/ dattet tegenwoordige Tractaet en alle de dingen daer in begrepen en ſloten/ van de voorſz. H: Staten Generael der Vereenighde Nederlanden/ ende van de voorſz. Heer Biſſchop ende Vorſt/ als mede van 't Capittel van Munſter door open Brieven van beyde ſijden verſien mettet Groot Segel/ op behoorlijcke en authentijcke forme binnen 15. dagen naeſtkomende/ of eerder/ ſo het kan geſchieden/ ſullen werden geconfirmeert en geratificeert/ en dat onderlinge Inſtrumenten binnen de voorſz. tijt ſullen wederſijts uyt-gewiſſelt worden/ en ſal tot dien eynde die geenen welcke die uytwiſſelinge ſullen doen vry geleyde gegeven worden/ welcke door deſe tegenwoordige gehouden ſal worden voor verleent/ en ſullen de Soldaten van den dag van de uytwiſſeling af gelicentieert worden/ gelijck in 't 7. Articul verdragen is/ en van de licentieringe ſal niet op-gehouden worden/ tot datſe volbracht zijn/ welcke ſonder eenig interval en binnen 15. dagen / te reeckenen van de voorſz. dach af gheeyndight moet zijn: Ende ſal dit Tractaet terſtont na de uytwiſſelinge van de Inſtrumenten op de gewoonelijcke forme en plaetſen gepubliceert worden.

Veele Politijcken quam dit Tractaet niet vremt / maer wel de onkundige onverwacht voor; Seker zijnde dat eenighe twiſt-ſtokers daer by diſcourſen dapper tegen ſolden/ met deſen Text: Dat Engelant had over Vlaenderen 3. tonnen gouts over ghemaeckt voor den Prins van Munſter, en datze boven dien langhſt de Wezer of de Ems hem met 15000 Soldeten ſouden aſſiſteren; dat hy oock ſonder Engelant noch en konde noch en ſoude eenige Vrede maken: Dan deſe calculatie was vals: Maer dit is ſeker/ datte ſtaet-ſugtige in Engelant met dit Tractaet ſeer verſtelt ſtonden/ want ſy konden niet errinneren waer om: En daer Engelant met ſoo veel gelt ſpillens/ 't geen men d'Engelſe Bootſgeſellen en Lant-ſoldaten onthielt/ aen de Munſterſe ſoo veel ſalf hebbende geſtreken / deſen Prelaet haer ſoo plotſelijck af viel: Wy ſegghen datter te Londen verſcheyden van de voornaemſte op de eerſte Tijdinghe deſes Tractaets daer van niet en konden ſlapen/ maer denckende/ in ongeruſte gedachten vervielen: Want het ſach verre/ van Engelant in 't Duytſe Rijck te komen planten een ſtoel des Oorloggs: Daer begoſt men van Withal te ſchreeuwen: Den Biſſchop dede onwijſſelijck, en ſoude by al de Weerelt veracht werden, als ſich latende verrucken tot een gedwongen Vrede: Ja hy ſoude daer van geen vrolijcken tijdt beleven, &c. De Londenſe Coopliedenop de Beurs ſpraken wat moderater/ ſeggende: Den tijt en de Menſchen veranderen met malkanderen, elck maeckte ſijn conditie met yemant ſo hy wil en beſt kan, &c. Hoewel nu Engelant hier tegen was, ſo waren niet alleen de Munſterſe en de Nederlanden ten vollen benoeght / welcke in den haren yder daer over danckſegginge hebben laten doen/ als by deſe minute blijckt:

NAdemael het Godt de Heere Almachtigh belieft heeft na zijne oneyndelijcke genade ende Barmhertigheyt de Handelinge tot Cleve ſodanig te zegenen, dat aldaer eyndelijck den 28. April leſtleden, tuſſchen deſen Staet ter eenre, ende den Heer

Biſſchop

Bisschop van Munster ter andere zyde, een Tractaet van Vrede is gemaeckt ende gesloten, en dat daer op wederzijts Ratificatien in behoorlijcke forme zijn gevolgt: Soo hebben wy met eñ nevens de andere Provinçien, ter Vergaderinge van de Heeren Staten Generael, goet ghevonden, dat de selve op den Biddagh, die wesen sal den eersten Woensdach in de aenstaende Maent Juny, in alle de publijcke Kercken Godt Almagtig over de voorss. getroffen Vrede gedankt, gelooft, ende gepresen, mitsgaders hart-grondelijck gebeden ende gesmeeckt sal werden, ten eynde het Syne Goddel. Majest. door Sijnen genadigen Zegen oock Vrede gelieve te verleenen met de andre benabuyrde Vyanden van den Staet deser Landen: Het welcke wy U mits desen wel hebben willen aenschrijven, met begeerte, dat gy het selve den Predicant, onder 't ressort van de Iurisdictie U aen bevoolen, sult bekent maken, ten eynde den selve hem daer na sal reguleren: Ende ons daer toe verlatende, bevelen wy U onder des de Bescherminge Godes, Geschreven in den Hage den 11. May 1666. Onder stont,

Ter Ordonnantie van de Staten.

HERBT. van BEAUMONT.

Waer oock selfs de Colenaers/ de Bremers / en de voornaemste en vreedtsaemste Steden van 't Duytse Rijck waren deswegen verheught: En selfs den Keyser schepte van die tijt af hoope om de pretensie der Sweden op Bremen te gemackelijcker te sullen konnen bevredighen: Eenighe sielen stropden doe by de Roomse aen den Rijn upt/ datte Bisschop noyt soude ratificeren dit Tractaet; dan gelijck die soorte haer in veel malle dingen van geloof in laten / alsoo waren sy al mede in hare opinie bedrogen; den Hemel en den Keurvorst van Brandenburg waren tot dese Vrede al te grootelijckx persuaderende.

De Coninginne van Engelant nu te Parijs zijnde / siende 't gheluck datte Vereenigde Provincien in haer desseyn van Vrede metten Bisschop te maken had/ en als alreede genoeg ervaren datten Oorlog een generael bederf van alle Landen is/ werckte door een Christel. iver soo veel upt / dat op haer Hoff te Parijs by een quamen de Ambassadeurs van Enghelandt en de Vereenighde Provintien/ met den Heer de Lionne, principael Minister van Vranckrijck/ om te handelen van Vrede tusschen de voorsz. strijdende Partijen; wat nu aldaer als een notabel werck voor-gevallen is/ kan perfect gesien werden uytte navolgende Missive van den Heer C. van Beuningen, dienthalven gheschreven aen zijn Principale:

MIjn Heer/ zedert dat ik jongst aen u Ed: geschreven heb den 23 van de loopende Maent/ is my wel toe-gekomen haere Ho: Mo: Resolutie van den 21. daer bevoorens / by de welcke my aen-bevoolen wert de hier aen-geboden Conferentie met de Heer Ambassadeur Hollis/ wegen den Staet by te woonen / ende tot mijne Instructie te ghebruycken de Missive by haer Ho: Mo: geschreven aen den Coning van Groot Brittanjen den 11. Decemb. laetstleden/ en de presentatien daer inne vervat/ voor so veel men doen ter tijt kennisse heeft gehad/ van 't geen d'een op d'ander had genomen; Ende voor soo veel belangt de Landen en Plaetsen die zedert soude mogen wesen geoccupeert/ dat hooge Partijen daer over oock in onderlinge in der minne soude kunnen verdragen: 't Is seer tot mijne gherustheyt geweest datte voorsz. Resolutie my behandigt is 's Maendags voor-middags/ wanneer op de middag de eerste Conferentie met den Heer Hollis/ ten overstaen van de Koninginne Moeder van Engelant is gehouden/ en dat ick dien volgende in een sake van die im-

portantie heb kunnen spreken op speciale last: Ick had voor af uyt de H: Rubigny getracht te vernemen of ged: Hr. Hollis na de gedane verklaringe van genegentheyt om niet hem in Conferentie te treden/ niet soude mogen bekomen hebben eenige order/om oock van de sijde van de Koning van Engelant eenige Propositie tot Vrede te doen;en vernomen hebbende dat zijn Ed: als noch geenige soude hebben bekomen/ als om te hooren/ over te schrijven/ en hier antwoort af te wachten/ soo was my wel in ghedachten gevallen/ of het niet geraden soude zijn myn positive last van hare Ho: Mo: te rugh te houden/ en niet anders te verklaren/ als dattet seer goede apparentie tot Vrede soude zijn/ by aldien de Hr. Hollis gelast waer/of gelast mochte werden/ de Conditien voor-ghestlagen in de voor-gen: Missive van de 11. Decemb. aen de Coning van Engelant te accepteren; En over de Plaetsen die men sedert vei staen soude hebben genomen te zijn/in amicable compositie te komen; maer considererende datte Heer Hollis niet konde ignoreren dat ick soude hebben eenige rescriptie op 't geen van de hier door hem aen-ghebooden Conferentie over-geschreven had/ en dienvolgende 't geen ick in die sin soude komen te seggen/soude aensien als een Propositie/gedaen van de sijde van hare Ho: Mo: en dat des niet te min lichtelijck die geene die geseyt worden omtrent de Koningh van Engelandt alle aenleydinge tot Vredehandel trachten te turberen/mettet verwecken van ongegronde suspicie van dat daer toe geen sincere ghenegentheydt soude zijn aen de sijde van Vranckrijck/en van hare Ho: Mo: dese suspence manier van voorstellinge/ welcke ick soude komen te doen tot haer oogmerck / soude mogen komen te misbruycken/ ende daer door 't rappel van de Hr. Hollis te wegh te brengen; So heb ick geacht de weg van een volle Franchise de veyligste te zijn: Maer ondertusschen op datte Enghelse haer niet soude moghen abuseren met een Propositie/ op de welcke haer Ho: Mo: de Handeling souden willen sluyten/als inhoudende alle 't geen van de uytterste condescendentie/ met eenigen schijn geeyst kan werden/ aen te sien als een voorstel van de welcke men een Negotiatie soude willen beginnen/ om den anderen naderhant verder en verder te gemoet te gaen: Soo heb ick tot wegneminge van sodanige persuasie alle mogelijcke cauteele gebruyckt/ ende oock te gelijcke om de Heer Hollis te krachtiger te convinceren/ van dat op geen redelijcke of eenigsints admissibel gronden yets meer van hare Ho: Mo: gevordert konde werden; En op dat dit laetste met te meerder nadruck soude mogen gheschieden/ heb ick/ alvooren in de Conferentie te treden/ aen de Heer de Lionne doen considereren/dattet dienstig soude zijn al eer eenige ouvertures te doen/zijn E: wegens dese Maj. soude verklaren dat wy achten/ dat in de aen te stel en onderhandelinghe moet werden gepresupponeert een egale genegentheyt tot Vrede/ en dattet geen in de selve voor-gestelt/ ofte geurgeert sal werden op de gronden van reden en billikheyt sal moeten werden gefundeert/en niet op eenige presumptie van dat men van d' een of d' andre sijde in staet soude zijn om den andren de Wet te geven / of in necessiteyt om die te ontfangen/en dit aen ged: Heer hebbende doen smaken; En vorder met zijn E: geconcerteert hebbende/ 't gheen omtrent de forme van Conferentie soude werden te dienen geobserveert / ben ick met zijn E: voorl. Maendag's namiddags ten drie uren in zijn Carosse na 't Hof van de hoogst-ged. Koninginne Moeder gereden/ na dat wy alvooren verstaen hadden datte Hr. Hollis sich daer bevant / en te gelijck met wel-ged. Heer de Lionne geadmitteert zijnde/ om hare Majest. te begroeten in een Kamer/alwaer veel Heeren en Dames sich omtrent haer bevonden/ heeft de Heer de Lionne na ghedane reverentie gevraegt of 't haer Majests. intentie was ons daer te hooren; En haer Maj. daer op in-getreden zijnde uytte voorsz. Kamer in een Cabinet/in 't welcke de Heer Hollis was; en ons haer hebbende doen volgen/ soo heeft hoogst-ged: hare Maj. een begin van dese onderhandelinge gegeven/ met dese verklaring/ dat sy blijde was ons daer by den anderen te sien/ datse ghelooftden door Godts speciale bestieringhe tot Parijs (langer als haer meyninge was) op-ghehouden te zijn / om tot het goede werck van de Vrede aenleydinge te geven/dat sy die van herten wenschte/versekert was datte Koning haer Soon (die oock desidereerde/ en dat sy konde responderen van de opregte intentie van de Hr. Hollis) om alle 't geen van een Minister vereyst kan worden/ tot het uytvoeren van de selve te contribueren: en hier op eerst by de Heer de Lionne van weghens dese Coningh/ en daer na by my beantwoort zijnde met gelijcke protestatie van sincere genegentheyt tot Vrede/ met te loven haer Majst: Godvruchtigen yver omtrent het neder leggen van de op-ghereesene Oorloghen/ en met toewenschinge dat sy in 't korte de satisfactie mochte hebben om de Vrede door haer tusschenkomste/ en als onder haer ooghen herstelt te sien/ en by de Heer Hollis in goede termen geconfirmeert zijnde/ 't geen de Koninginne van des Konings van Groot Brittangie genegentheyt tot Vrede/ en oock van zijn yver om die te mogen helpen bevorderen/had geseyt; so heeft hoogst-ged: Koninginne versocht dat men wilde trouhertelijck in 't werk treden/om van de goede dispositie die sich van alle kanten ontdeckte/ te profiteren/ en tot dien eynde te komen tot sodanige voorstellen/ waer door men tot een prompt Vredens besluyt mogt geraken; En daer op de Hr. de Lionne in substantie geantwoort zijnde/dat men daer toe lichtlijk scheen te sullen komen/by aldien men noch van d' een noch d' andre sijde dē andren op presumptie va overmagt soude willē ondernemē de wet te stellē/ maer tot gronden van de onderhandeling wilde leggen de reden en billickheyt: So is by my dit op-gevat, en vorder ghesept, dat ick de Vrede voor ghesloten hielt/ indien men van die gronden niet wilde deviëren/ en dese presuppositie niet tegen gesprooken zijnde door de Heer Hollis/en de discoursen verder ge-

vallen

vallen wesende/ alle dienende om tot de billikheyt van dese gronden wel in te scherpen/ so heeft ged: Heer de Lionne in substantie geseyt/ dat den Coningh zijn Meester in desen Oorlogh niet was getreden/ als alleenlijck om te voldoen zijn Woort aen zijn Geallieerde geengageert/ en dat tegens zijn eygen Intrest de Vrede niet een dagh soude retarderen / datter kommen zijn poincten van Liquidatie tusschen de Natien onder saken van Justitie/ maer die niet en waren om 't groote Werck van Vrede op te houden/ als het andersints tusschen Engelant en zijn Majs. Geallieerde konde werden gevonden en ghetroffen: De Coninginne heeft daer na my/ by haer aensprack aenleydinge gegeven/ om my van wegens haere Hoog Mo: te verklaren/ ende by my alvooren gevraegt zijnde/ of de Heer Hollis geen Propositie van Vrede wegens den Koning van Groot Brittangie soude kunnen doen? En also de selve dat declineerde/ gepermitteert wesende dat wel te oordeelen was dat haer Ho: Mog: intentie tot Vrede seer sinceer en sterck most zijn/ dewijl sy aenstonts na de ontfangen tijdinge van de hier aengeboden Conferentie my hadde geinstrueert van hare finale intentie omtrent het aengaen van een Vrede / en my niet hadden verboden daer van opening te doen/ datelijck in 't begin van de onderhandelinghe: Ende hoewel het prejudicabel konde geoordeelt werden/ en subject om misbruyckt te werden/ te beginnen in een Negotiatie daer men gesint was te eyndighen/ en met te geene met den welcken men de Wapenen voert/ de uytterste voorstellen tot Vrede te doen/ sonder die wederom te ontfangen; dat ick echter achtende dat het niet als advantagieus konde zijn begeerig te blijcken/ om te eyndigen een Oorlog die byna alle Natien van Christenrijck dede lyden/ en by een yder gedoemt wiert en geblameert/ en te gelijck considererende datte Vlooten alomme in procintu zijnde/ om tegens den anderen in Zee te komen/ en dies 't werck van Vredehandeling/ so het niet in korte dagen geslooten wiert/ misschien seer te altereren/ mijn uytterste last eerst soude seggen/ en dies konde verklaren/ dat hare Ho: Mog: als noch niet souden af-treden van de Conditien van Vrede by haer schryven van den 11 Decemb. aen den Coning van Groot Brittangie aen-geboden/ by aldien sonder uytstel daer op een besluyt konde werden getroffen/ ende dies als noch te vreden waren aen de Keuren van zijn Majest. van Groot Brittangien te laten/ de Vrede te maken/ met een restitutie van 't geen soo voor na als 't begin van den Oorlog genomen/ of den anderen onthouden soude moghen zijn/ en daer mede over en weder ghetreden soude werden in de pretensien welcke men voor den Oorlogh heeft gehad/ of dat men over en weder soude blyven behouden / 't geen men den anderen soo voor als na 't begin van den Oorlog ontnomen of onthouden heeft/ voor so veel daer van kennisse in d'een of d'ander Staet is gheweest/ den voorsz. 11. December laestleden/ ende dat daer mede alderhande pretensien over saecken/ so voor als in den Oorlog gepasseert souden zijn geextingueert/ ende verder in der minne souden werden verdraghen over de Landen en vaste Plaetsen/ die zedert den voorsz. 11 December soude genomen wesen/ of werden verstaen geoccupeert te zijn/ sulcx dat daer mede de Koning van Engelant soude houden Nieu Nederlant/ Cabo Cors/ en 't Fort St. Andries op 't Eylant Boavista/ ende haer Ho: Mo: 't Fort Cormantijn/ en 't Eylant Pouleron; ende dat so daer meerder Plaetsen of Landen den anderen onthouden waren/ daer over soude in der minne werden gehandelt/ en dat daer mede de pretensien/ die de Onderdanen van de Coningh van Engelant/ tegens die van haer Ho: Mo: ofte de Staten onderling/ soo voor als na het aengaen van het Tractaet van den Jare 1662. souden mogen hebben gehad/ souden sijn doot en te niet; gelijck als mede alle pretensien over schade in den Oorlog over en weder hebben geleden; ick heb vervolgens gheseyt/ dat ick niet konde bemercken/ dat van haer Ho: Mo: uyt eenige Hoofden yetwes meerder konde werden geeyscht: Want wilde men voor wettig verkregen stellen/ het geen met de Wapenen gheduyrende den Oorlogh was geoccupeert/ en den anderen onthouden: Hare Ho: Mo: wilden Vredes halven niet disputeren en soo verre het in dese ghelegentheyt applicabel is/ ofte niet/ maer de saken laten op den standt/ in de welcke die door de Wapenen zijn gebracht met het voorsz. temperament; aengaende de Plaetsen en Landen welckers occupatie voor den 11. Decemb. niet is bekent geweest/ wilde men van de andere kant sustineren/ dat alle 't geene de Koning van Engelandt voor of na 't begin van den Oorlogh genomen/ ende geoccupeert heeft/ niet uyt kracht de waerde van de pretensien die hy voor den Oorlog heeft gehad/ wanneer haer Ho: Mo: souden behouden 't geene d'Engelse daer tegens af-ghenomen en onthouden is/ dat haere Ho: Mo: wederom te vrede waren een reciproque restitutie te doen/ ende zijn Majst. en zijn Onderdanen haer pretensien te laten gelden/ mits dat sy wederom treden in 't recht van haer contra-pretensien / en nevens restitutie van Plaetsen/ bequame restitutie van alle de Schepen en Goederen korts voor 't aengaen van den Oorlogh in Engelant aengehaelt/ en daer na geconfisqueert: Ick heb aen-gewesen dat Cormantijn en Pouleron geensints waerdig zijn Nieu Nederlant/ Cabo Corso/ en 't Fort St. Andries op 't Eylant Boavista/ en dat de contra-pretensien van hare Ho: Mo: en de Schepen en Goederen voor den Oorlogh hostelyck in Enghelandt aen-gehaelt/ ongelijck meerder waerdig zijn/ als de pretensien die zijn Maj. van Groot Brittangien of zijne Onderdanen voor den Oorlog hebben gehad; oock dat Nieuw Nederlant en Cabo Cors in volle Vrede/ en dies qualijck genomen zijn/ en Cormantin en Pouleron geduerende den Oorlogh de Engelse af-genomen en onthouden/ en dies wettelijck pretendeerden/ en dat over sulcx in der daet in dese by hare Ho: Mo: meerder nae ghegeven/ en aen den Vrede op-geoffert wert/ als men in reden van haer konde

verwachten; dat sy oock tot het aenbieden van dese Conditien voor desen alleen waren ghebracht/ voor de stercke instantien van den Koning van Vranckrijck/ in een tijdt dat die Majest. sich voor haer noch niet verklaert had/ en dat haer Ho: Mo: te Lande aen-getast van den Bisschop van Munster/ ende in geen kleyn na-bedencken gestelt/ van dat veel andere haer in dien Oorlog tot haer nadeel mochten mengen/ en van de Resolutie van dese Kroon onseker/ en dat die van Denemarcken mistrouwig zijnde na de ongelucken die sy te water hadden gehad/ in staet schijnen te zijn/ om met aen de Vrede te weygeren/ dat van de uytterste facilitept konde werden gedesidereert; dat dit niet te min de uytterste Conditien waren die sy uyt hadden toe-gestaen/ en aen Vranckrijck doenmaels besich mette Mediatie/ in handen hadden gestelt/ en dat over sulcx surprenant konde schijnen/ dat sy noch na so veel veranderingen tot hare voordeel by deselve persisteerden; dat ick des te meer in dese gelegentheyt aen geroert heb in presentie van de Heer de Lionne/ op datte Enghelse seecker souden moghen zijn/ dat de laetste Propositien by de Heeren Fransse Ambassadeurs gedaen in Engelant niet van haer Ho: Mog: komen/ noch by de selve zijn geadvoüeert: Ick heb hier by gevoegt/ dat by aldien men haer Hog: Mo: de schult van desen Oorlogh wilde wyten/ en daer over tegens haer pretensien maken over schade in den selven Oorlogh gheleden/ sy souden geerne daer over in debat komen/ mits dat haer vrij stont gelijcke beschuldinge tegens haer partije in te stellen/ en daer op indemniteyt van inestimable schade te eysschen; Maer datter geen Rechter in desen was/ als alleen Godt in den Hemel/ en hier op Aerden haere conscientie/ die haer vry kende van alle soodanige imputatie/ en niet konde lyden dat sy een onregtvaerdig oordeel tegens haer selven souden vellen/ en dat ick daer omme by conclusie wederom most seggen; dat ick niet konde sien uyt wat hoofde men haer Ho: Mo: yets meerders als sy aen bieden/ soude konnen vragen: De Hr. Hollis heeft sich niet in-ghelaten om dese redenen te debatteren; Maer geseyt/ dat Nieu Nederlant en Cabo Cors/ den Koning van Engelant van outs toe-behooren; maer by my geantwoort wesende/ dat/ indien sulcx bewesen konde werden/ dat haer Hog: Mog: in der daet presupponeerden/ 't gheen niet is/ en daer omme met fondament aen-gemaent konden werden/ om van sustenue te veranderen/ en dat ick daer op versocht te mogen verstaen/ waer op men die eygendom fondeerde; So heeft zijn E: geseyt het geen meermalen van d' Engelse syde is voort gebracht/ van datte Engelse voor desen by Cabo Cors een Logie hebben gehad/ de gront (op welck het Fort leyt) hebben gekocht/ en dies mettet Fort te occuperen/ wederom in het hare zijn gekomen; maer aengaende Nieu Nederlant heeft zijn E: geenderhande Titul van eygendom voort gebracht/ maer heeft alleen geseyt/ dat het de Engelse toe behoorde/ en datte H: Downing in seker Geschrift hadde aen-ghewesen/ dat die van Jaer tot Jaer hare pretensien daer op hadden vernieut: Maer als ick dit alles met een verhael van 't geen van de gelegentheyt van 't Fort aen Cabo Cors is/ en van Nieu Nederlant had doen blijcken geheel anders gelegen te zijn/ en by conclusie geseyt had daer uyt te consteeren; dat den Coning van Engelant noch Recht noch schijn van Recht/ noch op 't voorsz. Fort/ noch op Nieu Nederlant heeft/ ende van solutie had ghedient op 't geen zijn E: omtrent de gront van 't Fort Cabo Cors had geobjiceert: Soo is zijn E: Replijcque geweest/ dattet onnodig was in debatten hier over te treden; en by my geseyt zijnde datte sake van de syde van haer Ho: Mo: klaer en evident is/ en dat men uyt hoofde van eygendom niet konde pretenderen/ of men most die bewijsen altijdt negeren/ datter in desen niet gepretendeert most werden/ of men most stellen uyt wat hoofde/ indien men niet wilde vallen in de gronden/ welcke de Heer de Lionne te recht had verklaert niet admissibel te zijn/ van den andere de Wet te willen stillen/ daer in ick by ged: Heer de Lionne discretelijck ben toe gestemt: Soo heeft de Heer Hollis (daer op van subject veranderende) my onverwacht gevraegt/ of dan oock de Visscherye haer Ho: Mo: toe-behoorde? Ick hebbe gezeyt/ datte Visscherije haer Ho: Mo: gemeen is/ met alle Zee-varende Natien/ dat in geen debatten (die den Oorlogh geprocedeert hebben) daer van mentie gemaeckt is/ oock in geen Manifesten; Dat men in Hondert Jaren en meerder met den andren wel geleeft heeft/ veel Tractaten ende Alliantien in die tijdt heeft gemaeckt/ sonder moeylijckheden over dat poinct; En dat ick my versekert hielt/ dat zijn E: op een Vrede-handel niet soude willen levendigh maken 't geen waer over in den Oorlog/ en voor de selve niets was gemoveert/ declinerende alderhande contestatie op dit poinct: Eyndelijck heeft ged: Heer my voor-geworpen/ dat den Oorlog by haer Ho: Mog: door 't af-senden van de Ruyter na de Kust van Africa was begonnen/ ende dit mede gediluëert zijnde met verscheyde klare solutien/ die meermalen zijn voort ghebracht/ met die minnelijckheyt en discretie die noodig was om aigreur te vermijden: So heeft ged: H: Hollis geseyt/ dat dit de weg niet waer om tot een goet besluyt te komen/ dat het geen ick van wegens haer Ho: Mo: quam aen te bieden/ niet daer toe kan strecken: En daer op by hare Majest. gevraecht zijnde wat de Heer Hollis soude konnen over schrijven: Om tot een goet besluyt te komen/ heb ick hare Ho: Mog. geproponeerde gerepeteert/ so als het hier boven geexpliceert is/ en ex incidenti oock mentie gemaeckt zijnde van een reglement van Marine by de Heer de Lionne/ heb ick daer op ghesept/ dat hare Ho: Mog: daer toe seer genegen zijn/ maer dattet scheen uyt zijn natuyr best gereserveert te werden/ tot na 't sluyten van de Vrede/ om dies min te retarderen/ ten zy men daer op sonder retardement eens konde weren/ daer toe geen goede Instructie en ordres/ so ick my versekert hielt aen de syde van haer Ho: Mo: souden ontbreken/ als de sake

tot

tot die maturiteyt wiert gebracht: 't Eynde van alles is geweest datte Hr. Hollis heeft aen-genomen te schrijven/ en antwoort af te wachten: Ick heb t'zedert uytte Hr. Aubigny verstaen/ dat ged: Heer Hollis na 't houden van de voorsz. Conferentie aen zijn E: als klaegs-wijse had geseyt/ men had hem minder aen-geboden als voor desen in Engelant aen de Koning was geschiet/ en dat hy te ghemoet sach dat hy soude werden gereappelleert/en dat den handel hier daer mede souden werden af-gebroken; Maer ged: Hr. Aubigny had hem doen considereren/ dat de tijden verandert waren/ en dat de verdere presentatien in Engelant niet van hare H: Mo: waren gekomen: Ick weet niet wat hier op volgen sal/ maer wel/ dat men hier overtuygt is/ dattet uytterste gelijck is aen de syde van hare Ho: Mo: Ick heb hier boven vergeten te verhaelen/dat ick by mijn eerste discours in de Conferentie / en daer nae oock by de conclusie van de selve bekent gemaeckt heb/ de Obligatie in de welcke haer Hog: Mog: zijn/om niet te tracteren als gesamentlijck met Denemarcken; De Heer Hollis heeft in 't eerste daer op geantwoort/ dat zijn Koning oock Sweden heeft tot zijn Geallieerde: Maer zijn E: te gemoet gevoert zijnde/dat tot een Vrede-handel behooren niet alle de Geallieerden/ maer de geene die in Oorlog zijn/ is die sake daer by gebleven/ en ick heb niet konnen mercken / dat over het admitteren van Denemarcken/op de Tractaet eenigh dispuyt sal vallen.

Hier mede mijn Heer/ &c. Chatton den 30. April 1666. Getekent/

C. van BEUNINGEN.

Tot groot leetwesen van veele vredelievende gemoederen heeft dese Vrede-handelinge geen voortgang genomen/ want den Eng. Ambassadr. Hollis had noch kreeg geen procuratie om yets te besluyten/ want Enghelandt had geen lust tot paix/ zy hadden een bellicieuse Natie / en nu wasser profyt tegens andere Volckeren (die liever vechten/ steelen en rooven/ als Burgerlijck te leven) met sulcke lien te doen; men sach wel dat Vranckrijck en Nederlant daer vollens toe geinclineert / nu alles hadden van haere zyde daer toe by-ghebracht: Maer of den Hemel verstoort / of de härten verstockt/ of de zonden der Menschen hebbē de Aerde als noch niet doē waerdig zijn de Vrede die men wenschten / waer uyt dan gevolgt is een groote bloetstortinghe van Menschen / vernielinge van Schepen/ Landen en Steden/ en ruyne van ontallijcke Cooplieden en Goederen/ in meest alle gedeelten van de Weerelt.

Den 9. April is aen den Donau/ in 't Gehucht Harde/ by Nieuborch/ geboren een doodt Kint sonder Hooft / de Ooren en Ooghen op de Schouders staende/ de Mont en Neusgaten op de Borst. Den 12. deser savonts ten 9. uren ontstont aen den Rijn sodanigen Onweder/ dat binnen Keulen door donder en Blixem de Kercke van Cunibertus wierde aen-ghesteken / soo dat een gedeelte van de selve met twee Toorens is af-ghebrant/ vermits 't Volck om te blussen/ niet ras genoeg by der hant quam; den Tooren van St. Severijn wiert mede in brant geslagen/ doch terstont gheblust; de vlam sloegh oock in St. Maertens Kerck maer en ging niet aen.

Geheel Spangien en wat onderwegen Duytslant tusschen den Donau en de Pirineze Gebergten lagh/ begost sich van nu voortaen te verroeren/ om een Bruyt / d'Infante van Spangen als sy door haer Landen trock/ wel te onthalen: Onder dese Weereltlijcke devotien die te Milaen boven al uytstaken/ sprack een Pasquinarius/ met een Brief aen 't Coninckliјcke Palais de Weerelt aldus aen:

Baptisme

Baptisme,	Die belijdenis van 't Rooms Geloof deden, de selve te doopen:
Confirmation	En dat men aen Castrillio wel mocht de Confirmatie geven:
Penitentia,	Maer dat de Cardinael Ossuna de Penitentie wel mochte werden gerecommandeert,
Communion,	Doch datte Cardinael Antona wel soude mogen communiceren,
Orden,	De Gouvernatores mochten dan oock de Orden onderhouden,
Estrema unçion,	De Monarchen soude men de laetste Olye geven,
Matrimonie,	En 't Huwelijck aen d'Infante.

Het was den 25. deser savonts by 6. uren dat tot Madrid sich na 't Palais begaf den Hertog de Medina de las Torres / in een prachtigh gewaet en Carosse rijdende / verselschapt met des Keysers Ambassadeur / van Duc d'Alba / den Graef Pignoranda en den Hertogh del Infantado; En Troude daer in den naem van den Keyser / daer hy procuratie toe had / d'Infante van Spangen; den Cardinael Colonna was hier Maistre de Ceremonie, hy stack de Bruyt de King aen de hant / daer present waren den Catol. Coning / de Coninginne haer Moeder / en alle de Ministers en Grandes van 't Hof en den Staet van Spangien: Daer op wierde aenstonts een Post met dese tijdinge na Weenen aen den Bruydegom af-gevaerdigt: Den 26. nam Dom Jan zijn afscheyt van de Infante; die den 28. aen alle 't Hof adieu gheseyt hebbende / gingh den 28. slapen tot Valdimore / om so voorts op Denia te reysen / haer was tot de reyse na Duytslant daegs toe-ghéleyt 3000. gl. / en soude van Denia / by Valence / af-schepen met haer Volck op 28. Spaensche Galeyen / behalvens noch die van Napels en van Sicilien.

Te London arriveerden eenige Boden uyt Vlaenderen / te weten / den Ridder Marquis Ognate / ende andere / die de oude Commercie van Brugge en Antwerpen nu weder pooghden levendigh te maecken / ende om daer de Vryheyt der Coophandel / wijl de Hollanders nu met den Oorlogh omset waeren / meerder vry en vastigheyt te geven; zy dedē wel als de Spaense Polityckē. De Portugijse Coningin van Engelant door den Biechtvader van hare Moeder verstaende dat sy doot was / ging te Bed leggen / want Dom Françisco de Melo was des Biechtvaders getuyge; maer den Coningh die luttel tyt had haer te troosten / was die tijt van eenen Sr. Jan Denham te Withal lastig gevallen / die uyt d'een sieckte op-gestaen / in een ander van phreneseye verviel / seggende / 'k en ga niet te Bed voor dat ick den Coning gesien heb; sulckx hem gebeurende / vertelt hy den Koning onder andere verhalingen / hoe dat hem een Visioen was verscheenen / en dat duerde soo lang dat zijn Majst. 't selve verdroot / echter evenwel soo veel dede / dat hy desen Visionist recommandeerde na syn Bedt / om te sien of hem yets deswegen meerder mochte voor komen / want dese Baes verbaest / noemde sich dickmaels selfs den H. Geest / maer 's anderendaegs ontwakende / of yemant dencken mocht dat hy ontwaken soude / bevont men dat het hem in de herssenen al te diep was gheraeckt / en een sieckte ongeneselijck. Den Graef d' Osserij was soo ras van 't arrivement van de Dochter van de Heer van Beverwaert te Greenwits niet verwitticht / of hy onthaelde haer te

water /

water/ en in 't Noordevelt begeleyt/ Troude sy den 14. met Lord Arlington. Den Coning/ onaengesien de Previlegien van alle Engelse Courten/ consenteerden vrij en vranck den uytvoer van alle Laeckenen uyt zijn Rijck. Men noemde nu langer in Engelant den Cancelier Grand Maistre, en op de selve souden noch volgen een Premier, Seconde en Tertie Maistre, 't welk de Boeren in Kent geloofden dat waer was / maer daer moeten eenighe misterien ontvallen zijn die niet wel en konnen bevat worden. De versochte Brieven van Repreſailles tegens Vranckrijck wierden in-gehouden/ om dat de Admiraliteyten dat veysen te Londen onder 's Rijcx equipage liever alleen hadden. Na veele debatten by d'Engelsen Raet / zijn de navolghende Persoonen gesommeert by Proclamatie/ als Sr. Robbert Honywood, Schot, Kelsey, Withe, Buslon, Spurway, Colef of Southampton, Desbourg, Raddan, Dr. Richardson, Grone, John Phelps, Cople, John Nicolas, en James Harington: Dese mosten alle voor den 22. Julij 1666. in Engelant compareren voor zijn Majs. Vrede-Rechters/ op pœne van niet voor dien tijt komende/ sullen gehouden werden als begaen te hebben Hoog Verraet, en subject 't geen volgens de Acte des Parlaments in haer laetste Sessie ghemaeckt/ al sulcke straffen als daer toe staen. Men had oock binnen Londen gevangen eenen Jan Ratbone, een out Colonel onder Cromwel/ idem / Willem Saunders, Henry Tucker, Tomas Flint, Tomas Evans, John Mijles, Willem Wescot, en Jon Cole, alle Officiers in de leste Oorlogen tegens den Coning/ dese zijn in de Rechtbanck te Olbailey beschuldicht: Dat sy hadden geconspireert de Doodt van sijne Majest. en de Regeeringe te overvallen: Haer voornemen alsoo aen-gheleydt hebbende, om eerst den Tour te vermeesteren, Gener. Monck te vermoorden, neffens Jan Robinson Lt. van den Tour, en Richard Broun, waer na sy souden doen Publiceren hebben een gelijcke deelinge van London, &c. En om dit alles beter uyt te wercken, soude men de Stadt London in brandt, en de Poorten ter neder geworpen hebben, om van buyten alle hulpe te konnen bekomen; De Ruyterwacht souden sy in haere Logementen en Logijsen versekert hebben, hebbende verscheyde Stal-knechten daer haere Paerden stonden, alreede tot haren dienst; den Tour hadden sy alreede daer over wesen visiteren, en souden met Booten over de Tems ghekomen, en de Wallen alsoo beklommen hebben: Eenen Alexander die noch niet gevangen was, had hier toe gelt uyt-gedeelt, hebbende binnen London een plaets daerse secreten Raet, en van een der voornaemste Penningen ontfonghen, welcken Raet (men zeyde) dat haere directie van een ander in Hollant sijnde, ontfongen, &c, Men heeft niet alleen dese als Verraders gedoemt en op-geknoopt/ maer men beschuldigde vreemde Natien/ selfs haren Almenack-maker Lilly / om dat die den 13. September 1666. in zijn Prognosticatie had gestelt/ wanneer desen Aenslach was aen-geleyt/ als een gheluckigen dach/ dat dan de Monarchy soude ter neer storten / dat hy deswegen hadden 't oog op de Prosecye van Lilly/ maer sy storven als Martelaers van den Staet. Hier en tegens wierde den Graef d' Offery / Soon van Duc de Ormont/ in zijn Vaders plaets ghemaeckt Jureé van 's Coninghs Kamer. En mette Handelingh te Parijs op versoeck van de Coninginne/ over Vrede/ lachte en spotte men te Londen / segghende ter Borse: La Conference tant souhaitté

traitté par le Roy de France, à l' instance de la Reine Mere d' Angleterre, n'ayant rien produitte, & sur l' apparence que le dessein est seulement pour nous Amuse, on à ordonnë Mylord Hollis de partir de Paris incontinent. Den Bisschop van Munster bleven de Engelse noch al segghen / was by alle de Weerelt te verachten / om dat hy een gedwongen Vrede had gemaeckt; Daer by voegende/ dat die daer over seer ongemackelijck was/ dat hy daer van niet lang en soude leven: En dus alleen wat haer tegens ging/ op het bitterst en vuyl oordeelende: Spraken noch seer discreputatieux van de Deense Kroon / dese tale voerende: Wy verwonderen ons over de Deenen datze ons beschuldighen van in Noorwegen de Vrijheyt haerer Havens gevioleert te hebben, vermits de daet selfs in Berghen niet en ghesschiede buyten hare kennisse en conniventie: En voorders / Waer het moghelijck zy souden aen alle de Weerelt wel willen dese Kroon verduysteren, en de waerheyt van dit secreet, door de welcke sy haer selfs openbaer heeft gemaeckt, *d'estre la plus infameuse du Monde.* Oock seyden sy dat de Heer Petcom Deense Gesant tuys ontboden uyt Engelant/ van den Coning zijn adieu nemende/ hadde ghesegt: Dat hy moste de ordre van sijn Souverain pareren, het welcke was van naer Koppenhaghen te keeren: Waer op de Koning van Engelant zijlings af had geantwoort: Wel, al wel, al wel, hoe veel te meer, soo veel te beter: Daer de Minister op verstelt/ zijn Harange mede af gebroken was/ en zijn adieu nemende/ was gegaen by Duc de Jorck om de toekomstige onheylen te excuseren / nessens het doen van zijn Meester / hadde Duc de Jorck geantwoort: Il doit juger de son Maistre par ce quil á trouve. De stormen tot Bridwater den 24. deser voor-ghevallen / en langst de meeste Kusten van Engelant/ en voorspelde ook niet goets/ want een storm en springvloet t'samen gemengt / liep 't water ten Velde in / 't Cooren en de Huysen over zwalpten/ 't gras bedorf/ de weydende Schapen verdroncken met meenighten / en in des selfs plaets quamen ontallijcke Bruynvissen op de onder-geloopen Velden; waer van de Almanach-makers prophiteerden dat Engelant noch al meer andre tempeesten soude moeten uyt staen. De Quakers begosten doe mede door haren geest te prophiteeren de ruyne van London: Gelijck mede een Boer van Langedyck zijn quartier van sulckx voor-seyde: Immers men bevont veele zware hoofden van Menschen/ veele Hemelse dreygementen/ en in alle Landen een generael verval van Welvaren: De Polityken oordeelden dattet sproot uytte ambitie van eenige weynige Princen/ maer de Theologanten noemdent een straffe van den Hemel / over het boos Leven der genoemde Christenen. Doch den Coning van Engelant met andere Heeren gingh na zijne Vloot/ en nam de Spaense Gesant mede/ om die te toonen haere groote * Schepen / daer een Gastmael op een van der selver Schepen wierde aen-gerecht: Hoewel het Spangien noch wel heugt dat Anno 1588. met de groote Spaense Gallioenen het seer quaet tegens den Hemel (mits het Barbaris pressen doenmaels in Spangien gepleegt) was te vechten.

Na

* *Als de Souverain in Engelant eerst gebout was, ging den Coning mette Coninginne en de Spaense Ambassadeur in de Lantaerne van dat Schip, die soo groot was, datter noch elff Menschen by mochten staen.*

Na dat men tot Withal geen gedachten tot Vrede had/ wiert de Vloot uyt geset/men preste daer 't Volck al waren 't Beesten/ toe/ selfs Predicanten uyt de Kercken/ de Ambachts-Lien met hare schortekleen aen/ wierden na boort gevoert/ sonder adieu aen Vrienden/ of verschooning van yets te mogen effectueren: Men maeckte 3. Esquadres/ de minste van 40. st. tot 70, 80/Ec. De eerste Rang was de Roode Vlag/ onder Prins Robbert en Monck; de Witte Vlag onder George Aiscu Admirael/ Ridder William Barclay Vice-Admirael/ Capit. J. Harman haren Rear-Admirael; en de Blaeuwe Vlag/ Tomas Allen Admirael/doch hy sieck/kregen Christoffel Mings en Jeremias Smit dat bewint/ haer Rear-Admirael was Tomas Tijdeman: Van alvoorens de Eng. Vloot buyten de Zanden quam / veranderden sy hare Vlaggen en sommige Admiraels: Hoewel men / om de Hollanders te abuseren/ te London uyt stroyde/ dat hare Schepen van de 4. en 5. Rangh geordineert waren om de Kusten en Coopvaerdyers te beschermen; alsoo Engelant oordeelde sterck genoeg buyten de selve tegens de Duytsen te zyn.

Vranckrijck de opgeblasentheyt van d'Enghelse Natie wel kennende/ dede voor haer selfs versterckinge veele Schepen bouwen / als in Hollandt 12. die yder 80 st. soude voeren/en elck wel 80000 gl. souden kosten: Ja de Zee was soo groot op de Loudre in consideratie/ datte dagelijckse voorvallen te Lande naulijckx aen-getrocken wierden. Alhoewel den Prince de Courtenay/ sich noemende afkomstig van Koningh Louijs de Groote, by Requeste aen den Koningh van Vranckrijck versocht / dat hy ten aensien van zyn Afkomst/ zyne Majest. hem uyt dien hoofde wilde erkennen voor Prins van den Bloede. En seer haest ging verby 't sterven op den 10. deser van de Gemalinne des Marschalckx de Turenne/ wiens Lyck den 14. na Charenton zynde gebracht/het de gepretendeerde Catholijcken alias Roomsgesinde seer tegens de borst was/ dat men met dese Madame alle Gereform: Ledematen by Billetten ter Begravenis hadde genoot/ daer in sy Princesse was geintituleert/ als of het onder Bestemoers volck wat vremts waer/ niet te weten/ dat elck Mensch niet geern yets van zyn qualiteyt verliest. Men hoorden op Pont Neuf en de Gallerye al veel liever van 't uyt-setten harer Schepen na d'Indias; en van d'exploicten der Francoisen tegens d' Engelsen soo op St. Christoffel en de Barbados/ en in America te Lande/ sagen sy te gemoet/dat wyl den Ysgang daer so dapper hadde afgejaegt in dese maent/de fraeyste Huysen van 't Fort Orangie/ die uyt Nova Francia gesterckt mette Indianen/ welcke de Engelse tyrannije wraeckten / en niet langer konden dulden de wreetheden in Nieu Nederlant hare H: Mo: Ondersaten aldaer/aen-gedaen door dagelijckse veratien en 't berooven harer Goederen / datte selve over 't Groote Lack souden heen komen/ om also d'Engelse Colonien in de Virginjes en Nieu Engelant mette Mackawse Wilden / hare Slaven/ van achteren gelijck in te vallen en te bespringen. Aengenaem wast mede/ datten Admir. Duc de Beaufort met 30. Oorlog-schepen/ 12. Galeyen/ en 10. Branders/ gesterckt mette Mazaryn/ Bourbon/ Ec. neffens 6. Staten Schepen onder Commandeur Jan Gidionsz. Verburgh, en Capit. Ooms, den 29. deser metten dageraet in Zee stack: Hare namen zyn dese:

LYSTE

LYSTE van de FRANSCHE ARMADE,

Onder den HERTOGE van BEAUFORT.

St. Philippe, Admirael,	*Monsr. Gabaret, Vader en Soon,*	600	80
La Royale,	*Monsr, Commandant Paul, Lut. Generael,*	350	56
Den Dolphijn,	*Monsr. Marquis St. Martel, Lut. Generael,*	350	50
St. Louis,	*Monsr. de Fricambaut,*	405	54
De Koninginne,	*Monsr. d' Esardeuts,*	400	56
De Anna,	*Monsr. de Gory,*	280	40
De Hercules,	*Monsr, Commandeur Verdille,*	305	40
De Theuwis,	*Monsr, de Hector,*	350	54
De Draeck,	*Monsr. de Preaumerte,*	235	36
De Robijn,	*Monsr. de Roche,*	230	54
De Roode Leeuw,	*Monsr. de Luthe Cabaret,*	250	40
De Parel,	*Monsr. de Quierjean,*	230	30
Onse Lieve Vrouw,	*Monsr. de Girandire,*	200	36
La Françoise,	*Monsr, de Chasteauneuf,*	225	36
De Stadt Rouaen,	*Monsr. de Chevalier de Buono,*	225	38
Palm-Boom,	*Monsr. de Chevalier de Beaumont,*	230	30
St. Joseph,	*Monsr. de Belle Isle,*	250	38
De Sonne,	*Monsr. de Marquis de Graudé,*	280	40
De Jule,	*Monsr. de Chevalier Buillon,*	280	40
Lescureul,	*Monsr. de Beaulieu,*	250	40
De Starre,	*Monsr. de Tivaro,*	239	30
De Son van Africa,	*Monsr. de Infreville,*	230	32
De Croysant van Algier,	*Monsr. de Chevalier de Montbron,*	230	32
Sameur,	*Monsr. de Chevalier del Albelle,*	275	40
Le Ligoninois,	*Monsr. le Comte de la Baune,*	230	30
De St. Anna,	*Monsr. de Chlicide Chasteau Regnant,*	120	18
L' Ilbeuf,	*Monsr, de Bleu Richer,*	230	32
De Postillion,	*Monsr. de Congoulin,*	80	12
De Infante,	*Monsr. de Maignon,*	80	20
De Goude Leeuw,	*Estime Jean,*	230	30

Den Enghelsen Gesant Hollis veynsde hy was thuys ontboden/ ende most vertrecken/ doch bleef mits 't Flerecijn: Wel waer zijnde dat zijn Bagagie al na Engelant had af-ghesonden/ maer dese Comœdie was hem schadelijck/ wijl hy ander Huysraet most huyzen/dat hem wel 100 gl. 'sweekx koste: Immers hy vertrock niet/maer bleef noch al/tot zijn Huysvrou storf. 't Scheelde doe seer weynig of de Fransse Schepen na Indien gaende/hadden in de Bocht weg genomen den Engelse Graef van Sandwits Eduard Montagu, voor Ambassadeur na Spangen willende/ hy ontsnaptent/ en liep in de Coronje.

De Venetiaense Armade na Candia af-gezeylt/ arriveerde daer in de Haven van Salata/ 3. mijlen van Canea: Terstont wiert Capit. Wert Muller,

Met

met 100. Ruyters en 4000. voetknechten te Lande geset/soo om hout te kappen/ als een Stercktе tot een versekering te maken; weynig na 't landen ontdeckten sich in embuscade 200 Turcken so te voet als te Paert/sont stracx om hulp aen den Marquis Villa, die hem onder Coll. Sforz Bessaro 100. Ruyters toe sont/die langst een Valeye tot een Berg treckende/aldaer in passent diverse Turcken ter neer sloegh: De Zarazynen uyt Canea dit siende/ quamen in groote meenichte stracx uyt/ soo datte Christenen mosten wijcken: Onaengesien de Ongeloovige al dapper door Muller uyt 't Klooster van St. George waren geattacqueert/ datse mosten vluchten / daer de Savoyaerts hun dapper droeghen / echter mosten/ mits qualijck gesecondeert/ wijcken/ hebbende wel tien-mael stant gehouden/ tot dat den Lt. Generael 2. stuckjes op de kant van sekere Revier plantende / sy de Turcken weder na Canea joeghen / met verlies van 500. man/ en de Christenen oock half soo veel: De Turcken verlieten daer nae de Stadt Candia / om haere macht te beter by een te houden/ daer den Marquis Villa den 11. Maert wiert in-gehaelt/ en 's anderendaegs alle Fortificatien ging besien: Men sont 200. Slaven tot de Galey ghebannen/ neffens andere/ tot een entreprinse/ maer de Turcken hadden de lucht al weg: Op dit verlies van Candia was den Grooten Heer gestoort/ en de Venetianen blijtig om de hare in dat Eylants Coninckrijck te seconderen. De Cardinalen te Romen van de Spaense factie/als waren/ Sforça, den Lantgraef, en Raggi, gingen dese maent met veel Adels en Prelaten naer Civitavecchia raedtleven / wijl men jalours was datten 16. deser den Franssen Cardinael Litta te Romen met 65. Carossen/ elck met 6. Paerden/ volladen met Cardinalen/ Ambassadeurs/ en Prelaten/ binnen Roomen was ghekomen/ en van 't gantse Hof verwellekomt: Werdende vier daghen daer na by de Porto del Popolo met een treffelijcke Cavalcade verlustigt/ tot aen des Paus Pallais/ die hem doe in zijn Consistorie vereerden met een Cardinaels Hoet / waer by oock waren de gewoonelijcke Ceremonien / als mettet los branden van 't geschut van 't Casteel/ en 's anderendaegs met geluckwenschingen/ vervolgens met Banketten en onthalinghen van de andere Cardinalen/ elckanderen tot mede-Creatuer alsoo aen-kuppende: Hy bedanckte daer na alle de selve/ oock de Conginne van Sweden/wegens genoten eer. Maer den ouden Cardinael Caraffa, een Napolitaen/ de Weereltse pracht moe/ gaf zijn geest over/ om het Lichaem te doen rusten/ wijl hy in geheel Romen gants geen rust en vont.

't Poolse Rijck noch geen uytslag te gemoet siende om de questie tusschen de Kroon en Lubomirzky, soo arbeyden beyde de Keyserse en de Fransse om de meeste Vrienden op hare zijde te krijgen: De Keyserse Gesant op den Rijcxdag te Warzau alle de Poolse Senatoren uytte naem van zijn Meester wesende besoecken/ versocht haer alle te willen arbeyden / datte Poolse Majest. Lubomirzky doch wilde herstellen/ als de eenigste wegh om tot Vrede te komen; eenige Fransgesinde antwoorde hem: Dat Lubomirzky al over lange ware gerestitueert geweest indien hy 't selve hadde gemeriteert: En gelijck als hem oock buyten twijffel behalvens 't selve noch al mede soude toe gevallen hebben, by aldien den Keyser

(daer van hy hem dickmaels beroemt hadde) niet geduerig met Volck en gelt aen hem hadde gefourneert, welcke niet en dienden als omme de disordres te doen onderhouden, en de saken tot een Inlantsen Oorlogh te doen uyt-barsten, &c. Den Coningh gaf eens Audientie aen de Solicitanten van Lubomirzky, maer d'andere Polen daer by van een ander gevoelen zijnde, keven en scheyden in disordre: Eyndelijck quam Lubomirzkijs Zoon selfs met een strickte procuratie om te handelen voor zijn Vader: Hy groete den Koning, dan die ontfing hem vry koeltjes, den Zoon aen zijn Majest. veel vertoont hebbende, trachte de genade voor zijn Vader te verkrijgen, dewijl hy altoos een creatuer van den Koningh, en van de selve was verheven geweest, ja hem door zijn goetheydt alle de Goederen die hy besat, hadde laten toe komen: Den Coning gaf den Soon tot antwoort: Soo veel te grooter is uwes Vaders ondanckbaerheydt; Maer toch hy en ist alleen niet binnen dit Koninckrijck die met dat quaet besmet zy.

MAYUS 1666.

LUbomirzky daer en tegens gaf, doen hy sach, dat hy ontwijckende alle civilen Oorlog, geen Vrede voor oogen sach, sich op de Pools en Silesise Grensen most onthouden, een langh Manifest uyt, behelsende: Sijn yver tot het Welvaren van de Kroon Poolen, sijn gestadige debuioren, en de onbillijcke Proceduren van 't Poolse Hof; hoe men door groote beloften, in de Handeling der Electie tot een Successeur, hadde ghetracht hem over te halen, &c. En hy liet het selfde, wel 24. bladen groot zijnde, in Druck uyt gaen: Zedert die tijt waren de Conings-gesinde al seer om siende nae de actien van Lubomirzky, zijne Vijanden leyden hem laghen te verspieden, wie van den Poolsen Adel ten ontijde met hem omtrent Pools Lissa raet-leefde: Ja sy vreesden een soo groote verwijderinge in Poolen, dat neffens Vranckrijck oock Keur-Brandenburg de partije van de Poolse Majest. ende neffens den Keyzer oock Sweden voor Lubomirzky haer teghens den anderen souden aen-gekant gehad hebben: Wederom den Coning gaf een Universal uyt, tegens de verstoorders der gemeene ruste, onder welcke dese woorden influeren: Zijn Koninckl. Majest: in deze quade tijden willende onderscheyden de onwaerheydt van de waerheydt, en 't geen den Vaderlande seer schadelijcken sy: Soo verklaren wy ons niet lievers dan het beste des Vaderlants ons ter herten te trecken, hare Vrij heyt en Previlegien te maintineren, veel min dat wy yets *integro Sacro Sancte* soo langhe wy Regeeren, souden trachten te ondernemen, maer veel meer ghesint sijn de selve gantselijck te conserveren, &c. Den Poolse Groot-Cancelier gaf oock den Koningh in bedencken: Wijl men al d' een en d' ander Rijckxdach hielt, veel onkosten en onlusten maeckte, daer den Adel toch niet te bevredighen was, als men dan al teghens Lubomirzky Oorloghen wilde, waer men al 's Coninghs Volck mede soude betalen? En in geval de Rijckx-dagen Gelt by brachten, of men dan in Augusto de selve soude aenstellen? Soo antwoorden den Bisschop van Cracauw, die daer present was, seer onverwacht en ongevraegt daer aldus op: Had men met Lubomirzky willen

vreedsaem

vreedsaem af-handelen, soo waer nu geen Gelt van doen, en 't Rijck over langh in rust gebracht: Men had tegens de Decreten van Lubomirzky in veele dinghen ongheliick gedaen, gelijck hy dickmalen vertoont hadde: De Stenden hadden haer wat gevoeglijck en alles niet tot de uytterste extremiteyt moghen in stellen hebben, waer door nu den Rijckxdagh af-ghebroken was: En nu raden wy noch den Coningh, geensints te Velde te gaen, maer sich hier te Warzauw stil te houden, om in gerustheyt de questie af te doen, en alsoo den Adel en de geheele getroubleerde Kroon te bevredigen. **Dese woorden waeren naeulijckx uyt/ of den Bisschop van Cujauw confirmeerde deselve: Een hielp niet of schoon den Poolse Cancelier sich daer teghens ophefte/ roepende:** Lubomirzky is geen ongelijck geschiet, en dat den Koning om rust en Vrede in zijn Rijck te hebben, niet anders doen konde, als dat hy so een Man als dese die langen tijt niet anders hadde gesocht als tweedracht en factien in 't Rijck aen te rechten, degradeerden, ende 't Swaert uyt de handen nam. **Hier tegens stelde sich den Bisschop van Cracauw in: Echter den Cancelier wilde hem niet toe-geven/ dus ging den Bisschop ghestoort weg/ als oock die van Cujauw: Waer op de Trompetten ten Oorlog gesteken/ elck sich Harnaste: Ende men sont de Coninginne van Poolen na Thooren/ om daer af te wachten hoe dese saken souden af loopen.**

Diversités d' opinions, sont des Proçes l'occasion.

Italien neffens andre Europise Gewesten scheen in dese lieffelijcke Maent al mede in de Hemelse besoeckingen te vervallen/ en even als oft al wat in de gantse Weerelt was/ scheen te willen twisten/ te oorlogen en te woeden/ soo en bleeft niet alleen/ 't geen seer remarcabel als een Hemelsche Pijl mach geoordeelt te werden: 1. By den Oorlogh tusschen Enghelandt, Hollandt, Vranckrijck, (dat van Munster te Bedt geleght sijnde): 2. 't Waentrouwen tusschen Sweden ende Denemarcken: 3. De onlusten tusschen Kur-ments en Kur-palts: De dreygementen der Turcken aen de Zevenbergers: **Daer most noch hy komen/** 4. De gesochte krackeelen tusschen den Paus en de Venetianen: Tusschen de Hertoghen van Mantua en Modena: Tusschen den Hertoge van Savoyen en de Stadt Geneve: Beneffens het geduyrigh twisten der gewaende Geestelijcken: d' Een tot Romen aen den Paus, d'ander aen zijne Prelaet of Cardinael, en een derde aen sulcke Vorsten Hoven klaghende; die dan yder nae zijn drift en opinie tot zijnen Christoffel op nam; Niemant wilde onghelijck lijden, noch oock de minste sijn: Veel liever socht men door 't Swaert, en by ruyne van die men haette, hier sijn eygen ghemackelijck Kussen op d'onstantvastige aerde, als d'eeuwigduyrende Zetel vry van af vallen in den Hemel; En dit alles noch al op den Titul van goede Christenen, hoewel in der daedt puer Antichrists. **De Turcken lachten hier mede; selfs de Grooten Vizir dese dagen eens vrolijck onder den Wijn zijnde/ tracteerden seer veynsende vrundelijck den Venetiaense Gesant** Ballarino, **den selven in substantie dese tale in courtoise termen toe-voegende:** Dat hy Ballarino wel mochte zijne Principalen over schrijven, datter goede apparentie was omme het waere dan een Treves ofte Vrede mette Ottomannise Porta te sluyten, mits, dat de Republijck van Venetien hier in condescendeerde, om Candia Nova gheheelijck te demolieren; Dat dan 't Eylandt en 't Rijck Candia gantschelijck aen

de Venetianen soude blijven, doch Retimo en de Stadt Canea moste den Turcken eygen zijn: Suda gedemolieert, en dat die Haven in even nae gebruyck voor de Turcken en Christenen soude blijven, &c. De Koopluyden van Ragousa te licht geloovich op soo een vrolijck mans praetje/ (als neutrale tusschen Christenrijcken Turckijen sittende/ en by desen Oorlog grootelijcks beschadigt/) staken Fackels en Vreugde-vuyren aen/ meynende/ dat onder de Santeen op hare al te dartele Banckettem/ den Vrede soude volghen: Dan verre van daer/ de Sarazijnen hitsten op die selve tijt d'Ingesetenen in Dalmatien tegens de Venetianen op: Maer de Morlacken een in-geveten fel Volck tegens de Turcken/ bleef de Christenheydt getrouw/ als willende nae geen Goddeloose om-koop Penningen luysteren/ waer door men kennisse kreeg van der Turcken slechte gestalte/ en hare zwackheyt ter Zee/ pogende nu in Dalmatien te water geen kans met vroomheydt siende/ te Lande door Verraderije de Christenheyt te overvallen: Maer de Venetianen daer en teghens besloeghen al hare Koopvaerdy-schepen/ en om de Turcken te beter te resisteren/ marckten een fonds van 10. millioenen/ voor 10. Jaren tot den Oorlog. Onderwijl bleef Constantinopolen met den gewaenden Joodtze Messias Nathan Levi noch al ghetroubleert: Want als hy/ gelijck wy fol. 3. gezeyt hebben/ eerst te Constantinopolen quam/ wiert hy in den Divan/ dats de Turckse Raetkamer/ ghebracht/ alwaer hy onder veel over en weder vraghen/ en gevoerde discoursen niets dan de gramschap des Turcksen Keysers won: Echter wiert zijn Sententie/ die men zeyde/ van de Tong af te snijden/ op den Esel ghevoert/ aen de Galch ghehangen/ gevierendeelt/ &c./ gesuspendeert; mits dat de Joden aen den Primo Visir voor een snaperijtje voor af offerden 100000 realen/ belovende noch soo veel/ by aldien men desen Messias in vrijheyt wilde stellen: Dan dit was te vergheefs/ hy most in den Kercker ad vitam: Teen dede aen de Hebreen oock geen voordeel te Constantinopolen dat in de Turckse Moschea onder haren Godsdienst quam een Hebreeu/ aldaer luyt uyt sprekende/ dattet onmogelijck was dat dese Nathan een Propheet was: Selfs een Jode in haer eygen Synagoge het woort voerende/ noemde onder zijn verhael desen Nathan een verleyder van 't Volck Israëls/ en een Boef/ die in-geval hy immers eenige macht van den Hemel had/ hy de ketenen der Aerde van zijn gevangenis wel soude konnen ontsluyten/ en andre wonder-daden doen/ &c. Daer op den selfden van Nathans Secte by den kop gegrepen/ voor de Justitie ghesleept/ geslagen/ en begeert wiert dat men desen valsen uytlegger van den valsen Profeet na meriten soude straffen: In der daet bevont men onder dese Joden veel vuyle Hypocryten/ en die haer met kunsjes behielpen/ sich op-blasende mette roock van Ambitie; En als Lieden die geen vaste Religie en hadden/ onderstonden een Hemel op der Aerden te bouwen/ sy riepen daghelijckx aen haren Profeet Sabadai Nathan, die sy geloofden dat hy het Turckse Rijk en hare Keyseren te gront soude smijten: De Zarazijnen wederom bespeurden in dit Canaillie noch Menschelijcke/ veel min Goddelijcke goede Wetten/ maer even een drift als de Quakers in Engelant/ of de Ossen in Jutlant/ en de Boeren in Noorwegen/ driestig door dromende/ sonder aensien van reden/ als koppige

Kruywagen-

Kruywagen-treckers: Desen Nathan niet anders dan een hoop onverstandig Canaillie zijn grillen soeckende in te scherpen/en daer door also in Oriente indien geen succes/ ten minsten seditie en Oproeren in 't Turckse Rijck aen te richten/ neffens meer andere dangereuse desseynen/ die alle Geesten onderne-men/ welcke haer mette gepretendeerde Hemelse Mantel op het Aertse Pal-lium soecken te planten.

Den 14. deser gelach te Turin de Hertogin van Savoyen van een Jonghe Prins/ tot blijtschap des Volckx: De Italiaense Ceremonien in diversche Vorsten Hoven/ en mancqueerde niet/ het kosten die Ministers al vry meer aen Pijramijden en Ec./ als 't Kraembedde van de Vorstinne: 't Gebeurden mede binnen Turin/ Hooft-Stadt van Savoyen/als men daer een vreugde-feest over de geboorte der gem: Prins hielt(volgens de stijl der Roomse/die tog van Ceremonien gants en heel aen malkanderen hangen) dat in seker Ballet een Balck van 't Gebou brack/ waer boven veele Dames sittende/ neder vie-len: Eenige Fielen hier op gescherpt/ontstalen in die verbaestheyt de voorsz. Juffrouwen hare Ringen en Ketenen/ sonder datte Wacht/ hoewel daer over groote klachten quamen/als onwetende van 'tongeluck sulcx konden weeren.

C 1: Die geen dartel Huysraet heeft, en bedroeft sich over 't breecken ofte verlies des selven niet.

Coninginne Christina van Sweden/ nu soo lang geweest tot Roomen/ ver-trock van daer den 22. deser na Stocholm / soo men hielt/ om niet alleen den generalen Rijcxdag te Stocholm by te woonen/ maer oock om Carolus haren Neve te sien Kroonen; zy recommandeerde seer aen den Paus den Cardinael Azzolino, als een seer goeden Vrient/welcke haer veel eerlijcke deugden hadde bewesen: Zy wierde van Don Mario, de Cardinalen Gigi, Don Agostino, tot Pontemole uyt-ghelept / den Cardinael de Retz en den Venetiaense Gesandt brachten haer tot by / maer den Cardinael Azzolino tot aen Castelnovo; den Paus ghelast hebbende haer in alle de Landen van St. Pieter magnifijck te onthalen. De Mantuaners hare op-ghcresen questie bestondt daer in / dat sy haer een ghedeelte van de Reviere de Poo toe-eygenden / tusschen Bertello daer de Modonesers een Fort hebben/en Viadana/de Mantuaners behooren-de:'t Begin was datte laetste eenige Modonesers die in de Poo leggende te vis-sen/ om ged: Jurisdictie die verjoegen / een man doot slaende/ en een gevan-gen nemende: Den Gouverneur van Bertello hier over satisfactie geeyscht/ dan niet bekomen hebbende / ruckte met eenig Canon op de been/ en ruyneert ettelijcke Moolens die de Mantuaners op de Poo hadden / verlossende die zy gevanghen hadden: Daer op de Mantuaners een Fort op de Poo op haere zijde begonden / en dan noch een Fort op een Eylandtje in de voorsz. Revier/ recht over 't Modenise Fort / die niet deden als geduerich op den anderen veel Kruyt en Kogels te vermallen: Gants Lombardijen raeckten in vlam / de partijen pretendeerden elck 12000 Soldaten in 't velt te sullen brengen; maer eer Mey uyt was/ hebben de naeste Gebueren als die van Milanen/ en andre

de ſake tot ſchorſing van Wapenen gebracht/en daer wiert tot Novellara aen geſtelt/ deze onluſten door Graef Boromeo weghens Modena / en den Marquis Limati wegens Mantua/ te bearbeyden tot een goede Vrede.

Het Sweetze dreygement aen Bremen opende langs hoe meer de oogen van Kur-keulen/ Kur-brandenburg, de Hertogen van Lunaburg en van Brunſwijck ; deſe Vorſten als naeſte Gebueren/ beijverde aen d' een zyde dit onheyl in zijn geboorte door bemiddeling te ſmooren/ en van d' ander ſyde den Keyzer en 't Duytze Rijck te waerſchouwen/ in gevolghe dit vuyr voort liep/op haer hoede van eygen defencie te zijn. Binnen Lubeck ſtont het oock niet vreedig/ d'Ingeſetenen meenden dat hare Outſte Burgermr. van Hovelen/ contrarie zijn Eed/Stads Privilegien had te kort gedaen/en cours gehouden hebbende met Burgermr. van Wiecken: Men nam de Wiſſelbank uyt handen der Magiſtraet/werdende de meſnage van die alleen de Burgers toe-vertrout : Naukeurig na ſpeurende alle de Landē en eygendom door de Magiſtraet voortijts van haer af-gekocht/ annullerende dieſ volgens alle Acten ghemaeckt ſonder haer conſent : Den Heer Bromſe eertijts wegens Lubeck Geſant gheweeſt/ en nu by den Keyſer/ wiert t'huys gheroepen, en de Magiſtrature verboden : Doch eyndelijck is de ſake beter uyt-gevallen / vermits de Lubeckers vreeſden/ dat onder haer krackeelen, een ander haer licht overvallen en beyde Magiſtraet en Burghers van hare Vrijheydt ſoude hebben ontrooft. Sweden ſloot met Engelant over de Zee en Koop-handel in deſe maent de navolgende nader Conditien :

Nader TRACTAET beraeckende de COMMERCIE, Tuſſchen de KROONEN *ENGELANDT ende SWEDEN.*

1. HET ſal onder de Bontgenooten geoorloft zijn met malkander te handelen, en den anderen toevoer te doen, behalvens met Goederen van Contrabande, volgens Articul 11. in 't Tractaet Ao. 1661. binnen London gemaeckt.

2. Soo ſy nu ghemaeckt een ſpecificatie van Contrabande Goederen, te weten , ſoo eenige Oorlogh-Schepen, Convoyen, oft die van haer dependeren, van de twee voorſz. Croonen werden vervoert, ſal alles (ſulckx bevonden zijnde) voor goeden Prijſe werden gehouden.

3. De Coopvaerdy-ſchepen van beyde Bontgenooten, ſchoon hoe ende waer ghemaeckt, als oock den Schipper, van alderhande Natien , ſullen vry ſijn ; Midts den Schipper be-ëdight-, dat hy is een Enghels ofte Sweedts Burgher , voorſien met alſulcken Zee-Brieff ende Certificatie, volghens het Twaelfde Articul des ghedachte Tractaet moetende ſoodanige Zee-Brieven ende Certificatien, gheteeckent zijn van het Conincklijcke Koopmans Collegie, ofte van de Gouverneurs der Provintien , ende datze ghetuyghen dattet Schip en Goederen de Bondtgenooten of der ſelver Vrienden ende niet aen zijn Vyanden behoordt ; Hier by ſullen de Magiſtraten en Tollenaers in. quiſitie

quisitie doen, ende verhoeden, dat geen verboden Waren strijdende teghen Articul 11. in-gescheept werden, en geen Goet soo aen Vyanden mochte komen, in-gelaten werde; En so yemant bevonden wert contrarie te doen, dat hy als een meyn-eedige sonder gratie sal worden gestraft: Wanneer een Sweets Koopvaerdy-schip een Eng. Oorlogschip of Caper op Zee ontmoet, en dattet voorsz. Sweets Schip met een Koninckl. Pas voorsien is, soo mach 't selve om zijn Reys te verhinderen niet gevisiteert werden, maer laten varen om zijn Reyze te bevorderen: En soo een diergelijcke Schepen ofte Kapers een der Bontgenoten Schepen soo met behoorlijcke Pas voorsien is, eenige schade toevoegt, soo sal den Capiteyn mettet Swaert gestraft werden, dewijl hy als Capiteyn des Schips sulckx niet belet heeft: Maer om dit te beter te effectueren, soo sal geen Oorlogs-Capiteyn of Kaper publijcker Brief worden gegeven, ten sy dat hy te vooren voor 5000. Rijcxd. of 1200. p. Sterlings tot cautie gestelt heeft, waer uyt den toe-gevoegden schade mach werden vergoet, maer indien de publijcke middelen sulcken schaede niet en konnen vergoeden en restitueeren, soo sullen de geene soo sonder publijcke Brieven worden gekregen, als Zee-Roovers gestraft werden.

4. Volcht het formulier der Certificatien, waer met de Schepen conform het 12. Articul moeten voorsien sijn.

5. Gottenburgh en Plemuyen sullen sijn de Stapel-Steden voor de Geconfœdereerde, en worden voor de selve een achste part pro cento tot recognitie geven.

6. Wanneer een Schip in de Haevens der voorsz. Stapel-Steden komt, en met volle Lading weer vertreckt, soo sal het minste, hoedanighen name het hebben mach, yets te geven schuldigh sijn.

7. 'tGeene aldaer verkocht wort, betaelt den Tol, volgens de publijcke Tol-rollen.

8. Volcht de Ordonnantie hoe de uylading moet werden geobserveert.

9. Wanneer een Sweetse Schipper sterft, en sal geen Vreemden in plaets suceederen, ten sy dat men cautie versekert in 't Rijck een Burger is of werden sal.

En van Stockholm wiert na London wegens Sweden daer op vervolgens depesches en demandes aen 't Eng. Hof gedaen/ of het den Coning van Groot Bretangen soude aengenaem zijn dat Sweden twee van hare Ambassadeurs tot Wit hal sont/ om te zijn Mediateurs tusschen Engelant en Hollant: Doch men heeft die presentatien aen 't Britse Hof gedilayeert: Immers soo goeden voornemen nam tot veeler leetwesen geen voortgang. Den 1. deser was tot Bergen in Noorwegen den Oorlog van Denemarcken tegens Engelandt met Trommelslag af-gekondigt/ en d' Ingesetenen wierden gelast aen geene Engelse of Schotse Coopluiden eenighe Betalinge te doen/ voor sy en hadden eerst aen hare Gouverneurs haer debet bekent gemaeckt/ werdende op 't toekomende mette selfde 'thandelen gants verboden. Zijn Maj. van Vranckrijck dede doe door sijn Resident te Coppenhaben de Coninginne van Denemarcken vereeren met een rijck Present-Juweel.

Den Koning van Engelant geen onkosten ontsiende om zijn gebiet ter Zee breeder upt te setten/ en een glorieuse Actie upt te rechten/ behalvens dat van zijne Vloot van 63. Oorlogschepen nu in Norbay vaerdig leggende/ nam voor een passagie kort om na d' Indias om de Noort langst Tartaryen/ aengemoe-

 digt

digt door een Persoon die voor gaf na d'Indias geweest te zijn tot de Bay van Hudson toe/ alwaer hy nolens volens 7. a 8. maenden was gebleven/ met redenen pogende te bewijsen/ dat hy gesien had die monumenten om daer in voort te gaen van Hudson af/ en ontwijffelbaer meende buyten vreese te zijn van sodanighen werck niet successivelijk uyt te wercken: Men mackte dese Man een Schip toe/ om dit tot noch toe ongeluckte werck eenmael te volvoeren: Hoewel nu waer was/dat Londen oock haer meeste Negotie op Nieu-Casteel/en van daer uyt Sweden hebbende/ onaengesien de Pest/ in al die tijdt maer een Coopman banckeroet was gespeelt/daerder so veel plachten te wesen. Graef Carlingford/ Gesant by den Keyser/ van Weenen na Praag afgereyst/ wiert gelast op nieus sich by den Keyzer in te stellen: Maer Lord Hollis gelijck die dede/uyt Vranckrijk na Withal te keeren/beoogden alle Politijcken wel/ dat Spangen en den Keyzer geen quade vrienden mosten zijn. En wijl d' Elbe door 't nemen van een Eng. Vaertuyg dat water wat ontveyligt scheen/ trat Graef Talbot/ Engelse Gesant uyt Denemarcken op d' Elbe in een Sweets Scheepje/en raeckte so behouden in Engelant: Over welcke gunst men zeyde den Coning van Groot Brittangien aen Generael Wrangel een goet aental Engelse Paerden soude vereeren. Onderwijl dese gedachten der Politijcken/ en de krachten der Potentaten arbeyden/ meynden d'Engelse: Dat Kur-Brandenburg in Hollant so wel onthaelt was,dat de Regeeringe aldaer sijn Doorl.ten hoogsten hadden volnoegt: En dat de Keyser met Engelant nu wat anders voor had wijl de Engelze Gesant Carlingford met nieuwe Credentialen van Withal was voorsien, beyde om sich van nieuwe Livrye en stoffe te dienen: Ende om Vranckrijck zwart te maecken/ songen de Cabinets-Jonckers te London/ dat Parijs in Poolen maer een Fransse Successeur socht, en daer toe 10000. Francoisen soude af senden, wijl den Keyser toch de partye van Lubomirzky hielt: En sy sagen selfs niet het onbenoegen dat twee Sweetse Ambassadeurs te London gearriveert/ aen 't Hoff te Withal namē/ voor datte selve aldaer hare Resident sonden met aendieninge/ Dat sy niet ghemackelijck en waren dat niemant hun quam de Visite geven,onder pretext van daer te wachten tot sy in hare toerustinge souden sijn: Hoewel sy by den Coning secretelijck Audientie hadden gehad/terwijl sy in 't Huys van Sr. Williams treffelijck waren getracteert. Oock vertrock den Envoy van den Bisschop van Munster/ en den Resident van Vrede/ sonder adieu aen eenige Ministers van den Coningh gegeven te hebben/ uyt London na Huys/ vindende niet goet haer dese mael te gaen spreken. Daer en tegens quam ook Hollis haren Gesant uyt Vranckrijck thuys/in 't Jacht Anna/en begeleyt door 't Fregat Norwits. Wijl nu d' Enghelse Kooplieden sagen/ dat men haer over al de keel toe bont/ met Vranckrijck/ Hollandt/ en Denemarcken in publijcken Oorlog/met Spangien onseker/en dat men om publijcke Intrest na den Keyser liep/sich van Portugal diende/ en al haer Inlants goet bleef leggen/ noch met die vrees / datse van buyten haere nodigheydt mede niet soude bekomen/ maeckten met Castel Rodrigo t'Oostende een Accoort / dat alle Schepen van daer gaende/de Schippers altoos souden moeten verklaren/dat al de in-geladen Goederen waerlijck de Ingesetenen van den Coning van Spangien waren

ren toe-behoorende. Tot Florencen gingen d'Engelse Cooplien ooch aen den Groot-Hertog klagen over 't verval van hare Commertie / welcke daer over beloofden aen den Koning van Engelant te schrijven. Onder dies beyverden de Geestelijcken dat binnen Dublijn in Yrlandt de Marie Capelle wiert op-gerupmt / om voortaen gebruyckt te werden voor de Franse Protestantse Gemeente aldaer; de inwijding wiert in 't Frans met groote omslag in presentie van Duc de Ormont / Vice-Koy van Yrlandt / en andere van Staet present / upt-gevoert. Men sach doe een Engels Scheepje van Jamaica in Engelant arriveren / hebbende alom in Oost en West-Indien wesen rooven op de povre Coloniers der Hollanders; zy hadden al wat buyt / waer over de Gentelmans riepen / Nu, nu, that Land is a good Country: En dorsten daer noch by voeghen: Waer om tasten wy oock de Spangiaerden in hare Honduras, als de Traxilles, Granada, Nucango, Mexico, en Cartagena mede niet aen? Want wy hebben doch geen meerder Recht gehad op de Hollanders in Nieu Nederlant en Guinea?

JUNIUS 1666.

DE Son in dese Somermaent na 't Zenit steygerend / maeckte de Hollants en Engelse Kryggs-vlooten te vaerdiger reed / mits het brandende gemoet der 2. Nabuyrige Natien / d'een om zijn oude Vrunt die hy benijde / mits de Scheepvaert / te vernielen / den ander om zijn Ingesetenen te preserveren tegens alle beroovingen / der geener met wien men langs hoe onseker der wel alle 10. Jaren een nieu Tractaet behoefden te maken: En noch soude men onseker gaen reden / Engelant lichtveerdig / verandert van Coning in Protector / in niemendallen / in een Monarch / en in een puynhoop / alles in 18 jaren tijts: Geen wonder datte Nabuyren mede een streep van haere ongestadighept subject zijn. Den Coning van Groot Brittangien scheen den Chevalier Holmes langs hoe meer te beminnen / die d'eerste Aggresseur in Guinea was geweest / en oorsaeck van den geheelen Oorlog; Daer om wiert hy als een instrument nu gebruyckt / om geduerig in Norbay / daer 65. Eng. Oorlog-schepen reed lagen / mette Gener: Monck, Prins Robbert, Allen, Mings, Barclay, Aiscu, &c. dagelijckx te raetleven / en binnen haer Boort in te boesemen alle adversitept tegens de Neerlanders; alleen maer geadmitteert dat hy zijn dagwerck daer afgemaeckt hebbende / dan alle avonden op zijn eyghen Jacht dat hy daer had / wel mocht vernachten / maer alle morgen weder verschijnen: Daer waren neffens de Soldaten en Zeelien / noch 1000 Boeren en 5000 Vissers na de Eng: Vloot geprest: En langst de West bracht men upt Yrlant de Maets als troppen Schapen van 80 / 40 / 120 / en minder t' seffens / met Kuyters voort ghedreven na Dovres / daerse in-gescheept / aen strant en op de Schepen de pijpen stelden / oock veele weg liepen: maer 6. daer van op-geknoopt / raechten de rest in stilte. Daer op is de Eng. Vloot gesterckt met die van Chattam / 75 zeylen upt Norbay den 17. Juny in Duyns ten Ancker gekomen / daerse oock volgens soo uptte West als elders tot navolgende nombre quamen / op 't gerucht datte Franse Vloot onder Duc de Beaufort in 't Canael quam; Hare Lijst is aldus.

Perfecte L Y S T E *van de* E N G E L Z E *V L O O T*:

De *Roode Vlach*, Prins *Robert*, en Gener: *Monck*, Admiraels Generaels,

Royale Charles/	Jan Kemptorn/	650	82
Triumph/	Eduard Sprag/ R.	430	72
Defiance/	Robert Holmes/ R.	230	64
Henriette/	Walter Wood/	300	58
Monck/	Tomas Penrose/	280	58
Essex/	William Reeves/	260	58
Jarsay/	John Baptista Duestel/	185	50
Princes/	Peter Mootham/	250	53
Rupert/	William Jemmings/	170	46
Fontain/	Tomas Legat/	130	36
Sweepstock/	Francis Sanders/	130	36

Viçe-Admiraels Esquadre, onder *Christoffel Mings*, Ridder.

De Victorie/	Christoffel Mings/	450	76
De Souverayn/	Jan Rockx/	700	100
De Revengie/	Tomas Arleat/	250	62
Nagelboom/	Tomas Chappel/	250	62
Matthias/	Peter Bowne/	300	54
Convertine/	John Peirce/	190	52
Kroon/	Georg Chappel/	180	48
Foresicht/	Hugy Seymore/	170	46
Catharine/	Tomas Ellyet/	160	36

Esquadre van den Schout by Nacht *Joseph Jurdaen*, Ridder.

Royale Oak/	Joseph Jurdaen/	450	76
Fairfax/	John Chiely/ Rid.	300	60
Slot vã Honingen/	Tomas Raud/	280	60
West-Vrieslant/	Charles Obryon/	180	50
Gelderse Ruyter/	Francis Courtney/	180	48
Diamant/	John King/	180	48
Marmaduke/	Willem Goedefroed/	160	42
Jan en Tomas/	Henry Dawes/	200	44

De *Witte Vlach*; onder *George Aiscu*, Ridder,

PRincee Royal/	George Aiscu/ Rid.	620	92
Rainebau/	John Farte/	310	56
Warspicht/	Robert Robenson/	320	64
'tHuys te Swieten/	Jeffens Dane/	282	64
Glochester/	Robbert Clarche/	280	58
Phenix/	Francis Steward/	260	60
Jarmouth/	John Flouwde/	200	52
Bonavont ure/	John Flatterwoid/	180	48
Unitie/	John Jafford/	150	42

Vice-Admiraels Esquadre, onder *William Barclay*, Ridder,

Swifture/	Willam Barclay/ Ridd.	380	66
St. Andries/	Valentijn Price/	360	66
Dreadneacht/	Henry Jerne/	280	58
Sevenwolden/	James Jennefar/	190	44
St. Maria/		180	50
Advice/	William Pool/	180	48
St. Paul/	John Holmes/	160	40
Amitie/	John Parker/	158	38

Schout by Nachts Esquadre, onder *Johan Harman*, Ridder,

Henry/	Jnhan Harman/ Ridd.	450	70
Avantgard/	John Witty/	320	60
Resolution/	Willougby Hannam/	300	58
Happi Return/	Henry Cuttanle/	190	52
Swarte Bul/	Joost Gethings/	150	40
Societeyt/	Ralph Lassels/	150	40
Wellekom/	Michiel Ludsey/	150	36
Providence/	Richard Jaems/	140	34

De *Blaeuwe Vlagh*, onder *Thomas Allen*, Ridder.

ROyale James/	Tomas Allen/ Ridd.	520	82
Old James/	Edmond Seaman/	380	70
Robbert/	Richard Oldbart/	320	64
Pleymouth/	Rogier Miller/	280	58
Luypaert/	Richard Beach/	250	56
Loyal Subiect/	John Fortiscuit/	200	56
Centurion/	John Hubert/	180	48
Delft/	Abraham Ansley/	160	40
Asseurance/	Tomas Gaye	140	38

Vice-Admiraels Esquadre, onder *Jeremias Smit*, Ridder,

Bristol/	Jeremias Smit/ Ridd.	450	76
St. George/	John Coppin/	360	66
Maria/		300	58
Anna/	Robbert Molton/	280	58
Duynkerken/	John Haward/	280	58
Breda/	Joseph Sanders/	180	48
Doveren/	John Peirce/	180	58
Zeelant/	Wheitely/	160	40
Expedition/	Tomas Suckler	140	34
Baltimore/	Charles Weylde/	183	42

Schout by Nachts Esquadre, onder *Tomas Tijdeman*, Ridder,

Royale Catharine/	Tomas Tydeman/ R.	450	76
Unicorne/	Henry Tydeman/	320	60
Jorck/	John Swanley/	280	58
Hilberson	Richard May/	280	60
Mary Rose/	Tomas Darey/	185	50
Carol. Quintus/	George Witij/	200	54
Swarten Arent/	John Sylver/	180	48
Hampshire/	George Bats/	166	42
Loyal George/	John Darly/	160	42

Somma 81, Schepen/ 21085, Man/ 4460, Stucken:

Hier en tegens was 's Lants Vloot een wijl in Tessel vergadert/ doch door verscheyde mancquementen der Noorthollanders op-gehouden/ maer door de aenkomst van den ijverenden Vaderlants Zelotypus Mr. Johan de Wit, met eenige Gecommitteerden / die voor hem uyt den Haegh naer de Vloot/ maer hy voor haer byna een halven dag eer op den Helder arriveerden / aen-gemoedicht/ dat onaengesien de defectueusiteyt van 12. a 13. Schepen/ daer van de sommige noch achter de Vlieter bleven leggen om geschildert te worden/ soodanig voort geset/ datte selve op Dingsdag den eersten Juny/ en Woensdach Bede-dach/ de selve al vry gelucking in Zee geraeckten/ zijnde omtrent de 80. Oorlog-Schepen sterck: De Engelse Vloot quam op die tijdt voor Calais: De Hollanders voor Vlaenderen; En zy misten malkanderen in dit naeuwe sop van 30. mijlen 10. dagen lang: Dit onderwijl seker zijnde/ dat een Hannibals gerucht langhst de Zee-Stranden was verspreyt / van 't aen-komen der Fransse Armade / tot wiens stuyting Prins Robbert uytte Duyns naer 't Eylant Wicht met 16. Schepen wende/ hoewel soo d'Engelse selfs seyden/ daer toe ongelast/ keerde/ en bleef by Doubres / oft het haperen mocht mette Hollanders: Van de welcke men nu soo kleynen gevoelen had / Dat alleen 60 Engelse Schepen teghens de Hollanders ghenoegh was: Den Prince was met zijn Esquadre oock meer als suffisant de Franse Vloot 't hooft te bieden, &c. Want de Engelse hadden door 't arrivement van Smit en Mings / nieus ghekomen uyt de Straet/ en andere uytte Barbados vrij wat versterking/ dan de Duytzen zeyden sy/ en 't was waer / hadden beter Schepen als de Enghelsen: Maer Prins Robbert wilde in Duyns blijven/ quansuys om op de Franssen te passen/ beloovende Albemarle/ hy soude hem by noot seconderen: Tot noch toe gingh het wel/ men sou de Boterbackers villen/buyt/ja ryckdom stont elck Engelsman voor oogen: Voorleden Jaer had men al d'Elementen tot faveur gehad/ en waer om nu niet? De Engelsen Sermoenen waren beyde belag en beklaeglijk/ aemoedigende yder tot rooven: Wat raet voor die volgens Gods Woort de Vrede mosten recommanderen/ nu niet dan van Oorloch en bloetstortingh Predickten; Brave Sermoenen/ jente Christenen/ schande voor Turcken en Heydenen: Nu dit Paert was op de hol/ het most zijn loop hebben: Maer let op deze Hemelse bestieringen/ Engelant bravéerde de Nederl. Kust / Hollant poogde die te beschermen/elk stoft op zijn wonderlijcke groote magt/ en pochē den anderen voorby/ als ware geen Almogentheyt boven haer/wat volcht 'er? dese die in spijt van veele bloetdorstighe elckanderen tot een stut altoos hadden gestreckt/ vervielen in bloetstorten op malkanderen/ niet van Beesten of algemeene Menschen/ maer van Religions-verwanten/ also aen-wrijvende haer selfs de schandale van kleyne Liefde tot de Protestanten/die men door Vuyr/ Water/ Lucht/ en Aerde vernielde/ in plaets van dat men gestant soude doen den Tijtel van Beschermer des Geloofs, of den ijver die men had tot 'tbehout der Protestanten: 't Contrarie bleeck/ want men socht nu puer die Republijck te ruyneren/ welcke altoos de trouwe schuylhoeck en de Herberge der Protestanten van allen kanten door de Roomse vervolgt / is geweest: Tegens dese geweldenaers brachten de Heeren Staten dese Vloot in Zee:

Lyste

LYSTE van de NEDERLANTZE VLOOT,

Wegens 't Ed: Mo: Collegie ter Admiraliteyt tot Rotterdam,

Captain	Ship	Guns	Men
LT. Ad. de Ruyter	de 7. Provint.	80	475
L. Adm. van Nes	d'Eendragt	76	300
Vice-ad. de Liefde	de Ridderschap	66	350
S. by Nacht van Nes	Delft	62	300
Colonel van Gent	Gelderlant	66	350
Laurens Davidsz.	Groot Hollant	64	300
Ruth Maximiliaen	Wassenaer	56	250
Evert van Gelder	Kleyn Hollandia	54	250
Philips Almonde	Dordrecht	46	200
Frans van Nydeck	Louyse	40	200
Elant du Boys	Utrecht	36	150
Huybert Jaco. Huyg	Gorinchem	36	150
Juriaen Juriae. Poel	De Vrede	40	150
Nicolaes Naelhout	Harderwijck	36	150
Willem van Dijck	Nimmegen	34	130
Jacob Swart	Schiedam	22	80
Pieter Wijnbergen	Swol	16	50
Dirck de Munnick	't Hart	8	20
Twee Branders: Jan van Brakel	Rotterdam		
Twee Branders: Jan Br. Vermeulen	goude Ruyter.		

Wegens 't Ed: Mo: Collegie ter Admiraliteyt tot Amsterdam:

Captain	Ship	Guns	Men
Lut. Admir. Tromp	Hollandia	82	450
Vice-adm. vã der Hulst	De Spiegel	74	300
S. by Nacht Sweers	Gouda	72	360
Hendrick Adriaensz.	De Reyger	70	345
Pieter Salomonsz.	De Liefde	66	320
Nicolaes Marrevelt	't Geloof	66	320
Jan de Haen	Calants-Oog	66	320
Jacob Andriesz. Swart	Deventer	60	290
Jacob Corn. Swart	Provintie Utrecht	60	290
Hendrick Gotskens	Wapen van Utregt	60	290
Hugo van Nieuhof	Stadt en Landen	60	290
Jan van Amstel	De Vryheyt	60	290
Tomas Fabritius	Tijtverdrijf	60	290
Corn. v. Hogenhoek	Superhuys	50	245
Jacob Will. Broeder	Dom van Utregt	46	230
Jan Uyttenhout	Lantman	46	230
Jan du Bois	De Vrede	46	230
Otto van Treslong	Duyvenvoorde	46	230
Jan de Jong	Raethuys van Haerlem	46	230
Michiel Huys	Kampen	46	230
Hendrick Vollenhoof	De Tromp	46	230
Hendrick Vroom	Wakende Boey	46	230
Floris Florisz. Blom	De Son	44	250
Wouter Wyngaerden	Haerlem	44	215
Jan Bon	De Haen	30	245
Jacob Dircksz. Boom	Vlist	30	140
Arent Symonsz.	Over-Yssel	30	140
Jan van Lier	Asperen	30	140

Voor de Oost-Indize Compagnie,

Captain	Ship	Guns	Men
Cornelis Will. v. Zaen	De Beschermer	54	280
Emo Doedes	Goude Leeuw	50	255
Tomas Tobiasz.	Harderwijck	46	230
Jacob Paeuw	Stavoren	46	230
Lut. Coll. Palm	Kruyningen	60	292
Dirck Schey	Stadt Gouda	46	230
Jacob van Meeuwen	Amsterdam	60.	290
Joost Verschuyr	Jaersvelt	45	230

Wegens 't Collegie ter Admiraliteyt van 't Noorder-Quartier,

Captain	Ship	Guns	Men
Lt. Adm. Meppelen	West-Vrieslant	80	364
Vice-adm. Schram	Pacificatie	72	320
S. by N. Stachouwer	wapẽ v. Enkhuy.	72	295
Houttuyn	Prins van Orange	66	272
Kroock	Hollantse Tuyn	56	241
Graef Jan vã Hoorn	Gelderlant	62	272
't Hoen	Josua	54	212
Wijnbergen	't Noorder-Quartier	60	294
Fictol	Caleb	46	237
Vlugh	't Wapen van Nassau	60	253
Berckhout	Drie Helden Davids	46	228
Ancker	d'Eendracht	44	
De Boer	Hollandt	46	
Hen	't Wapen van Medenblik	46	
Mauw	't Casteel Medenblick	30	
Posthoorn	't Wapen van Hoorn	30	

Wegens 't Collegie ter Admiraliteyt van Zeelandt,

Captain	Ship	Guns	Men
Luyt. Admirael Cornelis Evertsz.	Walcheren	70	380
Vice-Adm. Banckert	Tholen	60	300
Cornelis Evertsz. de jonge		60	300
Jacob Pensz.	Middelburg	50	208
Simon Block	't Hof v. Zeelant	58	244
Andries de Haes	Veer	50	218
Adriaen Kruyningen	Dordrecht	50	210
Jan Tandt	Utrecht	50	216
Jan Matthijsz.	Vlissingen	50	200
Willem Marinisz.	Zee-Ridder	36	158
Dirck Jacobsz. Kiela	Delft	36	167
Abraham Quirijnsz.	Zeelandia	36	195
Jan Quirijnsz.	Schakerloo	30	135
Jan Blanckert		26	115
Willem Hendricksz.		14	55

Wegens het Collegie ter Admiraliteydt van Vrieslandt,

Captain	Ship	Guns	Men
Lt: Adm. Tjerck Hiddes	Westvrieslant	72	415
Vice-Adm. Koenders	Groeningen	70	306
S. N. Bruynsvelt	Prin. Hend. Casimier	72	370
Commandr. Runstil	Rie van Sneeck	66	246
Vijselaer	Oostergo	64	286
Wijtse Beyma	Westergo	56	235
Barent Hiddes de Vries	De Steden	52	230
Joost Hermansz. Clant	Stad en Landen	52	227
Joost Michielsz.	Princes Albertina	50	226
Christiaen Elbertsz.	Ommelanden	48	189
Comm. Vinckebos	Frisia	36	180

En noch twee Branders.

Somma 91. Schepen / 4716. Stucken / 20462. Man.

Nu dese twee soo machtige Armaden in Zee dreven, quam 't eerste advijs van Coll. R. van Ittersum upt Helleboetslups aen haere Ed: Mog: Datten 11. Juny omtrent den middagh beyde Vlooten omtrent 't Noort-Voorlandt elckander in 't gesicht hadden gekregen, d' onse ten Ancker, en d'Engelse by-stekende, en de wint van ons hadden gekregen, soo dat d'onse de Anckers mosten kappen; Datte Witte Vlag by de onse verovert was, &c. Capit. Henrick Hondius schreef aen 't Ed: Mo: Collegie ter Admiralit. tot Amsterdam, upt 't Schip Hollandia in Goeree add 12. Juny, Op den 11. Juny in den morgenstondt 9. a 10. mijl N. W. van Oostende ten Ancker gekomen, en quamen des selven voormiddags onse Brantwachten die wy in 't N. W. en W. N. W. om kontschap van den Vyandt uyt-gesonden hadden, wederom in de Vloot, welcke rapporteerden, den vyant met sijne Armade te Loufwaert was, sagen kort daer aen 10. van hunne Schepen, die na dat sy ons besichtigt hadden, wederom N. W, aen zeylden, en begost de Wint stijf uyt het Z. W. en Z. W. ten W. op te koelen, met seer hol water, echter mancqueerden niet in alles gereet en slaghvaerdig te sijn, den vyant het hooft te bieden, laghen met ons Schip 't voorste van de loufwaerste Schepen: 's Middags sagen 's vyants Vloot in de 70. Schepen sterck, na ons toe komen, lagen als gezeyt noch aen Ancker, en dachten zy-luyden boven Wint, vermits 't seer hart waeyden, ende de Zee hol was, mede ten Ancker soude komen; Maer recht boven ons wesende, stevende op ons aen, waeren besigh om ons Ancker te lichten, en hadden het selve op een Tou na boven, dan alsoo sy ons so na quamen dat malkander beschieten konden, waren genootsaeckt te kappen, setten doen datelijck Mars en Schover-Zeylen by, en begroeten den Vice-Admir. mette Witte Vlag, die aen Stuerboort van ons was, met eenige schoten met scharp, waer op den vyandt doen eerst begost te schieten, en ontfinghen van alle de geene de welcke ons 't naeste waeren de Laegh, 't welck haer niet langh schuldig bleven: Onse Vloot lach geheel in ly van ons, voornamentlijck d' Esquadres van den Lt. Admir. Cornelis Evertsz. en Tjerck Hiddes de Vries, de welcke volghens gegevene ordre de loufwaerste mosten geweest zijn, d'achterste in ly, doch quamen alle in korten met goede ordre en postuyr, na dat sy geordonneert waren, in rang ons volgen: Den Admir. met 's Koninghs Vlach van boven, quam ons van achteren in zeylen, maer wiert van onse volgende Schepen soodanig onthaelt, dat om de Noort most wenden, en in onse Vloot quam, wiert van eenige der sijne gevolgt, 't welck een groote scheuringh in haer Vloot veroorsaeckte; Wy kregen den Brant door een Brant-Kogel van den vyant, in onse Galderye aen Stuerboort, dat ons veel werck gaf eer het uyt bluste, hadden den Vice-Adm: van de Roo Vlach een weynig te loufwaert achter uyt, en siende datten voorn: Admir. met 's Konings Vlag, die sijn groote Steng af was, gewent hadde, wilde hem mede volgen, maer terwijlen hy seer schaloos was, konde niet over staegh komen: De Vice-Adm: mette Witte Vlag, die al zuydelijck met ons heen zeylde, was omtrent een groot Musquetschot van ons, de welcke van ons, de Cap. Pieter Salomonsz. en de Haen dapper beschooten wiert, was sijn groot Zeyl stucken, deed verscheyde schoten met los kruyt na sijn Schepen te windewaert van hem, dat af souden komen, en hem secondieren, die 't alle op 't loopen stelden; Wy meende doen den voorn: Vice-Adm. met de Witte Vlag aen boort te smijten, maer alsoo den Cap. Pr. Salamonsz. dicht voor ons was, geraeckte elckanderen aen boort, doch waren haest met weynig schade wederom los, middelerwijl stelden den gem: Vice-Adm: met 2. a 3. van hunne Schepen op 't lo-

pen, die van eenige van onſe Schepen na-gejaegt en genomen wierden, als de Vice-adm. mette Witte Vlag wiert van Capit. Hendrick Adriaenſz. mettet Schip de Reyger aen boort geklampt en overwonnen: Wy, en onſe gantſe Vloot gavẽ geduerig op den Vyant damp, tot dat eyndelijck onſe Stengen aen ſtucken wierden geſchooten, ende de groote Fockemaſt als oock de Boegſpriet over boort vielen, na datſe alvoorens ſeer doornagelt waeren: Ons Schip als doen onbruyckbaer tot deſentie weſende, embarqueerde ſich den Adm. Tromp in een Gallioot, om op een bequaem Schip wederom te commanderen, en belaſten aen alle de Officieren mettet Wrack d' eerſte bequame Haven de beſte te bezeylen; En ſijn van dage al ſleepende van 't Fregat Aſperen hier binnen gekomen.

Lt. Adm. Tromp ſchreef adij 14. Juny uyt 't Schip Utrecht/ ter halver Zee tuſſchen Goeree en de Revier van London/ deſe woorden aen hare Ho: Mo:

TOt noch toe hebben wy door Gods ghenadigen Segen de Victorye behouden, giſteren zijn de Engelze in de 30. ſterck op de vlucht geraeckt, de welcke wy achtervolgden tot 'savonts toe; en de Adm. van de Witte Vlagghe, commanderende 't Schip de Royale Charles, gemonteert met 90. metale ſtuc. gedwongen door ons, terwijl op 't Schip van den S. by N. Sweers was, tot over-geven, en voorts den Brant daer in geſteken: Den Vyandt komt jegenwoordig na ons toe, geconjungeert met 22. ſo kleyne als groote Schepen; Ende ſien van ons aen komen 12. Schepen die van ons af-gedwaelt zijn, ſoo dat bevinden noch ſterck te zijn omtrent de 70. Daer is (Godt lof) brave couragie in de Vloot, en hoope dat wy het haeſt tot een goet eynde (door Gods genade) ſullen brengen. Verſoecke Uw Hog: Mog: my gelieft te excuſeren geen meerder particulariteyten en ſchrijve, alſoo onſen tijdt hoognoodig van doen hebben. Getekent, C. TROMP.

Den Hr. Lt. Adm. de Ruyter **ſchreef aen de Staten Generael by 't Noort-voorlant uyt zijn Schip de Zeven Provintien van den 14. Juny aldus:**

MYn Heeren: Zedert mijnen laetſten van den 10. deſes wiert het eerſt ſtille/ duyſtende den geheelen Nacht/ en den 11. ſmorgens kreghen wy veranderingh van wint/ en ſtijve koelte uytten Z. W. daer omme vroeg ten Ancker quamen tuſſchen Duynkercken en Noort-voorlant/ en ten 9. uren wierden door onſe buyten-wachten de Eng. Vloot gewaer/ gevende eens ſulckx met 't ordinaris Seyns te kennen/ maeckten ons doen wel degelijck klaer/ en ten 10 uren is van 't Schip van den Coll. van Gent de Fockemaſt en Boeghſpriet over boort gevallen/ dat derhalven geordonneert hebben de eerſte Haven de beſte te kieſen: Ten elf uren ſagen wy de Eng. Vloot op ons af komen/ voerende den Generael een ordinariſe Brittanniſe Vlag van de groote/ en een Roo Vlag van de voor-Steng/ ende by gelegentheyt Zeins/ oock wel een derde Brittanniſe van de Kruys-Steng/ het tweede Opperhooft een Witte Vlag van de groote Steng/ maer geen Blaeuwe Vlag/ maer wel 3. Vice-admiraels en Schouten by Nacht/ met Roo/ Witte/ en Blaeuwe Vlagghen/ gheſamentlijck ſterck 70. Zeylen/ kleyn en groot/ die wy ten Ancker leggende/ bleven verwachten/ want geen van ons allen die konde lichten door de harde wint en holle Zee/ ſo dat wy eerſt alle de Kabels kapten/ doen ſy dicht by ons waren/ verlieſende daer mede yder een Ancker/ en anderhalf/ en ſommige 2. touwen/ en 't was goelijck middach doe wy metten anderen in 't gevegt geraeckten: 't Welcke begonnen wiert mettet Eſquadre van den Adm. Tromp en van Meppelen/ zijnde een weynig voor uyt aen Backboort van mijn/ hebben de Engelſe de loef tot haer advantagie/ en wy de harde wint/ daer mede wy onſe onderſte Laeg beter koſten ghebruycken als ſy/ en na dat wy wel 3 uren dus hadden gevogten/ en malkanderen alſints geprobeert/ en over wederſijts beſchadigt aen Schepen/ Maſten en Zeylen/ hebbent de Engelſe Noort over gewent/ in 't welck den Vice-Adm. van de Witte Vlag met noch 2. a 3. andere Schepen van haer gros wierden af-gheſneden/ want ſy ſoo beſchadight waren dat ſy niet konden volghen/ die door de Capits. van der Zaen/ Hendrick Adriaenſz. Jan van Amſtel/ en andere wierden vervolcht en verovert/ ſonder daer van meer particulariteyten te weten: Maer ſach 't Schip van den Adm. Tromp doen Maſteloos legghen/ alſoo hem een van onſe Schepen was aen boort geweeſt/ en bemerckten uyttet wapen van een Vlag van een ander Schip/ dat

by

hy daer op was over-gegaen: En van gelijcken dat een van mijne seconden Cap. Otto Treslong/ op de welck de Heeren Princen de Monacho/ en Comte de Guiche met hare Domestijcken waren/ in den brant raeckten/ veroorsaeckt door eenighe Proppen/ hebbende verstaen/ datte gem: Heeren ter naeuwer noot voor 't springhen van 't Schip haer hadden gesalveert aen Boort van mijn Swager van Gelder/ van waer sy den 12. smorgens by my zijn over gekomen.

Den Vijant het dus om de Noort gewent hebbende/geraeckten de Adm. Evertsz. en de Vries mede dapper aen de man/ ondertusschen dat wy besich waren om onse Schepen wat te repareren/ en wenden doen de Engelse na/ die boven eenige onse Schepen zijnde/ quam den Adm. Gener. met eenige van zijn Schepen en Hooft-Officieren ten Ancker/presumeerde om zijn gros te vergaderen en de lecken te stoppen/ maer ons siende aen komen/ hackten haer Cabels/en quamen weder draef aen/ en wierden na vermogen ontfangen/ en in dese tocht sneden wy van haer af de Sch. by Nacht van de Witte Vlag/die ik mijn Brander eerst aen Boort stierde/maer mettet uytvoeren van Riemen en Hantspaken geraeckten sy hem quijt/ gelijck oock noch een tweede van Zeelant/ en uytte groote vreese sprongender wel 200. buyten boort/ en mette leste schoot dien hy dede/bleef den Adm. Evertsz./na 't Schip van de gem: S. by N. J. Harman/die daer na nog is gesonckẽ/sonder weten wat Volk gesalveeet is/'t Schip was genaemt de Injurie/ gemonteert met 54. metale /en 20. ysere stuc. en bemant met 400 man: 's Avonts omtrent 10. uren eyndigden dit gevegt/ en snachts waren wy besich met lecken te stoppen/ Cardoesen te vullen/ en te splissen en te knoopen: Den 12. dito smorgens vroeg hadden de Engelse wederom de loef/en quamen af om ons te attacqueren/ en wiert aen wedersijden seer furieus gevochten; en na dat wy 2. mael malkanderen gepasseert waren/vervielen in de derde tocht den Adm. Tromp/ Vice-adm. van der Hulst met eenige Schepen van hun Esquadre onder 't gros van den Vyant/ alwaer seer vinnigh ghevochten wiert/ soo heb ick de Roo Vlach op gesteken/ om generalijck in den vyant te breken/ en dese Vrienden te assisteren/ het welcke geeffectueert wierde: Doch niet soo/ of onse Schepen hadden al bereydts groote schade geleden/en Cap. Pr. Salomonsz. door een Eng. Brander gesprongen/maer veel Volk gesalveert/ en Vice-adm. van der Hulst en Cap. de Haen hebben moeten opdouwen na de eerste Haven: Voorts passeerden den Vyant en wy noch twee reysen/ en in 't laetste wiert mijn groote Steng mette Vlag en Wimpel af-geschooten/ en in den achter-middag begaf sich den Vyant op de vlucht/gelijk sy den geheelen Nacht continueerde/ nemende haer cours na de Revier van Londen. Van den 13. dito namiddags bequamen sy een vers secours van 20. zeylen/ doch maer 3. a 4. groote Schepen/ daer onder de rest zijn lichte Fregatten: Wenden doen weder tegens ons aen/ doch de Nacht scheyde ons/ en de Adm. van de Witte Vlag is aen de gront geraeckt/ en door ons verbrandt/ en den Adm. Aiscu met zijn Volck in onse Schepen geborgt: Desen morgen hebbe ick alle onse Capiteynen aen boort gehad/ en geresolveert onse Victorie te vervolgen/daer toe ick verhoop dat Godt Zijnen Zegen verleenen sal: 't Generael getal van ons verlies in Schepen en Volk en kan ick noch niet weten/veel weyniger van den Vyant: Maer doen wy haer na-jaegden/ konden wy niet meer als 39. a 40. Schepen tellen voor 't aen-gekomen Secours. Waer mede/ ecc. Actum 't Schip de Seven Provintien den 14. Juny/ getekent/

MICHIEL ADR. de RUYTER.

Capit. Ruth Maxmilliaen schreef aen 't Ed: Mo: Collegie ter Admiraliteyt tot Rotterdam desen Brief:

Edele Mogende Heeren, mijn Heeren:

SO veel mijn bekent en waerachtig is/ advisere haer Ed: Mo: hoe het hem mette Engelse en ons in dese gehouden Battaillie heeft toe-gedragen: Op middach den 11. deser lagen met 's Landts Vloot omtrent Nieupoort/halver Zee/ten Ancker/'smiddags een stijve koelte en hol water/quam de Eng. Vloot uytten Westen op ons af-sacken/ bestaende in 58. Zeylen/ gecommandeert door Monck/ als opper-gesag hebbende: Lut. Adm. Tromp lach met zijn Esquadre op Z. W./ mijn Hr. de Ruyter met zijn Esquadre in 't midden/ 't Esquadre van den Lut. Admir. Evertsz. 't N. O./ dito vyanden drongen op 't Esquadre van de Heer Tromp eerst toe/ die daer over ghenootsaeckt was zijn Ancker te kappen mette andre Schepen; in 't begin van de Actie brack den vyant zijn meeste gewelt op den Lt. Adm. Tromp en de zijne uyt/ die zijn Masten soo getroffen waren / dat door de stijve wint over voort gingen; Dit Esquadre wat af sackende/ quam den Lt. Adm. de Ruyter in actie met eenige Schepen/ so 't scheen had den vyant advantagie door de Wint op ons/ maer ter contrarie wast ons een groot voordeel/ want door de harde wint de Schepen op zy legghende/ konde haer schut qualijck ghebruycken/ ter contrarie aen ly/konde mette onderste Laeg te loubaert uyt lustig flankeren; tegen den avont hadde de gedeelte des vyants Vloot al gesepareert en verstroyt/ daer van soo mijn niet beter bekent is de Vice-Adm. van de Witte Vlag door een Schip van 't Collegie van Amsterdam is ghenomen/ en de Sch. by

Nacht van dito Vlagh worde 3. Branders aen 't soeck gebracht/ waer van weynigh effect uyt rechten/ dattet achter-Schip van dito Schout by Nacht in brant raeckte/ doch den Brander wederom los rakende/ hebben de Engelse dito brant weder ghebluſt / soo dat door den doncker is ontkomen / loopende noostwaert op/doch zijn meeste macht van Volck sprong over boort/ en is verdroncken door schrick van brant/ oock dunckt mijn dat wel kan gesoncken zijn/ mits lustigh gehavent zijnde / en noyt sint vernomen : 's Nachts quam des vyandts verstroyde troepen de meeste macht te conjungeren / wy leyden dien Nacht zuyt over : Saterdach smorgens saghen den Vyant achter uyt daer na toe wenden / en sy mette selfde courage tegens ons aen/ passeerde malkander / dan ghewent al weer lustigh over-gegeven/ 't was stil weer/ de wint zuydelijck/ de Engelse hadden de Loef/ de Admir. gepasseert zijnde/ dan kregen de Loef/soo dat als doen mette meeste macht van Schepen boven de Enghelse konden zeylen/ uytgesceyt Tromp met zijn 7. a 8. Schepen/ die most nootsakelijck beneden den vyant heen/dito Lt. Adm. had hem getransporteert op 't Schip de Provintie Utrecht/ in 't passeeren worde dito nevens zijn Vice-Adm. gruwelijck getracteert/ daer een van brande door een Eng. Brantschip : Nu/mijn Hr. de Ruyter siende de noot van de boven-gem: Schepen/ sette het op de staert oft achterste van de Vloot in / om Tromp te seconderen / doch de grootste gedeelte van onse Schepen separeerden haer om de zuyt / en ick onderwijl met mijn Heer de Ruyter nae de qualijck getracteerde Schepen van Tromp ; De Enghelse sulckx siende/deden opening/begon de Adm. van de Witte Vlag af te sacken met zijn Esquadre en twee Branders / om te beletten dat niet meer mochte conjungeren / en met een de Heer de Ruyter met zijne Branders soecken te friquasseren/ doch dito sulckx te gemoet siende/ wende wederom om de zuydt/ om waer 't mogelijck/ de gesonste Schepen te ontmoeten/ die oock om de Noort ghewent hadden/ om ons te ontmoeten/ soo datte Eng. Admirael geen moet hadde te naderen/ meer als canonneren/ doch na mijn oordeel/ingevalle had dito Resolutie op ons toe geset/ soude ons kleyn hoopje om mijn Heer de Ruyter licht vermoort of verbrant hebben/ want mijn Hr. Tromp met zijn Schepen by ons zijnde/ niet meer en konde doen/nu Godt versag dat al canonnerende tegen malkander by de rest van onse Schepen quamen/ 't stont bykans op de manier van voorleden Jaer : In 't loopen van onse Schepen sneden twee Engelse de pas af/ waer van een in de gront geschoten/ daer ick pretendere eerste instrument van te zyn/ mits na by zijn/de andere wiert door mijn Hr. de Ruyter so gehavent/ dat sy het selfs aen brant staken/ oock wert mijn Hr. zijn Steng van boven neer geschooten : Nu by malkander zijnde/boden haer vorder 't hooft/dat weer tegen malkanderen aen/op een canonneren tot 2, a 3. mael toe/ tot tegen den avont/ toe dorsten de Enghelse niet weder aen/ maer lietent over boegh over west gaen / wy volghden soetjens van achteren/ het was stille en quam de Nacht : Sondag smorgens den 13. dito was 't moy weer/ het luchje uyt den Oosten/ maeckten doe jacht op d'Engelse/die meest W. Z. W. aen gingen/ niet lopende/ maer sluypden in goede ordre retirerende tot omtrent 4. uren na de middag/ quam uytten zuyden 't Esquadre van Prins Robbert/bestaende in 20. Oorlogschepen/ ondertussen in 'tna jagen seylde den Adm. van de Witte Vlag George Aiscu/'t Schip genaemt de Prins Royal/ gemonteert met 94 metale st. op de Galper/een droogte dwers voor de Revier van Londen aen de gront/ streeck voor den L. A. Tromp sonder een schot te schieten/daer 't Volck en den Adm. uyt gehaelt wiert/en daer na in de brant gestoken. 's Maendags den 15. smorgens/ de Enghelse haer bevindende geconjungeert met een vers Esquadre/ kregen weer moet/ boden ons 't hooft ; Mijn Heer de Ruyter de Capiteynen aen boort ontboden hebbende/ recommandeerde een yder zijn plicht/ daer gewent/ weder na den vyant toe / wy als doen de loeff hebbende/ namen de resolutie om dwers door heen te loopen/ om daer een ent af te maken/ doch de Engelse ontfingen ons met ghelijcke dapperheyt ; en fin u Ed: Mog. konnen dencken wat 't is daer yder vecht om punct van eer ; Na gevochten te hebben/ omtrent de klocke 4. uren/doen liep de helft van onse Schepen onder de Heer Ltn. Adm. de Ruyter boven den vyant/ d' andere helft beneden heen/doen omtrent de helft van 's vyandts Vloot gepasseert waeren/ gingen doen van boven daer op los dwers door den Vyandt/ daer op raeckten de confusie onder den Vyandt die divers waren/ sommighe worden quyt Stengen/Ree/en andre van boven neer/als van gelijcken by ons meest alls Zeylen als Netten geschoten : De Klock 6. begon den Vijandt generalijck te vluchten/ wy achter haer aen 't jaghen/ mits ons Schip wel beseylt was/ quamen onder de ly van Prins Robbert/ en leyden een Schip aen boort/ ghenaemt Harbertuyn/ gemonteert met 56. st. dat strack op gaven/ dat Prins Robbert met goede oogen aen sach/ alleenlijck dat hy mijn een man doot schoot en een arm af/sonder dat hy dorst 't selve ontsetten/ behalven dat ick genomen hebbe/ wordender op dien avont noch 4. genomen/ dat gesien hebbe : Ondertussen verspreyde haer d'Engelse/elck liep so hy best konde/ sommige voor de wint/sommige by de wint/ doch de meeste macht zeylde west waert over/den Lt. Adm. Monck was zijn groote Steng quyt/noch een S. by N. zijn groote Mast/ soo dat niet en twijffel of de selve sullen van daeg genomen zijn/want elck dede zijn best om te lopen/ sonder malkander te wachten of te helpen. Nu den Almachtigen God sy gelooft voor zijn Zegen/ dat hy ons over onse Vyanden heeft doen Zegenpralen.

Maer dese Brieven hadden in Engelandt geen geloof/ zy stroyden daer uyt

datse

datſe de Hollanders geſlagen/ en in Zeelant in-gejaegt hadden/dat haer Fregatjes de Ruyters Schip ſelfs vervolchden/en byna hadden genomen: Immers de Duytzen hadden wel 40. Schepen verlooren/met 6000 man: Daer teghens hadden ſy maer 4. Schepen verlooren/en 300. gequetſten/ en 3. Capiteynen doot/ Gener. Monck was van een ſplinter door zijn Broeck geſchoten/hare Vloot had luttel ſchade/ en was in 14 dagen weder t'Zee te brengen: Die van Brabant/Keulen/en Hamburg geloofdē deſe uytſtroyſels niet alleen/ maer te Londen quam die Magiſtraet en de * Sweedtſe Ambaſſadeurs den Coning geluck met zijn Victorie wenſchen/en men luyde daer de Klocken/ en brande Pick-tonnen: Doch ſoo ſy in dit vuyren waren / quam'er ſeer ſlechte tijdinge / want men bevondt deſe gepreteendeerde Victorie vals / en dat haere Kets daer uyt eenen Harvey deſe valſe tijdinge te Withal bragt/haer ſo ſchandelijck had bedrogen/ dat (ſoo de Londiſe Burgers ſelfs ſeyden) den Coningh de tweede Miſſive van ontſteltenis op de Tafel neder wierp: Oock en hebben wy niet gehoort dat Harvey Ridder wierde gemaeckt / maer wel/ dat indien de gepreteendeerde vreugde-vuyren niet en waren ontſteken gheweeſt/ men die glorificatie te London wel ſoude hebben nae gelaten: Nu wiſt men hoe hare Vloot in diverſe Havenen met ſeer veele dooden en ghequetſten omtrent Harwits waren in-geſleept; haere grootſte Schepen hadden ſoo veel ramps/ dat niemant toe-gelaten wiert op de Zee-Plaetſen die te gaen beſien; De Souverain/ Royale Charles/ Catharijn/ en andere waren boven al 't Konthout af: De Regenboog vluchte na Vlaenderen/ en zijn dooden t' Ooſtende aen-gheſet hebbende/ dreef mette vloet en een ſtompje na Doubres: De Admiralen G. † Aiſcu en Barclay gevangen/Chriſtoffel Mings/ Harman/ &c. doot: Waren te Gunſleet en in Nortbay Prins Robbert/Monck/ Allen/ Smit/ &c. by ſtucken en brocken aen gekomen: Dan alſo yder in dezen tijt na zijn intreſt en humeur van deſen Slach oordeelde/en dat ſelfs die van Engelant door een gedruckt Relaes met Privilegie al te geweldich de geheele Weerelt abuſeerden/ daer om was het dat de Staten Generael goet vonden haren't wegen een oprechte en perfecte Beſchrijvinghe te laten uyt gaen / om een yder te diſabuſeren/ ingevolge hebben door de Heeren de Raet Penſionaris de Wit, Vrijbergen, van der Hoolck, Kann, en Gerlacius, doe in de Wielinge over 't employ van 's Lants Vloot als Gedeputeerden en Gevolmachtigden van hare Ho: Mo: geauthoriſeert zijnde/ naer een curieus examen van de Hooft-Officieren / Commandeurs en Capiteynen der voorſz. Vloot/ doen ſtellen/ drucken/ ende af-ſenden aen alle hare Miniſters by Coningen en Princen in vreemde Landen/het volgende Verhael van de Zee-Slach daer London over brande:

* Den Koning van Engelant ſont doe tot een preſent aen den Jongen Coningh van Sweden ſes der ſchoonſte Enghelſe Paerden uyt ſijn Stal, en twee aen Gener. Wrangel, met 50. maten Canariſe Wijn.

† Seker Heer ſchreef omtrent een Maent voor deſe Slach, ſeer irrogant van Boort deſes Schips aen zijn Handtſchoe-maker te London: Het meeſte verdriet dat in de victorieuſe Vloot van ſijne Majeſteyt van Groot Brittangien is, is, dat wy te doen hebben met een Vyant, niet waerdich onſe genereusheyt en couragie, &c.

Verhael van't gepasseerde in de ZEE-SLACH, *tusschen de Vlooten van de*

Coning van Engelant, en de Ho: Mo: Heeren Staten Generael:

Op den Elfde, Twaelfde, Dertiende, en Veertiende Junij, Anno 1666.

De Nederlantze Vloot op den 1/ 2/ 3/ 4/ en 5. Junij 1666, successivelijk met verscheyde winden en stilte uyt de Gaten van 't Texel in Zee gheraeckt zijnde/ ende mits contrarie winden oft kalmte niet voor den 8. hebbende konnen cours setten/ om volgens gegeven ordre d' Engelse Kust te naederen/ is met zeylen/ gety stoppen/ en drijven/ den 11. daer aen volgende smorgens geavanceert geweest tot omtrent 7. of 8. mijlen O. Z. O. van 't Noort-voorlant wesende den hoeck van Engelandt/ die uyt-steeckt tusschen 't Canael ende de Revier van London/ alwaer de selve Nederl. Vloote/ vermits contrarie wint en stroom/ met een harde koelte uytte Z. W. genootsaeckt is geweest het Ancker te laten vallen: De Engelse die met haere Vloot eenige weynighe dagen te vooren in Duyns ten Ancker ghekomen waren/ zijn den voorsz. 11. Juny 1666. apparentelijck op ontfangen kontschap van 't naderen der voorsz. Nederl. Vloot/ mede van daer in Zee ghesteken/ en met hare Vloot omtrent de middag dicht by de selve Ned: Vloot gekomen zijnde/ de voorsz: Ned. Vloot als doen noch by den andren sterk 83 Schepen en Fregatten van Oorlog/ boven de Advijs-Jachten/ Branders/ ende ander kleyn Vaertuyg; doch was by ongeval even voor 't aengaen van 't werck/ ende niet meer dan omtrent een uyre tijts voor de Batailje/ een van de capitaelste Schepen van de Nederl. Vloot/ ghevoert werdende by den Coll. van Gent/ door 't stampen van de Zee/ eerst de Boegspriet/ en vervolgens oock de Fockemast quyt geworden/ en also reddeloos in 't gesicht van den Vyant/ door ordre van de Heer de Ruyter als Admir. en Opperhooft over de voorsz. Vloot nae Hollant op-gesonden/ zijnde den voorn: Coll. van Gent alvoorens over gegaen op 't Schip van Capit. Hendrick Gotskens/ en was de Engelsche Vloot/ so de selve doemaels uyt de voorsz. Neerl. Vloot is getelt omtrent 80. Zeylen sterck. Het wierde ghegist een uyre nae de middagh doen men metten andren begonde te canonneren: Hebbende alvoorens de Neerl. Vloot hare Cabels gekapt/ door dien 't onmogelijck was/ mits 't holle water/ en oock eenichsints by defect van tijt/ de Anckers tuys te krijgen: Beyde Vlooten in die voegē onder seyl wesende/ leydent gesamentlijk Z. over/ de wint wesende W. Z. W. invoegē dat daer door 't esquadre van de Lt. Ad. Tromp en van Meppelen/ aen 't welcke eygentlijk de Arrier-garde was geassigneert/ wierde de Avant-garde/ en hy L. Ad. Tromp selfs/ die oock wat zuytwaerts geanckert gelegen hadde/ betoonde sich dapper en resoluyt in 't voorste en 't hevichste van 't gevecht/ ghelijck hy daer inne oock door zijne by-hebbende Vice-Admiralen/ Schouten by Nacht/ en andere Officieren mannelijck wierde gesecondeert/ daer op vervolghens mede aenstonts by ordre aen den Vyant geraeckte 't Esquadre van den Gener. de Ruyter/ ende van den Lut. Adm. van Nes/ die haer met haere byhebbende Hooft-officieren en Capiteynen sonderlinge hebben gesignaleert; en is korts daer na in 't selve Esquadre/ omtrent 4. uren na de middach een Engels Fregat van 't Esquadre van de Blauwe Vlagge/ voerende na gissinge 50. stuc. so haest het den Ge. de Ruyter was gepasseert/ en van de selve de laeste groet hadde ontfangen/ een weynig achter hem gesoncken: 't Esquadre van den Lt. Admir. Cornelis Evertsz./ en Tjerck Hiddes de Vries konden voor eerst niet aen den vyant geraken/ door dien de selve te hoogh in de wint van haer was/ en wierde in dier voegen wedersyts hevig gevochten/ blijvende beyde de Vlooten de selve cours houden tot omtrent ten 5 uren na de middag/ als wanneer de Engelse gewent/ en N. W. over geleyt hebben/ voor 't meerendeel ghenootsaeckt wesende voor de wint om te houdē/ so men vertrout om de Vlaemse Bancken te vermijden/ ende als doen raeckten 't voorsz. Esquadre van den Lt. A. Corn. Evertsz. en Tjerck Hiddes de Vries mede metten Vyandt heftig in den strijdt/ die haer oock met hun gants Esquadre loffelijck en couragieuselijck hebben geevertueert/ ende wierden alsoo in 't wenden van de Engelse door de Nederl. Vloot eenighe van haere zwaerste Schepen af-ghesneden/ daer van 3. aenstonts geabordeert/ en yder door een van de Neerl. Schepen verovert/ oock vervolghens in Hollandt op-ghebracht zijn/ te weten/ het eene ghenaemt de Swifture/ gemonteert met 70. meest metale stuc. ende gecommandeert door Sr. William Berckley/ Vice-adm. van 't Esquadre van de Witte Vlagge/ sich tegens zijnen veroveraer Hendrick Adriaensz. voerende 't schip de Reyger/ mede gemonteert met 70. st. couragieuselijck defenderende/ selfs in Persoon doot gebleven is; het andere genaemt de Sevenwolden/ met omtrent 60. stuc./ verovert door Cap. van der Zaen/ voerende een Fregat met 52. Gotelingen; en 't derde ghenaemt Loyal George/ gemonteert met 44. st. verovert door Cap. Jacob Andriesz. Swart/ voerende 't Schip Deventer/ gemonteert met 66. stu./ alle 3. Capiteynen resorterende onder de Admiralit. van Amsterdam: Daer en tegen zijn in dese eerste attacque 2. Neerl. schepen/ 't eene genaemt Duyvenvoorde/ voerende 46. st. daer Cap. op was Jonkhr. Otto v. Treslong/ en 't ander genaemt 't Hof van Zeelant/ voerende 58. st. daer Capit. op was Symon Block/ in den brant geraeckt/ beyde so men vertrout door bran-

dende

vende Proppen die uyt haer eygen of andre Neerl. Schepen gheschooten zijnde / door de force van de wint van de voorsz. Schepen weder te rugge gedreven; op 't voorsz. Schip van Cap. Otto van Treslong hadden haer door een couragieusen yver gedreven zijnde / mede ge-embarqueert den Prince van Monaco, en den Grave van Guiche, die beyde gheluckelijck en ter nauwer noot eerst in 't Schip Kleyn Hollandia, daer op commandeerde C. Evert van Gelder, Schoon-Broeder van den Gener. de Ruyter, geberght, en vervolgens op 't Schip van den selven Gr. de Ruyter over-gekomen zijn. In de voorsz. attacque was 't Schip van den Lt. Ad. Tromp aen zijn Ronthout sodanig beschadigt geworden, dattet by ongeval een ander Ned. Schip aen boort raeckende, alle zijn Masten quijt wiert, gelijck oock 't Schip van den Sch. by Nacht van Nes omtrent de selve tijdt zijn Fockemast af geschooten wiert / soo dat sy beyde genootsaeckt waren voor hare Persoonen op andere Schepen over te gaen, alwaer sy haere respective Vlaggen weder om latende waeyen, in hun devoir als voor heenen, met groote dapperheyt continueerden; en wierden de voorsz. masteloose Schepen / volghens gegeven ordre, uytte Vloot na Hollant op-gesonden en gesleept: d'Engelse in voegen als boven gewent, en voorts de Ned. Vloot gepasseert wesende, is haren Admir. en nevens hem noch eenige Schepen van zijne onderhebbende Vloot ten Ancker ghekomen, maer korts daer aen, siende datten Gen. de Ruyter met zijne onderhebbende Vloot mede gewent zijnde, op hem aen quam, hebben sy de Anckers gekapt, en viel doenmaels tusschen haer een seer hart ende langduyrig gevegt, in 't welcke door Gods genade egeen van de Ned. Schepen verongeluckte, maer omtrent 7. en 8. uren in den avont is noch een capitael Eng. Schip van de Blauwe Vlagge, voerende na gissinge tusschen de 60 en 70. st. omtrent een musquetschot verby 't Schip van den Gener. de Ruyter te gronde gegaen; welcke voorsz. beyde Eng. Schepen, ghesoncken zijnde dicht by, en genoegsaem in de Nederl. Vloot, heeft het selve door veele Officieren, Matrosen, en Soldaten, als voor haer oogen geschiet zijnde, perfectelijck konnen gesien en geremarqueert worden / sonder dat men sekerlijck kan affirmeren, of ten selven dage noch eenige andere Eng. Schepen mogen gheblebven ofte verdestrueert zijn; maer wel dat teghens 't vallen van den abondt den Sch. by Nacht van de Witte Vlag, zijnde een capitael Eng. Oorlog-schip door den Gen. de Ruyter, en anderen seer reddeloos geschooten wesende / op hem gecommandeert is een van de Branders van 't Esquadre van den Gen. de Ruyter, die hem aen boort geraeckt, en aenstonts in brant gesteken zijnde, de selve Brander kort daer aen is ghesoncken; Daer op een tweede Brander van 't Zeeus Esquadre den voorsz. S. by Nacht insgelijcx aen boort is gekomen, die daer op in den brant gesteken, edoch heeft den selven S. by Nacht daer van insgelijcx gereddet, en den brant t'elckens weten te blussen; een derde Brander onder faveur van 't canon van den Lt. Adm. Cornelis Evertsz. pogende den gem: Sch. by Nacht mede aen boort te leggen, is noch voor en al eer hy vast was, in de gront geschoten en gesoncken, soo dat, volghens de eenparige getuygenisse van alle Nede. Officieren, die daer omtrent zijn geweest, den gem: Eng. Sc. by Nacht sich met een sonderlinge stantvastigheyt als een eerlijck Soldaet heeft gequeten, waer inne hy des te meerder is te admireren, om dat na de getuygenisse van eenighe Eng. Matrosen, die haer uyt zijn schip in zee begeven hadden, en in de Ned. Schepen geberght waeren / ten tijde de voorsz. 2. eerste Branders aen zijn boort in brandt zijn gheweest, wel 300. man van zijn Scheeps-Volck de sake desperaet stellende, over boort gesprongen, en alsoo om 't vuyr te ontwijcken, het water gekosen hadden; uyt de voorsz. Schout by Nacht is in den avont noch gedaen een ongeluckige schoot, die den manhaften Lt. Adm. Cornelis Evertsz. uyt dese Weerelt heeft ghehaelt, wiens goede conduicte en couragie in veele voorgaende occasien, gelijck oock in dese, is ondervonden en ge-experimenteert gheworden: En is daer op vervolgens 't gevegt voor die tijt voor de Nacht gescheyden, sonder dat men vermits de duysternisse, in de roock ende damp heeft konnen remarqueren of den voorsz. Schout by Nacht mochte wesen ghesoncken, of datte selve sich noch mochte hebben gereddet ende gesalveert.

De Nacht gepasseert wesende, vont sich de Engelsche Vloot den 12. Juny 1666. mettet aen-breken van den dach omtrent anderhalf mijl te loufwaert boven de Nederl. Vloot / de Wint doenmaels wesende W. Z. W.; en hebben 't als doen beyde de Vlooten wederom na den andren toe-gelept / te weten / de Neerlanders N. W. over, en de Engelse Zuyt over gelept, om also mettten vyant een en de selve cours te loopen; maer d'Engelse ter syden stellende d'advantage van de wint, hebbē 't dragende op de Nederlanders aen-gehouden, en zijn vervolgens voor de wint in haren Vyant ingeloopen, de Nederlanders haer cours houdende, en blijvende by de wint over tegen haer aenloopen, soo dat beyde Vlooten elckanderen in dier voeghen zijn gepasseert met een hevig Gevecht, sonder dat daer in eenich Schip van de Nederlanders is ghebleven; Gelijck oock niemant van de Ned. Officieren, immers tot noch toe, aen de gem: Gedeput. en Gevolmagtigden van hare Ho: Mog: met sekerheyt heeft weten te getuygen, dat in de selve rencontre yemant van de Engelse sy ghenomen of gesneuvelt: De Vlooten elckanderen in dier voegen ghepasseert, en ten wedersyden veele Schepen aen hun staende en loopende Want seer reddeloos geschooten zijnde, heeft sig een yder met splissen, knopen, en andersints wat soecken te redden, ende 't is daer op gants stille geworden, so dat beyde Vlooten van kalmte hebben blyven dryven, tot omtrent

ten 11. uyren voor de middach/ ende doenmaels de koelte wackerende/ hebben 't beyde de Vlooten tegens den anderen aen-geleyt/ de Neerlanders als doen boven de wint wesende/ en de selve also wederom in een furieus gevecht geraeckt: De Gener. de Ruyter omtrent ten halven van de Eng. Vloot geavanceert wesende/ heeft in 't midden der selve furieus hooren schieten/ daer uyt presumerende dat eenige Schepen van zijn onderhebbende Vloot aldaer mosten in de klem/; en van den Vyant omcingelt zijn/ resolveerde aenstonts met zijn Esquadre daer op in te vallen/ gelijck de selve daer op dragende in den vyant in-geloopen is/ die met zijn komste wat ruymende/ heeft bevonden datten Lt. Adm. Tromp/ doenmaels wesende/ en de Vlagge latende waeyen op 't Schip van Jacob C. Swart/ aldaer met een Soldaets herte was in-gebroken/ nevens den Vice-adm. van der Hulst/ mitsgaders de Capiteyns Pieter Salomonsz./ de Haen/ en van Amstel/ seer reddeloos van den vyant omcingelt lach/ welcke also sonder 't voorsz. secours in groot pericul stonden om verbrant of in de gront geschooten te werden/ gelijck dan 't Schip van den voorn. Pr. Salomonss. op de aenkomste van het voorss. secours al in de brant was/ en in dier voegen aldaer is vergaen/ werdende den voorn. Capiteyn en een goet gedeelte van zijn Volk noch ter nauwer noot door de Neerlanders gebergt; edog heeft het God de Heer hem belieft hem noch naderhant in 't Schip van Capt. Schey over-gegaen zijnde/ ende aldaer wederom sich nae vermogen evertuerende/ gedurende de Battaillie/ op 't bedde van eer te laten sterven: 't Voorsz. Schip van Cap. Swart en van de voorn. 3. Capits. waren gedurende de voorsz. omsingelinge mede soodanig reddeloos geschooten/ datten Lt. Ad. Tromp ghenootsaeckt was nochmaels op een ander Schip over te gaen/ en dat de Schepen van de Vice-adm. van der Hulst en van de Capits, de Haen/ Swart/ en van Amstel/ als t'eenemael onbruyckbaer/ na de eerste en bequaemste Haven hebben moeten werden op-gesonden; in 't voorsz. gedrang is onder anderen mede doot geschooten den voorn: Vice-adm. van der Hulst/ die sich by alle ghelegentheden als een kloeck Soldaet en verstandig Officier gecomporteert en gedragen hadde: Edoch heeft het Godt de Heere gelieft het voorsz. verlies ende schade van Schepen voor den Staet der Vereen: Nederlanden/ in korten wel dubbelt te repareren/ aengesien ten selven dage veel schepen van de Eng. Vloot gesoncken en verbrant zijn/ daer onder van de navolgende kontschap ende notitie over-ghebleven en behouden is/ te weten: In den eersten/ een van 't Esquadre van de Roo Vlag/ wesende na gissing een Schip van wel over de 60 st. gesoncken op de middag in de Avant-garde van de Eng. Vloot: Ten tweeden/ een van 't Esquadre van de Blaeuwe Vlag/ voerende na gissing tusschen de 50 en 60, st. gesoncken ten 3. uren na de middag/ even na dat hy den Gen. de Ruyter gepasseert/ en van hem in passant na behooren gesalveert was: Ten derden/ een van 't Esquadre van de Witte Vlag/ mede na gissing van in de 50. st. een weynig tijts daer na gesoncken aen de syde van den Vice-adm. de Liefde/ die hem met zijn canon soodanig hadde doorboort/ dat hy schuyns op de wintweringe van hem is te gront gegaen: Ten vierden/ noch een van 't Esquadre van de Witte Vlag/ voerende na gissing by de 50 st. omtrent een half uyr daer nae gesoncken in 't Esquadre van den Gen: de Ruyter/ kort achter 't Schip van Capit. van Meeuwen/ die hem in passant de volle laegh hadde gegeven: En om 't selve met alle sekerheyt aen te mercken datte voor-ghen: Schepen van het Esquadre van de Witte Vlag zijn 2. distincte schepen/ so is te noteren dat veel Officieren en scheepsvolck soo 't eene als 't andere hebben sien vergaen/ te weten/ datte selve Persoonen die 't eene hebben sien sincken/ oock een kleyne tijt daer nae 't andere hebben sien te gronde gaen/ daer op in de gedane examinatien sorgvuldelijk is gelet/ om gerust te mogen wesen dat niet een en 't selve Schip voor twee verschepde Schepen soude moge wesen genomen: Ten vijfde/ 't Schip de Swarten Arent/ of 't Wapen van Groeningen/ wesende in den voorl. Herfst na datte Ned. Vloot door storm van den anderen was gedissipeert/ door de Enghelsen genomen/ op welck voorsz. Schip de Swarten Arent den Cap. Marrevelt zijn geheele laeg met voordacht gelost hadde/ gelijck 't selve aenstonts daer op gesoncken is: En ten sesten/ noch een Eng. Schip gesoncken midden in de Eng. Vloot/ na dattet een tijt langh met een Cheau of noot-teycken had gezeynt/ sonder echter yemant 't selve te hulp is gekomen.

In de voorsz. twee dagen/ als mede in 't gevecht van den vierden dach/ daer van hier nae breeder sal werden gesproken/ zijn oock ontwijffelijck al verschepde Eng. Schepen ghebrant/ daer van nochtans met geen volkome sekerheyt getuygenis kan worden gegeven/ aengesien so nu en dan Branders aen-gesteken zijn/ sonder dat men perfect kan seggen of de Schepen die sy aen Boort geleyt hebben mede verbrant zijn/ of dat sy haer noch hebben gereddet/ behalven 2. Eng. Schepen/ die men sekerlijck kan affirmeren/ gedurende 't gevegt verbrant te zijn/ door dien de Ned. Officieren en Matrosen op de Branders gedient hebben/ met goede Certificatien daer over de bestelde beloninge komen vorderen: So wanneer de gevange Engelsen die uyt Zee ghevist/ en na de respective Collegien ter Admiraliteyt op-gesonden zijn/ pertinentelijck sullen wesen ondervraegt/ om uyt haer te konnen vernemen van wat Schepen sy respectivelijk zijn gesalveert/ sal sich ontwijffelijck noch al meerder aental van de Engelse verbrande en ghesoncken Schepen ontdecken. Het gevecht van de voorsz. 12. Juny 1666. was seer heftigh/ voornamentlijck des naemiddaghs/ soo dat ten wedersijden veele Schepen aen Masten/ Stengen/ Reen/ en ander Ronthout/

mitsgaders

mitsgaders ook aen Zeylen en Want seer wierden beschadigt/onder andre wiert omtrent tusschen 3. en 4. uren namiddach 't Schip van den Gener. de Ruyter de groote Steng af geschooten/die daer op wat reddeloos/ oock mette Vlagh en Wimpel van boven neer leggende/ordre gaf aen den L. Ad. van Nes/ om middelerwijl/tot dat een andre Stengh weder soude wesen op-gerecht / de Wimpel onder zijn Admiraels Vlach te laten wayen/ en voor die tijt als Generael agerende / 't gevegt ordentelijck te vervolgen/'t welck oock by hem met soodanigen belept en couragie na-gekomen wiert/dat beyde de Vlooten die na-middagh driemael elckanderen also gepasseert hebbende/ teghens den avont/wanneer de Nederl. Voot de vierdemael na de Engelse gewent hadde/ sy haer cours vervolcht / en met alle Zeylen by/ na hare Kust geweken zijn/zijnde haer gros doenmaels al tot op 8. a 39. Oorlog-schepen gemindert: De Nederl. Vloot jongst tegen haer aen-gheloopen / en door 't wenden een groot stuck achter haer geraeckt wesende/ dede alle mogelijcke vlijt om haer op te zeylen / settende ten dien eynde alles by wat goet doen konde / doch den Nacht en de op-komende stilte waeren (naest Godes wille) oorsaeck datte Ned: Vloot haer niet konde achterhalen : De Hr. de Ruyter met zijn vordere Zeylen so veel doenlijck by de Vloot gheblebven zijnde/ had middelerwijl zijn groote Steng met Vlag en Wimpel weder op gerecht/en alles na behooren in postuyr gebragt hebbende/ dede den 13. Juny wederom zijn functie als Generael/ ende de Engelse mettet aenbreken van den dagh bespeurende dat in de Ned. Vloot by continuatie alle mogelijcke vlijt aen-gewent wierden om haer te achterhalen/staken hare reddeloose ende qualijck bezeylde Schepen in brant/ op datte selve niet in handen haerer Vyanden vallen soude/en spanden voorts alle hare kragten in om de Revier van London te bezeylen/oock hare Zeylen nattende/ en voorts alles in 't werck stellende wat eenighe vaert of voordeel by brenghen mocht; De Wint doenmaels zijnde Oost/ en vervolgent werdende O.Z.O. met een slappe koelte; Hoe groot het getal sy van de Schepen die sy uyt oorsake als boven in de morgenstont selfs in brant hebben gesteken/ heeft uytte Ned. Vloot met geen gewisheyt konnen geremarqueert werden/en wert 't selve getal dienvolgende by d'eene hooger dan by de ander begroot/maer de Engelse in hare Gasette van den 4. nieuwe en 14 oude stijl/tot den 7. nieuen 17. Juny 1666. oude stijl/Gedruckt te Londen by publijcke anthoriteyt/in welcke Gazette sy hun de Victorie adscriberen/seggen datter maer 3. schepen door ordre van haer Generael in brant zijn gesteken/ te weten/ het Schip St. Paulo/en noch 2. andere logghe Schepen/ daer van de namen aldaer niet uyt-gedruckt worden : De voorsz. retraite in dier voegen den gantsen dag continuerende/ naderden de Engelse eyntlijk so seer de Sanden voor de voorsz. Revier leggende / dat haren Adm. van de Witte Vlag/ genaemt Sr. George Aiscu/met zijn onderhebbende schip de Royal Prince/gemonteert met 90 metale st. wesende 't grootste en capitaelste van haer gantse Vloot /aen de gront raeckte op seker Sant ghenaemt de Galper/ een facheus ongeval door een Soldaet/ die gedurende de Battaillie sich altijts mannelijck gequeten had/ oock niet anders dan op ordre en volghens het zeyn van zijnen Generael mede was retirerende; en alhoewel den gem: Admi. in dier voegen vast geraeckt wesende/ met schieten en anders zeynde om hulp/soo gingen nochtans alle de Schepen van de Eng. Vloot/en mede de overige van zijn Esquadre haer cours/inToegen dat hy sich nu alleen/ machteloos ende van alle secours versteken vindende/door 2. Ned. Branders/ die aenstondts dicht by hem quamen/ verbrant soude zijn geworden/ ten waere den Lt. Ad. Tromp doenmaels wesende op 't Schip van den Sc. by Nacht Sweers/ de voorsz. Branders teken gegeven had van sulcx na te laten/ te meer/ also op 't Schip van gem: Adm. Aiscu de Vlagghe gestreken/ en soo daer door als door andere tekenen betoondt wiert dat men aldaer quartier begeerde/ waer op dan het Bootsvolck van den voorn: Sc. by Nacht Sweers] by ordre van gem: Lt. Adm. Tromp aen 't boort van meer-gem: Aiscue gevaren zijnde/ is den selven Adm. met eenige van zijn by-hebbende Officieren en onder-hebbende Volck alsoo ghevanckelijck op 't Schip van den voorn: Schout by Nacht Sweers over-ghebracht/ en des anderendaegs 's morgens door ordre van den Gener. de Ruyter met een Galjot na 's Gravenhaghe op-gesonden/ en of wel 't voorsz. Schip de Royal Prince noch naderhant vlot geraeckte/ dewijle het de Vloote merckelijck soude hebben belemmert/soo heeft den Gener. de Ruyter geordonneert dat men het Schip soude verbranden/ en het Volck berghen/ ghelijck het selve oock verbolgens aenstonts is geeffectueert.

Omtrent ten selven tijde tegens den avont zijn uyt den Westen aen-gekomen 22. Eng. Oorlog-schepen/ gecommandeert soo men naderhant heeft verstaen door Prins Robbert/ die daer mede/ soo men nu bericht wort/ 'sdaegs te vooren 't Canael af-ghesonden was / om aldaer/ ende uyt de Havenen van Portsmouth ende Pleymouth noch eenighe andere Schepen by sich te versamelen/en also gesamentlijck de Fransse Vloot onder den Hertog van Beaufort te gemoet te lopen/ en die te attacqueren/ gelijck oock daer by noch uyt de Reviere van Londen so men vertrouwt/immers van de Engelse Kust zijn op-gekomen 3. andere kloecke Oorlog-schepen/ makende sulcx te samen een nieu renfort van 25 goede Oorlogschepen; de Nederl. Vloot 't voorsz. secours siende naderen/stack 't Esquadre van Zeelant en Vrieslant na haer toe/maer 't voorsz. Eng. gros onder Prins Robbert ontweek haer/en liep also na de Eng. Vloot of 't overschot van dien/waer mede sig in den avont conjun-

geerde; Wesende de Eng. Vloot als doen mettet voorsz. nieu renfort sterck 60 a 61. goede Oorlog-schepen/ voor so notablen gedeelte t'eenemael vers en fris: De Nederlanders daer en teghen waren als doen by den anderen 64. Oorlog-schepen/ doch alle door een Gevegt van 2. dagen) en een vervolg van de Vyant van de derden dag seer beschadigt en gematteert/zijnde van de resterende vã hare Vloot in 3. gesoncken of verbrant/so boven is verhaelt/ nu de vordere met hare genomene Prijsen na Hollant gheloopen/ ofte wel selfs Mastcloos/ oft om Masteloose te sleepen/uytteVloot gehouden: De saken in die termen staende/en de Nederlanders die nu noch een considerable Battaillie te gemoet sagen des Nagts om de Sanden te vermijden/ en meerder ruymte te hebbẽ/ met een kleyn zeyl oostwaert aen-gesteken wesende/ heeft den Gen: de Ruyter daer op smorgens vroeg eerst den Krijghsraet/ en daer na alle zijne Capiteyns aen boort gezeynt/ en haer alle tot hun debvoir geexhorteert/ oock een yegelijck last en ordre gegeven hebbende/ waer na hy sich hadde te reguleren/ is de Battaillie wederom aen-gegaen den 14. Juny voorsz. smorgens ten 8 uren/ tusschen 't Voorlant en de Vlaemse Bancken/ op de Vlacke Zee/ omtrent 8. mylen buyten 't Lant/de Wint Z. Z. O. waer deur de Nederl. Vloot de loef hebbende/ brack met haer 3. Esquadres op 3. distincte Plaetsen in den Vyant/en sloeg oock also deur haer heenen/ waer mede eenige van de Engelse wat verstroyt wierden: e r'ise. be gedaen zijnde/ wendent den Gen. de Ruyter mette Ned. Vloot wederom/ en liep also zuytwaerts over na den vyant toe/ die sich mede teghens haer aen- ghewent heeft/ 't welck also tot 3. reysen wierde gereitereert/ en in dier voeghen by na den gantsen dach ten wedersyden heviglyk gevoch ten/ met een onsekere apparentie van de uytkomst van dien: Gedurende het voorsz. furieus Gevecht/ is een van de Ned. Oorlog-schepen/ gevoert by Cap. Vyttenhout/ verbrant/ en gesoncken: Een van de Eng. Branders siende den Vice-Adm. de Liefde reddeloos, en met zijn groote Ree om laeg leggen/ poogden hem te abordeeren/ doch wiert door den selven Vice-Adm: en door Capi. Willem Boudewijnsz. af-gekeert/en is vervolgens een andere Nederl. in brant geschoten Brander aen boort geraeckt/en zijn de selve also beyde te samen verbrant: Aen d'andre zijde een van de Ned. Branders pogende 't Schip van Prins Robert/ 't welck in die tijt al vrij was getroffen/aen boort te klampen/is een Eng. brander die op den voorsz. Prince paste/de Ned. Brander aen boort gekomen/en zijn in dier voegen beyde voorsz. Branders/met een Eng. Schip dat ongeluckig daer in raeckte/t' samen verbrant: Middelerwyl was den L. Adm: Tromp mettet voorn: Schip van den S. by N. Sweers/en eenige andre van zijn byhebbende Schepen in een langduerig en furieus Gevegt metten vyant gelegen hebbende/ t'eenemael reddeloos geschoten/sulcx dat hy genootsaeckt was mette voorsz. Schepen buyten 't Gevecht te blijven/ om haer/ wast doenlijck/ wederom wat te redden/en in postuyr te brengen: Dẽ Gener. de Ruyter/ alhoewel zijn Vloot daer door met een notabel aental van capitale Schepen voor die tijt was verswakt/niet te min siende datte Zon begon te dalen/ heeft geresolveert/ het beraemde Zeyn te doen om generalijk in den vyant in te breken; Waer op den Lt. Adm. van Meppelen/ de Vries/mitsgaders de vice-adm. Bankert/Schram en Koenders/als oock den S. by N. Bruynsvelt/ resolutelijck in-brekende/ en een yder zijn debvoir doende/ist gebeurt datten Lt. Adm. van Nes/ en den Vice-Adm. de Liefde/mette Sch. by N. van Nes en Evertsz. en noch eenige Schepen wesende beneden de Eng. Vloot/en den Gener. de Ruyter mette vordere Ned: Schepen daer boven/het middelste ghedeelte van de Eng. Vloot tusschen hun beyden soodanig beklemt/en de selve Vloot voorts in dier voegen geattacqueert is ghewo rden/ datten vyant na een scherp gevegt van omtrent anderhalf uyr/so 't schijnt niet gaerne door de Ned. Schepen geabordeert werdende/ sich voor de tweedemael op de vlucht heeft begeven/en is voorts t'eenemael in scheuringhe en confusie gheraeckt/ settende het de Witte Vlagh met 8. a 10. Eng. Oorlog-schepen voor de wint noortwaerts heen/ met Ry-Zeylen by/en de Admiralen van de Roo en Blauwe Vlag by de wint overloopende nae de Eng. Kust/ oock alles by halende wat goet doen konde; de Nederl. Schepen/ die op 't voorsz. Signael van den Gen: de Ruyter/ een Eng. Schip hadden konnen aen boort komen/ namen het wegh; onder andren den Schout by Nacht Bruynsvelt 2. van 's vyants Fregatten die aen malkander vast laghen/ geabordeert hebbende/heeft hy alleen beyde de voorsz. vyantlijcke Schepen seer couragieuselijck verovert/ edoch in die confusie so 't schijnt/ geen genoegsame ordre tot besettinghe van de voorsz. twee Prijsen gestelt wesende/ hebben d' Engelse haer naderhant daer wederom meester van gemackt; maer eenigen tijt daer na Capit. Pauw sulcx vernemende/heeft beyde de voorschreve ontweldighde Schepen weder om hernomen/ doch heeft het eene ghenaemt de Bul/niet langer konnen Zee houden/ofte in eenige Haven gebragt werden/maer is daer na gesonken: Het andere genaemt de Essex/ een schoon Fregat/ met 58. stucken Canon/ niet heel beschadicht/ is in Texel op gebracht; gelijck accident van andermael genomen te werden/ is zedert oock nochmaels aen een Eng. Prijs wedervaren: Den Vice-Admir. Koenders heeft in de selve tijt verovert en vervolghens in Tessel op-gebracht 't Schip de Nagelboom/gemonteert met 62. stucken/ het welck in 't voorleden Jaer by de Enghelse op den Staet der Vereenighde Nederlanden verovert is gheweest: Gelijck oock Capi. Rut Maximilliaen ten selven tijt verovert en in 't Goereesche Gat heeft op-gebracht

bracht het Schip genaemt de Convertijn/gemonteert met 54. st. Boven dien zijn ten voorsz. dage by kennisse van de Ned. Officieren/ noch 2. Eng. Schepen gesoncken/ te weten/een van 't Esquadre van de Witte Vlagh te gronde ghegaen 's avonts omtrent 6 uren/en het andre weynig tijts daer na; zijnde niet buyten apparentie dat noch al meer andre Eng. Schepen sullen wesen ghesneuvelt/ daer van de Nederl. Officieren geen volkomen kennisse hebben/ en mits dien daer van niet sekers konnen affirmeren;de Engelse haer in desen desolaten stant bevindende/ en door de Nederlanders achtervolgt wordende/ heeft het Godt de Heere/ die door zijne Almachtige Hant het werck dus verre ghebracht hadde/ soo het schijnt niet ghelieft dat sy door die reyse verder in ruine souden gebracht worden/ofte in handen van de Neerlanders vallen souden/door dien zijne Goddelijcke Majesteyt des avonts omtrent 7. uren seer subitelijck een dicke Mist heeft doen op-komen/ geduyrende de welcke de Nederl. Vloot den vyant noch vier glasen na gejaeght hebbende/ eyntelijck is ghenootsaeckt gheweest het verder vervolg te staken/ of wel/op een onseker/en als by de tast de vyant na jagende/sich selven mede te verstropen en te dissiperen/ 'twelck na Zeemanschap gants ongheraden/ ja niet verantwordelijck soude zyn geweest/en heeft dienvolgende den Gen. de Ruyter deur de ordinaris zeyn-schoten de Vloot versamelt/die alsoo den gantsen dag met kleyn Zeyl is blijven drijven: Maer 's anderendaegs smorgens den 15. Juny voorsz. geen Engelse/selfs van de Stenghen der Ned: Schepen konnende gesien werden/ heeft de Battaillie en 't vervolch van den vyant daer mede een eynde gehad; Zijnde den Gen: de Ruyeer noch ten selven dage mette Ned: Vloot sterck 60. Schepen van Oorlog/ volgens de ordre en het beraemde rendevous van den Staet/ in de Wielinghen gearriveert: 9. Andere/ behalven het Schip van den Coll. van Gent/ zijn ten deele geduerende de Batailje of reddeloos/of om hare Prysen op te brengen/ in 't Goereese Gat in gekomen: 10. andere zijn uyt gelijcke redenen successivelijck na Texel gesonden/ als aldaer t' huys hoorende/en de resterende 4. zijn (so als hier boven verhaelt is) verbrant ofte gesoncken/ maeckende alle te samen 'tgetal van 84. en met een van de lichste Fregatten van de Mase/ 't welck tot een Advijs-Jacht gebruyckt is/de nombre van 85. Oorlog-Schepen/ soo als de Nederl. Vloot nevens hare Branders/ Advijs-Jachten/ en ander Vaertuyg originelijck van voor Tessel t'Zeyl gegaen is: En verneemt men/ datter overschot van de Eng. Vloot/met alle vlijt getracht hebben de naeste Havenen te beseylen op verscheyde plaetsen/ maer voor het meestendeel in Harwits-water binnen geraeckt is: Invoegen dat God de Heere door d'Ingesetenen van gants Nederlant ten hoogsten gedanckt/ gelooft/ en gepresen moet zijn/ die haer so heerlijcken overwinninge heeft gegeven/ dat nae een vaste en constante ghetuygenis van de Officieren in de Vloot geweest zijnde/ en na 't geene door het op-brengen van Prysen/ noch voor de ooghen ghesien wert 23. Oorlogschepen van haeren Vyant geruineert ofte genomen en op-gebracht zijn/en daer onder specialijck mede een Admirael en een Vice-Admirael/ behalvens die geene die noch buyten kennisse van de voorsz. Ned. Officiers mogen wesen verbrant/gesoncken/of andersints verongelukt;en dat ter contrarie in een Gevegt van 4. dagen niet meer dan 4 Ned. Oorlog-schepen/alle van particuliere/alhoewel Manhafte Capiteynen/zijn verloozen/sonder dat echter daer van yets de Vyanden tot verheuginge in handen is gebleven. Aldus op-gestelt by ende in maniere voorsz. den 26. Juny 1666.

T. GERLACIUS.

Ter Ordonnantie van de wel-gem: Heeren hare Ho: Mo: Gedeputeerden en Gevolmagtigden,

G. BORTH.

Doen dit de Antwerpenaers sagen/ veranderden de tronien van Geestelijck en Weereltlijck/ die veel liever dese Victorie aen Enghelant als aen Hollandt hadden gegunt: De bittere gevoerde discoursen der Geestelijcken wierden nu wat beter getempert/evenwel de Geusen en gunden sy 't niet: Binnen Brussel betoondent de Papen kinderen/ als haere Ho: Mo: Resident Sasburgh aldaer soude Vuyren over ged: Victorie/hebbende een Stake met drie dubbelt Pick-Tonnen voor zijn Logement op-gerecht/ alwaer onder Musijck en 't geluyt van Trompetten de selve lumieerden/ dat eenighe Gaudiefjes/ op-gehitst door de Engelse/ siende datse belet waren na by aen de Pick-tonnen te komen/ gooyden met hare Hoeden derwaerts/waer op sich een verbrusselaer voegende/ sprack dit buyren lebbich tegen/ seggende/ dat hy verwondert was dat men Victorijde daer men geslagen was: Men joeg dit Canaillie weg/ die daer op

niet alleen steenen door des Residents Glasen wierpen / maer bestormden het Logement/ soo datten Resident/ zijn Zoon / en andere haer mosten retireren/ hoewel dese Engelse Brabanders noch door Rapiers noch Pistolen waren te stuyten; Zy violeerden alsoo 't Recht der Volckeren/ riepen/ Vivle Roy d'Angleterre, Vive l'Espagne & Angleterre: Den Gouverneur Castel Rodrigo hier af verwittigt/ sont zyne Ruyters en Hellebardiers derwaerts/die dit omgekogt gespuys stuyten/en sont een Expressen na den Hage/om by hare Ha: Mo: dese disordres te excuseren. Daer wort oock verhaelt dat Admir. Aiscu (den 16. Juny in den Hage in de Castelanye gebracht/ door Hendrich Elsevier, de Marine met bloote Sabels / neffens zijn Capiteyn) altoos was en bleef van die ghedachten/ dat Prins Robert, doch speciael Monck, hem noyt soude hebben in de pekel gelaten / dat hy niet konde geloven de Victorie aen deser zijde diensvolgens te zijn; maer wanneer hy den 18. Juny was gebracht ter Vergaderinge van hare H: Mo: daer hy sich civil droeg/en van waer hy met Ruyters na 't Huys te Louvesteyn wierde geconvoyeert/ doe bekenden hy by nader informatie de Victorie der Hollanders/ siende de vreugde-vuyren op een Nacht van Gorcom en andere na-gelegen Plaetsen: Hy schreeff over zijn wedervaren aen den Koning van Engelant desen Brief:

DEN KONINGH,

Zyn Majest. sal buyten twijffel verstaen hebben, hoe wy den 11. deser mette Holl. Vloot in gevecht zijn gekomen, tusschen Duynkercken en 't Noort-Voorlant, leggende den Vyant ten Ancker, welcke zy op onse aenkomst kapten: Wy zijn tot 2. a 3. malen haer geluckelijck aen-gevallen, maer onse Vloot, veel minder in getal, was niet formidabel teghens hun macht, en bespeurde als in den eersten een groote schrick onder onze Natie, daer om wy wel gewenst hadden dat zijn Majests. Neef met een goet Esquadre Schepen niet na de West ware vertrocken geweest: Dien dach zijn veele van onse Schepen beschadigt, als oock dat van Duc de Albemarle, en ettelijcke Hollanders wierden, of door haer eygen Boscruyt, of onse Branders aen-gesteken: Den volgenden dag vochten met een vernieude couragie, dan den derden dag hadden wy 't ongeluk dat aen de gront geraeckte, en naulijckx los geraeckt zijnde, wierden wy met eenige van onse Vlag by de Vyanden omçingelt, die oock 2. Brant-schepen by der hant hadden, soo dat, grootelijcx tot ons leetwesen, wy 't ongeluck hebben ghetroffen, ons te moeten over geven, na dat over de 150. dooden wierden getelt; en zijn hier in Persoon, anders gesont, gevangen gebracht: In 't Schip van de Schout by Nacht van de Hollanders overgeset zijnde, hebbe naderhant verstaen, dat zijn Maj. Schip, ons toe-vertrout, ware in brant gestoken: Mijnen Vice-Admirael is mede verovert, en den Lord Barclay doot; hoe het verder is af-gheloopen, kan men niet adviseren, alsoo het bysondere voor mijn gesecreteert wert, in 't gemeen wert geseght, dat wel 36. soo ghenomen, verbrandt als gesoncken zijn, en de Hollanders niet min als 4000. gevangens bekomen hebben, dat

Godt

Godt verhoede. Gelieft ons ongeval niet te seer te beklagen, maer versoecke dat onse Familie wil ontfermen.

Uyt mijn gevangenisse op Loevesteyn, den 20. Juny 1666.

G. AISCUE.

P. S. Mijn is van de Officiers der Holl. Vloot, als ook van de Hooge Regeeringe, alle beleeft onthael gedaen. Tot Rotterdam komende, ben verwondert geweest, dat noch soo veel duysenden mannen sag, daer soo een machtige Scheeps-vloot bemant was.

Hare Ho: Mo: ordonneerden/ en wierde dan met recht by de Vrye Nederlanders Victorie en Danckdagh over dese Victorie ghehouden/ volghens de Uytschryving/ dus luydende:

NAdemael het Godt de Heer Almachtig uyt Zijne onuytspreeckelijcke Genade en Barmhertigheydt belieft heeft desen Staet te Zegenen en te Kroonen met Victorie jegens de Enghelse Vloot/ oock te verbreken haer voornemen / en de selve met groot verlies te rugge te laten keeren / sulckx dat wy schuldig souden zijn aen de uytterste ondanckbaerheyt tegens Zijne Goddel. Majestt. indien wy hem daer over niet en gaven de Alderhooghste Loff / Prijs/ende Danck: Soo hebben wy met ende benevens de andere Provintien/ ter Vergaderinge van de H: Staten Generael/ hoognoodich geoordeelt uyt te schrijven eenen Algemeenen Danck en Bededagh over alle de Geun: Provintien/ geassocieerde Lantschappen/ Steden en Leden van dien/die wesen sal Woensdag naestkomende en 8. dagen/wesende den 30. dezes/omme ten selven dage Godt de Heere met een nedrig Gemoet in alle Kercken te Dancken/Loven/ en te prijsen/over de voorsz. verkregene Victorie/en daer benevens vieriglijck/en met een diepe en hertgrondige verneederinge te smeken en te Bidden/ dat Zijn Goddel. Majesteyt Zijne Gunste over dezen Staet verders genadelijk geliebe te continueren/en de Wapenen van den Staet verders sodanig te Zegenen/dat daer door de Neeringhe en Hanteeringhe wederom moghen florëren: Mitsgaders met een Goddelijcke/ eerlijcke/ ende gewenste Vrede te begenadigen/ tot grootmakinge ende verbreydinghe van Zijnen Allerheylighsten Naem/ tot vast-stellinghe van de Ware Christelijcke Gereformeerde Religie/ als mede van het Welvaren van ons Lieve Vaderlant / &c.

Na gehouden Dancksegginge was 't buyten in de Geun: Provincien seer groot/ Amsterdam en Haerlem verbrande diverse Schepen / denoterende dat van Aiscu/ selfs Roomse Priesters/ van verstandiger oog en ander intrest als die van Brabandt zijnde / lieten niet alleen door Klopjes en andere uyt haere Vensteren Musijck hooren/maer in de Gracht voor haer Deur een toe-gestelt Oorlogschip met zeylen en treylen verbranden: In den Haeg door de Franse Ambassadeur nevens buyten den Wijn doende loopen/ is van die van Denemarcken/den Keyser/en ook van Sweden gevolgt/las men op deze Slag dese geestige Vaersen:

> Pugnatum est Batavos inter, fortesque Brittannos,
> Et vix post quartum pugna peracta diem.
> Litora nota tenent Batavi, fundum Maris Angli,
> Hos meritò Dominos dixeris esse Maris.

In dese Battaillie zijn noch aen te mercken/ dat den Lieut. Admirael Generael de Ruyter in zijn bevel hier soo goede ordre ende beleyt hielt / datte Engelze noyt eenige kans kreghen om de Nederl. Vloot van een te scheuren: Oock niet min remarcabel zijnde/ dat den Lt. Adm. Tromp sich tot meer als

 gemeene

gemeen wonders van 't een en 't ander en diverse Schepen begevende/de selve soo aen boerde/ dat een van 280. man/ zijn Persoon maer met 40. daer af quam: En so overden hy als een Helt in dese geheele Battaillie/ executerende de soo meenigmael wenschingen by hem gedaen/ van zijn Vaders doodt noch eenmael aen de Engelse te wreken; Was oock een weynich van een Splinter geraeckt. Remarcabel wast dat Vice-Admir. Barclay, 40. dooden hebbende/ en sich tot over-geven gedwongen siende/noch wilde neder smijten 2. a 3. van zijn verwinners/ en geen quartier begeerende/ wiert in de Keel doorschooten/ loopt eenslags na de Hut/en die hem volgden vonden hem strack bebloet doot op de Taeffel mette Armen van malkanderen gestreckt leggen: Zijn doode Lichaem wiert mede in den Hage gebracht/ ten Huyse van Doctor en Apoteker Ruys/ daer men hem sach/ en Balsemde en bewaerde/ om ghelijck hy een goeden mignon van den Koning van Enghelandt was/ aen zijn Majesteyt te vereeren; Hebbende maer twee maenden aen een Engelse Laide ghetrouwt geweest: Schout by Nacht Sweers op het veroverde Schip van Aiscu komende/gaf Aiscu hem de hant en de Sleutel van zijn Servis/met reverentie/ als verwonnen; Van dit Schip zijn 500. Engelse op de Neerl. Schepen gebercht/ en 't Schip verbrant/ tot beneden/ sprong den 14. deser snachts by elf uren/ als de brant aen de Kruyt-kamer quam; Het voerde 92. stucken/ waer van de onderste Laghe waeren 36. ponders/ daer onder acht schietende 48. pont; Van Yser en Hout soo vast als 't beste Schip der Engelse Vloot/ had op 620. man; En was het selve Schip daer op den Koning Anno 1660. uyt Hollant mede van Schevelingen na Engelant/ als hy Hersteit wiert/ voer. In 't Slaen zijnde mede diversche vreemde voorvallen ghebeurt/ want de Nederlanders hier oock mede niet mis gaende/ verloozen dien braven Helt Cornelis Evertsz. van goet belept/ en de Kroon van dat Geslacht: Als mede Abraham van der Hulst, mede van goet beleydt/ ende hoewel soo heerlyck van postuyr/ is in de gesonde lincker Borst/ tot rouw van veele/ met een Musquet-schot getroffen: Capit. Jan de Haen had Jeremias Smit, Vice-Admirael van de Blaeuwe Vlach/ met 76. stucken/ wel een uyr op zy/ maer den Enghelsman geen lust tot abor deren hebbende/ schabeelden van malkander: Daer zijn twee a drie Schepen gheweest die 24. ja 36. ponders hadden sitten in de Balcken van de groote Mast van 't Schip: Seecker Constapel achter uyt de Geschut-gaten willende sien door 't op-klaren van de roock/ waer en hoe na den Vyant was/ wiert het Hooft even buyten 't gat af geschooten/ de Maets hem dus siende/ smeten de rest het gat uyt in Zee: Een ander door Splinters de Ruch wech/ wilde na boven om revengie/ dan raeckte onder weeg middel deur/ soo vergat die 't boven gaen: Een ander zijn Vader siende by hem staen/ ende in de Borst te pletteren geschoten/ zeyde zijn Vader adieu/ die alsoo sterbende/ hy hielp/ om ruymte in 't Schip te maecken/ buyten boort setten. Christoffel Mings door de Strot geschooten/ stondt wel een half uyr achter op zijn Campagne/ houdende zijn Keel/ om het Bloet te stelpen/ met zijn Vingheren toe/ maer een tweede schot hem door den Hals treffende/ was met hem het Leven en de glorye van Enghelandt in dese ghedenckwaerdige Battaillie uyt.

Het

Het was al den 30. January 1666. gepasseert/ waer van men nu ghewisheyt kreeg/ hoe dat Schipper George Tames van Hamburg zijn wedervaren aldus uyt Barbaryen verhaelt/ 't geen vry remarcabel is:

IN der haest heb ick over Livorne ons groot ongeluk over-gebrieft, wijl men seer heymelijck schrijven moet, en dese tweede dient alleen om ons treurig Gevecht nochmaels bekent te maken, op datte Vrienden die sulcx sien, weten mogen dat ick mijne Vrijheydt door het op-geven harer Goederen niet en heb willen aen nemen: Den 30. January wierden wy 3. a 4. mijlen van Cadix van 5. Turcken metter Sonnen opgang vervolcht: Haer Admirael met 34. st. en 560, man leyde ons aen boort, en wierp aenstonts sijn Volck in ons Schip, daer dapper gevochten wiert, d'andere 4. gaven ons laeg op laeg, dan wy vergaten haer oock niet: En vermits den Admirael ons 8. a 9. glasen of 4. a 5. uren aen boort lach, soo en kost men omtrent 3. uren lang niets van de Victorye oordeelen. Eyndlingh gaf de goede Godt ons soo veel bystant dat wy uyt vielen, en alles wat op ons Schip van den Vyant by 't leven was, onder de voet hieuwen: De andere Honden soo ons aen Boort lagen, sulcx siende, sprongen meest over boort, daer van wy noch wel 20. man in 't Water doodt schooten, de rest ontweeck sich in 't Ruym, en liet ons haer ledig Schip soo aen Boort leggen: Wy haddent vermeestert, maer dorfden ons Schip van Volck niet ontbloten, namen deswegen voor, haer in de gront te booren: Onder dies komen de andere 4. die terwijl hare lecken onder water gestopt hadden, en gaven ons van nieus laeg op laeg, wy versuymden niet haer alsoo te antwoorden, endling brachten sy een Kabeltou aen 't leedige Schip, en zeylden van onse boort af, parlamenteerden vorder, en een Chaloup af sendende, seyden, indien wy ons Schip op gaven, sy wilden ons met Sloepen en Booten na Lant laten varen, anders wilden zy ons geen quartier geven: Ick antwoorden daer op, dat ick noch Kruyt en Loot genoeg had om 't selve te defenderen, sy mochten maer aen boort komen, en ons daer uyt halen: Dus wat af-geweken, komen alle vijff weder aen, maer dorfden aen ons boort niet komen, maer beschooten ons met Vierwercken die onlessellijck sijn, en soo ons Schip in den brant, soo dattet metten avontstont in lichter vlamme stont, en onmogelijck uyt te blusschen: Soo lang wy noch een stuck roeren konden, deden wy haer noch so veel quaet als wy mochten, tot oock de Kamer in volle brant stont: Hier door sprongen wy alle op 't Voor-Kasteel: Ick bedanckte alvooren het Volck datse my soo troulijck by-gestaen hadden, en wenschte d'een en d' ander een goeden Nacht: Onder dies springt het Schip, ten deele in de Lucht, en de rest sonck weg; wy swommen als Enden in 't water, yder nam een stuck hout om sijn leven daer op te eyndigen; Daer op quamen die honden met hare Sloepen alle 5. by ons, en spraken ons Volck aen, quamen oock by my, daer ick naeckt op een bort sat, my vragende of ick quartier hebben wilde, ik seyde neen, maer slaet my doot, dan sy grepen my by 't hair, en sleepten my in haer Sloep: Waer op ick (Gode verandere het) in dese groote ellende gekomen ben: Die onder d'onse doot gebleven sijn, sijn Claes van Fleten, de Onder-Stuerman, de Snijder, een kleyne Lubeckse Jonghen, Harmen de Timmerman, de Kuyper, de Schrijver, een Jongman Pieter van Assel, Jacob met een lamme Hant, dat sijnse al, de andere sijn Francoisen: Wy waeren 75. man sterck, daer af vermissen wy 22. Haere dooden sijn, daerse ons niet recht van op biechten, op 't Schip de 3. Manen 34. st. 86. dooden en 74. gequetsten, 't Schip de Halve Maen 30. st. 56. dooden 37 gequetsten, op 't Schip Algiers 42. dooden 26. gequetsten, op 't Schip Boson 42. dooden 30. gequetsten, op 't Schip Taratan 22. dooden 18. gequetsten; Maer de Christenen die in dit vechten voor Slaven op de Turckse Schepen geweest sijn, segghen, wel te weten datze over de 400. dooden gehad hebben, alsoo de gequetsten meest waeren gestorven: En ghetuygen de oude Slaven, dat soo lang haer geheugt, en de honden selfs seggen, soo lang Algiers gestaen heeft, hebben sulcken wederstant niet gehad: Zy dreygen my te willen verbranden, dan ick hoop een beter: Ick bid mijne Meesters en Vrienden dat sy my mainteneren, en dit overwegen, dat ick noch Leven noch Vrijheyt hebbe geacht, maer voor het Vaderlant alleen beyde Schip en Goet hebbe op-geoffert, en datse my seconderen, en uyt

dese ellende daer ick by geen Menschen komen derf, Water en Broodt hebbende, moghe werden gereddet.

Den gantsen Somer was t' Antwerpen noch al veel spuls metten Prins Carguing / desen was den 17. April savonts gebracht onder den Blaeuwen Hemel/ alwaer hy bekende zijn Schoon-Suster met een Pistool gheschooten te hebben/ [de Historie hier af staet op ons 14 Deel fol. 20/ 27/ 179] doch dat hy haer maer en had willen vervaert maken; dus binnen keerende/wiert den 19 weder voort gebracht/alwaer hy na lang pleyten/uytstel kreeg tot Woensdaegs na Paesschen: Maer den 20. Mey is dito Prins ter doodt gecondemneert in de volle Vierschaer/ van welcke uyr af hy hem bereyde om te sterven: Dus komt hy den naesten morghen op 't Schavot / dat op de groote Marckt voor 't Stadhuys op gerecht was/daer was mede een staeck by op gerecht/en een Blockjen / om of op te sitten of te knielen / en niet wijt van daer een hoop Zant: 't Was omtrent den middach als hy met zijn Knecht/ den Beul/ en 2. Preeck-Heeren voort quam: De Dicfleyers en Hellebardiers stonden rondsom 't Schavot: Den Marquis van Antwerpen / mette Roede uytten Vensteren van 't Stadhuys; bereyt tot de executie/ sprack de Prins eenige woorden met de voorsz. Preeck-Heeren/sich als een misdadige Devotaris aen stellende / echter dronck noch een Schale Spaensse Wijn: Waer nae den Beul hem heeft geblint met een Neusdoeck / die hy achter toe knoopten; Daer op knielende/wiert hem 't Hair af-gesneden/en 't Hembde tot de schouderen af gestreken; den Beul zijn Swaert getogen/ slaende/ stuyte de slach op de voorsz. Knoop van zijn Neusdoeck/ soo datte slagh niet voort gingh/ dan alleen twee Vingeren diep; Hier stondt yder verstelt/ waer op den Beul met zijn Knecht dito Prins op namen/ hem settende op het Banckjen aen de gemelte Staeck/ om daer geworcht te worden; Waer over het gepeupel riep/ Moorder, Moorder: Den Prins hier op onversaecht/ streeck de Neusdoeck van zijn oogen/en zeyde: Dit en is mijn Justitie niet: En soo den Beul hem draepende meende te wurgen / draepden hy hem om van 't Blockje / en woelden hem voorts van 't Schavot/ waer op een groote tumult ontstont / doch den Prins is weder op het Schavot gebracht/ daer de Barbiers strackx zijn Wonde stolpten/ terwijl hy tot middernacht daer op een Bedde leggen bleef / smorgens wiert hy weer op Steen in den Kercker gebracht/ daer hy voorts genas: Doch mits voorspraeck van Castel Rodrigo/ dede men de Antwerpenaers ghelooven/ dat hy als straf genoeg hebbende geleden/ was gepardonneert.

De Spaense Regeringe langs hoe jalouser/als geen natie die neffens d'Italianen hare Gebueren/ veel van die sieckte zwanger gaen/ namen geen behagen in den eysch die den Coningh van Vranckrijck t' elckens vernieuden aen haerlien/ van / Dat Vranckrijck bevoeght was en toe quam 't Hertogdom Brabant, uyt krachte van 't Huwelijck met sijne Gemalinne, outste Dochter van den Coningh van Spangien: Den Keyzer nu alreede Bruydegom mette tweede Dochter van den Cathol. Koning/ en smaeckte die saus oock geheel niet/ en daer warender wel meer die dien voix niet geern en hoorden / maer sy en haddender niet in te seggen. Castel Rodrigo, een gesleepen Politicus/ vong dan aen/ op den naesten

Pas

Pas van Vranckrijck en Duytslant na Nederlant/ aen de Sambre / 2. uren van Namen/ te bouwen een nieuwe Vesting/ die men intituleerde Charle Roy, de Francoisen dit hoorende/ noemdent Charle moy, daer na dooptent eenighe Charle-Ville: Hier wiert ten aensien van situatie Camerick / van Wallen en Mueren Antwerpen/ van ordonnantie Atrecht/ maer van onkosten bynaal-les beschaemt gemaeckt wat den Coning van Spangien in Nederlant besat. Castel Rodrigo dede oock alle Frontuyr-Plaetsen visiteren/ niet alleen teghens Vranckrijck/ nemaer oock tegens de Geun: Provintien/ hy sont oock diverse Benden Soldaten derwaerts / als oft yemandt daer omtrent een quade conscientie hadde: Selfs reed hy den 19. deser na Santvliet/ in een Siege Volant, menende selver 't Paert/ dan een Boerman te Paert reed daer nevens/ die de Caperçon van zijn Paert hielt: Quam alsoo savonts weer thuys/ sluytende mette Italiaense en Portugese Coopliedén groote sommen van Penningen/ ten dienste van zijn Meester.

Na dat (gelijck wy fol. 54. gezeyt hebben) op d'Educatie van zijn Hooght. den Heer Prince van Orangien by de Staten van Hollant en West-vrieslant Resolutie was genomen/ hebben hare Ed: Gr: Mog: daer op aenstonts door eenige Gedeputeerden 't selve aen Mevrouwe de Princesse van Orangien laten notificeren / die sulckx voor aengenaem op-genomen/ en den Heer Prins van Orangen de selve gracieuselijck heeft bedanckt. Den 14. passato was zijn Doorl. van Brandenburg doe noch in den Haeg zijnde/ op 't Hof van de Princesse Douägiere van Orangien / dies halven door een aensienelijck ghetal van Gecommitteerden uytte Generaliteyt gecomplimenteert/ daer 't woort door den Heere Wijnbergen wegens Gelderlant/ als d'eerste in Commissie/ wiert gevoert: Men bevont zijn Doorl. hier over met aengenaemheyt aen-gedaen/ als bemerckende / dat dit devuoir onder andere redenen en respecten/ te meer verplichting had om de naeuwer Allian[tie] tusschen zijn Keurvorstel: Doorl. ende het Illustre Huys van Orangien / dat van desen Staet soo veel gemeriteert had/ &c. Den Heer Advocaet Hop was doe verkoozen tot Pensionaris van Amsterdam / Mr. Pieter de Groot den outsten blijvende. Geen kleyne ombrage als of Engelant met Sweden gesterckt in Holsteyn poogden te vallen/ veroorsaeckten/ dat men discoursen voerden om eenige 1000. mannen van dezes Landts Militie derwaerts te laten af-gaen / als Geallieerde van dezen Staet; dan die geruchten zijn by non nihil gebleven. In tegendeel wierden de Fransse Hulp-benden weder na Boxmeer uytte guarnisoenen om na haer Vaderlant te vertrecken/ t'samen geroepen: Want den Bisschop van Munster had reedts den 1. dezer Deutechom en Appel geëvacueert / neffens andere Plaetsen; die van Borculo en Wildenborg op betaling van hare achterstallighede staende/ zijn mede af-gegaen. Den Fransse Gener. Pradel en andere Officieren wierden met Geschencken vereert: Togen over de Brugh by Maestricht na Luyck/ binnen de Stadt/ volghens haer begeeren/ hoewel men buyten de Stadt over de Mase een Bruch had geslagen/ daer sy niet over wilden/ seggende: De goede Vrienden moeten alsoo goet en aengenaem in 't schey-

den als in 't komen wesen: En soo trocken sy door de Stadt; dan alle Steegjes en kruys-Straten daer sy passeerden/ waren met 't Guarnisoens Militie beset; Hare Ruyterye was uyttermaten schoon/ reden met gestropte Rapieren/ d' Infanterye was tamelijck: Omtrent Hamondt komende/ quamen daer juyst uyt Duytslandt na Brabant by de 1500. Croaten/ onder den Oversten Post; De Fransen trocken hare Sabels uyt/ ende lieten de Croaten midden door haer Leger passeeren. Den 11. passato is 't Stedeken Bronckhorst door een Test met vuyr in 't Huys van Burgerm^r. Tieleman van Lozmen in brant geraekt/ en so jammerlijk vernielt/ datter maer een half steenen Huys is blijven staen/ alsoo de wint in een uyr driemael varieerde/ waer door 't ghe heele Stedeken in een korten stont rondsom ontsteken in lichter vlamme stont; daer zijn over de 70. Huysen verbrant/ veele Menschen gequetst/ een Kint verbrande tot polver/ en een Vrou raeckten oock heel bedorven.

Doenmaels sach men voort komen seker Project/ dienende tot wegh-nemingh van alle misverstanden tusschen Sweden en de Geun: Provintien/ 't welck in geschrift wierde ghestelt by de Sweetze Commissarissen/ ende tot Stocholm over-gelevert aen den Ambassadeur van den Coning van Vrankrijck aldaer/ luydende aldus:

PROJECT VAN RECONCILIATIE,

Van de Kroon Sweden mette Vereenigde Nederlanden.

DE Plenipotentiarise Commissarissen N. N. van onsen ghenadigen Heer, den Doorl. ende Machtige Prins *Carolus*, &c. Maken bekent, dat hoewel de oude en nuttige Vrientschap, welcke voor langen tijdt tusschen de voorsz. sijne Coninckl. Majest. en 't Rijck van Sweden, en de Ho: Mo: H. Staten Generael van de Vereen: Nederlanden in vigeur is geweest, zedert eenigen tijt door eenige quade gronden en controversien niet weynig gekrenkt is geweest, nogtans sijne Coninckl. Maj. van Sweden, ende haer Ho: Mo: gedachtig sijnde hoe groot voordeel en versekertheyt beyde Staten getrocke hebbē, so lang de conjunctie vā trouwe en van gemoederen aen beyde zyden gebleven is geweest, begeerig sijnde de voorsz. quade gronden wech te nemen, en de controversien t'eenemael uyt te blussen: Ende de voorsz. H: Staten Generael hebbende tot dien eynde met Volmacht willen afsenden haren extraords. Minister de Heer *Johan Ysbrants,* Raet der Stadt Groeningen, ende Gedeputeerde van de voorsz. Stadt en Omlanden in hare Vergaderinghe: Heeft sijne Koninkl. Maj. over langen tijt gewenst hebbende datte oude Vrintschap mocht herstelt worden, sijne Commissarissen gestelt, met Volmacht, om nevens de voorsz. Hr. Afgesant van de Staten Generael te vereffenen de dingen tegen de welcke de oprechte onderhoudinge en vrugten van onderlinge Vrientschap, voor desen aenstoot schijnen geleden te hebben: En by malkander vergadert sijnde geweest, en de saken van beyde zyden in questie geexamineert zijnde, sijn wy over een gekomen in de navolgende Articulen:

1. Hoewel genoegsaem kenbaer is dattet met sekere Acte van Illustratie, die andersints ghenoemt wort Elucidatie van 't Elbingse Tractaet, den 1. September 1656. gesloten,

floten, soo gelegen is, dat die geen kleyne oorsake der banden van de oude Vruntschap te breken gegeven heeft, en in plaets daer van meenigmael occasie geeft om oneyndelijke krackelen ende quade gronden te veroorsaken, sijnde geoordeelt datter by de Staten veel aen gelegen is dat de selfde na desen te niet ghedaen ende van beyde zyden wech genomen worden: Soo is de selfde door een speçiael ende solemneel Acte geabrogeert, ende met dit Tractaet over-een-gekomen, ende met onderling consent vast gestelt, dat de voorsz. Elucidatie den 29. Novem. 1659. tot Elseneur gemaeckt, verklaert werde, t' eenemael wech genomen, en simpelijck geabrogeert te sijn, en de kracht en het effect daer van t'eenemael en voor eeuwig afgesneden en uytgeblust, en vernietigt als offe nergens gheweest ware; Soo datse na desen niet sal vermogen noch behooren geallegeert, ofte soose geallegeert wort, acht op geslagen te worden.

2. Aengaende de Tollen genaemt Veylgelt, welcke sijn Koninckl. Maj. van Sweden aen-neemt te bewijsen dat op-ghestelt sijn tegen de sin van de voorgaende Accoorden, om de Waren in de Baltize Zee, alwaer 't Rijck van Sweden 't grootste deel van sijne Dominien heeft, te beswaren; Is over een gekomen, dat gelijck als by de Oppermacht van beyde de Staten sonder eenig dispuyt bestaet het volle Recht om te disponeren over alle Lasten en Tollen in haer eygen Gebiedt en Dominien te Lande en ter Zee: Soo oock beyde de Geconfœdereerde effectivelijck na de gelegentheyt van tijden, eñ staet de selfde van haer begeeren oock moghen veranderen en vermeerderen, ten zy nae dezen met gemeen consent anders soude moghen goet ghevonden werden tot het ghebruyck ende voordeel van beyde Staten.

3, Hoewel volghens den inhout van de Accoorden in voorgaende tijden gemaeckt, sijn Koninckl. Majest. geen kleyne somme van subsidien met recht pretendeert, en daer en boven de Compagnie van de Onderdanen van 't Rijck van Sweden soo in Guinea als America, van de Ondersaten van de H: Staten Generael van de Vereen: Nederlanden geen kleyne schade geleden heeft, soo dat hy voor dat ongelijck en door die aen-gedane schaden met recht een groote somme eyscht; heeft nochtans sijn Koninkl. Maj. geoordeelt dat tot herstellinge van de oude Vrientschap tusschen dese Staten behoort, dat alle deze questien weg genomen, ende als op een reyze af-gesneden worden met een sekere somme eens voor altoos te betalen; derhalven is aen beyde zyden veraccordeert, ende van weghen de H: Staten Generael van de Vereen: Nederlanden ter goeder trouwe belooft, gelijck zy uyt kracht van deze tegenwoordige op haer nemen, dat aen sijn Koni: Majest. om dese pretensien eens voor altoos af te lossen, betaelt sullen worden ——— Rijcxds. soo dat terstont na de Conclusie en Ratificatie van dit Tractaet ——— en de resterende behoorlijck betaelt sullen werden tot Hamburgh, wanneer de Vrede metten Coning van Groot Brittanjen geslooten sal zijn: Welcke penningen betaelt sijnde, sullen alle die pretensien welcke op de voorsz. wijsen geeyst sijn, op-houden, soo datse van wegen 't Rijck van Sweden, of van desselfs Ondersaten geensints sullen mogen oft behooren gevordert worden, gelijck zy oock met deze tegenwoordighe renuncieren van alle actien en pretensien, welcke tot desen dach toe teghen de West-Indize Compagnie van de Vereenigde Nedrelanden hoedanig die sijn in-gestelt en gemoveert sijn geweest, of op eenigerley wijs gemoveert soude mogen worden.

4. Hoedanig het Recht is 't welck sijn Kon: Majest. van Sweden toe-komt wegens Bremen, volgens 't Instrument van de Westfaliss Vrede, kan niemant die eenige kennis

van saken heeft, onbekent sijn: Derhalven indien door tegen-stellinghe van de Magistraet van Bremen, zijn Koninckl. Maj. van Sweden met ongelijck getergt zijnde, zijn Recht niet anders dan met Wapenen kan krijgen, is hier mede gestipuleert, dat gelijck als de H: Staten Generael van de Vereenig: Nederlanden bekennen dat zy in geen Verbont met andere verbonden zijn, waer door sy gehouden sijn eenige Vyanden van Sweden eenige hulp met raet of daet te doen; Indien sy eenighe gemaeckt hebben, sy affirmeren dat sy daer van t'eenemael renuncieren; So verobligeren sy haer ter goeder trouwe dat sy veel min de voorsz. Stad Bremen eenige assistentie, directelijk of indirectelijk, in 't openbaer of in 't verborgen, door haer selven of door haer Ondersaten sullen doen.

5. En soo salder volgen een eeuwige vergetentheyt van alle voorgaende controversien en quade gronden, en sal yder zyde arbeyden datte oude Confidentie en onderlinge Correspondentie tussdhen beyde de respective Staten en hare Ondersaten herstelt worden: En sullen soo in andere dinghen de Verbonden voor desen op verscheyde tijden geconcludeert en vernieut tusschen sijn Konin: Majest. en de H: Staten Generael van de Vereen: Nederlanden blijven in haer volle vigeur; voornamentlijck sal 't Verbont van 't Jaer 1648. en des selfs Articulen in haer eygentlijcke en aldaer begrepen ghehouden worden, als zijnde 't voornaemste en onbeweeglijck fondament van een nauwer vrientschap en nootsakelijckheyt; En sal 't Tractaet van 't Jaer 1656. tot Elbing gemaeckt, (uyt-genomen 't geene hier daer in verandert is) van gelijcke weerde met die gehouden worden, behoudens 't geene dat in 't eerste Articul van dit Tractaet gestelt is; als mede in alles de Conditien van 't Verbont den eersten Maert van 't voorleden Jaer in-gegaen met den Coning van Groot Brittangien.

6. Dese fondamenten gestelt sijnde, belooft zijn Con: Majest. zijne Mediatie vrundelijck te willen presenteren aen de partijen die nu in Oorlog zijn, en dat hy alle mogelijcke vlijt sal aen-wenden, datter wederom Vrede moge gemaeckt worden.

7. 't Gebruyck van Navigatie en Commercie sal vry wesen, so dat wanneer Paspoorten in tijt van Vrede of Oorlogh getoont worden, de Schepen en de Menschen daer in sijnde, vry sullẽ mogẽ haer reys vervorderen, sonder eenig verder ondersoeck of beletsel.

8. Het sal oock zijn Kon: Maje. van Sweden geoorloft zijn in de Landen van de H: Staten Generael van de Vereen: Nederlanden Coopvaerdy-Schepen te koopen tot allen tijden daer uyt te brengen, en de selfde, of andre Schepen die op andere Plaetsen gekocht sijn, in de Havens van Sweden te senden; welcke de voorss. H: Staten beloven niet alleen van alle gewelt van de hare te bevrijden, maer oock alle faveur te betoonen.

9. 't Sal oock zijn Con: Maj. en zijn Ondersaten geoorloft zijn vryelijck te varen en haer Commercie te drijven in de Gewesten die de H: Staten Generael van de Vereen: Nederlanden besitten in America, of in West-Indien, of in Africa, of diese na desen soude mogen krijgen, mette selve vrijheyt als 't toe-gelaten is, of soude moge worden, aen andre Geconfedereerden van de Vereen: Nederlanden, en aen 't Volk dat eens met haer is.

10. De questien van particuliere Persoonen sullen gedecideert worden volghens den inhout in de Accoorden begrepen, en gedecideert sijnde, sonder verder uytstel geexecuteert worden: Maer specialijck op de sake van Groot Jan tegen de Krybus eenmael gedetermineert worden, is aen beyde zyden goet gedacht en geapprobeert, dat door authoriteyt van de Opper-Magistraet van de partijen, eenige verstandige en vrome Mannen, van beyde syden verkooren sullen worden tot arbitrage en Acte van Compromis,

welcke

welcke tot Hamburgh na 6. Maenden van de conclusie van dit Tractaet af, volgens de ghewoonte in Compromissen, van beyde partyen kennisse sullen nemen, en soo de sake in questie finalijck af maken ; De saecke gedecideert sijnde, sullen beyde zyden van de Geconfœdereerde arbeyden datze terstont geexecuteert worden.

11. Alsoo dese Reconciliatie en herstellinge van Vruntschap yverig gepromoveert en geprocureert is door vlijt en arbeyt van sijn Alder-Christel. Majest. is mede versocht tot meerder sekerheyt daer van in toekomende tijt, dat de Guarantie en onderhouding van de dingen welcke nu gestatueert en besloten sijn, sijn voorsz. Koninckl. Majest. gecommitteert sal worden, op dat dese Reconciliatie met alle yver ghehouden, en de getrouwigheydt van het veraccordeerde gemainteneert worde door sijnen Raet, Authoriteyt ende Macht, soo het van noode is.

De Republijcke van Genua siende dat men by nae de geheele Weerelt over in dese Eeuwe by d'Europise Monarchen niet anders en beoogde/ dan om de Vrije Staten en Koop-Steden ware het mogelijck/ van hare Traffijcke ende Zeevaert te ontseiten / ende die over te planten in Coninckrijcken daer de Commercie door eene Voix of al of niet gheluckich wiert ghemaeckt: Sonden aen den Keyser van Turckijen haren Gesant Durazzo, om / dewijl men soo weynich ghetrouheydt onder de Christenen vandt / meerder woort-houdingh by de Mahometanen (die om geen saeck en willen zweeren) te vinden in dat geene waer over de Christen Princen elck met 't gepretendeerde hoogste Recht, heden so veel Christen Bloet om dat arme pro ipso storten: De Gesant dan / vertrock nae Livorna/ daer hy sich toe-gerust had/ na Constantinopolen / onder veele rijcke Meubelen tot wellekomst mede voerende (hadde sich upt last van den Senaet gekleet in Genuees habijt/ dat is/ op zijn Rooms met een langhen Rock van root Carmosin Velours/geboert met Hermijntjes/gelijck hy van de selve voering en oock van Sabels mede voerde al in gout geborduyrde Klederen:) Onder de Presenten die hy voor den Grooten Heer/ Primo Vizir / en de grootste Turckse Ministers mede nam/ waren daer: Twee groote Christaline Spiegels, om-wrocht met Rots-werck, ende op dat fatsoen mede twee Kandelaren, daer by noch twee heldere Luchters van zuyver kristal: Een Conincklijcke Zit-stoel van Silver, de voeten van kristal, geciert van veele goude en silvere figuren: Een korale Schrijf-Cabinet, de çiersels en van gout en silver: Twee groote Silvere Corven: Diverse Monsters van Vremdigheden, daer nevens 't Register des selfs, houdende aen 't Turckse Hof, en een grooten Gouden achtkantigen Tafel: Noch zes wat kleynder, met omslagen van de selve stoffe: Ses Kassen vol vergult Lynwaet, gelardeert, van de schoonste drooghe Confituren: Ses geparmuseerde Toletten met goude kanten: Veel korale Braseletten, omwrocht van gout en zilver: Twaelf kristale Boutteillies vol wel-rieckende Wateren, gestelt in een van Schiltpadden beene in geleyde kelder, met zilver en gout: Veertigh groote Toe-stellen in rooden Carmosin, van gouden gekant en geborduert: Noch twintigh van gout en zilvere Zatijne stucken: Idem 100. van Flours, Damast, Satijn, Taffa, ende andere Zyde stoffen, van de beste Genuesse Werck-lien; Alles op vier Tonnen Gouts geschat.

JULIUS 1666.

DUs socht het Genuees Italien proffijt door Geschencken / ende dat selfs by Zarazijnen / verre van daen / dat sy als Christenen haer even naesten souden hebben willen verongelijcken / gelijk Engelant dede / dat nu geworden was in plaets van Beschermer / een bederver / een nijdige op zijn Buyrmans Welvaert. Den Paus dan / hoewel seer zwack / verheugde sich nochtans / datte Ketters elckander soo hekelden / en veele Cardinalen op zijn doot hoopende / echter bedroghen waren / den Paus bleef en is noch. Ter contrarie storf binnen Romen van een pestige Koorts zijn verheven Neef Prins Pamfilio / maer 44. Jaren out / hebbende met zijn Gemalin de Princes Rossano een soo prachtig Leven gelept / als opt yemant : Men bracht zijn delicaet Lichaem / nu doodt / wel op zijn verheven Pallais Navone / maer 't selve als ydel / wiert den naesten dagh in de Kerck St. Agnes sonder eenige Ceremonie begraven : Zijn Testament bestondt in dese groote kostelijckheden :

AEn zijn eenige Zoon Dom Jan Baptista , Hertoghe van Carpineto , maeckt hy zijn Eerst-geboortens Recht, verkregen van Paus Innocentius de X. zijn Oom maeckte hy de Vooght, en de Renten daer af.

Aen de Prinçesse Rossano zijn Vrouw 1000000. *Kroonen.*

Aen zijn twee outste Dochters elck 60000. *Croonen , ende aen de Jonghste soo veel, met al de Gesteenten.*

Aen zijn gemeene Huysgenoten 3000. *Croonen,*

Aen de Gereformeerde Augustijnen 6500. *Croonen, om te verbouwen haer begonnen Kercke van St. Nicolaes de Tolentin.*

Aen de Iesuijten mede 8000. *Croonen, om haer Kerck van St. Andries te voltrecken.*

Idem 3500. *Kroonen, tot het Silver Servis dat hy aen de Kerk van St. Pieter in Vatican had beloost.*

Noch 400. *Croonen 's Jaers Inkomen aen de Kerck van St. Agnes.*

Aen den Paus een seer kostelijcke Tafel, oock aen den Cardinael Gigi, en aen andere Prelaten, willende, dat die daer voor tot rust van Siele 7000. *Missen wilden doen.*

Zijn Geestelijcke Pensioenen maeckte hy een van 12000. *Kroonen aen zijn Outste Soon , daer Benedetto zijn tweede Zoon een van* 9000. *behoudende noch een van* 3000. *ende al zijn Meubelen.*

Den Spaense Cardinael Sforça, als Gesant Caracter van Coning *Carolus II.* van Spangen aen 't Spaense Hoff ghekregen hebbende / had gehoor by den Paus om de investiture van 't Coninckrijck Napels / daer over veele andere Cardinalen seer moeylijck waren / en 't selve poogden te beletten / als een sake haer nadeelig / maer also 't selve een oude beloste was / en de Paus daer mede voort ging / mosten de gestoorde haer selfs met haer selfs versoenen.

Den

Den Heere Keurvorst van Brandenburgh wierde den 18. deser op 't Slot van Kleef geboozen een Jonge Prins/ ende Gedoopt/ daer Peters af waren/ den Coning van Denemarcken/ Kur-ments/ Duc de Nieuborg/ en Duc de Holsteyn Gottorf/ voor Peeten/ de Weduwe Hertogin van Simmeren/en de Princesse van Saxen Altenburg: De Hertog van Mecklenburg sijn Blauwe Charter gequiteert hebbende/ heeft sich oock weder gekeert tot sijn eerste Religie en eerste Gemalinne. De Ingesetenen van Maegdenburgh geensints een Beleg van haren Heer willende afwachten/ (oock gedenckende wat onheyl de militaire aen civile voor heen in hare Stadt ten exempel van alle de Weerelt hadden gepleegt/) schoven weg de Kur-brandenburgse dreygementen/ die haer reeds als geblockeert had gehouden: Dus accorderen sy/ en nemen Coll. Smit met 1000. Soldaten binnen/die sy hare voornaemste posten in gaven/haer oock verbonden/om selfs dit Guarnisoen te onderhouden/doch hier tegens stont men haer toe 't meestendeel dat sy tot herstellinghe van hare Coophandel en hanthavingh harer Privelegien waren eysschende: Daer na hebben sy trouwe aen zijn Doorl. gezwooren. Men begost doe tusschen Curbrandenburgse en Nieuborgse Gecommitteerden in 't Cleefse Lant te handelen/ over de Vrijheyt der Protestantse en Roomse in elcx Religie/ so in 't Gulicker Lant/ als in Kleve/ de eerste by-een-komst was te Grinlinghausen/de tweede te Dusseldorp/ daer men van Dormaghen de Resolutie der Stenden die veel Gochs graveel en Adelheyt in 't hooft hadden/ gelijck sy in Hollandt oock wel getoont hebben/ tot nadeel van veele Godvruchtige te vergeefs lang moost afwachten/ meenende alles af te wercken als in 't Jaer 1614. Onderwijl vluchte Kur-Ments om de stercke graserende Pest/ uyt zijn Stadt naer Wirtsenborg/ want daer storven 's weeckx binnen Ments nu wel 300. Menschen/en na advenant langst den Rijn op de minste Vlecken/selfs tot Spiers/ waer door uyt Swaben en Beyeren den gantsen Coophandel wierde gestupt/ want den Rijn/ den Moesel/ en Donau waren geslooten: Kur-Trier siende Cobelents en al de schoone Rijnkauwer Gewesten besmet/ retireerden mede. Men maeckten doe een eynde van de Tractaten metten Bisschop van Munster tot Northorn in het Graefschap Bentheim/ daer al de ongedecideerde Poincten wierden af-gedaen/ soo van wedersijts gevangenen als van Contributien/ neffens de inclusie van de Princesse ende Stenden van Oost-Vrieslant/ &c. De Fransse Kroon vernieuwde doe haer Tractaet met Sweden/ ende gaf aen des selfs Gesant te Parijs 100000. Kroonen/ het welck eenige maenden soude dueren.

Vranckrijck hoorde doe van 't Eylandt St. Christoffel en de Barbados/ hoe datte Engelse Gouverneur Sr. Vanis tegens de aldaer woonende Francoisen ordre had gekregen van Withal/ onder pretext/ dat alsoo Vranckrijck den Oorlog aen Engelant eerst hadde verklaert/ hy Gouverneur oock nu alle Francoisen als Vyanden aldaer soude handelen/ ende haer door den Deegen doen passeeren/ al eer de gem: Francoisen kennis van dese Declaratie/ en van

den

den Oorlog kregen: Sr. Ramoy/ Overste der Franse/ dit verstaende/ versamelde zijn Natie/ trocken op/ en staken het derdendeel der Eng. Packhuysen en Woolens in brandt: Het was al den 30. April mettet lumieren van den dag/ dat dit door 400. Francoisen seer schielijck aen 't Quartier van Cayonne wierde verricht/ de Enghelse wel 600. sterck/ vluchte schandelijck/doch quamen daer nae weder den strijdt hervatten / zijnde geconjungeert met die van Milleton/ dan sy ten tweede mael in route geslagen/ soo datse verstropt wegh loopende/ terstondt haere Spijckers en Huysen en Plantagien geplondert/in brant ende bedorven sagen: Daer na zijn sy door een derde Battaillie uyt het gants Eylant geslagen/ verliesende haren Leytsman en 1500 Inwoonders/ al haer Forten en Wapenen kregen de Francoisen: Om welck succes te vervolgen/ in Julio onder Monsr. de la Barre met 6. Schepen vol Volck/ en 3. van Oorlogh/ van Rochelle derwaerts zijn ghezeylt. Vranckrijck dus met recht tegens hare verongelijckers vigilerende/ voer oock voort mettet graven van 't Nieu Canael by Narbonne: Den Coning dede aen de Cape de Crette om de Commercie in Languedocq te favoriseren / een bequame Zee-Haven tot veele Schepen maken: Den 29. dezes wiert aldaer den eersten Steen aen dat groote werck ghelegt: De Geesten voor-spoockten aldaer met diversche modellen de toekomende Welvaert van soo heerlijcken saeck voor Vranckrijk: Onder anderen wierde een voort-gebracht van geschildert Yser/konstig van Architecture/ vertoonende een gheheel volboude Stadt/ daer in seer curieus gewrocht het Afbeeltsel des Coninghs/ tusschen twee Colommen/ met diversche inscriptien ter eeren den Franssen Monarch: Den eersten Steen/ die den Bisschop Zegende/ uyt den naem des Koninghs gelegt wesende/ sach men daer aen gehecht een Medaillie van zijn Majesteyt / waer rondsom deze woorden stonden: Tutum in importuoso Littore, Portum struxit. Dezen Steen wiert als in Processie tot op het kantje van de Zee gedragen / ende aldaer hy soude blijven vast gheset / onder het ghelupt van alles wat Bosvolver laden kon/ Trompetten en Tambouren/ en de keele van Vive le Roy.

Den 25. dezes storf HENDRICK van LORAINE, Graef van Harcourt/ Groot-Schiltknaep van Vranckrijck / als mede Gebieder van Anjouw/ out Ses-en-sestigh Jaer / de doodt overviel hem 's Avonts seer haestigh in de Abdije van Royaumondt / toe-behoorende aen een van zijne vijff Soonen: Hy is geweest een dapper Krijghsman/ die Vijfthien Jaeren in het Noorden teghens de Protestanten het bewindt had: Hy was oock een yveraer in den Ongarisen Krijgh / en droech sich manhaftich in den Slach van Praagh: Van zijne manhaftigheyt zijn blijcken te St. Jan de Angeley / te Montauban / op l' Isle de Ree / ende te Rochelle / aldaer hy onder les Enfans Perdue maer een Volontaris was / seer loffelijck naer de Fransse mode / sich in het alder-gevaerlijckste periculiterende: Dit dede Coning LOUYS de XIII. in het Jaer 1636. hem resolveeren om hem Ghebieder te maecken over de Schepen die een Aenslach voor hadden op de Eylanden St. Honorat ende St.

St. Margriet; door Cazal betoonde hy zijn courage/ als oock in de Battailjes van la Route/ van Quiers/ en in het weder winnen van Turin; So dede hy in Catalonien/ en de Veltslagen van Lucerne/ en in 't beroveren van Batagnier? In somma daer waren weynig voorvallen in 40. Jaren geweest/ of hy had sich daer als een Krijgsman betoont. Uyt ordre van den Allerchristel. Koning had binnen Roomen doe den exellensten Schilder en Beeltsnijer een Academia op-gerecht/ alwaer hy door op-gherechte Modellen/ veranderingen van gesichten/ en schaduwen/40. jonge Fransse Knapen onderwees/met bevel / omme niet eerder nae hun Vaderlandt door wel geinstrueert te zijn/ te keeren; dit niet alleen een groot bewijs zijnde datte Fransse Majest. een genereus beminder van dese loffelijcke Konst was/ maer oock t' eeniger tijt in zijn Rijck het allerbraefste Pallais des Weerelts soude ondervangen te bouwen/ want/ *daer Gelt, Konst, voornemen. en Materialen zijn,wat werckt men daer niet uyt?*
Engelant groote hoop op den Graef van Sandwich stellende/ had geduerich die ghedachten/ dat hy te Madrid of de Vrede met Portugal soude uyt wercken/ of de jalousye tegens Vranckrijck in scherpen: Hy Sandwits was wel heus/ maer by veele gants niet bemint/ alsoo den aert der Spangiaerden wat anders is als de veynserye der Enghelsen: Desen Graef Sandwits wierde om mede te spreken / tot Commissarissen toe-ghevoegt / Duc de Medina de las Torres, de Graef Peneranda, den Biechtvader van de Koninginne,en Dom Pedro Fernandez del Camp,Secretaris van Staet: Na dat hy te vooren 9. dagen na gewoonte op kosten van Spangien was getracteert geweest / om sich onder die tijdt tot zijn Intrede te bequamen/ 'twelck hy te Paerde wilde doen/maer 't Hof weygerdent; Dus had hy particulier gehoor by de Coninginne/ daer hy sich/ soo men zeyde/ uyt-liet van te willen handelen van een offensive en defensive Ligue met Spangien te sluyten, tegen wedersijts Vyanden: Daer andere by voegden / sulckx onder pretext van de Nederlanden tegen Vranckrijck te protegeren, bequamelijk konde geschieden: En om den Saus noch lieffelijcker op te smucken/ was seer considerabel, dat Madame d'Aumale door Vranckrijck aen Portugal gehecht, niet alleen een groote hinderpael aen de desseynen van Engelant was,maer veel meer aen Spangien, die men daer door konde beoogen, niet anders te soecken, als van de syde van Portugal Castillien geduerig door auxiliare Troupen en Scheepsmacht in al'arme te houden, ten eynde sich onder de Vrienden gesterckt, by de Vyanden formidabelder te maken.

Cato segt deswegen wel: *Prospice, qui veniunt, casus hoc esse ferendos:*
Nam levius lædit, quicquid prævidimus antè.

De Turcken langhs hoe meer het Christenrijck bespottende/ wijl zy onder de voornaemste der Christenen 't verloop/ ja onder de grootste een schandelijck leven vernamen/ en die om de Buyck, de Beurs, en eygen koppigheyt volghden haer lust, en verwaerloosden 't al-gemeen; Lachten de Venetianen in dese maent uyt/ wanneer sy met eenige gedagten en hoop daer van onder de Vizirs creatueren spraken: Had den Minister yets onder een glas Wijn gesept/ dat was doe in vrolijckheyt/ maer op geen andere conditien en was den Grooten Heer te bewegen als / Dat Venetien de Fortresse Suda demolieerden, en 40. Jaren lang alle Ja-

ren een Millioen Florijnen aen den Grooten Turck contribueerden: 't Welck so veel als een gesang was/ wy en willen geen Vrede: Zy hadden eenige Morlacken die quaet Zarazijns zijn/ gevangen/ en na Constantinopolen gevoert/ aldaer men de selve dreygden te doen sterven/ of datse mosten Turcx worden; eenige onder pretext van den doot te ontvlieden/ resolveerden te werden gedwongen Turcx/ d'andere die weygerden/ sloot men op in 't Seraglio als Slaven/ die men daer na op de Galeyen versont. 't Gebeurde in dese tijt/ dat binnen Milaen in de Corps de Guarde van 't Pallais Reael seecker Vlaems Vrouwtje/ en Suster aldaer van drie Archiers van 't Hoff/ door een ander Archier met woorden te diep en haer eer aen-getast zijnde/ zy ghewapent met 2. Pistolen/ haer na 'tgem: Pallais begaf/ alwaer sy in 'tgesicht van meenigte Menschen den voorsz. Archier/ haren affronteur/ met een Cortelas door hieu/ en daer op met een Pistool door schoot/ de Guarde en belette haer niet eens/ siende so een Vrou als een Krijgsman ageren/ hoewel sy gegrepen/ doch uyt Pardon van de Keyzerinne Bruyt daer na met een bannissement is begenadigt geworden. De groote hitte van desen Somer/ droogden soo hevig het Lac van Mantua uyt/ dat mits den grooten stanck de Lucht omher die Gewesten so bedorven wierde/ datte Hertoginne uytte Stadt weeck/ vermits de sterfte/ die daer tot eenige honderden 's weecx/ dagelijckx meer ende meer toe nam. En ter-wijl dese plagen van den Hemel daer af vielen/ verstoute sich noch een Inqui-sitie-beul van Roomen te Milaen aen te treden/ even/ als of dese straffen door de Ketteryen des Volcks af quamen: Maer de voorsz. Hertoginne wel we-tende dat dese Signoor was een Avarus/ en die als d' Insiquiteurs maer schrobbers zijn die eerlijcke Familien om hun goetje te incorporeren, quamen bespringen/ weygerden desen Vent het in-komen in haer Landt. Mahomet Gerey, Keyzer der Chrijmisen Tartaren/ zijnde een seer machtich Volck/ is in dese Maent door de naest-gelegen Turcken gantsch uyt zijn Rijck gejaegt: Invoeghen hy om sich te salveeren met alle de Princen van zijn Geslacht na de Circassianen moste vluchten: Op zijnen Throon hebben de Turcken ge-plaetst Assangery, Soon van Ciokan, Gebieder op 't Eylandt Rhodis: Van die tijt af hebben de Zarazijnse Turcken doende geweest om Bruggen over de Reviere Nitro te timmeren/ om van dien kant d' Ukranie/ Poolen/ en geheel Christenrijck (indien mogelijck) te overloopen: En voorwaer dat heerlijck Kooren Landt/ het prachtich Poolen stont midts haer eyghen verdeeltheden noyt erbarmelijcker tegens 't gewelt der Turcken als nu.

De Gedeputeerden van de Duytse Stenden op den Rijckxdag te Regens-burg/ siende dat men haer van dag tot dach uyt stelde/ schreven aen den Key-ser/ en klaegdē over dese dilayen/ versoeckende eens tot een besluyt en afscheyt der Rijckx saken te komen/ of datse anders na ordre harer Principalen/ ghe-houden waren af te breken/ ende na Huys te keeren: Als derwaerts verlan-gende/ wijl toch Venetien/ en gants Italien/ seer verbaert door de Pest/ den Handel met die van Bohemen/ Frankenthal/ Norimberg/ Gulik/ Coblents/ Constants/ Ments/ Munster/ 't Bisdom Porza in Crayenborg/ Auseck/ oock Engelant/ Amsterdam/ Utrecht/ Gelderlant/ Vlaenderen/ doch speciael met

die

die van Duynkercken/ Oostende/ Brugghe/ Theonville/ Bologna/ Keulen/ Francfort/ en elders verboden / wierden oock beducht dat het oock wel licht hare quytscheldinge niet lang en soude zijn: Meeter Landen/ als/ Pignarole/ in Griecken/ als te Athenen/ te Madon/ Coron / en Adrianopolis / was de contage al veel vehementer.

De Keurvorstel. Prins van Heydelberg nu getreden in zijn 15. Jaer/ communiceerde den 13. Juny/ na dat hy daegs te vooren/ hoewel soo jongh/ was geexamineert in presentie van de Doctoren van d' Academie/ en alwaer hy in 't by-wesen van die van den Hoogen Raet van zijn Keurv. Doorl: in 't Latijn seer geschickt antwoorde/ somtijts na de Logicale manier/ de grootste stucken en Vragen van den Cathechismus explicerende/ tot seer hooge verwonderinge van al die daer tegenwoordig waren: Hier op van yder de geluckwenschinge/ zegeninge/ en toe-stemminge ontfangende/ vereerde hem zijn Keurv. Doorl. met een Diamant-Ring/ waerdig 2000. guldens. Over Duytslant arriveerden den 23. passato van Romen binnen Hamburg / de gewesen Sweetse Coninginne Christina / om (soo men seyde) te naerder by te zijn op hare Inkomens in Pomeren / en andre speculatien op de Sweedtze Wapenen: Latende haer wel gevallen de Tractementen van den dappere Veltheer Wrangel / en van Graef Koningsmarck / soo als die van Stocholm voor Gesant wegens Sweden na Vranckrijck over de Elve quam gereyst.

Sekere Boer in Oost-vrieslant/ in 't Ampt Stickhuysen/ genaemt Omme Volckers / vondt ter halver Maent op een woesten Acker Landts / aen een grooten Moolen-werfs vuylnis-hoop / by een vervallen Heeren Huys / een zwaren Gouden Ringh / weghende 4. Loot / daer op stonde het oude Oost-Friesse Wapen met dese Letteren V. G. T. O. Hy gaf de selve aen Bucho Wiarda/ Secreten Raet en Amptman te Lier / die de selve aen de Vorstinne van Oost-Vrieslant presenteerde: Men oordeelde uytte boven-staende Letteren / dat dese Ringh is geweest de Pitschier-Ringh van Graef Ulrick de I. Immers uyt het zwaer gewicht/ was het waer / datte Ringh van voorettelijcke Hondert Jaren in een Eeu most gemaeckt zijn geweest / wanneer men soo gesochten stof soo veel niet als nu en most kennen.

Het en was niet alleen te Brussel datte Engelse affronteerden over de Victorie van de Nederlanders tegens haer van den 14. Juny haer Ho: Mo: Ministers/ maer oock te Stocholm konden sy niet dan met scheele oogen aen sien datte Gesant Ysbrants, en Heynsius, Resident daer ten Hove wegens de Geun: Provintien/ lustig vuyrden/ en daer na seer magnifijck tracteerden de Ministers van Vranckrijck/ Denemarcken/ Brandenburg/ en van Lunenburgh: Evenwel d' Engelse aldaer om te betoonen datse noch niet doot waren/ schooten in spijt sommige Vuyr-pijlen af/ om hare Creatueren te doen ghelooven datse soo grooten verdriet in haer verlies niet en hadden: Dan te Livorno/ te Genua/ te Madrid/ te Cadix/ Parijs/ Rouaen/ en op veele andere plaetsen daer haer Ho: Mo: Ambassadeurs drie dagen lang vuyrden/ wierden de Engelse die hun doe vertoonden / by alle Vreemdelingen niet soberlijck uyt-ghelacchen;

lacchen. In Denemarcken branden alle des Kroons Zee-Capiteynen tot glorie der Nederlanders vijfmael haer Canon uytte Schepen los / en de Koninginne van Denemarcken hielt een seer kostelijcke vreugde-Maeltijdt / alwaer sy tracteerden den Coning en de voornaemste van 't Hof: Over welcke vreugde de Holsteyners / die alreede haer beste Goederen van 't platte Landt uyt vrees van een plondering der Engelse in de vaste Plaetsen gebergt haddē / nu van alle sorge scheenen ontlast. Hamel Bruyninckx, hare Ho: Mog: Resident op den Rijcxdach te Regensburg / vuyrde oock seer heerlijck over gemelte Victorie / met een aensienelijcke Maeltijt / daer verscheyde Cur-furstelijcke en Furstelijcke Afgesanten present waren / daer waren in 't gesicht van duysende Menschen groote quantiteyt Peckdonnen en Flambeaux aen-gesteken / daer wierden 3. vertooningen van Machines gesien / Musicanten / Trompetten / en Herpaucken gehoort / te weten: In de drie Machines wierde door faveur van Keers-lichten vertoont / eerst haer H: Mo: wapenen met hare couleuren / de welcke door een vlieghende ende Basuyn blasende Faem / met een Laurier Krans wierde gekroont / neffens dese Inscriptie op de kanten:

DETRAHIMUS DOMINOS ORBI SERVIRE PARATO.

Dat is, De Weerelt tot Slavernye bereyt, ontrecken wy de Meesters.

In de tweede stondt:

PLAUDITE GENTES.
DEO VINDICE, SPRETAM POST PACEM, MARE IN LIBERTATEM, TOTI EUROPÆ, VINDICATUM.

Dat is, Verheught u alle Volckeren.
Na dat de Vrede versmaet was, is de Zee met Godts hulpe, voor gantsch Europa vry gemaeckt.

In de derde stondt:

VICTORIA NAVALI CONTRA ANGLOS PARTA, PRUDENTIA ET VIRTUTE BATAVICA, Ao. 1666. MENS. JUN.
EUROPA PLAUDE.

Dat is, Door de Scheeps-Victorie tegen de Engelzen, by de Kloeckheyt ende Manhaftigheyt van de Bataviers, in Junius 1666. verkreghen.
Verheught u Europa.

't Welck alles in tegenwoordigheyt van ontallijcke Menschen / seer Heerlijck om sien / en verheugelijck om by te woonen was.

Te Parijs gaven hare Ho: Mo: Ministers den 29. een treffelijck Bancket over de selve Victorie / aen de voornaemste soo Hollandtze als andere Adel: Alwaer men niet en vergat de ghesontheden van de Coning / de Coninginne / den Dolfijn / de Staten Generael / den Coningh van Denemarcken / Kur-Brandenurgh

Brandenburgh/ Lunenburgh / ende alle andere goede Vrienden / onder een curieus geblaes op Trompetten/ en 't geduericħ roepen des Volcks van Vive le Roy, selfs was den besten Wijn voor 't gemeen laten loopen / en dat soo veel en aengenaem/ datte nacht voor veele al te kort was.

De Enghelsen selfs bekenden daer nae hun groote Nederlaghe / te weten: De Engelse Gevangens waren 4000. / daer en tegens hadden de Nederlander niet boven de 400. dooden / doch tamelijck ghequetsten: Den Franssen Graef de Guiche was een weynig in dit Gevecht gequetst door een Splinter in zijn Schouder/ den Prins de Monacho / Monsr. de Saubran, en de la Frete, droegen sich braef in dit Gevegt. Hier en tegens bekenden de Creaturen van Withal/ Dat behalvens de Schepen de * Swifture, oft Elisabetta Regina, gevoert by Vice-Adm. *Barclay*: 't Fregat de Convertine: De Harvertuyn: Sevenwolden: Nagelboom: 't Wapen van Schotlant: En de Swarte Bul, alle in Hollant op-gebracht, zy noch hadden verlooren de Henry, Happy Returne, Moncke, en de Loyale Subject, die of verbrandt ofte in de grondt gheschooten zijn: En datze behalvens 't ghebleven Volck op ve voorss. hare ghenomen en verongheluckte Schepen, noch op de reste van hare Vloot bevonden 521. Dooden, en 1240. Gequetsten, &c. Zy maeckten doen de Lieutenant van de gebleven Henry Capiteyn op de Ruby, om dat hy over sprong in 't gevecht op een Holl: Brander/ die Vice-Adm. Harman ontfonckt soude gehad hebben/ maer door dito Luten. aerdich af-gezwingelt wiert: En hy sprong uytte vergeesse Brander weder in Zee/ van waer hy weder aen zijn Schip zwom: Daer en teghens hebben sy 10. van hare Zee-Capiteynen over hunne bloohheyt gedeporteert. Den Koningh was over dese Battaillie seer moeylijck/ komende van de Vloot/ daer hy den slechten stant gesien had/ by nacht weder stil binnen London: Niemant mocht op pœne van 't leven op 6. mijlen daer omtrent / noch niemant van boort komen: Den Hertogh van Jorck sprack seer hoog van revenge te sullen halen/ &c. En zijn Majest. luysterde terstont/ als hy hoorden door den Chamberlain / datte Stadt London hem 10. Tonnen gouts wilde verschaffen/ niet om den Vrede met Hollandt/ maer om den Oorlog aen te blasen/ en gaende te houden; Ja men noemde 17 Burgers van London die elck 10000. gulden daer toe wilden geven / mits dat dan oock elcke Raets-Heer mede nae advenant zijner middelen soude opschaffen: De Printesen in Londen gaven mede een versoeck over aen den Lt. Major/ dat onaengesien sy een Oorlog-schip voor den Coning op haren naem hadden gebout/ daer op soo grooten sterfte/ en Neeringloosheyt was gevolgt/ dat sy noch niet en wilden weygheren/ als men toch ter Zee soude pressen/ dat men van twee Printesen op een Winckel werckende / maer een soude nemen tot dienst zijns Maj. &c. Men sont datelijck uytte Engelse guarnisoenen 720

* Dit Schip van Willem Barclay/ Vice-Adm. van de Witte Vlag (Swager van Duc de Jorck/ en noch maer 2. maenden getrout geweest/ en Schoon-soon van den Cancelier Hijde) voerde 72. Canons/ als 58. metale/ daer onder diverse van 15. voeten lang/ 14. Ysere 36. ponders/ op alle de stucken waren dese letters gegoten: Elizabetha Regina Angliæ: En achter op de Spiegel binnen een Roosekrans stont het Engels devijs/ Honi soit qui mal il pense: De Convertijne voerde 52. en de Harvertuyn 46. st. /de leste was nieu met J. Smit uytte Straet gekomen/ en had noch diverse Stuck-goederen in; dese 3. Prijsen sijn in Goeree op-gebracht/ en de andere 4. in en voor Tessel.

Lant-Soldaten na de Engelse Vloot/ die 27. in Norbay/ 21. te Scheernesse/ 17. te Harwits/ en 15. te Gunfleet laghen/ en 21. op de Revière/ en men ordonneerde sonder omsien alle Engelsen/ Schotten/of Yren op te knoopen/die onder eenige gevangens ofte gebergde wierden gebonden van Vyanden schepen: Ja men gaf last aen de Gebieders in alle Zee-plaetsen alle Enghelsen soo die van boort liepen/ datelijck neder te houwen sonder genade.

Den 16. July was tot St. Jamets te London gedoopt het Soontje van Duc de Jorck/ door den Aerts-bisschop van Cantelberg/ en wierde genaemt Charles, Hertog van Kendale. Den Coning gaf doe het Secretarisschap in de Latijnse Tale/vacant mits de doot van Sr. Franshaut, aen Nicolaes Oudart, Secretaris van de Princesse Douägiere van Orangien. Den gewesene Gener. Desbourg / op Acte van 't Parlament in Engelant keerende/ wiert te Dover gearresteert/ alwaer men hem examineerden: Hy zeyde/ zijn Vrou was komen besoecken; doch wierde na London / en soo stillekens in den Towr ghebracht / alsoo men beduchte hy yets anders tegens 't Gouverno voor hebben mocht. Op die tijt was te London eenen Fransman Parest/ Burger/ Coopman/ en geadmitteerde om te handelen over de Franse gevangens in Enghelant/maer had (gelijck de Engelse hem beschuldigden) onder dien deckmantel den Heer Colbert alle secreten van 't Engelse Hof over-gebrieft/ so wiert hy al mede by Desbourg Burger van den Tour gemaeckt. Een ander Potentaet Markuy/ Richter en Lutenant in Middelsex / oock Schencker van Duc de Jorck den Graef Arlington met naspraeck geschandaliseert hebbende/wiert van al zijn bedieningen ontset/ en uyttet Hof gebannen. Terwyl bleef de Coninginne van Enghelandt noch al teertjes en niet saluber: De Wateren van Tunbridge op 't aen-raden van haer Dr. Quarterman nuttigden sy dagelijcx. Het Schotse Regiment uyt Vranckrijck versonden/ was nu maer 300. koppen sterck in Engelant gemonstert/ den Vendrich/ hoewel eenighe Soon van den Lt. Colonel/ wiert echter om zijn jonckheyt uyt-gemonstert. Men nam doenmaels geen kleyne ombragie van mistrouwen op Vranckrijck / wijl een Aenslag by de Engelse wierde vermoet van die kant op de Eylanden Jarsay en Guernsay ondernomen te zijn gheweest; de Engelse beschuldigden in haer Lanteenen Vaucourt/ Gouvern: van Chausy/ dat hy met een silente Minister Monsr. de la Marsch had gecorrespondeert/ met beloften van groot gelt/ om de voorsz. Eylanders in te scherpen / sich te neygen tot den Koningh van Vranckrijck/ en die in handen te stellen van den aldaer gevangen Gen: Lambert; maer dese correspondentie door een Brief de Enghelse ontdeckt/ hielden sy Gen: Lambert die conspiratie voor/ die wel seyde hem sulcx niet onbekent en voor-ghehouden was / maer dat hy 't selve nimmer en had geaccepteert; Chausy wiert door de Engelse op Jarsay gekregen/ zijn goet deelden de Soldaten/ eenige overvaerders en een Piloot wierden op-geknoopt; en men examineerden seer scherp de Guarnisoenen van Wicht/Plemuyen/Portsmuyen/ en andere in 't Canael; maer Gener. Lambert meer en meer mistrout/ wiert in een strickte gevangenis op-gesloten. Den Koningh gaf doe verlof aen die van Brugge in Vlaenderen om alle Jaren in hare Zeen te mogen vissen met

50.

50. Schepen/ alsoo sulckx by Requeste versocht hadden/ en zijn Maj. 't selve bewilligden om de eere die hy in zijn Ballingschap aldaer hadde genoten.

Den 26. July hadden de Sweedtze † Extraords. Ambassadeurs Joran Flemming, en Pieter Cojet, te Londen d'eerste Conferentie op het Banckethuys in de Raetkamer/ Karel Graef van Carlisle leyde haer op/ Jorän Fleming dede zijn Oratie in 't Sweets/ alwaer sy 't Hof versekerden van hare goede intentie tot Engelant/ doende zijn Harangue daer na in 't Latijn over leveren. En presenteerde doe mede hare *Mediatie in de querelle waer inne Engelant nu met Vranckrijck en Nederlandt was; doch daer quam niet af; hoewel de Engelse segghen/ dat dese Ambassadeurs verhaelden/ datse uyt zijn Majesteits mondt hadden/ hoe dat hy niet en was den eersten Aggresseur/ en dat hy oock geen plaisier in 't Oorlogen hadde/ en nergens meer werck en soude maecken dan van een honorable Vrede: Men had al wat anders als Vrede in 't hooft: Dese Gesant besloot zijn propoost/ De versekering van der Sweden devotie tot het Welvaren van Engelant, oock wat vertrouwen Engelant op der Sweden laetste Actien mochte hebben, &c. Hy gaf 2. Brieven over aen den Coning van Engelandt/ een van den Jongen Koning van Sweden/ en van de Coninginne Regente/ en noch 2. andre van de selve handen aen den Coning/ die mette Complimenten ter Audientie eyndigden: 't Gebeurden oock op een Woensdag/ dat in Soutwarck ettelijcke Sweetze Officieren haer wat te vol gesopen hadden/ dus raken sy tegens eenige Vleeshouwers in querel/ 't welck soo hoog liep datter een Engelsman doot bleef/ en veel van de Sweden ghequetst/ die smorgens naer Withal gevangen wierden gebracht; dan den Coning beval dese pijpestellers alle te leveren in handen van den Sweetse Gesant Coventry.

De Staten Generael sonden den 10. July metten Trompetter Lutz een Missive aen den Koning van Groot Brittangien/ luydende als volcht:

SIRE, *Wy hebben altijdt ghelooft dat de ghedienstigheden der beleeftheyt, niet ondraegelijck sijn met de plichten van den Oorlog, en dat desen niet behoort te beletten de deugt te erkennen waer men die oock ontmoetet: Derhalven hebben wy hier of wel een proeve willen geven, in 't gheene wy ghedaen hebben met het Lichaem van den Overleden Ridder* BARCLAY, *in sijn Leven Vice-Admir. van de Witte Vlag van Uwe Vloot, hy heeftze ghegeven van sijn dapperheyt, en van sijn moet, in 't laetste Gevecht soo langh*

† Dese Gesanten als sy haer eerste Inkomst binnen London deden/ raeckten in querelle mette Engelse/ elck wilde de voorste sijn/ doch de Sweden seyden/ niet om krackeel maer om Vrede daer gekomen te sijn/ soo bleef vorder moeyte achter.

* Dese Mediatie is oock in 's Gravenhage door den Sweetsen Minister aldaer gedaen: Waer op hare Ho: Mog: den 28. July hem schriftelijcke antwoorde gaven/ meest van den sin sijnde: Dat in achtinge genomen sijnde dat de meer hooggem: Coning van Sweden ten selven eynde ook sijn Mediatie tot London aen den Coning van Groot Bretangien hadde gedaen presenterē/ als mede aen de Coningē van Vranckrijck en van Denemarcken/ en de selve met het aen-nemen van de voorsz. Mediatie haré inclinatie hadden getoont: So was na rijpe deliberatie goet ghevonden/ den meer hoog-gem: Coningh van Sweden te bedancken voor de voorsz. Christelijcke aenbiedinge/ en den Hr. extraord. Envoy voor Antwoort toe te voegen: Dat haer Ho: Mo: in conformité van het voorgaende/ Verklaringe van den 23. deser/ de selve aenbiedinge van Mediatie uyt een vredelievent ghemoet insgelijckx voor aengenaem accepteren en aen nemen/ van gantscher herten wenschende/ oock Godt Almachtigh biddende/ dat dit tot lof en eer van sijn Koninckl. Majest. tot bereykinge van 't voorsz. Christelijcke oogmerck/ en tot contentement van de respective hooge Partijen moge gedyen ende uyt vallen/ &c.

langh hy leefde, en wy hebben sijne deught nae sijn doodt wel willen eeren, ten dien eynde hebben wy sijn Lichaem doen Balssemen, op dat sijne Bloedtverwanten, ende die sijn ghebeughenis beminnen, daer af moghen disponeren na zy het tot haren troost raedtsaem sullen oordeelen: Ende ondertusschen hebben wy 't doen setten in een der Capellen van de Groote Kerck dezer Plaetze, in eenen staet, sijne Gheboorte, sijn Bedieningh, en sijn verdienste weerdigh: Uwe Majest. sal, soo 't haer belieft, ordonneeren, 't geense begeert dat m'er mede doe, en indiense goet vindt dat men 't Lichaem in Enghelandt over voere, sal 't haer ghelieven een Pasport herwaerts te schicken, tot seeckerheyt soo gaende als weder komende van 't Advijs-Jacht ofte Galjoot dat wy daer toe sullen ghebruycken, op dattet in sijne Reys, door de Schepen van uwe Majesteyt of der bysondere Reeders niet werde verhindert: Ten waere zy liever had men 't Lichaem voorts dede Begraven, ter Plaetze alwaer het teghenwoordigh sich bevindt, waer toe wy ordre sullen geven, soo haest wy sullen weten uwe meeningh, tot welcke wy altijdt sullen hebben al de voeghlijckheydt die men in dezen jeghenwoordigen toestant der saken wettelijck van ons kan begheeren, en verwachtende de Antwoordt welcke het Uw believen sal op dezen Brief te gheven: Beveelende SIRE, den Persoon van Uwe Majesteyt in de Heylighe en weerde bescherminghe van den Almachtigen Godt.

Den Coning sont daer op den 3. Augusti aen haer Ho: Mo: tot Antwoort dese Missive:

Hooge Moogende Heeren, zeer lieve Vrienden,

WY hebben uyt u schrijven, gedateert den 10. Jnly, en aen ons door den Trompetter over-gebracht, gesien het eerlijcke en loffelijcke exempel uwer beleeftheydt bewesen aen 't Lichaem van WILLIAM BARCLAY, Ridder, die ten dienste van ons en van zijn Vaderlant dapperlijck strijdende, is komen te overlijden, en na zijn doot, door 't lot des Oorlogs in U gewelt vervallen; welcke vrientschap, als spruytende alleen uyt uwe genereusheyt, erkennen wy dat ons seer aengenaem is, en indien oock diergelijcke voorval mochte komen te geschieden, sullen wy niet na laten van onse zyde 't selve wederom te vergelden, maer selfs te overtreffen, en in geenen deele nalatig bevonden worden, daer de deught met eeren te beloonen, ofte goedertierenheydt zijner Vyanden (soo veele de gelegentheyt des Oorlogs sal toe-laten) te bewijsen is: Alsoo dan zijne Verwanten en Vrienden den verstorven gaerne by zijne Voor-Ouders in sijnes Vaders Graf begraven souden sien, soo hebben wy haer versoeck gaerne willen consenteren, en de vrientschap ons van U aen-geboden, oock in danck willen aen-nemen; Ende op dattet Vaertuygh waer mede gy 't Lichaem sult ghelieven te laten over-voeren, van onse Onderdanen onbeschadigt soude mogen gaen en komen, soo hebben wy daer toe een behoorlijck Paspoort verveerdigen laten, en by dese in-geslooten, u toe senden willen: Voorts so versekeren wy u van herten dattet geluckig succes van onse Wapenen, dat wy onder Godts Segen hebben verkregen, aen ons gemoet niet de minste hoogmoedigheyt heeft aen gebracht, dat wy daer door souden vergheten de over-groote schaden, die aen de Protestantse Religie door desen Oorlog worden by-gebragt, en hoe veel goets datte vyanden van de selve Religie haer uyt onse verschillen beloven, soo dat wy gereet sijn de hant aen 't werck te slaen, om sodanige wonden te versachten, ja te genesen, so haest ons om sulcken,

ken Heyligen werk te aenvaerden, behoorlijke en eerlijke Conditien sullen daer toe nodigen. Gegeven in onsen Paleyse Withal den 4. Augusti 1666.

U goede Vrient, CAROLUS Rex.

Getekent, GUILLELMUS MORICE.

AUGUSTUS 1666.

NU was haere Ho: Mo: Vloot in Zeelant weder verdaerdigt/ ende behalvens 't Zee-Volck ettelijcke 1000. * Landt-Soldaten (die van tijdt tot tijdt daer toe uyt diversche Guarnisoenen op 't Vlack waren gekomen/ en aldaer stillekens t'Scheep gebleven) op de selve Vloot en op eenighe Proviandt-Fluyten zijn geembarqueert/ soo liep de selve 76. Oorlog-schepen/ 16. Branders/ en 12. Galjoots/ behalvens de Fluyten en Proviant-Schepen sterck/ den 3/ 4/ en 5. July uytte Wielinghen in Zee/ vol couragie/ doch niet sonder Siecken/ ende alsoo neffens de Schepen van Tromp, Sweers, en eenige andere soo uytte Mase als Tessel daer by souden komen/ wiert de Rendevous voor Oostende of 't Noort-Voorlandt aen-gestelt: Maer van het Landen der Soldaten en volchden niet/ dewijl de Engelze niet alleen te wel op haer hoede waeren/ ende een Chaloup aen haelden/ die om te recognosceren uytte Vloot geroept was/ maer sy hadden hare Ruyterije op alle advenuen aen de Zeekandt ghelegert/ waer door de voorsz. Militie/ die oock mede hoop had om van Boulogne met Fransse Benden gesterckt te werden/ dat oock niet volghden/ weder onverrichter saken in haere Vaertuygen na Zeelant keerden; maer 's Lants Vloot ging haer gang; terwijl kregen d' Engelse advertentie van 't naderen der Nederlanders/ dies begaf hun al hun Zee-macht uyt 't Canael en de Duyns na Gunfleetsbay ende Nortbay als oock na de Temse: Weder om stont den Coninck van Vranckrijck mede niet leedigh/ soo ras zijn Majesteyt was verwitticht dat de Neerlanders t' Zee waren/ over welcke spoedige Equipagie/ gevolcht op soo eene onlanghs gehouden bloedige Battaillie/ den Koningh en 't Fransse Hof seer verwondert was/ selfs Adm. Aiscu dit hoorende/ seyde tegens den Gebieder op Loudesteyn/ *Your have an prompte Nation:* Vranckrijck dan sont Expressen na Rochel/ om Duc de Beaufort met 44. Schepen uyt te pressen/ by de Neerlanders te voegen/ en omtrent de Hoofden of de Tems samen te ageren/ daer toe behalvens Amonitie en Wapenen/ ettelycke 1000. zijner aller beste Soldaten doende gereedt op passen/ van Duynkercken de Zee-Kust langhst/ tot Calais/ Boulogne/ Diepe/ ende verder. De Nederlantse Vloot nu buyten zijnde/ verdeelden haer in drien aldus:

* *Als de Engelse dit hoorden, stroyden zy uyt datte Franssen, Hollanders en Deenen met malkanderen veraccordeert waren, dat Duc de Beaufort Dublijn soude aen-tasten, de Ruyter Queensborg, en de Plaetsen aen de Tems, en de Deenen Edenburg, en datte Francoisen souden possideren al de Conquesten die zy deden in Yrlant, de Hollanders in Engelant en de Deenen al wat zy wonnen in Schotlant, &c.*

LYSTE der NEDERLANDTZE VLOOT,

Soo als de selve den 4. Augusti 1664. tegens de Engelse Vloot in Battaillie is geweest.

't Esquadre van den Heer Admirael Gener. Michiel Adriaensz. de Ruyter, voerende den Wimpel van de groote Stengh,

Luytenant Admirael Generael Michiel de Ruyter,
Lt. Admir. Aert van Nes/
Vice-Admir. Johan de Liefde/
Sch. by Nacht Jan van Nes/
Colonel van Gent.

Capiteynen,

Ruth Maximiliaen/
Evert van Gelder/
Philips van Almonde/
Frans Nieuwdeck/
Jacob van Meeuwen/
Nicolaes van Marrevelt/
Hendrick Gostkens/
Enno Doedes/
Cornelis Hogenhoeck/
Jean du Bois/
Hugo van Nieuhof/
Jan de Jongh/
Jan Kraock/
David Bluch/

Fregatten,

Ellard du Bois/
Huybrecht Jacobsz. Huygen/
Nicolaes Naelhout/
Willem Boudewijnsz.
Juriaen Jurriaensz. Poel.

Advijs-Jachten,

Pieter Wijnbergen/
Jacob Pietersz. Swart/
Dirck de Munnick.

't Esquadre van den L. Ad. Ian Evertsz. en den L. Ad. Tjerk Hiddes de Vries, voerende de Wimpel onder de Voor-Stenge,

Lt. Admir. Jan Evertsz.
Lt. Adm. Tjerck Hiddes/
Vice-Adm. Banckert/
Vice-Adm. Koenders/
Sc. by N. Cornelis Evertsz.
Sc. by N. Hend. Bruynsvelt.

Capiteynen,

Jacob Penst.
Jacob Matthijsz.
Adriaen de Haes/
Jan Tandt/
Adriaen Kruyningen/
Dirck Schey/
Jacob Pauw/
Hendrick Vroom/
Barent de Vries/
Jan Vijselaer/
Wijtsz. Beyma/
Pieter Tjckes Ephema/
Christiaen Eibertsz.
Jan Vinkelbos/
Jan Jansz. de Jong/
Joost Harmansz. Klant.

Fregatten,

Willem Marinsz.
Dirck Jacobsz. Kiela/
Abraham Quirijnsz.
Cornelis Evertsz. de Jonge.

Advijs-Iachten,

Claes Reyniersz.
Gillis Scleyns/
Frans Roys/
Daniel Verdieft.

Esquadre van den L. Adm. Cornelis Tromp, en Lt. Ad. Jan Cornelisz. Meppel, met de Wimpel van de Kruys-Stengh:

Lt. Adm. Cornelis Tromp/
Lt. Adm. Jan Cor. Meppel/
Vice-Adm. Volckert Schram/
S. N. Sweers als Vice-adm.
Will. van der Zaen als S. N.

Capiteynen,

Gobert 't Hoen/
Jan de Haen/
Hendrick Adriaensz.
Jacob Andriesz. Swart/
Thomas Fabritius/
Michiel Seuys/
Pieter Middellant/
Pieter Kerssebooom/
Adriaen Berckhout/
Pieter Wijnbergen/
Jan Hock/
Graef Jan van Hoorn/
Cornelis Jacobsz. de Boer/
Claes Ancker/
Claes Kavegen/
Ruird Hillebrantsz.

Fregatten,

Gerrit Claesz. Poosthoorn/
Jean Meauw/
Jan Bondt/
Arent Symonsz. Vader/
Jan Gijsel van Lier/
Jacob Brom.

Advijs-Jachten,

Jan Jansz. Verbokkelt/
Pieter Maertensz.

De Engelse daer en tegens liepen den 2. Augusti upt Gunfleet / en settent voor Orfordnesse: Maer den 3. dito door Tempeest aen-getast / raeckten het Fregat Jarnsap door een Donderkloot als in duygen/selfs de Mast en groote Steng wiert van boven tot beneden als met een Mes middel deur ghesiagen/ de Storm ontroofden haer oock een Brander; Zy hadden meer andere rampen / 't Volck murmureerden / wijl het soo boos weer was: En als men de Hollanders N.N.O. van haer af sag/verloor de Rainbou zijn groote Steng/ en de Happy Return met een Fregat vast rakende/ scheurden haer Wandt en groote Zeyls: Den 4. dito was de Ned. Vloot in 3. verdeelt/ de wint koelde mop uptten N. N. O. doch eer de Vlooten malkander attacqueerden/ liep de wint N. ten W. de Neerlanders hielden haer in een halve man / ten 10. uren

begost

begost 't gevegt/ en 2. uren daer na raeckten in geheele Battallje: Den Zeeuse Helt en Admir. * Jan Evertsz. en Tjerck Hiddes Vriesse Admir. taste de Eng. Witte Vlag aen/ die 't Fregat Anna door af sont/ (een manier by d'Engelse/ daerse oock verlooren Kinderen op stellen) hier wiert treffelijck gevochten/ en 't en ware een ongeluckigh schot of twee / welcke de Heeren Jan Evertsz. Tjerck Hiddes, en Koenders troffen/ men had doe anders hoop gehad de Engelse uytter Zee te slaen/ 't beliefde den Almachtigen niet; de Zeeus en Vriesse Schepen op 't verlies van haere brave Hooft-mannen/ deysden ten een uren smiddachs wat oostelijck; dus raeckt den Heer de Ruyter met 's Konings Roode Vlach in 't Gevecht / 't welck vry scherp ging; Doe verbrande een Eng. Brander vruchteloos/ en de voornaemste Eng. Schepen wierden so braef beantwoort/ dat hare kloeckste Schepen door gingen/ onder welcke waren de Royale Catharyn/ St. George/ en twee andere/ la tende hare maets in de ly/ de Rupert een Coninghs Schip / krengde/ stopte en salveerde sich uytte wech; Robert Holmes (die den Oorloch in Guinea begost / en door de Ruyter af-gesien) nu weder mette Heer de Ruyter doende/ smeet het in de windt/ en hy most als een Vluchteling krengen / beyde zijn Stengen waren af-geschooten / om dat hy niet waerdig en was een onrechtvaerdigen Standaert te voeren: Den Heer de Ruyter sich alsoo hier quijtende/ was Tromp door het lang wachten/ mede aen-ghevallen op de Blaeuwe Vlach van Jeremias Smit: Den Leser / de onpartijdige/ en alle Patriotten gelieven te letten hoe den goeden Godt des Hemels alles bestiert/ Tromp valt op 't Blaeuw Esquadre aen/ dat vlucht/ ende mette stroom raeckte so wijt na d'Engelse Kust/ dat de Battaillie meest op de Heer de Ruyter aen quam: By 't Esquadre van Tromp wiert naest 't Schip Oosterwijck / het Schip de Resolutie / een van de voornaemste der Engelse Vloot/ door een Brander van Tromp in brant gebracht/ de Engelse salveerden daer af haer Volck: De wint West loopende / en de voorsz. Blaeuwe Vlach verdeelt/ liepen de selve als Hasen voor wint af/ hoewel de wint weynig was/ dus kon Tromp, wijl den avont oock aen quam/ niet veel uyt rechten/ evenwel Tromp raeckten haer Admirael op zy / en gaf hem de heele laeg met gedompt geschut/ en vervolchden de Engelse die gantse Nacht/ tot smorgens smeet hy 't weder na haer toe / dan de Engelse hielden geen stant / maer wijl sy de loef hadden/ knepen by de wint op: Den 10. uren kreegh Tromp advijs door een Fransman/ datte Neerl. Vloot na de Wielingen was/ dus leyd hy 't over / en de Engelse oock: Den Heer de Ruyter onderwijl had dien dach soo hart ghevochten/

P 2

* Lt. Admir. Cornelis Evertsz. was al den 5. July te Middelburg met groote statie Begraven: Voor marcheerden 400. Soldaten in 2. Compagnien/ met sleepende Geweer / 't Lijck was gedragen van 14. Capiteynen/ daer onder 2. Colonels/ en 2. Lt. Colonels ter sijden gingen de Officieren van de Admiraliteyt; achter 't Lijck volgden na de Bloetvrienden de Staten Generael/ de Staten van Zeelant/ de Raet van Staten/ de Heeren ter Admiraliteyt/ de Kamer van Rekening/ de Magistraten van Middelburg/ Vlissingen/ en Terveer/ met een groote meenigte Patriotten/ also desen L. Adm. Cornelis Evertsz. seer bemint/ en een seer verstandigen Zee-Helt was: In zijn plaets wiert (volgens Request) den ouden Heer Jan Evertsz. tot Lt. Adm. van Zeelant verkoozen/ also die verklaerde op 't Bed van Eer te willen sterven/ wenschende aen 't Vaderlant zijne voorige getrouwe diensten te continueren/ en zijn Leven den bestemden tijt daer toe gekomen zijnde/ voor 't gemeene best te mogen op-offeren/ gelijk zijn Vader/ een van zijn Soonen/ en vier van des selfs Broeders alle 't geluck hadden gehad in diverse conflicten tegens de Vyanden van desen Staet mede op 't Bedde van Eere te sterven.

vechten/ dat hy meer als gemeen af-gematteert was/ de Souverain die hem torende/ vernielde een zijner Branders/ wederom gaf hy de Royale Charles soo veel/ dat die krengende/ uytte Battaillie liep/ doch wat geredderr/ weder op de Ruyter aen komende/ kreeg daer so veel dat hy wel in 't Gasthuys mocht gaen/ want zijn tuyedsje was hy boven soo schoon quyt/ als een af-gemaeyde Acker/ de Ruyter insgelijcx krengende/ draeyden uyt/ door hulp van zijne loffelijcke secunden/ daer van Gent geen kleyne eer behaelde: Desen dag verbrande noch 3. a 4. Schepen/ onder andre 2. Branders van d'een en d'ander sijde/ die elckander aen-geklampt hadden: Den Heer de Ruyter was in desen dag so hart aen-getast/ datte Engelse haer selfs moeten verwonderen: Noyt verwon hy meer als hier/ verlaten van de zijne/ en 't scheen den Vyant enckel toe-leyde hem te vernielen/ wijl de Vriesen en Zeeuwen af-gedeyst/ en Tromp achter de Blaeuwe Vlag was; dan God bewaerde dien Helt/ en dat wonder is/ de Zee als met streepen op eb en vloet scheen geen bloet meer gestort te willen hebben; want het was in al dit vechten soo kalm/ dattet by nae ongheloofelijck was: De Enghelse lagen oock stilleuw en mosten met goede oogen aen sien de meest beschadichste Schepen der Nederlanders na de Wielingen in stilte af drijven.

Het was op den 5. Augusti 1666. teghens den avondt, dat den Heer Admir. de Ruyter gewaer wiert dat de Engelze een Brander, tegens zijn onder-hebbende Schip de Zeven Provintien aen voerden, daer Mr. Willem van Nieupoort de Jonge, (van wegens hare Ho: Mo: gestelt op 's Lants Vloot tot Secretaris van de Fransse en andere voorvallende saken) heeft aen-gesproken de Heeren Ridders van Loreyne, Soon van den Prince van Harcourt, ende van Coaslin, wiens Grootvader is Cantzelier van Vranckrijck, die met eenige andere Fransse Edellieden op dat Schip voor 't aen-gaen van de Battaillie waren gekomen, en de selve Heeren (die geduyrende het gevecht aen hem Nieupoort gezeyt hadden, dattet haer leet was datzer voor haer Persoonen niet meer toe doen konden) te gemoet gevoert, dat mits het aen-naderen van de voorsz. Eng. Brander daer de beste gelegentheyt was om in haer Persoon te konnen signaleren, alsze geliefden goet te vinden met haer gevolg, wel gewapent, met Chaloupen de voorsz. Eng. Brander te attacqueren, dat d'Eng. Bootsgesellen van alle Wapenen ontbloot waren, en datte ongewapende Luyden alsze van wel gewapende met kloeckmoedigheydt wierden aen-ghetast, de couragie lichtelijck ontvalt; De wel-ghem: Fransse Heeren verklaerden datelijck daer toe bereyt waren, by aldien het den Hr. Admir. goet geliefde te vinden; en den voorn: Nieupoort bracht het dien Zee-Helt voor, als een aen-biedinge van die Fransse Heeren, met versoeck, datter een Chaloup met wackere Maets mochte gereet gemaekt worden; en de ordre daer toe gegeven zijnde, versocht den voorn: Nieupoort datten Hr. Admir. noch een andre Chaloup geliefde te doen vaerdig maken voor eenige Nederlanders die op dat Schip waren, en soo haest als die Chaloup klaer was, sprongh den voorn. Nieupoort niet alleen met courage, maer met vreugde in de selve Chaloup, de voorn: Fransse Heeren (doen de Chaloup, voor haer gedestineert, gereet was) vraegden na den voorn. Nieupoort, die haer in de voorsz. tweede Chaloup wiert aen-gewesen, met noch eenige brave Nederlanders gemant, na de voorsz. Brander toe varende; sulcx dat datelijck die Heeren mede met groote couragie haer in de Chaloup begaven; en de Engelse siende de voorsz. Chaloupen met so goede resolutie en ordre op haer aen komen, namen de vlucht met haer Chaloup, den brandt selfs in haer Schip stekende, daer mede haer quaet voornemen was gestuyt.

Maer

Maer om van dese Battallje niet meerder credyt te spreken/ sullen hier achter voegen de eygen Brieven van de Heer de Ruyter, geschreven in 't in-komen van de Wielingen/ dwers voor Westappel/ luydende als volght:

IN gevolge van mijn jongste schrijvens van den 4. deser voor de middag, geraeckten wy noch dien middag ten elf uren, de wint noordelijck, metten Vyant in 't Gevegt, dat begonnen wiert door d' Avantgarde by den Lt. Adm. Jan Evertß. tegens die van 's vyants Witte Vlag, ende vervolgens hooft-gedeelte tegen 't hooft-Esquadre van de Vyant mette Roo Vlag, maer tot mijne en veele verwonderinge bleef den Lt. Adm. Tromp en des selfs geheel Esquadre, met opgegijde Zeylen soo verre achter 't mijne leggen, als de Avantgarde te voorlijck avanceerde, soo datte Vyandt daer tusschen beyden in brack, ende ick hem Adm. Tromp op zijn rangh in egeen actie hebbe gesien, als alleen teghen den Avondt een weynig met eenige vyandtlijcke Schepen van 't Esquadre van de Blaeuwe Vlach: Ondertusschen wiert seer obstinaet by mijn Esquadre en Schip gevochten, hebbende te gelijck op zy den Generael, Souverain, en Nazeby, en verscheyde andere vyandtlijcke capitale Schepen meer, doch ontfongen haer in dier voegen datse ons onse posten lieten behouden, na een gevegt van drie uren, voor een tijt verlieten, gaende den Gene. Monck van zijn eerste Schip op een tweede over, gelijck wy door 't transport der Vlaggen sagen, en ons oock mondelijck is gerapporteert, daer mede wy gelegentheydt kregen om een weynigh azem te scheppen, en besich zijnde ons wat te redden, sagen wy de voorß. onse Avantgarde hoe langer hoe lichter voor de wint af houden, met Brant-Zeylen daer by, en Blinders voor de Boegh, en niet tegenstaende verscheyden schooten na haer liet doen, konden zy tot geen stant houden werden gebracht; 't Welck by den Engelse Generael en zijn Esquadre geremarqueert zijnde, quamen zy weder sterck op my, ende eenighe weynighe van mijne by-hebbende Schepen toe, en die stonden een hevigen storm met my deur, op hoope dat wy ondertusschen of van achteren door den Admirael Tromp ende Meppel, ofte van vooren door 't wenden van den Admir. Evertß. met hunne Esquadres souden werden gesecondeert, maer alles te vergeefs, want onderwijl alle mijn Zeylen, staende ende loopende Want, en Ronthout sodanig wiert ontramponeert, dat ick mijn Schip niet na behooren konde regeeren, of daer uyt langer genoeghsaem teghenweer doen, door de meenichte mijner dooden ende gequetsten, 't welck dan de reden zijn gheweest die my hebben ghenootsaeckt het meeste gros ende de loopende Schepen te volgen met kleyn zeyl; Want by den Admir. Tromp, die met zijn Esquadre te wintwaert was, konden wy niet komen, ende niet tegen-staende hy wel konde, soo en dede hy 't niet, doch weten niet wat reden hem daer toe hebben gemoveert: Wy zijn dan alsoo slaende ende retirerende sachjes zuytwaerts af-geraeckt, want de slappe koelte niet toe en liet groote vaert te maecken, die wy oock niet en sochten, om dat wy noch al continueerden in de hoope, dat ons in faveur van den doncker de meer-gemelte geheele Arriergarde soude hebben by gekomen, ende dat wy 't werck daer mede gelijckerhant souden hebben begonnen: Maer den dach aen brekende, vernamen niemandt als 't gros van de Engelsche Vloot ons volgen, die doen weder hevig begonden te canonneren, zy leyden al af met voor uyt naer ons te schieten, daer op wy haer achter uyt antwoorden met onze by-hebbende Schepen, sulckx dat, nae dat zy een Brander op my af-sonden, die ick door mijnen ende andere Chaloupen, onder andere ghemant mette genereuse Heeren Cavaliers de Lorayne, Lavoy, en Coaslin, en der selver gevolgh derwaerts in 't ghemoet te senden, necessiterende vruchteloos den Brander den brant daer in te steken, en 't Volck sich met swemmen te doen

 salveren,

salveren, het den vyant den eenen voor den anderen van ons af leyden, doch in 't ghesicht bekomende eenige onzer Schepen, die te Nacht te loefwaerts van ons waren geraeckt, sonden eenighe van de hare derwaerts om die te onderscheppen; 't Welck ick bemerckende, mijne onder-hebbende Officieren aen boort beriep, ende ordonneerde tot 20. in 't getal onder den Vice-Admir. Banckert omtrent de Splete te blijven, en 's Vyandts desseyn te verhinderen; Welcke Officieren en Capiteynen my doen eeniger maten hebben kennis gegeven van hare en andere schaden, ongelegentheden, en verliesen, ende sal hare alle metten eersten hunne Behoef-cedels doen formeren, en die aen de respective Collegien toe senden: In 't gros wiert my oock bekent gemaeckt de doot van verscheyde onse Hooft-Officieren ende Capiteynen, als den Admir. Jan Evertsz. eerst zijn Been af, daer na overleden, den Admir. Tjerck Hiddes de Vries zijn Been af, en in staet van sterven, zijn Schip is te Nacht van ons geraeckt, dat den Vice-Admir. Banckert gesoncken, den Vice-Admir. Koenders is mede doot, als oock den Capi. Ruth Maximilliaen, Juriaen Poel, en Hendrick Vroom, mitsgaders Hugo van Nieuhof, en Cornelis Hogenhoeck, in die staet aen haer quetsure, de eerste het Been af, en d'andere in den Buyck: Van des vyants schade in 't particulier hebben geen kennis, maer gem: Officieren seggen 2. Schepen sien sincken, en 2. verbranden, en wy te samen sagen dat sy seer waren getroffen, en veel groote rampen hadden, 't welck ick geloove dat U Ho: Mo: al ten deele voor de receptie deses sullen hebben ontfangen: Waer mede &c. den 5. Augusti 's avonts, Geteyckent

M. Adr. de RUYTER.

Tweede Brief van den Admir. de Ruyter, geschreven ten Ancker leggende tusschen Vlissingen en Soutelande, den 7. Augusti 1666.

NAer 't af-senden van mijnen laetsten van den 5. deser 's avonts, is hier des anderendaegs namiddag by ons ter Reede verscheenen den Lut. Admir. Cornelis Tromp, met desselfs Esquadre, ende nae oogenschijnelijck in 't passeeren van de selve bemercken konde, hadde 't selve geen of weynig schade: Rapporteerde my, op den 4. deses savonts tegens het Esquadre van de Blaeuwe Vlag in actie geweest, en op de vlucht gedreven te hebben, een Schip met 64. st. van den vyant verbrant, daer onder 52. metale, en een van haer Branders in brant geschooten te sijn: Onder andere is in 't voorsz. Esquadre mede hier op de Reede ghekomen het Schip van den overleden Lut. Admir. Tjerck Hiddes de Vries, seer doornagelt, soo dat wy van 's Lants Vloot niet missen dan de Schepen van den Vice-Admir. Banckert, en Ruyrd Hillebrant 't Schip Sneeck. Gister avont quamen wy ten Ancker tusschen Soutelande en Vlissingen, konden doe den Vyant voor de Wal zijnde, tellen sterck in de 80. zeylen kleyn en groot. Ick sie alle uren te gemoet de Heeren U Ho: Mog: Gedeputeerden en Gevolmachtichden, om met de selve te overleggen hoe men met 's Lants Vloot sal aen-gaen, en 't geene wijders daer omtrent mede te verrichten staet. Waer mede, &c.

Lt. Admir. Tromp schreef mede een Brief voor de Wielingen, adij 6. Augusti 1666. luydende aldus:

EErgisteren morgen is den Vyant omtrent de 90. Schepen sterck op ons af gekomen, de wint N. O. doch stilletjes, en had daer van d' avantagie den Lt. Adm. Evertsz. waer

op

op den Vyant seer heftigh aen brande, sijnde de Battalje en Arriergarde door ons gecommandeert, en die van den Vyant door Sir Jeremias Smit, voerende de Blauwe Vlag, soo sijn wy met onse Esquadre door de selve door gedrongen tot dat wy de loef bequamen, en soo d'Arriergarde van de Batailje hebben afgesneden, en met het Esquadre voorn: gevogten tot tegens den Avont, wanneer wy haer op de vlucht brachten, en alsoo den geheelen nacht vervolgden, sonder dat wy vorders eenige kennis van de Avantgarde en de Batailje hebben konnen bekomen. Des anderendaegs wesende omtrent de Galper, hebben wy den vyant noch eenigen tijt gevolcht, maer siende dat sy niet en wilden standt houden, sijn te rade geworden den Hr. Lt. Adm. de Ruyter op te soecken: Den vyant dat siende, hebben ons doen sachjes, achter aen gevolgt tot tegen den Avont, wanneer wy hebben vernomen aen Ly van ons het gros van de Enghelse Vloodt, die opwaerts aen quamen laveren, doch van den Hr. de Ruyter noch d'andre Hoofden of oock van eenig Schip van 'sLants Vloot te vernemen, als dat vry laet tegens den avont een Schip tegens ons aen quam, ende voor ons wende, 'twelck wy niet anders konden sien als het Schip van den L. Adm. Tjerck Hiddes te wesen, maer had geen Vlach noch Bramsteng op, 't welck ons geen kleyne oorsaeck van quaet vermoeden dede geven of het niet wel met 's Lants Vloot mocht staen: Huyden morgen sijn wy voor de Wielingen aen gekomen met ons Esquadre, dat noch wel in goet postuyr is, uyt-ghenomen Kruyt en Scharp, wensten maer dat wy wisten waer de Heer de Ruyter aen te treffen was, souden niet mancqueren om alle devoiren te doen om met hem te conjungeren: Den vyant is doende om met haer gros op te laveren, by aldien geen secours komt, sullen genootsaeckt sijn tot ons leetwesen in de Wielingen te retireren.

Waer mede, &c. C. TROMP.

Lut. Admir. Jan C. Meppel schreef mede een Brief voor 't Gat van Ter Veer, den 6. Augusti 1666. luydende als volcht:

EDELE MOGENDE HEEREN,

DEsen dient niet anders als U E. te adverteren als dat wy met 's Lants Vloot op Woensdag voorl. metten Vyant in Gevegt sijn geweest, ja so hart dat schier niet is om te geloven: Ick heb de Vice-Adm. van de Blaeuwe Vlagh dien heelen achtermiddag dicht op zy gelegen, met mijn by-hebbende Capiteynen van 't Noorder-Quartier, die my uyt-nemende secondeerden, so dat dien Vice-Admir. most af houden, en wenden by staeg, 'twas meest stil, soo dat wy niet konden vorderen: Ick heb over de 100. dooden en gequetsten, die ick metten eersten sal op senden: Mijn groote Mast is op 7. plaetsen doorschooten, en 't Schip is soo doornagelt, dat niet is te geloven, so dat ick al aen 't sincken ben geweest, ja dat mijn onderste Laeg van Kruyt heeft in 't water gestaen, dan met groote neersticheydt geremedieert, en dichte Schip gekregen, so dat ick (Godt lof) mettet Esquadre van Tromp noch zy behouden, dan 't meest Kruyt en Scharp is verschoten: Het is my leet dattet soo niet gegaen is als wel gewenst was, altijt wy en Tromp hebben 't Esquadre van den avondt op de vlucht gedreven, ja des andrendaegs liep hy al sijn best, en also dat niet geraden was langer voor de wint hem nae te loopen, soo hebben wy gesamentlijck geresolveert om de Suyt te wenden na den Heer de Ruyter, om te sien hoe 't met hem stont, die wy niet hebben tot noch toe vernomen, dan verstaen, dat droevig is, dat dien Heer niet is by gestaen, Godt die weet de waerheyt van die sake, dat hier na U E. wel sal werden mede gedeelt.

Den 6. Augusti 1666. Waer mede, etc. Getekent,

J. MEPPEL.

P. S. Onsen Schout by Nacht 't Hoen is doot geschoten, met Jacob Gerritsz. Roemer, met noch 15. a 16. andere soo doot als gequetst: Den Vice-Admir. Schram ende ick zijn noch gesont, Capit. Ysbrant Clement is sijn Been aen stucken, en mijn twee Lieutenants swaer gequetst, dan Tijs Reyndersen is noch gesont.

De

De Enghelse hadden in al dit vechten geen * advantagie / als te sien / de Ned. Vloot gesepareert van een / die sy by stucken toe leyden te overvallen / dan 't miste hun / waer over op † Jeremias Smit, als hy daer na in Engelant quam / groote opspraeck was / dat hy den eenigen loopert was geweest / en de Capiteynen van de 2. andere Esquadres waren mede seer onbenoegt op de Blauwe Vlach: De Engelze nu siende datte Neerlanders in Zeelant binnen waeren / schoven met 60. Zeylen langst de Wal / en sonden Kits op Kits met Siecken en gequetsten af / en advys / datse de Duytzen uytter Zee hadden geboent: Waer over die Natie aen-gemoedigt / terstont vlot voor de Holl. Wal quamen / op heop van buyt / gelijck sy dan 8. a 10. Frans en Noortsvaerders namen: Van daer se met contrarie wint eyndling na 't Vlie keerden / daer sy geen voordeel siende op hare Equipage / gebruyckten eenen uyt-gebannen Heemskerck / die zijn Vaderlant verradende / daer hy een Capiteyn was / na de Engelse / publijcke Vyanden van desen Staet / was over-geloopen; Ende alsoo alle Zee-Plaetsen wel beset waren / behalvens de 2. wijt af gelegenste Eylanden 't Vlie en der Schelling / was door Prins Robert en Monck uyt-ghevoert het naevolgende: De Enghelse hare Royale Charles weder gekregen hebbende / die vry wat onthavent was geweest / quamen na veel tegenstrevige winden den 17 Augusti voor 't Vlie / blijvende voor 't Eyerlant / waer door diverse Schepen soo met Geschut als anders in 't Vlie teghens haer danck in salvo raeckten: Zy kregen echter een Visser / die haer zeyde / dat op gem: Eylanden soo wegens den Staet als de Oost-Indise Compagnie diverse Magazijn-Huysen waren / en dat nochtans daer by na geen of eenighe besettinge op was / oock datter veel Koopvaerdijers van valeur op Ancker een weynig inwaert lagen / die gelijck als de Schepen in Tessel mede / al tijdelijk door de Heeren Gecommitteerden van desen Staet gewaerschout / echter bleven leggen / en geen geloof stellende op de goede ordres (ghelijck Quakers) met haer eygen sin bleven speelen: Dus quamen de Enghelse den 18. Augusti smorghens ten 8. uren / mette Vloet en noordelijcke wint / met 9. Schepen / d' Advijs / Hampshire / Tijger / Dragon / Assurantie / Garlant / Pembroke / en Sweepstock / met 5. Branders / en 7. Ketsen / en settent onder de Brandaris van der Schellingh / daer op waeren 9. Capiteynen / als / Robert Holmes / opper Aenleyder / en Phlip Howard / met 120. bedorven Kinderen / Cap. Jan Bellasis / Haman / Wiltshire / Haddocke / Guy / Silver / Healingh / Butler / en Jan Holmes / oock

* Volgens den Brief van Prins Robert en Gen: Monck / na Withal / seggen sy: Wy hebben in groote hoop geweest om de Ruyter te krijghen / maer de wint was little / onse kleynste Fregatten waren noch soo wel niet bezeylt als sy / zy waren voor hare Wal / en wy bevreest voor hare Zanden: Hielden deswegen Krijgsraet / en hoorden N. W. van ons eenige schooten / die wy oordeelden van Tromp en Smit te zijn / waer op wy Tromp eer hy nader quam / dachten te onderscheppen: Wy sagen haer wel / de Wint was N. N. maer Tromp raeckten in salvo / en wy op de Royale Charles zijn gheweest op 6. vademen waters.

† Jeremias Smit wiert te Withal beschuldigt / dat hy niet genoegh en suffisant zijn advantagie die hy in zijn hant had / had waer genomen / men dreyghde hem voor de Krijghsraet te sleepen / hoewel men genoegh attestatie van zijn courage hadde / en hy allegeerde de reden van zijn doen gefondeert te zijn op het ghesamentlijck advijs van al zijn Piloten / welcke oordeelden / dat om soo grooten diepte als zijne Schepen behoefden / hy de Duytzen niet en konde volghen over de Zanden / als met periculen verlies van zijn geheele Vloot.

oock was den Guide Willem Jemings gelast / dat soo de Enghelse beyde de Eylanden op een oogenblick aen taste / hy dan een schepdinge soude maecken : De Enghelse hadden de Kits Fasan binnen 't Vlie voor af laten gaen / om te verspieden wat Schepen daer laghen / en af-siende 170. zeylen / met twee Convoyers / soo was R. Holmes van advijs / dat soo men eerst de Eylanden aentasten / dese Vloot vol van Volck / haer mochte komen secondeeren / en het voor-genomen desseyn vernietigen ; dus sont hy voor af binnen de Tonnen 2. Fregatten / en volgde mettet geheel gros / doch gedwongē door contrarie wint / most het onder de Brandaris van der Schelling setten / daer Holmes Krijgs-raet hielt / en vervolgens liet men 't Fregat Pembroke / als ondiepst gaende / met 5. Branders ten spoedigsten op de Coopvaerdy-schepen af gaen : Eenen Capit. Broun bracht met zyn Brander de beste Convoyer in de vlam / daer Cap. Adelaer met 15 a 16. man na eenig debat sich mette Boot willende salveren / verdronck ; den anderen Convoyer Capit. Tol / mede door een Brander voor aen-gesteken / retireerden in de Boot / om datse noch twee Branders saghen aen komen : De Koopvaerdijers dit siende / kapten hare Anckers / en dreven af ; Daer resteerden noch 3. Engelse Branders / die eenige Moscovise Schepen aen staecken / en evenwel van andere dapper beantwoort wierden : Hier op quamen de Engelse van onder de Brandaris met 22. Chaloupen / en staken alle Koopvaerdijers in brant die sy konden / met bossen Stroo / en teerwerck / met ordre / op pœne van 't leven / niet het minste te plonderen : Drie Capers en een Guinees-vaerder droegen sich hier wel / neffens andere / die de Engelse van haer af wesen / en oock beschermde partye * Coopvaerdyschepen / daer de Eng. Boots mits de ondiepten / niet en dorfde naderen : Holmes bericht door eenige Gevangens / dattet Vlie oock soo wel niet als hem bericht was / in defensie stont / sont in de Sloot twee zyner Fregats de Dragon en de Garlant / wijl sy toch t' allen ghetijde / (alsoo geen Vyandt voor handen was) konden af-komen ; dus metten uchtend meenende zyn Aenslag uyt te voeren / gestuyt door een seer wonderlijcke (wy mogent met waerheyt seggen) beschickinge Gods / want daer quam die Nacht een sodanige Vloet en meenigvuldigen Regen / dat al de Wapenen / Buspoeder / ende al wat'er om quaet te doen was / soodanig uyt-geblust wiert door het overstolpent water / dat indien doe maer yemant de couragie had ghehad om 2. a 3. Compagnien de Marine in Waghen nae de Sloot van 't Vlie over te voeren / sy hadden in der daet alle de Gentilmans als Isegrim de Wolf ghekaapt / want al de Engelze Ketsen en Vaertuyghen saten vast / en 't water liep in en uyt hare Schepen / haer Lonten / ja al haer Spijs en heete Amonitie was dien Nacht uyt-geblust: Blijde waren dese Zielen dien uchtend na der Schellingh te loopen / de Almachtige alsoo 't Vlie preserverende : Daerse met Elf Compagnien landen / vindende voorwaer geen of weynig tegenstant / mits dese Lieden meest Doopsgesinde / en die voor de Enghelsen in haer bedruckten noodt wel eer de aller-grootste en trouste Aelmoessen hadden gedaen / hoewel maer slechte Vissers zijnde / nu so onchristelijck van de gepreste Beschermers des Geloofs wierden aen-getast :

 (maer

† Hier hoorde men op de Engelze Ketsen roepen, ick ben Heemskerck, ick ben de Mag die het uyt-voert.

(maer Godt wil niet zijn bespot/ let op 't geene daer nae volcht) R. Holmes mette zijne aen de Brandaris landende/ beval at Vleck aen brandt te steken/ zijn eygen Volck seyden dat sulcx een schelmstuck soude wesen/ hy wildet hebben/ en dat notabel is/ desen Holmes was soo vervaert voor zijn eyghen Lijf/ dat hy voor de Wal bleef in een Kits/ niet dorvende onder een Vissers Dorp aen Lant treden/ laste datelijck/sonder aensien wie in de Huysen was/alles te verbranden; en boven wint beginnende door 5. Comp. Brantstichters/ was in een half uyr het Dorp aen 't west-eynde by de Brandaris in den brandt/ soo dat behalven de Gereformeerde Kerck die half af brande/ noch wel 350. huysen in d' asse raeckten/ daer onder twee Vermaen of Predick-plaetsen/ en over de 180. Huysen der Mennisten of Doopsgesinden/ geen of weynigh Huysraet hebben die weereloose arme Lien hier konnen berghen/ Moeder en Vader de Kindertjes by der hant en de armen nemende/ hoewel te vooren meest arme/ vluchte met Æneas en haer naeste Bloedt-Vrienden uyt hare woon-stadt en brandende Vaderlant/verraderlijck aen-gesteken/Barbaris volvoert/en noch goddeloosser over dese onnoosle wreetheyt bepocht/roept men te Londen/als of men Romen af-geloopen had/ langst straet/ en dat met publijcke authoriteyt. *Maer London daer men over dit branden victoryden, noemende dit een wijze en Prudente memorable Actie, daer Godt haer tijdelijcke besluyt in hadde ghezegent: En dat Hollant hier by soude leeren waer door dit quam, vermits sy Enghelsen maer met twaelff Man verlies, dit soo heerlijcken werck door Godes wonderbaer bestier, in wederwraeck met glorye en reputatie hadden volbracht, want hare Zee, nu Landt-Roovers, hadden de onvermogende en oude Li'en in de brandende Huysen op der Schellingh die niet loopen en konden, verschoont:* En men looch daer by/ datte slegtste van hare Maets hier behalvens de gespolieerde Meubelen/ oock de sacken vol goude Ducaten kregen:'t Was waer dat hun van sommige Officiers 't plonderen verboden was/ maer toen Holmes den brantstichter sach de arme Schellingers vluchten/ en hy d'eerste Huysen boven wint had gelast aen te steken/ liet hy in zijn Boot de roof voor hem alleen draghen/ die de vlam en 't gety hem toe-liet: Want hy was gedurich verlegen dattet water hem ontloopen/ of de Vriesen met Soldaten hem overvallen souden gehad hebben; maer 't geluckte hem datte voorslag die eenige Patriotten te Harlingen tot sulckis deden/ echter door sommige flauhertige geen voortgang nam/ oock datte Schellinghers met Wijff en Kinderen/ tot de Keel toe door slijck en water het Eylant verlieten/ ende hem alles ten besten gaven: Geern had dezen Holmes noch twee andere See-Dorpen op dit Eylandt in brandt ghesteken/ maer sach dat hy 24. uren daer soude moeten blyven hebben/ mits de groote enghte der diepten en het sterck vloeyen en ebben daer omtrent/ en niet dan met een gunstighe wint bequaem om af of aen te komen: Mette vloet dan al zijn Volck weer in-gescheept hebbende/ quam op den 20. Augusti door ordre van Prins Robbert en Monck s'avonts weer in d'Engelse * Vloot/ wijl men alreede verspiet had datte Vlielanders

* *Met een Jacht daer ten Ancker hebbende gheleghen, en een deel geroost Lijnwaet, Schippers Mutsen, &c. Leaving behinde him the marcks of a Singular conduct, and most vigorous execution: Volgens de woorden in 't raport tot Withal gedaen.*

landers haer hadden beginnen teghens 't Oosten van 't Dorp na den Horn te bebolwercken/en twee Bateryen en een Trenchee hadden gemaeckt/ oock na Enckhuysen om Geschut hadden ghesonden / hoewel dat soo 'n iet terstont en volchden. De Engelsen dan om hare Siecken/ en geen andre roof af-siende/ liepen na huys/ dan voor Wijck-op-Zee namen sy van strant een Bootje/ joegen een Fransvaerder aen de Wal / en namen een ander : Dus verre de ghenoemde glorieuse Engelse manhaftigheyt : Maer sy en glorieerden niet over dat Baynard Castle korts daer men soo heet over dit doen ghevuyrt en ghestoft had, met de geheele Stadt London als een weerwrakende straffe van den Hemel daer nae verbrande. In Engelant kreeg men daer en teghens groote klachten / datte Franse Capers in Sussex by Schorham lande/daer sy 140 Schapen af dreven. De Hollanders vielen in Suffolck met 40. man / doch deden weynig schade : Twee Zeeuse Capers namen 2. Engelse Schepen/ in spijt van 't Fort/ upt de Bay van Witby : En twee andre Hollantse Capers roepden by Hul in Grimsbay met 22. man en twee Booten binnen: weg nemende twee Eng. Schepen met Timmer-hout en Arduyn tot den opbouw van de Haven van Burlinghton. Men bevont met 't arrivement der Vloot in Engelant bijna veel meer Dooden als om te glorieren eerst uyt-gestropt was : Tot Alborg bracht men de Cap. Seymore op de Foresicht/ Cap. Marten op Oost-Ind. London/ Cap. Parker op de Jarmout/ Cap. Sanders op de Breda/te lande/alle doot : Holmes door een splinter gequetst/Tomas Allen en Sr. Kobaert in pericul : Men bevont behalvens de verlooren Branders al meerder schade : 't Gevolg leerdent dat 't Engels Breda/de Fasan/ en 4. andere Probiant-Schepen voor Tessel aen de grout/ om een luchje waren gegaen / waer van d'Enghelse gevangens na Amsterdam wierden vervoert/oock eenige verdroncken: Een Kits meende de Breda af te krijghen/ maer siende eenighe Boots van Tessel op hem af komen/ speelden haesop/ en staken dat brave Oorlog-schip met 60. stuck. in den brant : De Engelse verhalen oock mede/ dat Desbourgh/ die mede in 't verbranden van der Schellingh was present geweest/ om zijn pardon te Withal beter te vinden/ sich op de Litle Mary tegens onnoosele/ die als hy Ballingh was/ en hem herbergden/ tot danckbaerheyt sich nu seer vigilant betoonden/ om zijn Herbergers te distruëren/ doch dat hy sich met Swemmen had moeten salveren/ vermits zijn Schip om-sloegh ende sonck. Den Hertogh van Yorck quam doenmaels te Withal van de Jacht / alwaer hy door vermoeytheyt van nae-loopen/ seer bloede / en dapper ontstelt was/ echter in stilte rakende/ weder beqnam.

Maer Vranckrijck versekert uytte mont der Fransse Heeren van 't voorgaende Gevecht / was verblijt van 't behout van den Heer Gener. de Ruyter, en terwijl de selve noch op de Vloot in de Wielingen voor Zeelant was / vereerden hem den Coning van Vranckrijck met de honorable Ridderschap van St. Michiel/ met en een gouden Keten en zijn Majests. pourtrait ; men verhaelt dese Ridderschap oock eenige 1000. Florijnen 's Jaers mede brenght : Op dese deugt hadden de Annagramatisten dus danigen Letter-getal van de goede affectie zijnes Majest. tot desen Staet uyt gevonden :

L V D O V I C V M.
50. 5. 500. 5. 1. 100. 5. 1000.
Dat is 't Jaer 1666.

Ende ock het Ridder worden van den Heer Generael de Ruyter:

MICHAEL EQUES, EQUES St. MICHAELIS.
Dat is,
MICHIEL de RUYTER, RUYTER van St. MICHIEL.

Men sach weder om in Hollant oock alles niet na wensch/ de Heer Tromp in den Haghe komende/ wierde gedeschargeert/ en in zijn plaets Collonel van Gent gestelt: Den Ritmr. Buat sich te ver in gelaten hebbende in 't corresponderen met Engelant/ en sulcx door zijn eygen onvoorsichticheyt ontdeckt/ wiert in stilte met al zijn Papieren verseeckert: De Heeren Kivit en van der Horst sulcx verstaende/packten hun deur/ den eersten met een Smal-schip van Rotterdam op Antwerpen/ ging daer de Vest langst en soo over Brussel nae Oostende/ en voorts na Engelant; maer van der Horst daer na sieck wordende/ onthielt sich een wijle in Brabant: Dese twee in-geroepen/ doch niet gecompareert/ volchden het onderstaende Placcaet:

DE Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt, doen te weten: Alle de geenen die dezen sullen sien, ofte hooren lezen, Zaluyt: Alsoo Johan Kievit ende Ewoud van der Horst, onze in-ghebooren Onderdanen, door den Procureur Generael voor den eersten ende andre Raden van onzen Hove geçiteert, en daer na by Mandament Criminel in Persoon gedachvaert zijnde, om haer respectivelijck te verantwoorden tegens des selfs aen-klachte ter sake van sekere begane Delicten, ende namentlijck om dat sy-luyden hebben ondernomen buyten onze kennisse te correspondéren, ende doen corresponderen met eenige Ministers van den Koningh van Groot Brittangien, notoire Vyandt van dezen Staet, tot groote præjuditie van dien, ende van des selfs Geallieerden, niet zijn gecompareert, nemaer haer geretireert hebben, ende onthoudende zijn buyten ons Gebiedt: Ende aen-gemerckt, dat wel licht geschieden mochte dat andere onze Ingesetenen en Onderdanen door onkunde afte met opset haer vervorderen souden mogen mette voorn: geçiteerde ende fugitive Persoonen te correspónderen, of de selve met raet of levens-middelen te assisteren; Alle 't welcke soo niet en behoort, soo lange sy-luyden haer onder onse gehoorsaemheyt niet gesisteert teghens de aen-klachte van den voorzeyden Procureur Generael, haer verdedigt hebben, en daer van Wettelijck ghesuyvert sullen wesen: SOO IST, dat wy alvoorens hier op gehad hebbende het advijs van de voorzeyde eerste en andere Raden van onzen Hove, daer teghens willende voorsien, allen ende een yegelijcken wel willen ghewaerschout hebben, ende verbieden, ghelijck wy waerschouwen ende verbieden by dezen, dat niemant, van hoedanigen qualiteyt ofte conditie hy zijn moghe, hem sal hebben te vervorderen mette voorn. Johan Kievit ende Ewoud van der Horst, oft yemant van de selve te corresponderen, door geschrifte ende met Brieven, of by Persoonele aensprake, ofte de selve met raedt of daedt, door Gelt, ofte met levens middelen, by Wissel oft daedlijcke

bant-

hantreyckinge te doen, ofte laten doen eenigerley byſtandt ofte aſſiſtentie, alles direc̄telijck ofte indirectelijck, in eenigher manieren, op pœne dat ter contrarie bevonden werdende, alle de geene die ſulckx ſouden moghen hebben ondernomen, ſonder aenſien ofte exceptie van dat ſy-luyden Bloetverwanten, Maeghſchap, oft Vrunden ſouden moghen wezen van de voorzeyde fugitive Perſoonen, aen-geſien ende ghehouden ſullen werden voor Complicen van de meſuſen ende delicten daer over de ſelve geçiteert zijn, ende aen-geklaegt werden, ende dat ſy-luyden als ſodanige andre ten exempel ſullen gecorrigeert en geſtraft werden: Verbieden mede alle ende een yeghelijck van onſe Ingheſetenen ende Onderdanen de meer-gemelte Kievit en van der Horſt te huyſen, te hoven, of te herbergen, in eenigher manieren als vooren, want wy 't ſelve voor de ruſt en dienſt van onzen Lande alſoo bevinden te behooren: Ende ten eynde niemandt daer van ignorantie pretendere, ende alle ende een yegelijck van onze goede Ingheſetenen ende Onderdanen weten moghen waer naer ſy haer hebben te reguleren, laſten wy dat dezen al-omme gepubliceert ende geaffigeert ſal werden daer ſulckx behoort, ende te geſchieden gebruyckelijck is. Gedaen in den Hage onder onzen Zegel, hier onder ghedruckt, op den 16. September des Jaers ons Heeren ende Zalichmakers Jezu Chriſti 1666,

Maer de ſake van Buat liep ten eynne/ en op de doot uyt/ Hy kreeg na een wijl ſittens op de Gevangen Poort/ deſe Sententie:

ALſoo *Henry Flury de Culan*, Heere van Buat, St. Sire, en de la Foreſt de Geſt, Ritmeeſter ten dienſte dezer Landen, jegenwoordig Gevangen op de Voor-Poorte van den Hove van Hollant, den ſelven Hove buyten pijne ende bande van yzere bekent heeft: Dat hy gevangen, na dat hy aen de Miniſter van de Heeren Staten van Hollant ende Weſt-Vrieſlant, ſijne Wettige en hooge Overigheydt, hadde vertoont eenige weynige Articulen van Vrede,beſtaende in ambigue,en duyſtere Poincten, hem behandigt door Silvius, een van zijne Correſpondenten in Enghelandt, op wiens verſoeck hy Gevanghen verklaert ſijne correſpondentie daer bevoorens, nu al een Jaer geleden, ſijnde als doen in Vranckrijck, begonnen te hebben; En na dat van de ſelve Articulen by den voor-gezeyde Miniſter was gegeven communicatie aen hoogh-gem: Heeren Staten, van wegen ende door ordre van de ſelve wel expreſſelijck ende tot verſcheyde malen is ghewaerſchout, ſich wel te wachten van al-omme voor te geven (gelijck men verſtont dat hy Gevangen dede) dat men de Vrede met Engelandt konde hebben als men begeerde; dat 'tſelve was van quade operatie, als gevende een impreſſie van veele onkundige in den Lande, datte Regeeringhe alhier oorſake was van de continuatie van den Oorlog,en geen Vrede en begeerde, en dat daer door de Ingeſetenen onluſtig wierden gemaeckt om te contribueëren,ſulcx dat daer door geſchapen was partyeſchap in den Lande te ſullen ontſtaen, en dat hy des niet jegenſtaende aen ſeer veel Menſchen buyten en binnen de Regeeringhe, en op verſcheyde tijden, heeft geaffirmeert en getracht te perſuaderen, dat men de Vrede konde hebben als men maer yemant naer Engelant wilde ſenden, onder pretext, dat hy ſoude hebben vernomen ghehad, dat verſcheyde Regenten van ghevoelen ſouden ſijn geweeſt, dat men in Engelandt wel konde ſenden, ſonder nochtans de voorſz. verſcheyde Regenten te konnen noemen, makende alſoo

alſo de voorſz. ſijne overigheyt by een ygelijck, ſoo buyten als binnen, de Regeeringhe verdacht, als of zy de Vrede niet en begeerden, daer nochtans blijckelijck de ſelve haer luyder yver daer toe niet alleen al-omme krachtelijck heeft ghetoont, nemaer oock aen hem Gevangen ſelfs heeft doen behandigen de laetſte preſentatie omtrent de Conditien van Vrede van deſer ſijde aen den Coningh van Groot Brittangien by Miſſive ghedaen geweeſt ſijnde, geteykent van den Preſident van de H: Staten Generael: Dat mede aen hem Gevangen van wegen eñ door ordre van de ſelve ſijne Overigheyt verklaert is, dat men beducht was ende ombragie had, dat men in Enghelant trachte de ſake daer nae te beleggen, dat men tuſſchen Vrankrijck en dezen Staet mochte Separatie maken, en dat het ſelve een poinct was daer op voor al diende te werden gelet, en 'twelck oock ſorghvuldiglijck diende te werden geprævaceert: En dat hy dies niet teghenſtaende bekent, dat hy de innerlijcke intentie dien aengaende van Enghelandt nu ſijnde komen te weten uyt 2. Brieven, hem van daer toe geſonden, en onder anderen in-houdende, dat men ſich ſoude moeten ſepareren van Vranckrijck, en dat zy voorts ſpraken van een nauwe Alliantie tot nadeel van 't ſelve Rijck' in plaetſe van de ſelve oft den inhouden van dien, volgens de voorſz, waerſchouwinge, aen de voorſz. ſijne Overigheyt bekent te maken, de ſelve alleen heeft gecommuniceert aen eenige van ſijne Complicen, en dat zy-luyden na dat ſy die hadden geleſen, en geexamineert, geconcludeert hebben, de ſelve in 't vuyr te werpen, ſonder de inhouden van dien oyt aen de Regeeringe te hebben bekent gemaekt, onder pretext, dat hy gheloofde dat hy door den Brief die hy daer op antwoorde, den gem: Koning ſoude hebben doen veranderen van Reſolutie, en in cas hem naderhant gebleken hadde datten Koning by de ſelve reſolutie perſiſteerde, dat hy als dan in geen gebreken ſoude ſijn gebleven geweeſt, maer wel voornamentlijck, gelijck hy oock ſchrijft aen den Grave van Arlington, in ſijnen Brief van den 19. Maert 1666. om dat hy de by hen ghenoemde goede Vrienden en wel geintentioneerde daer door van een ander ſentiment ſoude ſijn geworden, als mede, om dat oock de ſeparatie van Vranckrijck by den ſelven Grave van Arlington, of de voorn: Silvius niet meer en ſoude ſijn geinſiſteert geweeſt, hoewel hy Gevangen mede bekent, dat hy noyt noch in ſekere mondelinge conferentie by hem tot Antwerpen met den voorn: Silvius ghehouden, noch door eenighe Brieven eenige poſitive verklaringe verſocht heeft, of den Koning van Groot Brittanje oock genegen was te tracteren, ſelfs met incluſie van Vranckrijck, ſegghende ſulckz by inadvertentie te hebben nae gelaten, en dat hy nae 't verbranden van de voorſz. Brieven aen den voorn: Silvius expreſſelijck ſoude hebben geſchreven, dat men hier in Hollandt ſonder Vranckrijck niet en ſoude doen, en dat noyt ſijn meeninge ſoude ſijn geweeſt om te handelen metten Coning van Engelant, ſonder kenniſſe van Vranckrijck, daer nochtans in tegendeel uyt de Minute van ſijne voorſs. Miſſive (by de H: Commiſſariſſen van Staet onder ſijn Papieren geſaiſeert) van den 19. Maert 1666. voorn: by hem Gevangen aen den Grave van Arlington ſecretelijck, en ſonder communicatie van de Regeeringe geſchreven, tot antwoorde op de voorſz. verbrande Brieven, evident is, dat hy in plaetſe van 't geene hy zeyt gedaen te hebben, den Vyandt tot groote prejudice van den Lande van verſcheyde ſaken heeft geinformeert, als hier achter nader ſal werden gezeyt. Daer by komt datte Huyſvrouwe van hem Gevangen, haer bekommeringhe over deze correſpondentie, en naementlilck, dat ſijne Goederen daer over in Vranckrijck pericul liepen van te mogen werden geconfiſqueert, bekent gemaeckt hebbende aen den voorn:

Silvius,

Silvius,de ſelve onder andre redenen van geruſt-ſtellinge by reſcriptie van den 19 Maert 1666. uyt London aen haer ſchrijft, dat hy niet wel en gelooft datte voorſz. Gevangen door deze manier van doen ſich aen de Koningh van Vranckrijck ſeer aengenaem hadde gemaeckt om eenig faveur van de ſelve te obtineren,maer dat hy ſich niet en kan in beelden dat hy eenig pericul ſoude loopen van confiſcatie van ſijne Goederen: Dat mede uyt de in-komende Brieven uyt Engelant van den 11. Auguſti leſtleden, den Hove ten ghenoegen gebleken is,dat men in Engelant als noch blijft inſiſteren dat men ſoude moeten tracteren ſonder eenige Mediateurs, en met uytſluytinge van den Franſſen Koning: Dat mede aen hem Gevangen, als hy ſomwijlen een Brief aen den voorn: Miniſter vertoonde, komende uyt Engelant, en geſchreven aen den Grave van Arlington, of wel by den voorn: Silvius,niet anders continuerende dan een generale proteſtatie van genegentheyt tot Vrede, en verſoeck, dat men ten dien fine van hier yemandt derwaerts wilde ſenden, en hy ſeer urgeerde, dat ſulcks mochte geſchieden, ten eynde hoogſt-gem: Koning ſich nader aen de ſelve mochte openen, na communicatie, goet vinden,en door ordre als boven,bekent gemaeckt en verklaert is, datter gants geen apparentie was dat men van deſe zyde yemant na Engelant ſoude ſenden, en dat hy Gevangen over ſulcx haer alle hoope dien aengaende ſoude benemen: En dat hy dies niet teghenſtaende (onder pretext dat hem ſulcx voor de naeſt-leſte Battaillie geſeyt, en ſedert in de ſelve Battaillie d'avantage aen deſer ſyde geweeſt ſijnde) hy daer door,en door diſcourſen die hy van veele gehoort hadde, vertrout ſoude hebben, de ſake dien aengaende te weſen verandert,ſonder nochtans yemant ſpecifice te konnen noemen,die ſodanige diſcourſen ſoude hebben gevoert, niet alleen continuelijck by yder heeft aen-gehouden,dat men yemant na Engelant ſoude ſenden,maer oock den hoogſt-gem: Koning tot groote prejuditie van den Staet heeft gefoveert met een hoope, niet alleen dat ſijn genoemde Vrienden hadden 't oogmerck, en deſſeyn om yemant na Engelant te ſenden, maer ſelfs by ſijne voorſz. Miſſive van den 19. Maert 1666. dat hy Gevangen met de ſelve hier hadde gemaeckt een groote partije daer door de tegenwoordige Regeeringe hier te Lande was verandert, en ſijn Maj. ſoude konnen maken een Vrede, de welcke ghemaeckt ſijnde, hy ſoude weſen de grootſte Coning van de Weerelt: Bekennende niet alleen den ſelven Brief, immers meer andere van gelijcken inhout aen den Grave van Arlington te hebben geſchreven, nemaer oock eenige te hebben laten ſchrijven door ſijn Huyſvrou,om dat ſy beter ſpelde, ende nochtans geene van de ſelve,nochte van een eenige,die hy na Engelant geſchreven heeft, aen de Regeeringe te hebben gecommuniceert, op voor geven, dat hem de ſelve niet ſoude weſen geordonneert: Dat hy gevangen van de voorſz. laſt van ſijn voornoemde Hooge Overigheydt, ſoo verre is af-gegaen, ende in het intreſt van de voornoemde Vyant ſich ſo diep in-gelaten heeft,dat hy eerſt bekent heeft buyten kenniſſe van de Hooge Regeeringe, en ſonder yemants ordre ofte communicatie,doch daer na, alleen met communicatie en overlegh van een van ſijne complicen, op de aſſignatie en ſchriftelijck billet van de voornoemde Silvius,een Envoyé van den vyant, met verſoeck van de ſelve, dat ſulcx mocht werden ſecreet gehouden, en haere entrevue aen niemant bekent gemaeckt, verklarende hy Silvius in 't ſelve billet, ſoo hy ghevangen ſeyt, dat den Koningh van Groot Brittangen ſelfs geen kennis daer van ſoude hebben gehad, hoewel hy gevangen bekent wel bevonden te hebben uyt zijne diſcourſſen, dat hoogſt-gemelte Koning immers kenniſſe daer van hadde,ſich na Autwerpen vervoegt, ende aldaer metten voornoemde Envoyé

voyé niet alleen ſecretelijck geaboucheert te hebben, nemaer dat hy alvooren derwaerts te trecken, weder om ſonder eenige kenniſſe van de Regeeringe, en alleen met kenniſſe, raedt, en hulpe van een van ſijne ongeoorlofde correſpondentie alhier heeft geconcipieert en op-gheſtelt een model van een Miſſive, die den Koningh van Groot Brittangien ſoude ſchrijven aen dezen Staet, en die geſtelt ſoude ſijn geweeſt in beleefde termen, om de ſelve Staet te beweghen yemant van hier nae London te ſenden, welcke Miſſive gheſchreven ſijnde, datte voorzeyde ſijne Complice hem hadde verſekert, dat zijne Vrienden dan ſouden arbeyden invoegen dat men yemant na Engelant ſondt, daer hem nochtans als vooren was verklaert, dat daer toe gants geen apparentie en was, en hy dien-volgende den Vyant alle hoope dien-aengaende moſt benemen: Bekennende de ſelve modelle tot Antwerpen noch geamplieert, en aen den voorn: Envoyé behandigt te hebben, en dat hy van ſijn verhandelde en wedervaren aldaer nae ſijn thuys-komſte aen niemandt communicatie gegeven, en raport gedaen heeft, als aen de voorſz. zijne complicen, ontfangende hy Gevangen van den Vyant Brieven met twee diſtincte op-ſchriften, het een ſijne ordinaris, die hy Gevangen bekent aen de Regeeringe te hebben gecommuniceert, en het ander met de woorden, *Pour vous meſme*, by onvoorſichtigheyt, ende buyten ſijn weten benevens andere Brieven over gegeven; bekennende, dat hy het ſelve met droefheyt aen een van die van ſijne voorſz. correſpondenten alhier des na-middags, ſoo als hy 's avonts is geapprehendeert, heeft bekent gemaeckt, met verſoeck dat hy in de Vergaderinge eens wilde vernemen, hoe het ſelfde wierde op-genomen, voor gevende den ſelven Brief niet te hebben gecommuniceert, alſoo het was een ſotte of inpertinente Brief, daer over hy van meeninge was geweeſt benevens de over leveringe eenige explicatie te doen, houdende onder anderen de voorſz. Brief in duydelijcke termen, dat hy Schrijver van de ſelve (die volgens 't ſegghen van de voornoemde Gevangen is geweeſt den meergemelten Silvius) niet en had ghelaten aldaer in 't breede te repreſenteren, al 't geen hy Gevangen hem hadde gecommuniceert, eu dat het ſelve aldaer ſeer ſmakelijck was geweeſt; Item, dat men niet en had ten propooſte geoordeelt te volghen de modelle van den Brief, die hy Gevangen hem hadde gegeven, hier vooren gemelt, om datſe ontijdig ſoude geweeſt ſijn in die conjuncture, maer wat aen-ging het oogmerck en voornemen, dat de Vrienden hadden, om te maken dat men yemant derwaerts ſont, dat men 't ſelve ſeer approbeerde; Item, dat men ſoude komen in een particulierder correſpondentie, en onder de hant furneren alle middelen die ſy konden wenſchen, om te komen tot een goet accomodement, ende te breken d' intrigue, hem Gevangen bewuſt: Item, dat hy geloofde, dat het ſucces, dat ſy-luyden van de zijde van Engelant in het doen laetſte gevecht hadden gehad, daer toe yets ſoude contribuëren, want dat de party van de Vrienden, en van die, die de Vrede begeeren, daer door ſoude werden verſterckt, met ſerieus verſoeck, van hem particulierlijck te willen adverteren, of het ſelve niet eenighe veranderinge hadde mede gebracht: Houdende alſoo met den Vyant een tweederley correſpondentie, een opentlijck, en met kenniſſe van de Hooge Regeeringe, een ſecretelijck, ſonder kenniſſe, en jegens expreſſe ordre en waerſchouwinge van de ſelve, daer inne gemelte Hooge Regeeringe van ſijn genoemde goede Vrienden en wel geintentioneerde wert gediſtingueert, mitſgaders de voorſz. Regeeringe allenthalven wert getraduceert, ende gecalumnieert, als of ſy de Vrede niet en begeerde, om dat ſy op die ware gronden, volghens de Tractaten en gemeene Reſolutien van Staet, en niet na de fantaſie van deſe

complicen,

complicen, tot groot makinge van den Vyant, en nadeel van deſen Staet en deſſelfs Geallieerden, betrachte. Alle het welcke contrarierende het devoir van een Onderdaen jegens ſijn Souveraine Overicheyt, en directelijk ſtrijdende jegens de beſchreve Rechten, mitſgaders Wetten en Placcaten deſer Lande (verbiedende expreſſelijk aen een ygelijk uyt deſe Landen, te houden in eeniger manieren eenige correſpondentie ende ghemeenſchap met de Inwoonderen van Engelandt, ofte haer onderhoorigen, door Brieven oft anderſints, ſtreckende tot nadeel van deſen Staet, op peyne van daer over als Vyanden van den Staet ſonder eenige conniventie geſtraft te ſullen werden) ende ſijnde ſaken van ſeer gevaerlijken inſichte, en pernicieuſe conſequentie, waer door de Gemeente ontruſt, de Hooge Regeeringe ſoo buyten als binnen verdacht, de Geallieerden van den Staet jegens de ſelve diffident gemaeckt, den Vyant van pretenſe diviſie en partijſchap ende veranderinge in de ſelve Regeeringe verwitticht, en met de voornoemde abuſive hoop gevoet, in ſijn genegentheyt tot deſen jegenwoordigen luctueuſen Oorlog geconfirmeert, en vervolgens de ſoo lang gewenſte, en door alle mogelijcke en eerlijcke middelen van deſe zijde aen-ghewent, betrachte Vrede tot noch toe, na alle menſchelijcke apparentie te rugge gebleven is, tot onuytſprekelijcke prejuditie van deſen Staet, en de ghemeene Chriſtenheyt, en voornamentlijck van het Proteſtantſe weſen, tot verſtooringe van ſoo veel Chriſten Bloet, en ruine van ſoo veel goede Ingheſetenen deſer Landen, ende over ſulcx ſoo in ſich ſelven, als ten exemple en afſchrick van andere, ten hoogſten ſtrafbaer. *Soo iſt*, dat 't voorſz. Hof, met rijpe deliberatie van Rade alles deur geſien en overwogen hebbende 't geene ter materie dienende was, doende Recht in den naem en van wegen de Hooge Overigheyt ende Graeffelijckheyt van Hollant, Zeelant, en Vrieſlandt, den voorn: Gevangen gecondemneert heeft, ende condemneren hem 't ſelve Hof mits deſen, gebracht te werden ter plaetſe daer men ghewoon is Juſtitie te doen, ende aldaer met den Swaerde te werden geexecuteert, datter de doot na volgt. verklaert voorts alle ſijn Goederen geconfiſqueert. Gedaen in den Hage by de Heeren *Fredrick van Dorp, Heer van Maeſdam, Diderick Sicxti, Albrecht Nierop, Adriaen Paeu, Heer van Bennebroeck, Willem Goes, Pieter Ockers, Cornelis Fannius*, en *Johan van Honert*, Raetſluyden van Hollant; En gepronuncieert op de Audientie van de Rolle den 11. Octob. 1666.

In kenniſſe van my *ADR. POTS.*

Zijn executie wiert volbracht op den 11. October / naer dat voor af door 7. Penſſionariſſen der voorſittende Steden den 2. deſer waren geweeſt in den Raet van 't Hof (by de ſelve ſolemnelijck in-gehaelt) om van de ſake een eynde te ſien / en de ſelve daer toe ernſtelijck hadden aen-gemaent: Men beoogden niemant / dan eenige weynige / voor hem te ſolliciteren / als de Miniſters van Kur-Brandenburg; echter men verſocht een genadige Sententie: So men zeyde / zijn Gemalinne was verboden met hem eenige Brieven meer te wiſſelen: Eyndelijck de op-gem: Sententie gevelt / is den 10. October voor-middag ten 11. uren op de Gevangen Poort aen hem * Buat door den Predicant

* Het was den 19. Auguſti dat Buat zijn groote miſlag voor-gehouden / in de Caſtelnye in 's Gravenhage wiert geſet / en vervolghens zijn Comptoir / Cabinet / en voor 't meeſte ghedeelte zijn gantſche Huys in verſekering wierde ghenomen / inſonderheydt alle Papieren die men daer vondt / die datelijcken wierden doorſocht: Den 20. dito wiert hy daer op ter middernacht by 12. uren door den Officier van de Hooftwacht met 40. Muſquettiers (nae dattet Hoff geſlooten / en alle andere buyten-Poorten de paſſen met eenighe Ruyters waren beſet) gehaelt uyt de Caſtellanye / en ghebracht op de Voor-poorte / dats den Kercker van 's Gravenhage.

Vollenhoven aengezept/ sich tot sterven te prepareren ; welcke bootschap (ge-lijck hy vol couragie was / en 't selve in den Deense Oorlog op † Funen ghe-toont had, hy met weynig alteratie ontfong/ alleen beklaegde seer 't ongeluck 't welck desen aengaende zijn Vrou en Kinderen over quam : Ende versocht voorder van die ure af by sich te mogen hebben Monsr. Caré, Fransse Predicant in den Hage/ die oock terstont quam / en zijn schuldige plicht in desen seer wel waer nam : Hy Buat begeerde om de minste ontsteltenis/ zijn Vrouw niet by hem : In somma, men sach 6. en 6. Soldaten soo aen de Gevangen-Poort/ als aen 't Schavot by den Vijverberg metten uchtent gereet staen/ en op-pas-sen/'t welck was op Maendag den 11. deser/ en by ten 10. uren (na datte Ka-mer op de ged: Voorpoort met Rouw bekleet/ de Vrienden hem adieu gesept/ zijn Huysvrou na Delft vertrock/ en den Minister Copes van den Keurvorst van Brandenburg tot surceance van zijn Sententie niet en konde obtineren/ dat oock 4. Comp. van der Staten Guarde te Voet/ en 4. te Paert 't Hof be-sette/ als een te Voet bleef binnen 't Hof / en op de plaets stonden die te Paert achter die te voet gerangeert/ 3. Comp. te voet stonden op den Vijverberg/ op de Kneuterdijck/ en op de plaets by 't Schavot/ de 3. Comp. te Paert stonden achter die te voet gerangeert: By 12. uren wiert Buat van de Gevangenpoort af gelept/ gaende te voet met besettinge ter zijden en achter na 't Hof / om zijn Sententie te hooren prononcieren : Hy was gekleet in den Rou met een lange Mantel/ gelijck mede zijn Dienaers hem van achteren volchden/ en daer aen de Predicanten Vollenhoven en Carré, voor en achter gingen portije Soldaten met halve Piecken : Hy hoorden met patientie zijn Sententie/ alsoo weder af gaende/ wiert na 't Schavot gebracht/ alwaer hy sich seer wel tegens de doot onverschrickt begaf/ na datten Predicant Vollenhoven een langh Gebedt had gedaen/ en hy knielende/ 't Hooft van 't Lichaem wierde ghescheyden ; Het Lijck was stracx in den Rou gedist/ na de Gevangen-poort gebracht; gaende alles mette meeste ordre en stilte toe : Van waer het 's avonts in de Klooster-Kerck is by-geset. Naderhant wierde noch versekert eenen Dr. Makdowel tot Delft/ wegens over senden van secrete Resolutien deses Staets na Enge-lant : Oock eenen Schot tot Rotterdam : Idem/ een Comis van de Heer Kivit/ Molewater ghenaemt : In somma / men bevondt in dese Landen in plaets van Bon, veele mauvais Amis.

In Groenlant was de Walvis-vangst dit Jaer seer goet ; men dreef die nu/ wijl de Neerlanders in Oorlog waren/ over Oostende en Hamburgh ; en men bevont datte droogte des Somers veel van gem: Walvissen buyten alle gewoonte hadden doen voort komen. Dese droochte maeckten oock de Elve over Dresden in Sachsen soo kleyn / dat men daer door gingh : Op andere plaetsen most het Water voor 't Vee ten Velde seer wijt gehaelt werden : De Rijn en Donau droogden oock seer laeg uyt/ sulcx dat stanck / quade Lucht/ en contagieuse Siecktten alomme zijn gevolcht/ en veele Menschen wech ghe-ruckt. Men sach oock alle avonden by den Noorder Horisont verschijnen de geweldige Sterre van Jupiter/doch eerst den 5. Augusti/loopende van 8. tot

11.

† Besiet ons 10. Deel folio 156.

11. uren den gantsen Hemel over, was ser groot, lumierende als de Maen, en gaf licht en schaduw: Dese komt alle 28, 30. ofte somtijts maer in 50. Jaren: De oude Lessen der Astronomijns, Egyptenaers, en Arabiers, seggen: Dat hy ordinaris op de Weerelt mede brengt veranderingen in de Regeeringen, Sieckten, ende sterven: Doch dat hy voor al niet goets en beduyt voor Koopluyden, Schippers, en die ter Zee varen: Hy heeft gescheenen tot 't laetste van 't Jaer 1666. en ging ordinaris boven Engelandt onder, staende ghemeenelijck ten 10. en 11. uren seer helder recht boven het Canael.

Soo als den 27. deses te Hamburg ten 7. uren de Poorten geslooten wierden, onstondt op de Elbe een dapper canonneren van 2. Holl. Convoyers en 2. andere, die lang onder Gluckstat hadden gelegen, en nu op 17. Eng. Koopvaerdijers aen-vielen, omtrent de Meulen leggende, de wint en 't getijde hadden sy waer genomen: De Hamburgers siende de Eng. Schepen vast vluchtende na hare Stadt af drijven, trocken de Wachters op de Toorens de stormklock, de Trompetters bliesen, de Straten wierden vol Menschen en lichten, de Burgery quam in de Wapenen, want sy sagen al ten 9. uren 3. Engelse en een Hamburger Schip in den brant, na de Stadt drijvende, de wint was doe noordelijck, maer indien sy west geweest waer, hadden seer licht oock de andre Schepen onder de Stadt in brant gebracht: Men schoot oock driemalen van de Wallen met Canon, om de vervolgers te stuyten: 't Voornaemste Schip van Cap. Groen hielt met schieten soo lang de Holl. Convoyers op tot smorgens, en dattet sonck, en de meeste Eng. Schepen na Hamburg retireerden: Soo datter maer 3. Engelze, en een Hamburger na Portugal bevracht, verbrande, een a twee wierden genomen, en te Gluckstadt op-gebracht; dan een van de Holl. Convoyers raeckte vast, so datte Engelse soo den dans ontsnapten, wordende van d'Elvenaers geholpen: De Capits. der voorsz. Convoyers om datse niet vigilant genoeg waren geweest, wierden naderhant in Hollant komende, met een grandmacijs vā deportement bedankt: Engelant was over dese attacque moeylijck, en had al voor af by den Keyzer geklaegt, dat men so een neutrale en Keyserl. Anzee-stads-Revier, als is de Elve, behoorden in haer Recht van tranquiliteyt te maintineren, de Enghelse quamen daer wel met Convoyers tot hare Coopvaerdy-schepen, maer violentie tegens 't algemeene Recht hadden sy noyt ghepleegt, &c. Men schreeude evenwel van Withal tot Weenen, datte Hollanders sodanige dingen als toe-gelaten waren: Carlingfort, den Engelsen Envoye, voerde dese tael voor den Keyzer: Dat twee Holl. Oorlog-Schepen eenige dagen voor Gluckstadt gheleghen, met twee kleyndere, op de Reede van Ny-meulen, als op een versekerde plaets, hadden aen-getast een Vloot Eng. Schepen, verbrandende drie en nemende 3. Eng. Schepen, alle met kostelijcke Waren geladen, meest alle ten dienste van den Koning van Engelant: En hoewel de Eng. Kooplieden al terstont in 't begin van de attacque de bescherming van den Raet tot Hamburg die doen seer licht was geweest, by aldien sy tegens d'Aggresseurs 'tgeschut hadden willen af schieten, hadden versocht, is 't nochtans soo verre van daer geweest om sulckx te verkrijgen, dat d'Engelse oock is verboden geweest de vrijheyt om voor haer eygen de-

fensie de wapenen aen te nemen: En als 'sanderendaegs smorgens de gem: Kooplieden sagen de Hollantze Schepen door de macht van de wint gedreven op 't Sandt, alsoo dat sy haer van daer niet konden beweghen, noch onse genomen Schepen in versekeringh brengen, met grooten yver by den Raet (op datse so blijckelijcken insolentie begaen op d' Elve, een vrije Rijckx Stroom, tegens d'Aggresseurs als noch in haer macht staende, ongestraft niet wilden laten passeeren) weder aen-gehouden hebben, is sulcx weder ydel geweest: Waer na sy niet ghelaten hebben weder te versoecken, datze ten minsten de Schepen in een vrye Haven, op de immuniteyt der plaets steunende, ongerechtichlijck geoccupeert, wilden verlossen; maer dat wiert oock geweygert, tot dat den derden dag de wint weder favorabel, en d'Ebbe ongemeen sterck, den Aggresseur den wegh openbaerde om weder voor Gluckstat te komen: Waer na de Con: Sweetse Veltheer Graef Wrangel, ter instantie van de Kooplieden, van wegen de toe-gebrachte gemeene violentie, van d'Aggresseurs heeft satisfactie begeert; die daer op hebben geseyt, dat expresse ordre hadden gehad van de H: Staten Generael, om sulcx te executeren: Waer uyt U Keyserl. Maj. Allergenadigst kan sien datte Hollanders niet so seer mijn Doorl. Koning als U Keyserl. Majest. self, en de securiteyt van sijn H. Roomze Rijck, en de publijcke Reede hebben gevioleert; daer 't Jaer te vooren d' Eng. Vice-adm. *Christoffel Mings*, in 't gesicht van u Keyzerl. Majs. Kamer-Raet....... doenmaels tot Hamburg sijnde, aen een gheheele Vloot van 180, Holl. Coopvaerders, die hy alle seer lichtelijck hadde konnen slaen en nemen, heeft laten ongeroert en vry voor-by passeeren, sonder eenige de alderminste tekenen van Vyantschap te doen.

Niet weyniger is den Raet tot Hamburg hier in te beschuldigen, want sy van de passeerende Schepen Gabellen eyst, en ten dien aensien de securiteyt op de Elve moet presteren, en daer om de schade aldaer aen-gedaen, (also sy de schade hebben gesien, en de selve had konnen beletten, en niet belet, volgens Politijcke en gerechtige Wetten) in alles gehouden is te refunderen. Also dan U Keyzerl. Maj. uyt desen klaer siet, dat door gem. Vrede-breking, violentie op d' Elve, ('t welck oock de aengrensende, en aen de Elve leggende Princen des H. Roomze Rijcx, seer qualijck nemen) sijne en des H. Roomze Rijcx securiteyt en den algemeynen door de Constitutien en Wetten des Rijcx, en specialijck door het Instrumentum Pacis bevestigt, en aen alle de Christenheyt seer noodig gebruyck der Commercien, op eenen seer stoute ende ruyckeloose wijse is gevioleert, en de Eng. Kooplieden een groote schade aen-gedaen; en den Raet tot Hamburg, (onder wiens bescherminge en Territoir alles is geschiet) hoewel driemael aen-gemaent en versocht, sulcx dat sy lichtelijk hadden konnen doen, niet heeft belet, dat sy na rechte gehouden is alle de schade te repareren. Derhalven U Keyzerl. Maj. in de Persoon van mijn Doorl. Koning, en in de naem van de Kooplieden ick seer nedrichlijck bidde, de selve believen den Raet der Stadt Hamburg allergenadigst, edoch strictelijck te belasten, dat door haer cooperatie der Hollantse de toe gevoegde schaden mogen boeten, de genomen 3. Schepen met de Waren et omni causa restitueren, en ten aensien van de 3. verbrande alle vergoedinge presteren, of by refus van dien, datte voorsz. Raet self de schade in alles voldoe en refundere, en dat U Keyzerl: Maj. sulcx door middel van sijne ernstige beveelen, en vlijtige Fiscaelse Processen gelieve te effectueren. Onder stont, U Keyzerl. Majs. aller-nedrigste en gehoorsaemste Dienaer,

Den 20. October 1666. *CARLINGFORT.*

Den Keyzerl. Resident Friquet **gaf op dese oorsaecke met het volgende Memoriael aen de Staten Generael in den Hage over/sich beroepende op de goede intentie van Engelant; welcke Natie sonder onderschept in 't Vlie niet en**

vraegden

vraegden waer de Schepen hoorden soo daer lagen/ als sy die in brant staken/ echter hare gang gingen: Nu d'Elve was een vrye Stroom/ 't Ulie vyants: Wie gelooft dat? Denemarcken gelegt op d'Elve met Gluckstat/en heeft daer Recht so wel als andere: De woorden van Friquet luyden als volcht:

DEn ondergesz. Raet van sijn Keyzerl. Maj. en sijn extraord. Envoyé by de H: Staten Generael vindt sich verplicht Uwe Heerlijckheden te representeren, dat in de Maent van Augusti van 't Jaer 1665. sijn Maje. goet vont te schrijven aen de H: Staten en haer te versoecken, dat zy aen alle haer Commissie-vaerders en Zee-Officieren wilden ordonneren,niet te doen datte vrye Commercie in de Revieren van Duytslant konde troubleren, of verbreken de Neutraliteyt die de Onderdanen van 't Rijck in dierghelijcke ghelegentheden t' allen tijde hebben ghenoten, en oock altijt religieuselijck van hare sijde hebben geobserveert: Dat op 't versoeck van zijn Majest. en d'instantien van den Gedeputeerde der Stadt Hamburg, de H: Staten, na dat sy hadden in-genomen het advijs van de H: Staten van Hollant, en van alle hare Admiraliteyten den 6. November van 't selve Jaer, gaven een schriftelijcke antwoort, waer in zy verklaerden, altijdt te hebben gehad 't selve desseyn van de Neutraliteyt punctuelijck te bewaren, en dat sy die oock sullen bewaren in 't toekomende,met dien verstande nochtans,datten Koning van Engelant gave een gelijcke verklaringe,belastende de Stadt Hamburg sulcx te versoecken en te obtineren. Dat deze Resolutie van Uw Heerlijckheden subject gaf aen sijn Maj. om op de selve materie te schrijven aen den Koning van Groot Brittanjen, die betuyghde te hebben een oprechte begeerte van sich met goede meeningh van sijn Copie van zijn Antwoort te konnen sien. Dat deze goede dispositie is geheel om geworpen door de violentie die de Heer Brederode,een uwer Zee-Capiteynen, heeft ghepleegt in de Revier d'Elve den 3. Septemb. lestleden, alwaer hy deed een vervaerlijcken overlast met 2. groote Oorlogschepen van de H: Staten, en eenige andere mindere Schepen, en ten lesten quam met ghewelt voor de Haven van de Stadt Hamburgh, aen-tastende alle Koopvaerdy-schepen die hy aldaer ontmoete, nam weg alle die hy konde vermeesteren en bestont d'andere die hy niet konde bemachtigen, te verbranden, en niet alleenlijk die van d'Engelze, maer indifferentelijck en sonder eenig onderscheyt, die toe-behoorden aen Kooplieden van andere Natien, welcke geloofden te zijn in een versekerde Haven, onder beschut van 't publijcke geloof,en deze onordre quam so na dat oock eenige Burgers van de Stadt Hamburg hebben gehad haer deel aen deze schade, een hunner Schepen verbrant, en een ander genomen, en tot Amsterdam op-gebracht wesende: Datte Magistraet der Stadt Hamburg ontfangen hebbende een so ruwen slag, door de handen der geener van de welcke sy hoopten t'ontfangen alle soorten van faveur, was verobligeert aen sijn Majest. te senden een exact verhael van al 't geene in dit quaet succes was voor-gevallen,en hem onderdanigst te versoecken,hun te vereeren met sijn protectie,en te gebruycken de authoriteyt van zijn Naam, en die van 't selve Rijck, om de H: Staten te disponeren, in dezen gevalle te doen wat de Justitie,equiteyt,en betaemlijckheyt van hun is vereyschende: Dat sijn Maj. hebbende dese saken in sijn Raden doen examineren en gesien datten voorn: Capit. Brederode door dees ongerechte invasie had gevioleert, 't Recht der Volckeren, tot nadeel van de oude Neutraliteyt, en goede correspondentie, heeft geoordeelt, dat sonder te manqueren aen 't devoir van de waerdihgeydt, tot de welcke het Godt heeft te beroepen, hy niet min konde doen als den ondergesz. te ghe-

lasten, om van sijnen't wegen, en van wegen 't geheele Corps de Rijcx, de H: Staten te versoecken, dit attentaet, 't welck is van een soo dangereusen gevolge, te repareren, de waerdy van 't verbrande Schip te doen betalen, en te restitueren, en 'tgeene tot Amsterdam is op-gebragtt, de noodige ordres te stellē, ten eynde dat hare See-Officiers in 't toekomende niet en doen dat kan troubleren de vryheyt en sekerheyt van de Commercie in de Revieren van 't Rijck, en sich onthouden van dadelijckheyt te gebruycken tegens de Personen, Schepen, en andre Goederen van d'Onderdanen des H. Rijcx: d'Ondergesz. voldoet aen d'ordre van zijn Maj. door 't tegenwoordig Memoriael, en versoeckt Uw Heerlijckheden seer instantelijck te nemen een resolutie, waerdig haer gewoone Wijsheyt, en die kan geven een rechtvaerdige satisfactie, soo aen sijn Majest. en 't Corps des Rijcx, als aen de Princen die Plaetsen hebben op d'Elve, en een gemeen intrest, te procureren dat de vryheyt en veyligheyt van deze Revier sy gemaintentert, onder 'tpublijk geloof van de Neutraliteyt. Getekent, FRIQUET.

Den geprętendeerde Joodse Messias/ die wy mette Cometen en Tempeesteen lest op fol. 3. gelaten hebben/ had sich by den Turksen Keyser al vry voorsichtig in de eerste ontmoetingh ghedragen/ hy betoonde te wesen een gauwen Politicus/ en hy gaf sodanig vernoegen aen dat besneden Hof/ dat men hem of op zijn Joods of op zijn Turckx den Tulbant op den kop plante; Want hy noemde de voornaemste der Joden uyt Europa die hem de hant boden/ die vā Coning en Keyzerl. middelen waren (een betoveringh seer aentreckelijck van een gierige Zarazijn/ ghelijck toch de Joden en Turcken haer rondsom betonen): Dus nam noch al meer en meer toe het credijt van desen geprętendeerden Messias/ sulckx datte Smyrna de meeste Joden in hem geloofden; de bedenckelijckste zeyden/ dese Man is te periculeus, wegens sijne losheyt, om te vertrouwen: Het was aenmerckelijck/ datte Joden te Smyrna dese dagen een aensienelijck Man van middelen en wetenschap/ onder de hare/ door kracht van gelt/ deden op de Galeye setten/ alleen om dat hy qualijck van desen geprętendeerde Messias gesproken had: Uyt ver af gelegene Landen quamen duysenden Menschen hem in de Dardanelli besoecken/ haer vrij geluckich achtende desen Man te sien; Hy onthaelde de Lieden met een vriendelijck woort en gesicht/ ghelijck de qua betaelders/ die schoon spreken/ geen gelt geven/ en niet als vale bene ten besten hebben: Eens seyde hy tot zijn onnosele devotarisen/ onder de benedictie/ zegen/ en voorspoet: Dat hy oock den Man was die haer een mael van hare Vyanden uyt hare slavernye, &c. soude verlossen, dat hy haer een Nieuwe Wet soude verleenen; En na zijn voor-bedencking konde het Turckse Rijck niet lang bestaen, maer het sijne was nu voor de hant, &c. Zijn Vrou selfs geloofden sulckx van hem; vertrock van Smyrna na Constantinopolen/ en wiert daer als Coninginne van Palestijnen ghenaemt/ en ge-eert; zy voerde met eenige Rabbi der Joden discoursen/ datse alleen ging om 't Feest van den Messias ghebooorte/ en zijn Inhuldinghe te helpen vieren/ welck den 9. Juny te Smyrna onder de Joden gehouden wiert/ zijnde den Jaerlijcxse Treurdag die sy over de distructie des Tempels Salomons plachten te houden/ nu by haer verandert in een Bid en Danckdach/ die sy noemden de Gebooorten-dach van onsen Coning/

ningh / onses Messias Sabata Sebi, Moses Knecht / maer Eerst-gheboorne Soon: Ende ghelijck de Joden in Turckijen op de Sabbathen in hare ordinaris Gebeden voor den Grooten Heer plachten te bidden/ so veranderden zy 't selve op dese manier: Den Heere zegene, beware ende verhoge in 't hoogste onsen Heere, onsen Koninck, onsen Messias: Messias des Godts Jacobs, d' Opperste Levy Sultan Sabata Sebi, den Koning der Koningen: Om zijne ontferminghe, wie sal hem bewaren, levendig, macht van alle schaden bevrijden? Den Coning der Coninghen, om zijner barmhartigheyts wille, sal verhooghen de plaetze zijnes Koninckrijcks, &c. De Joden seyden oock onder meenigte Fabulen daer sy 't Volck mede blint-hockten/ dat al veel grooter Propheten dan Nathan van Gaza van desen sekere Messias hadden geprophiteert / onder anderen eenen Moses Serupel, die men seyde Menschen konde segghen wat sy voor dezen bedreven / ende in wat Sonden sy haer noch tegenwoordich verliepen: Op dese uytstropselen / ende datter uyt Arabien/ Persien/ Indien/ &c. noch duysenden millioenen Joden in aentocht waren' om te Jerusalem door de Woestijne en 't Beloofde Landt desen Messias te komen begroeten/en zijn Rijck met macht te helpen op rechten/ quamen dagelijcks ontallijcke Joden tot hem met Geschencken / die hy in 't eerste permitteerde dat men hem de handen kuste/ maer zijn neeringh dagelijcks toe nemende / was niemant geoorloft de Lippen nader hem als aen zijne Tapijten te drucken: Den Turckse Bassa nam van yder arme Jode of Kinderen die dese Messias quamen besien 1. stuyver/maer van de rijcke eyste en kreeg hy 5. oock 10. en meer stuyvers: Want de Joden die in hem niet en konden gelooven/ gelijk veele/ doch de meeste simuleerden/so wierden alle wederhoorige door haren Cacham vervolgt: En men sont aen de Jootse Vergaderingen te Smyrna/ Venetien/Livorne/en Amsterdam Boden ook recommandatien/ dat alsoo sulcx zijn eygen wille/ ordre en begeerte was/ datse hem alle souden erkennen ende aen-nemen voor den ware Messias.

De Limijt-scheydinghe omtrent de Schelde / wiert dese Maent tot Antwerpen in den Doel geaccomodeert door wederzijdts * Gecommitteerden: Die van Liefkens-hoeck behielden van 't Fort af 100 Roeden Lants: Men wilde aldaer op de uyterste Limiten by den Doel een Roomse Kerck bouwen: 't En stont d'Antwerpenaers niet aen/ dat men op 't Hooft daer den Neus aen de Poort staet/hun seyde dat Borgondien eer lang wel pericul mochte loopen. Men hielt doe binnẽ Antwerpen een solemnele dienst/om dattet doe 100 jaren was datte Beeltstormery eynde/ en de † Beelden-bidders weder meester wierden/ want het was voor de Beelthouders en Schilders een ruyne / even als 't verbranden van den Tempel van Diana voor de Silversmits dede: Nu de Antwer-

* De Heer Johan van Merode/ nevens de Heeren Huygens en Gockinga/ op dese Limijt-scheydinge geweest zijnde/quam van daer sieck in den Hage/en storf den 25 July: Zijn Gemalinne/Suster van den Admir. Obdam/ was mede overleden/ vermits door een wen het Been af-gheset / sy daer van storf. Gelijck mede de Heer Huygens op die tijt tot Breda mede overleed.

† Daerom hielden zy veel t' Antwerpen van de Enghelse/ die over 't leste slaen by de Werfpoort/ in een Herberge 't Hemeltje seer groote Feest bedreven/ alwaer sy in effige hadden gestelt/den Koning van Engelant/ Duc de Yorck/ Prins Robert/ en Generael Monck/ drinckende ter eeren/ &c. / Glasen vol oppgesontheyt.

Antwerpenaers seyden/ sy deden dese devotie alles ter eeren Gods en der Zielen Zaligheyt/ 't welck aenmerckens waerdigh is. Den 27. deser quam den Bisschop van Munster een reysje nae Brussel doen/ zijnde op de Meere gelogeert: De vluchtende Burgermr. * Kievit was dien dagh oock te Brussel. De Pest nam desen Herfst soo veel Ingesetenen te Oostende wech/ datte Bylanders op Blanckenburg in Zee mosten laden en ontladen.

Het noch in sich selfs woedende Poolen / had na machtige veel verdrietige kracneelen/ eyndelingh den 31. passato/ in 't Legher tusschen Legonice op de Vloet Pilera/ tusschen de Coning/en de partye van Lubomirzky gesloten het volgende Verdrach: Bestaende meest hier in: Datte samen-gezwoorne (verstaet Lubomirzkys gunstelingẽ) haer op-geregt Verbont souden verbrandẽ/ en haer alle onder de ghehoorsaemheyt van de Poolse Coning/ zijn Generaels en hare Colonels stellen: Dat zy partye soldye datelijck en de rest den 16. deser op de Frontieren de Ukrania ghelegert/ souden ontfangen: Dat den Koning macht soude hebben de Guarnisoenen allesints te verleggen: En Lubomirzky vryheyt om te blyven en te gaen op sulck een plaets als hy wilde/selfs buyten of binnen het Poolse Rijck: En oock dat hy soude werden herstelt in al zijn Goederen/ ja in de goede gratie van zijne Majest. maer sonder bedieninge/ voor en al eer hy soude af-geleyt hebben een nieuwen Eed van getrouwicheyt/ gelijck mede alle den Adel die van zijne zijde waren: Hy most oock de Coninginne om vergiffenisse bidden/ zijn benden verspareen/en alle verbonden voortaen renuncieren: Hier op gaf de Coning een generale Amnestia over al het geene in desen Oorlog gebeurt was/uyt-geseyt van Roovery/gewelt/ en andere zware crimen: De Munte soude men op eenen voet / en het Legher in goede Winter-Quartieren brengen: En van al 't boven-staende soude men op den naesten Rijcxdag in October Ratificatie verleenen: Daer op gaven de Palatinaten een verklaringe in ootmoedige termen uyt/ waer in den Coning soo grooten behagen schepte/dat hy om op 't toekomende alle pretext van troublen te beletten/ uyt zijn eygen bewegingen vernieude een verklaringe: Sijn vast stellinge tegens de verkiesinge van een Successeur soo lange als hy leefde: Uyt alle 'twelck men in Poolen nu veel rust te gemoet sach: Waer op den 8. deses de Heer Lubomirzky in de Capelle van den Coningh aen handen van den Bisschop van Cracau den nieuwen Eed quam af legghen / in presentie van de voornaemste van 't Hof/ en quam sich van daer voor zijn Majest. verootmoedigen/ verselschapt met zijn Kinderen/den Castelein van Posna/en sommige Adel en Gedeputeerdens/ nessens de meestendeel van de Officiers der Geconfœdereerde/ en omhelst hebbende de Knien van zijne Majest./ versoeckende met smekende woorden pardon/ in dier voegen dat die daer door seer beweegt wiert: Doch den

* De Heer Kivit schreef een Missive aen de Staten van Hollandt/ notificerende/ dat hy te London was gearriveert/ by den Koning in goede estime was/ die hy tot Vrede seer genegen vont: En alsoo hy Kivit altoos daer toe was genegen geweest de selve te bevorderen ende 't Lant dienst te doen/ versocht hy Caracter om daer toe te mogen arbeyden/ belovende daer toe zijn uyterste debvoiren te sullen doen: Welck schrijven in Hollant voor impertinent wiert geoordeelt/ wijl hy reeds geciteert/ gevlugt/ en tot notoire Vyanden van desen Staet zijn protectie was nemende/ sonder sich van het beschuldighde Delict te suyveren/ Caracter versoeckt in 't geen men nimmer geeft als aen de allergetrouste van 't Vaderlant.

den Cancelier van Littauwen antwoorde haer in weynigh woorden: Dat sy de genade des Konings souden smaken, so dickmaels als sy haer die waerdig maeckten: Haer wijders voor houdende/ hoe seer sy alle aen de Coning gehouden waren/ die haer door een weergadeloose goetheydt/ een seer groote Rebellye vergaf; En sprack onder anderen oock seer vigoreus tot den Casteleyn van Posna/ die hier over seer gepicqueert/ sich in kropte/ te meer/ om dat men hem in dit Tractaet niet en hadde toe gestaen yets waer by hy groote voordeelen meende te doen: Eenige dagen daer na quamen de Kinderen van Lubomirzky mede pardon by de Conginginne van Polen versoecken/ 'twelck volgde: De Coning trock hier op met vreugde na Warsou. Maer de plagen over Polen en hadden met dese dingen noch niet uyt/ de etterbuylen begosten weer/ en sy barste tegen den Winter ellendiger uyt als oyt: Want korts daer aen quamen twee Gesanten uyt Tartarijen van den nieuwen Cham aldaer/ en gehoor by den Coning van Poolen hebbende/ eyschten aldaer weghens haer Meester/ vernieuwinge van de Alliantie welcke soo lange tusschen beyde Natien was geweest/ en datte Poolse Kroon wilde continueren in zijn Jaerlijckse Geschencken die hy aen de Tartaren plach te doen/ &c. Men achte dese vrage te Warzau weynig; Dan men betaelde de Soldaten een drie vierde/ en men sont nae veel tegenstrevingen een partije van 't Poolse Leger na de Ukrania/ tegens de Tartaren/ en de rest na de Grensen van Moscovien.

SEPTEMBER 1666.

De onlusten omtrent den Rijn in Duytslant namen noch geen eynde/ de Pest/ de heete dagen/ noch den brant van Oorlog over geheel Europa en belette daer niet/ datte Lottaringse Benden in den Neder-palts over de 20 Dorpen ruyneerden: In vergeldinge deden de Kurpaltse wederom aen de Dorpen van den Bisschop van Spiers/ waer door veel arme Lieden zijn gemaeckt: De Sweetse Ministers pooghde beyde partyen tot Heylbron wel te vereenigen/ maer dese strijdende partijen toonden haer voorwaer daer al te koel toe. Doen is tusschen Kur-brandenburg en Nieuburg over een gekomen de scheydinghe der Hertogdommen van Kleve en van Gulick/ 't welck oock noch verder betrefte het Verbont van Erfgenaemschap met zijn Doorl. van Brandenburg. Den 5. Julij smorgens by 8. uren storf tot Munchen Hertog Albrecht van Beyeren, had maer 5. dagen krank geweest/ en nu doot zijnde/ wiert twee dagen in zijn Capelle te sien gehouden/ waer na zijn Dienaers het Lijck na out Ottingen brachten/ daer 't in de Capelle begraven wiert/ de Funeralia wierden by de Jesuyten in St. Michiels Kerck ghehouden/ die met zwart Laken/ en des Hertogs Wapenen behangen was/ nessens een Castrum doloris, en meenigte Toortsen/ daer by 4. over eynt staende Leeuwen/ in hare klauwen brandende Fackels houdende; Dese solemniteyten geschieden in 't by zijn van den Bisschop van Frisingen/ al de Geestelijckheyt/ diverse Gra-

binnen en Adel-Jouffrouwen / in 't Wit ghekleet / de Klocken luyden onder 't werck; maer den Keurvorst van Beyeren en zijn Gemalinne beyde aen de Koorts te Bed leggende / waren daer niet present. Een ander Feest had Hertogh Julio Frants van Sachsen / Engeren / en Westfalen / te Ratzenburgh ghehouden op den 14. passato / alwaer hy op 't Slot tot Landt-heer gehult wiert / onder het gedruys van 30. Canons daer op de Wallen leggende / waer na dien Vorst mette Ridderschap ter Tafelen sat / en wel 300. saluteen onder Trompetten / Harpaucken / en Canoneren liet af gaen / onder yder der groote Kroesen gesontheyt gingen 6. metale stucken los / onder de kleyne 3. Hier nae reed den Vorst met zijn Moeder en al de Ridders in Zyde ghekleet / nae zijn Lustgaerden / alwaer in een Vuyrwerck dat 4. uren lang duerden / onder allerhande coleuren zijn Voorl. Wapenen en zijn Keur-hoet verbrande: Den naesten morgen geschieden diergelijcke Huldinge door de Magistraet binnen Ratzenburg / daer hem de Regeeringe oock magnifijck tracteerden: Drie weken daer na is hy oock tot Lauwenburg aen d' Elve gehuldight / daer den Vorst op een Paert sat / 't geen men op 1000. Rijcxds. estimeerde / de Lijf-garde te Paert / hadden de Paerden alle Deck-kleen / daer de Cur-hoet en des Vorsts naem op staende. Acht daghen daer na heeft binnen Hamburgh den Vorst Georg Christiaen, Landt-graef in Hessen / Homburgh / &c. Getrout de Weduwe van Fredrick van Alefelt, gewesene Stadthouder in Holsteyn / zy was een gebooren Bowischen; alwaer neffens veele Personen van qualiteyt / oock de Coninginne Christina van Sweden ter Bruyloft waren. Hare Hoog Mog: Ambassadeur den Heer Ysbrants te Stocholm over verscheyde discrepantien / in Conferentie met de Coninckl. Sweetze Ministers / tot beslissinge van alle verschillen gekomen zijnde / adviseerden zijn wedervaren mette navolgende advijsen aldus:

MYN HEERE,

SEdert mijnen laetsten van den 24. der voorleden Maent, by de welcke aen u Ed: over gesonden hebben het al toe-genaemde *projectum Reconciliationes Sueco Belgicæ,* hebbe ick occasie ghehad om mette Heer Rijcx Cancelier over het selve te confereren, en alle de Articulen van dien mette selve te debatteren. Op d'eerste remarques by my gemoveert, van dattet voorss. geschrifte by de Heeren Con: Commissarissen gequalificeert wiert een Project van Reconciliatie, daer tusschen zijn Maj. ende haer Ho: Mo: geen dissentie ofte verwijderinge sijnde, oock geen Reconciliatie plaetse hebben konde, mitsgaders over de odieuse expressien die gem: Heeren Commissarissen goet ghevonden hadden te ghebruycken, particulierlijck in 't eerste Articul is geen sonderlinge swarigheyt gevallen, maer verklaringe gedaen dat men over de saken selfs ende over 't geen reel was, eens sijnde, over de woorden of intentien geen discrepantie wesen soude: En is dienvolgens over het tweede Articul voor soo veel het selve spreeckt van 't Veylgelt geen verschil geweest, nademael sijn Maj. goet gevonden heeft, van de pretensie dien aengaende gemoveert te desisteren, maer voor soo veel de absolute en ongelimiteerde macht, om de Tollen wedersijts na wel gevallen te mogen verminderen, en te verhoogen, de welcke in 't voorss. Articul geintroduceert wert, hebbe ick geoordeelt te

krijden

strijden met het Tractaet 1656. tot Elbing gesslooten, waer by de voorsz. macht eenigsints gelimiteert en gestatueert wert, dat de Tollen en belastingen geheel moderaet en na mate of tax omtrent den tijt van 't sluyten der voorige Alliantien gebruyckelijck gebleven, en in de betalinge van de selve eene gelijckheyt met andere minst beswaerde Natien en in de verhooginge geobserveert sal werden, van welcke salutaire dispositie te desisteren, verklaerde ongelast te sijn, en oock te oordeelen inpracticabel, te weten, om dat het voorsz. Tractaet van Elbing in het poinct van assistentie door sijn Maj. resolutie, om de selve aen haer Ho: Mo: niet verleenen, albereyts eenigsints geluxeert sijnde, door 't weg nemen van de voorsz. dispositie omtrent den ophef van de Tollen t' eenemael soude komen te corrueren: Gem: Heer Rijcx Cancelier heeft daer op geantwoort, op de voorss. mijne considerationen nader te sullen dencken, en d'intentie van sijne Maj. daer over vernemen, met by-gevoegde verklaringe, dat sijn Majest. het point van assistentie in 't Elbingse en voorige Tractaten gestipuleert, geensints vermeende te luxeren, maer de selve gestant wilde doen, behalven dat vermogens de naedere Alliantie metten Koningh van Engelant op-gerecht, hoogst-gem: sijne Maj. by dese tijt en in den teghenwoordighen Oorlogh onbequaem was de voorsz. assistentie te presteren. imputerende om redenen voor desen geallegueert, de schult daer van aen haer Ho: Mo: eygene conduite omtrent de bewuste pretensien van satisfactie. Op het 3. Articul heb ick aen-gewesen, dat die daer by voor-geslagene trans-actie over de bewuste pretensien van subsidien, mitsgaders over die van d'Americaense en Africaense Compagnie niet practicabel was, om redenen dat de voorsz. pretentie van subsidien ongefondeert, en die van de Americaense Compagnie illiquide sijnde, niet resteerde als de laetste pretensie van de voorsz. Africaense Comp. de welcke in staet gebracht was om finalijck gedetermineert te konnen werden. Tot demonstratie van de ongefondeertheydt des voorsz. pretensien van subside, sijn by my kortetijck wederom gerepeteert, de redenen tot dien eynde voor desen geallegeert, om dat, namentlijck de selve ghe-eyst worden uyt den hoofde van 't Elbingse Tractaet, ten tijde als 't selve van zijne Ratificatie ende finael perfectie gedestitueert sijnde, noch obligatoir was, noch ten aensien van de op-gekomen verwijderingen bequaem om obligatoir te worden des tijt ende wijlen toe dat alle controversien over de obligatie van het voorss. Tractaet ontstaen, mitsgaders alle de voorsz. verwijderingen door een solemnele conventie van den 9. October des Jaers 1649. af-gedaen, en uyt de wegh geleyt sijnde, met eenen de tijt gedetermineert was gheworden, wanneer de voorsz. obligatie van het voorn: Tractaet aenvang nemen soude: Ick hebbe daer by gevoegt, dat selfs soo wanneer de voorsz. Ratificatie binnen den gepræfigeerden tijt geextradeert soude zijn gheweest, sijn Maj. in allen gevalle de voorsz. subsidien niet langer soude konnen pretenderen als voor den tijt van 7. a 8. maenden die den eersten Deensen Oorlog geduert heeft, en by gevolge tegenwoordig gehouden sijn gelijcke subsidien uyt te keerē, voor so veel dezen Engelse Oorlog langer geduert heeft als de voorsz. 7. a 8. maenden, en daer benenevens assistentie te verleenen voor 't toekomende: Want de selve te eysschen uyt den hoofde van den Moscovisen Oorlogh, die voor 't sluyten van het meer-gem: Elbinghse Tra ctaet al onseker was, soude sijn een Tractaet tegen alle redenen obligatoir te maken en kracht te geven eer het in wesen was, en de selve te bevorderen in den tweede Deensen Oorlogh, daer in haer Ho: Mo: buyten haer intentie geinvolveert zijn gheworden, soude sijn de selve subsidien te doen geven en assistentie teghens haer selven: Dat boven dien sijn Maj. verklaert hebbende d'assistentie by haer Ho: Mo: uyt krachte van 't selve

Tractaet versocht niet te konnen presteren, het onbillijck was de voorsz. subsidien uyt de Tractaten te pretenderen, en niet alleen geene, maer volghens de denunciatie aen my gedaen, contrarie assistentie aen de Vyanden van den Staet, en de Oorlogh aen des selfs Geallieerden te willen aen doen. Ick hebbe vorders gededuceert datte voorsz. presentatie van Staet aen een publijcke vorderinghe de welcke alsoo al rechtveerdigh mochte wesen, niet vermengt of geconfundeert konde worden mette particuliere pretensien van de voorn: Sweetse Compagnie en de Neerl. West-Ind. Compagnie: Dattet ook scheen onmogelijck te sijn de pretensie van de voorsz. Americaense Compagnie in tegenwoordige onderhandelinge te konnen begrijpen, aen-ghesien het eene notoire institutie soude sijn dit van de voorn: West-Ind. Compagnie te condemneren, sonder eenige kennisse te hebben van de rechtvaerdigheydt van de pretensie, die men alhier tot haeren laste formeert, en sonder gesien ofte geexamineert te hebben eenige opstellinge van de pretense schaden of eenige bescheyden tot verificatie van dien gerequireert, en sonder de verantwoordinge van de meer-gem: West-Ind. Compagnie gehoort te hebben. Dat wijders de pretensie van d'Africaense Compagnie mede niet af-gedaen konnen werden, om dat de Renunciatie van alle actien en pretensien in 't eynde van 't Articul geinsereert, niet alleen niet conform was, 't geen dies aengaende in den voorl. Jare albereyts geconvenieert was, maer selfs met de Projecten van wegen sijn Maje. aen haer Ho: Mo: voor-gedragen, naderhant niet alleen geen mentie ghemaeckt wiert van de Renuntiatie aen het recht en possessie van Cabo Cors en andere Forten in Guinea, van 't Schip Christina op sijne Ladingen, mitsgaders van alle Trafique en Commercie op de voorn: Plaetsen, maer dat selfs by 't 9. Articul van 't voorsz. Project gepretendeert wiert de Commercie niet alleen op de voornoemde, maer oock op alle andere Plaetsen, die haer Ho: Mo: oft der selver Onderdanen besitten in America, of in Oost-Indien, of in Africa; Wel-gemelde Heer Rijcx Cancelier, heeft niet tegenstaende alle 't geene voornoemt is, goet gevonden te persisteren by de voor-geroerde voor-geslagene af-handelinghen der voorsz. pretensien in 't gros, declinerende over yder van de selve sich uyt te laten in een particulier debat; en sustinerende 't selve tot bevorderinge van een adjustement over de open staende differenten ondienstigh te wesen, justificerende evenwel in passant de meer-gem: pretensie van Subsidie met de bewuste redenen getrocken uyt het antidateren van haer Ho: Mo: Acte van Ratificatie, en 't stellen van den date der selver binnen den tijt daer toe by 't Engelze Tractaet geprefigeert; Sustinerende 't selve mede te brenghen een manifeste erkentenisse van obligatie van 't voorss. Tractaet van den tijt als noch gedeclineert wert, dattet selve ghesloten was. Urgerende voorts seer op de beloften by de Heeren hare Ho: Mo: Gedeputeerden gedaen na de voorss. conventie A°. 1659. om de voorsz. pretensie aen haer Ho: Mo: te willen recommanderen, 't welck spottelijck soude sijn gheweest, in-gevalle de selve volgens mijn voorgeven door de meer-ged. conventie af-ghedaen soude sijn geweest, ende voorts sustinerende dat haer Ho: Mo: door der selver conduite omtrent de voorsz. en andere bewuste pretensien dezen Coning geobligeert hebbende om de voorsz. Alliantie met Engelant aen te gaen, en sich onbequaem te maken tot het presteren van de versochte assistentie, sijn Maj. daer door, volgens sijn opinie niet benomen was, des selfs pretensien over voorgaende tijden. Aengaende de pretensie van de Americaense Compagnie, toonde gem: Heer verwondert te sijn dat die by my eenige tijt gevorderde nadere expressie ende bewijs, my als noch niet ter hant gestelt waren,

aen

aennemende aenstonts ordre daer toe te willen stellen, met verklaringe, dat sijn Majest. aengaende voorsz. Africaense differenten tegenwoordig geen swarigheyt soude maken om toe te staen de renunciatie hier voor by my geallegeert op Cabo Corso, ende andere Forten. Op 't 4. Articul sprekende van de Stadt Bremen, en van de geregtigheden en rechten die desen Koning sustineert hem en de Kroon Sweden uyt krachte van de Munsterse Vrede over de voorsz. Stadt te competeren, mitsgaders sijn Majs. versoeck, dat haer Ho: Mo: de selve directelijck noch indirectelijck niet willen assisteren, heb ik verklaert op d'eerste ouverture my dies aengaende voor 3 weken gedaen, de voor-geroerde sijn Majs. intentie aen haer Ho: Mo: over geschreven te hebben, en gehouden sijn der selver meyninge daer omtrent af te wachten. Dan wat belangt het vordere contenu van 't voorsz. Articul, dat haer Ho: Mo: door geen Alliantien verbonden sijn aen de Vyanden van Sweden eenige assistentie met raet of daet te verleenen, en so eenige diergelijcke Verbintenissen op-gherecht mochten wesen, dat haer Ho: Mog: daer van desisteren en absolutelijck daer aen renuncieren willen; heb ik geseyt, dat haer Ho: Mo: ongetwijffelt vreemt voor komen soude, nademael men my opentlijck had gedenuncieert, dat desen Koning door d'Alliantie met Engelant verbonden is om de selve met alle sijn macht te assisteren: Ick heb evenwel daer by gevoegt dat soo veel my bewust was haer Hoog Mog: tegens den Koningh van Sweden met yemant ter Weereldt gemaeckt, maer wel datte selve tot mutuele defensie verscheyde Tractaten met andere Potentaten op-geregt hadden, en in specie oock voor eenighe Jaren mette Hanze-steden Lubeck, Bremen, en Hamburg; edoch dat in allen gevalle haer Ho: Mo: alle de voorsz. Alliantien ter goeder trouwe souden na komen. De Heer Rijcx Cancelier heeft op 't eerste gesustineert dat de voorsz. Alliantie tusschen dezen Koning en die van Engelant niet tegen den Staet van Nederlant aen-gesien nochte gemaeckt was, en dat sulcx soude geblijcken so wanneer Denemarcken buyten engagement en actie tegen Engelant worde gelaten. Andersints scheen gem. Heer contentement te nemen met de vordre verklaringe hier over geroert, zeggende, dat men 't voorsz. Articul of gheheel uyt laten soude, also die van de voorn: Stadt Bremen sijnde subjecten, het woort hostes of vyanden op de selve niet applicabel was, of dat men 't selve soude convertereren in een generale belofte van elckanders Vyanden niet te sullen assisteren. Ick hebbe met verscheyde redenen (hoewel te vergeefs) getracht te demonstreren, datten Koning uyt kracht van de voorsz. Alliantie met Engelant op-gereght, in geenderhande manieren verobligeert was tegen haer Ho: Mo: eenighe assistentie te verleenen, en dattet haer Ho: Mog: des te smertelijcker voor komen soude dat sijn Maj. buyten eenige obligatie de Geallieerden van den Staet soude infecteren. Op 't 5. Articul heb ick geremarqueert, datte observantie van de Tractaten tusschen dezen Koning en haere Ho: Mo: gerestringeert, en met vordere last gestelt wort, als voor soo veel de selve compatibel sijn mette nadere Alliantie tusschen Sweden en Engelant in den voorsz. Jare op-gerecht, en heb geoordeelt 't selve te dependeren aen de exhibitie van 't voorsz. Tractaet, 't welck en voorts aen de dispositie en goet vinden van haer Ho: Mo. 't Geene in 't selve Articul influeert van eenighe veranderinghe, de welcke by de voorgaende Articulen gedaen soude wesen in 't Elbingse Tractaet, hebbe ick gemeent reflexie te hebben op de absolute dispositie over de Tollen tegens de meeninge van 't voorsz. Tractaet, daer van by 't derde Articul hier voor ghesproken, en by den Heer Rijcx Cancelier aen-genomen is, om sich nader te informeren. Op het Seste

 Articul,

Articul, sprekende van de Mediatie die desen Koning gemeynt soude sijn te presenteren en in 't werck te stellen, nae dat alvoorens alle 't geene in de voorgaende Articulen ghecomprehendeert, is tot contentement van sijn Maj. geadjusteert soude wesen, heb ick goet gevonden voor eerst niet anders te seggen als dat daer van gesproken soude konnen werden wanneer de voorss. casus soude komen te existeren. Op 't 7. Articul is na eenige discoursen geconvenieert, dat de selve uyt de teghenwoordige onderhandelinge uyt ghelaten sullen worden, en dat men daer van sal konnen spreken in de Negotiatie over een Tractaet van Commercie. Op 't 9. Articul, sprekende van de liberteyt van te mogen varen en Trafiqueren op de Plaetsen die haer Ho: Mo. in America, Oost-Indien, en Africa tegenwoordig besitten, of hier namaels acquireren moghen, is na dat by my de aenstootelijckheyt van de voorsz. pretensie aen-gewesen was, geresolveert en geconvenieert, dattet voorsz. Articul geroyeert en geheel na-gelaten sal worden. Op 't 11. en 't laetste Articul, sprekende van de Guarantie van Vranckrijck, heb ick geoordeelt, dat de differenten tusschen zijn Maj. en haer Ho: Mo: van so weynig importantie, ende by gevolge de af-handelinge niet soo considerabel was, dat daer over de voorsz. Guarantie versocht behoorde te worden, in allen ghevalle dat de dispositie dien aengaende dependeerde van de wille des Konings van Vranckrijck. Het besluyt van de voorsz. Conferentie is geweest, dat by den Heer Rijcx Cancelier versocht, en by my aen-genomen is geweest een ander Project van wegen haer Ho: Mo: over te leveren, om de collatie van 't selve teghens dat van den Koningh te konnen sien, waer in eygentlijck de discrepantie resideerde; en dat aen d'andere sijde van my versocht, en by meer-gem: Rijcx Cancelier aen-genomen is, my dezes Konings schriftelijcke antwoort te sullen beschaffen, op het geene ick aen de selve van wegens hare Ho: Mo: versocht heb, op dat hoog-gem: hare Ho: Mo: eyndelijck souden mogen weten wat sy van zijn Maj. te verwachten hadden, en hoe de selve sich in den tegenwoordigen Oorlog tusschen Engelandt en Nederlandt gedragen wilde, Gisteren hebben de Heeren Ambassadeurs van Vranckrijck ten behoeve van desen Koning gedepecheert en uyt-gegeven sekere acte van Guarantie, datte Armature by den Koning van Denemarcken aen-gestelt wordende, niet aen-gesien is of geemployeert sal werden tegens Sweden. Waer mede, &c.

Den Herfst was nu alreede genadert/wanneer een groote Engelse Conings Overaer Lord Willoughby uytte Barbados had bequaemt Elf Schepen/ een Jacht en 5. Barcken/ dese uyt-geset/ zwermden in Septemb. voor d' Eylanden van Martenico/ 2. dagen lang dreygden sy daer omtrent te Landen/ met 2500. man die sy op haer Schepen hadden: Terwijl sy dus als een Havick op haren roof laghen/ komt van den Hemel een Houragan seggen de Indianen (wy een Orcaen) die dese Engelse Vloot tusschen les Sainctes en Gardeloupe aen taste/ sulckx dat alles te gronde ging/ behalvens 3. Schepen/ met 5. a 600. man geladen: Onder de geblebe Engelse Schepen zijn twee voorname geweest/ die verbrant zijn/ beyde van St. Christoffel bemant: Hier is mede vergaen den gemelten Heer Willoughby: Dese wonderlijcke tijdinge gekomen aen Monsr. de Lion/gebieder op Gardeloupe/sont stracx na Martenico 300. man en 4. stucken in een Vaertuyg/ die wel over quamen/onder Major Clos Doré/die met advertentie weer keerende/veroorsaeckte datte Francoisen weder

der 110. st. en 400. Inwoonders in 4. Schepen en een kleynder over sonden/ waer by de Ingesetenen van Gardeloupe gevoegt waren: De Engelse hier op af komende/ stieten hare tanden / want sy landende/ bleven 130. doodt/ by de 90. gequetst/ en 250. gevangens; Onder welcke ontmoetinge de Francoisen vertellen/dat een van hare Natie 36 a 40 Engelsen souden hebben af geset/ of ten minsten cappoot en gequetst: De Francoisen hadden op * Gardeloupe een brave Batery/ die seer geestig langst water/ maer seer doodelijck onder de Engelse speelden / waer by een Comp. te voet haer dapper droeghen: Daer na sagen de Francoisen noch 8. Engelze Schepen zwermen/ gedachten hebbende/ dattet of Willoughby was om te attenteren/ of verstropde Engelse/ om haere verlooren Gesellen op te soecken: Fluckx tyen sy daer op uyt/ sy vinden dan een Admirael met 400. man/ en andere/ dese waeren verstropde benden/ hier namen de Franssen een met 12. stuc. 130. man/ door Capit. Delbé/ een Engelsman die gemaeckt was Gebieder van l'Isle de Sainctes/ vluchte by faveur van de Nacht daer af/ doch wiert echter op-gevangen door Capiteyn Sanguien/ hy had 20. st. en veel wapenen op: Cap. Goudain nam een schip met 56. man/ en veel wapenen/ Jacob Alberts vervolgde de Neef van Willougby / maer die versonck: Die hier door den Orcaen niet en verginghen/ strande by Antigos en Montserat soo ellendig datter niet een Mensch af kost geborgt worden: 't Welck den Koning van Engelant hoorende/ seer bedroefde/ alsoo hy Willougby altoos een trouwen Dienaer voor zijn Majest. was ghe-weest: Maer hier wert aengesien wat Godt dagelijckx mette Menschen voor heeft/ sy bidden soo sy seggen/ Uwen wille geschiede, maer hier sag men 's Menschen wille niet ghebeuren / want na oogenschijn / sy waren Meester van de voorsz. Eylanden geweest/ maer na Gods beschicking/ sy waren met Pharao verstropt: 't Is gebeurt/ laet Engelant den Hemel beschuldigen/ de Eylanders sullen Godt dancken: Dus verre de saken van America/ daer de Staert-Sterren mede over-geloopen hebben.

De Nederl. Vloot was nu weder ghereet/ en op den 5. dezer smorghens by 10. uren in Zee gheloopen/ sterck 81. Schepen van Oorloghe/ en 13. Branders / van 't Noorder-Quartier quamen meer daer toe: Den Heer Tromp had den Coll. van Gent voor 't af-gaen / die hem succedeerde in loco / brunstelijck geluck gewenscht op desen tocht: Den Heer Pensionaris droegh sich weder op nieus seer ijverig in deze expeditie / met die hoop / dat Godt eenmael de Gerechtigheyt en een goede saeck soude bekroonen, of met glorie van Wapenen, oft met

* Die van Gardeloupe segghen onderscheydelijck/ dat Willoughby met 17. Schepen en 4000. man uyt de Barbados op haer af quam: Dat sy by Martenico een Vaertuyg vermeesterden/ en voorts na Santes loopende/ meende twee Schepen te over-rompelen/ dan 't een stack sich selfs in den brant: En doe kregen d'Engelsen tusschen den 4 en 5. Augusti dien gruwelijcken Orkaen/ die haer meest al in Zee te gronde / ofte aen de Stranden der Eylanden aen brisementen smeet/ daer Willoughby en meenigh Gentilman is verdroncken: Hy was een braven baes/ doch wat bittertjes tegen de Hollanders: Zy kregen wel wat nasendinge van Antigo/ en andere plaetsen/ dan te laet/ want twee Neerl. West-Ind. Schepen/ juyst daer komende/ sijn op Santes aengevallen/ datse vermeesterden/ en onaengesien d'Engelsen sich daer onderstonden te versteecken / kregen de Nederlanders 't Fort in den 16. Augusti/ hoowel de Britten 400. koppen sterck/ en de Nederlanders immers niet hooger in getal waren.

met heyl van een honorable Vrede. 't Was waer in Zeelant graſeerde de Peſt dapper/ en daer was niet ſonder vermoeden veel ſieck Volk op de Schepen/ echter evenwel 't ging zijn gang/ deſwegen hare Ho: Mo. deſe Uytſchrijvinge deden:

Erſame/ Vroome/ Lieve/ Getrouwe: Wy vinden in achtinge van den tegenwoordigen droevigen ende bekommerlijcken toe-ſtant van tyden en ſaecken/ hooghnoodigh dat de Broeders Predicanten op de reſpective Bede-dagen den eerſten Woenſdagh van yder Maent gehouden wordende/ haer niet alleen en ſullen evertuëren omme de Predicatien ende de Gebeden nae de gelegentheyt van den tyt als dan met byſondre nadruck te doen/ ende den Zegen van Godt Almachtig over ons lieve Vaderlandt af te bidden/ maer ook dat ſy alle mogelijcken ernſt en yver ſullen by brengen/ ten eynde de Toehoorders tot rechte Boetvaerdigheyt van hare Sonden mogen werden gebracht/ en te gelijck geexhorteert omm in hare particuliere Huyſen ten ſelven eynde dagelijcx Gebeden tot Godt Almachtigh uyt te ſtorten/ ende om ſyn goedertierne byſtant te ſmeken: Geſchreven in den Hage den 25. Auguſti 1666. Onderſtont/ Ter Ordonnantie van de Staten.

S. van BEAUMONT.

P. S. Dewijle de Vloot van den Staet eerſtdaeghs wederom ſtaet in Zee te gaen/ ende mits dien eer lange een nadere Battaillie te verwachten is/ ſo ſullen de Predicanten hare ſucceſſive Gebeden mede daer henen dirigeren/ ten eynde God de Heere Sijne hulpe en byſtant daer over gelieve te verleenen/ en den Staet met Victorie over haer Vyanden te Zegenen: Als mede de Machten van de Geallieerden insgelijckx met ſijnen Goddelijcken Zegen by te woonen/ op dat alſoo voor beyde een goede en verſekerde Vrede moge geconſequeert werden.

De Nederl. Vloot was den 9. deſer by 't Noort-voorlant/ en d' Engelſe in Soulſbay: Maer op 't advijs van Parijs/ dat Duc de Beaufort te Rochel gearriveert/ nu van daer was af-ghegaen/ en reeds in 't Canael om mette Ruyter te conjungeren/ zeylde den 11. dezer de Nederl. Vloot van ſmorghens by 7. tot 11. uren verby Calais en Boulogne de Hoofden deur: En ongevaer 2. a 3. uren daer na volghden mede de Eng. Vloot/ 100. zeylen ſterck/ wiens voorſte de Hollantſe leſte Schepen konden ſien/ doch hielden d' Engelſe haere eygen Wal: Den Heer de Ruyter raeckte dien dagh noch in combat metten Vyandt/ maer de harde wint belette de Battaillie ten eynde te brengen: En volgens zijn Excell. Miſſive aen haer Ho: Mo: was gereſolveert geweeſt/ het Gevecht des anderen daegs te hervatten, en hadde dien dag Capit. Sweers van d' Engelſe verovert/ en vervolgens in brant doen ſteken een Eng. Schip met 50. ſt./ ende wierde oock noch een Eng. Schip doenmaels in de gront geſchooten: d' Enghelſe ſelfs bekenden dat haren grooten Souverain met noch 2. van de capitaelſte harer Vloot hier ſoo ſteut kregen/ dat zy langſt de Krijtkuſt van Dover ſoetjes na Duyns en van daer na Chattam droopen: Maer de Nederlanders oock voorwaer niet mis gaende/ daelden 2. gedevaliſeerde Schepen na Havel de Grace van 't gros af: d' Engelſe dan liepen na Portſmuyen/ Duc de Beaufort bleef met Bethlem Gabor achter/ en den Heer de Ruyter op groot gevaer in de Com van Boulogne op den ſelven gewacht hebbende/ echter te vergeefs/ quam weder voor Duynkercken: 't Ongeluck wilde dien Helt eens verbaſen/ door ſeker af-geſchoten prop van een zeyn-ſtuck/ dat hem caſueel in de mont vlooch/ echter niet beſchadichde/ dan de alteratie van den adem/ evenwel hy bleef al ſommige dagen ſtil/ geen tafel houdende; Dan een Koorts volgende/ is zijn Excell. raedſaemſt geweeſt/ gelijck hy dede/ ſich van de Landt-lucht te dienen/ en liet ſich van Boort na de Maſe/ en ſoo naer Amſterdam voeren/ tot groot herten-leet van veele: Den Koning van Vrankrijck

rijck sont hem een zijner experste * Medicijns toe: Dan 't scheen dese mael in alles/ datten Hemel tot deze Krijgs-Blooten sprack: Al bloets genoeg gestort onder u tween, daer en behoeft noch geen derde by: Bedaert u, en gaet na Huys, leght u te rust, en bevredigt u: Of mijn straffen sullen met harder en andere slagen komen aen de weygerige tot Vrede: In desen oock seer notabel zijnde/ dat de Ruyter mits 't hart wapen in de Com van Boulogne niet langer kost blijven / spillende aldaer mits de kleyne Rey-grondt veel Cabels en Anckers/ maer quam weder voor Duynkercken/ en dat Duc de Beaufort met 47. Oorlog-schepen en 14. Branders van Besle Isle in 't Canael alreede in 't gesicht van St. Valery en Diepe gekomen/ om mette Ruyter te conjungeren / door dit selve omstuymig weer oock niet vorder konde/ maer keerde weder na Brest: d'Engelse sloopen soetjes weg/ en klaegden over haer meenigte Siecken/ en verloozen Anckers en Cabels by Portsmuyen: Den Coningh van Vranckrijck schreef op dese subjecten/ en om dat men uyt stroyde/ als of Vranckrijck met Engelant separaet van Vrede socht te handelen/ aen de Staten Generael desen Brief:

SEer lieve ende groote Vrienden Geallieerde ende Geconfedereerde. Wy hebben ontfanghen uwen Brief van den 21. van de voorleden Maendt, door de welcke gy ons te kennen hebt ghegeven de redenen, welcke gy oordeelt U behooren te verobligeren tot het revoceren van uwe Vloot in uwe Havens, niet teghenstaende het verspreck in Zeelant met den Graef d' Estrades, en den Marquis de Bellefonts gemaekt, om onse Zee-machten te conjungeren geduyrende de rest van dese Campagnie: Wy hebben daer oock by ghesien de bekommernisse die gy getuyght te hebben over het perijkel 't welck onse Vloodt door het retireren van de uwe soude mogen loopen, indien sy, volghens het voorsz. gespreck, in de Canael soude avanceren, alwaer gy weet datse door de gantse Enghelse Armade, by het Eylandt van Wicht, verwacht wierde: Als mede de loffelijcke dispositie waer in ghy zijt, om groote efforten te doen, om op het Voorjaer U in staet te stellen om de gemeene Vyant te gaen attakeren, ende yets groots ende extraordinaris tegen de selve ghelijck met onse macht aen te vangen; indien God in het Winter saisoen hem het herte niet en raeckt, om hem te verobligeren tot het nemen van vreedsamer gedachten, meer als hy tot noch toe getuyght heeft te hebben: ende indien men tusschen de tegenwoordige en die tijt niet kan sluyten een goede Vrede en contentement van al de geintresseerde partyen: Het welcke gy versekert met alle sinceriteyt ende oprechtigheyt uwe hooghste begeere te zijn: Waer op wy, U in de eerste plaets sullen segghen, dat hoe wel wy op dese ure dat wy desen Brieff aen U schrijven, niet versekert sijn dat onse Vloot, die geavanceert is geweest tot Diepe nae de versproken conjunctie te doen, in 't wederkeeren na onse Havens geen groot aenstoot soude mogen krijgen: Konnen wy nochtans niet nalaten het retireren van U Vloot in uwe Havens wel af te nemen, hebbende de kracht van de redenen die U verobligeert hebben die te retireren wel overwoghen: Van de welcke eene, onder andere, ons oock tastelijck geraeckt heeft, welcke is de sieckte van uwen Admirael, hoewel wy hoopen van den goeden God, dat hy de goede sake een soo braven en volkomen ervaren hooft niet sal willen ontrecken. Ten tweeden de ordre die wy gegeven hebben aen onsen Cosijn den Hertog van Beaufort, soo expres en onveranderlijck was, om met onse Vloodt

* Van Abbeville.

(welke met de Esquadre die sich daer van gesepareert bevonden, op den 15. tot Bel-Isle geconjungeert was, tot Calais toe te komen; dat sonder eenige consideratie van de Embuscades die de Engelse hem in de Canael met veel grooter magt soude mogen leggen, ende de welcke sy hem in die daer by het Eylant van Wicht geleyt hebben, onse voorsz. Cosijn, na dat een gants contrarie wint hem d'eerste mael niet toeghelaten had in de Canael te komen, hebbende eenige dagen daer na weder favorabelder weder gekregen, geavanceert is tot de Ree van Diepe toe, alwaer hy den 23. 's avonts gearriveert is, sijnde met groote onbeschroomtheyt gepasseert in't gesicht van de gantse Armade des vyants, en een gantsen dag op de Ree van Diepe die niet goet is verbleven, verwagtende sekere tijdinge te ontfangen van de plaets, alwaer hy sich met uwe Vloot soude mogen conjungeren: Maer op den 24. savonts kreeg hy advijs door den Marquis de Crequi, die weder om van Duynkercken quam, dat uwe Vloot op de post niet meer en was, dat in 't vertrecken van de Ree van St. Jan, hy geseyt hadde, datse souden gaen legghen tusschen Duynkercken en Noort-Voorlant, en oordeelde daer uyt, datze in uwe Havens geretireert was: Ende also aen d' andre sijde door het antwoort by geschrifte door den Raet van uwe Vloot, eenige dagen te vooren gegeven aen den Graef van Feuillande, waer van onse Cosijn een Copye tot Diepe ontfing, die ick hem hadde geaddresseert, de voorsz. Raet in de volghende formeele woorden verklaert heeft, dat zy oordeelden het sekerste tot onsen dienst en tot 't gemeene best, dat wy onse Vloot terstont souden doen retireren in de Haven van Brest, tot een bequame tijt om de conjunctie te doen: Ende dat eyndelijck de Wint die haer tot Diepe toe ghebracht hadde, t' eenemael verandert was, heeft onsen Cosijn resolutie genomen te ruch te keeren, ende by na de gantse Canael te traverseren, om Brest te krijghen, ende voor de tweedemael te passeeren voor by het Eylandt van Wicht, alwaer men presumeerde dat de gantse Vyants Armade noch was, alsoo sy in de Zee op geen andere plaets verscheenen was geweest: Ende gelijck wy alreede gezeyt hebben, hebben wy noch geen versekertheyt, dat onse Vloot in 't weder-keeren na de Kusten van Bretagne gekregen sal hebben: Indien het gebeurt (waer voor God wil behoeden soo veel braef Volck, de welcke veel minder in getal sijn) sullen wy ten minsten die vertroostinghe hebben, dat wy u hebben klaerlijck doen blijcken door een procedure vol van sinceriteyt en oprechtigheyt, dat seker contrarie Weder, waer tegen wy niet ras ghenoegh hebben konnen voorsien, verhindert heeft, dat onze Vloot nevens de uwe geen deel heeft mogen krijgen van de glorie en 't pericul van de Battaillies: Onse intentie is noyt geweest de selve daer van te ontrecken, noch te sparen van den Vyandt, gelijck eenige Persoonen die een quade intentie hebben tegens onse Alliantie ende onze Unie, grootelijckx getracht hebben calumnieuselijck de gheruchten in de Weerelt te stroyen: Maer wy belooven U, dat boven de contrarie, ende soo klare proeve, die wy nu daer van gegeven hebben, het vervolch van onse Actien ende van ons beleydt, meer ende meer volkomentlijck sal destruëren soo valsse boosheyt: Ende by avance wilden wy u wel versekeren van drie dingen, ende daer in oock engageren onse Eere ende Trouwe door dezen Brieff:

Eerstelijck, dat wy oprechtelijck ende vierichlijck wenschen na een Vrede, tot contentement van alle de geinteresseerde Partijen, en namentlijck, tot avantage ende versekertheyt van uwen Staet die geattacqueert is geweest, en die wy hebben moeten onderstutten en secoureren in conformiteyt van onse Tractaten, en dat wy seer gaerne tot het accom-

accommodement (wanneer men noch sal komen te tracteren) sullen contribueren alle de faciliteyten die aen ons dependeren, hebbende niet meer ter herten als een spoedigh eynde van dezen Oorlog. Ten tweeden, dat also men klaerlijck siet dattet Desseyn, en misschien de voornaemste hoop van de Vyant is, u van ons te separeren, of om scheuring onder u selven te maken: Wy verseeckeren u, so veel ons aen-gaet, dat wy tot het eynde toe stantvastig sullen blijven in de puntuelle observatie van alles dat onder ons is gestipuleert door ons Tractaet van Alliantie, en derhalven dat wy nimmermeer ons daer van sullen konnen separeren, of bysonderlijck tracteren, en veel minder yets besluyten: Maer na dat wy niet hebben konnen luysteren na de opening die ons soude mogen met groote indignatie gedaen sijn, als een sake die onse eere grootelijcx injurieus is, dat wy niet sullen manqueren u de selve terstont te communiceren; ons volkomentlijck betrouwende op uwe eerlijckheyt en goede trouwe, dat gy van gelijcken sult doen, indien men u soude willen versoecken ende verrassen. Ten derden, dat indien den Koningh van Groot Brittangien persisteert in zijn gevoelen die tegen den Vrede soo seer strijden, dat hy daer over niet tracteren wil, ten zy ghy die by hem komt te eysschen en aldaer Negotieren: Het welcke u door onse Tractaten niet vry staet sonder ons te doen, en wy aen d'andere syde daer toe nimmermeer konnen consenteren wegē de digniteyt vā onse Kroon, sijnde de eerste van het Christendom, oock soo vernemen wy niet datte voorsz Koningh heeft willen pretenderen diergelijcx van ons te verwachten, maer alleenelijck om te trachten 2. verscheyde Vergaderingen op 2. plaetsen, verre van malkander afghelegen, te doen vreesen den voortgang van het Tractaet, en de aenstaende conclusie van d'andre, om een van de twee besonderlijck te sluyten en te ondertekenen, welcke een strick is die men so licht kan sien, datte onvoorsichtigheyt selfs in sulcken gevalle daer in niet soude konnen vallen. Alsoo men voor langen tijt sal moeten wanhopen van een Accomodement, sal selfs van nu af van noode sijn om alles mette vereyste voorsichtigheyt rijpelijck te reguleren, dat wy gelijck goede en vigoureuse verspreken nemen op 2. dingen, waer van wy onsen 'twegen wy u alle versekertheyt geven; d'eene, om de Vyant in de Winter so veel mogelijck is te incommoderen, wy voor de mondt van 't Canael, en gy nae de zyde van 't Noorden, om zijne Commercie te ruineren, ende de versekertheyt van de onse vast te stellen: En de tweede, aengaende de actie van onze macht in de naest-komende Campagne, als mede alles wat aengaet 't beleyt van den Oorlog, so ten regarde van onse Geallieerden, al van den Vyandt, en van alle de neutrale Natien, waer in onse intentie soude zijn, dat alles 'twelck rapport soude mogen hebben aen de directie van den Oorlog meer sy gelijck een Resolutie van een Staet alleen als van veele Geallieerden in een selfde sake geconjungeert. Ondertusschen moet gy sekere staet maken dat wy geen effecten sullen na-laten welcke in onse macht zijn, om van 't beghin van 't naeste Voor-Jaer af een considerabelder Vloot in getal en quantiteyt van Schepen in Zee te brengen, als de welcke wy met precipitatie dit Jaer hebben konnen vergaderen, en om die op de beste maniere als mogelijck is te conjungeren mette welcke gy oock sult gereet maken, op dat wy te gelijck en vigoreuselijck de Vyant te mogen attacqueeren, om hem te verobligeren, so 't mogelijck is, de Vrede te begheeren, tot de welcke hy soo veel af-keer doet blijcken dat hy oock weygert daer van te tracteren: En 't welck aldervreemst is, en behoort de beschuldinge van 't gantse Christendom te verwecken, dat hy nimmermeer zedert den

 Oorlog,

Oorlog, die byna 2. Iaren geleden begonnen is, ſich heeft willen verklaren, noch aen de geintereſſeerde Partijen, noch aen eenighe Mediateurs, op wat Conditien hy de handt ſoude willen geven tot een accommodement. Hier mede bidden wy Godt, dat hy U ſeer lieve en groote Vrienden, Geallieerden, en Geconfœdereerde, hebbe in Sijne Heylige en weerde bewaringe. *Geſchreven tot Vincennes den 26. September* 1666.

Den 8. deſer hadden te Vliſſingen 2. Koey-ſchuyt-lieden Dingens Adriaens, out 52. Jaren/ en Hendrick Janſz. out 35. Jaer/ met Eede voor Burgermeeſters verklaert/ dat ſy den 6. deſer van de Equipagie-meeſter van 't Noorderquartier/ van deſe Stad waren af gedepeſcheert/ met Brieven om in 's Lants Vloot te beſtellen/ die ghe ſeght wiert te zijn omtrent Ooſtende/ en 's anderendaegs ſmorgens met Sonnen op-gangh gekomen zijnde dwers van Ooſtende voornoemt/ dat doen van de Noort af quamen 2. Lants Schepen van Oorlogh/ 't eene genaemt Harderwijck/ en 't ander 't Schip Swol/ by hun hebbende 10. Lants Branders/ en een Galjoot/ komende uyt Texel/ de wil hebbende te zeylen na 's Lants Vloot/ om mette ſelve te conjungeren; en over gegaen zijnde in 't Schip Harderwijck voornt./ dat doen een Man aen de Steng van 't ſelve Schip zijnde/ riep dat hy 's Lants Vloot onder zeyl ſach/ leggende N.W. aen/ aen de welcke ſy-lieden 6. mannen beneffens hunne Brieven onder behoorlijcke recipiſſe hebben over-gelevert/ als wanneer de gem: 2. Oorlog-Schepen/ 10. Branders/ en een Galjoot alle debvoir deden om daer na toe te zeylen/ zijnde doe tuſſchen Ooſtende en Nieupoort/ giſſende doen 's Landts Vloot omtrent de lengte van Ovevelingen: En zijn alſoo weder te rug gekomen na de Stadt Vliſſingen; en maer een uyr na giſſinge van de gem: Schepen ghezeylt zijnde/ haer geſichte ſlaende na den Hemel/ hebben met groote ſchrick/ verbaeſtheyt/ en ſchreyende oogen geſien 't navolgende/ zijnde doe na giſſinge 8. uren in de morgenſtont te weten/ aen den Hemel achter uyt N.W. van hen: Eerſt een ſwaren damp gelijck als roock, verwiſſelende eerſt 5 a 6 ſchepen: En terſtont de oogen latende verder gaen, telden meer dan hondert geſichten van Schepen, loopende als in een Gevecht door malkand'ren, in 't paſſeeren met dampen als van ſwaren Roock: Onderkennende 5. Vlaggen van achteren, zijnde Blauw couleur, Negen Wracken van Schepen, die als ſonder Maſten laghen, die korts daer na ghelijck als ſoncken en verdweenen: Bekende doe mede drie Schepen met Vlaggen van 3. ſtreken, d'een de Wimpel van de groote Steng onder de groote Vlag voerende, den ander mede onder de Vlag van de Kruys-ſteng, de derde had de Vlag van achter: Wanneer weder een ſwaren damp als van Roock ontſtont, ſoodat men doen geen Maſten, Vlaggen, ofte zeylen konde bemercken, maer wel gelijck als eenige hollen van Schepen, onder welcken damp doen quam te ſchuylen het Schip dat zy gheſien hadden met de Wimpel van de groote Steng. onder de Vlagh, 't welck uyt geſ. damp komende, had verlooren zijne Voor-ſteng, waeyende de Vlag en Wimpel ter degen uyt: Dan hebben weynig tijt hier na door damp en gedrang van Schepen, ged: Vlag en Wimpel niet meer geſien: Doen quamen uyt den ooſten 9. gheſichten van Schepen, zeylende recht in de Vloot, daer op de voorſte Schepen van de Vloot wenden, als voor de wint om, ende liepen weder in 't gros van de Vloot; Eyndelingh verklaerden doen mede gheſien te hebben beooſten de

Vloot

Vloot achter al de Schepen, eenen Leeuw, legghende met den Buyck op de grondt, en de Klaeuwen uyt-ghestreckt, en den Muyl naer 't westen van de Vloot, hebbende den Muyl open als brieſſchende, leggende gelijck op eenen ſprongh.

Doch van dit voor-ſpoockende Zee-geſicht en is dit Jaer 1666. niet anders gevolgt / als dat d' Engelſen hebbende geſien de Nederlantſe Vloot half tuſſchen Dover en Duynkercken omtrent de Galper / dat ſy om 't Canael tot haer devotie alleen te hebben / met volle zeylen naer Wicht liepen / om indien doenelyck / de Franſſe Vloot alleen aen te treffen / achter latende den Andries / de Happy Returne / en vry veel Reiſen / die door Tempeeſt op de Ryprappen waren vaſt geraeckt / hadden geſtooten / en te gronde gingen : 't Gheluckte haer datſe eenige Franſe Schepen / als de Triumf / Mazarijn / Bourbon / de Ruby / en drie Nederl. Schepen van Verburgh / Koetering / en Ooms / omtrent Dungeonnes ontmoete / welcke af-gekomen waren om ſich met Duc de Beaufort te voegen / die ſy niet wiſten dat weder te Breſt den 29. deſer in-gelopen was / vermits ſy door Tempeeſt verſteken / en ſommige logge Schepen onder hun hadden : Hier viel Thomas Allen met een ſtijve loef op aen / invoeghen Ooms en Koetering tegens de Franſe Wal dreven / daer haer Schepen in de brant raeckten / 't Volck daer af / Verburgh arriveerden op de Seyne / eenen Monſr. la Roche op de Ruby na lang vechten / en Cap. Digby af-geſmeert en wel 40. Enhelſe met muſquetten gedoot hebbende / moſt ſich op geven / d' andre Franſe Schepen raeckten in Havel en elders in ſalvo : Den Koning van Engelant ſtelde la Roche weder op vrye voeten / om dat hy 't alleen ſoo vroom tegens een gants Engels Eſquadre had uyt gehart; en doe hy te Parijs quam omhelſde hem den Coning / en maeckte hem Vice-Admirael van zyn Vloot. Als haere Ho: Mo: verſtonden dat Duc de Beaufort in 't Canael ghekomen was / contramandeerde ſy hare Vloot / die geordonneert was binnen te loopen / noch Zee te bouwen : Ende den Heer Raedt Penſionaris was doe met volle macht op de Vloot gekomen / en als Chef gebiedende / in loco van den Heer de Ruyter, ſtapte op des ſelfs Schip den Lut. Adm. van de Maes Aert van Nes. Maer dit geſchiede al omtrent de ſelve tijt datte Franſe geretireert / d' Engelſen onder Wicht / en de Nederlanders voor Duynkercken / ter halver Zee en Vovres lagen / doe verviel in 's Lants Vloot een Engels Scheepje met 18 ſt. met Wapenen en Amonitie voor d' Eng. Vloot geladen. Maer terwijl toch al deſe Water-ruſien duerden / had Godt belieft een groote Stadt / tuſſchen 2. Zeen aen te taſten / met een ongeluck / datte Cooplieden der Aerden van verre ſtonden en weenden / ſiende de vlamme en de ruyne van der ſelver prachtighe Huyſen / Coopmanſchappen / en vergaderde rijckdommen en hare Packhuyſen van alle de Werelt ; Ten was geen Dorp van der Schellingh / noch eenige Coopvaerders in 't Vlie / daer over die van Edenburg hare klocken ſo luyden / en de goe broers haer ſoo dol ſopen / maer het was / The Dreadful and unhappy fire, wo conſumed te total city of London in 4. dayes : De gheſchiedenis daer van leyt in der daet remarcabel / en in der waerheyt aldus :

Het was den 12. September 's nachts ongevaer een uren / dat by de Vigſtraet in Pudding-laen tot een Backers brant ontſtont / een ſeer periculeuſen

 hoeck /

hoeck/ vermits al de Huysen daer omtrent veel met Teer bestreken/ ende van hout getimmert/ seer licht van de vlam ontfonckten/ invoegen al voor den dageraet een derdepart van* Londen in lichter laeye stont/ aen-geblasen door een stijve O. N. O. wint/ maer noch scheen den Hemel straffelijcker: De Ingesetenen als verblint/ achte dit vuyr in 't begin niet; maer die dien Nacht gherust in de Seck hadden gheslapen/ wenschten voor dach wel water tot lavenis en uytblussing harer brandende Huysen/ echter te laet: Sy hadden al te soet gelacht over 't verbranden van een Zee-Dorp: Dus gevoelen oock de groote, dat de smaet van haer aen de kleyne gedaen, selfs den Hemel ontzegent: Voor den uchtend stonden in volle vlam de Grace-Kerck straet/ en dat liep door de Canons-straet heen/ tot by de drie Kranen/ en soo langhst de water-kant; met dien uchtend begost eerst het stoutste Volck te vluchten / en dat met sulck een confusie/ soo dat gelijck London vol nauwe Slopjes en Steegjes/ seer haest de passage voor veele om yets te bergen gestopt was; Huylen en kermen van Kinderen ende Vrouwen/ verbaestheyt van Mannen/ en groote ontsteltenis sach men onder de Regenten der Stadt / die voor een Jaer doen 't Schip Londen tot een voor-teken in de Duyns verbrande, haer hadden beroemt, *N. B.* dat al was schoon 't Schip London verbrant, sy souden nu wel een beter en grooter Schip London op hare kosten laten timmeren om de Duytzen onder d'oogen te sien, &c. 't welck sy noemden *the Loyal London.*

Geen Pen kan de ellende van dien Maendach / Dingsdach / en Woensdach beschrijven/ men trock veel Huysen om ver; aen den Tour lag veel Boscruyt/ daer men eenige Huysen/ om 't selve te behouden/ dede op-vliegen: De voornaemste Packhuysen gingen deur als stof: De oude Beurs in 't midden der Stadt/ en met al haer Winckels/ meest van Steen/ daer de Beelden der Coninghen tot Carel de I. ten levens groote byna uyt-ghehouden stonden / zijn al mede door den vlam soo ellendich vernielt/ dat geen oog sonder schreyen het so ellendig verwoesten mocht aen-sien: Hoe meenig zijnder geweest die een man om Water aen te brengen tot uytblussing van haer Huys 20. gl. voor een dach boden/

* London is een oude Stad in 't Graefschap Middelsex gelegen/ in 't aller-vrugtbaerste en gesonste van geheel Enghelant/ aen de Reviere de Tems/ byna 5. mijl van de Zee/ op 52. graden: Zy is door Brutus ghefondeert / die van Italien komende in Griecken/ en van daer in Africa / quam van daer in Vranckrijck / en alsoo in Groot Brittangien / daer hy dese Stadt om de schoone situatie aen de Tems boude/ en noemdent Nieu Troyen: Toen Julius Cesar tegens hem oorlogde/ had eenen Lud in Engelant 't gebiet/ dese maeckte de Stadt met Muyren/ en die verbeterde se seer/ die noemende Cajer-Lud/ dat's te segghen Lud-Stadt. Maer de Britten seer licht in spraeck veranderende/ noemdent door verloop van tijt Caer-Lunda/ en heden segt men Londen: De ged: Koning Lud storf en is begraven in de Stadt by de Poort die men lang genoemt heeft Por-Lud/ nu Ludes-gate: De verandering van de simpele naem Nieu Troyen in Cajer-Lud heeft veel Oorlogen en twist tusschen Coning Lud en zijn Broeder Nennius veroorsaeckt: De Tems plach eertijdts Isis te heeten/ zy is 34. mijl navigabel/ ende vloeyt en ebt alle 25. uren seer hoog op/ is tot de Bruch vaerbaer met groote Schepen: London heeft over de 120. Parochie-Kercken: En een sterck Casteel datse den Tour noemen: Ten westen siet men Westmunster/ daer 't Parlament in de Zael vergadert; op des selfs top des Dacx steken op de pennen de Hoofden van Olivier Cromwel/ zijn Swager Ireton/ en Bradshau; Hier staet de Kerck van St. Pieter/ daer de Coningen begraven leggen: 't Rechthuys Richemond/ Withal des Conings Pallais, Jorcx Huys/ Lambet/ en veel andere siet men aen die zyde van de Stad: Tot Londen worden de Coningen van Engelant ghekroont/ zy hebben daer haer Hof/ daer is des Koninckrijckx Munt/ de schat van drie Rijcken/ en meer als in Engelant en Schotlant te samen: De Stadt wort geregeert door 23. Aldermans/ dat zijn outste uyt de Burgers/ die Jaerlijckx een Lord Major en 2. Sherifs stellen/ welcke de Justitie administreren: Is tegenwoordig ongefortificeert/ van de oude Stadt heeft hare Muyren ende Poorten/ soo verre de selve oock is af-gebrant.

boden/ 50. gl. voor een Kar om 't Goet te bergen/ hoogher beloften om die en
dese Packhuysen / ghelijck die van de Royale Compagnie / welcke daer ver-
brande/ te salveren : Wat sou men doen in soo een extreme tijt / de Herbergen
konden niet gesalveert worden/ noch de Coffy-huysen/ de Aelkroegijen / noch
de Spaense lecklepels Juffrous kotten/ die toch alle so veel Hof-Jonckers en
Serviteurs hadden : De groote Kerck van St. Paulus was de vlam oock
in de wegh/ en die en ontsach niet den ijver van een Aertse Koningh/ ende zijn
Broeder Duc de Jorck/ welcke in der waerheyt geduerig te Paerde by nacht
en dach seer trouwe preuben gaven van haere vlijt tot behoudenis van de En-
gelse Metripolitaense Stadt / maer sy taste als met een Hemels vuyr die ael-
oude Kerck aen/ op welcke plaets/ soo oude Boecken getuygen/ St. Paulus
of zijn Discipul uyt zijnen naem in Europa allereerst de Christelijcke Religie
Preeckten / om datte Brittannen wel de ongeschicktste van alle Noordelijcke
Natien waren/ deswegen de civiliteyt † haer meest van noode ; dese Kerck ge-
acht voor een der grootste van Europa/ en op een antijcke structure/ niet mal/
(noch met items onkosten/ gelijk de Architecten nu 10. dagen studeren tot een
Kopere Klopper van een Deur) maer wel gheblochten en betimmert ; Dit
braef vermaerde Gebou/ en d'eer van Christenrijck/ heeft mede in de bedroef-
de Engelse Eeu de noot van verderf en ruyne gekraeckt , Vreesselijck stondt
het boven die Balcken uyt-stekende op het tweede Dack te sien af-branden/
de zware voncken af vallen/ en de vlam door de hoogste Vensters/ daer nae de
de muyren ten deele so te sien te neer storten/dat dat schoon antijck Gebou geen
Kerck/ maer veel eer het Huys ter Kleef buyten Haerlem in Hollant geleeck :
't Is waer dat t'aller uren 's Conings Guarde/veel Adel en Lantlien groote
vlijt deden om de vluchtende te helpen/ Boecken/ Registers/en Papieren van
consideratie te salveren/ maer het ghebiel soo dat veele twee a driemael vluch-
tende/ evenwel 't hare quijt raeckten : 't Is wel te vertellen/ echter ongeloof-
felijck/ wat meenichte kostelijckheydt en Koopmanschappen / en Clenodyen
hier zijn verbrant : De voorsichtigste namen wat sy konden/ siende in de Stad
geen sekerheyt/op Moorfield/Smitfield/ en elders haer verberging/ groeven
Kuylen/ en bedeckten die met Bed-Kleden/ de wareloose sagen 10. dagen lang
hare Huysen en Erven noch smoken: En liep dit gewelt so ver/dat op Woens-
dach den 15. de wint wat minderende/ wanneer alles tot Templebare af-ge-
brant/men van daer tot de Brug toe niet een Huys meer en sag staen/dat Duc
de Jorck doe hoop schepte 't vuyr te stuyten/en mette Regeeringe geraetslaegt
hebbende/wiert effectivelijck by Templebare aen de Kerck den brant eerst ge-
stuyt/dats 3. quartier uyrs gaens van daer den brant eerst begost ; en vervol-
gens stuyte men oock by Holborn brug/Piekorner/Alderspoort/Cripelpoort/

en

† Een Astrologus Pieter Heyden wiert doe in den Tour geset/als hy den Brant van Londen gesien
hebbende/ zijn Voorseggingen daer op besloot : Datte vryheyt van alle Religien in Engelant eer lang
weder plaets soude hebben/ in wederwil der Bisschoppen/ en ondergang der tegenstrebers/ die haer in 't
eynde bedrogen souden vind en in hare gedachten van altoos te heerschen over de gemoederen en goede-
ren van de beste Onderdanen des Lants/ die sy ghewoon waren als macke Lammeren ter slachtbanck
op te offeren : Indien de Vrede by zijne Opperhoofden wiert geweygert/ souden met verlies gedwon-
hen zijn die te soecken ; waerdig meer met tranen te beschreyen/ als Pen te beschrijven/ wijl toch de neu-
trale Handel-plaets/ soo Engelant daer niet tegen was/ by yder was geapprobeert/ &c.

en ten eynde Colemans en Basinghalstraet/ de Posterx/ Bisschopstraet/ Ledenhal-straet / tot den Standaert in Cornhil / tot de Kerck in Franchurchstraet / tot de Laeckenhal van Mintinglaen/ 't halve Marcklaen/ en Towrdock: Seer notabel in dese zijnde/ dat de Nederduytse Kerck oock is behouden gebleven/ daer rondsom nochtans soo veel slechte en houte Gebouwen die alle verbrant zijn/ geplaetst waren: Men sach oock dat by de voornaemste Holl. Cooplupden hare Huysen op diverse plaetsen den brant gestupt en af-gekeert wiert/ soo dat op Donderdag alles uyt-geblust scheen / indien dien avont tot Temple niet weder een nieuwen brant waer ontstaen / veroorsaeckt/ soo men oordeelde / door de vallende voncken op de Balcken van een nieu getimmert; Hier was Duc de Jorck dien gantsen nacht seer neerstig/ maer met alle man geen raet siende/ dede men 't voorsz. getimmert in de lucht vlieghen / 't welck den gantsen Nacht gebrant/ dan smorgens alsoo uyt-geworpen wiert. Diverse * Vremdelingen/ soo Duytsen als Fransen/ waren onder desen brandt gevangen/ op suspitie als hadden sy in dit quaet mede een hant gehad: Men sette die Luyden vast/ eenen Rechter Keeling met andre stack haer na de keel/ dan hy bevont dat Godt den oosten wint onder den brant soo ernstig had doorghedreven / dat geen Menschen daer over waren te beschuldighen: Maer de Londenaers mochten doen wel dencken / datse niet mochten vragen: Heere wat en waer om doet Gy dit? En op dat ick de woorden in 't Engels selfs (by Previlegie des Majests. gedruckt) ghebruycke: *The manner of the buringh all along in à Train, and soo blowen forwards in all its way by strong Winds, make us conclude, the wole was an effect of an unhappy chance, or to speak better, The heavy hand of God upon us, for our sins, shewing us the terrour of his Iudgement in thus rainsing the fire.* De Londenaers seker hoopeloos in hare brant/ bekenden selfs/ dat alle konsten/ voorslagen/ en berading tot behouding dier groote Stadt / als ydel waren/en geheel krachteloos: 't Is waer (eenige guyten seyden dit mag ons van Withal toe komen) dan sekerlyk den Koning was dien gantschen nacht raetlevende/ om rondsom de oude Muyren/ of soo verre den brant was/ de selfde te blussen: Men ontboodt den trouwen Gener. Monck uytte Vloot/ hy quam/ en voorwaer een beminder van London/ hy dede noch al groote deught / den Koning en die Stadt dienden hy getrou; hy approbeerde aenstonts/ dat men by den Towr om de aldaer zijnde Magazijnen te behouden/ ettelijcke Huysen had laten in de lucht springen/ waer door veel Scheeps-behoeften wierden behouden: Maer dit was hart by d'Engelsen/ datse haer door den brant verrast siende/ zeyden: Godt danck dattet vuyr Sijner handen niet aen-getast heeft eenige sijner

* Men beschuldigde de Hollanders dat sy desen brant ghesticht hadden: En men apprehendeerde eenige: Dit bevont men onwaer: Doe haddent de Papisten gedaen/ door eenige die sulcx soo men uytstroyde/ volgens een concept tot Romen gesmeet/souden in 't werck gestelt gehad hebben: Maer dat oock niet waerschijnelijck zijnde / greep men een Fransman by de kop / en die om dat hy sprack als een uytsinnige/ sont men na de Galghe: Den Backer selfs daer den brant ontstont/ wiert verdacht gehouden/ maer alsoo het vuyr op diverse plaetsen van de Stadt ghelijck ontstack/ viel dat vermoeden oock in duygen/ hoewel hy van Hollantse maegschap wes/ waer tegens geremarqueert wiert/ dat de zijne wel de yvrigste waren in de Raep-rederije tegen de Hollanders: Dus quam alles op een Jonghen aen/ die van Vuyr-ballen seyde in diversche Vensters gheworpen te hebben / ende andere dingen/ daer hy zijne Vrunden mede beschuldigde van door haer geinstrueert te zijn: Maer men sach korts daer aen te London met Privilegie Gedruckt/ dattet verbranden van dese groote Stadt niet anders was/ als de immediate Hant Godts.

Sic transit gloria Mūndi,
London
Whiet hall
The Tower
The Bridge
St olafe
Thamesis Flu
South warke
Winchester house
1 Yorcke house
2 Durham house
3 New exchainge
4 Savoy
5 Somerset house
6 Arundel house
7 Essex house
8 Temple
9 Baynarts cast
10 St. Andre in holb
11 S Pauls Church
12 Boo church
13 Guild church
14 S Laurentz paltnay
15 Theroyaler Chainge
16 S Michael
17 St petrus
18 St daston in the east
19 Alhallows karking
20 Costom hose
21 Tower wharfe

ner Majests. Magazijnen, gelijck wel andere Huysen, om ons te ontbloten van Wapenen tegens onze Vyanden: 't Was vreemt dat dese brandt in Londen begost daer weynig rijcke Lieden woonden/ maer oock seer onbequaem om te helpen/ dat alles hoopeloos was/ waer door oock al de naeste Gebuer-straten haer gantse middelen quijt wierden: En van daer tot de rijkste Huysen over slaende/ bergden men wel yets / dan van luttel beduyden/ wijl als geseyt is/ elck meer zijn weynig Goet socht te bergen/ als dat groote vuyr te blussen: Dus sach men so veele Velden met Goet gevlugt/ in de Stadt geen hoop van berging zijnde: Waer een gezel diens Huys over Bainard Castle af brande/ meende/ dat men zijn Goet om de Huysen te preserveren had behooren over te geven/ gelijck nolens volens hem ten deele viel: Het was in der daet jammer te sien / hoe meenichte duysenden Menschen haer buyten op de blacke Velden begaven / daer den Hemel haer decksel was: En het slimste van allen/ daer was geen Broot noch dranck te vinden / de Weeck-mart-plaetsen/ de Backers en Brouwers al haer gereetschap/ haer Koorn/ haer toestel was verbrant: Daer lagen soo veel duysenden van onnosele en Kinderen/ en begoede Burgers/ nu so arm en ellendig als ‡ naeckt/ even te vooren soo rijck/ en die met geen redelijck decksel

‡ Twee andere/ eenen T. Passenger/ en W. Witwoot/ gaven in Druck uyt: Enghelandts waerschouwing/ en rou over Londons ellende/ wegens haere sonden en rechtvaerdige straf; By brengende Joël 2. v. 12/ 13/ 14. Jerem. 22. v. 8. en veel Natien sullen voor by dese Stadt gaende/ segghen/ waer om heeft de Heere aldus gedaen met dese groote Stadt? En in hare vermaninge spreken aldus: Den Grooten Godt die voor altoos leeft en regeert/ wiens macht oneyndelijck is/ zijn Rijcke sonder ent/ die heeft het wesen om te zijn/ en alles in de Werelt geschapen; Hy kan of dooden of levent maken/ behouden of verderven / en noch/ wie isser die durft segghen/ wat doet Gy? Alle seer eminente exemplen van zijner schrickelijcke Oordeelen/ die de Heere verleent om zijn Volck te waerschouwen voor alle ghevaer/ eer men haer straft om hare Sonden: Onsen Godt is een verteerent vuyr/ en of Zijn wrake een weynig achter blijft/ wie is bestandt de selve af te wachten? Een bedroeft exempel van Gods rechtvaerdigheyt is nu voor onse oogen: De Heer heeft van een machtighe Stadt ghemaeckt een Puynhoop/ en wel mogen wy seggen/ onse Kroon is van onsen Hoofde gevallen: Jerem: 22/8. segt voorseggens wijs: Veele Natien sullen verby dese Stadt gaen/ &c. Gaet het ons also niet? Waer was den Vremdeling liever onthaelt? meerder Volck? soeter gelegentheyt? schoone gelegentheyt des Koophandels? De Blom van Enghelant/ eya van geheel Europa! Maer waer om toch Londen soo geruyneert? Om dat wy dien Grooten Jehova te lichtvaerdig hebben genoemt/ by den Duyvel gevloeckt/ alle Sacra te lichtvaerdig in den mont gehad; sulcx dat onse straten met Gods-lastering vervult zijn geworden: Hoe veel te meer de Tavernen/ Brandewijns en Tabackx Kotten? Neen/ daer heeft noch de Hoererye en Overspel by gedomineert; Om sulcke in hare Lichamen te verbranden/ heeft dit vuyr sich wel verheft voor een gantse Stadt/ maer 't vuyr der Hellen sy gewisselijck voor alle uwe Zielen: O! Engelandt/ staet af van u Hoererye: Leest Ezechiel 86/ 28. En daer by u Sabbaths ontheyliging/ daer toch sonder geen Heyliging yemant den Heere sien sal: Moses uytte Wet dede een overtreder van dien steenigen: Maer hoe veel souden nu sulcx te beurt vallen/ die om een kleyne oorsaeck soo een groot Gebodt van so hoogen Gebieder als d'Almachtige te ruch stellen? Is om die Sonde/ immers soo wy meenen/ Stratford op d' Avon niet verbrant/ en Teverton in Devonshire/ welcke laetste genoegh door de Predicanten van Sonden af-gemaent/ echter voort gaende/ den 13. April 1598. in een groot quartier uyt hare Stadt in koolen sagen/ soo datte Kerck en 't Armenhuys alleen behouden bleven: Ende daer nae 1612. is die selve Stadt weder op 30. Huysen na af-gebrant: Blindt is hy die Godes Vinger niet en siet: En nu ons Londen soo lang aen-gemaent/ verbrant in 4. dagen by de 90. Gebuerten/ en so veel Kercken/ en veel meer Familien ruynerende: Leest Jerem. 2. v. 5. O gy Inwoonders van Engelant/ kleet u nu in Sacken/ klaegt en huylt/ om datte wrake Godts op u leght / want onse Stadt is met den vuyre verbrant: Jesaia 25. v. 1/2/3. Heeft nu onsen Lande oorsaeck te murmureren? Neen/ de weg sy schuwt de Sonden/ die stuyten de plagen: En wy hem genakende/ sy hy by ons/ en onse Stad sal Wallen en Bolwercken hebben/ daer men van seggen sal/ wy hebben een stercke Stadt: En wy bidden dan O! gy Coningh der glorien/ opent de Deuren onser Harten en Zielen/ op dat wy daer in woonen voor altoos ende Eeuwig/ &c. Leest de Propheet Nahun/ Cap. 3. met aendacht.

haer vernoeghende / kostelijcke Kanten/ Hantschoenen/ Akers/ en Parsumé over hare stinckende Lichamen gebruyckten / welcke nu wel een pont Sterling voor soulagement hadden willen geven/ van een maent/ daer men 't somtijts wel onbedacht in een uyr verteerden: Den Coningh nochtans over dese zwacke Menschen beweegt/ stelde aenstonts ordre/ dat alle de Naebuyren vrij mochten ter Marckt haere Eetwaren brengen / op dat aen dese desolate Zielen toch niet en mocht ontbreken: Die geen gelt om te betalen hadden/ wierden op Voorbelt aen-gewesen/ en men nam 't Biscuyt en de Provisande uytte Oorlog-schepen en Branders/ gedestineert om de Vyanden te verbranden/nu om de Vrienden en Inghebooznen te soulageren: 't Is oock waer datte goethept des Conings soo overvloedig in desen was/ dattet Volck door den driedaegsen brant verbaest/ verhongert / en buyten alle redelijckheyt soo hartigg aen-gingen/ als of London niet verbrant en waer: Men versondt / op ordre van den Koning/ al dit Volck / nu eenighe dagen onder den blaeuwen Hemel hebbende gelegen/ in de naeste Kercken en Hospitalen buyten de Stadt: Dese waeren 't overschot van 't Canaillie: Indien wy d' Engelse mogen geloven/ noyt dede oyt Coning meer debvoir om een Stadt te behouden/ als hier. Den 19. daer aen raeckten door 't snuyten van een Kaers weder de Paerde-stal des Conings over Withal in brandt/ 't welck oock in Asse raeckte/ en na 3. uren brandens om ver ghehaelt wiert: Zijn Majest. op recommandatie der Magistraet van London/verboot doe/het haestig weder op timmeren dier Stad/ op pœne van alles ter neer te smijten: Men wilde een breede Kaye maken van de Brug langst de Tems tot Templebar toe; de Huysen grooter/ van Steen; de Straten breeder; minder/ en heerlijcker Kercken; een Copere Zuyl daer den brandt begost/ ter eeuwigher memorie op rechten; Alle Huysen souden moeten steene verwelfde Kelders hebben, Brouwers/Backers/ Ec. mochten aen de Revier niet woonen/ maer wel op een plaets die men haer aen-wijsen soude/ na een Model dat men korts soude uyt-geven; De Kercken soude men Timmeren uytte Aelmoes-Collecten/ die buyten Londen souden aen-gestelt worden; 't Coustum-Huys soude ten behoef der Kooplieden 't eerste op-ghemaeckt werden/Ec. Doch van al dese concepten is dit jaer niet of seer weynig gevolgt/vermits de materialen ontbraken: Hoewel men seyde dat eenen Lord Craven en andere hadden gepresenteert een kleyne Straet elcx op hare Beurs te willen laten op-timmeren / mits in die Buert eenig bysonder Recht genietende; Dan van 't selfde hier na breeder. Seker Sterrekijcker Prognostiteerde toen/ dat also den 9. October daer aen te Harwits een grooten Adelaer quam neder dalen/ wiens Vleugelen 14. voeten wijt waeren / zijnde door een Smits Knecht in 't neder vallen/ also hy geschooten was/ gedoot/ was hy de 8. voet hoog/en de Klaeuwen van 9. duym breet/dat desen Vogel beduyde een vernieuwing van London: Men had noyt so een Adelaer in Engelant vernomen/ veel minder het op-bouwen van soo een grootе Stadt. Op die tijt sont den Coningh van Vranckrijck nae London een particulier Edelman Sr. de Catheu / om aldaer af te leggen de Condoleantie over 't verbranden van die Illustre Stadt London / by den Coning van Groot Brittangien: En by aldien

dien de Cooplieden van Vlaenderen/ Hollant/ en Hamburg hare schade daer mede hadden konnen vergoeden/ sy souden die solemniteyten al mede heobserveert hebben. Men bevont datter binnen Londen 86. Gebuerten/ 85. Kercken/ en 30. Gildehuysen waren verbrant/ in 't geheel werden na Erven getelt 35000. Huysen/ of indien men Wooningen wil de rekenen/ 't getal soude wel op 60000. komen/ de Huysgesinnen van dese brp verre over de 250000. zielen waren gevlucht/ en lagen op de naeste buyten-Velden; daer zijn verbrant 93. groote en kleyne Straten/ twee Beursen/ en daer bleef niet over als Withal/ Westmunster/ Soutwarck/en 't geen dat was buyten de oude Muyren. Den Coning van Engelandt de ghestalte van zijn Rijck aen-siende/ quam den 30. September in beyde de Huysen des Parlaments te Westmunster/ alwaer hy in 't Engels dese Harangue dede:

Mijne HEEREN ende EDELLIEDEN:

SEer wel vernoegt ben ick U hier weder in soo stercken getale te sien; en Godt sy gedanckt over onse by-een-komst op dese plaets: Want het is niet lang geleden of wy stonden in wanhoop dat wy dese Plaetse tot Vergaderingen souden verlooren hebben, want gy siet de droevige en ongeluckige ruynen die het branden heeft uyt-gewerckt, en daer is voor de overige distructie niets behouden als door mirakel van Gods genade: Ick en eysche noch excusere niet voor u gewillicheyt in April in uytgifte, en 'k vertrou gy alle my daer voor bedanckt: Dan 't is waer ick sal u so weynig als mogelijck zy moeylijck vallen, en mach U in der daet seggen, dat ick u in soo kleyne kosten soeck te brenghen als immer mogelijck zy; Ick wensch met al mijn hart dat ick al de lasten van den Oorlog op mijn selfs konde leggen, en dat mijne Onderdanen de vruchten daer af onder malkander konden genieten: Maer wy hebben twee seer groote en machtige Vyanden, die alle middelen ghebruycken die zy konnen om alle de Weerelt op 't moyst en leelijckst met haer te doen aenspannen, en door dien conjunctie is den Oorlog te meer veranderlijck en ongestadich, dan veele wel souden meenen dat zy is: 'k En behoef U geensint te vertellen het succes van desen Somer, waer ons Godt groot voordeel gaf, indien maer dien selfden Godt het niet believt had ons te veroordeelen door den Brant, wy hadden noch in geen quaden stant geweest: Gy hebt my vry groote partijen gelts uyt-gereyckt tot de onkosten van den Osrlogh, maer ick moet'er dit by segghen, dat by aldien ick by anticipatie op mijn eyghen Inkomen geen groote sommen gelts had gelicht, ick en ware niet machtig geweest om onse Vloot dese leste Somer in Zee te brengen: Ick heb oock eenige hoop op dat selve credijt om de groote Schepen, als zy in komen, te betalen: Gy kont erineren wat zedert gy van alles goede kennisse naemt, gedaen is in de uyt-gifte: En ick prijse uwe Wijsheyt in 't uyt-vinden van de beste expedienten tot de lasten dezes Oorlochs, die 't Volck toch soo weynich drucken als mogelijck was: Meer zal ick tot U niet seggen, als in voorwetenheydt, dat onze Vyanden zijn seer insolent: Ende gelijck zy voorleden Jaer hebben aen hare arme Ingesetenen soo hoog op-gedist, dat de Pest onze Natie soo had verwoest ende ellendich gemaeckt, sulckx datwe niet bequaem souden zijn een Vloot t' Zee te brengen; Hoe sullen zy nu op-heffen over dit laetste ongeluck ende verarminghe van onze Stadt? Ende alsoo verachten de redelijcke Conditien van Vrede: Ende deswegen sal ick te minder twijffel hebben of gy sult teghens alle 't selve voorsien.

't Parlament stont hem toe 1800000 L. voor een Jaer/ tot de onkosten van den Oorlog: Maer de middelen om die uyt te vinden noemde de platte Landen en Zegels/ maer het was in der daet op de Consultatien der Advocaten; De Doctoren hadden oock te gelden voor en na hare Promotie/ en andere/ die noch niet en wisten dat sy soo goede gevers gemaeckt souden worden.

OCTOBER 1666.

DEn 30. Januarij 1666. waren van Batavia na 't Patria vertrocken de navolgende Retour-Schepen:

Generale CARGA, *van de Ladinge der Schepen,* Wassende Maen, *en de* Vogelesang *voor de Camer van Amsterdam :* Buyenskerck, *voor de Camer van Seelant :* De Meerman, *voor de Camer van Delft :* *En* Elburg, *voor de Camer van Enckhuysen : Den 30, Januarij 1666. van Batavia vertrocken, en waer van de Wassende Maen, Buyenskerck en de Meerman den 5. October 1666. in 't Patria zijn gearriveert :*

3560 stuck divers Guinees Lywaet/
3120 stuck divers Zeyldoeck/
80962 pont divers Catoene Garen/
130000 catti Japans Staef-kooper/
22019 pont Japanse Camphur/
11312 catti Cauris/
69 st. Lakwerk/ daer in partije Zijde Watten/
210 st. Japanse Zijde Rocken/
7038 pont Zegel-Lack/
12597 p. Gommelack/
90807 p. Ebbenhout/
202052 p. Sappanhout/
11805 p. Indigo/
3253 p. Peguse Gans/
600 p. Aloë/
473600 p. Salpeter/
423009 p. Poeder-Suycker/
35954 p. Candy-Suycker/
1200 p. Caetchou/
1200 p. Tutia/
1301802 catti Peper/
43999 p. Geconfijte Gember/
5 potten Aert-Oly/
1 pot Geconfijte Mirabolanen/
62 stuck Kust Alcatijven/
290 stuck Cormandelse Chitsen/
75 pont diversche Wolle/
19 Mutsies Oly van Foelie/
46 pont Oly van Noten in Koerckens/
3 Picol Slangen-hout/ }
4 Packen divers Caneel/ } tot monster.
179 pont Bast van Bomen. }

N. B. In de Schepen Veenenburg en 't Kalf zijn geladen in Bengale de navolgende Goederen:

74277 p. rouwe Bengaelse Zijde/ in 524 packen/
1984 p. Florette Garen/
1100 p. Tesser of Turcx Garen/
300 p. gereede Zyde/ op d' Italiaense manier/
2000 stuck Witte Armozijnen/
2400 stuck Gebleeckte Armozijnen/
2640 stuck Taffen/
1200 stuck Mallemoolens/
4300 stuck Hammans/
9000 stuck Adoatthijs/
1000 stuck Garras/
187 pont Muscus/
69603 p. Sappanhout/
8088 p. Borax/
70888 catti Peper/
639744 p. Salpeter.

En dit is behalvens de Caneel en Peper/ die in de voorn: twee Schepen op Ceylon en de Kust van Malabare in-gescheept soude mogen wesen/ waer van noch geen kennisse en is/ door dien het Kalf verongeluckt/ ende Veenenburg noch niet gearriveert en is.

Zy arriveerden in 't Patria den 5. October/ uyt-geseyt de Vogelesangh en Elburg/ die door storm by Tercera van de rest af-gedwaelt/ daer na heel redeloos noch in salvo quamen; want Elburg wiert by Noorwegen door storm af-

af-gemat noch van 3. Schotse Capers gevexeert/ dan raeckte behouden in de Sont/ en Vogelesang voor Gluckstadt op d'Elve/ van waer sy daer na in het Vaderlant quamen. Soo grooten geluck had het * Kalf niet / dat bleeff met eenig Volk in 't inkomen van 't Vlie: De Fluyt Veenenburg seer zwak/ raeckte te Gluckstat op d' Elve: Noch liepen de Actien tot Amsterdam op 400. Op dese Schepen was Commandeur eenen Cauw: Alle deze eerste Schepen waren Fregatten/ en van de vlugtste Charter: De tydinge die sy mede brachten uyt Oost-Indien/ neffens de andere / was in 't groot als volcht: Dat de Engelze alle hare macht, bestaende in 8. a 10. Vaertuygen, nae Bantam hadden t' zaem gebracht, als 't meeste versekert aldaer door de Neerlantse beslooten te werden: Men had 't Eylant Pouleron wel de Engelse ter hant gestelt, dan die namen luttel regard daer op: Den gewesen Gebieder *Fredrick Cojet* op 't Fort Tyoan, om de overgaef des selfs aen de rebellighe Chinesen, dus langh gedetineert, wiert zijn saeck den 11. Juny op het Casteel van Batavia door den Raedt aldaer af-ghedaen, en des anderendaeghs op een Schavot gebracht, daer hem den Scherprechter 't Swaert over 't Hooft sloeg; Wierde verders in Gevangenis op Pouleron of een der Bandase Eylanden gebannen, daer hy gevoert, ende al zijn Goet geconfisqueert is: 't Voornemen was om in May den Fiscael *Matthias Berckman* voor Gesant na China af te senden, om de Negotie aldaer te faciliteren: In Amboina waeren de Nagelen soo slecht voorleden Jaer, datte Comptoiren hare halve behoeft van ordinaris niet en kreghen: Maer in Banda waeren de Noten en Foelie weder seer overvloedigh geslagen: In de Moluccas ging het als voor heen, wijl den Koningh van Ternaten vry gevoeglijcker was als die van Tidor: Men stondt noch metten Macasser onseker op Vrede of Oorlog, en deswegen 't Comptoir van daer overplaetst, was echter een besendinge derwaerts gedaen: Aen Japan was de Fluyt het Roo Hart verbrant, en 't Volck meest gebergt: In Siam ging alles na wensch, vermits den Koning daer in alles seer gunstig was: En op Malacca ging de Negotie oock seer wel aen, onaenghesien den Mogol dat Rijck dreygde te beoorloghen: In Bengala was den

 Directeur

* Van dit Schip Kalf zijn van 70. Zielen 22. geberght/ onder de behoudene was een Swartinne/ Dienstmeyt van seker paer Volckx in Oost-Indien getrout/ nu na haer Vaderlant komende/ om haer leven te verslyten; dan de Vrou van de Man eenige daghen voor 't arrivement overleden/ was op des Mans versoeck doen niet over boort geset/ maer Gekist ghebleven op 't voorsz. Schip/ wijl men toch als voor de Wal was: 't Schip by 't Vlie stootende en om-slaende/ na datte Zeylen en 't Want daer boven af waren gevlogen/ raeckte de Swartin Dienstmaecht een van d' eerste aen Landt: Maer den Bottelier van dit Schip dreef op een wrack van 't Schip gheheel na Amelandt/ en raeckte mette Eb op een Sant vast/ hy hier alleen/ en de wint na de wal/ niet af noch aen komende/ resolveert weder t' Zee te gaen met zijn pover Vaertuyg/ hebbende niet als 't voorsz. Wrack/ hoewel half doot van nat en koude/ 't gelucktem hem dat hy by 't Eylandt Amelant tegens de Strant aen quam/ doch onvermogent sich te redden/ en gesien van de Vissers/ hebben hem die op gehaelt/ doen warmen en koesteren/ eyndeling tot spreken komende/ beklaegde hy Bottelier zijn ellendige fortuyn/ van in soo veel Jaren in vreemde Landen gezworven te hebben/ alhier nu al zijn Goet en gagie te verliesen; De Vissers vertroosten hem/ en seyden: Datter geen lichtvaerdiger Element als de Zee was, daer de Menschen allerlichtst of bedorven of haest Rijck gemaeckt wierden, &c. Dus pratende/ komt een Visser of twee van de Zee-strandt af loopen/ en segghen/ datter partije Goet aen quam uytter Zee/ (ghelijck aen der Schellingh mede de gekiste Vrouw was gestrant/ die daer is begraven/ dan haer Man verdronck/ de Swartin alleen was van dat Huysgesin behouden/ en quam t' Amsterdam) de Amelanders loopen uyt/ en oock den Bottelier/ om te sien wat Goet het was dat men sach drijven/ daer by komende/ seyde den Bottelier/ dat is mijn Kist en Goet/ en door 't seggen van wat daer in was/ en hoe ghepackt/ en dat hy oock de Sleutel bysich had daer de Kist mede geopent/ en 't Goet als geseyt is wiert bevonden/ is hem 't selve gevolgt: wanneer hy verblijt gewaer wiert het seggen der voorsz. Amelanders/ van datte Zee seer haest yemant arm of rijck maeckt buyten alle vermoeden.

Directeur *van Honingen*, en in Suratte *Dirck van Adrichem* overleden: Op d'eerste plaets waren diverse Aertbevingen geweest, en in Deckade 3. etmalen gevoelt, daer waren diverse Monsters gebooren, en stucken Lants versoncken: Op Batavia was Commandeur *Speelman* van de Kust van Cormandel ghekomen, in zijn plaets succedeerde *Anthonio Pavillioen*: De meeste veranderingh was op het delicate Ceylon, alsoo den Keyser *Radja Singa* verjaegt en vergeven; waer door de meeste Inwoonders na de lage Landen, daer de Caneel wascht, haer begaven, 't welck dito Koningh *Radja* noyt had willen consenteren, dan nu tot groot voordeel der Neerl. Oost-Indize Compagnie was streckende: De Steden op de Kust van Malabare waren alle de novo gefortificeert: En was *Huybrecht van Lairesse* na Perssien, om *Hendrick van Wijck* aldaer te vervangen, met distincte ordre, om den Koning van Perssien in zijn Hof met statelijcken ghevolge wegens de Neerlanders te gaen begroeten; den Handel evenwel viel dit Jaer in Perssien vry sober, waer door veele in hare Trafijck te Ispahan te kort geschooten sijn: Daer was oock met die van Bantam en Mataram een vaste Vrede gemaeckt, welcke wel wiert onderhouden: En hadden de Nederlanders daer op de Kust een Engels Scheepje met 80. Packen Kleeren verovert; Gelijck zy mede in Bengala 2. Enghelze Schepen hadden doen stranden, die uyt Enghelandt quamen, dan 't Volck salveerden haer te Lande: In China waren de Jesuyten seer voorbatig geweest om hare Religie voort te setten, waer in zy al vry verde waren geprogresseert, tot hare devotie veel Ingesetenen weckende, 't welck by de Offiçiers aldaer onsmakelilck, hebben die gesocht deze Roomze te verdelgen, soo dat men al de Jesuyten op-gevangen, na Peking versont, daer 24. van de hare in een Klooster van bannissemeut *ad vitam* wierden gecondemdeert, en om deze Religieusen te meer spot aen te doen, beroofde men haere Kercken van alle Ornamenten; En men maeckten een vaste Wet, dat voortaen geen Jesuyten meer in China soude mogen komen; Zy smeten Vader Adam Schaeck 't Hooft af, en sommige andere, dieze van Rebellye beschuldichde, welck desseyn nochtans niets dan ghesmeet uytte jalousie der Heydense Priesteren (een deel loose Guyten in die Gewesten) geholpen by haere Burgermeesters de Mandarins. **De Schepen Nuyssenburg en Bredcroode, in Decemb. 1665. af-gegaen na Indien, waren den 4. en 6. April 1666. aen de Cape de Buone Esperance gearriveert, wanneer de 2. boven-staende Schepen Veenenburg en Elburg als d'eerste mael van Ceylon waren gekomen, daer de gaende en komende Nederlanders malkanderen defroyeerden, den andren Brieven mede gaven, d'een na out en d'ander na nieu Batavia zeylende.**

Een Engelze Cap. Mansvelt, **en van outs een Caepvaerder van Jamaica, maeckten de Enghelze doe wys, dat hy hebbende ghedacht Curacao von de Nederlanders te vermeesteren, hy soo in passant een Eylant Providence ghenaemt, hadde ghevonden op de Kusten van Oost-Indien, welck Eylandt de Spangiaerden Ao. 1641. van de Enghelze hadde genomen, en door haer seer versterckt was, hebbende een groot Fort, en 300. man daer op, met 27. Canons, onder de welcke diverse waeren waer op den naem van de Coninginne Elizabeth stont gegraveert: Den Coning van Engelant vraegde na des selfs situatie, en die van de Oost-Ind. Compagnie seyden, dattet seer accommodabel lach om hare Scheepsvaert en by-gelegen Plaetsen op de Indien, en dat men**

men 't noch meer behoorden te fortificeren / om sich tegens de Spangiaerden aen te stellen: Men maeckte terstont den Ridder Modyfort Gouverneur van dit Eylant en van Jamaica. Op de klachten der Engelse Spaens-handelaers/dat haren Consul en Facteurs door de Spaense uytte Canarise Eylanden waren verjaegt/ en mishandelt met groote versmadinge/ verboot den Coning van Engelant het in-brengen aller Spaense Wijnen in zijn Lant. Doe kreeg Withal sederheyt / dat Willougby op den hoeck van Gardeloupe was te gronde gegaen/ maer zijn Neef was het met een kleyn Vaertuyg ontkomē/ by 't Schip van dito Willougby strande en verging oock den Engelsen Vice-Admirael in gemelde Orcaen: Al de overighe zijn of ghebleven of verbrandt aen Montfarat en Antiges/ en aen les Saincts. Desen Willougby was geordonneert om Antigos/ Montferat / neffens de Schepen aen Martenico en Gardeloupe te vernielen en te verbranden: En dat op een tijt dat Londen verbrant en vernielt wort: En dat hy 4. a 5000. man op Christoffel soude aen Lant geset hebben/ om sich Meester van 't geheele Eylant te maken/ dan God belette al hunne Aenslaghen: De Francoisen brachten doe van dese door Orkaense verstopden Engelse Schepen 1460. Engelsen/ diese aen verscheyde Eylanden vonden/ en nu aen den arbeyt stelden: Men verwachte doe daer van Rochelle Monsr. de la Barre / om met Frans renforcement de Eylanden Nieupues/ Montferat/ en Antigos geheel van de Engelse Vrienden te suyveren/ om dat de Inwoonders toen den voorn: Orcaen op quam/ de voorsz. Engelse hadden geassisteert: De Engelse in de Virginia aldaer mede gedreygt door de Fransen en Hollanders/begosten Jacobs-stad te fortesiceren/ met een sterk Casteel tot bevrijdinge van de Landeryen daer rondsom/ als zijnde hare principaelste Coloni / soo hebben sy mede een Fort ghebout tot Pont Confort aen de mont van de Revier/ tot bevrijdinge van hare Schepen aldaer.

Op den 19. October Trouwde binnen Koppenhaghen in stilte den Keur-Prins van Saxen / mette outste Princesse van Denemarcken: Daer waren geen bysondere solemniteyten neffens/ als dat een Konings Oorlogschip daer voor de Stadt legghende/ de Cheur-Prins ghenaemt/ met 500. Lantaerns/ meenigte Vlaggen en brave Zeylen wierde behangen/daer op gemusiceert en gespeelt/ en honderden Canon-schoten wierden gedaen.

Tot Upsal in Sweden is den 13. passato een Boerinne van twee Kinderen verlost geworden/ 't eene zijnde een Meysken/ had zijn volkomen Leden/ dan was so geel als waer het met Saffraen bestreken/ leefden eenige weynig uren: Het ander was een Hermaphroditus/ half Man/ half Vrou/ en doodt/ maer anderhalve span lang/ had twee Hoofden/ 4. Armen/ en 2. Beenen/ en achter op de Rugge-graet hong een lap Vleys als een Schapen-huyt: Na dat sy 5. dagen van veele Menschen waren te sien gheweest/ zijn sy t' samen begraven. Op die tijt zijn oock in Sweden door den continuelen swaren Regen/ de voornaemste Coper-mijnen in gestort en vol water geloopen.

Keyzerl. Majestt. bemerckende datte Sweden vast over 't Baltise Meer na Pomeren / en van daer nae de Elve mette Artillerye / ende al wat tot een Belegh diende/ den gantsen Somer hadden gearmeert/ ende yets gewichtigs

omtrent

omtrent Bremen scheenen voor te hebben / liet zijn Keyzerl. Majest. dit vol-gende Mandaet af-kondigen:

WY *LEOPOLDUS*, door Godts ghenade ghekooren Roomse Keyzer, &c. Ontbieden onse des H. Roomze Rijckx Keurvorsten, Standen, Steden, Gemeenten, Onderdanen, ende Ingesetenen, dien dit ons open Mandaet sal toe-komen, onse Vrintschap, Keyzerl. Genade, ende alles goets: En laten hier mede weten, dat hoe we wy van hoogste Keyzerl. Ampts wegen de voor-genomen en in 't werck gestelde gants onbillijcke procedueren en feytelijckheden van de Kroon Sweden, wegens hare gepretendeerde subjectie van onze en des H. Rijckx-Stadt Bremen, ende afdoeninge van de Rijcx immediateyt tegen de selve Stadt, contrarie de Vredes-slot, en des Rijckx constitutie, verscheyde Keyzerl. aenmanings-beveelen gedaen hebben, voornamentlijck, dat niemant sich in dienst van de voorsz. Kroon Sweden in deze vyandtlijcke actie soude laten ghebruycken, maer sich gantslijck daer van ontslaen, of datze andersints in de straffe volgens des Rijcx ordonnantie en Vrede-slot sullen vervallen: En dat wy voorsien hebben dat yder een die de eere en de welvaert van sijn gemeene Vaderlandt van de Duytze Natie lief is, eñ laet aen gelegen sijn, van sodanige actie geen behagen soude hebben, veel min in den sin hebben tot het door-trecken des selve eenige assistentie te doen: Na dien wy nochtans met hoogste misnoegen vernemen, dat heen en weder in 't Rijck, tot behoef van den voorsz. Kroon wervingen dickmaels geschieden, en met Munitien, Proviande, en andere nootdruften versien worden, en dat sulckx alles tot geen ander eynde kan dienen als om meerder onheyl te verwecken, en in 't Rijck een nieuwe Krijghs-vlamme te ontfoncken, so vermanen ende beveelen wy hier mede alle Keur-vorsten en Standen des Rijcx, en een yder in 't bysonder, by verbeurte van te vallen in straffe gestelt in des Rijcx Constitutien, dat zy in hare Landen geene sodanige wervinge laten doen, of eenige vergaderings-plaets of Pas toe-laten, maer alwaer soodanige wervingen aen-gestelt sijn, de selve te verjagen, de geworven Knechten neder laten werpen, en geen toevoer aen Munitien, Proviant, en andere dingen na 't Sweetze Leger voor de Stadt Bremen toe laten. Wy beveelen oock alle Krijgs-Oversten, Officiers, en gemeene Soldaten, dat sy alle wervingen, en toevoer tot behoef van 't Sweetze Legher verhinderen, ende sich onder geen schijn laten verleyden: Alles op de voorsz. straffe en Vrede-breuck, voornamentlijck van confiscatie van de Waren ende Goederen, die uyt krachte dezes, prijs ghemaeckt worden, ende die een yder vry sal staen wech te nemen. Gegeven in onse Stadt Weenen den 15. October 1666.

't Sweetse Leger was evenwel in dese maent 15000. sterck voor de Stad Bremen gekomen / toonende hare groote goetwillicheydt om over de Stad alsoo wel als over het Bisdom te domineren: Zy hadden haer van de Wese met Vaertuygen / ende te Lande op de Passen versekert / sulcx datte Hollantse Post niet als voor heen daer door / maer wel daer voor by zijn reys mocht volbrengen: Zy hadden haer ligtste Paerden mette Coning van Swedens Oorgonners geplaetst om de Wegen te versekeren / by aldien de Stadt eenigh secours mocht toe komen: Coll. Delwich lach voor de Vleck Calenthorn / Coll. Grolhuysen voor Warthorn / Graef Dona / Lt. Marschalck / te Langenau ter sijden Bremen na Oldenburger Lant: Coll. Guise en Guiche laghen n

d

de zuyt-zijde over de oude Stadt: Graef Wrangel/ Constable van Sweden/ lach te Habenhausen/ tusschen de groot en kleyne Weser boven de Stadt/ hebbende onder 't faveur van 't Canon een Bruch van pontons over wedersijden der voorsz. Weser doen leggen/ tot communicatie der op-gemelte Quartieren. Eyndlingh den Sweetzen Generael Wrangel nam aen de Mediatie van den Allerchristel. Coning/ en van hare Ho: Mo: / met verseeckeringe/ dattet selfde by den Coning van Sweden soude werden geapprobeert: Waer op hare Ho: Mo: de Heeren Kant/ Hairen en Gerlacius committeerden als Gedeputeerdens van den Staet derwaerts; maer al de onlusten wierden by-ghelept door des selfs aenkomen. Ondertusschen was tusschen de Vereenigde Provintien/ de Kroon Denemarcken/ Kur-Brandenburg/ Lunenburg/ &c. een Tractaet van Defensie op-gerecht/ waer van den 23 November de Ratificatien in den Tresoris-Camer van hare Ho: Mo: wierden uyt-gewisselt: 't Tractaet nam aenvang van den 25. October/ zijnde den dach der onderteeckeninge / en soude duyren voor 6. Jaren/ in welcken tijdt den Coningh van Denemarcken en de Staten Generael elck onderhouden souden 1800. Ruyters en 3600. Voetknechten/ Kur-Brandenburg 1200. Ruyters en 2400. Voetknechten/ en den Hertog van Zelle en den Bisschop van Osnabrugge samen 600. Ruyters/ en 1200. Voetknechten: En in-gevalle een der Partijen te Lande binnen twee Jaren in Europa wierden geattacqueert/ waren al d' andere gehouden de selve met alle macht by te springen. De Articulen van 't Accoort tusschen den Gener. Wrangel en de Stadt Bremen/ zijn als volcht:

ALsoo tusschen den Doorl. Grootmachtighsten Vorst ende Heer/ Heer KAREL, der Sweden/ Gothen/ en Wenden Coning/ (totus titulis (&c. En Burgermeesteren/ Raet/ en de gemeene Burgerye der Stadt Bremen/ verscheyde misverstanden en strijdigheden waeren op-geresen: So heeft wel aenvangelijck den hoog-geboozen Graef en Heer/ Heer Carel Gustaef Wrangel, (totus titulis) als hoogst-ged: zijne Coninckl. Majests. Plenipotentiaris/ op versoeck van Burgermeesteren ende Raet der Stadt Bremen/ de minnelijcke Tractaten laten voornemen; Maer als de selve niet en wilden succederen/ heeft men wel de Wapenen ter hant genomen/ nochtans heeft zijn hoog-Graefl. Excell. geduyrende dien tijt; op 't tusschen-spreken der onder-genoemde voornamen H: Heeren Afgesanten van Keur ende Vorsten (als welcke op bevel van hare genadigste Heeren Principalen sich by dese Tractaten hebben bevonden) de selve laten reassumeren / alwaer dan eyndelijk door Gods genade het gedesidereerde minnelijcke Verdrach/ so als uytte navolgende Poincten te sien/ is gevolgt:

1. EN de of wel zijn hoog-ged: Excell. in 't begin daer op heeft ghedronghen / dat die Stadt van der Rijckx-immediteyt/ als waer uyt de selve oordeelde dat alle misverstanden en verwijderinghen waren gesproten/ om meerder sekerheyts wille soude renuncieren: So is nochtans door tusschen-spreken van de H: Heeren Afgesanten/ en uyt de begeerlijckheyt van alle kanten tot de alghemeene ruste/ de sake soo verre bemiddelt en vergeleken/ dat tot zijner Koninckl. Majs. onderdanighsten respect en eeren de Stadt sich heeft verklaert/ na geeyndigden desen noch duyrenden Rijckxdag sich te willen onthouden van de Sessie en stemme in Comitis Imperii, tot het eynde van dit sæculum. of wanneer men na Gods wille sal schrijven 1700. en so wanneer geduyrende sodanigen tijt des Rijckx Conventus uyt-geschreven/ en de Stadt daer mede toe geinviteert sal worden/ soo sal en wil de selve noch door hare af-geordende nochte door andere vreemde die Sessie in Senatu van den Rijckx-Steden laten bekleden ofte daer inne doen voteren: Niet te min heeft de Stadt sich hier by voor-behouden / dat hier uyt geene prescriptie nochte ander nadeelige consequentie tegens haer sal worden getrocken; dat oock de Stadt nae verloop van dien tijt/ so wanneer ondertusschen in der minne geen ander Verdrag wort getroffen/ of door recht uyt-gevonden/ op de Rijckxdagen bemachtigt wille zijn/ om hare Sessien en vota weder te gebruycken.

2. Verklaert haer hier nevens de Stadt Bremen daer toe/ dat de selve/ tot dat het gelijckerwijse anders sal zijn vergeleken of met rechte erkent/ op de Neder-Sacsise Kreyts-daghen geene Sessie en voorwaertsen sal soecken noch te begeeren.

3. Is wegen de Rijcx-Stuyren geconvenieert en vergeleken/dat wel de Stad haer contingent door haer selfs in de Rijckx-Cassa mach laten brengen/ maer op dat de Lant-Stenden van 't Hertoghdom Bremen door sodanigen afgang boven haer contingent/ niet mogen worden bezwaert/ soo sullen Burgermeesteren en Raet der Stadt Bremen gehouden zijn by zijn Keyzerl. Majest. en 't Rijck voor het Lantschap uyt te wercken de afschrijvinge des 14. deels van haren Rijckx-aenslach/ ende tot sulckx sal wesen gedaen/ 't selve quantum de Lantschap af te houden/ ende op sich te nemen.

4. Maer wat aen-gaet die Kreyts-Stuyren/ daer mede sal het ghehouden worden op de volgende manier/ so dickwils op de Neder-Saxise Kreyts-vergaderingen eenige Stuyr is bewilligt/ en aen de Koningl. Regeering na Stade van Kreyts-wegen notificatie gedaen/ook door dese wederom aen Burgermeesteren en Raet der Stad Bremen daer van kennisse gegeven/dat sy het 14 gedeelte van de quota des gantsen Hertochdoms in zijne Coningl. Majs. Rentekamer tot Staden sullen over-brengen/en proportie als vooren/ schuldig zyn/ by de overige des Hertochdoms Bremen Kreyts-Volckeren te stellen/ nochtans beydens citra prejudicium: Waer by dan verders is veraccordeert/ hoewel echter sonder prejuditie van d'een of d'ander/ dat of wel in 't Stadische Reces van 't Jaer 1654. Articul 1. is beraemt/dat so wanneer de Stadt in de 4. Goon/ of 4. Landen/ en 't Gerechte van Borgfelden/ Ryckx-Kreyts of Lant-stuyren soude komen aen te slaen ende te ontfanghen/ de selve gehouden souden zijn de helft van dien in de Rentkamer van 't Hertogdom te leveren; 't selve na desen geen plaets hebben sal in de Rijcx en Kreyts-Stuyren/ maer dat de selve/so dikwils sy ontfangen worden aen de Stad tot haer sublevement separatelijck sullen verblijven/ sonder de helft van die in de gem: Rentkamer te renderen/ maer soo veel de Lant-stuyren aengaet/ sal 't by 't voorsz. Articul van 't Stadise Reces verblijven.

5. Wegens de overige rechten en effecten van de Immediteyt/als mede van wegen het jus territoriale in de 4 Goon/ en het daer toe behoorende Geregte Borgvelt/ (de welcke doch alle aen de zijde van zijne Koningl. Maj. by desen werden weder-sproken) sal de Stadt/ volgens den teneur van 't Stadise reces in 't eerste en tiende Articulen verblijven/en ongeturbeert gelaten worden/by hare possessie/so verre en in dien staet als de selve voor dezē is geweest/tot dat insgelijcx yets anders of in der minne vergelekē/ of in rechten gedecideert sy/ oock de teghenwoordighe inquartieringen en contributien in de 4. Goon/ en Geregte Borgvelt tot geen consequentie getrocken worden/ nochtans is hier by aen beyde zijden bedonghen/dat dese respective conventie en contradictie noch d'een noch d'ander Partije aen haer recht niet sal prejudicieren/gelijck oock de Stadt heeft belooft in de 4. Goon niets te sullen innoveren/ nochte eenige Fortresse daer inne op rechten/ nochtans indien yets te repareren soude vallen aen de Lant-weeren/ de welcke de Stadt van outs gehad heeft/ 't selve sal de Stadt/ gelijck voor desen/ te doen vrij staen; maer 't geene tegenwoordich daer in/ bysonderlijck aen de Waert-toorn en Katten-toorn/ tot Havenhuysen/ Warsten/Lakenen/en andersints is gefortificeert/dattet selve na 't sluyten van dese Tractaten/aenstonts so verre als het voor dese troublen is geweest/ gedemolieert en noyt wederom op-gebout sal worden.

6. Of wel aen de zijde van zijn Koningl. Maj. is gesustineert/ dat Burghermeesteren ende Raet de Wercken van die Vestinghe aen de Stadt/ die op zijn Koningl. Majs. of desselfs Feudatarien tegenwoordig in hebbende gront zijn op-gerecht/ gehouden zijn wederom te slechten en te demoliceren: Soo heeft doch zijn hoogh-Graeffel. Excell. op de intercessie van Keur en Vorstel. H. Afgesanten/ ende tot bewijs van zijn Con: Majs. miltheyt en goetheyt sulcx na-gelaten/ nochtans voor-behoudens dat/ dewijl 't selve sonder voorgaende versoeck is geschiet/ Burgermeesteren ende Raet hier over af-bede in scriptis sullen doen: Ende over 't geene wat verders by ende voor dese troublen soude mogen zijn gepasseert/ dat zijn Con: Maj. mishagen mochte/ wijl by de selve de Stadt met een onderdanig versoek-schrijven in komen: Op dat zijn Kon: Maj. de hier over gevatte ongenade sal mogen laten vallen/ en aen de Stadt zijn Coningl. faveur wederom laten blijcken en schijnen/ en daer mede toe-ghedaen blijven: Maer wanneer in 't tockomende eenige verbeteringe of vergrootinge van der Stads Fortificatien by Burgermeesteren en Raet soude noodig geacht worden/en daer over zijn Con: Maj. of desselfs Vasallen Landeryen mosten worden aen-geroert: Soo belooft zijn hoog-Graeffel. Excell. (hoewel sub spe rati) dat op het onderdanigst versoeck van de Stadt/ en billijcmatige vergoedinghe van de besitters van dien/ zijn Coningl. Majest. het selve niet sal weygeren.

7. Boven dien soo is (doch sonder wedersijts prejuditie) over een ghekomen en besproken/dat Burgermeesteren en Raet der Stadt Bremen in 't toekomende/ en totter tijt van een getroffen Accoort/ of regtlijcke uytspraeck/ sich des Predicat of titul van een Keyserl. vrye Rijcxstad tegens zijne Con: Maj. en desselfs Regeeringhe of andere desselfs Collegien ende Ministers/ nochte in Boecken noch openbare Schriften/of Edicten/ de welcke in de 4. Goon/ na Bloemendael en Nieukercke/ en andersints in het Lant tot notificatie soude worden uyt-gegeven/of geaffigeert/niet en sullen gebruycken/maer in andere occasien willen Burgermeesteren en Raet daer van niet te desisteren/ en willen zijn Con: Maj. of desselfs Regeeringe tegen de Stad dese woorden (de Stadt Bremen) en 't woort (begeeren) gebruycken.

8. Verklaert oock zijn Kon: Maj. datte selve Stadt alle haere Privilegien/ Rechten/ Vryheden/ en

Constumen

Coustumen/ tam in Ecclesiasticis quam sæcularibus iuxta Instrumentum Pacis geruſtelijcken wil laten gebruycken/ en daer tegens niet graveren/ noch toe-laten datte selve gegraveert werde/ en wil de Stad Bremen/de Ridderschap des Hartogdoms Bremen/en hare aen-gehoorige by hare oude en in de Stad genotene immuniteyten en vrijheyt van alle Borgherlijcke Impoſten en Laſten laten/ en niemant daer over molesteren/gelijckerwijs dan aen de Stad Bremen/der selver Borgers en Inwoonders hare van outs gebruyckelijcke/en in 't voordesen genaemde Aerts-Bisdom/ nu Hertochdom Bremen ghenotene vrijheyt van Tollen/ mitsgaders alle andere immuniteyten sullen gelaten werden.

2. Alle by desen Oorlogh tot op desen teghenwoordigen uyt ontstaende of hinc inde toe-gevoeghde schade en offensien/ 't sy met woorden/ schriften/ of wercken/ sullen mits desen respectivelijck genadigst vergeven/ t'eenemael gedoot/ en vergeten werden/ tegens niemant/ wie hy oock zy/gewroken/gereffenteert/ noch in onminne gedacht werden/die gevangenen/oock uyt krachte deses tegens elckanderen/sonder eenig rantsoen los gelaten/ alle ende ygelijcke Goederen/so roerende/ (so veele daer noch van in wesen zijn) als onroerende/hoedanig die genoemt mochten zijn/en op wat plaetse die gelegen/sonder redemptie vrij gegeven/ en aen d'Eygenaers van dien sonder eenige verdere schade wederom gerestitueert worden.

10. t'Geene nu in 't tegenwoordige Verdrach niet verandert/ en op-geheven is/ 't selve blijft in 't geheel by het Stadise reces Ao. 1654. ende dewijle daer inne verscheyde Poincten begrepen zijn/ de welck of tot noch toe niet en zijn voltrocken/ of andersints noch ongeeffent staen/ soo sal daer over ten spoedigsten in der minne noch gehandelt werden: Ende echter ondertusschen dit tegenwoordighe Accoort zijn effect hebben ende behouden.

11. Sullen Burgermeesteren ende Raet der Stadt Bremen na gedane geextraheerde Koninckl ijcke Ratificatie over dit Verdrach de Huldinge doen/ in forme als het voor desen is geaccordeert/ na teneur van 't tweede Articul van 't Stadise reces aen hoogst-ged: zijne Kon: Maj. als Hertog tot Bremen/ ten tijde als 't de selve sal believen: Ende ten eynde dit Verdrag te vaster en bondiger gehouden mach werden / hebben wel Burgermeesteren en Raet oock versproken/ 't selve door genoegsame Gevolmagtigde in de Ziele van de gantse Borgerye te besweeren/ maer alsoo de selve met eenen bestendige aensoeckinge hebben gedaen/ dat de placts en pas genaemt ter Borg/ mette dependentien van dien/mocht werden wederom gedemolieert en gerestitueert/ en hoog-Graeffel. Excell. daer toe niet konde verstaen/soo is veraccordeert/ dat voor so lang als zijne Con: Maj. wegen voor-geseyde plaetse ter Borg/ en de demolitie/ oock restitutie van dien sich niet genadigst genegen verklaert/ ende men alsoo dit aengaende volgens den inhout van 't achtste Articul van 't Stadise reces niet is grondelijck vergeleken/ de selve Eed af te leggen sal in suspenso blijven ende gelaten worden.

12. Is verders by desen geaccordeert en toe-gestaen/ dat wegens de voor-gezeyde immediteyt/ ende wat daer van dependeert/ of wegens eenige andere poincten/ die noch uyt-ghestelt zijn/ oock onder pretext van eenige Contraventien/noch om eenige andere oorsake/wat namen die oock mochten hebben/ of wel het minnelijck Accoort/doch te rechtlijcke Vonnisse niet en volchde in korte of in lange/by geen van de Partije oyt meer via facti geprocedeert/ nochte eenige hostiliteyt ondernomen sal werden: En wanneer d'een of d'andere Partije soude meenen eenige Contraventen geschiet te zijn/ ofte andersints eenige misverstanden mochten komen voor te vallen/ soo sal op voorgaende notificatie terstont by malkanderen gesonden/ de sake onder malkanderen overleyt/ ende by tijts gesocht worden de selve in der minne by te leggen/ oft by ontstentenisse van dien tot het recht blijven uyt-gestelt.

13. Wil zijne hoog-Graeffel. Excell. aenstonts na 't tekenen van desen Verdragh de Blocade ende versperringe der Stadt op-heffen/ de Revier/ en de Passen wederom openen / de Commercien over al haeren vrijen loop laten/ en sal de Militie/ behalven 't geene yder deel tot zijn eygen besettinge/ en versekeringe achten sal van nooden te hebben/ respectivelijck af-gedanckt en af-gevoert werden.

14. Boven de voorsz. af-gehandelde Poincten/ heeft zijne hoog-Graeffel. Exell. sich erboden/ en belooft zijn Con: Majs. Ratificatie binnen 3. maenden te sullen verschaffen/ en aen de Stadt by aennemінge van opgem: gewoonlijcke Huldinge/ benevens de renversalen onder de Coningl. Naem/ soo als het in 't Stadise Verdrag Ao. 1654. is veraffscheydet/ te laten uyt-leveren.

15. Ten laetsten/ soo wil de Stadt Bremen by desen geconserveert hebben / omme aen haere zyde de Ratificatie van dit Reces by zijn Keyzerl. Majest. te versoecken: Ende sal de selve 't Instrumentum Pacis in 't minste niet derogeren.

Oirconde desen allen zijn van dit Verdrag 2. over-een-komende exemplaren verveerdigt by des Velt-Herren Hoog-Graeffel. Exell. als zijn Koningl. Majs. Plenipotentiaris; En by de Gedeputeerden Commissarissen der Stadt Bremen/ de Heer Dr. Johannes Wachman/ Consilarius en Comes Palatinus Cæsareus; de Heer Dr. Johannes Harmesz.; de Heer Dr. Hermanus Schoone/ respective outste Stadt Syndicus/ Raets-Heer/ en Juris Professor/ en Ouderling; Derhaert Kooper/ ondergheschreven: Als oock by de Gesanten van haer Keurv. Keurv. Doorl. Doorl. tot Keulen en Brandenburg/ en hare D. D. D. D. D. D. D. D. tot Bronswijck/Lunenburg/ Osnabruggisen-Zellisen-Calebergischen-Wolfenbuttelschen gedeelte/ mitsgaders de Gesanten van hare D. D. tot Hessen-Cassel

fel/namentlijk/de Heer Peter Buschman/ Keurv. Keulse geheyme Raet en Cancelier; de Hr. Gerhard Jean van Ledebour/ Keurv. Brandenburghse ghcheymen Regeerings Raet tot Minden/ende Drost tot Peterſhagen/ ende den Hr. Jean de Beyer/ Keurv. Brandenburgse geheymen Raet/ en Directeur van 't Hof-gerecht tot Kleve/en ter Marck; de Hr. Georg Christof van Hamersteyn/Vorstel. Osnabruggise/ oock Brunswijck en Lunenburgse geheymen Raet/ en Hof-Marschalck; De Heer Fredrick Casimir/Heere te Entz/Vorstel. Bronswijck/Lunenburgse geheymen ende Kamer-Raet; Den Heer Hildebrand Christof van Hardenbergh/ Vorstel. Bronswijckse en Lunenburgse geheymen Raet ende Stadthouder; Ende den Heer Reynerus Badenhuysen/ Vorstel. Hessen-Casselse ghcheymen Regeerings-Raet/ tot getuygenisse met haer Hant en Zegel geteyckent. Actum in 't Coninckl. Sweetse Hooft-Quartier tot Habenhuysen den 15. November in 't Jaer 1666.

C. G. Wrangel, (L. S.)

L. S. Johannes Wachman, Dr. Synd.
L. S. Johan Harmesz.
L. S. D. Herman Schöne,
L. S. Dethard Cooper,
L. S. Petr. Buschman,
L. S. G. J. Ledebour,
L. S. Johan de Beyer.

L. S. Georgh Christof van Hamersteyn,
L. S. Fridrick Casimier, Heer zu Eltz,
L. S. Hildebrandt Christoff van Hardenberg,
(L. S.) Reyner Badenhausen.

Dese Articulen aldus voltrocken tot Habenhuysē, was het de Sweetse Soldatesca al seer tegens den borst datten Friede ware getroffen/und agten, das by das Swcetze Hof die resolution sold gefasset seyn, diezen Winter uber vor Brehmen zu verbleiben: Auch soo fern ensatz kommen solte, selbrigen alsoo fort mit einen corps volante entgegen zu gehn, &c. Maer deze Gesellen maeckten haer rekeninghe sonder haren Koning: Want zy waren onbenoegt/ dat men te Stocholm reeds de aen-geboden Mediatie van hare H: Mo: tusschen die Kroon en Bremen alreede hadde geaccepteert, ende by Expressen daer op aen den onverschrocken Velt-heer Wranghel aen-geschreven, te ontfangen haere Ho: Mo: Gedeputeerden om in de Conferentien te voltrecken, welck men ten dien eynde soude houden, en noch meer, om niet te insisteren op eenige eysschen welcke tot op heden de Besluytinge hadden achter gehouden: Maer dattet recht der Koningen van Sweden op die Stadt competerende, ongekreuckt soude blijven. Immer Godt lof 't gingh wel: Onaengesien de Sweetze Boeren seyden/ datten Veltheer Wrangel als hy de ondertekeninghe der voorsz. Accommodatie dede/ hy de Pen daer heen had geworpen/ en gesegt: Dat hy noyt ghedacht hadde sulck een Vrede mette Stadt Bremen te ondertekenen, &c. 't Welck indien sulcx al waer was/ wel mocht zijn oorsaeck genomen hebben/ dat den Keyzerl. Gesant Zinsendorf de Sweetze Armatura te Hamburgh dede stille staen: En datte Geallieerden/ speciael de Lunenburgers/onder den Graef van Waldek geduerig watertande om een torn tot oneset vā Bremen te doen/ en men geloofi indient daer toe gekomen hadde/datte meeste 'tzwemmen over de Elve soude verboden zijn geweest: Nu men dede met befridigung ten allen zijden wel/ elck scheen benoegen te hebben/en tracteerden beyde Partyen malkander/so in 't Leger/als binnen de Stadt op 't Stadhuys/ onder 300. dreunende Cartouwen: Daer waren present de Gesanten van Kur-brandenburg/ Kur-Keulen/Bronswijck/Lunenburg/en van Hessen: Alles liep doe wel af/ maer ten behaeghde de Bremers niet datte beloofde Sweetse Ratesicatie soo lang achter bleef/ en dat des selfs Troupen met waengunst der Staten beset-

ting

ting in Oost-Vrieslant schijnende aen te sien/op hoop van daer goede Winter-Quartieren te vinden/ haer mette meeste macht om en in 't Sticht Bremen onthielden. Ten was oock niet aengenaem dat den 6 Novemb. daer aen/een tumulte binnen Bremen voor viel: Daer woonden binnen Bremen op de Langestraet eenen Eustacius Speckhaen/ Ao. 1654. geweest Raet en Burgermeester der voorsz. Stadt/ doch op die tijt beschuldigt trouloos gehandelt te hebben in de Tol-sake metten Grave van Oldenburg/ als ook in den Oorlog doenmaels met Sweden/vreesende gecasseert te werden/resigneerde zijne charge: Naderhant in aensien weder pogende te raken/begaf sich in Sweetse dienst/ der selver intrest favoriserende/ doch met dit Beleg hem onseker vindende/ weeck uytte Stadt; en sich by de Sweden begevende/ nam men sulcx seer qualijck te Bremen/ dat hy sich meer op de vremde als op zijn Vaderlant vertroude / en 't Canaillie wiert soo dul op hem/ welcke wel eer zijn Huys en Tuyn daer voor de Stadt staende/ om diergelijcke saken hadden om verre geworpen / dan nu dreygden sy oock zijn Huys in de Langestraet by te komen; men seyde wel datter een Dienstmeyt van dito Speckhaen/om mede wat van den buyt te krijgen/sulcke plonderinge had gevordert/dan ten bleek niet: Dog dit was waer/ dat so ras Speckhaens (nu Sweetse Raetsheer) zijn Vrou en Dochters wederkomst in Bremen was ruchtbaer ghewordden / hoorde men van 't Canaillie savonts langst der Straten niet als schelt-woorden en vloecken/onder anderen/een vervloeckte den gantsen Nacht dit weder komen; daer nae zijn in diverse avonden dito Speckhuys Huys de Glasen in-ghewórpen/ wat moeyten oock de Patrouille daer teghens dede: Den 26. November begost dese oproer noch grooter te wordē, om datte Meyt uyt dat Huys een Jongen die met steenen de Glasen uyt goyde/ de Hoet af nam/waer op men langst de Straten riep / hy Speckhaen was in zijn Huys / en een boosen Vent met bloot geweer stont daer voor de Deur: Daer op raeckten 't gepeupel ten 5 uren op de been / en bestormden 't Huys/ onaenghesien de Magistraet alles deden tot vergoedinge/ latende Burgers en Soldaten in de Wapenen komen/ maer 't Canaillie wiert te sterck/ so datter verscheyde uytte Magistraet alles deden tot verhoedinge/ latende Burgers en Soldaten in de Wapenen komen/ maer de oproerige gingen/ dan die goyden/ staken/ en quetsten ettelijcke Burghers waer op de Soldatesce aenstonts van 't Raethuys by 't Domhof wierden verplaetst/ om aldaer tot een reserve te zijn: De Burgers bewaeckten de Straten/ echter dien Nacht wiert Speckhaens Huys geruyneert / doch dat ghedaen/weeck het Canaillie: Want zy hadden gezwooren niet eer te rusten voor datten Verrader zijn Huys om verre was / dat men voor sulcke oock niet behoorden te spreken/dus ruyneerden 't Canaillie de Kachel-oven of Stove/ &c. soo datte Vrou en Kinderen ter nauwer noot de achter-deur mosten uyt vluchten: En men sondt Jan Juriaensz. van Bentleven nae Gener. Wrangel te Staden dit te excuseren: En men riep de plonderaers in/om binnen 24. uren haer gestolen Goet weer te brengen / dan das geschach nicht: Den eenen Hans had den anderen hier by de beenen ghehabt: De Magistraet echter had hier omtrent wel haer best gedaen/ maer 't Canaillie was haer te veel. De Stadt dede oock hare besendingen en bedanckingen aen Kur-Keulen; die om de Pest in

in zijne Gewesten / sich tot Hildeshepm onthielt / oock aen de Vorsten van Bronswijck/Lunenburg/&c. Denemarcken/Kur-Brandenburg/en Hessen/ om datse so getrouwe voorsorge in 't bemiddelē van hare Stad mette Sweetse Kroon hadden gelieven te gebruycken. Cato segt op dit geval wel:

Officium alterius multis narrare memento:
Atque, aliis quantum benefeceris, ipse sileto.

Kur-Brandenburgh en den Nieuburgher Vorst waren dese Maent / over de partage van hare Landen vergeleken / en viel Kur-Brandenburg ten deel het Lant van Kleef, der Marck en Ravensbergh: Waer van de Stenden tot Kleef quamen de Homage of Eed van getrouwigheyt doen: Den Nieuwburgher Vorst viel ten deele/ Gulick, en 't Lant van den Berg: De Stenden quamen tot Mulheym om den Vorst den Eed te doen / alwaer dat men haer een somme gelts af eysten/ en sy onwillig waren in 't zweeren en in 't geven/ten ware men hare Privilegien alvoorens confirmeerden/ 'twelck sy oock by 't Keysers Hof wilden versoecken; maer den Vorst wilde echter gelt/ en by gebreke van dien/ Kur-Brandenburgh was zijn bedongen Guaranteur/ om zijn Onderdanen daer toe te dwingen. In de Paltze Landen was oock door de vlijt der Franse Minister Courtin, en de Gedeputeerden van Kur-Ments en Kur-Palts een Compromis onderteeckent van Vrede/ waer op de Lotaringers wel na haer Lant trocken/ sommige ontwapent/de Gevangens verlost/en de af-genomen Plaetsen weder in-geruymt: Maer korts daer aen klaegde Cur-Palts weder over de groote insolentien zijner tegen-partije/dat men byna niets vā 't beloofde na quam/&c. Ondertusschen wierden de Druyven rijp: Maer de graserende Pest nam duysenden Menschen omtrent den Rijn weg/ so dat den Wijnstock niet wel konde gesneden werden: Vranckrijck echter dede zijn best / wijl een plage genoeg was om dat schoone Lant voor den Oorlog te bevrijden.

Het was den 18. deser dat den Koningh van Groot Brittangien weygerde te dragen een Kleet met Goude Kanten/om dattet als Frans maecksel was: En hy dede savonts een solemnele en peremptoire verklaringe van sodanigen maniere van kleeding die hy voortaen wilde dragē/zijnde een nauwen Broek/ en Koussen na de Spaense manier/ en over 't Wambais een Camisole Kleet/ tot beneden de Knien/en daer op een Rock op de wijse der Moscoviters en Polacken/ het Rapier aen een Riem/ en in plaets van Schoenen/ seer enghe Hosen of Laersken/&c. Engelant om de Oorlogs-onkosten uyt te vinden/practiseerden nieuwe schattinghen / als 12. Tonnen Gouts op 't platte Lant ter maent/ verhooging op 't gezegelde Papier/ op de Polissen/ de vremde Coopmanschappen/&c. Men sont doe Vader Kelp/ Roomse Primat van Yrlant na Dovres/ gelijck hem de Vice-Roy Ormont uyt Yrlant nae Engelant had gesonden/ om over te varen na Vlaenderen/ en noyt weder te keeren / op verbeurte van 't leven: Op die tijdt heeft men oock 't Placcaet van Coninginne Elizabeth vernieut/ en de vremde Papen en Priesters uyt Engelant op pœne van 't leven gebannen, welcke van Dovres met meenigte na Oostende en Calais

lais wierden over-gevoert/ daerse haer ongeluck beklaegden/alsoo de selve eenige weken te vooren hadden over-gebrieft na andere Gewesten/ datten Koning van Groot Brittangien de Roomse seer ghenegen, de selve tot sijn vertroutste Raden en Officiers had, 't Lagerhuys had daer wel onlust in, dan die konden 't niet beletten: En men hoopten by gevolghe van desen Monarch voor de Roomse noch al vry wat goets. &c. Maer als sy nu te Brugge quamen als Ballingen 56. sterck/ spraken sy een geheel andere tael van den Coning van Engelandt: En sy versochten tot Antwerpen by de Jesuyten/ dat men haer een Huys met een kleyne Kerck wilden bouwen/ om apart te woonen.

Binnen Brussel zijn den 21. deser op de Marckt voor 't Broothuys gestraft 3. valsse Munters/ de 2. zijn eerst geworcht/ en doe in siedende Olie gesoden/ volgens Damhouders Wetten; den derden wiert gegeesselt en gebrantmerckt/ wijl hy maer 16. jaer out was/ en onlangs by dit vernielende geselschap was geraeckt/ zijnde van treffelijcke Vrienden. Die van Antwerpen maeckten haren ouden Oorlogsman die lang voor hare Stad op Stroom van de Schelde ghelegen had/ tusschen 't Veer van Vlaenderen/ capoot/ veele wilden dien ouden Knecht noch behouden en vernieuwen/ maer hy was versleten/en men vont raedsaem 't Geschut en 't Want daer af te nemen/ eenen nieuwen te maken/ en met het ouwe niet langer te houwen. Den 8. Novemb. storf te Brussel Andries Cruesen, Aerts-Bisschop van Mechelen/75. Jaren out/zijn Voorsaet was Jaques Bon, die oock tot hooghen Ouderdom quam: Den Bisschop van Antwerpen quam den dienst wel over zijn doodt Lichaem beschicken: Maer Castel Rodrigo seyde men dat korts daer na al des selfs Bisdoms Inkomen scheen te willen naesten/ alsoo de Weereltlijcke in desen quaden tydt veel te kort schooten.

Spangen verheugde sich al den 13 Augusti mettet arrivement vā hare Vloot van Nova Hispagna/bestaende in 2. Galjoenen en 10. Schepen/ op dien dag tot St. Lucar/ voor rekening van den Coning vry veel zijnde: Daer waren 10. Millioenen pieces in contanten/6000. Kisten Indigo/800. Kisten Couchenillie/ groote partye Campechie-Hout/ 50000. Huyden/ meenichte Canassers Taback; en andere Waren van 't Spaens America: Maer de Kooplieden van Cadix waren bedroeft/ vermits dit enckel sach om Sevilien te beneficeren/ en van Calis/malis te maken: Ja de Coningin verboot voortaen geen ontlading te doen/ noch te Cadix/ noch te Porto St. Mary: Oock verbrande door negligentie van den Stuerman/ een der selver Schepen/ dan het goet was meest in salvo. Tot Madrid quam doenmaels aen 't Hof den Graef van St. Steven rekenschap gevende van zijn Viceroyschap in Mexico. In Peru was een gauwen Portugijs/ daer 't bewint hebbende/ de Spaense in 't vaerwater/doende verscheyde Stercken in devotie tot hem renderen/ 't welk men te Madrid seer onsmakelijck op nam. Men sach doe Brabant ter Zee over Oostende floreren in kleyne Zeevaert: Maer also een Vloot van de hare na Spangen gedestineert/ door storm gedwongen wiert voor Vlissingen op

te komen/zijn sy daer gearresteert/ om dat men de Hollantse en Zeeuse Schepen in Brabant en Vlaenderen onbeschofte Tollen had af-geepst: Daer wiert een slach in gheslagen/ en de Schepen vervolchden upt Zeelant haere Reys; Het in-hebbende goet behoorden toch meest in de Geun: Provincien/ &c. immers soo men voor vast gheloofde. In Portugael was de voorleden Maent gearriveert Madame d' Aumale/ als Coninginne van dat Rijck: Den Coning quam haer verwellekommen en van Boort geleyden in een naest gelegen Lusthuys; En beschonck hare geleyders met giften/ die vernoegt wederna Vranckryck keerden: Maer hare Majst. bleven tot Alcantara: Zy quamen van daer den 29. Augusti te Lissabon tot in de Dom-Kerck/ begeleyt van al den Adelmeest te Paert/ hare Kinderen reden in Carossen met 6. Paerden en Muylen: Den Coning had zijn Bruyt ter rechter zijde in de Caros voor uyt/ en daer teghens over de Infante rydende/ de Opper-Camenier van de Coninginne sat in d'eene Portier/ zijnde de Moeder van de Graef de Castelmelhor/ rydende onder diverse Arca Triumphales deur/ daer van de Nederlanders een ghemaeckt hadden/ daer den Coningh groot vermaeck in schepten/ geduerig van 100. Hellebardiers omringt: De Graven van Torres/ en Fiquelhoo waren seer prachtig daer mede/en als met de kostelijckste Diamanten en onwaerdeerlijcke Gesteenten behangen: Voor de Kerck komende/ traden uytte Caros/en voor 't hoog Autaer komende/de Coning de Coningin met de hant leydende/ zijn daer door den Aerts-Bisschop getrouwt/ ende na gedane Sermoen/ weder na 't Pallais gereden/ om vorders te volbrengen alle solemniteyten van het voorsz. Houwelijck.

Den Gesant van Denemarcken Hannibal Zeestadt/ was den 23. passato soo hy door de Poorte St. Honoré te Parijs reed/ seer haest in zijn Caros van een overval of beroerthept overleden: Hy was een verstandigh Politicus/en sommige die zijn maximen niet konden verdragen/ al veel te gau.

Blavet wiert doe aen den Coning voor-gedraghen om een bequame Haven te maken voor meer als 1000. Schepen: Als mede Serante: Soo dede zijn Majest. oock dagelijcx 1000. man aen de Haven van Diepe arbeyden om die bequaem te maken. Capit. du Quesne niet willende ter Zee onder den Ridder Paul staen/ wilde sich liever als Volontair op de Fransse Vloot begeven; maer den Koning scheyde die questie/sendende d'eene na de Middellantse Zee.

Doenmaels een gherucht tot Rouaen komende/ dat men te London eenen Fransman Hubert/ van hare Stadt geboortig/ had op-geknoopt/ om dat hy onbesint/ gad gesegt dat hy London in brant gesteken had/ gaf daer tegens de Engelse geen kleyne verbitteringe. De Italiaense Cooplieden/ speciael die van Venetien/ versochten dese maent by Requeste by den Coning/ haere oude Manefacturen te mogen wercken/ en datse die de helft schoonder/ en de helft beter koop als die van Monsr. Colbert souden op-leveren; maer onaengesien andere beloften/ zy hadden toch geen acces: Vranckrijck wilde hier in alleen woonen: Waer over men in andere Landen/ soo in Italien/ Spangen/ Engelandt/ als Nederlant mede alle Franse Waren en Manufacturen wilde verbieden: 't Welck alle quade banden voor de Handelaers waren.

Den

Den Hertog van Savoyen had al eenige maenden lang gespoockt / (onder pretext van dat men een zijner Edellien te Geneve niet wel en had getracteert/ om dat die een Predicant van de Religie aldaer met een stock had gheslaghen) van te willen tegens de voorsz. Stad revenge over dit werck nemen: Het was aenmerckens waerdich dat hy al mede als een Bewaerder van dat goddelose Collegie propogandi fidei, nu op een Stadt loerde die hy wel sach dat eenigsints den steun/ de Herberge/ en 't eenige soulagement was van de over-geblevên Piemontoisen en Protestanten/ van de welcke hy soo veel Geloofs-genooten in de Valeyen had doen vermoorden en vernielen / uyt enckele ambitie en nydigheyt / als immer oyt Antichrist konde doen: Heden dreygde dese steenaerdige Potentaet hun met een Leger te bespringhen: Van dat Vranckrijck 't selve soude auxilieren: En by aldien de Gereform: Cantons hun des bemoeyden/ hy wist raet/ &c. 't Was wonder dat hy oock niet en dreygden die Republijck welcke tot dese Stadt jaerlijckx meer contribuëren / als de Vyanden der Protestanten wel weten: Doch desen Savoyse Potentaet af-geraden van d'een/ op-gestookt van d'ander/ had wel yets willen in desen tijt ondernemen/ maer de Nagelen/ en de bystant der naeste vingers sag men so kort tot soo een groote crauwagie / dat hy dit Jaer zijn rust hielt: Doch evenwel maeckten hy wacker de Switzers / die toch niet nooder sien als een buytenkint tot haren in-gebooren Vader te sullen moeten aen nemen / als wetende/ Que la bonne Mere, nedit veux tu?

Het was den 5. deser dat de Nederlantze ende Enghelze Vlooten nu soo laet noch in Zee zijnde / scheenen den anderen te willen aen doen: De Enghelsen met veel bravaden/ de loef hebbende en boven wint/ bleven leggen speelen toen sy de Nederlanders haer mette Zeylen op de Masten/ sagen in wachten / dan sy en quamen echter niet af: Waer op buyten alle verwachten door een harden wint den naesten morgen beyde Vlooten uyt elckanders gesicht raeckten: Welck hart weder drie dagen aen houdende/ sag men de Wracken van diverse Enghelse Schepen drijven: En soo consumeerden oock een Brander op de hoogte van Schevelingen door eygen vuyr: Men sach oock tot Schevelingen veele verbrande duygen van tonnen aen stranden. Die van Vrieslant hadden in plaetse van haren verlooren Admirael * Douwen Aukes vast gestelt / die op 't Schip de Vryheyt met een Jacht na Oost-Indien Zeyl-reed leggende, al t' Zee geloopen was/ eer de Gecommitteerden in Tessel waren.

NOVEMBER 1666.

'S Lants Vloot dus langh Zee gehouden / en 't saisoen verloopen/ quam by articulen weder binnen: Van der Saen bleeff alleen met 14. Schepen op Doggers Sant kruyssen: Enno Doedes met 7. Schepen en 2. Branders liep die onder de Engelse Kust/ nam eenige Kool-Schepen/ 2. Lorrendrayers / en een Schotse Kaper:

* Siet op ons 3. Deel/ fol. 81. Dit was de Man die tegens Aiscu doen sloeg/ en onberoemt gesproken een van de beste Zee-helden van onsen tijt/ so in goet beleyt/ courage/ als ervarentheyt.

Kaper: Doch daer na buyich weder wordende/ sackten al de rest mede binnen gaets/ makende dit Jaer also een eynde van de Maritime hooft-saken. De nieuwe Alliantie tusschen de Geun: Provintien/ den Coning van Denemarcken/ den Doorl. Keurvorst van Brandenburgh/ en haere Doorl. van Lunenburg/ specterende/ tot bescherminge van elckanders Landen tegen alle extreme oultrages/ den 25. in 's Gravenhage geteekent/ wierde daer van de minute aen den Sweetse Resident Appelboom/ om des wel bevallende / sich mede te laten comprehenderen in soo heylsamen Verbont/ over-gelevert. By desen tijt sach men oock eenige vredelievende Gemoederen soo van d'een als d'andre sijde/ arbeyden/om in plaets van Weduwen en Weesen/ ja Armen en Beenen die den Oorlogh ten ellende maeckt/ met Vrede te behouden / de grootste Zee van Europa in rust te brengen. Op des Conings van Engelants Brief aen de Staten Generael in datho den $\frac{4}{14}$ Augusti gesonden/ hebben hare Ko. Mo: weder om geantwoort als volgt:

SIRE. Nademael wy uyt uwe Majests. Missive van den 14. der voorl. Maent bespeurt hebben des selfs intentie en inclinatie te wesen dattet doode Lichaem van den Ridder Barclay/ volgens onse aenbiedinge by Brieven van den 10. July lestleden gedaen/ derwaerts over-ghebracht/ en ter dispositie van zyne Vrunden ghestelt werde/ soo senden wy 't selve doode Lichaem/ in voldoeninge van de voorsz. onse gedane aenbiedinge/ hier nevens over/ om gelevert te werden aen de geene die 't uwe Maj. sal believen te ordonneren. Wy hebben voorts seer gaerne gesien de verklaringe op uwe Majest. in 't eynde van de voorsz. Missive gedaen/ van datte selve genegen was de hant te slaen aen de tegenwoordige wonde/ om de selve te versachten en te helpen ghenesen de breucke door den Oorlogh tusschen beyde Natien gevallen/ nochtans en onses oordeels buyten reden; daer by voegende de clausul'/ so haest uwe Majest. tot het aen-grijpen van soo Godvruchtigen werck door redelijcke en eerlycke Conditien soude werden genoodigt: Wy behoorden geensints te twijffelen aen de sinceriteyt van de protestatien ende verklaringen by uwe Majest. nu soo dick en meenigmael gedaen/ van datte selve waerlyck en oprechtelijck tot den Vrede is genegen: Maer wy konnen oock niet ignoreren dat uwe Maj. seer wel bekent is door sodanige verklaringe niet een pas tot den Vrede te werden genadert/ so lange u Maj. in gebreke blijft van zijne zijde mede openingen te doen van de particuliere Conditien waer op u Majest. oordeelt datte Vrede soude konnen en behooren te werden getroffen: Wy hebben sulcx van onser zijde te meermalen so door onsen Ambassadeur die wy ten dien fine/ selfs lang na 't rappel van u Majs. Minister van hier/ aen des selfs Hof gecontinueert hebben/ en door verscheyde andre wegen/ als mede noch jongst door den Heer van Beuningen/ onsen extraord. Minister tot Parys aen 't Hof/ en ten overstaen van de Coninginne uwe Majs. Moeder/ aen den Heer Hollis/ uwe Majs. Ambassadeur aldaer gedaen/ sonder dat u Maj. ons tot noch toe verwaerdigt heeft/ 't sy door den gem: Hr. Hollis ter voorsz. plaetse daer toe werdersijts voor goet gekeurt/ 't zy door Brieven of andersints/ eenige specifique antwoorde te laten toekomen; wy hadden in de conferentie met den gemelten Hr. Amb. Hollis als boven gehouden/ naer het gemeen gebruyck in diergelijkke handelingen doorgaens geobserveert werdende/ door onsen Minister met reden daer op wel mogen laten urgeren en insisteren/ dat den gemelten Heere Hollis van sijn zijde te gelijck/ of immers vervolgens mede openinghe had moeten doen van de conditien waer op uwe Maj. gesint was de Vrede te sluyten/ ofte in allen gevalle preallablement wel mogen capituleren/ dat uwe Ma. specifique ende cathegorieque antwoorde/ op onse te doene aenbieding/ sonder eenige reserve binnen seeckeren korten tijt soude hebben moeten werden uytgebracht/ maer om van onser zijde te betoonen onse extraerante genegentheyt tot soo Christelijcken ende salutairen werck/ hebben wy alle voorsz. ordinaris formaliteyten over' thooft gestapt/ en glorie gemaeckt van daer inne niet alleenlijck de eerste pas te doen/ maer selfs met resoluytheyt toe te treden/ so verre als wy vã deser zijde op 't uyterste naderen konden/ in verwachtinge dat uwe Ma. s. van sijne zijde mede met ghelycke resoluytheyt toe tredende/ de gewenste Vrede aenstonts/ ende sonder eenig verlies van de tijt hadden mogen werden ghetroffen/ ende daer door voorgekomen het storten van soo veel Christen bloet/ als zedert in de opgevolgde Bataelljes van dese Somer is gestilt. Ende nademael wy eerst by Missive van den xj. December des voorleden Jaers/ ende vervolgens wederom by de voorsz. aenbiedinghe tot Parijs/ gestelt hebben aen de keure van uwe Majs. om de Vrede aen te gaen met reciprocque restitutie van 't geen over en weder/ soo voor als na 't begin van den Oorlog ghenomen/ ofte den anderen onthouden soude mogen zijn/

ende

ende dat daer mede over en weder ghetreden soude werden / en de pretensien die men voor den Oorlogh heeft gehad/ ofte wel dat men wedersijts soude blijven behouden/ 't geen men den anderen soo voor als na 't begin van den Oorlogh ontnomen of onthouden heeft/ voor soo veel daer van ten tijde van 't doen der voorsz. presentatie in d' een of d' andere Staet kennisse is geweest/ ende dat daer mede alderhande pretensien over saecken ende schaden / soo voor als in den Oorlogh gepasseert ende gheleden/ souden zijn geextingeert ende gecomposeert / so konnen wy niet anders begrijpen of de voor-gheroerde laetste clausule van uwe Majs. voorsz. Missive is daer mede ten overvloet voldaen/ ende uwe Majs. te meermalen door redelijcke ende eerlijcke Conditien tot so gewensten en Godtvruchtigen werck geinviteert/ want wy noyt hebben konnen begrijpen / dat ons so veel als de voorsz. alternative presentatie behelst in reden ende billickheyt/ veel min met eenige schijn van reden yets meerder konde werden ghevergt/ ten opsichte al 'tgeene wy van onse zijde van u Maj. of des selfs Onderdanen possideren of genomen hebben/ notoirlijck/ met recht is verovert/ en behouden in eenen wettigen Oorlogh/ nae datte selve ons tot noodige oefeningtie af-gheperst was/ daer ter contrarie van ons en de goede Ingesetenen en Onderdanen dezer Vereen: Nederl. Provintien over de 100. Schepen met haere in-gheladen Goederen/ mitsgaders oock 't Fort St. Andries/ en 't Eylant Boavista/ Nieu Nederlant/ en Cabo Corso by surprinse/ buyten eenige denuntiatie van Oorlog/ en sulcx oock t' eenemael onwettig zijn afhandig gemaeckt/ weshalven dewijl u Maj. dien onaengesien ons niet alleen noyt op so resolute aenbiedingen en gedane avances eenigh antwoort heeft laten wedervaren/ of namentlijck de selve in de voor-geroerde Conditien/ ende de keure van dien/ zijn genoegen was vindende/ of wel de selve Conditien met reden konde rejecteren/ nogte oock van zijne zijde oyt eenige klare en cathegorique overture gelieven te doen van sodanige Conditien als waer op u Maje. ghenegen mocht te wesen de Vrede aen te gaen/ alhoewel tot 't een en 't ander door ons en van onsent weghen te meermalen versocht en gesommeert zijnde/ maer dat ter contrarie u Maj. de voor-gheroerde Conferentie / so groote hoope en expectatie van alle die geene die na de voorsz Vrede verlangen/ in 't Hoff ende ten overstaen van de Coninginne u Majes. Moeder begonnen/ subytelijck en gants onverwacht heeft gelieven af te breken/ en zyn Ambassadeur sonder eenig antwoort of reciproque verklaringhe op so liberale en resolute aenbiedinghen van daer te revoceren : So laten wy aen de overweginghe van u Maj. selfs/ wat wy nootsakelijcken moeten oordeelen van so generale ende onbepaelde/ alhoewel t' elckens gereitereerde protestatien van genegentheyt tot Vrede/ die noch sonder nader openinge van u Majests. sentimen omtrent de particuliere Conditien/ niet een pas tot so heylsamen eynde konnen avanceren : Ende dewijl de experientie te meermalen heeft geleert/ dat tot bevorderinge van so Christel. werck de Mediatie en interpositie van andere Koninghen/ Republycken / Princen/ en Staten niet inutil is/ so hebben wy ons oock wel laten ghevallen de officien van intercessie/ onlanghs aen-geboden by den Coning van Sweden/ selfs onaengesien u Majest. aen hoogst-ged: Koning heeft gelieven te noemen onder zyn Geallieerdē/ die mede nevens u Maj. als onse wederpartye tot de Tractaten moeste werden genoodigt/ en buyten welckers participatie u Majestt. verklaerde niet te konnen handelen/ als ons op de tastelijcke en onwedersprekelijcke billicheyt van onse gedane aenbiedingen/ ende het equitabel oordeel van den hoogst-ged: Koning van Sweden volkomentlijck vertrouwende : Van gelijcken hebben de Coningen van Vranckrijck en Denemarcken onse Geallieerden/ tegenwoordig met ende nevens ons in den Oorlog tegens u Maj. geimpliceert zijnde/ de voorsz. aen-gebodene Mediatie van den hoogst ged: Koning van Sweden geaccepteert : Wy hebben geen scrupule gemaeckt daer van aenstonts na de gedane aenbiedinge onse schriftelijcke verklaringe uyt te geven/ om aen u Maj. te mogen werden vertoont/ maer tot noch toe heeft de Minister van den meer-hoogst-ged: Koning van Sweden alhier aenwesende/ alhoewel des versocht wesende/ ons niet konnen exhiberen of verseeckeren van gelijcke verklaringe van u Maj./ dat namentlijck de selve mede geaccepteert had de voorsz. aen-gebodene Mediatie van Sweden / so ten aensien van de hoogst-ghem: Coningen van Vranckrijck en van Denemarcken onse Geallieerden/ als van ons/ tot neder legginge van den Oorlogh in de welcke wy gesamentlijcken met u Majest. tegenwoordig zijn geimpliceert : Alle 't welcke gepremitteert zijnde/ wy nochmaels alhier niet alleenlijck in generale termen protesteren/ van onse continuerende ghenegentheyt tot eene eerlijcke ende verseeckerde Vrede/ maer dewijle sodanighe generale verklaringhen/ sonderlinghe t' elckens gerepeteert zijnde / sonder specifique expressie van eerlijcke ende ten wedersijden verseeckerde Conditien/ niets ter Weerelt en opereren/ ja selfs nootsakelijck een contrarie bedencken over laten: So houden wy voor eerst alhier nochmaels voor gerepeteert al 't geene van onsent weghen by de voor-geroerde Conferentie in 't Hof en ten overstaen van de Coninginne u Majs. Moeder gehouden/ so resolutelijck is gepresenteert / en hier voren oock succinctelijcken staet gerecapituleert : Ten anderen so versoecken wy u Maj. tot bekrachtinge van de meer-geroerde generale Protestatien ons daer op eene nette en klare antwoorde gelieve te laten toe-komen / daer by de selve u Maj. een van beyde de voorsz. onse gedane presentatien amplectere/ of andersints van zijne zyde in 't ghcheel/ en sonder eenighe reserve opene alle de Conditien waer op u Maj. gesint moghe wesen de Vrede te sluyten/ op dat wy daer uyt van de ware intentie der voorsz. generale protestatien moghen oordeelen/ dat voor u Maj. tot voltrec-

kinge

kinge van soo heylsamen werck de voorsz. aen-gevangene Conferentien/ ter plaetse ende ten overstaen als voozen/ gelieve te laten continueren en hervatten/ immers in allen gevalle by so verre u Maj. buy-ten vermoeden mochte vinden eenighe bedenckelijckheyt/ in sulcken cas sich wel te willen laten gevallen eenige andere neutrale handelplaetse by de H. Ministers van dẽ hoogstgem: Con. vã Sweden/ als Me-diateurs voor te slaen/ alwaer niet alleenlijk wy/ maer oock de hoogst-ged. onse Geallieerden door hare Ministers met die van u Maj. op 't spoedigste mogen te samen komen/ en sullen wy het voor een van de grootste merck-tekenen van de opregtigheyt van de voor-geroerde u Majs. gereitereerde protesta-tien aensien en houden/ dat de selve metter daet betoone noch door de voorsz. Protestatien/ noch door an-dere middelen daer heenen te tenderen/ omme in plaetse van Vrede/ tusschen ons en de meerhoogst gem: onse Geallieerden jalousie en diffidentie/ ja ware het doenlijk separatie en scheydinge te maken/ sullende voorts ten dien fine door handen van de alhier aenwesende Ministers van den hoogst-gem: Coning van Sweden voor af te gemoet sien u Majs. schriftelijcke verklaringe/ waer by de selve de Mediatie door den Coning zijn Meester aen alle de voor-gen: strydende partyen aen-geboden/ oock van zijne zyde so wel ten aensien van de meer-hoog-ged: Coningen van Vrankrijk en Denemarcken als van ons is: Wy sullen Godt Almachtig bidden u Maj. te willen inspireren gelijcke pacifique gedachten/ als wy van on-ser zyde oprechtelijck en waerlijck in ons bevinden; mitsgaders oock by gevolge de genegentheyt en de resolutie om de amplecteren en in 't werck te stellen/ de wegen en middelen tot bereyckinghe van soo sa-lutairen eynde/ nootsakelijck gerequireert/ op dat daer op in korten de lang gewenschte effecten van een goede/ vaste/ en versekerde Vrede tusschen alle de meer-gen: strydende partyen volgen/ en wy met de te meerder ghenegentheyt zijne Goddel. Majest. bidden voor de prosperiteyt van u Majests. Persoon en 't welvaren van zijn Onderdanen/ mitsgaders ons te tekenen/ Uwe Majests. goede Vrunden/

De STATEN GENERAEL.

Dezen Brief nevens 't Lichaem van den Ridder Barclay door den Trom-petter Lutz over-gelevert zijnde/ schreef zijn Majest. van Groot Brittangen aen haer Ho: Mo: den 4/14 October desen Brief tot antwoort:

HOOG MOGENDE HEEREN,

Wy hebben uwe Hog: Mog: Missive van den 16. September ontfangen door den Trompetter/ die het Lijck van den overleden Ridder Barclay/ aen zijn naeste Vrienden heeft over-gelevert: 't Welck wy op-nemen als een teken van courtoisie/ met behoor-lijcke erkentenisse/ neffens versekeringe/ dat van onsen 't wegen ae u Ho: Mo: in dier-gelijcke voorvallende occasie alle reciproque bejegening sal worden gepresenteert.

Ende aengaende het andere lit van u Ho: Mo: Missive/ dienende tot antwoort op het suject van den Vrede/ volgens het cordiael versoeck welcke wy ten dien eynde aen u Ho: Mog: hebben gedaen op den 14 Augusti deses Jaers/ soo en konnen wy ons niet genoeg beklagen dat alle voorslagen die wy om den Vrede te avanceren gedaen hebben/ niet anders by u Ho: Mo: zijn op-genomen/ als met reproches ẽ ongefondeerde imputatien over onse maniere van doen en middelen by ons aen-gewent/ waer van het contrarie gemeen bekent is/ welcke seer quade beginselen zijn tot inleydinge van een goeden Vrede/ als of u H: Mo: haer principaelste werck maeckten van hare Gemeente/ en de gantze Weerelt te persuaderen dat wy d'eerste Aggresseurs en oorsake souden zijn van desen funesten en droevigen Oorlog/ en dat wy obstinatelijck onse ooren sluyten voor alle propositien tot Vrede/ selfs sonder u H: Mo: te willen bekent maken/ wat by ons wort begeert/ en eyndelijck als of wy waren de welcke den Vrede verwerpen/ ende dat u Ho: Mog: en hare Geallieerden den selven seer desidereren en ernstelijck versoecken/ daer ter con-trarie de waerheyt is/ dat u Ho: Mo: tot noch toe refuseren den minsten stap te doen tot avancement van so heyligen werk/ welk anders ongetwijfelt binnen korten tijt den Oorlog soude konnen eyndigen.

Dese extraordinaris maniere van doen gevoegt by de explicatie/ die met redenen gedaen kan worden over u Ho: Mo: intentien door de proceduren van eenige van onder u/ de welcke onse eer ten toon stel-len/ en de rechtveerdigheyt van onse saken quetsen/ en door diergelijcke gevoelige beswaernisse ons vero-bligeren aen u H: Mo: en de gantse Weerelt te verklaren/ hoe verre desselfs voor-geven zijn vervreemt van de waerheyt/ en nochmaels te verhalen hoe en hoe seer den Oorlogh teghen onse sin en met ons leet-wesen is begonnen/ en wat voortsettinge wy al gedaen hebben om den Vrede te herstellen/ en hoe de sel-ve door u H: M: met behendigheyt van tijt tot tijt is van de hant geschoven ofte verdraeyt/ u H: Mo: versekerende/ in dien de selve in 't toekomende of nae desen goet sullen vinden te menageren soodanighe reproches die ons dwinghen tot noodtsaeckelijcke verweeringhe/ dat wy ons van vruchtbaer-lijcker sullen konnen employeren tot middelen om te ghenesen dese quale/ en door den ghenadighen Ze-gen van Godt liever soecken uyt te wissen/ selfs alle lit-tekenen/ als vorder te disputeren over haer eerste

oorsaecken

oorsaecken of beginselen/ op dat eyndelijck het vorder bloet-vergieten onder de Protestantse Christenen mach op houden: Doch ondertusschen konnen wy niet na laten te seggen en staende te houden de volgende particulariteyten die notoirlijck de gantse Weerelt bekent zijn:

Ende voor eerst/ hoe dat wy menigvuldige en overvloedige instantien gedaen hebben/ hoe wel gants te vergeefs/ op de reparatien van de schaden en onwaerdigheden aen ons en onse onderdanen gepleegt/ tot welcker satisfactie/ 't laeste Tractaet met u Ho: Mo: verobligeerde/ 't welck van onsen 't weghen noyt en is gevioleert. Ten tweeden/ hoe de Commandeurs van u Ho: Mo: Vlooten in Oost-Ind. onse Schepen/ onder het beleyt van den Grave van Marlebourgh belet hebben het inkomen van een Haven daer de selve na toe ging/ en in de welcke van alle oude tijden een Enghels Comptoir was/ versien met seer groote quantiteyt van Coopmanschappen welcke mosten dienen tot inladinge van de gem. schepen t'harer wederkomste/ alle welke Koopmanschappen/ door u H: Mo: Officieren en Volk sijn genomen en verdestrueert op pretext dat sy weynig tyts gheleden aen die Princen met de welcke wy voor hadden te trafiqueren den Oorlog hadden aengeseyt/ en dat desen Oorlog by gevolg de onse most belette alle Commercie met die respective Princen/ welcke imperieuse en extravagante actie van ghelijcke omtrent dien tydt tegen onse Ingesetenen is verklaert en gepubliceert uyt u Ho: Mog: naem/ in Africa door des selfs Officier die aldaer commandeerde/ verbiedende en belettende onse subjecten alle Trafique mette Inghebooren van dat Landt/ ende soo wanneer wy hebben versocht reparatie van de geledene schade op die plaets/ en over die onbehoorlijcke proceduren/ en vertoont een Coppye authentique van de gem: Publicatie op u H: Mo: naem geschiet/ tot groote prejuditie van de eer en intrest van alle Coningen en Princen/ welcken daer gelijckelijck is aen gelegen/ en die sonder twijffel haer genootsackt vinden gevoelig te zijn van sodanig affront/ so en hebben u Ho: Mo: die actien noyt willen improberen/ en ook geweygert de minste satisfactie voor die aen-gedane schade te geven. Ten derden/ soo moeten wy seggen/ dat terstont soo als u Ho: Mo: Ambassadeur ons had geinformeert dat den Cap. Holmes voor openbaren Oorlog had vermeestert u Ho: Mo: Fort omtrent Cabo Verde volgens onse ordres/ soo hebbē wy de gem: H. Ambassad. op ons Kon. Woort terstont versekert/ dat die actie vā hostiliteyt was geschiet sonder dat dē Capit. eenige ordre van ons daer toe had ontfangē om 'tselve te doen/ en dat wy die actie improbeerde/ en de selve haddē tuys ontbodē/ en dat wy na examinatie vā die gantse sakē daer over Justitie souden doen administreren/ en den selven Capit. straffen/ indien hy schuldig soude worden bevonden/ en dat van gelijcke een volkomen reparatie van de geleden schade soude gegeven worden: Dit antwoort/ alhoewel seer oprecht van onsent wegen/ heeft u Hog: Mog: niet gecontenteert als wel had betaemt volgens den inhout van 't Tractaet/ maer hebben ter contrarie gepersisteert met ons gestadig te reprocheren dat wy den gem: Capiteyn tot de invasie hadden geauthoriseert/ aen den welcken in Engelant gekomen zijnde/ wy verbot hebben gedaen van sich voor ons te vertonen/ en hem terstont in den Tour van London doen setten/ alwaer hy gevangen heeft geweest tot den openbaren Oorlog toe/ sonder dat u Ho: Mo: Ambassadeur geduerende dien gantsen tyt oyt heeft geproduceert eenige de minste saken op de welcke men sou konnen eenig proces formeren tegens hem/ en niet tegenstaende dat hy allegueerde dat aleer deur hem 't gem: Fort was in-genomen by eenige ordres van u Hog: Mog: nae Guinea gaende onder wegen had geintercipieert/ by de welcke u Ho: Mo: Officieren gecommandeert wierden sich meester te maken van ons Fort op Cormantin/ 't welck sy oock naderhandt hebben geattacqueert. Ten vierden/ is 't Eylant Pouleron ons niet gerestitueert/ volgens den inhout van 't Tractaet/ niet tegenstaende wy tot dien eynde gesonden hebben 2. verscheyde Vlooten/ tot groote onkosten om possessie daer van te gaen nemē/ maer zijn door de Gouverneurs de ordres gedisputeert/ allegerende datte selve niet suffisant genoeg en waren tot hare descharge om 't Eylandt over te leveren. Ten vijfden/ seggen wy oock/ datten Heer de Ruyter een Commissie is gegeven om te overrompelen onse Onderdanen/ op e nen en den selven tijt als wanneer u Hog: Mo: instantien aen ons deden om 't uyt-loopen van onse Vloot gedestineert na Guinea/ op te willen houden/ verklarende gedisponeert te zijn u Ho: Mo: Vloot binnen haer Havenen te sullen houden/ op hoope van een goet accommodement; en op gelijcken tijt als wanneer u H: M: ons hebben versocht dat wy onse Schepen van Oorlog neffens die van u H. M: soudē conjungeren tegen de Rovers van Algiers/ 't welk wy ter goeder trouwe deden/ doch hebben daer na den gem: Hr. de Ruyter van onse macht in de Middell. Zee sien separeren/ sonder de minste advertentie te geven als wel volgens Commissie behoorden/ en voor dat eenige Schepen van u Ho: Mo: alhier by ons waren aen-gehaelt/ hem makende meester van de onse in Guinea/ en gebruyckende allerhande actien van hostiliteyt over onse Onderdanen in dat Lant/ alvoorens dat hier eenig Schip/ van de welcke verscheyde naderhant aen-gehaelt waren/ is verkocht/ of datten Oorlogh u Ho: Mog: subjecten is aen-gedaen/ en alvoorens eer den defensiven Oorlog oyt van onse sijde was begonnen: Wy en twijffelen niet of de gantse Weerelt oordeelt u Ho: Mog: voor de eerste Aggressseurs/ ja selfs daer op reflecterende/ soo en sullen u Ho: Mo: geen mentie meer konnen maken tot onse prejuditie.

Ende aldus tot den openbaren Oorlog gekomen zijnde/ en wy ghehad hebbende redenen om Godt te dancken over 't goet succes daer wy mede begenadigt zijn geworden/ so vinden wy ons te meerder verobligeert den Vrede te desidereren/ en dienvolgende ons te suyveren van de calumnien over al uyt gestroyt/ gelijck

gelijck als of wy den Oorlogh wilden continueren/ en dat wy refuseren te verklaren wat wy begeeren van den Vrede te hebben: Vorders wat dat aengaet de openinge tot Vrede aen ons gedaen door u Ho: Mo: Ambassadeur/ geduerende den tijt dat den selven hier geweest is/ so keeren wy ons tot de antwoorden/ welcke wy hem [illegible] hebben altoos hebben gegeven op zijn Geschriften/ door de welcke ons verlangen na den Vrede sich volkomentlijck kan vertoonen: En aen gaende 't geene 't welcke tusschen ons in mondelinghe Conferentien en discoursen is gepasseert op 't selve subject/ dat kan den selven best ver klaren/ aen den welcken wy (als een seer eerlijck Man/ en uyttermaten genegen tot den Vrede) ons seer generalijk en particulierlijck hebben gedeclareert: En dat wy ons niet gestadig seer opentlijck hebben getoont tot een groote aversie van den Oorlog te hebbē/ en een vierig verlangen na den Vrede/ so seer als eenig Christen Prince vermeint noch niet geraden gevonden in Geschrift te stellen alle particulariteyten/ is alleen geschiet om ons niet sujeckt te maken aen eenige inconvenienten/ welcke u Ho: Mo: maniere van doen ons soude gegeven hebben. Ende aengaende de herroepinge van onsen Envoye uyt den Hage/ voor de revocatie van u Ho: Mo: Ambassadeur van hier/ so is 't notoir/ dat den selven als weg gejaegt is hem benomen zijnde alle de Privilegien welcke zijn Caracter mede bracht/ zijne Domestijcken in de Gevangen-huysen gesmeten/ en na onse klachten daer over gedaen te hebben/ en u H: Mo: beloften ontfangen hebbende dat sulcx in 't toekomende niet meer soude geschieden/ heeft men noch zijnen Secretaris gevangen genomen/ sonder het minste redelijck pretext/ en een Guarde van Soldaten gestelt omtrent desselfs Huys/ en 100. artificien geoorupckt om de Gemeente tegen hem te inciteren/ en is hier door gedwongen geweest te dencken op zijn versekeringe door een redelijcke retraitte.

Het is wel waer datten extraord. Ambassad. van dē Alderchristel. Coning/ na dat den selven sich hier eenighe maenden hadde onthouden/ en na dat wy haer Mediatie haddē geaccepteert/ ons hebben gedaen eenighe particuliere Propositien/ maer het is oock seker dat sy ontkent hebben daer toe de minste macht of last van u Ho: Mo: te hebben gehad/ en ons ter contrarie hebben geseyt dat u H: Mo: absolutelijk hadden geresolveert in de selve te condescenderen/ voorgevende van wegen u Ho: Mo: datte Pest onse Rijcken sodanig hadde verswackt en verarmt/ dat u Ho: Mo: niet gheloofden dat wy in staet waren om onse Vloot in Zee te konnen brengen/ en hebben hare veele in-gegeven schriftelijcke Memorien ons versekert uyt den naem van haren Koning/ datte selve soude effectueren dat u Ho: Mo: daer in souden consenteren: Waer op by ons zijnde geantwoort en vertoont weynige redelijckheyt en onseeckerheyt van so onsekeren voorslag/ en met een woort gezeyt ook seer ondienstig om te dienen tot fondament van een Tractaet/ insisterende op de selve instantie dat u Ho: Mo: Ambassadeur hier mochte ordre krijgen om te tracteren op eenige andere Propositie aen beyde Partijen reciproquelijck seer goet/ soo is also hare Mediatie geeyndigt/ en zijn eyndelijck vertrocken/ declarerende dat op ons refus van de gem: Propositie haer Meester sich verobligeert vont vā u H: M: te assisteren in 't vervolgen van den Oorlog/ door welck alle de Werrelt kan oordeelen of ons resterende eenig middel om aen haer andere Propositien van ontsent wegen te doen. Op 't geene 't welcke voor-gevallen is en gepasseert tot Parijs tusschen onsen Ambassadeur extraordinaris/ en den Heer van Beuningen/ daer op so vinden wy ons verobligeert wat te extenderen/ op datte Weerelt mach weten wat voormoeyten men al genomen heeft om aen de selve te persuaderen dat wy aldaer waren getreden in een formeel Tractaet/ en dat wy aldaer niet alleen hadden ontfangen/ maer oock gerejecteert alle redelijcke Propositien/ ja dat wy eyndelijck hadden gebroken het genoemt Tractaet/ doch door het volgende sal klaerlijk getoont worden hoe die gantse sake sich heeft toegedragen om u Ho: Mo: wat te disabuseren van de onwaerachtige Relatie die gedaen is/ ende van de consequentie mett e welcke men sich heeft soecken te behelpen door diergelijcke insinuatien.

Na het vertreck van de Ambassadeur van Vranckrijck uyt Engelandt/ en na de Declaratie van den Oorlog van haeren Koning/ die daer terstont op volgde/ so en konden wy niet minder doen als onsen extraord. Ambassadeur te revoceren/ en nae overleveringe van zijne Brieven van revocatie sich vindende seer geindisponeert/ so is seker Persoon seer confident aen 't Hof zijnde/ den selven komen besoecken/ en geseyt datten Koning zijnen Meester dagelijcx arbeyde om u H: Mo: te permoveren tot Vrede/ en dat desselfs Envoye den Heer van Beuningen gereet was om te produceren eenige Propositien die souden konnen dienen tot den Vrede/ hem biddende zijn Voyage doch te willen uyt stellen/ en sich alvoorens te willen laten vinden met den Envoye van Beuninghen in 't Hof van de Koninginne Moeder: Onsen Ambassadeur heeft hem daer op geantwoort/ dat hebbende zijn Audientie van afscheyt bekomen/ sich selven vont sonder caracter en sonder eenige macht om te konnen tracteren/ en dat vervolgens sijn ordre hem niet en resteerde als desselfs reyse te verhorderen indien sijn ge/ontheyt het soude toelaten. Eenige dagen daer na so quam den selven persoon hem besoecken/ ende vernieuwde de voorighe instantien/ verklarende in den naem van sijn Meester/ dat indien onsen Ambassadeur noch persisteerde om te willen vertrecken sonder te hebben gehoort wat men bereyt was hem te proponeren tot het subject van de Vrede/ dat alle het Christen Bloedt/ het welcke noch soude moghen komen vergooten te werden/ hem ontwijffelijck soude werden imputeert/ om datte selve opiniatelijck als dan soude hebben gerefuseert gehoor te geven tot de expeditien die door 't selve souden konnen voor komen: Op dese pressante instantien heeft onsen Ambassadeur eyndelijk belooft te sullen komen in 't Hof van de Koninginne onse

Moeder

Moeder/om dē H. Envoye vā Beuningē daer te sien/ doch met continuele verklaringe geen de minste orddre of magt te hebben om eenigsins te tracteren/maer dat den selven geerne wilde hooren wat men aen hem te proponeeren hadde/gelyck als hy gedaen heeft/en aldaer gekomen is op de gedesigneerde uyre/daer sich van gelijcke bevont een Minister van zijne Alderchristel. Maj.: En na veel discoursen en debatten over 't geene 't welcke den Oorlog concernerende was gepasseert/ en den Envoye van Beuningen ghestadig poserende voor een fondament dat wy de eerste Aggressseurs waren/ en concluderende mette selve herhaling die u Ho: Mo: ons voor-gestelt hebt op desen tyt/ op welcke hy doen oock versocht een Categorique Antwoort/ en wilde dat reparatie soude worde gedaen/ so wel aen d'eene als aen d'andere syde/ over alle schaden van 't begin van den Oorlog af geleden/of anders dat yder partije soude blyven gecontenteert mettet geene dat hy tegenwoordig possideerde: So heeft onsen Ambassadeur hem getoont zijn abus in 't fondament van zijn discours/ en hoe verre het van daer was/ dat wy de eerste Aggressseurs souden zijn/ en hoe onmogelijck het was te kiesen d'eene ofte andere van zijn 2. Propositien/ voor al eer dat was gedetermineert hoe/ wanneer/ en door wien den Oorlog was begonnen / sonder welcke hy verklaerde niet te konnen begrypen den oprechten sin en gront van die Propositie: Concluderende eyndelijck onsen Ambassadeur/dat hy de minste macht of last niet en hadde om te tracteren/maer wel een precijs ordre van sich te moeten begeven na Enghelant/seggende dat het eenighste expedient na syn advys was/ van wegen u Ho: Mo: yemant te senden na Enghelant om aldaer voor te dragen de propositien om den Vrede te avanceren/ tot den welcken hy verseekert was dat wy seer ghenegen waren; en also is dese visite gescheyden/die men deur de Weerelt so menigmael heeft soecken te debatteren voor een Tractaet. Ende nademael u Ho: Mo: de selve noch repeteren by desselfs laeste Missive/ als een seer specifique ende considerable avancement tot den Vrede/ so vinden wy ons ten hoogsten verobligeert te verhalen al 'tgeene onsen Ambassadeur doen seyde/namentlijck dat het onmogelyck was categoriquement te antwoorden op die twee propositien/voor al eer dat u Ho: Mo: alvooren haer klaerder hadden geexpliceert op die termen: En om die redenen hebben wy geaccepteert de Mediatie van onsen goeden Broeder den Koning van Sweden/ ghelijck wy oock seer geerne sullen doen die van alle Princen welcke sich geen partye tegen ons souden mogen hebben gemaeckt/ verhopende u Ho: Mog: door dat middel ons beter sallen verlichten op wat Conditien de selve oprechtelijk desidereren datten Vrede gemaeckt wort.

Van gelycke is u H: M: oock seer wel bekent dat wy ons hebben in-gelaten tot het particulariseren van verscheyde saken om den Vrede t'avanceren; Gelyck oock verscheyde Persoonen in Hollant seer genegen tot Vrede en tot Welvaert van haer Vaderlant hebben gedaen/ waer van eenige tegenwoordich worden vervolgt/ om dat sy hebben gedacht met goede intentie/dat op gevolge van de gem: particularisatie of Propositie u H: Mo: de resolutie soude nemen om yemant herwaerts te senden/en t'adjusteren het middel om den Vrede wel te maken/ en te voorkomen alle ongemacken die noch sedert gevolgt zyn.

Voor so veel aengaet het nomineren van een neutrale plaetse/om daer dē Vrede te tracteren in 't regard van Vranckrijck en Denemarcken/ die haer vonden geengageert in den Oorlog met u Ho: Mog:/ soo moeten wy seggen dat gelijck als wy niet en hebben gehad te demeleren met den Allerchristel. Koning/ als wanneer den selven heeft goet gevonden sich te interesseren in u Hoog Mogende querelle / soo en twijffelen wy oock niet ofte wy sullen den anderen haest komen te verstaen / ende te considereren onse beyde rechte intresten/ om niet te verdragen dat sulcke oude vrundschap als d'onse is/ sich soude t'eenemael komen te scheyden door u Ho: Mo: opiniastre refus van tot eenen oprechten Vrede te willen komen/ nochte tot eerlycke middelen om daer toe te geraken.

In 't regard van den Koning van Denemarcken/den welcken sich niet en kost engageren in dese querelle/ voor datten selven alvoorens violeerde de publicque trouwe tegen u Ho: Mo: en daer nae tegens ons/also wy hier ons vindē gecontraigneert te verklarē/dat de entreprise voor de Havē van Bergen ons noyt souden in gedachten gekomen hebben sonder alvoorens daer toe versocht te zyn van dien Koning/ om onse Vloot derwaerts te willen sendē/ met hem na proportie te willen partageren de buyt van u H: M: Schepen/en daer om in 't regard van die Kroon/so en konnen wy niet toestaen van te verkiesen een neutrale Plaets om te tracteren: Doch niet tegenstaende dit sensible ongelyck welck wy hebben ontfangen van dien Prince/ in plaetse van vergeldinge van so veel overvloedige diensten en teken van affectie welcke wy den selven altoos hebben betoont in alle voorvallende occasien/ so en en vinden wy evenwel geene difficulteyt om u Ho: Mo: te seggen/ dat ghelijck als wy accepteren de Mediatie van onsen goeden Broeder den Coning van Sweden/ in 't regard van Vranckrijck en Denemarcken: also wanneer alle differentien tusschen ons sullen konnen geadjusteert te worden/ dat wy niet en sullen refuseren (om in 't toekomende te beter te vereenigen en bondig te maken 't Protestantse intrest) aen te nemen u Ho: Mo: Mediatie/ om van gelijcke Vrede te maken met Denemarcken/op rechtmatige en redelijcke Conditien. Om eyndelijck te besluyten/ en om u Ho: Mo: meer redenen te geven van desselfs Gemeente of Ingesetenen te doen abuseren/ met een opinie dat wy gestadigh om u Ho: Mo: te willen verklaren wat dat begeeren/ en op welcke Conditien u Ho: Mo: den Vrede konnen bekomen/ niet tegenstaende dat dit fatsoen van doen seer extraordinaris en nieu is / van zyn Geallieerde ende Nagebuuren eerst te contrageren en aen te tasten by openbaren Oorlog/ en daer na te vragen wat sy willen hebben/ in plaetse

plaetſe van den ſelven alle behoorlijcke en rechtmatige reparatie t'offeren/ ſo en ſullen wy evenwel/ niet tegenſtaende alle inconvenienten die ons ſouden konnen over komen/ niet nae laten op den ſelven tyt u Ho: Mo: bekent te maken ſo wel 't geene wy niet en begeeren/ als 't geene wy begeeren van u H: M: Wy deſidereren niet dat u Ho: Mo: Staet mach over komen 't minſte changement/ noch dat deſſelfs authoriteyt in eenig deel zy vermindert in haer territoiren/noch dat u Ho: Mo: liberteyt ſy gequeſt door te veel dependentie van eenig Prince/ noch van onſe ſijde en eyſſchen wy ook geen abſoluyt Gebiet over de Zeen/als het geene onſe predeceſſeurs van alle oude tijden ſonder controverſien hebben genoten/maer wy eyſſchen dat u Ho: Mo: inviolabelijck onderhouden van point tot poinct 't leſte Tractaet tuſſchen ons gemaeckt/ en dat de extravagante Declaratie gepubliceert door u Ho: Mog: Gouverneurs in de Ooſt-Indien en in Africa/ als onlijdelijck voor de eere van alle Coningen/ en tegen 't ghemeen Volck-Recht door u Ho: Mo: worden geannulleert en gediſadvoueert: Van gelijcke dat ſodanigh reglement van Commercie worde vaſt geſtelt in Ooſt-Indien/ welck in 't toekomende onſe Onderdanen gegarandeert kan houden van diergelijcke oppreſſien gewelt als wy voor deſen aldaer hebben geleden.

En alhoewel wy geen Propoſitien en doen tot rembourſement van gelt over de uyttermate onkoſten van den Oorlog/ſo eyſſchen wy van u H: Mo: en verwachten nochtans een gemodereerde ſomme van penningen/in conſideratie van 't verlies en ſchade welcke wy en onſe Onderdanen hebben geleden/ſo als de ſelve rechtmatig en redelijck gevonden ſal werden te zijn volgens het Tractaet/ als oock van gelijcke wat cautie ons ſal gegeven werden tot inviolable obſervatie van 't ſelve/ende alles gelijck by de Mediateurs na rechtmatigheyt en billickheyt ſal bevonden werden te behooren.

Ende ten alder-laetſten/ſo proponeren wy en verwachten van u Ho: Mo: om ſo een nootſakelijck en heylig werck als den Vrede onder ons is/te beter te effectueren/welck oock ſal konnen dienen tot een fondament om den Vrede te conſerveren van 't gants Chriſtenrijck dat u Ho: Mog: aen ons yemant willen deputeren om te adjuſteren de particulariteyten/en den wegh te prepareren tot ſo goeden eynde/ welcke doende/twijffelen wy niet of God ſal onſe uyterſte devoiren daer toe zegenen/ en bekroonen met een goet beſluyt/ welck ſich ſal vertoonen in de reciproque dienſtwilligheyt van vrundtſchap en van onſe zijde in de continuatie van de goede genegentheyt welcke wy altoos gehad hebben voor u H: M: Staet Maer indien om eenige inſichten u Ho: Mo: deſe expedienten verworpen/ en met pericul van deſſelfs waerachtig en oprecht intereſt opiniaſtreren tegen den Vrede/ die wy u Ho: Mo: aen de hant geven en preſenteren/ ſo ſullen wy aen de Weerelt laten oordeelen wie dat gehouden moet werden voor de oorſake van de continuatie van den Oorlog/ met alle de ongemacken en droefheden die daer noch uyt ſullen komen te volgen/en of wy niet van onſent wegen alles gedaen hebben dat de eer heeft ons konnen toe laten te doen om den ſelven voor te komen/ biddende dat Godt wille u Ho: Mog: Herten diſponeren om reflexie te nemen op het ware Intreſt van de Proteſtantſe Religie/ en te conſidereren hoe verre de ſelve ſal worden geexponeert tot de extremiteyt aen haer Vyanden/ ſoo den Oorlogh tuſſchen ons continueert. Ho: Mo: Heeren/ verlatende u Ho: Mo: aen Zijn Heylige en weerde protectie. Geſchreven tot onſen Hof Withal den 14. October 1666. en van onſe Regeeringe den 18.

Haere Ho: Mo: de Staten Generael ſchreven aen zijn Majeſt. van Groot Brittangien den 26. November tot Antwoort deſen Brieff:

SIRE. Wy hebben t'ſijner tijt wel te rugge ontfangen Uwe Majs. Antwoorde, gedateert in Withal den 14. Octob. leſtleden, gegeven op onſen Brief van den 16 September daer bevoorens, ende alhoewel wy in de voorſſ. uwe Maj. antwoorde vinden eene præfatie, aen-geleyt tot juſtificatie van deſſelfs wapenen tegens deſen Staet, ſoo achten wy het nochtans onnoodick daer tegens alhier in debat te treden, naedemael wy ons volkomentlijck verſekert houden dat uwe Majeſtt. de moeyte willende nemen van met aendacht te doorleſen 't gheene van onſer zyde daer op als voor heenen aen des ſelfs Miniſters in geſchrifte over ghehandight, ende oock met den Druck ghemeen gemaeckt is, ſich ſoo wel als de gantſe Weerelt overtuygt ſal vinden van de rechtvaerdigheyt van onſe afgeperſte defenſie, daer toe wy ons oock als noch, als ſijnde eyghentlijck materie van een Manifeſt dan van een Miſſive, mits deſen te refereren.

Ende wat belangt de 5. Poincten by de concluſie van de voorſz. uwe Maj. antwoorde gedeſidereert, ſoo konnen wy in oprechtigheyt en waerheyt verklaren, ghelijck wy ſijn doende by deſen, dat wy in ons gemoet niet bewuſt ſijn aen de punctuele obſervan-

tie

tie van 't jongste Tractaet in eenigen deele te hebben gemanqueert, en dat wy oock geen difficulteyt sullen maken by succes van Vrede 'tselve voortaen mede inviolabelijck na te komen; versoeckende ook van de sijde van uwe Maj. over de voldoeninge, en punctuele prestatie van dien behoorlijck gerust gestelt te mogen werden. Op 't tweede, nademael de Ministers van uw Maj. en in specie van den Agent Selwijn op de Kust van Africa veel extravaganter Declaratien ghedaen heeft, dan d' onse soude hebben konnen bedencken, veel min in 't werck stellen, gelijck elders breeder aen-gewesen is: So hebben wy noyt eenige swarigheyt gemaeckt, ende sijn oock noch wel te vreden, ja sullen selfs geerne sien dat de voorsz. gedane Declaratien wedersijts gedisadvoueert, en als niet gedaen gehouden werden. Op 't derde, dat wy niet min dan uwe Maj. begeeren het voorgeslagen reglement en Commercie, mits dat het selve sy generael en reciprocq, niet konnende bevroeden dat uwe Maj. in Europa en elders met reden soude konnen weygeren, 't gunt de selve in Oost-Indien als equitabel komt te begeeren. Op 't vierde, dat het soo verre van daer is, dat wy souden konnen verstaen tot eenige refusie, of reparatie van gesupporteerde Oorlogs-kosten of geledene schaden, 't sy van uwe Maj. ofte van des selfs subjecten te wesen gehouden; dat wy ter contrarie rechtveerdige redenen hebben op te vorderen restitutie van de Schepen en Goederen, ons ende onse goede Ingesetenen, soo binnen de Havenen, en op de Rivieren van uwe Maj. Rijcken afhandig gemaeckt, als in 't passeeren van uwe Maj. Kusten, by surprise in Zee genomen, mitsgaders ook van Nieu Nederlant, Cabo Corso, en andere Plaetsen in Africa geoccupeert, alles sonder eenige voorgaende waerschouwinge, of declaratie van hostiliteyt, en niet tegenstaende d' eene en d'andre der voorsz. Schepen haer in en omtrent uwe Maj. Havenen begeven hadden, soo op publijcke trouwe, onder benefitie van een Vrede by Tractaet bevestigt, als op nader particuliere versekeringe van uwe Majs. Minister, doenmaels alhier residerende, van dat wy geen umbragie of nae-bedencken behoefden te hebben op de Schepen van Oorlog, die uwe Maj. te dier tijt onder Equipagie of in Zee hadde, met gereitereerde protestatien dat U Maj. geensints soude volgen het berispelijck exempel van den Usurpateur Cromwel, om in dier voegen yets op desen Staet of de Ingesetenen van dien by surprise te ondernemen; maer dat u Maj. geen satisfactie konde bekomen op eenige klachten omtrent dier tijt aen ons gedaen, als een genereus Prins aen desen Staet den Oorlogh souden denuncieren 3. maenden tijts, voor en al-eer tot het exerceren van eenige acte van hostiliteyt te procederen: Welcke aengaende wy nochtans, volgens voorgaende gedane verklaringen resoluter en moderater sullen laten vinden als men eenigsints soude konnen of mogen verwachten. Ende op 't vijfde, dat by so verre U Maj. swarigheyt soude maken sich op ons woort, hant en Zegel te verlaten, gelijck wy ons andersints van onser sijde met die van uwe Maj, souden te vreden houden, wy oock in geene andere voorslagen tot meerder securiteyt door een guarantie van Princen en Staten, Vrunden en Geallieerden, eenige difficulteyten sullen maken. Maer dewijle uwe Maj. by voorsz. sijne Antwoorde noch schijnt van die gedachten te wesen, dattet onmogelijck soude sijn ons te disponeren tot eenig separaet Tractaet met preteritie ofte exclusie van onse Geallieerden, soo vinden wy ons verobligeert alhier nochmaels ten overvloet te repeteren, dat sulcx niet en kan, en by gevolge oock niet en sal geschieden; en dat het mits dien nootsakelijck is, om tot een goede Vrede te komen, dat uwe Maj. resolvere en sich declareren tot een gemeene Handelinge met ons en onse Geallieerden gesamentlijck, en dat U Maj. sich oock dienvolgende late disponeren tot een neutrale Handel-plaetse, alwaer de

Ministers

Ministers en Geauthoriseerden so wel van de Koningen van Vranckrijck en Denemarcken, als van desen Staet, met eere en ghemack mogen verschijnen, sonder 't welcke alle verdere tentativen of protestatien sullen wesen innutil, aengesien wy vastelijck en onbeweeglijck geresolveert sijn, en blijven, ons van de selve onse Geallieerden geensints te laten scheyden, of eenighsints het oore te leenen na yets 't welck daer directelijck of indirectelijck aenleydinge geven soude, soo als wy oock wel versekert sijn by de hoog-gem: onse Geallieerden gelijcke resolutie en stantvastigheyt te wesen en te sullen blijven: Wy bidden dan Godt Almachtig uwe Majests. Herte daer toe te willen neygen als een preallabel en preliminair, sonder 't welcke de Vrede niet en is te bekomen, op dat in dier voegen de sake tot een gewenst eynde gedirigeert werde, ende wy Sijn Goddel. Majest. met des te meerder affectie mogen bidden voor de prosperiteyt van uwe Majest. Ende ons tekenen te zijn, *SIRE, &c.*

Daer was oock in een perfecte Deductie in 's Gravenhage voort gebragt/ alle de ongefondeerde pretentien en gereitereerde querellen van Engelant/ het welck doch echter soo veel benoeghen niet en gaf/ of men wilde weder van een andere kant soodanige ophalingen doen zwijgen: Eyndling men liet diverse Posten over en weder op Engelant/Parys/ en den Haeg loopen; en men toetste waer op elck gesint was zijn Accommodement te maken/ yder onder pretext van zijn Onderdanen voor te staen/daer de Gesanten van yder met sekerheyt mochten komen/ hielt sich sterck: Men sloech voor een neutrale Plaets van Handeling: Engelant koos den Haeg: Vranckrijck keurt dat af, en noemt Dovres: De Staten Generael noemen Breda/'s Hertogenbos of Maestrigt: Al dese Plaetsen sijn onsmakelyck geweest voor de strijdende Partijen: Men sprack veel van yders ghenegentheyt tot Vrede: Maer een saeck liep by Enghelandt buyten spoor/ dat zy wilden gerestitueert hebben, en selfs niet restitueren: Dus bleef dit Jaer vruchteloos in den Handel: Elck pooghde maer te meer Partijen te maecken: Ende daer was voorwaer niets als een Masker van Vrede by de Enghelse/ en een hart in der daet tot den Oorlogh: Hoewel sy nu Denemarcken/ de Geun: Provintien / en Vranckrijck te ghelijck hadden te wachten/ wiens krachten sy noch samentlijck noyt hadden gesmaeckt. Men sach in Engelant oock byna alles onvolmaeckt/het ging elk daer tegen; eenige Zee-Capiteyns benijdende Jeremias Smit, voerden noch al discoursen van zyne wandebvolzen in den lesten Slach; en als men alles examineerden/ hadde hy van 147. vermiste 45. dooden/ de rest gequetst/ Duc de Jorck nam deswegen over zijn doen contentement. Men had oock eenighe speculatien op Duc de Buckingam/ om dat die de Dochter van Fairfax getrout had: En daer vielen diverse questien voor. Een Admiraliteyts-Heer Eduard Turner, wiert oock aen-geklaegt van wandebvolzen in de Scheeps-equipage/ maer den Koning hem beminnende/ schafte de aenklaghers af/ en sprack Turner vry van alle de selve beschuldingen. De Boeckverkoopers te London hare beste stucken na St. Paulus gevlugt hebbende/ is aldaer een partye door de onder-aertse vlonder in den smoock bedorven. Op een tijt dat men oock in 't Choor van de selve Kerck vont een verstorven en gedroogt Lichaem/ geheel verrimpelt/ 't welck men/ also het dicht by een plaets by de Muyr lach/ wiert geoordeelt te zijn het Cadaver van Robrecht Baybroock, Bisschop van Londen/ gestorven A°. 1504

en

en begraven onder een Marmer-steen / die op de Tombe leggende / belette het verpletteren van gemelte soo lang verstorven Lichaem. Hier by quam oock 't water in de Goolen te Londen van de Oxfordse Gebergten af sacken, die het overige gebergde Goet in London/ eerst door 't vuyr gesalveert/ nu door 't water ruyneerden. En ten was Londen niet alleen die dese onheylen smaeckten/ geheel Engelant en Schotlant voelde Oproeren en Aertbevingen / en groote Tempeesten/ meer als opt: Men bevont omtrent den Tour oock noch groote quantiteyt Bospolver / 't geen door voorsorge van zijn Maj. daer upt gelicht/ en na de bygelegenste Zee-Magazijnen wierde vervoert: Oock wiert den 20. October voortaen vast gestelt te houden tot een Boet en Bede-dag over 't verbranden van Londen, op welcke tijt men geduyrig door 't gants Coninckrijck Aelmoessen in alle Kercken soude versamelen voor de beschadigde en Armen/ die 't hare in die ellende hadden verlooren. In Lincoln viel doe Hagel grooter als Pauwe-eyeren/ tot Welborn Huysen/ Boomen/ en al 't gewas ten gronde geslagen/ smijtende by Nanby de Toorn/ 't Dack/ en de Gevel in brijsementen. Men begost doe te London half in bedencken te komen of wel niet Ao. 1666. TotVs MVnDVs ConfLagrabIt, om dat men hoorden dat te Francfort/ Hamburg/ St. Denant/ en elders so groote buyren/ maer toch geen grooter als die van Londen/ waren op-gegaen: Men had sulcx beter mogen toe passen/ dat door Engelant Totus Mundus in vuyr en vlam van een onbetamelijcken Oorlogh was gebracht. Evenwel om voor de Weerelt een schijn van affectie tot Vrede te geven/ hadden de toegenegenste van Engelant/ als waren, de Spaense Gesant de Gamarra/ en Keyzerl. Gesant Frigquet/ mede wegens hare Princepalen aen hare Ho: Mo: aen-geboden de Mediatie over dese querellen. Maer terwijl men aldus tot Vrede aen d'een sijde scheen te ijveren/ komt Engelant met een seer harde Deductie en beschuldiging tegens Denemarcken voor den dach, vervult met so veel onwaerheyt als ongenegentheyt tot Vrede/ bestaende in substantie van dese woorden:

DAt Denemarcken na soo veel onwaerdicheden en ontrouwe aen Engelant gedaen, een offensive en defensive Alliantie mette Staten Generael had gesloten: Verbiedende daer op in sijn Rijck het in-komen van alle Engelze Schepen, om het geene door d'Engelze Ao. 1665. te Bergen in Noorwegen was voor-ghevallen: Daer Enghelant nochtans doe zijn Majest. herstelt was, soo veel aen Denemarcken, dat doe in disordre was, had gedaen, makende een Tractaet met de selve, het eerste dat den Koningh van Engelant met eenigh Prins had aen-gegaen, ten opsichte van het Protestantse Intrest, reflecterende oock op den quaden handel die den Coning onlangs had ontfangen van de Staten der Vereen: Provincien, en de apparentien die den voorsz. Koning als doen had van hunne verdere verdruckingen, soo was zijn Majest. soo vrijwillig en resolvyt, dat hy verklaerde den Coning van Denemarcken met zijn geheele macht te willen assisteren, tegens die hem wilde beledighen, &c. Engelant had oock Denemarcken tegens Sweden seer gedienstig, en zijn borge tegens de selve geweest, oock gepoocht nae de eenigheyt der Noorder Kroonen: Maer daer nae was Hannibal Zeestadt in Engelant gekomen, die had zijn Majest. voor-geworpen en gewenst een gemeenen Oorlog tegens Hollant, dat hy den Koning op nieus aensocht haer te willen beschermen voor de insolentien van dat Volck, en soecken te verlossen van verscheyde verdruckingen die sy van hun leden, versoeckende te maecken een nieuw Tractaet, dat weynig verscheelde van een offensive en defensive Ligue: Daer na heeft Denemarcken een

inval der Sweden apprehenderende, Engelant daer in als tusschen beyden gegaen, hoewel Denemarkē geen haeſt had om 't eerſte te voltrecken, en nochtans wel wetende wat invloeying den Hollander op de meeſte van ſijn Raet ſoude hebben : Denemarcken ſich beklagende dat hy ſoo veel noch ſchuldig was aen de Staten Generael : (De Deductie hier in vorder gaende met veele impertinente extravagantien, onwaerdig om te leſen, en dienſtich om over onwaerheden ſich te verſtooren) *: Segt vervolgens dat Denemarken de Ruyters aenkomſt ſoude aen de Engelze in Noorwegen aen-gebragt laten hebben: En aen ſijn Gouverneurs ſo te Christiania als te Bergen bevolen de Engelze alle Hollantſe Schepen, hoewel binnen hare Havens en onder hare Caſteelen, te mogen aen-taſten en als prijs weg voeren, mits den Coning zijn egael gedeelte mochte genieten : Daer op Guldeleeuw Vice-roy van Noorwegen 2. Galjoots had uyt-geſchikt, om d'Engelſe Vloot op te ſoecken, en haer van deſe Reſolutie te præadverteren: Montagu dit verſtaende, en ſulcx geloovende, had op hoop van buyt een Eſquadre Schepen onder Tydeman, na Bergen aenſtonts doen af-zeylen, te meer de Holl. Retour-Schepen daer waren gearriveert,* (hier valt het Enghels Manifeſt aen ſtucken) *: Maer als hy quam met ſijn Eſquadre binnen de Boom van de Haven, de Duytze Schepen naderende, ſchoot het Caſteel met ſcherp op d'Engelze, om af te houden, terwijl de Hollanders geadmitteert, van hare Schepen in ordre, 't Geſchut op 't Lant, en 70, van de hare op 't Caſteel ſtelden, alles tot groot hartenleet en af-breuck van de Engelzen, &c. Zy Engelzen echter voeren voorts contrarie wint, hare Schepen met touwen doende op-halen : En notiſiceerden 't heymelijck Accoort tusſchen de Koningen geſlooten aen den Generael Alefelt : Doch die ignoreerde ſulcx,* (hier vervolcht Engelant, dat Denemarcken den buyt voor ſich alleen ſoude behouden 'twelck toch te Bergen notoir anders gebleken is,) *: Daer op de Enghelze den 5. Auguſti agerende, wierden van het Caſteel meeſt beſchadigt : Dus den Schepen &c. groote ſchade geleden, was by d'Enghelze weder voortgebracht, om den Buydt ghelijckelijck te deelen, mits dat 100000. pont daer van eerſt in caſſa ſouden uyt-ghenomen werden, de helft voor 't Eſquadre der Schepen, en d' ander helft voor ſich en de Soldaten : De Hollanders die gevangen wierden, ſoude men in oude leedighe Schepen na hun Patria verſenden, op dat geen van hun te Berghen ſouden blijven, om geen getuygen van 't verdeelen des buyts te ſijn, &c. Maer de Deenze wilden hier in niet condeſceeren, men mocht niet verder als de Boom komen, noch Volck landen om de Schepen van achteren te beſpringhen, onder pretext van de Stadt voor 't vuyr, te bewaren : Vorders waren d' Enghelze door den Gouverneur van Bergen ſeer miſleyt : Die misſchien geauthoriſeert door eenige veranderinge des Raets tot Koppenhagen, hy de ſelve toe-liet te vertrecken, en ſulcx op d'eerſte kennisſe die ſy kregen door een Galjoot, van dat hare Vloot in Zee was, om deze Schepen na Huys te convoyeren, de ſelve mette ervarenſte Piloots behulpſaem zijnde, 't welck d'Engelze Schepen geweygert was : Over alle 'twelcke Engelant van Denemarcken reparatie begeert ; ſendende daer toe af Cliffort, welcke eyſte de voorſ. Holl. Schepen, en het maken van een Alliantie offenſive en defenſive : Maer die kreeg te Koppenhaghen geen duydelijck antwoort, Hannibal Zeeſtadt had haer oock yets belooft, maer de Duytze Retour-ſchepen waren onderwijl na hun Lant gezeylt, en van alle Propoſitien volgden nihil : Zedert die tijdt eerſt bemerckte Engelant een groote koelheyt by Denemarcken tegens hun : Cliffort klaegde daer over te Coppenhagen den 2. October: Waer op den 18: een offenſive en defenſive Tractaet teghens de Duytzen echter was ghemaeckt en getekent, dat na Sweden geſonden wiert : Waer in Denemarcken de ſaecke van Bergen als in oblivione begeerden : Doch had Denemarcken ten ſelven tijde een Tractaet*

met

met Hollant wegens Engelandt aen-gegaen, tot fondament nemende, over 't violeren van zijn Haven in Bergen: Dus most Engelant haer Gesant Cliffort revoceren, &c.

Hier mede was 't Desseyn der Engelze uyt/ want sich nu gefrustreert siende om met Sweden en Denemarcken een Triple Accoort tegens Hollandt te maken/ gaf men dan Hannibal Seestat, dan Klingenberg, en andre de schult: In der daet men sag door dese Declaratie de genegentheyt van Vrede der Engelse/ te weten/ om rijcken buyt te maken: Men sach de onheylsaemste Resolutien uytte Eylanden/ om 't vaste Lant te bederven/ alleen om dat een ander beter Neeringe had als sy. Denemarcken mocht oock wel op dien tijt dencken/

De peu fiē toy, mais de trompeurs garde toy.

Het waren nu al veele maenden en dagen dat men met Engelant wisselden wedersijts * Gevangens: Men gaf op 't onderhout vry veel vreemde nadupdingen/ dat Engelandt toch geen liefde aen de Hollanders konde doen/ en deswegen een groote botticheyt/ die Menschen die soo licht vernoeght/ en so haest te vreden zijn/ so qualijck te tracteren: Gedeelte van die diep ten landewaert/ andere op de Kool-schepen/ en de meeste in vuyle Kerckers bewarende; Die haer gevoeg wilden maken (leggende tusschen oude Kloosters Muyren onder den blaeuwen Hemel) deden sulckx over een Balck aen een gat van de Muyr/ waer door sich veele oock niet en ontsagen haer wech te packen/ en by doncker aen de Zee-stranden een Vaertuyg te verrassen om na hare Vrouwen en Kinderen te keeren: Eenighe Edel-Vrouwen haere tendresse tot de goethartighe Hollanders betoonende/schaemden niet de selve te besoecken/en met Vlees en anders te soulageren: Maer van Messen den gebannen Klerck uytten Haeg/ welcke men seyde haren Gardiaen was dede zijn Lantsaten maer tamelijcke deugt aen: De Schotten lieten hare Gevangens loopen/ als te kostelijck om te onderhouden: Te Bristol beschuldichde men eenige van Huysen en Schepen door gehad te hebben tot hare verlossinge in brandt te steken; maer sulcke verdichtselen wist Nero al te zijnen tijde te practiseren/ om soo het Canaillie een oproekenaer te zijn dat men dese Gevanghens behoorden doot te smijten: Elders sach men Honger/ Pest/ en de grootste vuylicheyt sonder ververssinge onder ettelijcke Gevangens: Wat d'Eng. Gevangens in Hollant belangt/die konnen selfs getuygen wat goede deugt men haer aen dede: Invoegen dat op sekere plaets een goede partije van haer in de winter uyt haer Kercker gebroken/ haer selfs weder quamen presenteren/seggende/ in hare vryheyt dat onthael niet te konnen vinden 't geen sy in haer bewaer-plaets hadden/ &c.

't Spaense Hof was met geen kleyne oorsaeck moeylijck op d' Engelse/ als versedert/dat sy van de Spanjaerts l' Isle Providence of Catharina hadden verovert: Men klaegde wel den Eng. Gesant Sandwits/maer die trock zijn schouderen/

* Een Engelse Capiteyn Reeves uyt Zeelant na Noort-Hollandt als gevangen gebracht van de veroverde Fregat Essex/ meende de Schipper te bedrieghen/ vraghende waer Amsterdam lach/ en pretendeerde daer na te sien/ sprong tweemael als een dulleman in 't Sparen/ soo dat men hem/ wijl hy aen 't Hooft gequetst was/ most bewaren/sulckx dat hy als een krancksinnige na Engelant schreef/dat men hem met de zijne al te nau had gebonden: Maer hy bekende daer na dat men soo goede sorge in 't cureren van zijn Wonden had gedragen/ dat hy niet alleen weder was gerecouvreert/maer oock noyt so lang hy wel by zijn verstant was geweest/ had geseten in Chains and nakedness.

schouderen/pretenderende ignorantie/ en geloofde indien sulcx waer/ de Britannise Maj. de schuldige soude doen straffen: Maer dit was 't selve liefje dat men in Engelant van Holmes songh/ toen hy in Guinea soo groffelyck hadde gepecceert: Wat Santwits belangt/ die beoogde meer om Castilien en Portugael te bevredigen/ en in beyder Ryckien Havenen meerder vryheydt voor de Enghelsen/ als oock op de plaetsen in America te bedingen: En men voegde daer by / dat dan Engelant oock Castillien soude by springen / wanneer het Spaense Nederlant by Vranckrijck onder pretext van Douarie mochte werden aen-ghetast/ &c. Welcke laetste ten eynde deses Jaers by na tot perfectie scheen te zijn gebracht. Den jongen Koning van Spangen den 6. Novemb. 1666. geworden 6. Jaer/ quamen hem te Madrid alle Grooten geluck wenschen/ alle in bruyne Kleeren/ maer den Coning had een geciert prachtig gewaet met kostelijcke Gesteenten aen: Doch de jalousie aen dat Hof was daer mede niet weg/ want den President van Castillien de Graef Castrillo/eenige woorden te hart teghens des Coninginnes Biechtvader gesproken hebbende/ wiert daer om gedegradeert: Also ged. Biechtvader seer wel op hare Majest. gesien/ sy hem had doen naturaliseren / en van den Paus door een Bulle laten maken Opperste ven de gantse Inquisitie van Spangien/ waer van hy oock 't besit nam/ met soodanige solemniteyten als daer toe behooren. De geruchten uyt Chili te Madrid gekomen/ en waren daer geheel niet smakelyck/ van dat Dom Françisco de Meneses, een Portugijs/ en Vice-Roy wegens Castillien aldaer/sich selfs had op geworpen tot een Souverain Coning van Chili, doende sich in de Hooft-stad seer pompeus kroonen en huldigen; zijnde een dapper Krijgsman/ van de Indianen seer bemint/ die hy geduerig in de Krijgs-kunst oeffende onder Spaense Officiers/ om des noodts zijnde/ sich in postuyr van defensie te konnen stellen: Hy beval ook alle Spaense Galjoenen daer komende/ aen te houden. In Portugal arriveerden in Novemb. de Brasilise Vloot van 34. Schepen en 3. Convoyers/hebbende maer 15 a 16000. kisten Suycker/een Schip met 600. kisten Suycker was alleen op de Reys gebleven: De stant van Brasilien was maer tamelijck/wijl 't Suycker-Riet door d'extreme droogte luttel gegeven/ en daer door groote sterfte van Kinderpocken onder de Negros was gekomen/ so dat daer wel 16000. van gestorven waren: Porto was door 2. Aertbevingen den 30. November smorghens mette Gehuchten daer rondsom 't onderste boven geworpen. Vranckrijck had van Rochelle na 't Eylant Madagascar (alias Delfin) desen Herfst laten af gaen 10. capitale Schepen/ voor rekeninghe van hare Oost-Indise/ nu de genaemde Delfinse Compagnie; maer dese omtrent de Cape de Buone Esperance komende/ zijn van een geweldigen Orcaen aen getast/en ellendig geschockt, heel na Brasilien gedreven/daer sy te Pernambuco als in 't Gasthuys quamen; hare Scheepsraet seer divers van opinien/ oordeelde noch eens de Reys te hervatten/ maer dit luckten oock niet; zedert zijn eenige van hun omtrent de Eylanden gesien: Werwaerts dese Vloot noch belenden sal/ zijn veele benieut te weten. De Portugijse Zeelien van Goa komende/ noemden Bombaja van de Hollanders in genomen/en alle hare Conquesten langst Malabare/speciael Cochin/seer waren versterckt. Gelijk die van de Caribes ook wisten/datte Hollanders mette

Fransen

Fransen gevoegt/ d'Engelsen van 't Eylant Eustatius hadden gejaegt: In somma de Zee verschafte in desen tijt veel veranderingen/ ramp en onheylen.

Men had in dese dagen voor te Parijs het Codex Ludouici, bestaende in veel Boecken papier/ te doen Drucken: Den Koningh belaste/ hoewel daer veel werck aen was/ daer dapper mede te haesten: Het waren meest de geobserveerde Wetten van Vranckrijck/ daer van een Articul behelsde seer veel van diverse Geestelijcke Ordens/ speciael rakende de Jesuyten/ en daer by dat niemant onder de 25. Jaren Geestelijck soude mogen worden/ ofte in 't Clooster gesteken: 't Welck den Paus sich aen treckende/ soude gesegt hebben/ dattet geen Weereltlijcke Coningen betaemden haer met Geestlijcken te bemoeyen/ &c. Vranckrijck consenteerde d' Engelse doe Wijn en Koorn in Vranckrijk te komen koopen/ by aldien d'Engelzen weder om de Fransen op hare Kusten vrij wilden laten Visschen/ en uyt Engelant hare Waren weder om in Vranckrijck over brengen. Het was den 6. Decemb. dat den Hertoge van Valois/ jongste Zoon van den Allerchristel. Coning seer kranck wiert/ daer om wiert hy Gedoopt/ nu al 2. Jaer/ 4. maenden/ en 24. daghen out zijnde/ in zijn Vertreck op 't Pallais Royael/ zijn Peters waren/ den Coning van Engelandt/ en den Hertog van Anguien/ en wierde genaemt Philippus Charles: Madamoiselle/ wijl de Conignginne zwanger was/ nam daer de functie in tegenwoordigheyt des Conings/ en van de Coninginne Moeder van Engelant/ de Juffr. Alençon/ de Princes van Condé/ de Hertogin van Anguien/ de Princes de Carignan/ die van Monaco/ en veele andere: Hy storf van den 8. deser savonts ten 7. uren/ zijnde met een geduyrighe Koortse aen-ghetast/ die verdubbelende/ de Harssenen bedwelmden/ weynig tot teghenstandt hebbende/ mits zijn mager worden zedert 13. maenden herwaerts/ en incapel tot eenige Medicijne/ immers so de Doctoren seyden; maer een Prins van den Bloede evenwel voegde daer op tot yemant toe: Indien mijn Godt een Soon believe te gheven in plaets van desen overleden, ick belove nimmer eenige Medicijne Doctoren over de selve te sullen ghebruycken. Men dede aen 't Lichaemtje de Roomse solemniteyten/ de Ziel was toch al boven 't bewindt der Papen ten Hemel: Men opende van dat Lichaem/ dat Gebalsemt ('t Hart in 't Genaden-dal by zijn Groot-Moeder wiert begraven) by gheset wiert in de Capelle van Orleans/ in de Kercke der Celestijnen: De Ceremonien van St. Denijs waren (nu genoeg bekent voorgegaen: Den Coning evenwel betoonde aen Monsr. en Madame zijn affectie en continueerde/ hoewel Duc de Valois nu doot was/ de 50000. Croonen aen de selve belooft: Alle Gesanten en Grooten quamen den Rou by zijn Majest. beklagen/ wijl desen gestorven Spruyt beloofde een meer als gemeene eygenschap van een wacker verstant.

DECEMBER 1666.

De Roomze Geestelijckheyt was in Vranckrijck dese dagen seer onvernoegt/ dat den Aerts-Bisschop van Parijs 16. H. dagen uyt den Almanach royeerden/ doch speciael de Secte van St. Genevfeke/ waren soo ontstelt/ denckende dat haren Saint dus uyt-gewist/ sy by yder uyt-gelacht soude werden/ dat sy ront uyt/ ten aensien van haren Patroon seyden/ over de besluyten van den Aerts-Bisschop geensints te konnen

konnen condesceren. 't Was aengenamer dat men in Poicteau te Exirs en elders weder begost de resteerende Protestantse Kercken ter neder te smijten: Hoewel men om goede Hantwerck-Lieden in Vranckrijck te krijgen / in alle vremde Landen had laten weten/dat alle konstige Werklien/Mans en Vrouwen van de Protestantse Religie zijnde / ende in dat Rijck sich neder settende om te arbeyden (want de Franssen wercken niet geern/ oft scheyden daer immers licht af) datse souden genieten de beloften vervat in 't Edict van Nantes. De Louvre beval doe geenige als Conings Officiers te Parijs by dag of nagt te mogen uyt gaen met eenige Wapenen/de voorsz. Officiers maer een Rapier van 2. voet lang mogende dragen. Den Coning sont oock een Declaratie in 't Hof des Aides/daer in alle Edellien die Kinderen hadden/van zijn Koninkrijck wierden toe-gewesen een Pensioen 's Jaers: En yemant 12. Kinderen hebbende/ 1000. Kroonen/ en 500. pont aen de Burgers der vrije Steden; en dat die geen 16. jaren out/of tot haer 25. jaren ongetrout waren gebleven/ vrij van alle Impostennn souden zijn. Doe geloofde men datte Coning het gout en silver gelt wilde op setten/ maer in tegendeel sag men wel haest dat yder strikt gelast wiert om niet hooger te ontfangen/ den dubbelen gouden Louijs of Pistolet van Spangen als tot 11 gl. de goude Lelie tot 7. gl. 'tgulde schilt 5-14. st. de stucken van een geheele Escu tot 60. st. en de mindere na advenant.

Prins Robert hier en daer om gesonde Lucht te vinden gereyst/echter geen soulaes vindende/ altoos klagende van groote pijn in 't Hooft/en sulckx sedert een Besaen-spriet op zijn Schip hem de voorleden Somer op 't Hooft was gevallen/ quam nu weder omtrent het Coninckl. Huys te London: De Medicijns oordeelden datteer een ulceratie moste omtrent zijn; Dies resolveert den Prins sich op 't Nieu-Jaer te laten trampeneren; 't welck met so veel succes af liep/ datter verlichting van pijn aenstonts op volghde / maer watter noch daer na volgde/ was niet anders als een periculeus Craneum. Men sach langer Vranckrijck met vremde oogen aen / en daer om dede men Guernsay en Jarnsay fortificeren/en met veele Brigaden Ruyters en Infantery voorsien. Withal kreeg doe advijs/ dat eenen Chevalier Winter/ zedert eenige Jaeren geweest voor d'Eng. Oost-Ind. Comp. Agent op de Kust van Cormandel in Oost-Indien / hadde gerefuseert over te geven het Fort George aen eenen Monsr. Forcroft/ door ged. Compagnie af-gesonden om daer possessie van te nemen; onder veel gewelts en tumulte behielt ged. Winter de possessie so van 't Casteel als van 't guarninisoen: Waer over de Oost-Ind. Bewinthebbers te Londen beducht voor meerder onheyl / by den Coning versochten Pardon voor ged. Winter/ om daer door hem soetjes tot gehoorsaemheydt te brengen. Te London waren de * Matrosen oock oproerig geworden/sy riepen om gelt: En sommige uyt een Brandewijn-huys komende/ spraken seer stout: Oock 3. a 4. van die by den kop gegrepen/ hebben d' andre weder dese uytte Gevangenis

* Sy wisten dat door den Grooten Chamberlain wegens 't Hogerhuys/ en Secret. Arlington/ den Coning was versocht tot satisfactie van zijn getrouwe Onderdanen/ dat men Commissarissen stelde/ om te examineren de Rekeningen van de gelden de welcke waren geconsenteert tot de maintenu van den Oorlog/en over de belooninge der Prijsen: En datten Koning seer gunstig daer op hadde geantwoort/ en 6. Heeren uyttet Opperhuys daer toe geordineert/ neffens 12. uyttet Lagerhuys/ uyt sluytende alle die van zijne Domestijcken/ om alle jalousie weg te nemen; welcke Resolutie op de kant van 't Request geschreven/ in 't Parlament was gebracht door den voorsz. Heer Arlington.

genis verlost/want sy riepen/ Wy komen uytte Kroegen in Rateliefsen wy begeeren ons beloofde gelt, stelt onse Maets in vrijheyt, &c. De Bootsgesellen waren oock te wrevelleger/ om dat men met twee Engelse Maets/ gebonden op 't Fransse Schip de Robijn/ na de Galge wilde. Men sach oock onlusten onder eenighe der Grootsten; soo dat Engelant dese dagen weynig vreugde sach. Doch hier en tegens quam ten eynde van 't Jaer over Brussel en Oostende te Withal een Keyserl. Envoy den Baron Isola, een gesleepen Politicus; hy had strackx by den Coningh van Enghelant secrete Audientie; 't welck Vranckrijck en des selfs Geallieerden niet onwaerschijnlijk dede presumeren/ datter yets te handelen was tusschen den Keyzer/ Spangien/ en Engelant: Te meer / om dat van Weenen met Nieu-jaer oock te London quam den Eng. Minister Carlingfort: En om Sweden niet te vergeten/ was Mr. Thynne over Gottenburg na Stocholm gesonden. London nu verbrant/ en Hendrick Howard Erfgenaem van den Hertog van Norfolck/een van de Royale Compagnie aen-merckende dat Gresham haer Huys mede was in asse verkeert/noode dat Collegie in zijn eygen Huys/daer hy haer tegens Nieujaers dag schoone Camers verschafte / en haer vereerde met een schoone Bibliotecck. Men vont doe op de Beurs een vremde Brief/in gebroken tale/half Engels half Frans/ geschreven aen eenē Sr. Barre in Convent-garden/ in allen schijn als ware die daer ghebracht in de mont van een Hont/ en willende waerschouwen van eenige verraderye die op handen was/ &c. Seer moeylijck waren de Roomse op Gen: Monck geworden / om dat de Roomse Jesuÿten op zijne sollicitatien waren uyt Engelandt gebannen. En men had hem liever in Schotlant gewenst/ alwaer de Hooghlanders en westerse Schotten/gesterckt met een deel brutale/welcke niets dan een Leeren gordel/een Kluppel/Schilt/sommige een Swaert of Spriet hadden) de Stadt Dumfrise af liepen/ weg voerende James Turner, die aldaer gebieder was/sy ontwapende zijn 2. Comp./ en stroopten tot voor Edenburgh/ voor gevende/ gelijck sy oock daer op gezwooren hadden/ voor 't Convenant te strijden; oock had dito Turner de Schotten daer omtrent al wat te hart gehandelt; de op-gestane Schotten voerden hem met 65. Ruyters met Pistolen/gebonden na Marelton / daerse hem onder-wegen voor een Tyran uyt scholden/ en dat hy hare Landen had laten verwoesten/ hare Familien geruyneert; en souden / indien het eenige onder hen niet hadden belet / hem aldaer gemassacreert hebben: Op dese geruchten was men te Withal seer verbaest/en de Bisschoppen vreesden van die uyr af/ datte Non-Conformisten dit spul aldaer berockent hadden: Men sont datelijk Volck/Wapenen/gelt/en ordre na Schotlant/ also de opgestane haer tot voor Edenburg lieten sien; Den Lord Barscob was haren geleyder/ met drie Predicanten Simple, Fleshier, en Welsch, die in 't Velt voor Darij onder hun Preeckten/daerse 1500 sterck waren/alwaer dese Predicanten haer courageerden/ tot besluyt den gantsen hoop/ die meest ongewapent waren/ toe-voegende: Heeft yemant onder u eenige vreese, die keere weder na Huys: Waer op haer by de 200. te rugh begaven: Maer de rest wiert oock daer na haest verslagen/en 'tgelukte dat men de voornaemste by de kop kreeg: Nelson en Merkel bekenden rondt uyt haer voornemen / oock eenen Predicant Alexander Robinson, die veel onnosele Lien door zijn vertellingen had misleyt:

Hy wiert met noch 9. andere te Edenburg by 't Kruys aen een Galg gehangē Wallis, Lermont, en noch 53 wierden in-geroepen/ als principale inſtrumenten van deſen opſtant: En den Biſſchop van St. Andries voegde daer by/ datſe alle den doot ſchuldig wegens den Koning waren/ die in 14. dagen niet op en quamen/ en Turner weder in vrijheyt ſtelden: Den Lt. Gener. toog na Galloway/ en de weſterſe Schotſe Landen/ waer door alles weder in ruſt raeckten/ ſo dat men by tijts dat vuyr had geſtuyt/ 't welck Ao. 1632. door verſuym Engelant daer na ſo veel bloets heeft gekoſt gehad. Het was al laet in den Herfſt dat de Engelſen een notable Vloot van by de 60. Schepen/ om alle Scheeps-behoeften van Gottenburg (Sweets Noorwegen) af te halen/ hadden uyt geſonden: 't Geluckten haer in Engelant/ onaengeſien den Winter/ te komen/ doch vrij verſtroyt: Zy hadden onder haer de volgende Oorlog-ſchepen:

Adm. Warſpicht/	68 ſt.	Diamant/	50 ſt.	Orfort/	30 ſt.
Princes/	54 ſt.	Portlant/	50 ſt.	Nachtegael/	34 ſt.
Ruppaert/	60 ſt.	Warwick/	38 ſt.	Sorlings/	34 ſt.
Greenwits/	60 ſt.	Patrick/	50 ſt.	Paerl/	30 ſt.
Antelope/	50 ſt.	Hampſhire/	48 ſt.	Kits Eliſabeth/	10 ſt.
Jerſay/	50 ſt.	Dragon/	46 ſt.	Kickhinger/	8 ſt.

Waer van den Admir. Roberſon 500. koppen/ en d'andre door malkander 300. man op hadden; met Nieuwe-jaer quamen ſy weer thuys/ hebbende in 't Kattegat groote ſtorm uyt geſtaen; den 25 deſer op de hoogte van Texel/ ontmoeten 5. kleyne Holl. Convoyers/ die gedeſtineert met ſo veel uyt Zeelant en uytte Maes te kruyſſen op 't Zant/ noch niet en waren geconjungeert; deſe Hollanders vochten luſtig/ invoegen dat op yder van de 3. elck 50. dooden waren; de Engelſe mette Diamant/ St. Patrick/ de Nachtegael/ en d' Orfort/ die elck vier ſeconden hadden/ behalvens de Ketſen/ ſchooten 't Schip de Kleyne Harder/ Cap. Jan Bont, boven 't gantſe tuych af/ ſo dat hy voorts door hun in brant raeckte; Leyden/ Cap. Jan Blanckenberg, en 't Jacht van Cap. van den Berge namen d' Engelſe/ na datſe troulijck gevochten hadden; de andere twee gingen deur/ als te onvermogende: Latende hare Vijanden/ die hare Cordage ſeer beſchadicht waren/ deſe Victorie vrij duer.

Den Rijckxdag in Polen nu weder aen-gevangen/ ſach men de creatueren van Lubomirzky nu langs ſo meer arbeyden om hare deſſeynen uyt te wercken: 't Welck door de Lantboden ſo wel geluckten dat den Rijckxdag den 17. deſer vruchteloos af brack: Een Lantbode riep tweemael ſeer hart in de Vergaderinge uyt/ dat men moſt revoceren de genade voor heen aen Radſieuzky verleent, en dat men op nieus zijn Goet moſte confiſqueren, om dat (ſeyde hy) ſchuldigh was dat hy diverſe had doen dooden, en veel Edellien in gevangenis laten ſetten, met meer andre violentien. Men oordeelde ſulcx quam uyt weynig toe-genegen Perſonen/ en die onder pretext van hare vrijheyt/ pericul liepen van te vervallen in een ſchandelijcke ſlavernye: Als waer zijnde/ dat de Heeren Landt-Boden de Koningh de Handen waren komen kuſſen/ terwijl men oock nae voor-ghegane Oratie haer had voor ghehouden/ dat de Tractaten onder Lugamci mette Amneſtia mochten ſtant houden/ 't Leger betaelt/ de Munt verbetert/ en af-ghedaen de ſchulden aen Kur-Brandenburg/ en den Vorſt van Courlant/ en met Moſcoviten een verſekert Accoort voor Poolen dienſtig was. Maer korts daer aen komt van Lublijn een booſe Bode/ datte Tartaren den Waywod Sedominzky

zijn

zijn Lant hadden ontruymt/hy selfs ter nauwer noot ontwijckende/had weer met 3000 Wallachise Ruyters werwaerts hy was geretireert/op gem: Tartaren aen-geset/ die door een dapper gevallen Sneeu verstickt/beset/van hem overvallen/en by de 300. neder gehouden/en de vervoerde Christenen/so Adel als oock den buyt verlost zijn: Dus sach men de buylheyt der Tartaren/ en hare trouloosheydt/ die metten eynde dezes Jaers door een Gesant van haren Cham de Polen van hare trou versekerdē met des Sultans eygen onderschrijving/maer oock den Gesant swoer by alle Saligheyt Godloos daer neffens, dat sy van herten de Poolse Maje. versochten haer Tartaren met een considerabel getal by te springen tegens den Moscoviter/die groote bravades omtrent den Niper waren makende: Den Coning van Polen geloofden dit/en gaf ordre aen zijn Gener. Machowzky,in-geval de Tartaren te kort schoten/hy haer by springen soude; dit geschiede/en de Polen wierden aen 't Water Lima van de Tartaren seer wel onthaelt/maer dese de gelegentheyt van de Revier wel wetende/en dat de Deuren der Steden alom voor haer open stonden/ vielen (als gesegt is) in grooter trouloosheyt over de Stroom/overvallende 33. Comp. Polen/en van daer na 't Quartier van Glokouzky, met 12. Comp. aen treckende/ verrasten oock Machowzky mette Hulp-benden/ die hem tot reserve waren gelaten/ dese sabelden dese Barbaren alle ter neder/ soo dat van den Kijovise Waywod den Vendrich alleen behouden af quam: De Tartaren so eenige hier en daer bleven leggen/bekenden/van de Turcken te zijn aen-gevoert/en dat haren Cham sich aen de Zarazijnen om Christenrijk quaet te doen/had over gegeven: Een tweede partije viel over na de gemutineerde Poolen/ en een derde met eenighe canons overrompelden diverse Steden/daerse de Christen Kercken tot Turckse Mosqueen maeckten/ en den baes speelden/ gelijck te Budziad/ Bralogrod en elders: Polen dede de Stadt Cameniec/ als een voorname Frontuer/ met 40000. gl. aenstonts vorsien: Onder dies stropde men in alle Couranten uyt/ dat Lubomirzky te Breslau doot kranck lach/ maer dit lach op een ander desseyn: De Polen dan vergaderden by Russa Lemburg/ wijl uyt Wallachien en Moldavien sekerheyt quam/dat men daer de Zarazijnen onder Voorwaerden van tegens Polen aen te gaen/dede op sitten. Men intercipieerde een Brief van sekeren Tartarise Sultan en Veltheer der Cosacken Peter Dorofenko, geschreven aen de zijne in de Ukranie: Wy verwachten u, en toch waer om toeft gy so lang? Gy siet doch wel wat voor gewelt de getrouwe en onschuldighe Luyden aengedaen wert, &c. Getekent, *Dewlet Gieray Noradijn*, Soldan; datum Kabinblolo 24. Novemb. 1666, Doe hoorde men eerst datte Poolsse Veltheer Machowzky by de Tartaren was ghevangen/ en voor Miedzyboz gebracht/ van waer hy een Bonten Tabbaert/wat Papier/en een Almanach had laten af halen. Maer onaengesien deses/ de verraderye der Cosacken/ Tartaren/ &c. dede over dese slegten toestant van Polen/den Coning om hulp versoeken aen diverse Christen Hoven/en prenuncieerde den Bisschop van Crakous zwager en des Rijcx Cancelier Prasinouzky/ na Weenen: Na Vranckrijck den Referendaris Moresteyn: Na Hollant en Engelant Podmokonzky: Pomonzky, en Pastorio na de Noordse Kroonen: Maer na 't Turkse Hof nam men voor te senden den Casteleyn Camenieck. Daer na sag men echter een Treves tusschen Polen en Mos-

covien gesloten/waer in aen Polen Witepzk/Polok/Dunaburg/en de onder-hoorige plaetsen in Lyflant wierden in-geruymt: Daer en tegens bleef voor den Moscobiter Smolenzko/Severia/en alles aen geene syde des Nipers/dan aen dees syde voor Polen; Kircuw mosten de Moscoviters in 2. jaren aen Polen over geven; doch de Zaparonen/('t Eylant der Cosacken) daer den Niper om vloeyt/souden van beyde Potentaten beset en beschermt worden: En hier mede bleef Polen in de koude Sneeu maer voor dit Jaer in rust.

d'Infante Bruyt van den Keyzer door onderweegse Koortsen op gehouden over Catalonien/ quam eyndlingh den 5. September tot Final/ daer haer de Princesse Doria 8. Kassjes met allerhande snaperije en moyicheytjes vereerden: Den 6. tot Castelnuova de Serivia: Den 7. snachts tot Vogero: Den 8. tot Pavia: Den 9. tot Certosa: En also in stilte by avont binnen * Milanen/ daer veel solemniteyten van inhalingen zijn gebruyckt/ het was doe doncker/ evenwel sach men op hare inkomst 50. Carossen/ elck met 6. Paerden/ daer in hare Dames en voornaemste Suite saten; dus reed men na de Kerck/ het te Deum gesongen/ 't Pallais bevracht/ de Straten met Toortsen ontsteken/ noch was de Bruyt incognito: De Munnicken en andre Secten te Pavia betoonden elck haer de meeste toe genegen van de Bruyt te zijn/ en die deden alle uchtenden meenigte schoone Ave Maria voor de selve; waer by 't Musijck en 't intrest van pro ipso samen gevoegt/so en konde geen schoonder Harmonye noch accoort bedacht werden: Die van Genua/ noch van Venetien/ veel min de kleynder Potentaetjes en vergaten niet alhier by hare Maj. als op een 3. Coningen dag te verschijnen/ hoewel hare Offerhanden meer om namaels te genieten/ als nu om op te disschen waren: Aen de Trappen del Palazzo di Corti si trovo la Signa. Donna *Menzia* con tutte la Dame principali, die alle des Bruydts Handen quamen kussen/ en na dese by de 300. andre/so Gesanten als mindre: De Bruydt vertrock voort over Mescia/ en de Groeven daer de Venetiaense Grensen leggen/wiens Gesant Valier haer begeleyde: Ging so op Polozzuolo: Quam so door Carinthen: Den 10. Novemb. te St. Vijt/ en Nieustat/en so te Schotwien/daer sy van ettelijcke Graven en Princen/die gedeguiseert waren is verwellekomt; men segt datter den Keyzer selfs onder was; immers als de Bruyt aen de Graven van Sprintzensteyn/ en den Graef van Kevenhiller allereerst de hant om te kussen toe-gereyckt had/die daer op gants eerbiedig te rugge traden/datte Bruyt het toe liet te naderen/ soo vermerckte zy niet alleen hier aen/maer speciael om datte Keyser de derde van dese 3. aen zijn Wangen begost te bloosen/ datte selve haren Bruydegom was: Zy bejegende dan den Keyzer seer lieffelijck/ en eyschten een Zetel/ daerse te samen op gingen sitten/ alwaer de Bruyt onder een vrundelijcke samen-spraeck den Bruydegom met een kostelijcken Hoet/ waer aen een gehegt Juweel of Bant was van 10000. Rijcxds. vereerden: Dese solemniteyten duyrden omtrent een uyr lang/waer na den Keyzer zijn afscheydt nam/ den Keyzer te Paert stijgende/ quam de Bruyt aen de Venster/sach haren Bruydegom af rijden/alwaer die te Paerde de Bruyt driemael/ en de Bruyt uptte Venster insgelijckx malkanderen revereerden:

* Men sprack doe veel van Duc de Alburkercke/ in dese solemniteyten als een Maistre de Ceremonie; dan andere merckten dat Prins Matthias oock wel gesien was: Andere gaven 70. Mandekens met verversingen aen de Bruyt/ en elck dede zijn best als aen een groote behoeftige.

reerden: Van hier quam de Bruyt den 3. Decemb. te Ebersdorp: Den 5. dito dede sy haer intrede binnen Weenen/ af tredende aen de Kercke der schoenelose Augustijnen/ sy had een prachtig gewaet aen/ en aldaer wiert sy in-gehaelt by den Cardinael de Harrach, en van des Paus Nuntius: Na alhier af geleyde Gebeden in de Capelle Nostre Dame de Lorette, trat sy na 't hoog Altaer/ alwaer ged: Nuntius (volgens de procuratie die hy daer toe hadde van den Paus) haer Huwlijck is geconfirmeert/ en stracx hoorde men het Te Deum: Van daer is sy gebracht in een Zale/ daer voor haer dapper op-ghedist was; haer verselschapte de Keyzerinne Weduwe/ en de 2. Princessen des Keyzers Susters: Den naesten morgen ging sy by de oude Keyzerinne ten eten: En den derden en vierden dag ging sy de voornaemste Kercken van de Stadt besien/ die vol van alle moyicheden waren; maer die van de Jesuyten overtrefte al d'andre/ daer in 't uyt gaen hare Scholieren een brave Comœdie speelden; de pomperyen/ de kostelijckheyt/ en de meenigte van Vremdelingen maeckte Weenen/ dat soo onlangs soo verschrickt door den Oorlog was/ wachtende de Turcken maer alle uren voor hare Wallen en Poorten/ nu in een andre zwier van vreugde binnen hare Muyren: Den 9. Decemb. quamen de Ongarise Magnaten/ en meenigte Ongarise Heeren den Keyzer geluk wenschen; den Aerts-bisschop reed in een Carette metten Ongarisen Cancelier prachtig voor uyt/ hem volgden den Palatijn in een Gouden Wagen/ so waren de Paerden oock vergult/ en 6. Turckse Hooft-Paerden met Edel Gesteenten/ en Silver en Gout/ en Reygers Veeren beset; By hem saten Graef Ferents Nadasti, den Rechter van 't Hof/ Pieter Serijn, Baender-heer van Croatien/ en Adam Forgats; in de derde Carette/ van blauwe Zyde en met Gout geborduert/ saten den Bisschop van Vesprin/ Nulus en Jonas van Drozkowitz, en andere Ongarise Magnaten; dese waren van 1500. wel op-gedoste Hussaren verselschapt; d'Ongarise Edellien (als hadden sy geen Turckse Krijg gevoelt) waren blinckende van alle kostelijckheyt/ en den Graef van Esterhast was zijn Paert met silvere Hoef-ysers/ en met goude bekleet: Den Prelaet voerden 't woort/ den Keyser antwoorde al vry aerdig op 't subject van onderdanigheyt: En wegens den Bruyt antwoorde de Grootmeester van 't Keyzerl. Huys. Den Graef van Oldenburg vereerde doe door zijn Stalmeester aen den Keyser 8. schoone Ry-Paerden/ die ten beyden zijden dick/ en over een hant breet op der aerden hangende Manen hadden. Beneffens het Vuyrwerck/ daer een doot/ en 6. in gequetst wierden/ heeft men oock een konstige Tafel met allerhande Confituren op-gestelt: De Burgers sagen met vermaek des Bruyts Ry-wagen/ seer magnifijck geciert/ maer sy mosten oock alle in hare beste Klederen over al door de Stadt in 't Geweer/ om alle onheyl te voor komen/ op passen: Op den Graben (een playsante schoone plaets) heeft men voor 't Volck roode en witten Wijn doen springen. Den 15 voeren de Keyser en Keyserinne op de Swijnen Jacht met veele Heeren: Den 16. was een Beeren Jacht: En den 17. van kleynder Gedierten: Den 23. sat de Keyserinne mette Keyzer aen Tafel/ alwaer sy leerde Vis eten hebbende noch vaste spijs of Vis gemogen: Doch tot alle dese solemniteyten en de Arca Triumphalis/ de Schilderyen/ de Neurenburgse moyicheyjes/ de Italiaense Speellien/ de Napelse Paerden/ de Poëten Musyck-Wercken/

en de Instrumenten waren so veel/dat tot diens verhael wel een grooter Boeck als 't onse dienden: Of wy al vergeten de affronten die Graef Kevenhiller de Spangiaerden toen deed; en dat eenige Jagers droevig op de blyde Wolven-Jacht doodt gebeten w[illegible]rden: En datte Keyzer genoegh te stellen had om de krackeelders over al te effenen: Hoewel hy en zyn Keyserinne vier dagen lang bysondere Klederen aen had/ yder op 't heerlijckst/ en kostelijckst/ en so waren oock die van haren gevolge.

Maer Hollant was al tijdelijck gewaerschout dat d'Engelzen, aen-gemoedicht door 't arrivement van de Gottenburgse Vloot, weder onder Capt. Heemskerck te Harwits 7. kloecke Oorlogh-schepen met veel Lantvolck, Schoppen, en Spaden, en sommigh kleyn Vaertuyg vaerdig hadden, dito Heemskerk daer toe by nacht uyt Londen in stilte was ghereyst na Harwits in een Carots met 6. Paerden: Waer op aen alle See Kusten in Hollant en Zeelant goede ordre gestelt, en de selve met Militie wierden voorsien, met bevel van scherpe wagt te houden: De Engelse quamen uyt, dan kregen so quaden weer, datse verstroyt weder keerden, andre wierden elders gebruyckt, Men sach dan tegens 't naeste Jaer nu niet dan een hevigen Zee-Oorlog te gemoet: Vranckrijck liet te Brest timmeren 't Schip de Tridant, voerende 50. st. noch twee, de Prins 66. st. en de Breton 56: Behalvens die men op andre Plaetsen aen stelde. Men luysterde nu in deze Gewesten langer niet of Poolen en Venetien om hulp tegens de Zarazijnen aen klopten: Den lesten sich op Candia door den Primo Visir verrast vindende, die van Canea voor Candia de Hooft-stadt quam, maer Godt gaf datte Turckse desseynen dit Jaer so ydel in beyde Gewesten uyt vielen, als oyt ergens. Men maeckte in Hollant doe oock weder nieuwe staet, om te heffen 14. Millioenen tot maintenue van den op-gedrongen Engelsen Oorlog, daer uyt een twee-honderst penning, Haerstede-gelt, en anderhalve Verponding en noch meer volchden. Men verboot oock den uytvoer van alle materialen, dienende tot den opbou van Huysen, selfs de Scheepjes met verloste Gevangens over en weder varende, verboot men sulcken overvoer, also der in eene sekere partye Pannen, dun beslaghen Blick, Coper Timmerhout Tras en Deelen gevonden was. De Ed. Gr. Mo. Heeren Staten van Hollant ende West-Vrieslant door verscheyde opene plaetsen, hadden al den 17. Septemb. laetst verkooren in plaetze van de Heer *Johau, Vrijbaender Heer van Merode, Rummen, &c. tot Bailliuw van Kennemerlant* den Heer *Mr. Jacob Druijvesteyn, Raet ende out Burgermeester der Stadt Haerlem*: Daeghs te vooren was overleden den Heer *Bicker: Drost van Muyden, en Balliu van Goylant,* in wiens plaets succedeerde de *Heer van Papenkoop van Vlooswijck*: Den 24. Novemb. stont *Mr, Philis Doublet,* sijn Charge van Ontfangerschap af, hem succedeerde den *Hr. Volbergen*: Den 13 Decemb. resigneende de Hr. *Johan Schatter* tot Haerlem mede 't Schout-Ampt, hem succedeerde *Mr. Adriaen Backer, Raet ende regeerende Schepen der selver Stadt.* 't Ed. Gr. Mo: Collegie van de Ridderschap van Hollandt, door 't sterven van diverse Heeren seer verswackt, verkooren weder in de vacerende plaetsen: *Den Hr. van Obdam: Den Hr. van Slydrecht: Den Hr. van Matenes: Den Hr. van Werckendam: Den Hr. van Seventer:* Welcke ook is geëligeert in den Raet van Staten. Men maekte voor dit Nieuwe-Jaer ook op de Academie van Leyden een nieuwen Rector Magnificus Dr. *Rusius*, in plaets van den af-gegane Heer *Schnleus*. En met leetwesen hoorde men dat *Æmilia van Nassauw,* out 5. Jaren, Dochter van de Prins *Wilhem* van Vrieslandt. aldaer was overleden, waer over Groot-moeder is de Doüarie Prinçesse *Æmilia* van Orangien. Men sach

oock

ook met groot benoegen dat den Hr. Ræt Pensionaris *Mr. Johan de Wit*, volgens des selfs aen-geboorne Wijsheyt en sorgvuldicheyt welck sijn Edelh: rondsomme ten besten van desen Staedt contribueerden, de selve sich oock offreerden, en omtrent den Persoon van den Hr. Prins van Orangien te helpen instruëren, so wel de Latijnse Tael als andre saken, daer in dan alle Maendagen smorgens een uyrtje wierde toe-gebracht. Hare Ho: Mo: Gedeputeerden *Kant, Hairen, en Gerlacius*, mits de sake van Bremen was af-gedaen, hadden sich naer Oost-Vrieslandt gewent, alwaer sy te Aurick bleven, om neffens Gecommitteerden van die Vorst, de onderlinghe differenten mette Oostvriesse Stenden te beslissen: De Staten van Hollant deden oock het navolgende Placcaet af lesen:

Alsoo wy in ervaringhe komen dat verscheyden Persoonen/ Ingesetenen van onsen Landen/ onse Onderdanen en andere/ by onkunde ofte opset ondernemen te oeffenen de Jachte in 't Hooge ofte Lage van den selven Hoofde/ mogelijk noch meerder souden mogen komen aen te matigen/ onder pretext/ van dat sylupden daer toe souden wesen gequalificeert door uytheemse Titulen/ of Qualiteyten de welcke sy-luyden/ of hare Voor-Ouders by koop-gifte ofte andersints bekomen hebben/ buyten ons of de Graven van den Lande in dier tijt/ van andre Princen of Potentaten/ 't welck also niet en behoort. So ist/ dat wy daer tegen willende voorsien/ mits desen tot waerschouwinge van allen en̄ eenen yegelijk van onse Ingesetenen/ Onderdanen/ en andre/ verstaen en̄ verklaren mits desen/ dat geene qualiteyten/ of Eer-titulen/ 't sy van Princen/ Graven/ Ridders/ Edelluyden/ of andere/ hoedanig die oock souden mogen wesen van Uytheemse Keysers/ Koninghen/ Princen/ of Staten verkregen/ of namaels te verkrijgen/ binnen onsen Lande van Hollant en̄ West-Vrieslant sullen komen of mogen werden gerespecteert/ tot sodanigen effecte/ dat yemant andersints ongequalificeert zijnde/ uyt dien hoofde de Jacht binnen den selven onsen Lande exerceren/ of t eenige andere præeminentien ende voor-Rechten/ het sy van Regeeringe/ Magistrature/ bedieninghen/ ofte andersints directelijck ofte indirectelijck hem sal mogen aenmatigen/ ofte de selve genieten.

Den 22. Deçember 1666. is by 't Hof Provinciael van Justitie in den Hage, gepronunçieert de Sententie van de gevluchte Heeren *Kivit* en *van der Horst*, en den eersten verklaert: *Vervallen te zijn van alle zijne Ampten, als Vroetschap zijnde van Rotterdam, 't Gecommitteerde Raetschap, oock versteken van alle exceptien, wijders verklaert infaem en inhabil om eenige Ampten te bedienen, als hebbende begaen crime læse Majestatis: Werdende diensvolgens gecondemneert in verbeurtenis van alle zijne Goederen, en̄ eeuwigh gebannen uyt Hollant, Zeelant, Vrieslant. en Utrecht, op pœne van aldaer weder keerende, metten Swaerde te sullen werden gestraft.* De Sententie van *van der Horst* behelsde het selfde, behalvens dat daer in niet insereerde de woorden inhabil en infaem, oock niet dat in gevalle geattrappeert wiert, metten Swaerde gestraft te werden, maer alleen, in dese Landen komende, op pœne van swaerder straffe. Hier tegens wierden de respective Ministers van Denemarcken, Kur-Brandenburg, en den Hertog van Lunenburg, over het gebesoigneerde in de gemaeckte Alliantie, bestaende in 6. Heeren, door haer Ho: Mo: geregaleert yder met een gouden Keten van 1200. gl. met een goude Medailie daer aen van 100. gl. *Don Diego Lopes de Ulhoa*, Resident van Portugal, versocht deser dagen ter Generaliteyt by Memorie, *dat hem eenmael een Resolutie mochte toe-gevoegt werden, waer in hy onderricht konde zijn, wat zijnen Coning te hoopen had omtreent een accomodement weghens de pretentie die de selve zeyde te hebben op Cochin en Cananor, van welck Plaetsen hy al 3 Iaren restitutie had versocht, waer uyt de kleyne genegentheyt tot de Vrede en onderhoudinge der Tractaten met zijn Coning gemaeckt, bleeck, en om getuygenissen van de observantien van dien te hebben, was hy Resident hier op een cathegorise antwoort verwachtende.* Dus de saken alomme staende, stroyde men in Engelant uyt, als of men voor 25 tonnen gouts partije oude Graeffelijkheyts Domeynen soude willen hebben te koop setten, maer toch *den eenen behoeftige sach met blijtschap de leeghe tas van zijn Buyrman aen*: Engelant 't was waer had wel gerooft, maer wie hadder welvaert af? Niemant:

Den

Den Coning kreeg't niet,de Matrosen ontfongen 't niet,noch de Soldaten sagen 't niet; En nochtans hadden sy getaeckt; zijn Majs. Dienaers wierden van peckige handen beschuldigt; den Koning klaegde dat hy van zijn eygen tot den Oorlog gaf: 'tParlament was verdeelt, declareerden, sy hadden genoeg hooge consenten gedragen tot desen lastigen Oorlog, by de welcken men St. Christoffel niet alleen hadde verloren,en de Barbados als ten proye voor de Vyanden ghelaten, nemaer oock selfs de Virginia en vordere Eng. Colonien in America in de waeg-schael geset, &c. Waer door dan hunne geheelen Westersen Handel en See-vaert genoegsaem den rug was in gereden. In't Noorden was men oock waentrouwende op Duc de Buckingam: Immers hy is korts hier na uyt bevel des Konings *Gelast in den Towr gebracht te werden, als hebbende gesocht Mutinatien onder zijnes Majs. Forçes aen te rechten,hebbende gemanieert secrete Correspondentie met Brieven en andere Trans-actien, om soo den Coning bericht was, de Soldaten seditieus en 'tVolck tegens zijn Maj. op te rockenen, met meer andere verraderlijcke dessseynen van quaden gevolge, en speciael seer ondienstig in den staet daer Engelandt in was; Geensints btvoegt voor ged: Hertoge, als zijnde een van des Conings Secreten Raet, ende boven dien noch met 't grootste vertrouwen in andere importante saken geemployeert,selfs in 'tgeen de Persoon vau zijn Maj. was rakende;zijnde deswegen niet alleen aen Engelant by trou,Eed en Homage verbonden, maer oock buyten dat strickter geobligeert door verscheyde speçiale eu extraordinaire ontfangen weldaden om dese Kroon confident te blijven.* Dus verre volgens Conings Placcaet: Verby gaende de querellen van de Graef d'Offery,Soon van den Cancelier *Hijde*, die na Yrlant versonden wiert; en daer na met andere,gaven al wat speculatie dat genereuse Princen niet geern en sijn geaffronteert: Yrlandt en Schotlandt smoockten noch al van onrust: Dus komt den Koning,aensiende de rusien des Weerelts, hoe haest alles verdraeyt in de Weereltse saken, eerst gestaen hebbende op de Handeling in's Gravenhage, en mette beste reden die gefondeert waeren om alle onheylen voor te komen, verkoos tot dese soo groote Handelinge, sijn wel geliefde Stadt Breda: Van de welcke sijn Majest. soo meenigen rustdag had genoten: Van daer eens na Schotlant op 't versoeck van de Lords aldaer over Zee voer, dan mits de stercke armen van Cromwel geen succes hebbende, weder om aen dees sijde der Zee sich begaf: En eyndelijck door de gemoederen in Engelant gedesidereert, weder van Breda op 'tversoek van die Republijk (mette welcke men toch voor al om 'tProtestantse wesen niet behoorde te twistē) als over een Brugge van heyl en geluck af-ghescheept, eyndelijck tot groote hoope van altoos een seer amicable gebuyr te wesen, in sijns voor-Vaders Rijcken wiert herstelt,alles breeder en curieus na te sien in onse voor af gegane 16. Deelen: Wy gaen voorby de wegens dien over gewisselde Missiven, die wy ten naesten Jare, geef ons God Almachtig de genade, sullen op dissen: Dan besluyten dit ons Jaer-Boeck met die gedachten, dat wy vastelijck vertrouwen het Enghelandt om evidente redenen tot Vrede ernst sy: Vranckrijck uyt een het Alderchristelijkste gemoet en affectie 't selfde sal amplecteren: Dat Denemarcken ten vollen benoecht sal sijn: En de Geunieerde Provintien daer tegens niet en sullen protesteren.

FINIS.

HOLLANTSCHE MERCURIUS
Doures
Catham
Tems
Noort bay
Harwits
CANDIA
Semper Augustus
Tot Haerlem, by Pieter Casteleyn A° 1668.

HOLLANDTZE
MERCURIUS,

Verbatende
De voornaemste geschiedenissen
Voor-gevallen in den Jare 1667.

In CHRISTENRYCK,

Het Achtiende Deel.

Si Fortuna juvat, caveto tolli.

Si Fortuna tonat, caveto mergi.

TOT HAERLEM,
Gedruckt by *PIETER CASTELEYN*, Boeckdrucker op de Marckt, in de Keyzers Kroon, Anno 1668.

REGISTER:

Noorder

Schepen

N. B. **De Kaert van Ragousa moet staen folio 43.**
De Kaert van Chattam moet staen folio 88.

NAER-REDEN.

NAulijcks (goede Lesers) zijn wy dit verloopen Iaer verby gegleden, onder alle rusien, of daer beurt sich weder soodanige nieuwe stoffe op, die een geheel andere sake op 't Iaer 1668. belooft: 't Zy dat Switzerlant: Munster: Of andere vreesen: of licht mede eens in onlust geraken: Als deel-ghenooten van de Hemelse Staert-sterren; Wat ons belangt, den Tijdt af-wachtende, blijven als noch by 't gevoelen, dat noyt by ons yets het minste quaet van den Hemel sal geboodtschapt werden, indien niet voor af op der Aerde daer toe oorsaeck gegeven sal zijn: Want Ho kakoi magistoi (segt Cleobulus) zijnder veele, dat zijn quade en ongheruste Menschen: Die waren in de Grieckse Eeuwe: En hare Na-volgers leven noch: Nu de Aerde draechtze, en den Hemel verdraechtze: Laet ons af wachten of zy (die de Weerelt om plaisir ontrusten) oock met Faro haer rekening in een bloedige Roo Zee, de eene of d'andere uyr niet en sullen vinden: En versinckende, aen-sien, dat Godt een Gebieder des Vredes, op den Troon zet den geene die Liefhebbers van de gulde Vrede sijn, en niet alleen soodanige met Moyses kracht en bequaemheydt schenckt om Landen en Luyden te regeeren, maer oock zegent om met Aaron de ghemoederen en Zielen der Menschen in toom te houden; Welcke begenadinge wy alle Christen Potentaten van Harten toe wenschen: Terwijle wy blijven uwen Dienstw.

Hollandtze Mercurius.

Haerlem desen 10. *April*, *Anno* 1668.

Solon: Sed Jupiter finem inspicit omnium, atque repente
ut ventus nubes illico dissipat vernus, qui fluctuosi
Maris immensi agitans fundum.

Het ACHTIENDE DEEL van den

HOLLANDTZE MERCURIUS;

Vervatende het gepasseerde in 't Jaer 1667.

In CHRISTENRYCK.

JANUARIUS 1667.

Koning Carel van Groot Brittangen met het Nieuwe-Jaer/ beval tot den opbouw van 't verbrande London aen de Magistraet van die Stadt/ dat niemant aldaer en soude mogen timmeren/ als die van sekere langte/ dicke Eycken Balcken/ Ribben/ Stijlen/ Latten/ en Plancken gebruyckten/ om alsoo een deugdelijcker beboude Stadt/ welcke als 't Hooft van Enghelandt representeert/ te doen voort komen. De ghedachten van Vrede liepen by zijne Majest. doe soo verre/ dat de Koopluyden sulcx gewaer werdende/ het Engels Loot seer in prijs dedē rijsen/hoewel 't gelt daer vrij schaers was: Want men verstont/ tot de uytrustingh van de Vloot geen meer onkosten te doen; dies stonden de Brouwers en Backers/en die aen de Navale toerusting leverden/doot en stil: Hier en tegens wierden alle Uytlantse Waren goe koop: Aen den Sweetse Gesandt Fleming tot London sach men doe den volgenden Brief/ streckende tot Vrede/ af-gesonden:

A*Lder-Doorluchtighste Heere.* Uwen Brief op den 14. dagh van den voorleden maent geschrevē, is my eerst op den achtsten dag van dese maent behandigt, welcke als ick ontfangen hadde, hebbe ick datelick daer van mijn werck gemaeckt, dat ik so haest als het mogelick was, de verwachtinge ende genegentheyt van U Excell. mochte voldoen ende te gemoet komen, het welcke hier uyt genoegsaem blijckt, dat hier benevens van ons gesonden worden, onder een vliegent zegel, gelijck men 't noemt, de Brieven van de Staten Generael der Vereen: Nederlanden aen den Coning van Groot Brittangien op die forme, als het u Excell. belieft heeft, aen dien wy nevens den Doorluchtigsten Heer Flemming recommanderen de volvoeringe van de begonnen handelinghe: Namentlijck, dat den Coning van Groot Brittanien believe een bequame en wel-gelegene Plaetse tot de Vrede-handelinge te verkiesen, welke oock niet en mishaegt de Vereenigde van dese Republijk. En ik en twijffele niet of gylieden sult daer van mette voorgenoemde Vereenigde, en in 't besonder met den Koning van Vrankrijck door Brieven gehandelt hebben, en door beneficie van Nabuerschap, indien de sake sulcx is eyschende niet na laten voorders te handelen. Want der Vereenigde Staten sin dat is, welcke, dat ik u Excell. te kennen soude geven, my op geleyt hebben: Dat de Brieven, de welcke hier nevens gesonden werden, den Coning van Groot Brittanjen niet mochte behandigt worden, voor en al eer u Excell. versekert sal sijn, dat hy bereyt sal wesen, om een vrye en niet onder hem behoorende Plaetse tot de Vrede-handelinge, en dewelke onse voorn: Geallieerde niet en mishage, te verkiesen. Vorders uyt dese maniere van onse Geallieerde, en uyt dat geene dat omtrent de conditie van Vrede, dickwils uyt haer naem is voorgestelt, u Excell. genoegh kan sien en mercken, hoe seer de Staten der Vereenigde Provintien bereyt en ghenegen sijn daer in, dat de Koninckl. Majesteyt behoorlijck respect mochte bewesen worden, en dat haer niet aengenamer soude sijn, als dat sy de Vrede op eerlijcke en billijcke Conditie met den Coning van Groot Brittannien met den eersten mochten vernieuwen. Maer gelijckerwijs de Vereenigde Staten waerlijck, en van herten een sulcken Vrede begeeren, so erkennense ook met een besonder vermaeck die diensten en genegentheden van u Excell. in dese handelinge bewesen. Ik oock in 't particulier erkenne mijn selven ten hoogsten aen u Excell. verobligeert, voor de sorge en voorsichtige neerstigheyt, welcke sy met soo groote sinceriteyt in dese handelinge heeft aengewent, en voor de sonderlinge genegentheyt, welke sy in hare Brieven aen my betoont, welcke ick altijt met gelijcke diensten in 't volvoeren van so een goet en heylsaem werk, en met alle aengename diensten die ick sal konnen betoonen, sal trachten te vergoeden. Door dien ick ben en sal altijt blijven u Excell. tot allen dienste bereytwilligst,

J. de WITH.

's Gravenhage den 13. January 1667.

Waer op zijn Majest: hare Ho: Mog: weder ten antwoorde toe sont de onderstaende Missive:

HO: Mo: Heeren; *Hebbende d'Uwe van den 13. van de loopende Maent ontfangen, uyt handen van de Extraordinaire Ambassadeurs van Sweden, waer in ghy ons als noch presseert om te verstaen tot het noemen van een plaets alwaer de Ministers van de geintresseerde Partyen in den Oorlog, den Vrede gevoeglick konnen handelen, te meer, by aldien sulckx niet was in 't regart van Henlieden, gy geenige difficulteyt soude hebben gemaeckt*

maeckt

maeckt van tot dien eynde selfs in Engelant te senden, en siende de gemelte Ambassadeurs ons geconfirmeert in 'tgevoelen van de sinceriteyt uwer begeerte tot den Vrede, ons seer biddende te willen consenteren in dit u versoeck, als het eenigste middel, waer door te geraken tot een so heylsaem en Christelick werck, hebben wy om te doen blijcken de oprechte inclinatie, die wy hebben van ons veel nauwer met u te vereenigen tot herstellinge van de rust der Christenheyt en bevorderinghe van de Protestantze Religie niet alleenlick geconfirmeert, dat het Tractaet geschiede in een plaets, waer de Ministers van u Geallieerde, met eer en sekerheyt haer konnen bevinden, maer om te leggen de fondamenten de dilayen en obstructie die 'tnoemen van alle andere plaetse soude konnen uyt-leveren, geresolveert onse Ambassadeurs te senden na den Hage, alwaer de Ministers uwer Geallieerden tegenwoordig sijn, of hen in 't kort konnen begeven, om de Vrede so seer van alle zijden gewilt, te verhandelen: En ingeval gy ons toe sent in tijts een Passepoort, tot securiteyt onser ghemelde Ambassadeurs, sullen sy voor 't eynde van de Maent Februarij, hun in den Hage bevinden, u versekerende het niet sal schorten aen ons dat de Vrede niet herkome aen de Christenheyt, en wel haest onse gemeene Onderdanen, tot hun groot contentement daer van jouisseren; waer toe wy God bidden uwe herten te willen neygen Ho: en Mo: Heeren, en vorders u te nemen in sijn Heylige en waerde bewaringh. Geschreven in ons Paleys van Withal desen 31, January St. Vet. 1667. Onderstont

U seer goede Vriendt, CHARLES R.

Lager ARLINGTON.

Hier op antwoorden haer Ho: Mo: weder met dese Missive:

SIRE. Wy ontfingen gisteren van den Heer Appelboom, Extraordinaer Minister van Sweden in dit Hof, den Brief van uwe Majest. van den 31. January lestleden. Eñ alsoo de selve ons doet hoopen, dat men wel haest geluckelijk, uyt desen funesten en droevigen Oorlogh, soude konnen uyt geraken; aldus oordeelen wy oock van onsen plicht te wesen, dat om de bevorderinghe, van een soo salutair, en heyligh werck, wy daer op promptelijken, en sonder eenig verlies van tijt antwoorden. Naer dat wy dan alvoorens aen uwe Majst. betuygt hebben, de besondere satisfactie, de welcke ons geeft, en d'eere, ende de civiliteyt, die sijne Majest. ons doet, met ons te doen verstaen, dat de selfde wel wilt, dat de Negotiatie die souden moeten geschieden om de Vrede, ghescheide binnen het Lantschap deses Staets. Wy sullen seggen, dat wy by onse Geallieerde met applicatie sullen arbeyden, ten eynde sy dese Propositien aggreeren, waer van wy verhoopen, dat uwe Majest. wel haest sal geadverteert sijn, door den middel van de correspondentie, de welcke mijn Heeren d'Ambassadeurs Mediateurs, binnen Parijs hebben, gelijck dat van onse sijde, wy huyden aen de Ministers, de welcke van onsen 't wegen, aen dat Hof aldaer sijn, ten dien effecte de noodige ordres geven. En overmits dat uwe Majest. voor ons wel gewilt heeft dese complaisance, ende behagen te hebben, en ons die eere te doen van sich te resolveren, om den Vrede te doen negotieeren, binnen het Territoir van dese Vereenigde Provintien. Wy sullen ons versekeren, dat de selve geen difficulteyt en sal maken sijne Ministers te senden, binnen *Maestricht*, *'s Hertogenbos*, of *Breda*, dat is te seggen, tot die van dese drie plaetsen, de welcke hem het meeste sal aggreeren, het welcke sal voltrecken om ons te persuaderen van de oprechtigheyt uwes Majests. en van de warachtige genegentheyt die de selve heeft tot de bevorderinge, en tot de voltreckinge van een so Christelijck werck, door alle soorten van rechtveerdige, en mogelijcke middelen.

delen. Wy oordeelen,dat de Steden,ende de plaetſen,die wy komen te noemen,ſeer commodieux, en bequaem daer toe ſijn, en ſelfs veel ſekerder, ſoo ter oorſake van hare gelegentheyt, als van hare Conſtitutie, en Guarniſoen, het welcke in tegendeel, den *Haghe* niet en zy, particulierlijck, door dien dat het is een plaetſe, de welcke van allen zyden open leyt, en by gevolge verſcheyde toe-vallen, en moeyelijcke ontmoetingen, voor de Perſoonen van de Miniſters der Koningen en Staten, met de welcke men is, ofte in misverſtant, ofte in Oorlogh, onderworpen; gelijck d'exempelen van de voorleden tijden t'onſer grooten leedtweſen hebben doen bekennen, ſonder dat d'authoriteyt van de Regeeringe,ofte van de Juſtitie de ſelfde heeft konnen voortkomen. Wy ſullen verhoopen, dat den goeden Godt door ſijn genade ſoodanige of diergelijcke moeyelijcke toevallen ſal af-keeren,de welcke buyten allen twijffel, een ſo goet werck ſouden ſtooren. En ook wanneer de wapenen weſende gepoſeert, en ter neder gheleyt, door de prompte beſtuytinge eenes goeden Vrede, en by ghevolge de gemoederen der Volckeren van d'een, en van d'ander ſijde van alle verbittertheyt ende animoſiteyt geneſen, wy niet meer en ſouden mogen bevreſen deſe fachieuſe reſcontres, maer weſende verloſt van de ghedachten die wy noch konnen inquiteren, en ons quellen; wy ſullen mogen, en konnen vryelijck en van goeder herten hier ontfangen de Miniſters van uwe Majeſt. en hem betuygen by ſijn ſelven, door de onſe, het gevoelen ende de erkenteniſſe de welcke wy hebben tot de waerdigheyt die uwe Maj. tot de bevorderinge van dit goet werck des Vredes ſal hebben toe-gebracht: Wy bidden Godt uwe Maj. te willen inſpireren, en aen alle de partijen die daer toe eenig dinck konnen contribueren, de gevoeglijckheden en de reſolutie tot ſoo een goet eynde noodigh, als mede oock tot het geene gerequireert ſal ſijn tot de continuatie,en tot de executie poinctueel van 't geene dat beſlooten ſal ſijn geweeſt: Ten eynde wy oorſaecke hebben Godt te bidden, met dies te meer yvers en affectie voor de proſperiteyt uwes Majeſts. en om ons te tekenen, *SIRE, &c.*

In den Hage den 24. Februarij 1667.

De STATEN.

Ende den Coning van Vranckrijk ſchreef aen de Heeren Staten Generael op 't ſelve ſubject deſe Miſſive:

SEer *weerde, en groote Vrienden, Geallieerde, en Geconfœdereerde.* Den Heer Puffendorf Secretaris van de Sweetſe Ambaſſade,heeft ons ter hant geſtelt de Copije van eenen Brief,welcken den Coningh van Groot Brittangien, den 10. deſes maents aen u gheſchreven heeft, dien ghy als nu ſult ontfanghen moeten hebben. Door welcken hy conſenteert, om de redenen, dewelcke daer by ſijn uyt-gedruckt, dat men den Vrede in den Hage tractere,en ſegt dat hy daer op gereſolveert heeft aldaer ſijn Ambaſſadeurs te ſenden, die haer aldaer ſouden bevinden, binnen 't eynde deſes maents. Midts dat gy hem een Paſpoort ſendet, tot haer lieden verſekertheyt. Wy ſijn ten uyterſten verblijt,te verſtaen,dat Godt, het herte van dien Coning gediſponeert heeft,om van ſijnen 't wegen te faciliteren, voor ſo veel als hy door die openinge gedaen heeft, de middelen, om tot een accomodement te komen, het welcke wy nu tegenwoordelijken, naer ſodanige groote avance, of vorderinge, ſeer wel willen verhoopen. En wy en ſouden dien Koning niet genoegſaem konnen prijſen,die wel ſien doet, dat hy door de ſwarigheden des Chriſtendoms, en van eene ſoo groote onnoodige bloet-ſtortinge, en conſumptie

ſumptie der Threſooren gemaeckt is. Nochtans niet te min, gelijck in alle groote ſaken, de voorſichtigheyt wilt, dat men ſoecke, of betrachte ſich te præcautioneren, tegens alle inconvenienten, dewelck men voorſiet te konnen arriveren. Wy hebben geconſidereert van deſe nominatie eener uwer Steden, dat het ſeer periculeus kan weſen, voor eenen populairen Staet, die ſich in Oorlog bevint, daer te ontfanghen voor beſlooten Vrede, om wat ſake dat het oock ſoude mogen weſen, de Miniſters van een Prince, met den welcken men noch in rupture zy : en particulierlijck, als den ſelvigen Staet andere Geallieerdens heeft, welcx intreſſen, door de ſelfde negotiatie oock moſten gemeſnageert weſen. Want ondertuſſchen dat den Vrede noch onſeker blijft, de tegenwoordigheyt, en actien van de voorſeyde Miniſters, konden groote gelegentheyt geven, aen alle ſoorten van Cabalen, om miſvertrouwentheden te ſayen, om diviſien, en ſcheuringhen te formeren, en alſo de Volcker en ſomtijts oock wel ſijn ſuceptibel, en ſmakelijck, van valſſe impreſſien en inbeeldingen, ſo wel als van waerachtige, het welck niet en arriveert in Monarchale, en Koninckl. Staten, alwaer ſich alles reguleert, en ſchickt na den wille des Princes. So hebben wy om die redenen, en verſcheyden andre, die wy onſen extraordinaren Ambaſſadeur, den Hr. d'Eſtrades gelaſt hebben, u t'expliqueren, geeſtimeert dat het niet moſt geconſenteert weſen, dat den Vrede getracteert wiert in eenighe uwer Steden, omtrent het welcke wy geen ander ooghmerck en hebben, als u eygen en grootſte goet, ſoo wel oock als die van onſe affaires, dewelcke daer mede ſoo gemengt ſijn, dat gy gene prejuditien en ſoude konnen ontfanghen, of wy ſouden wel haeſt, daer van den weerſlagh gevoelen. Wy wenſten dat gy daer op ons gevoelen ontfinckt, als komende uyt 't eenigſte principie, en beginſel onſer affectie, en ghelijck als gy doen ſoudet als eenes Vaders, die altijt in't viſier, en in 't geſicht hout het voordeel van ſijne Kinderen, en ſijn geintimeerde vereeninge met de ſelfde. Niet dat wy oordeelen willen, noch ſelfs ſuſpecteren, dat den Koningh van Groot Brittangien eenigh deſſeyn heeft, 't welck ſtreckt om ons te diviſeren, of te verdeelen, geloovende vaſtelijck ter contrarie, dat al ſijn geprocedeerde, is, ende in 't vervolgh ſeer oprecht, en ſinceer ſijn ſal. Maer wy hebben reden, en de plaets om te bevreeſen, in den cours, ende gelegentheyt eenes ſoo importante, en gewichtighe negotiatie, of dat ſijne beveelen niet altijt wel ſouden geexcuteert ſijn, ofte ſelfs dat ſijn Ambaſſadeurs denckende zijnen dienſt beter te doen, niet adherenteerde met te veel complaiſance, aen de ſuggeſſie, en ſuchts, van die dewelke gelooven, in de langſaemheyt deſes Oorlogs, eenigen intreſt te hebben. Ondertuſſchen om dit groot werck des Vredes, ſo nootſakelijck aen 't geheele Chriſtendom, niet van eenig moment te verſchuyven en manifeſtelijck te doen ſien, hoe veel wy ter herten hebben de herſtellinghe van de gemeene ruſte, en tranquiliteyt, als mede om te correſponderen met de ſelfde, ja veel grooter faciliteyt, tot en aen deſe avance, en vorderinge des Konings van Groot Brittangien na dat wy van d'andere ſijde hebben geconſidereert, dat hy hier wel heeft willen ſenden den Milord St. Albans, voorſien met een vol pouvoir, en macht, en ſelfs ſedert dit, dat hy den Hage genomineert heeft voor de plaets der vergadering, en dieshalven datter tegenwoordig geen queſtie meer is in deſe nominatie van eenige competentie, wegens de digniteyt of weerdigheyt. Wy declareren en verklaren, dat wy geern conſenteren, dat het Tractaet geſchiede binnen Douvres, het welcke binnen de Staten is des gemelden Konings, gelijck als hy altijt van u eendragende gedeſidereert heeft, en waer toe gy niet en hebt konnen de hant, of het conſent geven, ſo lange als wy ſouden gereſiſteert hebben, gelijck tegenwoordelijck en wy ter faveur des Vredes ons daer van relaſcheren, en te los

maken (gelijck gy siet) tot daer toe, om binnen Engelant selfs wel te willen gaen tracteren. Wat commoditeyt, dat gemelde Koning aldaer veel beter, en grooter, als wy, en onse Geallieerde mocht vinden, so ter oorsake van de nae by gelegentheyts sijnes Hofs, als van 't bewerp der Zee, aen welckx onsekerheden onse depesches gedueriglijken geexposeert sullen sijn. En schoon wy niet preciselijck en konnen seggen over d'intentien des Denemarcksen Konincx, den welcke ter causen van de verre af-gelegentheyt sijnder Staten, als noch niet en heeft konnen onderrecht geweest sijn, van 'tgeen datter passeert: d'Inclinatie, en genegentheyt nochtans, die wy sekerlijck weten, de welcke hy tot den Vrede heeft; doet ons advanceren om te seggen, dat wy ons beloove, dat hy van 't selfde sentiment, en gevoelen sal sijn, als wy, volgens den gantschen inhouden deses Briefs. Ondertusschen bidden wy Godt, dat hy u hebbe, seer weerde, en groote Vrienden, Geallieerden, en Geconfœdereerde, in sijn heylige en weerde bewaringhe. Geschreven tot Versaillis, den 25. dagh van February 1667.

Uwen goeden Vrient, Geallieerden, en Geconfœdereerden.

Was getekent *LOUIS.* En ondertekent de Lionne.

Het opschrift was: *Aen onse seer waerde, en groote Vrienden, Geallieerde, en Geconfœdereerde, de Heeren Staten Generael van de Vereenigde Provintien der Nederlanden.*

Den Coningh van Groot Brittangien resolveerden eyntelijck tot Breda zijne Ambassadeurs te senden/ en schreef aen hare Hoog Mog: ten dien eynde desen Brief:

HOOGE MOGENDE HEEREN,

Alhoewel wy niet voor gisteren ontfingen den uwen van den 27. der voorlede Maent, door handen van de Extraords. Ambassadeurs van Sweden, die by ons hart aen-gehouden hebben, ten eynde dat de Christenheydt niet gefrustreert werde van de Vrede, met te opiniatreren by de Plaetse alwaer die behoorde gehandelt te worden; hadden wy echter alvoorens verstaen, dat die van den Haeg uw niet en behaegde, en dat om redenen die ons ten hoogsten verset hebben, als of wy in de gezeyde nominatie eenig ander oogmerck souden gehad hebben, dan sulck een werck 't welck de Vrede met alle sekerheyt tot een goeden uytslach mocht brengen: En als men reflexie gemaeckt sal hebben, dat den Hage een plaetze is alwaer de Staten Generael hun ghewoonelijck verblijf hebben, alwaer uwe Raets-plegingen gehouden worden, en alwaer men by gevolge allerbest soude onderscheyden d'opregtheyt van onsen handel, sal men voorseker besluyten, dat het Tractaet in geen andre Plaetse met meerder expeditie en beter succes soude konnen gemaeckt worden: En al-hoe-wel wy om dese redenen daer op als noch souden konnen staen blijven, niet te min om aen U en al de Weerelt te verklaren, dat de formaliteyten, omstandigheden, of maniere van handelen by ons geen plaetse sullen hebben, om te beletten dat het Tractaet niet gemaeckt, ende geen meerder Christen Bloedt vergoten worde, met soo veel verlies en schade voor de Volckeren die in den Oorlogh zijn ingewickelt, zijn wy te vreden te senden den Baron Hollis, uyt onsen geheymen Raet, en den Heer Henry Coventry, uyt onse Camer van Delicten, na Breda, om in Handeling te treden met uwe Gedeputeerden, en de geene die'er sich van de geinteresseerde Partijen sullen laten vinden; Ende sullen die doen vertrecken soo haest als uwe Paspoorten tot versekertheyt der Schepen, welcke wy geschickt hebben tot het over-voeren vande Persoonen van onse gezeyde Ambassadeurs en hunne toerustinghe, sullen ghekomen

zijn:

zijn: Biddende Godt in verwachtinge de Herten der geener die in desen Oorlogh zijn ge, engageert, te raken met het selve gevoelen van Vrede, die 't Hem belieft heeft ons te geven, ten eynde het Tractaet een goede uytkomst gewinne. Geschreven te Withal den 18. *Maert* 1667. *Uwen wel goeden Vrient. Getekent,*

CHARLES R. *En lager,* ARLINGTON.

Eer alle dese wisselingen van Brieven/ en het verkiesen van Breda by al de strijdende Partijen was vast gestelt/ waren al over de 3. maenden verloopen; en om de tusschen-komende difficulteyten van d'een en d'ander/ begosten veele in Hollant en Engelant zwaermoedig te twijffelen/ of van dese Handelinge al yets goets komen mocht: En voorwaer dese Lieden hadden al reden / want den Somer was reeds voor de hant: Oock was de Provintie van Zeelandt van gevoelen: Dat de andere Provintien met het antwoorden aen den Koeingh van Groot Brittangien al wat te precipitant waren gheweest, invougen hare Provintie daer door naeulijcx had konnen op 't selve succes resolveren: Het voorstel van 's Hertogenbos, Maestricht, en Breda, approbeerden sy wel, maer niet d' absolute afwijsinghe van den Hage, veel min de redenen in ged: Brief influërende, &c. Want in den 12. Jarigen Treves had men de Spaense Ambassadeurs wel in den Haghe geadmitteert: Achtende het een eer datte Vrede-Handelinge selfs binnen hare Provintie mochte geschieden, en boden daer toe aen Middelburgh: Doch wilden haer in desen ten besten laten vinden, om soo noodig en Christelijck werck niet te retarderen; Selfs waeren te vreden indien voor Dovres by Engelant een andere plaetse wierde verkooren, ghenegen het selfde te accepteren. Vranckrijck was van gevoelen/ men behoorde Engelant de keure niet te geven/ en Dovres wierde aldaer voort gebracht/ om geen tijt te verliesen: Den Graef van St. Albans/ op wiens deen men altoos groote hoope had gehad/ wilde geen ordre tot de voorsz. Handelinghe/ als voor soo veel hy een Domestijcke van de Coninginne Moeder van Engelant was: Daer by quam/ wat Conditien men soude maken/ of yder soude behouden wat hy had/ of alles restitueren/ gelijck Pouleron/ Cormantijn/ Cabo Cors/ en Nieu Nederlant/ &c. Den Coning van Vranckrijck seyde oock eenmael op 't subject van dese Handelinge met seer grooten yver: Dat hy geen contentement en hadde soo lange aen hare Ho: Mog: geen contentement en wierde gegeven: Immers de voorslach van een stilstant van Wapenen op het tapijt ghebracht / wiert van deser zijde af-geslagen: En hoe onsmakelijck het onder de Bontgenoten was/ dat Engelant de Croon Denemarcken in dese Handelinghe hadde willen uyt sluyten/ is genoeg kennelijck: Men hoorden oock dagelijcx veele active woorden in Vranckrijck/ selfs als had de Britse Majest. doen seggen en schrijven: Dat geen ongeluck, hoe groot het mochte sijn, hem noch lijden noch doen dragen soude de onwaerdigheyt, om elders als in den Hage mette Staten te tracteren, &c. Maer Breda nu vast gestelt/ en alle de Bontgenoten vernoeght zijnde op die Plaets/ dede den Coning van Vranckrijk hare Ho: Mo: Ambassadeur van Beuningen roepen / en voegden hem met ernstighe woorden toe: Dat hy in conformité van zijne ordres, die hy aen den Heer d'Estrades zijn Gesant in den Hage gaf, den selve hadde gelast oock een wel particuliere rekeninge te geven aen de H: Staten van alle 't geene zijne Majest. gesegt hadde, &c. En den Coning van Groot Brittangen sont aen hare Ho: Mo: dese Missive:

Aen

Aen de Hooge ende Mogende Heeren, onse goede Vrienden ende Geallieerden, de Staten Generael der Vereenigde Nederlandtze Provintien.

HOoge ende Mogende Heeren, onse goede Vrienden ende Geallieerden: *Uwen Brief van den 7. deser loopende Maent, geaccompagneert met de noodige Passepoorten voor onse Ambassadeurs, hebben wy ontfangen met de selve affectie en civiliteyt, die gy hebt betuygt in de selve te schrijven; en sullen wy trachten te doen blijcken de realiteyt van onse gheneegentheydt tot de Vrede, en onse afkeer tot de vergietinge van 't Christen Bloet; Sulcx wy oock sullen bevestigen door 't beleyt en comportementen van onse geseyde Ambassadeurs in de Handeling, die voor handen is: Wy sullen niet meer twijffelen aen uw ghelijcke dispositie tot de herstellinge van een goeden Vrede tusschen ons, die lang sal konnen duyren, en tot bewijs sullen wy dese occasie nemen om uw te verklaren, dat wy de alternative, die gy voor-geslagen hebt, accepteren, te weten, dat yder partije sal blijven in de possessie van al 't geene dat van d'een en d'andere zijde, staende in desen Oorlog, is verovert; 't Welck zijnde præliminariter veraccordeert, sullen wy onse ghezeyde Ambassadeurs gelasten in 't tegenwoordige Tractaet omtrent alle andere dingen, te procederen op 't fundament van 't geene 't welcke in den Jare* 1662. *tusschen ons ghemaeckt en gheslooten is geweest: En overmits gy uwe begeerten beleefdelijck hebt uyt-gedruckt, ten eynde om te wesen geadverteert van den dach dat onse geseyde Ambassadeurs van hier sullen vertrecken, en van de plaets van hare eerste aenkomste, seggen wy, dat sy (met Godts hulpe) Maendag den* 2. *May hun op wegh sullen begeven, en daer na hun t' uwaerts, soo veel sulckx de tijt sal willen toe-laten, spoedigen, sy sullen de route nemen van Vlissinghen, alwaer wy begeeren (volgens d'aenbiedinge die gy gedaen hebt) de Jachten en andere noodighe Vaertuygen gereet zijn, om onse gezeyde Ambassadeurs, haer gevolg, en toerustinge, mette meeste spoet naer Breda over te voeren, op dat geen tijdt worde verlooren: Waer op wy Godt bidden dat Hy U hebbe (Ho: Mo: Heeren, onse goede Vrienden en Geallieerden) in Zijne Heylige en waerde bewaring: Geschreven tot Withal desen* 12. *April* 1667.

Uw goeden Vrient. *Getekent*, CAREL R. *Lager*, G. MORICE.

Den 18. Januarij te vooren was den Coningh mette Kroon op 't Hooft in 't Parlament gekomen, dede het selfde op na volgende Aenspraeck schepden:

M*Yne Heeren ende Edellieden: Ick heb tegenwoordig uwe Geschriften gepasseert, en hoopte datter noch andere souden gereet zijn om te passeeren: Ick en kan niet vergeten, dat weynig dagen na u t'samen-komen in September de beyde Huysen my hebben gepresenteert hare stemme en verklaringe, om my te sullen geven een onderstant van penningen, geproportioneert na den eysch van mijne saken; Het betrouwen hier op, dede my voor af verschieten dat kleyn gedeelte van mijne Inkomsten, 't welck noch niet en was aen-geleyt tot betalinge van 't Zee-Volck, ende mijn credijt is verder gegaen dan ick reden had le te dencken dat het doen soude, maer het is tegenwoordig ten eynde: Dit is den eersten dagh dat ick van eenig gelt hebbe gehoort, tot een hulp-middel, zijnde den* 18. *January, en hoe hoog sulcx beloopen sal, dat weet Godt, en wat tijt ick hebbe tot de noodige preparatien te maken om sulcke* 3. *Vyanden als ick hebbe tegen te gaen, dat kont gy genoegsaem oordeelen: Ende ick moet u seggen, dat wat geruchten daer souden mogen loopen, soo en ben ick nochtans in geene Handelinge van Tractaten besich: Maer door de genade Godts, soo en wil ick my selven noch u niet over geven sonder te doen 't geene in mijn vermogen leyt tot mijnder*

der en uwer beschermінge :'t Is hoog tijt voor u om uwe belofte goet te maken ; en 't is hoog tijt voor u in 't Lant te wesen, so wel om gelt te lichten als om dat de Heeren Luytenanten en Vice-Luytenanten tegen 't onheyl van die oproerige geesten mogen waken, die besig zijn om de gemeene Vrede te verstooren : Waer omme ick geresolveert hebbe een eynde te maken van dese Sessie, op Maendag naestkomende binnen 8. dagen ; Voor welcken tijt ick u bidde alles gereet te maken wat ick sal dienen af te doen : Ick en ben niet genegen te klagen dat gy met my onvriendelijck gehandelt hebt in een Geschrifte, 't welck ick nu hebbe gepasseert, waer inne gy een grooter mis-trouwen van my hebt geopenbaert, als ick verdient hebbe: Ick en pretendere niet sonder swackheden te wesen, maer ick en hebbe mijn woort t'uwen regarde noyt gebroken ; En indien ick my selven niet en vleye, soo en heeft de Natie noyt minder oorsake gehad om te klagen over beswaernissen, of de minste ongerechtigheyt, of onderdruckingen als sy dese 7. Iaren geduyrende gehad heeft, t'zedert dat het Godt belieft heeft my u te herstellen ; soo soude ick my verblijden op gelijcke wijse bejegent te worden.

Den Orateur van 't Lager-Huys Eduard Turner, antwoorde daer op aldus:

Met believen van Uwe Majesteyt:

ZEdert dat de twee Parlaments-Huysen door uwe Majests. bevel zijn vergadert/ soo hebben de selve met groote sorgvuldigheyt overwogen den Staet van 't Rijck: Zy vinden uwe Majest. geengageert in een en scherpen en kostelijcken Oorlog/ bestreden door machtige Princen en Staten/ die tegen ons gevoegt zijn/ sy sien met groote droefheyt het meeste gedeelte van uwe Hooft-Stadt tot asse verbrant ; dit zijn zware besoeckinghen voor 't Rijck/ alleenlijck bequaem voor het advijs van een getrou Parlament ; Maer Sire/ de saken nader overweghende/ soo hebben wy ondervonden/ dat ons Politijck lichaem in teering vervallen is ; onse schatten die de zenuwen van den Oorlogh zijn/ en de banden van Vrede/ zijn seer uyt-geput ; de groote hulp-middelen/ uwe Majest. toe-gevoegt tot onderhout van den Oorlogh/ en zijn maer gelijck het bloet in zijnen omloop/ 't welck weder om keert om alle de deelen te voeden ; waer van Jaerlijcx een groot gedeelte na Vranckrijck over-gevoert wert om Apen en Paeuwen weder om t' huys te brengen/ en de beste retouren en zijn maer overvloedigheden en ydelheden ; weshalven wy uwe Majests. tijdig en genadig Placcaet het toekomende vervlieghen van dese Geesten sullen voor komen: Wy zijn mede van alle de Quartieren des Koninckrijcx ontstelt geworden/ door de baldadigheden der Paepse Priesters en Jesuijten/ de welcke door haer groot getal en stout schrijven alle de Weerelt te kennen geven dat sy een vollen Ougst alhier in Engelant verwachten : Maer u Majest. by zijn genadige antwoort/ op het versoeck van beyde de Huysen/ u bevel aen alle de Officieren en Soldaten/ in u Majsts. dienst/ om den Eed van getrouwigheyt en souverainiteyt te doen/ mitsgaders u Placcaet/ om uyt dese Natie te doen vertrecken alle Priesters en Jesuijten/ hebben ten meesten deele onse vreese in desen weg genomen : Wanneer het uwe Maj. in 't begin van de Sessie des Parlaments belieft heeft ons aen te spreken / hebt ons belast de beste middelen uyt te vinden/ om den Oorlog tot de minste last des Volcx te voeren/ so hebben de Ridders/ Stedelingen en Burgers van 't Huys der Gemeente/ in 't Parlament sich selven serieuselijck begeven/ tot overweginge van die materie ; Zy hebben spoedighlijck geresolveert/ een hulp-middel voor u Maj. over een komende met uwen Staet/ en sulcx 1800000. pont : Dan het heeft veel van haren tijt weg ghesleept om dit hulp-middel soodanig op te leggen/ dat het geenen last mochte schijnen te wesen/ vermits een kleyn gewicht altoos op een schouder leggende/ ten lesten ongemackelijck valt/ maer somtijts op d'andere schouder geschoven wesende/ soo brengt het eenige verlichtinge by : Het meeste gedeelte der taxatien dese 26. Jaren herwaerts ghelicht/ zijn gelecht op onse Landen/ 't welck ons heeft doen wenschen om de selve wat ruste te geven ; en hebben wy dien volgende een Geschrifte op-geset/ waer by wy in-gebracht hebben alle soorten van Persoonen/ Professien/ en personele staten/ om uwe Majesteyt te assisteren/ en de Lant-taxatie te verlichten : Multorem manibus grande levatur onus. dat is/ veel handen maken den last licht ; wy hoopen dat dit geschrift spoedighlijck sal in-brengen een considerable somma van contante penningen/ voor den tegenwoordigen dienst van u Maj: Wy hebben mede sorge gedragē voor 't supplement van 't restant der 1800000 pont/ door een ander geschrift/ voor als noch onder ons berustende/ 't welck in korten tijt gereet sal wesen om u Maj. gepresenteert te worden : Ende om uwe Majs. goede Onderdanen vermogender te maken tot betalinge deser verscheydene hulp-middelen/ en met blymoedigheydt u Majs. toekomende nootwendigheden te suppleren/ soo hebben wy noodig geacht een verhinderinghe uyt de weegh te doen/

zijnde het oneyndelijck getal van buytenlants Vee/ 't welck dagelijcx in-gevoert wierde/ onſe Marckt en overkropten/ en de prijſen dede dalen/ ſoo wel van onſe Inlantſe Beeſten als van onſe Landen; weſhalven wy in geſchrifte hebben op-geſet/ verbiedende het in-brengen van alle buytenlantſe Beeſten voor 7 Jaren: Wy bevinden dat uwe Majs. Munte niet ſoo wel en wort geemployeert als voor deſen/ waer van de reden is/ dat de hant-gelden en gagien van de Officieren en Werckluyden ten deele betaelt wort den uytter allooy 't welck men derwaerts brenght om ghemunt te worden/ en wat daer aen mancqueert wort door u Maj. voldaen; Waer omme wy tot verlichtinge van u Maj. en van die geene die eenig Silver of alloy ſullen in-brengen om gemunt te worden/ een ander middel hebben ghevonden/ by een Impoſitie op Wijnen/ Brandewijnen/ en Appeldranck/ van eenige plaetſen van buyten in gebragt. Hebbende tegenwoordig u Maj. dit kort Rapport gedaen/ ſo ſullen wy met uwe permiſſie weder keeren tot het op-maken der geſchriften die noch onder ons beruſten: En wy hoopen de ſelve ſoodanig te eyndigen/ tot u Majeſts. vergenoeginghe/ dat alle u Majeſts. Vijanden/ ſoo wel t'huys als buyten/ ſullen ſien ende voelen 't gevolch van deſe gezegende over-een-kominge/ tuſſchen onſen ghenadigen Koning ende zijn getrouwe Parlament.

Het Parlament en ſcheyden doen noch niet den naeſten Maendagh daer aen/ hebbende een Acte gemaeckt om door Poliſen oft anderſints gelt te lichten tot den tegenwoordighen Oorlogh: En men verboot oock geen Beeſtael uyt Yrlant in Engelant te brengen; Gelijck mede Vis by vreemde gevangen: En tegens de Hooglanders en andere Robers/ ſterckte men de Schotſe Fronteyren meerder. De Yren bedroeft / vreeſden de Franſen/ die tot Breſt met 35. Schepen ſcheenen erghens te willen landen. Doen quamen te Withal Mr. Koper/ en Sr. Peter / Afgeſanten van Engelant na Portugael/ om die Koning over zijn Huwlijck met Madame d'Aumale te congratuleren/ zijnde in die Ceremonien niet voor gevallen/ als datten Coning van Portugal ſiende de Enghelſe Kleeren ſoo verandert by die ſy te vooren plachten te draghen/ vraegde/ wat toch de oorſaeck van 'tſelfde was? De Afgeſanten antwoorden: Dat ſulcx was geſchiet ter oorſake van de laetſte factie in Engelant: Waer op / volgens 't rapport deſer Geſanten/ zijne Majeſt. van Portugael met alle die van zijn Hof mede ſoodanigen habijt aen. Den Grave Sandwits had doe over de Koophandel tuſſchen Engelant en Spangien te Madrid een Tractaet getroffen. Prins Robbert in het eerſte tramponeren van zijn Hooft/ niet diep genoeg geeffectueert/ wiert 't ſelve in deſe maent herdat/ en loſte meer als een Once quade Etter/ na welcken tijt hy wel ſliep/ en alles met hem nae wenſch af liep: Hy exerceerde hem in zijn Logement/ en had onder andere curieuſiteyten een Inſtrument laten maecken/ alwaer de Chirurgijns hare moeyten deden/ om hem op 't ſelfde te dreſſeren; 't gunt hy met ſo grooten geluck dede als by yemant onder haer oyt was gepractiſeert geweeſt.

Onverwacht quam uyt Braſilien in Normandyen tijdinge van de uyt-geloopen 10. Franſſe Schepen na Madagaſcar gheſchickt/ en die men noemde te zijn van de Franſſe Ooſt-Indiſe Delphinſe Compagnie/ daer op den Heer Caron voor Raet was mede gegaen/ datte ſelve omtrent Cape de Bone Eſperance door een Orcaen aen-ghetaſt/ waren ghedreven en genootſaeckt de Kuſt van Braſilien aen te doen/ ſoodanich gedevaliſeert/ dat onder hare Officieren een diſpuyt ontſtont/ of men al of niet na het calefateren der Schepen de reys ſoude vervorderen: Immers daer wiert advijs na Vranckrijck van hare geſtalte geſonden. In America ſaten de Franſe en Engelſe doe malkander dapper in 't hair/ de ruyme Zee-kuſt/ en byna alle Plaetſen waren in Oorlog; de

Engelſe

Engelse plonderden met 38. so groote en kleyne Schepen alle 't Lant in Marikaibo/ smeten in de Provintie Guatimalo een Fort om ver / sy plonderden de Stadt Madagata/ en kregen tot buyt 360000. stucken van achten/en veel Indigo en Taback/ en verbranden oock 6. a 7. Vlecken dieper in 't Lant boven gem: Stadt ghelegen : Sy beroofden oock de Colonie van Apecawata/ Sinamarey/ (40. mylen van Surinam) ooch Chapau/ treckenende al d' Indianen op : Van de Hollanders joegen haer weder uyt Arewacaes/ vallende op de Chareebans/ aen den ingang van Necanta : De Fransen van Martenico beroofden d' Engelsen in Visseheke en Bauroома / wegh voerende veele Negros en schoonen buyt : Waer na d' Enghelse 't Fort in Sinamary vechtender-hant in namen/ daer 7. Francoisen in doot bleven/en neffens 50. oock haren Gouverneur Noël gevangen wierden; dan 12. man ontliepen ; d'Engelsen verbranden al de Plantagien daer omher/ en demoliceerden 't Fort/ weg voerende na Surinam in twee Sloepen al den buyt/ en de Franse gevangens en Artillerye : Namen en demolieerden daer nae noch 2. Frontuyr-Forten in Arewacaes/ smijtende Mannen/ Vrouwen/ en Kinderen daer in doot/also sy haer lustig hadden gedefendeert : Maer dit gelach hebben sy daer na heftigh weder moeten betalen. 't Hof te Withal kreegh doe slecht advijs van Bantam: En wat wonder wast dat alles over ent stont/de Staert-sterren hadden 't belooft : Den Hemel liecht noyt, de dreygementen van straffen waeyen met geen Somerbuy over. Binnen Ispahan/ 't Hof en de Hooft-stadt van Persien/ quam deser dagen een Ambassadeur van den Grooten Mogol/ die sich liet noemen/ Coningh van de geheele Weerelt ; En uyt dien hoofde quam hy eysschen van de Persiaense Majest. de restitutie van Candahar en Culibezar/of by weygeringe wilde hy die mette Wapenen halen ; maer hy wierde in plaetse van dien tot spot achterwaerts op een magher Paert geset / en soo ter Poorten uyt na zijn Meester den grootspreker tuys gesonden: Men sach doe aen 't gem: Persiaense Hof/ Engelse/ Franse/ en Nederlantse Dienaers/ elck om hare Natie in den Koophandel op dat Rijck voor den andren te favoriseren : Maer den Coning als een wijs Heer/ ontfong haer alle / en hy ontfong de Geschencken / sonder dat oock yemant oorsaeck had tot klagen.

't Nieu-Jaer dede Langedock oock een tempeest voelen/ waer door de lage Landen aldaer tusschen de Kotsen gheleghen/ met veele arme Menschen zyn onder gheloopen / verdroncken/en neffens de gegaerde Schuyren en 't Zaet reeds in der Aerden/vernielt: Dit stormen voelde Vranckrijck: Op de Kusten van Napels bleven doe door boos weder seer veele Koopvaerdy-schepen. Daer legt 18 mijltjes van Syracouse een Stad Sciorthino/ behoorende den Prins de Cessaro en den Marquis Seristino van Gaëtta / aen de zyde van een seer hoogen Berg van steenachtigen aert/ die eensdeels over dese Stadt was hangende ; 't gebeurde den 17. Novemb. 1666. so de Priester in de Kerck de Misse dede/en veel Volck eer devotie was/gem: Berg op de Stadt is gevallen/ruynerende over de 100. Huysen/ daer bleven doodt by de 500. Menschen/ behalvens groote meenigte die in Kelders en Holen haer noch eenige dagen daer na lieten hooren/ om hulp krijtende/ waer van eenige met ter grootste gevaer uyt ghehaelt/ maer de andere in hare ellende hebben moeten sterven/ hoewel men

hun genoegsaem konde hooren: Diergelycke onheylen hoorde men oock zuydelycker aen. Arabia was al vreesselyck den 22 Septemb. door Aertbevinge ettelycke dagen aen-ghetast geweest; men segt/ dat out Ninive heeft geschut als wilde het versincken; dat 5. Vlecken waren versoncken/en in de 40. Dorpen en Gehuchten geruyneert/ de Bergen zyn verstoven/ en als molsem opgevlogen: Welcke Aertbevingen oock ten deele in Palestynen is gevoelt: Wy swygen noch van Ragousa/ daer af hier nae. Tot Gennes in Vranckryck was den Aerts-bisschop van die Stadt doe seer spoockende met een Dochter Maria Therese Roncoin genaemt/32. Jaren out/die onder 't wesen van Heyligheyt/ haer devotie plegende/ seyde/ veelmalen door den Geest op-getogen gheweest te zyn/ en vervolgens in veele weken geen voedsel en hadde genuttigt; sy wiert sieck/ en de Magistraet sont Sr. Bandinelli Sacli om haer te assisteren/ onaengesien die dese Dochter had gedreygt met haer in 't Klooster te sullen doen steken/ of onder de Inquisitie te brengen/ om haer te examineren; Dan 't geluckte dat sy in een raserny kort daer na storf/ echter niet sonder hoope van Zaligheyt/ als wel geleeft hebbende/ dan zwack van Herssenen zynde; maer noch vā sinnē niet als die die haer mette Inquisitie quam dreygē. Doemaels was veel spuls in Poictiers/ also 's Conings Lt. Generael te Isodun de Gereform. Kerck wilde neer smyten; Daer waren wel 3000. van de Religie die sulcx tegen stonden/so was hy te zwak: Daer na quam den Intendent Baratin van Poictiers met veel Roomse/en smeten dito Kerck als een Romeyns stuck in twee uren ter neder/ den Graef van Pardillan hielp hem tot dit feyt: En trocken doe na de Burgt van Couhe-vebaek/ alwaerse op diergelycke manier mede een Gereformeerde Kerck ter neder wierpen.

La se tournent les Loix, ou veulent les Rois.

Op de hoop van Vrede tusschen Engelant en Nederlant/ viel in Vranckryck den In-koop van Wynen tot over de 16000. Vaeten/ die met neutrale vremde Schepen en Lorrendraeyers 't Canael door/ hun in de Noorder Gewesten versprey den. Men hoopte als noch by dese Lien/ om mette Poepen alleen de See te gebruycken/ dat den Vrede achter blyven sou: Gelyck oock veele Vlamingen en Brabanders/ geintereseerde aen de See-vaert van Oostende en Brugge deden: En hare blintheyt dede haer niet sien dattet onchristlyck was zyn gebuyr yets quaets te wenschen/ selfs en beoogden sy niet wat den Hemel voor gespelt had door Cometen/ en dat Vranckryck hare Landen pretenderende/ oorsaeck had 't Spaense Nederlant den Oorlogh aen te doen/ en sulcks met d'aensienlyckste Macht van geheel Europa/wiens Majesteyts Tesaurier Bretilliac in dese Maent rekening doende van 't Jaer 1665./ bedroeg zyn ontfang 79. millioenen/ waer van hy by remboursement 31 millioenen aen den Koning hadde goet gedaen/blyvende de rest tot onderhout van 80000. Mannen/ 's Rycks Fortefìcatien/ Artillerye/ en den op-bouw van Schepen/ alles competerende den Allerchristelyckten Coning.

Hare Ho: Mo: Ambassadeur te Stocholm de Heer Ysbrants vertrock dese tyt uyt Sweden na huys/ hoewel tot neutraliteyt/daer toe men in den Oorlog tusschen Engelant en desen Staet/ Sweden pooghde te brenghen/ niets dien

aengaende

aengaende opereerde: Dan wel dat die Kroon den Graef van * Dona gelijck geschiede/ eerst tijts nae Hollandt soude af senden/ om door Mediatie veel lie-ver dese strijdende Partijen te bevredigen/ 't welck sy oock naest Godt seer lof-felijck met grooten yver en succes hebben uyt-gevoert: Den Heer Ysbrants van toog over Hamburgh na den Haghe/ daer de Coninginne Christina van Sweden hadde aen-gestelt een heerlijcke Comœdie/genaemt het verloste Je-rusalem/ 't welck hier nae sal volghen. Het Ys en de koude was doenmaels soo groot in dese Gewesten/ dat onder anderen de groote en kleyne Belt toe vroozen: Daer waren by de 80. Passagiers in de groote Belt/ welcke uytte noort quamen en na Hamburg wilden/op een onnosel Eylandeken de Spreer bevroozen/ daer maer een kleyn Hutteken staet; ick geloove datse met Adam en Eva uytten Paradijse gejaeght/ aldaer in groote armoede teghens danck Huys gehouden hebben. Twee Sweetse Schepen/ de Paerle met Yser/ en St. Anteunis met Pot-as wierden los van 't Ys door-sneden/ dat vreemt om sien was. In Sweden en andre Noortse Landen had de Sneeu so veel Huy-sen overstolpt/ en de Lantwegen bedeckt/datse onkenbaer waren/niet anders dan voorby hooge Sneeu-klippen reysende. In dese tijt sag men veele Ge-schriften en contradictien in Frans en Duyts voort komen/ dienende tot we-derlegginge van de beschuldingen die Engelant de Kroon van Denemarcken had aen-gedaen in desselfs Declaratie (verhat in 't 17. Deel folio 179.): En men was selfs in Holsteyn over die aenwijsinghen seer animeus tot ver-antwoorden/ waer over de Boeren seyden: Wir haben der Danise Declaration von der Kantzel gehoret.

In Oostenrijck sach men met diepen indruck der Turcken door de winst van Nieuhuysel/ gedurig de Fronturen niet alleen in onrust/ maer Seven-bergen met so veel millioenen Christenen nu onder slavernye der Zarazijnen/ was en wiert een bruch van ghevaer voor de twee Coninckrijcken Hongaryen en Poolen/ beyde in oude Eeuwen twee dappere Pijlaren van Christenrijck/ maer nu af-gefoolt/ in so ellendigen stant/ dat sy in der daet waerdiger waren om beschreyt en geholpen/ al tot een onderstut van Europa tegens d'Ongelo-vige ghebruyckt te werden: De Joden een avaricieus Volck/ over en weder gaende om hare schacherye te drijven/ hebben in desen de Turcken niet weynig tot voordeel der Zarazijnen gestreckt/ ten minsten onder den naem van Key-sers de Spion speelende/en mette Turcken tegens 't Geloove in Jesum Christum

* *Men had goede hoope op de groote affectie der Heeren Sweetse Gesanten Appelboom, Fleming, en Cojet, als Heeren van seer goede Policye, en die wel beseffende datten Oorlog tusschen Engelandt en Nederlant neffens de geheele Weerelt, oock het koude Sweden seer schadelijck was: En voorwaer wy seggen, datte Sweetse Ministers haer tusschen de strij-dende Partijen seer loffelijck hebben ghedragen; Hoewel den Heer Cojet, en daer nae den Heer Fleming te Breda, na gewenschte officien tot harer eeuwigher Memorie, korts na den anderen zijn overleden; Een Vaersje in 't Latijn op den noch levenden Graef van Dona wierde gemaeckt, seer applicabel over desen soo gewenschten Vrede:*

Comes de Dona,
Non adfert Dona,
Sed dicit Dona:
Et Dona nobis Pacem.

onsen Heylant in spannende/deden dese Fielen (gelijk eertijts de valse Schrift-geleerden tegens onsen Zaligmaker selfs) geen kleyne schade aen de Christen Kercke: Zy Joden om credijt te vinden/ vereerden doenmaels aen de nieuwe Keyserinne een Silvere Becken/ waer in gemaeckt stont een Kint van silver/ wegende 28. marck / en gemaeckt door de braefste Constenaers van Neurenberg. Onderwijl * danste men noch te Weenen van vreugde over 't leste Huwlijck/ en men geloofde daer en te Roomen/ dat Vranckrijck onder pretext van Douägiere op Nederlant/ geensints ijsere Hantschoenen tegens een Weduwe en Weeskens soude aen nemen/ soo waren de Coninginne van Spangien/ en haer Soontje/ als zijnde den pretendent den Allerchristelijckste Coning van Europa: Soodanighe Sermoenen deden de Papen in de grootste Kercken/ dan met weynig credit onder de Politijcken.

Poolen gedreyght van Turcken en Christenen/ resolveerden den Man die wel eer Vice-Canceller was geweest/ Hieronimus Radzieuzky in Ambassade te senden na Constantinopolen te senden: Wy en weten niet of het was om datte Poolse Boeren hem soo haette/ welcke zeyden/ dat hy der Sweden Leytsman was ghewee st en aenrader onlangs in Poolen in te vallen/ quyt te maken/ of datter yets schuylde 'tgeen men tusschen de gardijnen smoort: Immers hy Radzieuzky stelde sich prachtigh toe/ mede nemende een Capellaen/ een Lijf-Medicus/ een Apoteker/ en een Secretaris/ en by de 30. Cavaliers neffens kostelijcke Kléderen / en 36. Edellieden Kinderen in root Laken met silvere boorden/ de Trompetters met silvere Trompetten/ neffens een Lutenant met 40. Heyducken in Engels Laken met silvere Knopen/ de Pages/ de Pijpers/ oock Hovelingen/ die te Paerde/ maer den Adel in Carotsen reden; soo dat dese Ambassade wel in 1000. Menschen/ en 100. Wagenen bestondt/ behalven die te Paerde reden ongerekent: Hy vertrock van Dantzich den 9. Februarij op Elbingh en Warzau; Hy had voor 5000. gl. Hollants Laken tot Dantzich doen koopen / en veel Silvere Kroesen/ en Chinese Cabinetten/ om aen de Porta van Constantinopolen te presenteren: Dese Ambassade scheen te meer hoogmoedig / vermits uyt krachte van dat niet alleen den Coning van Persien metten Turckschen Keyser een Treves voor 8. Jaeren hadde getroffen/ waer in de Tartaren geconstringeert waeren omme geduerig voor de Persianen tegens de Turcken op te sitten: Maer 't was oock gewis datte Turckse Keyser de Cosacken tot zijne devotie hebbende/ metten aenvang deses Jaers in de Ukranie in vallende / over de 3000. Christenen in slavernye weg voerden: En de Turcken brachtent soo verre dat selfs de Wallachers en Moldawers/ die wel eer tot devotie des Christenheyts plachten te wesen/ nu selfs den Oorlogh aen Poolen declareerden/ en daer toe stieten oock de Hospodaren/ een brutael Volck; die als de Poolen haer meenden te achtervolghen/ haer metten roof en wegh gevoerde Christenen in hoolen en gegraven kuylen onder de Aerde verschoolen/ en weder als een blixem onverwacht om een roof de Nagebuyren overvielen: De Coninginne van Poolen had mede in desen tijt dit ongeluck/ dat verscheyde Poolse Heeren haer aenwreven de schult van de inval der Tartaren en Cosacken/ en wegvoeringe der Christenen/ 't welck sy

* Onder 't geroep van vivat Leopoldus & Margareta.

sy soodanigh na haer troch/ datse geen lust meer tot leven schepte/ en wel haest dit Aertse Coninckrijck op gaf. Selfs Lubomirzky den ouden Poolse Velt-Heer/ was den 6. deser tot Breslau in Silesien overleden in een Slaepsieckte en beroertheyt/ by afwesentheyt zijner Gemalinne ende Soon: Hy recommandeerde seer / dat zijne Kinderen toch niet en wilden aen-spannen met die haer tegens de Poolse Kroon wilden ophitsen: Hy wiert gelegt op een Bedde van Staet/ en van veele gesien; 't selve waren Phrygise Tapijten/ seer kostelijck van gout geborduyrt; En lach aen zijn rechter hant den verguldden aenwijsende Scepter/ en ter lincker den Koninckl. Velt-Marschalckx-Gebiet-Stock/ van Ebbenhout/en veele Gesteenten verciert/ om de selve waren twee in-gheerolde Brieven / waer in stonden / S. T. / betekenende den Naem van Sigismundus Tertius, Polonorum Regis: En aen zijn Voeten sag men een Persis Swaert/wiens Hant-gevest van Silver en Gesteenten was / een weynig lager dan de voeten lach des Hertoghs Scharlaken rooden Hoet/ geboort met witte Bonte Vellen / boven was een Hemel van goude Tapijten / en daer rondsom stonden de Flambeauwen in silvere Candelaren te blincken; En op die manier is dien ouden Heer ten Grave geset.

FEBRUARIUS 1667.

DEn 11. Februarij wiert Dr. Mackdowel zijn Sententie van de Rolle in den Hage af-gelesen/en wiert gecondemneert in een eeuwig bannissement uyt Hollant/ West-Vrieslant/ Zeelant/ en Utrecht/ en voldoening van de onkosten tot taxatie van den Hove / om dat hy tegens 't Placcaet van de Heeren Staten de gelegentheyt van 's Lants Vloot door Missive den Vyant had te kennen gegeven. Lut. Coll. Copes/ als Commissaris by den Bisschop van Munster geresideert hebbende/ gaf den 14. deser aen hare Ho: Mog: 't volgende rapoort over:

DEn 23. Augusti 1666. zijnde verschreven uyt Wesel op den Haghe te komen/ op een tractement van 15. gulden 's daegs/ is na ghedanen Eed tegen giften en gaven/ en ontfangh van zijne Instructie neffens verscheyden Tractaten/en Alliantien/ den 10. Augusti vertrocken/en den 14. tot Wesel gekomen/ zijne equipagie in-gherecht/ en den 16. in 't Stift Munster in-getreden/ begroetende den Heer Grave van Velen/ als een der voornaemste Leden van dien/ ende na gedane compliment met veel eere ten respect van u Ho: Mo: ontfangen en gedemitteert: Den 18. tot Reinen op d'Emse gekomen / van daer zijne Furstel. Doorl. van zyn arrivement ghedient/ is den 20. Augusti ten elf uren ter Audientie geadmitteert/en zijn Credentialen over-gelevert/ en na afleggingе der Curialen ter Tafel en Maeltijt geleyt/en met betuyginge van alle eer en affectie van zijne Furst. Doorl. bejegent geworden: En so van Reinen tot Bentlagen dikmaels zijnde ter Audientie en Maeltijt op-gehaelt/heeft volgens u Ho: Mog: aenschrijvens geremonstreert de foulen door den Oversten Berenze in de Heerlijckheyt Ham/ toe-behoorende de Heer Baron de Pallant/ gepleegt/ welcke klachten den Oversten zijn toe-ghestelt/ met belofte van goet recht te sullen doen: Zijn Furstel. Doorl. seyde dat 3 Huyslupden tot Wesel tegens Tractaet gevanckelijck gehouden wierden/ en dat voor de Trouppes van Lunenburgh door 't Stift Munster passagie aen hem versocht was/ maeckte 't Sweetse Leger seer groot/ en datte Stad Bremen vol onlusten en oneenigheyt was: De volgende dagen heb ick met visiten te geven aen de Heeren Prelaten en Furstel. Ministers/ hen versekerende van haer Ho: Mo: goede intentie en genegentheyt tot Vrede: Oock by den Gouverneur van Munster versocht de relaxatie van eenighe Officieren van desen Staet by retorsie tegens de Weselse Boeren aen-gehouden/en hebbe hier van haer Ho: Mo: by Missive kennisse gegeven/ als mede van de constitutie der Munsterse Volckeren/ Fortificatien der

Steden.

Steden aldaer/ de aenstaende Vergaderinge tot den Lantdagh/ en wat uyt Bremen/ als mede uyt het Sweetse Leger tot mijne kennisse quam: Oock hare Ho: Mog: genotificeert de klachte die den Heer Bisschop voerde tegens den Generael Commissaris Groenewalt/ en zijn F. Doorls. vredelievent ghemoet tegens d'Onderdanen van desen Staet/ die van Groeningen af tot aen zijne Lants-palen de contributien hadden belooft: Oock geadviseert de ombragien die aen 't Bisschopl. Hof was/ over die byeen-komste der Kur-Brandenburgse/ Lunenburg/ en Casselsche Ministers tot Bylefelt/ dat oock de selvige in 't Sweetse Leger geapprehendeert wiert/ mettet welcke/ en specialyck den Generalissimus/ den Heer Bisschop correspondentie hielde: Doch aen d'andere sijde sprack zijne F. Doorl. een naedere Alliantie met den Staet van u H: Mo: in te gaen/ en wat avantagie de viciniteyt zijner Landen konde by brengen/ en hoe daer van op 't nieuw veele sinceratien hadden ghedaen/ en dat tot dien eynde yemant meende af te senden/ daer toe voegende/ dat men met veele Fursten des Rijcx was in Alliantie/ en in korten tijt 10000. man in de Wapenen konde brenghen/ onder goede Officieren/ die hy sonder onderscheyt van Religie zijn beste Vestingen toe-vertrouwde: En alsoo 't u Ho: Mo: heeft belieft hem Commissario te lasten/ sekere Onderdanen van desen Staet t'assisteren tot recouvrement van 50000. Rijcxds. der Stadt Munster verstreckt met de verwallene Interessen/ heeft de Heer Bisschop op zijne remonstrantie alle faciliteyt by gebracht/ en insgelijcken gedaen mette sake van de Gebroederen Wickefoort tegens de nalatenschap van den overleden Dom-Deken Malincrot/ 't welck te spoediger soude zijn verrecht/ indien niet de reyse van Courvay/ de Jachten/ en de beschrijvingen van de Lantdagen/ veele interrupten hadden gemaeckt/ doch eyndelijck so verre is gebracht/ dat een goet contentement aen de geintresseerde is gegeven: Waer by ick u Ho: Mo: onderdanigst moet bekent maken de klachten der Stadt Munster over haer verschoten penningen aen de gevangen Officieren/ Ruyteren en Soldaten van desen Staet/ haer gedaen/ en noch staende onbetaelt: En om specialer te adviseren over 't point van een Alliantie met desen Staet in te gaen/ hebbe berecht/ dat den Heer Bisschop versocht heeft te willen sonderen/ of zijne aenbiedinge van inclusie in de defensive Alliantie soude geaccepteert werden/ konnende sich uyt die uyt-gestroyde Pasquillen en licentieuse Boecken veel ongenegentheyt tot zijn Persoon. Haer Ho: Mo: hebben uyt mijne advijsen gesien de continuatie die de Heer Bisschop heeft gehouden/ gedurende de Belegeringe der Stadt Bremen/ en hoe hy haer gesochte assistentie geexcuseert/ om de Sweetse Generael niet te offenderen/ doch ombrage nemende van de Lunenburghse marsche na de Frontueren van 't Stift Bremen/ ende dat de Graef Wrangel sich in gelijcke postuer stelde haer te bejegenen/ heeft zijne Ruyterije gheleght op de Emse/ en zijn Soldaten uytschot of keurlingen/ bestaende in den opbodt van den vijfsten man zijner Onderdanen/ op de passagien en advenuen van zijn Stift/ en heeft daer-enboven persoonlijk geabboucheert den Hr. Keurfurst van Keulen/ geassisteert van den Hr. Bisschop van Straetsburg tot Courvay/ om te redoutabelder te zijn tegens beyde voorsz. Legers: De Belegeringe zijnde geeyndigt/ heeft 25 man van yder Compagnie te voet geretaxeert doch de correspondentie metten Heer Grave Wrangel niet af-gebroken: En also de geruchten van den intocht der Sweden na Oost-Vrieslant continueerden/ den derden man zijner Onderdanen weder om op-ghebooden/ en alsoo alle tijdt op zijn hoede gebleven: Rakende de Contributien by haer Ho: Mog: gepretendeert/ en by haer Ed: Mo: den Raet van State hem gerecommandeert / daer over hebbe ick diverse Brieven met den Commissaris Generael Groenewald gewisselt/ oock den Heer Bisschop de rechtmatigheyt van dese pretensie voor gedragen/ die tot destructie van de selve/ seyde hem ingewilligt te zijn de Contributien van Groeningen tot aen zijne Frontuyren/ die hy doch uyt insicht van Vrede liet ongeeyst/ men soude hem echter by autentijcque Copijen betoonen/ met wat fondament men de selve vorderde/ om daer van te moghen oordeelen/ alsoo 't geenen der Contributien aen zijne Onderdanen hadde verboden: De aenkomste van den Franssen Envoye Monsr. Milet gaf veel consideratien aen 't Hof/ en over Tafel discoursen van verscheyde speculatien/ somtyts klagende over u Ho: Mog: disobservantie van 't op-gerechte Tractaet van Vrede/ aen-houden van zijne Heeren tot Wesel visitatie zijnder Schepen op de Eemse/ foules zijner Onderdanen/ en dat die van Oldenzeel zijne Militie t'onrecht van gepleegde foules omtrent hare Stadt beschuldigen/ met veele redenen sulcx astruerende: Doch daer na op d'onderrichtinge aen zijne F. Doorl. gedaen/ sprack avantagieuser van de nadere Alliantie/ en dat geen Potentaet soude durven ondernemen dese hooge Partijen aen te tasten/ zijnde Kur-Keulen genegen/ en dat hy vertrouwde den Hertog van Nieuburg oock daer toe soude konnen bewegen. Rakende sekere gedetineerde Ruyteren van den Ritmr. Ripperda/ seyde zijn F. Doorl. dat de executie contrarieerde den inhout van de Tractaten/ mede brengende/ dat die in-gewillicht waren/ souden by-gebracht werden: Doch door yder zijne hooge Overheden/ niet door gewapende Ruyters of Knechten/ als in desen was geschiet/ en dese Ruyters willende blijven sitten op kosten van ongelijcke/ selfs hare ruine hadden veroorsaeckt. By het affscheyt heeft zijne F. Doorl. in veele deelen zijne oprechte genegentheyt tot u H: Mo: getoont/ dat wel Vrient zijnde van den Staet/ echter niet soude konnen stil staen zijne securiteyt te conserveren/ ende in tijt van Krijgs-volck aen te nemen/ zijnde de macht van de Kroon Sweden te considerabelder geworden door den Vrede gemaeckt met den Grootvorst van Moscovien/ en t'samen-gevoegde Troupes leggende in 't Stift Bremen/ en in 't Vorstendom Pomeren/ over de 20000, man onder brave Opper-hoofden by

een

een brachten: Dat de Vereen: Nederlanden daer by niet al te securir mosten wesen/ zijnde hare Stroomen licht te passeeren/posten te vatten/en seer hazardeux als sy de Militaire rencontres mette Sweden souden willen wagen/ dat den Gesant van u Ho: Mo: vruchteloos uyt Sweden te rugghe quam/ des Graven van Dona komste onseker was/ Sweden alreede 6000. man hem den Heer Bisschop had aengeboden/ dat de Sweden niet konde vergeten wat de Fursten van Lunenburg en Osnabrugge/ hoewel machtige Vorsten waren/ hun hadde gedaen: En vorders tredende in discoursen/ oordeelde d'Alliantie van te weynig Jaren te zijn/ oock wel te willen separaet tracteren/en sulcx voor veele Jaren/ hoewel dat wel konde begrijpen dat zijne Landen den meesten aenstoot soude lijden: Ondertusschen dickmael verhalende dese woorden/ aber wie bekommen wir onser Vorculo wederumb? My vorders demitterende met groote beleefthept/ en met Brieven van Recredentie by de Heere presiderende in-ghelevert: En is dit/ dat ick met onderdanigst respect u Ho: Mo: volgens mijne schuldige plicht/ hebbe sullen aen-dienen/ Godt biddende der selve te Zegenen met allen gewenschten voorspoet/ als die ben/ Ho: Mo. Heeren u Ho: Mo: onderdanigst gehoorsaemste Dienaer en Onderdaen/

WILH: COPES.

Daer wierde tot de algemeene lasten van den Oorloch by desen Staet voor desen Jare consenten gedragen van een 200ste penningh te heffen: En de cassatie van den 12. nieu ghewordven Regimenten Lant-militie op 't tapijt ghebracht/ nam echter geen voortgangh / meynende onder anderen de Provintie van Groeninghen / dat by desen tijt, wanneer sich wel haestelijck nieuwe onheylen konden openbaren, schoon of wel den Oorlog metten Prince van Munster was geassopieert, men van soodanige Militie 't Lant niet behoorden te ontblooten, also men Ao. 1665. wanneer de onlusten mette Munsterse begost, van soodanige ontblootinge ghenoegsaem de smerte, en speçiael hare Provintie, hadde ghevoelt; dat men door soodanige cassatie oock aenstoot soude geven de Uytheemse Staten, die men in tijt van noot gehouden was by te springen, &c. En derhalven voor als noch niet en konden gedoogen de voor-gheslaghen cassatie der 12. voorsz. Regimenten. En in serieuse termen seggen sy in een Brief aen de Staten Generael van den 2. deser/ te versoecken: Dat d'andere Provintien daer heen mochten werden gedisponeert, datte nieuw geworven Militie soo lang in dienst mochte werden gehouden, ter tijt desen Staet in meerder securiteyt tegens de gevreesde periculen soude zijn gestelt, oft dat sy, die hare Provintie met Tonnen Gouts speciael in den Munstersen Oorlogh, soo veele alreede hadden beswaert, en oock een merckelijcke somme van penningen verschooten, waer van sy noch geen remboursement van den Staet hadden bekomen, dat ingeval men buyten vermoeden mette voorsz. ontijdighe cassatie wilde voort varen, sy geen consenten meer tot de Zee-saken souden draghen, maer de selve in houden, en de penninghen daer van tot beschermińge van hare Provintie, als op de uytterste Frontuyr-plaetsen van de Geun: Provintien gelegen, gebruycken: Hebbende d'Admiralit. in Vrieslant alreede ordre gegeven hare Equipagie te staken, tot dat men nader versekert soude sijn van d'opgem: non-cassatie. Den langduyrigen Oosten Wint ontdeckte weder 't Casteel of 't Huys te Britten by Catwijck-op-Zee/ waer over veel Volck derwaerts toog: Men verhaelt dat doemaels daer eenige Jootse woeckenaers hun bevonden/ pretenderende met eenige Instrumenten aen de Fondamenten te peuteren/ voor gevende/ datse eenige goude en silvere Penningen hadden gevonden/en verkochten aen de onkundige en licht-geloovighe ten hoogen prijse veele van de selve/ 't welck men naederhandt bevont puer bedrogh te zijn/ en datte voorsz. Joden stucken hadden laten gieten/ en onaensienelijck toe-gemaeckt/ als hadden de selve veele Jaren begraven gelegen.

De Koopliedon waren niet genoegh gebereert metten Zee-Oorlog buyten de Straet van Gibraltar onder de Christenen/ maer wierden van de zwarte Barbaren in dese maent jammerlijck uyt-gheschut en berooft; Die van Algiers deden desen roof/ en namen:

1. Madame Theodora. Schipper Pieter Symonsz. Binnewise, met Kooren na Livorne de wil hebbende, en genomen by Cadix, na datte Schipper daer op neffens 10. a 12. andere doodt geschooten waren, dan op de Reede van Algiers komende, is daer met de Turckse Kaper die hem nam, beyde gestrant en gesoncken: Hier op wierden 27. Christenen tot Slaven gemaeckt.
2. Een Schip van Duynkercken, met Teer en Deelen van Hamburgh nae Spangien de wil hebbende, te Algiers op-gebracht.
3. Een Duyts Schip met Pijpe-duygen.
4. Een Galjoot van Amsterdam, met Kooren per Cadix.
5. Een Genuees Scheepje met wat Oly en Limoenen, daer van het Volck vluchtende gesalveert, dan 't Scheepje genomen is.
6. Een Spaens Advijs-Jacht, uyt America van St. Domingo af-komende met contantanten, Indigo, &c. sich wel defenderende, is gesoncken, doch 15. man tot Slaven gemaeckt.
7. Een Barcke van St. Remo, met Graen over willende.

Daer tegens wiert een Algierse Rover in Spangien op-gebracht. Twee † Zeeuwse Capers met 34. en 16. st. gemonteert / tasten den 15. deser voor de Tems aen 't Engels Fregat de Patrick/ gebout te Bristol / een nieuwen naghel met 48. st. Hy had twee Branders by hem/ maer die quamen niet aen/ waer over den Capiteyn van de eene die door ging/ in Engelant metter doodt is gestraft: Evenwel de Kapers tasten 't Fregat so hart aen/ moetende oock achterwaerts op de 2. gemelte Branders gade slaen/ dat sy 't selve vechtender hant verorberden/ en den 21. Februaryr in Zeelant op brachten: Het kleynste Capertje was al eens af-geweken / mits dapper getroffen zijnde: Over dese Batavise daet hebben de Staten 8000. gulden boven 't geen in dit Schip ten buyt gevonden wiert/ aen de Veroveraers geschoncken. Men was noch al hier te Lande in gedachten/ dat d'Engelsen ergens souden Landen/en een ravage doen: Gelijck oock den 22. deser ter Vergaderinge van haere Ho: Mo: wierde gelesen sekere Memorie van den Lt. Adm. de Ruyter/ tenderende/ ten eynde by tijdts alle de Tonnen ofte Boeyen in alle de Zeegaten deser Landen op-ghenomen mochten werden/ om den Vyandt daer door te abuseren. De Staten van Zeelant vertoonden doe/ hoe datter 3. nieuwe capitale Schepen ten Oorlog in hare Provintie gebout en reed waren / indien men Canon daer toe verschafte: Waer toe de Provintien van Gelderlant/ en Utrecht wierden aen-gedient daer toe te contribueren/ &c.

Den Koning van Groot Brittangien quam ter halver deser maent weder in 't Parlament te Westmunster / mette Kroon op 't Hooft: En de volgende Harangue in 't Engels gedaen hebbende/ die aldus luyt:

Mijne

† Dit waren Capiteyns Dirck Jacobsz. Kiela, en Willem Marinisz.

MYne Heeren ende Edelen: *Ick dancke u voor de Bil die ghy tot mijne Subsidie gegeven hebt, en versekere u, dat het gelt tot dat eynde sal besteet worden waer toe gy 't gegeven hebt; Ick hoop wy sullen beleven sodanige Bilds te hebben met minder moeyten. Ick aenmercke yets my aengaende wegen het gelt, dat zedert den Oorlog was op-geheven, ick wil sorge dragen (na soo veel gheruchts) dat het selve niet verquist wort, maer besteet uyt mijn last, in dier maniere als te vooren aen 't Parlament beloost was: En de Commissarissen sullen veel te verantwoorden hebben, indiense niet ontdecken alle manieren van bedroch en uytsuypinge: Het saysoen des Jaers is seer verre verloopen, in welcke onse Vyanden groote voordeelen in hare Equipagie over ons hebben; Maer door de genade Godts, ick wil alle preparatien maken dien ick kan, en soo haest ick kan: En noch moet ick u verhalen, dat zoo eenige goede omkeeringen tot een eerlijcke Vrede zijn gemaeckt, ick die niet wil verwerpen; En ick geloof dat alle arme Menschen blijde sullen zijn, het te sien so verre gebracht; Uwe eygene plaetsen soecken de Vrede en sekerheyt, wijl'er ongerustighe geesten ghenoegh noch wercken: En ick bidde u, en ick verwachte van u, dat gy u uytterste vlijt wilt doen om al die valsse inbeeldingen uytte herten des Volckx, van alle quaet na bedencken, en ick weet niet van wat jalousien en swarigheden wilt af weeren: Want ick moet u nochmael verhalen, en ick ben seker, dat ick recht heb dat het Volck noyt minder oorsake heeft te klagen van verdruckingen en swarigheden, als sedert mijn wederkomste tot u; Indien de taxatien en lasten zijn swaer op hen, wilt dit in haer gemoedt in drucken, dat een Oorlog met sodanige machtige Vyanden niet gemainteneert kan worden sonder taxatien; En ick versekere u, dat het gelt daer toe op geheven niet en komt in mijn beurse: Ick zal hier niet meer toe doen, dan dat ick mijn selven beloof alle goede effecten van uwe affectien en wijsheyt, waer gy zijt: En ick hoope, wy sullen van een sin zijn, voor mijn Eere, en de welstant des Koninckrijckx.*

Vervolgde den Cancelier Hijde/ volghens ordre van den Coning/ die haer aen-seyde dattet Parlament soude scheyden tot den 20. October naest: Waer op Turner den Orateur van 't voorsz. Parlament antwoorde: Datter geen meerder geluck van verhooginge voor eenige Natie was/ dan de Eendracht tusschen den Prins ende het Volck/ 't welck den Coningh en zijn Voorsaten altoos hadden getracht te onderhouden: Dat 't Parlament tot de lasten des Oorlogs merckelijcke subsidien hadde geconsenteert/ tot vervullinghe der beloofde 1800000. ponden: Maer dat oock het verbranden van London een rechtvaerdige straffe van den Heere was geweest/ hoewel de Burgers aldaer toch geen grooter Sondaers en waren dan andere: Zy hadden oock verscheyde Ordonnantien vaerdig dienende tot herbouwinge der Stadt; En op-heffende een Impost op de Koolen daer komende/ oock om gelt op een Polis te lichten/ en te confisqueren de Goederen der Fugitiven die sich over Zee onthielden/ en om alle differenten te moghen scheyden over de Gronden van de Timmeragien binnen London: Werdende all-reerst aen het Costuym-huys metten opbouw begonnen: Oock om Gevanghens te verlossen/ en de Zeelien te betalen: Welcke te London reeds hadden beginnen te mutineren/ komende in grooten ghetale door de Strantstraet tot in Schotlants-laen/ daer den Koningh was/ die den meesten hoop schoon toe sprack/ met beloften van betalinge op haer schreeuwen om gelt/ terwijl 5. a 6. van de meeste belhamels

gegrepen/ en eerst in den Tour/en van daer na Gatehousse wierden gekerckert en soo na de Barbados versonden. Men was oock seer gestoort op den Dr. Heyden/ by ons op het 17. Deel fol. 151. aen-geroert/ hy sat nu noch in den Tour/ en men oordeelden dat desen gepretendeerden Sterrekijcker wel de waerheyt ten deele had voorseyt/ maer daer onder sach men oock loopjes/ niet veel min dan verraderye. Engelant schepte meer genucht in den Expressen van Spangen/ met versekeringe van 't gesloten Tractaet over de Commercie met die Kroon. En men sprack oock te Withal met groot genoegen hoe den Engelse Gesant Mylord Winchelsea tot Constantinopolen by den Grooten Heer geluckig hadde ghestuyt de desseynen van de Fransen Ambassadeur tot Adrianopolen/ welcke aldaer aen d'Ottomannise Regeeringe arbeyde om te willen in trecken de oude Previlegien aen de Enghelse Natie in Turckyen vergunt/ specialijck/ dat sy onder hare Vlagghe (exempt vremde Waren) alle Goederen mochten vry en vranck in brengen. In West-Indien hadden de Fransen hun doe af-genomen Antigo/ veel Engelse gevangen en wegh ghevoert/en had hem den Gouverneur in een Bosschage metter vlucht gesalveert/ daer hy sich eenigen tijt onthielt. Den Coningh stont doe de Fransse Coopliede in Engelant woonende/ toe/ dat men in zijn Majests. Coninckrijcken alle Fransse Wijnen mochte in-brengen welcke alreede in-gescheept waeren; 't welck sommige Lorrendrayers niet wel en geviel.

De beloften van succes die Vranckrijck in dit Jaer verscheen/ dede zijne Majest. tot Versailles een Ruyter-werck aen stellen: Den Koningh quam daer den 20. deser met 't gantse Hof/ en vergaste zijn Broeder en Gemalinne/ die wy voortaen sullen noemen Monsr. en Madame/ oock Madamoiselle hare Dochter/ en veele andere Princessen/ vry meer als ongemeen: 's Avonts had men een Balet op 't Casteel/ die door den Coning selfs en de Coninginne begost wiert/ en vervolgt door Monsr. en Madame/ en daer na door Duc de Anguin en zijn Hertoginne/ &c./ verstaet wel/ sy waren toch alle seer kostelijck gekleet/ maer in masker/ bysonder den Koningh/ die half ghekleet was na de Persise mode/ en half op 't Chinees/ en dat rondsom met Gesteenten; 't welck alles af liep met een glas vrolijcke Wijn van alle eer/ en scheyden soo. Den naesten morgen wiert op de plaetse een Ren-plaets aen ghestelt voor d' Orangerie/ daer den Coning 4. dagen te vooren staketsels had laten maken: Daer verscheen ten 4. uren eerst de Coningin in masquer van Gout/ gesteenten/ en geborduyrde Klederen/ verselschapt met Madame/ die op 't Turckx ghekleet was/ neffens de Hertoginne d' Anguin/ en andere/ elck op 't kostelijckst toegestelt: Den Coning komende/ verscheenen oock met zijne Compagnien ter rechter en flincker zijde/ neffens de asschut selen/ waer door weder aen quamen partije Cavallerye door een kleyne ingang/ onder 't blasen van 8. Trompetters/ ettelijcke Tambours/ en andere Speellien: Dit was den Hertoge van St. Agnan/ wel de voornaemste/ op zijn Persis ghekleet/ hy vertoonde sich als Velt-marschalck Generael/ en sat seer deftigh te Paerde/ en al zijn Volck saten op uyt-gelesen schoone Paerden; Madame geleyde hem in een superbe kledinge op een wit Paert/ met geborduyrde teugels/ van Paerlen beset/ en

borduyrselen/

vorduyrselen/ soo waren hare en zijne kleederen: Den Koning volgden na/ en hy en gaf sich niet te kennen dan door een rijck Hongaris Kleet/ dat hy aen had/ beset van goude en ghesteenten/ en dat noch bedeckt met een Casiack van de selve gestalte/ omhanghen met Vederbossen/ en geciert mette dapperheydt van zijn Royal Paert/ 't welck sich niet en scheen t'eeniger minute te vernoegen met het draghen van soo een grooten Monarch/ 't Paert was superbe/ en den Caperçon vreydelden hem naulijcx/als had het een verstant gehad van al de moyicheden en Plumagien welcke om zijn krullende ooren hingen: 's Conings Broeder/ die wy weder Monsr. noemen/ volghden zijn Majest. op de Turckse wijse gekleet/ hy sat op een gecaperconeert wit Paert/ met een deckkleet vol rijcke Paerlen/ den Hertoge van Anguin was aen de zijde van hooggem: Monsr./ doch na de Indiaense maniere omhangen/ en toch soo wel toegerust als eenige der voorgaende/ desen volghden 10. Esquadres/ yder op diverse Natien mode gekleet/ welcke Renning beslotē wiert door 8 Pickeurs van de hooge en lage Escurie/ yder sittende op een der schoonste Paerden van Europa; De twee troupen deden een keer om het Velt/ om alsoo de Coningin te groeten/ waer op de Juffrouwen haer aen d'een zijde van de Leuningen of stakketsels rangeerden/ en de Cavaliers aen d'ander zijde/ soo dede den Koningh zijn eersten Ren mette Pijl of schicht/ verselt met 3. Avonturiers/ die ter selver tijt mette Lancie liepen/ als oock den Koning op 4. Mooren ten eynde de Renbaen staende/ waer nae d'andere Ridders renden/ soo mette Lancie als mette Pijl en 't Rapier; Hier op den Coningh een tweeden loop begost mettet Pistool/ en de selve Heeren van zijne Compagnie/ en wierp een Hooft af dat op den hoeck van de Renbaen was geplaetst/ hem volghden al de Cavaliers; daer na dede den Coning/ altoos van zijn 3. Avonturiers gevolght/ noch diverse loopen/ mette Sabel in de handt/ slaende ende houwende op de koppen van 4. Hydraes/ die oock op een hoeck van de Renbaen stonden/ yder volgden den Coning in actie: Onder dies vielen noch geestige sprongen en galanteryen voor/ aen-gerecht door de 8. Pickeurs: Eyntelijcken ginghen de 4. Avonturiers haer by de Dames voegen/ om weder een tour te doen/ en afscheyt van de Coninginne te nemen/ en trocken soo door de selve Poorte weder uyt daer door sy in-gekomen waren: Daer waren meenigte Vreemdelingen/ meest Nederlanders/ en noch meer Francoisen om te sien/ welcke de ruyme Balustrades vervulden: 's Avonts begost men door ordre van den Koning te danssen/ 't welck duyrden tot 6. uren smorgens/ met een grooten toeloop van meenigte Masqueraden/ voor de welcke zijn Majest. had verordineert en geduerigh onderhielt vier Tafelen vol versse Servis/ t'elckens van den avont tot den uchtend op de kostelijckste wijse/ diergelijcke in de Weerelt noyt en is gesien.

In 't Landt van Luyck bleven tot Limrich noch al besoigneren de Commissarissen van den Keurvorst van Brandenburg/ en die van Duc de Lunaburg/ over de verschillen der Religie in de Hertoghdommen van Berghe ende Gulick. Tot Zel vergaderden de Stenden op den eysch van Duc de Lunaburg/ tot onderhout zijner Troupen/ waer op sy resolveerden egeene cassatie te doen/ voor al-eer men verseeckert ware van het desseyn der Sweden in het

Sticht Bremen. Denemarcken consisqueerden doe mettet ondervolgende Placcaet alle Engelse effecten in zijn Rijck:

WY FREDRICK de derde, *door Godts genade Koning van Denemarcken, Noorwegen, &c. doen hier mede weten, dat alsoo de Krijghs-vlamme tusschen den Koningh van Groot Brittangien, en de Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden soo verre is uyt ghestreckt, dat de Engelsen, sonder haer eenighe oorsake gegeven te hebben, verscheyde hostiliteyten in onse Havenen ende Stroomen tegen ons en onse Onderdanen gecommitteert, ende daer nae den Oorlogh door een opentlijcke Declaratie tegens ons hebben verkondigt: Waer door wy dan, volgens billickheyt en Recht van alle Volckeren in soodanigen toeval, veroorsaeckt zijn te verklaren voor geconfisqueert, gelijck wy dan verklaren by desen voor geconfisqueert, alle schulden die wy volgens onse gegeven Koninklijcke Obligatien de Engelse Compagnie tot Hamburg schuldig zijn gebleven, als mede alle andere vorderingen die eenige Engelse Onderdanen van ons selven of van onse Ondersaten op eenigherley maniere mochten hebben te pretenderen: Beveelende hier mede ernstelijck alle onse Onderdanen in onze Koninckrijcken ende Landen, dat sy binnen de tijdt van 6. Maenden, van dese Declaratie af te rekenen, rechtelijck sullen aen-geven wat sy aen eenige Engelzen souden mogen schuldig zijn: Ende sulckx te doen hier in ons Rijck Denemarcken in onze Schatkamer, ende in ons Rijck Noorwegen, en in ons Vorstendom Sleswijck en Holsteyn by onse Stadthouder van yder Plaets: Waer nae sich yder ten op hooghe straffe heeft te reguleren. Gegeven in Coppenhagen den eersten February 1667.*

Tot Erfort was het oock in onrust over des selfs Stadthouder den Heer van Reiffenbergh/ werdende van de Mentzise ver se kert van zijn Slot/ en na Conincksteyn/ twee mijlen van Francfort/ vervoert; Kur-Ments Broeder Heer van Rhonborn soude t'Erford in zijn plaets Gouverneur zijn/ soo men seyde; en geschiede dese versekeringe om dat dito Reiffenberg mette Sweetse correspondentie soude gehoudē/ en 't Slot aen haer over leveren willen hebbē/ dan veele geloofdent niet. Den 18. deser was tot Weenen ghestoolen partye van des Keysers Silver Servis/ daer onder veele groote Schalen: De dieverye wiert ontdeckt door de Dominicaner Monnicken/die den Schat op den 23. deser weder voort brachten/hoewel men sulckx had willen imputeeren eenige/ die op den Doop van een Joden Soontje tot het Christendom/ by eenighe was te werck gestelt geweest. Den Keyser ontfing doe het volgende schrijven van de Poolse Majst. over den slechten stant van zijn Rijck: Behalvens noch dat zijn Coningin en lieve Gemalin daghelijckx siecker wiert: En den Paus van wie hy naest God uytterlijcke hulp verwachte/alle uren krancker wiert/ hy vertoonde dan zijn bedroefthept/ in dese woorden:

DOorluchtige ende Machtige Heere, onse beminde Bloetverwant, Broeder, eñ Neve, &c. *De droevige trouloosheyt van de Barbaren begint wederom de Tragœdie, die niet alleen seer periculeus is voor het Rijck van Poolen, maer oock alle de Nabuyren, en de gantze Christen Weerelt: De Tartaren veynsende datse teghen onze Rebellen wilden aen-gaen, ende ootmoedelijck met Brieven van ons versocht hebbende, dat wy een gedeelte van ons Legher met haer souden conjungeren; Brekende terstont daer na seer schelmachtig sonder eenige oorsake het Verbont, hebben de fleur van onse Militie sich versekerende*

versekerende van haer vrientschap, sonder achterdencken aen-gevallen en geslagen, en het beste deel van Root Russien te swaerde en te vuyr verdestrueert, en een ontelbaer getal van allerley Persoonen in een erbarme slaverny weg gevoert: Maer deze wreetheydt der Tartaren soude men mogen hoopen te remedieren, indien wy geen grooter sorge hadden dat dit een voorbode is van den Turckzen Oorlog, welcke met groote macht tegens ons gereet gemaeckt wort: Stellende aen het oordeel van uwe Majest, of Polen, vermoeyt en gescheurt door de miserien des Oorlogs, die sal konnen resisteren; Ende bidden met eenen, dat uwe Majest. gelieve te overwegen de redenen van het gemeene pericul: Deze swaricheyt raeckt gants Europa; De Republijck van Venetien heeft nu langen tijdt den Oorlog mette Turcken gevoelt, uwe Majesteyt heeft haer macht mede vernomen, welcke nu gebracht wort ter plaetse daer de Christen Weerelt alderswackste is: Men heeft te vreesen dat desen Dijck van Poolen door-gebroken zijnde, alle de Nabuyren overvloeyt sullen worden, voornementlijck alwaer geen Revieren noch Bergen, geen Passen sulcx konnen verhinderen; Soo dat het schijnt dattet niet alleen om Poolen te doen is, maer dat men oock van achteren de Dominien van uwe Majest, wil aen-vallen: Voorwaer het gebeurt ons niet sonder schaemte, de naem selfs van assistentie uwe Majest. te kennen te geven, welcke wy door so veele Oorlogen uyt-geput, en onderworpen de tegenwoordige periculen der Tarters door de uytterste onmogelijckheyt, niet sonder groote droefschap, niet konnen presteren: Maer noot overwint schaemte, de Godtvruchtigh eyt van uwe Majest. en de gewoonelijcke faveur tot het Rijck, 't welck van de Christen Weerelt en u Doorl. Huys hooglijck gemeriteert heeft, sal de schade van de genomen occasie vergoeden, en uwe goedertierentheyt, volgens 'tgemeene wenschen der Christenen, niet toe-laten dat dit Bolwerck soo licht soude verlooren gaen: Ons dünckt dat wy uwe Majest. mogen uyt-drucken de gedachtenisse van barmhartigheyt ende van het gemeene pericul, welcke wy op uwe Broederlijcke Borst deponeren, hertelijck biddende, dat uwe Majest. door zijn eygen weldaet, en toestemminge van de andere Princen des Rijckx, en der Christenen, ghelieve het Rijck van een Vrient, 't welck staet om te vergaen, by te staen: Wy senden aen uwe Majest. een speçiale Persoon, om ernstig te versoecken, dat uwe Majest. gelieve spoedig zijnen Minister residerende in het Ottomannise Hof, met Brieven te beveelen, en te remonstreren, dat sy willen gedencken hoe religieuselijck de Poolen de Tractaten van Vrede geobserveert hebben, &c.

MAERT 1667.

Als nu alle Vasten-avont-speelen in diverse Hoven waren geeyndicht/ begost dees guere Maent met het heet ghemoet van de Hertoginne de Ceri/ uyt Napels buyten kennisse van hare Vrienden vertrocken: Zy trat Scheep tot Puzzoli/ niet wijt van daer/ met alle hare Famillie/ in twee wel ghewapende Felouquen/ mede nemende goede quantiteyt Gesteenten en kostelijcke Clenodyen/ en immers alles wat tot stofferinghe en onderhout van een Doorl. Huys behoorden: Zy liet tot Puzzoli op de Tafel een Briefie legghen/ dienende tot advijs van haer Moeder/ hoe dat sy was gaen vinden den Grave Santinelli/ de welcke sy voor hare Echt-genoot hadde uytverkooren: Seker was het dat men stracx verscheyde Posten en Galeyen haer na sont/ maer oock seker was het dat men haer

haer nergens en vont. Het begoſt weder te ſchudden en te beven in Italien/ als een voorbode van niet goets/ weſhalven men tot Napels en in Secilien de Recreatien en alle vreugde-ſpeelen verboot. Den Paus weder een luchje van geſontheyt krijgende / dede ſeer haeſten aen de Gebouwen by hem in Roomen begonnen/ om voor zijn doot noch in volkomenheyt te zijn : En daer om ſpoedigden hy oock mette verkieſinghe van Acht nieuwe Cardinalen / te weten : *Robertus*, ſijn Nuntius in Vranckrijck : *Viſconti*, van Milanen: Nuntius in Spangien : ‡*Spinola*, Nuntius by den Roomſe Keyſer : *Caraccioli*, Auditeur van de Pauſel. Kamer: Den Aerts-biſſchop van Saltzburg, wegens den Keyzer : Duc de Mercœur, weghens Vranckrijck : Den Abt van Mont Alto, voor Spangien : *Dolfin*, Patriarch van Aquilien, voor Venetien. Men gebruyckte hier over groote vreugde / en meeſt over den Cardinael Caraccioli/ die den Paus ſelfs den 10. deſer in zijn Kamer de Cardinaels Hoet gaf/ en bevestigde/en den mont om te ſpreken opende : Des Paus Neef den Cardinael Gigi was'er ſtracx omtrent/ en onthaelden dezen nieuwen Cardinael Princelijck: En na de Bancketten/in St. Pieters Kerck van Vatican 't Gebedt van 40. uren voor 't Leven van den Paus aen-geſtelt zijnde/ ſoo gingen ſy het ghenoemde H: Collegie beſoecken : Nu 't Auditeurſchap van d'Apoſtoliſe Camer/ vacant door Caraccioli/ kreeg eenen Acciaioli/ en Sr. Rinuccini wiert daer Secretaris af. Men maeckten oock nieuwe Nuncij/ dat zijn Boden ofte Geſanten/ de Cardinalen Savelli/ Raſponi/ en Corſini/ nae Ravenna/ Urbijn/ en Ferrare. Den Paus korts hier na ſtorte weder in / men haelde Dom Mario en al zijn Maghen in / hy wiert op den Voet gelaten; en daer op door de lang geſtopte Urijne/ loſte een glas vol Bloet en Materie / waer over hy communiceerde. Binnen Genua raeckten den brandt in de Kleer-kas van den Marquis Palavicini/ zijnde het koſtelijckſte Huys binnen die Stadt/ 't welck ten gronde toe in aſſe raeckten ; Waer mede ten eynde liep het diſput zedert veele Jaeren tuſſchen die twee Broeders om 't Goet ghe weeſt/ want dit Gebou was vervult mette allerrijckſte Meubelen van geheel Europa.

Les biens mondains ne ſont que poudre,
Les hauteurs joüets de la foudre.

Aen de Elve binnen Hamburg had Coninginne Christina van Sweden al den 22. paſſato een Koninckl. * Vaſten-avondt Maſquerade aen-geſtelt/ den naem was/het Betoverde Pallais van Armiden,de loopjes daer om mette Rijmen van den Overſten van Werderen ſach men in Frans en Duyts voort komen; deſen gaf het den titul van Godefrid van Buillion,of het verloſte Jeruſalem : Hoog gemelte Coninginne beſorgde alles/ ging noch voor-middaghs by 10. uren in de Bal-baen / daer deſe toeſtel aen-gherecht was/ en ordonneerden al wat tot goede ordre dienſtig was : 't Geſelſchap quam in ordinaris gewaet in prachtige Carotſen derwaerts/ werdende van de Coninginne verwellekomt : Dit vreugden-

‡ *Spinolà, Nuntius by den Keyzer, vereerde aen den eerſten Poſt die hem de tijdingh bracht dat hy den Cardinaels Hoet had ghekregen, 400. Rijcxds. Hy moſt hoop hebben, wijl deſen Poſt-bode zijn eyghen Dienaer was , en daer om te Roomen op paſte : Andere Cardinalen gaven geſchencken, groote Maeltijden, en beloften, &c.*

vreugden-werck begost by 7. uren/begin nemende met warme spijse van allerhande Gevogelte/ en heerlijck Wiltbraet in Schotelen/ die elck man naulijcx dragen kost/ en dat door geen andere als dat Burghers ofte Inwoonders van Hamburg waren/ alsoo de Coninginne sulcx had begeert; dit Banckketteren duyrde tot 7. uren/ de Tafelen waren als een halve maen/ waer aen d'een sijde over de 50. Persoonen saten/ de andere over-zijde was voor de aen en af-draghers en Voorsnijders: Daer op volghden een Werp-spel van Avontueren/ welckers ghewin was een heerlijcke Spieghel van 1000. Rijckxdaelers; en had de Coninginne Christina daer van den hoogsten prijs/elck wenschte haer geluck/ en was deswegen verheugt/ dan sy vereerde de selve datelijck daer op weder om aen andere diese begunstighde: Daer nae de Tafels op-genomen/ begost men allerhande Dansen nae de Franse mode/ waer onder seer schoon Musijck gespeelt en gesongen wiert/ 't welck duerden tot 2. uren snachts: De Coninginne begost den Dans met een der voornaemste Dames/ welcke de Cavaliers met d'andre stracx in goede ordre volgden: Tegen over de op-ghenomen Tafels sach men flickeren onder veele Was-Kaerssen/ Lampen/ en Flambeauwen/ eenige kostelijcke Gout en Silvere Juweelen/ Klederen/ en Pluymen; dus wert den Dans tot driemael herdat: In dese Balette was Coninginne Christina/ die voor Slavinne ageerde/ aen beyde Handen met groote goude en andere Ketenen gheslooten/ die aen haer Lijf waren vast ghemaeckt/ doch alsoo/datse hare Armen seer wel kost gebruycken/ de Cavaliers hadden andere tekenen: Hier sag men zijn oogen-lust/ en ginsewaerts saten 50. der voornaemste Musicanten te speelen/ die vervulden yder de Ooren/ meest met Violen/ weynig met Violen de Gambe: Alles van den dans met de stock quam wel over een: In dese Vertooningen waren/

Voor Armide: *De Princesse Charlotte van Saxen-Lauwenberg,*
Haren lief-hebbende Ridder Renaud: *Was Graef Coningsmarck.*
Voor Godefroy de Buillion: *Ageerden Monsr. le Constable.*
Voor de Graef Raymond: *Den Marschalck Wurtz.*
Voor Tancrede: *Den Heer Lantgrave.*
Voor Antemidore: *Den Zoon van den Grave Koningsmarck.*
Voor de vertroude Armiden: *Madame le Constable, en de Princes van Meckelenburg.*
Voor hare Staet-Juffrouwen: *De Gravinne van Brandensteyn, en Madame Mollers.*
Voor de Slavinnen: *De Coninginne Christina van Sweden, gebonden met Goude Keten, idem, de Gravinne van Coningsmarck, de Gravinne Lillie, Juffr. Greta Wranghel, hare Dochter Madame Wrangels, Madame Constable, Madame de Wittenberg.*
Voor Sterrekijcker: *Mr. Moller.* Voor Tovenaer: *Mr. Clay.*

Nae dit Dansen wierden over de 40. Schotelen by-ghebracht vol de allerkostelijckste Confituren/ elck op 't raerst geciert/ en dese hooge Personen vereert/ die weynig namen/ doch 't meeste bleef aen de toesienders/soo daer by de 2000. waren/ die in Handen en Servetten soo veele mede droegen als sy verghen konden/ werdende oock veel vertreden: Alsoo is mede de Spijs en den Wijn uyt cierlijcke glasen door de Dienaers de aenschouwers rijckelijck mede gedeelt: Als nu yder vernoegt was/ nam de Coninginne den Sweetse Rijcx

Veltheer Graef Wrangel by der hant/ en alles met vriendelijckheyt ten eynde brengende/ gingh van het Balhuys uyt / en scheyde ten 2. uren snachts/ seggende : Ieder Cavallier mochte seine Liebste nach furen.

Terwijl men noch in Hollant onseker stont over de Tractaten van Enghelant / en dat de verkiesinge der Handel-plaets eenigh onbenoegen scheen te geven: Haeste men weder van dese zijde ter Zee spoedig een Vloot uyt te setten/ te meer / om dat men hoorden d' Enghelse haere beste Schepen te Chattam/ Gunfleet/ en Souls hadden gelast te bequamen/ onder pretext dat sy omtrent de Hoofden de conjunctie voor de Nederlantse en Franse Zee-Armaden wilden beletten: Dies repte men al wat in Hollandt en Zeelant wat mogelijck was: men maeckte met Wercken anderhalven dagh van een/ alle Militaire de Marine mosten haere Compagnien compleet / en 't Volck met goede Kleederen en Bultsacken voorsien / en op 't eerste woort reed staen : Vranckrijck dede mede hare 6. Schepen tot Amsterdam getimmert/ verhaesten/ tot twee andere groote Schepen de Fredrick en Grooten Deen/ in Denemarcken voor hoog-gem: Majest. gebout/ quam uyt Vranckrijck door Hollant na de Sont Monsr. de la Roche/ met 4. a 500. Francoisen/ daer 300. Deense by-gevoegt souden werden/ om de voorsz. Schepen na de Seyne of Brest over te brengen. By den Hove van Frieslant gebleken zijnde van 't verraderlijck doen van den gebannen Klerck in den Hage Dirck van Ruyven / en weder tot Leeuwaerden gebenificeert met een profitable Charge/ echter sich aen de Vyanden van desen Staet verhuerende / had getrocken Pensioen / doch de Verraderye openbaer wordende / is hy 't metter vlucht ontsnapt / des wegen is over hem door 't Hof van de selve Provincie dese Sententie gepronunciëert :

Alsoo den Hove van Frieslandt uyt het Intendit/ ende andersints genoeghsaem gebleken is/ dat Dirck van Ruywen/ een geboren Ingeseten deser Vereenigde Nederlanden/ en laest gewoont hebbende binnen Leeuwarden/ tegenwoordigh beklaegde ende Gecontumaceerde/ voormaels by Sententie van den 27. Octobris 1655. wegens zijn begangene misdaden/ uyt de Provintien van Hollant/ Zeelant en Uytrecht is * gebannen : Dat de beklaegde sich daer na met der wooninge neder settende in Frieslandt / aldaer successive met 2. Schrijverschappen/ mitsgaders met een somme van omtrent 700. Caroli guldens 's Jaers is begiftigt / en daer door (schoon door het recht der nature van selfs notoir verbonden) te meerder verplicht geworden tot getrouwigheyt aen den Staet deser Landen/ ende van de Provintie van Frieslant in 't bysonder : Dat de beklaegde dies niet tegenstaende/ een weynig na de restitutie van de Coning van Groot Brittangien in zijne Koninckrijcken/ sonder eenighe apparente oorsaeck/ sich heeft getransporteert in Engelant : Dat de beklaegde aldaer van hoogst-ghed: Koningh bekomen hebbende een Jaerlijcx Tractament of Pensioen van 200. pont steerlings/ 't selve heymelijck en sonder de minste kenisse van de Regeeringe alhier/ van tijt tot tijt/ ja selfs geduyrende den Oorlog/ getrocken en ontfangen heeft onder Quitantien daer af gepasseert/ ten deele met zijn eyghen hant geschreven/ doch vertekent met een valsse name van Archibal Bacquoy/ daer toe gepractiseert/ om niet achterhaelt te worden : Dat de beklaeghde voor het genot van 't voorsz. Pensioen / en noch 100. Jacobussen voor het Volck van zijn correspondentie/ soo voor/ als geduyrende den Oorlog/ onderhouden heeft correspondentie met den Grave van Arlington/ Raet en Secretaris van den meer-hoogst-gem: Koning/ over schrijvende verradelijck alle den toestandt der saken van desen Staet: Dat de beklaeghde tot dien eynde veele en verscheydene Brieven geschreven en gesonden heeft aen William Davidsone tot Amsterdam/ en voorts over Antwerpen aen 't Hof van Engelant ; Gelijck oock aen de beklaegde veele en verscheydene Missiven uyttet Hof van Enghelandt zijn bestelt ten Huyse van Davidsone/ onder een opschrift en op de valsse name van Archibal Bacquoy/ die dan t'elckens uyt het Huys van Davidsone zijn over-gesonden aen de beklaegde/ onder een ander ghemaeckt omslag/ houdende een Dirck van Ruywen tot Leeuwaerden : Dat de beklaegde selfs den 23. Novembris 1665. (ende alsoo staende desen Oorlog met Engelant) aen Jacob Watzon/ ten Huyse van William Davidsone binnen Amsterdam/ heeft be-

stel

* Sie 't ons 6. Deel folio 115. van zijn bannissement.

stelt een Brief aen 't Hof van Engelant/ welckers opschrift hielde aen den Grave van Arlington/ beslo-
ten onder een omslag aen George Schau tot Antwerpen; dat de beklaegde door voorsz. Watzon expres
heeft belast sorge te moeten dragen/ dat de selve Brief wel en na behooren wierde bestelt/ also zijn Maj.
van Groot Brittangie daer aen veel gelegen was; dat de selve Brief van de beklaegde by de Magistraet
der Stede Amsterdam/ ten versoecke van de Heeren Staten van Hollandt/ op het Post-Comptoir van
Antwerpen/ geintercipieert zijnde/ bevonden is te bestaen in veel Cyfferen/ ende geschreven met des be-
klaegdes hant/ als mede het byvoeghsel/ gedateert den 7. Novembris 1665. en het opschrift van dien/
dat oock het omslagh van de voorsz. geintercipieerden Brief ghezegelt was met des beklaegdes eyghen
Signet: Dat den geintercipieerde Brief en het byvoegsel verbatten saken van Staet/ van hier aen den
Vyant nae Engelant over-geschreven tot nadeel deser Landen/ dat de beklaeghde by de selve Brief ver-
soeckt betalinge van een half Jaer tractament wegens zijne correspondentie/ dat de beklaegde daer te bo-
ven noch versoeckt 100. Jacobussen/ om daer mede te voldoen 't Volck by hem gebruyckt in correspon-
dentie; dat de gem: Brief bevonden is niet met des beklaegdes name/ maer met cyfferen vertekent te zijn;
dat nochtans de beklaegde by de selve Brief mede versoeckt/ dat dien Brief met alle de andere voorgaende
mogen worden verbrant: Dat de correspondentien uyt Vrieslandt wegens de vyantlijcke invasie van
den Bisschop van Munster/ in de naest-gelegene Landen/ omtrent die tijt voor-gevallen/ zijn geweest
van merckelijcke importantie; Dat de beklaeghde om zijn vyantlijcke correspondentie te beter mogen
onderhouden/ by Requeste aen de Heeren Gedeputeerde Staten van Vrieslant versocht heeft ter hant-
stellinge van alle Nouvelles en Advijsen/ onder pretext/ omme daer uyt te maken een Extract of Re-
cueil voor yder Heer; dat de beklaegde/ als hy nevens 't gepasseerde wierde verdacht gehouden/ eenighe
Brieven heeft verbrant; dat de beklaegde daer op zijn Silver en andere Goederen heymelijck heeft la-
ten verbrengen/ en sich selfs buyten 's Lants begeven; dat de beklaegde ter instantie van de Procureur
Generael deser Lantschappe drie mael verdaghvaert zijnde/ t'elckens absent gebleven is/ en sich de contu-
matia heeft laten accuseren. Alle 't welcke zijn saken van seer quaden ghevolghe/ directelijck strijdende
tegens de gemeene Welvaert van den Staet deser Landen/ die daer omme/ anderen ten exempel/ wel
swaerlijck behooren gestraft te worden: Soo ist dat het voorsz. Hof op alles rijpelijck gelet en geconsi-
dereert hebbende/ 't geene men in desen behoorde te considereren/ in den Name ende van weghen de Heer-
lijckheyt der Lantschappe van Vrieslant/ verklaert den beklaegden begaen te hebben Crimen læsæ Ma-
jestatis, ende schuldig te zijn aen Verraet tegens den alghemeenen Welvaert van den Staet deser Lan-
den/ diensvolgens condemneert den selven/ (omme wanneer hy geapprehendeert wort/ en in handen van
de Justitie gheraeckt te komen) met den Swaerde geexecuteert/ en van 't Leven ter Doot gebracht te
worden: Verklarende alle des selfs Goederen tot profijt van de Heerlijckheyt deser Lantschappe ge-
confisqueert/ en des beklaegden Soonen Dirck/ Pieter/ en Hendrick Willem vervallen te zijn van soda-
nige Ampten en Beneficien als deselve in dese Provintie tegenwoordig mogen bedienen en genieten/ ende
voorts onbequaem om tot eenighe andere in toekomende tijden toe-ghelaten te worden/ ontseggende de
Klager daer te boven zijn vordere versoeck. Aldus gedaen en uyt-gesproken in de Cancelarye binnen
Leeuwaerden den 26. Martij 1667. Ter Ordonnantie van den Hove.

H. SCHEERHAGEN.

Den Heer Ysbrants/ folio 12. ghedacht/ arriveerden over Hamburgh in
's Gravenhage/ en dede den 26. Maert ter Vergaderinge van hare Ho: Mo:
sommier raport. Op die tijt arriveerden oock den Graef van Dona/ Sweetse
Ambassadeur/ welcke om met splendeur te verschijnen/ sich binnen Delft
zijn Geboorte-Stadt toe ruste: Hy wiert daer van de Magistraet onder het
los-branden van 't Canon den 23. deser getracteert: En des na-middaghs
ten drie uren door de Gedeputeerden van den Staet de Heeren Ripperda tho
Burzze en Witzen/ in hare Ho: Mo: Carossen van 6/ 4/ 3/ en 2. Paerden 36
sterck aen de Hoornbrugge verwellekomt/ en geleyt tot in zijn geprepareerde
hare Ho: Mo: Logement/ daer hy 3. dagen op kosten van den Staet wierde
gedefroyeert: Dien dagh savonts ten 6. uren/ wierde zijn Excell. van den
Staet door de Heeren van Gent/ Glas/ Rouwerve/ Amerongen/ Grabesteyn/
Ysbrants/ en Gockinga verwellekomt: Zijne Audientie was Saterdaghs
den 26. daer aen/ die oock mette heerlijckste maniere toe gingh/ als volcht:
Het was 's middaghs ten 12. uren datte hoog-gem: Graef van Dona/ en de

Heer Herald Appelboom in hare Hoog Mog: kostelijcke Carosse van Staet/ door hare Ho: Mo: Gedeputeerden/ als de Heeren Reygersbergen / en Bauwerven wegens Zeelant/ en Holijck wegens Utrecht/ ter Audientie wierden gehaelt: Wierden uyt der Staten Generaels Logement gelept den Vijverberg over/ soo over de plaets/ de Hoogstraet/ Marckt/ Veene-straet/ Spuystraet / tot op 't Binnen-hof; Voor de groote Zael stil staende / is 't Portier van hare Ho: Mo: Carosse gheopent/ en eerst den Grave van Dona/ en doen de Heer Appelboom daer uyt ghetreden / en over de groote Zael gelept tot in hare Ho: Mo: Audientie-kamer/ en binnen komende/saten beyde de Sweetse Ambassadeurs neder in een Stoel met Armen / recht tegens over den President/ doende hoog-gem: Grave zijn Propositie vervolgens in de Sweetse tale/ 't welck een half uyr duyrde: En alsoo met reverentie weder afscheyt nemende/ wiert weder na haer Ho: Mo: Logement gebracht over 't Binnen en Buyten-hof/ de Plaets/ Kneuterdijck/ en 't Voorhout; Onder de Carossen waren ses met 6. Paerden/ 7. met 4. Paerden/ en 22. met twee Paerden/ als mede zijn Excell. Caros/ en die van den Ambassadeur van Vranckrijck/ van Uytheemse Ministers waeren geen andere daer by: De Propositie bestondt in dese woorden/ naderhant in Duyts over-gelevert:

HOOG MOGENDE HEEREN:

SYn Coninckl. Majest. van Sweden/ mijnen aldergenadigsten Koning ende Heere/ heeft stracks van den beginne dat den Alderhooghsten Godt den selven heeft gelieven te setten op den Throon zijner voor-Ouderen/ niet innerlijcker sich laten gelegen zijn/ dan dat de oude vertroulijcke Vriendtschap ende confidentie/ die daer voor desen en van allen tijden geweest is tusschen 't Rijck van Sweden en den Staet van haer Ho: Mo: in nauwe achtinge mocht werden ghenomen/ en den selven zijn Coninckl. Maj. tot dien eynde met grooten yver/ voorsorge / en tendresse gestadig laten bearbeyden/ daer mede de onlusten en misverstanden die sedert eenigen tyt herwaerts tusschen beyden souden mogen zijn op-gekomen heel uyt den weg mochten worden geruymt/ en alsoo vervolgens wederom gereftabileert de gemelde vertrouwelijcke mutuële Vrientschap in haren ouden Staet/ en nu tot nut en voordeel van allen voorigen Handel ende wandel van beyder Natien Ingesetenen: Aller-hoogst-ghed: Coninckl. Majest. heeft om sulcx te bereycken noch moeyte/ noch kosten gespaert/ ter Weerelt niet hooger wenschende noch oock anders konnende vertrouwen / als dat dese zijne Majests. oprechte meeninge van gelijcken in haer Ho: Mo: souden vrenten een reciproque genegentheyt tot bevorderinge van so nodigen/ nutbaren/ en heylsamen intentie: Waer toe aller-hoogst-gem: Coninckl. Maj. een ontwijffelbare hoope hattede/ soo haest de selve bericht wierde dattet u Ho: Mo: hadde belieft aen haer af te senden den Heer Ysbrants/ met goede en raisonable Resolutien / om soo haest als gesegt wierde alle de klachten en misverstanden/ die zedert eenigen tijt herwaerts tusschen beyden waren op-ghekomen ende geurgeert geworden/ wech te nemen ende af te doen.

Of nu wel den uytslach daer van niet heel ende al conform is ghewеest aen de goede hoope die meer-hooghst-gem: Majest. dien aengaende heeft gehad / den extraordinaris Afgesant de Heer Ysbrants zijn Negotiatie niet hebbende volbracht tot volle perfectie; Maer wel dat die sake door des selfs dexteriteyt en arbeyt nevens die van zijne Majs. Heeren Commissarissen nu staet in sodanigen ordre en op soodanigen voet/ dat de selve bequamelijck kan worden voltrocken / als pousseert de trouhertige ghenegentheyt die meer hoogst-ged: Maj. u Ho: Mo: altijt heeft toe- gedragen/ en als noch blijft toe-dragende/ de selve nu noch om aen hare zijde niet ongetenteert te laten/ maer in overvloet alles in 't werck te stellen 't geen eenigsints kan dienen tot herbrenginge van de oude Vrientschap ende Unie/ als de welcke in veele oorsaken is van de florerende stant daer sich beyderzijts Staten en Ingesetenen inne bevinden/ en waer van de verflaeuwinge en interruptie geender beyder partijen en is nut noch oorbaer geweest/ maer alleen aen haer misgunners heeft gestreckt tot vreugde ende advantagie.

Om dan alle hinderpalen van Vrientschap weg te nemen/ of oock om meerder onheyl voor te komen/ heeft het aller-hoogst-gem. Coninckl. Maj. gelieft mijn Persoon in dese Extraords. Ambassade aen u Ho: Mo: af te senden/ en tot dien eynde de Koninckl. Credentie aen den selven behoorlijck over te leveren/ met bevel en ordre om te gelijck met zijn Coninkl. Majs. Afgesante den Heer Appelboom u Ho: Mog: te verseekeren van des selfs voor-verhaelde goede intentie soo tot u Ho. Mog: als tot der selver

Staet

Staet/ welcker conſervatie en welſtant meer hoogſt-gem: Coninckl. Maj. niet minder van herten gewenſt als die van zyn eygen; En dat deſelve geerne ſal trachten op te legghen den ſchadelijcken en den bloedigen Oorlog/ ontſtaen tuſſchen de Kroon van Engelant en deſen Staet/ ende vervolgens te laten continueren in alle mogelijcke officien tot bevorderinge en herbrenginge des Vredes; waer van de Handelinge naeſt Godes Zegen/ vermiddelſt Coninckl. Majs. Mediatie/ alreede nu niet weynig geavanceert/ en in hoope van eenig goet ſucces gebracht is: Wy hebben dan ſingulierlijck in Mandatis/ ende ſullen daer op geerne van u Ho: Mo: vernemen/ wat de ſelve oordeelen/ of ſoude konnen deſidereren/ dat in 't ſelfde werck wijder ſal konnen worden gecontribueert/ daer mede die groote ſake tot zyn gewenſte perfectie moge worden gebracht: En gelieven u Ho: Mo: hier verſekert te houden/ dat ſulcx alles met grooten yver ende ernſt van ons ſal werden betracht en bevordert / als daer toe/ behalven de plicht die ons obligeert na te komen/ het geen aller-hoogſt-ged. Coninckl. Majeſt. ons in deſen aengaende heeft gelieft aen te beveelen/ ons vindende aen-geperſt door natuyrlijcke banden/ en daer uyt ſpruytende inclinatie die ons obligeren tot deſe proſperiteyt en den welſtandt deſer Provintien: Aller-hoogſt-ged: Coninckl. Maj. wil daer tegens oock verhoopen en vertrouwen/ dat ten aenſien van deſſelfs ſincere en ſo oprechte proceduyren en intentie/ die altijt niet minder hebben geſtreckt tot voordeel van deſen Staet/ als van zijn Majs. intreſt/ ſoo wanneer die anders van oprechte Patriotten na haer natuyr en eygenſchap ſullen worden gepondereert/ u Ho: Mo: het oock ſal believen behoorlijcke reflexie op te nemen/ en van hare ſyde mede daer door bewogen worden/ om te doen voltrecken/ ſoo wel 't geen door den Heer Ylbrants begonnen is (als waer in zijn Koninckl. Maj. in alles ghenoegſaem heeft laten blijcken des ſelfs ſonderlinge inclinatie en cordiale ghenegentheyt/ om met zijne vertroude Vrunden en Geallieerden te leven in een oprechte en mutuele verſekertheyt/ als mede om 't geene behalven dien ons aen-bevolen is ons daer inne te doen obtineren een goeden en prompten uytſlach: Tot welckers faciliteringhe wy verſoecken/ dat u Hog: Mog: ghelieven te laten toe komen Heeren Commiſſariſſen/ met de welcke wy ſonder retardement mogen treden tot de afhandelinge: Waer toe wy wenſchen/ dat den grooten Godt Zijne Genade ende Zegen wille verleenen/ en u Ho: Mo: Staet en Perſoonen by lange proſperiteyt en geſontheyt lange en altijt gelieve te conſerveren. In 's Gravenhage den 26. Maert 1667.

Dit heerlijk voorſtel zegende Godt gantſchelijk/ hoewel ſommige t'Antwerpen/ en Keulen van gevoelen waren/ datte Vrede tuſſchen Hollant en Engelant geen voortgang ſoude nemen/ en ſpraken in alle talen ſeer breet/ hoe Engelant was geaffronteert over het non-approberen van den Haegh/ en veel eer met Vranckrijck alleen ſoude ſluyten/ &c. Wat de Hamburgers belangt/ die hoopten ſulckx/ op dat haere Neeringhe van Lorrendrayen noch in vigeur mochte blijven: En de Roomſe Keulenaers baden noyt door den Vrede der Proteſtanten minder als nu: En ſy deden in haere Latijnſe advijſen deſe woorden influëren: Stupor omnes habet, cur uniti primores Belgii Hagam-Comitis, Pacis aram noluerint eſſe: Fortaſſis formidarunt Batavi, ne per Anglos ſeditio ipſos inter Belgas excitaretur. De Schotſe Kapers verfoeyden de geene die van Vrede met Hollant ſpraken/ en alles qualijck duydende/ ſeyden: Wat meenen de Hollanders dat men haer den Vrede voor de Deur ſal brenghen, Engelant condeſceert ghenoeg, ware het na des Canceliers ſin, men ſoude als in Cromwels tijt wel haeſt een Vloot na Jamaica uyt ſetten, en daer de Spaenſe Silver-Colonien en Hollantſe Eylanden bemachtigen, Denemarcken moſt in den ban, en had geen tanden om te bijten, Vranckrijk ſoude men dwingen de afgenomen Engelſe Colonien in America te reſtitueren, &c. Ondertuſſchen ſtalen de Schotſe Capers by de 30. Coopvaerdijers/ die ſy op de Revier van Edenburg op brachten/ en uyt haer aenwaſſen defendeerden ſy de continuatie van hare Neeringe mette boven-gem: redenen. De Oostendenaers ſaten oock niet ſtil/ maer paſſeerden en voeren met hare Schepen in deſen Oorlog na alle Geweſten na wel-ghevallen/ ſy dreef den wel voor Vrede/ maer en dachten oock niet dat den Oorlogh haer mede ſoo nae op den hals lach. Die van Antwerpen ſaeghen oock liever haeren Nieuwen Vaert van

van Oostende levendigh door Vylanders / die haer als over ghebodem de alle goederen aen de Kap brachten / daer de Kaep en Kaepaerts seer wel af voeren: Men bracht daer in dese maent oock veele gesouten Engelse * Haring / voor de leckere Kloosterlien / de Keurmeesters die visiterende / hebben veele Tonnen van dien af gekeurt / welcke open geslagen / zijn in presentie van meenichte Lieden voor ondeugende qualijck gesouten Haring in de Schelde weg geworpen.

De Maertse buyen en de Vredeloose Menschen accordeerden dese tijdt seer wel t' samen / in het quaet blasen en stormen op de Zee: Zy en lieten niet te goet de Barbaren / die nu weder t' Zee de Christenen alle schade toe voegden / en nieuwe Roof-nesten aen-bouden by Tripoly: Die te Gigery de Franse Gevangenen soo qualijck tracteerden / en ellendig in slaverny in 't Lant weg voerden / daer veele Histori̇en van haer bedrijf en valschheyt tegens de Christenen af te beschrijven zijn / maer sy hadden oock hare Menschen-Kooplien en verraders op de hant; Die in Europa geen goede Vrienden tot verlossinghe vont / most veel slimmer als een Pharoos Slaef daer blijven: De Marocse Mooren / die van Fez by Tanger / die van Gaylant en Zalee / mistroude wel d' een den anderen / dan veel meer de Portugijsen en Castillianen / die lange aldaer aen de Zeekant possessie hebben gehad / maer door haer eygen krackeelen de Mooren selfs so verstout / datte Christenen noyt vaste Conquesten in Mooren-Lant hebben konnen doen / gelijck dese oude Historie getuygt:

De bittrheyt en krackeel-lust ontstelde in de voorgaende Eeuwe gheheel Mooren-Landt soodanig / datter veele 't leven in schooten: Onder andere waren in 't Jaer 1304. in 't Lant van Salas en Lara geboren seven Broeders / haer Vader van Doorluchtige conditie / was Gonzalo Gustos / hare Moeder genaemt Sanctia / die Ouders en de Kinderen alle van uytnemende schoonheyt / ghestalte / gaven / en van al daer men sich in den Hemel en op der Aerde by doet bemint worden: Dese 7. Broeders hebbende een voorganger Nonio Salido gehad / dat een dapper Krijgsman was geweest / resolveerden / geprickelt om eer / mede sich in den Oorlog te begeven: En sy waren naulyex tot haer mondige Jaren gekomen / of sy wierden alle tot Ridders gheslagen door den Grave Garcia Fernandez: Omtrent die tydt Trouden den Prins Rodericus Velasquez / hare Moeders Broeder / met Donna Lamba: Aen de welcke de Spangiaerden om haere bevallicheden te sien / zy nae de maniere van die Gewesten / van alle kanten verscheyde gaven aen haer quamen brenghen: Den Bruydegom stelde op dese zijne Bruylost een Tournoy-spel aen / alwaer Albarus Sanchez / Neef van de Bruydt / in kloeckheyt alle andere verovertrefte; 't welck de Bruyt oock dede pochen / dat by haren Neve niemant te pas en quam: De 7. Broeders doenmaels agerende / belachte dat roemen; maer den jongsten Gonzalves Gomes ging verstoort weg / doch quam daer na met zijn Wapen-drager verselt / ten Tournoye / en heeft met een wonderlijcke kracht met zijn Lancie het staketsel van de Ren-baen om ver gesmeten en gebroken: Dit ontstak in Lamba een brandende nijt / achtende dese 7. Broeders met hare Moeder / als 7. Verckens uyt een Sogh gebooren: Evenwel om geen meerder onrust te maken / lieten sy de selve in stilte van de Bruylost weer na Huys vertrecken: Na dat Albarus Sanchez Bruyts Neef / aen den jonghste der seven Broeders Gonsalvo toe-gheschrolt had / datter niet vreemt en was dat een Edelman weeck voor een Boer

* *De Zegen die Godt Almachtigh aen bysondere Volckeren, Landen, en Steden verleent heeft, sal niemandt verduysteren: By exempel, wie sal den Haringh beter Souten en Tonnen als de Hollanders? De Terneufze Vis als de Franssen? De Stockvis als de Normannen: Wie schoonder Papier als die van Angolesme op-leveren? Wie stercker Laken als Engelant? En wie delicater als Leyden? Wie Camerijckx-doeck als Walslant? Wie Lijwaet en schooner Blekerijen als Haerlem? Wie deugdelijcker Stoffen als Rijssel? Wie Garens als Silesien? Wie Scheeps-bouw als Sardam? Wie Biscuyt als Wormer? En wie Galanteryen als Parijs?*

Boer in kracht: Waer op Gonsalvo soo gestoort wiert/ dat hy Alvarus met een vuyst sloech/ dat hy door van 't Paert neder viel: Dit sach Lamba/ en schreeude/ en datse een ongeluckige Bruyt en Vrouw was; waer op de 6. Broeders wel quamen toe loopen/ om dese 2. te scheyden/ dan quamen al te laet: Lamba leide geduerig aen 't oor van Rodericus Velasquez om wraeck over dit doen; die eyndelijck daer op haestigh te Paert stapte/ en vol wraeck/ sloegh Gonsalvo Comes op sekere plaetse wreedelijck op 't Hooft/ en scholt en dreygde hem seer/ den andere seyde/ hou op van slaen/ of mijn patientie sal te kleyn zijn/ en ick sal 't moeten revengeren: Maer Roderic sloegh Gonsalvo die hy quetste soo hart dat zijn Lancie brak; weder om Gonsalvo de Valk van zijn Schiltknaep tot den strijt ontfangen hebbende sloeg Roderick daer mede in den Wangh/ en de 7. Broeders toghen alle daer van daen: Dan dese onlusten wierden haest daer nae door Graef Garcia Fernandez en Gonsalvo Gustos beslist: Alsoo keerden de 7. Broeders weder in 't Hof van Roderic Velasquez/ om sich in den Wapenhandel te oeffenen: Maer Lamba wrockende/ en geduyrig wraeckgierigh/ sach korts daer na dat Gonsalvo Comes een Valck in 't water waschte/ dies riep sy een Boer/ en beval die met een Comcommer in bloet gedoopt/ Gonsalvo in 't Aengesicht vuyl te maken/ met belofte aen den Boer/ dat sy hem van alle molest daer over soude bevrijden; den Boer doet sulcx/ dan de 7. Broeders namen voor dit te straffen/ dan/ hoerden eerst de tael/ dat dit het werck was van een Sot gedaen/ soo de Boer niet aenstonts en vluchte/ maer soo hy vluchte/ dat sy hem metten Degen souden door-steken; den Boer daer op meent het te ontloopen/ de 7. Broeders vervolgen/ en dooden hem in 't aensien van de felle Vrouw Lamba; Sy gingen dan heen/ na datse hare Charp met bloedt besmet hadden: Lamba beschreyde den onnoselen Boer/ en bekleede haer Pallais met zwart Laken/ weent/ en noemt haer een ongeluckige en verlaten Weduwe: 't Welck Rodericus Velasques hoorende/ zwoer 't ongelijck te sullen wreken; dus sent hy aen Gonsalvo Gustos Brieven/ en ontbiet dat hy om eenige bysondere saken haestig tot hem komen soude/ daer Roderic sich veynst over 't gepasseerde vernoegt over Gonsalvo te zijn; dies versint hy een streeck/ en segt/ dat hy metten Coning Almansor yets te verrigtē had/ en dat Gonsalvo die saek wel konde af doen/ vraegt deswegen/ of hy daer toe wel Brieven aen dito Coning mede nemen wilde? Gonsalvo op geen bedroch denckende/ neemt dat aen: Maer so haest hy in 't Hof van den Coning Almansor quam/ en zijn Brieven van Roderico over ghelevert had/ bevont hy verraden te zijn/ want men greep hem by de kop/ en sloot hem in een duystere Kercker/ doch de sorge van zijn gevangenisse was gelaten aen des Conings Suster: Coning Almansor op-geweckt om al de 7 Broeders in zijn gewelt te krijgen/ beroept alle de Heeren van zijn Koninckrijk/ en vermaent die/ datse met aller kracht der Mooren inval in 't Coninckrijck souden helpen tegen staen: Roderico met bedroch en wraeck/ wapent hem als wilde hy in Almansors Rijck in vallen/ en vraeght bedriegelijck de 7. Broeders of sy thuys wilden blijven; die antwoorden/ dattet voor haer schande soude zijn dat sy Christenen de Mooren aen-vallende/ thuys souden blijven leedig sitten: Dies trecken sy in 't Harnas na de Rendevous/ met haren Guide Nonio Salio; Die als door in-geven op 't geschrey der Vogelen oordeelde desen Oorlog haer ongeluckig te sullen zijn; maer de 7. Broeders daer mede spottende/ togen voorts/ en in 't Leger komende/ vertellen Nonius voorseggingе/ Roderico oordeelden dattet een goet teken was/ maer Nonio bedroeft bleef volharden/ en seyde/ sy zijn vals soo meenigen als die dit ten goeden uyt-leggen/ Roderico riep hefrig/ dattet geschrey der Vogelen de 7. Broeders ten goeden/ en de Mooren ten quaden was: Maer Nonio Salio overwon desen veynsaert met valscheyt/ dus poogt hy Nonio te vermoorden/ en Gonsalvo Sanchez 't selve willende aen-vangen/ wiert selfs gedoot/ en de seven Broeders trocken van daer: En sich in versekerde plaetse begevende/ laten Roderico door een Bode af vraghen/ wat hy nu in den sin hadden/ of de Mooren of de Christenen te beoorloghen/ soo de Mooren/ dan souden sy reden geven van de doot Sanchi: Roderico vol verraderye/ segt ja/ en maeckt Pays/ om sich van de 7. Broeders te wreken: Hy sent haer dan met 200. Soldaten nae Almenaram/ als of die placts van de Mooren verlaten/ by hem in beset wilde genomen werden; de 7. Broeders sagen datter 10000. man in waren/ Roderico seyde/ sy sullen terstont voor u vluchten/ en indien niet/ 'k sal stracx secours senden; de 7. Broeders dan vallen in tot de Mooren/ ter wijl sent Roderico Brieven aen de Mooren/ datse de 7 Broeders vangen en dooden souden; Nonio verneemt dit/ schelt Roderico voor een Verrader/ en hy vlucht tot de 7. Broeders/ en waerschout/ wat schelmstuck Roderico tegens haer aen-geleyt hadde; In 't vechten is Nonio van 5. hoopen Mooren omringt/ en alsoo ghebleven/ de 7. Broeders echter vochten tot revenge van haren Vrient dapper/ maer 't ghetal harer Vyanden was te groot/ want weynig der 200. Soldaten en 7. Broeders noch over gebleven zijnde/ retireerden die met den donckeren avont tot op een Bergje/ alwaer dien nacht haer eene Broeder Fernandez Gonzales van de Mooren overvallen/ is vermoort; 's nachts sonden de 6. Broeders Diagun Gonzalvo aen Roderico om hulp/ want smorghens hadden de Mooren de 6. Broeders alle omcingelt/ dan sy versochten Treves van de Mooren; Roderico schickte haer tot antwoort/ wy gedencken nu aen het onrecht dat gy mijn Huys-vrou en my voormaels aen-gedaen hebt: Dit hoorden by de 1000. Ruyters/ saten op/ en reden/ hoewel Roderico haer sulcx verboot/ met 3. en 4. ghelijck tot hulp van de 6. Gebroeders/ die na furieus vechten endling om hals zijn geraeckt/ gelijck mede de 6. Broeders/ daer Gonsalvo de leste van levendig was: De Hoofden van hun wierden voor den Koning Almansor ghebracht/ die daer op

Gonsalvo

Gonsalvo Gustos uytte Gevangenis doet halen/ seggende/ hy had eenighe Hoofden der Christenen/ en 't Kleet daer doen af nemende/ vraegde spotswijs/ seggende/ siet dit zijn uwe Kinderen/ daer op Gonsalvo terstont uyt-barste in 't roepen/ heden zijn met my de natuyre en alle zedelijckheyt bedroeft: Almansor vraecht/ of haer deucht met haer faem over een quam; Gonsalvo Gustor de droefheyt en gramschap hem porrende/ heeft 9. Moozen met een Swaert dat hy heymelijck genomen had/verslagen/ seggende/ hier uyt moochje overleggen hoe kloeckmoedig en mannelijck datse ghweest zijn/ o Coning/ van my/ die tot de doot bereyt ben/ordonneert dat u believt: De Suster des Conings vertrooste Gonsalvo Gustor/ door droefheyt verslagen zijnde/ te ghelijck wijsselijck en modestelijck/ ja wel (seytze) ick heb in een streijt wel 12. Kinderen verlooren/ en ick een Vrou zijnde/ heb dat ongelijck geduldelijck verdragen/ maer gy een Man/ en een Ridder/maer 7. Broeders verlooren hebbende/en sult gy geen vertroostinge aen nemen: Almansor gaf Gonsalvo Gustor verlof om na Huys te gaen; De Suster des Coninghs van hem zwaer zijnde/ vraegt/ wat hy begeerde dat mettet toekomende Kint soude gedaen worden; Hy antwoort/ ist een Soon voet hem mildelijck op/ en geeft hem/ groot geworden zijnde/ desen Ringh/ en sent hem tot zijn Vader; en also is Gonsalvo tot de zijne gereyst: De nootsakelijckheyt gebiet dat een gezegende draet sou ghesponnen worden door de Soon van Gonsalvo Gustor/ die kortelijck gheboorene soude worden en genaemt Madarra Gonsalez/ die het half begraven Geslacht van Lara weder souden op wecken: Dese als hy 12. Jaer out was/ is van den Koning Almansor/ door zijn deucht beweecht zijnde/ Ridder gheslagen: Mudarra versmaetheyt verdragende/ de Eer en Deucht hem prickelende/ vraegde eenmael zijn Moeder van wat Vader hy gebooren was; 't welck als hy 't wist/ en om de doot der 7. Broeders en zijns Vaders gevangenis te wreken/ kreeg verlof na zijn Vader te trecken van den Coning Almansor/ die hem 200. Ruyters tot zijn hulpe by voegde/ zijn Moeder gaf hem oock de Ring op dat hy van zijn Vader soude bekent worden: Hy daer komende/ soo kent Gonsalvo Gustor Mudarra zijn Soon uyt de Ringh/ wien hy vertelt de wreetheyt van Lambra: Korts daer na Madarra van zijn Vader oorlof om met Roderico Valasques in Duël te vechten/ 't welck zijn Vader consenteerde/ mits dat hy de palen der matelijckheyt niet en soude over- treden: Mudarra komt tot den Grave Garcia Fernandez/ en beroept Roderic Velasquez tot den strijt/ die hem veel versmaetheden op werpt/ maer Mudarra door gramschap en raserny outsteken/ bereyt hem om hem te dooden/ maer Fernandez belette dat/ en belooft 3. dagen bestant verkregen hebbende / dat hy de saecke soude oordeelen: Roderico Velasquez voor hem selfs vreesende/begaf hem op de vlucht/maer wiert van Mudarra op de weg achterhaelt/ en gedoot/ en al zijn macht van de 200. Moozen te niet ghemaeckt / Mudarra gheboodt dat het vuyr in 't Pallais van Lambra oock soude ghesteecken worden/ in welcken brandt sy oock is ghebleven: Mudarra dese billijcke wraeck ghedaen hebbende / door Godtvruchtigheyt bewegt/ met zijn 200. Moozen/ in 't Christelijck Geloof onderwesen zijnde / wierden Gedoopt/ de welcke daer na door zijn Mannelijckheyt en Oorlogs-daden vermaert/ heeft hem selven by alle in een onsterffelijcke naem verkregen: Sie daer wat uyt te boose wraeckluft volgt; dus verre de Moorse Historie.

Dit Barbaris Moozen-Lant/ soo onlangs ongeluckig bespzongen door de Fransen te Gigery/ nu geen Christenen dan Slaven op haren Bodem hebbende/ uyt-gesept Tanger/ een Sterckte in de enghte van de Straet/ die Engelant door 't Houlijck met Portugal over-genomen/ jaerlijckx om tegens de Moozen te bestaen/ veel duysenden gelts kosten/ arbeyde weder als een geessel van Europa/ om door Roverije ter Zee alle Christen Schepen en Menschen in slaverny weg te voeren: Zy rusten in desen tijt op nieus 30. Roof-schepen uyt/ en sonden aen de Turcken op Candien/ volgens gebod van den Grooten Heer/ daer sy Tributarisen af zijn/ Schepen en Volck tegens de Venetianen: Beroofden de Kusten van Italien en Sicilien/ af halende veele Menschen/ die sy weg voerden: 't Getal der Christenen die sy zwarte Moozen roofden/ wiert soo meenigvuldig/ dat de Slaven lantwaerts in aen Ketenen tot gruwsamen arbeyt/ en in 't gevaerlijckst van hare Oorlogen weg sont; Voorwaer een bedroefde saeck/ en wel te considereren voor alle Christen Princen / die wel met wat gelt somtijts eenige Gevangens lossen/ maer dit Africaense zwarte Volk blijft en glorieert in hare voorspoedige Roverije/ en trecken na haer Koninkl. schatten door de genomen Schepen/ Menschen/ en Goederen van de Christenen/ hebbende Spangen genoeghsaem in Andalusien af-gefoolt/ in Vranckrijck

rijck ontsien sy niet te Landen; En in de groote Zee passen sy op de Spaense Gallioenen/ de Brasilise Portugalse Vloot/de Straetsvaerders/ &c. En komen tot aen 't Engelse Canael somtijts braveren / doende jaerlijcx den Koopman veele Millioenen schade: Invougen datte Franse spreeckwoort waer is/ Datter geen Monsters noch Serpenten om de Weerelt quaet te doen meer voort en komen dan uyt Africa.

Doen quam den gepresen derde Messias Nathan/op ons 17. Deel fol. 3/ 72/en 134. gedacht/weder na Smyrna: En na dat hy met 3 Afgesanten van de Joden uyt Italien hadde geconfereert; alwaer sy bevonden de in der daet groote valschept en lichtvaerdighepdt van zijn Prophetis Ampt/ vertrocken de Jootse Gesanten t' Scheep nae Italien/ daer sy hare Broederen de groote dwaesheyt van desen Bedrieger hebben ontvouwen: Wat Nathan belangt/ hy toog na Scio/ een onnosel Eylant onder de Turcken by d' Archipelles gelegen/ als zijnde geheel zijn credijt op de bekende plaetsen uyt.

Den Hemel gaf dese Maent kleene beloften van gunst voor veele in 't gantse Jaer / 't was lang kout en bar we'er/ voornamentlijck in de Noorderse Gewesten: In Moscovien vroozen meenighte van Menschen niet alleen op de reys/ maer in hunne Stoven doot: In Littauwen en Lijflandt insgelijckx: Die uyt Sweden te Lubeck en in Pomeren aen quamen/ sagen als geharnaste Menschen/ hare Klederen van Ys/diverse storven in de warmte komende: Boerlieden en andere zijn Vingers en Teenen af gevroozen/ soo oock Schippers op de Noort-Zee/ en die na Noorweghen ghedreven waren / quamen in Engelant soo ellendig daer na t'huys met af-gevroozen Ooren/Hant en Voeten/ datse als voose Vruchten daer heen vielen en storven: Een Keyser in Holsteyn zijn Hantschoenen willende af-trecken/ soo hy van de Wagen in de warme Stove quam / trock mette Hantschoenen oock zijn bevroozen en doode Vingheren af: Den 30. deser kost men noch voor Lubeck aen de Schepen voor de Stadt over Ys wel een mijl gaen: Eenige dagen te vooren quam van 't Eylandt Rughen tot Straelsondt een Slede met 16. schepel Rocken: Dit koude weder vermengt met machtige veel Sneeus / taste alle Noorderse Gewesten aen/ en hervatte sich als men de Winter meende quijt te zijn/en 't voor soo krachtig / dat men den 22. Maert met Wagen en Paerden over de Mase reed: Den 15. Maert 13. Maets van Dort met een Smalschip na Sardam varende/ quamen 3. dagen van daer met Schaetsen over 't Ys tuys. Men prophiteerde/ dat ghelijck 't Jaer 1609. soo een kouden Winter als opt was/ en den Treves daer op met Spangien wiert geslooten/ dat dit oock een voorteken van Vrede met Engelant was / den Hemel bracht het oock in de Sterren mede. In Hollant na dattet een stercken Winter gemaeckt had / stondt de Scheepvaert 6. weken stil/ daer na voer men 3. weken/tot den 16. Maert/ wanneer het snachts begost te vriesen / soo dat men den 18. te Amsterdam op het Y liep / tot den 26. dito/ doe brack het Ys/ en op den selven dagh zeylden daer 't Ys gelegen had/ noch 3. Schuyten verby Amsterdam/ maer het was al den 2. April eer men ergens konde varen door 't meenigvuldige Ys: Ondertusschen losten veel Schepen te Zantvoort / die door het Ys in Tessel niet konden.

konden. Het stormden oock seer op Zee / waer door 't Engels Packet-boot met 30. Menschen verging/ deels Passagiers/ en verloste Engelsen upt Hollandt komende: Bleeff mede een Spaens Schip in 't Canael/ van St. Sebastiaen na Oostende willende/ met 400000. Croonen / en 300. Spangiaerden. Te Hamburgh verbrande doe diverse Huysen/ en te Verden 20. Woningen: Idem / te Stratton in Winchester verbrande des Tresauriers van Enghelants Huys / met alle de Kisten en 't Goet/ sonder dat (ut dicitur) daer van yets geborgt wierde.

Vranckrijck dede noch al aen de Vaert van Narbonne graven: En vremde Hantwerckxlien om de Scheepsvaert in noodighen / om Manefacturen te queken/daer toe 250. Huysgesinnen van Valenchyn en upt Douay over quamen, dese Walen presenteerden aen Monsr. Colbert een nieuwe Manefacture van Hollandts Laecken en Camelotten te sullen maken ; Dese heeft men by Meaux/ Abbeville/ en andere Plaetsjes/ Huysen aen-gewesen. Daer tegens voerde men weder een Impost in om 14. millioenen upt te vinden/ op de geene die Advocaet/ Request-meester / en Wijn-leveraer van 's Conings Huys wiert/ te weten/ elck anderhalve tonne gouts/ andere zijn op 600000 p. geset. De geleerste en uptstekenste van Parijs brachten doe 600 gulden samen/ waer voor sy ter eeuwigher memorie een Tombe en Epitaphium deden oprechten voor 't Lijck van D: Renatus Descartes, nu zedert twee maenden te Parijs upt Sweden gebalsemt over gebracht. Men nam doe scherp regard in Vranckrijck op de Lombardeniers / welcke niet alleen door haere groote ende vuyle woecheryen en schaccherp veele Huysghesinnen rupneerden/ maer oock dat sy Stroopers en Vagebonden langs de Wegen in hare dienst hielden. Op het versoeck van den Bisschop van Nantes/ nu zedert eenige Jaren blint/ wiert dat Bisdom geaccordeert aen den Abt de la Valiere/ die daer over om Bullen na den Paus sondt. Monsr. Milet schreef doe aen 't Hof van Vranckrijck/ hoe hy in Denemarcken was gearriveert / hebbende geconfereert met den Sweetsen Generael en Groot Constable Wrangel/ van de welcke hy alle vernoeginge beravende de goede intelligentie tusschen Sweden en Vrankrijk had ontfangē. Te Parijs had men doe veel in de mont van 't Huwlijk van de Soon vā de Marschalk de Turenne mē Marquis de Duras met Madame d'Oaillij/ die 's Jaers 40000. pont renten had. Van dese saken en kleefden niet / by sekere Brief van den Ambassadeur van Spangien/ die casueel in handen van Monsr. Colbert vervielen/en te Parijs in den vollen Raet waren gelesen/in de welcke men remarqueerden dese woorden / ghescreven nae Madrid : Qu'on n'avoit que faire d'apprehender le lustre & le nombre des trouppes de France, & que le Roy & ses Ministres n'estoient point portez à la guerre ; Naer 't lesen van welcke woorden/ seyde den Coning van Vranckryck / dat hy het tegendeel van dien aen de Spangiaerden wel soude doen sien. Den Spaense Gesant klaghende over de ouverture van dit Packet en desen Brief / wiert beantwoort : Que comme on ne l'auoit pas pris au Courier, il se deuoit consoler sur ce qu'il ne pouuoit pas empescher qu'on se servit des coups du hazard. Zedert begosten de Spaense Ministers op de divine woorden te dencken/ Wee! dat Lant daer den Koning een Kint is ; Waer van

van ter naester Maent breeder vervolg. Men overviel doe te Parijs eenighe eerlijcke en bemiddelde Cooplieden / even als waren sy Banckeroutiers/ die door 't nemen van Koopvaerdy-schepen haesop mosten ; maer 't Franse Hoff verboot yder die pretendeerde Crediteuren te zijn/ op haere Persoonen nochte Goederen binnen een Jaer yets te attenteren ; Want den Coningh hoorende dat haere Banckeroute niet fraudeleus en was / presenteerden een millioen contante penninghen/ mits dat die van al haren Geslacht oock borge bleven. Men lichte doe 4. millioenen gelts op/ te geven by alle vrije Steden / door belastinghe op yder particulier / die men soude taxeren : Noch 14. millioenen sprak men mede op d'erffenis van eenigē hooge Charges te lichtē. Al 't Canon in diverse Casteelen van 't Rijck bracht men na de Magasijnen te Amiens tegens Nederlant/ en andere Plaetsen tegens Duytslant. Den Koningh van Vranckrijck kocht doe het beste Lant in Vranckrijck/ ghenaemt Schoonendage/ in Anjou/ voor 850000. pont/ van de Creanciers der overleden Grave van Morlane/ van den Hupse van Samer/in faveur van Madamoiselle de la Valiere.

Te Weenen in Oostenrijk overleed den braven Graef Lesle den 13. Maert/ hebbende seer lang sieck gelegen/ hy was Ridder van 't Gulden Vlies/ en om zijn deugden Gesant in Turckijen/ en Raet des Keyzers ghemaeckt/ en was in der daet verstandig en van elck bemint ; Twee eygenschappen voor Regenten niet alleen/ maer voor Coningen en Princen te estimeren. Den Hertoge van Zachsen-Lauwenburg had doemaels gehoor by den Keyzer / de oude en jonge Keyserinne en Princessen/ aen-dienende/ hoe dat hy stonde in Huwlijcx-Contract met de Princesse van Zultsbach/ nae-gelaten Bruydt van Hertogh Sigismundus van Oostenrijck, versoeckende Keyzerl. Majs. Ratificatie/om ged: Princesse toe te staen de 20000 gl. jaerlijcx inkomen op de Kamer van Tyrol: Yder kan wel dencken dat den Keyser soo onlangs Bruydegom geweest / aen dese versoeckende Heer geen contradictie en gaf. Den Keyser dede doe aen Duc de Savoyen weten / dat hy geen passagie door zijn Landt aen eenighe Franse Troupen had te verleenen/volgens den Eed die hy Duc als Vicarius wegens 't H: Rijck hadde gedaen : Diergelijck verbodt dede den Keyzer aen alle de Keurvorsten en Princen van Hoogduytslant/selfs oock niet de doortogt der Sweden. Den Keyser dede oock een Lusthof voor de Keyserinne bouwen/ en de Roomse Duytse Priesters oordeelende dat sy bevrucht was/ gaven consultatie/ dat de Keyserinne op dien dag (ghelijck geschiede) de Spaense Kledingen moste af-leggen/ en indien geen Duytse/ ten minsten half Franse aen nemen.

Le Monde suit le temps, comme l'ombre le Corps,
Et le changement des choses, augmenté l'appetit.

Den aen-gestelden Rijckxdag tot Warzau begost op den 7. deser/ na dat de Landtboden en Gedeputeerden alvooren op 't Casteel ter devotie waren ghe-weest ; den Coning/ hoewel aen den derdendaegse Koorts vast/ dede sich daer oock dragen : Den 9. wiert de Heer Kotowicz/ Gesant van Littauwen / tot Marschalck van Polen verkooren/ tot vernoegen van yder/ dewijl hy een frey

en bemint Heer was: Eenige hadden dese verkiesinge om partyschap te maken/ maer te zwack van Christoffels/ seyden mede Amen; En quamen den 12. alle de selve uyt hare Kamers tredende/ beyden den Coning ende Senaet/ volgens oude gewoonte/ gheluck wenschen metten nieuwen Marschalck/ en kusten oock zijne Majs. handen: Daer na begosten de Leden in de Lantboden Stoben te disputeren/ Over de vacantien, en hoe lang die hoorden te dueren: Dat men de Residenten op den Rijcxdag sijnde, vrijheyt van Religie most verleenen: 't Beslupt was/ dat men 't oordeel der Senatoren daer over soude vernemen: Aldus gingen 13. Lantboden by den Senaet/ alwaer de Bisschoppen/ en allermeest die van Crakau seer ijverige tale voerden: Dat men de moetwillicheyt der Poolse Soldaten niet alleen, maer ook de groote macht van den Velt-heer behoorden te besnoeyen, en sijn Ampt ad vitam, maer voor een tijt vergunnen: En dat men aen sijn Doorl. van Brandenburgh, volgens belofte, Dracheym most restitueren. Onder wijl bleef de Coninginne binnen haer Pallais/ gants geen deeg wesende/ en een quale van haer leste Sieckte hebbende behouden/ so ruste sy van by te woonen de publijcke saken: Den Prince Demetrius van Moscovien aen 't Poolse Hof seer wel gesien/ bracht alles by ten behaghe van hare Majesteyten/ en hy was seer apparent om minsten Generael van de Poolse Armee te worden/ hoewel den Palatijn van Russen hem dat Ampt door Vrienden meenden af te sien:

Mais les plus belles Plumes font les plus beaux Oiseaux.

Dese Maent dede den Coningh van Groot Brittangien alles tot herbouwingh van London by brenghen/ en de Aldermans/ en Architecten brachten oock hare Tekeninghen en advijsen daer toe: 't Begin was in de Fleetstraet/ en de hoeck-Huysen die voorts specteren na de Herberghe de Grayhondt/ tot Ludgate toe/ alle geproportioneert op breette van Straten/ nae een schoon Model. Men sondt doen een Sergiant van Wapenen om den Hertogh van Buckingam te saiseren op zijn Huys by Stamfort/ maer die quam re infecta den 23. deser smorghens weder te London/ met dit bescheyt: Dat hy op den weg in hare Carosse wel had ontmoet Madame de Hertoginne van Buckingam/ die hy oock vervolchde tot by haer; Dat hy oock wel aen de Poorte van 't Huys van ged: Hertoge hadde geklopt/ maer oock dat men hem niet en had in-gelaten/ selfs dien geheelen Nacht/ onaengesien dat hy seyde te komen van den Koning zijn Meester/ en des wegen niet en dede als volgens zijn Offitie; den naesten morgen nam hy eenige Officiers van een Vleck daer na by/ maer toen vont hy de Poort gants open/ van den Hertog en wasser niet/ men seyde daer wel dat hy in 4. Nachten daer niet en hadde gheslapen/ maer een ander Dienaer bekende/ dat hy savonts te vooren daer noch was geweest/ 't welck gheloof meriteerde/ om dat men van hem daer noch een Brief vont van dien selfden avonts datum: Daer over veele speculatien vielen; De Hertoginne quam korts daer aen binnen London: En desen storm hielt daer mede noch niet op/ men benam ged: Hertoge alle zijne Charges/ 't Lutenantschap wiert vergeven aen den Lord Burlington/ en 't Camerlingschap van den Coningh kreegh Lord Rochester: Maer dit Jaer en speelde op die voet hare rolle soo quaet voor dien Hertoge niet uyt/ of men sag/ als naderhant volghen sal/ den

selven

selven wel haest weder herstelt in den hooghsten graet. Den Coning maeckte doe den Grave Bellasis Gouverneur van Tanger, tot Capiteyn van de Pentioneers/ 't welck zijn Maje. hem al in 't Jaer 1660. hadde belooft in plaetse van den hoog-bejaerden Grave van Clevelant/ die nu gequetst lach/ en kreupel was van Ouderdom/ in somma/ rondsom seer zwack.

April 1667.

Maer hy storf in dese soete Lente-Maent/ werdende met veel gevolg in den Rou/ ten grave ghebracht / uyt zijn Huyse van Somersetij ghedraghen werdende. Prins Robrecht sich nu wel bevindende/ quam sich aen den Koning vertoonen/ en wiert dagelijcx stercker. Weder om den Marquis van Worchester storf binnen London seer schielijck/ in een slecht Huysje/ daer hy sich voor een wijle als kostganger had besteet; Hy is den 26. deser seer statig begraven/ ghevolght van een groot getal Menschen/ en met lange Rou-mantels. Men vreesde doe / wijl de besmettelijcke Sieckte in Engelant scheen uyt-gebluft/de selve weder ware ontfonckt / vermits in 't Graefschap Nordfolck / alwaer op de Verpachtinghe van 't Gemeen/ op 't Huys van eenen Monsr. Bernards diverse Heeren van qualiteyt by een waren/ waer van die tot Thetford komende/ even na de Verpachtinge den Major van die Stadt/ de opper-Schepen/ de Capellaen/ en 7. andere subijt wegh storven/ en waren nevens haer seer veele andere desperatelijck sieck; Eenighe leyden de oorsaeck hier van op de ongesonde harde Wint/ andere/ van het eten van Campernoelie of Duyvels Broot/ 't welck ten sommigen tijde vrij veel fenijn in heeft/ maer de speculatiste seyden/ datse een geinfecteert Persoon hadden tot haer sien binnen treden; Waer over men te Londen seer verbaert voor dat Graefschap was: En men hielt oock dat de Pest tot Dovres was / waer om die Plaets voor de Uytheemse was te schuwen tot den algemeene by-een-komst van Vrede-Handelingh. Den Tesaurier was doen soo kranck dat hy niet en kost doen als 't Bedde houden. En Engelant in Oorlog met Vranckrijck/ de Vereenigde Provintien/ en Denemarcken zijnde/ stondt verstelt dat Portugal sich had in een Treves van 10. Jaren so strickt met Vranckrijck mede in-gelaten/onaengesien wat moeyten Engelant om sulcx te beletten/hadde gedaen/ want Portugal geen Vrede met Spangien mochte maken dan met believen van Vranckrijck. Daer op oock den Coningh zijn Ambassadeur den Ridder Southwel van Lissabon thuys ontboot. Dappere klachten hoorde men oock onder 't Zee-volck en Militie/ datter geen betalinge aen haer wierde gedaen/ daer over men 6. Heeren uyttet Hooger/ en 12. uyttet Lagher-Huys committeerden/ om de gheheele somme van de uytgifte van Penningen gedaen in desen Oorlog/ te examineren. De Vleyshouwers van London riepen de Boeren van Yrlandt toe / datse wel mochten weer komen met haer Beestiael in Engelant/ gelijck sy dese maent te Leverpole deden/ alwaer sy teghens 't verbodt partije Slacht-Vee in vier

 Schepen

‡ Schepen hadden gebracht/ dan door de Cherchers aen-gehouden/ dat Beestiael verbeurt/ aen den Armen hebben uyt-gedeelt. Den Coning maeckte doe den Graef Middelton Gouverneur van Tangher/ en Colonel Lonelace/ een verstandigen Baes/ Gebieder van Nieuw Amsterdam (alias Jorck) in Nieu Nederlant. Op die tijt gingen de Enghelse Gesanten van d' een zijde na Breda om Vrede/ en van d'andere kant gingh Duc de Jorck nae Wicht/ Portsmuyen/ en Harwits de aen-ghestelde Fortificatien besien/ en voort setten: Want de gedachten in Engelant waren niet te vergeefs/ datte Hollanders noch eens in Enghelandt souden soecken te landen: Te meer/ om dat sy hoorden van den grooten haest die men in hare Ho: Mo: gebiet maeckten/ om een brave Vloot tegens haer in Zee te brengen; Tot welckx goede conduitte men in den Hage aen den Staet dese resolute en goede voorslag hadde gedaen:

De Heeren Extraordinaris Gedeputeerden van de Provintie van Hollant/ hebben uyt speciale last van de Heeren hare Principalen ter Vergaderinghe gepresenteert/ dat de selve Heeren haere Principalen serieuse reflexie hebben gemaeckt/ hoe en in wat voegen 's Lants Vloote/ tegenwoordig onder Equipagie/ so haest eenigsints doenlijck soude konnen worden gereet gemaeckt/ en mette Vloot en der hooge Geallieerden van desen Staet geconjungeert/ en also gesamenderhant mette meeste vigeur/ effiace/ en nadruck/ tot afbreuck van den gemeenen Vyant/ ende het bekomen van een goede en versekerde Vrede geemployeert te worden: En derhalven hare gedachten hebbende laten gaen op 't gunt in de voorleden Jaren op 't beleyt en de conduite van 's Lants Vloot voor-gevallen was/ niet hadden konnen na laten haer Ho: Mo: t' erinneren/ dat na de ongeluckige rencontre die 's Lants Vloot in de Maent Junius 1665, bejegent was/ haer Ho: Mo: goet ghevonden hebben de directie van die eenige cordate en stantvastige Mannē van kennis en beleyt uytte hooge Regeeringe aen te bevelen/ 'tselve so veel hadde geavanceert datte selve Vloot wederom in een seer goet postuyr gebragt/ en geluckig geconjungeert wesende met de Coopvaerdy en andere Schepen tot Bergen in Noorwegen gelegen hebbende/ onaengesien de overhevige storm/ die in de maent van September van den selven Jare de voorsz. Vloote overvallen en seer lange gecontinueert hadden/ de meer-gemelte Gecommitteerden daer mede evenwel niet alleen noch hadden Zee gehouden/ maer dat sy noch selfs daer mede den Vyandt op zijn eyghen Kusten waeren gaen besoecken/ met intentie om hem slagh te leveren/ en apparentie van onder Godes genaden-zegen de overwinninge op hem te behalen/ indien den Vyant hadde konnen resolveren Zee te komen: Dat in de Maent van Junius in den voorleden Jaere 1666. een seer avantagieuse Victorie door 's Lants Vloot op den Vyant bevochten zijnde/ de selve Victorie na alle apparentie met meerder kracht en nadruck soude zijn vervolgt geworden/ ingeval het Chef en de andere subalterne Hoofden van de voorsz. Vloote hadden konnen surmonteren eenighe obstaculen/ die haer daer omtrent waren op doende/ en die misschien wel souden hebben konnen werden gesurmonteert/ indien het voorsz. Chef en andere subalterne Hoofden geappuyeert en gesterckt waren geweest met de Resolutien ende authoriteyt van haer Ho: Mo: in de Personen van haer Gecommitteerden: Dat oock de hooge authoriteyt van haer Ho: Mo. mogelijck wel soude hebben voor-gekomen de disordres in de selve Vloot gedurende de Battaillie in de Maent van Augustus van den voorsz. Jaere 1666. tot soo merckelijcken ondienst van den Lande voor-gevallen/ indien eenige cordate en stantvastige Mannen van kennis en beleyt uyt de hooge Regeeringe by haer Ho: Mo: in de voorsz. Vloot en d'expeditie selfs waeren gecommitteert geweest; dat de Heeren haer Ho: Mo: Gecommitteerden uyt alle de Provintien over 'templooy van de voorsz. Vloot/ die in 't begin van de Maent September van 't Jaer 1666. weder Zee genomen had op den 11. van de selve maent Septemb. eenparig hadden verklaert/ dat sy tot ontlastinge van haer gemoet verobligeert waren haer Ho: Mo: voor te dragen/ dattet tot merckelijcken dienst en apparente groote vrucht van den Staet soude strecken by so verre haer Ho: Mo: konden goet vinden/ eenige sodanige weynige cordate en stantvastige Mannen van kennis en beleyt uytte hooge Regeeringe te verkiesen/ om als Gedeputeerden en Gevolmagtigden van haer Ho: Mo: in de voorsz. Vloot op Zee/ en in de expeditie selfs ghebruyckt te werden/ invoeghen als daer van in den voorsz. Jaere 1665. een aenvang was gemaeckt/ soo om met advijs van de Hooft-Officieren op alle voorvallen na ghelegentheyt van de Lantschappen ende de veranderingen/ daghelijckx in Zee occurerende aenstonts sonder Ranghspraeck te disponeren/ als mede om alles in de selve Vloot te helpen houden in goede ordre ende harmonie/ niet

‡ *In Engelant leyt een Wet, dat geen Yren uyt haer Lant eenig Beestiael moghen in Engelant brengen.*

niet alleen ten aensien van 's Lants Hooge en andere Officieren onderlinge met den anderen/ maer ook ten aensien van de selve met de Hoofden ende Officieren van de Vlooten met de Geallieerden / die men doenmaels verhoopte dat onder Godes zegen met de Vloote van desen Staet soude conjungeren/ ende voorts om het Chef van de voorsz. Vloot te ontlasten van ontallijcke besigheden/ niet eygentlijck wesende van sijn professie/ende nietemin den dienst van den Lande ende de subsistentie van 's Lants Vloot effectivelijck betreffende/ ende hem also bequamer te maecken/ om buyten embarras ende met een bedaert gemoet te kunnen beduncken executeren die saken/die eygentlijck zijn van sijn functie ende 't Soldaet ende Zeemanschap dependerende / ende tot meer andere eynden in 't voorsz. bericht en verklaringhs van gemt Heeren Gecommitteerden breeder uyt-gedruckt/ met bijvoeginge dat sy Heeren Gecommitteerden uyt eygen ondervindinge de verkiesinge van sodane Gedeputeerden en Gevolmagtigden noodsakelijck achteden dat haer Ho: Mo: ten dien tyde op de voorsz. serieuse verklaringe van de selve Heeren hare Gecommitteerden niet hebbende goet gevonden soodanigen Commissie te decerneren/ de saken naderhant noch in de selve maent van Septemb. haer sodanig hebben op gedaen/dat haer Ho: Mo: op den 26 der voorsz. maent haer genootsaekt hebbē gevonden tot het decerneren van sodanigen Commissie te resolveren/ naer dat men uyt de Brieven van den Lt. de Ruyter so die voor 't nemen van de selve Resolutie / als seer kort daer na den Staet toe-gekomen waren/ tastelijck hadden vernomen/ dat den selven Lt. Admirael wel principalijck ten regarde van de voorsz. conjunctie / dat men meynde te doen met de voorsz. Vlooten van de Geallieerden hem hadden bevonden in sodanige perplexiteyten/ op de welcke hy ende de gheheele Krijghs-raet sonder geappuyteert te sijn/ door d' authoriteyt van haer Ho: Mog: niet konde eenige Resolutie nemen / ende die hy oock in de voorsz. Brieven klaegden/ van so difficile discursie voor hem ende den geheelen Krijgs-raet geweest te sijn/ dat de selve voor ongeletterde Luyden een ondragelijcken last waren / als hebbende niemant van hun allen opt diergelijcke sware affaires by-gewoont/ dat naderhant d' ondervindinge klaer aen-gewesen heeft / dat soo haest den voorsz. Krijgs-raet is geappuyeert geworden door de authoriteyt van haer Ho: Mog: in de persoonen van der selver Gecommitteerden/ de saken in 's Lants Vloot terstont een anderen cours hebben genomen / en men onder Godes genadighen zegen met couragie/ ende dapperheyt/ ende oock met apparent succes van overwinninge den Vyant met de selve Vloote souden hebben aen-getast/ indien hy sich niet van 's Lants Vloote af-gewent ende na sijn Havenen begeven hadde/dat de evidente utiliteyt en absoluyte nootsakelijckheyt van de voorsz. Commissie niet alleen also is op-gevat by de gemelde Heeren haer Ho: Mo Gecommitteerden/ maer oock by den gantschen Krijgs-raet die mede by eygen experientie ondervonden hebbende den grooten dienst die het Lant in 't gemeen/ ende het soulagement dat sy in haer particulier door d'assistentie van de gemelde haer Ho: Mo: Gecommitteerden hadden genooten/ op den 12. van den Maent October des voorleden Jaers 1666. by een formeele Resolutie aen haer H: Mo: seer respectieuselijck hebben versocht/ gelijcke assistentie van sodane stantvaste ende cordate Mannen uyt de Hooghe Regeeringhe voor 't toekomende/ hebbende den voorsz. Heer Lt. Admir. de Ruyter by een speciale Memorie den 5. der voorleden maent Marty aen haer Ho Mog: gepresenteert/ als weder ernstig daer toe wiert aen-gehouden ; en of wel misschien de Heeren haere principalen niet anders van de hooghe wijsheyt en voorsichtigheyt van haer Ho: Mo: konden verwachten / of de selve soude neven haer oordeelen dat het decerneren van sodanen Commissie was een poinct / dat sonder den dienst van 't Lant te verwaerloosen ende intercurreren de uytterste blame geomitteert / dewijl de Heeren haer Ho: Mog: Gedeputeerden/ over 't employ van de voorsz. Vloote in verscheyde tijden gecommitteert geweest zijnde/ 't selve van een absolute nootsakelijckheyt achten/ en dat het Chef van de Vloot/ en den gantschen Krijghs-raet 't selve als een gants dienstige sake imploreren/ en dat boven dien d'experientie soo onwedersprekelijck geleert heeft / dat de voorsz. Commissie noyt als met den grootsten dienst was geomitteert / en daer na noyt sonder merckelijcke vrucht/ selfs als de saken alreede in seer quade termen gestelt waren/ in 't werck gestelt/ en dat het daerom onverantwoordelijck soude sijn de voorsz. Commissie jegenwoordigh te omitteren/ als de selve de saken in haer geheel zijnde / met groote vrucht soude worden gedecerneert/ en daer toe mogelijck weder te resolveren/ soo wanneer door notable desastres ende inconvenienten/ die God verhoede/ daer toe wederom ten uyttersten geperst/ ende gedrongen souden wesen. Dat/ de Heeren hare Principalen boven dien allen noch particulierlijck hadden geconsidereert / dat in het aenstaende zaysoen daer heenen nootwendig moeten worden gedirigeert/ dat 's Lants Vloot in Zee gebragt zijnde onder Godes genadighen zegen/ mach conjungeren met de Vlooten van de hooge Geallieerdens van desen Staet/ te weten sijn Koninckl. Majest. van Vranckrijck / en sijn Koninckl. Majest. van Denemarcken ; dat in den voorl. Jaere alleen de occurrentien omtrent d' aenstaende conjunctien met de Vloot van sijn Koninckl. Majest. van Vranckrijck voorgevallen/ het Chef/ en den Krijgs-raet van 's Lants Vloodt in sodane perplexiteyten en difficulteyten hebben gebracht/ dat sy haer daer over als een ondragelijcken last ten uyttersten hebben beklaegt/ dat nu in dit zaysoen niet alleen gelijcke maer veel difficilder occurrentien souden konnen voortkomen/ omtrent en gheduerende de effective conjunctie / niet alleen van een / maer lichtelijck van twee Vlooten/ van twee verscheyde hooge Geallieerden/ die het voorsz. Chef en den voorsz. Krijgs-raet in noch grooter perplexiteyten en ondragelijcke lasten souden brengen/ en 's Lants Vloot

gevaer

gevaer doen loopen van incon venienten/ die daer na niet ſoude konnen werden gebetert/ tot de uytterſte opſpraeck ende blaſme van de Regeeringe/ die ſo door de Heeren haer Gecommitteerden als den voorſz. Kryghs-raet/ het Chief van de Vloote ſelfs van alles geadverteert zijnde/ genegligeert ſoude hebben met ſalutaire voorſlaghen en geexperimenteerde remedien tegens de voorſz. inconvenienten te voorſien; dat de Heeren hare Principalen daer by mede hadden overwogen/ dat de Vloot van ſijn Koninckl. Majeſt. van Vranckrijck/ door een ſeer aenſienelijcke Perſonagie/ en van ſeer grooten Huyſe ſal werden gecommandeert/ en de Vloot van ſijn Koninckl. Majeſt. van Denemarcken/ miſſchien mede van yemant van groote gheboorte/ dewelcke dan licht ſoude vermeynen door haer groote aenſienelijckheyt te verſchaduwen het Chief/ en den Krijghs-raet van 's Lants Vloot/ en daer door krachtiger doen gelden/ en prevaleren haer ſentimenten/ dickmaels ſoo wel niet gegront boven de ſentimenten van het Chief/ ende den Kryghs-raet van 's Lants Vloote/ hoewel in beter redenen gefondeert/ dewelcke door reſpect van ſoo hooge Perſonagien niet ſouden durven/ die haer ſentimenten met die nadruck ende kracht van redenen doen gelden/ als de gemeene utiliteyt ſomwijlen wel vereyſchen ſoude. Dat oock in het conjungeren van de voorſz. Vlooten/ en ſo lang die geconjungeert ſullen zijn/ dagelijcx veel ſaken van ſeer tedere ſpeculatien ſullen konnen voor vallen/ die niet als met d' uytterſte circumſpectie en voorſichtigheydt ſullen moeten worden gehandelt/ om aen d'eene ſijde het Intereſt van den Staet met behoorlijcke en redelijcke middelen in acht te nemen/ en aen d' andere ſijde aen de gem: hooge Geallieerden geen redenen van rechtveerdige klachten of miſnoegen te geven: Dat de Heeren hare Principalen overvloedigh zijn voldaen van het goet beleyt/ ſtantvaſtige couragie en trouhartigen ijver van den voorſz. Lt. Admir./ den voorſz. Krijgſraet/ en andere Officieren van 's Lants Vloot/ in ſaken het Soldaet en Zeemanſchap betreffende/ ende dat ſy daer van oock klare bewijſen hebben gegeven/ maer dat in en de omtrent de expeditie van 's Lants Vloot/ en wel particulierlijck in en omtrent de conjunctie mette Vlooten van de Geallieerden/ en 't gunt daer aen dependeert/ veele/ ja ontallijcke occurrentien voor komen/ die by Lieden in de Regeeringe van 't Lant onervaren/ niet konnen werden gedemeſleert. Dat derhalven de Heeren hare Principalen by haer Staets-gewijſe genomene Reſolutien nootſakelijck hadden geoordeelt/ dat tot betrachtinge van den dienſt van den Lande eenige weynige cordate en ſtantvaſtige Mannen van kennis en beleyt uyt de Hooge Regeeringe by haer Ho: Mo: worden gekoozen/ om als Gedeputeerden en Gevolmagtigden van haer H: Mo: in de voorſz. Vloot op Zee en in de expeditien ſelfs gebruyckt te worden/ invoegen dat daer toe in de voorſz. Jaren 1665. en 1666. Commiſſie is verleent geweeſt/ verſoeckende dat haer Ho: Mo: haer 't ſelve mede gelieven welgevallig te laten zijn. Gedaen ..... April 1667.

Brabant nu ſcheen eenige jalouſie na lang gedreygt/ in 't hart te raken/ om datte Francoiſen Amiens niet alleen tot een generale rendevous van veel duyſenden hadden aen-geſtelt/ maer oock alle Magazijnen geleegt/ en de zwaerſte Artillerije tegen 't Spaens Nederlant aen-ghevoert: Selfs had ten beginne deſer Maent den Franſſe Gebieder van Perone alle de Poſt-brieven uyt Nederlant op-gevangen: Hier op begoſt men te Mechelen Canon te gieten: Op 't Caſteel van Antwerpen maeckte men neffens 't redres der Galderijen en Huyſen/ op 4. Moolens veel Buſpoeder/ daer 4. man op een ſobere dag-huyr aen werckten: Aen de Schelde ſprack men van veel Fortificatien te maken: Caſtel Rodrigo ſont Karren met gelt nae Charle Roy: Maer de Vlamingen ſeyden/ uldre liens krijgen little gelts: De Hooghduytſen kregen uyt haer Vaderlant goede betalinge/ de Spangiaerden/ Walen/ en Italianen mochten toe kijcken. Des Keyzers Geſandt den Baron Iſola/ een kloecken Politijck/ quam den 12. deſer uyt Engelant met een Karos met 4. Paerden t' Antwerpen/ en wiert daegs daer aen door de Magiſtraet met 's Heeren Wijn onthaelt/ by ſich een groote Suite hebbende/ was gehuyſveſt op de Maire in den Arent; Maer nam voor tot Turnhout by Breda te gaen logeren/ om de generale Handelinge van Vrede/ waer toe hy oock in Engelandt was geweeſt/ te nader by te zijn. En men voerde van goeder hant dus danighen tale op 't ſtuck van de ſelve Vrede-Handeling: Datter by hervattinge der voorgaende begonnen Handelinge, en dat yder ſoude behouden wat hy hadde, tuſſchen Engelant ende Vereenigde

Provintien

Provintien groote hoope van effect was: Dat den Graef van St. Albaens daer over had begeert in Vranckrijck den Heer de Lionne te spreken: Den Koningh van Vranckrijck stont dit toe, mits oock openinge doende aen de Ambassadeurs van Denemarcken en van hare Ho: Mo: Hier op gaet de Heer de Lionne by den Graef van St. Albaens, die hem verklaert, ordre van de Brittannise Majest. te hebben om een voorstel van Vrede te doen die aen-genomen werdende, soude sich als Minister des selven Conings in stellen, om de Vredens-Handelinge mette Heeren Staten Generael tot een goet besluyt te brenghen: Maer indien de selve verworpen wierden, dat hy sich met geene Vredens-Tractaten en wilde bemoeyen: En zijn voorstel was aldus: *Dattet Tractaet Ao. 1662. met hae Ho. Mo: ghemaeckt, voor een toekomende Tractaet soude moeten werden geobserveert: Dat men een Handelinghe binnen London soude aen-stellen, om malkanderen over een Tractaet de Marine te verstaen: Maer dat ten reguarde van Vranckrijck, aen yder soude moeten werden gerestitueert, 't welck hy voor den Oorlogh hadde bezeten. &c.* Den Heere de Lione hadde volgens d' intentie zijnes Conings, daer op geantwoort, dat zijn Majesteyt daer toe niet soude condesceren, en verseeckert was van zijne Bontgenoten, sulcks het selfde met hem souden sustineren, &c. Den Heer de Lione hoorden doen dat den Graef van St. Albans geen macht en had om over de sake van Denemarcken te handelen: 't Geen by voorsichtige eenige speculatie gaf: Dan den Graef de St. Albans niet te min vredelievent/ nam alle de discoursen in der minne op: Hy bedanckten d'Heer de Lione / ende beloof den Volle macht wegens Denemarcken van den Coning van Engelant t' obtineren / selfs om binnen Parijs te handelen/ daer toe men seyde den Ambassadeur van Denemarcken insgelijckx Pouuoir hadde: Dus sag men alreede verschijnen eenige Vrede-sterren/ die korts hier na over Breda van den Hemel in yders Oogen haer seer helder en lieffelijck hebben vertoont.

Onder dies ging den Zee-Oorloch noch haren bloedigen gangh/ en wel so hevich in Amerika als elders: Derwaerts had de Zeeuse West-Indische Compagnie onder eenen Abraham Krijnsz. af-ghesonden 5. Schepen met ettelijcke hondert Soldaten en Bootslien: Liepen in December laest uyt/ en volgens d'ordre/ quamen den 26 Februarij 1667. aen de Wilde Cust by Cujana de Reviere van Serignam op / daer de schoonste Suycker van gheheel West-indien valt/ en wel 50 Suycker-moolens langst en opwaert de schoonst en pleysierigste Revier van America / ghebout / heerlijck tusschen Boomen/ Plantagien/ hoogten en laegten leggen/ hebbende een Casteel van seer breede harde en dicke Wallen: Abrah. Crijnsz./ Lonck/ &c. settent dien dagh dicht onder dit Casteel/ eyschten 'tselve op/ onder dreyghement van gewelt/ en geen quartier: Een Brit genaemt Beyens daer gebiedende/ antwoorde/ Hy wilde dat Casteel defenderen voor den Coning van Groot Brittangen, en zijne Generael Mr. Willougby. De Seeuwen daer op/ beschooten 't Casteel: d'Engelse daer binnen quamen op de Wallen/ en klopten tot spot op hare achterste: Dan sulcke hoogmoet viel datelijck in duygen / soo haest dese gentilmans sagen de Seeuwen landen/en na 't Fort aen-quamen: Wel haest staken sy een witte Vlag op om te parlamenteren/ en gavent met accoort op / d'Inwoonders in besit alle haerer goederen blijvende / maer al wat den Coningh van Engelant of Wil-

lougby toe quam/ was verbeurt: De Inwoonders waeren hier te gragher toe/ om dat dito Willougby haer vrij wat te hart hadde gehandelt/ en de 600 man die men tot secours hadde belooft (want dit Casteel was van alles seer sober voorsien/) quamen te laet: Aldus trocken de Seeuwen 's middags op 't Casteel/ latende de Prince Vlagge af waeyen/ en be-edighden d' Inwoonders getrou te zijn de Ed: Groot Mo. Heeren Staten van Seelant: Eenige al te onredelijcke Engelsen siende dat den Hemel in dese overwinninghe soo gunstigh was/ want by desen tijt als het daer ordinaris dapper regent/ en de wegen daer door onbruyckbaer/ was het nu gants droogh/ en over al aenkomelijck/ seyden seer leelijck: Dat Godt niet meer Engels, maer geheel Seeuws was geworden. De vrome Seeuwen stelden tot gebieder over dit Casteel Capi. de Haem en M. Colve/ met 125. man en 15. Canons/ voorsien met krachtige Pallissaden/ en 6. maenden Victualie en Amonitie: In dese Victorije verlooren de Seeuwen maer een man/en scheepten aen verbeurde goederen by de Vier Tonnen gouts waerdije. De Seeuwen toghen van hier na Isekepe en Bomerona in Barbices/ daer Matthijs Bergernaer gebiedende/die plaetsen mede aen de Seeuwen over gaf/ mits sijn onkosten vergoedende: Hier doopten de Predikant Abraham van West-huysen elf zielen uyt de Colonie: Tot gebieder van Isequepe bleef Vendr. Baerlant/ en op Bourmerana de Commandeur Sael. Van hier togen de Seeuwen (op alles goede ordre stellende) na 't Eylandt Tabago/ by de Fransen verdestrueert/ 't Fort verbrant/ en by weynige naeckte Indianen (hoewel schoon en vruchtbaer) bewoont: De versaechtheyt deser Indianen was soo groot/ vermits de Fransen alsoo de Engelsen dat doen in besit hadden/ haer zedert 3. maenden soo hadden verwoest/ datse hoewel met Boog en Pijlen gewapent/ nochtans veele naeckt/ en maer met een slens voor hare schaemte/ beschaemt waren hun Vaderlandt alsoo te sien vernielt/ en sy onvermogende dat tegens alle Uytheemse te beschermen: Hier sag men de verbrande brocken der in vlamme ghesteecken Wooninghen/ ginder dat Fort wiens Canon hare Kompaerden verbrandt/ in d'aerde ghesoncken/ en ten Velde mits gebreck van af-halers en vernielde Moolens/ by de 600. ponden Suycker in 't Riet/ en by de 600000. ponden Suycker-riet: Men ordonneerde dit Eylant in besettinge te nemen/ 't Fort en de Pallissaden te repareren/ en 25. man onder een goet Sergiant met 3. a 4. Canons daer te laten teghens de Indianen: Terwijl men hier mede besich was/ naemen de Heer van Goch/ den Predicant/ en andere de visite van dit verdestrueerde/ en nochtans vermakelijck vruchtbaer Eylant/ langst strant wandelende/ontmoeten haer een Indiaen/ versoeckende met wijsen/datze na zijn Hutte wilde mede gaen/ als niet wijt van daer/ dese op vertrouwen dat yemandt van haer had verklaert sy geen 20. Indianen op dat Eylant sterck waeren/ volgen uyt curieusheyt/hy leyde haer door de Bosschage tot aen d'ander zijde op de strant daer aenstonts over de 100. Wilden met Boogen/ Pijlen en Swaerden verscheenen/ 2. Engelse onder onse Zeeuwen zijnde/ dat siende/ waentrouden/en gingen te ruch/ dan de Zeeuwen traden voort/ en wierden ghelept in een Gehucht daer 50. Zielen samen woonende/ Leguanen en Vis braden was haer Ambacht/ zy Mannen en Vrouwan naeckte zijnde/dese Vis sette sy de Zeeuwen

Droevige Vertooninge van het Versincken ende verbranden vande Stadt Ragousa
ILLIRICO
CATARO
St. Nicolo
Perasto
S. Francis
Risano
S.N.
Barnardo
CASTEL NOVA
Sorzi
Scai de Stradioti
Sout pannen
Cadena
M. del Scoto
DE STADT RAGOUSA
S. M. de Rose
Trasto
P. de Rose
Lagnica
Out RaGousa
Molonta
Chiroma
Pindonta
De Mondt vand' Golf van
CATARO

wen voor/ dan vermits die ſelfs daer af niet aten/ ſo en dedent oock de Zeeuwen niet/ daer na brachten ſy een Back met Dranck toe/ zijnde kauwſel van oude Wijven gemaeckt/ 't welck de Zeeuwen oock weynig luſten/ dan proefden evenwel/om dat de Indianen ſeer geſtoort zijn wanneer men weygert met haer te drincken/ de Indianen het drincken ſiende/ waeren verheught/ leyden hare Wapenen af / en ſpraken van handelen tegens Meſſen/ Coralen/ Kammen/ men wees haer na de Zeeuwſe Schepen ; En ſcheydende/ gheleyden de Zeeuwen door 't Bos tot op de Strant/ in 't geſicht harer Schepen / mette meeſte betooninge van vrientſchap : Van hier den 2. Mey zeylende/quamen de Zeeuſe Schepen na den hoeck van Coins/ daer de Courlander wel eer een Colonie heeft gehad willen op-rechten/ daer noch 8. Canons laghen/ dieſe in de aerde begroeven / 't Landt aen die zijde was gants geruyneert/ en 't Fort verbrant/ de Lantſ douwe was daer ſoo goet niet als aen d'andere ſijde/ maer de Revier was ſeer rijck van Viſſen/ Vogelen/ en Schiltpadden : Dit victorieus Zeeus Eſquadre van hier na Gardeloupe loopende/ laten haer metten buyt t'Zee/ en ſullen hier na daer op vervolgen haer wedervaren. De Franſen en ſaten doenmaels oock niet ſtil tegens d' Engelſen/ want behalvens het geene ſy in d'Eylanden deden/ had oock Monſr. d' Almoras verſelt met twee Franſe Koninghs Schepen/ ſoo hy ettelijcke Koopvaerdijers na Martenico had geconvoyeert/in 't weder keeren aen-getaſt en verovert 5. Engelſe Koopvaerdijers/ van Bilbao nae Enghelandt willende/ die hy te St. Maerten op bracht/ jagende hare 2. Convoyers op de vlucht. Aen l'Iſle de Ré had een Duynkerckx Frans Kapertje mede een Engelſe Barbados-vaerder op-gebracht : En een ander Frans Schip nam een Engels Ooſt-Indis Schip/ dat hy te Breſt op bracht/ werdende op veel tonnen gouts gewaerdeert.

Deſe ſmacken van onheyl quam maer ſommige over : Maer de aenmerckelijcke en ſchrickelijcke Aertbevinge te Ragouſa voor-gevallen/ betrefte die gantſe Stadt/ en al haer Inwoonders : Voorwaer een droevige Tragœdie/ en niet anders als een voorbeelt van den Grooten Godts Oordeel-dach : Het verhael ſoo veele ons bekent is/ volgt in deſe weynig bladeren :

HAre Ho: Mo: hadden voor haeren Reſident tot Conſtantinopolen om by den Turckſen Keyſer te reſideren , gedeſigneert den Heer *Joris Kroock*: En voor Reſident tot Smyrna *Jacob van Dam*: Gem: Heeren begaven ſich den 16. September 1666. met Vrouw en gevolg te Lande derwaerts, ſterck 22. Nederlanders en 8. Franſſen en Hoogduytſen, paſſerende om de graſerende Peſt langſt den Rijn, over Weſtphalen op Neurenburg, en door Beyeren op Venetien, alwaer des Reſidents Kroockx Gemalinne den 8. January 1667. in 'tKinder-Bedde gelegen : Togen den 27. Maert daer aen van Malomocco te water op Ragouſa: Alwaer door den Prins beleefdelijk wierden verwellekomt,varende in een kleyn Vaertuyg aen Landt tot St. Croce, met veele Packagien, Preſenten, Bagagie, Honden, &c. Van waer ſy met overdeckte Stoelen door 2. Mannen over de ſteenachtighe Berghen wierden ghedragen tot binnen ‡ Ragouſa, wierden aldaer van de Edelluyden en andere

‡ Ragouſa (als deſe Plaet aenwijſt) is een ſeer net Stedeken/doch niet grooter als Dyanen/ gebout op een Klip of Rotſten/blak ter eener ſijde tegens de Zee/en aen d'ander ſijde aen een ſeer hoogen Berg/ welcker Fortefieatien meer als gemeen in ordre geſchickt/curieus van levendige ſteen zijn op gemaeckt,

Inwoonders met alle uytterlijcke tekenen van beleeftheyt, genegentheydt en eere ontfangen, 't welck naderhant door die van de Regeeringe oock wierde bevestigt, alsoo de selve niet alleen alle de presenten lieten lossen sonder eenige datie of gherechtigheydt te betalen, maer oock permissie gaven datte Neerlanders met haer geweer, soo Rapieren, als geladen Carabijns en Pistolen binnen de Stadt quamen, en de selve in de Residenten Logement by behielden, 't welck voor desen noyt aen yemandt was geconsenteert, en wiert derhalven voor het grootste faveur en eer gehouden, en dat sulcx alleen geschiede ten respecte van hare Hog: Mog: op de welcke dese Republijcke een goet vertrouwen hadde: Omtrent een uyr na 't arrivement wierden de Residenten begroet van eenighe der voornaemste Edelluyden, als, Marco en Giacomo Jorgo, Vladissa Geudso, en andere, aen de welcke de Heeren Residenten Brieven van voorschrijvens hadden, die haer waren mede gegeven van sekeren Edelman Marco Basilio, gheboortigh van Ragousa, doch als nu tot Venetien woonachtig, en aldaer de affaires van sijn Republijcke verrigtende, met den welcken sy geduerende haer verblijf te Venetien, sonderlinge familliare vriendtschap hadden gehouden, en die haer de reyse van Ragousa tot Constantinopolen seer hadde aen-gepresen en smakelijck gemaeckt, also hy de selve in den Jare 1661. hadde ghedaen in Ambassade of Commissie van sijne Republijcke, om over te brenghen de 12500. Ongerse Ducaten en andere presenten, die de selve Republijcke alle Jaren door 2. Ambassaders gehouden is tot tribuyt aen den Grooten Heer te senden: De voorsz. Ragouseesche Edelluyden hadden, zedert daeghs te vooren datse van haer komste verwittight waren, niet alleen een Logement voor haer bestelt, maer lieten 't selve daer en boven noch Meubeleren, met Tapijten, Gout Leer, Ledecanten, Bedden, ende ander Huysraet, tot Silvere Kandelaers, Schotels, &c. incluys, gelijckse haer oock aenstonts regaleerden met verscheyde schoone Vis, Oesters, en Wijn, en versekerden den Heere Resident mede, dat sijne aenkomste in dese Stadt soo by de Regeeringhe als by de Gemeente sonderlingh aengenaem was, gaven oock te kennen, dattet den Prins seer behagelijck soude wesen, dat sijne Ed: geliefde ter Audientie te komen, en aldaer te proponeren het geene hy omtrent het voort setten van sijne reyse, so van Paerden, als van Convoy eeniger Soldaten, soude mogen van noode hebben, met genoegsame versekeringe, dat alles soude worden geconsenteert: Desen gantsen dagh, als oock de twee daer aen volghende dagen, passeerden met de visites, die van 's morgens vroegh tot 's avonts laet door de Edelluyden aen haer wierden gegeven: Den 4. April had den Resident *Krook* Audientie, alwaer den Prins en sijn Senaet by den anderen zijnde, wiert een Secretaris af-gesonden aen sijn Logement. die sijn Ed: onder het gedrang en toejuygingh van veel Volck bracht tot aen de Raetkamer, aen welckx Deure gereet stont een van de Senatores, die sijn Ed: tot binnen conduiseerde, en een plaets in 't midden van den Raedt aenwees om te gaen sitten; den Heer Resident in 't compliment hebbende af-geleyt, en de Republijcke van Ragousa versekert van haer Ho: Mo: goede genegentheyt, en by den Prins daer op weder ter materie zijnde geantwoort wiert, is sijn Ed: weder op 't selve fatsoen uyt-geleyt, en na sijn Logement geconvoyeert; Na de Audientie tot savonts toe als oock 's anderendaegs smorghens quamen noch verscheyde Edelluyden den Resident congratuleren: Oock sondt den Prins aen den voorn: Resident den selven morgen tot een present 8. levendige Capoenen, 18. levendige Duyven, eenige Oesters, en 6. Flessen roode Wijn, al te samen in 4. seer groote Silvere Schotels: Dien uchtend quamen hem oock besoecken den Broeder van Marco Basilio, aen wien seer ernstelijck waren gerecommandeert

commandeert, die haer Ho: Mo: Resident en sijn Volck namiddaghs quamen af halen, en tot vermaeck een keer in en om de Stad deden, en in een schoone Thuyn onthaelden: 's Anderendaegs meenden den Resident op 't versoeck van diverse Edelen haer Paleysen, buyten te gaen besien, en oock de Heeren van Ragousa de contravisite te geven, dan het heeft den Almachtigen Godt niet belieft dat sulcx sijn voortgang soude nemen: Alsoo 's anderendaegs sijnde Woensdag den 6. April, smorgens tusschen 13. en 14. uren Italiaens, of 8. en 9. uren Hollandts, by schoon Sonnenschijn, en stil weder, sonder eenighe voorgaende tekenen van wint of anders, in een oogenblick, en qualijck den tijdt geduyrende dat men *Onze Vader* soude hebben gelesen, seer onverwacht sodanigen schrickelijcken en ongehoorden Aertbevinghe quam, dat daer door niet alleen 't Huys van den Resident, maer selfs de gantse Stadt, het Casteel, en alle de Huysen, Thuynen, en Wijnbergen, die ettelijcke uren in 't ront daer by, en omtrent lagen, t'eenemael als het onderste boven wierden gekeert, sonder datter een eenig Huys onbeschadigt of bewoonelijk bleef staen, met welcke hun den Heer Resident met sijn Huysvrouw en Kint als noch te Bedde, mitsgaders de Staet-Juffrou en Dienstmeyt in de selve Kamer sijnde, neffens den Predicant en noch 2. andere mannelijcke Domestijcken seer schielijck wierden overvallen ende jammerlijck verplettert, beneffens noch wel 5000. Zielen, die men staet maeckt dat in die Stadt in deselve uyre sijn gebleven: Den Consul *van Dam* en 6. Personen die by hem in sijn Camer waren, wisten niet beter of het was den Jongsten Dagh, alsoo het met sulcken gedruys en duysterheyt in sijn werck ging, doch hy Consul soo ras het gedruys en schudden gewaer wiert, vloog uyt sijn Kamer, die even daer na gants op malkanderen viel, alsoder noch 2 a 3. Solders verdiepingen boven waren, en retireerden onder een stuck van een steene Trap, sijnde het eenighste in 't gantse Huys dat stant hiel sonder in te vallen, en salveerde hem in dier voeghen in zijn onder-Klederen, en op zijn Muylen zijnde: Niet min wonderlijck salveerden haer noch 5. Knechts van den Resident, als oock de Minne van 't Kint, waer van 2. t'eenemael van alle de steenen en puyn overdeckt waren: De eerste en meeste schrick en furie wat over sijnde, begaf hem van *Dam* aenstonts na de Kamer van den Resident, staende een verdieping hooger tegen over zijn Kamer uytte welcke hy ontvlucht was, doende eerst niet als roepen, en naderhandt, in stilheyt luysteren, of noch eenig geluyt mochte hooren, waer uyt men soude konnen vernemen datter noch yemant in 't leven was gebleven, doch niet vernemende, oock aen de uytterlijcke constitutie (Godt betert) wel blijckende dattet niet mogelijk was datter yemant soude behouden wesen, begaf hem van daer, om voor meer ongeluck gepreserveert te wesen, alsoo alles daer omtrent seer wanckel stont, en yder oogenblick door de continuerende Aertbevinge en over-harde wint die t'sedert was ontstaen, den val dreygde: Dus zijn sy alle uyt dat Huys ghevlucht, en liepen geen kleyn pericul van noch te sullen worden ter neder geslagē van eenige stucken van Muyren die noch waren blijven staen, of oock wel in 't een of 't ander gat te sullen versincken, alsoo sy boven over alle de in-ghestorte Huysen mosten heen klimmen, om een plaets te vinden datse buyten de Stadt quamen, alwaerse eyndelijck na veele periculen en moeyten geraeckten, en noch een van haer geselschap vonden, die al vroegh uyt-ghegaen sijnde, op de Straet van dese plage was overvallen, die mede ghelucke lijck was geescapeert: Aldaer sijnde, saghen doen daer by naderhant, dat niet sekerder was als in de Stadt, alsoo aen d' eene sijde alle de wegen so waren beset en belemmert van de over-groote en sware Steenen, die van de Bergen waren komen af vallen, soo dat men nergens heen konde, en aen de andere sijde

door-

door den Brant, die weynigh uren daer na in verscheyde oorden van de Stadt ontstont waer door sy in de grootste bekommeringe van de Weerelt waren, dat de Kruyt-toorens souden springen, die tot drie in 't getal in de voorsz. Stadt waren, en daer door ellendiglijck om hals komen, in welcken angst dien gantsen dag, en oock principalijck den volgenden nacht waren, sonder te durven onder Dack begeven, alsoo de Aertbeving en de Wint even furieus bleven continueren, soo dat ghenootsaeckt waren den selven gantsen nacht onder den blauwen Hemel te blijven, en alle uren niet anders te wachten als de doot: Alle de geene die noch uyt de Stadt waren ontkomen, soo wel de gequetste (die in seer groot getal waren, en onder de selve mede de Huysvrou en de Kinderen van den Prins, in der tijt, die nu mede om het leven was gekomen) als de gesonde, mosten haer op de selve wijse mede in de open lucht behelpen, sonder datter noch voor alle die arme Menschen Broot of Water was te bekomen, waer mede sy sich wat konden versterken, aen welcke ellende de geene die by dito Consul van Damme waren al mede part en deel hadden, dan kreegh eyndelijck noch door onnoosel bidden en suynigh sien, eenigh hart Scheeps-broot, en wat Wijn, van seecker Venetiaens Schipper, met sijn Schip tot Ragousa in de Haven leggende, waer mede sy het noch al gaende hielden, andersints souden buyten twijffel van hongher en kommer hebben moeten vergaen, of althans noch veel meer armoede moeten uytstaen: Den selven Schipper verhaelde, dat, gheduerende de Aertbevinge, al het Water tot drie verscheyde reysen uyt de Haven liep, sulcx de selve gants droog was, en 't Schip in de gront sonck, die sich te gelijck opende, en 't selve Schip seer dede schudden en beven, dat oock 't water yder reyse met sulcken vehementie te rug quam, dat hy niet anders dacht of zijn Schip soude t'eenemael om-geslagen zijn geweest: Het was niet sonder tranen aen te sien hoe droevig alle die Menschen na buyten quamen vluchten, een yder de zijne bitterlijck beweenende, als mede hoe miserabel die gequetste Menschen daer lagen, en buyten haer smerten schier van honger en dorst versmachtende: Den Consul sach een van de voornaemste Edelluyden den selven Schipper die hem Wijn en Broot hadde gegeven, seer lamentabel om den hals vatten, hem om Gods wil biddende dat hy hem een beet Broot en een dronck Wijn wilde geven, om niet van honger en dorst te sterven; Echter droegense alle, en voornamentlijck de Edelluyden, dit haer kruys noch al heel geduldig, niet tegenstaende eenige der selver den Consul seyden, datse alles hadden verlooren wat sy in de Weerelt hadden: Niet min deerlijck en detestabel was, dattet gemeene Arbeyts-volck of de Fachini, noch in de Stadt over gebleven, die ellendighe en gequetste Menschen die soo onder de steenen half en heel begraven lagen, niet wilden helpen voor datse alles gaven wat sy by haer hadden, en evenwel noch wel heen gingen, latende de selve in haer pijn en smerte soo legghen, ghelijck sulcx wedervaren is aen 2. van des Consuls familie, die even voor d'Aertbevinge waren uyt gegaen, en op straet van de selve wierden overvallen, waer van den eenen sijnde den Maggior Domo of Hofmeester van den Heer Resident zali. zijn rechter Arm en Been zijnde gebroken, en noch verscheyde wonden in zijn Hooft en Lichaem hebbende, van die Godt vergeten Menschen na langh bidden en kermen soo verre uyt de steen en puyn wiert geholpen, tot datse by zijn Sacken konden, daer hy een goede somme gelts in had, de welcke van hem hebbende genomen, lieten hem in dat postuyr sitten, tot dat hy noch langen tijt daer na van een ander wiert geholpen, die hy daer voor most geven 2. goude Knoopkens, die hy noch in zijn Hembds-mouwen hadde behouden: 's Anderendaegs den 7. April bleef de Aertbevinge noch al continueren, en den brant meer en meer toe nemende,

nemende, soo dat men niet derfde in de Stadt komen, uyt vreese van door 't vuyr verslonden te worden, waer door den Consul te rade wiert, niet teghenstaende allen in zijn onder-Klederen was ontkomen, en alles verlooren wat by hem hadde, soo van Gelt, Lijnwaet, en Klederen, als mede alle Schriften en Papieren, behalvens dat men daer geen Broot of Water konde krijgen, hem hoe eer hoe liever van daer te begeven, als 't Leven daer by in te schieten, en accordeerden derhalven met den op-gem: Venetiaense Schipper, om de Neerlanders met zijn Marsiliaense Tartane, na Venetien te brengen; Tot welcken eynde des namiddags daer in gingen den Consul en 14. ghebergde Persoonen, waer van 9. gesont en 6. gequetst waren: De Haven uytloopende, mosten door een schot uyt de Stadt weder keeren, en den Schipper eenig Sorga dat hy in had, en by noot broot of wert gebacken, uyt sijn Schip overgeven: Hier laghen sy soo na by, den brant toe-nemende, in vreese dat de Kruyt-Toorens alle uren stonden te springen: Omtrent het vallen van den avont sagen sy uyt haer Schip van het Gebergte af komen een Caravane van Turcken, Morlacken en andere, by haer hebbende omtrent 300. Paerden en Muylen, die siende de desolatie van Ragousa, wel in de sin scheenen te hebben, om de selve Stadt wat te plonderen, (waer voor daegs te vooren al hadden gehoort, dat eenige Edel-luyden al vry bekommert waren, dat die Menschen souden komen af-sacken) en begonden derhalven lustigh vuyr op die arme Menschen, en op malkanderen te geven, 't welck al lang duyrde, soo dat de Neerlanders Godt danckten, dat zy binnen Scheeps-boort waren, mits het perijckel, van in die wreede Menschen handen te vallen, en als Slaven weg-gevoert en verkocht te werden: Den 8. April, 's morghens vroegh overweldighden de voorsz. Turcken en Morlacken met groote force, en in weerwil van den Adel en van de Wacht, de Poorten van de Stadt, om de selve te gaen plonderen, soo dat de geene, die van de Inwoonders daer in waren, om yets van het hare te berghen, met bloote Sabels, en het lossen van Musquetten daer uyt wierden gejaegt, waer van men verscheyde, daer onder veele Vrouwen, met haer gebergde goet van boven neder in de Haven in 't water sagh springen, om de furie van die verbolgen Roovers te ontvluchten, ghelijck om die oorsake oock alle de Schepen die in de Haven laghen, en onder de selve mede dit Venetiaense, hare touwen los maeckten, en dit ongheval ter nauwer noot ontvluchteden, en arriveerden soo te St. Croce, hier zijnde quamen met een Barck den 9. April aen boort de 4. Fransse, en een Hooghduyts Edelman en 4. Knechts, die neffens d'Heer Resident mede na Constantinopelen willende, te Ragousa in een ander Huys waren gelogeert geweest, en door dese Aertbevinghe seer miserabel ghestelt, die verhaelden: Dat doen de Aertbevinge geschiede sy alle noch te Bed waren, en dat sy drie dagen en twee nachten als levendig begraven geweest, en onder reverentie geseyt, haer dorst met haer eygen water hadden moeten stillen, dat drie van haere waren verplettert, en sy met haer vijven in haer Hemt geeschappeert, waer toe sy eyndelijck noch na langhe bidden, smeecken en kermen van eenige Priesters waren geholpen, doch niet voor niet, alsoo die geen handen aen 't werck wilden slaen voor en al eer toe segginge van vergeldinge hadden, dewelcke bestont in een gouden Ringh van 20. Pistolen die den een van zijn Vinger trock en consent van al 't gelt te moghen nemen dat sy by haer hadden, zijnde wel 5. of 600. chequinen, of over de 3000 gl. Den 11 April kreeg den Consul advijs dat de saken in Ragousa wat begonden te schicken en datter eenige Sclavoniers en andre omtrent sijn Huys doende waren, om alles van de presenten te roven, meende hy, de wijle de Heer Resident nu

overleden

overleden was, als nu te incumberen so veel sorgen tot preservatie der selver te draghen als mogelijck was; Begaf hem derhalven in Godts Naem met eenige van sijn over-gebleven Volck na de Stad en midden door den Brant en door alle de Dooden op de puyn van zijn geruineert Huys, alwaer hy de selve Arbeyders seer besig vont met alderhande instrumenten, om te hacken, kerven, zagen, en alles het onderste boven te halen, in het eerst warense qualijck te ghesegghen, en wilden alles voor haer als roof-goet behouden, doch kreegh haer eyndelijck met goede woorden soo verre, dat men half en half soude deelen van 't geene by haer wiert ghevonden, waer toe hem ghenootsaeckt vont van de noot een deught te maken, alsoo door de Magistraet noch gants geen ordre op 't een of 't andere was gestelt, soo dat oordeelde dat het noch beter was een half Ey als een legen dop: Dit accoort en gedane beloften animeerden haer seer, en deden ongelooffelijcken arbeyt om soo veel Goederen te salveren als sy konden, daer van men niet hadde gedagt oyt yets te hebben sullen sien, alsoo sulck een grooten meenichte steenen, puyn, en balcken daer op lagen; Evenwel bergdense den selven dag, als oock den 12. dito, als wanneer den Consul daer van 'smorgens tot 's avonts present was, het Goet 'twelk men des avonts t'zamen deelden; Als wanneer het den Consul tegens alle verwachten soo verre bracht, dat de bergers souden hebben een vierde, en hy drie vierde, waer inne verscheyde Edelluyden hem de behulpelijcke hant boden, niet tegenstaende sy selfs tot recuperatie van haer eygen Goet aen dat slag van Volck de gerechte helft hadden moeten geven, gelijck oock andere Edelluyden 't selve geern souden hebben willen geven, dan konden niemant vinden, die daer toe moeyten wilden doen: De voorsz. Goederen nu al ghebergt en gerepatieert zijnde, hadde noch de grootste moeyte om de selve uyt de Stadt te krijgen, sonder dat die weder t' eenemael, of althans een goet ghedeelte der selver wierden geplondert, also de Poorten van binnen en buyten vol Rovers stont, en ander Volck, die haer Goederen geern souden hebben gebergt, van de welcke d'eene partije geern in de Stadt en d'andere daer uyt soude sijn gheweest, doch 't selve niet wel konden obtineren, 't welck den Consul evenwel altijdt wiert gepermitteert, en van de Edelluyden allenthalven seer gefavoriseert, in recognitie van 't welcke eenige van de voornaemste der selver uyt haer Ho: Mo: name regaleerde met eenige Bagatelles van Oost-Indis Lackwerck en Rottingen, daer van noch yets geberght was, 'twelck by haer seer aengenaem was: En alsoo de Edelluyden, die onder malkanderen wat oneens waren geweest, desen dag weder waren geaccordeert, en een nieuwen Raet hadden op-gericht, meende hy van devoir te wesen, en de beleeftheyt te vereysschen om de selve te bedancken voor al 't faveur, en voort de eere, civiliteyt, en behulpsaemheyt aen den Heer Resident zal: en aen hem ten respecte van haer Hoog Mogende bewesen, met versoeck, datse daer in geliefden te continueren, en dat niet soude na laten sulcx aen haer Ho: Mo: bekent te maken; Waer van de selve oock toesegginge deden, en sulckx oock naderhant hebben bewesen: Den 13. dito ging den Consul smorgens vroegh na de Stadt, doch vont niemant van de voorsz. Arbeyders in 't werck, gelijckse oock den gantsen dagh aldaer niet verscheenen, soo datter van de presenten niet meer wierde geberght, alsoo sy aen d'eene zijde te diep onder de puyn begraven waren, en aen d' andere zijde den brandt naest zijn Huys was ghekomen, waer door hy oock niet van zijn Gelt, Goet, en Schriften konde weder krijghen, behalven dat de stanck van alle die doode Menschen door de warmte soodanig toe nam, dat het daer niet te harden was: Alleenlijck liet hy den selven dagh eenige van sijne Dooden begraven, die door de Rovers uyt de steenen waren op-gehaelt, ontkleet

ontkleet, en 't gelt datse by haer hadden, uyt hare Sacken genomen: Doch tot doch toe en wiert van den Heer Resident en zijn Huysvrou zali. of van de Dooden in zijn Kamer noch niet vernomen, oock was'er weynigh apparentie om aen die Doode Lichamen te komen, alsoo de selve te diep bedeckt laghen: Den Heer Resident zal: had den Consul van Dan in sijn leven wel verhaelt, dat hy noch tot Venetien sijne Brieven van Constantinopolen hadde gehad, van inhout, dat aen 't Hof al kennisse was, dat hy Resident al op wegh was met sijne Presenten en Honden, en dat men seer na sijn komste verlangde, als oock dat hy daer seer aengenaem en welkom soude wesen, om na alle apparentie niet alleen de oude Capitulatien met den Grooten Heer vernieut soude krijgen, maer wel licht noch eenige andere Previlegien en Voor-rechten bedinghen; Hy Consul by hem selfs considererende, dat haer Ho: Mo: buyten alle twijffel dese importante besendinge weder hoe eer hoe liever souden hervatten, dat hy oock omtrent 't bergen van de Presenten aldaer geen vrucht meer konde doen, en oock ontbloot vont van Gelt, Klederen, en van alle andere nootsakelijckheden en verschooninghe, en voornamentlijck mede van alle sijne Papieren, sijn aen-bevoolen Ampt concernerende, en hem door haer H: Mo: goetgunstiglijck mede gegeven, behalven dat hy door dit onverwacht toeval als nu een gants andere weg soude moeten kiesen om na Smyrna te gaen, resolveerde hy met die insichten zijne reyse weder te rugge na Venetien te nemen, met intentie, om van daer ten eersten na Nederlant te begeven, en haer Ho: Mo: het geene voorsz. is, met alle schuldige onderdanigheyt te komen rapporteren: Tot desen eynde nam hy na-middags affcheyt met vereyste beleeftheyt en dankbaerheyt van de voorsz. Edelluyden van Ragousa; hebbende alvooren gesproken met seker Koopman tot Ragousa van zijne kennisse, en met hem geaccordeert of'er noch yets van de Goederen mocht werden gevonden, dat hy de selve tot Venetien soude willen bestellen aen Sr. Marco Basilio: Den Consul den 15. April door storm aen-ghetast, arriveerden echter te Ragousa, en aldaer komende, wiert door de Edelluyden gesegt dat de gantse Stadt door den voorgaende storm ghenoegsaem ten vollen was af-ghebrandt, gelijck oock uyt zijn Schip wel hadden konnen sien, dat den brant twee daghen en twee nachten achter malkanderen aldaer seer fel hadde gedomineert, en gevolgelijck die Plaets soo veel als Sodoma en Gomorra ghelijck was geworden, en datse derhalven om meer ongeluck voor te komen, niemant meer permitteerden daer binnen te gaen, so dat den Consul als doen sijn finael affcheyt noch eens van de selve Edelluyden met het vereyste fatsoen nam, en haer andermael versocht te willen helpen den Persoon mette welcke hy van weghen de Presenten was geaccordeert, of het mochte wesen datter by 't een of 't ander hazard noch yets van de selve mochte worden ghevonden, hoewel daer geen of seer weynigh apparentie toe was: By occasie dat hy met de voorss. Edelluyden in discours was, verhaelden hem de selve datter noch alle dagen verscheyde Menschen wierden gehaelt die 4. 5. en 6. ja eenige 8. dagen en nachten seer miserabel, sonder eten of drincken onder die ruinen hadde verborgen gheweest, en echter levendig, en sommige oock ongequetst waren: Den 16. April vertrock hy uyt de Haven van St. Croce, en arriveerden met veel tegenstrevige Winden den 24. April weder te Venetien: Wanneer men verders verstont, dat dese Aertbevinghe oock was gevoelt tot in Budua, Castelnovo, Cattaro, en Sebenico, over al groote schade doende, te Budua zijn de Dooden uyt de Graven op-geworpen, insgelijckx te Castel Novo, daer alle de Fortificatien met ontallijcke Menschen over hoop zijn geworpen ende vernielt, hier bleven 800. Menschen doot: Een gedeelte van Cataro is oock weg gesoncken, en

de See als ontstelt, vervulde de in-gesoncken gaten met Water, en bleven alſo by de 600 Menschen daer doot: Den Wech van St. Croce na * Ragousa versonck, en de Zee liep daer als een hol in: Tot Budua vont men maer 3. Geestelijcke Nonnen levendig over: Dat men binnen Ragousa 5000. dooden uyt-haelden onder de puyn-hoopen der in-gestorte Huysen, was geen wonder, want de Aertbevinge duerden daer over de 3. Weken en het leste op den 25. April, wanneer de Nieuwe Stadt door 't op-scheuren van een Straet, heel geruyneert, en 60. Menschen verplettert sijn, daer onder veele van die miserable, welcke geduyrende dese Aertbevinge altoos sich in Kelders hadden gehouden, en sich aldaer beholpen met 't geen daer was, die Wijn vont, had het, maer daer warender oock die haer mette Basten van de Vaten mosten behelpen; Daer zijn over de 500. Juffrouwen ghebleven, en onder de Dooden 1600. Menschen verbrandt: Te Cataro versonck een Stuck Landts aen de Zee-sijde, en daer bleven 50. Menschen die aen de Wallen tot reparatie werckten; men sont veel gelt tot reparatie derwaerts: Dese Aertbevinge voelde men ook te Venetien, en sijn door de selve verscheyde Schepen te gronde gegaen, en veele Menschen in de Golf om 't leven gheraeckt: In Antiveri en Dolcigno geschiede over maten schade; Daer sijn Plaetsen geweest daer al 't verging: De Turckse Steden hadden hier gelijck ongeluck in: Wegens Ragousa stelde men tot weder opbouwinge alle ordre, den uyt-ghevluchten Adel wierde weder in-gheroepen, als mede de slechte uyt-geweken Lieden, om die beschadighde Stadt weder te populeren; Want het was hier ellendig gestelt, wijl soo veel dagen Aertschuddens de Stadt deels in brant, ontsteken door 't Vuyr der aen-bestelde Gebradens, naeulijckx 600. Zielen over bleven, en een op-geresen felle wint de rest verbrande, waer door veele als uytsinnige een Koorde om den hals slaende, door de Straten die gangbaer waren, liepen, en den Hemel om op houden van verdere straffe baden: De Fonteyn-Aderen wierden als op-gesloten, wijl de Zee tot vier malen tegen gebruyck Ebbende, alle de Conduyten als op soog, sulcx dat geen dranck voor de gesalveerde was te krijgen: En de Bergh-steenen afstortende, slooten den ingang van 't Casteel: De buyten-Forten kregen mede haer deel: Na 8. dagen dat dese Aertbevinge duerden, begost elck de hant tot reparatie aen te slaen: En sy verkooren een nieuwen Hertog, een out Man, die, hoewel men ghewoon is die voor een Maent vast te stellen, zy hem voor al zijn Leven aen namen, met een in-komen van 500. Ducaten 's Jaers, uyt die Republijck te vinden.

Den

* *De Stadt Ragousa legt in Illirico, aen den mont van de Adriatise Golf, heeft eertijts geweest onder d'antijcque Epidauren: Is gebout na Michiel Solonitano omtrent den Jare 265. of 267, Haer Gebiet van Oosten en Westen is langh 120. mijlen, en breet 12. mijlen, heeft beoosten haer Albanien, ten westen Bosna, ten noorden 't Hertogdom Herzegouma, en voor de helft de Adriatise Zee: Heeft onder haer twee Steden Stagno en out Ragousa, en 7. bewoonde Eylanden, die vruchtbaer zijn: Aengenaem is te sien als men uytter Zee op komt de Stadt gheciert met soo veele prachtighe Pallaysen ende schoone Hoven, waer van eenige aen de Haven gelegen, niet weynig tot versterking der Stad verstrecken: 't Lant daer rondsom is geheel steenachtig: Binnen de Stadt Stagno vint men veele Sout-Pannen: De Lucht is te Ragousa van goede matigheyt: Uytte Levante komen hier veele Coopluyden Handel drijven, als in een vrije Republijck tusschen Turckyen en Christenrijck gelegen, die haer altoos als 't Oorlog was, stil hielt, doch Tribuyt aen den Grooten Heer gaf: Ragouza is wel niet groot, maer wel gefortificeert, en van alle Wapenen rijckelijck voorsien; Heeft zijn eygen Hertogh of Dogue, die maer voor een Maent*

Den Paus van Roomen noch zwack/ nam echter de genuchte als alle die toch in de Lucht met ademen moeten leven/een luchje te scheppen uytte Vensters van zijn Vertreck/ pijnlijck bleef hy ; En nieusgierig/ vraegden hy aen een out Man die 15. Jaren de selve quellage had ghehad / die hem mede bezwaerde : Hoe en wat zijn Medicijne tot levens behout was ? Grooten Vader seyde den ouden Patroon/ wanneer mijn Water goet scheen, was ick in doots gevaer, maer so wanneer hoog van coleur, oock wel wat sanguin, was ick gesont, en wandelden door geheel Roomen : Den Paus bedanckte den armen Man : Maer niet die geene welcke geduerende zijn zwackheyt zijne schoone Biblioteeck uyt zijn Pallais hadden gelicht. En wat mochten de devotarisen op de Heyligheyt der Roomse Cardinalen veel hoopen/ als sy hoorden dat men op zijn Koopmans so braften en teerden ! Den nieuwen Cardinael Caraccioli kon het niet stuyten over de 100. Brieven van congratulatien te ontfanghen / neffens Geschencken van Paerden/ Meubelen/ Gelt/ en voor 16000. Kroonen aen Wisselen / oock en was dat geen schande : Maer de Boeren van Lombardyen docht het wat breet datten Cardinael Gigi en zijn Vader Prins Mario tot Formello/ van d'Orsini gekocht/ soo Koninckllijck met Straten/ Boomgaerden/ Paleysen/ Fonteynen/ en Beelden dede op smucken : Den Cardinael van Saltzburgh dede oock zijn best met 't Pallais van de Medicis op te prancken. Doenmaels was veel spuls onder de Roomse Geestelijcken/en die van Spangen verboden de Gregoriaense Bulle langer te observeren : Te Madrid sach men veel Pasquillen tegens den Generalen Inquisiteur/ een Jesuijt/ voort komen : Portugal kreeg Cardinalen die te Romen hact dreygden/ soo men in dat Rijck de vacerende Bisschops plaetsen niet en vergaf/ sy wat anders souden doen : Te Venetien wiert door de Padroni een nieu Placcaet af-gekondigt en gedruckt/ behelsende/ dat op seer scherpe boete geen Hoeren meer op H: dagen / en speciael op de Sondagen onder de devotie in de Kercke van St. Marcus mochten komen/om de groote schandale die sy veroorsaeckten : Men haelden oock veel Broot uyt eenige harer Huysen/ die 't selve niet eerlijck hadden gekregen / en men deeldent onder den Armen. Het geduerig werven van den Hertog van Savoyen / begost die van Geneve niet alleen te doen om sien / maer selfs de Republijcke van Genua wiert ten hoogsten jaloux ; 't Scheen wel dattet dessseyn na Switserlant lach/ om dat hy zijn Soldaten nae de Valeyen van Lucerne

regeert, Senatoren en Edellien zijnder 200. daerse Raedtsheeren en Magistraten uyt verkiesen, de Ingesetenen zijn omtrent de 6000. Zielen : En so yder tusschen 13 en 14. uren op Woensdach den 6. April 1667. aen zijn werck was, storte met dese Aertbevinge in een ommesien het Pallays van den Hertoghe, daer hy resideerde, in ruyne, en soo wierden oock over hoop geworpen alle d'andere Pallaisen, Kercken en Kloosters en Gebouwen, invoegen die op de Bergen buyten de Stadt niet anders aenschouden als een grooten puynhoop: Hier op volghden een soete wint, maer hy veranderde in seer quade, alsoo hy ontstack dat Hout der Gebouwen, die op de Keucken-vuyren neer ghestort waeren, de Douane en Lazaretto waren minst beschadigt, maer echter geheel Ragousa ten gronde toe vernielt : Daer bleven omtrent 500. Menschen en 25. Edellien behouden, die haer salveerden, die veele tusschen de Steenen leggende, uyt trocken : Want sy danckten Godt datse noch niet als de meeste, haer Leven, Goet, en de gantse Stadt hadden verlooren.

cerne had ghesonden / daer men weer quaet Huys hielt met doot te smijten: Maer gelijck de Genevoisen door die van Livorno eerst in haeren Levantsen Handel waeren beschadigt: En dat Vranckrijck mede tot Constantinopolen hare Commercie onder des Grooten Heers Gebiedt in prejudice der Genevoisen sochten te doen aen-wackeren / soo saghen sy oock nu dat Duc de Savoyen om haer en alle Uytheemse Kooplieden aen te locken/open en vrij hadde gestelt zijne Zee-Havenen Villa Franca/ Nice/en St. Hospitio/ en daer toe een Stock of Beurse ghemaeckt: En van den Hemel hadden sy oock den 19. passato gevoelt een dapperen Storm/ die in hare Haven de Schepen ellendig onthavende: Wy swijgen van Mast-kappers en Konthout verliesers/ maer datter daer in de Bay op die tijdt schoone Schepen puer in de gront gheslagen zijn/weten de Genevoisers datter een het hare was. Wat Geneve veraeckt/ de selve wiert op een Vergadering tot Bern/ toegeseyt van de Protestantse en Roomse Switzerse Cantons te sullen werden geassisteert/ by aldien den Savoyaert yets tegens haer mocht aenvanghen/ des Keysers Gesandt daer present/ verklaerde 't selfde uytte Naem van zijn Meester/als gehouden Geneve in 't Keyserrijck ghelegen te beschermen tegens een Prins van 't Keyserrijck die haer onrechtvaerdig quam bespringen: Den Spaenschen Ambassadeur soude 't selfde mede verklaert hebben/onderwijl die van Geneve hare Wallen dapper versterckten / en sich van Amonitie en Vivres voor 3. Jaren voorsagen: Sy excerceerden geduerig hare Inghesetenen sonder onderscheyt van wat Religie/in de Wapenen/tot Kinderen van 10. Jaren incluys/ en mosten de Dienstknechts daer mede toe / en soo lang van 't werck blijven: Dan die van Geneve wel ernstigh / maer echter fraey/ resolveerden aen Duc de Savoyen te schrijven/ wat reden toch by hem van misnoegen over haer lach/om alsoo te sonderen of aenvangen van Oorlog van dien Duc gefondeert was op een point d'Honneur/ gelijck toch al de Wolven de Schapen willen scheeren/ quansuys/ om de doot van zijn Edelman te wreken/ welcke die van Geneve hadden doen Onthoofden/ dewijl hy tegens hare Stadt eenighe intelligentie hadde ghehouden/ dan oock/ of hy sich Meester van Geneve selfs wilde maken: Dan hier en volgden by gedachten Hertog van Savoyen niet op: Hy gingh uyt Devotie met zijn Gemalinne en Suster Louyse in Carossen naer 't hoog geestimeerde Klooster van onse Lieve Vrouwe van Loretta/ welckx Heylighdom aldaer van over See door Enghelen (soo de Roomse segghen) is gebracht: Des wegen aldaer dagelijckx grooter toeloop is als te St. Jacob Compostella in Spangen/ 't welck de Voerlieden/ Carossiers/ en Courtisanen daer seer doet leven.

Aen het Keyserlijcke Hof te Weenen versamelde men machtighe veel penningen/ gelijck van Pracg/ dats Bohemen / uyt Silesien/ Maeren/ Karinthen/ Steyr/ en Krain/ dappere Beursen wierden gheschut/ soo tot de Wervinge/ als andere speculatien die men op andere Potentaten hare Desseynen nam: Men sont oock des Keyzers geheym-Raden / en Kamerlinghen in de Mijnen/ en visiteerden die wel 6. uren langh: Het Generalaet van Warasin kreeg doe Graef Sigismundus van Trautmansdorp/ Landt-Hooftman in Steyr/

Steyn/ op conditie/ dat hy Jaerlijckx van zijn Inkomen 12000. gulden tot den Bouw van de Stercke Leopoldus moste op schieten / de rest oock omtrent soo veel bedragende/ mocht hy selfs in zijn sack steecken. Den Luterse Predicant van den ordinaris Sweetze Resident binnen Weenen/ zijn Godtsdienst verrichtende/ was daer een grooten toeloop van Volck/ 't welck eenige Papen niet konnende lijden/hitsten eenige bloets op/en affronteerden gemelte Predicant ; doch dit doen is by 't Keyzers Hof gedisapprobeert. Men rechte doe tot Weenen een Orientaelse Compagnie op/ en de Cooplieden soo daer in tekenden/ maeckten een krachtige Beurse : Haer voornemen was/ in Turckijen en alle Oosterse Gewesten uyt Europa te handelen; Dezen aenvang geluckten so wel/ datte Turcken selfs dat niet alleen approbeerden/ en de voorsz. Compagnie die Handel vergunden/maer sy siende dat onder deseCompagnie selfs Edelen tekenden/en datse een bysonder Previlegie-Zegel met dese woorden/ Sigillum Societatis Viennensis, voerden/begeerden mede in 't Turckse Rijck een Europise Compagnie op te rechten : De eerste Goederen van de Weense Orientaelse Compagnie was by den Grooten Vizir van Offen so aengenaem/ dat hy begeerden geen Inkom-gelt van de Christenen deser Compagnie meer als anderhalf per cent ; En bestelde oock ordre/ dat men alle Europise Waren bequamelijck uyt Ongarijen en Oostenrijck naer Constantinopolen / en selfs tot Ispahan in Persien met sekerheyt konde vervoeren. De Coninginne Christina scheen nu van Hamburgh na Sweden te willen verreysen/ en vertrock den 29. deser na de middag/ uyt-geleyt van veel Grooten/ en men loste te Hamburg van de Wallen 12 stucken Canon tot haer adieu : En zy betoonden in haer affscheyt groote liberaliteyt aen yder/ speciael aen Georg Luders/ den Juwelier van Medalien/ wiens Cabinet-Kamer zy twee-mael besocht hadde/ die sy nu oock met een kostelijcke Medailje vereerden : Maer toch dese Reyse gingh niet voorts/ schoon men divulgeerde/ datten Generael Veltheer Wrangel haer uyt-geleyde had gedaen/en dat sy door Holsteyn en Denemarcken oock hare Bagagie over Lubeck soude passeeren/en voor 3. a 4. maenden haer Logement te Hamburgh leedig blijven staen : Hare Majest. toog alleen na Holsteyn / quam te Slefwijck/ en daer na te Gottorp/ daer 't Canon drie mael op haer inkomen wierde gelost ; Ende eenighen tijt verselt metten Heer Hertog van Holsteyn/ wende weder na de Belt. De Moscovise Coopluyden in Moscovien vielen doenmaels aen haren Czar oft Keyzer seer klachtig: Zy klopten dagelijckx aen den Senaet in der Moscou/ seggende/ dat de Vremdelingen haer geduerig den * loef af sagen : Zy wilden datte Engelse noch Hollanders niet verder als Archangel mochten komen/ de Persianen niet dieper in 't Lant als Astraban/ en geene van de Griecken of Armeniers verder als tot Pontimla: Dan sy Russen wisten wel dat hare giericheyt door veele vremder invoer belet/ oock haer by den Czar dede uyt-munten voor Lieden die alleen voor haer tijdelijcke Zalighеyt Predickten.

Men had nu in Hollant om verscheyde respecten seer groote hoop van Vrede

* Arme Bonte Kooplien ! Sy dachten Cromwel speelden dat spel, 'tgeluckte hem, waer om ons niet ?

de met Engelant: Terwijl men oock weynigh achte de lasse praetjes van eenige die voor-wende/datter niet alleen sommige waren die den op-genoemden Vrede haette/en datse oock alle konstjes by brachten om de selve te beletten/en onder de selve noemen die van over Zee een / zijnde een gherucht dat men uyt stroyden/ datter waren die op den Heer Pensionaris de Wit een toeleg hadden gemaeckt/ door sekere Priesters/ die (soo men seyde) ghehuyst vest waeren ten dien eynde in een Convent van Antwerpen; Dan de Brabanders seyden/ sulcx een practijcke van hare Vijanden was/ welcke gewoon waren hare Onderdanen valse dingen in te prenté/als 'tquaetste fenijn dat men konde zaeyen; doch alles verdween in roock. Den Heer van Amerongen vertrock doe in Ambassade na Denemarcken: Ende den 18. vertrock de Keurvorstinne van Brandenburg voor de leste mael van haer Leven uyt den Hage.

MAY 1667.

DEn Fransse Ambassadeur de Grave d' Estrades leverde ter halver deser Maent een Missive over van zijnen Koning aen de Staten Generael/ luydende aldus:

SEer lieve groote Vrienden, Geallieerden ende Geconfœdereerden: Wy senden een expressen Courier af aen Sr. den Graef d' Estrades, onsen extraordinaris Ambassadeur by U, hem ordonnerende u te doen verstaen van onsen 't wegen, als aen onse goede Vrunden en Bontgenoten, onse Resolutie, van dat wy na een lange en baerblijckelijcke weygeringe van alle Justitie, onse Eere en ons intrest, ons eyntelijcken hebben gedwongen omme tot onderstut van die Rechten van de Coninginne onse seer lieve Gemalinne, en die van onsen seer beminden Soone den Daulphijn, dat wy belasten onse voorsz. Ambassadeur u bekent te maken een Geschrift 't gunt wy hebben doen t' samen stellen en in 'tlicht geven, omme aen alle de Christenheyt te doen sien de evidentie van onse redenen: En een Copye van den Brief die wy op heden schrijven aen onse seer lieve Suster de Koninginne van Spangien: In het eerste stuck sult gy sien de onwedersprekelijcke fondamenten van ons beleyt, sonder wille om Vrede te breken, niets begeerende noch pretenderende het Goet van een ander, onse gedachten niet anders leggende, dan, als ons selfs te wachten voor oppressie (ofte onghelijck) door 't ghewelt van Wapenen, door steun van Wapenen, of een redelijck Verdrach, waer toe wy altoos seer redelijck sijn; Het overighe laten wy aen onsen voorsz. Ambassadeur: En wy bidden Godt, dat hy u seer lieve groote Vrienden, Bontgenoten en Geallieerden, hebbe in zijne Heylige en waerde behoedinge: Desen 9. dach van May 1667. St. N. U goede Vrient, Geallieerde, en Geconfœdereerde, LOUYS.

De Brief aen de Coninginne van Spangien luyt aldus:

SEer hooghe, seer Doorluchtige, en seer machtige Princesse, onsen seer lieve en seer beminde Suster: *De sincere ghenegentheydt die wy altijdt hebben gehad omme te procureren en maintineren de tranquiliteyt, waer van de Tractaten van Westphalen en van*

Pirineen,

Pirineen, aen de Weerelt genoegsaem uytbarstende getuygenisse hebben gegeven, bracht ons ten eynde van 't Jaer 1665. by een obligante Preventie, die op gelijcke manier tot Madrid niet ontfangen wiert, te soecken de middelen, omme te beletten, dat niets capabel soude zijn in 't toekomende, omme te altereren, tusschen ons en uwe Majest. en onse Kroonen, deze goede intelligentie en vrientschap, die soo geluckig herstelt is, en bevestigt door ons Doorl. Huwelijck: Het was in die intentie, dat de overleden Coninginne onse Moeder, beval aen den Marquis de la Fuente, te schrijven van haren 't weghen aen uwe Majest. dat sich hebbende volkomen doen informeren van de Rechten van de Coninginne, mijn seer lieve Vrou, op verscheyde Staten van Nederlant, en hebbende de Fondamenten gevonden gants rechtvaerdig en onwedersprekelijck, dat sy uwe Maj. instantelijck beswoor, by de tedere vrientschap die sy tot haer hadde, dat sich oock alsoo wilde instrueren van de gezeyde Rechten, en daer een volmaeckte kennisse van nemen, ten eynde, de rechtveerdigheyt also klaerlijck siende, als sy heeft gedaen, de billickheyt haer mochte brengen, om by gevolghe ons te doen door een goet Accommodement, het welcke uyt-roeyen mocht alle subject van misverstandt tusschen onse Monarchyen: Dat sy genoeghsaem onse Sentimenten wist om ons te konnen Antwoorden, dat men ons seer moderaet soude vinden, op de Conditien van 't geseyde Accommodement; En dat haer ghevoelende dichte by haer eynde te wesen, sy op dese Weerelt niet soo seer en wenschte, na hare Saligheydt, noch met soo grooten ijver, als de satisfactie, van te hebben geaffirmeert, onder onse twee Huysen, d'Eendracht en Vriendtschap, die dit different wel haest soude konnen troubleren: Alle dese particulariteyten en zijn noch niet geescapeert uyt de Memorie van uwe Majest. en de Raden van Spangien sullen niet meer vergeten hebben de hoedanigheyt van de antwoort, die sy uwe Majest. obligeerden te doen, soo weynig conform aen de Godsvrucht en nutbaerheydt van de instantie der Koninginne Moeder, en soo contrarie, sonder twijffel, aen de inclinatie die uwe Majest. niet en kon in eeniger manier, noch om eenige consideratie die 't wesen mocht, treden tot de discutie van dese affaire, noch niets stipuleren of tracteren op de Rechten, die sy weet, dat sonder fondament zijn; en aenstonts daer na heeft uwe Majest. ordre gesonden aen de Gouverneurs van Vlaenderen, de Eed van getrouwigheyt te doen nemen van de Staten van 't Lant, en van al het Volck; Het geen men tot die tijt toe hadde genegligeert te doen, sedert het overlijden van den overleden Coning onsen Schoon-vader: Dit absolut refus van ons Iustitie te geven, en dese laetste Resolutie van te verbinden, aen u Majest. door haren Eed, 't Volck die waerlijck onse Onderdanen zijn, uyt hoofde van de Coninginne onse Vrou, ons hebbende gebracht tot de facheuse en indispensable nootwendigheyt, van in ghebreke te blijven, in 't geene dat wy verplicht zijn, aen onze Eere, aen ons self, aen de Coninginnes en aen den Dauphijn onsen Zoon; Of te trachten voor ons te procureren, door eenigh effect van onze Wapenen, de billickheyt, die ons geweygert is; soo hebben wy de laetste Party ombelst, die de Justitie en d' eere ons hebben aen-gheraden: En door desen expressen Courier, die wy depecheren aen den Aerts-bisschop van Ambrun, onsen Ambassadeur, soo ordonneren wy hem bekent te maken aen uwe Majest. de Resolutie, die wy genomen hebben, omme te marcheren, in Persoon, ten eynde van dese Maent, voor aen van onse Armade, en te beproeven omme ons te stellen in possessie van dat geene 't welck ons toe-komt in Nederlant, uyt hoofde voorss. van de Coninginne, en van een equivalent; En op de selfde tijdt te presenteren aen uwe Majest. een Geschrift, dat wy hebben doen dresseren, behelsende de redenen van ons Recht, en die volkomen ruineren de frivole Objecten van de contrarie Geschriften, die den Gouverneur van Vlaenderen in de Weerelt heeft gedivulgeert; Wy ons voorts beloovende

vende van uwe equiteyt, dat soo dra als sy sal gesien hebben ende doen examineren het ghe-seyde Geschrift, dat haest sal verachten den met die haer gegeven is, omme ons te weygeren een Justitie, die sy soo klaer ende wel gestelt sal vinden, en wel sal willen omhelsen de selve middelen, die wy haer hebben laten insinueren, en die wy op heden noch aen-bieden, omme dit different tusschen ons te termineren, door een minnelijck Accommodement, versekerende uwe Majest. in dat cas van twee saecken, d' eene dat wy ons sullen in-binden op seer gemodereerde Conditien, in regarde van de qualiteyt en importantie van onse Rechten; en d'andere, dat wanneer het geseyde Progres van onse Wapenen alsoo geluckigh was, als hare oorsaecke rechtveerdigh is, soo is onse intentie niet verder te gaen, dan 't geen dat ons toe komt of zijn equivalent, op wat weg wy 't oock konnen krijgen; en dat voor de rest der Staten van onsen lieven en wel beminden Broeder den Coning van Spangen: Het eerste Fondament vast gestelt zijnde, dat men ons Justitie sal geven die ons toe komt; Soo sullen wy altijt vaerdig zijn om hem te beschermen tegens alle aggressie, omse hem te conserveren, en voor zijn posteriteyt, die wy altijt en sonder eynde wenschen, gelijck oock boven al, het seer religieuselijck onderhouden van de Vrede, gelijck wy versekert hebben aen de Marquis de la Fuentes, wanneer hy zijn afscheyt van ons nam; niet verstaende, dat de gheseyde Vrede soude verbroken zijn van onse zijde, door onse intree in Nederlant, alhoewel met gewapender hant, gemerckt dat wy niet en sullen marcheeren als om te trachten ons te stellen in de possessie van 't geene van ons geusurpeert is; De rest beveelende aen onsen Ambassadeur. Bidden wy Godt dat hy u heeft seer Hooge, &c.

Wat verbaestheyt dit te Madrid en te Brussel/ selfs te Weenen en te Keulen gaf/ is ongeloosselijck: Te Madrid was men gestoort/ om datte Fransen aldaer hadden gesegt/ datten optocht van 't Fransse Leger niet op de Spaense Nederlanden lach: Van Brussel sont doe Castel Rodrigo een Brief aen den Koningh van Vranckrijck/ seggende met civile termen daer in: Dat toch zijn Maj. niet en wilde rechten met de Wapenen, maer veel eer zijne pretensien in Arbitrage stellen, onder den Koning van Engelant, oft onder den Keyzer, of onder de Staten Generael der Vereenighde Nederlanden: Men sprack oock te Brussel/ datte Koninginne van Spangien tot antwoort op den Brief van den Coningh van Vranckrijck had door Hiron Courier van 't Cabinet doen aen-presenteren / van te stellen drie de voornaemste Plaetsen van Nederlandt in handen van de Switsersche Cantons/ ende dat men door Arbitres soude verdragen / tot wiens oordeel sy ghereet was de selve te raporteren: Den Spaense Gesant de Gamarra gaf mede het volgende Memoriael in den Hage aen hare Ho: Mo:

Ick onder-gheschreven den Ambassadeur van Spangen, door een expressen Courier op gisteren van Monsr. den Marquis Castel Rodrigo, ontfangen hebbende de nevens-gaende Brief met de Fransse Translatie, hebbe gedacht om geen tijdt te verliesen, die te leveren aen de Staten Generael der Vereenigde Provintien: En zedert 't voorstel dat hy gedaen heeft, is 't de hoogste aengelegentheyt ofte 't Welvaren van beyde de Landen: Ick bid en versoeck ernstelijck U Ho: Mo: eenige Commissarissen te nomineren, om mette selve sonder uytstel te Confereren, en van haer ontfanghen 't geen hy sal vorder van die saken aenpresenteren. Gegeven in den Hage den 23. May 1667. Getekent

GAMARRA.

Ho:

HO: Mo: Heeren: Door den Brief die ick versta d' Allerchristelijckste Majest. nu onlangs aen U Ho: Mo: heeft gesonden, hebt gy gesien de Resolutie die hy heeft genomen om dese Landen te invaderen, en dat sonder eenigh Vrede-breuck, onder pretext dat hem satisfactie van een geconcerneert Recht was geweygert, daer in hy pretendeert den Coning mijnen Meester t'ontvoogden van de Provintie van Brabant, en hare Appendentie, ghelijck hy in sijn Manifest by hem ghedaen Publiceren, declareert, aen 't welcke ick my referere: 't Geen dat ick kome te presenteren aen uwe Ho: Mog: op een voorval van grooten gewichte, ende een feytelijcke wegh soo ongemaniert, sult gy hooren van den Ambassadeur de Gamara, als oock de redenen dat men verwachte cause van den Koning mijnen Meester: Verhoopende dat u Ho: Mog: hem sullen assisteren in soo een overval en invasie, 't welck ick niet en mach twijffelen van de gerechtigheyde van uwe Ho: Mo: en van de Vrientschap, Nabuyrschap, ende Correspondentie, in een gevaer die heden gemeen is voor beyde de Staten: Alsoo refere ick my tot 't geen hy verders met U sal verrichten, ende sal soodanighe Resolutien van u verwachten, als die proportioneel zijn mette groote Wijsheyt van U Hog: Mog: en datse mogen voor kome een dangier, die niet alleen dreygen dese Staten van den Koning mijnen Meester, nemaer oock die van onse Nagebuyren, ende sulckx met soo grooten spoet, als de jeghenwoordige noot is vereysschende. Godt beware, &c.

Gemelten Marquis Castel Rodrigo had insgelijckx aen den Coningh van Vranckrijck desen Brief geschreven:

SIRE: De Advijsen die wy krijgen versekeren ons van alle kanten, dat U Majests. Leger en toerustingen ten Oorlog na dese Landen af komen: Hoewel ondertusschen de Wettelijcke redenen, die uwe Majesteyt konnen bevoegen om soodanigen Vrede te willen breken, in de welcke de Kroon van Spangien soo veel uwe Maj. voordeels heeft gelaten, als haer selven nadeels ghedaen, alleen uyt consideratie om het Christendom in rust te brengen, ende eens uyt die onzalige Oorlogen te geraken, daer de arme onnosele Ondersaten van beyde Landen soo lang en deerlijck mede geplaegt sijn geweest, ende te vermijden andere noch grooter swarigheden die geheel Europa sal moeten besuyren, ingevalle dat sulck een Vrede niet soo seer om gewichtige redenen, als uyt de moetwilligheyt gebroocken wort. Nu heb ick dan goet gevonden om my behoorlijck te quijten als ick schuldig ben, in den staet die ick bekleede, uwe Majestt. te vertoonen wat ergernisse dat het voor al de Weerelt geven sal, als sy uwe Majestt. Oorloghen sullen sien, tegen een Broeder ende Neef die maer 6. Jaer out is, ende tegen een Regente die de Wetten van den Testamenteur onderworpen is, sonder eenige forme van rechten te houden, of eenigen regel te volgen van Satisfactie te eysschen. Soo uwe Majest. eenigh misnoeghen of pretentie heeft, de billickheyt vereyscht aller maniere, datse de selve te kennen geven ende goet maecke of bewijse, niet alleenlijck aen den geintresseerden in't particulier, maer oock aen de Nabuyrighe Princen, aen de Natien daer 't verschil over valt, als oock aen zijn eygen Ondersaten, de wijl men na de gewoonelijcke rechten, selfs zijn eygen Leenman, Ondersaet of Slave, uyt zijn possessie niet feytelijck mag stooten; Hoe veel min een onnosel Kint, 'twelck onder Onderdanen en van 'sKoninckrijcx Lichaem, uyt krachte van wiens Wetten, en sonder wiens kennisse, men sulck een Edel gelidt als den Kreyts van Borgondien is, niet mach af setten, met overtredinge van den Vrede van

Munster in het geene dat volgens des selfs inhout, die naderhant in onse Vrede in-gesloten is geweest, en volgens de onse sonder, gelijck als daer in bedongen is, den Oorlog 6. maenden voor heenen aen te seggen ; Ende aen de by-gelegen Princen, die om haer eygen pericul verplicht zijn het gemeen intrest haer aen te trecken : Boven 't welcke uwe Majest. aen den Marquis de la Fuente in zijn vergunde Audientie ghesevt heeft, dat hy getuygen konde met aendacht de selve na de goede correspondentie verlanght hadde, en de Vrede besorgt te onderhouden, en dat hy van Mevrouwe de Koninginne te verseekeren daer by wel mocht doen,dat uwe Maj. op de selve manier en in de selve goede wille soude volherden ; Den Ambassadeur van uwe Maj. die te Madrid residerende is, diergelijcke verklaringen meermalen gedaen hebbe. Sire, ick geve uwe Maj. te bedencken, hoe onrechtveerdig en onchristelijck het wesen soude, en hoe weynig de genereusheyt uwe Majst. betamende, een invasie te willen beginnen sonder die formaliteyten en interpositien, die de Christen Princen van allen tijden gewoon sijn te onderhouden, op dat uwe Alderchristel. Maj, geen exempel en beginne te geven contrarie alle de andere Christenen, contrarie haer selven ende alle hare Nasaten. Ick en bidde uwe Maj. niet, datse haer Recht late varen (indiense het heeft) maer alleen datse het verklare ende dan vervolgt,noch datse den Oorlog op-schorte, indien men haer satisfactie weygert te doen, maer datse sonder groot gevoel te maecken en vyandelijckheyt te plegen, de welcke de oorsaken sijn dat men naderhant geen Accoort en kan maken, vermijde de swarigheden die andersints het geheel Christendom sullen konnen treffen,en gunne dat men tot Handelinghen mach komen : Ick geloof vastelijck dat Mevrouwe de Coninginne in geen gebreken en sal blijven, uwe Majest. alle redelijcke satisfactie te geven, en niet nae-laten sulck een sake beyde de partijen soo door geinteresseert souden werden te verblijven aen de kennisse, Mediatie, en voorts oock aen de uytsprake van alle de geene die door 't breken van deze Vrede beschuldigt sullen mogen werden : Ick verobligere my, soo haest als ick de oorsaeck of de pretensie van uwe Maj. sal weten, die met Me- Vrouwe de Koninginne te communiceren, niet twijffelende of sy sal de saecke compromitteren, op dat haer intentie en gerechtigheyt voor de Weerelt mach blijcken, niet na het oordeel van een of twee Persoonen alleen, maer van allen in 't gemeen, en in 't bysonder, van alle de Princen des H. Roomse Rijckx, van de Kroone van Engelant (met de welcke ick oordeel dat uwe Maj. de Vrede haest sal treffen) en van de Vereenighde Nederlanden onse Nabuyren, op dat de gesamentlijcke Volmagtigde de redenen moghen verstaen, en die gelijck te geven die gelijck heeft, eer men 't gewelt van Wapenen gaet ghebruycken, te meer, alsoo de sake geen haest en heeft, noch door 't opschorten van Wapenen geen pericul loopt, maer ter contrarie beyde de Partijen daer aen ghelegen is, dat een yder voor de Weerelt doe blijcken de rechtvaerdigheyt van 'tgeene datter op sal volgen. Sire, dit vertoogh, en dese bede, die ick uwe Maj. uyt hertelijcke affectie voordrage, als die niet anders en wensche, dan van alle de Christenheyt van onse Gebuyren, en gemeyne Vassalen af te wenden die nieuwe onheylen en swarigheden,die veel grooter sullen sijn dan de voorgaende diese geleden hebben uyt de lest geleden Oorlogen, daer uwe Majest. en sylieden in-gewickelt waren, en noch niet ten vollen daer uyt gereddet sijn, dunckt my so rechtvaerdig te wesen, dat ick hoop uwe Maj. de selve sal aen-nemen ; En wil verwagten dat de Almogende Godt uwe Majest. in geven sal te resolveren tot een middel, die rechtvaerdig,en lieflijck,en elck profijtelijck is,luysterende na de reden, en behoorlijck acht nemende op de teere Kintsheyt van den Koning mijnen Heer,als oock de satisfactie

en kennisse der ongedecideerde differentie, beveelende aen de Nae-gebuyren om alle de ellenden die contrarie executien ofte violentien over de gheheele Christenheydt sullen brengen, te vermijden. Uyt Brussel den 14. May 1667.

Ende als men nu sach datte Franssen evenwel voorts marcheerden/ dede men Charleroy/ dat soo veel gekost had/ in de lucht springen/ want daer was een Wal van in-ghestort: De Fransen hoorende datte Spaense veele kleyne Plaetsen demolieerden/trocken gemackelijck in Armentiers: Den Marquis Castel Rodrigo sont daer op dese Brieven af in alle Steden:

ALsoo Vranckrijck nu klaer en openbaer laet blijcken, het geene datse al t' zedert de Vrede-Handelinge in de Pirinenen metten Coning Philips de IV. gemaeckt en besloten, bedacht en voor-genomen hadde, sonder oorsake of reden, aldus overtreden den H: Eed, en andere Goddelijcke en Menschelijcke Wetten, als oock 't gemeenen Lants Trouwe verbrekende; waer over meer als tijt is, dat de Staten, Steden, en Volckeren, goede Ondersaten en getrouwe Vassalen van zijne Majest. zijnde, in 't werck beginnen te stellen alle middelen die sy voor desen voor-genomen en belooft hebben te besteden, om een kloecke resistentie tegens alle dese godloosheden en ongehoorde practijcken van Vrankrijck te mogen doen, met seker vertrouwen, dat de Hemelse Rechtvaerdigheyt om sulcx te wreken, haer in desen sal seconderen: Om dese renenen hebben wy geordonneert en ordonneren by desen seer ernstelijck aen alle Gouverneurs en Bevelhebbers van dese Provintien, Steden, Ambagten, Magistraten, en Officiers, van wat qualiteyt of conditien de selve zijn, dat soo haest als de Franssen sich souden mogen bevorderen om eenige actie van hostiliteyt te beginnen, of met Wapens in dese Landen in te treden, sy haer met alle hare uytterste macht daer tegen stellen, elck in zijn Gebiet, en volkomen precijse ordre over al daer 't behoort geven, de gemeene Wegen te sluyten met Boomen af te hacken, Bruggens te breken, en de aenkomste te sluyten op de beste wijsen die men sal konnen gebruycken, om de passagie door de selve swaerder te maken, oock door het lichten en wegh nemen van de Moolen-Ysers, die haer te pas souden komen, en datse beschicken door de Meyers en Officieren der Dorpen datter Wachten op de aenkomsten geslelt en ghehouden worden; Haer ten dien eynde de Wapenen in handen gevende, om de Convoyen te slaen, en alle soorten van resistentien by der hant te nemen, en hostiliteyt te plegen, en successivelijck advertentien te geven van den cours die den Vyandt houden sal, en vervolgens gants geen Commercie met de Fransen toe te laten, noch geenige Trompetters noch Trommelslagers toe te laten, dan op de versekeringen en formaliteyten, die in sodanigen stant van saken vereyst worden, noch geenige andere communicatie mette selve te houden: Waer by noch uytdruckelijck verboden wort, aen allen van wat qualiteyt of conditie sy mogen zijn, Geestelijck of Weereltlijck, eenige Sauvegarden van de Fransen van wat natuyr of conditie datse mogen zijn, 't sy Personeel, 't sy by geschrifte, sonder ons consent en permissie te versoecken of aen te nemen, op der conditie van gehouden en gestraft te werden als criminelen van gequetste Majest. Ordonneren aen de Gouverneurs en Officieren, dien het aen-gaet, dat alles soo te doen onderhouden en na te komen, en op de overtreders scherp te ondersoecken. Geschreven te Brussel den 29. May. Was geparapheert d' E. vt. *Onderschreven* den Marquis van Castel Rodrigo. *Noch lager*, door Ordonnantie van zijn Excellentie. *Ondertekent*, de Gottignies.

Insgelijcx deden de Staten te Brussel de Ingesetenen dese Notificatie:

ALsoo het by de Staten, Steden, en Volckeren deser Nederlanden bekent is geworden, dat Vranckrijck om haer al seer lang gepremitteerde desseynen te beter in 't werck te stellen, door een Schrift dat op verscheyde Plaetsen gestuyt en uyt-ghedeelt is, heeft ruchtbaer gemaeckt, dat het gepretendeerde Recht van de Coninginne van Vranckrijck, op dese geseyde Landen genoeghsaem blijckende en waer ghemaeckt is; En dat den Allerchristel. Koning in gevolge van dien, sonder de minste ghedachten te hebben van dese Provintien, met een furieusen Oorlog te willen verwoesten, verklaert en versekert, dat hy met geen andere intentie en komt, dan om met alle vriendelijcke en lieffelijcke middelen te handelen; Om met sulck een lock-aes de Luyden gaende te maken, haer te verleyden, en de natuyrlijcke trouwe der goede Ondersaten en Vassalen van den Koning onzen Heere af te keeren en te vervalschen, en haer te ruineren; Gelijck als hy daer van alreede een proef-stuck gedaen heeft, door de invasie en in-nemen der Stadt Armentiers, Soo verklaren de gezeyde Staten, Steden, eñ Volckeren der selver Landen, dat sy 't onnodigh achten veel af te kondigen, en verder groot gheluyt te maken, dat het Recht 't welck men sich op dese Landen in zijn herssenen gaet in prenten, gants ydel en notoirlijck ongegrondt en buyten alle reden is, al ware daer self geen andre Tytel dan de pragmatijcke Ordonnantien van Keyser Carel de V. des Jaers 1549. en de Tractaten en dispositien daer op gevolgt, met de solemnele Renunciatien van de Koninginne, volghens den inhout van het Tractaet van haer Huwelijck, met den Koning van Vranckrijck voorseyt: Dewijl de geseyde pragmatijcke Ordonnantie ghemaeckt ende gepubliceert is, met rijpe deliberatie ende volle kennesse der saecke, geapprobeert by alle de Staten deser Landen, wettelijck daer toe by een vergadert: En dat de geseyde Renunciatien geconfirmeert geweest door een Vrede, die op dit fondement ghesticht was, geteyckent met harer Majests. handen, bevestigt met solemneelen Eede, gedaen van d'eene ende van d'andre zijde, ende so heylig en religieus in alle deelen en puncten, van de zijde van den Koning Philips de IV. hoog-loffelijcker gedachte, onderhouden ende na gekomen, als oock van den Koning onsen Heere, datse niet en konnen verbroocken worden, sonder so de Goddelijcke als de Menschelijcke Wetten te schenden, die den Koningh van Vranckrijck oock niet toe en laten sijn eygen Rechter te wesen, en noch min met kracht en gewelt te beginnen, regelrecht tegen alle gronden en formen van Justitie aenloopende, om so tot sijn voordeel de Kintsche Wees-Jaren, van den Koningh sijnen Broeder, en de Weduwelijcken staet van de Koninginne desselfs regeerende Moeder, te misbruycken; Hier om verklaren de gheseyde Staten, Steden, en Volckeren deser Nederlanden, en protesteren ten hooghsten voor Godt en voor de Weereldt, datse door sulcke of diergelijcke aenlocksels, haer noyt en sullen laten bewegen, om de vruchten van so een geduyrige stautvastige trouwe diese noch onlangs met hare Eeden bevestigt hebben, en door sulcke merckelijcke diensten, die sy so lange Iaren van Oorloge hebben bewesen, te verliesen; ende over sulcx haer leven en alle hare machten te werck sullen stellen om te volherden en te blijven onder so een lieffelijcke, soete, en aenghename Souverainiteyt: Versoeckende en biddende alle de Nabuyrige Koningen, Vorsten, en Staten, hare oogen gunstig en goedertieren te slaen op de onwedersprekelijcke rechtvaerdigheyt van hare sake, en op het blijckelijck kracht en gewelt van den gezeyden Heer Koning van Vranckrijck, ende haer in deze hare verdruckinge door bequame middelen te hulpe te komen.

Maer onderwijl ging 't Fransse Leger haer gangh/ de jalousije van alle de Weerelt belette niet/ datse door Walslant tot in 't hartje van Vlaenderen doorstrooptent:

stroopten: Daer tegens de Prince de Ligne met seer ongheliicke Macht sich nochtans als een Wachter in 't Velt hielt: Wy weten seer wel / dat men in desen tijdt van de twee zijden als Vranckrijck en Brabant elckander met Papiertjes / en swartende Letters beroorlogde / doch de verstandighe wel wetende dat dat de Vruchten uyt sulcke Velden was / hielden de strijdende Partijen voor ongeseute Gemoederen: Want dat dede gants niet ter sake / dat men te Brussel in de Gazette stelde / de ongefondeertheyt van Vranckrijcks pretensie: Dat den Coningh voor 750000. pont, 't Hartogdom Vannicourt in Anjou, daer onder begrepen de Baronye yan St. Christoffel, hadde gekocht, en sulcks in faveur van Madame de la Valerie, en haer Dochter Madame Anna Maria de Bourbon, die zijn Majesteyt erkende door de selve Brieven, voor zijn natuerlijcke Dochter: En verders verbatende / dat ingevalle de Moeder 't voorsz. kint quam te overleven, 't gemelde Lant weder aen de Kroon soude komen te vervallen. Den Koning van Vranckrijck evenwel en vertrock niet tot dese zijne aen-gestelde Velt-tocht / sonder ordre te laten binnen Parijs: Men sach wel van d' eene zijde aen / datter verscheyde Provintien onbenoeght over de zware Imposten / met onvermoghen ofte anders dreygden: Datter veele Dieven in 't Rijck waren / en onder dese een Priester en een Edelman uyt Normandijen in de Bastillie ghebracht / die vals Gelt hadden geslagen: Datter sommige (die wy niet mogen noemen), om haer te vrij spreken van den Souverain d'een na Limosin / en andere elders wierden gebannen: Dat men daer en tegens uyt ordre van zijn Maj. Monsr. Fouquet niet alleen toe-gelaten had zijn Vrouw by sich te mogen hebben / nemaer oock dat hy mochte gaen en wandelen geheel Pignarol door: Het waren oock maer geringhe saken datten eersten Schiltknaep van Duc de Savoyen / Gesant te Parijs / door Sr. de St. Laurens by 't Koninckliick Huys die hy complimenteerde / aen Monsr. den Dolphijn / een kleyn Savoyaerts * Trommeltje vereerden / 't welck seer wonderlijcke konstigh was ghemaeckt / met gheheele Veltslaghen / ghevlochten Dolphijns / beslooten Kroonen / en allerhande Gesteenten / nessens meenighte schoone Devijsen rondsom / die den Prince van Piedmont daer toe hadde af-gesonden / op 't versoeck van den Graef Caroccio. Men liet oock de geneugte aen den Aerts-Bisschop van Tolose / den Bisschop van St. Papoul / en de Baron de Lanta / als Gedeputeerden tot de gravinge van het nieuwe Canael van de Oceaen in de Middellandtse Zee / aen haer alleen; Men noemde haer niet te vergeefs Huwlijck-makers / als die twee soo groote Zeen aen malkanderen wilden vereenighen: Riquet / den Directeur Generael van 't voorsz. Canael / onthaelde haer destig te Rebel in Langedock; Sy visiteerden alle de gegraven Wercken / en leyden met groote Ceremonien den eersten Steen aen 't Magazijn van S. Ferroil / terwijl den Bisschop van St. Papoul onder een Tente daer toe op een hoogen Berg gestelt / de Bedieninge dede / en den Steen na dat die eerst gezegent was / wiert ghelegt aen de fondamenten door den Aerts-Bisschop van Tolose / mette twee Intendenten en den Baron van Lanta; Van hier gingen sy den Berg op / daer haer Riquet onder de Tente heerlijk tracteerde / in 't gesicht van een anderen hoogen Berg / daer

* Savoyen vereert den Oorloghs-Trommel aen Vranckriick, een Boer dat siende, zeyde, de Christenen focken malkander ten Oorlog op.

daer men 100. Ovens had doen maken/ die op haeren tijdt speelende/ voorts brachten meer als 500. Wagens Steenen/ welcke tot dit Gebou souden dienen; 't Welck aengenaem was/ want daer waren wel 3000. kijckers by/ en speelden op Tambouren en Trompetten / om dat men sach de groote animositeyt van haren Monarch/ tot het welvaren van zijn Onderdanen/ en 't aenwassen van Zeevaert en Koophandel. Zijn * Majest. dan hielt voor zijn te Velde gaen / zijn Bedde van Justitie den 20. passato te Parijs/ seer magnifijck / staende zijn Switserse Guarde van de Poorte St. Honoré tot aen het Pallais ten wedersijden der Straet gerangeert: Den Koning by half negenen van St. Germain komende/ hoorden noch de Mis in de St. Capel/ soo had den Ceremonie-meester tijt 't Parlament te waerschouwen datten Koningh gekomen was/ ghelijck dan den President Mortier en 6. Raets-Heeren hem quamen verwellekomen / hem gheleydende op zijn Stoel van Justitie in de Groote Sael/ voor hem 100. Switsers gaende met slaende Trommel/ staf/ Herauten/ Wapenen/ en Speeltuyg: Aldus yder plaets genomen hebbende/ ging den Hertog van Bouillion zijn GrootenChamberlain aen zijn Majests. voeten sitten/ ter rechter saten veel Hertoghen/ Pairs/ en Marschalcken van Vranckrijck/ en ter slincker hant de Geestelijcke Pairs: Doe seyde den Koning aen de Vergaderinge waer om hy daer gekomen was/ 'twelck den Cancelier seer breet uyt leyde/ met een wonderlijcke welsprekentheydt; Waer op den Premier President weder mette selve gracie repliceerde/ vermenght met veel soete loopjes na de Franse mode/ soo wierde gepresen en bevestigt met diverse Edicten / als een tot Reformatie van den Stijl op de proceduren van Justitie/ en een tot weder vereeniginge vā de Kroon/ met alle de veralieneerde Domainen/ en tot suppressie van de groote en kleyne Meesters der Revieren/ en Foreesten: Sr. Talon den Advocaet Generael besloot in 't enrigistreren alles soo extraordinair door zijn kloeck breyn/ en lieffelijcken tong/ datten Koning en de Vergaderinge met het meeste vernoegen den adieu van malkanderen namen. Zijn Majest. vereerde doe aen den Advocaet Haemel een eerlijck Pensioen/ om dat hy so wel by een gestelt had 66. gefondeerde redenen van het Recht der pretentie van Vranckrijck op Brabant/ &c. Dies begosten veele geesten op dat subject levendigh te worden tot schrijven/ die de oude Historien en kloeckste Rechtsgeleerden uyt den hoeck haelden: Eenen Stock van Brussel/ een braef Jurist/ en verstandigh Heer/ schreef daer onder anderen seer beleeft een gants Boeck af: Elders sagh men te Parijs een Dialoge voort komen/ van een geringe hant/ tusschen 3. Advocaten/ een Fransman/ Duytser/ en Vlaming/ alwaer dus danige tale in wert gevoert/ speciael in de Voor-reden des selfs/ op bysondere methode/ sprekende van den Rechten die Vranckrijk op gedeelte der Spaense Nederlanden heeft/ na dat verhaelt had al 'tgunt tusschen de Coninginne van Spangen en den Koningh van Vranckrijck was gepasseert/

* Doenmaels quam den Koningh soo schielijck by Nacht oock de monsteringh van 16000. man doen, dat hy onbekent haer meende over te komen, en sijn Maj. meenden een Sintinelle te verrassen, maer die nam hem gevangen, den Koning beloofde rantsoen te geven, want hy sach sijn Dienaer soo getrouw op passen, die geen dwase Maeght en speelden.

gepasseert/dien 't wegen was verklaert: Dat zijn Maj. (verstaet van Vrankrijck) duchtende dat eer langer patientie mochte prejudicieren het Recht van de Coninginne zijne Gemalinne, ende Spangien hebbende alreede dat voordeel hem af-ghenomen, in 't af-nemen van een nieuwen Eed van die Staten de welcke vervallen waren aen hem, deswegen nu geresolveert was te marcheren en in possessie te nemen haer, om daer door te versekeren de ruste van soodanige sijne Subjecten, en die hem getrou sullen sijn, of te dwingen de rebellye van die, welcke hem sullen weygeren aen te nemen voor haer waren en Wettelijcken Souverain. Dit was te Londen wat nieus / men translateerdent strackx in 't Engels/ en in den Haghe in Duyts/ en te Keulen in het Hoogduyts. Den Koningh maeckten tot Lut. Generaels van zijn Leger/ Duraz/ Pradel/ Bellefonds/ en Adumiere/en tot Veltmarschalck de Graef de Vivone; Monsr. Pradel sieck wordende/ wierde een ander in zijn plaets gestelt: Den Koning sont Wissel voor een tonne gouts aen Duc de Loraine/ om 2000. man/ maer die antwoorde/ wijl de Duytse Vorsten zijn Nagebuyren soo onseker en in Armes stonden/ hy die selfs van noode had/ als geen gefortificeerde Steden hebbende: Zijn Majestt. stelden oock 12. Jesuijten tot Biechtvaders en Aelmoessseniers van 't Leger / en gaf 24000. pont tot hare Equipage en onderhout: De eerste Fransse Benden van 7 a 8000. Ruyters onder Sr. de Artagnan en des Fourneaux/ quamen den 12. deser te Atrecht: En wijl men gehoort had dat Castel Rodrigo de wel-gelegen Stadt Armentiers had doen demolieren / soo namen de Franssen daer den 24. deser sonder eenige tegenstant van 't Guarnisoen/ 60. man sterck/ die alle weg liepen/ behalvens den Commandeur die ghevanghen wiert/ de possessie daer af: Men sprack doe onder de Franssen dat la Bassee/ Condé/ St. Gillain/ en Bergen Wijnox mede door de Spaense soude werden geslecht/ om de groote Plaetsen te beter te besetten: De Ingesetenen van daer vluchte met Vrou en Kinderen en beste Meubelen na Brugghe en in Zeelant: Te Armentiers bleef Gebieder Sr. Fisica/ wel eer Lut. Colonel van 't Regiment van Turenne/ die die Stadt begost te fortificeren met Sr. de la Haye: Den Koning van Vranckrijck selfs quam van Amiens te Mondidier/ en soo te Compeigne / gevolcht van de Coninginne/ den Dolphijn/ Madamoiselle/ de Princesse van Baden/ de Hertoginne van Montausier / en den Prins van Condé: Te Catelet by Chasteau de Chambray zijn Benden over siende / passeerden den Wech van St. Quintijn: De Bagagie op 40. Waghens van 6. Paerden/ nessens 30. andere/ quam langst Landrechie op Villeport/ tot by Quesnoy: Trocken soo door het Bos by Bavay/ altoos vooren beschermt van 2000. Musquettiers/ die den Koning voor aen had geordonneert/ nessens eenige lichte Velt-stukjes: Elck had 5. daghen Broodt by sich/ en de Ruyterije had over de 10000. Instrumenten by haer: Den Koning hier selfs op dese tocht had lust om nacht en dach over al by te zijn/ soo mette Soldaten te soulageren/ als de Officiers tot alle goede discipline der selver te vermanen.

Het wierde tot Brussel seer euvel op-genomen / dat een out en Rijck Burger Peter Pillart/ out 66. Jaren/ woonende te Lutzenburg aen des Stadts Wallen ofte Dijck / uyt-ghevonden voor een Verrader/ te goet hebbende aen de Spaense Kroon 140000. pont/ ende geen kans siende om dat Gelt te krij-

gen/

gen/ had hy getracht om die Stadt aen den Koning van Vranckrijck over te leveren / maer daer in voor komen/ ende door ordre van Castel Rodrigo / soo als de selve in een Boot tusschen Antwerpen en Brussel was varende/ontdekt en gevangen ; By examinatie bekenden/ hoe dat hy verdooiden Man met een voorname Fransse Minister intelligentie hadde gehouden/ om de Stad Lutzenburg in handen der Francoisen te leveren ; De sake also aen-geleyt zijnde/ dat hy Pillard als aen de Wal woonende/by Nacht diverse Comp. Francoisen in zijn Huys soude hebben in-ghelaten / om metten uchtend de Wacht en 'tvorder Guarnisoen te overvallen; 'twelck hem gemackelijck om doen was/ wijl hy Commissaris van de Amonitie en Vivres van de Stadt was : Hy wierde ghevonnist om met 4. Paerden van een ghescheurt te worden ; Maer door groote instantie der na-Vrienden/ gaf den Marquis Castel Rodrigo dat hy/ ghelijck den 12. May te Brussel op de Marckt gheschiede/ soude op-ghe-knoopt worden/ wordende geheel van niemant niet beklaegt : Zijne Kinderen zijn eeuwig ten Lande uyt-ghebannen/ alle zijne Goederen wierden geconfisqueert/ ende alle zijne Huysen soo binnen als buyten de Wallen van Lutzenburg ten gronde af-gesmeten ; en men heeft op de ruynen van 't Huys daer hy woonden een Pilaer tot eeuwiger gedachtenisse op-gherecht/ daer op stonden dese woorden : Alhier heeft ghestaen 't Huys van Peter Pillard, de welcke complotteerden om dese Stadt aen den Koningh van Vranckrijck over te leveren : 1667. Daer op quamen den 28 May smorgens by de 1000 Fransse Ruyters op een Canon-schot van Lutzenburgh / sendende een Trompetter in de Stadt/ den Gouverneur latende weten datten Hertogh van Crequi aldaer van zijn Meester/ den Koning van Vranckrijck was gesonden/ geensints met last om eenige Vyantschap te pleghen/ maer alleen om in besit te nemen het geen den Coning in die quartieren toebehoorde : De Lutzenburgse Gebieder wert gesegt dat antwoorde/ Dat hy 't besit van eenige plaetse onder hem niet en konde overgeven, sonder ordre van zijn Catol. Majesteyt : Waer op de Franssen by 8. uren gekomen/ ten 11. uren deur gingen / mede drijvende veele Paerden/ Schapen en ander Vee ; Daer op den Gouverneur haer een Tambour na sont/ versoeckende weder om gevinge ; Maer de Francoisen seyden/ dat al wat men konde bewijsen datte Lantsaten behoorden/ soude men restitueren/ maer alle 't geen de Burgers toe quam/ wierde voor haer/ mits hare weygeringhe van onderdanigheyt/ gehouden voor wettelijcken prijse. Doe sont den Marquis Castel Rodrigo zijn Dochter en veele andere Dames nae 't Casteel van Gent / om daer beter als te Brussel bewaert te zijn / wijl Turenne en andere hadden geraedslaegt/ recht over Quesnoy op Brussel aen te gaen/ en Mechelen soo van 't water af te snijden / waer door men ten platten Lande volle Meester konde werden/ 't geen den Koning approbeerden : De Fortresse Charle-roy manquerende door 4. a 5. Fondament-palen/viel den bras van een groote Wal in/ daer op dede men het vorder gedeelte op-springen : 't Frans Leger gesterckt met 6. millioenen contanten/ meest goude Louijsen/ die men van Parijs over Amiens had af-gesonden/ namen 't besit van Charleroy : Den Marschalck de Gramont quam mede in 't Leger/wel uyt-gerust/ maer den Koning nam kleyn behaghen in yets daer omtrent / en dat van Comte de Guiche/ doende wel

wel soo veel verstaen/ Qu'il ne vouloit, jamais voir le Compte à sa Cour. Vranckrijck dus ten Velde treckende/ was oock niet traegh in de buytenlantse affairen/ en om Spangen te voor-komen van alle sijden besich: Zijn Majest. had voor heen den Hertoge van St. Romain na Lissabon met volle macht gesonden/ om een Offensijf en Defensijf Verbont met Portugal teghens Castillien op te rechten; 't Welck voltrocken/ en den lesten Maert te Lissabon ondertekent wiert/ 't Hooft van dit Verbont behelsde deze woorden:

Naer dat den Alderchristelijckstén Koning ter eenre, door sachte en amicable middelen, den Koning van Castilien daer toe niet heeft konnen brenghen, dat om de rechtmatigheyt van sijn sake, de selve hem wederom gaf de Plaetsen en Staten, die by successie toe-behooren de Alderchristelijckste Koninginne, sijn Gemalin, nochte oock aen d'andere zijde den Koning van Portugael, na verscheyde verkregen Victorien, ende by interventie van den Koning van Groot Brittanjen, niet heeft konnen obtineren van den Koningh van Castilien een eerlijcke en vaste Vrede, ende dewijle by ontallijcke exempelen ghebleecken is, dat de kracht van Wapenen alleen de Castilianen kan dwingen, om te consenteren, dat een yder besit het geene dat hem toekomt; Soo hebben wy Melchior de Haron, *Baron van St. Romain, Ridder van de ordre van St. Lazarus, Abt van St. Leonard de Corbinace, Commissaris, Magt-hebbende en Gedeputeerde tot het tegenwoordige Tractaet, van sijn Alderchristelijckste Majest. ter eenre, ende* Don Vasco Louis d'Agames, *Marquis van Nisse, Grave van la Ridigviere, &c. Admirael van de Oost-Indies, &c.* Don Juan de Sylve, *Marquis de Gové, Grave van Port Allegré, Groot-meester van 't Koninglijcke Huys, &c. Don* Anthoine Louis de Menesses, *Marquis de Marsalve, , Grave van Castaignede, &c.* Françisco de Mello de Torres, *Marquis de Sande, Grave van Ponte, &c.* Louis Vasconcelles de Souze, *Grave van Castel-milhor, &c. en* Anthoine de Souze de Macede, *Heere van 't Groot-Eylant, Secretaris van Staet, alle Gedeputeerden van wegens sijn Majesteyt van Portugael, met macht om het voorsz. Tractaet te maken, ter andre zijde, na geexamineert hebbende de Volmachten ende Procuratien, van d' een en d' ander der hoogst-gemelde Koningen, ende rijpelijck overwogen hebbende alle de poincten daer in begrepen, ghemaeckt ende gecontracteert door ordre van hooghst-gemelde Koninghen, uyt kracht van de selve Procuratien hier na geinsereert, de volgende Ligue Offensif en Defensif, ende de Articulen van dien, ten eynde door dat middel de Castilianen gedwongen werden tot een oprechte, vaste, en eerlijcke Vrede.*

1. Vranckrijck belooft soo ras den Vrede met Enghelandt en de Geallieerden, daer over men reeds tracteerde, gesloten was, den Oorlog te declareren aen den Koning van Castillien. 2. Vranckrijck sal indien buyten verhoopen den Vrede nae 30. maenden met Engelant niet getroffen wiert, evenwel den Oorlog als dan aen Castillien declareren, en schoon om hoogwichtige redenen de Allerchristel. Coningh 't selve niet declareerde, blijft dit Tractaet van desen dach af in volle vigeur voor 10. Jaren lang, neffens de subsidie van 900000. Krusaden. 3. Van den dach af dat dit Tractaet sy getekent, tot den dach toe dat Vranckrijck den Oorlog declareert, 't sy in 30. maenden of eerder, en of Vrede met Engelant gemaeckt wort ofte niet, sal Portugal tegens Castillien moeten Oorlog voeren, en geen Vrede of Treves voor korte ofte langen tijt mette selve mogen maken; Waer toe Vranckrijck aen Portugal belooft alle Jaeren een Millioen ende 800000. ponden Frans gelt, daer van 600000. gl. voor de Fransse Troupen in Portugal

fouden werden geemployeert. 4. Vranckrijck ſal vry zijn van de uyre af van de Declaratie van Oorloge tegens Caſtillien, van 't voorſz. Millioen en 800000. ponden, dan ſal maer betalen een Millioen; Komen de Franſe Troupen te ruch, 'tgelt ſal weſen voor den Koning van Portugal tot de koſten van den Koning. 5. Deſe ſomme ſal in Franſe Munt Eſcus blancs, of Spaenſe Patacons, te Liſſabon werden betaelt. 6. Het tegenwoordige Tractaet ſal werden geobſerveert geduyrende den tijt van 10. Jaren, ende geduyrende de 30. eerſte maenden van de ſelve tijt, en ten tijde de ſelve ſullen om-gekomen ſijn, indien mogelijck, ſoo ſal den Alderchriſtel. Coning den Oorlog aen den Koning van Caſtilien declareren, gelijck geſegt in 't tweede en derde Articul, van den eerſten dag van de Declaratie van den Oorlog, tot den laetſten van de voorſz. 10. Jaren, ſal daer een Alliantie en Ligue Offenſijf en Defenſijf weſen tegen den Koningh en Koningrijcken van Caſtillien, en ſijne Geallieerden, exempt de Koningen van Engelant en Sweden totter tijt toe beſlooten ſal werden een goede en algemeene Vrede, door de welcke reſpectivelijck voldaen ſullen ſijn de Geallieerde Koningen, te weten den Alderchriſtel. Koningh over de Plaetſen en Staten toe-behoorende de Coninginne ſijn Gemalinne, by 't Recht van Succeſſie, en den Koningh van Portugal over de erkenteniſſe en reſtabliſſement van ſijn Coninghlijcke Kroon, onder de Declaratie, dat den Vrede directelijck en by geſchrifte tuſſchen de Koningen van Portugal en van Caſtilien, ende namentlijck als men gewoon is te doen, tuſſchen Koningen en Luyden van goet geloove, ende buyten alle twijffel en ſurprinſes; En dat den Koning van Portugal ontfanghe alle de Plaetſen van Portugal en Algarve, die door de Wapenen van Caſtilien mochten weſen geoccupeert, en op de ſelve wijſe den Alderchriſtel. Koning de ſijne in Vranckrijck. 7. In de tijt der 10. Jaren ſullen geen van beyde Koningen van Vrede of Treves ſonder den anderen mogen Handelen. 8. Maer om den gemeenen Vyant tot Vrede te dwinghen, ſal Vranckrijck hem den Oorlogh in Spangen aen-doen door Catalonien of Biſcayen, en Portugal ſal 't doen al waer 't hem moghelijck is, met 12000. Voetknechten en 5000. Ruyters, en alle Jaren in Campagnie komen, eens voor, en tweemael na de groote hitte, en ſoo deſe Velt-tochten niet gedaen konden worden, ſullen in 's Vyants Landen 4. invaſien elck met 400. man gedaen werden. 9. Vranckrijck ſal gelijck hy tot noch toe ghedaen heeft, aen de Franſſe Troupen geven Paerden, Broodt, Haver, Stroo, en ſal de Franſſe Militie als tot noch is, ghecommandeert werden door den Graeve van Schomberg, of een ander expert Generael die den Koning van Portugael aengenaem zy: Die verplicht ſullen ſijn de ordre te ghehoorſamen van de Provintien daer den Oorlogh ſal werden gevoert: Tuſſchen de Franſſen en Portugeſen van een en de ſelve poſt, volgens de Patenten, ſullen de jonghſte de outſte obedieren: En d'Officiers van de Franſe Ruyterye werden gherekent egael mette Lut. Generaels van de Portugeſe Cavallerye: En ſal den Koning van Vranckrijck de vacante plaetſen van ſijn Militie ſelfs mogen vergeven. 10. Beyde Koningen ſullen confirmeren de oude Previlegien en Vrjheden, als leſt de Engelſe en Hollantſe Natien vergunt. 11. De Franſe Conſuls in Portugal ſullen 't ſelve Recht genieten 't welck die van Hollant en Engelant daer hebben. 12. Portugal ſal in al ſijn Havenen de Franſe Schepen gherack doen, ſpeciael ſoulageren die van de Franſe Ooſt en Weſt-Indiſe Compagnie: Dat genot ſullen de Portugeſen weder in alle Franſe Havens vinden. 13. Alle Coningen, ſpeciael Engelant, mocht ſich in dit Tractaet laten in-ſluyten; Alſo Portugal genegen ſy in faveur van den Koning van Sweden, de Broederlijcke vrientſchap tuſſchen de 2. Koningen te doen aen-groeyen. 14.

Vranckrijck

Vranckrijck ſal alle goede officien doen by de StatenGeneráel om de reſtitutie vanCouchin en Cananor, en een ſpeciael Articul daer van gemaeckt in 't Tractaet tuſſchen Engelant en Hollant; De Allerchriſtel. Koning ſal oock aen-houden by den Paus, dat hy de Biſſchoppen in Portugal confirmere, als voor heen door de Pauſen aen de Koningen aldaer is geſchiet, 15. Portugael ſal op zijn koſten vryelijck Volck in Vranckrijck en Elſas moghen lichten, oock Zeelien, Ingenieurs, Paerden, Wapenen, en Vivres. 16. Alle welcke ſaken ſoodanig geaccordeert, ſullen geconfirmeert werden by het Tractaet geratificeert tot Parijs, binnen 14. daghen na het arrivement van 't Hof van den Alderchriſtel. Koning, by den geenen die de Ratificatie ſal over brengen, van de ſijde van den Koning van Portugal; En het tegenwoordige Tractaet ſal geen ſtant grijpen in geenerley wijſe, tot dat den Alderchriſtel. Coning den Oorlog ſal hebben gedeclareert aen den Coning van Caſtillien: In oirconde en tot bekrachtinge van dit tegenwoordigh Tractaet, hebben wy 'tſelve eygenhandig ondertekent binnen Liſſebon den 31 Maert 1667. Was ondertekent, *Melchior el Heren*, Gedeputeerde van den Alderchriſtel. Koningh: *Le Marquis de Niſſe*, Admirael in de Indien, *le Marquis Grand-maiſtre, le Marquis Marialve, le Marquis de Sande, le Comte de Caſtel-milhor, Anthoine de Souze de Macede.*

Het was op Paſcha den 20. paſſato dat den Paus ſich in Pontificael ghewaet vertoonde/ in zijn Gallerye van Montecalvo/ ghedragen van Mannen op haere Schouderen in een Zetel/ en een koſtelijck Verhemelſel boven zijn Hooft: 't Gants Collegie verſelſchapten hem/ en alle de Cardinalen/ neffens een groot aental Prelaten en Edellien: Zijn Guarde was te Paerde/ maer het Voetvolck ſtondt gerangeert voor zijn Pallais/ alwaer den Paus op zijn ordinaris plaetſe ter Venſter komende/ aen alle geloovige Zielen de * Benedictie gaf: Drie dagen hier na wiert hy ſoo flau/ dat hy meenden te ſterven/ en dede alle zijne Meubelen van 't Pallais voeren/ oock volgens 't oude ghebruyck alle Criminele Gevanghens uyt diverſe Kerckers die op de Galeyen gebannen waren/ na Civitavechia en 't Caſteel St. Angelo brenghen: Vrijdaghs ontboodt hy alle de Cardinalen by hem in zijn Kamer/ om hem in de Communie die hy houden wilde/ te aſſiſteren/ ſy quamen ſmorghens by 10. uren/ hy ſat op-gerecht in zijn Bed/ de Handen gevoegt/ in zijn Overrock/en Mantel; Den Cardinael Nini gaf hem de St. Viatique/ die den Paus met devotie aen nam; En dede daer op een half uyrtje lang in 't Latijn een Harangue/ en dat gheheel vigoureux/ ſoo op de brooſheyt van 's Menſchen Leven/ als mede op de Barmhartigheyt Godts/ en verſocht vergiffeniſſe in 't geene waer in hy mochte miſ daen hebben/ ſeggende verbolgens/ dat ſy alle wiſten dat hy 't Ampt van Paus noyt en hadde begeert/ nochte dat hy oyt ofte oyt eenige middel oft manieren hadde ghebruyckt om daer toe te komen: Datte Penningen van de Apoſtoliſe Kamer nergens anders toe en waren gebruyckt als ten dienſt der Chriſten Princen die tegens d'Ongeloovige Krijg voerden/ of tot opbouwinge van Kercken/ en tot de reparatie van Romen/ dat hy een gants Jaer was geweeſt dat hy zijn Vrienden niet en wilde ten Hove roepen/ tot dattet Sacra Collegie hem daer toe heeft geprеſſeert gehad: Eyndelijck/ recom-

* *Hier van heeft Antonio Tempeſta, Schilder van den Keyzer, een brave Prent ghemaeckt, hoedanig den Paus Benedictie als dan geeft.*

recommandeerden haer seer omsichtig te willen zijn in het verkiesen van een Successeur/ maer wenschte datte geene die na hem Paus verkooren wiert/ al zijn misslagen mochte verbeteren/ sich excuserende van alles wat geduyrende zijn Regeeringe was voor-gevallen; Bad haer oock alle om vergiffenisse over zijn fauten in zijn Leven en over zijn impatientie in het Krank-bedde/ recommandeerden haer seer de Staet van de Kercke; En de twaelf Articulen des Christelijcken Geloofs noch eens hebbende hooren lesen/ Zegende hy de Cardinalen/ en seyde haer alle à Dieu: Alsoo is ALEXANDER de VII. Paus van Roomen op den 22. May savonts ten 5. uren overleden; Na dat hy 's middaghs zijn ooghen ten Hemel slaende/ van den Cardinael Pallavicino wierde omarmt en als gekust: Hy was een deughdigh Man; En zijn langduyrige zwackheyt gaf aen alle Cardinalen al vroege gedachten van zijn doodt/ en het verkiesen van een ander/ die op veele van Cardinael Rospligiosi van d' alleer-eerwaerdigste prophiteerden: Den Cardinael Albici dit hoorende/ seyde eenmael tegens andere/ met een versuchtinge/ ‡ O! arme Kerck, sult gy toch nu van een Latijnse Poëet moeten vervallen tot een slechten Rijmer: 't Gebeurden insgelijcx dat Pater Oliva den Paus in zijn laetste bedienende/ noemden hem smekender wijs Fabio; Neen (seyde hy) noch ben ick Alexander de VII. wy en behoeven geen exempelen van Innocentius de X. noch andere Namen als onse eygen. Men sont datelijck na alle Christen Hoven Posten: En men sach datte Cardinalen selfs die met 't Podegra gevexeert waren/ haer nu konden na Romen spoeyen: Den Cardinael d'Este per poste na Romen komende/ kreeg dit Geschrift voor zijn Pallais: Caualli di ritorno amodeno. Betekenende/ dat zijn haestige aenkomst op een Paus sach: Soo ras dese aen-quamen/ soo ras weecken de Vrienden van den overleden Paus/ speciael den Cardinael Gigi/ die door een secrete binnegangh in een achter-Kamer geretireert/ daer de Condoleantie van al de Cardinalen hebbende ontfangen/ neffens Don Mario en andere Paus Vrienden; Gigi sich niet seker vindende op 's Paus Pallais/ alsoo geduerig meenigte steenen door de Vensters wierden ghewورpen/ weeck by D: Mario/ die sich oock in de Straet Montecalvo niet dorst vertoonen/ om al 't grau so daer met stocken steenen/ en anders gewapent stont/ dies gingh achter de Thuyn uyt in een besloten Carotse/ en reed weg. Maendag den 24. smorgens quamen de Cardinalen in 't Pallais van den Paus/ daer de Bulle tot 't verkiesen van een nieuwen Paus zijnde gelesen/ des Vissers Ring stucken geslagen is/ metten stempel van 't Zeghel: Don Mario confirmeerde men tot Generael van de Kerck/ en Gouverneur van St. Angelo/ en 't Conclave/ 't welck eenige tot Montecalvo dachten te houden/ dan 't geviel te St. Pieter; Casanet en Bormeo bleven Gebieders van Romen: Woensdaghs gingen al de Cardinalen met 't Sacrament/ 't Kruys/ en Musicanten nae 't Conclave/ daer de Cellen by naer niet boven de 270. spannen groot waeren: Alvoorens was 't Lijck van den Paus in St. Pieters Kerck met alle Roomse Ceremonien gebragt/ daer over gebeden/ geluyt/ gesongen/ gepreeckt/ en gekust wiert/ want 3. daegen langh staken zijn Voeten voor 't Volck daer toe onder de Kist uyt/ en

‡ Juven: Si Fortuna volet, fies de rethore consul,
Si volet hæc eadem, fies de consule rethor.

en is daer na in een Cypresse Kist ter Aerden geset/ in de Capelle van Sixtus de V. Daer was oock een Ron-Toneel/ doch seer geringh/ op-gheset; Dus vergat men de gegledene: Om de nieuwe most Prins Savelli/ Marschalck van 't Conclave zijn Eed doen/ om te ontdecken alle advijsen en Brieven die onder en in Spijs of anders van buyten door 't gat van 't Conclave de Cardinalen toe-geschickt souden mogen werden: Den Secretaris van 't Conclave soo al de Cardinalen binnen quamen behalvens d' Arragon/ Meneada/ Visconti ende Thun/ las 3. Bullen van Electie/ diese alle beedigden/ oock waren sieck de Cardinalen Sancta Cruce en Dongi: En Cardinael Sforsi Pallavicino van 60. Jaeren/ en Cardinael Volumnio Baudinelli out 70. Jaeren/ beyde Creatueren van den overleden Paus/ storven in de eerste Weeck van 't Conclave: Onder des begost 't canaille langs hoe baldadiger alle nagten langst der straten te worden/ schreeuwende/ datte Roomse Kerck was sonder Hooft.

De Venetiaense Schepen ontmoeten dese Maent op Zee de Caravane van Alexanderijen uyt Egijpten/ metten Tribuyt na den Turckse Keyzer gaende/ waer van den Admir. 300. seer goede Soldaten uyt Barbarijen op had/ sijnde een Schip van Tunis/ en gecommandeert door den Bey Sansach van Grand Caire/ Viceroy van Egijpten/ welcke nu als met last van den Grooten Heer af-quam/ om den Primo Vizir te assisteren/ en als Bassa van Canea op Candien te gebieden: By sich voerden hy 2000. Soldaten/ op sijn eygen kosten gelicht/ behalvens meenigte Officieren/ welcke hun alle by Eede hadden verplicht haer best op Candien te doen/ en liever te sullen vergaen/ als 't Beleg te quiteeren: Geduerende het Gevecht met de Venetianen raeckten desen Admirael in de Brant/ die haer geheelijck vernielde/ selfs mette Menschen en 200000. Rijckxdaelders/ en 50000. Sequins/ gedestineert tot betalinge van 't Turckse Leger op Candien/ behalvens noch machtige veel gelts en goet van de Officieren particulier: Veele Zarazijnen sich door swemmen ende met Booten meenende te salveren/ zijn door de Venetianen op-ghevischt en tot Slaven gemaeckt: d' Andere Turckse Schepen vervielen mede in der Christen handen/ als een Schip met schoone Paerden kreeg een Venetiaense Kaper een Pinck: Seven Turckse Schepen brachten vluchtende de tijdinge aen den Primo Vizir op Candia/ daer zijn Vloecken op d' Officieren dapper aen ging. Daer was doemnaels op een Turckse Galeye/ waer op waren 180. Zarazijnen/ een Grieckse Renegade/ die berouw van zijn verlochenen hebbende/ practiseerden tot zijn verlossinghe/ en om andere Christen Slaven mede te verlossen/ boorden secretelijck in 't hol van de Galeye diverse gaten/ 't welck volbracht hebbende/ vloog na boven/ riep teghens de Turcken/ datte Galeye soo leck was/ datse als onhelpbaer terstondt soude sincken; Hier op vluchten de Turcken van boort/ en salveren haer door 't water op een Rots/ daer niet wijt af; De Christen Slaven van den aenslach verwittigt/ stopten datelijck de gaten/ en roeyden de Galeye te Paros/ en vereerden de selven aen den Capiteyn Generael; Die oock datelijck twee wel gewapende Galeyen na de gem: Rotse af sont/ daerse alle de Zarazijnen gevangen namen/ behalvens 5. a 6. die verdroncken waren/ meenende sich met swemmen te salveren; Zy waren meest alle Turcken van qualiteyt/ oude Krijgslien/ en de beste die den Turckse Keyzer op Zee mochte hebben.

Den Koning van Persien sich ten desen dage al te veel door sterck drincken overweldigt hebbende/ verviel in een groote verkoutheyt/ ende vervolgens in een kranckheyt/ so hy van Koz na Kozhin reysde/ daer by sich een Squinantie in zijn Keel openbaerde / een Sieckte zijn Medicijns gants onbekent / waer door hy 't Leven/ Scepter/ en Kroon binnen 4. dagen most na laten : 't Gerucht hier af te Ispahan komende/ wiert dien Nacht zijn outste Soon/ ghenaemt na zijn Grootvader Show Sophy, 20. Jaren out/door Joppges Bassa opper-Constapel / en andere van aensien/ Koningh van Persien ghekroont : Alle de Grooten des Rijckx pasten op hem soo ras het doode Lijck zijns verstorven Vaders aen 't Hof quam : En hy liet sich doe publijck voor een Gallerije aen alle 't Volck sien/ die hem met blijdtschap toe riepen ; Waer na hy ontfong de Geschencken van Gout/ ende andere rariteyten door zijn Edellien gepresenteert/ als mede van de Hollantse/ Engelse en Franse Agenten : Den Koning hielt aenstonts meer staet als zijn Vader/ en men bracht veele dagen in Bancquetterijen door / maer geen vreemde Gesandt mocht op nader ordre van zijn Majest. naderen. De Spangiaerden namen doe 't Eylant St. Catharijn in America weder van d'Engelse/ die 't haer eerst ontvooght hadden/ zijnde een plaets seer wel tot den Handel der Spaense gelegen/ en naeuwlijckx voor haer om te missen : De gemeene Eylanden omtrent de Caribes verwisselden al dickwils dit Jaer van Meester/ alsoo de sterckste die daer quamen/ de minste verjoeg/ waer door veel arme en doode Menschen zijn gemaeckt.

De Coninginne van Polen/wel eer Hertoginne van Nevers/beroemt voor een van de schoonste Princessen van haren tijdt/ bleef den 10. deser smorgens vroeg aen een Stickvloet doot/en bloede noch seer daer na : Den Koning was just dien Nacht seer gemolesteert geweest van de Poolse Senatoren/ so dat hy niet tijdelijck op 't Slot in 't Coninginne Pallais quam/ om hare leste woorden te hooren : De Coninginne had even haer Kerckgangh over haere leste Sieckte gedaen/ en meenden nu na Krakou te verreysen / om daer een miraleus Marienbeelt te besoecken : Den Koning was seer bedroeft/ en had reden/ zijne grootste Heeren troosten hem dach en nacht : Het Coninginne Lijck wiert in haer Slaepkamer/ daer sy gestorven was/ gesien : Nae-middaghs wiert het op-gesloten/ en 's avonts op 't Slot gebracht/ ende ghestelt op een schoon geciert Theatrum / onder een Hemel met veel silvere Lampen/ en op een Bedde van Staet / ende rondsom ten Voeten uyt veele silvere brandende Lichters/ en witte Was-kaerssen/ om welckx te sien/ veele vrijheyt kregen; Haer Koninckl. Lichaem was met witte Klederen aen-gedaen / en 't Hooft met een verguldén Kroon geciert/ ten beyden zijden lagen twee Fluwele Kussens/ alwaer op d' eene een Kroon/ en op d'andere een Scepter lach : Ter sijden deses Theatrums waren eenighe Altaren ghemaeckt/ waer voor de Bisschoppen en Prelaten de Misse lasen/ des Conings Musicanten de bedroefde Requiem daer onder latende hooren / de overighe Geestelijcken lasen niet als dach en nacht de Psalmen Davids / onder welcke dienst veel groote Heeren hare devotie verrichtede ; 't Welck duerde tot den 22. May/ doen is 't Lijck in een Sarck geleyt / en 't voorsz. Theatrum met een Kleet overdeckt gebleven.

ven. Den Jongen Heer Solemni ghestoort om dat den Vorst Ragotzky in Zevenbergen zijn Vader meenichte Jaren in gevangenis hadde ghehouden/ en daer in oock eyntelijck was ghestorven/ wende sich nae Waradijn/ alwaer opgehitst door eenighe Zarazijnen/ sich tot de Mahometaense Religie begaf/ mits conditie/ datte Turcken hem alle de af-genomen Plaetsen van zijn Vader soude herstellen. Doen sondt den Keyser aen den Graef Balaffi Imbre generael Pardon/ met herstellinge in alle zijne Goederen. Soo wel en voeren de Franse Kooplien te Constantinopolen niet/ die om datse den Tol gesloken hadden/ in 450000. ponden wierden ghestraft/ en noch ghelast alle Jaren soo veel te moeten betalen.

Haere Ho: Mo: Ambassadeur den Heer van Ameronghen arriveerden den 24. May te Coppenhagen: En den 26. by den Koning Audientie hebbende/ op-ghe leyt door den Ceremonie-meester met 2. Carossen/ wiert beneden aen de trap door een Officier van de Kroon ontfangen/ en geleyt door diverse Kameren vol Edellieden/ sat zijn Majest. onder een rijcken Dais/ op een rooden Fluwelen Zetel/ neffens hem stonden zijn Koninckl. Stadhouder Gabel/den Cancelier Ritz/en den Admir. Bielke; Den Koning in zijn aenkomen groeten den Ambassadeur/ een weynigh de Hoet lichtende/ naederende een stap a twee na ged: Ambassadeur/ die zijn Majest. complimenteerde over den florisanten Staet zijner Koninkrijcken/ en d'oude Alliantie van die Kroon mette Geun: Provintien: Waer op den Cancelier 't woort van den Coning nemende/verhaelde/ 't vergenoegen dat zijn Majest. niet alleen schepte van hem Ambassadeur nu ten derdenmale weder in zijn Koninckrijck by hem te sien/ maer dat hy oock de continuatie begeerde van de Alliantie met hare H: Mo: gemaeckt: Dese Ceremonien af-geleyt/ wierde gebracht by de Coninginne/ daer hy seer minnelijck ontfangen/ en met alle goede betuygingen/ als mede daer na by de Princen zijne beleeftheden vertoondt hebbende/ na zijn Logement retireerde. Doenmaels wierde Bruydegom een Prins van Denemarcken met de Princesse van Cassel. Coninginne Christina van Sweden (lest op fol. 53. gelaten) was den 8. deser van Gotdorp / daer haer den Vorst van Holsteyn heerlijck onthaelde/ de groote Belt over ghereyst/ en quam den 9. deser over Trajet te Soor/ daer mits indispositie tot den 14. bleef/ ging slapen te Rotschilt/ en at den 15. tot Fredrickxburg/ en na 't Casteel gesien te hebben/ een der schoonste van Europa/ wende haer nae Elseneur; Was door de Franse Ambassadeur Trelon / en den Sweetse Resident Lillienkroon tot daer toe begeleydt / daer hare Majest. uytte naem van den Coningh van Denemarcken door den Gebieder Eyler Holcken wierde verwellekomt/ gevolght van zijne Trawanten met Bardesanen in roode Rocken/ seer ordentelijcken; De Coninginne hielt hier twee dagen open Tafel/ en was/ volgens haer in-geboozen aert/ teghens yder seer milt en goetgunstig; Den tweeden dagh nooden hare Majesit. den Gebieder Holcke ten eten/ en nae de Maeltijt voer de Coninginne in zijn Carosse na de Brugghe/ alwaer de Koninckl. Galeye met 9. paer Riemen/ opgesmuckt vol Sijde Vlaggen/ Ec. gereed lach/ in de welcke sy/ na af-ghenomen adieu van alle de Grooten/ metten Sweetse Resident de Sondt over na Hel-

Helſingborg voer/ de Galey in 't afſteken loſten 3. ſtucken/ Kroonenburg antwoorden met 9. ſchooten daer op/ de Galey weder met 3. canons/ en daer op loſten partije Koopvaerders daer ter Reede al haer Geſchut; Te Helſingborg komende/ zijn tweemael 112. Canons ſoo daer op de Wallen legghen/ geloſt/ en van daer verreyſende/ geſchiede inſgelijckx: Korts daer aen verſtont men dat hare Majeſt. te Nortkopping/ 16. mijlen van Stocholm/ hare Pinxſter wilde houden/ ende dat men tot hare recreatie te Stocholm wel veel toeſtels maeckte/ maer ſy keerde ſeer haeſtig weder na Hamburgh/ want men ſeyde/ dat haere Italiaenſe Suite in Sweden niet ſeer aengenaem en ſoude weſen. Te Stocholm wiert in deſe Maent een ſcherp Placcaet af-gekundigt/ tegens alle Perſoonen die van Religie veranderden / 't welck men ſeyde/ ſproot door een Sermoen/ daer ghedaen door Pompone/ een Jeſuyt/ 't welck in die Geweſten voor veele groote aenſtoot gaf: En wiert oock op hooghe ſtraffe alle Sweden verboden te komen in devotie van de vreemde Ambaſſadeurs ſoo in Sweden reſideerden. Den Gebieder in Schoonen/ en oock in alle Sweetſe Havens/ bevoolen alle Sweedtſe Schepen by proviſie geen Zee te kieſen/ die met Pick/ Teer/ Coper/ Deelen/ ofte Maſten gheladen waren/ alſoo men in Nederlant de ſelve Waren voor abſolute goederen van Contrabande verſtont/ en in gevolge gekregen/ verbeurt. Doe quam een Poolſe Envoy te Coppenhagen / verſoeckende hulp tegens de dreygementen der Turcken: Men antwoorden hem/ dat Denemarcken met Engelandt in Oorlogh was/ toch dat men echter niet en ſoude na laten alles wat tot byſtant weſen konde. Van den 25. tot den 31. May vroor 't ſo vinnig omtrent d' Elve met een N. W. Wint dat meeſt alle Boom-vruchten bedorven. Terwijl men te Hamburg nu oock veele ſtucken Canon goot/ daer 't Hollantſe Wapen op ſtont/ en d' Elve af na de bekoſtigers wierden geſonden. Hertog Jan Fredrick, Prins van Brunſwijck en Hanover/ ſich eenigen tijt op het braefſte Caſteel Cattelbergh in het Hertogdom Grubenhuyſen verluſtigt hebbende / verliet alle de ſchoone Velden/ en omvlietende Wateren van zijn Geweſten/ en reyſde na den Keurvorſt van Ments in zijn Lant te Eychfelt; Die hem met al zijn ſtaet beleefdelijck ontfong dicht by Heyligenſtadt/ hadden eenighe amicable Conferentien: En ſoo weder nae Cattelborgh verreyſende / leyde Kur-Ments hem een half uur uyt/ quam ſoo te Oſterode/ een Stadt in 't Hertogdom Grubenhauſen; Den 4. dito/ zijnde 's anderendaeghs/ quam den Keurvorſt ſelfs op de Frontieren van dit Hertogdom/ daer hem den Gouverneur van die Provintie/ meenigte Adel/ een Compagnie Dragonders/ ende een Regiment van 1000. Ruyters ontmoeten / werdende een half uur van Hanover door den Prince en zijn gheheel Hof verwellekomt/ 't ghetal der Caroſſen en Cavaliers duerden maer 4. uren lang; Zijn Hooght. wiert dien dach geleyt te Clauſdal/ een Stedeken in de Gebergten van Hartz/ alwaer ettelijcke Inwoonders in de Wapenen/ nefſens 2000. andere hun vertoonden met brandende Lampen/ waer mede ſy in de Bergen arbeyden/ een Muſquetſchot van 't voorſz. Stedeken gelegen; den naeſten morgen ging Kur-Ments dit Berg-wercken beſien/ en verwonderden ſich over de meenigte Machines/ die groote ſommen koſten / en nam oock de curieuſheydt te ſien hoe men daer de Metalen bereyt; Den opper-Baes van de

de Mijnen vereerden zijn Hooght. met een klomp Silvers / die hy daeghs te vooren hadde doen purificieren in zijn teghenwoordigheydt ; Waer op zijn Hooght. alle de Officiers daer omtrent beloonde ; Voldaen/ benoecht/ en weder mette self de heerlijckheyt als onthaelt/ uyt-geleyt/ nae dat beyde Princen malkanderen wel onthaelt hadden/ quam weder thuys in zijn Lant te Eychfelt. Men sprack doe/ dat Kur-Ments van Weenen aen-gemaent wiert om zijn Schips-Bruch over den Rijn op te nemen / op dat geen Volck daer over mochte passeeren als Duytsen die na Brabant wilden; Vranckrijck had daer tegens gedachte Keurvorst versocht/ dat ingeval hy zijn Landt wilde in ruste behouden/ dat hy aen de Keyserse ofte andere Volckeren geen passagie naer de Nederlanden mochte verleenen. Kur-Beyeren nam doe zijn tijt-verdrijf met zijn Gemalinne het wonderlijck Venetien te besien ; Hy is daer wel onthaelt/ als oock te Padua/ alwaer hy met een Treyn van 720. Persoonen was gelogeert in 't Pallais dell' Arena : Zijnde aldaer ghekomen uyt devotie om een Sanct te besoecken/ en voorts onbekent na den Hertoge van Savoyen te verreysen ; Aen de Venetianen vereerden hy een seer rijcke Lampet-schotel van silver. Men sprack doe seer veel van Duc de Savoyen/ dat hy aen Vranckrijck al zijn Recht op 't Hertogdom Brabant en 't Graefschap Namen wilde cederen/ by aldien den Coninc den Oorlog tegens de Stadt Geneve wilde aen nemen/ ende hem Duc in possessie van geheel Piedmond helpen stellen/ want alleen sach hy daer geen kans toe / wijl Colonel Balthazar / die over 2000. Switsers binnen die Stadt geboodt/ schreef/ dat Geneve voor 3. Jaren van alle Vivres en Amonitie wel was voorsien/ en dat was geen Schoorsteenvagers werck soo een Bolwerck aen te tasten :

Car œuvre & valeur, vaut plus que dire.

Maer den Roomsen Keyzer had verder gedachten/ aen-siende de wanghestalte van Polen/ de dreygementen van Turckijen op dat Rijck: en zijne Erf-Landen en Ongarijen : Poogde sich te onthouden van 't versoeck des Spaensen Gesants/ om secours in Nederlant/als gehoort hebbende de menaces van Vranckrijck ; En schoon al geresolveert/ so en konde hy sich op diverse Keurvorsten en Stenden van 't Duytse Rijck niet vertrouwen: die van den Bourgondisen Creyts / Sachsen / Brandenburgh / Bronswijck / Lunaburgh/ Straetzburgh/ Colen/ en andere souden wel wat by-ghebracht hebben/ maer niet bequaem genoegh om soo grooten vuyr datelijck te lessen : Dies sent den Keyzer posten van zijn ghestalte op den Rijckrdagh te Regensburgh / aen de Keurvorsten/ Stenden/ Princen en Prelaten / en verbolgde in 't selve op datse dese advertentie niet mochten verontschuldigen / met 't spreeckwoort/ Jacet in oblivione.

Men sach noch al in Engelant smoken eenige jalousye tusschen de grootste van 't Rijck : Den Hertog van Buckingam in ongenade/ en ghesocht / (als folio 36. aen-geroert) benam men al zijn Charges/ en den Procureur Generael wierde gelast sijn proces op te maken. Den Coning volgens belofte aen 't leste Parlament op haer scheyden ghedaen/ gaf volle macht onder 't Groot Zegel van Engelant/ om de Rekeningen van de ghelichte en verschoten pen-

ningen na te sien/ op datte Gemeente mochten sien waer haer Gelt gheblebven was/ want daer waren groote schulden/ te weten/ een rekeninge van 12500000 gulden/ tot verbuilinghe van zijn MajestS. Tresaurije/ noch een Rekeninghe van 21. tonnen gouts/ den Coning voor 3. maenden ghedaen/ noch een Rekeninge van 7. tonnen gouts/ die men maentlijckx voor op-gerichte gelden most betalen/ 't capitael uyt-ghedeelt zijnde voor de Militie in diverse Quartieren van de Coninckrijcken; Oock datse souden ondersoecken hoe veel Prijs-gelden verdient/ en staende desen Oorlog uyt-gedeelt waren; Hoe veel tot d' Equipagie van de Vloot uyt-gegeven/ aen Vivres/ en alles daer toe-gedaen; En alle Thresauriers/ Ontfangers/ Betaels-heeren/ Agenten/ en Administrateurs daer over examineren: De Gecommitteerden daer toe waren/ Graef Jan van Bridwater, Olivier Graef van Bullinghbroock, Robert Graef van Ailesbury, Eduard Visconte Conway, Jan Heer Lucas, en Jan Heer Crew, alle Pairs van de Croon; Daer by wierden uyt 't Lager-huys gevoegt/ Willem Lowter, Tomas Meares, Humphrey Winch, Tomas Littleton, William Tompson, Tomas Osborne, Tomas Gower, Coll: Samuël Sandijs, Gilles Strangways, Willem Garway, Eduard Boscoven, ende Jan Jones; Dese namen haer Zitplaets in de binnenste Star-kamer te Westmunster; wie sy wandebuoizig vonden/ sal van eenige hier na volgen/ alsoo 't getal veel te groot is. Den Hertog van Richemont/ nu Carel Stuart ghenaemt/ Troude op die tijt te Londen met Madame Stuart, een seer schoone Juffrouwe. Den Coningh heeft doen binnen Londen Margareta Mauritius van Nassau, Suster van de Huysvrouwe van den Secrets. Arlington, het vrije recht van genaturaliseerde in Engelant verleent. May-nacht verscheen naeulijckx of den Hertog van Kendal/ tweede Soon van Duc de Jorck/ storf op 't Pallais te Jamets. En Thomas Graef van Southampton/ Lord en grooten Thresaurier van Engelant/ begaf oock de Weerelt in zijn Huys by Holburne te Londen/ na langh geleden pijn van steen/ was een trouwen baes voor 't Royale Geslacht/ en geensints onbequaem in den Secreten Raet van 't Rijck/ daer hy sat/ een Augustus ghenaemt te mogen werden: Ridder Jan Duncomb quam in zijn plaets.

Daer was dese dagen op de Gevangen Poort in 's Gravenhage om schult gedetineert een Franse Kramer; deze een gauwe vinck/ nam den 1. April tot zijn geluck waer: Op gem: Voor-poorte sat doemaels een ander Persoon/ de welcke eenige Papieren seer noodig hebbende te oversien/ was een Koffer vol Schriften daegs te vooren op gem: Poorte gebracht/ daer hy sich van diende/ en de selve over sach/ en daer uyt behoudende 't geen hem noodigh was/ seyde tegens des Cipiers Meyt/ op morgen vroeg sal het Koffer weder werden gehaelt, laet het volgen, ick hebber mijn genoegen uyt: Het welcke gem: Kramer hoorende/ stack en verborg sich smorgens in de voorsz. Kist/ latende om alle suspicie weg te nemen/ beyde zijn Schoenen voor zijn Bedde staen/ leggende zijn Rock daer boven op: De Knecht en de voorsz. Meyt metten uchtend boven komende om 't Coffer te halen/ hadden geen andere ghedachten als dat den Kramer noch sliep/ en dragen hem soo op zijn Hugo de Groots in de Koffer af/ tot beneden voor de Deur/ alwaer het gem: Koffer op een Kruywagen wierde ghe-

set/

set/ en gekroon tot in de Spuystraet/ en gebracht in seker Huys aldaer: Hier most den patientigen Kramer noch wel een half uyr in blijven leggen/ 't welck gheopent/ sprongh daer fluckx uyt/ en nemende een Hoet/ met een paer oude Schoenen van de Vrou van 't Huys/ packte zijn biesen/ en ging deur; Wech was den vinck: Men was op den Cipier onbenoegt/ alsoo op de Voor-Poort alle uyt en in-gaende Koffers moeten werden gevisiteert/ &c. Men sach aen zijn Hooght. den Hr: Prince van Orange nu alreede uyt-glinsteren de Liefde die hy als zijn voor-Ouders had/ tot de Cavallerije: En door een wedschap reed hoog-gem: Hooght. den 12. passato met een Paert in den tijt van een uyr gins en weder 's Gravenhage ende Leyden/ daer men anders 5. uren varens toe van noode heeft.

Het was al den 28. passato dat den Heer Lut. Admir. van Gent met 20. Oorlogh-schepen/ 4. Branders/ en soo veel Galjoots uyt Tessel was in Zee gesteken/ om partije Coopvaerdijers achter Schotlant om te geleyden/ 't getal wel 150. sterck na diverse Gewesten zijnde/ 't gunt sonder rencontre gheschiede: Liep van Hitlant na de Revier van Edenburg/ en sont 15. Schepen de Reviere verby Lieth/ settent tot voor Brunts Eylandt/ (een stercke harde Plaets/ waer over Cromwel Meester wordende/ tot de Hooghlanders Anno 1651. in trock/ en alsoo Noort-Schotlant overwon): Den Schotse Commissaris haer siende met Duytse Vlagghen aen komen/ besetten aenstonts de zuyt-zijde van Frit met Ruyters en Soldaten; Dan hy kost daer mede niet stuyten dat de Duytsen door eenighe 100. canonaden van 's morghens ten 9. uren tot 's avonts ten 7. uren de toppen der meeste Huysen en alle de Schoorsteenen om verre schooten/ waer uyt door verbaestheydt de Inwoonders uyt hare Huysen vloden; 20. andere Schepen meenden langst 't Eylandt heen te loopen/ dan het woey uyt den westen al te hart/ quamen des wegen voor Kirck-Caldie; Eenige Schotse Kapers en Engelse Oorlogh-schepen vluchten soo hoog de Revier op/ datse by na droog saten mette Eb/ en brachten al haer canon te Lant/ makende een Baterije langst het water van 50. stucken/ dan deden geheel geen vrucht met hun schieten: Aen d'eene zijde sach men de Neerl. Booten zwerven om ergens met Volck te Landen/ en aen d'andere kant was de Strandt vol Volckx in de Wapenen: Blijde waeren de Schotten dat de Duytsen weder van daer zeylden/ met 6. a 7. Prijsen/ soo verovert en hernomen/ mede in Hollandt brachten/ die had het haer moghelijck gheweest hare Schepen souden ontfonkt gehad hebben/ doch door 2. Capiteynen der Branders hun devuoir niet doende/ misluckten dat voornemen: Veel Schotse Koolgravers sonder werck/ hadden sich doen/ op hoop van buyt/ (gelijck sy veele weerloose Coopvaerdijers achter om komende/ op brachten) op hare Kapers besteet/ die het vaerwater van Noorwegen na Hollant niet alleen/ maer oock het Kattegat seer ontveyligden/ waren oock geduerig met Konings Fregatten ghesterckt/ soo van Jeremias Smit als andere/ die op hoop van groote vangst/ sich in dien barren hoeck onthielden: Een harer Fregatten de Princes met 64. stucken/ ontmoeten by Noorwegen twee Neerl. Deense Scheepjes/ Cap. Jan van Dort/ op de Fesant/ en Cap. van de Voorde/ op de Harderin/ yder met 28 stucken/ en hielden heftig schutgevaer van 12. uren smid-

 dags

dags tot laet in den avont ; In welck gevegt den Engelse Cap. Dawes in de eerste 3. glasen doot bleef/ en 't boven-tuyg seer ontreddert/ dies setten hy 't by tijts aen 't loopen / want zijn Lut. Talben/ Broeder van den Bisschop van Rochester/ had in zijn plaets nu 't gebiet aenvaert/dan raeckten mede terstont om een luchje ; Doe nam den Schipper 't Gouverno/en willende groote courage betoonen/ komt een kogel en smijt dien Potentaet teghens een Balck aen brijsementen ; Eyntelijck nam den Constapel als opperste het Swaert in de vuyst/ die siende al zijn Volck so ellendig en mat/ oock 't Schip boven vreesselijck af-geboent/ dede op de stompen alles by setten wat tot loopen dienden/en speelde om voortgang te maken/lustig uyt de achterste stucken/denckende/dat die 't ontloopt is vry ; 't Geluckten hem te ontvluchten / wijl de wint en de stroom hem diende : Zijn bevechters waren oock aen 't Ronthout seer beschadigt/ sulcx hem onvermogende waeren langher te vervolgen/ wijl den Nacht haer hare Vyant verduysterde ; en Cap. Jan van Oort was mede gebleven/ Capit. van de Voorde kost met zijn Schip dat 3. schoten onder/ en 5. voeten water in had/ oock betoonen dat hy braef gevochten had. Den Nederlantse Cap. van Lier sloeg mede tegens 't Engels Fregat van Cap. Brown/ die hy soo onthavende/ datten Engelsman na Liet meenende te loopen/ door leckage met Volck en al is gesoncken : 3. Groote Schotse Kapers/ Bennet/Seaton/ en Alexander/ hem meenende te helpen/waren te ver af/en sy Kapers mosten de Revier van Edenburgh op vluchten/ alsoo sy van Gent sagen aen komen. 't Enghels Oost-Indis Schip de Return of Londen/ nae Zuratte willende/ kreeg een Neerl. Caper op zy/ die hem soo op 45. graden af smeerden/ dat hy blijde was in Engelandt te Westkows te geraken om te repareren. Een ander by een Frans Schip legghende geentert/ die de brant in zijn kruyt stack/ vloog op/ en sloeg den Engelsman op zy. 't Engels Fregat Pembroke bleef in 't Canael door storm ; De Fregatte Fairfax liep diergelijck gevaer : De Fregat de Paradox door een Zeeuse Caper af-gherost/ liep te Jersey binnen. Op de Kusten van Gallicien namen 2. Schotse Capers en 't Engels Fregat de Grace 5. Hollantse kostelijcke Spaens vaerders/ en met dien vuyt in 't gesicht van Engelant komende/ontmoeten een Holl. Oorlog-schip/die gedachte Spaens vaerders haer weder af nam/ makende al d' Engelse prisonniers/ de Capers liepen deur. Den Hertog van Ormont/ Viceroy van Yrlant/ dede doe uyt last van den Hertog van Jorck/ als Admirael van Engelant/ uyt begeerte van den Coning/ in Yrlant seer scherp verbieden/ het in-brenghen van alle Uytheemse Lijwaten/ Lakenen/ Koussen/ en andere Manefacturen/ als de Schotse en Yrse Natien seer schadelijck ; waer tegens men een ander ordre tot benefitie harer eyghen Wercklien te baen bracht : Ende een ontwerp om Cooren in 't Rijck te doen komen/wijl het daer seer dier was : De wilde Yren onder Cap. Daultag of Dudley Costelo / quamen doe uyt het Geberghte de Engelse Yren bespringen/ vochten lustig/ maer haren Capiteyn doot blijvende/ wiens Hooft op een penne te Castelmore wierde gestelt/ zijn d' andere met de nacht deur geloopen/ latende veele van de hare doot en gequetst tusschen de Gebergten leggen. Te Londen voorsag men datte Duytse Vloot haest soude voort komen/ sy bleven koel in hare Equipage : 't Hof hielt de Feest van St.

Joris ;

Joris: Wanneer in Soutwarck te Londen weder 10. a 11. Huysen af branden/ die door 't springen van twee naeste Huysen gestuyt wiert: Men voerden onder eenige in gehouden Krijghsraet te Londen dese tale: Dattet uyt rusten van een groote Vloot machtige onkosten vereyschte, en al ghereedt, wat soudet sijn soo een Armade om 't poinct d'Honneur te hazarderen,'tgunt maer aen een Battaillie hong; Indien de Duytsen de Slach ofte eenighe Schepen verliesen, (hoewel ons niet versekert) sullen de selve als dan weder niet licht als voormaels weder in haere Havenen konnen loopen, en haer op nieus van andere Schepen konnen voorsien? Als geen ghebreck aen eenige Materialen daer toe hebbende: Dattet beter ware selfs d'Engelse Kust met matelijcke macht te bewaren voor alle Aenslaghen, en den Vyant te matteren door 2. simpele Esquadres in de West en Noorder Zeen, waer door de Duytse haere Zeevaert getroubleert, de hare versekert, zy veyligh, onkostelijck, en gherust mochten af wachten wat op de Vrede-Handeling te Breda quam te succederen,&c. Onderwijl sont men eenige Fregats op advertentie uyt/ waer op het volgende sal dienen.

JUNIUS 1667.

Op folio 8. hebben wy gelaten de gewisselde Brieven over de Handelinge van Vrede met Engelant/ waer tusschen veel tijts verliep/ en noch de voornaemste Actien voor vielen in den Oorlog met Engelant opt gebeurt: De Handeling nu te Breda vast gestelt/ de Kameren en Logementen daer toe berept/ als mede op 't Casteel van den Heer Prins van Orangien een Zale / welck Hof de Princesse Douagiere daer toe hadde geoffreert: Soo en waren geen stryden de Partijen ongenegen hare Gevolmaghtigden derwaerts te senden / want tusschen Vranckrijck en Engelant maeckte men nu soo weynig difficulteyt/ als met de Staten Generael/ om 't geene alreede voor-ghestelt was: Thomas Bondt was oock met Paspoorten voor d'Engelse Ambassadeurs na Breda/ van Parijs te London gekomen: Des Conings van Engelants Suster Madamoiselle/getrout met Duc d'Orleans/ Coninghs Broeder van Vranckrijck/ had op dat succes een beleef den Brief van Parijs na London met een Courier aen den Koningh afgeschickt/met versoeck/om te willen laten volgen 200. Engelse Jacht-Honden/ en 25. Engelse Paerden/ die zijn Majest. haer goedelijck over sont: En na Breda schickten hy de Heeren Denzil Hollis, een van zijn Majests. Raden/ en Henry Coventry, een van zijn Majests. Bed-kamer; Dese namen den 11. May adieu van den Coning/ vertrocken na Tilburyhoope/ en gingen met 2. Fregats na Vlissingen; daer sy den 16. arriveerden/ en saluteerden de Schepen/ soo daer op stroom laghen/ elckanderen; Haere Excell. traden van hare Schepen over in een Hollandts Staten Jacht / 't gunt haer nae de Schants Ter Heyde over bracht/ daer/ wijl te Breda haer Logement niet genoegh gemeubleert was/ en oock sy tijt van noode hadden tot een brave Intrede/eenige dagen bleven: Den 6. May waren mede van London na Breda om Mediateurs te zijn/ vertrocken de Sweetse Ambassadeurs Fleming en Cojet, en namen van d'Engelse Majest. in een publijcke Audientie adieu; Waer nae den

Graef van Carlisle mette Ceremonie-meester Charles Cotterel hun te ruch in haer Logijs brachten; Den Coning vereerde tot een affscheyt over de amicable debuoiren van den Heer Fleming/ hem een Diamant-Ringh van 600. pont/ zijn Huys-Vrou twee Pendanten van 900. pont/den Gesant Cojet een Juweel van 1000. pont/ en yder een Goude Keten aen de Soon van de Heer Fleming/ de Zoon van de Heer Cojet/ en twee Secretarissen der gem: Ambassade; Daer zijn oock aen Madame Fleming en andere schoone gheciede Tuygen/ en Zadelen vereert: Mr. Joliffe/ Lt. Gener. van d'Oost-Indise Compagnie te London/ was mede gelast (soo veel die Compagnie belangde) tot Breda te verschijnen: Weghens Vranckrijck vertrock uyt den Hage den Heer d'Estrades na Breda/ ende den Heer ‡ Courtin van Parijs over Brabant: Wegens Denemarcken de Heeren Klingenberg en Carisius: Wegens de Geun: Provincien de Heeren Ripperda to Burse, P. de Hubert, ende Jonghstal: Alle de voorsz. Heeren Ambassadeurs wierden elckx seer beleeft verwellekomt en ingehaelt door de Ruyterije en Gebieder in Breda: En om onheyl te vermijden/ was verboden en geordent/ datte Carotsen van d'een en d'ander elckander ontmoetende/ sy beyde te rugge souden wijcken/ en vervolghens/ dat niemant by avont van d'een of d'ander Suite met Geweer soude mogen gaen: Hare Ho: Mo: hadden oock al den 13. passato na Breda geordonneert uytten Raet van State/ de Heer van Zevender/ en daer nessens den Heer Roodenburg/ en den Hofmeester Hessel: Daer was geprepareert een alghemeene Kamer/ in het midden op 't Hoff/ met een Ovale Tafel/ die men oock vierkandt konde uyt trecken/ tot de selve gingen door bedeckte gangen yder uyt zijn Vertreck-Kamer/welcke hare Excell. van Vranckrijck/Engelant/Denemarcken/en hare Ho: Mo: bysonder hadden; De Kamer was gants met Tapijten behangen/ alle Stoelen met Groen Fulp/ en met lange goude Franje behangen/de Vloer selfs was van dat Trijpe couleur/sulcx dat yder van en tot zijn Vertreck buyten de rest konde komen: Den 4. Junij hielden de Heeren Plenipotentiarisen de eerste by-een-komst/ ende wiert een Harangue tot Vrede dienende/ door de Sweetse Heeren Mediateurs ghedaen/ die van tien tot een uren voor de middag duerden: Keerden alsoo yder door zijn Vertreck na Huys/ eerst quamen d'Engelse Ambassadeurs af/ vertrocken met 5. Carossen met 2. Paerden/in de laetste saten eenige der Bewinthebbers van hare Oost-Ind. Compagnie/ en omtrent d'eerste liepen 16. a 20. Pages: Maer den Sweedtse Gesandt Petrus Cojet storf te Breda ter halver deser Maent: Zijn Lijck wiert savonts in 't Choor van de Kercke gebracht/ gevolcht van 3. zijner Soonen/ met sleepende Rou-Mantels/ en haere Suite: Zijn Lichaem was in een Kist voor yder te sien/ op het welcke Royael toe-gestelt/ de naevolgende Vaersen in vier Parcken zijn gesneden: *In*

‡ De Heer Courtin quam over Bruſſel mette Heu op Antwerpen, maer om 't laeg water niet verder als te Hoboken konnende, liet ſich daer uytte Heu aen Landt ſetten, gaende alſoo een uyrtje te voet, om niet ſubject te ſijn dien nacht t'Scheep te blijven: By Antwerpen quamen hem ſavonts veele Caroſſen te gemoet, die zijn Excell. gheleyden op de Maire, in den Arent, ende van daer dichte by in 't Logement van Don Rodrigo: Gaende 's anderendaeghs 't byſonderſte van Antwerpen beſien, ende het Kruyt-malen op het Caſteel.

In hoc jacere feretro.

Conditum ſcias viator, Petrum Julium Cojet equitem,
Quem Patre natum Julij
Antiqua & illuſtris Brabantiæ Nobilium proſapia edidit
Qui puriorem amplexi fidem exules Patria carere coacti
In Sueciam familiam tranſtulerunt.
Altera hæc illis Patria:
Quacunq; ſemper oppreſſæ tutum Virtuti, apud ſe aſylum vellet
Præberi, advenis facilem
Obtulit acceſſum, neq; aſſueta ſine minere illos vivere, atq;
Inanes, qui ſuis poſſent in ſervire commodis, in hos,
Quem ſcientus vel Martiis armis preſtitere
Locam benigna contulit.
Hic ſolus ſuos,
Omnes meritis æquavit Majores
Poſteris inſigne exemplum
Præbuit, quod ſequerentur
Conſilia Regum Sueciæ intima tractavit,
Quaterq; Legati minere functus
Ita Comiſſam geſſit Provinciam
Ut bonis omnibus eſſet charus
Nemini, niſi malis eſſet inviſus.
Poſtremo ad exortum,
Quod cruente gerebatur inter Anglos, ac Belgas Bellum
Miſſus ut componerit Legatorum alter
Poſt exhauſtos multiplices labores, dum Europæ pacem
Reſtituere Conaretur, Alteram Pacem ipſe hortitus
Antequam Laborum caperet fructum,
Immaturâ plane morte Bredæ occibuit.
Ipſis Cal: Junius: S. V.

Terwijl men dus van Vrede ſoude ſpreken, was de Vloot van dezen Staet in Zee geloopen, om echter d'Engelſe geen tijt te geven: Het was Saterdag den 18. Junij dat de Heer de Ruyter de Roo Vlag liet waeyen, hielt Krijgſraet, en korts de Witte Vlagge, wiert doen ordre gegeven met omtrent de 20 Schepen van Oorlog, neffens eenig kleyn Vaertuyg, een exploit op de Revier van London te doen; Over dit Eſquadre was den Heer Adm. van Gent, tot Viçe-Admir. Johan de Liefde, tot Schout by Nacht David Vluch, quamen 's avonts ten Ancker op de hoeck van de Naes: Op Sondagh den 19. dito met der Sonnen opgang liet den Heer van Gent de Blaeuwe Vlag waeyen, en ſijn t'zeyl gegaen, namiddags liet den Heer van Gent de Witte Vlag waeyen, en kregen na gedane Krijgſraet ordre om alles klaer te maken (en dat wel gelet worden wanneer den Admirael het gegeven zeyn toonden) dat als dan alle Soldateſque, die gecommandeert waren, haer in de Boots en Sloepen moſten voegen, en in Engelant landen: Den Heer de Ruyter quam al langſaem met het gros van de Vloot achter aen, en ſagen 7 a 8. Schepen voor Zyffefort, op den hoeck van 't Eylant, ons gewaer wordende, ſijn voorts vor-

der

der de Revier van Quinenburg in-geloopen, en de Revier de Teems in-geloopen, voor Holhaven, omtrent 2. mijlen van Gravesande, daer men in tijt van Pest is gewent practica te leggen: Maendag den 20. dito voeren eenige van 't Volck met Chaloupen aen Lant, die daer veel plonderinge maeckten van Huysraet en Schapen, en staken mede eenige Huysen (hoewel tegens ordre) aen brant, de Luyden vluchten alomme waer datte Neerlanders quamen; Den Lt. Adm. sulcx gewaer wordende, heeft datelijck een zeyn gedaen, dat al het plonderende Volck aen boort most: Volgens Journael gehouden op 't Schip van Cap. Johan van Brakel, wert vorders gesegt: Omtrent Z. W. Son hebben wy onse Anckers gelicht, en zijn weder t'zeyl gegaen, en de Revier uyt-geloopen: Doen heeft onsen Capit. ordre ontfangen, als commanderende op 't Schip de Vrede van Amsterdam, en 't Raethuys van Haerlem, om de voortocht te hebben op 't voorn: Syffefort, een groot Konings Fregat, en 2. kleyne, en vijf Eng. Branders; Onse Schepen sijn dan gekomen op den hoeck van de Teems, soo hebben wy met alle zeylen recht na 't Fort en de Schepen gezeylt, 't Schip 't Wapen van Stavoren voor ons sijnde, liet het Ancker vallen buyten schoots van 't Fort en de Schepen, wy quamen by, en riep ons toe, dat wy niet souden voort zeylen, door de groote drooghte die sy sustineerden; Onsen Capit. ging echter voort, en riep de Branders toe, dat sy souden volgen, die oock vlijtig volgden: Doen begosten wy schut-gevecht te houden, so tegens 't Fort als de Schepen, daer op wy en den Brander naderde om 't Eng. Fregat aen boort te leggen, die sijn Ancker kapte, en de Revier van Chattam in liep; den Brander hadde groote advantagie om 't Fregat aen boort te leggen, maer wierde van de Schepen en 't Fort aen brant geschooten: Middelerwijl waren omtrent 2000. Soldaten aen Lant, die by Troupen op 't Fort aen marcheerden; wy met ons Schip alleen lieten ons Ancker dicht voor 't Fort vallen, en schoten continuelijck met ons Canon en Musquetten op 't Fort, en de Schepen die al langsaem retireerden soo veel als 't mogelijck was, so dat wy die in 't Fort in min dan 2. uren dwonghen haer Sterckte te verlaten, daer 17. stucken die water-pas schooten, behalven meenigte Chaloupen en kleyn Vaertuyg vol Volckx, die aen d'andere sijde van de Revier vluchten. daer wy sterck op schooeen, en sy met groot pericul escappeerden; Die by de Stucken stonden waren in 't Root gekleet, sterck na gissinge 80. Personen, sy hadden 6. a 7. man by haer gheschut verlooren, en wy op ons Schip geen dooden noch gequetsten, daer sy nochtans soo geweldig van 't Fort en de Schepen op ons schooten; Wy van Boot ende Chaloup ontbloot sijnde, bleven al schietende op 't Fort, en kosten met ons Schip het Volck niet landen, maer soo lang wachten dat d' andere Schepen ons volghden, die de eere hadden met haer Volck en Chaloupen te landen, en tot ons groot leetwesen haer de eere te laten dat sy des Konings Vlagghe van 't Fort af ruckten: Dit was 't Magasijn van des Konings groote Masten, Stengen, Reen, en ander Houtwerck, Teer, Pick, Nagels, dat daer in groote abondantie was: Soo hebben wy de schoonste Masten, en het ander die men aenschouwen mochte, aen stucken gehackt en verbrant, 't Slot en de Wacht-huysen daer by staende, alles verbrant en geruineert, tot een ongelooflijcke somme gelts is stijgende; Doen is ons Volck Lantwaerts in-geloopen, en hebben grooten buyt gehaelt: 't Was te verwonderen dat geen Volck in 't Landt gesien en wiert, maer waren alle gevlucht, en de Huysen en Kelders ten proy van d' onse gelaten. Dingsdag den 21. dito wierden 8. van onse Matrosen, en 8. Soldaten gecommandeert te gaen op 't Jacht de vliegende Faem, gevoert by den Commandr. de Munnick, om te visiteren hoe 't op de Revier van Chattam gestelt was, alsoo ons bericht was dat alle de groote

groote Konings Schepen daer lagen: Zy sijn een stuck weeghs de Revier op-ghezeylt, deden ons bericht, dat d' Engelse eenige Schepen dwars voor de Revier hadden laten sincken, om ons daer door haer by-komen te beletten: Waer op de Heer van Gent aenstonts Krijgsraet gehouden heeft, en geresolveert, met 10. Schepen en 3. Branders daer na toe te senden: 't Selfde is tegen den avont in 't werck gestelt, en sijn 's Avonts ten 7. uren t'zeyl gegaen de Revier van Chattam in: Korts daer na liet de Lt. Adm. van Gent een Witte Vlagh van de Voor-steng wayen, een zeyn datte Matroosen en Soldaten aen boort mosten komen, 't welck na gekomen wiert, en hebben in 't scheyden van 't Landt alle de Huysen en Baracken omtrent het Fort verbrandt en geruineert, en sijn alsoo aen boort gekomen: Den selfden avont quam den Vriesse Vice-Adm. met 10 a 11. Schepen by onse Vloot. Woensdag den 22. dito liet den Hr. van Gent de Blaeuwe Vlagge waeyen, en sijn t' zeyl gegaen de Revier van Chattam in, de Engelse hadden hare meeste Branders dwars in de Revier laten sincken, om ons de overkomste te beletten, echter hebben sy de Revier so dicht niet gestopt, of hebben ons sodanige openinge gelaten dat wy bequamelijck daer kosten komen; en sijn voorts gezeylt, daer door wy onse Schepen sagen met 6. Eng. Oorlog-schepen schut-gevegt houden, die alle mette zy ons gewent lagen; Sulckx siende, heeft versocht met sijn Schip alleen daer na toe te moghen gaen, en dat hy van 2. Branders mochte werden gesecondeert, dat hem is vergunt, doen hebben wy ons Ancker af gekapt, ende ons andere Schepen voorby gezeylt, en de Branders met een lastende haer Anckers mede af te kappen, en ons te volgen, gelijck sy oock hebben gedaen, wy vonden d'Eng. Schepen leggen in maniere als volgt: 2. Konings Schepen aen een sware Ysere Ketting, dat op Houten vast ghesloten lagh, en aen yder sijde van de Kettingh aen Landt een Baterye van 8. stucken, als mede de Musquetten: Wy zeylden recht met ons Schip op d'Engelse aen met groote moet en couragie, niet tegenstaende van al 't schieten van haer Schepen en Bateryen, lagen in spijt van d'Engelse het Schip de Unité met 42. stucken aen boort dat wy enterden en veroverden, doen heeft het Brantschip de Susanna ons gevolgt, ende is recht op de Kettingen aen gezeylt, doch deynsde weder te rugge, doch brande, soo wiert het gevolght van 't Brandt-schip Pro Patria genaemt, die recht op de Ketting aen sette, en 't selfde gebroken, en lach 't Schip St. Mattheus, gemonteert met 52. st. aen boort, dat verbrande: De derde Brander was 't Schip Delft, volgde, wiert in de grondt ghe schooten, en sonck aen de zy van 't Schip Carolus Quintus: De vierde was de Brander Schiedam, dat volghden, d' Unité is gesprongen, doch maer 5. a 6. man af quamen, en 13. doot, sonder dat daer eenigh profijt mede gedaen wiert; Wy het Schip d' Unité in ons gewelt hebbende, soo hebben wy ons sonder Sloep of Boot bevonden, doen hebben wy gheroepen aen 't Volck dat in de Sloep van Cap. Naelhout was, die aen ons boort quamen, soo is onse Cap. en den Lut. van Borsselen, beyde van de Lant-Militie, met weynig Matrosen, en gevaren na 't Schip de Carolus Quintus, gemonteert met 48. st. alwaer onse Capit. voor by de Boeg is opgeklommen, en ons ander Volck is by de Valreep aen-gekomen, en hebben d' Enghelse in de Wapenen gevonden, om haer te defenderen, doch riepen om quartier, dat haer dadelijck gegeven wiert, soo wiert aen onse Capiteyn in handen gegeven, een Vendel, een Degen, en 2. Pistolen, en commandeerde een Trompetter om de Vlagge af te halen, dat door de selfde gedaen wiert: Op die tijt sprong dien Brander, 't welck een grooten slag gaf, en doen kreeg den Lt. Borssélen de Ringkraeg en Degen: Daer na voeren wy van boort met een Capit. en een Lt. Capiteyn en hadden so veel te doen met onse Houwers

om al 't Volck uyt de Sloep te houden, want zy meenden ons te vermeesteren, en noch eenige slechte Maets en Knechten: den Capiteyn van 't Schip meenden 't met swemmen te ontkomen, doch is gevangen gekregen, en aen ons boort gebracht, hebben van beyde Schepen 56. gevangen, haer ander Volck siende haer ruine voor handen, zijn met Chaloupen, Booten, en swemmen aen Lant gevlucht: Aen 't Lant, een weynig by de Ketting, stont mede een Regiment Soldaten gecampeert, die wy gewaer wierden, die wy, na eenige Canon en Musquet-schoten onder haer gedaen hebbende, opening maeckte dat sy met confusie de vlucht namen, en die van de Bateryen continueerden mede met Canon en Musquetten geduerig op ons, wy ter contrarie deden ons best met ghelijcke munt haer te betalen, dat sy eyndelijck met eenig verlies van Volck hebben verlaten, en was alsoo den vryen ingang gemaeckt om ons voornemen te volbrengen: Middelerwijl quamen onse andere Schepen mede op-zeylen, een groot Koninghs Schip is van dese 6. Schepen, mette Royale Charles, 't schoonste Schip dat in Engelandt is, en d' Unité, en de Carolus Quintus, dat wy in de gront hebben gehackt, en voorts verbrant; 2. andere Schepen sijn noch verbrandt; By de Houte Vlotten waren mede noch 3. Schepen die sy selfs hadden laten sincken: Als wy noch aen boort laghen van d' Unité, quamen aen ons boort mijn Heer de Wit, den Heer de Ruyter, ons veel ghelucks met onse Victorie wenschende, als mede daer na den Lt. Adm. van Nes, die datelijck weer van boort gevaren sijn: Doen gingen veel Volckx te Lant, die met goede buyt weder om quamen, dewijl d'Engelse gevlucht waren: Onderwijl hebben 't Schip van onse Prijs af-gekort, en een weynig daer van daen het Ancker laten vallen, op de Prijs latende Lt. Brakel, een Corporael, en eenige Matroosen en Soldaten, en onse Prijs van sijn voorige post verlost, en voor Ancker by ons geleyt. Donderdag den 23. dito waren wy besig met het repareren van ons Schip, van Mast en Touwerck, dat t'eenemael aen stucken geschoten was, soo veel de kortheyt des tijts lijden mocht, doen heeft den Lt. Adm. van Gent Krijgsraet gehouden, en resolveerde met 4. Oorlog-Schepen, en 6. Branders, te gaen voorby het Casteel Ovener, alwaer 3. groote Konings Schepen lagen, 't eene was de Vice-Adm. van de Roo Vlag, den tweede daer aen den Vice-Admir. van de Blaeuwe Vlag, en het derde was den Vice-Adm. van de Witte Vlagh, om deselfde te ruineren, als oock is geschiet: Onsen Capit. heeft sijn dienst mede gepresenteert, daer nochmael te mogen genieten, maer hebben het niet toe-gestaen: De Oorlog-Schepen die in 't aenvangen van dit exploict sijn gecommandeert, sijn dese, Harderwijck, Utrecht, Gorcom van Rotterdam, en de Star van Amsterdam: Omtrent de middagh sijn sy gezeylt niet verre van 't Casteel, onse Schepen begosten hart ghevecht te houden, en d'eerste Brander zeyl makende, is voorby 't Casteel gezeylt, niet teghenstaende het schieten met Canon en Musquetten, en liep 't eerste Schip met de Roo Vlag voorby, en ley 't Schip mette Blaeuwe Vlag aen boort; Doen volgden de tweede Brander, passerende mede op gelijcke wijse als d'eerste, en ley den Adm. mette Roo Vlagh aen boort, de derde Brander volgde mede, en leyde den Adm. van de Witte Vlag aen boort, die terstont in de lichten brant was, de twee voorste Schepen niet genoeghsaem in den brant zijnde, hebben aen yder Schip noch een Brander gesonden, en alsoo de 3. schoone Schepen vernielt: Op 't Lant had de Vyant vastigheyt gemaeckt, daer onse Branders op aen mosten, die op haer als op de Oorlog-schepen schooten, en ons de meeste hinder deden van 't Casteel wiert so sterck niet geschooten als wy wel hadden gemeynt, dan begosten te verflaeuwen: Dit groote werck is min dan in 2. uren verricht, doen hebben onse Schepen 't Ancker gelicht, om

weg

weg te zeylen, doch de 3. Maesse Schepen raeckten aen de gront, en sijn daer na by ons ten Ancker gekomen, hebbende eenige schade ontfangen, doch de meeste is geweest aen de Branders: Het is te verwonderen dat wy in alles op ons Schip niet meer als 3. dooden en weynig gequetsten hebben: Onse gevangens deden ons bericht, dat den Hertog van Iorck en den Gener. Monck gisteren selfs in de Schepen waren geweest, die van de 3. Vlaggen die wy geruineert hebben: Op dese Revier sijn 6. Schepen verbrant, 2. genomen, en 12. Schepen die sy selfs hebben laten sincken, daer onder 5. Branders.

't Getal der Schepen/ en uyt welcke Provintien dese Batavieren waeren/ welcke dese daet te Chattam bedreven/ zijn als in de volgende Lijste:

Uytte Maze,	
Officieren/	Schepen/
Cornelis de Liefde/	Wassenaer/
Elant du Bois/	Utrecht/
Nicolaes Naelhout/	Harderwijck/
Willem Boudewijnsz.	Quartier v. Nimmegē/
Jan Brakel/	de Vrede/
Pieter Jacobsz. Nanning/	Gornichem/
Dirck Munnick/	Advijs-Jacht de Faem/
Branders. { Gerrit Andriesz. Marck/	Schiedam/
Branders. { Jan Danielsz. van Rijn/	Pro Patria.
Van Amsterdam,	
Hendrick Vollenhoven/	d'Agatha/
Thomas Tobiasz.	de Beschermer/
Abraham van Zijl/	de Leeuwen/
Lt. Coll. Palm/	Deventer/
Jean du Bois/	de Vrede/
Jacob Binckes/	Essen/
Jan Paulusz. van Gelder/	Harderwijck/
Cornelis Joosten Smient/	de Starre/
Jacob Pauw/	Esser/
Pieter Magnus/	't Raethuys van Haerlem/
Ylbrant de Vries/	Stavoren/
Advijs-Jachten/	
Laurens de Bruyn/	de Postillion/
Jacob Philipsz.	de Brack/
Jan Jansz. Verbockelt/	de Winthont/
Cornelis Gerritsz. Vos/	de Prins te Paert/
Branders. { Jan Jansz.	't Wapen van Duc de Jork
Branders. { Hendrick Hendricksz.	de Catharina/
Galjoots/	
Dirck Cornelisz. Turck/	de Jager/
Claes Meesz. van de Raet/	gheladen met Amonitie/
	de Swarte Leeuw/
Jacob Theunisz. Kamp/	St. Nicolaes/
Ary Maertensz. Bake/	de Liefde/
Jan Pietersz. Otte/	't Swarte Paert/
Cornelis Jansz. Dronthem/	d'Eendracht/
Aelbert Kool/	de Catharyn/
Jan Bastiaensz.	's Lants Welvaren/
Willem Trompetter/	St. Catharijn/
Abraham Crispijnsz.	St. Pieter/
Gouder t Pietersz.	de Jonge Prins/
Cent Pietersz.	de Klomp/
Arien Cornelisz. Mons/	't Schaep.

Maer om met meerder credijt te spreken/ was uyt 't Schip van den Vice-Adm. Sweers niet alleen van 't volgende affirmatijf geadviseert/ gelijk mede een Lut. van 't Schip Utrecht/ maer de Heeren Staten zijn datelijck versekert geweest van alle 't selfde mette twee navolgende Missives;

Brief van den Heer Ruart van Putten aen de Heeren Staten Generael:

HOog Mogende Heeren: Wy hebben op gisteren U Ho: Mo: geadviseert hoe merckelijck dat Godt Almachtig de Wapenen van U Ho: Mo: gelieft hadde te Zegenen, t' zedert hebben wy ons soo veel doenelijck geinformeert op de particulariteyten van 't gepasseerde soo op gisteren als huyden voor-gevallen; sijnde sulcx, dat onse voorste Schepen een geruymen tijt tegen die van den Vyandt gecanonneert hebbende, sonder dat noch yemant de couragie hadde om tegens de selve naeder in te dringhen, vermits de diepte van de Revier soo nau is, dat niet meer als een Schip en front ghelijck konde in komen, soo heeft eyntelijck Cap. Jan van Brakel, behoorende onder 't Collegie ter Admiraliaeyt residerende tot Rotterdam, leggende een van de achterste, sich selven aen-geboden te tenteren, of hy de andere soude konnen passeren, met versekeringe, dat hy de voorste van de Eng. Oorlog-schepen, sijnde een Fregat

gat met 40. ftuc. gemonteert, ende t'eenemael zeylvaerdigh, en van alles wel voorfien, het welcke tot bewaringe van 't Fort Charneffe ghelegen hadde, en van daer herwaerts aen geloopen was, genaemt Johnette, plotfelijck foude aen boort leggen, alhoewel hy maer een flecht Fregat, en licht gemonteert, voerde; Het welcke by ons hem toe-ghe-ftaen fijnde, foo is de felve met een groote refoluytheyt, fonder een fchot te fchieten, alhoewel van verre en continuelijck foo hevig als eenighfints mogelijck was, van fijn partije wierde gecanonneert, tot dicht aen de voorfz. Engelfman voort ghezeylt, en na wy konden fien omtrent een Mufquetfchot van den felven af zijnde, heeft hem de Lage gegeven, foo veel hy met de voorfte en Boegh-ftucken konde bereycken, en hem het eens loefs met een voor-wint aen-gheklampt hebbende, heeft hem in een moment verovert, en in de voorfz. rencontre, niet meer als drie ghequetften bekomen, van de welcke ick meyne verftaen te hebben 2. overleden fijn; Achter den gem: Cap. Brakel avanceerde van onfe Brant-Schepen, de welcke het volgende Schip van d'Enghelfe, ghenaemt St. Matthias, gemonteert met 52. ft. aen-geklampt en vervolgens verbrant heeft, welcke beginfelen foodanige conflernatie aen den Vyant hebben veroorfaeckt, dat alle 't Volck van 't Schip de Royale Charles af geloopen, en ten deele in 't water ghefprongen is, op 't welcke niet meer als maer 32. Metale ftucken ghevonden werden, fijnde de fwaerfte daer van af-ghehaelt, alhoewel ick op gifteren door quade informatie geabufeert fijnde, van 50. ft. gefchreven hebbe, nemende geen tijt om de felve te tellen, alhoewel op 't felve Schip my hadde getranfporteert, en fulcx door Chaloupen fonder eenige refiftentie in-ghenomen en verovert: Voorts is na 't Schip de Carolus Quintus geadvanceert een andere Brander, den welcken voor de Boeg en ten deele aen de fijde van de voorfz. Carolus Quintus is gefoncken, op den welcken aenftonts een andere Brander geadvanceert fijnde, is de felve mede dicht aen d'andere fijde van 't voorfz. Schip in de gront geraeckt, foodanig nochtans, dat meer-gem: Carolus Quintus, gemonteert met 60. ft. eenigfints in den brant fijnde, dien gantfen dag gefmoockt, en den voorleden nacht mede op-ghefprongen is; Het Slot van Hooningen daer aen leggende, is door Chaloupen (van den vyant gequiteert fijnde) geoccupeert en in-ghenomen, doch naederhant abufivelijck en fonder ordre, alhoewel met 70. ft. meeft metale gemonteert, in den brandt gefteecken; Noch is een capitael Schip, van 't welck ick de naem niet hebbe konnen vernemen, verbrant: Wy fagen een goet ftuck hooger in de Revier noch feer capitale Koninghs Oorlog-Schepen, verhoopten de felve mede noch dien dag te ruyneren, maer het water was foo veel gevallen, datte Schepen meeft alle aen de gront waren geraeckt, fo dat wy voor dien dag het daer by moften laten verblijven: Op huyden de wint weder favorabel, en N. O. oock de refterende Brant-Schepen van de Vlagge by ons befcheyden en aen-gekomen fijnde, hebben wy de noodige ordres geftelt en uyt-gegeven om de felve te vernielen, alhoewel tuffchen de felve en ons een Cafteel, genaemt Upnor Cafteel, dicht aen de kant van de Reviere, de welcke aldaer feer nau was, gelegen is, uyt het welcke geftadig feer furieus gecanonneert en met fwaer gefchut gefchooten wierde; Welcke ordres echter foodanig fucces hebben gehad, datte voorfz. Schepen mede huyden alle omtrent ten 3. uren na-middags aen-geklampt en verbrandt fijn, de felve waren alle van de capitaelfte Schepen van dit Rijck, en ghenaemt de Loyal Londen, de Royale Jaems, en de Royale Oake, fonder dat wy tot noch toe na onfe giffinge foo op de Branders als Schepen van Oorloghe meer dan 50. man, ja noch minder na wy oordeelen, verlooren hebben, daer uyt onfes oordeels oogenfchijnlijck de genade van Godt Almachtigh kan en

behoort

behoort bespeurt te worden: Wy sullen nu weder na het gros van 's Lants Vloot in de Tems legghende, voor dese Reviere af drijven, alsoo de wint om na beneden te sacken contrarie sijnde, en de Reviere so nau dat niet gelaveert kan werden, ons niet toe laet de Zeylen anders als tot drijven te gebruycken; Wy souden wel geern de Reviere hooger op loopen, maer alsoo aldaer eenige Wracken in de gront sijn, is 't selve niet mogelijck: Nae dat wy bericht worden is 't gheheele Rijck in all'arm, en wert veel Volckx by een ghetrocken, de welcke wy echter niet konnen oordeelen dat ons onder de Zeghen van Godt Almachtig eenigsints sullen konnen beschadighen: Vermits alle de Brant-Schepen by de Vlagge geweest sijnde, op 2. na soo loffelijck besteet sijn, soo versoecken wy U Ho: Mo: dat wy op het alderspoedigste met een goet aental van andere mogen werden voorsien, also de selve hier in de Revier by occasie onwaerdeerlijcke diensten konnen doen: Na de rencontre van gisteren is den Heer Lt. Admir. de Ruyter van 't gros van de Vloot by ons alhier aen-gekomen, en heeft op 'tgeene huyden is gepasseert, mede behoorlijcke ordres helpen stellen: Godt Almachtigh moet gedanckt sijn, datte selve soodanigen succes hebben gehad. Wy op gisteren in de confusie van het Gevecht en den brant eenige Masten die in de Revier geslagen, en met Kettingen vast waren, om ons het aen-komen tot de Eng. Oorlog-Schepen te beletten, voor gesoncken Schepen aengesien, maer nu beter geinformeert sijnde, bevinden wy dat tot het stoppen van de Revier ghesoncken sijn, de Marmaduke, konnende voeren 60. stuc. noch een seer groote Fluyt, en 5. Schepen tot Branders geprepareert: Alle de Hooft-Officieren hebben in dese rescontres haren bysonderen yver en vigilantie in 't bevorderen van de executie der gegeven ordres sonderling betoont. Eergisteren zijnde den 21. deser loopende Maent, is den Lt. Admi. Aylua met sijn onder-hebbende Esquadre onder de Vlagge ende in de Reviere de Tems wel aen-gekomen; Soo dat 's Lants Vloot nu merckelijck, ende met een considerabel aental Oorlog-Schepen is versterckt. Ho: Mo: Heeren, &c.

Actum in 't Schip Agatha, legghende ten Ancker in de Reviere van Chattam, voor het Dorp Jillinghem, den 23. Junij 1667. Getekent,

C. de WITT.

Brief van den Lut. Admirael den Heer Willem Joseph van Gent, aen 't Ed: Mog: Collegie ter Admiraliteyt van Amsterdam:

EDELE MOGENDE HEEREN, MYN HEEREN,

DOor mijnen laetsten Uw Ed: Moog: bericht hebbende de schade die der selver Schepen in het laetste gepasseerde hart weder gheleden hebben, soo ben ick den 17. dezer geordonneert om met een Esquadre van 17. der lichtste Schepen van Oorloge, 4. Advijs-Jachten, en 4. Branders, het Koninghs Diep in te loopen: Ick ging over op het Schip Agatha, en den Heer Ruart quam mede op 'tselve Schip; Door welckers Missiven U Ed: Mog: apparentelijck al bericht sullen zijn, van 't gepasseerde in de Reviere van London, ende het in-loopen van de selve: Wy resolveerden op den 20. 's avonts geen voordeel meer te konnen doen, omtrent de Hoope of Gravesande, de Revier weder af te loopen, en met 3. Schepen van Oorloghe, neffens de Advijs-Jachten, Canon, Branders, en 's Lants geinbarcqueerde Militie t' attacqueren, een Fort dat d' Engelze begosten te maken op den hoeck van 't Eylant Scapie of Quynenburg, neffens 't welcke de Revier van Chattam op loopt, en de diepte aldaer dicht onder de Wal is; Den Heer Ruart

wy

my niet willende toe-laten om de Militie selver aen Lant te mogen brengen, soo gingh ick over op de Schepeu die geordonneert waren om 't voorn: Fort te beschieten, en canoneerden 't selve soodanigh dat den Vyant in de tijdt van een uyr deur liep, ondertusschen quam de Lant-Militie onder 't commando van den Heer Coll: Dolman, met Boots ende Chaloupen aen Lant, doch waren al bereydts eenige Matroosen aen Landt, die voor de selve daer in quamen; Wy vonden aldaer een ongelooffelijcke quantiteyt van alderhande Ronthout, en 15. Ysere stucken van 18. pondt bals; Wy hielden het Fort dien nacht en den heele volgende dach beset, doch door alle de Officieren van de geingebarcqueerde Lant-Militie geoordeelt zijnde dattet Fort tegens de aenkomende macht niet te mainteneren was, so resolveerden wy den 21. savonts het Fort met alle 't geene daer binnen gevonden is, te verbranden, en de Militie te reembarcqueren; Wy hadden ondertusschen eenighe Advijs-Jachtten met Booten en Chaloupen de Revier van Chattam op-ghestuert, om 't selve Vaerwater te ontdecken, en peylen, en ontfingen dit nevengaende raport, waer op wy resolveerden om den 22. de voorn: Revier met ons heele Esquadre op te loopen, stuerende noch dien selven avont 3. Schepen van Oorloge, en eenige Advijs-Iachten om voor uyt te loopen, over den welcken den Cap. Thomas Tobiaß. als Commandeur gestelt wierds. Godt gaf ons den 22. smorgens een O. N. O. wint, met moye koelte, wy liepen met het opgaende Tye de Reviere van Chattam op omtrent 4. mijlen alwaer wy bevonden dat d'Engelse 4. Branders dwars door de Revier gesoncken hadden, een weynig hooger in een Bocht, die schut-gevecht hielden met d'Engelse, die 6. Schepen op goede distantie verdeelt, een weynig beneden Upnor Casteel geleyt hadden, en de Revier aldaer oock noch met 2. groote gesoncken Schepen gestopt hadden, en met dicke Ysere Kettinghs, loopende over Katrollen die op Vlotten dreven, besloten hadden, achter dese Ketting beneden Utom Casteel, lagen 4. Schepen, als U Ed: Mo: uyt de nevens-gaende Lijste sullen gelieven te sien, en 2. Fregats boven de Ketting: Den Heer Ruart stuerde ordre aen onse geanckerde Schepen en Branders om op de selve in te vallen, doch sommige van onse grootste en swaerste Schepen aen de gront sittende, ging het werck niet te deeg voort; Waer op de Vice-adm. de Liefde die met zijn smal deel voor ons was, gelast wierde om de Schepen van Oorloge te pressen, en den Cap. Brakel met zijn Fregat gelast om voor in te loopen, en de Branders aen te brengen, 'twelck de selve met een onghemeene resolutie dede, smijtende het voorß. Fregat, gemonteert met 44. st. en 150. man vlack aen boort, een Brander die hem volghde raeckte aen het ander vast, waer door soo grooten schrick onder d'Engelse raeckten, dat sy van de 4. andere Schepen af liepen, van de welcke noch 2. verbrant wierden, en de Royale Charles, neffen Carolus Quintus genomen wierden, maer siende by den laetsten 2. Branders verbrant, en so raeckte den selven 'snachts noch aen brant, so dat wy de Royale Charles, zijnde het Schip van Monck met de Prijs van Brakel alleen behouden hebben: Dit Schip wiert sonder eenige resistentie en met Chaloupen genomen, waer door dispuyten geresen zijn aen wien den Prijs soude behooren, van de welcke ick noch geen genoeghsame informatie hebbe om U Ed: Mo: volkomentlijck te konnen berichten; Doch is sulcx, dattet Volck van 't voorß. Schip zijn over boort gesprongen, en zijn door de Chaloup van Thomas Tobiaß. en de Boot van den Vice-Adm. de Liefde eerst geabbordeert geworden, stracx daer na quam den voorn: Vice-adm. ende ick met onse Chaloupen oock aen boort, doch vonden dat den Cap. Thomas Tobiaß. de Vlagge en Geus al af genomen hadden, doch pretendeert den Vice-Adm. dat zijn Boot daee eerst aen geweest is. soo dat dese sake by den Krijgs-raet sal moeten gedecideert worden, en sal niet na laten het intrest van U Ed: Mog: Collegie met alle vlijt waer te nemen:

De

De Heer Admir. de Ruyter, die door den Heer Ruart met zijn Esquadre mede binnen het Konings-diep ontboden was, quam in Persoon 's avondts nae dattet werck ten eynde was, by ons, en vonden goet dat wy noch eenige Schepen, leggende boven 't Casteel van Uptom, aen-tasten souden; Waer op ick op den Beschermer als meest geadvanceert zijnde, over ging in den Vice-Adm. op 't Schip Gorcom, doch was ons het Ty soodanig verloopen, dat wy alle beyde aenstonts aen den gront raeckten, soo dat wy dien avont het werck staeckten: Den Heer Adm: wilde dien nacht by ons blijven, en zijnde den 23. als noch moy weer, en de wint O. N. O. luchten wint, resolveerden wy te samen om noch eenige Branders aen 3. van de Engelse grootste Schepen, die een Gotelingh-schoot boven 't Casteel van Uptom de Revier hooger op, en na by Schahan lagen, te besteden, commandeerden derhalven 3. Fregats om de Branders tot omtrent het voorsz. Casteel te convoyeren, doch daer niet voorby te loopen, alsoo aldaer een groote Bocht en oock droogte was, soo dat de selve niet wel daer uyt souden hebben konnen komen; Wy begosten ons werck met stille water, zijnde omtrent Zuyer Son, de 5. Brander liapen seer resoluyt daer in, niet tegenstaende dat van 't Casteel met 7. a 8. stucken, en veel Musquetterije, als oock van een Baterye, zijnde aen d'andre zij van de Revier, seer sterck geschooten wierde, d' Engelse hadden 's morghens hare Schepen in de gront gehackt, doch bleven noch so hoog boven water, dat de Branders bequaem daer aen kosten besteet worden; De Admir. van de Witte Vlag lagh boven aen, en wierde aen de selve 2. Branders besteet, gelijck als oock de Blaeuwe Vlag, maer de Vice-adm. van de Witte Vlag raeckten door de eerste fraey in de brant; Soo dat wy nu door Godes Zeghen van die groote Beesten, die soo onghemackelijck op de zijd vallen, verlost zijn; Maer hier door zijn meest alle de Brant-Schepen van U Ed: Mo: Collegie gespilt, so dat nootsakelijck sal zijn dat U Ed: Mo: ons wederom ghelieven te voorsien: Ick sal aen elck in der waerheyt attestatie geven van 't geene ick gesien hebbe, en hoope dat door U Ed: Mo: ghewoonlijcke genereusheydt elck na zijn verdiensten sal gerecompenseert worden: Wy zijn geresolveert weêr uyt het gat te loopen, en den grooten Godt voor soo een genadigen Zegen te dancken, en onse Vloot omtrent Quynenburg te versamelen: Wy sien den Oever van dese Revier, die niet veel breeder als de Maes is, dagelijckx vervult met Ruyterije ende Voet-knechten, en hebben kontschap dat den Hertog van Iorck en Monk in Persoon met 12000 Man hier zijn, soo dat te Lande niet te doen is; Sal by alle voorvallen en occasien U Ed. Mog: van 't geene vorders voor vallen mocht, in alle onderdanigheydt berichten: Waer mede eyndigende, bidden Godt Almachtig der selver Persoonen, en swaerwichtige Vaderlants affaires te willen blijven by-woonen: En verblijven met behoorlijck respect, (Actum op 't Lants Schip d' Agatha, in de Revier van Scatan, 't Casteel van Uptom S.S.W. van ons, met Sonne ondergang, den 24. Junij 1667.) Ed: Mog: Heeren, U Ed: Mog: seer Dienstwillige en Ootmoedige Dienaer W. v. GENT.

Waer op by de Staten van Hollant ende West-Vrieslant/ als een weergadelose Victorie/ tegens den 27. Junij een Dancksdag wierde uyt-geschreven/ Omme Godt den Heere met een nedrig gemoet in alle Kercken te Dancken, Loven, en Prijsen, over het voorsz. verleende geluckige succes: Ende voorts te bidden en te smeken om 's Landts Wapenen meer ende meer te Zegenen, om daer door te eerder een eerlijcke en versekerde Vrede te bekomen, op dat by gevolge 's Landts Neeringe en Zeevaert mochte als voor heenen bloeyen. Maer in Enghelandt was men over dit landen soo outstelt/ dat alles wat konde/ met Sack en Pack te Lantwaert in vluchte:

vluchte: Selfs binnen London/als een open Plaets/scheenen veele uyt vreese om een goet heen komen te sien: Den Koning daer en tegens liet sich sien/en beloofde de Ingesetenen by te staen/ sondt Gener. Monck na Rochester / om ordre te stellen: Terwijl retireerden oock alle Engelze Schepen op de Tems leggende/ na London op: De Kooplieden op de Borse waren doenmaels soo verstelt/ datse van geen Commercie konden spreecken: Boven dien quamen van Dovres en Harwits mede Expressen/ datte Duytsen aldaer met Schepen voor waren/ om insgelijckx te landen: En men sach daerblijckelijck groot vluchten der Menschen van de Zeekandt te Landewaert in: Den Coningh kon mede niet beletten het onvenoeghen des Volckx/ die nu haer geleende penningen oock quamen spreken/ en sy begosten te klagen dat men de Schat van 't Rijck niet wel en mesnageerde: En als tot ondersoeck van dien de Gener. Monck, de Heeren Aschley, Thomas Clifford, Willem Coventry, en Jan Duncomb waren gestelt/ bleven sy echter onbenoegt/ beschuldigden den Cancelier Hijde van wandebuoizen / &c. Men vatte den Gebieder Pett van Chattam by de kop / en men smeet hem in den Towr / om dat hy de Ketenen en Haven van Chattam niet genoechsaem had versekert. Meer diergelijcke onlusten most men te Withal verdragen/en selfs ordre aen de Matroosen bestellen/die scherp om hare betalinge quamen spreken: Nu was door dit werck van Chattam allereerst in de boesem der Engelse in-gedruckt datte Hollanders oock couragie hebbende/ en van Godt gezegent/ wel haest een glorieuse sake konden verrichten: 't Gesicht van die weergadelose daet siet gy hier als in een verkleyn-glas/ echter nae 't leven af-gemaeckt:

Aenwijsinge op de Figuere van de Heroique daet der Nederlanders in het Landen in Engelant, 't veroveren van 't Fort Schapey, en de verbrandinge van 's Konings Magasijn aldaer, als mede de ruine ende 't wegh voeren der Koninckliijcke Schepen, op de Reviere van CHATTAM, ANNO 1667.

A. *Is de eerste aenkomst der Nederlanders by 't Fort Scheernesse, daer den Gouverneur Sprag, op 't Eylant Schapey, volgens getuygen der Engelse, mette zijne hals over hooft af-vluchte.*

B. *Is 't veroveren van 't Fort, daer d'onse by de 4000. gl. aen buyt versamelden.*

C. *Plonderinge en verbrandinge van 't Magasijn, daer by de 3000. gulden schade door kappen en verbranden is gedaen.*

D. *'t Op-loopen in de Reviere van Chattam, daer over den Enghelze Gouverneur Pet, om dattet de Hollanders geluckte, als quade sorge gedragen hebbende, in den Towr gesmeten, en na den hals gedongen wiert.*

E. *Kloecke daet van Cap. Jan van Brakel: Die daer over naederhant in den Hage komende, van den Staet met een Goude Keten van 1200. guldens, en een Medaillie van 2000. gulden is vereert.*

F. *Ysere Ketting aen twee Vlotten voor de Revier gespannen: Die gelijck de Haerlemmers eertijts voor Damiaten, hier door Brakel, en de Susanna een Brander gebroken is, welcke acte d'Engelse noemen een desperaet desseyn, dat men niet en koste prevenieren.*

G. *Verbranding van de St. Mattheus, en de veroveringe van de Carolus Quintus.*

H. *Vernielinge by 't Casteel Upnor.*

I.

De Hollanders victorije te Chattam.

De Verovering van Schernesse

[illegible]

[illegible]

[illegible]

I. *Verbrandinghe van de resterende Koninghs Oorlogh-Schepen, als : 1. 't Schip de St. Matthias met 52. st. door de Brander Susanna vernielt : 2. 3. Carolus Quintus, met 60. st. neffens noch een Engels Schip verbrant : 4. Royale Charles, Admirael van de Roode Vlag, verovert, en in Hollant op-gebracht : 5. 't Slot van Hooningen met 70. meest Metale stucken, verovert door de Sloep van Jacob Philipß. voerende de Brack, en daer na verbrant : 6. Royale Oak met 80. stuc. door de Groene Draeck van Amsterdam verbrant : 7. Royale James, Admir. van de Witte Vlag, met 82. st. in de gront gehackt, en de resterende Engelze Schepen.*

K. *Is de Vloot van de Admirael de Ruyter, de Revier van Londen op-komende,*

L. *Chattam daer eenige Nederlanders gevanghen sittende, verlost wierden, en het Canon daer omtrent vernielt.*

M. *Veroveringh van de Royale Charles.*

N. *Den Bergh Raynham.*

O. *Rochester, met het antijcke Casteel, en de constige groote steene Brugge, over de Revier: Tot daer den Generael Monk met eenige Troepen naderde, om het vluchten des Volckx te stuyten, doch onmogelijck.*

't Gebeurden in desen tijt oock dat Capit. Claes Dubbeljob van Middelburg/ komende met zijn Fluyt Johanna achter Enghelant om van Lissabon met Oly en Sout / de selve tusschen Hitlant en Noorwegen een Schotse Kaper van Dundé met 17. st. en 130. eters ontmoete/ den Zeeu maer 29. eters en 8. Gotelingen op hebbende / soo was het in den morgen vroeg dat den Kaper hem gaf beyde lagen/ en enterende/ smeet 80. Enghelsen over : De Zeeu most sien datse zijn groote Ree en Schoverzeyl af kapten / als mits de kortheyt van tijt niet bevangen met Reekettinghs ; Dies speelt hy op de Kaper met Granaden en Geschut langhs raeckx/ datter maer 24. van de over-ghesprongen 80. Engelsen weer op de Schotse Kaper quamen ; Die weder aen boort quam/ dan zijn Volk viel veel in zee/ en met hacken en kappen/ was het slecht datte Engelse by de Fock over-loopende/ met hun meeste Volck boven op 't Schip stonden te braveren : Dubbeljob dit siende / liet partye Stinckpotten en Granaden onder hun werpen/ daer mede verdweenen sy als schimmen : En indien de Hut van de Zeeu niet door een aen-gegaen Kruyt-Tonneken beschadicht/ en 't Volck belemmert geweest/ oock de groote Ree ter neder storte/ sy souden/ hoewel 3. dooden hadden / den Schotsen Kaper/ die het op een schandigh loopen stelden/ selfs ghenomen ghehad hebben ; Dubbeljob quam in Zeelant/ mede brengende 3. Engelse gequetsten / soo op zijn Schip van de gemelte Caper waren blijven leggen.

Het krachtig voornemen van Vranckrijck om 't Spaens Nederlant te bespringen/ en dede niet alleen de exelente Ministers van die Kroon Colbert / de Lione en Tellier mede af-komen na Artois: Maer dede oock den Hertog van Lotaringen selfs sich op zijne Troupen dus lang geexcuseert hebbende / zijn meeste Tesaurye binnen Straetzburg voerē/ latende alleen so veel aen Monsr. de Lione weten/ datte Lotaringse Troupen van hem by Vrankrijk versocht/ niets en souden blijven als tot preservatie van zijn eyghen Hertoghdom / dat

hy wel was ſchuldig aen Vranckrijck/ ende oock die ſoo geern als Spangien wilde betalen: Diergelijcke particuliere ſaken gebeurden veel in deſen tijdt: Vranckrijck had oock Duc de Mazarijn en M: de Louvoy na Briſach ghe-ſonden/ om ſoo het ſcheen een kleyn Legher te formeren; 't Zy ſoo 't wil/ Straetzburg wiert jalour/ om datte Magiſtraet daer de Keyzerl. Werbinge was verboden/ want de Franſen waren daer voor borg gebleven by den Hertog van Wurtzenburgh/ en den Prins van Baden Durlach. Mr. Cuben/ Intendent van Langhedocq/ door een Ridder de Ganges uyt een byſondere querelle met Fenijn en den Poignart om-ghebracht/ quam doe zijn Schoon-Suſter de Marquiſinne om zijn Pardon ten Hove ſolliciteren/ hoopende/ dat Inter arma ſilent leges. Geluckigher was Madame de la Valliere/ die den 3. Junij de eere had dat al de Heeren en aenſienlijckſte van Parijs haer quamen geluck wenſchen/ met de nieuwe qualiteyt van Hertoginne.

De zware hoofden begoſten in Brabant al vrij wat laet nu de oogen te openen: De Geeſtelijcken hadden al voor af-geſpeit; Engelant en Hollant waren Ketters/ die dienden hun niet; Onder den Keyſer wilden ſy wel/ maer die en konde haer niet beſchermen/ als te onmachtig; Veel min het afgefoolde Spangien: Men hoorde te Ooſtende/ Brugge/ Gent/ en Antwerpen niet anders/ als dat Enghelandt haer ſoude by-ſtaen/ en Graef van Caſtelhaven met ſeer veel duyſenden van Dovres in Vlaenderen landen/ &c. Geduerigh had men te Bruſſel aen 't Hof oock in den mont/ hoe den Biſſchop van Munſter te Parijs een Edelman had gheſonden/ aen-preſenterende die Kroon een Ligue Offenſive en Defenſive/ ſelfs tegens Hollandt/ indien de ſelve mochte opposeren tegens de deſſeynen van Vranckrijck; Met meer andere ſeer dangereuſe diſcourſſen/ die wy om reden willen voorby gaen/ daer toe allegerende 't verwecken van jalouſye/ door 't voor geven; Que dans la conjoincture de ceſte poſſeſſion, a ſcauoir des Paisbas Eſpagnols, l'on pouuoit anſi par ſucceſſion entreprendre ſur eux, *N. B.* les voiſins. Men Publiceerde den eerſten Junij Oorloch te Bruſſel tegens Vranckrijck/ en vervolgens 't geheele Lant door/ om datſe gewapender-hant niet alleen Charleroy/ St. Venant/ la Baſſee/ en Armentiers hadden bemachticht/ maer nu verder 't oog waren zwaeyende; Zijnde door een door-gheſteken Dijck alreede verijdelt van la Baſſee en Armentiers te komen fortificeren: Den Coning van Vranckrijck op-getrocken/ dede dit Placcaet al om af-kondigen:

DE Rechten van de Alderchriſtel. Coninginne, weſende klaerlijck betoondt by de Tractaten, in 't Frans, Latijn, en het Spaens, die in 't licht gegeven ſijn, ſoo heeft zijn Alderchriſtel. Maje. gereſolveert ſich te vertoonen aen de Poorten van alle de Steden van Brabant, van Henegouweu, en van d'andere Provintien van Nederlandt, die op de Coninginne ſijn vervallen, aen 't hooft van ſijn Armee van 60000. Man, omme te verſekeren alle ſijne Staten, teghens de cabales van die geene welcke door ydele hoope trachten te corromperen, of te verleyden door dreygementen de getrouwheydt van ſijn Volck: En om dat men haer ſoude konnen geven quade impreſſien van de intentien van ſijn Majeſteyt, ſoo verklaert ſy, dat ſeer verre van te willen verwoeſten deſe Provintien door 't gewelt van de Wapenen, hier komt procureren het goet en de ruſt, die haer noodig

dig is; En dat niet alleen wil maintineren de Kerckelijcke, de Edelen, en de derde Staet, in een volle en geheele genieting van hare Previlegien, maer selfs, dat sy die vermeerderen, en geven sijn geheel machtige protectie, om te beneficeren de Commercie te Water en te Lande, en de Manefacturen in alle de Steden, en ten platten Lande; Gelijck sy oock sal conserveren de Officiers en Magistraten in alle haere Chargien en Functien: In dese preçise Verklaringe van sijn wille, spreeckt sijn Majest. niet als van Gratien, om dat sy is gepersuadeert, dat alle de Steden van dese Provintien hem hare Poorten sullen openen: en erkennen voor haer waren, wettigen, en naturellen Souverain, sijn goedertierentheyt en sijn goetheyt gants Vaderlijck, hem niet toe-latende te gelooven, dat eenighe van sijne nieuwe Snbjecten sijne Justitie soude willen necessiteren, om te straffen een Crime van Rebellye: Zijn Maj. verklaert daer en boven, dat alle Steden, Burgten, en Dorpen, die hem sullen erkennen, exempt sullen sijn van de disordres, die een groote en machtige Armee ordinairlijck na haer sleept.

Den Marquis Castel Rodrigo daer en tegens dede den 7. Junij dit onderstaende Placcaet af-kondigen:

Don Françisco de Moura ende Cortereal, Marquis van Castel Rodrigo, &c. Lut. Gouverneur en Capiteyn Generael van Nederlant, &c.

WEsende soo wel redelijck, als oock over-een-komende met onse intentie ende begeerte, te kennen ende loonen soo wel de Gemeenten als particuliere Persoonen de welcke om beter te laten blijcken haren getrouwen yver, ende toonen hunne kloeckheyt tegen alle invasien van de Vyanden, sullen trachten te beletten hunnen voortgang, te verspieden hunne Marschen, af-slaen hunne Convoyen, ende door coursen van Partijen, of door wat middelen dat sy sullen konnen verminderen de Macht van den vyant: *Soo ist*, om de getrouwe Ondersaten van sijn Maj. meerder moet en couragie te geven, voorts te gaen in hunne genereuse en loffelijcke resolutien, die ons door de lange experientie wel bekent sijn, gebleken hebben, ende noch dagelijckx blijcken in de occasien, daer den Koningl. dienst dat vereyst, dat wy verklaert hebben, ende mits desen verklaren wy in den Naem van sijne Majest. dat, na proportie van de exploicten, die een yder sal gedaen hebben, ofte schade aen den Vyant sal doen, als wanneer hy met gewapender hant in 't Lant sal komen, wy alsulcke Persoonen niet alleen en sullen kennen eñ loonen door Officien en Eer-tijtels, als Beschermers van het Vaderlandt, maer daer-en-boven vrijdom geven van alle Accijsen, Impoften, &c. hun ontslaende van alle gemeyne lasten, ende dat voor soo veel tijt als hunne kloecke feyten dat sullen verdienen, daer-en-boven sullen moghen blijven behouden al den Buyt, Plonderinghe, ofte Rooff, die sy op den Vyanr sullen bekomen hebben, als tekenen van hun kloecke getrouwigheyt.

Gedaen binnen Brussel den 7. Junij 1667.

Den Coning van Vranckrijk op-getrocken/ quam den 29. passato tusschen Quesnoy en Valenchijn/ den 30. te Caisnieres/ en soo te Bavay/ den volgenden dach te Peroissac le val by Binch/ en den 1. Junij te Pieton; Tot Binch ging den Koning onder 't roepen en gejuych de Kerck en Wallen besien: Soo te Miremont/ daer de Fortificatien dede verbeteren; En de Luycksse Boeren

alle Rivires om gelt by brachten langst de Sambre: In dese zijnes Majests. oprocht heeft het alsints seer dapper geregent/ invoegen de Wegen vol water en onbruyckbaer stonden: Die van Nivelle quamen al wat vroeg om Franse Sauvegarde/ men sont haer Brieven/ dit was haer niet genoegh/ dies twee Ostagiers af-gesonden zijnde/ hebbende de Spaense tegens alle ghebruyck de selve vast ghehouden: Den 7. Junij volghde de Coningin den Koningh van Compeigne na Avennes/ by haer hebbende diverse Dames/ soo van Baden/ Montausier/ als andere. Maer Monsr. Chambelley/ Gebieder in Duynkercken/ met 50. Ruyters en 200. Voetloopers/ nam seer licht 't Fort St. Francois aen de Leye in: Den 4. Junij nam den Marschalck d' Aumont met 6000. Fransen Bergen Wijnockx in; 't Spaens Guarnisoen was daer uyt gevlucht/ doch de Burghers tot den avont uythardende/ was het sottigheyt een glorierende Koning met soo grooten zwackheyt te willen tegen staen/ want sy hadden maer 60. Walen/ en 25. Engelse binnen. De Coningin van Spangien onderwijl schreef aen den Allerchristel. Koning desen Brief:

DEn Aerts-Bisschop van Ambrun, U Majests. Ambassadeur in dit Hof, heeft my uwen Brief van den 18. deser gedateert, verhantreyckt, te samen met een Boeck en een Memoriael, beneffens een breede vertooninge en verhael, van de motiven waer om U Majest. U Macht doet woelen, ende sulckx over een gepretendeert Recht van eenige Nederl. Provintien.: En alsoo wy ons selfs in-stellen onsen 't halven U alle particulariteyten daer in te antwoorden, soo dacht het my niet goet U bescheydt op uwen Brief te geven, alsoo vry verstelt vont met het onverwacht nieus van so een voornemen: Het sal echter U Majesteyt believen geinsinueert te sijn, datte Allerchristel. Coningin, mijn goede Suster (die Godt beware tot sijnder Heerlijckheydt) dese uwe pretensien heeft gecommuniceert aen den Marquis de la Fuënte, ende dat ick niet en kan bevatten 't geen hy my dieswegen met een Missive schrijft: In der daet ick neem het op als een discours, als een saeck van private gemeenschap ende confidentie, dewijl sulckx niet in forme van een Ambassadeur ofte een Minister van uwe Majest. is geschiet, noch oock selfs uyt U Majests. Name: En op die meeninge heb ick te liever de waerheydt dezes willen confirmeren, zedert ick ged: Marquis een gevolgelijcke antwoort hebbe gegeven, op al't geen op dat poinct konde geseght werden, en verder is dien aengaende niets gesproken; Invougen 't stil-swijgen zedert dito Marquis zijn antwoort bequam, geen ander indruck aen my en maken, als dat U Hof sijnde bericht van de ware Rechten van den Koning mijnen Soon, en overvloedig voldaen over d'oprechtigheyt mijner proceduren, dat alle vordere poursuives van dese pretensien, souden geleyt wesen ter sijden: Wijders ben bericht, dat dese informatie die gemaeckt is, geheel contrarie is de formaliteyten de Articulen van de Vrede in de Pijrenes welcke de selve requireren, al eer het tot een wettelijcke rupture soude konnen komen: Als oock seker zijnde, dat volghens 't 90. Articul, dat indien de Renuntiatie niet selfs was ghemaeckt, dat oock het selfde door den weg van Wapenen niet behoorden vervolgt te worden, dan alleen door soetigheyt en gerechtigheyt: En alsoo u Majest. sich nu verklaert u willicheyt om te treden in een vriendelijck Tractaet, en de Rechten tijdelijck mogen ondersocht worden, en Justitie gedaen, daer het behoort, en dienthalven eenige Personen mochten werden genomineert, beneffens een Handel-Plaetse daer toe bequaem; Doch alsoo het noodigh

is

is dat beyde Partyen onderwijlen in haer Oorloghs-desseynen stil staen, soo vertrouw u Maj. daer toe sal condesceren: Of sulckx weygerende, sal genootsaeckt zijn en in conscientie gehouden als een Royale Behoetster van den Coning mijnen Soon, in practijck te stellen die selfde middelen en manieren die defenderen de gerechtigheyt van dese sake. Gegeven in Madrid den 21. Mey 1667.

Elck was te Madrid over den Aerts-bisschop van Ambrun/ Franse Gesant/ soo dapper ontstelt/ om dat hy de Coningin van Spangien in zijn leste Audientie van de sinceriteyt van zijne Majest. hadde versekert/ van onkreukbaer den Vrede te observeren tusschen beyde Kroonen: Ende daer na noch in een later Audientie op 't Pallais door een Manifest gepresenteert een gheheel contrarie sake van dien/ maer even te vooren toe-ghebracht/ soo most de Coningin aen dito d'Ambrun Guarde toe senden/ om niet geplondert te werden. In Neerlant de Walse Boeren siende dat het dus op een generael verderf aen lach/ vergaderden eenige duysenden sterck in 't Sonienbos/ daerse al wat ter sijden of omtrent quam/ door haer gematst wiert/ somtijts viel het oock wel haer beurt. De Politijcken gaven doe diverse consideratien uyt/ waer om de Staten Generael/ Vranckrijck behoorden in haer desseynen te helpen stuyten/ en Spangien by te springen: Het Duytse Rijck stont (seyden sy) op vereeninge soo sy meenden om insgelijckx te doen/ en Engelant soude op dat subject te eerder met haer Ho: Mog: sluyten: Een Spaensgesinde hielt staende/ dat men Vranckrijck om te handelen niet langer most ghelooven/ het was de Fransen maer om tijtwinning te doen/ en yder in slaep te wiegen/ schoon sy al aen yemant de Mediatie van de pretensie defereerden/ soud' Vranckrijck doch even ongerust blijven/ wijl Spangie reeds van eenige uytheemse Staten gelt en Volck hebbende versocht/ oock Steden gelijck Oostende/ Brugge en anders in verpandinghe hadde aen-geboden/ of ten minsten met eenige Forten; En dat die sulckx deden haer daer nae by conqueste der Fransen sich in een gevaerlijcken Oorlog souden invelopperen: Wijl so den Spanjaert spreeckt/ de Franse seggen/ dat alle de Nederlanden aen haer Kroon gehooren/ sonder t' eeniger tijt door eenighe perscriptie ofte ander middel daer van te konnen gealieneert of gesepareert te werden: Dat die Natie altijt begeerig soude wesen om Meester van Nederlant te worden/ en ingevolge een wet stellen door haer ontsachlijcke macht/ en deswegen ontsachelijck voor alle Nagebueren/ die niemanden soude durven tegenstaen.

De Cardinalen te Roomen hadden nu 18. dagen in 't Conclave ghearbeyt tot de verkiesinge van een nieuwen Paus/ niemant had meerder stemmen als Julius Rospigliosi, die hoewel 72. Jaren out/ sich vernoegde door den Cardinael d'Este als eerste Diacon/ te hooren afkundighen met de naem van Clemens de IX./ die hem oock met het Cruys zeegende/ en de Pauselijcke ghewaden aentrock/ waer op al de Cardinalen hem de Voeten quamen kussen/ met de grootste eerbiedicheyt: Daer na is hy geset en gedragen op een Pauselijcken stoel/ voorgaende 't H: Collegie: also onder 't toe-roepen van 't Volck en de Soldaten/ ghebracht in de Kercke van Vaticaen: Hier ontfonghen den nieuwen

Paus de twee Voetkussinghe en Adoratie van op 't Altaer: Waer na sich in 't Pauselijcke Pallais begaf: De Gemeente wel vernoecht/ ontstack dien nacht veele Vreughde-vuyren: Terwijl den Paus met eygen handen schreef 4. distincte Brieven aen den Keyzer / Vranckrijck/ Spangien en Portugael/ haer zijn verkiesinghe confirmeerende / onder geene duyster recommandatie van dat zy den Vrede soude behartigen / en hy seer geern Middelaer over alle haer differenten wilde zijn/ &c. Desen nieuwen Paus Clement de IX. aldus den 20. Juny na de noen verkooren/ is den 26. Juny Sondags gekroont met de oude solemniteyten in St. Pieters Kerck/ en hy zeeghende het Volck/ die daer op den Paus met groot geroep toe-juychten uyt ghenegentheyt/ en vervloeckten daer teghens den overleden Paus/ wiens Vrienden de Gigi/ oock van alle Ampten wierden af-geset/ en men noemde de selve Tyrannen: Dus sag men te Roomen noch al de gemoederen van S. P. Q. R.

Men sag mette apparentie van Vrede tusschen Engelant en de Vereenigde Provincien/ vast alle Potentaten haer ooge na den Hage slaen: Zijn Doorl. van Brandenburg sont daer zijn Resident Brant: Coningh Alphonsus van Portugael schickte over Engelant oock zijn Gesant Don Francisco de Melo na Hollant/ die in de Mase arriveerden/ en naderhant ter Audientie komende/ wel dorsde spreken om de restitutie van Couchin en Cananor / hoewel illigitim / daer ter contrarie zijn Meester den Koningh van Portugael wettelijck volgens 't laetste Tractaet daer van gemaeckt/ omtrent 800000 gl. schuldig was: De Sweetse Ministers klaegden doe in den Hage / dat eenen Schipper Claes Sueringh/ komende uyt Sweden met 't Schip Stocholm/ geladen met Yser/ Cooper en Deelen t' Amsterdam by 't Collegie ter Admiraliteyt aen-gehouden wierde/ en oft haer Ho: Mo: verstonden soodanige Waren en rouwe materialen/ voor sos veel niet bearbeyt/ confiscabel waren die naer vyandtlijcke Havens versonden wierden: De Staten Generael gaven tot antwoort: Dat Sweden voortijts met andere Staten in Oorlogh geweest sijnde, selfs niet alleen Goederen ten Oorlog konnende bequaemt worden, hadden geconfisqueert, maer oock alle soorten van Granen en Vivres, tot Wijn, Olye, en Sout incluys, die na Vyanden Havenen wilden: Dat oock noch boven dien den hoogst-ghed: Koningh van Sweden geduerende den jegenwoordigen Oorlog tusschen de Koning van Groot Brittangen en desen Staet, by een formeel Tractaet geslooten tot Stocholm den 11. Maert des Jaers 1667. aen den hoogst-gem: Coning van Groot Brittannien, wesende een gedeclareerden Vyant van desen Staet ingewillicht heeft niet alleenlijck dat alle materialen en Instrumenten ten Oorlog dienstig, maer oock self gelt en victalie voor waren van Contrebande souden werden gerekent, daer van tot alle narichtinge van alle Onderdanen van Sweden, een solemneele publicatie op den name van den Coning gegaen is, gedateert in Stocholm den 16. Febr. 1666. invoegen dat d'Onderdanen van Sweden willende hare Commercie drijven op dese Landen, niet alleen met Materialen en Instrumenten ten Oorlog bequaem, of die met weynig moeyte daer toe bequaem konnen gemaeckt worden, maer self met Koorn of andere Leeftocht, ja oock wel alleen met gelt den Koning van Groot Brittannien door solemnele overgifte van den Koning van Sweden recht verkregen heeft, om alle soodanige Sweetsche waren te doen intercipieren en confisqueren,

confisqueren, en in dier voeghen, oock by gevolge desen Staet van die commoditeyt te frustreren, daer in tegendeel haer Ho: Mo: om de vruntschap en goede genegentheydt van den hoogst-ged. Coning van Sweden des te beter te conserveren, noyt eenige ghedachten gehad hebben om te confisqueren, en voor al noyt effectivelijk geconfisqueert hebben eenige Levens-middelen, en veel min gelt, of oock eenige Coopmanschappen ten Oorlogh niet bequaem wesende, nochte met eenighe moeyte ende kosten daer toe geappropieert konnende worden, alhoewel den selven Coningh van Sweden, volghens d' Alliantie Ao. 1640. met desen Staet gemaeckt, en in den Jare 1650. op nieu vast gestelt, gehouden is den Coningh van Groot Brittannien met alle ghewelt te water en te Lande te helpen beoorlogen, tot dat de geturbeerde Navigatie en Commercie van desen Staet wederom herstelt, en haer Ho: Mog: over de ontfangen *læsie* satisfactie gegeven sal zijn, en dat het oock consequentelijck volghens de klare dispositie van 't 2. 4. 6. en andre Articulen van de voorsz. Alliantie, de subjecten van den Koning van Sweden ongeoorloft is met eenigerhande, alhoewel oock in sich selfs gepermitteerde waren en Coopmanschappen op de Landen en Havenen van den meer hooghst ged. Coning van Groot Brrttannien te navigeren en trafiqueren: Mits dese en andere redenen, was 't ongerijmt aen Sweedse meer dan aen haer eygen Onderdanen te vergunnen, om een goet Reglement de Marine te maken, geresolveert en sijn te vreden daer omtrent de begeerte van Sweden in te volghen, en self in 't voorsz, Reglement of wel by een Acte apart, de Waren van Contrabande, ende die geene die men in een navalen Oorlog niet gehouden is de Vyanden te laten toe-voeren, soodanig te doen limiteren dat het Yser, Cooper, en diergelijcke van alle calangie en confiscatie sullen wesen geeximeert, ja dat dienthalven in alles tot de meeste vrijheyt aen het sentiment van Sweden sal worden gedefereert, onder benefitie van een onwedersprekelijcke reciprocatie, en sulcx dat aen haer Ho: Mo: ten respecte van de Ingesetenen en Onderdanen deser Vereenighde Nederl. Provintien mede gelijcke vrijheyt by Sweden en Engelant toe-gestaen werde: Waer omtrent also het de gem: Heeren alhier aen de Sweetse Ministers tot noch toe niet gelieft heeft haer explicite te verklaren, oock onaengesien aen de selve van wegen haer Ho: Mog. bekent ghemaeckt is, dat men aen dese sijde geinclineert was, op haer eerste schriftelijcke verklaringe en belofte van reciproq tractament aen de Ingesetenen van desen Staet te sullen laten wedervaren, sonder af te wachten het finael besluyt van 't geene dien aengaende by concurrentie van Engelandt soude worden geconvenieert, niet alleen voor 't toekomende, maer oock ten aensien van 't gepasseerde, en in specie mede ten aensien van 't gepasseerde, en in spetie van de albereyts aen-gehaelde materialen, soodanig te disponeren als van geaffectioneerde Vrunden, niet na preçijs Recht, maer in civiliteyt en uyt courtosie verwacht soude konnen worden: Dat over sulckx oock soo langhe de voorss. gedesigneerde verklaren en reciproque belofte gedeclineert wort, haer Ho: Mog: niet konnen na laten tegen d'Onderdanen van Sweden te gebruycken, ende te werck te leggen, ten minsten een gedeelte van 't geene den Koning van Sweden vrijwilligh aen de Vyanden van den Staet toe-gestaen heeft; En mits dien oock geensints gedoogen dat vrij en onverhindert haere Vyanden toe-ghevoert worden de materialen, daer van met weynich moeyten en kosten geformeert worden de voornaemste Instrumenten waer mede de selve desen Staet beoorlogen, en d' Ingesetenen van dien beledigen, gelijck haer Ho: Mo: middelerwijle en tot nader Verdragh of ordre in kracht van de voor-gen: Alliantie, en volgens eygen over-gifte van den Koning van Sweden aen de Vyanden van desen Staet

in

in *fortioribus terminis* gedaen, ook van hare sijde van goeden prijse houden en verklaren alle soodane Materialen, Waeren, ende Koopmanschappen, wesende Instrumenten van Oorlog, of met weynig moeyten en kosten daer toe geapproprieert konnende worden, als by de Subjecten van Sweden ondernomen sijn, of naderhant noch ondernomen souden mogen werden de Vyanden van desen Staet toe te voeren, en daer onder specialijck mede Yser en Koper, als waer door 't Canon gegooten, en oock doorgaens genoegsae sonder eenige introductie van nieuwe forme de Schietbouts gemaeckt worden, gelijc haer Ho: Mo: mits desen oock om de selve redenen by provisie en tot nader Verdrag c ordre uyt de confiscatie niet konnen eximeren Hennip, Pik, Teer, sware Masten, Krom hout, sware Balcken, Scheeps-plancken, en andere Materialen, voornamentlijck die nende tot aenbouw van Schepen van Oorlog, wesende in desen de voornaemste Instru menten waer mede by de Engelse aen desen Staet af breuck wort gedaen: Na welck voorsz. verklaringe de respective Collegien ter Admiraliteyt mits desen gelast worde by provisie en tot nader Verdrag of ordre als boven de saeck voor haer-lieden ongedec deert hangende, en die voor de selve noch nader geintroduceert souden mogen worder te termineren en spoedig af te doen; Sonder nochtans onaengesien de voorsz. dispositi van de Alliantie Ao. 1640. en het voor-geroerde gecontracteerde tusschen Engelant en Sweden eenige Victualie, als, Sout, Wijn, Olye, Koorn, Erten, Boonen, en generalijk yets tot het voetsel behoorende, onder de voorsz. confiscatie trecken, noch oock daer onder te begrijpen Vuyre Deelen, die by de subjecten van Sweden in groote menichte na de Havenen en Landen van den Coning van Groot Brittannien gevoert worden, dewijle de selve seer weynigh tot den aenbouw van Schepen, maer doorgaens tot andere eynden gebruyckt worden: En dat haer Ho: Mo. alhoewel uyt redenen voorsz. daer toe gerechtigt, echter liever self een kleyn ongemack lijden, als haer Vrunden, en Geallieerden een groote incommoditeyt toe-brenghen willen. Doch regard te nemen op die na geen Vyanden Havens willen, maer de selve kosteloos te ontslaen, &c. Also haer Ho: Mo: mette uytterste discretie wilden handelen. &c.

JULIUS 1667.

EYntelijcken is hier nae den 16. Julij 1667. in 's Gravenhage getroffen een Verdrach tusschen 't Rijck van Sweden/ ende de Vereenichde Provintien/ over de Goederen ende Waren die men voor Contrabande soude houden/ ende luydt aldus:

1. DE Ondersaten en Inwoonderen van Sweden/ en van gelijcken oock van de Vereenigde Nederlanden/ sullen hebben volkomen Vryheyt van Koophandel en Scheeps-vaert van wederzijden/ door de Koningrijcken/ Standen/ Heerschappyen en Provincien/ de welcke met de Koninckl. Maj. van Sweden/ of met de Ho: Mog: Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden/ het Recht van Vrede/ Vruntschap ofte Neutraliteyt tegenwoordigh onderhouden/ of namaels sullen komen te onderhouden. De selve Vryheyt en sal oock niet mogen werden verhindert of beleedigt door de Schepen van een van beyde de Partyen/ of van der selver Ondersaten/ ter oorsake van Vyantschap/ de welcke tusschen de selve of dessels Nazaten souden mogen ontstaen/ of namaels soude mogen voorkomen met de Koningrijcken/ Standen/ ende Heerschappijen met de welcke een der Partyen het Recht van Verbont of Neutraliteyt sal aen-gaen of in toekomende sal vast stellen.

2. Sonder dat nochtans de Ondersaten ofte Inwoonderen van een van beyde de Bondtgenoten/ sa geoorloft zijn eenige verboden Waren of Koopmanschappen (de welcke Contrabande werden genaemt)

te brengen in de Koninckrijcken of Landen met de welcke sy van haer zijde wel Vruntschap oft Neutraliteyt onderhouden / maer tegen de welcke de ander Partye der Bontgenoten ofte tegenwoordigh in Oorlog is/ of namaels in Oorlog sal komen te vervallen.

3. Ende op dat de geschillen en twisten t'eenemael mochten werden voor-gekomen/ de welcke ter sake van de aenwijsinge der geseyde Waren van Contrabande/ t'eenighen tijt mochten komen te ontstaen: Soo is overkomen en van wedersijden vast gestelt/ dat daer onder sullen worden begrepen alderhande Wapenen/ de welcke bequaem zijn so om de macht der Vyanden af te weeren/ als oock om de selve vyanden te mogen beoorloghen en overweldighen/ voornamelijck de welcke vuyr vatten door Buspoeder daer by te voegen/ ende diergelijcke ander de welcke daer toe behooren; Waer onder sullen werden verstaen te zijn ghestelt allerhande Geschut oft Canon/ soo groot als kleyn/ en Musquetten/ Mortieren/ Petarden/ Bomben/ Granaden/ Sauchijsen/ Pickkransen/ Affeuten/ Verketstocken/ Bandelieren/ Buspoeder/ Lonten/ Kogelen van alderhande Geschut/ soo Ysere als Loode/ Salpeter/ Rapieren/ Spiesen/ Lancien/ Helbaerden/ Bylen/ gewapende Vlegels/ punten van Spiessen/ en diergelijcke Wapenen/ de welcke bequaem zijn om een ander te mogen overweldigen/ als mede Helmetten/ Stormhoeden/ Harnassen/ soo Kopere als Ysere/ en diergelijck Borstgeweer/ Schilden/ en diergelijcke Wapenen/ bequaem zijnde om gewelt te mogen af-keeren; Daer en boven alles 't geene dienstigh of nootsakelijck is om de Oorlog behoorlijck toe te rusten/ als daer zijn Paerden/ Zadelen/ Holsters/ en voorts alles 't geene dienstig of nootsakelijck is om Paerden te moghen toe-rusten/ soo van de Troepen der Ruyteren/ als van 't Geschut/ ten zy de selve soo kleyn in 't ghetal zijn/ dat men daer uyt bewijslijck kan af-nemen dat de selve niet tot den Oorlog/ maer tot eenig ander gebruyck zijn verordent.

4. Onder de verbodene Waeren sullen niet gestelt worden Gelt/ allerhande slag van Koorn/ Boonen Erweten/ Sout/ Wijn/ Olie en noch yets 't geen tot onderhout of voetsel is streckende; Gelijck oock niet Yser/ Kooper/ noch sulckx 't geen nootsaeckelijck is om Schepen te moghen maken of toe-rusten: Gelijck als Kennip/ Zeyldoeck/ allerhande slagh van Peck en Teer/ Masten/ Balcken/ Cromhout/ Scheeps-Plancken/ Tou-werck/ Anckers/ of eenig Deel der selver; gelijck oock niet eenige Waeren of Koopmanschappen/ de welcke niet gemaeckt zijn tot het gebruyck van den Oorlog te Lande of te Water/ veel minder die geene de welcke alreede tot eenig ander gebruyck zijn bereyt en toe-gestelt/ noch ook eenig ander slag van Waren of Koopmanschappen/ 't welck in 't voorgaende Articul niet en is aen-gewesen; Dan dat het selve over al sal mogen werden over-gevoert selver oock tot andere Volckeren/ met de welcke een der Bontgenoten alreede in Oorlog wert bevonden/ of namaels in Oorlog mocht komen.

5. Nochtans en sal'er geen Gelt/ noch Proviande/ of yets 't geene tot onderhout van 't leven noodig is ('t geen hier voren in 't 4. Articul onder de geoorlofde Waren is gestelt) noch Soldaten/ noch yets anders van sodanige dingen de welcke de Vyanden eenigsints tot voordeel of hulpe soude konnen strecken/ over en weder toe-gesonden mogen werden tot eenighe Fortressen/ Steden/ of Plaetsen de welcke met Soldaten Guarnisoen zijn beset/ soo lange de selve door de Krijgsmacht van een der Bontgenoten/ ten opsichte van de Plaetsen/ de welcke aen de Zee-Kusten zijn gelegen/ soo te Lande/ als ter Zee belegert/ of gewapender hant beset komen te werdẽ/ met voornemẽ om de selve in haer magt te mogẽ brengẽ.

6. Voorts op dat verhindert werde/ dat de Waren en Koopmanschappen de welcke onder de geoorlofde alreede zijn verhaelt/ tot den Vyandt van een der Bontgenoten niet en werden ghesonden; Ofte op dat oock onder dat pretext van onderstant ende hulpe te mogen verhinderen/ de vryheyt en securiteyt van de Zeevaert en Koophandel geensints komen beschadigt te werden; Soo sal'er van de Inwoonderen of Ondersaten van beyde de Landen op alle Plaetsen/ soo wel in de Havenen en op de Reede van beyde de Bontgenoten/ als in de ruyme Zee/ niets mogen werden af-gevordert of versocht als de vertooninge van soodanighe Brieven/ de welcke van wedersijden tot noch toe door het ghebruyck zijn bevestigt/ of de welcke daer na voor goet gekeurt sullen werden: Hier toe sal van nooden zijn dat vertoont sullen werden de Pasporten/ waer inne sullen werden aen-ghewesen de quantiteyt en qualiteyt van de Waren en Koopmanschappen/ waer mede 't Schip is geladen/ en zijnde de selve gegeven van de Officieren de welcke daer toe door de publijcke authoriteyt zijn gestelt op soodanige Plaetsen/ van de welcke de selve Waren werden gebracht/ en volgens de welcke de Rechten die voor 't vervoeren der Koopmanschappen schuldig waren/ zijn betaelt: En by aldien 't selve Schip eenige verboden Waren of Koopmanschappen (die men Contrabande noemt) komt te voeren/ soo sal in de Pasporten werden uyt-ghedruckt en aen-gewesen de Plaetse na de welcke de selve Waeren ende Koopmanschappen gevoert sullen werden; Na de vertooninge van de welcke so en sullen de Schepen/ en Waren of Koopmanschappen geen andere ondersoecking of visitatie onderworpen zijn/ noch sal aen de selve geen schade/ vertoevinghe/ of moeylijckheyt onder eenig pretext werden aen-gedaen.

7. Ende by aldien 't komt te blijcken dat de Schepen/ toe-behoorende de Onderdanen van een der Bontgenoten/ de welcke of in 't geheel of ten deele zijn geladen met sodanige verboden Waren of Koopmanschappen/ zijn verordent om te varen na dese of geene vyantlijcke Havens of Plaetsen/ so sullen sodanige verboden Waren en Coopmanschappen geheel door den competenten Rechter den Fiscus werden toe-gevoegt/ dan sullen de Schepen selve en voorts alles 't geen in de selve vrij ende geoorloft wert bevonden/ den Fiscus werden ontrocken.

8. De Goederen of Waren de welcke de Ondersaten van een der Bontgenoten zijn toe-behoorende/ selver oock die geene de welcke volgens de authoriteyt van de voor-verhaelde Articulen/ geoorloft ende geensints verboden werden geoordeelt/ werdende bevonden in de Schepen der vyanden/ sullen den geene eygen zijn die de selve nemen/ en sullen den Fiscus werden toe-gevoegt sonder eenige exceptie: Daer en tegen sal den Fiscus werden ontrocken alles 't geen eenige Schepen sal werden toe-vertrout/ de welcke de Ondersaten der Bontgenoten zijn toe-komende/ alwaer 't selve de Vyanden van een der Bontgeno-ten toe-komende/ uyt-gesondert alleenlijck de Waren van Contrebande de welcke verordent zyn naer dese of geene Vyantlijcke Havenen; waer tegen sal werden geprocedeert op de wyse de welcke alreede is aengewesen: Oock sullen alle Passagiers en Reysigers/ hoewel sy oock Ondersaten zijn van de Vy-anden van een der Bondtgenoten/ vrij moghen varen/ mits dat sy bevonden werden in een Schip van een der Bontgenooten/ noch sullen de selve daer uyt niet genomen mogen worden/ uytgesondert alleen-lijck de Overste ofte Officieren van de Vyanden.

9. Eyndelijck sullen de Heeren Staten na de ondertekeninge van dese Brieven/ belasten/ datte Sche-pen en Waren den Sweden toe-komende/ de welcke volgens de authoriteyt van de voor-gem: Articu-len/ als geoorlofde moeten werden gehouden/ en die als noch in de macht van de occupateurs ofte in de bewaernisse van de Nederl. Admiraliteyten werden bevonden/ en den Fiscus tot noch toe niet en zijn toe-gevoegt/ metten eersten hare Eygenaers sullen werden toe-gevoegt en herstelt.

10. En aengaende de herstellinge van eenighe Swedtse Schepen en Waren de welcke by solemnele Sententie van de Collegien der Zee-saken/ of de Admiraliteyt der Vereenigde Nederlanten/ bevonden werden met recht te zijn genomen/ en volgens dien den Fiscus zijn toe-gevoegt geworden: Alsoo uyt de name van de Koninckl. Maj. van Sweden wert geseyt en staende gehouden/ dat de selve solemnele Sententien souden zijn gewesen op een zwack fondament van wegen eenige saecken/ de welcke door de Fiscalen van de Admiraliteyt in haer eygen saken souden zijn by-gebracht; Soo sullen de meer gemelte Heeren Staten besorgen/ dat de selve Sententien/ volghens de Wetten en Statuyten van de Vereen. Nederlanden/ by forme van Revisie/ naukeuriger en scherper ondersocht sullen worden; en dat by de ordinarise Rechters van de Admiraliteyt/ andere ervarene Rechteren/ buyten ordre (gelijck sulckx ge-meenlijck geschiet) en de welcke de saecke niet aengaet/ bygevoecht sullen worden: En by aldien t'eenige bestendige redenen ter selver saecke sullen konnen voort-gebracht te worden/ de welcke sullen dienen om het verloop van de fatalien der Revisie en andere defaulten en versuymenissen te mogen herroepen/ nae dat den tijt de welcke de vervolginge van de Recht saecken is voorgeschreven/ alreede is voor by gegaen: Soo belooven de gem: Heeren Staten/ dat deselve geensints sullen verworpen worden.

Dit Verdragh is onderteeckent by den Extraordinaris Ambassadeur en Afgesant van de Coninckl. Majest. van Sweden/ ten eenre/ en by eenige Commissarissen van de Ho: Mo: Heeren Staten Ge-nerael der Vereen: Provintien/ ter andere syde: En is van wegen 't selve Verdragh van weedersijden op behoorlijcke wijse overkomen: Beloovende van wedersijden dat wy 't selve Verdrag door de Con: Maj. van Sweden/ en door de Ho: Mo: Heeren Staten Generael sullen doen Ratificeeren/ en dat de Ratificatie van wedersijden sal werden ghewisselt en overgelevert binnen den tijt van drie Maenden: En tot meerder vastigheyt van 't geene verhandelt is/ hebben wy dese Brieven door onse handt en zegel bevestigt. Gedaen in 's Gravenhage in 't Jaer 1667. op den 16. July/ en was onderteeckent:

(L. S.) Christophorus Delphicus, B. ac Comes a Dhona.
(L. S.) Heraldus Appelboom.

(L. S.) J. van Gent.
(L. S.) P. B. d'Asperen.

(L. S.) Johan de Wit.
(L. S.) M. van Crommon.
(L. S.) G. van Hoolck.
(L. S.) E. van Bootsma.
(L. S.) W. Roeyer.
(L. S.) J. Ysbrands.

Afgesonderde Articulen.

Alsoo in het 4. Articul van het voorgaende Verdrag/ 'twelck tegenwooordig tusschen den den Hr. Extraordinaris Ambassadeur en Afgesant van de Coninckl. Maj. van Sweden is besloten/ generalijck vast gestelt is/ dat onder de verboden Waeren en Coopmanschappen (dewelcke Con-trabanden genaemt werden) geensints moet werden gestelt dat gene 't welck dienstig is om Scheepen te maken/ en toe te rusten: Gelijck als Kennip/ Zeyldoeck/ alderhande slag van Pick en Teer/ soo nat als droog/ Masten/ Balcken/ Kromhout/ Scheeps-Plancken/ Touwen/ Anckers/ en der selver deelen/ maer dat de selve alle van de Ondersaten van beyde de Bontgenooten/ vryelijck sal mogen werden ver-voert/ selfs oock tot die Volcken/ met de welcke een der Bontgenooten alreede in Oorlog is/ of met de welcke de selve naderhant in Oorlog soude mogen komen. Maer also de Koninckl. Maj. van Swe-den volkomentlijck tegenwoordig is in Vrede/ sonder met eenig Volck in Oorlog te zijn: Daer en tegen

de

de Heeren Staten der Vereen: Nederlanden den Oorlog komen te voeren ter Zee mettet Coning van Brittangen: Soo ist/ datte Ho: Mo: H: Staten verklaren/ dat sulcx in dese gelegentheyt van saken van haer geensints kan werden toe-gestaen of vergunt/ namentlijck/ dat alle 't geene tot het maken en toe-rusten der Oorlog-schepen is dienende/ geensints onder de verboden Waren soude worden gestelt/ en over sulckx den Fiscus niet en soude mogen toe-gevoegt/ of tot Buyt niet en soude mogen gemaeckt werden; Als daer is Kennip/ Zeyldoeck/ alderhande slach van natte en drooghe Pick en Teer/ groote Masten/ Anckers/ en alle der selver deelen/ soo wanneer de selve quamen gebracht te werden onder het Gebiet van den Coning van Brittangen/ als zijnde de voornaemste instrumenten waer door den Staet der Vereen: Nederlanden van de Engelse aldermeest kan werden beschadigt; Derhalven op dat den rechten sin en meeninghe van 't selve vierde Articul mach werden verklaert/ soo is van wedersijden vast gestelt en goet gevonden/ dat geensints geoorloft sal zijn de voor-verhaelde Waren en Koopmanschappen/ de welcke dienstig zijn om Oorlog-schepen te maken en toe te rusten/ te moghen voeren in eenighe Havenen of andere Plaetsen de welcke onder 't Gebiet van den Coning van Groot Brittangen werden gevonden/ soo lange desen Oorlog tusschen Engelant en Hollant sal dueren/ en datte H: Staten 't regt en macht sullen behouden dat sy alle de selve Waren en Koopmanschappen/ so wanneer de selve werden bevonden aldaer te werden gevoert/ te mogen aenslaen en de Fiscus toe te voegen; Dan zijnde vrij en geoorloft de selve Waren en Koopmanschappen te laten brengen tot alderhande Volckeren/ mette welcke beyde de Bontgenoten Recht van Vrede/ Vruntschap/ of Neutraliteyt zijn onderhoudende.

2. En alsoo uyt de name van de Koningl. Maj. van Sweden is voor-gedraghen/ dat by gelegentheyt van desen Eng. Oorlog dickmael komt te gebeuren/ datte Sweetse Schepen so wanneer deselve in de Vereenigde Nederlanden werden bevonden veeltyts van haer Scheeps-volck ont bloot komen te werden/ waer door de Sweetse Schippers de welcke wederom met hare Schepen na Sweden/ of elders willen varen/ geen weynig nadeel komen te gevoelen/ also haer/ volgens de Placcaten van de Staten Generael niet geoorloft is eenige nieuwe Bootsgesellen uyt de Inwoonderen van de Vereen: Nederlanden aen te nemen in plaetse van de geene de welcke sy op de selve wijse hebben verloozen; Waeromme de H: M: H: Staten op dat sy haer genegentheyt tot de voortsettinge van de Sweetse scheepsvaert aen de Koningl. Maj. van Sweden mochte te kennen geven/ beloven dat/ so wanneer de Schippers van de Sweetse Schepen komen aen te wijsen/ dat dese of geene van hare Bootsgesellen/ van haer zijnde weg geloopen/ haer selven hebben begeven in den dienst van de Vereen: Nederlanden/ en onder dese of geene Schipper der Neerl. Schepen waerlijck zijn dienende/ sy in sulcken geval de strengheyt van hare Placcaten sullen versachten/ en alle Sweetse Schippers de macht sullen geven om ghelijck getal Bootsgesellen in plaets van haer weg-gelopene te mogen aen nemen/ en der selver dienst te gebruycken.

3. Daer en boven/ op datte onkosten van 't Gericht der Revisie/ 't welck volghens het 10. Articul van 't gem: Verdrag sal mogen werden in-gestelt/ yder in 't bysonder der geener die daer aen is gelegen/ niet al te swaer komen te vallen/ of niemant van de selve komen af te schricken van 't vervolg van des selfs Recht; Soo belooven de hoog-gem: Heeren Staten/ dat sy alle de saken van de geene de welcke sy Brieven van Revisie hebben verleent/ sullen belasten aen de selve Rechters de welcke buyten ordre daer toe sullen werden verkoozen/ om gesamentlijck af-gedaen te mogen werden.

Wy onderschreven beloven dat dese Articulen van dit Verdrag de selve kracht sullen hebben als d'andre Articulen/ de welcke zijn begrepen in 't voor-verhaelde voorgaende Verdrag/ en datte selve immers so getrouwelijk sullen werden achtervolgt/ en op de selve tijt van onse Heeren en Overigheyt sullen werden geratificeert: En tot meerder sekerheyt van sulcx hebben wy dit met onse handen en Zegel ondertekent. Gedaen in 's Gravenhage in den Jare 1667. den 16. dag Julij: En was ondertekent/

(*L. S.*) *Christophorus Delphicus,*
B. ac Comes a Dhona.
(*L. S.*) *Heraldus Appelboom.*

(*L. S.*) *J. van Gent,*
(*L. S.*) *P. B. d'Asperen,*

L. S. *Johan de Wit,*
L. S. *M. van Crommon,*
L. S. *G. van Hoolck,*

L. S. *E. van Bootsma,*
L. S. *W. Roeyer,*
L. S. *J. Isbrandus.*

De Enghelsen onaengesien de schade geleden tot Chattam/ gaven voor tot Breda geen Vrede te maken als met reputatie/ &c. Sy haelden noch 14. dagen daer na uyt de gront 't verbrande en gesoncken Schip Victoria/ met noch een gesoncken Brander. De Neerlanders weder om ruste vaerdig een nieuwe Vloot uyt/ daer den Grave van Hoorn met veel Lant-Militie tot een tweede

desseyn toe wierde geembarqueert/ en den 8. July by 's Lants Vloot quam: Terwijl men de veroverde Royale Charles voor Hellevoetsluys sach op-brengen/ alwaer den Heer Prins van Orangien en veele Ingesetenen deses Lants uyt curieusheyt quamen sien/ of men met sulcke Schepen d'Engelse behoorden te ontsien/ als zijnde in der daet slechte monture/ en meer met behangsels als fraeye Scheeps-bou gewapent. Als men in Vranckrijck hoorden datte Neerl. Vloot op nieus weder gesterckt/ yets voor had/ stroyde men te Parijs uyt/ hoe hare ‡ Vloot oock van Brest admirabel sterck de Hollanders tegens Engelant noch al tot hulp soude komen: Maer het was so wijt van daer/ dat men niet leenen wilde de Franse Branders tot Amsterdam gereet. Te Londen quamen nu van alle kanten klachten/ hoe de Revier beslooten/ de Koolen cent per cent gesteygert/ de Hollanders over al tot binnen in 't Rijck den baes speelden/ en over al met Booten van 't Lant de Schaepjes tot haer hongher haelden: Blijde waren sy korts daer aen/ als de Hollanders (gelijck geschiede) resolveerden 't Eylant Scapey weder te verlaten/ ende een Esquadre te laten gaen 't Canael in om op den Vice-Adm. Smit of andere Schepen te passen: Terwijl d'Engelse tot Wolledge met 12. ghesoncken Schepen/ daer onder de Phenix en 't Huys te Swieten hadden doen stoppen/ en alle Koopvaerdijers na Londen op-loopende/ spenderende een tonne gouts aen dit stoppen: De rijcke Lien ende Juweliers begaven hun uyt Londen met haer kostelijckste goet te Landewaert in/ en hadden met verbaestheydt den Lord Major van de Stadt/ Aldermans/ ende veele Burgers sich na Withal begeven/ daerse den Coning op-wachten/ en klaegden/ hoe verbaert sy voor de Hollanders waren. Den 7. July liep Lt. Adm. Banckert weder de * Revier op tot Gravesant/ daer d'Engelsen veele Baterijen hadden op-gherecht/ en de Tems ten wedersijden vol Menschen krielende/ sackte Banckert weder af: Hielt sich voor het Conings Diep: Tot op 't Advijs van eenige Engelse Coopvaerdy Schepen in de Bay van Harwits geretireert/ ghewaerschout door een Kets/ het volgende desseyn luydende dese Missiven/ wierde in 't werck gestelt:

HO: MO: HEEREN: Mijnen laetsten aen U Ho: Mog: is geweest van den 9. deser loopende Maent, by de welcke ick u Ho: Mo: het arrivement van den Heer Graef van Hoorn met dessels Troupen genotificeert hebbe: Wy vonden goet dien selven dach aen boort van den Lt. Adm. de Ruyter te ontbieden de hooge Officieren van de Lant-Militie en Zee-Soldaten, aen de welcke wy voor-gehouden en bekent ghemaeckt hebben, dat de intentie en begeerte van haer Ho: Mo: was, vermits nu so considerabel aental van Lant-Militie by de Vloot was aen-gekomen, dat door de selve met de Zee-Soldaten eenige desseynen geformeert, en 't een of 't ander exploict van consideratie by de hant genomen behoorde te werden:

En

‡ Doe quam de Soon van Duc de Bouillion t' Amsterdam/ om daer op 't nieu-gebouwde Schip d'Invincible van 80. stucken te gebieden.

* De Engelse mosten in dese tijt genoegsaem bekennen/ datte Zee een groot Element/ en de macht van Schepen daer op/ alle Vorsten en Landen seer licht kan dwinghen; Heele Gewesten zijn eer daer door als door groote Legers vermeestert/ exempel Nieuw Nederlant/ de Barbados/ Brasilien/ Guinea/ Surignam/ &c. met Schepen en Volck wort men over al Meester; Dit wist/ so Xenofon segt/ Alexander Magnus wel/ doen hy over de Gagnes in Indien trock/ wat een Vloot Schepen by een Leger te Lande vermocht,

En dewijl wy oordeelden dat voor den Staet van sonderlinge consideratie soude sijn het Fort van Harwits, het welcke by verscheyde Persoonen, hier onder de Vlagghe sijnde, de welcke seyden het voorsz. Fort gesien te hebben, geoordeelt wierde van geen groote sterckte te sijn, en dat wel soude konnen werden vermeestert, indien 't selve aen d' eene sijde door eenige Schepen te water, ende aen d'andere sijde door de Militie te Lande vigoureuselijck geattacqueert wierde: Soo is by de Hooft-Officieren van de op-gemelte Lant-Militie eenparigh goet gevonden en geresolveert, dat uytte gem: Lant-Militie en See-soldaten souden gekooren werden omtrent 15 a 1600 mannen, datte selve gestelt en gerengeert souden werden onder de Officieren en Capiteynen in de nevens-gaende Lijste genomineert, dat nevens de selve gevoegt souden werden omtrent 400. Matrosen, onder den Schout by Nacht Vlug, en de Capiteynen Swart en Lus, beyde dienende onder den L. Adm. van Nes, en Vice-Adm. Sweers respective, datte voorsz. Matrosen souden getrocken en gelicht werden uyt de Schepen van Oorloge, en onder yder getal van 12. gestelt soude werden 4. die bequaem waren om hant-Granaden te werpen, ende dat eenige van de selve de Storm-ladders soude aen-dragen, en andere met sware hant-Bijlen gewapent soude werden, omme mette selve, en met eenige trossen Touwerck de Palissaden, soo eenige bevonden mochten werden, om te halen ende te ruineren: Welcke ordre in dier voegen gearresteert en gestelt sijnde, soo sijn wy mettet gros van 's Landts Vloot, by de welcke 't Esquadre onder den Vice-Adm. Evertsz. eenige dagen gekruyst hebbende, weder was aen-ghekomen, verzeylt tot voor Harwits, alwaer gisteren voor de middag aen-gekomen sijnde, soo hebben wy gecommandeert 14. Schepen van Oorloge, met een Advijs-Jacht, en de 2. overige Branders, om onder den Vice-ad. Evertsz. 't voorsz. Fort te water te attacqueren, welck Esquadre weder gesmaldeelt sijnde in twee deelen, is de S. by Nacht van Nes met 6. Schepen gelast binnen te loopen tot voor het voorsz. Fort, en 't selve met sijne onder-hebbende Schepen van die kant vigoureuselijk te beschieten, waer na aenstonts op het behoorlijck zeyn alle de Lant-Militie ende Zee-Soldaten tot het voorsz. exploict gedestineert met Boots, Chaloups, ende Galjoots aen Lant gestelt, en in goede ordre, met groote promptitude gerengeert sijn; Wy sagen dat de Schepen onder den Vice-Admir. Evertsz. die 't Fort van vooren te water soude beschieten, seer verre van de Wal bleven leggen, en dat die onder de S. by Nacht 't voorsz. Gat niet in liepen; So dat ick met den Heer L. Adm. * de Ruyter resolveerden ons aen de voorsz. Schepen te doen setten, om de selve te doen naderen, en binnen loopen; Aen de welcke ghekomen sijnde, bevonden dat die onder Evertsz. gedestineert, vermits de ondiepten niet nader aen de Wal konden komen, en sulcx naulijcx aen 't Fort toe-schieten; Van de welcke ons hebbende laten roeyen aen de S. by N. van Nes, so verklaerden ons den Loots, den welcken wy aen den gem: S. by Nacht hadden over-gheset, en selfs de Boomen aldaer waren af-gehackt, soo dat hem niet moghelijck was 't voorsz. Gat, seer nau sijnde, te vinden, sulcx dat wy resolveerden met Chaloupen na de diepte te doen soecken en sonderen; Doch ondertusschen de Vloet verloopen sijnde, was het onmogelijck al hadden wy 't voorsz. Gat konnen af-peylen, vermits de stilte, te konnen in-seylen; Sulckx wy genootsaeckt waren te resolveren, alsoo geen andere uytkomst overich was, die Schepen so na aen de Wal te doen loopen als eenigsints mogelijck was, en met de Chaloupen bevonden hebbende dat niet nader als omtrent op een halve canon-schot van 't voorsz. Fort konden vlooten, vermits geene of seer weynig lichte Schepen by de Vloot sijn, soo hebben wy de selve soo verre na de Wal doen loopen, en 't voorsz. Fort

 naderen,

* Dit was eer de Generael de Ruyter het Canael in liep.

naderen, als eenigſints mogelijck is gheweeſt, 't welck echter niet nader als omtrent tot een halve Canon-ſchoot als boven heeft konnen geſchieden, ſoo dat uytte voorſz. Schepen geen force met nadruck op 't voorſz. Fort gedaen heeft konnen werden: De voorſs. Schepen in dier voeghen gepoſteert ſijnde, canoneerden op 't Fort ſoo veel als konden, en wierden uyt het ſelve van gelijcken begroet, ſulckx wy oordeelende aldaer geen vorderen dienſt te doen, geraden vonden op 't advijs van den Lut. Admir. de Ruyter, ons te vervoegen met de Chaloupe na de Lant-Militie, de welcke wy vonden ſtaen in Battailje wachtende tot datte Schepen van Oorloge ſouden binnen loopen; Aen wien wy geraporteert hebbende datte voorſz. Schepen niet koſten 't voorn: Gat van Harwits in-ſeylen, reſolveerden ſonder eenig tijt-verlies mette voorſz. Lant-Militie, Zee-Soldaten, en Matroſen 't meer-gem: Fort te Lande doen attacqueren; De Hooft-Officieren vonden geraden een goet ghetal Voetvolck onder den Grave van Hoorn te laten op ſekeren pas ſoo tot bewaringe van de Boots ende Chaloupen, als mede omme te beletten dat geene Ruyterye van achteren op ons Volck ſoude in-vallen, welcke ordre gheſtelt ſijnde, ſoo marcheerden de Troupen in goede ordre na het Fort: Ick volgde de voorſz. Troupen met den Heer de Ruyter tot onder een Muſquet-ſchoot: De Troupen avanceerden in ſeer goede ordre, en dicht onder 't Fort gekomen ſijnde, deden de Matroſen avanceren met de Storm-ladders, en Hantgeweer: Maer de Vyant ſeer ſterck met Schroot ſchietende, principalijck uyt een Galjot binnen in het Gat zeylende: En d'Officieren van de Landt-Militie het Fort nader geinſpecteert hebbende, oordeelden dat geen apparentie was 't ſelve te emporteren, ſoo dat de ſelve Lant-Militie, en Matroſen reſolveerden te retireeren, doch in goede ordre af marcheerende. Ondertuſſchen wiert het Volck onder den Grave van Hoorn gelaten, geattacqueert door eenige Ruyters en Voetknechten ſeer hevig op den anderen eenen langen tijdt-chargerende, maer die poſt wiert by de onſe ſoo wel gedefendeert, dat na Sonnen ondergangh de Engelſe af-weken, en de onſe alle in goede ordre ſonder eenige verhinderinge door de Chaloupen, Boots, en Galjoots aen de Schepen van Oorloge aen-gebracht ſijn; In de voorſs. reſcontre hebben wy buyten vermoeden ſeer weynig Volck verlooren, of gequetſten bekomen, gelijck u H: Mo: uyt de nevens-gaende lijſte ſullen konnen af-nemen. Het voorſz. Fort van Harwits is ſtercker gefortificeert als wy bericht waren, ſijnde om de Wallen, immers daer wy geweeſt ſijn, een Sauſſebré, en alhoewel de Grachten niet diep ſijn van water, ſoo waeren de ſelve met een ſteenen voet uyt de gront omtrent 10 a 12. voeten hoog op gemetſelt, 't welck niet tegenſtaende de moet en couragie, die uytnemende groot was onder ons Volck, de ſake maeckte van difficile en genoegſaem onmogelijcke uytkomſte: Wy ſullen met 't gros van 's Landts Vloot ons weder om begeven voor de Revier van Londen, houdende de ſelve van alle kanten beſet, alwaer wy onder den Vice-Adm. Enno Doedes eenige Schepen gelaten hebben. om het Konings Diep beſet te houden, op dat geene Schepen de Revier in oft uyt ondertuſſchen ſouden konnen paſſeeren: Sullende niet na laten u Ho: Mo: van 't geene nader ſal komen voor te vallen van tijt tot tijt met behoorlijck reſpect te communiceren; Biddende Godt Almachtig u Ho: Mo: Perſonen en loffelijcke Regeeringe hoe langer ſo meer gelieve te zegenen. In 't Schip de 7. Provintien, zeylende omtrent Bazel den 23. Julij 1667. ſmorgens ten 8. uren. Ho: Mog: Heeren, &c. Getekent, *C. de WITH.*

P. S. De Vyant in de Revier voor Harwits 4. Schepen hebbende doen ſincken om d'inkomſt van 's Lants Schepen te beletten, heeft by ons niet konnen gereſolveert werden eenige vordere attacque op 't voorſz. Fort te doen.

Copye

Copie van een Brief van den Capiteyn Coenraed Drost, geschreven aen den Heer Griffier Ruysch.

Myn Heer en Oom. Op Gisteren den 12. deses, zijn wy met de Vloot gekomen omtrent Harwits, en sijn als doen met omtrent de 2000. man, soo Soldaten als Matrosen, aen Lant gheset, onder het Commando van den Coll. Dolman, en den Grave van Hornes, die met 8. Compagnien van sijn Regiment eenige dagen te vooren in de Vloot was aen-gekomen. De intentie was om het Casteel 'twelck leyt op de Mont van de Revier van Harwits, te bestormen, naer dat het selvighe alvoorens door 15. daer toe gecommandeerde Schepen onder den Vice-Adm. Evertsz soude gecanneneert zijn, om als dan te destrueeren omtrent de 20. so groote als kleyne Schepen, die achter het Casteel geretireert lagen; maer also onse Schepen door onkundicheyt van des Vyands Kust, de Diepten niet en konden vinden om dicht genoech onder het Kasteel te konnen avanceren, en konden hare Canonades het verhoopte effect op het selvige oock niet volbrengen. Niettemin marcheerden den Coll. Dolman met het Regiment de Marine en omtrent de 400. Bootsgesellen, gecommandeert door den Schout by Nacht Vlug, en voorsien met alderhande Behoeften tot den Storm nodigh, tot dicht onder het Fort: Maer vonden het selve van soo goede defensie, als sijnde gefortificeert met 5. puncten, een seer goede Gracht en Wallen, en beset met 800. man, dat, na dat eenige uren met Musquetten geflancqueert, wederom van het Fort met goede ordre sijn geretireert, alleen met het verlies van 4. a 5. dooden, en eenighe Gequetsten. Ondertusschen was den Grave van Hornes met sijn onderhebbend' Bataillion gebleven tot besettinge van een Post, waer door den Vyant ons van achteren soude hebben konnen invallen, en den Pas van onse Boots en Chaloupen af-snijden, ghelijck haer intentie dan oock is gheweest, komende met eenige Standaerden Paerden, neffens eenighe Vaendels Voetvolck op ons af, om de voorn: Pas te forceeren, doch den selven wiert door de onse tot het laetste gedefendeert: Aldaer hebben wy oock maer eenige weynige dooden en gequetsten gekregen, schoon dat wy eenige uyren seer furieus op den anderen schooten, ons grootste verlies is dat den Vallianten Heer van de Val, die eerst met my Capiteyn gheworden is, met een ongheluckige Kogel sodanig gequetst is geworden, dat ick niet geloof dat hy levend' in den Hage gekomen is. Eyndelijck na dat wy tot savonts ten 9 uyren den voorn: Post hebben gedefendeert, sijn wy in goede ordre wederom na onse Schepen geretireert, sonder dat den Vyant ons in het embarqueren in de Boots en Chaloupen, 'twelck niet sonder confusie in sijn werk kan gaen, heeft durven vervolgen. De advantagie die wy hier hebben gehad, is. dat wy de Vyant wederom 4. Schepen omtrent het Casteel hebben doen sincken, behalven dat eenige van ons Volck te Landewaert in, eenigen rijcken Buyt hebben gekregen. Van mijne Compagnie is niemant gequetst. Waer mede, &c. In 's Lants Schip 't Wapen van Enckhuysen daer op commandeert den Schout by Nacht Vlugh, den 13. Julij 1667.

Geteeckent C. DROST.

De Compagnien soo hier aen Lant geweest zijn waren dese/ uytte Lant-Militie/ Coll. Dolman, Opperhooft, Coll. Graef van Hoorn, Lt. Coll. van Rheede, Serjant Major Overschie, Capiteyns, Paigni, Schoonhoven, Rothé, Bonneman, Hamel, den ouden en jonghen la Noy, Lanckvelt, Ruys, Beveren, Pieter Panhuys, Noté, Drost, van de Val, Casteljego, Arckel: **Zee-Soldaten/** Lut. Coll. Palm, Lt. Coll: Guicherie, Sergeant Major Brederoode, Serg, Major Limburg, Capiteyns, Dolman, Knoppert, Jan de Wit, Laucourt, Glarges, Brouwer, Pompe, Nispen, Assendelft, Padburg,

burg, Velsen, Cornelis de Wit, Pau, Volontaire: Hadden in als 7. dooden en 34. gequetsten in dese attacque: Geheel Engelant stont over dit Landen verbaest; en de couragie nam dapper af: Wijl sy hoorden/ dat Lut. Admir. van Gent reeds met een Esquadre nae Hitlant was om op de Hol. Oost-Ind. Vloot te passen: En den 21. deser passeerden de Gener. de Ruyter selfs met 20. schepen door de Hoofden/ stellende 't geheele Canael in all'arm / alwaer 53. Virginise Schepen byna in zijn handen waren vervallen/ indien een Visboot haer niet gewaerschout/ en 't harde weer behoet had: Het scheelden oock weynigh of de Hollanders souden te Portmuyen gelant, en in de Bay geloopen hebben/ onaengesien de difficile en nauwe ingang aldaer/ mits de hooghe Bergen seer sterck/ want men had sin in de Straets vaerders/ 6. raechtender van in Pleymuyen/ 30. in Foy/ en en 23. vluchten met haer Convoy St. Georges Canael in/ om de West/ te Bristol behoorende/ andere liepen op de Severne tegen de Wal. Den 17. Augusti landen 300. Hollanders op 't Eylant St. Agnes by Scilly/ daerse partije Schapen/ Beestiael / en Conijnen af mede namen; Sonden oock eenige Sloupen in de Bay om die te gronden/ daer die van 't Casteel lustig op schooten/ doe volgden 4. grooter Schepen/ visiteerden alles/ deden jacht op alle Eng. Schepen/ dan hadden veel westelijcke winden: Kruysten ettelijcke daghen voor Vaelmuyen/ daer niets voor viel/ als een Brander verging door versuym/ soo men seyt: Den 23. quamen de Hollanders voor Dartmout/ 55. zeylen sterck/ en settent metten avont onder Torbay; Waer op d' Eng. strant vol Soldaten verscheen/ dan men liet haer een Witte Vlag sien waeyen: Anderhalf mijltje van Pleymuyen stapten 300. man in Sloupen om in Devonshire te Wenzburry te Landen/ dan de Boeren waren op de been/ echter kregen sy de 400. Schapen/ en partije grooter Beestiael: Daer na poogden met een Wit Vlagje eenige Vivres te krijgen/ de Boeren seyden/ 't was te doncker op den avont/ komt morgen/ wy geven wat gy begeert door ordre van onsen Officier: Den naesten morgen vroeg stelden sy by Cawlant de Kust in all'arm/ daer Thomas Allen 't bewint had/ schietende dapper met schroot en Musquetten: Dit was de leste Actie van Hostiliteyt / want den Gener. de Ruyter advijs krijgende datte Vrede tot Breda getroffen was/ sont zijn Boot met een Witte Vlag aen Lant/ en den Vrede versekerende/ quamen met approbatie van den Graef van Bat/ Gebieder van die Provintie/ den Ridder Jonathan Frenauley/ Commandeur/ Major Sparck / en Lord Windham met 't selve Boot aan 't Schip van den Gener. de Ruyter/ die haer met 13. schooten ontfong/ omringt van meer andere Booten; in de vertreck-Kamer met de With/ Graef van Hoorn/ Dolman/ en wel 20. Capiteynen zijnde/ sprack men van 't op-houden der hostiliteyt/ en de getroffen Vrede; Den Ridder Jonathan hier wegens den Graef van Bath zijn bootschap doende/ vereerde van diens weghen een Present aen den Gener. de Ruyter tot zijn eygen Tafel/ maer hy excuseerde hem dat hy geen meerder verversinge de Nederl. Vloot konde toe-brengen/ te meer oock om dat den getroffen Vrede noch niet en was gepubliceert/ doch soude daer toe cito ordre van den Koningh afwachten; Nae veele beleeftheden en complimenten van wedersijden/ dronck men eerst de gesontheyt van den Coning van Engelant/ daer 13. Canons op
gelost

gelost wierden; Doen insgelijckx op de Staten Generael gesonthept/ en daer na op eenige particuliere Heeren/ daer 9/7/ en 5. salvos op wierden ghelost/ soo datter over de 80. schooten wierden gedaen; Alsoo zijn d'Eng. Officieren weder wel onthaelt/ in alle sekerhept met Holl: Booten in Engelant te Lande geset: Dien avont sont den Lt. Gouverneur met een Kits van Tomas Allen aen den Heer de Rupters boort / een Present van allerhande delicate Spijse/ neffens een schoon Ree-Hartje/ en Vruchten na 't saisoen/ die hy ontfong met 7. schooten/ en liet de Kets met so veel erkentenis van boort gaen als de courtosie/ die men aen hem ghedaen had/ waerdig was; En dus ginghen sy van daer t'zeyl den naesten Donderdag smorgens by 2. uren; De Engelse sonden een Fregat na/ om te verspieden of noch ergens gelant mochte worden: Immers de tijdingen uyt Hollant gaf de Engelse wel hoop tot Vrede / maer dese Vlooten haere Zee-Kusten in all'arm houdende / bleven sy even ongherust: Want Duc de Jorck beval langst de Revier op d'eerste allarm alle de Rupterije en 't Voetvolck onder Sr. Sandijs en Howard ghereed te zijn / den Coll. van d'Amiraels Regiment te Harwits leggende/packte sich cito derwaerts: Tot Chattam hadden de Graven Middleton / en Douglas 't bewint; Terwijl men Commandeur Pet in den Towr te last leyde / dat hy al 3. maenden voor dat de Hollanders te Chattam quamen/ hem bevoolen was al de groote Oorlogh-Schepen te doen brenghen in den Dock/ konnende geen reden geven van zijn versuym hier in; Had mede ordre gehad 30. soo Pinassen als Booten gereed te maecken/ tot bewaringhe der Branders/ die men noch ghereedt maeckte/ en van dese wasser niet een vaerdig/ daer 3. van de selve 't verbranden der Royale schepen na yders oordeel hadden konnen beletten/ &c. Het Collegie van d'Artillerije wiert mede beschuldigt/ datse het Fort Scheernesse so qualijck voorsien hadden gelaten: Den Koning vereerde doe eenen Brown/ Capiteyn van een Brander/ met een Keten en Penningh daer aen/ om dat hy in 't Vlie de meeste schade met branden had gedaen. De Fluyt Veenenburg met 34. st. doe achter Enghelant om na Indien gaende/ raeckte in onmacht door contrarie Winden / en verviel aen de Vlaemse Eylanden in handen van Jeremias Smit zijn Esquadre: Soo kregen d'Engelse mede een ordinaris Convoyer 't Raedthuys van Haerlem 34. st. / die na 3. Fregatten hem sijn Capiteyn/ Lutenant en 18. Maets doot geschooten hadden/ hem tot Humber in Schotlant met 2. Coopvaerdijers op-brachten: Een Schotse Caper nam doe op de Elve 8. Smacken/ die met Goederen na Amsterdam wilden: Dit verlies en 5. Straetsvaerders by de Rovers van Algiers nieulijcx genomen/ ontstelde de Cooplien van Hamburg seer: Wordende oock van Enghelant gedreygt/dat sy tot Withal geen Neutraliteyt souden bekomen/ indien sy d'Enghelse Schepen op de Elve verbrant/ niet en restitueerden: Capt. Geleyn Jansz. quam te Vlissingen uyt West-Indien/ daer hy 13. Eng. Schepen had verovert / en de seer grooten buyt in 3. Schepen geladen/ die hy achter Engelant om/ mede bracht/ de andere‡ Schepen waren door de zijne verbrant. Den Cancelier Hijde was maer onlangs in plaets van den overleden Tesaurier/ Luten. van Wilts geworden; Nu niet hoogher konnende/ keert de Fortuyn/ zijn Huysvrou komt te sterven/ en daer door seer bedroeft/scheen

‡ Hy bracht mede een Eng. Caper met 20. st. en een Fluyt seer kostelijck geladen.

zijn Functie van 't Zegel te verdrieten/ men sprack oock van eenige onlustige woorden met Prins R. gehouden; Immers den Koning dede den Cancelier/ die buyten op zijn Lustplaets vertrock/ 't Zegel af-eyschen/ dat gevende aen een ander. Doe quam den Hertog van Buckingam sich vrijwilligh binnen Londen in den Towr presenteren/ om sich te verantwoorden/ ghelijck hier na met de decadentie van den Cancelier/ den Hertog weder op den hooghsten trap geraeckte. Den 10. Julij storf te Chelsey den Hertog van Cambridge/ tweede Soon van Duc de Jorck/ 't Hof van Withal stack sich daer over in den Rou; Hy was speelende in 't Parck gevallen/ daer van den Buyck seer zwol/ en de Doodt op volgde/ men gaf om te behouden hem alles wat hem luste/ en was om van Lucht te veranderen in 't Huys van den Bisschop van Winchester gebracht/ maer 't Leven vluchte daer uyt. Eenen Monsr. Grenier te Londen gekomen over de Franse Gevangenen/ wierde op 't Casteel van Windsor in verseker inge tot nader ordre gestelt. Zijn Majest. maeckte oock den Rotterdamsen uyt-gebannen Heer Kivit Baron; En sont tot des selfs restablissement aen de Staten Generael in 't Frans desen Brieff:

HAuts et Puißants Seigneurs, nos Bons Amijs, Alliez et Confœderéz. N'àyant pas voulu emberaſſer le Traité de Paix à Breda d'aucune affaire particuliere, ou le commune bien des deux Nations, & celuy de toute la Chreſtienté, eſt ſi fort Intereſſé, nous avons creu ques'el eſt fait, comme nous ne doutons pas, vous ne feriëz pas de difficultè & accorder à nos inſtances le reſtabliſſement du Sr. *Kievit* dans ſes biens & Charges & la revocatien des Sentences faites contre luy, ſur l'aſſeurance, que nous vous donnons ſur noſtre parole Royales que le dit Sr. *Kievit* n' â jamais tenu aucune correſpondence, directè ou indirectè avecq nous devant qu'el eſt ſorty de vos Territoires, & que depuis il n â jamais fait ou dit choſe quelcunque au præjudice de ſon Pais, s'il a deſire la Paix avecq ardeur, a cet heure qu'elle eſt faite, elle nous ſemble une faute bien Pardonnable & une choſe qui vous pouvèz bien donner â noſtre priere & a la bonne correſpondence & amitié, qui nous ſera en commune utile â l'ávenir, des quelles nous deſirons que le Pardon du dit Sieur *Kievit* ſoit la premiere caution, & ainſi nous prions Dieu de vos avoir Hauts & Puiſſants Seigneurs en ſa ſainctè & digne garde. Eſcrit a noſtre Cour a Whitehal ce 15. Jour de Juillet 1667. Voſtre bien bon Amy

CHARLES R.

Par le commandement de ſa Majeſtè, A. ARLINGTON.

Het Turckse Legher in Candia bleef noch even obstinaet die Hooft-Stadt te belegeren: Nu en en dan sach men haer en der Christenen Leghers prevaleren/ mette Militairste konsten ter Weerelt: Op 4. Bolwercken hadden sy geduerigh gearbeyt/ echter te vergeefs/ nu kregen sy/ dan de Christenen versterckinge/ en dus liep dit gantse Jaer ten eynde met een losselijcke tegenweer: Doen arriveerden te Venetien den gevangen Turck Boadmadam, met sijn Neef/ gevangen in de Caravane/ en afgesonden door den Generael/ met 20. Soldaten in 2. Peotte/ wiert na Padua vervoert / om bewaert te worden op 't Casteel van Verona: Hy schreef sijn ongeval uyt Italien aen den Turckse Keyzer en Primo Vizir / verhoopende een beter tractament als 2. Sequins die men hem daegs hadde toe-gheleyt: Venetien echter socht/ en bequam by den Paus

Paus en andre Roomsche Potentaten weynig troost/ elck had sijn eygen Intrest: Den nieuwen Paus Clemens had te veel te doen mette Creatueren/ Vrienden/ en Cardinalen / daer over Pasquijn sijn Backhuys openende/ aldus sprack:

Multa præclara Pontifex moriens locutus est de se,
Magna de suis consanguineus;
Mala de Principibus:
Pejora de Regibus:
Pessima de Cardinalibus;
Parum de Ecclesia:
Nihil de Deo.

Hier quam by d' ambitie der twee Cardinalen Cessi en Albicci/ die eer den Paus gekoozen wiert/ dusdanige Tale werden gesegt samen voerden:

Se il Spirito va faré questa ellectione, sara Odescalco,
Se il Populo Barbarino:
Se li Francesi, Farnese:
Se li Spagnouli, Rospigliosi:
Se il Diavolo, uno di noi due.

Maer andre hadden van Paus Clemens beter gevoelen/ wijl hy alreede 74. Jaren out/ en swack/echter swaerlijvig van Persoon sijnde/namen ten besten dat hy 't Broot een once swaerder liet backen/ onaengesien 'tselve den Kerckelijcken Staet 2. Millioenen en 200000. Croonen quam te kosten: Waer over men hem dese gunst-vaersen toe-sont:

C. N. P. O. M.

Religione, Consilio, Integritate, Munificentia,
Et quam induit nomine Clementia spectatissimo.
Auspiscatissimum Principatum,
Paremque publicis votis Ætatem venerabundus deprecatur
Pro Annonæ amplificatæ beneficio gratissimus.

S. P. Q. R.

Paus Clemens begeerde niet dat men zijn Vrienden Prins/ Don/ ofte Excellentie soude noemen; Yder begost goede hoope op zijn Regeeringhe te hebben/ en de Arme Lien begosten om zijn lang Leven te bidden/ men sprack oock aldus/ Clemens, Clementis nomen & omen habet.

Binnen Florencen ghelach doe de Hertoginne van een Jonge Princes/ die men Doopte Anna Maria Louise, en dat sonder eenige Ceremonie/ gelijck men elders wel al te veel gewoon is.

Met aengenaemheyt was den Poolsen Rijckxdag den 19. May smorgens ten 4. uren/ te Warzau gescheyden: Maer dit mooy weer verging haest; den Coning scheen melancolijck/en in een Klooster te willen gaen/wijl veel Adels Moorestepn den Cancelier aenhongen/ die men Fransgesint oordeelde; Maer den Adel zwoeren daer teghens/ vermaenden Moorestepn tot zijn plicht/ seggende/ dat Poolen niet dan van Poolen geregeert en soude worden / of indien hy 't ander socht/sy hem een Franse Martelaer souden maken: Zy lieten hem

nu noch passeeren/ maer op het minste subject was zijn Sententie gemaeckt/ Den Koning echter bleef rusten als een Heremijt in 't Klooster van Camigdolid / willende geene Menschen sien of hooren sprecken/ als bedroeft over het verlies zijner Coningimie ; Wiens Hart in de Kerck der Visitatie / volgens haer Testament is Begraven/ met die solemniteyten/ dat alle de Geestelijcke van Warzau souden voor aen gaen/ en daer na de Edelen van de Kroon; Den Marschalck dan droegh den Scepter/ den Schatmeester van Littauwen de Globe/ en den Littause Groot-Cancelier de Kroon/ en sulcx op Kussens van geborduert Gout/ doe volgden den Bisschop van Plezko mette Bootte waer in 't Hart lach/onder een Hemel van Camer-Jonckers ; Ter Kercke komende/ dede den Jesuijt P. Jourdan na de Misse een braef Lijck-Sermoen/ het Hart is in de Capelle/ maer 't Cadaver snachts in de voorsz. Kerck by-geset; Van waer het den 16. Augusti is gebracht een quartier uyrs van Cracouw/ daer het gebalsemt soude werden/ en gheset op sekere oort die den Koning verkooren had en sy/ om aldaer te samen begraven te leggen. En men sach dewijl den Coning sich langs soo meer absenteerden van de publijcke affaires/ in Poolen veele Geschriften daer tegens uytkomen/ ontradende zijn Majest. van sulcks/ mits het quade gevolgh. Den Jongen Moscovisen Prins genegen om na Cracau ter Studie te gaen/ begost sich seer minlijck en wel tegens de Poolse Natie te dragen / oock tot de Christel: Relige affectie toonende/ niet sonder hoope van Successeur der Poolse Kroon te zijn/ eenige gaven voor/ hy van de Griekse tot de* Roomse Religie sich wel soude willen schicken. d'Evangelise en Gereformeerden in Ongarijen schuwende de groote onkosten van hare Kinderen buyten 's Lants ter Schoolen te legghen/ resolveerden een Academie tot Epperies op te rechten/ en ontboden diverse Geleerden en Professoren/ &c. 't Keyzers Hof had hier geen behagen in/ als strijdende mette leste Resolutie in hare Vergaderinge genomen/ ende ontboden alsoo de Magistraet van Epperies na Weenen ten Hove. Men hoorde doe dat Archangel den 26. May met ontallijcke Huysen en Goederen was af-ghebrandt/ daer onder het Engelse/ Duytse/ Klincken en Russise Hof/ met al de Hal en Tol-huysen / en al de Ambarn oft Packhuysen van de Caa:ze Majesteyt/mede alles wat aen de water-kant stont/ en de Kerck voor 't Slot/daer 't vuur allereerst gedempt wiert : Hier verbrande 3000. Vaten Pot-as in de Russise Spijckers/ en wel 30. Scheeps-lading Goederen van Uytheemse Cooplien/ die alles byna verlooren/ blijvende maer eenige weynige Packhuysen staen. In Nedersachzen was het doe soo grooten droogte / dat men de Beesten van verre 't water most toe-brengen/ 't Hoy was verdort : By Freyburgh waren de Wateren meest door hitte vergiftight : Door Donder en Haghel storten op diverse Plaetsen Huysen en Kercken ter neer:daer aen een ander sijde d'Elve door over-vloeyen het lage Lant beschadigde : In Switserlant viel doe ongemeen veel Sneeu : Te Schafhuysen was een Aertbevinge die des Stadts Wallen ruyneerden/ daer op den brant in eenige Huysen komende / het grootste gedeelte der Stadt in asse raeckten : Geneve en de Cantons waren doe sich wapenende teghens het

* *Seecker Vorst nae een Rooms Koninckrijck staende, zeyde eenmael, dat Rijck van .... is wel een Misje waert, en hy veranderde van Religie.*

het Saboys onweder/ meer als opt. Men had te Stockholm uyt Coninghs last na 't Eylant Oesel gesonden Dr. Wendelin Sibilisten en eenige Natuyrkenders/ om te ondersoecken de nieu ontsprongen Zout-bronnen; die sy bevonden hun wel lieten tot ghebruyck van Koken/ en brachten ten Hove soo wit en fraey Zout/ dattet teghens 't Lunenburghse op mocht/ wes halven men daer een Royale Zout-Magazijn wilde stabileren: Sweden doe aen-ghesocht by Vranckrijck en den Keyzer/ scheen nu meer na den lesten te inclineren/ doch opende sich niet. Den 9. Julij was den Grave van Oldenburgh Anthonius Gunther overleden/ in het 80. Jaer zijns Ouderdoms; Den Koningh van Denemarcken dede strackx door zijn Gebieder in Holsteyn/ als Erfgenaem/ de Inwoonders en Boeren den Eed af nemen/ als oock die van Deaner horst: Zijn gedenck-Graf was in 't Hoogduyts aldus:

't Is veel dat dezen Heer en Graeff soo lang geleeft heeft:
Waer om? Om dat zijn Volck soo sterck voor hem gebeen heeft:
Soo heeft hy hun gewis seer wijslijck geregeert?
Soo was 't: hy stont getrouw; Jck eere die my eert,
Bescherme elck; Is't Krijg, 'k behoed U voor die straff;
Der Weduw, Wees, en elck, my prijsen sal in 't Graff.

In dese maent Troude de Royale Prins van Denemarcken met Charlotta Amelia, Dochter van de Landtgravin van Hessen; Die haer over Hamburg begeleyde/ werdende in beyde Anze-steden treffelijck onthaelt/ by Nacht van Speellup/ by dach met Presenten; Den Bruydegom quam haer tot Lubeck af-halen. Den Bisschop van Munster in dese tijdt weder veel Volck wervende/ schreven de Heeren Staten Generael aen hem desen Brief:

HOoghwaerdighe, &c. Wy werden van alle oorden geadverteert, dat u Vorstel. Doorl. wederom aensienlijcke Wervingen te Voet en te Paert voorneemt, 'twelk contrarie is het 7. Articul van de Vredens Tractaten den 18. April 1666. tusschen desen Staet en uwe Vorstel. Doorl. ghemaeckt en gheslooten: Soo hebben wy uyt een Vredelievent gemoet goet gevonden mits desen u Vorstel. Doorl. Vrund-nabuyrlijck en ernstelijck te versoecken, datte selve daer van wille desisteren, om ons geen rechtvaerdige oorsake van ombrage en jalousie te geven: En sullen hier op u Vorstel. Doorl. weder schrijvens met Brenger deses verwagten, om te weten, waer wy in dese sake ons op te verlaten hebben, biddende Godt Almachtig, dat, &c. Gegeven den 11. Junij 1667.

Den Bisschop van Munster antwoorde daer op:

UWe Ho: Mo: schrijvens van den 11. Junij, is ons eerst den 19. daer aen namiddags verhantreyckt, en daer uyt den inhout verstaen, hoe dat de selve van alle kanten geadverteert sijn, dat wy weder ondernamen groote Wervingen van Voet en Paerdevolk, en sulckx tegens het 7. Articul van den Vrede op den 18. April 1666. tusschen haer en ons geslooten, waer over de selve uyt een Vredelievent gemoet hadden goet gevonden, ons gants Vrund-nabuurlijck en ernstelijck te versoecken, dat wy daer van wilden desisteren, om aen haer geen rechtmatige oorsaeck van ombrage en jalousie te geven, deswegen met Brenger deses antwoorde verwachten, om te weten waer op sy haer hadden te

verlaten: Hier op moghen wy de selve desgelijcks met Vreedelievende ghemoede tot antwoorde seggen: *Ob swar, nach dem wir nach mit Ew. Hochmogentheiten getroffenen Frieden unserseits uns in allen beslissen dem selben gantzlichen nach zu leben, und etwa nicht vollig die Anzhal Volcker in Dienst behalten, welche wir allein zu Besetzung unserer festen Platze vermoge desselben nohtig ermassen :. Dasz wir jetzo wegen in der Nachbarschaft hin und wieder starck fortgehender Kriegbs-Armatur nicht geubriget seyn konnen gemelte Anzahl zu ergantzen, und ferner so viel auff die Beine zu bringhen, die uns, vermog der Reinischen Alliance und des bevorstehenden Westfalischen Creyts-Tages præparatorien oblieget, und allerdings den Reichs Constitutionen, Instrumento Pacis, und den Fursten Rechten gemasz ist, solches aber zu keiner andern Intention, als zur Versicherung unserer Landschafft, und des gemeinen Kreyses, zumahlen aber nicht einiges benachbarten, weniger E. Hochmogentheiten Beleidigung gemeint ist. Alzo befremdet uns etzlicher massen, dasz die selbe so bald irrigen bericht Glauben zu gestellet, und auff ein irriges præsuppositum sothane Werbung in Verdacht ziehen. Ersuchen darauff E. Hochmogentheiten, wiedrige ombrage und jalousie fahren zu lassen, und vielmehr mit uns in guter Nachbarschafft, Frieden und Einigkeyt zu leben. Verbleiben Ew. Hochmogentheiten zu Erweisung angenehmer Diensten bereit, &c.*

De Coninginne Christina by Nortkopping 20. mijlen van 't Sweetse Hoff gekomen/ ontfong daer eenige misshagelijcke Brieven/ waer over sy den 26. passato weder over Helsingborg na Hamburg toogh/ daer haer den Veltheer Wrangel quam verwellekommen: Ende hare Majest. een groot Feest over de verkiesinghe van Paus Clemens de IX. aen-stelde: 't Welck in presentie van ontallijcke Menschen begost den 15. Julij ten elf uren; 't Eerst dat men dede was 't gespeel van allerhande Instrumenten/ daer onder 't gesang van 3. Italianen en andere/ daer na wiert de Misse gedaen/ terwijl men uyt eenighe kleyne Stucken los brande/ en Aelmoessen onder den Armen uyt deelde; Ten een uren sach men roode en witte Wijn door den ander speelende/ voor 't Volck loopen/ 't welck duerde tot 6. uren toe/ in welcke 12. volle Vaten zijn uyt-geloopen: Maer de Hamburgers die desen Wijn wat te veel in namen/ wierden als van een Circise dranck sommige tot Swijnen/ die in slick op straet bleven leggen/ andere tot Apen/ Beeren/ Wolven/ andere droncken/ wilden als Vogels vliegen/ beseerden en quetsten hun dapper/ ettelijcke bleven doot/ eenighe gingen als Schapen/ &c. 's Avonts ontstack men 50. Wassen Kaerssen/ die aen 't Logement van de Coninginne gehecht waeren/ waer nevens door 100. tusschen-brandende Lampen men seer konstig uyt-gebeelt sach staen/ Clemens Nonus, Pont. Max: vivat: Dit duerden by na een half uyr/ wanneer tusschen de Dienaers en de kijckers een krackeel begost/ doch wierden door de Burger-wacht en Soldaten/ wijl 't geschil periculeus toe-nam/ gestuyt/ want 't Canaillie plonderden al 't Vuyrwerck en wierpen 't ter Vensteren in/ liepen op de Deuren/ stormden op de Poorten/ daer goede tegenweer gedaen wiert/ soo dat eenige doot en eenige gequetst wierden; De Coninginne retireerden haer aen een heymelijcke plaets uyt haer Logement/ tot dat 't ghepeupel ghestuypt was; Alles dan in stilte ghebracht/ zijn de beschadigde door de Coninginne eeniger maten daer na vergoet; Maer die van Hamburg namen in dese Feesteryen geen behagen.

Wy

Wy hebben op Folio 78. gelaten de aengestelde Vrede-handelinge tot Breda: De eerste Conferentie is aldaer gehouden met de meeste geschicktheyt/ op den 4. Junij: En men had weynigh moeyten om dit groote werck te vol voeren/ wijl d'Engelsen hare pretense op de twee Schepen de bon Avonture en Henry bon Esperance niet alleen lieten varen / maer stonden tot een equivalent oock toe de wisselinge van 't Eylandt Pouleron in Oost-indien / daer Kromwel wel eer Hollant om beoorlogde / tegens Nieu Nederlant in America te verwisselen: De discoursen soo hier als elders by d'Engelsen daer tegens gevoert wierden/ als of Pouleron ware onwaerdeerlijck / voeghden de Nederlanders daer op/ Dat Nieu Neerlant Kooren-rijck/was vol Hout tot Scheeps-bou/ beplant met Hennip/ Vlas/ Ec. bequaem tot den Handel van Slaven/ Vis vangst van Terraneuf en Backelliau: Profitabel om den Bevers handel/ en de Commercie op Curasou: Te ges wijghen de profijten van Tabak/Ec. Doch elk stapte 't zijne over: daer viel dan niet te doen als voor het toekomende een Tractaet t' ontwerpen/ met comprehentie der Geallicerden/ 't welck t' elckens door het tusschen gaen van de Heeren Swecdse Ministers/ (nu Mediateurs) tusschen de twee strijdende partijen seer loffelijck beyvert/ ende soo verre gebracht wiert/ dat op den 10. Juijy te Breda de onderteeckeninge van dat Tractaet volgde: Van dit succes wierde strackx al om advijs gesonden/ en dede den Heer Beverning na Hollant/ de Heer P. de Hubert nae Zeelant/ en den Hr. d'Estrade een keertje na 's Gravenhage/ Johan Coventry/ Neve van den Ambassadeur Coventry / ging over Zeelant op Londen/ keerende op zijn tijt mette approbatie van den Coningh (die sulckx 't Parlament had bekent gemaeckt) spoedig weder te Breda: 't Was wel sulckx dat men te Withal den 20. Julij tot savonts laet had na gesien de voorige Tractaten met Vranckrijck en Denemarcken / maer den Koning approbeerde en ondertekende 't geaccordeerde/ dat bevestigende met 't Groot Zegel van Enlant/ spoedigende dito Coventry met de witte Vlag datelijck weer na Breda:

Den

* De Heeren Gevolmagtigden quamen te Breda om Vrede te maecken, haer Dienaers te dartel onderwijl, crackeelden, en sommige van hun bedisputerende wie de heerlijckste Intrede van allen hadde ghedaen, gaf den tweede die sulckx ontkende, een oorbant: 't Was echter waer dat Enghelandt geen kosten, als Ceremoniael sijnde. in dezen heeft gespaert; Daer om sy draelden al wat lang eer sy den eersten Junij te Breda binnen quamen, daerse smiddags ten 2. uren by 't Speelhuys door den Commandeur Overkercke binnen wierden geleyt; d' Engelse hadden hun Ruyters in tween verdeelt, een gedeelte van hun had 16 Pages by sich, doen 4. Trompetters met Silvere Trompetten, in Root Fulp, en kostelijck geborduert, mette Levrye van den Koning van Engelandt, op den rugge een Conings Kroon, en C.R. hebbende; doe 2. Edellien van haer Excell. te Paerde, daer achter den Marschalck, doen volghden d' Enghelse Ambassadeurs met haer zevenen in een vergulde Carotse met 6. Paerden, daer op lagen 9. goude Kroonen daer af de middelste de grootste, was voorts rijcklijck verçiert, 24. Pages liepen daer rondsom, doe volgden noch 3 Eng. Carotsen, yder met 6. Paerden, waer na het tweede ghedeelte der Ruyterije haer gheheelen Treyn, seer wel geordineert, besloot; Aen de Poort aldus verwellekomt, zijn in haer Logement begeleyt, en op kosten van den Staet getracteert, waer na sy de visites van alle de vremde Ambassadeurs ontfongen.

Den Gesant Clingenberg gingh met het getroffen Accoordt / ende quam op den bestemden tijdt met de Ratificatie van zijnen Koningh weder te Breda: Vranckrijck trotteerde wat langher / daer op eenighe Spaensgesinde wilden duyden/ als of die Kroon ongenegen waer / en al voor af een bysondere Ligue voor altijt met Engelant tot nadeel der Geun: Provincien hadde gesloten/ en St. Christoffel met 't Lant Arcadia in 't noorden van America d'Engelse restitueren en Vranckrijk weder aen Engelant Antigua/ Montseratte/ &c. had belooft/ echter dese speculative gedachten belette de Vrede niet/ die volgde/ en het was den 24 Augusti 1667. dat de leste hant aen dat groote werk wierde geiegt/ komende alle de Ambassadeurs ten 11. uren voor de middag op 't Casteel ten Hove/ begeleyt door de Ruyterye / eerst de Sweedse/ doe de Enghelse/ doe de Franse/ Deense en haer Ho: Mo: Gesanten/ die yder tot hun Vertreck in traden: En van daer in de generale Camer/ omset met 16. Leening-stoelen/ de ronde Tafel overhangen met een groen Felpen Hemel/ alwaer na gedane Complimenten/ die den Hr. Flemming uytsprack: Ecce quam bonum et jucundum est Fratres habitare in unum: En daer na door den Graef van Dona seer bevallig en rustig wierde geconfirmeert: Terstont hoorde men hier op driemael 't Canon van 't Casteel en de Wallen los branden/ also op dat moment de respective Secretarissen hare Custodien gheopent/ de stucken aen haer Heeren Meesters hadden overgelevert/ in welcke solemniteyten den Heer van Beverningh het eerste Instrument vertoonde aen den Fransen Ambassadeur Monsr. de l'Estrade/ en so voorts mutuelijck aen malkanderen: Hier op traden de Heeren Mediateurs binnen / aen welcke de voorsz. stucken geaddresseert zijnde/ ginghen de drie eerste Partijen uyt in 't Vertreck van hare Ho: Mo: Afghesanten: Naer Collatie der ovgemelte stucken/ zijn de Sweedtse Mediateurs vertrocken met de selve Instrumenten na 't Vertreck der Engelse Ambassadeurs/ seggende/ nu gekomen te zijn om aen so heylsamen werck de leste hant te slaen/ &c. Vertoonden haer/ en soo deden d'Engelsen / hunne stucken aen de Mediateurs/ die en oock d'Acte van Publicatie ondertekenende en verzeghelende/ met welcke stucken de H. Mediateurs hun hebben vervoegt by de drie eerste Partijen / en aldaer na een generale Vertooninge en Onderteeckeninge van de Actens/ zijn eyndelijck in 't Vertreck van haere Ho: Mo: in gekomen d'Enghelse Afgesanten/ alwaer den anderen met de meeste vriendtschap ende vreugde hebben omhelst en geluck gewenscht / onder welcke Ceremonien den Heer Fleming helder uyt sprack: Dat hy wenschte dat Godt de Heere alsoo haere Harten wilde vereenigen, ghelijck zy de Handen in den anderen ghepast hadden, &c. Datelick hoorde men die selve woorden noch eens door een ander der Sweetse H. Mediateurs repeteren. Dit soo gewenschte Vredens Verbont/ begreep in sich alle de naervolghende Articulen:

* Woensdaeghs voor het Ondertekenen van de Vrede/ waren op 't Speel-huys van sijn Hoogheit buyten Breda getracteert door Monsr. de Gourville/ (goede vriendt van Monsr. Foucquet) de Heeren Franse Ambassadeurs / den Marquis d'Haulterive/ den Grave van Bouckhoven/ &c. Namiddags is Godt gedanckt over de Victorie op de Riviere van Chattam / maer niet ghevuyrt/ om dat Breda/ ten opsichte van de Vrede-handelinge/ als een Neutrale Plaets wierde geconsidereert.

* Alle de Conferentien ware gelijk d'eerste op den 4 Junij /doe alle d'Ambassadeurs hare Credentialen en Volmachten over leverden / in bysondere Vertrecken / en niet in de Camer van Conferentie: De Franse Ambassadeurs gemeenlijck te voet komende /d'Engelse en Sweetse met uytstekende pracht/ en magnificentie/ maer de Nederlantse en Deense met grooter eerwaerdigheyt.

KEnnelijck zy allen ende een yeghelijcken / die daer aen ghelegen is / ofte die daer eenigermaten aen ghelegen soude moghen zijn. Also t'sedert eenighe Iaren herwaerts seekere geschillen zijn ontstaen / tusschen den Doorluchtighsten / Grootmachtighsten Prins ende Heere / Heere Karel, de tweede van dien naem / Koningh van Groot Brittannien / ter eenre / ende de Hoogh Mogende Heeren Staten Generael der vereenighde Nederlantsche Provintien ter ander zijde / de welcke soo verre zijn ghereesen datse niet alleen tot een openbaren en hevighen Oorlogh zijn uyt ghebarsten / nemaer oock den Doorluchtigsten / Grootmachtigsten Prins ende Heere / Heere Lodewijck, de veerthienden van dien naem / Alder-Christelijckste Koning van Vranckrijck en Navarre / gelijck oock den Doorluchtighsten / Grootmachtigsten Prins en Heere / Heere Frederick de derde / Koningh van Denemarcken en Noorwegen / ten opsichte van de Verbonden die de selve met de hoog-gemelte Heeren Staten hadden opgherecht / in de partye hebben ghetrocken / waer door ontstaen is een groote stortinghe van Christen bloedt / met seer groote schade wederzydts vermenght: Dat eyndelijck door de Goddelijcke goetheyt gebeurt is / dat den Doorluchtigsten / Grootmachtighsten Prins ende Heere / Heere Karel, der Sweden / Gotten en Wenden Koningh / volgens sijne sonderlinge liefde en affectie / met de welcke hy dese strijdende Koninghen / en de Heeren Staten Generael / oock hare respective Rijcken en Landen is toeghedaen / en daer en boven uyt een begheerte / om te herstellen / ende te conserveeren de publijcque welvaert ende ruste vande ghemeene Christenheydt / ende dienthalven interponerende sijne vrundtlijcke ende sincere officien van meditatie / de ghedachten tot Vreede daer door zijn komen herwat te werden; Zijnde ten selven eynde by onderlinghe toestemminghe van partyen / binnen de Stadt Breda aengestelt een t'samenkomste van Ambassadeurs ende Plenipotentiarisen / omme welcke handelinghe tot een ghewenscht eynde te brenghen / nadien de Heeren Extraordinarise Ambassadeurs van sijne hooghst-ghedachte Coninghlijcke Majesteyt van Sweden / Heer Juriaen Flemmingh, Vry-heer in Libelith / Heer in Noraas en Lydinghe / Syne Koninghlijcke Majesteyts en 's Rijcks Swedens Senateur / en Raedt inde Cancellarye; Heer Cristophorus Delphicus, Burggraef en Graef in Dona: Erf-heer in Carwinden / Schlobitten / Burgsdorf / Stockenfels / en Fischbach / Syne Coninghlijcke Majesteyts Veldt-Maerschalck en Krijgs-raedt; mitsgaders Heere Petrus Julius Coyet: Erfgeseten in Bengstboda en Liungelsygardh / Ridder / Syne Coninglijcke Majesteyts van Sweden Cancellarye en Staets Hoff-Raedt / (dewelcke nochtans niet lange nae sijn arrivement aldaer ter plaetse / dewijl hy met dese Godtvruchtige saecke besich was / door een onverwachte doodt uyt het leven geruckt is) uyt name en van wegen haren ghenadichsten Coning en Heere / alle vlijt / dexteriteyt / en voorsienigheyt oprechtelick / en sonder 't selve sich te laten verdrieten / hebben aengewendt; Dat oock Hooghst-ghedachte Heere Coningh van Groot Brittannien / ende de Hooghst-ghemelte Heeren Staten Generael / trachtende nae soo een loffelijck oogemerck / tot het voltrecken van de geseyde Vrede / gecommitteert en gedeputeert hare Extraordinarise Ambassadeurs ende Plenipotentiarisen / namentlijck Heere Denzel Holles, Vry-heer van Ifeild / etc. Coninghlijcke Raedt / ende Heer Henricus Coventrye: Soone van de Hoogh-ge-eerde Thomas / Baron van Coventrye / Bewaerder in sijn leven van 't groote Segel van Engelant / Edelman van Sijn Majesteyts Slaepmaecker / Raedtsheer in den hoochsten Raedt / of Parlament van Engelandt / en Commissaris tot de Lant-gerechten over 't Rijck van Yerlant / ter eenre; Ende de Heeren Gedeputeerden ter Vergadering der Heeren Staten Generael van wegẽ de Provintien van Gelderlant / Hollant / Zeelant / Vrieslandt / Groeningen / ende de Ommelanden: Eerstelijck / den Heer Hieronimus van Beverninck: &c. den Heer Petrus de Hubert, Heer van Rengerskercke / Eversweert / etc. Raedt ende Pensionnaris van de Heeren Staten van Zeelandt; ende den Heer Allardus Petrus Jongestal, Eerste Raedts-heer ende President van het hooghe Hoff van Vrieslandt; uyt krachte van die Volmachten / de welcke op den vijfden Mey laetstleeden verleent / ende in den aenvangh van de handelinghe over - gheleverdt zijn / ende oock naederhandt den Heere Adolphus Henricus de Ripperda tot Beurse; Heere van Heer-Jans-Dam / ende den Heer Ludolphus Tiarda van Sterckenburgh; Heere van Weede / Surdijck / Nyenclooster / volghens de nadere Brieven van Volmachten van den acht-en-twintighsten deser maent Julius / gedeputeert zijnde tot solemneelder onderteeckeninghe van de gemelte Tractaten / ter ander zijde: Soo is naer behoorlijcke onderlinghe uytwisselinghe der Volmachten / (welckers Copien op het eynde van dit Instrument van woorde tot woorde zijn geinsereert) op de volgende wijse over een ghekomen / ende verdragen / de onderlinghe Vrede / Vruntschap ende Confœderatie.

IN den eersten / dat van desen dach aen sal wesen een oprechte / bestendighe / onverbreeckelijcke Vrede / vrientschap / oprechter / nader ende naeuwer verbintenisse ende Unie / tusschen den Doorluchtigsten Koningh van Groot Brittannien / ende de Hooge Mogende Staten Generael der Vereenighde Nederlantsche Provintien / Landen / Lantschappen ende Steden / onder wederzijdts ghebiedt / sonder onderscheyt van Plaetschen gheleghen / mitsgaeders tusschen hare Onderdanen ende Inghesetenen / van wat stant die oock souden mogen wesen.

2 Item /

2. Item/ Dat voortaen sullen ophouden ende vernietight werden allerhande oneenigheden/ vyantschappen/ tweedrachten en oorlogen/ tusschen de gemelte Koningh / en de voorgemelte Heeren Staten Generael/ ende der selver Ondersaten en Inwoonderen/ ende dat wederzijds partyen haer t'eenemael sullen onthouden van allerhande beroovinghen/ plonderinghen/ beschadinghen/ injurien ende troublen/ soo te Lande als ter Zee/ ende versche Wateren alomme/ en dat voornamentlijck in wederzijdts Landen/ Heerschappyen/ Plaetsen ende Gouvernementen/ van wat conditie de selve oock soude moghen zijn.

3. Item/ Dat alle offentien/ injurien/ schaden en verlies/ de welcke den gemelten Heer Coningh/ en des selfs ondersaten/ ofte de voor-ghemelte Heeren Staten Generael/ en der selver Ondersaten/ van d'een of d'ander zijde/ geduyrende dese Oorlog / ofte voor desen in eenighe voorleden tijden/ uyt wat oorsaecke/ofte onder wat pretext sulcx soude moghen zijn/ d'een van den anderen hebben geleden/ sullen werden vergeeten/ ende t' eenemael uyt de ghedachten ghestelt/ even al of geene van de selve oyt en waren voor ghevallen; Doch op dat oock de ghemelte Vrede / vrundtschap ende Confœderatie op vaste en onwanckelbare fondamenten moge steunen/ ende op dat van desen dagh af alle oorsaecken van nieuwe twist en oneenigheden moghen werden afghesneden/ soo is daer en boven vast ghestelt/ dat yder van de ghemelte partyen/ met volkomen recht van hooghe heerschappye/ eygendom en besittinghe sal houden/ en besitten in toekomende alle soodanighe Landen/ Eylanden/ ende Steden/ Forten/ Plaetsen ende Colonien/ soo veel als yeder ghedurende desen Oorlogh/ ofte voor de selve/ t'eenighen tijde herwaerts/ door ghewelt inde wapenen/ ofte op eenighe andere wyse van te vooren sijne teghen-partye heeft afghenomen/ ofte onthouden/ ende dat in dier voeger/ soo als hy de selve op den 20 Mey lest-le en geoccupeert hadde/ en beseten heeft/ geene der selver Plaetsen uytsondert.

4. Dat oock alle Schepen met hare toerustinge en Koopmanschappen/ en alle roerlijcke goederen / dewelcke ghedurende desen Oorlogh / ofte van te vooren t'eenighen tijde inde macht van d'een of d'andere hoogh-ghemelte partyen / ofte aen der selver Ondersaten zijn ghekomen / sonder eenighe compensatie ofte restitutie sullen zijn ende blijven aen de Occupateurs/ soo dat een yeder der se ve van't ghene 't welck alsoo geoccupeert is/ sonder eenige controversie ofte exceptie van plaetse/ tijdt of saecken/ werde ende blyve Eygenaer en besitter voor altijdt.

5. Dat oock alle actien en pretentien/ hoedanigh de selve oock moghen zijn / ofte op wat wyse de selve door eenighe Tractaten van Vreede/ ofte Verbondt voor desen/ ende specialijck oock door het vijftiende Articul/ van die geene/ de welcke in den jare 1662. wierden onderteeckent/ geresteingeert/ ghecircumscribeert / ghedifinieert ofte ghereserveert zijn/ de welcke den ghemelten Heer Koningh / ende de ghemelte Heeren Staten Generael/ ofte der selver Ondersaten/ malkander over ende weder soude mogen ofte willen intenteren/ institueren ofte moveren/ aengaende de saecken ofte goederen/ de welcke geduyrende desen Oorlogh/ ofte t'eenighen voorgaende tijden/ soo voor als naer het ghemelte Tractaet vanden Jare 1662. Tot den dach toe van het aengaen van dese tegenwoordighe Confœderatie zijn voorgevallen/ sullen zijn en blijven krachteloos/ vergeten/ afgheschaft en vernietight/ ghelijckerwijs den ghemelten Heere Koningh/ en de gemelte Heeren Staten Generael sullen verklaren/ en verklaren by desen/ dat sy van dusdanige actie en pretensien/ voor haer/ en haer Successeurs/ uyt krachte van dese tegenwoordige/ eeuwiglijk en t'eenemael sullen renuncieren/ gelijck sy renuncieren by desen/ so dat ter sake van de selve/ noyt yets meer van d'een of d'andre zijde sal mogen werden aengevoert/ noch eenigh gheschil naderhandt daer over sal konnen of moghen werden gemoveert.

6. En by aldien d'een of d'ander parthye naer den 20 dach van Mey/ in den voorgaenden derden Articul uytgedruckt/ ofte naer de vast ghestelde Vrede / ofte naer de onderteeckeninghe van de Tractaten deser Confœderatie/ de andere partye quam af te nemen / ende te occuperen eenighe Landen/ Eylanden/ Steden/ Forten/ Colonien/ ofte andere Plaetsen/ soo sullen alle een yeder van de selve/ sonder eenigh onderscheyt van tijdt of plaetse/ ter goeder trouwe in der selven staet terstondt werden herstelt/ in de welcke sy te dier tijdt souden moghen werden bevonden/ soo wanneer de voltreckinghe der Vrede in de selve contryen bekent sal zyn ghemaeckt.

7. Maer omme hier naemaels te voorkomen allerhande materie van twist en gheschil/ de welcke somwylen plegen te ontstaen ter saecke van restitutie/ ofte liquidatien raeckende soodanige Schepen/ Koopmanschappen/ en andere roerelijcke goederen/ de welke beyde de partyen/ ofte een der selver soude moghen voorwenden/ naer de voltrocken Vrede te zijn ghenomen/ ofte geoccupeert in verre ghelegen Plaetsen en Ghewesten/ ende sulcx voor en al eer de selve Vrede aldaer bekent was ghemaeckt; soo is verdraghen/ dat alle soodanighe Schepen/ Koopmanschappen/ en andere roerlijcke goederen/ de welcke missch en naer de sluytinghe ende publicatie van dit teghenwoordigh Instrument souden moghen gheoccupeert werden/ in't Canael ende Noort-Zee/ binnen den tijdt van twaelf dagen/ ende van't opgaen van't Canael/ tot de Caep van Sint Vincent binnen ses weecken/ ende dat voor by de ghemelte Caep/ en aen dees sijde de linie Equinoctiael/ soo den Oceaen en Middelantsche Zee/ als elders/ in thien weecken/ en dan van daer binnen acht maenden aen d'andre zijde van de gemelte

Linie

Linie door de gantsche Wereldt/ sonder eenighe exceptie ofte verder onderscheyt van tijdt of plaetse/ ofte sonder in achtinghe te nemen de restitutie en compensatie/ sullen zijn en blijven ten behoeve van den geenen/ de welcke de selve sullen hebben geoccupeert.

8. Item/ is verstaen/ dat onder de ghemelte renunciatie en stipulatie oock sullen werden begrepen alderhande Brieven van represalien/ van Marque en Contra-Marque/ ghelijck die ghenaemt werden/ soo generale als particuliere/ ende andere diergelijcke soorte van Brieven/ uyt krachte ende inhouden van welcke naerderhandt eenighe vijandtlijckheydt soude mogen werden ghepleeght/ ende dat de selve door de publijcque authoriteyt van dit Verbondt wederzijdts sullen werden ingehouden en herroepen/ By aldien des niet tegenstaende eenighe uyt een van beyde de Natien/ naer sodanighe herroepinghe/ onder pretext ofte authoriteydt van soodanighe Brieven ofte Commissien/ nu herroepen zijnde naer de voltrockene Vrede/ en naer verloop der tijden hier vooren in't sevende Articul bepaelt/ eenighe nieuwigheden sullen aenrechten/ ende eenighe vyandtlijckheydt pleghen/ dat soodanighe Persoonen als Verstoorders van de ghemeyne vrede/ volghens de Rechten der Volckeren sullen werden ghestraft/ boven de geheele restitutie van de ghenomene goederen / ofte volkomene vergoedinghe van de aenghedane schade/ waer in sy sullen ghehouden zijn/ niet tegenstaende eenigerhande contrarie clausulen/ dewelcke in de ghemelte herroepene Brieven mochten wesen geinsereert.

9. Ende alsoo in vegre gheleghen plaetsen/ ghelijck als in Africa en America/ voornamentlijck in Guinea eenighe protestatien/ declaratien/ en dierghelijcke Schriften van de Gouverneurs en Officieren/ uyt de naem van hare Overigheydt wederzijdts zijn uytghegheven ende ghepromulgeert/ strijdich teghen de vryheydt van de Koophandel ende Zeevaert; Soo is van ghelijcken verdraghen/ dat alle een yeder soodanighe protestatien/ declaratien en voorseyde schriften en vernietight/ ende in toekomende voor nul ende van geender waerden gehouden sullen werden; En dat yder van beyde de hoogh-ghemelte partyen/ ende der selver Inwoonderen en Ondersaten/ de selve vryheyt van Koophandel ende Zeevaert/ soo in Africa als America/ sullen ghenieten ende gebruycken/ die sy gebruyckten ende ghenooten/ of nae Rechten konden ghebruycken en ghenieten ten tyde/ als het Tracktaet van den jare 1662. is onderteeckent.

10. Item/ dat de Gevangenen van wederzyden / van wat staet ende ghelegentheyt de selve souden mogen zijn / alle tot een toe/ sonder rantsoen/ ofte eenich ander Los-gelt sullen werden ontslaghen/ ende in vrydom herstelt/ midts dat by haer sal werden betaeldt/ al't geene sy ter saecke van montkoste ofte wegens andere wettige oorsaken souden moghen schuldigh zijn.

11. Item/ dat den gedachten Heer Koning/ en de gemelte Heeren Staten Generael/ sullen blijven beconfœdereerde Vrienden/ door nootwendige vrientschap verknocht ende verbonden/ om te beschermen de rechten ende immuniteyten van d'een ende d'anders Onderdanen/ teghens yeghelijck/ wie die oock souden moghen wesen/ die sullen onderstaen de Vrede van d'een of d'ander Staet/ te Lande of ter Zee te verstoren/ of die onder d'een of d'anders gesag haer onthoudende/ openbare vyanden van wederzijts Staet sullen werden verklaert.

14 Item/ dat de ghemelte Heere Koningh/ ende Heeren Staten Generael / niet sullen doen/ onderwinden/ handelen ofte ondernemen/ den een teghens den anderen/ of des eens of anders Onderdanen in eenighe plaetse ofte Landt/ Zee/ Havenen/ districten/ Bayen en versche Wateren/ by eenighe ghelegentheydt/ nochte dat geen van beyden/ nochte de Onderdanen van den eenen of den anderen sal gheven/ doen ofte bewijsen eenighe hulp/ raedt ofte gunst/ ende en sal oock niet toestaen/ datter yets werde ghedaen/ gehandelt ofte ondernomen by yemandt/ wie het oock soude moghen wesen/ tot schade ofte naedeel van d'andere/ ofte de Onderdanen van d'een of d'andere/ maer sullen beyde uytdruckelijck en effectivelijck teghen spreecken/ tegen gaen/ ende metter daet beletten alle ende yegelijcke / sich onthoudende of verblijvende/ ofte onder de heerschappye van d'eene of d'andere staende/ dewelcke yetwes teghens d'een of d'ander soude willen aenvanghen/ doen/ handelen/ ofte attenteeren.

13. Item/ Dat noch de ghemelte Heere Koningh/ ofte de ghemelte Republijck/ nochte yemant van wederzijdts Onderdanen/ Ingheseténen/ ofte andere/ in der selver ghebiedt sich onthoudende/ des anders rebellen met eenighe bystant/ raedt ofte gunst stijven ofte helpen sal/ maer uytdrucklick tegenspreecken/ ende metter daet beletten/ dat geen hulpe ofte bystant by yemandt vande Onderdanen/ Ingheseténen/ ofte sich in d'een ofte des anders ghebiedt onthoudende/ ter Zee ofte te Lande werde toegebracht/ ofte ghesuppediteert aen eenighe soodanighe voorseyde Rebellen/ 't zy Volck/ Schepen Wapenen/ Munitie van Oorlogh/ ofte andere verbodene ghoederen / oock gheene ghelden ofte Eetwaren; Ende sullen aen die gheene daer de Overtreders in desen sullen wesen/ werden gheadjudiceert/ ende t'haren behoeve gheconfisqueert/ alle de Schepen/ Wapenen/ Ammunitie van Oorlog/ ofte andere verbodene goederen/ midtsgaders Gelden ofte Victualie/ wat persoon ofte persoonen de selve zijn toebehoorend /die tegens die meyninge van dit Articul souden mogen wesen toegebracht ofte ghesuppediteert ; Oock sullen die gheene / de welcke wetens ende willens yetwes hebben

 ghedaen/

ghedaen bedreven/ onderstaen/ ofte raedt ghegeven teghens de meeninghe van dit Articul/ Vyanden van beyde zijden verklaert/ ende daer ter plaetse daer't selve gecommitteert ofte begaen is / gestraft werden/ als hebbende begaen verraedt teghens den Staet ; Dan sal over de specificatie van die Waren / de welcke voor verbodene ofte Contrebande sullen werden ghehouden nae desen verdraghen werden.

14. Dat de ghemelte Heere Koningh/ en de ghedachte Heeren Staten Generael/ malkanderen oprechtelick ende getrouwelick teghens de Rebellen van d'een of d'andere/ sullen te hulpe komen/ sulcx het den noot sal vereysschen/ met Volck ende Schepen/ naer soodanighe proportie/ en op alsulcke wyse ende conditien/ als men naderhandt sal verdraghen/ na dat den noot der saecken gelegentheyt van d'een of d'andere sal vereysschen/ alles nochtans tot kosten ende last van die partye die bystant sal versocht hebben.

15. Item/ Dat noch de ghedachte Heere Koningh/ noch de gemelte Heeren Staten Generael/ ofte der selver Onderdanen/ in hare Heerschappyen/ Landen Lantschappen/ Havenen/ Bayen ofte gewesten/ ofte eenigh van dien/ sal moghen ontfanghen die Rebel ofte Rebellen/ Fugitif ofte Fugitiven van d'een ofte den anderen verklaert zijn/ ofte sullen werden ; nochte en sullen oock aen die gene/ ofte yemandt van dien/ inde voorseyde plaetsen ofte Landen/ oock elders buyten haer Heerschappyen/ Vaderlanden/ Lantschappen/ Landen/ Havenen/ Bayen ofte Gewesten/ gunnen/ geven ofte subministreren hulpe/ raedt/ verblijf / Soldaten/ Schepen / gelden / Ammunitie van Oorloch ofte Victuaillien ; Nochte sal oock geen van beyde ghehengen/ dat soodanighe Rebellen/ Fugitiven/ werden ontfangen by eenighe persoon ofte persoonen in hare Heerschappyen/ Vaderlanden/ Landtschappen/ Landen/ Havenen/ Bayen ofte Ghewesten/ nochte toestaen dat aen soodanighe Rebellen/ Fugitiven/ eenighe hulpe / raedt / verblijf/ gunste/ wapenen/ Ammunitie/ Soldaten/ Schepen/ gelden/ ofte vivres werden ghegheven/ toeghedient ofte vergunt/ maer sal sulcx uytdruckelick ende effectivelick tegenspreecken/ weeren ende metter daedt beletten/

16. Item/ dat soo wanneer een van beyde door haer publijque ende authenthijcque Brieven d'andere sal hebben te kennen ghegheven/ ende verklaert dat eenigh persoon ofte persoonen zijn gheweest/ ende sijn haren Rebel ofte Rebellen/ Fugitif ofte Fugitiven/ ende dat hy ofte sy ontfanghen in haer Heerschappyen/ ghebieden/ Vaderlanden / Havenen / ghewesten ofte eenigh van dien/ ofte dat sich daer inne onthouden/ schuylen/ ofte haer toevlucht soecken ; sal als dan die gheene/ die soodanighe Brieven sal ontfanghen hebben/ ofte die sulcx is aenghemelt ende bekent ghemaeckt/ ghehouden zijn binnen den tijt van acht-en-twintigh daghen naest/ ende achter den anderen te reeckenen van de voorseyde notificatie/ den voorseyden Rebel ofte Rebellen/ Fugitif ofte Fugitiven/ yeghelijck te lasten ende bevelen/ om te vertrecken/ ende haer te begeven buyten 't ghesach/ Vaderlanden/ Landtschappen/ Landen/ Gewesten/ ende yeder van dien ; Ende indien yemant van de voorseyde Vyanden/ Rebellen ofte Fugitiven niet en komt te vertrecken/ ende sich van daer te begeven binnen den vijftienden dagh/ van den dach af van soodanigen last ende bevel/ sullen yder van hun metter doodt/ ende verlies van Landen ende goederen gestraft werden.

17. Item Dat gheen Rebel van de ghemelte Heere Coningh van Groot Brittannien/ sal moghen ontfanghen worden in eenige Casteelen/ Steeden/ Vlecken Havenen/ Gewesten/ ofte andere Plaetsen/ 't zy de selve ghepriviligeert zijn ofte niet/ de welcke eenigh Persoon/ van wat staet ende digniteyt het zy/ ofte sal wesen/ binnen de heerschappyen ende ghebiedt der Vereenighde Provintien is houdende ende besittende/ ofte naermaels sal houden oft besitten/ onder wat recht ofte titul het oock zy ; Ende sal oock de selve by geen persoon/ van wat staet ofte digniteyt die sal wesen/ toegelaten/ ofte gedooght werden omme daer inne ontfanghen te werden/ ofte te verblijven ; Oock sullen de ghedachte Heeren Staten Generael geensints toestaen ofte gedooghen/ dat den eenighen soodanighen Rebel binnen de voorseyde Plaetsen met Schepen/ Soldaten/ gelden/ victuaille/ ofte op eenighe andere wyse hulpe/ raet ofte gunst werde ghedaen ofte bewesen door eenigh Persoon/ van wat staet ofte digniteyt die sal wesen/ maer sullen sulcx openelick ende scherpelick verbieden/ ende metter daedt beletten. Ende by aldien eenigh Persoon ofte Persoonen/ van wat staet ofte digniteyt die sullen wesen die is/ ofte zijn verblijvende/ ofte haer onthoudende onder de heerschappyen der Vereenighde Provintien/ ofte der selver macht/ yetwes teghens alsulcken verdrach sal/ ofte sullen hebben ghedaen / dat als dan alle ende yeghelijcke Persoonen sulcx doende/ sullen verliesen ende verbeuren voor den tijdt van haer leven/ alle soodanighe Casteelen / Steden/ Vlecken/ Landen ende verders Plaetsen / de welcke sy/ ofte een van haer te dier tydt hebben/ ofte heeft ofte met wat recht ofte tytul sullen/ ofte sal pretenderen te hebben. Van gelijcke sal geen Rebel van de gedachte Staten der Vereenigde Provintien/ in de Casteelen/ Steden/ Havenen en voordre Plaetsen/ of in eenig van dien/ gepriviligeert of ongeprivigeert/ de welke eenigh Persoon ofte Persoonen/ van wat staet ofte digniteyt die is/ ofte zyn met wat recht ofte tytul die de selve houdt/ ofte houden sal/ ofte sullen besitten/ binnen de Rijcken ofte Heerschappyen vanden ghemelten Heere Coningh van Groot Britannien ontfanghen werden/ ofte toeghelaten om van eenigh

nigh Persoon ofte Persoonen te werden ontfanghen/ ende aldaer te verkeeren: De ghemelte Heere Coningh van Groot Brittannien en sal oock geensints toelaten ofte gedooghen/ dat aen eenigh soodanighen Rebel inde voorseyde Plaetsen met Schepen/ Soldaten/ gelden/ Victuaille of op eenighe andere wyse/ hulpe/ raedt ofte gunste door eenigh soodanigh Persoon ofte Persoonen/ van wat staet die oock zy werde ghedaen/ oft bewesen/ maer sal sulcx openlick ende scherpelick verbieden/ ende metter daedt beletten; Ende by aldien yemandt vande Onderdanen vanden ghemelten Heere Koning/ ofte onder syn macht yetwas contrarie soodanigh verdrach sal hebben ghedaen/ ofte gheattenteert/ dat als dan alle ende yghelijcke Persoonen sulcx doende/ van ghelycken voor den tijt van haer leven sullen verliesen ende verbeuren alle soodanighe Casteelen/ Steden/ Vlecken/ Landen ende verdere plaetsen/ de welcke sy/ ofte een van haer te dier tijdt hebben/ ofte heeft/ ofte met wat recht ofte tijtul oock sullen/ ofte sal pretenderen te hebben.

18. Item/ dat de ghemelte Heere Coningh van Groot Brittannien/ syne Onderdanen ende alle Inwoonders van syne Majesteyts heerschappyen/ mitsgaders de gemelte Vereenighde Provintien der selver Onderdanen ende Inwoonderen/ van wat staet ende conditie die sullen wesen/ sullen verbonden zyn/ om malkanderen in alle saecken beleefdelick ende vriendelick te bejegenen/ datse te Lande ofte te water d'een in des anders Landen/ Steden ende Dorpen/ bemuyrt ofte onbemuyrt/ gefortificeert ofte niet ghefortificeert/ oock in de Havenen/ ofte in wedersijdts gheheele ghebiedt in Europa/ vryelick ende seeckerlick moghen komen/ ende in de selve verkeeren ende blijven soo langhe sy sullen willen: ende aldaer sonder eenigh belet t'haeren behoeve inkoopen Vivres/ voor soo veel noodigh sal wesen/ oock handelen ende koopmanschap dryven met alle soorten van Waren/ als het haer sal goetduncken/ de selve naer hun welghevallen in brenghen ofte uytvoeren/ midts alleenlick betalende de lasten daer op ghestelt; voorbehoudens alle de Statuten ende Wetten van des een of des anders ghebiedt/ sulcx nochtans dat de Onderdanen ende Inwoonders van wederzyden hare commercie dryvende in des een ende des anders Landen ende ghebiedt/ niet sullen ghehouden wesen voortaen meerder belastinghen/ Impositien/ Tollen/ ofte andere schattinghen te betalen/ als naer proportie doen d'andere Uytheemsche op de selve Plaetsen handelende.

19: Item dat de Schepen ende Vaertuyghen der Vereenighde Provintien/ soo wel van Oorloge/ ende om de macht vanden Vyandt af te weeren uytgheruſt/ als andere/ de welcke eenigh Schip van Oorloghe vande ghedachte Koningh van Groot Brittannien/ inde Brittannische Zeen sullen komen te ontmoeten de Vlagghe vande Top van de Mast sullen strijcken/ ende het Mars-zeyl laten vallen/ in voeghen als opt in voorighe tyden ghebruyckelick is gheweest.

20. Item/ tot meerder vryheydt van de Commercie ende Navigatie/ is verdraghen ende besloten/ dat noch de ghedachte Koningh/ noch oock de ghemelte Staten Generael/ in hare Havenen/ Steden ende Plaetsen sullen ontfanghen ofte ghedooghen/ dat yemandt van de Onderdanen van een van beyden ontfanghen de Piraten ofte Roovers/ ofte aen de selve verleene verblijf/ hulpe ofte Vivres; maer sal sich beneerstighen/ ten eynde de voorseyde Piraten ofte Roovers/ midtsgaders hare Complicen/ Heelders ende Mede-hulpers tot schrick van andere werden vervolght/ ghevanghen ende naer verdienste ghestraft; ende sullen alle de Schepen/ goederen ende Waren by hun roovers-ghewijs ghenomen ende in de Havenen onder 't ghebiedt van een van beyde opghebracht/ de welcke noch voor handen zijn/ jae schoon die verkocht mochten wesen/ aende rechte Eyghenaers wederom werden ghegheven ofte satisfactie ghedaen aen d'Eyghenaers van dien/ ofte wel aen die ghene/ de welcke met Procuratie de selve reclameren/ midts dattet recht van den Eyghenaer met behoorlijcke bewysen naer rechten voor 't Collegie ter Admiraliteyt sal zyn ghebleecken.

21. Item het en sal aen de Onderdanen van syne Koninghlijcke Majesteydt/ ende de Inwoonderen van Rijcken ende Landen onder syne ghehoorsaemheydt/ noch aen de Inwoonderen ende Onderdanen van de Vereenighde Nederlanden niet toeghelaten werden/ ter Zee ofte te Lande/ onder eenigh pretext ofte schijn/ yet vyandtlijcx ofte met gheweldt den een tegens den anderen te ondernemen ofte te doen; Ghelijck oock by ghevolgh de voorsz. Onderdanen ofte Inwoonderen niet gheoorloft sal zijn/ van eenigh Prins ofte Staet/ met de welcke een vande Geconfedereerde in eenigh verschil ofte openbaren Oorlogh is/ te nemen eenighe opene Brieven (die men Comissien noemt) ofte Reprosalien/ ende veel min uyt krachte van die Brieven/ de Onderdanen van een vande Geconfœdereerde eenighe moeyelickheydt ofte schade aen te doen; Het en sal oock de Uytheemsche Commissie-vaerders/ die gheen Onderdanen van d'een ofte andere vande Geconfœdereerde zijn/ ende Commissien hebben van eenigh ander Prins ofte Staet/ niet toeghelaten werden inde Havenen van d'een ofte d'andere der voorsz. Geconfœdereerden/ haere Schepen te equiperen ende 't ghene datse ghenomen hebben/ daer te verkoopen/ laten redimeren/ ofte op eenigherley wyse verwisselen/ het zy Schepen/ Koopmanschappen/ ofte eenighe andere Waren/ van wat naturere die souden moghen zijn; Ende haer en sal oock niet gheoorloft zijn eenige Vivres te koopen/ als die sy nootsaeckelick van doen sullen hebben/ om te komen tot de Haven van dien Prins/ van de welcke zy Commissien hebben be-

 komen:

komen: Ende indien by gevalle eenigh Onderdaen van zijn Koninglijke Majesteyt/ ofte vande gemelte Heeren Staten Generael ghekocht/ ofte door manghelinghe/ ofte op eenigherley andere wyse heeft bekomen eenigh Schip ofte Koopmanschappen/ van des een ofte des anders Onderdanen ghenoomen; soo sullen in dien ghevalle de voorsz. Onderdanen ghehouden zijn het voorsz. Schip/ goederen ofte Koopmanschappen sonder eenigh uytstel/ ende sonder eenighe vergoedinghe ofte wederghevinghe van het geldt voor de voorsz. goederen betaeldt ofte belooft/ de Eyghenaers te restitueren/ midts dat sy voor den Raedt van Syne Coninghlijcke Majesteydt/ ofte voor de ghemelte Heeren Staten Generael bewesen sullen hebben/ dat sy Eyghenaers van die goederen zijn.

22. Item so wanneer de gedachte Heere Coning van Groot Brittagnien/ ofte de gemelte Heeren Staten Generael van de Vereenighde Nederlanden eenigh Verbondt/ Vrundtschap/ Confœderatie ofte Verbintenisse met yemandt/ 't zy Coninghen/ Republijcquen/ Princen ofte Staten sullen aengaen ofte oprechten; soo sal d'eene d'andere met hare Heerschappyen inde selve/ ofte yder van dien mede begrypen/ in cas de selve daer in begrepen sal willen wesen; En sal van alle sodanige Tractaten van vrundtschap ende Confœderatie de andere verwittighen.

23. Item indien het sal komen te ghebeuren/ dat geduerende dit Verbondt/ Vrundtschap ende Societeyt/ by yemandt vande Onderdanen/ ofte by de Inwoonders van d'een of d'andere zyde/ teghens dit Verbondt/ ofte eenigh lidt van dien yetwes werde ghedaen ofte ondernomen ter Zee/ te Lande/ ofte op de versche Wateren; soo sal daeromme dese Vrundtschap/ Verbondt ende Societeyt tusschen dese Natien niet werden geinterrumpeert of verbroocken; maer sullen geheel blijven en haer volkomen kracht behouden: Dan sullen alleen yeder een van die gheene ghestraft werden/ die teghens het voorseyde Verbondt sullen hebben misdaen/ ende niemandt anders. Ende sal recht ghedaen/ ende satisfactie ghegeven werden aen allen den gheenen die daer by geinteresseert zijn/ by alle die gheene die te Lande/ ter Zee/ ofte in andere Wateren teghens dit Verbondt yets ghedaen sullen hebben in eenigh deel van Europa/ ofte ergens binnen de Straet van Gibralter/ ofte in America/ ofte op de kuste van Africa/ ofte in eenighe Landen/ Eylanden/ Zeen/ Kreecken/ Bayen/ Rivieren/ ofte in andere Plaetsen aen dese syde van de Kaep de Bona Esperance/ binnen den tijdt van een jaer dat Justitie sal wesen versocht/ maer in alle Plaetsen/ als voorseydt is/ aen gheene syde van de voorseyde Caep/ binnen achtien maenden/ dat in voeghen voorseydt/ Justitie sal wesen versocht; Doch by soo verre de Vondt-breeckers niet sullen compareren/ nochte sich de judicature onderwerpen/ ofte satisfactie geven binnen d'een of d'andere hier vooren gheprefigeerden tijdt/ naer vereyst gheleghenheydt der plaetse; soo sullen die gheene voorseydt/ verklaert worden voor wederzijdts Vyanden/ mitsgaders hare goederen/ middelen/ ende alle hun inkomen openbaerlijck verkocht/ ende tot volkomene ende behoorlijcke satisfactie der schade by henluyden ghedaen/ bekeert werden; Ende sullen sy selfs daer en boven/ soo wanneer sy inde macht van d'een of d'ander party sullen zijn/ die straffen onderworpen wesen/ de welcke een yeghelijck van hun naer sijne misdaet sal hebben verdient.

24. Item/ dat alle de Onderdanen van de ghemelte Heere Coningh/ die onder des selfs ghebiedt sullen zijn/ vry/ seecker ende veylich in de Vereenighde Nederlantsche Provintien/ ende yeder ghebiedt van dien in Europa/ ende door de selve te Lande ofte te Water naer alle Plaetsen/ binnen/ ofte voorts buyten de selve moghen reysen/ ende passeeren alle der selver Steden/ besettingen ende Vestinghen/ de welcke in eenighe Plaetsen der Vereenighde Nederlantsche Provintien/ ofte elders in der selver ghebiedt in Europa zijn/ ofte sullen wesen/ haren Koophandel in alle de Plaetsen dryven de/ als mede hare Handelaers/ Factoors ofte Dienaers/ ghewapent ofte ongewapent (edoch ghewapende niet meer als veertich seffens) soo wel sonder hare goederen ende koopmanschappen/ als met de selve/ werwaerdts sy sullen willen gaen; Sullen van ghelijcken de Onderdanen ende d'Inwoonders der Vereenigde Nederlantse Provintien de selve vrydom mogen geniete in alle het gebiet van den ghemelten Heere Coningh in Europa/ midts dat in soodanighe commercie ende koophandel sich yeder wederzijts gedrage naer de Wetten ende Statuten van des een ofte des anders ghebiedt.

25. Item/ soo wanneer de Koopvaerdy-schepen deser Onderdanen door storm zeerovers/ of door eenighen anderen noot/ in de Havenen van des een ofte des anders Heerschappye in loopen; dat de selve vry ende onverlet van daer wederom sullen moghen vertrecken met hunne Schepen ende Koopmanschappen sonder te betale eenige Tol/of andere rechten/ sulcx nochtans/ datse geen last breken/ verkoopen/ ofte yets veruylen; sullende oock niet subject wesen eenige moeyenisse ofte recherche/ so wanneer sy slechts gheen Persoonen ofte Waren binnens boort over nemen ofte yetwes doen teghens de Wetten/ Ordonnantien of Costuymen van die plaetse/ alwaerse (ghelijck voorseydt is) in de Havenen zijn in ghelooopen.

26. Item/ dat wederzijdts Koopluyden/ Schippers/ Stuyrluyden ofte Scheeps-volck/ ofte hare Schepen/ goederen ofte Koopmanschappen niet en sullen moghen werden aenghehouden/ ofte met arrest beswaert in des anders Landen/ Havenen/ Reen ofte Stroomen/ uyt kracht van eenigh generael ofte speciael bevel/ 't zy ten Oorloghe/ ofte eenigh ander ghebruyck/ ten ware dat den hoochsten

noot

noot sulcx vereyschte/ ende behoorlijcke vergoedinghe daer over wierde gedaen/ voorbehoudens nochtans/ dat niet werde ghederogueert aen de aenhoudinghe ende arresten/ de welcke nae Rechten ende Wetten van des een ofte des anders ghebiedt rechtmatich ende ordentelick gheschieden.

27. Item dat wederzijdts Kooplupden/ hare Factoors ende Dienaers/ ghelijck mede de Schippers ende ander Scheeps volck soo in't gaen als weder keeren met hare Schepen over Zee/ ende door andere Wateren/ als oock in de Havenen van den eenen ofte den anderen/ ofte een Lant ghegegaen zijnde/ om sich ende hare goederen te verdedighen/ sullen tot bescherminghe van haer ende hare goederen/ alle soorte soo van offensive als defensive wapenen moghen draghen ende ghebruycken; dan sullen in hare Herberghen ofte Logementen ghekomen zijnde yeder haer gheweer moeten van haer legghen ende af laten/ ter tijdt toe sy haer weder t'Scheep sullen hebben begheven/ ofte daer nae toe willen gaen.

28. Item/ dat wederzijdts Convoy-ofte Oorlogh-schepen in Zee eenigh Koopvaerdye-schip ofte Schepen/ d'andere/ of des anders Onderdanen ofte Ingesetenen toebehoorende die den selven cours sullen houden of de selve reyse doen/ ontmoetende ofte overhalende/ soo langhe die den selven cours sullen houden/ haer sullen moeten convoyeren/ ende beschermen teghens allen ende een yeder die haer met ghewelt souden komen aen te tasten.

29. Item/ soo wanneer eenigh Schip ofte Schepen/ de Onderdanen ofte d' Inwoonders van d'een ofte d'andere zyde/ ofte eenigh Neutrael toekomende/ in des een ofte anders Havenen genomen werden by een derde/ die niet van de Onderdanen ofte Inghesetenen van d'een ofte den anderen zijn; soo sullen die ghene/ in ofte uyt wiens Haven ofte eenigh ghebiedt de voorseyde Schepen sullen zijn ghenomen/ ghehouden zijn te samen met d'andere partye te bevorderen/ dat het voorsz. Schip ofte Schepen werden vervolght/ ende weder verovert/ ende hare Eyghenaers gherestitueert; Van sal dit alles gheschieden tot koste van de Eygenaers ofte der geenen de welcke daer by zijn geinteresseert.

30. Item/ dat de Chercheurs ende andere dierge lijcke Officiers van wederzijden/ haer sullen hebben te reguleeren na den teneur der Wetten van den eene ende den anderen zijn gebiedt/ en niet meer op-legghen ofte af-vorderen als 'tgunt haer by hare Commissien ende Instructien is toe-gestaen.

31. Item/ soo wanneer by een van beyde de Heerschappijen ofte hare Onderdanen ofte Inwoonders/ van d'andere eenige schade is aen-gedaen/ of contrarie d'Articulen van dit Verbont/ ofte de gemeene Rechten; Dat nochtans geene Brieven van Représalien/ Marcque ofte Contre-marcque verleent sullen worden/ alvoorens Iustitie volgens d'ordinaire Wetten sal werden versocht: Doch soo wanneer aldaer Iustitie wert geweyghert/ ofte langhe vertooghen/ dat als-dan de gemelte Heere Coningh/ ende de gedachte Heeren Staten Generael/ ofte der selver Gemachtighde/ wiens Onderdanen ende Inwoonders verongelijckt zijn van die/ alwaer de Iustitie (gelijck voorseyt is) wordt geweyghert ofte verschoohen/ of van die Magistraet/ die tot het verhoor van soodanighe versoecken is aengestelt/ publijcquelijck Iustitie sal vervolgen/ op dat alle soodanighe verschillen metter minne ofte by ordinaire procedupren van Rechten werden afgedaen: Doch by soo verre de saecke echter noch langher sal werden uyt-gestelt/ ende geen recht gedaen/ noch satisfactie gegheven binnen de tijdt van drie maenden/ naer dat soodaenigh versoeck sal wesen ghedaen/ dat als-dan eyntelijck Brieven van Represalien/ Marcque ofte Contre-marcque sullen mogen werden verleent.

32. Item/ is overgekomen/ dat of t'eenige tijde quame te gebeuren/ 'tgene Gode Almachtigh ghenadelick verhoede/ dat de alreets vereffende geschillen/ tusschen den gemelten Heere Coningh/ ende de gemelte Heeren Staten Generael/ wederom quamen op te staen/ ende tot een openbaren Oorlog uyt te bersten/ dat de Schepen/ Koopmanschappen/ ende alderhande roerelijcke Goederen/ van de een of d'andere zijde/ de welcke in de Havenen/ ende in het gebiedt van de tegen-partije/ wederzijts sullen werden bevonden te zijn/ geenzints geconfisqueert/ ofte eenigher maten geincommodeert sullen werde: maer sal aen de Onderdanen en Inwoonders van d'een en d'andere zijde den tijt van ses vollemaenden werden vergundt/ binnen de welcke sy de voorseyde goederen/ ende generalijck alle hunne effecten/ werwaerts het hun sal believen/ sullen mogen transporteeren.

33. Item/ dat die geenen/ die welcke speciale Brieven ofte Commissien van een van beyde zijden hebben verkreghen/ eer ende al-voorens de selve Brieven te ontfanghen/ voor dien Rechter/ de welcke haer die sal geven/ genoeghsame fide-jussoire cautie sullen stellen door soodanighe Persoonen/ die daer voor suffisant/ ende geene medestanders ofte participanten van dat Schip zijn/ datse egheene schade ofte ongelijck des een ofte anders Onderdanen ende Inwoonders sullen aen-doen.

34. Item/ is verdraghen ende geaccordeert dat geoorloft sal wesen/ dat wederzijts Onderdanen tot d'een ende des anders Havenen altijt vrye acces sullen hebben/ ende dat deselve sal geoorloft zijn/ ende vry staen aldaer te verblijven/ ende daer van daen weder te vertrecken/ niet alleen met hare Koopvaerdije ende bevrachte Schepen/ maer oock met Oorloghschepen/ 't zy dat de selve toekomen den gemelten Heere Coningh/ ofte de gemelte Heeren Staten Generael/ ofte den geenen de welcke speciale Commissien hebben verkreghen/ 't zy de selve aldaer door dwangh van onweder ofte peri-

cul

cul van de See zijn ingeloopen / ofte om de Schepen te calafaten / of Vivres in te koopen / ſoo nochtans / datſe 't getal van acht Oorlogh-ſchepen niet en excederen / ſoo wanneer ſy vrywilligh daer zijn binnen ghekomen / ende dat niet langher in ende omtrent de Havenen mogen verblijven / dan tot reparatie van de Schepen / inkoop van de Vivres / ende andere nootwendigheden van noode ſal zijn: Ende ſoo wanneer eenigh grooter getal van Oorlogh-ſchepen by gelegentheyt de ſoodanighe Havenen ſoude willen aen-doen; ſoo ſullen zy binnen de ſelve geenzints mogen inloopen / ſonder voorgaende verlof van die gheene / die de voorzeyde Havenen toe-behooren / ten zy datſe door ſtorm / ofte eenigh ghewelt / ofte nootwendigheydt daer toe ghedwonghen zijn / om het pericul van de See te ontgaen / 't welck ſoo 't gebeurt / ſullen ſy den Gouverneur van die plaetſe / ofte de opperſte Magiſtraet de oorſaecke van hare komſte aenſtonts bekent maecken / ende niet langer aldaer verblijven / als het hun by den Gouverneur ofte opperſte Magiſtraet vergunt ſal zijn / ende in die Havenen verblijvende / ſullen niet vyandelijckx / ofte yets tot prejuditie van dien ondernemen.

35. Item / is verdraghen ende beſlooten / dat beyde partyen waerlijck ende vaſtelijck ſullen naerkomen / ende ter executie ſtellen het teghenwoordighe Tractaet / ende al het ghene dat daer in vervat / ende begrepen is / ende verſorghen / dat 't ſelve by d'een ende anders Onderdanen ende Inwoonderen gheobſerveert / ende effectivelick naer ghekomen werde.

36. Item / is tot meerder verſeeckeringhe ende vaſtigheydt / ten eynde dit Tractaet ende Confederatie aen de zijde van de Heeren Staten Generael der Vereenigde Provintien / ende der ſelver Volck oprechtelick ende ter goeder trouwe onderhouden werde / beſlooten; Ghelijck mede de Heeren Staten Generael by deſe jeghenwoordighe toeſtaen / ende haer vaſtelick verobligeeren ende verbinden / dat alle ende een yeder den welcken / ofte welcke / of ſy luyden of de Staten van de Provintien ten eenighen tijde kieſen / maecken ofte ſtellen ſullen tot Capiteyn Generael / Gouverneur ofte Stadthouder / Veldt-Overſte over de Legers ofte Krijghs-volck te Lande / of Admirael van de Vlooten Schepen of machten ter Zee / ghehouden ofte verbonden ſullen zijn / dit Tractaet / ende Articulen van dien met eede te beveſtighen / ende alſoo heyligh lick ende mede eede te belooven / ſoo veel in haer is / alles religieuſelick te ſullen naer komen / ende voor ſoo veel haer aengaet ter executie ſtellen / en beſorghen / dat by anderen naergekomen ende ter executie geſtelt werde.

37. Onder dit jegenwoordighe Tractaet van Vrede ſullen werden ghecomprehendeert die gheene / de welcke voor de uytwiſſelinghe der Ratificatien / ofte binnen ſes maenden daer nae / van d'eene ende d'andere zijde met ghemeene bewilliginghe ſullen werden ghenomineert. Wan ondertuſſchen terwijl de contracteerende partyen / danckbaerlick erkennen / de oprechte officien / ende onvermoeyelicken vlyt / met de welcke den Doorluchtichſten Coningh van Sweden / door tuſſchen-kominghe van ſijne mediatie / dit heylſame werck van bevredinghe / onder Godts ghenadighe hulpe / tot een ghewenſcht eynde heeft ghebracht; ſoo is deſhalven / om te betuyghen gheiijcke ghenegenheydt / met ghemeene bewilliginghe van alle de contraherende partyen vaſt gheſtelt ende verdraghen / dat hooghſtghemelte Koninghlijcke Majeſteydt / met alle ſyne Rijcken / Heerſchappyen / Provintien ende Rechten / in dit Tractaet ſal zijn gheſlooten / ende in dit tegenwoordich Inſtrument van Vrede / op de beſte wijſe ſal zijn begrepen.

38. Item / is overkomen / beſlooten ende verdraghen / dat dit teghenwoordighe Tractaet / ende al 't gheene daer in vervat ende begrepen is / by den ghemelten Heere Koningh van Groot Brittannien / ende de ghemelte Heeren Staten Generael der Vereenichde Nederlanden / door wederzijdts opene brieven / mettet Groot Zegel bekrachtight / ende in behoorlijcke ende authentijcke forma / binnen vier naeſtvolgende weecken (ofte eerder is 't doenlijck) ſal worden gheconfirmeert ende gheratificeert / ende wederzijdts Inſtrumenten binnen den voorſeyden tijdt tot Breda uytghewiſſelt: Ende ſal dit Tractaet ende Confederatie / terſtondt na de overleveringhe ende uytwiſſelinghe der Inſtrumenten / in maniere ende ter plaetſe ghewoonlijck ghepubliceert werden. Tot meerder blijck ende vaſtigheydt van alle het welcke / ende yeder van dien / hebben wy voor-ghemelte Ambaſſadeurs ende Plenipotentiariſſen van Syne Koninghlijcke Majeſteyt van Groot Brittannien / met de Heeren Extraordinariſe Ambaſſadeurs ende Mediateurs dit Inſtrument van Vrede onderteeckent / ende met onſe Zeghelen beveſtight. Ghedaen tot Breda den een en dertighſten Julius ſeſthien-hondert ſeven en tſeſtigh. Ende is onderteeckent /

L. S. Georgius Flemmingh.	L. S. Holles.
L. S. Chriſtophorus Delphicus in Dhona.	L. S. Henricus Coventry.

Separaet

SEPARAET ARTICUL:

Indien by gevalle eenige Tapyten/ Behanghselen / Schilderyen/ ofte eenigerley Huysraet/ of Juwelen/ Kleynodien/ Baggen/ kostelijcke Gesteenten/ ofte eenige andere roerende Goederen/ toe-behoorende den Coning van Groot Brittangien/ by de gem: Staten Generael/ ofte yemant van hare Onderdanen/ nu zijn/ of in toekomende gevonden sullen werden; Beloven de ged: H: Staten/ dat sy in geenderley maniere de besitters van eenige roerende Goederen/ de gem: Hr: Coning toe-behoorende/ sullen protegeren; welcke Goederen haer in soodaniger manieren af-genomen sullen mogen werden/ dat geen ongelijck oft onrecht en gheschiede aen die geene de welcke haer bezwaert sullen vinden de selve met gemoede weder om te geven: En belooven de gem: Staten/ so veel mogelijck/ haer best te sullen doen/ dat de plano en summarie in die sake geprocedeert werde/ sonder ordinarisse forme en maniere van procederen in de Hoven gebruyckelijck/ en dattet Recht geadministreert werde/ waer mede zijn Con: Maj. soo veel als mogelijck sal zijn/ sonder yemants quetsinge/ genoeg gedaen werde.

Item/ dat indien eenige Persoonen/ schuldig aen de versoeylijcke Moort tegen Coning Carel de I. zal: ged: begaen/ en Wettelijck over die misdaet beschuldigt/ verwesen of overwonnen zijnde/ nu tegenwoordig in 't gebiet van ged: H: Staten Generael zijn/ of na desen aldaer sullen komen/ dat de selve/ soo haest als de gem: Staten/ of eenige van hare Officiers kennisse daer van sullen hebben ghekregen/ ofte aen-gedient is/ gevangen/ in bewaernisse gestelt/ en gebonden in Engelant over-gesonden sullen werden/ of gelevert in handen van die geene die de gem: H: Con: van Groot Brittangen gestelt sal hebben/ om haer te bewaren/ en weder om na Huys te voeren. Tot meerder bevestinge van alles/ en dat desen tegenwoordigen af-gesonderden Articul van woorde tot woorde is van een en den selven inhout met die geene de welcke op den 14. Sept. 1662. tot Withal is besloten/ en datte selve met volle vigeur staet te sullen werden achtervolgt/ soo wel als die geene de welcke in 't principale Tractaet zijn begrepen/ hebben wy Extraords: Ambassadeurs en Plenipotentiarisen van zijne hoogst-gem: Con: Maj. van Engelant den selven ondertekent/ en onse Zegelen daer aen gehangen. Gedaen tot Breda den 31. July 1667.

Ende is ondertekent/

L. S. Georgius Flemmingh,	L. S. Holles.
L. S. Christophorus Delphicus in Dhona.	L. S. Henricus Coventry.

Alsoo door dese Articulen van Vrede/ Unie/ ende Confœderatie/ de welcke op heden tusschen den Doorl. Coning van Groot Brittangien/ en de Ho: Mo: H: Staten Generael der Vereen: Nederlanden zijn geslooten/ voornamentlijck is voorsien en besorgt/ dat alle de jammerlijcke en schadelijcke effecten van Oorloge metten eersten komen op te houden/ en datte gewenste Vrede/ de welcke by yder een in alle de Rijcken en Heerschappyen van beyde de partyen so seer is begeert/ aen alle de Ondersaten en Inwoonderen der selver moge werden herstelt/ en nochtans de gelegentheyt van tijden en saken niet en heeft toe-gelaten/ dat alles en yder in 't bysonder behoorlijck en na den eysch soude werden overwoghen en vergeleken/ 't gunt ten opsichte van de gem: Articnlen stont aen te mercken/ en te overwegen/ voornamentlick omtrent die geene de welcke de Reglementen van de vrye Navigatie en Commercie zijn betreffende; en dat echter te vreesen mochte staen/ dat de Inwoonders en Ondersaten van beyde de partyen weder om in nieuwe twisten en nieuwe oneenigheden souden mogen komen te vervallen/ en dat door de alreets ter neder-ghelegde onlusten haer selven weder om souden openbaren/ ten sy de selve door sekere Wetten quamen te werden geweert/ omtrent het geene de Navigatie en Commercie betreft: Soo is tusschen de hoog-gem: Partyen/ door tusschen-spreken/ vorderinge/ en hulpe van de selfde H: Extraords: Ambassadeurs van zijne Kon: Majest. van Sweden/ en de Mediateurs tot de Tractaten van de Vrede/ de welcke in 't principale Tractaet zijn gemelt/ door dese afgesonderde Articu- en voorts verdragen en vast gestelt.

Eerstelijck/ dat alle soodanige Edicten ende Placcaten/ die d' eene partye ter sake van desen Oorlog/ tot prejudicie van de andere / tegens de vryheyt der Navigatie ende Commercie heeft laten uyt-gaen/ van wedersyden sullen werden af geschaft.

Ten tweeden/ dat tot elucidatie van 't Placcaet 't welck van de syde des Conings van Groot Brittangen in den Jare 1660. is gepromulgeert/ om die Natie op te wecken en te noodigen tot voortsetting van de Scheepsvaert/ waer door aen de Vremdelingen wert verboden eenige andre Waren binnen Engelant in te voeren/ als de geene de welcke in yders Lant komen te wassen/ of door hantwerck zijn ghemaeckt: De H: Staten Generael/ en der selver Ondersaten nochtans geoorloft sal zijn met haer Schepen in Engelant te mogen brengen alle Gewassen/ Vruchten/ en Manefacturen van Nederlandt/ en Hoogduytslant/ die doorgaens mette beste commoditeyt/ en na 't meeste gebruyck/ niet anders dan door 't ressort en gebiet der Vereen: Nederlanden/ 't sy per axe/ 't sy langs de Revieren werden vervoert nae de Zee-Havenen/ om van daer voorts over Zee getransporteert te werden.

Ten derden/ also den Con: van Gr. Brittangen al over lange heeft aen-gehouden/ dat de Waren en Koophandel van wedersyden op een vaste en bequame ordre en regel mochten werden gebracht; En de

Staten Generael altijt mede hebben getracht/ ten eynde de selve door sekere ende altijt-duyrende reglementen mochten werden bepaelt/en nochtans dese sake van zwaerder en langduyriger arbeyt schijnt te zijn/ dan datte selve in der haest tot vergenoeginge van beyde partyen soude konnen werden af-gehandelt: So is wedersijts goet gevonden/ dat sulcx tot een bequamer gelegentheyt sal werden uyt gestelt/ in dier voeghen nochtans / datter metten eersten na dese beslootene Vrede/ van weder sijden Commissarissen by den anderen sullen komen / de welcke weghens 't designeren ende vast bepalen der specien van Koopmanschappen/ en omtrent de Wetten der Navigatie yets sekers komen te beramen/ en door nieuwe en onderlinge Tractaten besluyten: Nochtans op datte Inwoonders en Ondersaten van beyde de partijen ondertusschen niet en souden onseker en twijffelachtig zijn/ wat soorten van Koopmanschappen by forme van Oorlog-gereetschap/ of assistentie/ of wel van de natuyre onder den titul/ ofte pretext van Commercie/ de Vyant van d'eene der Partijen geoorloft of ongeoorloft sy te mogen toe-gevoert/ of toe-gebracht werden: So is by provisie verdragen en vast gestelt/ dattet Tractaet van Navigatie en Commercie/ 't welcke de H: Staten Generael metten Alder-chr. Coning hebben getroffen/ beginnende van den 26. Articul tot den 42. inclusys/ op soodanige wijse en na inhoude als de selve hier nae volgen/ tot een regul en richtsnoer sullen strecken/ en den weg bereyden/ om een wijtloopiger Tractaet van Commercie ter Zee tusschen de hoog-gemelte Partijen te voltrecken.

Volgen de voorzeyde Articulen:

Alle de Onderdanen en Inwoonderen van Vranckrijck/ sullen in alle versekertheyt en vrijheydt vermogen te varen en trafiqueren in alle Rijcken/ Landen/ en Staten/ die met Vranckrijck in Vrede/ Vrunschap/ of Neutraliteyt zijn/ of sullen wesen/ sonder datse in die vryigheyt belet ofte verhindert sullen werden door Schepen/ Galeyen/ Fregatten/ Barcquen/ of ander Vaertuyg ter Zee/ toe-behoorende de gem: H: Staten/ of eenige van hare Onderdanen/ ter sake van vyandtschap die hier namaels soude mogen voor-vallen/ tusschen de gem: H: Sta: Generael en de voorsz. Rijcken/ Landen/ en Staten of eenige van dien die zijn of sullen wese in Vrede/ vrunschap/ of neutraliteyt met Vrankrijk.

27. De voorsz. vrye Vaert ende Traffijcq sal wesen van allerhande soorten van Koopmanschappen/ met uytsonderinge van die van Contrabande.

28. Onder de soorten van Koopmanschappen van Contrebande/ verstaet men alleen begrepen te zijn allerhande Vuyrwercken/ en andere dingen daer toe behoorende/ als Canon/ Musquetten/ Mortieren/ Petarden/ Bomben/ Granaden/ Sausisen/ Peckkranssen/ Affuyten/ Forquetten/ Bandeliers BosCruyt/ Lonten/ Salpeter/ Kogels/ Piecken/ Deghens/ Stormhoeden/ Helmetten/ Curassen/ Hellebaerden/ halve Piecken/ Paerden/ Zalen/ Holsters/ Hengsels tot Degens/ ende andre toerustingen ten gebruyck van den Oorlog dienende.

29. Onder de voorsz. soorten van Koopmanschappen en sullen niet begrepen zijn Tarw / Koorn/ en andere Granen/ Erten/ Boonen/ Olyen/ Wijnen/ Zout / nochte generalick alle het geene behoort tot voersel en onderhout van 't Leven/ maer sullen vrij blijven/ gelyck alle andere Koopmanschappen en Waren in 't voorgaende Articul niet begrepen/ en sal geoorloft zijn de selve te vervoeren/ selfs na vyantl. plaetsē vā gem: H: Staten/ uyt gesondert na Stedē en Plaetsē die belegert/ geblockeert of beset sullē zijn.

30. Tot uytvoeringe van 't geene voorsz. is/ soo isser verdragen/ dat de selve sal geschieden in manieren navolgende/ te weten/ datte Schepen ende Barcken mette Koopmanschappen van de Onderdanen van zijne Maj. gekomen zijnde in eenige Havenen van de gem: H: Staten/ en willende van daer vertrecken na de Havenen van de voorn: Vyanden/ sullen alleenlijck gehouden wesen te toonen hare Pasporten aen de Officieren van de Havenen der gem: H: Staten/ van waer sy sullen vertrecken/ inhoudende de specificatie van de ladinge harer Schepen/ geattesteert en gemerckt mettet ordinaris Zegel en hanttreken/ en erkent by de Officieren van de Admiraliteyt ter plaetse waer na toe sy het ghemunt hebben/ alles in ordinaris ende gewoonlijcke forme; Nae welcke vertooninge van hare Paspoorten in de voorseyde forme/ en sullen sy in hare Reysen niet gemolesteert nochte ondersocht/ op-gehouden of verachtert mogen werden/ onder wat pretext het oock soude mogen wesen.

31. Het selfde sal oock werden achtervolgt ten regard van de Franse Schepen en Barcken/ die sullen gaen na eenige Reen van Landen onder de ghehoorsaemheyt van de gem: H: Staten/ sonder in de Havenen te willen in-loopen/ of daer in loopende/ sonder nochtans aldaer te willen ontladen/ en haer last te breken/ welcke Schepen oock niet sullen gehouden zijn reeckenschap te geven van haer Cargasoen/ ten waere datter vermoeden was datse aen Vyanden van de ghemelte Heeren Staten toe-voerden Koopmanschappen van Contrebande/ gelijck hier voren gesegt is.

32. En in cas van soodanig apparent vermoeden sullen de geseyde Onderdanen van zijne Maj. gehouden zijn in de Havenen te vertoonen hare Paspoorten/ in de forme hier vooren gespecificeert.

33. Dat indiense waren gekomen binnen de Reen/ of ontmoet in volle Zee/ door eenige Schepen van de gem: H: Staten/ of eenige particuliere Reeders ten Oorloge/ zijnde haere Onderdanen/ soo sullen de voorseyde Schepen der Vereen: Nederlanden/ tot voorkominge van alle disordre/ die van de Franse niet

nader

nader komen als tot op een canonschot/en sullen haer Boot of Chaloupe vermogen te senden aen boort van de Fransse Schepen of Barcquen/en daer in doen gaen alleen 2. a 3. man/aen wien door den Schipper of Patroon van 't Fransse Schip /getoont sullen werden de Paspoorten en Zee-brieven indoegen hier vooren gespecificeert/na het Formulier der voorsz. Zee-brieven/'t welk op het eynde van dit Tractaet sal werden geinsereert; uyt welcke Paspoorten en Zee-brieven niet alleen sal konnen blijcken van sijn Ladinge/maer oock van de Plaetse syner Wooninge ende residentie/en van den naem van den Schipper of Patroon/als van het Schip selfs/op dat men door desen middel mach weten offse voeren Waren van Contrebande/ en ten vollen blijcke so van de qualiteyt van 't voorsz. Schip/ als van den Schipper en Patroon van dien/ aen welcke Paspoorten en Zee-brieven volkomen geloof en vertrouwen gegeven sal moeten werden: En ten eynde men te beter mach kennen offse goet zijn / en datse in geenderhande manieren en mogen werden vervalst en gecontrefeyt/ soo sullender van wegen zijne Maj. en de gem: Heeren Staten Generael werden gegeven sekere mercken en Contre-Zegels.

34. En in gevalle in de geseyde Franse Schepen ende Barcken/ gedestineert nae de Havenen van de Vyanden der gem: H: Staten/door de voorsz. middelen eenige soodanige Koopmanschappen en Waren gevonden werden/ die hier boven voor Contrabande en verboden verklaert zyn/de selve sullen ontladen/ aen-geslagen en geconfisqueert werden door die van de Admiraliteyt in de Vereenigde Nederlanden/ of andere competente Rechters/sonder dat daer om 't Schip ende Barcke/ ofte andere vrije en gheoorlofde Goederen/ Koopmanschappen ende Waren in 'tselve Schip gevonden/ in eeniger manieren sullen mogen werden aen-geslagen noch geconfisqueert.

35. Daer en boven is noch geaccordeert en verdragen/ dat alle het geene door de Onderdanen van sijne Maj. bevonden sal werden geladen te zijn in een Schip van de Vyanden van de gem: H: Staten/ schoon 't geen Koopmanschappen van Contrabande zijn/ geconfisqueert sal werden/ met alle 'tgeene in 't voorsz. Schip gevonden sal zijn/ niets uyt-gesondert nochte gereserveert/maer andersints sal liber en vry zijn/ alle 't geene dat is en gevonden sal werden in de Schepen/toe-behoorende de Onderdanen van den Alder-Christel: Koning/ alhoewel datte Ladinge of een gedeelte van dien/ de Vyanden van de gem: Heeren Staten toe-behoorde/uyt-gesondert de Coopmanschappen van Contrabande/ten opsicht van de welcke men sich sal reguleren na 't geene in de voorgaende Articulen is gedisponeert.

36. Alle de Onderdanen en Inwoonders van de voorsz. Vereen: Nederlanden / sullen reciproquelijcken ghenieten deselve Rechten/ vryigheden/ en exemptien in haer Traffijcq en Commercie in de Havenen/ Reeen/ Zeen en Landen van zijn gem: Maj. dattet hier voor geseyt de gem: H: Staten/ en in de openbare Zee moet verstaen werden / datte esgualiteyt in alle manieren aen de eene ende de andere zijde reciproque sal zijn/ en selfs soo wanneer hier na de gem: H: Staten in Vrede/ Vrundtschap/ ende neutraliteyt met eenige Koningen/Princen/en Staten waren/die Vyanden mochten werden van zijne Maj. yder van beyde de partijen gehoudē zijnde reciprorelik te gebruycken de selve conditien en restrictien/uyt gedruckt in de Articulen van 'tjegenwoordig Tractaet/diesien op de Traffijcq en Commercie.

37. En om te meerder te versekeren de Onderdanen van de gem: H: Staten/ dat haer geen gewelt altoos door de voorsz. Schepen van Oorlog en werde gedaen/so sal men verbot doen aen alle de scheeps Capiteynen van den Coning/ en andre Onderdanen van zijn Majst. van haer in geenige sake altoos te molesteren/noch te beschadigen/ op pene van gestraft te werden/ en in hare Persoonen en Goederen gehouden te zijn tot de behoorlijcke restitutie en vergoedinge over de geledene en te lijden schadē en intressē.

38. En te dier oorsake sullen hier namaels alle Capiteynen/ en Schepen ten Oorloghe uyt-rusten/ gehouden zijn yder van hen voor haer vertreck goede ende suffisante cautie te stellen voor de competente Rechters/ ter somme van 15000. ponden/ om een ygelijck van haer in solidum of in 't geheel te verantwoorden de malversatien diese in hare courssen of op hare reysen soude mogen begaen/en voor de contraventien van hare Capiteyns en Officiers tegens het tegenwoordig Tractaet/en tegens de Ordonnantien en Edicten van zijn Majest. die gepubliceert sullen werden in krachte en conform de dispositie van dien/ op pene van verval en nulliteyt der voorsz. Commissien en Verlooven; Het geene insghelijckx gepractiseert sal werden by de Onderdanen van de gemelte Heeren Staten.

39. Indien 't gebeurde dat een van de Franse Capiteynen een Schip name/ geladen mette voorsz. Waren van Contrebande/als gesegt is/so en sullen de voorn: Capiteyns niet vermogen eenige Koffers/ Malen/ Balen/ Bougetten/ Tonnen/ oft andre Kassen te openen/ noch op te breken/of de selve te vervoeren/verkoopen/of verwisselen en vervreemden/ten sy datte selve te Lande zijn gebragt in presentie van de Rechters ter Admiraliteyt en nae dat door haer een Inventaris van de voorsz. Koopmanschappen/ gevonden in de voorn: Schepen is gemaeckt/ ten ware datte Waren van Contrabande/ niet makende als een gedeelte van de ladinge/ den Schipper of Patroon van 't Schip goet vondt en toe stont aen den voorn: Capiteyn over te geven/en zijn reys te vervorderen/in welcken gevalle den voorn: Schipper of Patroon in geenderhande manieren sal konnē werden belet syn weg en voor genomen reys te vervolgē.

40. Zijn Majest. begeerende datte Onderdanen van de gem: H: Staten Generael/ in alle Landen onder zijne gehoorsaemheyt soo favorabelick sullen werden getracteert als zijn eygen Onderdanen/ sal alle nodige ordres stellen om te maken dat alle gewijsden en Vonnissen over prinsen in Zee ghenomen/ in

alle rechtmatigheyt en billickheyt werden ghegeven door Persoonen die niet suspect noch geintereffeert zijn in de sake daer over questie is; En zijne Majest. sal precise en efficacieuse orders geven/ ten eynde dat alle Vonnissen/ Gewijsden/ en orders van de Justitie alreede gegeven/ ende noch te geven/ nae hare forme prompt ende behoorlijck werden geexecuteert.

41. Ende soo wanneer als de Ambassadeurs van de gemelte H: Staten Generael/ of yemant anders van hare publijcke Ministers/ aen 't Hof van zijne Majst. zijnde/ klachten sullen doen over de Vonnissen die'er sullen zijn gewesen/ soo sal zijn Maj. de selve Vonnissen in zijnen Raet doen revideren ofte oversien/ omme te examineren of de orders en præcautien in het jegenwoordig Tractaet vervat/ sullen gevolgt en na-gekomen zijn; Ende omme oock na redelyckheyt daer inne te doen versien/ sal 't selve ten langsten binnen den tijt van 3. maenden geschieden/ ende des niet tegenstaende en sullen noch voor het eerste Vonnis/ nochte na het selve (geduyrende de revisie) de Goederen en effecten die gereclameert sullen wesen/ niet mogen werden verkocht noch ontladen/ als met consent van geintereffeerde Partijen/ tot voorkominge van 't verderf der voorsz. Koopmanschappen.

42. Alsser Proces in d'eerste of tweede instantie sal zijn tusschen de prinsen in Zee hebben genomen/ en de geintereffeerde in de selve/ en dat die geintereffeerde een favorabel Vonnis of gewijsde komen te obtineren/ soo sal het voorsz. Vonnis of gewijsde zijn executie hebben onder cautie/ niet jegenstaende appellatie van die geene/ die de prinse heeft genomen/ maer sulckx niet ter contrarie; En 't geene in dit en in de voorgaende Articulen is geseyt om goet en kort Recht te doen hebben aen de Onderdanen van zijn Maj. in Zee genomen/ sal oock so verstaen en gepractiseert werden by de H: Staten Generael/ ten regarde van de prinsen/ door hare Onderdanen genomen van die van zijne Majesteyt.

4. ITem/ is verdragen/ dat de boven-gesz. separate Articulen/ en alle en yder van 't geen in de selve begrepen en besloten is/ by den voorsz. Hr. Koning van Groot Brittangien/ en de gemelte H: Staten Generael der Vereen: Nederl. Provintien/ door weder-zijdts opene Brieven onder het groote Zegel/ in behoorlijcke en autenthyque forme/ binnen 4. naest volgende weken/ of vroeger/ soo doenlijck sal zijn/ bevestigt en geratificeert/ en weder-zijts Instrumenten binnen den voorseyden tijdt over ende weder tot Breda uyt-gewisselt/ en na de uytwisselinge en extraditie der selver ter gewoonlijcke maniere en plaetse gepubliceert sullen werden. Ten oirconde/ en tot meerder bekrachtinge van alle 't welcke/ een yder van dien/ hebben wy voorsz. Extraords. Ambassadeurs en Plenipotentiarisen van zijne Koningl. Majst. van Groot Brittangen/ met de H: Extraord. Ambassadeurs en Mediateurs/ dese separate Articulen onderteekent/ en met onse Zegels bevestigt. Gedaen tot Breda den 31. July 1667.

(L. S,) *Georgius Flemmingh,*	(L. S.) *Holles,*
(L. S.) *Christophorus Delphicus in Dhona.*	(L. S.) *Henricus Coventry.*

ALsoo geduyrende de Handelinge van Vrede tusschen den Hr. Koning van Groot Brittangen en de H: Staten Generael der Vereen: Nederlanden verschil en dispuyt is geweest/ over de applicatie van de 6. 7. en 8. Articulen van 't Tractaet van 't Jaer 1662. rakende de Rebellen en Fugitiven/ die welcke reciproquelijck souden mogen komen te ontwijcken in de Rijcken ende Landen van d'een of d'andere. Soo ist, dat wy onder-gesz. Extraords. Ambassadeurs van zijn Maj. van Sweden/ en Mediateurs over de saken deser Handelinge/ verklaren/ dat de voorsz. 6. 7. en 8. Articulen van 't voorsz. Tractaet des Jaers 1662. sullen ghestelt worden in 't Tractaet op huyden besloten/ sonder eenige veranderinge/ of byvoeginge/ invoegen de selve geinsereert zijn geweest in 't selve van den Jaere 1662. Ende versekeren hier en boven de H: Gedeputeerden der H: Staten Generael/ wegens de H: Ambassadeurs van Englant/ dat de Koning van Groot Brittangens intentie niet en is/ noch oyt sal zijn/ van sich te willen dienen van den voorsz. 3. Articulen/ tot prejuditie van eenige Officieren/ Soldaten/ of eenige andere Persoonen/ van hoedanigen qualiteyt en conditie de selve moghen wesen/ ter oorsake/ die gevolgt hebben geduyrende desen Oorlog/ de contrarie partye/ of de selve te appliceren tegens eenig Dienaer des Goddel. Woorts/ of andere Luyden/ de welcke ten respecte van de Religie en Godsdienst/ ofte sich niet konnende conformeren mette Ceremonien van de selve/ alreets zijn ontweken/ ende nochmaels ontwijcken souden mogen in de Landen en Heerschappyen/ onder de ghehoorsaemheyt der H: Staten/ voor-behoudens de selve sich gedragen in andere saken rust en vredelyck/ en niet schuldig en zijn aen eenig misdaet tegens den Staet/ 't welcke de selve onderwerpe aen de straffe die dese Articulen mede brengen. Ten oirconde deses/ hebben wy dit geteekent. Gedaen tot Breda desen 31. July 1667.

L. S. *George Flemmingh.* L. S. *Christofle Delphique de Dona.*

ALs over de extensie van 't 2. Articul der separate Acte/ inhoudende een interim/ en eene provisie ter sake der Placcaten van Commercie/ daer over de H: Extraord. Ambassadeurs en Plenipotentiarisen van den Koning van Groot Brittangen/ en de H: Gedeputeerden en Plenipotentiarisen der H: Staten Generael der Vereen: Nederlanden/ zijn verdragen op huyden/ zwarigheyt is geweest over

de

de volgende woorden/ in te mogen brengen alle Gewassen/ Vruchten/ en Manufacturen van Nederlant en Hoogduytslant/ die niet anders/ dan door 't ressort en gebiet der Vereenighde Nederlanden/ 't sy per axe/ 't sy langhs de Revieren werden vervoert na de Zee-Havenen/ om van daer voorts over Zee getransporteert te worden: Te weten/ of de woorden/ (niet anders/ dan/) daer inne geinsereert souden werden/ of niet; Hebbende de H: Ambassadeurs van Engelant gesustineert/ dat sy niet konden toe staen datte selve souden worden gelicht/ dewijl de selve zijn conform den Text van 't Placcaet van encouragement/ in den Jare 1660. door zijn Majest. van Groot Brittangen gepubliceert/ met kennisse van zijn Parlament: En de H: Staten Generael der Vereen: Nederlanden/ apprehenderende/ dat men soude konnen trecken uyt de selve clausule/ sulcken verstant/ waer door de geheele kracht des voorſ. Articuls vernietigt soude werden/ onder pretext/ datte Koopmanschappen en Waren/ af-komende en af-gebragt wordende uyt Hoogduytslant en Nederlant/ langs de Revieren of per axe/ tot in 't ressort der Vereen: Provintien/ oock konnen met commoditeyt worden getransporteert door andre Wegen of door andere Havenen. Soo ist/ dat wy onder-gesz. Extraord. Ambassadeurs van zijn Maj. van Sweden/ ende Mediateurs over de saken deser Handelinge/ beruygt/ en verklaren/ tot meerder gerustigheyt der gem: H: Staten/ datte H; Ambassadeurs van Engelant geensints intentie hebben gehad/ te trecken dit ghevolg/ uyt de clausule/ of voorſ. woorden; niet anders (dan); Maer in het tegendeel/ datte selve sich hebben verklaert iteratively ck/ en mondeling in onse presentie/ en effectivelijk oock in 't ontwerp van een Acte/ die de selve ten desen eynde hadden geconcipieert/ dat de Onderdanen der voorſ. H: Stat. Generael mogen worden gemolesteert/ door eenige disputen deser natuyre/ maer ter contrarie/ dat sy sullen hebben de volkomen macht/ en vryigheyt tot het transport van alle Coopmanschappen en Waren/ af komende en af-ghebracht wordende/ als hier boven/ omme de selve te brengen en debiteren in hare Schepen/ ende in Engelant; En op datter mogen zijn mindere duysterheyt/ of contradictie in de voorsz. clausule/ dat men naer de Zee-Havenen/ heeft geinsereert/ by gemeyn verdragh/ en over een kominghe/ de woorden/ doorgaens mette beste commoditeyt en na 't meeste gebruyk: En dat alsulcx den Articul is gebleven in voegen hier na volghende: De H: Staten Generael en der selver Ondersaten nochtans geoorloft sal zijn met hare Schepen in Engelant te mogen brengen alle Gewassen/ Vruchten/ ende Manufacturen van Nederlant en Hoog-duytslant/ die doorgaens mette beste commoditeyt/ en na 't meeste ghebruyck/ niet anders dan door 't ressort en gebiet der Vereen: Nederlanden/ 't sy per axe/ 't sy langs de Revieren werden verboert na de Zee-Havenen/ om van daer voort over Zee getransporteert te werden. Ten oirconde deses/ hebben wy dese Verklaringe ondertekent. Gedaen tot Breda den 31. Julij 1667.

L.S. George Flemming, L.S. Christophorus Delphicus, B. ac Comes in Dona.

Alle dese Articulen hadden tijt van noode om in 't net gebracht te werden: Terwijl nu Sr. Jan Coventry na Londen om de Ratificatie ging: Schreef den Hr. van Beverning aen de Ed. Gr. Mo: Heeren Staten van Holiant en West-Vrieslant dese Missive.

ED. Groot Mo: Heeren. Wy hebben zedert voorleden Dingſdag geduerigh geoccupeert geweest met Conferentien, Visiten, en Contrevisiten op 't stuck van onse Negotiatie, met soo veel incidenten en veranderinghen in de Materie, dat wy die noyt hebben gedisponeert gevonden, om yets met sekerheyt en apparentie van succes aen U Ed. Gr. Mo. te konnen adviseren: Maer het heeft de goede Godt in sijn Genade ghelieft in de laetste Conferentie van desen Naer-Middagh, daer wy nu so uytkomen, het Werck soodanigh te schicken, dat de Differenten soo wel tusschen de Coninghen van Vranckrijck en van Denemarcken, als die van haer Ho: Mo: met den Coning van Engelant sijn vergeleken, soo verre als die met de Heeren Ministers van Engelant ten respecte van hare last en instructie geadjusteert hebben konnen werden: Den Hr. Coventry gaet op 't spoedichste na Engelant, om by den Coning te obtineren d' Approbatie, met last tot de onderteeckeninge op eenige poincten van consideratie, die onder hooggem: Partyen met toe-stemminghe van de Heeren Engelse Ambassadeurs sijn ter neder gestelt; en daer toe sy sich niet genoegsaem gelast vinden: En wy sullen een dag à twee van nooden hebben om alle de Papieren in ordre te stellen: En sullen niet na-laten so ras doenlijck, haer Ho: Mo: door yemant van ons naerder Rekenschap te laten toekomen:

Inmiddels

Inmiddels God Almachtig biddende, dat hy het geene nu so verre gebracht is, met een geluckig en honorablen uytslag voorts wille zegenen, en daer op blijve ick

Ed. Gr. Mo: Heeren. Geschreven in Breda den 10. Julij 1667.

Geteeckent *H. van BEVERNINGH.*

AUGUSTUS 1667.

EN quam als gesegt is eenige dagen daer nae selfs in den Hage van alle 't gepasseerde rapport doen: Den 12. Augusti quam Sr. Jan Coventry weder te Breda / en de Gesant Clingenbergh met de Deense Ratificatie/want die van de Geun: Provincien wierde oock tijdelijk by-gebracht: Men haeste van alle zijden te meer in dit groote Werk/ vermits de Stilstant van Wapenen gedeclineert was: Wegens haer H: M: verscheenen gelijck men aen de onderteeckeninge van 't Tractaet sien kan/ de Heeren Ripperda tho Burza wegens Gelderlant/ Sterckenburgh wegens Groeningen/Renswoude wegens Utrecht/en Pallant wegens Over-Yssel/en den Hr. van Beverning wegens Hollandt/ neffens al de andere respective Heeren Ambassadeurs ende Plenipotentiarissen/ (wy repeteren noch eens 'tgunt op folio 112. gesegt is) dat den 24. Augustus 1667. geschiede de uytwisselinghe van wedersijts Ratificatien op een seer heerlijcke maniere: Voor de Middagh by 11. uren vervoegden haer de Heeren Ambassadeurs, en Plenipotentiarissen op 't Casteel: De Heeren Fransse, Deense, en Nederlantse, sijn gegaen in de Camer van Conferentie, de Heeren Enghelze en Sweetze in besondere Vertrecken: Waer naer de Mediateurs oock in de voorsz. Camer van Conferentie gekomen sijn, hebben de selve in een beleefde aenspraeck, door saeck van de tegenwoordige by eenkomste kortelijck vervat, waer op haer by d'andere Ex. met gelijcke civiliteyt geantwoort sijnde, hebben de selve hare Tractaten in autenticque forme, bestaende in verscheyde stucken, aen handen van gem: Heeren Mediateurs gegeven, die met de selve gegaen sijn na 't Verrteck van de Heeren Engelze, aen de welcke zy de voorsz. Stucken Ceremonieuselijck overleverden, en na dat sy de selve hadden ontfangen, en door haren Secretaris doen Inventariseren, hebben zy aen dito Mediateurs oock hare Stucken in Debita Forma gheteyckent en ghezegelt overghelevert, die de selve aenstonts overbrachten aen de vooorn: Heeren in de Camer van Conferentie, en na Visitatie en Inventarisatie van de selve als voor, sijn de Heeren Engelze door de Heeren Mediateurs gebracht in dito Camer van Conferentie, alwaer zy van d' andere met veel Ceremonien van betuyginghe van Vrundschap en Civiliteyt sijn bejegent en ontfangen; En na dat de Tractaten ten wederzyden beëedigt en volkomentlijck bevestigt waren, sijn de voorsz. betuygingen van Vrundschap weder om vernieuwt, en voorts het Signal gegeven wesende, sijn daer op gevolgt 3. Salves met 't losbranden van 't Canon rondsom 't Casteel en de Stadt: Waer na dese by eenkomst ghescheyden sijnde, hebben de Heeren Ambassadeurs van onsen Staet haer aenstonts nae de Kerck begeven, om Godt te dancken, alwaer een korte doch stichtelijcke Predicatie geschiede uyt *Gen:* 8. 20. door den Geleerden Professor Renesse. Des Na-Middags omtrent de Clocke 4. uren is den Vrede met 't geluyt van Trompetten verkondigt, en gepubliceert, eerst voor de Logementen van onse Heeren Ambassadeurs, daer nae voor het

het Raethuys en eyndelijck voor alle de Logementen van de andere Heeren Ambassadeurs, doch een ygelijck liet de Puplicatie doen uyt eygen authoriteyt, en in sijn eygen spraecke, doch de Engelze in driederley Tael. Teghens den avont sijn alle de Heeren Ambassadeurs verscheenen op 't Raethuys, alwaer met een magnificque Collation wierden geregaleert: Inmiddels deden de Vierwercken haer operatie, dese waren soo heerlijck, dat men niet gelooft datse verbetert souden konnen worden: Op de Marckt voor het voorsz. Raethuys stonden 8. Staken, op elcke staeck 25. Flambeauwen, en die vol konstige Vierwercken van bysondere operatien, tusschen de voorss. Flambeauwen stont het Theatrum daer aen d' een zyde den Nederlantzen Leeuw en het gekroonde Cijffer van haer Ho: Mo:, en aen d'andere zyde de Maegt in de Hollandtzen Thuyn, veel konstighe Vierwercken uytleverden, en die alle gelijck, als oock een groot getal van Vier-Pijlen seer loffelijck werckten, en in de lucht verscheyde Figuren uytbeelden: Alle het welcke van veele duysenden so Vremdelingen als Inwoonders met admiratie is aen-gesien, niet minder vermakelijck was den hoogen, en wel gemaeckten Toorn van Breda, daer den Vrede-Vlag af-wayde, die van boven tot beneden aen den lesten omloop met verscheyde ronde Cirkels van brandende Lichten in Lantaernen omhangen en verciert was, in 't midden was met gelijcke Lichten af-gebeelt het woort PAX, voor de Logementen van de Heeren Ambassadeurs, als oock voor 't Stadhuys waren Fonteynen gemaeckt die goede Wijnen in abondantie uytleverden, daer honderden van Menschen haer genoegen af-kregen, sommige Fonteynen waren remarcabel door hare Op-schriften of Devisen, als onder andere die van den Ambassadeur van Denemarcken, hebbende het naervolgende Op-schrift *Potior Pax mille Triumphis*: De Wijn straelde door de Snuyt van een Elephant: De Lelien voor de Fransse: De Roosen voor de Engelzen: En de gepijlde Leeuwen voor de Nederlantze Ambassadeurs: Doch voor 't Stadthuys (alwaer haer Exell. d'andere Heeren Ambassadeurs regaleerden) gaven een heylsaem vocht, en voor 't Logement van de Heeren Mediateurs gheschiede als een stort-regen van Roode en van Witte Wijn, waer mede de bloetstortinghe ter Zee, door der selver Mediatie en Gods Genade comt te cesseren: Het is aenmerckelijck dat den Hemel in langen tijt geen Regen gegeven hebbende, juyst op dien dagh geopent was, en meer als gemeen Water gaf, doch tegens den tijt dat de Vierwercken souden worden ontsteken, weder op-geklaert is, tot dat alles volkomentlijck geeffectueert was, waer na het weder begonde te regenen.

In plaets van den Consul Kroock/ gedestineert wegens desen Staet na Constantinopolen/ doch gants ongeluckig als op Fol. 44. te sien/ met zijn Zoon in de Aertbevinge te * Ragouza gesneuvelt/ wiert den Advocaet Colters gekoozen.

* *De Inwoonders van Ragouza verhalen, dat na de Aertbevinghe by de 600. Zielen niet over bleven, daer onder 25. Edellien en 60. Monniken, die haer na Ancona in diversche Cloosters begaven: Dat op de uyr van 't begin des voorsz. Aertbevinge, den Dogie, dats den den opperften Hertogh op die tijdt met den Raet was by een vergadert op het Pallais: 't Welck neder storte, en hun alle verpletterde, blijvende behouden des Dogaes Vrouw, de Kerck, en Mueren der Stadt, en 't Casteel, dat vry sterck is, en de Lazarette, dats 't Pesthuys: De Turckze Bassa van Bossina (wyl dese Republijck Neutrael tusschen Turckyen en Christenrijck leyt, echter Christenen zijn) boot haer aen alle hulpe van Materialen, tot den opbou van hare Stadt: De Ragousers weygerden dat: En gaen na Pa*

koozen. Men verboot in Hollant d'Engelse Peper/ om dat in den brant van Londen veel versenght en bedorven goet/ hier te Lande onder de goede Peper wiert geveylt: En dat niemant van Los en Lijf-renten op eenige Comptoiren Gelt in Hollandt en West-Vrieslandt mochten ontfanghen/ als die haer 200ste penning hadden betaelt: By Hollant wierde geresolveert om den Heer Prince van Orange te doen nemen Sessie in den Raet van Staten/om aldaer in kennisse van desen Staet als zijn Voorvaderen Hoogloff. Memorie te werden geimbueert: En wijders wierde by de Ed: Gr. Mo: Heeren Staten van Hollant en West-Vrieslant den 5. deser vast gestelt dit Eeuwig Edict.

De Staten van Hollant ende West-Vrieslant, hebben na voorgaende Beschrijvinge, en nae rijpe Deliberatie en Communicatie,in de ordre van de Ridderschap en Edelen, mitsgaders in de respective Vroetschappen gehouden, by eenparighe overgifte en concurrentie van alle de Leden, voor een Perpetueel Edict en een Eeuwighduyrende Wet, tot voorstant van de Vrijheyt, mitsgaders tot conservatie van de Eenigheyt, en van de gemeene ruste, gearresteert en vast gestelt, gelijck by desen gearresteert en vast gestelt werden,de Poincten ende Articulen hier na volgende :

1. DAt de faculteyt van verkiesinge, ofte beschrijvinge, in de ordre van de Ridderschap, en Edelen, mitsgaders de nominate en de verkiesinge van Borgermeesteren,en Vroetschappen, Schepenen, en alle andere Magistraten en Bedieningen in de Steden, sal blijven aen de ordren of de beschrevene Heeren van de Ridderschap en Edelen, mitsgaders aen de Steden respective, so als aen haer by out gebruyk of by Privilegien en Octroy geconformeert is, en geconcedeert soude mogen worden; Daer van by de selve de vrye excercitie van dien conform de Wetten en Privilegien sal verblijven, sonder dat de voorsz. beschrijvinge, nominatie en verkiesinge, of eenig gedeelte van dien, oyt of oyt daer van in't geheel of ten deele aen yemant sal mogen werden gedefereert en overgegeven.

2. Dat insgelijckx de Ampten,Officien,Bedieningen, en Beneficien, jegenwoordig staende ter collatie van de Heeren Staten van Hollant en Westfrieslant, aen de selve sullen verblijven, sonder yets daer van te mogen werden af-ghegeven. Welverstaende dat hier onder niet begrepen werden de Militaire Ampten en Bedieningen die in de Campagne, of expeditie, te Water of te Lande soude mogen komen vacant te vallen,of welken aengaende haer Ed. Gr. Mo. by nader dispositie, alsulck een voet en ordre te sullen beramen,niet alleen op de provisionele bestellinge van dien,maer oock op de begevingen ten principalen,als de selve ten meesten dienst van den Lande sullen bevinden te behoren.

3. Dat wijders haer Ed. Gr. Mo. niet alleenlijck hare bewilliginghe, en toestemminge

vijs en andere Italiaense Vorsten, die haer aenstonts bystant deden: Daer na oock te Ancona daer de voorsz. Cloosterlien waren gevlucht, en groote Distructie door Aertbevinge geweest: Te Cattaro sijn 2. Pallaisen en veele Huysen omgestort. 250. Menschen bleven doot, aen de Zee-kant storte 200. treden Muers in: Te Buda versonck 't Casteel, en bleven 500. Menschen doot: 't Kleyn Stedeken Risano wiert gants omgeworpen: Dulcigno en Castel Nova, beyde onder Turckx gebiet, storte om en om, behalvens in Castel Nova bleef miraculeus hangen aen de Steenrots een Camer dicht by 't Casteel, hier inlagen eenige Christen Slaven geboeyt, die alle wierden behouden.

minge, noyt anders en fullen geven, maer oock de fake ter Generaliteyt met alle efficacie daer henen helpen dirigeren, ten eynde oock by d'andere Bontgenooten,en fulcx by eenparige bewilliginge, of gemeene concurrentie van de felve, door een confonante refolutie van haer Ho: Mo: geftatueert,en vaft geftelt mogen worden,dat de geene die oyt of oyt fal of fucceffivelijck fullen werden gebruyckt tot Capiteyn,Admirael,Generael, of oock in beyde de voorfz. Charges, of wel die geene aen de welcke, onder eenen anderen Titul,het opperfte commandement over de Militie te Water of te Lande,fal werden gedefereert, niet fal, of fullen moghen wefen, of blijven Stadthouders van eenighe Provincie of Provincien: En voor fo veel de Provincie van Hollant en Weft-Vrieflant belangt,dat niet alleen die de opperfte commande over de Militie te Water of te Lande toevertrout fal worden; maer oock niemant tot Stadthouder van de felve Provincie gemaeckt fal mogen werden,en dat de voorfz. Chargi e in alle manieren fal zijn en blijven gemorteficeert. En de Heeren Gecommitteerde Raden in de refpective quartieren aenbevolen gelaten,volgens hare Inftructien,de nodige ordre te ftellen en de vereyfte voorfieninghe te doen op de faken by abfentie van haer Ed. Gr. Mo. voorvallende, en waer op prompte difpofitie vereyft wert.

4. Dat tot volkomen vaftigheyt van 'tgeene voorfz. is,en tot fonderlinge geruftheyt van de Edelen en Steden, alle de Heeren jegenwoordig in de ordre van de Ridderfchap befchreven, of in de Vroedtfchappen verkofen, of die noch namaels in de Ridderfchap by folemnelen Eede fullen verklaren de voorfz. poincten heyliglijck en oprechtelijck te fullen mainteneren, oock geenfints te gedooghen dat daer jegens eenighe indracht of infractie gefchiede; veel min oyt of oyt eenige propofitie doen, of doen doeu, die daer jegens in eenigen deele ftrijdig foude mogen wefen: En dat voorts oock den Eedt van de Heeren ter Vergadering van haer Ed. Gr. Mo. comparerende,daer mede in de bondigfte en kragtigfte forma fal werden geamplieert. Dat oock den Raet-Penfionaris in der tijt, infgelijckx by Eede fal werden verplicht, alle de felve poincten fo veel in hem is,te mainteneren, en ftaende te houden, fonder daer jegens oyt of oyt directelijck of indirectelijck eenige propofitie of omvraginge te fullen doen; veel min conclufie formeren.

5. Dat wijders mede tot meerder vaftigheyt van 't voorfz. 3. poinct in de inftructie, fo voor een Capiteyn als voor een Admirael Generael fal werden ingelijft, en de geeligeeree by Eede verplicht; niet alleen daer jegens noyt directelijck eenig verfoeck te fullen doen, veel min toeleg te maken directelijck of indirectelijck: Maer ter contrarie, fulcx buyten vermoeden by anderen gefchiedende, het felve te fullen tegen gaen, en het Stadthoudersfchap, foo hem t' eenigher tijt die digniteyt by eenighe Provincie mochte werden gedefereert, te fullen refuferen, en van de hant te wijfen.

Formulier van den Eedt op de bovenftaende Articulen te doen, by de Heeren van de Ridderfchap en Edelen,mitfgaders by de Vroetfchappen van de Steden,als mede by de Heeren, comparerende ter Vergaderinge van de Heeren Staten van Hollant ende Weft-Vrieflant.

Ick beloove en fweere het bovenftaende Eeuwig Edict, mitfgaders alle de poincten en Articulen daer inne vervat, heyliglijk en oprechtelijk te fullen mainteneren, oock geenfints te fullen gedoogen, dat daer jegens eenige indragt of infractie gefchiede, veel min oyt of oyt eenige propofitie of advijs te fullen doen, of te geven, noch oock te fullen doen doen of te doen geven,die daer tegen in eenigen deele ftrijdig foude mogen wefen.

Soo waerlijck moet my Godt Almachtigh helpen.

Formulier van den Eed voor den Raet-Penſionaris in der tijdt,

ICK beloove en ſweere het bovenſtaende Eeuwig Edict, mitſgaders alle poincten en Articulen daer inne vervat, ſo veel in my is, te ſullen mainteneren en ſtaende houden, ſonder daer jeghens oyt ofte oyt directelijck of indirectelijck eenige propoſitie of omvrage te ſullen doen, veel min concluſie te formeren.

Soo waerlijck moet my Godt Almachtigh helpen.

En ſal het bovenſtaende Edict in forma van Octroy, of eeuwig-duerende Privilegie de Heeren van de Ridderſchap en Edelen, mitſgaders de Burgermeeſteeren en Vroedtſchappen vande Steden, Leden van haer Ed. Gr. Mo. Ordinaris Vergadering toe-geſonden werden, om het ſelve in haer Regiſters te doen regiſtreren, en voorts te beſorgen dat alle de Heeren, die hier namaels in haerlieder Ordre beſchreven, of tot Burgermeeſters verkoſen, en in de Vroetſchappen geaſſumeert ſoude mogen worden, daer op voor haer admiſſie den Eed (volghens 't voorſz. Formulier) komen af te legghen, en voorts haer daer naer preciſelijck te reguleren. Gelijck oock het voorſz. Edict in ghelijcker wijſe aen beyde de Hoven van Juſtitie, mitſgaders aen de Officieren, en Gerechten van de gemelde Steden toe-geſonden ſal werden, met laſt en ordre om haer in 't adminiſtreren van de Juſtitie, daer naer, als de voornaemſte Wet van den Lande, tot voorſtant van de Vrijheyt, mitſgaders tot conſervatie van de Enicheyt, en van de gemeene ruſte, gemaeckt, punctuelijck exactelijck te reguleeren, op den Eed by henluyden in 't aenvaerden van hare reſpective Officien, en Bedieninge gedaen.

Aldus gedaen en gearreſteert ter Vergaderinghe van de Hoogh-gemelte Heeren Staten van Hollant en Weſt-Vrieſlant. In den Hage den 5. Auguſti 1667.

Die van Gelderlant en Zutphen oordeelden by Reſolutie van den 13 deſer/ dat wijl de dreygende conjuncturen van tijden / het noodigh was een Opperhooft tot defenſie van deſen Staet aen te ſtellen / dat men voor eerſt behoorde te procederen tot het aenſtellen van een Capiteyn en Admirael Generael over de Militie van deſen Staet ſoo te Water als te Lande/ waer toe ſy deſigneerden volgens haer voorgaende reſolutien den Heere Prince van Orangen/ aengemerckt de groote ende onvergetelijcke ende ghedane dienſten van de Voor-Ouderen van hoog-gem: Prince/ en 'tſelve met ſijn 18. Jaer mocht aenvang nemen / en van nu af Seſſie mocht nemen in den Raet van Staten / om ten vollen van deſes Lants Regeeringe geimbuëert te mogen werden/ doch alles met vrije toeſtemminge der andere Provincien: Nomineerden Prins Johan Maurits en den Graef van Waldeck tot Veltmarſchalcken / &c. De Provincie van Zeelandt by Reſolutie van den 16. dito / quam hier ſeer na mede over een / en meende dat men op 't verkieſen van een Stadthouder yder Provincie hare Vryheyt/ die haer daer in competeerde/niet en behoorde noch ook konde benemen.

Den * Oorlog ter Zee van Breda de koorts krijgende/ verſchafte door een wonderlijck gheval de leſte Acte van beyderſijts bederf/ door 't vernielen van

wederſijts

* De ſpeculatíve hebben geobſerveert/ dat doe Hollant met Cromwel oorlogde/ de Beurs van Amſterdam by 't Toorentje een groote krack kreegh/ als wilde 't Fondament wegh ſincken: Ende in den Oorlog die Hollant nu metten Koning gehad heeft/ is de geheele Beurs/en 't meeſte der Stad Londen met haer grootſte Spyckers/ van den Koophandel verbrant en geruineert.

weversijts Branders/ voor de Revier de Teems; Als wilde de Almachtige seggen/ Dit tuyg en sijn u beyde Volckeren niet meer nut, ick zegen u met Vrede, bedert malkander niet meer, keer na Huys, en siet nae my, die u vernielende Wapenen dus vruchteloos in u oogen ten beyden sijden laet consumeren: Den Lut. Admir. Jan Cornelisz. van Meppelen schrijft daer van aen den Staet aldus:

WY sijn met onse byhebbende Schepen den 2. deser onder het Commando van den Ed. Heer Lt. Adm. van Nes de* Revier op-ghezeylt, om te sien of wy daer wat goets konden uyt-rechten, alsoo wy hadden verstaen datter beneden Gravisande 5. Konings Fregatten lagen, de grootste voerende 54. st. met de Blauwe Vlagh van vooren, by haer hebbende 16. a 18. Branders, met veel kleyn Vaertuygh, alwaer wy teghen de Middag sijn gekomen: En also ick met mijn Schepen de voortocht had, is geresolveert, dapperlijck daer in te vallen, sijnde Capt. Naelhout met 8. Branders voor uyt gecommandeert, die couragieuselijck sijn kours daer na toe-setten: Ick heb hem met mijn 5. Schepen kort gevolgt, en daer na den Ed. Hr. Lt. Adm. van Nes: Den Vyant siende dat het haer gelden soude, maeckten haer Zeylen wel los, maer wachten ons evenwel in, tot der tijt dat wy by haer Branders quamen, die voor aen 't rack van de Hoop ten Ancker lagen, en so benaut wierden, dat eenige van haer uyt desperatie de Touwen af-kapte, en liepen na des Konings Fregatten, die 't oock aenstonts op 't loopen stelden, daer Cap. Naelhout met onse Branders furieus op aen viel, tot dat zy onder d' Enghelse Branders sijn gekomen, die haer so dicht rondsom des Konings Fregatten onthielden, dat zy daer niet by konden komen, so dat zy genootsaeckt waren d'Engelse Branders te aborderen: Daer op wiert het stil, so dat d'Enghelse met haer kleyn Vaertuygh oock onse Branders het Vier so na aen de Voeten brachten, datter waren die haer Branders mosten verlaten, en den Brant daer in steken; oock so isser door het heftig schieten 1. a 2. in den Brandt geschoten door de Engelse: Niettemin so dra als 'er een koelte quam, sijn zy alle aen het loopen getogen, en wy joegen haer tot onder de Sterkte van Gravesende, dat oock dapper op ons schoot, en wy namen hare plaess in, en daer zy ten Ancker hadden ghelegen, hebben wy 't tegen den avont met onse macht geset, doch wy hadden 11. Branders verlooren, so dat wy'er maer een over hielden: Daer en tegens verloor den Vyant 7 van haer Branders. Den 3. dito sijnde Woensdagh bleven wy leggen, en sagen dat zy niet anders deden als ons naderen, daer op wy na de Middag een weynig sijn af-ghesackt, maer in 't af-gaen is onsen eenigen Brander aen de gront geraeckt, en bleef vast sitten, soo dat wy hem self deden in den brant steken, also wy door het stil weder hem niet konden salveren, en het getij ons hart van hem af-dreef: Teghen den avont waren d'Enghelse met haer Branders ons vry na by gekomen, daer op wy dapper en couragieuselijck schooten, ghelijck zy oock deden, tot dat wy anckerden, en zy van ons zeylden, tot Donderdagh smorghens, doen sijn wy onder het goet beleyt van den Hr. Adm. Aert van Nes 't zeyl gegaen, en quamen met dat gety so verre buyten de Revier, dat wy buyten perijckel waren van aen de gront te raken; doch d'Engelse volgden ons alle na, op hoope dat'er yemant van de onse aen de gront souden raken, die dan meenden te verbranden, doch tegen den avont sijn zy wederom confuselijck door den onse op de vlucht ghedreven, want sy ons noyt dorsten stant houden, maer altijt liepen. Den 5. 's morghens hadden wy een styve koelte uyt den O. N. Oosten, doen zagen wy 21. Seylen voor de Windt en Ty op ons af komen, die wy vermoeden alle Enghelze te sijn, die uyt Harwits waren ghezeylt,

* Verstaet de Temse.

ghelijck het oock so was: Bestonden in 5. Fregatten, 14. Branders, en 2. Galjots, die dapperlijck op ons af-quamen, daer op den Ed. Hr. Lt. Adm. Aert van Nes Krijghsraet hielt. en wy resolveerden aenstonts te anckeren, en niet te wijcken, maer kloeckmoedig af te wachten en te sien wat den Vyant konde doen: Niettemin met groot perijckel om eenige Schepen van 's Lants Vloot te verliesen, maer als zy dicht by ons quamen sijn zy eerst op Cap. Naelhout aengekomen, die haer niet besweek, meenende hem te verbranden, also hy de voorste voor uyt was, die sijn Ancker in alle spoet op-lichte, doe zy hem meenden te aborderen, ghelijck sy oock deden, hy kreeg 'er twee aen sijn Schip, die hy kloeckmoedig afweerde, en ontsprongh dien dans, tot groote verwonderingh van alle Menschen, daer na kreeg den Schout by Nacht van Zeelant mede een Brander aen sijn Boort, doch is door mannelijcke dapperheydt oock af-gheweert: Noch hebben onse Schepen een Engelse Brander in de brant gheschooten; De rest siende dat haer desseyn vruchteloos was af-geloopen, hebben zy haer coususelijck en verbaesdelijck gelalveert, uyt-gesondert noch een die van onse Galjots vervolgt wiert, en genootsaeckt zijn Brander selfs in brant te steken. Nu Saterdag ~~en~~ Sondagh sijn wy met laveren tot in 's Konings Diep gekomen, siende dan geen nut of profijt meer te konnen doen, sonder eenige schade als alleen den Schout by Nacht van Zeelant, die een weynig aen de gront geraekt, en vry beschadigt is, so dat na Zeelant sal moeten om sich te verstellen: Wy sullen vorder de Revier soo nau besloten houden, datter niemant uyt noch in kan komen, tot der tijt toe dat wy andere ordre krijghen van de Ed. Hog. Mog: Heeren Staten Generael. Actum den 9. Augusti, in 's Lants Schip West-Vrieslandt, leggende voor de Revier van Londen: Was onderteekent, *J. C. van MEPPEL.*

't Gebeurden op die tijt oock dat een Vloot Oostendenaers na Londen willende, voor de Revier op-gevat, door Staten Schepen, alleen Cap. Andries Maentack, daer in den Keyserl. Envoy Isola was, met 2. Vlanders, daer in zijn Bagagie en Paerden waeren, wierden vrij ghegeven: Twee andere, Cap. Pieter de Roosfaes en Slambroeck dese Koopvaerders tot het Noorlant geconvoyeert hebbende, wiert Slambroek voor Duynkercken door een Frans Capertje verovert, Cap. Faes op 'tgeschiet aen-komende, hernam 'tscheepje van Slambroeck weder om, en sont die met twee hernomen Coopvaerdyers weder te Oostende op: Diergelijcke actien gebeurden meer.

Den Coning van Poolen hoorden dese tijdt vremde gheruchten, als of de Suite van zijn Gesant Radsieuzky sich tot de Mahometaense Religie neyg-den: Van dit was so seker niet, als wel dat ‡ Radsieuzky schreef: Hoe dat hy tot Adrianopoli by den Grooten Heer Audientie hadde gehad: Die hem beval niet te vertrecken, voor dat hy bescheyt had ontfangen, of de Treves die Poolen met Moscovien had gemaeckt, was gebroken of niet, dewijl die hem geheel suspect was: En ingevalle van geen rupture tusschen haer, hy gesterckt met te Tartaren en Cosacken, die hy nu hadde tot sijn Onderdanen, op d' aenstaende Lente Poolen selfs den Oorlogh soude aen doen, &c. Dit verbaesde Warzau, terwijl de Geestelijcke hun appetijt maeckten

‡ Men segt dat desen Poolse Gesandt Radzieusky, daer na in de Gevanghenisse der Turcken seer miserabel sijnde gestorven, men sijn Suite so Fœmenine als Masculine heeft gedwongen de Turckse Religie te moeten aen-nemen.

maeckten mette Begrabenisse der Coninginne niet wijt van Crakauw : (De Ongeloovige speelen dus voor alle Christen Hoven hun spel). De Evangelise binnen Thoorn in Pruyssen nu over de 121. Jaeren St. Jacobs Kerck van de Nonnen in de Nieustadt in besit gehad hebbende/ wierdede selve de Roomse haer af-genomen / 't welck alsoo veele Huysen ende Landen daer van dependeerden/ de Protestanten dapper ontroerden/ niet alleen om dese Kerck/ maer om 't gevolg/ 't welck was/ den inbreuck van hare oude Previlegien/ daer soo weynigh Potentaten jegenwoordigh op siende/ spelen/ Je veus : Men duchte oock van eenen nieuwen Starost aldaer te stellen : En dat alsoo selfs Pruyssen inbreuck in haer Recht soude lijden : Dese Nonnen hadden voortijts een Kerck en Klooster buyten Stadts Muyren van Thoorn aen de Wijsel gehad/ dan nu door de Sweden geruineert / eyschten St. Jacobs Kerck daer voor ; De Magistraet dit willende beslissen/ boden tot accommodement 150000 R. Maer een Roomsche Starost (ghelijck in Poolen veele bittere Papisten zijn) rockende de Nonnen op / om dat een van de zijne daer al te wel kende / en beloofde haer die Kerck ; Dese Vent sondt 200. Holloten/ dat zijn geschooren Slaven of 't Canaillie van Poolse Jongens / met een Konings Guarnisoen by de Magistract/ eysten die de Sleutelen van St. Jacobs Kerck af/ 't gunt men dit Rappaillie gaf ; Maer wat volcht'er ? Op dit ghewelt viel een der Tooren-Klocken/ en barste; En als den Roomse Priester de eerste mael soude Mis doen/ storten hy in onmacht van den Altaer / ofte van overval neer/ en daer was alle Nachten aen de Kerck-deur en de Protestantse en Papen-huysen soo veel gespoockt/ dat elck oordeelde/ dese saeck wel elders op de Roomse soude werden gerevengeert. De Wijsel stroomde doe by Freyburg 117. Huysen af/ wegh spoelende machtigh veel Kooren en anders / oock sach men een Koets met 6. Paerden in de Reviere verdroncken/ af-drijven. Veele wilden doe den Coning van Poolen aen de Weduwe Keyserinne Huwlijcken ; Maer gem: Weduwe verklaerde/ haer leven lang in dien staet als sy was/ te willen blijven ; Behalvens dattet oock onwijslijck soude sijn als men yets om de Weerelt dede, van een Keyserin tot Koninginne te dalen ; Selfs een Burghermeester in Duytslandt wort ongaern een Schepen. Aen het Keyzerlijcke Hoff tot Weenen/ aen den Keyzer sonden de Tartaren een Chiaus of Bode/ dese quam zijn Majest. een kostelijck Paert op-offeren / waer van den Sadel en al 't Gewaet van goude waren geborduyrt : Dese Gesant sprack met open keele : Dat hy den Keyser in zijn Huwlijck geluck wenschte/ en soo hem eenige Vyant quam bespringen/ hy met 25000. man (verstaet Barbaren en Rovers) terstont soude opsitten tot desselfs hulpe : Men gaf dese Gesant 20 gl. tot dagelijcx onderhout/ ende om hem haest te losen/ kocht men ettelijcke stucken Laeckens/ op de Bon Voyagie om nae Huys hoe eer hoe liever te vereeren. In 't leste van Julius overleed na lange kranckheyt te Berlijn de Keurvorstinne van Brandenburg; Waer over den Rou in diverse Hoven aen-genomen/ en Ceremoniale Doleantien wegens diverse Potentaten te Berlijn door besendingen af geleyt wierden; Gelijck door den Envoy van de Staten Sr. van Duyn/ oock den Grave van Mansvelt/ die van Courlant/ de Prins en Princessen van Orangen/ de Vorsten van Nassauwen/ ende andere meer.

Vranckrijck nu niet meer als een helderen dageraet beoogende/ terwijl zijn Leger dat gheliefde Nederlandt in trock/ had onderwijl tot faciliteyt van den Koophandel (soo eenighe seggen) aen de Srs. Faesch Richiner & Sociæ Octroy verleent tot Marseillie om een minder Tol op de Levantse Waren te ontfanghen/ als voor desen. Den treffelijcken Helt den Marschalck de Gramont/ door een Duël uyt de gunst des Koninghs gheworpen / hasardeerden sich in andre belliceuse Actien te gevaerlijck: Den Koning hem de reden af-vragende/ meende/ wijl hy in geen hooge bedieninge de Kroon in eenighe brave Acte zijn Bloet konde op-offeren/ hy dan sulckx op een kleender talent soude doen: Den Coning antwoorde: Je vou rendue vostre Fils, & souhaitté qu'il commandé le Corps d'Armé que vous mettrez de pied, du coste de Fontarabie, mais je ne veux point qu'il vienne a Paris, ny ou lieux aux sera le Cour, &c Den Aenslach van Vranckrijck echter misluckte/ want du Quesne met Colbert du Teron en 10. Schepen vol Volck een desseyn op Fontarabia hebbende/ daer men meende van sommige Inwoonders verseeckert te zijn/ sach den Zee-Capiteyn d'Estival wel dat hy verklickt was/ en keerden tydelijck te ruch/ om geen weersmaeck te gevoelen als die te Gigery. Des niet te min gingen de Franse Wapenen in Nederlant/ daer toch weynig tegenstant was/ heftig voort: Doornick een populeuse Stadt/ kreghen sy op 't eerste van Julij/ met goede woorden/ wijl daer weynig Besettinge in was/ gemackelijck: Dit lockt Vranckrijck naer andere Walse Steden/niet anders pogende/als die goede ouuriers onder hare Kroon te decken: En noyt had hy schoonder occasie als nu: Castel Rodrigo lach aen 't Podegra/ de Landen waren arm/ en uyt-gheput/ ja soo/ dat de getrouste aen Spangen/hun verval/en de onvermogentheyt van haren Beschermer siende/ veele ten Hemel hare Gebeden stuerden om een beter Regeeringe. Doornick dus verovert/ en 't Franse Legher reeds op 60000. man geschat/ versuymde niet haer goede Fortuyn te verbolgen: En ruckt voor het soo wel gefortificeerde Douay/ op den 20. passato; Den Koningh van Vranckrijck hier selfs tegenwoordig/ dwong die groote Stadt den 5. Julij/ en daegs daer aen 't Casteel sich de Franse over te geven; Voorwaer 't was jammer 250. slechte Soldaten als Guarnisoen uyt soo een capitale Stadt te sien uyt-trecken; De Burgers kochten de Klocken af voor 10000. Patacons; Dan en konden niet obtineren om vrij te zijn voor inlegeringhe der Soldaten/ ofte dat het Kooren tot sulcken prijse als het in 't Beleg was verkocht geweest/ voortaen soude mogen ghelevert worden/ felfs nam men hun alle de Wapenen af; Onaenghesien dat den 23. Julij daer aen de Koningh en Coninginne binnen Douay quamen/ wordende verwellekomt door zeven Dochtertjes te Paerde sittende/ yder met een Laurier in de handt/ diese den Coningh vereerden; Wat verder bejegende een Wagen/ daer op de 3. Deelen der Weerelt waren/ die haer onder Vranckrijck stelden/ in 't midden sat een kleyne Jonghen/ op een Dolphijn/ die ter eeren van den Koning een geestige Air song; Noch verder was een Schip/ dat sich beweeghde/ door een wonderlijcke inventie/ alwaer oock de Godvrucht en Liefde haer vertoonden: Van hier quamen hare Majesteyten den 26 Julij binnen Doornijk/werdende des Stadts Sleutelen in een Silvere Becken tegen gebracht: Oratien/ Vreughde-vuyren/ en Rijmerijen

merijen en ontbrack in beyde dese Steden niet / oock 't besoeck der Kloosters/ speciael van de Patres: Togen alsoo weder na Orchiers: 't Spaens Leger onder den Grave van Marcin weeck daer op na Gent/en huysden immers so qualijck als de Franssen: Hy Graef van Marcin aen de derdendaegse Koorts begaf sich na Brussel/ denckende na sijn Vaderlandt 't Lant van Luyck: De Spaensse brachten noch eenig Volck binnen Rijssel/ maer dit en stuyte niet al dat jammerlijck vluchten der Walen en Vlamingen uyt de Walsse Quartieren/ naer Yperen/ Brugge/ Oostende/ en Gent: Alle Steden die men konde met Water omsetten: En dese vluchtende Arme Lien meenden/ datte Fransse als Duyvels uyt de Hel met Vier komende / alsoo door 't Water weg geblust konden werden: Maer men sach in der daet wel haest anders: Want de Franssen in der daet vol vuyr / trocken op Cortrijck / 'twelck mits den droogen Na-Somer/ te kort schietende in defensie/ sich door eenige attacqnes naer 2. daghen omsets den 16. July over gaf/ en trocken tot verwonderinghe van veele daer uyt 353. man na Gent: 't Casteel hielt sich tot den 19. July/ waer over de Franssen die van Courtrijck in een Geldtboete strafte: De Spaense dit hoorende/ confisqueerden al de Goederen van die van Doornijck / &c. en andere lichtvaerdige: Op die tijt was 't Spaens Guarnisoen van Arie uyt/ en ontmoete ettelijcke Monsrs./ als Duc d'Anguin/d'Armignac/Bouillion/ &c. dese quamen van Compeigne weder na 't Leger: La Roche haer Spion/ voor af rijdende/ loste sijn Pistool/ siende onraet / dies retireren eenige / doch te laet/ want la Roche/ Capiteyn van Condees Garde/ Villareau / de Prins d' Espernon en veele brave Cavaliers wierden gevanghen / ende naer Brussel gevoert. Den 30. July quam den Marschalck d'Aumont met 7000. man voor Oudenaerde/ dat hy sanderendaegs half met storm Meester wiert/want daer waren geen 700. Besettelinghen in: Den Koningh quam selfs te Aeth/ maer onthielt sich meest in d' Abdije van Affligem / en door eenighe Benden Ruyters stelden geheel Brussel in allarm/ dien dagh kregen de Fransse Aelst/ een Pas/ maer een slecht en verbrant ongesterckt Stedeken / de Mueren van Hay begroeyt/ de Huysen en Tooren sommighe van Hout / en de Burgers en Straten seer armelijck: De Franssen na Dendermonde komende / vluchte selfs uyt dat en 't Lant van Waes elck na Antwerpen/Gent/'t Sas/en Hulst: Zy komen aen de Schelde / daerse 3. Bruggen / als te Melle 3. mijltjes van Gent/ te Apples en een te Lokeren/ overlegghen / en stroopen tot onder en in 't gebiet van de Geun: Provintien/ by Hulst/ en diversche Forten/ waer over de Gouverneurs van die Plaetzen na den Hage om ordre schreven/ en gelast geen gewelt in haer gebiet/of onder haer Canon te dulden: De Spaensse hadden neffens den Baron van Berlo/den Hr. van Lovignij/den Baron van Silly/Overmeer en den ervaren Cap. Altuna/2000. voet en 600. Ruyter-knechten binnen Dendermonde/ en met den dag aenbrack / bonsden na den Conijneberg by Audegem met grof geschut den 3. Augusti lustig onder de Franssen: Dit was het vuyr/ en men dede om hun niet te laten nestelen/ oock de schoone Abdije van Swijwijck in brant steken/ noch soo onlangs gebout/ en vol kostelijckheyt/ oock den Houtborgt / en alle de Huysen buyten de Brusselse Poort: De Franssen verbranden de Kercke van Wies: De Jonghmanschap van

Dermonde vielen uyt op de steenen Weg by de Houtborgt/ en velden met haer Fusiquen veele Francoisen/ gelijck Don Jan Aivenado twee van hun Paerden schoot: Het tweede Element was 't water / door 't openen der Sluysen/ sagh men de Franssen (noch niet wel hebbende leeren swemmen) in 't water drijven: Het derde Element waren de Boeren/die de over gekomen Franssen met alle gereetschappen doot smeten: De Franssen selfs seggen haer Ruyter-Benden door 400. Spaensse Cavaliers onder Louvigny in route ghebracht/ vluchte/ en wel 4000. Francoisen verdroncken en aen de Schelde haer Graf gevonden hebben: Hier brack haer begonnen Trencheen/in haer omcingeling tot 't beleg: Ginder wierde afgebonst en dreef haer gheslagen Brugh over de * Schelde: Een Capucijn twee dagen in 't Frans Leger gevangen geweest/ seyde de Kerck tot Zele verbrant was / en den Koning selfs in Persoon hadde aen-gesprooken/die met 4. Pages tot na onder de Palissaden van Dermonde was geweest: De Brug nu af-gebroken/waren noch wel 2000. Franssen op genade der Boeren in 't Lant van Waes/die daer Kermis mede hielden: Het Franse Leger onder d'Aumont dus den 1. Augusti gekomen/ vertrock den 5. dito weder na Greenberge door 't Lant van Aelst nae Oudenaerde: En smeten de Mueren van Aelst ter neer / stekende veel Huysen en Smout-meulens op Apples en Oudegem in brant: Ten selve tijde quamen 600. Fransse Ruyters onder den Gebieder van Philippeville in Walslant op den Boer: Hier teghens trocken de Spaensse met 800. Ruyters onder den Prins de Ligne/ Duc de Holsteyn / Prins de Solme / de Marquis de Robair en Conflan te Velde/ en door de Ligne vuyr ghelast te geven/ queten de Francoisen hun wel/ maer door de Spaense achterhoede aen-getast/ overvielen en sloegen de Franssen/soo dat weynig salveerden/ en veel buyt achterlieten/ onder de Gevangens was den Marquis de Vaubrun/ Gebieder van Philippeville selfs/ de Soon van den Marschalck de Schomberg/ en de Graef van Grand Prè/ de Marquis de Coziliter/ Pabay/ Montal/ Remeilly/ la Tornel/ de Sour/ Fameuville/ en andere Grooten/ nessens 190. Soldaten: De Fransse dooden waren den Marquis van Bossé/ de la Haye/ Famegny en andere van qualiteyt: De Spaense verlooren hier Fonceca/ Herineck van de Duytse ordre/en 30. Soldaten/de Gevangens en Gequetsten zijn binnen Brussel ghebrocht/ doch van daer weder vervoert: De Spaensse uyt Camerijck trocken doe Vranckrijck mede in/also 't Stedeken Ribemont Contributie weygerden/ namen dat in/ en geplondert hebbende/ keerden met den buyt weer in hun Guarnisoen. Maer hoewel dit voorval eenigsins de Spaense toe-lachte / soo en belette het de Coningh van Vranckrijck niet den 8. Augusti voor Rijssel te vallen / latende den Marquis d'Humieres gebieder over Charleroy / Mariebourgh / Philippeville en andere plaetsen tusschen de Sambre en de Mase / Compte de Duras over Doornijck/ Oudenaerde/ Aeth/ &c. en Monsr. Guadagne met 3000. man in Douay / en over alle plaetsen tusschen de Leye en de Schelde: Terwijle nu Rijssel met 17000. vast omcingelt / en den Coningh selfs in 't Dorp Loos quartier nam/ doch somtijts veranderde / om dat die van binnen lustig canonneerd en/

* Dese mochten met Cæsar aen de Schelde niet seggen: *Je sui venu, j'ay veu, & j'ay vaincu,*

canonneerden: Doe dede men te Perone en in Normandije verbrande een Boek/ Le Bouclier d'Estat, vervatende/ d'Onwettighe Pretensen die Vranckrijck maeckte op de Spaense Nederlanden, &c. gemaeckt (soo men voor gaf) door des Keyzers Afgesant Isola/ nu in Engelant zijnde/ die daer te wege had gebragt/ dat over de 800 Engelse Soldaten van Dovres na Oostende tot hulp van Vlaenderen reeds waren af gescheept/ ghelijck oock verby Lillo na Antwerpen Schepen met vremde Soldaten waren gepasseert. Te Parijs quamen doe eenige van de Switserse Cantons ventileren/ om Franse Compte in protectie te nemen. Rijssel sich in diverse Attacques/ maer allermeest op St. Louis dag wel gedefendeert hebbende/ most echter den 27. Augusti accorderen: Den Marquis de Richebourg Broeder van den Prins d'Espenoi/ en een Engels Capiteyn uyt komende om te spreken/ versochten 4. daghen/ om indien den Graef Marcin haer binnen die tijt niet ontsette/ als dan de stadt over te geven: Den Coning antwoorde/ Over hun Voorstel seer verwondert te zijn, dewijl hy hun alle datelycke Prisonniers de guerre konde maken. Sijn Majesteyt wist oock van de tweedragt binnen/ haere noot door 't buyten van de Toorn/ en datte vigilantie van den Gouverneur de Graef van Brouay/ Colonel Massiet/ zijn Broeder en andere tegens sijne macht aen de Rijsselse Wallen te swack was/ en oock geen hoope tot ontset: Ten hielp oock niet dat men seyde/ den Coning van Vranckrijck is in den storm gequetst/ en na Parijs toe/ ghelijck men haer na hoorde/ de Burgers waren te mat van 17. dagen weerens/ en een Bres van 70. voeten wijt in hare Wal om te stormen/ oock op 4. Plaetsen brant in de Stadt/ en voor de Fransen schoon aenkomende/ open: De Graef van Marcin en Prins de Ligne tot ontset komende/ wierden op twee Plaetsen geslagen/ sulckx dat de Spaense van Brug en Gent gekomen/ blijde waren weder in haer Nest te keeren: De Rijsselaers waren met 120. stucken/ van 3. Bateryen beschooten geweest/ en wel 2000. schooten had men op haer ghedaen/ en zy in diversche voorvallen veele voorname Francoisen hadden gematst: Zy bleven by haer Privilegien/ maer de Burghers zijn ontwapent: Den Marquis de Bellefonds wierde daer Gouverneur gemaeckt/ na dat 't Spaens Guarnisoen van 500. Spanjaerden en Italianen/ 500. Walen/ en 800. Ruyters/ met vlieghende Vaendes/ volle Geweer/ 3. Canons en twee Mortieren daer uyt na Yperen trock: Den Graef van Brouay gewesen Gouverneur in Rijssel/ en den Marquis de Traisignes Gebieder van Doornijck/ quamen den 4. Sept. binnen Brussel/ daer Castel Rodrigo haer (als sich gedefendeert hebbende/) wel onthaelde.

De Jesuyten deden in dese dagen groote Monnicken arbeyt/ meenende Portugael met Spangien te bevredigen/ en dus wiert yemant van de hare beantwoort dat zy Patres oock behoorden Pais met St. Augustijn en Jansenijs te maken/ dat was t'harent thuys/ en sulckx most voorgaen/ daer na dat buyten haer was. De Hamburgers gheloofden doe vastelijck dat Sweden sich metd en Keyzer teghens de Vyanden van 't Huys van Oostenrijck (op sekere Conditien) had verbonden: 't Welck selfs de Turcken onsmaeckelijck voor quam/ die voor lang staet ghemaeckt hebbende om Candia met haer 50000. man te voet en 12000. Gustadiers te overmeesteren/ sich by der Aerde te

swack vindende/gebeden aen Mahomet ordonneerden/en duysenden van Beevaerden na Mecha te doen/ om 't Graf van dien gewaenden Profeet te besoecken/ met giftige Offerhanden: De Zarazijnen deden den 7. Aug. aen 't Contrescharp Panigra een Mijn springen/ en raeckten so in de Gracht: Ruckende onder 't faveur van diversche sacken aerde en Palisaden uyt / loogeerende tot aen des Stadts Mueren en aen 't Bolwerck van Mocenigo: Sy de Bres bequaem siende/ stormen: En dat met sulcken furie / sulcks sy in plaets van der Christenen Vendels haer Flitsen en Boogen planten/ maer door een Overlooper een Mijn ontdeckt/ raeckten achterwaerts/en spilden wedersijts in 10. dagen wel 60. Ovens/ waer in de Turcken verre achter legghende/ onaengesien al de Tacke-bossen die sy aen-brachten/ dat by de gewiste werden gherekent in dit stormen over de 4000. Turcken/ en maer 300. Christenen sijn gesneuvelt: De Venetianen merckten oock wel dat de Zarazijnen de konst met kracht knoopende / voor de Christenen Arbeyders dagelijckx voor wint veele stinck-potten lieten uyt-blasen: Ja datse met Pijlen uyt hare Quartieren in 't hondert onder de Christenen aengehechte brieven over schoten/ verbatende/ Dat alle Christenen die over komen, en haer dienen wilden, gerecompenseert souden worden, &c. Want sy sagen dat selfs de Vrouwen aen-gemoedigt/ alle soorten van Wapenen tot defensie aen brachten / en sulcks onder Colonel de la Mote/ die sy daer toe hadden verkooren/ maer korts daer nae onder de Mueren doodt vont/ geschooten door een grof Canon/ en oock een Frans Ingenieur/omhangen met 't kleet van een Capucijn/ die met 't bloote swaert in d'een/ en 't Crucifix in d' anderhant/ doot lag: Werdende beklaegt/ om dat hy de krancke en mede de ten strijde gaende altoos dapper hadde getroost en aen gemoedight.

Het Duytse Rijck onder veele rusien onder sich selfs/ sach een jonge Prins van den Keyser te Weenen gebooren/ die men op St. Michael door de respective Bisschoppen van Weenen/ Neustadt en Tirnau liet doopen / Wençelaus, Leopoldus, Iosephus, Michael en Eluarus: De Peter was de Spaense Coning/ den Keyser en Keyserin/ oock Duc de Loraine waren na getuyge: Maer dit Prinsje storf korts/ hoewel men veel nieu gelt/ roode en witte Wijn ten besten hadde gegeven. Den 18. Sept. quam den Koningh en Koningin van Denemarcken te Geluckstat/ en de Kursaxise Prins/ twee Deense Princessen/ den Hertoge van Holsteyn die men vertrouwde met een der Deense Princessen soude trouwen: Eenighe quamen onbekent t'Altena aen d'Elve/ en oock eenige binnen Hamburg/ wiens stadts Gecommitteerden met Presenten en request af gewesen/ aen die van Lubeck indachtigh behoorde te doen worden hoe noodeloos het groot krackeelen van binnen/om een buyte gelegen Hoefjen/&c. is. Gluckstat echter leefde van al 't gewoel / want behalven de Prins van Cursaxen/ die daer met een gevolg van by de 100. Persoonen was / quamen oock de Ambassadeurs Trelon van Vranckrijck/ en Amerongen wegens de Staten Generael/ de Coninckl: Deense Majesteyt begroeten: Als mede de Vorsten van Lunenburgh/ en vereerden den Koningh aen de Gemalinne van den Bisschop van Osnabrugge een kostelijcken Ringh / op grooter waerdije gheschat: Dit Royale geselschap bleef daer tot in de volgende Maent.

SEPTEMBER 1667.

Als nu Godt Almachtigh den Vrede met Engelant/ ten vreugde van by na geheel Europa/ had ten effecte laten komen / sag men by naer over al de volgende vreugde Tekenen/ zijnde het compendieus verhael daer af aldus:

Op den 7. September is in de Vereenigde Provinçien over den grooten en gewenste Vrede te Breda 's Morgens Godt ghedanckt, om, *Dat Godt de Heere soo ghenadelijck dien wreeden en bloedigen Oorlogh hadde verbannen, en beyde Natien hersteldt in onderlinghe Vrede, en Eendracht* : En vervolgens gebeden, *Dat gemelte Vrede mochte ghedijen ten besten van beyde, ende Godes Kercke, &c.* 's Middaghs heeft men, gelijck tot Haerlem de Publicatie meest eenderley gedaen, te weten, op een overdeckt Theatrum, van Tapyten, en gevlochten Festoenen, met het geluyd van Trompetten, lossinge van 't Canon op de Wallen, &c. De Publicatie was van desen inhout:

MEn laet een yegelijck mits dezen weten, dat tot Lof en Eere van Godt de Heere Almachtig, welstant ende vorderinge van 't gemeene best van dese Vereenigde Nederlanden in 't generael, ende van de goede Ingesetenen van dien in 't bysonder, den 31. Iulij deses loopende Iaers 1667. binnen de Stad Breda gemaeckt en geslooten is een goede, vaste getrouwe, en onverbrekelijcke Vrede, tusschen den hoogst-gem: Koningh van Groot Brittangien ter eenre, en de hoogst-gem: Heeren Staten Generael ter andere zijde, daer op wedersijts Ratificatien in behoorlijcke forme den 24. deses loopende Maents Augusti binnen Breda voorn: zijn uyt-gewisselt: Ende dat soo ter Zee, versse Wateren, als te Lande, in alle de Landen, Lantschappen en Steden onder wedersijts ressort, sonder onderscheyt van Plaetsen, gelegen, mitsgaders tusschen haere Volckeren ende Ingesetenen, van wat staet of conditie die oock zouden mogen wesen, sulcx dat alle Actien van hostiliteyt en Vyantschap moeten cesseren en op-houden na expiratie van de respective termijnen, hier onder geexpresseert, te weten; Na den 5. September in 't Canael en de Noort-Zee; Na den 5. October van de mont van 't voorsz. Canael af tot aen de Caep van St. Vinçent; Na den 2. November aen geene sijde van de voorsz. Caep en aen dese zijde van de Linie Æquinoctiael of den Æquateur, soo in den Oceaen en in de Middellantse Zee, als elders, alle deses loopenden Jaers 1667. nieuwen stijl; En eyntelijck na den 24. April des toekomenden Iaers 1668. aen geene zijde van de voorsz. Linie door de geheele Weerelt, sonder eenige exceptie of andere distinctie van tijt of plaetse. Derhalven last en beveelt men dienvolgene expressselijck mits desen allen ende een yegelijck, soo Onderdanen en Ingesetenen van de respective Vereenichde Nederl. Provintien. als die geene die onder haer Ho: Mo: onderdanigheyt en gehoorsaemheyt zijn geseten, den voorsz. Vrede in conformité van den voorsz. Tractate onverbrekelijck te onderhouden, sonder daer tegens yets te doen, op pœne van gestraft te werden als Perturbateurs van de gemeene ruste, sonder eenige genade, faveur, verdrach, ofte dissimulatie. Aldus gearresteert en beslooten ter Vergaderinge van de hoog-gem: Heeren Staten Generael, in den Hage, op den 25. Augusti 1667. Was geparapheert, Jacob van Coeverden. *Onder stont,* Ter Ordonnantie van de selve. *Getekent,* N. Ruysch. *Sijnde op 't spatium gedruckt het Cachet van haer Ho: Mo: op een rooden Ouwel, overdeckt met een Papieren Ruyte.*

Door

Door ſpeciael aenſchrijvens hebben de H. Staten van Hollant ende Weſt-Vrieſlant met dien Danck-dagh den Maentelijcken Bede-dagh, zederdt deſen Oorlogh met den Coninck van Engelant op geſtelt, mede doen ceſſeren: 's Avonts is al omme heerlijck gevuyrt, geluyd, gemuſiceert, geblaſen, &c. op eenige plaetſen ſag men 't volgende:

Te Haerlem op 't ruyme Marckt-velt was tuſſchen 70. Pick-tonnen een Piramyde op-gerecht, daer aen ſag men gehecht de loutere verſleeten Waepenen van Mars, en de geſcheurde Trommel en Vendels: Den weergadeloofen Baefs Kerck-Tooren, ſtondt tot den uchtend lumierende, van den hoogen Haen, 't Kruys, den Appel, de ſtijlen, drie ommegangen, &c. tot beneden toe. Op 't Spaer aen de Graveſteyne Brug ſag men aen twee Schuyten admirable Actien, en de Arteficieurs daer langh over 't vuyr gedomineert hebbende, ridderden in 't geſicht van meenigte Menſchen uyt hunne Schuyt in 't Spaeren. Elders ſag men een Schip aenſteken: Ginder een Papiere Mars: Selfde Wevers victoryden met hun out tuyg, verrot door den Oorlogh, om nieu te koopen en te gebruycken in d' aenſtaende tijdt van Vrede.

t'Amſterdam waren voor den Lt. Admir. de Ruyter, Tromp, en andere groote ſtellagen met Pick-tonnen opgerecht, daer tot verkoelingh van die hitte, en antepatie van 't voorige bloet-ſtorten, de gantſe Nacht Wijn geſchaft, voor 't Canon Muſyck, en de Flambeaux en Pick-tonnen voor de Branders ageerden: Onder dat getal was William Davidſon ten reſpecte van den Coninck van Groot Brittangen, een der voornaemſte, latende Roode en Witte Wijn loopen. d'Heer Pieterſz. Opperkamer-dienaer van den Coninck van Denemarcken dede voor 't Heere Logement oock een fray Vuyr-werck aen ſteken, 't gunt by de 4. uren duerde, tracterende onder ſchoon Muſyck tot den Dageraet, ſeer veele Heeren en Dames; Alles liep wel af, hoewel een zeyl en ſtellage voor zeker Glas aen d'Oude Kerck in brant raeckte, dan wiert terſtont geblutſt.

In 's Gravenhage als 't Hof van Hollandt, was op den Vyver-bergh op-gerecht een Statue in Geel Satijn, met een roode Armoſine Rock aen, repreſenterende de Hollantſche Vrijheyt: Houdende een Lançie, en Hoedt daer op: Sittende in een Thuyn: Daer nevens ſtont de Generaliteyts Leeuw, houdende 7. Pijlen: In de Vijver was op vlotten een Kaſteel op gerecht, alle 'twelck aen geſteken, onder donderent Canon, en Klocken den heelen Haeg vervulden: De Vuyr-werck voor de Heeren Engelſe, Franſe, Deens en Kurbrandenburgſe Miniſters, en dat voor den Hertoghe van Lunenburgh, ſpeelden alle ſeer wel, ſtortende ſoo overvloedighen Wijn, dat de Gemeente die met volle Emmers wegh droeghen: Onder veelen, had d'Ambaſſadeur van Vranckrijck een Vuyrwerck als een vierkant Caſteel, aen yeder hoeck twee Thoorens, en aen yeder vierkant van 't Plat zach men Maeghden ſtaen, die alle braef ontfonckten. Den Heere Raedt Penſionaris de Wit tracteerden doemaels luſtelyck ſijne geheele Buyrt.

Onder alle Frontuyr-plaetſen ſtaken die van Maeſtricht en 's Hertogenbos wel meeſt uyt: Op den laetſten ſach men door haer Gebieder de Prins van Tarante veele Dames en die van qualiteyt op Papenbril tracteren; Hier ſag men in een Vuyrwerck een Leeu en een Luypaert malkander by de rechter Poot vattende, en met de Tonghen elkander leckende: Betekenende (ſoo de Brabanders ſeggen) Engelant en Hollant: Boven deſe twee Dieren, ſag men twee vuyrige Duyven ſweven, yder een Olijf-tackje in den Beck hebbende, daer in men door Vuyrwerck 't woort PAX klaer ſagh, en daer boven ſtont een Kroon met 't woort *vivat*, en daer rondſom ſtont het Verſje van Terentius met brandende Letters klaer uyt; *Valeant qui inter nos diſſidit quærunt*: Dats in Duyts; Loop

vry

vry heen die twist onder ons soeckt: Daer waren noch 2. Piramiden van 15. voet hoog, daer op 't een *Concilio* met een Son, en 't ander *Armis* door 't Vuyr was verbeelt: Des Generaliteyts Leeu was daer oock dapper ten Swaert en ten Pijlen Vuyr uytbrakende: De Vuyr-Pijlen waren ontellijck, en men scheyde niet voor dat de Flambeauwen by renovatie noch wel een derde hadden verdient.

Binnen Londen geschiede dese Publicatie na dat den Coningh van Engelant verwitticht was van Breda door den Ridder Juriaen Charnock, dat de Ratificatien gewisselt waren, met Heraulten, Sergeanten van Wapenen en Trompetters op den 4. September, en sulckx met driemael luyt uytroepen voor de groote Poorte van W'thal, met veel Ceremonien en Offiçiers: Voor Templebare in presentie van de Magistraet van Londen, soo aldaer op pasten, en ten derden, door de gantze Stadt Londen heen: De Publicateurs wierden dien Avont door den Ridder Robert Viner, Scherif van Londen 't sijnen Huyse getracteert.

Binnen Parijs geschiede de Publicatie van Vrede met Engelant den 13. September, alwaer de Offiçiers van 't Stadhuys en Chastelet ten 3. uren na de middag, na een ontfangen heerlijcke Maeltijt, voor 't Pallais des Thuelleries quamen, wanneer le Breton Coning van Wapenen driemael uytschaterde *van wegen den Coning*, en Sr. de la Tour Groleau eersten Herault van Wapenen, onder den Tijtel van Borgondien, de tweede aen de Marmore Tafel binnen 't Pallais, en binnen 't groot Chastelet, de Sael, en andere publijcke Plaetzen: Dese waren de Roedragende Sergeanten voor aen, met de Schutters gevolgt van de Huissiers der Stadt en 't Casteel te Paert, 4. Heraulten, 12. Camer-Trompetters en den Coningh van Wapenen, volgden den Lt. Civil, den Provoost der Coopluyden, den Lt. Crimineel, den eersten Schepen, 's Coninghs Procureur, en over de 70. andere Offiçiers en Archiers: 't Canon wiert al om lustigh gelost: En had dien Dagh hare Ho: Mo: Minister W. Boreel een heerlyck Vuyrwerck voor sijn Logement, terwijl hy een heerlijcke Maeltijt voor yder gaf.

Binnen Hamborgh had haer Ho: Mo: Resident voor sijn Logement een Brit en Batavier doen stellen, den anderen den hant toereyckende, die van de Fame met een Krants wiert overdeckt: Te midden sat de Hollantze Maegt in haren Garden of Thuyn, waer in twee Leeuwen met een gouden Kogel speelden, zy een staf met des Vrijheyts Hoedt daer op hebbende, was daer by een omhangent schrift, *Pax & tranquilla libertas*, daer by sag men twee Oorlogs-Vlooten, waer van de eene met witte Vlaggen op de losbrandende af-gingh, met dit Op-schrift, *Pax fugat Bellum:* Op twee vergulde Pede-stalen stonden wasse Flambeaux, en op wedersijts Enghels en Hollandze Vendel: De Vrede stont op 't een met dese Vergulde Letteren, *Vrede doet welvaren:* Op d' andere stondt Mars met dese woorden, *Uyt Oorlog volcht beswaren*: 's Avonts op 't Bancket liet Vrede door een Duyfje Mars ten Hemel gebieden, op dat op Aerden en Zee Vrede soude sijn: En wiert alles met Canon, 70. Pick-tonnen en anders rustelijcken uytgevoert.

Te Koppenhaven hielt men daer over eeu Danck-feest, juyst op die tijdt dat te Malmuyen een groote Swaert-vis strande hebbende sijn Reecx Tanden van 2. ellen lang.

Te Regensburg: Den 26. October heeft haer Ho: Mog: Minister over de Vrede gevreugdeviert; Met een Bancquet des middags aen de Franse, en verscheyde Chur en Furstelijcke Ministers, en andere Stenden des Rijckx; Omtrent ten 3. uren liep voor 't Logement, door tweemael 7. Pijlen, die 2. Leeuws Pooten vast hielden, eenige roode en witte Wijn onder 't Volck; Omtrent tegens den avont wiert het Vuyrwerck aengesteken

gesteken uyt een Machine, aldaer op-gherecht; De Face van de voorss. Machine was met 3. Beelden verçiert, en in 't midden een groot Schilt, daer in stondt, *Concordia res parvæ crescunt*: 't Schilt wiert wedersijden met een Cornu copia omvanghen, en ver-vervult aen de rechter hant met alderhande Vruchten, met 't woort *Fœlicitas*; Aen de lincker hant met allerhande Wapen-tuyg, af-gehouwen Menschen, Kop, en Hant, met 't woort *Miseria*; Boven 't voorsz. Schilt sat een grooten Leeu, houdende in de rechter Klaeu een bos met 7. Pijlen, en in de lincker een Ysere Ketting, sat mettet voorste na de rechter sijde gekeert, daer een Vrouws Beelt stondt, neerwaerts op het uytterste van de Cornu copia van Fœlicitas, met een Lancie, daer een Hoet op hong in de rechter, ende een Groene Jerusalemse Veer in de lincker hant, hebbende 't gesicht na de Leeu gekeert, en op een witte af-gemaelde Papiere rol, het woort *Pax*, mettet Hooft sag den voorss. Leeu grimmig om na een groot Mans Hooft, dat op het uytterste van den Cornu copia Miseria stont, hebbende een Helm op 't Hooft, en Borst-wapenen aen, met een Sabel in de Hant, doch de handen gebonden mette voorss. Kettingh, die den Leeu vast hielt, en onder op den Vries 't woort *Bellum*; Achter stonden 3. Vrouws Beelden, waer van de middelste recht uyt sag, en onder op den Vries de inscriptie *Iustitia*; Die aen de rechter handt de Justitie aen-siende *Virtus Politica*, die aen de lincker handt de Justitie insghe-gelijckx aen-siende *Virtus Polemica*: De Justitie, die eenige voeten hooger stont als de Beelden aen haer sijde, had haer beyde Armen ter sijde uyt-gestreckt na de Hoofden van de 2. Deugden, en in yder hant een Laurier-Krans, en een Balance aen een Vinger han-gen; Het Beelt van de Virtus Politica was met een Boeck onder den rechter Arm, en een Roer van een Schip in de lincker hant; 't Beelt Virtus Polemica gelijck een Pallas, met een Helm op 't Hooft, en een Lancie in de lincker hant, onder den rechter voet een stuck van een grof geschut, in de rechter hant een Graetboog, en andre Zee-Instrumen-ten af-ghebeelt, op beyde de sijden stondt tusschen de Beelden een Piramijde, met een groote Bol op yeder: In 't midden van de Machine, recht onder de Vries, was een Vre-de af-gemaelt, staende tusschen 2. vierkante halve Pilaren, komende op de hoogte van de Borst van 't Beelt, boven dese Pilaren stonden 2. groote Bollen, op yeder een, aen de rechter hant de Lancie, met een Hoet daer op, achter tegens den Bol aen-gheset; Aen de lincker hant stont een groene Jerusalemse Veer op den Pylaer, mede tegens den Bol aen-geset, van vooren teghens dese Pylaren stonden 2. Schilden, waer op aen de rechter hant geschreven stont, *Vivat Carolus II. Magna Brittanniæ ac Hibernia Rex*; Aen de de lincker hant, *Floreant Liberarum ac Unitarum Provincia in Belgio ordines Generalis*: Boven aen 't Schilt van Vivat, &c. was een blaeu breet Lint, en aen 't Schilt van Flore-ant &c, een root Lindt vast ghemaeckt, dese Linten wierden door 't voorss. Beelt van Vrede te samen geknoopt, en stonden boven en onder de 2. Schilden op de Lijsten van de Pylaren met groote Letters geschreven, *Pax veteres recolligit Amicitias*: Dat is, *de Vrede brengt de oude Vrientschap weder om te samen*; Achter stont van gelijcken, tus-schen de 4. Pylaren, op 6. voeten vierkandt, een verschiet of, alles van Cypressen Boo-men ghemaeckt, dienende alles tot cieraet; Boven dese alle, als voor, stondt een open Poort af-gemaelt, hebbende een Locht, Stadt, en Zee in 't verschiet, in de Poort stont een gekroonde Leeu, hebbende in d'eene Poot een Sabel, en in de andere een bos Pijlen, boven en aen de wedersijde van de Leeuw, teghens de posten van de Poort neerwaerts, waren aen roode banden de Wapenen der 7. Provintien in ordre op 7. Schilden af-ghe-maeckt; Op de sijde van de Machine, om hoog, waeren 2. gelijck sittende gekroonde Leeuwen

Leeuwen af-gemaelt, houdende een Boſſel Pijlen in de hant ; Na datten Leeu en Mars tegens malkanderen eenige Vuyrwercken uyt-geworpen hadde, wiert in plaets van den voorſs. Vrede, en 2. Schilden met inſcriptie van Vivat en Floreant, een ander Emblema voor gedaen, daer in een Leeu met een op-gheheven Swaert in de rechter, en een buſſel Pijlen in de li ncker Klau, houdende het ſcherp op 't geſicht van Mars, die met handen en Borſt onder den Leeu ſijn rechter Klauw vaſt en ter Aerde gehouden wiert, met ſubſcriptie, *Marum domuit Leo* , onder benefitie van Vuyr vertoont : Onder het ſpeelen vrn de vordere Vuyrwercken wiert het voorſz. Emblema noch verſcheyde malen verandert, enqe als voor, vertoont een Vrouws Beelt, met Lans, Hoet, en Veer, die van een Leeu omhelſt wiert, ſubſcriptie, *Pacem amplectitur Leo :* Hier na een leggende Leeuw onder gezayde Rooſen, Pijlen, en Rapier neffens hem, met ſubſcriptie, *Amicas inter Roſas placide quieſcit Leo* : Daer na een andere wakende en wandelende Leeu, met 2. op-gaende Rooſe-Boomen, met Rooſen achter hem, 't Swaert in de rechter, en de Pijlen in de lincker Klau, met ſubſcriptie, *Amico Leone nemo impune carpet Roſas* : Vervolgens een Vrouws Beelt, ſittende op een Stoel, mette teykenen als voor in de handen, in wiens Schoot een Leeu mettet Hooft ruſte, met ſubſcriptie, *In Sinu Pacis pingueſcit Leo:* Voor het laetſte een Portael van een Tempel daer een Deur van gheſlooten was, en een Vrouws Beelt met de Teyckenen als voor, d' andere Deur met de rechter handt aen de Ring vaſt hielt, met ſubſchriptie en wenſch *Pax miſſa per orbem Belligeri compeſca limina jani.* Ondertuſſchen van deſe Vertooninghe wiert boven uytte Machine, boven de Mars, noch vertoont, onder benefitie van 't Vuyrwerck, *Nulla ſalus bello.* ende daer na, *Pacem te poſſimus omnes* ; Boven de Vrede een Son, met ſubſcriptie, *Beneficio Pacis* ; En daer na een waſſende Maen, met ſubſcriptie, *Creſcunt Commercia* ; Boven de Leeu een Buſſel Pijlen, met ſubſcriptie, *é Concordia* ; En daer na een Kroon , en daer onder met groote Letters, *PAX*. In 't aen-vangen, onder de voorſz. veranderingen, en op 't eynde wierden t'elckens 6. metale Stucken, die de Stadts Magiſtraet hadde vergunt , Victorie geſchooten, ende alſoo is daer de vreugde begonnen en geeyndigt.

Hare Ho: Mo: hebben oock wegens den gemelten Vrede doen af kundigen/ Dat alſoo wederſijts Ratefic atien den 24. Auguſti te Breda waren uyt ghewiſſelt/ oock nu quamen te ceſſeren en op te houden alle Placcaten zedert 't jaer 1665. by en van wegen den Staet/ ter oorſake van den Oorlog gedaen emaneren/ ſoo tegens 't uyt-loopen der Koopvaerdy-Schepen/ 't excerceren van de groote en kleyne Viſſerije/ Walvis-vangſt/ 't in-brengen van Engelſe Manefacturen/ als anderſints/ en dat een yder weder ſal mogen gaen Viſſen/ Navigeren/ Handelen/ en Trafiqueren/ oock allerhande Eng. Manufacturen hier te Lande in brengen/ als voor den Oorlog is geſchiet/ &c. En tot een adieu van deſen Engelſen Oorloch, hadden die van Iarmuyen, Harwits, en andere See-plaetzen op hare Havens voor de See gevuyrt, bonſende daer na hunne ſtaken in 't water : Langs de Hollantze Kuſt verkocht men oock al de Wacht-huysjes en See-baekens, hoewel de onkoſten nau waert zijnde. En eyntelijck deden hare Ho. Mo. Reſidenten en Conſuls te Cadix, Malga, Marſeille, Napels, Livorno, St. Malo, Ceulen, Dantzich en Hamburg , &c. oock hare Vrede-Vuyringhen. In Hollandt (Amſterdam, Hage) zijn doe by Placcate verboden de nieuwe Silvere Spaenſe Ducatons van 't Jaer 1666. om datter veele valſſe onder liepen. Daer is doe op 't tapijt gebracht

om

om den Heer Prins Johan Mauritz eerste/ en Graef Wurtz tweede Velt-marschalck over de Militie van desen Staet te stellen: En voor Ambassadeurs na den Keyzer/ en de Duytse Vorsten/ den Heer Prins Johan Maurits, en den Heer van Beverning: Naer Enghelant/ de Heeren Meerman en Boreel: Naer Vranckrijck/ de Heer C. van Beuningen: Naer Sweden/ Mr. Pieter de Groot: Tot particuliere en mindere Hoven zijn Gecommitteerden uyt diverse Collegien van den Staet af-gesonden geweest; Gelijck Clant, Vrijbergen, en Ludolph na Oost-vrieslant: Men sach doe eenen Bergeyck van Brussel (en andre) in Hollant komen; 't Welck sommighe dede presumeren / als of die by desen Staet wel aensoeck mochten doen om partije Krijgsvolck of gelt te bekomen/ mits daer voor in verpanding gevende de Steden Brugge/Oostende/de Forten Isabella/ St. Donaes/ Damme / of oock wel 't heele Lant van Waes/ of 't over-Quartier van Gelderlant/ en Overmase; Maer dese speculatien namen dit Jaer geen vast bewijs: Dan 't Gesantschap na Engelandt wiert verhaest: Men sach jegenwoordig veel onderhandelingen/ en de jalousye van d' een tegens d' ander/ die sommighe metter tijt/ doch niet alle/ verdweenen: Want daer wiert nu publijck/hoe tusschen Vranckrijck en Portugal in Maert lest was gesloten een secrete Offensive en Defensive Ligue tegens Spangen en andere; Daer op Duc de Beaufort na Lissabon soude gaen/ &c. Den 13. deser dede den Ruwaert van Putten rapport van 's Lants Vloot ende in-komende Schepen ter Vergaderinge van hare Ho: Mo: Op een tijt datte Heer de Ruyter noch een tochtje in 't Canael / en van Gent (gerevictalieert) naer Fairhil deden/ om op de Retour-Schepen te passen; Hoedanig de Heer Ruwaert en andere Gebieders op de Vloot zijn bedanckt / volgt hier na. De Gecommitt. van de West-Indise Compagnie versochten doe afslach van de 250000. gl. aen Sweden/ volgens 't Tractaet belooft; Dan haer Ho: Mo: sloegen sulckx af. De Engelse Gesanten tot Breda alles verricht hebbende/ togen over Vlissingen na Engelant. Den Admirael Aiscu verwachte doe op Louvesteyn een Wissel van 13000. gul. om zijn onkosten goet te maken: En quam daer na in Hollant de voornaemste Steden besien/ trok voort op London/ daer hy den Koning (die hem wel ontfong) de Handen kuste. Binnen Breda storf den 17. Septemb. den Sweetsen Gesant Georgius Flemming, 42. Jaren out/ nae weynig dagen van een heete Koorts aen-getast; Is gebalsemt over Amsterdam/ in een Rouw behangen Schip na Sweden gevoert; Volgende alsoo in drie maenden den Heer Cojet; Blijvende den Grave van Dona van de Heeren Mediateurs alleen in 't Leven.

Den Ambassadeur van hare Ho: Mo: Coenraed van Beuningen, na versoeck om van Parijs nae * Hollant te keeren/ kreeg admissie; Zijn Excell. nam te St. Germain en Laye den 26. September adieu van den Koningh/ die hem vereerden met een Present van een Doosje gestoffeerde Diamanten/ met het Pourtraict van den Allerchristel. Koning/ geschat op 10000. kroonen; Dan refuseerden sulckx beleefdelijck/ seggende/ dat zijne Overheden verboden hadden aen alle hare Ambassadeurs by Koninghen en Princen eenige Presenten wegens hunne Ambassade te ontfangen. Vranckrijk dede doe tot den scheepsbou

* Hy quam langst Maestricht na Hollant.

sou alom Hout koopen/ Monsr. verkocht te Parijs eens voor 200000. guld. Hout/ nieu ghekapt; 't Bos van Orleans sprack men oock van aen te tasten. Men maeckte doe mette Spaense een generale wisselinge van wedersijts gevangens/ die na Halle gebracht/en Man tegens Man uyt-gewisselt wierden/ alsoo de Gevangen-huysen ten wedersijden vol saten.

Daer was al den 23. May 1667. binnen Madrid tusschen Spangien en Engelant getroffen een vernieut Verbont/doch wiert eerst den 21. Septemb. daer aen geteekent/ op den hoofde voerende:

DOn *Karel II.* by der gratie Gods Koning van Spangen, &c. Eñ de Coninginne Vrou *Maria Anna van Oostenrijck,&c.* geadjusteert en geslooten door de illustre Heeren *Jan Everhardo Nidhardo,* Biechtvader van de Seren: Catholijcke Coninginne, Inquisiteur Generael, en Raet in den Raet van State: Don *Ramico Phelipez Nunes de Guzman,* Hertog van St. Lucar,la Major, en van Medina de las Torres, Raet in den Raet van State, ende President van Italien; Don *Gasper de Bracamonte en Guzman,* Graef van Peneranda, Raet in den Raet van Staten, en President van Indien, ter eenre: En de Heer *Eduard,* Graef van Sandwich, Raet in den Raet van Staten van den Doorl. Koning van Engelant, en sijnen Ambassadeur extraords. in Spangen, Burggraef van Hinchingbrocq, Baron Montagu van St. Neote, Vice-Adm. van Engelant, Meester van des Konings groote Guarderobbe,en Ridder van de Koussebant, &c.

Het Tractaet behelsde,

1. EEn Eeuwige Vrede en ware Vrundtschap te Water en te Lande tusschen wedersijts Natien. 2. Sal yder vrij staen met elck te Handelen, en in te komen in des anders Havens, ende malkander wel tracteren. 3. Particuliere querellen sullen geen Oorlog mogen causeren, maer so aen een beledigde in 6. maenden geen recht geschiet, sullen daer tegens Brieven van Represalien mogen verleenen. 4. Yder sal met Schepen en Wagens den anderen alle noordruft na coustumen laten volghen, en geen molest aen doen. 5. Spangien sal d'Engelse in Spangien handelende, niet meer als eygen Onderdanen mogen beswaren. 6. Die Officier die eenige Geschencken van d'een of d'ander op de Impost-Comptoiren neemt, sal 3, maenden gevangen, en driemael soo veel als sy ontfangen hebben, moeten goet maken. 7. d'Engelse sal geoorloft sijn en vrijen uyt en invoer in alle Spaensche Landen, waer die mochten sijn, met allerhande Goederen, Vruchten, &c. selfs tot verder aen geene sijde de Cape de Buon Esperançe, sonder achterhaelt te mogen werden. 8. d'Engelse sullen uyt haer conquesten in Oost-Indien de Waren daer van in Spangen mogen brengen, en wegens beyde Indien, staet Spangen aen Engelandt toe, 't geen aen de Staten Generael Ao. 1648. is gecondeceert capittel voor Capittel, &c. 9. d' Engelse door geheel Spangen sullen jouisseren van de Privilegien die haer Natie in de Andalusie genieten. 10. Engelze Schepen in Spangen komende sullen niet gevisiteert moghen worden, of met Soldaten beset, noch d' een d' ander verseeckering, voor 't geen men daer segt te willen lossen, sal aen Lant sijn: En geen Capt. of Schipper gearresteert sal werden, maer d' Impost-meesters ten hoogsten 3. sterck, sullen wel op yder Schip moghen gaen, &c. Het 11, 12, 13, 14. Specteren op 't Zeemanschap, 15. Wort verboden d'Engelse uyt haer Rijck sijn eygen Munte, Wolle of, Volaerde te voeren, en de Spaensse geen Gout of Silver, gewrocht of niet. 16. Wedersijts Havenen sullen vry voor den anderen sijn, doch niet meer dan 8. Oorlog-Schepen

pen te gelijck mogen binnen komen, ten ware ghedrongen door Tempeest. 17. Dat beyde Coningen des anders Schepen of Goederen in haer Rijcken sullen mogen sequestreren. 18. Wedersijts Onedrdanen mogen allerhande Wapenen Offensif en Defensif met hun voeren, sonder geobligeert te sijn daer van Register te geven, en mogen die oock aen Lant te brengen. 19. Beyde Natien in d'een of d'anders Havenen komende, sullen daer om haer Gage of anders geen Proces mogen moveren, maer sal alles staen aen den Consul daer ter Plaetze. 20. d'Engelze sullen in 't Spaens Nederlant alle Lakenen en Manefacturen van Wolle mogen inbrengen, en 't verbot daer teghens werden geannulleert: En niet verders te betalen als de oude tribuyt, gemaekt mette Hertogen van Borgondien, doch sal hier van met Castel Rodrigo of die in dien tijt sijn, een nader Articul ghemaeckt werden, alles om d' Enghelze Cooplien te doen gauderen van meer andre ampele Privilegien. 21. Spanjaerden en Engelzen sullen vry moghen varen op die Landen staende in Vrede en Neutraliteyt met beyde Rijcken. 22. En door 't oprijsen van eenige onlust tusschen de selve niet mogen werden getroubleert. 23. Doch Contrabande Goederen sullen daer uyt-gelicht en geconfisqueert werden, sonder nadeel van Schip of resterende Goederen. 24. Goederen van Contrabande sullen sijn alle Wapenen, Salpeter en Touwerck incluys, oock Javelijnen, Halfters, Paerden, en haer toebehooren, &c. 25. Maer geen Granen, Sout, Wijn, of Asijn, of yet dat tot 's Menschen Voetsel dient: Echter sal verboden sijn die in belegherde Plaetzen te brenghen. 26. Al 't goet in een van beyder Coningen Vyants Schepen gheladen, sal absoluyt geconfisqueert wesen. 27. De Wedersijts Consuls sullen in beyde Rijcken dat Recht hebben, 't geen reciproque wert geadmitteert. 28. In beyde Rijcken sullen de Natien geen schandael aen de Religie moghen doen, nochte na haer conscientien beswaert worden, op dat de Commercie niet geturbeert en worde. 29. Dat men geen Coopluyden sal dwinghen haer verkocht goet met koopere Munt te laten betalen, of andere Munte dan sy hebben bedonghen. 30. Yder Natie sal vry in sijn Logien en Plaetzen in elkanders Rijcken 't zijne moghen possideren. 31. En sich van Advocaten &c. laten dienen, en niet geconstringeert haer Schult of Reken-Boecken aen yemant te exhiberen, en van soodanige Advocaten, &c. als sy begeeren, laten bedienen. 32. Eenige Goederen of Schulden d'een in des anders Rijck hebbende, sullen de rechte Eyghenaers werden gerestitueert. 33. d' Een in des anders Rijck stervende, sal 't Goet den rechten Erfgenaem gheworden, de gerechtigheyt van een derde geconserveert. 34. Enghelzen in Spangen stervende, sullen de Goederen by niemant als den Enghelze Consul mogen geinventariseert werden, en de Boecken in handen van 2. a 3. Coopluyden, om aen d'Eygenaers of Crediteuren te leveren, sonder dat de Cruzade sich daer mede noch andre Rechters mogen bemoeyen: Dat recht sullen de Spanjaerts stervende in Engelant, mede genieten. 35. De Engelze in Spangen sal een bequame Plaetze aengewesen werden om haer Dooden te begraven. 36. Indien beyde Coningen in eenig different quamen, sullen wedersijts Cooplieden 6. Maenden tijt hebben met haer Goederen ongemolesteert te vertrecken. 37. Alle Goederen, &c. door den Fiscael ten behoorlijcke tijdt niet beslagen, blijven in volkomen dispositie van de Eyghenaers. 38. Beyde Natien sullen in Spangen en in Enghelandt soo veel Recht en Privilegie hebben als de Franssen Nederlanders, Hamburgers, of eenig ander Volck genieten. 39. Alle Frauden, abusen disordres, &c. in de Commercie of Navigatie voorts komende, sullen daer de klaggen vallen, geremedieert en beter ordre ghestelt werden. 40. Dit Tractaet sal in 4. Maenden

Maenden na de Onderteeckening geratificeert en uyt-gewisselt moeten werden. Was geteeckent binnen Madrid, en geratificeert den 21. September 1667.

Geteeckent *Yo la Reyna.* *P. Pedro Ferdinandez del Campo y Angulo.*

Engelant was noyt meer verheugt als doe men verseckert was van de ghesloten Vrede te Breda: Als Sr. Jan Coventry met de Articulen onder Dovres quam in een Staten Oorlogh-schip/ dede hy 11. schooten/ 't Casteel 9./ 't Schip weer 5./ 't Casteel 3./ en 't Schip besloot het met 1. schot. Om dan alle Ingesetenen gerust te stellen/ wijl de verbaestheyt reeds langs d'Engelze Kusten voor de Hollanders al omme was/ ghebeurdent dat den 8. passato het Parlament op hoogwichtige saken by een was geroepen/ alwaer den Coning in 't Huys van de Pairs verschijnende/ seyde: Dat al het geene hy zedert sijne Proclamatie hadde ghedaen, vertroude hun alle aenghenaem te sullen sijn op die Plaets weder te compareren, maer 't verwonderde hem in yemants gedagten te konnen komen, als of een geduerig Leger had willen houden, so yvrigen Engelsman en Observateur van de Wetten sijnde, daerom als den Vyant lande, geen Volck op en nam, en dat men de opgelichte stracks af-danckte als den Vyant vertrock, &c. Dan daer was nu een Vrede gesllooten, ende gepubliceert, slaende geensints twijffel of 't soude hun alle wel behaghen, als die haere neyginghe tot het ghemeene best schickten, &c. Den Cancelier (die hier de leste mael in sijn functie sprack) wiens Gemalin den 22. Augusti te St. Jamets storf/ als vooren ghesegt is/ vervolghde den Coningh/ met die woorden/ dat hy seyde/ het Parlament wert gescheyden tot den 20. Octob. naest. Den 14. dito Doopte den Bisschop van Winchester een swarte Moor tot Christen/ in de Capelle van St. Jamets/ daer de Hertogh en Hertoginne van Jorck present waren: Het affront dat onsen goeden Vrient soo langh om des Conings Liefde/ en Cromwels Regeeringe dulde in Haerlem sich te verschuylen (wy spreken van den Heer Hertoge van Buckingam) was so hoogh by de Brittannise Majest. op-ghenomen/ dat hy eenen Hendrick Killegrew, die wat scheen tegens hem in te brengen/ datelijck uyt het Hof dede verbannen/ ja soo verre/ dat Generael Mr. Morney last kreeg/ om dito Killegrew voor 's Conings Banck in Recht ten beschuldigingh te betrecken.

OCTOBER 1667.

DEn Heere Ambassadeur Meerman was alleen in 't begin van dese maent uyt de Mase na Engelant over gesteken in een hart saysoen: Wanneer zijn Bagagie-schip door tempeest genootsaeckt weder te keeren/ 'tselve de Mase in liep/ maer zijn Excell. arriveerden den 15. deser behouden in Engelant/ eenige dagen te Gravesant blijvende/ om het af-gedwaelde Schip in te wachten/ dat eyndelijck arriveerden: Sijn Excell: quam binnen Londen den 23. dito/ had den 24. October savonts private Audientie by den Coningh/ in zijn Cabinet: En schreef by Missive van den 30. October/ datter in Zeelant by de 190. Engelse Gevangens noch saten: In Yrlant 200. Te Hul en Jorck 400. Te Sudburry en Excester 100. En te Londen 5. a 6. In Hollant waren oock eenighe Gevanghens van andere districtens

ſtricten/ maer op d'Eylanden noch in Schotlant geen/alſoo men daer alle gevangens heeft vry laten gaen; Korts daer op volgden een generale verloſſinge van de reſterende Gevangens/ mits ontſluyt-gelt betalende; Nu d' Engelſe ſeyden/ſy hadden niet; en van die Religie waren oock al veele Nederlanders: 't Huys te Chelſey nu op-ghelklaert van Gevanghens/ wiert bereydt voor de RoyaleCompagnie/en vertimmert recht vierkant tot een brave plaets. Den Ambaſſadeur Boreel wiert ſieck/en bleef in Zeelant/tot den 15. November/ wanneer zijn Excell. ſich oock naer Londen begaf: Onderwijl had den Heer Meerman dickmalen Conferentien/ ſoo metten Grave van Arlinghton/ als oock met die uyt 's Conings Raet/ maer hielt ſich incognito in 't Logement van den Ambaſſadeur van Sweden op de Strant. Den Coning van Engelant had alle Roomſe uyt zijn Militie/ ſelfs de Guarde/ af-gedanckt; Dies gaet Lord Douglas met Ruyters/en Hamilton met een Regiment Voetvolk over in dienſt van Vranckrijck; Af-ſchepende van Doveren met goet weer/ komt een ſtorm/ ſulckx datte meeſte Paerden verdroncken/ en de Schepen verſtroyt/ſommige van d' Ooſtendenaers wierden weg gevoert: 't Parlament vergadert/ bedanckte den Coning in zijn ongunſt tegens de Roomſe; Maer ſy lieten Lord Arlington ſeggen/ dat hy den Coning ſoude laten weten/ datter ſecours na Vranckrijck af-gegaen/ hun onaengenaem was/ en dienvolghens verboden mochte werden/ geen Volck/ Paerden/ of Wapenen na Vrankrijck meer over te voeren/ welck verbodt in effect volghde: En korts daer nae den Coning in't Parlament komende/ ſprack aldus:

TOen wy hier laetſt over Elf weecken waren, dachtet my goet 't Parlament tot op heden te prorogeren, om mijn ſelfs tijt te geven yets te doen, 't geen ick zedert ghedaen heb, 't geen vertrou ick niet onwellekom ſal ſijn, maer een grontlegginge van meerdere vertrouwen in het toekomende tuſſchen ons: De andere redenen van onſe Prorogatie en wat des meeer is, heb ick mijn Lord Zegelaer gelaſt u te ſeggen:

Die daer op vervolgde in ſubſtantie met deſe Aenſpraeck:

MYn Heeren, gy Ridders. Burgers en Buyte-lien van 't Huys der Gemeente, &c. Den Coninck bedanckt dit Parlament, om dat zy in hare Sittinge veele heylſame Statuten en behulp in den leſten Oorlog heeft toe gebracht: En ſulcks in een tijdt die ons ſeer ſuſpect was, vermids de Duytzen gheſterckt met de Franſen en Deenen, in der daet ons Lant invadeerden, op een ſelfde tijt als de Franſen met een Royael Legher in 't Velt, niet verre van de See-kuſt, wel wat op Engeland konden voor nemen: In deſe benautheyt, ſijn Majeſt. die wel in minder ſwarigheden tot dit Parlament als ſijn groote en getrouwe Raden ſijn toevlucht nam, dede haer Jaerlijckx een of tweemael vergaderen, ſoo waert gy om den tijt te voorkomen oock tegens den 5. Auguſti leſt beroepen: Dit (hoewel ongewoon) gheſchiede met advijs van ſijn ſecreten Raet, na noot en vereyſchen: Maer voor dien dagh quam, is een Vrede ghetroffen en geratificeert met onſe drie machtige tegenſtrevers: Aldus dreef den Storm die ons dreygden, over, en volgde een heldere Lucht &c. **Vorders ſeyde hy:** Dattet Parlament op een dubbelde roepinge ſat: Dat den Coning 't ſelve voor een goet voorteecken hielt: En dat zijn Maj. immers vertroude dat niemant ſal verwachten dat geduerende 'treces, hy voorſlagen tot

Vrede

Vrede ſoude verworpen gehad hebben: Alſo de Nabuerſchap als de macht van ſijne Vereenigde Vyanden, en de groote onkoſten tot den Oorlog hem wel nadeel toebracht, vermits de Peſt en 't rampſalige verbranden in Londen, en de conſideratien van de poſture van ſaken rondſom, behalvens noch meer andere teghenſtrevende motiven voor u, hem inducerende om te omhelſen de goede gelegentheyt van 't ſluyten van Vrede, &c. Den Groot Zegelaer ſeyde vorders: Dat of nu wel den Oorlog geeyndicht was, ſoo en waren noch al de gevolgen van dien niet ten eynde: Verſocht daer om tijt en haer Advijs, ſpeciael op den Handel, en die met Schotlandt, en tot bevorderinghe van de Commercie: En datte Coning eerlang ſoude Rekeninghe beveelen te doen, op de ghedane onkoſten tot den Oorlog: Men wiſt oock wel dat ſijn Majeſt. reden had te gelooven, dat ſommighe ongenegen Perſoonen, haer voordeel ſoeckende uyt de tegenwoordighe noodt, alomme by gheruchten en diſcourſen hebben verſpreyt, reflecterende op de Regeeringe, om ſijn Onderdanen ongenegen te maecken, en 't is een licht werck ſulcke excepten te vinden: *Cum neque culpam humana infirmitas, neque calumniam regnandi difficultas evitat.* Maer den Coning belooft hem van u goede affectie, en ghy yder in alle Plaetzen ſult betrachten te bewaren een goet verſtant tuſſchen hem en ſijn Volck: En ſoo eenige ware beſwaerniſſen waren gebeurt, ſijn Majeſt. wil deſelve redreſſeren, ghelijck gy aen hebt gepreſenteert: Dus en twijffelt dan den Coning niet oft ghy ſult heylſame en moderate Raedtſlagen nemen, en in de harten van ſijn Onderdanen indrucken, *Datter geene verſcheyden Intreſt en is tuſſchen den Coning en ſijn Volck, maer dat 't goet van d'eene, is het welvaren van d' ander:* 't Welck ick gelaſt ben u heden te ſeggen.

Des Keyzers Geſant d'Iſola hoorende dat zijn Keyzer een Prins ghebooren was, hielt een treffelijck Bancquet, daer den Coning van Engelant, Duc de Iorck, Duc de Buckingam, Monck, en andere hem de eer deden te komen beſoecken. Den 25. Septemb. wiert oock Duc de Iorck een Zoon gedoopt, genaemt Edgar, door den Biſſchop van Canterberg, daer Gen. Monck en de Marquis van Worcheſter Peters waren, de Gravinne van Suffolck Pete. Den 28. ſont men over geheel Engelandt Zegelaers, om daer den Cancelier geneligeert had, den Eed aen den Coning te doen: De welcke na dat hy gedeporteert, en zijn Charge vernietigt, en 't Zegel om ſimpel te gebruycken, aen Sr. Orlando ‡Bridgman was gegeven, ſich uyt London abſenteerde, op zijn Landt-huys Twilt, voorleden Iaer ghekocht, houdende een ſtercke Guarde rondſom hem, 't welck veele gedachten gaf: Evenwel wiert 'er voort gevaren mettet op-bouwen van zijn koſtelijck Huys, 't welck hy binnen London had begoſt. Die van Schotlant op alle in-komende Engelſe Waren 60. per cent van inkomen in-gevoert hebbende, trachte men ſulcx by accommodement te effenen. Terwijl den Ridder Jan Harman aen Chriſtoffel gelaſt, bleef, omme alle vyantlijcke Eylanden en Schepen by brandinge, vernielinge, en deſtrueringe de meeſte afbreuck te doen, ſoo veel moghelijck was. Men ſpraeck doe van de Royale James en London yder een nieuwen buyck te laten om leggen. Terwijl men als noch den Commiſſaris Pet van Chattam wilde beſchuldigen, dat hy zijn eygen Goet mette Booten van 't Rijck had gevlugt, in plaets van de Oorlog-ſchepen te ſalveren; Maer hy is korts daer nae uyt den Tower ontſlagen, mits belofte van te compareren als men hem ontboot.

‡ Bridgman was Opper-Rechter, en 't is aenmerckens, dat als den Cancelier eens heel kranck was, hy deſen op ſijn Siecke-bed, tot ſijn Succeſſor recommandeerde.

De voor-gegane Begraef-Ceremonien van de Coninginne van Poolen op fol. 107. gelaten / alwaer den grooten Cancelier van Littauwen voor alle de Poolse Juffrouwen gingh / als vermaeghschapt van dese Overledene / de schoonste Coninginne van Europa ; En daer den Jesuÿt Piekarzky/Biegt-vader en Preeckheer van den Coning van Poolen/ onder 't Musÿck/de Mis/ &c. zijn Panegÿrique toe contribueerde ; Het Lÿck-kleet van de Coninginne die nu den 13. September soude ten lestemael Begraven worden/ was onder een Gout gefriseert Laken/ en hare gestrickte Wapens/daer boven sach men door 2. Karren 2. Kroonen en 2. Scepters voeren/ neffens 2. Globen/ denoterende de Koninckrÿcken van Poolen en Sweden ; De Lÿck-Wagen was getrocken van 8. Paerden met Felourse Caperçons / en geborduyrde Wapenen der Overledene ; 24. Edelen droegen de sleep van 't Lÿck-Kleet/ en noch soo veel droeghen Witte brandende Flambeaux ; De Ambachten der Stadt marcheerden voor aen/ voor des Staats Processie/ gevolgt van 2. Bisschoppen in pontificael Habijt ; Na 't Lÿck volghden des Paus Nuncius/ en den Franse Gesant den Bisschop van Beziers/ den Grooten Cancelier van Littauwen/aen wien den Koning d'ordre van dese Begrabenis had toe-vertrout/ den Palatijn d' Erbzka/ die Mr. der Ceremonie was by de Dames d' Honneurs / en de Vrouwen van de Coninginne Kamer : Dus gingh men op een Voyage van 14. dagen na Cracauw/ en onder Tenten maeckte men Altaren/ in 't Velt song men Psalmen/ en noch meer ontbrack daer niet : Den Koning onderwijl was sieck : Maer den 22. ging de Begraffenis voort/ anders veele souden haren beurs te kort gheschooten hebben : Nu voerde men 't Lÿck uyt St. Floriaen na de Slot-Kerck/ met 8. Paerden/zwart gecapperçont/onder een root Samÿten Kleet vol Bloemen/voor gingen 300 Gasthuys-broertjes/ en 28. Cellebroers met doodts ghewaet/ daer waren oock 600. Bedelaers en arme Kinderen/ in 3. troupen van zwart/ root/ en wit ghekleet/ elck met een Wasse Kaers in de hant/ oock de ghekapte Roosen-broeders/ verbolghens de Geestelÿcken uyt yder Klooster twee/de Academisten/de groote Geestelÿcken en Magistraet/eenige Trompetters/somtÿts blasende/gingen voor een Zyde Kussen/ van 3. Palatÿns ghedraghen/ daer 't Wapen van de Coninginne op stont/ den Waywood Rakouzky droeg de Kroon/en den Waywood van Sandomyrs de Scepter/Waywood Belzecki den Appel/om 't Lÿck gingen veele Starosten/ Officiers/ en Hovelingen/ veele van hun droegen Fackelen langst de Straten van Krakau ; Op 't Lÿck-Kleet laghen 2. Scepters kruys wÿs op roode Kussens / daer op een Kroon / de Stam-Wapens der Coninginne hongen rondsom 't Lÿck ; Den Koning volgde eerst/ doe 's Paus Nuncius/ die des Keyzers Ambassadeur ter lincker zÿde hadde ; Doe volghden des Rÿcx Senatoren/de Ridderschap/en Hof-Juffrouwen getimmer : Quamen alsoo in de Kercke / daer den Bisschop van Ermerlant met een Lÿck-Predicatie alles vol-ende ; Waer na alle de Deck-Kleen en Toortsen voor yder ten besten wierden gegeven. Zedert nam den Keyserse Gesant Graef Schafgots adieu van de Poolse Koningh / die aen hem en aen den Envoy van Duc de Nieuburg op hare vrage antwoorde : Dat hy geen ghedachten had te hertrouwen, en in-gevalle daer al toe mocht genegen werden, dat hy toch daer in niet en soude

doen

doen voor een Jaer na de doot van de Coninginne was verloopen. Om dan zijn rusien wat te verversen/ en nu siende/ dat alle Weereltse dingen seer ydel zijn/ begaf sich den Coning op een* Kaen t'Scheep op de Wyssel/ en dreef af na Warzau/ daer hy sich een wijl vermaeckte mette Hart en Ree-Jacht/ en Wijngaerde-nieren. Terwijl van Adrianopoli doe van den Secretaris van den vergiste Poolse Gesant Radsieuzky een Brief quam/ datte Kaimacan hem had aengenomen om 't werck van de Poolse Kroon tot nader ordre aldaer waer te nemen/ met hoope van in goede gesontheyt haest te Kracau te zijn/ &c. Datten Grooten Heer de Tartaren te ruch ontboden/ en gelast had de Poolen met rust te laten: Maer men geloofde in Poolen/ (men mach geen Ongelovige geloven) die toch in haer Schilt voeren 't Vaersje van Juvenalis/ Lucri bonus est odor ex re, qualibet. Want de Turcken invadeerden door de Cosacken en Tartaren dit saysoen de Ukranie/ en de Poolse Fronturen dapper/ wegh voerende veele Christenen in Slavernije; En onder dese den Poolse Marschalck Sobiezky/ die de Tartaren endlingh weder los laten/ mits dat hy by zijn Coningh soude uyt-wercken/ dat 4. Steden aen de Cosacken souden over geven; Welck Volk den Grooten Heer voor Leden van 't Poolse Rijck aen-siende/ begeerde/ dat oock hare Gedeputeerden Sessie in de Rijcxdagen van Polen souden hebben; En dat dus Poolen van Turckijen/ de Tartaren en Cosacken versekert/ sich oock most verdacht houden om in Oorlog metten Moscoviter te treden/ &c.

Horatius: Omnibus hoc vitium est cantoribus, inter amicos,
Ut nunquam inducant animum cantare rogati.

Den wonderlijcken geestdrijvende Propheet Nathan Levi te Smyrna/ en Turcx geworden/ begost zijn opper-gesach nu te toonen/ uyt krachte van dien had voorleden Jaer verboden dat men de Vast ende Bedendagh die de Joden Jaerlijcx over de destructie van Jerusalem celebreeren/ niet meer soude houden/ maer vrolijck wesen/ alsoo den Messias doen gekomen was: Hier tegens hebben dit Jaer de Cachaminen op poene van excommunicatie geboden den Vast en Bedendag weder te houden: 't Welck Nathans Broeders en eenige niet gedaen hebbende/ en onder anderen een/ die aen desen gewaenden Messias niet eerbiedig genoeg was/ en wat te gering van hem sprack/ beklaegden die voor 't Turckx Gerecht/ die hem partije slagen onder de voeten deden geven/ en in Ketenen gesloten hebbende/ dreygden hem te verbranden: 't Welck andere die van Nathan wat te veel gesegt/ en te verachtelijck gesproken hadden/ hare Borsen deden open springen/ en mosten 4. a 500. pieces yder geven/ het welk veroorsaeckte datter veel onnosele Joden in dese tijt zijn Turcx geworde.

Men sprack te Regenzburg niet anders/ als van Schriften tegens den anderen/ 't France Comté en Bourgondien behoorden sich van beter Guarnisoen teghens Vranckrijck by de Spaense Gouverneurs te voorsien/ want Straetzburg en Switserlant vreesden voor slimmer gebuyren. De Oostenrijckers vermaeckten sich slechts mette geboorte van den Keyzerl. Prins/ na 6. uren arbeyts den 27. passato smorghens ten 7. uren te Weenen ghebooren/ den Graef van Lemberg kreeg een vereeringe van 10000. Rijckrds. die den Keyser hier af d'eerste tydinge bracht: Des Keyzers Gesant Wicka te Parijs

* Hier was Canon op geplant/ alsoo men beducht was voor de Tartaren of stroopende Cosacken

rijs stack in vreughde boven andere over dese Geboorte uyt/ tracterende veele Ministers en vreemde Princen/ seer ruym/ daer ontbraken noch Tambours/ noch Trompetten/ of gespeel/ en alle geestigheydt was achter in den Hof aengestelt/ tot de Santees te drincken van dese Geboortens gesontheyt/ terwijl 2. Fonteynen uyt een Arent en Leeu sprongen/ gehecht aen een Venster van zijn Logement/ 'twelck duerde tot middernacht voor de passanten/ aen wien men oock open Tafel en veel delicatessen verschafte ; Hy liet oock in zijn Gebuerte brave Vuyrwercken aen-steken/ en besloot alles met een Keyzers Kroon/ gehecht van voncken over des Keyzers en Spaense Wapenen/ en dat onder het Trommelen/ Trompetten/ en gespeel/ met soo veel Figuren/ datte Lucht en Aerde soo verheerlijckt waeren/ als of het altoos soo behoorden te zijn/ maer als gesegt is : De ydelheyt van 't een, de broosheyt van het ander,

Het volcht toch al malkander.

Daer wiert dan niet over Fransse Compté besloten : En Sweden hielt sich stil/ afwachtende waer d' een en d' ander sich wenden : Lotaringen besette sijne Fortressen Homburgh en Lantstoel wel. De Coningin Christina had dese Maent al veel van haer Bagage te Hamburg doen packen/ van Resolutie om over Hollant na Roomen te gaen/ zy onthaelde haer Ho: Mog: Ambassadeur d' Heer van Amerongen te Hamborgh seer wel/ vertrouwende over haer Ho: Mo: Territorium te passeeren/ hare Majesteyt veranderde en bleef aen de Elve : De Deense Yslantse Schepen na dat Eylant af-gegaen/ quamen nu weder thuys/ hebbende door 'tmeenigvuldige Ys/ geen Havenen konnen aendoen aldaer/ deswegen met hare Waren weder om quamen/ 't geen men weet noyt gebeurt is.

's Gravenhage sag den eersten deser Maent nauwlijckx luycken/ of daer was dien nachtend overleden den Extraordinaris Raet en Keyzerl. Gesant den Hr. Friquet, een Heer by na de 90. Jaren out : Den Ambassadeur van Beuningen quam den 11. deser in 's Gravenhage/ en ging datelijk ten Huyse van den Hr. Raet-Pensionaris de Wit, komende te Lande van Parijs de Mase af : Den Hr. de Ruyter/ 't Zeeuws en Noorts Esquadre/ quamen oock den 16. binnen Gaets : En dede den Hr. van Beuningen/ den Hr. de Ruyter/ den Ruwaert van Putten/ van Gent/ &c. ter Vergaderinge rapport van al haer wedervaren : Daer waren gemaeckt 3. Pocalen van Massijf silver / bedeckt met een Generaliteyts Leeu / en daer ingesneden de Actien van Chattam / en van de Slag van Aiscu/ &c. en voorts met goede inscriptien/ Coleuren/ en kostelijck op-gemaeckt/ van omtrent 11. duym hoogh / geheel cierlijck : Een van dese wierde vereert aen den Ed. Heer Cornelis de Wit, Ruart van Putten / een aen den Lut. Adm. Michiel Adriaensz. de Ruyter, en een aen den Lt. Adm. Willem Joseph van Gent, over en ter sake van haer so trouwe diensten voor 't Vaderlant in so veele uyt-gestane gevaren : De Vereeringen geschieden op de Doelen/ na datte voorsz. Pocalen alvoorens op 't welvaren van den Staet waren uyt-gedroncken : Jonge Jan Evertsz./ de Noorthollanders en Vriesen quamen doe mede binnen/ en men begost geldt te geven : Doch d'een Provincie was daer toe vry schootiger als d' ander. Men heeft doe veele Patenten uyt ghedeelt/

om de Guarnisoenen in Vlaenderen en Brabant te versterken/also de Vagebonden daer omtrent dapper op haer H: M: Territorium liepen moeskoppen. Doemaels quam een Moscovise Gesant over Engelandt in den Haghe / had den 21. deser by haer Ho: Mo: Audientie / en liet sijn Credentie-Brief in vieren gevouwen (soo hy door den Agent de Heyde wiert op-gelept met 3. Carotzen) achter hem dragen: Zijn aenbrenghen was niet als geluckwenschinghe van den Vrede met Engelant: Hy vertrock met een Geschenck den Rijn op/ en nam een Brief van haer Ho: Mo: aen zijn Meester den Czar mede / na dat hem te vooren een Missive mede ghegeven was / daer in de Tijtels van sijn Keyzer (soo hy sustineerde) niet genoechsaem waren uyt-ghedruckt/ en alsoo men in Moscovien seer op de Tijtels staet/ is hem een ampelder Missive aen zijnen Keyser mede ghegheven.

Haer Ho: Mo: gaven dese Maent aen den Hr. Ulhoa Extraordinaris Portugijse Gesant in den Hage/ niet duysterlijck te kennen: Desselfs frivole pretensie op de restitutie van Cochin en Cananor: Als sijnde meermalen gededuceert de fondamentele contradictie van dien, haer Ho: Mo: grooter redenen tegens Portugael hebbende te doleren over verscheyden contraventien,en non prestatien van 't lest-gemaeckt Tractaet den 6. Augusti 1661., doch om met vrundelijcke weghen alles te assopieeren, en den Portugijsen Gesant in veelen niet openbaerende gelast te zijn, of het dan niet redelijk was, dat Portugael restitueerde d' onkosten gedaen by de Nederl. Oost-Indische Compagnie tot de conqueste van Cochin en Cananor voorsz.? oock de Extraordinaris Equipage, idem de onkosten en Fortificatien van de voorsz. Plaetzen ghedaen? *Liquidum enim cum illiquido non compensatur.* En oock de belastingen over haer Ho: Mog: Onderdanen tot 't inkoopen van 't Sout tot St. Ubes volghens belofte van 't 2. Articul des Tractaets niet en waren af-gedaen, bleef men des ongerust gestelt: En volgens het 3. Articul de Nederl. Natie vrijheyt in alle Havenen en conquesten van Portugael den Nederlanders was belooft, daer tegens deselve haer Schepen geheele Maenden aldaer zijn op-gehouden, en alsoo van dat Articul gefrustreert: Oock geen betalinghe van de Schulden soo Brasil als Portugael konnen bekomen,contrarie het 25. Articul,nam men op sulke opgeraepte pretensie geen regard: Maer wel dat men sijn schuldige en beloofde Termijnen aen den Staet betaelde, en geen derdeman daer toe behoefde, als genoegsaem en reeds geaccordeert en af-gehandelt sijnde: Schijnende by Portugael dus doende door Cochin en Cananor desen Staet in oneffenheyt te laten, hoewel zy soo notable Sommen schuldig,noch op een ongehoude manier in possessie van Brasilien andere Landen in 't besit blijven: Desweghen haer Ho: Mo: niet anders overblijvende als sich in conscientie verobligeert vinden van de middelen die God de Heer haer tot bescherminge harer Onderdanen hebben verleent, ter hant te stellen: Dat zy wel willen uyt vredelieventheyt mits de Kroon Portugal de restitutie van Cochin en Cananor renunciere, en ordre tot de hoogh-gemelte Somme antwoorde af-wachten, sonder tot af-koop van dien,maer door Vrientschap en niet door Wapenen alle goede officien te ontfangen, &c.

Capiteyn Vaeuw voerende de veroverde Royale Fregatte d' Esser/ is van 200. man so daer op veel siech waren/ met hem Capiteyn den 16. October in 't inkomen van 't Vlie door versuym gebleven/ werdende daer na 27. stucken/ daer onder 2. metale geberght. Op die tijt was te Rouaen en elders in 't Canael een Orcaen/ die ten platten Lande alles nedersloeg/en de Zee soo turbeer-

de/ datter veele Schepen bleven: In dit Tempeest quamen voor 't Lant de navolgende Retour-schepen/ met de volgende Carga:

Generale Carga *of Ladinghe van* 12, *Retour-Schepen, van Batavia en Ceylon herwaerts gedepescheert, te weten, van Batavia de Schepen*, Zuyt-Polsbroeck, 't Wapen van Amsterdam, Amersfoort, d'Esperance, N. Middelburg, d' Eendracht, Hasenberg, *en* 't Casteel van Medenblick; *Van daer vertrocken den* 26. *Januarij dezes Jaers* 1667. *En voort van Ceylon de Schepen*, Sparendam, Opperdoes, *en* Cecilia: *Waer van Zuyt-Polsbroeck, d' Eendracht, en Opperdoes voor als noch in dese Landen zijn gearriveert.* Carga van de voorss. 9. Schepen, komende van Batavia;

19381 stuckx divers Guinees Lywaet/
10309 st. diverse Gingans/
4700 st. gebleeckte Mauris/
7020 st. gebleeckte Salampouris/
9280 st. gebleeckte Parcallen/
3650 st. diversche Bethilles/
6560 st. Negros Kleden/
3280 st. Zeyldoeck/
959 st. diverse Dekens/
900 st. Chiavenijs/
1600 st. diverse Chits/
1000 st. Cassa Bengale/
1000 st. Garras/
3500 st. Adatheys/
5660 st. diverse Baftas/
6120 st. Chiaters Deriabadijs/
980 st. Mamoedijs/
510 st. Semianen/
2000 st. witte Kanneckijns/
640 st. Gangans/
100 st. Mallemoolens/
76785 p. diverse Catoene Garen/
90138 p. diverse Indigo/
401352 p. Girofiel Nagelen/
13590 p. Gommelack/
15689 p. Galliga/
98560 p. Foelie/
408000 p. Caneel/
200211 p. Nooten/
736569 p. Sappanhout

5300 picol Japans Staefkooper/
20489 catti Japanse Campher/
3381 pont Zegellack/
1318749 p. Salpeter/
64216 p. Persiaense Zijde Legia/ in 350 balen/
2526 stuckx diverse Petings/
30 st. Japanse Zijde Rocken/
100575 p. fijn Malackx Tin/
52455 p. Geconfijte Gember/
8089 st. Geconfyte Noten-Muscaten/
5108 p. Chinese Thee/
7200 oncen stamp-Peerlen/
100551 p. Calantours Hout/
3022 p. Benjuyn/
164 catti/ 15. teyl/ 3. maes/ ende 1264 teyl/ 3 maes Tonquinse Muscus/
1620 sts. Dasjes/ of lange Neusdoecken/
223985 p. Poeyer-Suycker/
49291 p. Candy-Suycker/
2718 sts. rouwe Diamanten/
173 oncen Ambregrijs/
1218 sts. diverse Peerlen/
514 oncen Besoar-steen/
1250 pont Maes-Oly/
380 pont Aerd-Oly/
2 sts. Alcatijven/
3465833 catti soo zwarte als witte Peper;

Carga van de voorsz. drie Schepen, komende van Ceylon:

1900 sts. Witte fijne Armosijnen/
1680 sts. Cassa Bengale/
1100 sts. Mallemosiens/
1900 sts. Zanen/
2000 sts. Hammans/
5000 sts. Addathijs/
1000 sts. Garras/
125 pont Muscus/
728451 p. Mallabaerse Peper/
238051 p. Siams Sappanhout/
30195 p. Calantours Hout/

22831 p. Ebbenhout/
19200 p. geraffineerde Salpeter/
1362000 p. Ceylonse Caneel/
133910 st. verscheyde ronde Tutucorinse Peerlen/
1963 Calange zwaerte dito Peerlen/
7360 realen zwaerte Tutucorins Peerlgruys/
61 pont Ceylonse rouwe Zijde/
1077 calangie zwaerte Manaers Peerlgruys.

Zuyt-Polsbroeck daer op den Commandeur van Dam was/ quam den 9. October smorgens binnen Tessel/ Sparendam raeckte op de Ems/ doch quamen alle noch behouden in 't Patria/ uyt-gesept 't Wapen van Amsterdam/ dat met een lager/ door storm by d'Eylanden Fero na een Ylant van Ancker spillende/ verging/ terwijl men seyde dat eenige dat eenige daer af-gegaen waren/

ren/ en de Schepen onseker hoe na 't Vaderlandt te keeren/ daer vertoefden: Van dit schip quamen naderhant met een Yslants Vaertuyg noch 17. maets te recht/ sich met de Boot avontuerlijck in 't grootste ghebreck behouden hebbende: De Schepen hadden goede Ladinge/ en daer op volgde niet alleen het oploopen der Actien tot 462. maer oock uyt-deelinghe van 12. en een half per Cent: Niet tegenstaende de Moluckse Waren in 't Patria doe sober golden: En de Peper was van 52. tot 26. gr. af-geloopen: Den Stant van Indien hoorde men doe in het ghemeen ten verscheyde respecten niet alleen goet te sijn/ maer oock nu ten insicht van de Vrede met Engelant vry seer verbetert: Ook waer sijnde datte speculatien soo op China en Japan haer voortgang nemende/ mede op 't Eylant Poulo aen de West-Kust van Sumatra by de Negery-Pau/ sijnde d' Inwoonders aldaer den Coopman Jacob Gruys/ Capit. Jan Pig/ 3. Luts. 2 Cooplien/ en 130. gemeene Soldaten hadden gematst: Waer op van Batabia aenstonts 5. Oorlog-schepen met 300. Blancken en 200. so Ambonesen als Bougjes derwaerts waren af gesonden: Hier had Abraham Verspreet 't gebiet/ quam in 10. dagen over/ en den 14. Septe. voet aen Lant geset hebbende/ leverden den 16. slag aen de Pauwers/ die sy lustig uyt 't Velt sloegen/ ruyneerden hare Sterckten/ die sommige 10. en 16. voet hoog oock 15. dick waren/ en sulckx alleen met verlies van 16. man. Bombaja was den 13 Decemb. 1666. aen den Engelsen Gouverneur Gervaes Lucas door de Portugijsen over-gegeven: En waren de Persianen metten Grooten Mogol Orangshou in heftigen Oorlogh/ sulckx dat de Persiaen in sijn Lant gevallen met een groot Heyr-Leger/ langst den Weg aen d'andere zijde van Candehar/ dito Mogol dwong sich te wenden van Edelshau Coning van Decan/ om nu sijn eygen Lant te beschermen: Daer was een Brief van den Coning van Vranckrijck aen den Grooten Mogol gekomen/ streckende tot voordeel haerer Natie in den Coophandel: De Fransse Schepen over 2. Jaer van Rochel na Madagascar en Suratte geloopen/ doch ongeluckig in Brasilien te rug gedreven/ waren daer noch niet gearriveert/ hoewel zedert drie Maenden 4. Vaertuygen daer op af-gesonden zijn geweest: Maer dito Fransse Schepen waren even voor 't arrivement van dese Retour-Schepen/ ghekomen aen de Cape de Bone Esperance/ daerse soo veel Vivres en verversinghe mede namen/ dat voor d' onse weynig overgebleven was: 't Volck aen de Caep verhaelden dat dito Franssen terwijl sy daer waren/ een hooge Pael op een Bergh hadden opgerecht/ en 't Wapen van Vranckrijck daer aen/ 't welck door een Leeu korts daer na (indien het waer is) soude af-geruckt sijn/ maer had de Pael laten staen.

Ten was te Parijs niet behaeglijck dat men te Brussel alle Franse Wijnen strackx verboot/ 't welck die van Oostende en Antwerpen schadelijck was: Men begeerde nu langer geen Kanten/ noch vreemde Manefacturen in Vranckrijck/ en gaven voor/ dat hare Natie in vreemde Landen dienst/ souden ingeroepen werden/ 't welck in Hollant veele gedachten causeerde: Maer den 11. October quam den Ambassadeur van Beuningen in den Haghe/ en dede rapport van den tegenwoordige stant/ so ten respecte van Vranckrijck als Nederlant: De Franssen smeten den 6. deser de overige Toorens en Mueren van 't Ste-

deken Aelst om ver/ so dat men geen Gracht noch Poort noch Vest konde bekennen: Ondertusschen plaeghden de wedersyts Loop-benden de Boeren en die in de kleyne Stedekens om Contributie/ &c. Men sagh doe in de Walsse Steden/ daer de Pest soo hart toe nam/ dat het houden van Schoolen absolut wierde verboden/ nu de Fransse Cavaliers met de handen vol Frans gout/ koopende/ en niet af-dingende/ datse gaven voor een Tonne Bier 3. Pistolen.

Den 15. deser nam den Coningh metten Prins van Condé en Duc d'Anguin 'gesicht van 't Pallais des Thuileries/ dat hy op nam: En van daer in de groote Gallerije gaende/ daer voor desen de Beelden van de Koningen van Vranckrijck plachten te staen/ sach aldaer 't werck van Sr. de Brun/ was vernoegt/ ende trat af nae de timmerage van de Louvre/ die hy seer geadvanceert sach: Voort gaende na de Gobeliers/ om te sien die Manufacturen soo men aldaer maeckte/ en speciael die zedert 't Leger te Velde was geweest/ af gedaen waren/quam Sr. Colbert zijn Majest. doen sien/hoedanig men zijne gedachten hadden gevolgt/ en 't voornemen dat hy hadde vast ghestelt: Den Coning venoegde sich over Colbert en de Brun; Waer van den lesten alle de Wercken met onbedenckelijcke groote konste seer rijck en wel geschickt had; Den ingang van 't Hof daer 't Pavilloen was/ stont omringht met Tafels/ Beelden/ Tropheen/ Inscriptien/ als een heerlijcke Arca Triumphalis: het groote Hof was behanghen met kostelijcke Tapijten/ en een Tafel van 9. vademen lang/ daer men met elf trappen op ging/ waer op men sagh leggen de Goutrijckste Wercken die oyt ghemaeckt zijn/ dese Tafel had om sich 24. groote Bancken/yder met zijn Vat/ en soo veel steunsels/ yder met zijn Couvertes/ seer kostelijck/ aen de voeten van Silver waeren meer als 5000. marck Silvers onkosten; Als den Koning in 't Hof quam/ bejegenden hem veele Trompetters en Tambours/ daer d'Arbeyts-Lien onder verheugden: Na 't welcke zijne Maj. meer andre schoone Manufacturen gesien hebbende/ uyt ging/verwondert dat men inter Armes alsoo noch konde arbeyden. Op die tijt quamen veel Walen en Walonnen om de Pest en den Oorlog uyt Rijssel en Douay na Parijs/ om te arbeyden: Men namse aen/ en den Coning maeckte seker Juffrou Adel/ die fraey in haer Handtwerck was/ en tot Opperste van een groot getal/ die met de Naelde en Klossen wrochten/ al d'andere vereerden sijn Majest. met eenige 1000. gl.: Al dese toevallen trefte 't Spaens Nederlant dapper / te Gent sprakense ront uyt datter geen goet Gouvernement aen de Spaensse zijde was/ en den Marquis sich weynigh kreunde/ ja wiert van yder voor........ uyt-gescholden/ selfs van Beampte/ alsoo de geheele ruyne yder voor oogen stont: Gent had wat ghelijck/ al haer Kloosters rondsom wierden geruyneert / de Geestelijcke jammerlijck mishandeldt/ de Kerck en Heyligschenderye was maer het doen van 14. dagen in een weeck/ blijde was die/ die maer een Stadts Poort kon beloopen/ want daer sijn seer veele op-geknoopt aen Boomen/ door-schoten/ door-steecken en uyt-geschut op de Lantstraten/ die daer toe seer gelegen sijn: De Franssen Aelst verlatende / mosten de Burgers de Klocken voor 2400. gl. rantsoeneren: Het Tin wilden sy insgelijckx doen: En vertreckende/ lieten de Gasthuysen vol gequetsten: Overvielen 't Casteel Liekercke en Santbergen; Stroopten met 3000. Ruyters tot

tot by Rupelmonde aen de Schelde/ op de Parochien Born/ Eugen/ Eykens-vliet/ &c. en visiteerden 't Fort St. Margriet: Andere Benden beroofden Terenat/ Assche/ Capelle/ Dielbeeck/ ende daer omher/ sparende Kercken noch Kloosters/ seer wreedelijck in 't Klooster ter Muylen aen-gaende: De Vlamingen seyden/ datse in de H: Plaetsen Vrouwen en Dochters onteerden/ sonder onderschept van Personen/ en hadden de Dochters naeckt uyt gekleet/ gevioleert/ mette Voeten op-gehangen aen de Balcken/ en na hun boos werk/ noch gegeesselt tot den Bloede; De arme Paters Carmelijten hebben sy aen de staerten van hare Paerden gebonden/ en soo gesleept uyt hunne kleyne Heremitage; In dier voeghen leef den sy mede in 't Klooster den Grooten Bijgaert: Doe begosten de Vlamingen weder te dencken wat Ao. 1635. omtrent Leuven en Thienen was geschiet: In somma/ het stont alsints ellendig/ elck beefden voor de Franssen/ want daer was geen teghenstandt/ als alleen den Prince de Ligne bleef met 4. a 5000. man op de Vaert tusschen Vilvoorden en Brussel een oog in 't zeyl houden.

November 1667.

Met blijdtschap kreegh men te Brussel tijdinghe/ dat Don Jan te Madrid het Gouvernement van de Spaense Nederlanden had aen-ghenomen/ en teghens de aenstaende Lente met veel secours van St. Sebastiaen of uytte Corognia/ na Vlaenderen soude af-komen. Doen storf Gaspar Nemius, Aerts-bisschop van Camerijck/ een der hooghste bedieningen in Nederlandt/ was van hooghe Jaren/ te Douay gepromoveert/ en oock Bisschop van Antwerpen geweest. De Legers begosten nu om Winter-quartieren te dencken/ hoewel sommige Franse stroopers hun onder Brugghe/ by 't Sas van Gent/ en voorts op den Boer lieten sien. Een voorval was'er noch/ datte Spaense uyt Bergen in Henegouwen onder den Marquis de Conflans/ by Reux van de Franse wierden geslagen/ om dat hare Ruyters van 't Voetvolck te wijt van den anderen verscheyden/ de leste onder 't faveur van een Dijck haer mosten salveren in sekere Bosschagie daer omtrent: Hier uyt ontstondt binnen Brussel onlust en een Duël tusschen den Marquis van Conflans/ ende van Baden/ twee en twee te Paert/ beriepen den anderen te Laken/ op de Weg na de Fonteyn van de Infante Isabella/ of de Capel van St. Anna/ een half uyrken buyten Brussel; Den Marquis de Richebourg/ seconde van Baden/ wiert hier periculeus in 't Lijf met een Pistool geschooten/ en een in de hant gesteken; Den Marquis de Conflans en zijn seconde retireerden sich daer nae in 't Landt van Luyck: Dus had den een en den anderen uyt misverstant en krackeel de nederlage.

Het was den 8. deser Maent dat den Coning van Engelant sijn Secretaris Morice sont aen den Grave van Clarendon/ ofte den Cancelier/ om hem af te nemen alle Commissien onder hem berustende/ en speciael sijn Lutenantschap van 't Graefschap Oxfort en Wildshire/ en dat hy voortaen noyt meer in den

Raet als Cancelier soude moghen verschijnen/ ja selfs wiert den Hertogh van Jorck verboden met hem te communiceeren: De beschuldinge was: Dat hy van de Kroon Clarendon en Correnburry hadde af-gewonnen: En genooten 8000. gl. voor 't Patent van de Canarise Compagnie: De Pachters ontlast hebbende, hem jaerlijcx een tonne gouts flor. had doen betalen: En een jaerlijcx inkomen uyt de Barbados getrocken: En genooten 5. tonnen gouts tot het vast-stellen der Privilegien in Yrlant: 't Parlament had misleyt als d'hollanders teChattam warē; en gesegt, dē Coning was mits de Roomse genegen, tot 't Gouvernement onbequaem: Zijn Majest. radende een Leger te lichten om te gebieden, had geantwoort als men vraeghde waer mede te betalen, soo als sijn Vader t'Oxfort door Contributie en vry quartier gedaen had: Dat hy 't Groot Segel gebruykt had vā Pardon, aen beschuldigde van capitale Misdaden in 't Parlament: Hebbende geobsisteert de beschuldingen van den Lord Mardaud en Graef Sandwich: Seggende in 't Lagerhuys waren 400. man vergadert om Schattinghen te consenteren, niet om te Gouverneren: En van de Protestanten so in in Yrlant by de Papiste Landen geinteresseert, 120000. gl. had genooten: En den Coningh en sijn Raet misleyt, met het seggen men konde toch spoedig aen een Vrede komen, belettende alsoo het in Zee brengen van een Vloot: En heeft achter ghehouden de Acte van Uniformiteyt: Autheur sijnde van nadeelige Tractaten: Corresponderende met Cromwel, van wien hy Gelt genoot: En verkocht publijcke Offiçien: Voedende misverstant en tweedracht tusschen den Coning en Duc de Jorck, tot hy Duc de Jorck soo verre heeft gebracht gehad, dat hy sijn Dochter heeft ghetrout, &c. Hier na voegde men noch by/ de Correspondentie met Cromwel: Dat hy den Coning en 't Volck bedrogen hadde door 't maken van Vremde Tractaten, en Negotiatien uyt den laetsten Oorlogh voorgekomen, ontdeckende en vervorderende de secrete Raetslagen van sijn Majest. aen des selfs Vyanden: 't Lagerhuys met 161. stemmen tegens 89. verklaerde Hy had hoog Verraet begaen: 't Hoogerhuys varierende/ outstont questie over de macht van 't Opper en 't Lagerhuys/ dies haelde men al de oude Registers uyt den Towr / en elck disputeerden 's morgens vroeg en 's avonts laet / acht dagen lang over dese materie/ beyde Huysen Gedeputeerdens quamen oock eens/ dat zelden om Criminele saken gebeurt/ by den anderen: En die uyt het Hoogerhuys met het Lagherhuys eens waren/ was Duc de Buckingam, Albemarle of Monck, Graef van Northampton, van Pembroock, Montgommery, Nortwich, Warwits, Bath, Dover, Bristol, Kent, Carlisle, Barcks, van Windsor, de Lords/ Vagham, Geeraerd, Deningham, Paulet, Pyram, Lucas, en 3. Bisschoppen/ van Dinham, Herforts, en St. Davids: Noch 11. Lords wierden belet/ doch beloofden mede te protesteren tegens d' andere Heeren van 't Opperhuys: En verstonden/ dat men den Gancelier in hechtenis name, sonder allegatie van speciale oorsaeck, en voor dat 't Lagerhuys oft particuliere hem aen-gheklaecht hadden, &c. En was in desen nu seker allegatie van Duc de Husselck ten tijde van Hendrick de VI. voor-gevallen: Men wist oock wel wat macht hy Graef van Clarendon zedert 's Coninghs herstellinge in de affairen van 't Rijck hadde gehad, en so lang hy vry was niemant tegens hem soude durven uyten, waer aen de sekerheyt van den Coning en 't Rijck in pericule wierde gestelt: Hebbende oock 't Lagerhuys daer toe een aen-gebooren Recht om eenige Pair van het Rijck te mogen beschuldigen, en deswegen so een als den Graef van Clarendon niet beschuldight souden gehad hebben, ten waere zy daer toe goede redenen hadden gehad.

Dese

Dese disputen warent die den Cancelier als geseyt is/ niet alleen op sijn Lanthuys Wilt dede retireren/ maer hy wisselde voor 320000. gl. aen goude Contanten by de Goutsmits binnen Londen: En van den Hertoge van Jorck genoegsaem sijn gevaer betoont/ den welcken men by na verboot met dito Cancelier meer te spreken/ wiert den Hertogh sieck/ en den Cancelier vluchte met een kleyn Scheepje over Zee na Calais in Vranckrijck: Van waer hy 't volgende Geschrift aen 't Parlement/ door sijn Soon den Grave van Denbich/ dede verhantreycken:

HEt believe U Heerlijckheden ofte Lordschips:

Ick en kan niet exprimeren de onverdragelijcke onbenoeginge en droefheyt des ghemoets, die ick lijde onder de vreese, dat ick aen U Ed: anders als ick in der daet ben, moet beschreven werden, en dat ick hoore hoe veel tijdts U Ed. hebben geconsumeert in mijne saecke, en als men dan noch meerder verwacht de descrepantien, in opinien die alreede, oft noch hier namaels apparentelijck zoude komen te rijsen tusschen 't Hooger en Lagerhuys, daer door de groote en wichtighe affaires van het Koninckrijck souden werden op-gehouden, in een tijt van een generael onvernoegen: Ick ben seer ongeluckig dat ick bevinde te moeten lijden onder 2. seer nadeelighe reflectien, die nochtans in geenderhande manieren op my applicabel konnen werden ghemaeckt: Eerstelijck van de grootheyt van mijne middelen ofte Staet en Fortuyne, die ick in soo weynig Jaren vergadert ende gemaeckt heb, de welcke indiense soo geproportioneert waren met 't geene gerapporteert wort, met groote redenen mijne integriteyt soude konnen doen suspecteren: Ten tweeden, dat ick zoude hebben geweest de eenigste manieerder, en opperste Minister, in alle verhandelinghen van Staets-saken, zedert des Koninghs wederkomste in Engelant, tot Augusti lestleden, en daer om alle misvallen ende ongemacken aen mijn en mijne Consilia behoorden te werden getransporteert. Aengaende mijne Middelen, sullen U Ed: niet gelieven te gelooven, dat nadien quaetwilligheyt en misgunste op soo seer inquisitijf en scherpsiende is geweest, ick aen de selve eenig dingh als dat in der daedt waerachtig is voor dragen sal; Ende voor eerst, so verseker ick U Ed: dat (behoudens des Konings goetheyt t'mywaerts betoont) ick noyt een penning genomen of ontfangen heb, als die in 't gemeen geoordeelt was, de rechte en wettige profijt van mijn Officie te wesen, in de geduyrighe practijcke van de beste tijden, die ick na mijn eygen oordeel jugeerde te hebben geweest die van Mylord Coventry ende Mylord Elsmore, welckers practijcke ick vastelijck observeerde, alhoewel dat Officie in haer beyder tijden dubbelt meer waerdigh was, als het aen my heeft geweest, en soo ick geloove jegenwoordigh is, en dat alle courtesien en faveurs die ick hebbe capabel geweest van den Koning, of andere Personen in Kerck of Staet, of in Westmunsterhall te genieten, my noyt 5. pont waerdig zijn geweest; Soo dat U Ed: versekert mogen wesen dat ick zoo onschuldig van corruptien ben, als van eenighe ontrouwe gedachten, die ick noyt soude zijn verdacht gheweest, dat na 30. Jaren dienst aen de Kroon gedaen, en na soo veel difficulteyten en benaeutheden voor de selve te hebben uyt-gheftaen, my in mijn Ouderdom souden zijn geobsicieert geworden; En ick versekere U Ed: dat ick seer manifest sal maken, dat de verscheyde Sommen gelts, en eenige Parceelen Lants, met de welcke zijn Majest. zedert des selfs weder-keer in Engelant belieft heeft my gunstelijck te vereeren, meer waerdigh zijn als al 't geene dat ick besitte, monteert, soo verre ben ick daer van dat ick mijne Staet door eenighe onbehoorlijcke Middelen soude hebben vermeerdert;

dert; Eñ al schoon dese zijn Majests. goetheydt mijn merites en verwachtinghe verre te boven is gegaen, soo zijn andre nochtans oock ten minsten soo geluckigh geweest by de selve goedertierentheyt, al schoon sy slechte pretensien daer toe hadden, en daer om geen redenen my mijn doenmalige conditie te misgunnen. Concernerende de andere belastinghe wegens 't credijt en ghesach, als sijnde Opper-Minister, en latende uyt dien Hoofde, alles werde gedaen daer toe ick ghesint was; Daer op heb ick niet anders te seggen, als dat ick 't goede gheluck gehad heb van een Meester van seer groot jugement ende kennisse te dienen, en voorts altijt te sijn geassoçiert geweest, van seer habile en geexperimenteerde Personen, sonder welckers oordeel en over-een-stemminghe noyt yet is gedaen of verhandelt gheworden; Voor zijn Majests. weder-komste in Engelant heeft hy geduyrigh op-gepast geweest by den Marquis van Ormont, den laetst gewesen Lord Colpeper, en Mr. Secretaris Nicholas, die egalijck nevens my betrout wierden, en sonder welckers advijs en over-een-stemminge, en wanneer de selve altemael present waren, gelijck dan sommige van de selve altijdts jegenwoordig hebben geweest, noyt mijn advijs heb gegeven; So dra het Godt belieft hadde zijn Majest. na Engelant over te brengen, heeft hy desen tegenwoordigen priveen Raet gestabileert, en korts daer aen uyt den selven Raet een getal eerlijcke Persoonen van groote reputatie (de welcke noch voor de meeste part by leven zijn) als een Committé of Commissarissen van de Uytlantze affaires, ende om te considereren sulcke saken welckers natuyre veel Secretesse vereyschte, en by dese Persoonen beliefde het hem my te voegen; En ick ben versekert, dat de Committé noyt eenig ding van belang, waer dan zijn Majest. sich altijts by liet vinden, verhandelt heeft, of heeft het voor eerst aen den Raet gepresenteert; Ende ick moet ten respecte van mijn comportement, tot de selve appelleren, en alhoewel wy al t'samen in saken van Importantie voor dese 2. Jaren herwaerts niet van een meyninghe zijn gheweest, soo is my echter niet bewust datter oyt eenige differentie in de Concilijs is gheweest, nochte datter eenighe klachten in 't Rijck daer over zijn gevallen, 't welck ick t'eenemael aen zijne Majests. groote Wijsheyt, en der Raden volkomen over-een-stemminge toe-rekene, sonder dat ick de vaniteyt hebbe eenig werck my selfs toe te eyghenen, en daer om hoope ick slegs, dat ick met geene sake die t'zedert qualijck gedaen is, alleenlijck zal belast worden; Maer t' zedert den tijt dat de Heer Secrets. Nicholas uyt sijn plaets is geremoveert geworden, waren der groote veranderingen, en die geene aen de welcke eenig ding van 't Hof en den Raet bekent is, weten oock zeer wel, dat alhoewel zijn Maj. noch al gunstelijck beliefde mijn Advijs over meest alle saken te verstaen, mijn credijt echter zedert die tijt heeft vermindert geweest, nochte dat van dien tijt af tot nu toe niet boven een of 2. Persoonen in den Raet zijn geset, of tot eenig considerabel Officie van 't Hof gepromoveert geworden die van mijne intime kennisse waren, ofte die men suspecteerde eenige genegentheydt my toe te dragen, maer wel de meeste die men notoirlijck wist een langen tijt mijne Vyanden geweest te sijn, en met mijn oordeel en principien beyde in Kerckx en Staets saecken differerende waren, de welcke de gelegentheyt hebben in acht genomen van mijn credijt by den Koning ende alle andere Persoonen te verminderen, met verkeerdelijck te interpreteren en voor te draghen van 't geene ick zeyde, en dede voorts de Luyden persuaderende, dat ick haer by sijne Majest. nadeelig hadde geweest, of in eenige der selver pretensien in de weg gestaen, maer sijne Majs. goedertierentheyt en rechtveerdigheyt was soodanig, dat dat weynig impressie in hem wrochte, na mijn ootmoedige opinie, zijnde groote ongelucken voort gekomen uyt den Oorlog, tot de welcke, gelijck notoirlijck is bekent, ick altijt seer advers was, en ick mach

mach sonder vaniteyt seggen, dat ick niet alleen voorsien, maer oock voorgeseyt heb de misvallen daer wy sullen komen in te geraken soo wy onsen Oorlog beginnen, voor en aleer wy eenige Alliantien met benaburde Princen souden hebben gemaeckt, en op dat het niet aen zijn Majs. sorgeloosheyt, en de nalatigheyt van zijne Raden mach geimputeert worden dat men in sulcken Alliantie niet en is getreden; moet ick de vrijheyt nemen van te seggen dat zijne Maj. niets dien aengaende ongetenteert heeft ghelaten, en wel wetende dat Vranckrijck geresolveert was Spangien weder beginnen te beoorlogen soo dra zijn Cathol: Majest: deser weerelt soude Overleden zijn, 't welck een goede tijt eer ler verwacht hebbende gheweest, heeft twee Winters te vooren groote kosten veroorsaeckt door het voorsien van overvloedige Magasijnen op de Frontieren, maer allerhande Provisien om alsoo tot den Oorlog gereet te zijn, heeft sijn Majest. alle mogelijcke middelen gebruyckt, omme den Spanjaert tot die apprehensie te prepareren en te disponeren, en hem sijn Vrientschap in soodanighen quaet als tot de securiteyt en beste van beyde de Croonen dienstig ende noodich moste wesen te offereren; maer Spangen sich selfs flatterende, dat Vranckrijck niet met haer breecken soude, ten minste dat hy haer eenige oorsake door jalousie soude geven, heeft noyt zijn Maj. vrientschap met eenighe reele treden te gemoet willen komen, maer hebben beyde altijdts de Spaensche door haer Ambassadeur alhier, en sijn Majesteyt by de sijne tot Madrid als op preliminaria geinsisteert, op het voorgeven van Duynkercken, Tanger en Jamaica; ende alhoewel Vranckrijck een Ambassadeur hier hadde doen een Project tot een Tractaet wierde geoffereert, ende dat den Lord Hollis sijn Majests. Ambassadeur tot Parijs alle devoiren aenwende om 't selve Tractaet te vervolgen ende te vorderen, so wiert echter haest ontdeckt dat het principaelste oogmerck van Vranckrijck was sijne Majest. in sodanige nauwe Alliantie te trecken, die haer beyde desseynen vermochte te vorderen, en sonder dewelke sy geen genegentheyt hadden 't geproponeerde Tractaet in te gaen; en dit was den staet van saecken, wanneer men in Oorlog tradt met de Duytschen, van welcke tijt af geen van beyde de Croonen, het maken van een Alliantie met Engelant, veele considereerde: Gelijck ick van gantscher herte het ingaen van desen Oorlogh versoeyde, soo en presumere ick oock noyt met mijn advijs en raet tot den weg van menageren van de selve te geven, maer opposerende veel Propositien dien aen de laetst-overleden Lord Thezaurier en my selfs onredelijck scheenen te wesen, als dat men de Zee-luyden met Tryckens ofte Briefjes souden betalen, en veel andere particulariteyten die de expensen verhooghden, namen mijne Vyanden alle ghelegentheden waer om my te benijden, en makende Vrientschap met andere uyt den Raet, die van wat meerder licentieuse principien waren, en die wel genoegh wisten hoe seer my mishaegden, en ick klachtig viel over de Vrijheyt, die sy van haer selven waren van alle Raetslagen en Raetgevers te ontdecken, en alle serieuse saken in belachelijcke te verkeeren, ginghen alle wegen in, om mijn aen allerhande soorten van Persoonen die ick ghenootsaeckt sal wesen te noemen tot mijn eyghen defentie, ondanckbaer te doen schijnen, persuaderende die geene, welckers voornemen misluckt is, dat het des Canceliers werck was, daer ick echter uyt niet van en hadde geweten; doch des al niet jegenstaende kosten sy my niet onttreecken des Konings faveur dewelcke noch al beliefde mijn dienst neffens die van andre te ghebruycken, nochte wasser eenig ding gedaen als ten minsten met de toe-gevoegde advijs, van de grootste gedeelte van die geene die daer over geconsulteert waren gheweest, en gelijck als sijn Majest, mijn dienst in de laetste Tractaten recommandeerde, so en heb in tegendeel het minste advijs in 't particuliere gegeven, nochte eenen eenigen Brief aen eenighe Persoon die

in dese negociatie was geschreven, als op het goet-vinden van den Raet, en na dat den selven in den Raet, ofte ten minsten den Koning selver, en eenige andere was gelesen. En so ick eenige Instructien ofte Memorialen heb geprepareert, geschag 't selve op des Koninghs bevel, en op 't versoeck van de Secretarissen die daer in mijn assistentie versochten; Oock was het oock niet mijn begeeren dat eenig Ambassadeur my van de Handelingen soude rekenschap geven, maer aen de Secretarissen, met de welcke ick altijts gereet was te adviseren, nochte is my bewust, dat ick oyt eenigen raet gegeven heb waer in yet quaets ofte ongemackx aen sijn Majest. is ghesproken, : Ende het is soo verre van my af, van de eenighste verhandelaer van Affaires geweest te hebben, dat ick geduyrende het geheele laetste Jaer, niet boven twee-mael met sijn Maj. alleen in eenig gemack heb geweest, en seer selden in de 2 a 3. voor-heen-gegangene Jaren; Ende zedert het Parlament tot Oxfort gehouden is, heeft het seer klaer gebleken, dat mijn credijt seer slecht heeft gheweest, en dat men na seer weynig dingen die by my geproponeert sijn geweest, heeft geluystert, maer veel eerder eo nomine wedersproken, om dat de selve by my waren voor-ghedraghen. Ick moet U Ed: ootmoedelijck versoecken indachtig te willen sijn, het Officie, en aen-bevolen Ampt, dat ick in de 7. Jaren lang hadde, by 't welcke om my van mijn devoir te quyten, ick geobligeert ben geweest om op te houden, en toe te sluyten, de pretensien van veele Menschen, en te refuseren de Zeegels op veeler Pardon, en andere gratuiteyten te setten, 'twelck andersints voor die geene, die de selve souden hebben geprocureert, profijt toe-gebracht souden hebben, daer in tegendeel, op mijn Remonstrantie aen sijn Majest. voor altoos sijn te rugge gehouden ghe-worden; 't welck natuerlijck my veele Vyanden heeft verweckt, en om dat ick dickmael op 't versoeck van de laetst-gewesen Lord Thesaurier (met de welcke ick de Eer gehad heb in een lange en vaste Vrientschap tot sijn doot te staen) met den selven concurrerende in 't representeren van verscheyde excessen, en exorbitantien, door dien de Jaerlijckse uytgaven, so verre het inkomen excedeerden, verwekte sulcx veele Personen van groote macht en credijt, die daer by geintresseert waren, om my alle quade diensten te doen, die sy my kosten by brengen; En des niet tegenstaende mach waerachtelijck zeggen, dat ick my noyt met eenig gedeelte van haer inkomen of dessels administratie bemoeyt heb, als wanneer my den laetst gewesen Lord Thezaurier versocht heeft, hem daer in te assisteren, en mijn advijs mede te deelen (als hebbende voor dezen de eere gehad de Kroon als Cancelier van de Finantien te dienen) 'twelck voor de meeste tijt geschag in zijn Majests. presentie, nochte ick heb oyt in 't minste na profijt ghetracht, alsser eenigh ghedeelte van sijn Majests. revenues verpacht wierden, nochte noyt 't selve verhandelt ofte gedebatteert, als in sijn Majest. bywesen, en waer in altijts mijn meeninge met de grootste part van de Raden die tegenwoordigh waren concurrerende. Al 't welcke op gedaen ondersoeck aen U Ed: Manifest wil worden ghemaeckt, hoe seer oock des niet tegenstaende mijne integriteyt, ter neder geslagen wort, door de malicie van die geene, die ick versekert ben, dat zy haer selven niet en gelooven, nochte dat ick al mijn leven lang wegens alle de Tractaten of andersints, van eenighe Coningen of Princen in de Weerelt ontfangen heb, de waerde van een Schelling (uytgesondert de Boecken van de Louvre die my den Cancelier van Vranckrijck, op ordre van sijnen Coning gestuert heeft) als van mijn eygen Meester, tot welckers gheheelen dienst, en het goet en welvaren van mijn eygen Vaderlant geen 's Menschen herte oyt meer als 't mijne genegen was. Dit sijnde mijnen tegenwoordigen toestant, so versoeck ick U Ed. gants ootmoedelijck, dat zy willen believen een favorabel gevoelen van my te onderhouden, en te gelooven dat ick on-

noosel

noosel ben van dese vuyle uyt-stroysels, tot dat het contrarie sal werden vertoont, 't welck ick verseeckert ben, dat noyt sal konnen geschieden, by eenig geloofwaerdig Man; en vermits de onrustighe tijt, en de dispuyten tusschen beyde de Huysen des Parlaments in het tegenwoordighe debath, beneffens de macht, en malicie, van mijne vyanden (die voorgeven dat zy met sijn Majest. te boven willen komen, om dit tegenwoordige Parlement door misnoegen te prerogueren of dissolveren, en my dreygen van my aen de fury, en rage van't volck te exponeren) op my souden doen sien, als op oorsaeck die obstrueerde den dienst van den Coning, en de eenigheyt en Vrede van dit Coninckrijck; so versoecke ick U Edelen seer ootmoedelijck dat ick niet mach verbeuren U Ed: faveur en protectie, als ick my retireerde op sulcke machtighe vervolginghe, in hoope dat ick door sulcke retraite capabel sal wesen hier namaels weder te compareeren, wanneer sijne Majests. Justitie (aen de welcke ick altijts my sal submitteren) niet toe-gesloten en gepreciudeert sal wesen, door de macht en malicie van die geene die mijne distructie gesworen hebben.

Was getekent, CLARENDON.

Dit wiert van dito Denbig seer qualijck op-genomen/en men belaste gem: Brief/gelijck geschiede/ den 17. December op de volle Beurs tijt aen Gradsham Collegie binnen Londen te verbranden/ den Beul ontstack het Origineel met een Flambeau en 3. Tacke-bossen / en niemandt had de lust een stuckjen op te rapen/ hoewel daer veel Lieden omtrent waren/ want de hevigheyt selfs was by 't Parlament soo groot/ datse tegens eenen Mr. Symons begosten te procederen/ om dat hy den Cancelier in sijn vluchten had de hant ghebod en: Al dese dingen verschrickten seer het met Flerecijn verswackte Lichaem van den vluchtenden Cancelier/ nu te Calais/ van waer hy de protectie na Parijs aen die Maj. versocht/ makende sijn aenkomst bekent: Maer noch meer dat sijn Courier in 3. dagen weder komende/ die protectie van de Franse Coning niet mede bracht: * Siet de Vaersen van Camphuysen hier op gepast: Doch 4 dagen daer na quam 's Conings last om hem door 2 Compagnien Ruyters van Ardres na Abbeville en soo na Rouaen te geleyden/ met ordre soo aen die/ als den Gebieder van Montreuil/ hem alle Eere te bewijsen: Dus toogh hy den 26. December van Calais derwaerts/ per expressen reeds door Duc de

* Niets dat een vaste uyr heeft:
Licht meent den Mensch door voorspoet droncken,
Dat hy 't geluck in huyr heeft,
Maer 't dooft snel uyt dat snel kan voncken.
Laâs! wat snelder keer nemen Aertze zaken,
Hoe vlak zijnze neêr die noch korts hoog zaten!
Die eertijdts in Gebiedt van Steed' en Landen
Nu zijn gedaaldt tot niet, met smaad en schanden,
Die om voor hare gangen, in haren last en moeylijk slaven,
Nu moeten Wet ontfangen, van die zy zelfs eerst Wetten gaven.
Of ik schoon nu zwerf, eensaam en verlaten,
Sonder Landt of Erff, steeds op vreemde Straten,
Al wat vergaet en vlied' is niet van 't mijne:
Hy mist ter Weerelt niet die blijft by 't zijne. &c.

Jorck verwittight hoe het te Londen stont: Hier by bleef het dit Jaer: Den Cancelier in Vranckrijck sijnde/ en 't Hoogerhuys wilde niet verstaen te declareren tot eenig Vonnis/ voor dat Pœna convictionis waren voor-gegaen: Immers het ‡ Lagerhuys wiert wat gemoedelijcker: En de sake scheen te sullen berusten om by een Legislatoire wegh te procederen: N'espere rien au Monde de certain. Korts daer na verklaerde men den Cancelier voor een Verrader/ werdende al sijn Ampten aen andere vergeven / gelijck den Bisschop van Cantelberg in sijn plaetse tot Cancelier van d'Academie tot Oxfort wiert gemaeckt. Men gaf na ordre op 't recommanderen van eenige/ in Schotlandt een goede partye Boomen te doen kappen / tot den op-bouw van 't verbrande Londen: Wijl daer overvloet/ en by de Gebueren groote schaersheyt was: Den Ridder Hamilton quam den 20. weder uyt Vranckrijck in Engelant/ so men seyde/ wel vernoegt van 't onthael der Francoisen: Den Admir. Aiscu verhaelde doe/ hoe hy in den Hage sijnde geweest/ had gesien 't magnefique Graf van den Admirael Opdam/ en dat hy ten verscheyde respecten daer lang op gespeculeert hadde. Den 18. November quam de Heer Boreel te Londen/ en hadden den 22. deser hare publijcke Intrede: Den 25. hadden hare Exell. publijcke Audientie/ op-ghelevt door den Lord Wotton/ en op-ghepast door Sr. Charles Cotterel Meester der Ceremonien/ sittende in sijn Majesteits. Carots/ gevolght van haer eygen en een grooten Treyn van meenigte andere Carotsen van den Adel/ tot Vrouw Williams Huys/ staende in de Pallais garde van West-munster: Werdende aldaer 2. dagen op kosten van den Coning getracteert: Wanneer dien dag waer genomen/ (mits de geboorte van de Coningin/ daer men snachts te Londen dapper over vuyrden/ en alle vreugde bedreef) de Heer Meerman een quartier uyrs langh seer soetelijck na de conjuncture van tijden voor den Koning van Engelant harangueerden/ meest op dit subjet dienende: Dat hare Ho. Mo. zijne Heeren ende Meesters altoos in den nu ter neder geleyden, en soo schadelycken Oorlog niet alleen een geweldigen af-keer hadden gehad, nemmer oock geduyrigh bekommert ende seer bedroeft waren geweest; Doch dat nu oock de zelve weder om soo seer verheugt waren geworden door den gemaeckten Vrede, ende 't herstellen van de Commerçie tusschen beyder zijdts Volckeren: Insgelijcx oock geneghen, omme met zijne Majesteyt van Groot Brittangen te treden in een veel Nauwer Alliantie als oyt met des Coninghs Voorsaeten was geschiet, &c. Den Coning antwoorden daer op in dese termen: Dat hy ten hooghsten over hare Exell. aenkomst verblijt was, ende niet minder vernoeght over des selfs Voor-stellinghe: En om daer toe te treden, noemden daetelijck die Heeren tot Commissarissen, de welcke met hare Exell: confereren ende een begin maken souden. Korts daer aen wierde een Deffensive Ligue en een moderaet Tractaet de Marine tusschen Enghelant en de Vereenigde Provincien/ tot weder sijts benoeghen/ getroffen: Den Coningh

‡ *Den Ridder Chichester, een Lit van 't Lager-Huys, in dese tijt aen de Kinderpokjes sieck leggende, raeckte door de heete brant in een rasernye, en door-steeckt een beswangerde jonge Vrou, die op zijn versoeck onvoorsichtig hem de Degen in de hant had gegeven: Men seyde dat hy haer hielt voor zijn Concubijne; En hy storf oock in zijn rasernye.*

Doen storf oock eenen Monsr. Wallop, Moorder van Koning Carel de I. binnen den Towr, daer hy dus langh om geen quaet meer te doen, had gevangen geleghen.

Coning verheught / en de Coninginne jarich / quamen 's avonts de grootste Dames hare Majesteyt op 't Pallais te Withal alle heyl wenschen/ die hare Majestt. met treffelijck Italiaens Musijck en een konstigh Duyzwerck binnen 't Parck van S. Jaems onthaelden.

Den Abt Don Felice Rospligiosi, Neef van den nieuwen Paus/ en was nu niet onhaestigh sich nae Roomen by een Vader te begeven/ die hem veel goets en geen Steen voor een stuck Broodts soude geven: Hy vertreckt dan door 't Gebiet van Parma/ daer hem den Hertog door den Graef Gaspar Scotti dede begroeten/ dien hy Brieven met eygen handen van gheloof/ hadde mede gegeven/ ja die hy oock (om zijnen Sondag te vieren) stracks volgden om onder vier oogen yets te spreecken / ende van de Barck op zijn Landthuys sich wat te vermaken; Maer Rospligiosi sloeg sulcks af/ seggende/ niets van doen te hebben/ als vol op van alles in zijn Schip dus op de Revier de Poo leggende/ hebbende/ 't geen hem door den Hertoge van Savoyen was gedaen bestellen: Zijn Barcke had een brave rondsom vergulde Zael / ende alom Christalijne Glasen Vensters/ oock daer boven een Cabinet vol van de beste Schilderyen/ Spiegels/ en Tapijten/ en in dit Cabinet was een Leger-Bed/ waer van het gheweef met Gout doorwrocht was / en het Deck-kleet met groen Flours/ en de Kussens van Goude getakelt: Dito Abt op dit Bed gelegen hebbende/ onthaelde selfs Duc de Parma / die hem dacht te onthalen: Daer na te Romen landende/ wiert Cardinael gemaeckt / en hy vereerde van blijtschap den eersten tijdingh-brenger met 500. Rijckrd. en een Pensioen 's Jaers: Doenmaels ging sijn Oom den Paus na de nieuwe Maria Kerck/gebout op kosten van 't Roomsse Volck/ om te volbrengen seker belofte die hy in 't Jaer 1656. hadde ghedaen/ wanneer hy aen de Pest lagh/ en daer af genesen wiert/ korts daer aen ging den Baly Rospigliosi/ Broeder van den Paus / vergeselschapt met sijn 2. Soonen den Abt Don Felice/ en den Ridder Jan Baptist/ 't Collegie der Cardinalen besoecken / die weder in vergeldinghe de Visite quamen geven aen Donna Lucretia Rospigliosi/met haer Dochters Donna Catharina en Maria Magdalena: De Cardinalen hielden den 14. secrete Consistorie/ alwaer voortgebracht is/

Door den Cardinael BARBENNO.

't Bisdom van Couza, in 't Rijck van Napels, voor d' Heer Jaeg Lenza.

Den Cardinael URSINO.

't Bisdom van Kelma, in Polen, voor Jan Reyel.

Den Cardinael CARACCIOLE.

't Bisdom van Ceneda, in Frioul voor Peter Leone.

Den Cardinael OTTOBONO, voor den Cardinael DELFINO.

't Bisdom van Concordia, in Frioul, voor Gradenico.

Den Cardinael AZZOLINO.

't Bisdom Basij, voor Arsenio van Milanen.

Den Cardinael ODESCHALCHI,

't Bisdom van Novara in Lombardiien, voor Joseph Maria Maraviglio.

Den Cardinael NINI,

't Bisdom van Borgho San Sepolchro, voor Jan Karel Baldoinetti.

Den Cardinael BARBARINO,

't Bisdom van Mondoni in Piedmont, voor Dominicus Turchi.

Doe kreeg hy addvijs datte Cardinael Ernst van Harrach, (een groot Creatuer van Paus Urbanus de VIII.) in zijn 72. Jaer/ te Weenen was overleden. En den 4. deser storf te Roomen Don Gigi, Broeder van Paus Alexander de VII. van een beroerthept. Men kreech doe te Roomen aen de Patres dus danigh wonderlijck Addvijs/ uyt China en Japan/ weghens het voor ghevallene met de Roomse Geestelijcken aldaer/ luydende als volgt:

PRolis ioribus refero è literis 13. Maij Anni 1666. quæ è Sinis ad Philippinas, inde ad nos perlatæ narrant, quod cum Pater Joannes Adamus 15. Aprilis Anni 1665. à Rege puero consiliis inimicorum crucis Christi damnatûs fuisset ad mortem crudelem, & dignitate omni spoliatus, terra (quod Pocquini plané insolitum est) tantopere contremuerit, ut fabricæ multæ (humiles licet pro more gentis) corruerint, concidit etiam pars muri Civitatis, discissa terra est hiatu formidabili, quæ hiat etiamnum. Obscuratum simul Cœlum tenebris Ægyptiacis adeo ut in meridie alter alterum non nisi ad accensam candelam agnosceret: De Cœlo descendens globus igneus imminebat Urbi per Mensis fere dimidium absilientibus ab illo scintillis tam crebris, ut copiosa aqua opus fuerit tecta defendere, ne omnia conflagrarent, neque tamen aqua ulla potuit prohibere, quo minus 1. Maij. erumpens ex igneo illo globo flamma totam Regiam exusserit. Sola Aula seu amplo conclavi excepto: Terræ motus erat quotidianus, & tertio vel quarto repetitus, Rex evocatus Patrem Adamum, interrogavit, an hæc viribus naturæ fierent, at cum audisset esse signa vera Dei ob in justitiam, rogavit ut Deum orarent, & 2. Maj latam in eum, ac socios mortis sententiam revocavit, Imperii totius carceres apuerit, omnes ad virtutem enixè hortatus: Cessavit flagellum, sed in Cœlo conspecta est etiam interdiu Stella illustris, quæ Solem persequi videbatur, Sinæ Solem aiebant esse Legem Dei, quam persequebatur, secta Sinensis expensis facile 70. millibus effecere adversarii ut die undecima Septembris in exilium in Provinçiam Cantonis missi sunt viginti quatuor Evangelii Prædicatores, quatuor ordinis Prædicatorum, unus ordinis S. Françisci, 19. de Societate, aliunter ibi a Rege, dum aliud decernatur, aiebant circum mortem Regis tam Juvenis neglectum nescio quid ab Astrologis: Igitur quinque sæculares ex illis capite plexi, quorum unus fuit Christianus, P. Joannes Adamus 86. Annos natus, & Pater Christianus Verbies, relicti Pecquini uterque Mathemicus. Unicum jam Christianum templum superest in toto Regno, quod Pecquini est, plura moliebantur priores Regis Consiliarii, sed Rex non permisit: In Sinis sunt super ducenta millia Christianorum, vestita illis numismata, seu Tesseræ conjurationes, & calendaria festorum, tanquam Catalogi dierum pro indicendo cœtu suspecto: Jacturam dignitatum & bonorum sustinent cum gaudio Christiani, & perstant, immo hac occasione nonnulli novi se Christo adjungunt, quot Annis ex Iaponia veniunt Mercatores in Chinas, aiunt multos martyrio coronari, qui etiam sine ullis Ministris Evangelicis in fide perstant, alios instruunt, baptizant, aiunt prooe Mea cum esse Civitatem unam plenam populo Christiano quam Iaponiæ Reges tangere non audentes, sed sinunt vivere ritu Christiano, hæc ex his paucis Literis R. P. Rectius ordinis Prædicatorum. Datis China 13. Maij 1666. ad Provincialem Philippinarum.

't Geheele

't Geheele Turckse Rijck deur dit Jaer met Aertbevinghen en Tempeest/ onlijdelijcke hitte/ droogte/ en Pest aen-getast/ gevoelde van Septemb. af tot nu soo een gruwelijcke zwaeren Regen/ als opt te Constantinopolen by Menschen geheugnis was vernomen/ en sulckx met geen druppels/ maer stort en plas-regen/ waer door onnoemelijcke schade gheschiet/ ettelijcke Steden ende Dorpen als een Diluvie onder 't water zijn geset.

Voor Candia sach men de Turcken noch al even halstarrig: Sy tasten wel de Fortresse dapper aen/ maer noch dapperder hebben 't de Christenen gedefendeert: De Sarazijnen geen voordeel om hant aen handt te vechten boven der Aerden siende/ ruckten door force de Questadori en Armenise Goutmijnders/ en kloeckste Berghwerckers/ al de Candise Aerde om/ daer sy toch niet van harer voorvechters dootbeenders vonden: Die haer dapper in desen droegen/ waren Gener. Lut. Gustaef Wrangel de jonge/ en den Prins d'Harcourt; Die terwijl sy hier als Volontairen dienden/ men 350. Mijnen sag op springen/ waer in de Venetianen 430. brave Officiers verlooren/ en de Turcken vry meer; Dus sach men Candia bestreden ten eynde dezes Jaers/ aen de hoecken Panigra en Mocenigo; En binnen/ die al manquerende/ weder soo veel affsnijdingen binnen de Stadt/ dat om alles te seggen/ men diende dit Beleg voor een notabel School van Oorlog te consideréren/ en des wegen een bysonder verhael daer van te doen.

Het gespuys van de woeste Cosackse Volckeren/ de Vagebonden van Tartaryen en andere Rovers/ de Steden Jezorno/ Pomorzan/ Zborou/ en Lassau verbrant/ en veel andere Plaetsen vernielt hebbende/ overliepen Polen; zy wetende dat de Poolen verdeelt/ en ver van den anderen waren/ ruckten door Moldavien in Poolen/ en voor de Stadt Leopolus komende/ eysten daer een Millioen voor de Plonderinge; En seer gesWint hadden sy by Podhais selfs den Poolse Groot Marschalck met zijne Benden soo om-cingelt en belegert/ datte selve nolens volens, gedwonghen was met Sultan Galga/ Broeder van den Tartarisen Cham de volgende Conditien in te gaen: Men soude aen Godt het Oordeel en de Straffe laten over die geene, die oorsake waren van alle de Onheylen voorleden Winter gepasseert: Maer nu namaels om eenigh misverstandt soo stracks de Wapenen niet ter hant grijpen: Maer door Afgezanten eerst pogen alles te bevredigen: Deswegen belooft Sultan Galga in den Naem van den Tartarisen Cham en sijn Nakomelingen, als oock wegens 't Crymise Volck, Vyant te sullen sijn, van die Poolen voor Vyant verklaert, en dat sijn Horden waer 't de Poolse Majest. belieft, gereed sullen sijn, waer het is, op te sitten, en by te springen: Daer tegens sal hy en de voorsz. Horden het gewoon Jaerlijckx Pensioen ontfangen, daer toe een Poolze Envoy na Crim als Borge soude gaen: Den Tartarise Cham mach voortaen geen sijner Horden in de Ukranie laten afloopen: En eenige soo onder sijne Benden sijn, en de Poolse Republijck gedueriglijck berooven, af te keuren, en geen secours doen: Den Cham moet alle Gevanghens over een Jaer onder Crakau ghekreghen, los laten, daer onder den Heer Machowsky, &c. Voor de Cosacken maeckten Dorosenezko den 19. passato dit Accoort: Naer Generale Amnestie, mochten de Cosacken geene als de Poolze Protectie soecken: De Zaporonse Soldaten soude men in Steden noch Dorpen meer logeren, maer elck in rust,

en op-

en op sijn Erve laten, &c, Maer den Sultan Tachtay Murza, die de Voor-benden van de Tartaren aen-voerden/ was quaet over dese Articulen/ en de allermeeste hielden 't met hem/ seggende/ niemant als den Turckſen Keyser te sullen erkennen/ en riepen/ wy begeeren geene vreemde protectie/ Ec. Voort hier op komt van Constantinopolen aen 't Poolse Hof / den Secretaris Wysocki/ van den dooden Gesant Radzieuſky/ wiens Lichaem gebalsemt/ langhsaem naer volgden : Twee Turckse Chiausen quamen met ged. Secretaris / ende brachten desen Brief van den Turckſen Keyzer aen de Poolse Majesteyt:

ALlermachtigste, en Doorluchtigste van alle Christen Potentaten, Gouverneur van het getrouwe Poolse Volck, Johan Casimir, Coninck van Poolen. Wy groeten de successen van alle uwe voornemens, en doen u door desen weten, dat onsen grooten Profeet Mahomet, die een licht van alle andere Profeeten is, onsen Throon so hooglijk heeft heeft gezegent, dat alle de Weerelt vliet en verbergt sich na ons om beschermt te sijn door onsen Scepter; Also hebt gy oock tot ons gesonden Hieronimus Radsieusky, een Heer van de Christel. Religie, om tusschen ons te vernieuwen en restabileren ons out Verbont en Vrientschap: Die volgens costuym hem voor ons heeft vernedert, en ons voor-gedragen uwe gebeden en supplicatien; En wy sijn bereyt met danck alle de versoecken te verstaen van die onse Vrientschap begeeren, en so slaen wy u oock niet af: Maer hebben met uwen Gesandt vernieut de oude Vrientschap die onsen Vader Sultan Abraham Han, en onsen Oom Sultan Morad Han, ten tijde van hare Regeeringe met u gemaeckt hebben gehad: Aldus hebben wy dan alom Brieven laten af-gaen, willende, dat den Vrede alsints werde geobserveert; Maer behalvens dit, hebben oock de Cosacken onse protectie versocht, so begeeren wy dat gy haer noch aen Lijf noch aen Goet beschadigt, selfs geen de minste schade ofte leet aen doe, maer dat gy continueert te sijn een Vyant van onse Vyanden, en een Vrient van onse Vrienden; getroulijk alle puncten van onsen Vrede naerkomende, die van onser zijde ongevioleert sal ghehouden werden, en volgens dien hebben wy last en ordre rondsom gesonden aen alle onse Vizirs. Gegeven te Adrianopoli den 15. van de Maent Siser in 't Jaer 1078.

Den Hertog van Lotaringhen dede zijn Steden uyt beduchtingh nu meer fortificeren/ en men geloofde hy zijn beste middelen in Switserlant sont. De Canonicken van St. Suarie begeerden een Sleutel van die Plaets te houden/ so wilden de Magistraet daer niet toe verstaen; Dus ginghen de Canonicken te Madrid aen de Koninginne klagen; Die de voorsz. Magistraet beval deze Geestelijcken niet vorder te moeyen. Te Parijs was dit niet vreemt/ en noch meer/ datte Keyzer die van 't France Comté had gelast haer Steden te fortificeren/ die haer onvermogen betoonende/ antwoorden/ Sent ons Krijgsvolk, wy sullen die ontfanghen: Want men hoorden / dat Vranckrijck nu grooter toestel maeckten als om Nederlandt alleen te beoorloghen / ende voor 30000. Schilden geschamarcerde blaeuwe Casacken voor zijn Lijf-guarde had doen maken: Ten hielp te Regensburg niet datten Envoy van Bourgondien daer voor stelde wat gevaer Duytslant soude treffen/ in-ghevalle de Tractaten tot Munster en aen de Pyrineen bezwooren/ niet en wierden na gekomen: Want niemant wilde yets doen: Al de Duytse Vorsten sagen wel/ datten Sweetse

Resident

Resident tot Keulen en elders een oog in 't zeyl hielt ; En datten Franse Minister Granvelle oock lustig toehoorde / 't Hof van Kurments dickmalen besoeckende/ daer hy al zijn Vrienden gebruyckten/ om dien Vorst aen 't intrest van zijn Meester te knoopen : Onderwijl scheenen Kur-Ments en Kur-Trier van bysondere voornemens ; Eenighe ghelooften datte Franse creatueren in beyde die Hoven niet seer aengenaem waren/ als Princen van 't Rijck/ en beeedigde zijnde/ oock gehouden niemant uytheems voor 't algemeen te favoriseren : Kur-Saxen besocht door een Franse Envoy / stelde sich vrij Politijck in : Kur-Beyeren worf wel wat Volck / maer tot bewaringe van zijn eygen Lant : Kur-Keulen en den Bisschop van Munster namen doe den Paus aen tot Mediateur over 't different van 't Coadjuteurschap / daer den Bisschop van Paderborn toe was verkooren/ versoeckende te Parijs dat die Majesteyt daer insgelijckx toe wilde contribueren : De Magistraet van Straetzburgh versocht doe den Franse Resident Fridschman aldaer/ dat hy sich alsoo wilde aen-stellen/ dat men aen d'een en d'ander zijde vrij van jalousye mocht blijven; Doch de Regeeringe scheen aldaer seer naeu te letten op de allerminste correspondentie van yemandt binnen/ maer voorwaer / niemandt dorfde een poock aengespen. De gedreyghde Stadt Geneve endlingh verlost van 't Savoyse zwaert/ door de debvoiren van dien Prins zijn extraords. Gesant den Baron de Greysy/ by de 13. Cantons residerende/ schreef na Turin uyt Soleure aen den Savoyse Hertogh/ dat hy geluckelijck het verschil mette Stadt Geneve had ten eynde gebracht/ en ged: Cantons hem daer over hooglijck hadden bedanckt/ en hare Gedeputeerde tot vreugde der Inwoonders om 't selve te rateficeren/ hadden af-gesonden : Maer de Protestanten seyden daer naer/ dat men haer wilde ontvoogden van de Souverainiteyten der Huysen van Kursingen/ als andere saken/ &c. wilden desweghen over Parijs en elders aen de Vrienden klagen ; In somma/ daer was weynig vernoegen. De Pest domineerden doe soo hevig binnen Bazel/ datter in 19. dagen 600. en in korten tijt veel 1000. Menschen storven; Men hielt 3. Poorten toe/en niets dan eenen na Swaben en een na Switzerlant open : Men had in die gewesten vreemde speculatien op de Gouverneurs van Besançon/ en 't Fransse Compté ; Hier waren de Naghebuyren jalour ; Gelijck Vranckrijck ongeern hoorden/ de Voorslag tot Weenen by den Moscovischen Gesant gedaen/ van dat den Keyzer tot een eeuwige Vrede tusschen Moscovien en Poolen wilde Mediateur sijn ; dat oock smakelijck mocht verstaen werden 't sluyten van een Huwlijck tusschen die Prins van Moscovien/ met een Princesse van 't Huys van Oostenrijck / mits dat gedachte Prins sich tot de Roomse Christel. Religie soude omkeeren : Waer uyt dan gevoeglijck de Turckse en Barbarise Natien met Poolse/ Duytse/en Moscovise macht/bequaem uyt die 3. considerable Rijcken altoos konden werden uyt-gekeert/ maer den Keyzer oordeelden dese Voorslagh van een seer verre in sien.

Den Heer Prince van Orangen(als daer toe speciael versocht)leyde op den 1. deser den eersten steen van een nieuwe Kerck aen het Zee-dorp (Terheyde : Zijn Hooghheyts legging waren 2. witte Albastert steenen/waer ingehouwen

waren de Letteren W. H. P. O. en was gewapent met een silvere Troffel/ en ebbenhouten Maedt-stock/ waer in/ duym/ voedt/ en Maet-stock/ cierlijck in Silver ghesneden stonden: En doe van 2. Haegse Juffrouwen een zeemleere Schoots-kleet aen-ghebonden/ trat uyt 't Huys van den Predicant ter plaetse daer men ghedachte Kerck soude op-timmeren: En daer van een der voornaemste de 2. Albastert-steenen ontfangende/ leyde die in het Fondament/ wederkeerende na 't Huys van den gemelten Predicant: Is dien middag daer neffens andere Heeren in soodanigen occasie ghebruyckelijck/ wel getracteert: Latende het Troffel en Maet-stock ter gedachten aen de Kerck; Den Prins tracteerde daer na weder tot Schevelingen op Soetenburg/ die Heeren welke hem Terhey hadden onthaelt: Den Professor van Tienen heeft den 8. deser tot Leyden voor den Heere Burghermeester van Dordrecht Cornelis de Wit, Ruwaert van Putten / &c. een heerlijcke Oratie tot lof van des selfs dienst voor het Vaderlant/ welsprekende gedaen; Een ander uyt Helikon/ dischten dese Lof-Vaersen voor de twee Heldendadige Broeders op:

SOo mach ons Vaderlandt nu weêr zijn Hooft op steecken.
Danckt Godt, en d' Overheydt, die 't zoo wel heeft gestiert.
„ Dan wert een Staet eerst sterck: De Deugt te recht geziert,
„ Wanneer 't Verraet gestraft, en 't Schelm-stuck is geweecken.
Verknaecht nu u bewust, (o!) noyt geruste Zielen,
Die door u vuyl beleydt, 't Landt hieldt in bangen noot,
En meenig trouw Matroos onnoodig bracht ter doot:
Van een lang bitteren Strijdt zijn oorsaak zulke Fielen.
Maar gy kloekmoedig Held, ga nu in Vreê ontluykken,
U, meên ik, Stierman van het machtig Hollandts Roer,
Die 't wijslijk heb't beschermt voor meenig Storm en Klip,
Van uytterlijk gewelt, en schalkkelijkke Fuykken.
Godt heeft U trouw gesien, Godt heeft U zorg gezegent,
Godts Kinderen roemen Godt voor zoo een weêrdig pandt,
En U als d' Heyl, naast Godt, van 't lieve Vaderlandt:
Te recht wert zulcken deugd' met zulcken dank bejegent.
Die gy zoo wel beleit, U Broeder heeft bevochten,
Geniet die Vreede, beyd' nu eens, in rust en Vreê,
't Volk gunt U dit te recht; Waar zijnder noch zoo twee,
Die zoo vol Eer, voor 't Volk noch zoo veel moeytens zochten?
Die gaven Lijff en Goedt, en Vrouw, en Kint ten besten,
En 't voordeel van een Stadts-Regeering en van Staat,
Die 't Algemeene best, zoo verr' voor 't eygen gaat,
Als zy in Ampten staan, en luyster, voor de lesten.
Laat Roomen Scipioós, laat Roomen Catoós roemen,
Die Helden in den Strijd, dees Vaders in de Stadt,
In dese Broederen, zijn dees, en die, vervat,
De nijdt en kan niet meer haer groote Daden doemen.
Manhafte Broederen, Godt wil U Leven sparen,

Zoo lang gy 't Leven wenscht ten besten van 't Gemeen,
Die 't Landt in zulkken noodt zoo vreedzaam hout by een:
„ Zoo ploegt een kloek vernuft ook d' alderwoeste Baren.
En zoo deez' Vreé noch eens hier namaals mocht verdwijnen,
Of Binnen-Lantze twist ons hangen over 't hooft,
Dat wy van zulk bestiers maar nimmer zijn berooft!
„ De Nacht en is geen Nacht als zulkke Sterren schijnen.
Laat anderen 't getal van veel Triumphen melden,
Of roemen over Vreé, gemaakt met haârs gelijk,
De WITS *zijn Hollandts pronk; Met zulkken machtig Rijk*
Te maken zulkken Vreé, was 't werk van zulkke Helden.

Sekere Commis Breugel/ van 't afgegane Comptoir van den Ontfanger Generael Doublet / die caveert voor syn Comptoir / wierde ghevoept in zijn Huys verseliert: Een buyten Comis gingh in tijts deur: Breugel wiert op de Voor-poorte gebracht/ en al 't goet in zijn Huys verzeegelt: Een weynigh daer na vont men daer dicht by in een Smits Huys partije sackjes met gelt/ die aldaer (soo men seyde) door des Commis Vrou waren verborgen/ en oock sy op gedagte Voor-poorte wierde gebracht: Men verhaelt datter se er veele Floriynen by slot van Rekeninge te kort quamen. Doenmaels quam den Prins van Straetsburgh in den Hage/ poogende als een vredelievent Potentaet door serieuse aenleydingen en behulp middelen by desen Staet uyt te vinden/ een goet expedient / tot bevredigingh der zwevende gheschillen tusschen Vranckrijck en Spangen: Vertrock oock weder seer haest / dewijl dat Capijt hier oock op de beste Tafel lach: Zijn Hooght. en ontbrack in den Haghe niet het onthael van den Heer Prins van Oranjen/ noch die van Prins Johan Maurits, ofte oock van den Ambassadeur de l'Estrade / selfs oock niet die van Spangen/ en veele andere vreemde Ministers. De Heeren Staten van Hollant en West-Vrieslant hebben in desen tijt het naervolgende Placcaet binnen haer Ed: Groot Mog: Provintie rondsomme af-ghesonden/ ter plaetse daer het selve vereyschten:

D*E Staten van Hollant eñ West-Vrieslant, Allen den geenen die desen sullen sien ofte hooren lesen, Saluyt: Doen te weten, dat wy ghesien ende rijpelijck overwoghen hebbende, de motiven en considerationen van de Suyt-Hollantze Synode, onder onse authoriteyt successivelijck vergadert, aengaende de Bedieninge van het hoogwaerdige Predick-Ampt, in den Name onzes Heeren eñ Saligmakers* Jesu Christi, *in de Kercken staende onder ons Gebiedt en dispositie, ten eynde 't selve bekleedt mochte werden van Persoonen, onder des Heeren Zegen gekomen wesende tot competenten Ouderdom, kennisse des H: Evangelij, bequaemheyt en gerequireerde ervarentheyt in alle Faculteyten, tot oeffeninge van 't voorseyde Predick-Ampt, en 't geene daer aen dependeert.* Soo ist, *dat wy aen de voor-gheroerde motiven en consideratien van de op-gem: Synode, ten besten van Godes Kerckedefererende, goet gevonden, geordonneert, en gestatueert hebben, vinden goet, ordonneren en statueren mits desen, dat van nu voorts aen niemant, wie hy sy, en sonder exceptie van eenige Persoonen, binnen den voorn: onsen Lande tot het voors. Prædick-Ampt beroepen en gevordert, of geadmitteert sal mogen werden, ten sy hy bereyckt sal hebben ten minsten den*

 vollen

vollen Ouderdom van 25. Iaren, en sulcx in zijn 26ste Iaer sal wesen getreden. En ten eynde allevende een yegelijck van onse Onderdanen en Ingesetenen weten moge waer na hy hem hebbe te reguleren, ordonneren wy, dat van desen onsen Decrete Copye ghesonden sal worden aen onse Hoven van Justitie, mitsgaders aen de Magistraten en Regeerders in de Steden van den voorsz. onsen Lande, als mede aen den Gedeputeerden van de Synoden van Zuyt en Noort-Hollant, en van de respective Clasen, mitsgaders aen allen Hooft-Officieren in onsen Lande, met speciale ordre en bevel, dat sy haer nae den innehouden van desen sullen hebben te gedragen, sonder contrarie van dien te doen, of gedoogen gedaen te werden in eeniger maniere; Want wy 't selve voor de stichtinghe, ædificatie, en 't wel-wesen van Godes Kercke, alsoo bevinden te behooren. Gedaen in den Hage onder onsen grooten Zegele, op den 26. November in 't Iaer onses Heeren en Saligmakers Jesu Christi 1667.

Ter Ordonnantie van de Staten. HERBT. van BEAUMONT.

Portugal mede een overval van onlust krijgende/ was den opper-Minister Graef Castel Melhor van zijn dienst af-ghezet: Na datten Koningh uyt het Geberghte van Sintera gekomen/ klaegde/ en hadden de Medicijns beduchting over zijne zwaerlijvigheydt: De Portugesen selfs seyden/ dat men Don Pedro/ Coninghs Broeder/ had soecken te vergeven/ en secrete Brieven geopenbaert; Melhor is door 20. Soldaten van de Guarde buyten ghebracht op den Weg van 't Klooster d'Alcobassa/ daer zijn Oom Opperste der Bernardijten is/ om niet subject te zijn de Rechtbancken/ daer men hem mede dreygde: Den Koningh herstelde wel stracks den Raet/ maer dat gingh niet grif; Want den Secretaris Don Antonio Suarez de Macedo en behielt zijn voorige gratie oock niet/ maer wiert over geschil mette Coninginne gedeporteert: In plaetse van Don Castel Melhor quam provisioneel den Hertog van Ferco: Maer korts daer aen ging Don Henrigues de Miranda oock bedeckelijcken wegh / loopende een gerucht dat des voorige daeghs een Bende Ruyters zijn Huys in brant ghezet hadden: Den 5. passato was den Secrets. van Staet Souza de Macedo/ door ordre van den Koning weder ten Hove geroepen/ alwaer eenigen tijt gepasseert hebbende/ naderhant by zijn Maj. middagh-mael houdende/ door d'Infant Don Pedro bespiet/ die hem/ nevens de Coninginne en veel Adel/ waer by oock de voornaemste of opperste van 't Volck/ het selve representerende / daer op schielijck in 't selve Vertreck quam / waer door den Coningh eenigsints verschrickte/ versoeckende respectivelijck/ datten voorn: Secretaris de Macedo wilde abandonneren; Waer op zijn Maj. met 't eerste niet en antwoorden / terwijl den Secretaris sich van daer retireerde naer een appartement daer 't Geweer van den Koningh tot de Jacht bewaert wert/ waer-van de Deur toe sloot/ ende met alles dat voor de handt was sich bebolwerckte; Maer zijn Maje. eyndelijck door versoeck van de Coninginne/ Infant/ en andre geport wordende/ heeft de Hertog van Cadaval gelast de Deur van 't appartement te openen/ en den Secretaris gevangen te nemen/ gelijck geschiede/ waer op hy voor de Coninginne gebracht sijnde / haer Majest. met nedergeboogen knien om vergiffenis badt/ die hem den selven als oock d' Infant weygerde/ als te laet en buyten tijdts die versoeckende; maer des nachts is hy door ordre van den Coning weder ontslagen / ende secretelijck gevlucht/

sonder dat men wist waer heen. Terwijl dit geschiedde/ is voor 't Pallais/ daer van de Vensters en Deuren meestendeel open stonden/ een seer grooten toeloop van Volck geweest/ roepende luytskeels/ werpt ons den Dief van boven neder/ &c. sulcks dat alles tot een bloedigen Tumult geschapen stont/ maer dit wiert gestilt/ wanneer den Coning en sijn Broeder elckander publijckelijck en in presentie van dien confluentie omhelsde/ wesende echter eenighe daghen aen den anderen alle Huysen en Winckels in Lissabon geslooten. Een Oom van den Heer Grave van Castel Melhor/ sijnde President van de Burgermeesteren te Lissabon/ komende nevens sijn Buyrman Corea de Zaa een illustre Edelman/ deser daghen des avonts laet met een Carosse van 't Hof rijdende/ wiert door eenighe Soldaten geattacqueert en doodelijck in 't hooft gequetst/ den voorn: Edelman die met hem in de Carosse was/ apprehendeerende 't gevaer/ is met een extraordinaris gauwicheyt over 't Portier gesprongen/ ende heeft sich in seecker Barque die in de Revier leyde/ ghesalveert/ en is naderhant in een Klooster der Jesuyten gheraeckt; hy was van de partye van den Graef van Castel Melhor. Den eersten Aelmoessenier van 't Rijck/ en den Gouverneur van Evora/ sijnde een andere Oom van de voorn: Grave/ is seer subijtelijck overleden/ werdende geseyt/ dat over de 8. Millioenen aen contant gelt by hem gevonden sijn. Eenen Anthonius geweest Onder-Camerling van den Coning/ en by hem in groot faveur/ te Hoove ontboden sijnde/ heeft hem op een Lanthuys aen de over-zijde van de Revier gelegen geretireert/ alwaer hy door ordre van sijn Majest. gemassacreert is/ waer door een discordie ofte misverstant tusschen den Coningh en sijn Broeder weder ontstack/ sijnde den Adel en al 't volck voor d'Infant: Dit rumoer aldus voor afgeloopen/ wijckt de Coninginne op Maendag den 21. deser in 't Clooster St. Esperance/ ende segt aen haer Camerling den Graef de St. Cruz geresolveert te sijn/ niet van daer te wijcken/ en sont hem daer na een Brief van desen Inhout: *Seght den Coningh, dattet mijn conscientie niet toe en laet by hem langer te blyven, dat ick oock niet sijn Vrou, nochte hy mijn Man en sy, 'twelck Godt en hy genoech bewust is: Dat oock den stant daer inne ick geweest ben, als noch onverandert is ghebleven, derhalven de restitutie van mijn gedeelte eysche, daer mede ick my weder na mijn Lant mach begeven.* Den Coning dit gelesen hebbende/ stapte datelijck seer gestoort na 't voorsz. Convent/ en begeerde de Deur geopent te hebben: d' Abdisse voorkomende/ excuseerde sich/ seggende/ de Coninginne had de Sleutel by haer: Waer op den Coning eenige Timmerlien beval om de Poort open te smijten: Doch eer sulcx voorviel/ quam d'Infante Pedro met veel Volckx/ die den Coning van sulck ghewelt af-rieden/ en liever met sijn Raden daer over te willen delibereren/ 'twelck hy dede/ en sijn Senatoren voorhielt 't geen hem de Coninginne had gheschreven/ en 't contrarie bybrengende/ seyde/ dat hy 't Huwelijck met haer als sijn Vrou volbragt hadde: Versocht derhalven een spoedige resolutie by den Raet hier over: Die hier over concludeerden/ dat sijn Coninckl. Majest. sich onder 't Kerckelijck examen en de Wetten van dien moste submitteren; Waer over den Coning onbenoegt was: Den naesten morgen ging d' Infant Don Pedro by de Coninginne/ haer aenseggende/ sy konde haer de Coninckl. Tytul niet meer aenmatigen/ maer gaf den Coning/ de Princen/ en den Raet in

 bedencken

bedencken 't geen de Coninginne alberepts in haer schrijven had gedeclareert; Maer men konde by den Coning niets obtineren: Namiddags schreef de Coninginn aen de Canonicken en de Vicarius der Domkercke/ dat sy noch Maegt was/ en vervolghens in effecte 't Houwlijck nul/ en gaf haer om ghetuygen te zijn met onderteekeninge hares Handts/ de verklaringe daer af: Ende aen de Franse Majest. sont sy af den volgenden Brief:

SIRE. By desen segge als noch tot continuatie van onsen voorgaenden, dat wy den 21. November ons geretireert hebben in 't Convent d' Esperanza: Ende aenstondts liet ick door den Graef van St. Cruz weten, zedert dat ick by den Coningh ghekomen was, *onse conditie niet was verandert zedert wy waren gekomen by hem, en deswegen onse conscientie niet toe en liet langer bywooninge met hem te houden*: Ick versocht restitutie van mijn Portie, en vrijheyt om na mijn Vaderlant te mogen keeren: Waer op hy Coningh sich gefrustreert siende om binnen het Convent te komen, waer in my begheven had, afweeck, wijl sijn Broeder die wy voortaen Infant willen noemen, alle krackeelen belette: Ick heb den naesten Morghen aen dito Infant mijne klachten gedaen, dat alle 't selve aen den Rade van State mochte werden bekent ghemaeckt, waer van ick Brieven depescheerden soo aen den Senaet als de Geestelijcke Cathedrale: Den 23. dieaden onse klachten in den Raet: Den Coningh wilde niet hooren, maer 't Volck hem overstolpende, bracht den Duc de Cadaval de Infant op 't Pallais, de meenigte Lieden souden den Koning wel uytgescholden hebben, en 2. a 3. Persoonen meenende den Koningh te affronteren, wierden gesaiseert, en den Coning in een ruyme Camer ghebracht, daer hy verklaerde, doet met mijn Broeder de Infant wat u belieft, ick ben te vreden: Hier op den ghemeenen Raet van Lissabon, de Tribune, en de 24. Representatives des Volckx door de Straten marcheerende, hebben zy de Infant Gebieder van 't Rijck verklaert, sonder confusie. Sire ick heb verkooren Duc de Cadaval en Conte de St. Cruz tot mijn Procuratores, om mijn Houwelijck by de Geestelijcke te doen annulleeren. Sire ick heb den Viçe-Generael en de Canons van de Cathedrale den Bisschop van Jarga, den Bisschop van Elvas in consideratie gebragt de nulliteyt van mijn Houwelijck. *Donna Maria Françesca Isabella de Savoya.*

Men sprack te Lissabon/ als oft in dusdaniger manieren geen Erven in 't Rijck konden geprocureert werden/ dattet beter ware dat Don Pedro d' Infante/ zijn Broeders Huysvrouw (met dispensatie van den Paus) Troude/ als weder om te geven de 800000. Franse Escus/ zijnde hare Bruytschat/ alsoo Portugal niet veel van uyt-schieten hielt: Immers den Koning siende meer genegentheyt des Volckx tot hem als zijn Broeder/ die met Pasquillen en getier voor 't Pallais quamen/ klagende over de continuerenden Oorlog/ en dat men noch Kruyt noch Amonitie meer in voorraet had; So most den Koning (die in een Camer met 2. Dienaers gedetineert was) sich getroosten/ aen den Raedt te laten weten / dat sy haer wel-gevallen mochten doen: Die daer op met die van de Stadt vergadert/ de Infante hebben doen proclameren voor Gouverneur van 't Koninckrijck/ 't welck sonder eenige tumulte of bloetstortinge af liep: En daer na ondertekende den Coning vrijwillig een renunciatie van het Coninckrijck op zijn Broeder/ mits alleen voor sich behoudende het oude Hertogdom van Breganza/ en 100000. Croonen jaerlijcx inkamen; 't Geene by

by den Raet en d'Infante alsoo aen-genomen en geratificeert wiert; Stracht hebben alle Subalterne en Recht-bancken d'Infante komen geluk wenschen/ en erkennen: Maer de Coninginne/ om oock van dit Huwlijck gesepareert te zijn/ stelden de Bisschoppen van Jarga en Elvas/ neffens den generalen Vicarius voor/ om op dit gewichtig poinct te delibeceren.

December 1667.

DAegs nae datte Infante van Portugal in zijn Gebiedt van het Koninckrijck was getreden/ sont hy al-om de volgende Declaratie af/ reden gevende van zijn doen/ ende 't geene aldaer in de leste omkeeringe voor gevallen was:

DE periculen en extremiteyten die dit Koninckrijck dreyghden, beneffens de gereitireerde aensoecken my door veele Onderdanen gedaen, om eenige lijdelijcke middel tot stuytinge des selfs uyt te vinden, waren dese Persoonen seer considerabel, soo wegens hare qualiteyt, als ervarentheyt, en speciael geintere ssee rt in het behout van hare Landen, 't welck den gemackelijckste n wegh heeft doen kiesen, om uyt te roeyen dat quaet 't welck ons van soo na-by dreygde, maer ick bevont dat dit een werck boven mijn krachten was; Want nae den dach datten Koningh mijn Meester was weg gevoert na Alcantara, en ghedwongen om 't Gouvernement van sijn Koninckrijck te aenvaerden, soo persuadeerde men hem ende mijn Moeder, mijn Meestresse (nu by Godt) en de Ministers, op de welcke den Koning mijn Vader en Meester en sy, allermeest steunden, haer te priveren van 't Gouvernement, desseyn hebbende hun de Kroon te ontnemen, indien den Koningh sich op andere niet beter als op haer en hare Creatueren had mogen betrouwen; Want sy hadden voor, hem de kennis van haer pernicieus voornemen te verbergen: En op dat niemant met spreken teghens den Koning, haer credit soude bederven, waren sy so onbeschaemt, datse mijn Moeder de Coninginne, mijn Meestresse, in een schandelijcke gevangenisse sette, daer sy wreedelijk de Koningin vermoorden, 't welck ons heeft doen vervallen in de leste miserien; Zy banden van 't Hof de aldervoornaemste Persoonen, en bockten die in de allerellendighste Plaetsen, verre af-gescheyden, daer men de selve hare lijdinghen niet wel konde vernemen; Maer het allergrootste quaet was, dat sy door dit doen ons belette om de remedien daer de Coninginne haer van wilde dienen, om die qualen om te setten daer sy onder lag, en die gewislik behoorden tot verlossinge van de onheylen daer onder wy doe suchte, te geven den Koning, dan 'tgeen hy liefst had, en sulcke Huysgenoten als hy van Jaren vereyschte, soo dede men het contrarie; Den Koning sijnde omcingelt ende gedient door Menschen van een quaet leven, t'samen uyttet gants Koninckrijck op-gesocht, die men groote Pensioenen en loonen voor hare vuyle practijcken gaf, die tot schandale strecken van Conscientie, d'authoriteydt en reputatie van den Koningh, en ontsteltenisse van 't Hof, ja tot schande der geheele Weerelt: Zedert namen de disordres toe, en 't credijt van dese Lien, datse alle zijn Majs. actien tot haer eygen, en haer selfs absolute Heeren van sijn wille maeckten, hebbende 't Segel in haer handen onder welcke men gewoon is alle saken te depescheren, ja hadden soo veel op 't gemoet van sijn Maj. gewonnen, dat yemans

yemant tot haer nadeel sprekende, soo hart getracteert wiert, dat het een ander daer nae wel dorsde naer-laten: Sy hebben soo levendigh in 't gemoedt van den Coningh weten in te drucken de gewoonte van zijne Onderdanen qualijck te tracteren, dat hoe wel van d'eerste qualiteyt, men die sonder aensien van meriten of reguard op hare Persoonen, in confusie de zelve met diergelijk tractement bejegende, gelijk wy naderhant hebben gesien: 't Is oock genoeg kenbaer datte Koninginne mijn Meestresse niet anders wenschten als om dese miserien te remedieren, en dat is de oorsaeck waer om wy soo onwaerdighlijck zijn getracteert geweest: Behalvens noch, dat ick my soo seer niet en beklage van 't pericul daer ick in was, doen men my met Fenijn wilde vergeven, maer men luysterde na mijne klachten veel min als na die van een gering Persoon: Oock droegh men aen de Koninginne mijn Meestresse soo weynig respect als aen my, en d'andere Grooten ende Heeren van 't Hof: Doen wierden wy genootdruckt haer wat meerder ongunst en tegen-sin te betoonen, vermits de Koninginne noch tot die tijdt geen de minste satisfactie en bequam, maer, men dede aen haer en ons de grootste affronten, die wy noch met het meeste gedult verdroegen: Nu eyndelijck om van de oogen der Coninginne af te nemen 't voornaemste subject van hare ongeneugte, was, 't credit van die Lien te benemen by 't gemeyne Volck: Dien Minister waer over ick klaeg, wiert uyt 't Hof versonden, in harde wederwille des Conings: 't Was wel belooft men soude hem vry stellen, dan men dede 't contrarie, want, hy dede by gheschrift al wat hy had te doen door de Namen di'er Persoonen waer van hy sich wilde dienen, en van de gunsten ende verdiensten daer hy deel-genoot af was: Alsoo van de Regeeringe als anders door Brieven disponerende in syn absentie, soo volvoerden hy die selfde gewelden die hy dede tegenwoordigh zijnde: Den Koning dus onwetende gehouden, ingevolgelyck als verstoten om dit quaet in den Staet te remedieren, en ontbloodt van Justitie, macht, noodigheyt tot zijn defensie, en vol schulden, beschadigt, ja, bykans wanhopeloos van sich te konnen herstellen: De gewoonte van mis handeling stuytte allerhande Menschen noodige raet te verleenen, en die 't voor namen, wierden selfs mis-leyt: Daer was geheel gheen reguard 't sy om de liefde van een aen-ghetroude, of de plicht tot die van een Broeder, neen, oock niet op de meriten van de Grandes des Coninckrijcks, oft eenige last tot recompense der Kroons Dienaers: Alle 't Volck door den Camer-raet deser Stadt, ende door Gedeputeerden uyt de voornaemste deses Coninckrijcks, trachte gheneesmiddel door beroeping der drie Staten uyt te vinden, alsoo door den Raet van Staten bearbeyd, die ten dien eynde vry ernstige aen-maningen deden: Doch af ghewesen, en geen kans tot obtineren siende, wierden soo hoopeloos, dat men de contributien tot den Oorlogh weygerden; dus liep 't boven alle reden, de Coning beriep de Staten tegen den 1 Januarij, maer dat wierde herroepen, omdatte tijt van citatie al te kort in gestelt was, en dus alle 't werck desperaet loopende, resolveerden den Coning 't Hof t'abandonneren, 't gundt als een zake van quaden gevolge, echter by hem in voornemen bleef: Geduerig yverent om ons en alles te brenghen in betere staet: Maer sijn jalousie wilde dit niet dulden, en vermerckt by experiencie dat ons t' samen sijn niet durabel konde wesen, sulckx dat eer uyt 't selve meerder confusie te verwachten stont: By alle dese consideratien quam by 't grootste, het missen van de Coninginne Regente mijn Meestresse, ja so groot dat geen woorden genoegh sijn om die uyt te drucken: Eyndelijck den Raet van Stads-Kamer, geassisteert door de voornaemste des Volckx en van alle den Adel, kennis nemende van mijn sorghvuldicheyt, quamen mijn aensoecken, en schreumden niet by na met eenighe

manieren

manieren van gewelt my het Gouvernement van dit Coninckrijck op te dringen: Om dese redenen en andere bewuste saecken (die wy om respects wille verswijghen) siende alle hoop verlooren 't Coninckrijck te preserveren, en geheel verlooren, niet sonder reden duchtende ons in 't korte noch meerder quaet soude overkomen, sijnde gedwongen te ghebruycken de leste obligatie des ghemoets, eer en affectie aen den Persoon van den Coningh mijne Meester, en sijn Coninckrijck, heb ick geresolveert, na mijn het selfde veele van Godt Almachtigs wegen sulcx hadden gerecommandeert, met alle schuldige eerbiedicheyt en reden des Conings Persoon in versekertheyt te stellen, tot de Vergaderinge der Staten van 't Rijck, aen wien aenstonts Brieven sijn af-gegaen, ten eynde ged: Staten met volle Jurisdictie mogen delibereren op remedien die in desen noot vereyscht wort: En alsoo 't Gouvernement door d' absentie der Coninginne aen my behoort, welke tot noch toe geen resolutie ter contrarie heeft genomen, sal ik die exerceren met alle mogelijcke vlijt, en so ick hoope met succes; En op dat men het alsoo bevinde, so begeere ik bysonder de hulp van die welke der Staten Vergaderinge composeren, vertrouwende soo veele by haer te verdienen, dat ick haer advijs hoore, en dat sulckx Godt Almachtig seer aengenaem en ten voordeele van den Coningh mijn Meester sal sijn: 't Zy kennelijck dat tot hier toe alle depesches en affairen sijn ghedaen in den naem van sijne Majest. even als sy deden ten tijde van de Coninginne Regente mijn Moeder en Meestresse, des Coninghs Persoon behoudende nu ghelijck als doen alle authoriteyt en den dienst van sijn Huys, so binnen als buyten 't Coninckrijck: Welcke bedieninge ik quiteren sal soo haest de Staten sullen hebben gedelibereert over 't Gouvernement van den Staet, 'twelck ick hoop den Coning toestaen sal datse Persoon of Persoonen sullen mogen verkiesen, die sy goet tot de Regeeringe oordeelen, en daer op sijn Maj. hem mach vertrouwen, gelijck hy altijt gedaen heeft op de geene die sy voorheen verkooren: En noch dattet Gouvernement sy met volle Jurisdictie, daer men seer op siet, en 't geen ick weet des Conings behagen te sijn: En ten is niet vremt waerom dit Coninckrijck soo verlaten wort, wijl de Wetten swegen, en men langer Menschen vont niet alleen overdadich verquistende hare reputatie, maer oock hare Goederen; Den Coning niets binnen sijn Patrimonie van de Croon als de goede administratie hebbende: En ik protestere eens en meermalen dat ick ben en sijn sal, ghelijck ick leven wil voor de Voeten van sijn Majesteyt, in alle getrouheyt volgens de Wetten, en soo als 't behoort te doen aen mijn Coning en Meester, en met alle affectie die ick hem drage als mijn Broeder en mijn Vader, want ick houde hem daer voor, en heb hem altoos daer voor ghehouden zedert de doot van den Coningh mijn Heer, (nu by Godt) met vaste resolutie sijn Conincklijck Persoon te preserveren en sijn Successeurs, alles wat aen het Coninckrijck vereyscht: Doende Eed voor Godt en sijn Majest. van Vassalagie en Huldinge die ik schuldig ben, in die forme als de welcke de Alder-religieuste onder sijn Handen willen naerkomen: Recommandeerende aen de Vergaderinghen der 3. Staten, kennis van den inhout deser Declaratie te nemen, en ingevolghlijck te procederen tot volvoeringe der Affairen die haer voorgelegt sullen worden. Lisbona 14. December 1667.

Terwijl men dus in Portugal de veranderingen sach/ quam in dese maent daer van Madrid den Grave van Zandwits/Engelse Ambassadeur/die door zijn groote vigilantie korts daer na uyt werckte een Eeuwige Vrede tusschen Spangen en Portugal: De Vereenigde Provintien echter geen genoegen op

Portugal nemende over de non-betalinge van de 8. tonnen gouts/ volgens het leste Tractaet/ meenden de Portugesen/ dat men in Hollandt soude armeren om sijn guarant op Brasilien te soecken: Maer die geweesten hadden reeds genoeg stormen/ want de geheele Kust van America/ en speciael die van de Caribes tot na Terra Neuf streckt/ gevoelden dese dagen soo sware Orcanen/ dat op de Barbados/ St. Christoffel/ de Virginie/ Nieu Nederlant/ &c. de Huysen en Suycker-Moolens met veele 1000. Menschen sijn vernielt/ en 't ghewas op den Velde door 4. Etmael regenen weg gespoelt/ en alles so jammerlijck verwoest/ dat de Schepen op 't Lant ghewo rpen / de Forten vernielt/ de Boomen neder geslagen/ en alles schrickelijck is verwoest.

Het Jaer 1667. liep naulijckx ten eynde of haer Ho: Mog: na dat by de respective Provintien diverse deliberatien over 't stellen van de Hooge Militaire Charges waren gevallen/ verkooren

Den Heer Prince *Johan Maurits* van Nassau, }
Den Heer *Paulus Wurtz*, } Tot Velt-Marschalcken/
Den Heer *Wigbolt van der Does*, Hr. van Noortwijck, Gener. van d'Artillerije/
Den Heer Rhijngrave, }
Den Heer Prins van Tarante, } Lutenants Generael van de Cavallerije/
Den Heer van Zuylesteyn, Luten. Generael van d' Infanterije/ een Charge soo noyt voor heenen geweest.
Den Heer Alua, Admir. van Vrieslant, }
Den Heer Graef van Hoorn, } Majoors Generael.
Den Heer Colonel Haersolte, }
Den Heer Colonel *Johan van Welderen*, } Commissarissen Generael.

Daer zijn aenstonts Expressen na de verkoozen hooge Militaire gesonden: Waer van uyt Hamburg desen wegens den Heer Paulus Wurtz aen hare Hog: Mog: quam:

HO: Mog: Herren. Eur Ho: Mog: seind meine demutigste und gehorsaemste diensten jederseit bereit: Und demnach aus eur Ho: Mog: vom Hern Resident Romir wolbehantigtem schreiben ersehn, welcher gestalt bey der selben, in disponirung der hohn Militaire Chargen meijne weinighkeyt so weit in Consideration ghekamen, das sie mir die Velt-Marschalck Charge zu committire angestellet, mit begeren mich zu dem ende so bald thunlich, nach den Haeg zu begeven, &c. Als thue gegen eur Ho: Mog: wegen des zu mir gezetzen guten vertrawens mich zu vorders gehorsambst bedancken, mit der versicherung das eur Hog: Mog: und der Stat mit getrawsten und muglichsten fleis zu dienen ich stets gefleitzen sein, und mich dar ausz in gar kurtzen von hier nach den Haag begeben werde, umb eur Ho:Mo: weitere ordre daselbst gegenwertig zu empfahn, in dessen wunsche ich van hertzen das die Gottliche Almacht eur Hoog Mog: bystandige gesuntheit und der selbe hohe Regiering mit selbst erwunste gelucklicher Successen feciliteren wolle. Want eur Ho: Mo: in dero bestandighe hohe gewogentheit mich gehorsambst recommandire, und alstets verbleibe: Hoge, &c. Hamborg den 27. January 1668. Onderstont,

Eur Ho: Mog: demutigster und gehorsambster Diener.

Terwijl

Terwijl dese saken voor vielen/ sach men in den Hage het gewoel van veele extraordinaris Heeren; En daer onder veele die reflexie namen/ op de ghevaerlijcken Oorlog tusschen Vranckrijck en Spangen: Om alles tot een goet Verdrag te brengen/ arbeydende neffens den Keyser en veele Duytse Vorsten oock desen Staet en Engelant: En ten wierde niet ondienstigh geoordeelt dat den Heer van Beuninghen in qualité als Ambassadeur extraordinaris dienthalven na Parijs vertrock/ also den Minister Boreel aldaer seer krank was/ ghelijck zijn Excell. met een braef ghevolgh korts daer aen dede: De Heeren Burgersdijck en van der Tocht vertrocken mede na Brussel en Mechelen: Den Ridder van de Temple quam uyt Enghelant in den Hage/ en sach men van die Kroon oock een Brief tot Vrede van desen inhout:

HO: Mo: Heeren. Wy hebben onse Nagebuyren oneenigheyt met groot ongenoegen aengemerckt, en wel gewenst, dat de onse na alle efficaceuse mogelijckheyt van aengeboden Mediatie, soo krachtig ware geweest, dat daer door hare Onderdanen en de geheele Christenheyt in ruste ware gebracht geworden: Doch vermits sy beyde selfs haer believen aen ons contesteren, so hoopen wy, dat mette hulpe en toedoen der benabuyrde Vorsten en Stenden, die satisfactie, welcke hier inne bedongen sijn sullen volghen: De Extrrord. Ambassadeurs die ghy by ons hebt, hebben met ons over dese saecken Conferentie gehouden, en het uwe daer onder swevende Intrest, als mede het middel om den Vrede te erlangen hoogh estimeerende, voor gestelt: Soo hebben wy hier op voor noodig geacht geen tijdt meer hier in te verliesen, aengesien de Lenten aenkomt, maer hebben ten dien eynde raedsaem geacht den Ridder Temple als onsen Extraord: Envoy naer u af te senden, om met u te sluyten op wat wijse en met wat middelen men de Vrede tusschen beyde Kroonen sal konnen weder brenghen, ofte hoe wy (ingevalle den hoogsten Godt den Oorlog om onser Sonden wille noch langer wilde daveren laten) onse beydersijts Onderdanen voor alle toevallende onheylen en ellenden beschermen mogen: Alles deses sal u onsen voorsz. Envoy voordragen, en specialijck wanneer hy tot ons meeste behaghen tusschen ons en uwen gemaeckten Vrede verseecker die Vrient en Nabuyrlijck te bevestighen, en volkomen gheloove by voeghen.

Gegeven den 22. December / 2. January 1667. C.R.

Na veele over en weder gaen/ is endling tusschen Vranckrijk en Spangen een stilstant van Wapenen tot in Maert geconsenteert: Onder welcken tijdt eenighe Fransse Benden 't Casteel Genappe tusschen Brussel en Namen vermeesterden: 't Welck Vranckrijck desapprobeerden/ als by Spangien een kleyn vertrouwen causerende: De Roomse Geestelijcken woelden onder dies oock seer/ geen goet uyt desen Oorlog keurende/ tot bevredinge/ soo verre datte Paus zijn Nuncius van Keulen/ Vranckrijck den Heer Colbert/ Spangen den Heer Bergheyde/ hare Ho: Mo: den Heer van Beverningh/ ende andere Vorsten meer hare Gesanten na de aen-bestelde Stadt Aken om van Vrede te handelen/ af sonden. Den Heer Prins van Orangen had teghens Nieuwe-Jaer een kostelijck Ballet in den Hage doen aen-stellen/ ter eeren de Vrede tusschen Engelant en de Geun: Provintien: En was van den Coning van Engelant vereert/ en door den Stalmeester van Duc d'Ormont over ghebracht 4. schoone Engelse Paerden: Den Heer Prins vereerde de Coninginne van

Engelant weder om met een heerlijcke Ys-sleede/wesende een leggende Leeu/ seer kostelijck uyt-gebeelt en vergult/voorsien met diverse Coningl. Kroonen/ 't Paerde-tuyg met goude Franje/en zware goude Quispels/ met 500. Massijf silver verguldé Bellen/alles seer curieus/en wel ghewrocht. De Sweetse Ambassadeur den Heer Graef van Dona (nu op zijn vertreck na Engelandt staende)en den Hr. Appelboom wisselden den 28. deser in den Hage de Ratesicatien met haere Ho: Mo: Gecommitteerden/ van het leste Tractaet gesloten tusschen Sweden en desen Staet/ wanneer oock de 140000. Rijcxds. zijn betaeldt volghens het 5. Articul: Het was al den 26. ter naeste maent datten Heer Graef van Dona van hare Ho: Mo: adieu nemende/ na Engelant vertrock/seer statelijck met wel 30. Carossen uyt-gelept; En wierde zijn Excell. over en wegens de goede officien in het gesloten Tractaet van de Ligue Defensive gecontribueert/ by desen Staet geregaleert met een goude Keten ende Medaillie van 6000. gulden / en des selfs Secretaris met eene van 600. gl. Men sprack doe van eenighe Leenen / als Geertruydenbergh/ het laghe van Brederode/Ec. af te leggen: De Graeffelijckheyts Domeynen te verkoopen: De Stadt Naerden te forteficeren: Den Rijn en Yssel te verdiepen: Maer seer flaeuw: Ommers des Presidents Stoel op het Hoff wiert stillekens geruymt: Andre saecken quamen mede op 't Tapijt/dan bleven by discours: Op den lesten avont van 't Jaer storf in den Hage de Heer Kuyck/ Raedsheer ordinaris in den Rade van Brabant/ den Advocaet Gool succedeerden in sijn plaets: Den Hr. Hooge Heemraedt Pieter Bol/ Burgermr. van Haerlem/ overleden/ wierde de Gecommitteerde Raet d' Heer ‡Mr. Adriaen van Bosvelt/ Raet der Stadt Haerlem/ met die honorable Charge voorsien: Den Hr. Roodenburgh wegens Uytrecht in den Raet van Staten sittende/ storf in dese Maent. Haer Ho: Mog: verboden doe dat geene Ingesetenen haer Schepen ofte Persoonen mochten verhueren om de Nagebuyren/ Neutrale/ of Geallieerden eenige molest aen te doen. Ter Veer is den 17. December by de Magistraet genomen de volgende Resolutie:

Saturni 17. Deçembris, Anno 1667.

DE Heeren Pieter Naelhout, en Pieter de Neef, hebben het Collegie voor-gedragen, hoe datte Heer en Mr. Hendrick Serooskercke, op den 11. Ianuarij 1662. en den eersten Martij 1664. respective is aen-ghenomen tot Pensionaris Honorair dezer Stede, en daer nevens soo zijn by haer Ed. op-geslagen en gelesen verscheyde Retroacta tot die saeck specterende; Waer op gedelibereert werdende, soo is by het Collegie om verscheyde insichten en consideratien goet gevonden ende verstaen, beyde de op-gemelte Resolutien mits desen in te treeken, ende te annulleren; Ende is dien-volghende zijn Ed: ontslaghen van zijnen Eed, en van des selfs Ampt als Pensionaris Honorair gecasseert, sullende zijn Ed: van dese Resolutie Extract werden over-gesonden, om te dienen tot des selfs naerichtinghe; Wijders is zijn Ed: om redenen daer toe moverende, geinterdiceert des Heeren Gestoelte in de Kerck. Onder stont, Collatione Concordat per mé.

Ende was ondertekent, De VOS.

De Provintien van Vrieslant en Groeningen hebben in desen tijt haer seer hartigh tegens de Roomsgesinde betoont: Klagende / eerst over de groote vry-

‡ 2. Januarij 1668.

postigheyt

postigheyt der Roomse, dat sy de Luyden hertrouwen, de Kinderen doopen, Vrouwen laten School houden, alle Huysen op-koopen, en tot haer by-een-komste bequamen, en sekere geschriften uyt stroijen: So stellen sy op een Jesuijt 600.gl. Op een Paep 200. gl. Op een Geestelijk Man of Vrous Persoon 100. gl. Daer meer als twee Kloppen in een Huys woonen 50. gl. Die de Mis in sijn Huys laet doen 300. gl. Voor yder die in de Mis gevonden wort 50. gl., voor Pausgesinde die School houden 40. gl., voor die sich by de Roomse laet trouwen of hertrouwen 300 gl. Voor elck Kint datse Doopten, &c. Mosten in 14. dagen met al haer Ornamenten op kramen, op pœne van 100. guld. voor yder Altaer: Ende alle sluyp-wegen werden toe-gemetselt, op pœne van 100. gl. &c.

Poolen rateficeerde nu de nieuwe Vrede met Moscovien te Warschau: De Coning sat doe onder een swarten Hemel/ op een Zeetel van 6. trappen hoog/ te zijne lincker zijde stont een swarte overdeckte Tafel/ en daer op een groot Silver Crucifix/ een in gout beslaghen root fluweelen Boeck/ en een Silvere Inckt-Pot/ aen wedersijden saten eenighe Senatoren: Hier binnen wierden de Moscovise Gesanten in goude/silver/ en zijde Kleederen begeleyt: En door een minnelijcke oratie van den Grooten Cancelier uyt de naem van de Croon Poolen geluck metten Vrede toe-gewenst: Daerna den Coningh opstaende/ trat na de Tafel voor 't Crucifix/ en 2. vingers op 't H: Euangelium leggende/ beswoeren en ondertekenden de geslooten Tractaten: Van daer na de Antechambre Camer gaende/ beslooten alles met een Maeltijt: De Moscovise Gesanten saten by den Coningh aen een Tafel/ de Poolsse Senatoren aen een andere/ en voorts de Moscovise en Poolsse Suite aen een derde Tafel: Den Coningh om te toonen sijn affectie bracht aen den eersten Moscovise Gesant Naszokin een grooten vollen goude Kop op des Czars gesontheyt/ en de Wijn daer uyt/ smeet 100. goude Ducaten daer in/ die hy met de Kop dito Gesant vereerden/ d' andre kregen elck 70. Ducaten: Dit geschiede/ om datte Poolse Gesanten door den Czar in der Muscou met een Millioen contanten voor de verdreven Poolen waren vereert/ en goetwilligh meenigte gevangens hadde los gelaten. Na gewoonte sloot men den 21. deser te Dantsich de Pont-Camer/ en wiert zedert den 5. April bevonden van daer afgescheept te zijn 6282. Lasten Tarruw/ 16768. Lasten Rogge/ 434. Lasten Boeckweyt/ 479. Lasten Garst/ 't samen 20934. Lasten. Den 1. deser quam den Coningh van Denemarcken weder te Coppenhaven/ alle onlusten metten Vorst van Holsteyn/ de Bruyloft met zijn Dochter/ en alle goet onthael af-gelegt hebbende: Want ged: Hertoge van Holsteyn Troude den 3 Novemb. savonts ten 5 uren mette outste Deense Princesse Frederica Æmilia, ende dat sonder eenige andere Ceremonien/ als met kostelijcke Kleederen/ rare Juweelen/ en driemael lossinge van 't Canon; Waer na den Hertoge na Gottorp zijn residentie-Stad komende/ den Coning van Denemarcken seer heerlijck tracteerden; Treckende over de Belt nae Zeelant. Maer over de Huldinge te Hamburgh noch open staende/ sprack men/ als of Denemarcken wel licht de Elve mochte met Oorlog-schepen sluyten; 't Welck hoewel ongewis/ echter daer by de Kooplien onsmakelijck om hooren was.

In Sevenbergen woelden de Regenten dapper tegens Ragotzky/ die voor

de Proteſtantſe Kercken 60000. Rijckrds. boot; Abaſti ſont over dit en andere tweedracht een Expreſſen met 40. Perſoonen na 't Turckſe Hof. Daer is doen in 't Zevenberghſe Wout een vreeſſelijck vlieghent Serpent als een Draeck gheſien / 't welck veele reyſende Lieden verſlindende/ die de ſelve tot zijne ſpijſe in de Wilderniſſe mede ſleepten; Doch ontdeckt door een Ongaer/ die door 't voorſz. Wout rijdende / een Veulen voor ſich dreef/ welck Veulen van den Draeck aen-ghegrepen/ ſalveerde ſich den Ongaer in grooter anghſt metter vlucht/ en maeckten het al de omleggende oorten bekent/ waer uyt een opbodt met Spietſen en Roers ghewapent/ volgde; Maer als deſe nu in het Wout quamen / ontſtondt een zwaer weder van Donder en Blixem / ſulcks datſe in haer voornemen moſten te rugh keeren; 't Weder op houdende/ heeft men het gedagte Serpent onder een dicken Boom/ die mede in tween getreft was van den Donder/ geſien doot ter neder geſlagen.

Noch al even dapper wierde aen 't Canael (om den Oceaen en de Middell. Zee ſamen te voegen) gegraven/ met hoop in 4. Jaren ſulckx te volvoeren/ in plaets van 8 Jaren/op welcke conditie Sr. Riquet 'tſelve had aen-genomen; En ſoude den eerſten Steen gelegt werden aen d' eerſte Sluyſe/ by Toulouſe/ met een Medaillie/die den Hr. André daer toe ordre had te beſchicken/'twelck den 27. paſſato wierde volbracht; Alwaer de Biſſchoppen van Cominges/ Leytoure en van St. Papoul met veele Geeſtelijcken/en Officiers te Paert/ en over de 6000. Gravers verſcheenen/ marcheerende met Trommels voor haer; Ter plaets komende / dede men eerſt een Mis / doen zeghende men de ſteenen/en men bracht die in Proceſſie ter plaetſe daer de Preſident een nieuwe gront leyde ter rechter/ en den Aerts-biſſchop een ter lincker zijde/ mette Medalien ter eeren van den Coning daer aen; Waer van ſommighe oock hier en daer verſonden en vereert zijn; Onder dit leggen ſchoot men gheduerigh met Canon/ ſavonts was men vrolijck: Maer in Carcaſſone ontſtont een oproer die 24. uren duerde/over ſekeren Impoſt die men daer wilde in voeren tot laſt van de Gemeente/ om te volvoeren het voorſz. Canael van Narbonne/ 't was waer Vranckrijck had wel gelt/ maer niet tot over al: 't Was Koninckklijck geſproken, en oock te poſſederen ſoo veel Gelt in ſijne Coffers, daer men 10. Jaren langh twee hondert duyſent man mede konde onderhouden: De Franſſe Weſt-Indiſe Compagnie en was ſoo veel in voorraet niet/had veel quade Fortuyne uyt-gehart/ en ſtont als om in duygen te vallen / dies leent haer den Coningh eenige Sommen om haer ingeduwden rug weder op te rechten: Want d'Engelſen ſpeelden toch over alle Natien in Africa de Meeſter: Surignam namen ſy niet alleen weder van de Zeeuwen/voerende den Commandeur na de Barbados: Maer bedongen van Vranckrijck by het Tractaet te Breda de reſtitutie van alle het Landt van Lacadie / en byſonderlijck de Plantagien van Porte Royal/ Porte St. Jan en Pentagourt. Borgondie en Franſſe Comté over hoop/ lockten de Franſſen om tot bewaringe van ſo wel haer gelegen Provincie ſpoedig te preſerveren: De Staten van Bourgondie wierden geeyſcht 9. tonnen gouts tot een Don gratuit aen Vranckrijk te geven/ om neutrael te blijven; Maer men koſt tot een ſoodanige Somme qualijck verſtaen: Waer op den

den Prins van Condè en eenighe Bisschoppen als die van Authun/ aldaer de gemoederen door vrundelijcke aenspraeck al vry dapper gingen versetten/ onaengesien de quade Wegen/ en een seer hart saisoen. Men hoorde dat Cheur-Trier met Vranckrijck was verdragen/ om buyten alle troubelen en in legeringe bevrijt te sijn/ daer voor eens te verschaffen 1000. Oxhoof den Wijn / so veele Sacken Cooren/ en 4000. sacken Haver: De Steden van Elsas siende dat Vranckrijck boven Straesburg een Brug dede leggen/ oock seer veel oorlogs tuyg en Volck na Fance Compte af sonden / resolveerden tot maintenue van hare Privilegen geen Franse guarnisoenen in te nemen. Kur-Beyeren tracteerde doe te Gaissenfielt mette Cardinal van Saltzburg/ om 't Keyserrijk te helpen beschermen/ dit/ en d' Ambassade diemen uyt Hollant aen 't Keysers Hof verwachte/ gaf sommige hoop tot nederlegginge der swevende ontheylen/ doch die Ambassade ging dit jaer na Weenen niet voort/ maer den Hr. Krampricht quam voor Resident weghens den Keyzer in 's Gravenhaghe/ daer hy zijn Credentialen aen haer Ho: Mo: over leverden.

Den Coning van Engelant had den Heer Hertoge van Buckingam en den Lord Arlington verkooren tot Commissarissen om te handelen met hare Ho: Mo: Ambassadeurs te London: Het was te Withal en in den Hage ernst en aengenaem soo datelijck in besonges te treden: Den Ridder Willem Temple (als gesegt) van Brussel (daer hy wegen d' Engelse Majest. als Resident was) nu in den Hage als Extraords. Envoy gekomen/ had daegs na zijn aenkomst Audientie by haer Ho: Mog: en vertoonde zijn Credentiael van den tweede in 't Nieu-Jaer getekent/ en boven gehaelt met diverse Carossen/ door Gedeputeerdens van hare Ho: Mo: de Heer van Gelcum wegens Gelderlant/ en den Heer Gerard Colterman/ Raet van Haerlem / wegens Hollandt; Naer een quartier uyrs boven zijn/ wierde op de selve manier weder af gelept; Men sag hier wat meer ijvers als wel op andere occasien. Onderwijl bande men den Graef van Clarendon. Te London wilde men een nieuwe Kay aen de Revier by de Brug te maken: Maer alsoo men begost te graven aen de gront daer de Herberge van St. Jans Hooft had ghestaen/ by Ludgatehil/ quam daer soo grooten smoock met vlammen uyt/ dat men oordeelden 't selve noch een overblijfsel van den brant in September 1666. is geweest: Alsoo het kout wiert/ ordonneerden den Kening 5000. gul. om Koolen voor de Arme Lieden te koopen. 't Parlament scheyde/ alsoo men alle de Oorloghs-onkosten nam af te doen. Den Koning sont doe aen den Koning van Bantam 3. stucken Canon/ voor de civiliteyt van de selve aen-gedaen: En belaste om te sien na die Landen de welcke zedert 't Jaer 1640. van de Kroon veralieneert waren geweest.

Den Prince Cosmus de Medicis, Prins van Toscanen/ gesint vreemde Landen te besien/ vertrock uyt zijn Vaderlant Florencen/ en quam den 8. passato onbekent te Insprucx/ met 8. Edellien; Hy en logeerde op des Hertogs Pallais niet / maer in een particulier Huys / hoewel de Hertoginne zijn Moeye was/ seggende/ het Hof van den Keyser/ en dan Hollant te willen gaen besien: Quam alsoo te Augsburgh/ daer de Magistraet den Prins met Wijn/ Presenten/ Haver / en Vis vereerden: Hier des Stadts rariteyten ghesien hebbende/ toog op Ments/ en soo den Rijn af na Hollant; Alwaer hy op 't Stad-

huys

huys van Amsterdam door de Ed: Achtb. Magistraet treffelijck is ghetracteert: Binnen Haerlem sach zijn Hooght. de konste van curieuse Damasten/ Geweef/ en Garens/ daer van eenige koopende: Toog mettet Nieu-Jaer in Brabant/ en t' Antwerpen met 6. Carotsen in-gehaelt werdende/ wiert vereert met 's Heeren Wijn: Toog op Mechelen/ en weder uytte Baronnye van Hoboken achter 't Casteel van Antwerpen/ dan wilde niet dat men voor hem 't Canon soude lossen: Alles besien hebbende/ vereerden 't Guarnisoen met 400. Patacons; Ging dien dach oock in 't Pandt van de Tapijt-werckers/ gaf daer 20. Ducaten tot drinck-gelt; Reedt oock met zijn Carosse in den Tour a l'Anvers/ en op de Wallen; 's Avonts ging yder hem sien eten in den Beer op den Maire; En vertrock soo weder met lossinghe van 3. Canons in een Jacht na Zeelant; Den Schipper van dat Jacht vereerden hy met een goude Keten/ en Medaillie als een Rijckxdaler groot/ en aen de Bootsgesellen van 't selve Jacht gaf hy 100. Ducaten: Toog alsoo weder uyt dese Landen over Hamburg door Saxen na Oostenrijk/ estimerende de Stad Amsterdam en Hamburg wel de voornaemste by hem in sijn gantse Reyse besocht.

Men begost ten eynde deses Jaers suytwaerts heen in Vranckrijck weder een Comeet te sien/schijnende over Italien/ Milanen/ Catalonien/Langedoc en de Pijreneen en Alpise Gebergten te swieren. De Jesuyten te Pamiers weygerden doen haren Bisschop aldaer te gehoorsamen: Den Coningh van Vranckrijck hier over geklaegt/ beval de selve volghens stijl van de Fransche Kerck te bannen/ 'twelck volgden: Te Sens dede den Bisschop aldaer oock al de Jesuyten af-setten van alle functien/ verbiedende haer te Preken/ of eenig Persoon in zijn Bisdom te Biechten/alsoo hare Leere pernicieus en dangereus wierde geoordeelt / waer van de jonge en onwetende Menschen wierden mislept. De Hertoginne van Mazarijn versocht doe in 't Parlament te Parijs by Requeste/ om van haer Man ontslagen te zijn: Dus sach men de heele Weerelt vol onbenoeghen en onrust: Brabant en Vlaenderen begost nu oock te sien wat bedroefde Cometen haer boven 't Hooft waeren gegaen: En dat soo den kouden Winter niet vreedsaem het heete Oorlogs-gemoet maeckten / het de naeste Somer daer seer bijster soude afloopen: De Staten van den Lande wetende dat Don Jan komen soude/wilden aen den Marquis niet contribuëren/ die t'Antwerpen 5. tonnen gouts had genegotieert/ en tot hooftgelt 3. gl. op yder Man/ 30. sts. op een Vrou/ 20. st. op elck Kint/ en 10. sts. op elcke Knecht en Meyt ghestelt; Die eyghen Huysen hadden/ mosten van elcke 100. gl. waerdije/ 10. gl. geven: De Franse en Spaense liepen nu oock soo sterck langst de Schelde/ Leye/ 't Sas/na Brugge en elders stroopen/ dat C. Rodrigo een Placcaet daer teghens maeckten / want de Lieden konden te Brussel langher geen Vivres binnen brengen / en veel min met haer Goetjen vluchten: De Winter en 't Nieuwe Jaer dus voor de hant/ besluyten wy dit Jaer-boeck met die gedachten/ dat het Jaer 1668. ons in 't toekomende seer gedenckwaerdige stoffe sal op-disschen: Godt Almachtigh verleene ons de lieffelijcke Vrede/ ende schicke dat alles mach komen tot een goet

EYNDE.

HOLLANTSE MERCVRIVS
Triple Allianti
Eccles: et verb: Dei
Eccl: Romane Ponti
Neu Candia
CIV. CANDIÆ
Met Privilege
Tot Haerlem, Bÿ Pieter Casteleijn, 166

HOLLANTSCHE MERCURIUS,

Vervatende,

De voornaemſte Geſchiedeniſſen,

Binnen

CHRISTENRYCK,

Voor-ghevallen in den Iaere 1668.

Het Negenthiende Deel.

Accidit in puncto, quod non

Imperat: Ferdin. I.

ſperatur in Anno.

Tot HAERLEM, Gedrukt by *Pieter Caſteleyn*, Boek-Drucker op de Markt, in de Keyzers Kroon. ANNO 1669.

Met Privilegie voor 15. *Iaren.*

EXTRACT van PRIVILEGIE.

DE Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt: Doen te weten: Dat wy uyt onze rechte wetenschap, Souveraine Macht, ende Authoriteyt, hebben Geoctroyeert ende geauthoriseert *Pieter Casteleyn*, Boeck-Drucker ende Boeck-Verkooper binnen der Stadt HAERLEM, Authoriseren ende Octroyeren den selven by dezen, ten eynde hy het Boeck onder den Tijtul van den HOLLANDTZE MERCURIUS, albereydts by hem gemaeckt, ende uyt-gegeven, ende die hy als noch zelve onder den voornoemden Tijtul maken ende uyt-geven zal, geduurende den tijdt van Vijfthien eerst-komende Jaren, binnen onzen Lande van Hollandt ende West-Vrieslandt, alleen sal mogen Drucken, uyt geven, ende verkoopen: Verbiedende allen ende een yegelijck, het voornoemde Boeck albereyts by hem gemaeckt, ofte geduurende den voornoemden tijdt van Vijfthien Jaren als noch by hem te maecken, nae te Drucken, uyt te geven, oft te Verkoopen, of elders naer Gedruckt, in onzen Lande te brengen, te verhandelen ofte te verkoopen, op verbeurte van de naer-ghedruckte, in ghebrachte, verhandelde, ofte verkochte Exemplaren, ende een Boete daer en boven van Drie Hondert Caroli Gulden, te appliceren een derde van dien voor den Officier die de Calangue doen sal, een derde-part voor den Armen van de plaetse daer de saecke voor vallen sal, ende het resterende derde-part voor den ghedachten *Pieter Casteleyn*: Lastende allen ende een yeghelijcken die het aen-gaen mach, hem daer na te reguleren. Gedaen in den Hage, onder onzen Grooten Zegele hier aen doen hangen, den 17. December in 't Jaer onzes Heeren ende Zaligmaeckers 1668.

Was getekent,

IOHAN de WITT. vt.

1668.

Onder stont,

Ter Ordonnantie van de Staten.

HERBT. van BEAUMONT.

1668.

D. I. Juvenalis; Terra malos Homines nunc educat, atque pusillos.
Ergo Deus quicunque aspexit, ridet & odit.

Het Negenthiende Deel.

Van den

HOLLANDTZE MERCURIUS,

Vervatende het gepasseerde in 't Iaer 1668.

In CHRISTENRYCK.

JANUARIUS 1668.

Castilien had nu op Vranckrijck so weynig vertrouwen/ dat des selfs Koninginne/ door advijs van hare Raden/ den Graeve van Sandtwits Montagu / Ambassadeur te Madrid weghens Engelant/ versochte/ na Lissabon te willen gaen/ om by desen tijt van den Oorlogh met dat Rijck sich t'ontlasten/ oordeelende/ door een nadeelige Vrede het beter was dat kint soetelijck in de Wieg / en Enghelaut met de Geun. Provincien aen haere zijde te brengen / om Vranckrijck alreede voor elck / en bysonder voor haer te ontsaglijk/ te beter in balanse te konnen houden/ dan langer te dulden 't verlies harer Staten en Landen / en dat terwijle den Jongen Coninck was uyttermaten tenger/ en daer by sieck aen de Kinder-pockjes: Men resolveerde deswegen de natuyrlijcke Soon van den Koning van Spangen Don Jan na Nederlant te senden/ om aldaer in plaets van Castel Rodrigo te gebieden/ die dat Gouverno den 3. January aen nam/ en aen de Staten van Vlaenderen schreef hy desen volgenden Brief:

Eerweerdichste, Weerde Vaders in Godt, seer Lieve ende Wel-beminde.

Lieve en Wel-beminde. *Sijnde soo ick bereyt ben, om in alle haeste soo veel my mogelijck wesen sal, weder te keeren, volgens d'ordre van de Koninginne mijne Meestresse, tot het Gouvernement van de Nederlanden, met de merckelijckste macht, en de grootste Sommen van Penningen, die mogelijck sijn ghe-weest by een te vergaderen, en andere nootsakelijcke expeditien die vereyscht worden in desen tegenwoordigen tijt: Ick heb U L. door desen wel willen waerschouwen, om de over-een-kominge van den ijver die U L. altijt betoont hebt tot dienst van den Koningh mijnen Heere, bysonderlijck t' zedert de onrechtveerdige ende hartneckige brekinge van Vranckrijck: U L. versekerende, dat dese merckelijcke reden gevoecht by de krachtige middelen, en de absolute resolutie van zijne Majest. om alle mogelijckheyt te gebruycken, tot weder-oprechtinghe en bewaringe van den Staet, my gemoveert hebben uyt goeder herten te ombelsen dese occasie, om aen U L. te betuyghen mijne affectie, daer toe op-offerende mijn Bloet en Leven, dat ick sal achten wel gebruyckt te zijn in een so rechtveerdige sake: En alsoo ick my ten uyttersten late voor staen den ijver daer mede mijn sorghe ende voornemen sult by staen en helpen; Ick houde voor seker dat sult considereren (in een gelegentheyt, waerdich uwe getrouwigheydt en liefde die gy schuldich zijt tot u Vaderlandt, gedreycht met soo onverdragelijcke verdruckingen) dat overmits het saysoen, van nu af so verre geadvanceert, het nootsakelijk wesen sal geen de minste tijt of oogenblick te verliesen, eer de Campagnie haer begin neemt, om by te brengen alle mogelijcke middelen, tot vorderinge van d'Armee; Oock eensweegs om al de Plaetsen en Fortressen in goede posture van defentie te stellen; 't Geene niet wel konnende geschieden sonder een merckelijcke Hooft-Somme tot onderhout van de Troupen, en vermeerderinge van die, voor d'Artillerye ende Munitien van Oorloge: Ick en twijffel in 't minste niet of sult een merckelijcke en extraordinaire somme van Penningen te samen brengen, met de welcke (gevoecht by die van hier gesonden worden) den Marquis van Castel Rodrigo, sonder eenich uytstel, (geduyrende den tijt van mijn Voyage) mach gereet maken alle mogelijcke provisie, en alles in so goeden Staet stellen, dat men hem mach beloven van zijnen ijver en neerstigheyt, ten eynde dat tegens mijn aenkomste ick mette gratie Godts, en de andere middelen die ick mede brenghe, mach effenen en geluckelijck de leste hant slaen aen een soo groot werck. En in dese hoope wille hier wel by voegen het seker betrouwen dat ik hebbe, van dat boven den ijver die voor 't gemeene beste sult doen in 't geene gy contribueërt, oock eenige consideratie sult nemen op mijnen Persoon, daer over ick my verplicht sal vinden met een particuliere obligatie.*

Daer-en-tusschen bidde Godt, dat Hy U L. neme in Zijn H. Behoedinge. Madrid 8. Februarij 1668. En was ondertekent, Don JUAN.

Den op-gem: Grave van Sandwits/ voorsien met volle pouvoir/ vertrok oock den 5. deser naer Lissabon: Daer hy den 22. deser arriveerden: Maer wierde door den Fransen Gesant Sr. de St. Romain in zijn Negotiatie dapper geobsisteert/ echter had sterck by de Infant en den Raedt gehoor. Den Marquis de Caracena/ 3. dagen lang sieck geweest zijnde/ door een Abces in de Mage/ die men geloofde door een oude quetsure was by ghebleven omtrent die Partijen/ storf te Madrid/ nae latende een Dochtertje/ Getrout aen Don Antonio de Toledo; De Coninginne en alle Grooten beklaegden zijn doodt/ alsoo

alsoo hy weynig uren voor zijn sterven om zijn habiliteyt en bewesen trouwe/ was geworden President van de Raet van Vlaenderen. Dese droefheyt wiert gematigt door 't arrivement der Spaense Gallioenen tot Cadix en St. Lucas/ mede brengende over de elf Millioenen stuc. van achten. In Portugal quam dese maent mede een groote Vloot Schepen uyt Brasil/ met Suycker. Van Cadix waren af-gezeylt/ de Burgt van Leyden/ en de Wakende Leeu/ om na Zalee te brengen de Hr. Corstemans, als Consul wegens hare Ho. Mo. waren tot dese korte reyse 26. dagen onder wegen/ met veel Tempeest/ so dat de Wakende Leeu af-dwaelde in 't weder keeren; De Burght van Leyden vont in Zee drijven een Want en Masteloos Portugijs Schip/ 't Volck daer op/ siende de Burgt op haer af komen/ vluchten in de Boot/ meenende het waren Turcken/ maer vernemende dattet Hollanders waren/ versochten gebergt te worden/ en verkochten aen den Capiteyn veel Suycker en Taback: Naderhandt soude 't voorsz. Portugijs Schip/ zijn verkocht Goet ontladen hebbende/ gesoncken zijn. Een ander Holl. Schip met Stuck-Goederen na Venetien willende/ ontmoete op de Portugalse hoeck 5. groote Turckse bengels/ daer hy 24 uren tegen sloeg/ d'Admirael in de gront schoot/ oock d'andre dede af wijcken/ eu endling selfs begost te sincken; Van 74. Zielen is den Schipper met 24. man te Lagos in Portugal mette Boot aen Lant gekomen.

In 's Gravenhage wiert dese tijt groote toestel gemaeckt tot een kostelijck Ballet/ in de groote Pickeurs Stal op 't Buytenhof/ daer een Plancke Vloer wierde geleyt/ en een Theatrum op-gherecht/ de Bancken waren met Groen bekleet/ en alles rondsom met Tapijten behangen: Zijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangen excerceerde sich daer in daghelijckx op 't Hof van Prins J. Mauritz: 't Voorsz. Ballet/ dat men in Februarij daer sien soude/ was een vrundelijcke Vertooninge van den Vrede tusschen Engelant en de Vereenigde Provintien/ hebbende de Maegt van Vrede altoos met 7. Pijlen de voorrang/ die d'Engelse Koninckrijcken tot een amicable tour geduurig introduceerden: Het was dan den 7. Februarij dat sulckx voor d'eerste mael geschiede/ alwaer de Staten Generael/ den Raedt van Staten/ de Heeren van de Rekenkamer/ den Prins van Toscanen/ en veele andre present waren/ neffens noch wel 800. Personen; Welck Ballet naderhant noch diverse mael is gerepeteert: Sulcx dat in dese tijt den Hage van hooge en lage/ vreemde en ingeboorne/ seer levendig was/ want men sach op eene tijt daer niet alleen den Prins Johan Mauritz, den Prins van Orangen/ den Prins van Toscanen/ den Prins van Tarante/ en andere/ maer oock den Heere Kampricht, extraords. Afgesant wegens den Keyzer/ over de verschillen tusschen Vrankrijck en Spangen; Den Bisschop van Schoonborn/ wegens Kur-Mentz aen desen Staet gesonden; Den Heer Bouchorst, Envoyé wegens Kur-Keulen/ over de sake van Rhijnberck: Dit heerlijck Ballet begost 's avonts ten 8. uren/ en duurde tot 6. uren smorgens/ wanneer veele aen de Vensters sich door Botteillies/ als Bier en Wijn mosten laten soulageren: Gedurende het Danssen wierden eenighe Boeckjens in de Franse Tale gestroyt/ behelsende den inhout van 't Ballet/ of/ Den Vrede tusschen Hollant en Engelant. En ageerde/

Den Heer van Mathenes, voor BELLONA.
Monsr. du Ha, voor de TWEEDRACHT.
De Heeren van der Leck, ende Valckenburgh, voor HOLLANDT *en* ENGELANDT.
Den Heer Prinçe van Orangen, voor MERCURIUS.
Den Heer van Obdam, voor de FAEM.
Monsr. du Lauron, voor de VREDE.

En vorders veele andere Heeren vertoonden sich voor Goden / Godinnen/ Harders/ Harderinnen/ Boeren/ Visschers/ en van alderhande slach. Ten tweede mael ghedanst op den 13. Februarij / was daer soo veel Volckx / dat eenige in onmacht vielen: De twee Hoven van Justitie waeren aldaer mede door zijn Hooght. genoodicht/ maer excuseerden sich beleefdelijck van 't selve. Men sach nu daghelijckx te ghemoet de introductie van den Heere Prince van Orangien in den Raedt van Staten: De Provintien van Gelderlandt ende Over-Yssel recommandeerden beyde de ghetrouwe administratie van zijne Goederen: Gelijck men oock sprack om zijn Hoogheyt een Jaerlijckx Pensioen toe te voeghen: Doch de beleeninghe van de Stadt Geertruydenbergh wierde af-geleydt/ zijnde 12000. gulden 's Jaers/ ende 7000. gulden was de beleeninghe by den Heer Prince Frederick Hendrick Hooghloffel. Memorie: Doch naderhant is in deses eenighe veranderinghe ende moderatie gekomen. Ende alsoo het Stadthouderschap was vernieticht / is in dese tijdt de Presidents Stoel van de Rolle van 't Hof met de Wapenen wegh genomen. Men sprack dese daghen veel van de combinatie der beyde Hoven van Justitie van Hollandt ende Zeelandt: Over dese ende andere saecken / gelijck de separatie/ is een Deputatie by die van Hollandt na Middelburgh geordineert gheweest/ welcke voorsz. Deputatie bestont in dese Heeren:

De Heer JACOB VAN DE STEEN, Burgermeester der Stadt Thiel.
De Heer NICOLAES VIVIEN, Pensionaris der Stadt Dordrecht.
De Heer GERAERDT COLTERMAN, Heer in Kalants-Ooge, Raet ende oudt Schepen der Stadt Haerlem.

Dese Heeren den tweeden Februarij 1668. tot Middelburgh komende/ deden de volgende Propositie:

EDELE MOGENDE HEEREN,

DE Ho: Mo: Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden, onse Heeren Committenten, door de natuurlijcke reden geinstrueert sijnde, en door een langdurige ondervindinge gesien hebbende, dat een goede harmonie en d'eenparighe

parighe sentimenten van de respective Souveraine Provintien, die door eenen naeuwen bant van Unien aen malkanderen sijn verknocht, en t'samen desen florisanten Staet composeren, succeffivelijck veel heylsame successen hebben ghebaert, en dat daer door niet alleen, onder Godes genadigen Zegen, veel gesignaleerde deliberatien, geduyrende den Oorlog met een goet beleyt en heroique dapperheyt sijn gedirigeert, maer dat ook door des selfs weghen in vreedsame tijden veele treffelijcke saken ter neder sijn ghestelt, de welcke sonderlinge veel hebben gecontribuëert omme de goede Regeeringe van desen Staet te stabileren, en de selve dien volghende meer en meer ontsachelijcker te maken: Dies hebben oock, Ed: Mo: Heeren, in dese gelegentheydt haren yver willen toonen, en door 3 extraords. deputatien betuygen hoe seer de selve haer ter hart en laten gaen, dat d'importante pointen, die eenigen tijt herwaerts de Vergaderinge van haer Ho: Mo: en de gedachten van de respective Provintien hebben besich gehouden, eenmael met een gemeen concert van de Bontgenoten ter neder gestelt, en ten dienste van den Staet finalijck gearresteert soude mogen worden: En nademael wy d'eere hebben tot U Ed: Mo: Gecommitteert te wesen, om by de selve alle moghelijcke Offitien aen te wenden, ten eynde het voorsz. salutair oogmerk van de Heeren onse Committenten op 't spoedigste bereyckt soude mogen worden, soo vinden wy ons voor al verplicht U Ed: Mog: uyt der selver naem officieuselijck te begroeten, mitsgaders oock, onder haer Persoonen en Regeeringen allerhande voorspoet en zegen toe te wenschen.

Het is U Ed: Mo: bekent, dat een geruymen tijt herwaerts, en voornamentlijck soo wanneer sich omtrent de Grensen van desen Staet een donckere wolcke van dissentie en Oorlog begonde op te doen, waer van de droevige effecten met redenen wierden geapprehendeert, de gesamentlijcke Bontgenoten niet alleen van doe af haer bekommeringe daer over hebben beginnen te toonen, maer dat oock ter Vergaderinghe van haer Ho: Mo: dienthalven opereuse besoignes zijn aen-gestelt geworden, om na den regel van de voorsichtigheyt, die in diergelijcke gelegentheyt nootsakelijck is, de Militie van desen Staet in beter postuyr te brengen, en de selve door 't aen stellen van permamente Hooft-Officieren tot vigoureuse actien te bequamen, gelijck U Ed: Mo: oock niet onbewust kan zijn, dattet sich daer in soodanig heeft toe-gedragen datter in den beginne tusschen de Heeren Commissarissen discrepante sentimenten sijn geweest op verscheyde notable saken 't voorsz. point rakende, en wel voornamentlijk oock ten aensien van de reflexien, vallende op den Persoon of over 't employ van den Heer Prins van Orangen, in voegen dat om daer omtrent eenige salutaire temperamenten uyt vinden, de gedachten daer heenen hebben gegaen, dat in 't distribuëren van de selve Charges de speculatien van de respective Provintien door convenable inschickinge te gemoet getreden soude werden, so veel den dienst van den Staet soude konnen lijden, waer toe yder van de vereyste gevoeglijckheyt hebbende by gebracht, die saeck oock met gemeen contentement is gereguleert geworden, en de Hooft-Officieren effective aen-gestelt: En belangende den Heer Prins van Orange, dat de selve aen d'een zyde wel getrocken behoort te worden in soodanen consideratie als de selven ten verscheyde respecten meriteert, ende met sijne teere Jaren soude worden gecompasseert: Edoch dat daer tegen dan wederom sorgvuldich diende te werden gepræcaveert, dat daer door de dier-gekochte Vrijheyt, of nu of namaels geen prejuditie quame t'ontfangen, welk volgende ter Vergadering van de Heeren onse Committenten een advijs in-ghebracht sijnde, op den 21. September lestleden het selve den 17. der voorleden maent met eenige kleyne veranderingh en byvoegingh

nader is gerapporteert geworden, als een advijs conciliatoir, waer van U Ed: Mo: alle particulariteyten en ingredienten bekent sijn, en of wel de Heeren onse Committenten vermeent hadden met reden te konnen verwachten, dat de aespective Provintien 't selve souden hebben geamplecteert, en daer door een gewenste harmonie vast gestelt, soo zijn de selve echter in ervaring gekomen, dat die genegentheyt alleen by de Provintien van Gelderlant, Hollant, Utrecht, en Over-Yssel is getoont, en datte Heeren U Ed: Mo: Gedeputeerden, nevens die van Vrieslant, Stadt en Landen, daer omtrent difficil gebleven sijn, en sulcx de Conclusie van soo salutairen werck, hebben gelieven te op-houden, Ondertusschen hebben haer Ho: Mo: die vaste hoope geschept, dat u Ed: Mo: serieuse reflexie makende, op de heylsame gronden daer 't voorsz. advijs conciliatoir op is gebout; En insiende d'eenparige sentimenten die de wel-gem: 4. Provintien in dien deele hebben geuyttet, daer aen mede sullen gelieven te defereren, en de devoiren die wy ten selven eynde uyt den name van de Heeren onse Committenten by U Ed: Mo: aen wenden, te gemoet te komen, niet twijffelende of de Provintien van Vrieslandt, en Stadt en Landen sullen insgelijckx daer toe sijn gedisponeert, of in allen geval U Ed: Mo: voetstappen daer omtrent volgen.

Het is seker, dat men niet sonder bekommeringe aen een Persoon de Wapenen en de directie over de Militie van den Staet kan toe-vertrouwen, en dattet periculeus is sodanig gesach op yemant voor sijn leven lang te confereren, aen-gesien de selve door passien verruckt, of door quaetwillige Menschen geinstigeert sijnde, de voorn: macht kan misbruycken; Waer van de oude en moderne Historien ons veel notable exempelen suppediteren. En dewijl evenwel het Opper-Commandement over de Militie niet en kan werden gepartageert sonder merckelijcke scheuringh en confusie te veroorsaken: Soo leert de voorsichtigheyt oock, dat aen sodanig Chef geen meerder noch grooter authoriteyt behoort te worden gegeven als tot uytvoering van des selfs Commissie wort gerequireert, en sulcx dat van de voorsz. functie gesepareert behoorde te blijven die Charges, welcke in de Policye en gemeene Regeeringhe krachtige influëntien konnende geven, mits dien oock door beyde de voorsz. middelen de Vrijheyt konnen doen lijden: Onder alle welcke Politijcke employen in dese Landen geen considerabelder sijnde geweest als die van de Stadthouders, met reden oock de ghedachten van de gem: Heeren Commissarissen, en vervolgens oock van de wel-gem: vier Provintien, daer op voornamentlijck hebben geloopen, nademael de Stadhouders niet alleen ordinaris sijn geweest 't Hooft van de Justitien, en gequalificeert om pardon te konnen geven, maer datte selve oock boven dien het bestellen van de Magistraturen hebben gehad in de respective Steden, onder soodane Provintien ressorterende, mitsgaders d' Electie van andre Ampten. Alle 'twelcke een seer groote authoriteyt geeft in de directie van de Politijcke saken, en vernemen mits dien de Heeren onse Committenten: Dat U Ed: Mo: mede geen swarigheydt sullen maken, om de opperste Militaire Am pten te Lande en te Water, die by de gesamentlijcke Bontgenoten aen yemant gedefereert souden mogen werden van het Stadhouderschap van d'een en d'andere Provintie voor altoos te separeren, dewijle ook de combinatie van de voorsz. Ampten wel droevige effecten souden konnen volgen, en dat in teghendeel van dien geen de minste inconveniënten uyt de affonderinghe van de selve te bevreesen staen, noch oock bedacht konnen worden, nademael soo wel de eygenschappen als de executie van de voorn: respective functien t'eenemael van elckanderen sijn gesepareert, en geen de minste gemeenschap hebben; En de Heeren onse Committenten

mittenten hebben oock gemeent, Ed: Mo: Heeren, dat d'objecten en scrupelen die daer tegens by eenige Provintien zijn gemaeckt, van soodanen gewichte niet en sijn, dat daer op reflexie diende te werden genomen: Want voor so veel dese geprojecteerde separatie geseyt wort te sullen strijden tegen de natuyrlijcke liberteyt, soo gelieven U Ed: Mog: ons toe te staen, dattet selve woort in tweederley significatie kan werden ghenomen, te weten, of *pro Libertate*, die wy eygentlijk de Vrijheyt noemen, of *pro naturali facultate*, om yet te doen of laten; En dat voor soo veel hier door de Vrijheyt soude werden verstaen verkort te sijn, dat in teghendeel van dien de selve door separatie van de voorsz. Ampten onwedersprekelijck wert gestabileert, 't welck hier bevooren aen-gewesen is, en by sich self oock soo overtuygende wert bevonden, dattet onnodigh is daer op eenigsints t'insteren: En voor soo veel door de voorsz. woorden de faculteyt soude worden betoont, de welcke de respective Provintien haer souden abdiceren, om de Charges van Capiteyn en Admiraelschap Generael met die van Stadthouder aen een en de selve Persoon te defereren, soo is sulcx wel waer, maer daer in resideert geen het minste grief, dewijl het selve, voor so veel de materie belangt, notoirlijck nut en dienstig is, om voor te komen d'onghemacken die de voornaemste Politijcke functie mettet Swaert gewapent zijnde, tot nadeel en onderdrucking van de Vrijheyt soude konnen ondernemen, en wat de forme aen gaet, dattet selve, of yet diergelijckx by andere gelegentheydt dagelijckx wort gepractiseert, sonder dat daer in eenige hardigheyt wert aen-gemerckt, en konnen die gedachten immers in dese ghelegentheydt geen de minste plaetse vinden, dewijl wy hier verseren in een materie die de Hoogheyt van de Provintie concerneert, tot welcker maintenue de Leden van der selver Staets Vergaderingh, ordinair met Eede wort verplicht, in voegen, dat de respective Provintien in de voorsz. separate bewilligende, eygentlijck geseght souden konnen worden, haer selven alleen de faculteyt te hebben benomen van haer Hoogheyt en Wettig gesach te verminderen, en sulcx van haer selfs te verongelijcken, 't welck in allen deel seer plausibel is; Even so weynig hebben de Heeren onse Committenten konnen defereren aen 't geene dienthalven is gemoveert, te weten, dat men in allen gevalle de posteriteyt niet wettig soude konnen verbinden om de separatie van de voorsz. Ampten te doen onderhouden, dewijl het tegendeel van dien en door de reden, en door de dagelijkse practijcke kan worden bevestigt, want nademael de occasien haer favorabelder op d'een tijdt als d'andere presenteren, om fondamentele Wetten te stabileren, om eeuwigduyrende Edicten t' arresteren, om Verbonden en permanente Alliantien aen te gaen, en andere ontallijcke saken van die natuyre te doen: So ist niet alleen van een evidente utiliteyt dat daer mede ten spoedighsten voort gevaren, de saken ten besten van den Staet gereguleert worden, maer oock soo nootsakelijck, dat sonder diergelijcke dispositien die de posteriteyt utiliter verbinden, geen Regeering soude konnen bestaen: En dat die selve posteriteyt mits dien groote reden ghegeven soude konnen worden, om haer van de scrupuleusheyt van haer Voor-Ouders te beklagen, in geval de selve uyt de voorn: insichten nalatigh mochten sijn geweest 't gemeene beste te betrachten; En worden sodane banden en obligatien dagelijcx tot haer eygen voordeel op de gemoederen van de posteriteyt gelegt, gelijck sulcx weereltkondig is: Alle het welcke oock in desen te min swarigheydt behoorde te hebben uyt dien hoofde dat de Charge van Stadthouder in haer selven geconsidereert sijnde, voor de respective Provintien onnut, of immers t' eenemael onnodigh is, dewijle al bereyts by nader dispositie van de selve op 't bestellen van de Magistraturen, het vergeven van Ampten, en andere

saken,

ſaken, die voor deſen van de voorſz. functie hebben gedependeert, ſoodane ordre is geſtelt, en met ſulck goet ſucces wert gepractiſeert, dat dienthalven ſeer beſwaerlijck, en niet ſonder confuſie eenige verandering gemaeckt ſoude konnen worden; En voor ſoo veel het neder leggen van de verſchillen aengaet,die tuſſchen de Provintien ſouden mogen voor vallen,en de Stadthouders ordinaris aen haer getrocken hebben,dat daer tegen mede completelijk kan worden voorſien,en door goede Reglementen een permamente ordre beraemt, gelijck by eenige Provintien is gedaen: En dewijle ſich albereyts vier Provintien, en ſulcx de pluraliteyt van de Bontgenoten op de voorſz. ſeparatie hebben verklaert, ſoo willen wy vertrouwen dat U Ed: Mog: haer oock om die oorſake te eer ſullen laten diſponeren,om aen die generale inclinatie te defereren,voornamentlijk daer nevens geconſidereert zijnde dat U Ed: Mo: tegenwoordig geſegt konnen worden in deſen ſingulier te weſen, als men op der ſelver Regeeringhe reflexie maeckt, dewijle de Provintien van Vrieſlant en Stadt en Landen alvooren tot de verkieſingh oft deſignatie van een Stadthouder hebben geprocedeert: Wy ſullen U Ed: Mog: deſen aengaende mede te binnen brengen dat de Heeren der ſelver Gecommitt. Raden in Decemb. leſtleden aen haer Ho: Mo: over dit ſelve ſubject hebbende geſchreven,in haer Miſſive onder anderen hebben gedaen influëren, *Dattet redelijck was dattet minder getal van de Provintien haer met de pluraliteyt conformeerden,en dat ten voorſ. eynde by 'tvoorſ. minder getal alle mogelijcke devoiren aen gewent,en de ſelve daer toe geperſt behoorde te werden.* En vertrouwen derhalven dat U Ed: Mo: tegenwoordig 4. Provintien, en ſulcx de pluraliteyt van deBontgenoten,t'eenemael geporteert ſiende om de voorſz. ſeparatie op de bondigſte manier en forme t'arreſteren, haer niet alleen wel ſullen laten ghevallen d'offitien die haer Ho. Mo. by de ſelve doen aen-wenden, maer dat U Ed. Mo. ook de redelijckheyt die der ſelver Gecommitteerde Raden in de voorſz. Miſſive hebben geagnoſceert, plaetſe ſullen geven, en haer mits dien mette ſentimenten van de voorſz. 4. Provintien conformeren. Wy vinden ons mede gelaſt U Ed: Mo: op 't ſerieuſte te recommanderen d'introductie van den Heer Prins van Orange in den Raet van State; En hoewel 't onnodig ſoude mogen ſchijnen u Ed: Mo: daer op te preſſeren,dewijl de ſelve daer toe mede inclinatie hebben getoont, en nevens d'andere Bontgenoten wel konnen conſidereren dat ſoodanig employ na de Jaren van zijn Hooght. geproportioneert was, en dat des ſelfs Heer Vader ende Groot-Vaders reſpective daer mede van gelijcken een aenvang hadden gemaeckt; Soo moeten wy echter met U Ed: Mo: permiſſie ſeggen, Dat de ſelve nevens de Heeren Staten van Vrieſlant,en Stadt en Landen, d'oorſaeck ſijn dat de voorſz. introductie noch geen effect heeft geſorteert, en wy ſien oock ſekerlijck te gemoet dat de wel-gem. Heer Prins daer noch lange gefruſteert ſal blijven, by aldien U Ed: Mo: haer voorſz. difficulteyten, noopende de ſeparatie van 't Stadthouderſchap als noch (buyten vermoeden) mochten komen t'inhœreren: En ſoude U Ed: Mo: in ſulcken geval in plaets van ſijn Hooght. eenighe reële effecten van der ſelver genegentheyt te doen ghevoelen, in tegendeel van dien de ſelve van den eerſten trap houden, die de wech tot conſiderabelder advancement ſoude konnen banen: Behalven dat wy oock buyten 't geene voorſz. is, niet anders konnen begrijpen, of het ware intreſt van wel-gem. ſijne Hooght. reſideert niet alleen in de ſeparatie van de voorſz. Charges, na dien de ſelve tot Stadthouder van eenige Provintien gekooren wordende,en ſich daer toe latende employeren, voor altoos van de voorſz. aenſienelijcke digniteyten geſecludeert ſoude blijven, maer dat ſelfs de abſolute mortificatie van 't Stadthouderſchap voor den

hoog-

hoog-gem. Heer Prins te wenschen soude sijn, dewijl de selve om voor verhaelde redenen tot de voorsz. functie niet konnende komen, en te gelijck 't Generalât te Water en te Lande bekleden, ontwijffelijck veel liever soude sien dat in de Provintien geen Stadhouders buyten hem wierden gestelt, en sulckx aen niemant anders de directie en authoriteyt te laten, die soodanig Ampt gewoon is mede te sleepen.

Het is U Ed: Mo: oock bekent, dat Uytheemse Potentaten die met desen Staet of in Oorlog sijn geweest, of de selve quade genegentheyt toe droegen, te meermalen reflexie hebben gemaeckt op de dispariteyt van sentimenten omtrent den Persoon of employ van den Heer Prins van Orangen, soo verre oock, datte selve wel eenige hope hebben derven scheppen, dat daer uyt in desen Staet verwarringe soude ontstaen. En hoewel wy vast vertrouwen dattet selve voor een Chimere is te houden, daer op by onze Vyanden oft qualijck geintentioneerde geen fondament ter weerelt en is te maken, soo meynen wy echter dat U Ed: Mog: haer uyt de voorsz. consideratien mede te eer behoorde te voegen by de hoog-gem. 4. Provintien, ten eynde daer door, en door de condescendentie die van Vrieslant en Stadt en Landen te gemoet wort gesien, desen aensien mede yet met een gemeene harmonie van de Bontgenoten ter neder gestelt, en te gelijck den Staet daer door by Uytheemse Potentaten, die haer aen de voorsz. losse speculatien souden mogen vergapen, t'ontsacchelijcker souden gemaeckt mogen werden, 't geen in dese conjuncture van tijden ende saken van sonderlijck effect kan sijn.

Wy sullen U Ed: Mo: dan nochmael versoecken, de voorsz. redenen en anderen die de selve na haer hooger wijsheydt daer by sullen believen te voeghen, na haer merite te pondereren, en ons daer op een favorabel antwoort te laten toe komen, of by aldien U Ed. Mo. daer omtrent, buyten verwachtinghe, noch eenige bedenckingen souden mogen hebben, dienthalven door eenige Heeren Commissarissen met ons nader te doen confereren: Ondertusschen vinden wy ons mede verplicht voor de selver beleefde receptie en favorable Audientie te bedancken. *Aldus gedaen in substantie by monde, en vervolgens oock in geschrifte over gelevert. Middelburg den* 4. *February* 1668. *Getekent,*

J. van de STEEN. N. VIVIEN. GERARD COLTERMAN.

Daer op wiert haer tot antwoorde gegeven 't navolgende:

D*E Staten van den Lande en Graeffelijckheyt van Seelant, gehoort hebbende de mondelinge Propositie van de Wel-Ed: Gestrenghe, Erntfeste, Hoogh-Geleerde, Wijse, voorsienige Heeren* Jacob van de Steen, *Burgermeester der Stad Thiel,* Nicolaes Vivien, *Pensionaris der Stadt Dordrecht,* Gerardt Colterman, *Heer in Kalants-oog, Raet ende out Schepen der Stadt Haerlem; In haer Ed: Mo: Vergaderinge gedaen, en naderhant by geschrifte over-gegeven in naem ende van wegen de Ho: Mo: Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden, in krachte van hare Brieven van Credentie, gedateert in 's Gravenhage den* 26. *der voorl. Maent: Verklaren, dat de besendinge door haer Ho: Mo: aen dese Vergaderinge gedaen, de Heeren Staten van Zeelandt aengenaem is, en de selve voor een sonderlinge eere op nemen, gelijck haer Ed: Mo: de Heeren die de moeyte genomen hebben, om die in dit ongelegen saysoen van 't Jaer uyt te voeren, dieswegen mede bedancken. En voor so veel aengaet het geproponeerde by de wel-gem: Heeren hare Ho: Mo: Gedeputeerden gedaen, hebben de Heeren Staten van Zeelant, geconsidereert de groote importantie van de sake, goet ghevonden, daer van door de Heeren hare Gecommitteerde Raden te-*

gens haer Ed: Mo: aenstaende Staets-gewijse Vergaderinghe, te doen maken een geraisonneert point van beschrijvinge, om na rijpe deliberatie in de respective Magistraten en Vroetschappen daer over te houden, en te overweghen, of noch yets, en wat in dese groote en importante sake, boven de voorgaende Resolutien by de H: Staten van Zeelant albereyts genomen, soo ten respecte van de gemeene Unie, als ten aensien van het Domestijcq van deze Provintie van haer Ed: Mo: wijders met fondament soude konnen werden gedesidereert: Die ook vervolgens niet en sullen onderlaten de respective Provintien daer van de noodige communicatie en kennisse te geven, 't sy door de Heeren wegens dese Provintie ter Vergaderinge gedaen, occuperende, of door Gedeputeerden tot dien eynde expresselijck af te senden. Aldus gedaen ende gearresteert by de Heeren Staten van Zeelant, in 't Hof aldaer, tot Middelburgh den 10. February 1668.

Waer mede de ged. Gecommitteerden weder in den Hage quamen. Men oordeelde doen/ dat Zeelant wel inclineerde tot separatie/ en oock om haer met de pluraliteyt van de Bontgenoten te conformeren. Men hoorde doe met onbenoegen de onlusten binnen Ter Veer/ alwaer den 14. Februarij eenighe Regenten aldaer/ elf in getale/ in de veranderinge van de Magistrature hebbende willen præbaleren boven 12. haere mede-Raden hare Hoogheyt de Princesse Douägiere d'Orange geabuseert wesende/ Electie gedaen hadde op de nominatie van de meerderheyt van den Raet welcke sake gekomen wesende voor de Staten van Zeelant hadden haer Ed: Mo: van den 9. deser/ de nominatie en Electie van Burgermeesters en Schepenen verklaert te wesen nul en van onwaerde/ en geordonneert/ dat de Regeeringhe van de Stadt wesen soude by de 23. Raden/ tot dat de 24ste vacerende Raets plaets vervult/ en soo voorts wettelijck andre Burgermeesters en Schepenen genomineert/ en by haer Hooght. verkooren souden wesen: Daer op gevolgt is/ dat de twaelve gedaen hebbende nominatie tot vervullinghe van de vacante Raets-plaets/ de elve ten voorsz: dage van den 14. deser/ niet willende obedieren aen de Staten van Zeelandt/ geraden gevonden hebben met haer minder getal een andre nominatie te doen/ en om van de meerderheyt niet overstemt te werden/ een practijck in 't werck te stellen om de twaelve van het Stadthuys te doen blijven: De elve dan quamen veel vroeger op 't Stadhuys/ deden de Klok kleppen/ en alsso de Gemeente in groote meenichte vergaderen/ lieten doen een Orange Vlagge waepen van den Thoorn van het Stadthuys/ lieten de Klocken speelen het Liedeken van Wilhelmus van Nassauwen, en verscheyde van haer geopent hebbende de Vensters van het Stadthuys/ en komende daer in leggen/ zijn een van de Burgermeesters en een van de Schepenen die by de Staten waren af geset/ uyt-gekomen op de Puye van 't Stadthuys/ ende hebben aldaer aen den Volcke gedaen een Publicatie/ dat men de Previlegien en gerechtigheyt van den Jongen Prins wilde verkorten/ noemende eenige hare mede-Regenten met namen/ de selve van quade comportemente beschuldigende/ en roepende de Gemeynte tot hare hulpe: Waer uyt soodanigen beroerte ontstont/ dat het geschapen was dat dit spel een zware bloetstortinge souds hebben veroorsaeckt/ d'eene meenende datte Prins verongelijckt wierde/ d'andere (wesende de meeste meenichte) het houdende met de twaelve/ by de Gemeente meest beminde Regenten: Doch den

Colonel

Colonel Sidlenitzky daer binnen gesonden zijnde/ met Commissie om over het Guarnisoen te commanderen/ heeft alle verdere oproer/plonderinge/en bloet-stortinge voorsichtelijck belet: Oock was even ten tijde van de voor-gemelte Publicatie den Heer Colterman, wegens hare Ho: Mo: in Zeelant gedeputeert/ en de Stadt op zijne te ruch reyse passeerende/ in groot pericul van zijn leven/ alsoo eenige t'samen troupende op hem begosten aen te dringen/ soo dat hy ter ter naeuwer noot in tijdts in 't Jacht geraeckte/ en de Schippers haestelijck van Lant af staken: Doen geraeckte den Heer Staet Generael Kien, die den voorsz. Heer uyt-geleyde gedaen hadde/ midden in de foule beset/ maer voerde soo goede redenen/ dat de meeste meenichte het met hem wierden te houden/ een Wijf of twee alleen schreeuwende/ dat men hem van de Kaeye soude werpen: Doch is de sake voor die tijt doe in stilte gebracht.

't Is een onbeschaemt Volck, en ellendich verstandt,
Daer men niet en eert de Regenten van 't Landt.

De progressen van Vranckrijck in de Spaense Nederlanden/ gaf aen alle de Christenheyt soodanige ongenoegen/ dat niet alleen geheel Duytslant/ maer oock andere Potentaten de oogen daer na toe wenden/ en sich daer van als geraeckt ghevoelde/ te meer/ doen de fabuleuse Boeckjes van Monsr. Aubri/ en eenighe andere van die kant selfs gedivulgeert wierden/ behelsende/ niet alleen pretensien op 't geheele Roomse Rijck/ en de Staten van dien/ nemaer op 't geheele Christendom: So dat verscheyde Princen niet na lieten den Koning over dat subject met diverse Brieven aen te schrijven/ tenderende/ dat diergelijcke wijse van doen haer niet anders konden noodighen als tot een generale rupture/ protesterende daer by/ dat de ongefondeerde pretensien mosten werden vernietight/ ende men sulckx niet en behoorden te divulgeren: Welcke maximen by de Franssen geobserveert/ ende te laet bespeurt de begane misslagh/ tot voor-genomene intrest/ maeckten men van de noot een deucht/ en deden aenstonts den voorsz. Aubri apprehenderen/ om niet alleen alle Potentaten en Princen/ maer de geheele Weerelt door dese wech voldoeninge te geven/ seggende te zijn een wijse van doen ongehoort/ en die hun niet eygen was/ om alsoo de onbenoeghde satisfactie te geven. Oock de Heeren Staten Generael der Vereenichde Provintien considererende alle 't gemoveerde van Vranckrijck/ en 't geheyme oogmerck door eenige Schriften daer ontvallen/ lieten haer gedachten gaen om eenige besendingen op dat subject aen verscheyde Potentaten te doen; En specialijck wiert voor eerst den Heer Meerman die functie op-geleyt en genomineert om sich wegens hare Ho: Mo: in extraord. Ambassade aen 't Hof van den Koning van Groot Brittangen te verboegen/ en die Majesteyt over den te makene Vrede met desen Staet te congratuleren/ oock te administreren een ooge te willen houden op den geweldigen voortgang van Vranckrijck/ met by-voeginge/ den Coning te sonderen/ en soo het mogelijck was/ de sake van de gemeene ruste tot perfectie te brengen.

Den voorsz. Heer Meerman in Engelandt gearriveert zijnde/ en aldaer met een groote estime/ en met versekeringe van een mutuële vrientschap ontfangen/ gaf hoope aen de selve van meerder succes; Want het compliment van

congratulatie af geleyt/ en die Majeſt. uyt den naem van zijn Heeren Princi-
palen over des ſelfs proſpere Regeeringe lange te mogen continuëren/ geluck
ghewenſt hebbende/ verſocht na gedane Audientie/ Commiſſariſſen tot de ſe-
crete ſaken: Maer 't Rijck geinvolveert met veele publijcke ſaken/ en uyt oor-
ſake/ dat de Heer Boreel/ gedeſtineert den Heer Meerman in de ſelve qualiteyt
van extraord. Ambaſſadeur wegens de Provintie van Zeelant t'adjungeren/
noch niet aen ghekomen was/ konde het voor-gheſlagene geen ſtandt grijpen.
Eyndelijck den Hr. Boreel oock aen-gekomen/ wierden de Heeren Ambaſſa-
deurs Commiſſariſſen toe-gevoegt/ om over de importante ſaken te confere-
ren. Den Coning aen-gedient het ſubject van zijne Bontgenoten/ hebbende al
lange tot de ſelve ſake geinclineert/ toonde zijn genoegen daer in/ met beloften/
dat in 't kort 't werck zijn effect ſoude geven. Den Heer Temple in qualiteyt
van extraord. Envoye binnen Bruſſel gereſideert hebbende/ ontfing in die ſel-
ve tijt ordre van zijn Coningh/ om ſich van daer door Hollant na Engelant te
begeven/ en ſpeciael 's Gravenhaghe aen te doen/ en aldaer aen eenige Leden
van den Staet het ontworpene oogmerck van zijn Meeſter te communiceren/
gelijck geſchiede: Vertreckende alſoo gants volvaen over Rotterdam na den
Briel derwaerts/ 't welck effectuëerde dat zijn Maj. de voorſz. Heer Temple
na 's Gravenhaghe depeſcheerde om als extraord. Envoye te reſideren/ en te
helpen bevorderen de ſaecke van de gemeene ruſte/ die oock neffens den ſelven
ſont deſen Brief/ ſpecterende tot zijn Credentiael/ en luyde als volcht:

HOOGE MOGENDE HEEREN: *Wy hebben met groot miſnoeghen vernomen de differenten die ontſtaen zijn tuſſchen de Princen onſe Naburen, en wenſchte dat onſe tuſſchen-ſprekinge en mediatie bequaem waren om die te bluſſen, tot ruſte van hare Onderdanen en van 't gantze Chriſtendom, 'twelk wy haer hebben laten aenbieden met alle mogelijcke efficatie; ende alſo ſy beyde hebben betuygt 't ſelve aen te nemen, ſo hebben wy die hoope, dat met de hulpe en bykominge van Nabuyrighe Princen en Staten, wy eyndelijck zullen verkrijgen die ſatiſfactie die wy by ons ſelven daer van hebben verwacht. De extraords. Ambaſſadeurs die van uwen 't wegen alhier zijn, hebben ons tot verſcheyde mael over dit ſubject onderhouden, en betuygt wat deel U Ho: Mo: nemen in deſe ſake, en ons vertoont hebbende de expedienten en middelen die U Ho: Mo: hadden gedacht capabel te weſen om den Vrede te bekomen, ſo hebben wy geoordeelt geen tijt te moeten verlieſen, ſiende hoe ſeer het ſayſoen nadert, en om geſamentlijck met U E. daer van een proef te nemen, hebben tot dien eynde goet gevonden om ten ſpoedigſten aen U E. af te ſenden den Chevalier Willem Temple, in qualiteyt van onſen extraords. Envoyé, om met U E. te handelen ende te ſluyten, op die middelen door de welcke de Vrede tuſſchen de twee Kroonen uyt-gewerckt konde worden, of anderſints onſe gemeene Onderdanen te verſekeren van die qualen en ellenden waer mede ſy door den Oorloch werden gedreycht, indien 't Godt geliefde dat de ſelve om onſer Sonden wille noch ſal continuëren: U Ho: Mo: ſullen gelieven volkomen geloof te geven aen alle het geene den gem: Envoyé aen de ſelve van onſen 't wegen ſeggen ſal, en particulierlijck wanneer hy U E. ſal verſekeren van de begeerte die wy hebben om te verſtercken dien Vrede, laetſtelijck tuſſchen ons gemaeckt, met alle mogelijcke offitien van vrientſchap en van goede Nabuyrſchap, &c. Withal den 2. Januarij 1668. Onder ſtont,*

C. REX.

Den

Den Envoye in 's Gravenhage gearriveert/ en 't voorsz. Credent ziel over gelevert hebbende/ versocht aenstonts Audientie / gelijck den volgen den dagh gheschiede/ werdende mette ordinaris Carotse van Staet met vier Paerden/ door 2. Heeren Gedeputeerdens van haer Ho: Mo: ter Vergaderinge geleyt/ en dede by monde de navolgende Propositie:

HOOGE MOGENDE HEEREN:

ALsoo zijne Koningl. Majest. van Groot Brittangen, mijn Meester, alreede vernomen heeft de goede effecten van de laetste Vrede tot Breda met U Ho: Mo: geslooten, door de gemeene satisfactie van zijne Onderdanen, als oock zijn eygene, ende niet en twijffelt of U Ho: Mo: sullen oock in 't generael ende in 't particulier 't selve bevonden hebben: Zijn Majest. en acht geen dingh bequamer om te vermeerderen die onderlinge satisfactie, en om te establieren de sekerheyt van de twee Natien, als het aen-wassen van 't vertrouwen ende vrientschap alreede gemaeckt tusschen zijn Majest. en U Ho: Mog: door eene veel vaster en nadere Alliantie in dese conjuncture.

Ende alsoo zijne Majest. hem contenteert met die groote en machtige Coninckrijcken en Domainen die Godt Almachtich hem heeft gegeven door eene indisputable successie, soo en begeert de selve geen Goedt van andere, heeft oock daer om geen andere gedachten als van de gemeene Vrede en ruste van 't Christendom: En zijn Majest. tegenwoordig seer gevoelijck zijnde van so veel jammeren in de welcke soo veel andre in-gewickelt sullen zijn door de continuatie van den Oorloch onlangs begonnen tusschen de twee Nabuyrighe Kroonen, en de welcke met verloop van tijt niet en kan mancqueren, daer mede in te sleepen het meerendeel van de Nabuvrige Princen ende Staten van 't Christenrijck, indien dat vuyr niet uyt-ghebluscht kan werden eer het te groot wert: Ende zijn Majest. gelooft datter niets soo veel sou konnen contribueren tot een gheluckich en prompt accommodement van dese differenten, nochte om te restaureren de ruste aen de gemeene Christenheydt, als een Mediatie, t' samen gevoecht van zijne Majest. en U Ho: Mo: mette Geallieerde van d' een en d' andere zijde, tusschen de twee Kroonen jegenwoordich in Oorloch zijnde.

Op dese twee consideratien heeft zijn Majest. goet gevonden my aen U Ho: Mo: te senden mette Volle Machten, om over alle het geene dat op desen allen tusschen zijn Majest. en U Ho: Mo: goet en oorbaer ghevonden sal werden, tot adjustement van alle middelen streckende tot dese twee groote eynden, te tracteren en te sluyten: Ende terwijl daer niets is dat dese Negotiatie tot haer ghewenst eynde eerder sal konnen brengen, als de promptitude van de conclusie, soo vertrouwe ick dat U Ho: Mo: sullen goet vinden te ordonneren Commissarissen, mette welcke ick, soo ras moghelijck, mochte treden tot het tracteren van dese materien, ende aen de welcke ick gereedt ben te vertoonen de Volle Machten die zijn Majest. den Koning mijn Meester tot dien eynde verleent heeft.

Was getekent,

W. TEMPLE.

Den voorsz. Envoye Commissarissen toe-gevoegt/ wiert na eenige dagen 't Tractaet Defensive gesloten/ luydende als volcht:

Tractaet van Ligue Defensive:

DE Doorluchtigste Grootmachtigste Prins eñ Heere, Heer KAREL van dien naem de tweede, Koning van Groot Brittangen, ende de Hooge en Moogende Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, bedenckende ende by haer selven over-leggende, wat schade, miserie, en calamiteyten den onlangs opgeresenen Oorlog tusschen de 2. Kroonen, welckers vlamme eyndelijck uyt-geborsten is, na sich heeft te sleepen, en dat oock nootsakelijck in dien droevigen Oorlog het meestendeel der Princen ende Staten van de Christen Weerelt sullen in gewickelt worden, na dien de vlamme van 't selve vuyr voort kruypen sal tot hare Nabuyren, indien het selve niet tijdelijck en in zijn begin uyt-gedooft wert, hebben raedsaem geacht hare officien en begaeftheden haer van Godt gegeven, omtrent dese funeste tijden te moeten in 't werck stellen, en nu niet stille staen, na dien sy na de nu onlanghs hare verbrokene vrientschap onder Godts genadigen Zegen weder om herstelt sien, en de oude nootsakelijcke vertrouwtheydt tusschen Groot Brittangien en 't Vereen: Nederlant is geaffirmeert, en den Vrede gerestabileert tusschen 4. machtige Staten, welcke partijen van dien bloedigen Oorlog zijn geweest, niet haer best en deden, ende haer ter harten lieten gaen, om met alle industrie de partijen te vereenigen, ende de op-geresene onlusten tusschen twee gem: Kroonen by te leggen, voornamentlijck, op dat voor-verhaelde Oorlogs-vlamme haer niet wijder kome te verspreyden.

Dieshalven na dien de Doorl. Koning van Groot Brittangen, en de Ho: Mo: Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden, veele moeyte en arbeyt daer toe hebben aen-gewent, hebben van den Koning van Vranckrijck geobtineert, gelijck die Maj. aen hare Ho: Mo: openbaert en bekent maeckt, dat hy zijne Wapenen terstont wil neer leggen, by aldien de Spaense oock daer toe geneyght zijn, en hy haer behoorlijck en solemnelijck by Tractaet van Vrede willen cederen alle Plaetsen, Steden, en Vastigheden gelijck oock de Castelleynien met hare toe-behooren, welcke hy door zijne Wapenen in den voorleden Jare heeft geoccupeert, of sterck gemaeckt, en die de Spaense mogen toe-behooren, en de selve over te schrijven alle 't Recht dat hem resteert in 't Hertoghdom Luxemburgh, of in het Graefschap van Bourgondien, behalven Camerijck ende Cambresis, Doway, Arien, Sinte Wynockx-Berghen, Veurne, ende Linche, met hare Bailliuagien, Castelleynien, en alle 't geene daer verder aen dependeert, dat den Alder-Christelijckften Koning aen den Koning van Spangien oock laetstelijck sal restitueren, alle de Plaetsen en Landen welcke de Franse met hare Wapenen, in Vlaenderen in treckende, overmeestert hebben, met dien reserve, dat de Ho: Mo: H: Staten Generael reciproquelijck sullen sullen caveren, en daer voor by den Alderchristel, Koning in staen, dat sy by de Spaense sullen te wege brengen aen hem sekerlijck doen hebben en erlangen Rekeningen, en anders waerdijen, en dat sy in de selve conditien sullen consenteren: So zijn de selve van meeninge, in dese tijden hare uytterste devoiren te doen, niet alleen dat beyde de hoogst-gem: Koningen, maer oock andere Princen en Nabuyrige Staten, met gemeene beraetslagingen en goet vinden daer van mogen af-geschrickt en geraden worden, ende soo veel in haer vermogen is, de meer-gem: Kroonen dickwils aen manen om den Vrede op voor op-gestelde Wetten en Conditien aen te nemen, tot welckers eynde wy dese, (welcke dit selvige hebben ondertekent) met vrije macht uyt voor-gheschreven last

ven last aen ons gegeven, over een gekomen en geaccordeert sijn, op volgender Articulen ende Capittelen inhout;

EErstelijck, dat de Koning van Groot Brittangen ende de Staten der Vereen: Nederlanden, na gesamentlijcke of separatelijcke gecommuniceerde beraetslagingen, ende volgens 't geene waer over sy onlangs met malkanderen zijn over een ghekomen, allen arbeyt en vlijtigheydt sullen aenwenden, by den Alderchristel. Koningh, dat hy op de beste en wettelijckste manier, by solemneel Tractaet, vrijwilliglijck aen den Koningh van Engelant en de Staten Generael der Vereen: Nederlanden, sal belooven, dat hy het Vredens Tractaet met Spaignen te maken, buyten alle en yegelijcke retex, exceptie, of dispensatie sal voor goet houden indien den Koning van Spaignen door den Koning van Groot Brittangen en de Staten Generael kan werden geinduceert en aen-gheport, om aen den Koningh van Vranckrijck te cederen alle de Plaetsen dien hy in 't voorl. Jaer in Vranckrijck heeft vermeestert, of eenig ander æquivalent, by over-gifte van de bovengenoemde Plaetsen, in compensatie van de selve, van welcke sy met malkander, tusschen de Partijen, sullen konnen over een komen.

2. Dat de Alderchristel. Koning sal willen toe staen een opschorsinge van Wapenen in Nederlant tot den laetsten dach van May, op datte Koning van Groot Brittangen en de Staten Generael binnen gem: tijt sorgvuldelijck met alle vlijt en neerstigheydt haer devoir mogen doen by de Koning en de Coninginne van Spaignen, en der selver Raets-Heeren, op dat de boven gestelde Wetten ende Conditien by haer consenten gedragen mochte worden.

3. Dat oock den Alderchristel. Koning om geenderhande redenen gen: schorssinge van Wapenen sal weygeren; Den Koningh van Groot Brittangen en de Staten Generael der Vereen: Nederlanden tot het effectueren van 't Tractaet, haer selven verbindende, dat metter daet by de Spaense aen Vranckrijck gecedeert sal werden alle 't geene in 't voorleden Jaer door de Fransche Wapenen is geoccupeert, ofte een ander æquivalent waer van zy Partijen met den anderen mogen verdragen.

4. Dat den Alderchristel. Koning geinduceert en bewogen mach werden, volgens voorgaende beloften, daer aen volkomen geloof te stellen, en sich daer op geheelijck te sullen verlaten, en op dat zijne Wapenen voortaen in Nederlant mochten rusten, ja sodanig, dat by aldien, buyten alle hoop en verwachtinge, den Koning van Gr. Brittangen en de Staten Generael der Vereen: Nederlanden de Spaense niet en soude konnen bewegen door exhortatien en overtuygingen, om voor het laetste van May eerst-komende, tot de meer-gem: Conditien te willen over een komen en de selve toe te staen, en maer daer na sich tot middelen van meerder uytwerckingh sal moeten keeren. Niet te min sullen de Franse hare Wapenen in Nederlandt, noch op der selver Grensen niet roeren noch in voeren, maer den Coning van Groot Brittangen en de Staten der Vereen: Nederlant verbinden haer, en nemen op haer, te sullen suppleren 't geene nootsakelijck sal sijn, op dat de Spaense metter daet geconstringeert werden om de Vrede op boven-gen: Conditien aen te nemen: En dieswegen sal het den Koningh van Vranckrijck niet vrij staen eenige hostiliteyten in gen: Landen te plegen, nochte eenige Steden oft Sterckten in te nemen, offschoon haer de selve vrijwillig wilden over geven, ten ware den Koning van Groot Brittangen en de Staten Generael quamen op te houden en na te laten te volbrengen 't geene alreede gesecht is.

5. Dat

5. Dat tusschen de twee Kroonen Vrede gemaeckt zijnde, tot onderhouden van de selve, als Guarandeurs en Beschermers in de beste en voorsekerste forme sullen ghehouden worden, niet alleen den Koningh van Groot Brittangen en de Staten Generael der Vereen: Nederlanden, maer ook den Keyser en alle de nabuyrige Koningen en Vorsten, welckers intrest soude mogen daer aen dependeren, dat de Christenheyt in Vrede blijve, en dat de ruste en Vrede in Nederlant herstelt worde, tot welcken eynde een getal van Krijgs-Lieden gedefinieert sal worden, en andere middelen, welcke tegen een van beyde Partijen gebruyckt sullen werden die desen gemaeckt en Vrede soude willen breken, op dat hy de schade vergoede, en de gequetste partije te vreden stelle.

6. Dat alsoo verdragen, ende alle en een yegelijcke van den inhout deses so over een gekomen zijnde door gem: Hr. Coningh Gr. Brittangen en de H: Staten Generael der Vereen: Nederlanden sullen door opene Brieven van beyderzijts Geschriften, mettet Groot Zeghel voorsien, in behoorlijcke en autenticque forme binnen den tijt van Vier Weken eerstkomende, of eerder, so doenlijck is, geconfirmeert en geratificeert worden, en sullen wedersijts Brieven van Ratificatie binnen gem: tijt werden gewisselt.

Tot versekeringe van alle en yegelijkke deser, en tot meerder bekrachtingh des selfs, hebben wy dese ondertekent, en met onse Zegelen beveftigt. Gedaen in 's Gravenhage in Hollant, den 23. Januarij 1668. Getekent, (L. S.) *W. TEMPLE.*

NAdien de Handelinghen noch niet langh geleden tot Breda gheslooten, tusschen den Doorl. en machtichsten Prince en Heere, Hr. Karel, *Koning van Groot Brittangen ter eenre, en de Ho: Mo: H: Staten Generael der Vereen: Nederlanden ter andere zijde, en de oude vrientschap en goede correspondentien tusschen beyde de Natien door Gods behulpelijcke genade weder is herstelt, gelijck oock tot uytroeyinge der oorsaken van alle ende yegelijck die in toekomende souden mogen voor komen, en tot voorkominge van eenige nieuwe toevallen welcke tusschen de Onderdanen van wedersijden souden moghen ontstaen die de genoemde Vrientschap en goede correspondentie t'eeniger tijt soude mogen turberen, soo is in eenige Articulen en Wetten van de Zeevaert en Commercie daer inne geslooten, ende specialijck in 't* 11. *Articul van 't selve Tractaet vast gestelt. Op dat den gem: Heer Coningh en de gem: H: Staten Generael Vrienden, Geconfœdereerde, en door nootsakelijckheyt en vrientschap geconjungeert souden blijven, en verbonden aen de Rechten en immuniteyten van elckanders Onderdanen tegen een yegelijcken, wie hy sy, te beschermen, welcke elckanders Staets Vrede, te Lande of te Water, soude willen verbreken, of die elckanders Heerschappijen aen-tasten, sullen beyderzijts openbare Vyanden verklaert worden, by aldien men met eenige gedefinieerde middelen en hulpe weet uyt te vinden. waer mede de Geconfœdereerde d' een den andere in sulcken geval sullen konnen by te springhen en te hulpe komen: Soo staet het den aen den gem: Koning van Groot Brittangen, en de Staten Generael der Vereen: Nederlanden dese sake te verbeteren en te bekrachtigen, en 't behaecht haer 't gem: Tractaet tot Breda gesloote n, meer en meer te voltrecken, en de gem: Wetten van Zeevaert en Commercie, en 't geene daer toe specteert te confirmeren, gelijck de selve met dese tegenwoordige, by wederzijts obligatie worden geconfirmeert, bekrachticht, ende vervult, oock gebiedende, dat die van wedersyts Onderdanen exeactelijck en religieuselijk sullen werden geobserveert ende vervult, volgens den natuyrlijcken sin ende inhout van de woorden en Articulen van 't selve Tractaet: Op dat derhalveu van meerder speçiaelder wedersijts hulpe aen malkander te bieden betekeningen gedaen werde, de voorige Handelingen*

lingen over gestagen, de aengroeyinge van Vriendtschap tusschen den gem. Heer Koningh van Groot Btittangen, en de gem: H: Staten Generael der Vereen: Nederlanden, mach blijcken, en op dat de versekertheyt en wedersijts Staets-bescherminge tegen alle invallen, besoeckingen tottet selve, of vyantlijcke spijt aendoeningen van yemant wie het sy, oock onder wat pretext 't selve mocht komen te gebeuren, door stercker verbintenisse en vereeniginge daer teghens mochte voorsien worden, hebben wy onder-gheschreven, uyt kracht van onse Last en Volmacht aen ons geconcedeert, ende de welcke hier achter geinsereert staen, zijn wy over een gekomen en hebben vast gestelt: Dat den gem: Heer Koning van Groot Brittangen en de ghem: Heeren Staten Generael der Vereenichde Nederlanden wedersijts zijn verbonden, vereenicht, en geconfœdereert, sodanich gelijck uyt kracht en vigeur deser tegenwoordiger, de selve wedersijts verbonden, vereenicht, en geconfœdereert zijn, by een Eeuwich Defensif Verbont, in manieren en op Conditien als volcht:

Eerstelijck: Soo yemant de Princen of Staten, of eenich andere, hoedanig hy oock soude mogen wesen, niemant uyt-gesonderr, onder wat pretext het oock soude mogen sijn, quam in te vallen of tenderende in de Landen, Contreyen. of Plaetsen, welcke die, mochten wesen, onder de gehoorsaemheyt van den Coning van Gr. Brittangen *staende* of eenige andere acte van hostilliteyt, te Lande of te Water, tegen gem: Heer Koningh of der selver Onderdanen quam te excerceren, soo sullen de ghem: H: Staten Generael gehouden zijn, gelijck sy in krachte deser gehouden worden, den gem: Heer Koningh, om alsulcke insulten en aenvallen voor te komen en te supprimeren, oock de selve tegen te gaen, en de deugdelijckheyt van de ghedane schade te doen repareren, en om 't selve te obtineren, hem by staen en te hulpe komen met 40. Oorlog-Schepen, wel geproviandeert, waer van 14. sullen gemonteert zijn van 60. tot 80. stuc. van 't swaerste Canon, en gemant met 400. Man, door malkanderen gherekent, het een Schip meer, d'andere minder, Krijgslieden en Bootsvolck op hebbende, andere 14. Schepen van 40 tot 60 st. de minste 300. mannen voerende, de compensatie gemaeckt zijnde als de selve Schepen gelijck boven geseyt is, sullen gemonteert sijn d'een meer d'ander minder gemant; En van de resterende en salder geene minder wesen als van 36. st. en gemant met 150. mannen: En boven dien noch 6000. Krijgslieden te voet, en 400. te paert, of de waerdye van soodanige hulp-middelen in gelde te tellen, alsoo het den gem: Heer Koning sal believen: Of sulck ghedeelte van hulp, of de waerdye van dien in gelde, welcke van den gem: Heer Koning sal werden begeert en geeyst: En sullen desen bystandt en hulpe gepresteert worden binnen den tijt van 6. weken na dat de selve geeyst sijn, ende sullen de gem: H: Staten van den gem: Heer Koningh dese onkosten binnen den tijt van 3. Jaren werden gerestitueert, te rekenen na 't eyndigen en op houden van den Oorlog.

2. Soo sullen oock van d'andre zijde aen de H: Staten Generael den Koning van Gr. Brittangen te hulpe komen, gevoeght sijnde achter het woort *staende*, dese woorden, *Ofte in welckers Plaetse der selver hare Krijgs-Lieden Guarnisoen houden.*

3. De gen: Oorlog-Schepen, gelijck oock de gem: Troupen Ruyters en Voetvolk dat tot hulp van elckanderen sal gegeven worden, sullen de Oversten en Commandeurs van de Schepen en 't Krijgsvolck, gelijck oock hare mindere Krijgs-Officieren gewelt of injurie aen-gedaen zijnde, sullen gehouden zijn haer te onderwerpen en gehoorsaem te zijn aen de geene die de selve sal leyden of commanderen, insonderheyt aen dien die 't Opper-Commande te Water of te Lant sal hebben.

4. Op datter evenwel een exacte compensatie aen-ghestelt mochte worden, van de onkosten binnen den tijt van 3. Jaren na 't eyndigen van den Oorlogh te restituëren, oft oock wegens de juste waerde van dien in contanten gelde, by welcke de kracht der Vyanden gepasseert is, in plaetse van de voorsz. Schepen, Ruyters, en Voetvolck, of alle, of een gedeelte, misschien mochte worden begeert, soo vint men goet de onkosten van 14. Schepen van 60. tot 80. st. geschut, te estimeren op de somme van 18666. ponden steerlinx, of Engelse Munte; d'Andre 14. gemonteert van 40 tot 60 gelijcke stucken, sullen bedragen 14000. ℔ Sterlinx; En de resterende twaelf 6500 gelijcke ponden; En de 6000. Soldaten of Voetknechten 7500. gelijcke ponden; En de 400. Ruyters 1400 gelijcke ponden, voor yder Maent op te rekenen: Alle 't welcke by gem. Koning tot London, en by de Staten Generael tot Amsterdam sal betaelt worden, volgens den cours van de Wissel in die tijt als de betalinge sal moeten geschieden: Maer voor d'eerste Maent ten respecte van 't voorsz. Voetvolck, sal 6000. p. sterlincx daer boven betaelt worden, welcke prijs om de selve te werven, en in 't Geweer te konnen brengen, nootsakelijck sal zijn.

5. Dit tegenwoordige Verbont, ende alle en yegelijcken inhouden van dien, sal by den gem. Hr. Koning van Groot Brittangen en de gem. Heeren Staten der Vereenigde Nederlanden by wedersijts opene Brieven, versien mettet Groot Segel, in behoorlijcke en authenticque forme, binnen den tijt van 4. eerst-komende weken, of eerder, soo het doenlijck is, geconfirmeert en geratificeert werden, en sullen wedersijts Schriften van Ratificatie tegen genoemden tijt met malkanderen gewisselt werden.

Volcht den inhout van de Volmacht des Conings van Groot Brittangen:

KAREL, *by der gratie Godts Koning van Engelant, Schotlant, Vranckrijck, en Yrlant, Beschermer des Geloofs: Allen den geenen die dese tegenwoordige Schriften sullen sien, Salut. Nadien het soo tegenwoordich is omtrent onse Nabuyren Princen van Europa, dat men wegen de saken van Staet gerechtelijck te vreesen heeft dat die vlamme, tusschen de Doorl. Koninghen onse Nabuyren en goede Broederen, rakende de successie van Brabant, en 't geene daer aen dependeert, onlangs uyt-geborsten, met gemeene hulpe mach uyt-geblust worden, eer datte selve de gantsche Christen Weerelt kome aen te steken, niet sonder vergieten van seer veel Christen Bloet. Wy wegens de aengebooren genegentheyt, wenschen dat de Prinçen ende Staten onse Nabuyren ende Geconfœdereerden mochten in rust en vrede met malkanderen leven, hier toe van herten gheneycht zijnde, dat oock den Oorloch tusschen onse Nabuyren terstont neder geleyt wierde ('t welck die geene die des Heeren* J. Christi *Name suyverlijk belijden, ter herten moet laten gaen.) Sy dan, die van de Gereformeerde Religie professie doen, sagen dien grouwelijcken aenstaenden Oorloch geerne ter neder geleydt en op gehouden: Hebben tot dien eynde onse goede Vrienden en Geconfœdereerde de Staten Generael der Vereenichde Nederlanden doen aenmanen ende raden, dat gelijck de Vrientschap die tusschen ons beyden is, noch krachtiger en met stercker banden vast gehecht mocht worden, en op dat sy oock de nabuyrige beroerten (soo Godt het toe late) te beter soude konnen helpen te neder leggen, of onser en harer gemeen welvaren, en de welstant van beyder Volckeren so veel te eerder betracht, tot welcke de gemelte Staten Generael geerne toe traden, na dien de selve tot dese Negotiatie al voor heenen hare genegentheyt hebben getoont, 't welcke*

na dien

na dien het onse gemeene nuttigheyt belangt, en soodanigen heyligen oochmerck heeft voor de gemeene Christenheyt, gelijck yder licht oordeelen kan.

Wetet derhalven, dat wy onse lieve ende getrouwe Willem Temple, *Ridder Baronnet, hem, wegen zijne trouwe neerstigheyt, oordeel, en voorsichtigheyt volkomentlijck vertrouwende, den selven onsen waerachtigen, sekeren, en ontwijffelbaren Gedeputeerden, Commissaris, en Procureur erkennen, constituëren, en assigneren, gevende en concederende de selve volkomen eñ in allen deelen volkomen Volmacht, authoriteyt, gelijck oock de generale en speciale last, om uyt onsen naem met de gem: Staten Generael. of der selver Commissarissen, Gedeputeerden, of Procureurs, of andere hoedanich die mochten zijn, met genoechsame Volmacht tot het selve zijnde geinstruëert en voorsien, op alle ende yegelijcke poincten soo tot neder legginge van de voorn: Oorloch, als oock tot beste van onse ghemeene Onderdanen wel-wesen, Vrede, en heyl, oock de selve wederzijts te conserveren, welcke saken also te verhandelen, en in onsen naem te besluyten, te tekenen, en wedersijts overgifte, oock alle verdere saken (daer omtrent noodig zijnde) te presteren en te voltrecken, in sulcker krachtigen maniere en forme, als of het by ons selven ware gedaen, en konnen presteren. Beloovende en vast stellende, gelijck wy door dese tegenwoordige (met onse hant getekent) beloven, en by ons Koninkl. Woort stellen wy vast alle 't geene in gemelte onsen Name sal werden over een gekomen en geslooten, te sullen houden voor goet, vast, en geaccepteert, in allen deelen het selve willende onderhouden, oock niet willende lijden dattet selve in 't geheel of ten deele van yemant, wie het oock sy, soude werden gevioleert of tegen gegaen. Tot meerder versekeringe van alle 't welcke hebben wy desen met onse Hant geteyckent, ende mettet Groot Zegel van Engelant daer aen gehecht, doen bevestigen. Gegeven in ons Pallais van Westmunster den 2. January des begonnen Jaers 1661. En van onse Regeeringe het 18.*

Was getekent, CAROLUS Rex.

De Tractaten van tusschen de hoog-gem: Heer Koning van Groot Brittangen en desen Staet geslooten zijnde/ verklaerde Sweden en Brandenburg terstont op dat subject: Ende wiert het naevolgende wegens de Kroon Sweden geslooten:

NAdien den Koning van Groot Brittangen en de Staten Generael der Vereen. Nederlanden seer hebben gewenscht dat den Koning van Sweden gesamentlijck met hun in het voornaemste deel van haer bewuste Verbont wilde treden, welcke desen huydigen dach door de Gedeputeerden en Gevolmachtichden der selver geslooten en getekent is, op dat een prompte en versekerde Vrede tusschen de twee Nabuyrige Koningen mochte werden gepromoveert, en alsoo, met de hulpe van Godt, door de Christenheyt een algemeene rust mach bestelt worden: Behalven dat oock den Koning van Sweden nu in 't begin der selver beroerten, welcke tusschen de gem: Koningen ontstonden, soo wel aen den Koning van Engelant als aen de Staten Generael der Vereen: Nederlanden heeft doen getuygen sijne goede en sincere meeninge en studie te sijn, om sich selfs met haer in die Negotie, op de boven-gem manier te assecureren en te voegen, ende dat ten respecte van de krachtige nootsakelijckheyt, en hares Verbonts, ten besten van het gemeene wel-wesen, bekent sich hier mede in te verbinden, op dat hy door dese tusschenkomste, en door nutte en eerlijcke middelen den Vrede tusschen beyde Coningen mogehelpen bearbeyden, nochte om eenige difficulteyten tot noch toe na ghelaten, van sijn

meeninge over de gantse sake te openen, anders als dat hy in verwachtinge ghebleven is geweest tot dat hy recht soude weten wat deliberatien en vaste beraetslagingen den Koning van Gr. Brittangen en de Staten Generael der Vereen: Nederlanden daer op souden mogen nemen, om als dan ghesamentlijck de sake te vorderen, en de hulp-middelen, en wat daer toe van nooden is, mogen in 't werck te helpen stellen, waer mede de gemelte Koning van Sweden sich selven voldaen wenscht te wesen, dat hy gesamentlijcke, ende met de selve genegentheyt met den Coning van Gr. Brittangen, en de Staten Generael van de Vereen. Nederlanden in dese saeck mach voort gaen: Derhalven is wegen het gemeene wel-wesen by ons goet gedacht, by aldien dit instrument tusschen de Gedeputeerde Ministers en Gevolmachtigde der gem. Coninghen van Sweden en Groot Brittangen, gelijck oock der Staten Generael der Vereen: Nederlanden schriftelijck geconsigneert wiert, dat van d'eene sijde den Koningh van Sweden, by middel van de voorn. satisfactie tot aenneminge van het gedesigneerde Verbont, en tot mede-arbeydinge aen het selve werck, oock met de selve geneygtheyt te procederen, gelijck de Koningh van Groot Brittengen, en de gem: Staten Generael van voornemens sijn te procederen, op dat alsulcken heyligen werck gevordert moge werden, oock niet van de andere sijde de gem: Koning van Sweden soude doen blijcken, sijne plaetse leedig of volkomen te willen na-laten, wort op seer vriendelijcke wijse versocht, dit Verbont tusschen de principale Partijen gemaeckt, te willen amplecteren, gelijck 't selve tot dien eynde door dese tegenwoordige gedaen wort van den Koning van Gr. Brittangen, en de Staten Generael der Vereen: Nederlanden, welcke 't selve gaerne by den Keyser, en Koning van Spangen, door alle middelen daer toe souden brengen, dat alle de geschillen welcke gem: Koning van Sweden met hun daer toe ghesamentlijck sullen konnen intercederen, ten eersten mochten in 't werck gestelt worden, en nae Recht en billickheyt uyttet midden mogen weg genomen worden. Belangende de Subsidien, welcke by gem: Koning gepretendeert worden, de Staten Generael van de Vereen. Nederlanden sullen niet na-laten hare Volmachten dieswegen aen haere Ambassadeurs aen 't Hof van Groot Brittangen residerende, te senden, op dat die saken tusschen Commissarissen by den Coning van Groot Brittangen daer toe nomineren, en tusschen den Koningl. Sweetsen extraords. Ambassadeur, welcke sijne reyse nu uyt Nederlandt derwaerts voort set, en andere oock aldaer aenwesende Ministers van Princen of Staten die dese Negotiatie oock soude mogen raken en concerneren, beraetslagingen aen-gevangen mogen werden op de nootsakelijckheden en requisiten aen te stellen, sodanig op dat het nu meer-gem. Verbont achtervolgt en voor eerst de substantie en forme des selfs, drie gelijckelijck beslooten, daer toe insonderheyt te nodigen hare Vrienden en Bontgenoten, soo eenige des selfs haer in dese partije souden willen in-schicken, sal in alle deelen op het aldernaerstigste bearbeyt worden.

Gedaen in 's Gravenhage den 23. Januarij, 1668. Was getekent,

(L. S.) CHRISTOPHORUS DELPHICUS, B. ac Comes in Dhona.

(L. S.) HERALDUS APPELBOOM,

(L. S.) *A. T. de* GELLICOM,
(L. S.) *B. d'* ASPEREN,
(L. S.) *J. de* WITH,
(L. S.) *M. van* CROMMON,
(L. S.) *A. van* UNCKEL,
(L. S.) *J. van* SCHRIECK,
(L. S.) *J.* ISBRANTS.

Den

Den 2. Januarij bezwoer den Koning van Polen de Treves metten Czar van Moscovien; Twee Officiers van de Kroon geleyden de Moscovise Gesanten op 't Casteel in Carotsen/ passeerende door gewapende Burgers / trat op de Vergader-Zael / daer den Koningh onder een Verhemelsel sat/ op drie trappen/ en sy hare complimenten af-geleyt hebbende/dede de Poolse Majest. zijn Eed voor een Crucefix op 't H. Evangelie: En daer op noodigde den Koningh haer ten eten/ daerse quamen/ en in zijn Majests. Vertreck bleven/ tot alles gereet was; Wanneer men haer gaf tot een welkomst partije Aqua vita, en Rossoli/zijnde een maniere van ontbijt daer na Lants gewoonte; Op gem. Zael waren 3 Tafels gedeckt/een voor den Koning/onder een Dais/ de tweede ter rechter zijde voor de Ambassadeurs/ en de derde ter lincker voor de Senateurs: Den Koningh soo haest niet geseten/ riep haer/ sy quamen/ hy versocht haer te willen sitten/ 't gunt sy met 30. Knechten van haren gevolge deden: Na datse hier een quartier uyrs geseten hadden/ ontboot haer neffens de Senatoren en Officiers der Kroon aen zijn Tafel/ houdende een grooten Kop vol Wijn/ die hy in drie reysen uyt dronck op ghesontheydt van den Grooten Hertog / en gaf daer nae die aen een van de Ambassadeurs/ welcke die weder gaf aen den Bisschop van Plozko/en wierde alsoo dese gesontheyt by alle Ambassadeurs en Senateuren overdadelijck uyt-gedroncken: Waer op yder nae zijn eygen Tafel keerden/ en de Suite de selve gesondtheden moetende volgen/ soo warm van hooft wierden/ datter scheptsluy van noode waren: Daer nae den Coning nooden haer op de gesontheydt van haer selfs / en daer waren seer veele beleeftheden van 5. tot 10. uren 's abondts/ datte Schotelen verwisselt/ echter de Moscoviters om hare Vastendag niets dan Vis op-geschaft wierden: En ten derdenmael quam den Cancelier van Littauwen mette Stock van Marschalck Royal/ haer ten afscheyt noodende / met die Ceremonien en Persoonen als sy waren aen-geleyt. De Poolse Gesanten in der Muscouw schreven doen/ datten Czar in haer presentie had gezwooren den Treves voor 13. Jaren met Poolen te onderhouden/ ende haer heerlijck hadde getracteert/ maer dat hare Tafel soo vrij wat lager stont als die van dien Prince/die nochtans geduyrende de Maeltijt/ altoos gedeckt bleef staen/ om d' andere het op-dissen te beletten; Datten Czar in vergult Lijnwaet zijn Tafel door 500 Persoonen had doen op-dissen; Ende vervolgens in hare Kamers doen brengen meenigte Confituren en schoone Wijnen: En beloofden haer onder discours/ dat ingeval datten Turck Polen beoorlogde/ hy met 20000. Voetknechten en 6000. Paerden haer soude assisteren/ en indien hy op die tijdt met geen andere in Oorloch was/ hy dubbelt soude verschaffen.

Den 24. begost den Rijckxdach/ en dede den Biecht-vader van den Koning hier over een schoone Oratie: Oock wiert Duc de Czartorizky tot Marschalck van dito Rijcxdag verkooren/ als een seer bemint en verstandig Heer; Hy wiert volgens gewoonte op zijn Knien beëedigt. Den 25. stelde den Vendrager van Sandomyrs Dembizky voor/ om den Fransen Ambassadeur uyt Poolen te doen vertrecken: Maer de Lantboden wilden daer terstont niet op resolveren/ maer gingen zijn Majest. na de Poolse wijse begroeten: Den Coning vertrocken zijnde/ nam in zijn geheym-Kamer den Marschalck die het

woort voor haer gevoert had/ en oock die Senatoren welcke daer present waren/ en in haer presentie verbrande men 6. geschriften of ondertekeningen gemaeckt / in faveur van te verkiesen een Franse Prins ; Die Sr. Morsteyn wel eer na Vranckrijck had over gebracht : Den 26. dito dede Sr. Dembizky weder groote instantien om den Fransen Gesant d' Aerts-bisschop van Besirs uyt Poolen te doen vertrecken/ als de oorsaeck van alle disordren/ en wiert daer in gestyft van Sr. Penckolawzky ; Maer die 't mette Francoisen hielden/ waren/ Petrokowzky/ Vice-Camberlain van Rozano/ en Krassinzky/ Staroste van Longmo/ Zoon van des Conings grooten Thesaurier : Andere seyden/ men hoorden veel eer de Kur-Brandenburghse Gesandt te doen retireren/ om dat zijn Meester in den Poolsen Oorloch sich met Sweden had verbonden/ en Sr. Magnezky sprack hier seer yvrich mede/ dat dito Keurvorst genoegsaem wederstander van Vranckrijck was/ wegens de saken van Nederlant : Andre spraken 't selve van den Keyserl. Resident ; Ommers daer wiert niet geresolveert/ en alles in confusie gelaten : De Fransgesinde seyden / Poolen beroept sich op het oude/ en daer is niets als een reglement gemaeckt onder Sigismundus Augustus, dat geduyrende den Rijcxdag de Ambassadeurs sich 40. mijlen van Warzau mosten begeven / maer dit wiert geresolveert om een Ambassadeur die doen van den Turck aen 't Poolse Hof was/ zijnde 't selve ten reguarde van andere noyt gepractiseert : Doch de jalousye op de vreemde Ministers bleef dueren/ soo dat eens als den Secretaris van Kur-Brandenburg in hare Kamer yets in zijn Tafel-boeckjen op-getekent hadde / sy hem van boven uyt de Venster souden geworpen hebben / indien niet des Poolse Coninghs Guarde hem hadde gereddert uyt dien dollen yver.

De Oostenrijckse courage verviel in dese maent mette doodt van het jongh Keyserlijck Prinsje/ tot welckers behout men in zijn sieckte/ alle Medicinalen ydel sach/ hy storf te Weenen den 13. deser/ 10. uren voor-middag : 't Lijckje wiert by zijn Voorsaten in de Capucijne Kerck/ aen de Nieuwe Marckt/ begraven/ sonder eenighe Ceremonien / maer 't Hart is in een Silvere Becken gebracht in de Capelle van Maria Laureta/ en 't Ingewant in St. Stevens Dom-Kercke : Men verhaelt datte Keyser en Keyserin seer bedroeft zijnde/ geene Ceremonien by-woonende/ met Job souden gesegt hebben/ Godt heeft gegeven, Godt heeft genomen : Immers d' aen-gestelde Vuyrwercken en Comedien wierden absolut verboden. Men handelde onder dies met Sweden van een defensive Ligue/ vervatende : 1. Dat tusschen den Keyser en Sweden generalijck een eeuwige Vrede, en defensive Alliantie soude sijn. 2. En het Instrumentum Pacis wesen het fondament van dit Tractaet, den Keyser alle gravaminaes weg nemen, en Sweden helpen aen 't geene hem in 't Rijck toe komt. 3. En alle wedersijts Landen in 't selve Tractaet werden begrepen. 4. Sweden bedingt 't Roomse Rijck niet te moeten helpen, wanneer Turcken, Poolen, of Italianen 't selve mochten bespringen. 5. Sweden belooft tot defentie een Leger in 't Velt te houden, van soo een gestalte, dat hy 6. tonnen gouts daer voor genieten sal. 6. En sal yder vry staen in des anders Landen te mogen werven. 7. Sweden sal door Mediatie pogen de onlusten tussen Vrankrijk en Spangen by te leggen. 8. Maer 't Roomse Rijck in Oorlog rakende, sal Sweden

't selve als een Prins van 't selfde Rijck genoegsaem assisteren. Den Keyserl. Raet resolveerden oock eyndelijck te Pres borg een Ongarisen Lantdach aen te stellen/ hoewel veele sulckx ongeraden oordeelden/ vermits de Turckse Guarnisoenen van Neuhusel daer daghelijckx voor de Poorten quamen moes koppen/ en contributien uyt last van den Visir eyschende; Dit sach op de Keyserin/ om die Conginginne van Ongarijen te doen Kroonen/ dan 't gingh niet voort. De Orientaelse Compagnie van Oostenrijck vorderden oock soo weynig/ dat sy hare Koopmanschappen op verre plaetsen met groote onkosten mosten versenden/ en naulijcx hare uyt-geschoten penningen weder bequamen.

FEBRUARIUS 1668.

Den Heere Coenraedt van Beuningen, als Ambassadeur extraordis. gedesigneert na Vranckrijck/ vertrock den 11 Februarij derwaerts: Toog te water over Vlaenderen/ langst Brugge/ (daer hem Castel Rodrigo meenden aen te treffen ende te spreecken/ maer den hooghghedachten Ambassadeur reys den hem al te spoedich) Oostende en Nieupoort/ daer men zijn Excell. met het los-branden van 't Canon onthaelden/ soo langst de Zee-kandt nae Parijs: Daer men over de Ligue tusschen Engelant en Hollandt niet wel vernoeght was. En was den Koningh van Vranckrijck den 5. deser van Auxone vertrocken na 't Franse Comtè: Den Prins van Condé hebbende belegert Besancon/ en dat in guyr weer/ vol quade wegen/ en kuylen; Welcke Stadt sich den 6. deser na d'eerste opeyssching sich over gaf; Na dat die van binnen wel seyden een Keyserl. Stadt te wesen/ e.i geen verschil met Vranckrijck hadden; Maer men antwoorde/ datten Coning van Vranckrijck daer selfs in Persoon voor gekomen was/ om possessie van Bourgondien te nemen; Dus volchden d' overgaef: Terwijl bemachtigden eenige andere Franse Troupen Salines: En den 14. wierden meester van de Stadt Dole/ Hooft-Stadt van 't Fransse Comté/ na dat sy langst een Contrescharpe wel 500. Fransen verlooren hadden: Gray aen-ghetast door den Graef de Boutevile/ gaf sich mede den 19. over/ als onbequaem so grooten macht te resisteren: 't Casteel Jough/ daer in den Marquis Jenne sich had geretireert/ en dat van St. Anna/ gaben sich mede op: En daer mede vertrock den Koningh van Vranckrijck weder nae Parijs/ daer zijn Majest. den 24. dito arriveerden; Makende tot Gouverneur van die Provintie de Prins van Condé/ Monsr. de Villars Gebieder in Besancon/ van Salines aen Monsr. de Noisy Maupeou/ Mr. le Bissi over Gray/ en Monsr. Gardagne Commandeur in Dole/ &c. Hier mede trocken de Fransen weder nae Lutsenburg/ meenende noch yets voor te nemen/ maer de Weghen noch 't saysoen en dienden hun geheel niet.

Op die tijdt vondt men te Brussel veele silvere en vergulde Penninghen by nacht op der Straten ghestroyt/ daer op d'een sijde stont 't Beelt van den Koning van Vranckrijck/ en aen d' andere sijde 't Wapen van Vranckrijck/ met het Brabants devijs daer rondsom: Yder van omtrent 2. st. waerdye: Men saghs

sagh doe mede tot Antwerpen voor het Stadthuys geplackt een Pasquil/ dat seer haestigh af-ghetrocken wiert / waer op stondt: Dit Huys is te huer voor Louys de Bourbon, ofte voor andere. Dit scheen wel van de Franse kant te komen: Maer de Spaense daer en tegens gaven in publijcken druck uyt/ de geintercipieerde Brieven van de Franse Ministers/ en onder andere / de Coppe van't Articul uyt de Consulte van den Heer de Lionne/hier boven gemelt/geapostilleert door den Alderchristel. Koning tot Douay/den 25 July 1667. onderteekent/ Le Tellier. Luydende aldus:

ICk ben uytermaten verblijt geweest, te verstaen de groote preparatien die gemaekt worden tot Atrecht, om alle Munitien van Oorloge, en Mondkosten, te schicken naer den Leger: Maer principalijck boven de redenen van dienst en glorie des Koninghs, uyt eene particuliere reden, op de welcke niemant tot nu toe ghepeyst en heeft. Het geene is dat ick soude wenschen uyt grooten ijver, dat de Wapenen van zijne Majest. deden sulcke voortganghen, duerende het resterende van dese Campaigne, en van sulcken nature, dat gaende dieper en doorsnijdende het geheele Lant, de Spanjaerden noyt en souden konnen toe-staen die te verlaten by een accomodement: Op dat sijne Majest. siende dat men wilde maken groote Liguen tegens haer, soude konnen seggen, eyschende satisfactie, oft dat men my geve dat en dat, ('t welck soude wesen 't geene ick van zijnen 't wegen hebbe laten weten aen de Heer d'Estrades, om te betrouwen aen den Heer de Witte) of dat men my laet 't geen mijn Wapenen alreede gewonnen hebben, willende op-offeren de reste van mijne pretensien, aen de ruste van het Christendom. Ick bidde sijne Majest, te willen acht nemen dat ick geseyt hebbe, dat de Spanjaerden niet en souden konnen verlaten 't geene zijne Majest. sal ghenomen hebben, en dat het maer en is in cas dat men Liguen maeckte tegen hem, die sterck genoeg souden sijn om te beletten meerderen voortgang; want is 't dat sijne Maj. sonder sijn selven nadeelig te wesen, en ter contrarie hem versekerende van de genoegsame Conquesten om alle de Nederlanden te verkrijgen, koste presenteren de alternative die ick geseyt hebbe, behalvens dat dese presentatie soude konnen doen verdwijnen alle andere Liguen, alle de Princen soude naer alle waerschijnelijckheydt voor hem wesen, ende ongelijck geven aen de Spaignaerden, als men soude sien dat sy niet en souden willen verlaten de Landen ende Plaetsen, die niet meer en zijn in hunne handen, en sy niet in staet en souden zijn om die te konnen weder nemen, M. DC. LXVII.

Onder de voorsz. geintercipieerde Papieren vont men oock/ dat by middel van sekere Apostille/ ghestelt door ordre van zijn Majest. op een Consulte van den Heer de Lione/Vranckrijck poogde/om den Lantgrave Ernest te obligeren tot het maecken van een Brugge van de twee plaetsen die hy heeft op den Rhijn; Dit zijn de woorden van de Apostille: Den Koning gelooft dat men een seer eerlijcke antwoorde moet geven aen desen Landt-Grave, aen hem beloovende twee Regimenten Paerden, elck van 4. Compagnien, voor sijne 2. Soonen, en trachten hem t'obligeren voor dese 2. plaetsen passagie te geven aen de Troupen van den Koningh, en die te weygeren aen alle andere, mits een pensioen dat sijne Majest. hem sal toe staen, en 't welck men menageren sal het beste dat sal mogelijck wesen, trachtende dat het selve sy onder de 6000. Kroonen. 't Scheen by dit voornemen / en het ongheluck te Weenen/ aen Duytslant niet veel goets belooft wiert/ want den 23. 's nachts ten 2. uren raekten in brant 't Appartement van 't Casteel van de Keyserinne/ en soo

en so geweldig/dat alles in asse raeckten/en de wint sterck zijnde/ liep 't gants Casteel pericul; Doch den brandt wierde ghestupt door een grooten Thoorn/ welcke dit Vertreck met dat van den Keyser separeerden/oock door bedeckingen van Koe-Huyden: De Keyserinne Weduwe mette 2. Princessen waren van dit overval seer verschrickt/ datse naeulijcx tijt hadden om haer te salveren/ doch sy gingen tot de Favoriten in/ ende hare Keyserl. Majesteyten naer Ebersdorf.

Als 't Parlament te Withal op den 20. deser was vergadert / is den Koningh aldaer in de Zaele van de Heeren ghekomen / en in Koninckl ijck Ghewaet Zitplaets genomen hebbende/ mette Kroon op 't Hooft/en gewoonlijcke solenniteyten / waeren daer oock die van 't Huys der Gemeente met haeren Orateur/ alwaer den Koningh tot beyde Huysen in minnelijcke termen in deser voegen sprack:

MYne Heeren ende Edellieden: *'t Behaeght my U weder hier te sien, om te seggen wat ick in tusschen-tijt gedaen hebbe, 't welck ick my versekere gy toe-stemmen sult, aengesien het also seer eerlijck als secuur voor dese Natie is: 'k Hebbe gemaeckt een Ligue Defensive mette Staten van de Vereenigde Provintien, en gelijckelijck een Ligue om te bewercken een Mediatie tot Vrede tusschen beyde Kroonen, in welcke Ligue oock Sweden door haren Ambassadeur belooft als principale partije in te treden. Ick en heb zedert onse leste Vergaderinge U niet gemolesteert om eenige assistentie, hoewel ick in groote schulden vervallen ben, spruytende uyt den lesten Oorlogh: Maer tegenwoordich de gestalte onser Nabuyren van buyten, en het gevolge van dese nieuwe Alliantie, obligeert my desen Somer in Zee te brengen een considerable Vloot tot onser versekeringe: Boven dien moete groote Schepen laten Timmeren, en 't is oock noodich aen diverse Havenen van dit Rijck onkosten en reparatie te doen: Ick heb alreede uyt mijn selfs yets ten dien eynde ondernomen, maer soo niet en volcht U spoedige assistentie, ist my onmogelijck die te volvoeren: Daer om ist dat ick U gheduerich bidde om dit ernstich in consideratie te nemen, om dat door 't verlies van een kleynen tijt jegenwoordig kan veroorsaken een schade die namaels niet en sal konnen werden gerepareert. En om alles in goeden Vrede soo binnen als buyten te houden, ben ick genootdruckt U noch een sake voor te houden, dat is, dat gy eenigen middel bedenckt, om te doen voort komen een beter Unie en intelligentie onder de gemoederen van de Protestanten mijne Onderdanen, berakende de Religie, waer door sy werden in-ghescherpt, niet alleen sich vreedsaem te ghehoorsamen onder de Regeeringhe, maer oock datze mogen zijn vrolijcker gevers om het selfde te onderstutten.*

Hier op is by 't Parlament toe-gestaen 30. tonnen gouts florijnen/te lichten van 't platte Lant/ en geensints ten laste van eenige Koopmanschappen: En dat men 't Fort van Scheernesse op 't spoedigste soude fortificeeren: En men consenteerde yder/Steen te mogen in 't Rijck brengen/ om London op te bouwen/ wijl het daer meest aen gebrack. Den Coning sont doe met een Edelman de Ordre van den Jartier aen den Keur-Prins van Saxen. Seecker Autheur een Tractaet uyt-gegeven hebbende op 't intrest van Engelant / gebruyckte tot naedeel van Vranckrijck daer in soo scherpe termen / dat zijne Majesteyt 't selve hem dede corrigeren. Den Heer Godolfin quam doen uyt

Spangjen te London/ mede brengende de confirmatie van den Vrede tusschen Spangjen en Portugal/ en oock den Ridder Robert Soutwel/ als Gesant/ en Sr. Jan Symons/ luydende als volcht:

Eerstelijck verklaren die Heeren Koninghen Catholijcke, en van Portugael, dat de selve, by het jegenwoordighe Tractraet, in hare namen, van hare Croonen, en haer Onderdanen, maken en vast stellen, een eeuwigen, goeden, en onverbrekeljken vrede, welke aenvangen sal van den dag der publicatie deses Tractaets die geschieden sal binnen den termijn van 15. dagen, alle acten van hostiliteyt terstont ophouden (in hoedanigen maniere de selve mogen wesen tusschen hare Croonen) te Lande ende ter Zee, in alle haer Rijcken, Heerlijckheden en Onderdanen, van wat qualiteyt en conditie de selve mochten wesen, sonder exceptie van Plaetsen ofte Persoonen; En het wert verklaert, datter sullen 15. dagen moeten wesen, om het Tractaet te ratificeren, en daer naer andere 15. daghen, tot des publicatie.

2. En vermits de goede trouwe, met welcke dit Tractaet van eeuwige Vrede wort ghemaeckt, niet toe en laet op Oorlogh in het toekomende te dencken, noch op dat eenighe van beyde partyen souden mogen begeeren in desen gheval haer in beter postuyr te vinden, soo is geaccordeert aen Portugael te restitueren de plaetsen de welcke geduyrende den Oorlog by de Wapenen van den Catholijcken Koning haer sijn af-genomen, ende insgelijckx aen den Catholijcken Koning te restitueren die geene de welcke geduyrende den Oorlog by de Wapenen van den Koning van Portugael ghenomen sijn, in alle behoorlijckheyt, en op de selve wijse, oock met haer Limiten en Palen, welcke de selve voor den Oorloge hebben gehad, en alle de vaste Goederen aen der selver oude Eygenaren te restitueren, of aen der selver Erfgenamen, mits dat de selve de melioratien de welcke nuttige, of nootsaeckelijcke sijn, sullen hebben te betalen, sonder dat de verbeteringen van de beschadigtheden, die by den Oorloge souden mogen toe-gekomen sijn, sullen mogen eysschen. En dat in alle de Plaetsen sal blijven alle de Artillerye welcke daer in gevonden is ter tijdt sy de selve quamen te vermeesteren. Ende de Inwoonders die daer niet en sullen willen blijven sullen vermoghen alle haer Meubelen wech brengen, en ghenieten alle de vruchten die sy voor heen hadden besaeyt ten tijde van de publicatie van den Vrede, en dese restitutie van de Plaetsen sal geschieden binnen den tijt van 2. maenden, welck termijn beginnen sal van den dagh der Publicatie van den Vrede af te rekenen, maer dat in de restitutie der Plaetsen, de Stadt Zeuta niet en sal begrepen sijn, vermits de selve sal blijven aen den Catolijcken Coning, om redenen die daer omtrent sijn geconsidereert geworden, en het wiert verklaert, dat van de Goederen de welke beseten sijn met eenige andere Tytel, als die van het Oorlogh, de Eygenaers sullen daer van vryelijck mogen disponeren.

3. De Vasallen en Inwoonders der Landen onderhoorigh aen d'eene of d'andere Koning, sullen goede correspondentie en vrientschap metten andre houden, sonder eenige oagevoeglijckheyt van voorgaende offensien of schaden te laten blijcken, en konnen met den anderen communiceren en de Limiten van d'een en d'andere zijde frequenteren, hare Commercie met alle verseeckertheyt exercerende, soo te Lande als ter Zee, oock op de selve manier als het gebruyckelijck was ten tijde van den Koning Don Sebastiaen.

4. De gem: Vasallen en Inwoonderen van d'een en d'andere sijde, sullen reciproquelijk genieten de selve versekertheyt, Vrijheyt en Previlegien welcke geaccordeert en toe-gestaen sijn aen den Doorl. Kouing van Groot Brittangen by het Tractaet van den 24. Mey, des Jaers 1667. en by eenen ander gepasseerde den Jare 1630. so verre als het selve Tractaet

noch

noch in vigeur is, en gelijck als alle de gem: Articulen in 't regard van de Commercie, en de immuniteyten de selve rakende hier expresselijck sonder eenighe exceptie waren verklaert, alleenlijck veranderende den naem, in faveur van Portugael, en de Portugysche Natie sal de selve Privilegien gebruycken in de Koningrijcken van sijn Catholijcke Majest. so en in de selve manier als sy de selve gehad hebben ten tijde van Koning Don Sebastiaen.

5. En vermits 'er een lange tijt tot de publicatie deses Tractaets, in verre af-ghelegene Landen, onder het gebied van d'eene en d'andere Koning, van noode is, op dat alle acten van hostiliteyt tusschen de selve mochten ophouden, is geaccordeert dat gem: Vrede, in de voorn: Gewesten aenvanck sal nemen binnen een Jaer na den dag dat de publicatie van de selve in Spangen sal sijn ghedaen, maer by aldien de tijdingen van den Vrede eerder in de gen: Plaetsen mochten aenkomen, sullen de gem: Acten van hostiliteyt als dan terstont ophouden, en by aldien na het eyndigen van 't selve Jaer eenige Acte van hostiliteyt quame te geschieden van eenighe van de Partyen, sal alle de schade die d' eene Partye aen d' andere sal doen, worden goet-gedaen en behoorlijck voldaen.

6. Alle de Oorlogs-Gevangenen of wegen den haet des selfs, van wat conditie of Natie die souden mogen wesen, sullen sonder dilay of eenigerley arrest terstont in vryheyt werden gestelt, so wel van d'eene als van d'andere zijde sonder eenige Persoonen te excipieren, oft eenige andere reden, of pretext ter contrarie te nemen. En dese vrystellinghe sal aenvanck nemen met den dag der publicatie van den Vrede en volgende tijdt.

7. En op dat dese Vrede te beter en krachtiger wert onderhouden, soo beloven de gem: Heeren Koningen Catholijcke en van Portugael respectivelijck eene vrye en sekere passagie aen malkanderen te verleenen soo ter Zee als op de Revieren welcke navigabel sij n, en met alle vigeur, d'een den anderen te helpen bevryen voor allerley Zee-Rovers of andere Vyanden, de welcke sy sullen trachten gevangen te nemen, en te straffen met alle rigeur, gevende van wedersijden volkomene vryheyt en Commercie.

8. Alle de vervreemdingen van Erffenissen, en diergelijcke dispositien by occasie van den haet des Oorlogs gedaen, sullen voor nul, en gelijck of niet geschiet waren geweest, worden verklaert, en de twee Koninghen sullen uyt krachte van desen Tractaet vergeven aen de wederzijdse Vasallen de fauten by de selve gepleegt, sullende de erffenissen moeten werden gerestitueert, welcke in handen van den Fiscael en aen de Croon mochten gevallen sijn, aen de eygenaers aen de welke de selve sonder tusschenkoming van desen Oorlog soude hebben toe-gekomen, en toe-behoort om van de selve in alle vrijheyt te jouisseren, en het gebruyk van dien volkomentlijck te genieten. Maer de vruchten en de renten van de selve Goederen tot den dag van de publicatie van den Vrede, sullen blijven aen de geene, welcke de selve beseten hebben geduyrende den Oorlogh. En door dien hier over souden moghen eenighe moeyten en geschillen ontstaen, dewelcke moeten ten eersten af-gedaen werden voor het gemeene rust, een elck die eenige pretense heeft, sal behouden worden, sijn acte binnen 's jaers t'instituëren, en de selve kortelijck en sommierlijck binnen 't volgende Jaer gedecideert, en gedetermineert worden.

9. En by aldien tegens den inhoudt van dit Tractaet, eenige der Inwoonders sonder ordre of bevel van de Koningen respectivelijck den andren eenige schade toebrachten, sal de selve werden gerepareert, en de hand-dadigers, soo die konnen ghevangen werden, sal men straffen: Sal oock niet gheoorloft wesen de Wapenen aen te nemen, en de Vrede te breken, om dese reden, maer ingeval datter geen Justitie en geschiet, sal men moghen Brieven van marque of represalie geven tegen de Delinquanten, in forme gelijk men van outs gewoon is

10. *De Kroon van Portugal, sal wegen de Interesten welcke die reciproquelijk, en inseparabilijk heeft met die van Engelant, vermogen in te gaen, in alle soodanige Ligue, oft Ligues offensive of defensive, welke de gem: Kroonen van Engelant, of Catholijcke tussen haer souden mogen maken gesamenderhant met alle haer Bontgenooten; En de conditien, en reciprocque obligatien, welcke in desen geval sullen geadjusteert werden, of wel daer na by-gevoegt, sullen onverbrekelijk gehouden, en na-gekomen werden, uyt kracht van den tegenwoordigen Tractaet, alsowel en in de selve manier, als of sy daer in bysonderlijck waren uyt-gedruckt en de Bontgenooten genoemt.*

11. *De meer-gem: Heeren Koninghen Catholijcke en die van Portugal beloven, dat sy niet met al sullen doen tegen of tot nadeel van desen Vrede, noch te consenteren dat sulckx geschiet directelijk of indirectelijck, en by al dien dat yets sulckx komt te geschieden, 't selve sonder eenig uytstel te repareren en goet maken. En tot onderhouding van al 't geen hier boven is op-gestelt, verobligeren sy haer selfs met den Koningh van Groot Brittangen, als Mediateur en Garand van dese Vrede, en tot vaster onderhoudinge der selver, renuncieren alle Wetten en Coustumen, of eenigerley andre sake desen contrarie zijnde.*

12. *Desen Vrede sal werden gepubliceert in alle Plaetzen daer 't behoorlijk is, op 't alderspoedigste als 't sal konnen geschieden, na de ratificatien van de Heeren Koningen Catholijcke en Portugal receprocquelijck en na gewoonlijck gebruyck sullen wesen uyt-ghewisselt en ge-extradeert.*

13. *Eyndelijck, sullen de jeghenwoordighe Artijckelen en Vrede in de selve begrepen, werden geratificeert en voor goet gekeurt, by den Doorluchtigsten Coning van Groot Brittangen, als Mediateur en Garand van de selve Vrede, wegens een ygelijck van beyde Partyen, binnen den tijdt van vier Maenden na desselfs Ratificatie.*

Dito Godolfin bracht oock mede de Ratificatie van Madrid, van 't Tractaet tusschen Spanjen en Engelant, waer in d'Engelse meerder als opt grootе vryheden in Spangen wierden toe-gestaen, waer op men te Withal de onderstaende Publicatie dede:

CHARLES R. Doet een yder weten, dat ter eere en glorie Gods Almachtig ten besten en welvaren van Christenrijck, en besonder tot aenwas, heyl, en prosperiteyt van onse Koninckrijcken en Dominien, en mede die van onsen goeden Broeder de Koning van Spangen, in een * Tractaet dat tot Madrid den 23. Mey lest is gheslooten, en nu onlangs geratificeert tusschen ons en ged. Koning, d' Articulen van Vrede, Commercie en Alliantie, niet alleen omme te vernieuwen de oude Vrientschap, die tusschen onse beyder Conincklijcke Voorsaten sijn geweest, maer om te onderhouden een nauwer Correspondentie en intelligentie, vermeerderende de Vryheden en Handel der 2. Croonen en haer Onderdanen, en sulckx op seer bestendighe Fondamenten: Waerom wy alle onse beminde Onderdanen onsen wille en behaghen doen weten, datte voorsz. Articulen van Vrede en Commercie ongequetst werden geobserveert, soo wel ter Zee, op de versse Wateren, als in allen Landen, Countryen en Gebiedschappen onder onsen gehoorsaemheyt: Strickteliјck bevelende kennis hier af te nemen, te observeren en te doen al wat hier toe behoort: Gegeven in ons Hof te Withal den 22. February 1668.

In het twintigste Jaer onses Rijckx. *God save the King.*

Den

* *Als op het 18. Deel, folio 145. is te sien.*

Den gevluchten Cancelier van Enghelant onthielt ſich noch al te Rouaen/ ſijnde ghelogeert in de Hoſtellerye van de Plaetſe Royal: En aldaer ſieck wordende/ was gheſtuyt in ſijn retirade op Luyck of Geneve/ ghelijck men ſeyde: Den Hertog van Monmout (natuyrlijcke Soon van den Koningh van Groot Brittangen) quam doe met veel Enghelſe Edellieden in Vranckrijck/ om indien den Vrede tot Aken niet voort en ging/ den Coningh (ſoo men ſeyde) in de naeſte Campagne by te ſijn/ en beſocht in diverſe occaſien de Grootſte van het Hof: Te Londen achter 't Huys van den Biſſchop van Cantelberg raeckten doe in Duel den Hertogh van Buckingam en den Graef van Saliſbury/ yder met 2. Seconden/ in welck gevecht ſy alle (uytgeſondert den Hertog) wierden gequetſt/ dan een Seconde van dito Hertog/ Sinckes genaemt/ is doot geſteken: Den Koningh van Engelant nam dit ſeer qualijck/ om dat hy even te vooren een ſcherp Placcaet tegens de Dellen had gemaeckt: Doen arriveerden den Sweedſe Geſant den Grave van Dona uyt Hollant te Londen/ in wiens Geſelſchap ſich mede begaf den Heere Hendrick van Brederode, ende waren by ſijn Majeſteyt uyttermaten aengenaem.

Den Vorſt van Wallachyen hadde dit Jaer ſijn Tribuyt-Preſendt aen den Turckzen Keyzer geſonden/ en quam den Bode wederom/ met dat beſcheyt/ dat als hy de Geſchencken op de Tafel neder leyde/ daer onder een Sabel van Goudt en Edele Geſteenten verciert/ ghed. Turckſen Keyzer de ſelve uyt der Scheede trock/ en ſeyde: Met deſen wil ick drie Perſoonen neder ſabelen, eerſtelijk, den genen die my raden wil, dat ik mijnen Primo Viſir uyt Candien ſoude thuys roepen. Den Tweeden, die my ſmakelijck pooght te maken, dat ick weder na Conſtantinopolen ſoude keeren. En den derden, die my van 't Jagen af-houden wil.

Den 8. deſer is d'Academie te Schoonen in Sweden in-gewijt/ ſmiddags op 't luyden van de groote Klock/ quamen daer toe alle de Suppooſten by een: Den Gebieder Guſtavus Banier dede oock ſijne Militie te voet en te Paert (daer toe daeghs te vooren in de Stadt ghekomen) van ſijn Logement tot de Kercke plaetſen: Derwaerts ging men: Eerſt/ de Raetſheeren en Preſidenten uyt de Steden van Schoonen/ gheleyt van haren Marſchalck: Doe volghden 106. Studenten/ en 118. Geeſtelijcken/ 12. Profeſſoren in byſondere Kleedinghen/ den eerſten Cancelier Dr. Barent Oelreich, gevolght van 2. Voet-Jongens/ 2. Huyſ-Knechten/ en 6. Drempel-Knechts in blaeuwe Levrye: Daer op quam den Gouverneur Magnus Durel en andere/ oock 6. Camer-Jonckers/ die yder een blau Fulpe Kuſſen droegen/ daer op lagen den Tabbaert der Doctoren/ des Rectors Hoet/ en Rock des Rectors/ den Scepter/ de Sleutelen/ 5. Seghels/ als/ Univerſatis, facultatis, Theologicæ, Juridicæ, Medicæ, Philoſophiæ, Conſtitutiones en Privilegia: In de Kerk komende/ ſijn alle de Regalia op een gecierden Tafel neer-gelegt/ wanneer den Gouverneur in Sweedſe Tale aendingh te verhalen/ waer toe men daer ghekomen was/ en wierde van de Heer Durel in het Latijn beantwoordt: Doen trat den eerſten Cancelier/ en creëerden den Profeſſor Bagge tot Rector van de Academie: Die daer op een Oratie dede/ welke door den Profeſſor Kundham wiert vervolgt: Waer na den Biſſchop D: Winſtrupius een Predicatie dede uyt 1. Boeck der Koninghen/ 8. Cap. 17. 18. 19.

20. vers/ die eyndigende/ song men het Te Deum, en schoten 32. mael met Canon: Waer op alle de Processie-Gangers lustigh sijn ghetracteert/ en op sijn Swansf kes ontbraken geen Gesontheden/ ende metten nacht wiert een Vier-Werck aen-gesteken/ 't gunt tot den 4. uren smorgens duerden.

Den Hertoge Cosmus de Medicis, dese Maent passeerende door 't Sticht van Bremen/ met sijn Over-Kamer-Heer Mar: Dantes Castiglione, Corsini, Guadagno, Belle Martelle, Secretaris Basetti, Capellan Felice Monsacki, Kas-Meester Filippo Marchotti, Tresorier Cosmo Pries, Uyt-gever Giacomo Scuiti, 4. Camerdinaers/ de Tolck Gustavus Adolfus, Reyser van Augsburg/ Quartiermr. Andreas Silbi, 2. Servis-Dienaers/ 2. Mondt-Schenckers/ 6. Kocken/ 8. Lijf-Lackeyen/ 6. Portiers/ 4. Jagers/ 1. Lijf-Koets met 3. Dienaers/ en die van de Muyl-Eselen/ met 4. Knechten/ 17. Paerden/ 5. Muyl-Esels/ 2. Carotsen/ 1. Littier/ was dien Grooten Hertog so liberael/ hy vereerden daer hy tuys quam aen den Hospes te Delmerhorst 150. Rijckrdaelders/ te Wildeshausen 60. Ducaten/ en een Ring van 200. Schilden/ te Bremen vereerde een Kock alleen met 80. Rijcxd. Van Bremen convoyeerden hem Gen. Maj. Asschenberg met 4. Comp. Ruyters/ 4. Trompetters/ 1. Herpauck by Bortehoede/ daer hy onderwegen te Ottersberg de Soldaten met 120. Ducaten/ en 't Klooster Zeven met 140. Ducaten vereerden: Gen. Maj. Asschenberg kreeg een schoon Horologie met Diamanten omset/ 1500. Rijckrd. waerdig/ de Trompetters kregen 18. Rijckrd. Tot Bortehoede is hy door 2. Sweedse Jachten af-gehaelt/ die hem d'Elve opvoerden/ den Schipper kreeg 60. Ducaten/ en die sijn Edelen hadden 24. Ducaten.

De Nederlanden niet alleen/ maer de aengrensende/ ja by na alle Christen Staten namen 't Gesicht na Aken/ op de voor-ghestelde Handelinghe aldaer: Den Nuncius van den Paus te Ceulen sijnde/ dede te Brussel een Carots van 20000. gl. maken: Vranckrijck sont daer den Heer Colbert/ Requestmr./ en mede een Missive aen den Koning van Engelant/ en andere Christen Potentaten/ bekent makende: Zijne marsch na Franse Comptè, daer hy sich van de voornaemste Posten seyde te willen Meester maken, (gelijck interim gheschiede) reden gevende, dat hy sulckx dede om de Spanjaerden tot Vrede te bewegen, die tot sulckx soodanigen onoverwinnelijcken afkeer hadden getoont, datse 5. of 7. maenden hadden laten verby loopen, tot dat werck voor-ghenomen: Echter datten Marquis Castel Rodrigo als Gevolmachtigde, Aken had verkooren tot de Handel-Plaets, maer haer Gesant te Roomen gaf voor, nergens te willen tracteren als te Roomen, Venetien, of in de Pyrinees: Ten 2. datten Spaensen Ambassadeur te Weenen niet alleen den Keyzer had aen-gemoedigt om nieuwe wervingen te doen, maer oock om tegen de voortijt met een gants Leger na Bourgondien te komen, om der Fransen Macht van Nederlant te diverteren: Soo was sijn Majest. uyt voorsichtigheyt en Policye geobligeert dese quaden te stutten, door 't bemachtigen deser Posten, eer het goet weder wiert, om de Duytzen de passagie in Bourgondien te beletten, en haer desseyn om hem in die Gewesten aen te tasten, te prevenieren: Ten 3. datten Gouverneur van de Spaense Nederlanden nu mocht sien, hoe veel schade hy aen sijn Meester dede, by succes van de Franse Wapenen, wijl den

den Marquis niet aen nam een wederlijts stilstant van Wapenen tot in Maert, 't welk den Alderchristel. Koningh met sinceriteyt had aen-geboden: Versekerende onderwijlen alle de Weereldt, tot overtuyginge van ged. Marquis, dat hy met dit desseyn nochtans geene obstaculen voor had tot den Vrede, om grooter, hooger, of meerder voordeelige Conditien te bedingen, dan 't geen hy nu besat tot 't eynde van Maert, 't welk was, dat de Spanjaerden in goede forme souden overgeven die Conquesten die hy in 3. maenden van de leste Campagne hadde gemaeckt, of anders een Equivalent daer voor, belijdende hier in niet anders voor te hebben (dat so de Spanjaerdē beneficie van sijn goede intentie willen genieten) dan om haer te disponeren door dese dadelijcke middelen, tot een Vrede. Hier over is den Marquis besendinghe gedaen/ om beyde den stilstant en het Alternatif aen te nemen. Terwijl men hier over besich was/ wiert in den Hage door den Ridder Temple Extraords. Gesant van den Koning van Groot Brittangen/ tusschen sijn Meester en hare Ho: Mo: ghesloten en geteкent in de Latijnse Tael/ een Tractaet de Marine/ soo lang gedesireert/ om ter Zee alle toekomende onheylen met goede ordre te voorkomen: Luydende als volgt:

TRACTAET van MARINE.

NA dien dat by de Goddelijcke bestieringe/ ende tot wedersijts heyl/ oock weghens de nootsaeckelijckheyt van 't Christendom / op den 23. January lestleden tusschen den Doorluchtigsten ende Grootmachtigsten Prince ende Heere/ Heer Karel de tweede/ Koningh van Groot Brittanjen / en de Ho: Mo: Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden een eeuwig defensijf Verbont/ om malkanderen op 't krachtigste/ soo te Water als te Lande/ by te springen/ gesloten en geteyckent is. En besyden dat/ oock dien selven dag by een ander Instrument tusschen den hoogst-gem: Koning en de hoog-gen. Staten Generael oock/ met volkomen over een kominghe besloten is/ en met den anderen verstaen wat tot gerust-stellinge en vrede makingen der Nabuyren dienstig en noodig is/ souder niet meer overig wesen tot herstellinge van de over oude Vrientschap/ en tot wederroepinge van de nootsakelijckheyt van dien/ als de moogelijckheden en questien wegen de Commercie/ en het belangh van dien neder te leggen/ voor soo veel die noch souden mogen voor komen / als wel die alreede uyt dubieuse oorsaken twyffelachtigh gestelt werden. Derhalven op dat een ygelijck bekent sy/ hoe dat gem: Koning/ en gen: Staten Generael by sincere en geheyligde trouwe/ hare onlancx geslotene Vrientschap willen bekrachtigen / niet alleen jeghenwoordelijck maer oock in 't toekomende / nu/ om de onlusten daer omtrent ghereesen neder te leggen/ en in 't toekomende om de selve of diergelijcke voor te komen/ oock om alle weghen van twistreeckinghen af te snijden/ hebben met malkanderen dienvolgende Artijckelen verdraghen/ en sijn daer in over een gekomen/ welcke haer wedersijts voor een grontvest en zeghel omtrent de Zeevaert en Koopmanschap sal verstrecken/ en volgens 't welcke men oock wedersijts by Commissarissen alle sulcke saken sal oordeelen en over een komen/ oock tot meerder overvloet van 't geene de Commercie belangt/ en om alles tot meerder gemack/ wedersijts by er varentheyt te schicken.

1. Alle Subjecten en Inwoonders van den Koning van Groot Brittanjen/ sullen in alle sekerheyt en vryheyt mogen reysen en handelen in de Coninckrijcken/ Staten en Landen/ welcke in vrientschap en neutraliteyt met Engelant sullen sijn of wesen / sonder dat aen de selve eenigh belet of trouble in die vryheyt sal gedaen werden/ door Schepen/ Galeyen/ Fregatten of Barcquen/ of eenige Vaertuyghen aen de Sta en Generael of der selver Onderdanen toebehoorende/ uyt oorsaeck van vyantschap/ welke mocht komen te rijsen tusschen de gem: Staten van de eene sijde/ en de Rijcken/ Staten en Landen van de andre sijde/ welke met Engelant in vrede/ vrientschap en neutraliteyt sijn/ en de selve onderhouden.

2. Dat alsulck reysen en de vryheyt van die Commercie gelijck oock de goederen over te brengen sal toegestaē werden/ aen allerley slag van koopmanschappen/ allee de Waren van contrabande uytgeslotē.

3. Onder welcke waren van Contrabande worden gherekent en verstaen begrepen te sijn allerhande Wapenen/ welcke by vuyrwerck ghebruyckt werden/ ghelijck oock de toe-behoorten van dien/ als namentlijck Grof Geschut/ Musquetten/ Mortieren/ Petarden/ minder Geschut/ Granaden/ Saneysen/ Peck/ Kranssen/ Affuyten/ Furquetten/ Bandeliers/ Buskruyt/ Londt/ Salpeter/ Kogels/ Piecken/ Rappieren/ Casquetten/ Harnassen/ Hellebaerden/ Halve Piecken/ Paerden/ Saedels/ Holsters/ Henckseis/ en alle andre diergelijke saken/ als in den Oorlog gebruyckelijck sijn.

4. Onder-

4. Onder de verbodene of Contrabande Waren sullen niet verstaen werden begrepen te sijn/ Koorn/ Terwe oock alderlye Granen/ gelijk oock Boonen en Erwten of diergelijcke/ noch Olye/ Wijn/ Sout/ oock generalijck alles wat tot onderhout van 's menschen leven nootsakelijck is/ maer alle de selve sullen vry wesen ghelijck andere Koopmanschappen en Goederen/ in 't voorgaende Articul niet begrepen/ ende sal het overbrengen van dien geoorloft sijn selfs oock in Vyantlijcke Plaetsen van de Staten Generael/ behalven in Steden welcke alreede geblocqueert of belegert souden mogen wesen.

5. Om het geen boven genoemt is te executeren is geaccordeert op volgende wijse/ namentlijck dat de Schepen en Barcquen der Engelse met Koopmanschappen geladen gekomen sijnde in eenige Haven van de Staten Generael/ en van daer willende vertrecken na eenige Plaetse/ welcke Vyandigh met de Staten Generael is/ sullen de selve gehouden wesen aen de Officiers van de selve Haven/ uyt welcke sy sullen vertrecken/ alleenlijck hare Paspoorten te toonen/ inhoudende de specificatie van haere Schepen en dessels inladings/ geattesteert en geteyckent met het ordinaris hant-teycken en Zegel/ en daer voor erkent by de Officieren van d' Admiraliteyt der Plaetse/ daer van sy eerstelijck sijn vertrocken/ met de verklaringe van de Plaetse daer sy na toe willen/ alles in ordinaire en ghewoonlijcke forme/ naer welcke overleveringe van hare Paspoorten (gelijck voor is geseyt) sullen de selve niet mogen werden belet/ gevisiteert/ aengehouden of op hare reyse geretardeert worden/ onder wat pretext 't ook soude mogen sijn.

6. Op gelijcke wijse sal men met de Engelse Schepen handelen/ welcke soude moghen komen op eenige Reede onder de gehoorsaemheyt van de gem: Staten / welcke wel niet van sins sijn in de Haven te komen/ of in de selve komende niet en meynen aldaer te lossen/ of haren last te breecken/ de selve en sullen niet gehouden sijn reeckenschap van hare Ladinghe te geven / ten ware dat de selve suspect waren/ van aen de Vyanden der meer gemelte Staten eenighe Waren van Contrabande toe te brenghen/ ghelijck voor heenen is geseyt.

7. En wanneer daer genoegsame redenen van suspitie sijn/ sullen de Onderdanen van den Koning van Groot Brittangen/ gehouden sijn hare Paspoorten te toonen/ in alsulck een form als vooren is geseyt.

8. Dat soo wanneer de selve op de Reede komen/ of in volle Zee gemoet werden van eenige Schepen van de Staten/ of derselver Onderdanen/ by particuliere uytreedinge en nochtans voorsien met publijke Brieven in Zee gesonden/ soo sullen de genoemde Nederl. Schepen/ om alle disordre voor te komen/ niet nader als de wijte van een Canon-schot by haer komen/ en sullen haer Sloep of Boot aen Boort van de Engelse Schepen of Barcken senden/ gemant met 2. of 3. Persoonen / aen welcke de Paspoorten en Zee-brieven aen den Meester of Schipper van 't Engelse Schip vertoont sullen werden op de wijse als voor heen is geseyt/ volgens het Formulier van gem: Zee-brieven/ welcke hier achter aen het eynde van dit Tractaet gestelt sijn: By welcke Paspoorten en Zee-brieven moet blijcken / niet alleen wat haer Ladinge is/ maer oock haer Woon-plaets en residentie/ soo wel van den Meester of Schipper selfs/ als oock van 't Schip/ op dat men door dese twee weghen kennisse mach bekomen/ of de selve Schepen waren van Contrabande Waren / en dat uyt de selve genoegsaem blijckt de qualiteyt van het gem: Schip/ gelijck oock die van den Patroon of Schipper/ aen welke Paspoorten of Zee-brieven volkomen geloof en verseeckertheyt sal werden gegeven. En op dat men van dessels deugdelijckheyt te beter verseekert sy/ en op dat de selve niet op eenigerley wijse vervalst/ of na gevoorst mochten werden/ sullen daer op sekere mercken van tegen-teyckeningen van den Koning en van de Staten gestelt werden.

9. By aldien dat in de gem: Engelse Schepen en Vaertuygen/ gedestineert sijnde na de Havenen der Vyanden van de Staten/ by voorgem: middelen/ eenige Coopmanschappen en Waren/ hier boven voor Contrabande verklaert en verboden sijnde/ gevonden wierden/ sullen de selve ontladen/ aengehaelt en geconfisqueert worden/ voor de Rechters van de Admiraliteyt der Vereenigde Nederlanden/ of andre competente/ sonder dat daerom het Schip of Vaertuygh/ of de andere Goederen/ de welcke vry en geoorloft sijn die oock in 't Schip worden bevonden/ sullen aen-geslagen en geconfisqueert worden.

10. Noch is behalven dat geaccordeert en verstaen/ dat alles wat bevonden wort geladen te wesen/ by de Onderdanen van den Koning van Groot Brittangen/ in eenig Schip de Vyanden van de Staten toe behoorende/ schoon het geen Koopmanschappen van Contrabande sijn/ sal wesen geconfisqueert/ sonder eenigerley exceptie/ maer daer tegens sal wederom vry en verseekert sijn/ al het geen dat gevonden sal werden in de Schepen van de Onderdanen van den Koning van Groot Brittangen/ ofschoon een ghedeelte van dien mochte toebehooren aen de Vyanden van de Staten/ uyt geseyt de waren van Contrabande/ in 't reguard van welcke men sich sal schicken na 't geene in voorgaende Articulen is gedisponeert.

11. De Inwoonderen en Onderdanen der Vereenigde Nederlanden sullen reciproquelijck de selve Rechten/ vryheden en exemptien in hare Handelingen ghenieten/ binnen de Havenen/ Reen/ Zeen/ en Staten van den Koning van Groot Brittangen/ gelijck gheseyt is/ dat de Onderdanen van syn Maj. genieten zullen in die van de Staten/ en in volle Zee wort verstaen/ dat de egaliteyt in alle manieren reciproque sal wesen van d' eene kant als van d' andere/ en selfs indien de Staten hier namaels quamen in Vrede/ Vrientschap of Neutraliteyt/ met eenige Koningen/ Princen en Staten/ welcke Oorlog voeren met den Koning van Groot Brittangen / sal elck van beyde de partyen ghehouden sijn reciproquelijck haer van dese Conditien en limitatien te dienen/ welcke in de Artyckelen van dit jegenwoordighe Tractaet van Commercie en Handel begrepen sijn.

12. En

12. En tot versekeringhe van de Onderdanen van de Staten / dat aen de selve geen overlast van de gem: Oorlog-schepen sal aen-gedaen worden/ sullen alle Capiteynen van 's Konings Oorlog-schepen/ en andere Onderdanen van sijn Maj. verboden worden/ de selve niet te molesteren/ noch te eeniger wyse te beschadigen/ hoedanig het sy/ op verbeurte van gestraft/ en personeelijck gehouden op te brengen en te betalen de geledene schaden en Intresten/ tot de volkomene restitutie en reparatie van dien.

13. En om die reden sullen voortaen de Capiteynen en Reeders gehouden sijn/ elk van de selve voor haer vertrek/ goede en suffisante borge te stellen voor hare competente Rechters/ ter somme van 15000 Ponden Tournois/ voor welcke sy haer selven salvabel sullen stellen/ wegens mishandelingen die sy op hare reysen souden mogen begaen/ gelijk oock voor de contraventien van hare Capiteynen en Officiers tegen het tegenwoordige Tractaet/ en de Ordonnantien en Edicten van den Coning/ welcke gepubliceert sullen werden uyt kracht en dispositie van 't selve/ op verbeurte van vervallen te zijn in de nullitept van de geseyde Commissien en Paspoorten/ 't welcke van ghelijcken gepractiseert sal werden by d' Onderdanen van de hoog-gemelte Heeren Staten Generael.

14. By aldien het gebeurde dat eenig Engels Capiteyn een Prinse deed/ van een Schip met Waren van Contrabande geladen/ gelijck geseyt is/ so en sal de voorsz. Capiteyn niet vermogen te doen openen of breken de Koffers/ Balen/ Malen/ Bougetten/ Tonnen/ of andere Kassen/ of de selve te vervoeren/ verkoopen/ of verhandelen/ en andersints te vervreemden/ voor en al-eer de selve aen Lant zijn gebragt in presentie van de Rechters van de Admiraliteydt/ ende nae dat door de selve Inventaris van de selve Koopmanschappen in de genoemde Schepen gevonden/ is gemaeckt/ ten ware dat de Waren van Contrabande maer een gedeelte van de Ladinge makende/ den Schipper goet vondt de genoemde Contrabande Waren aen den Capiteyn over te geven/ en zijne reyse te vervolgen/ in welcken gevalle den voorn. Schipper niet sal mogen belet worden/ zijne voor-genoemde reyse te vervorderen.

15. Den Coning van Groot Brittangen willende dat de Onderdanen van de Staten allesints in de Landen onder zijn gehoorsaemheyt staende/ soo favorabel getracteert sullen worden over de Prinsen in Zee genomen/ met alle billickheyt en gerechtigheyt af gedaen sullen worden/ door Personen welcke niet suspect noch te geinteresseert en zijn/ in de sake daer over questie sal wesen / en sal zijne Maj. precise en krachtige ordres geven/ dat alle Arresten en Vonnissen van Justitie/ alreede ghegeven en noch te geven promptelijck en behoorlijck naer hare forme worden ge-executeert.

16. Wanneer de Ambassadeurs van de Staten of eenig ander publijck Minister welcke aen 't Hof van zijn Koningl. Majest. sal wesen/ over al sulcke Vonnissen sullen klagen als soude mogen worden gegeven/ sal zijne Majest. de selve in zijnen Raet doen revideren/ om te ondersoecken of de ordres ende Wetten/ volgens dit tegenwoordig Tractaet/ daer in wel gevolgt en geobserveert zijn/ en om na reden daer in te voorsien/ 't welck geschieden sal binnen den tijt van 3. Maenden ten langsten/ en sullen nochtans voor het eerste Vonnis ook na het selve/ noch geduerende de revisie/ de Goederen en effecten welcke gereclameert worden/ niet mogen verkocht en ontladen worden/ ten sy met toe-staen van de geinteresseerde om het verderf van hare Koopmanschappen voor te komen.

17. Als 't Proces ter eerster ofte laetster instantie gemoveert sal worden tusschen die/ de welcke Prinsen in Zee genomen hebben/ en de geinteresseerde in de selve/ en dat de geinteresseerde een favorabel Vonnis sullen komen te obtineren/ 't selve Vonnis of arrest sal onder Borgtocht geexecuteert worden/ niet tegenstaende het appel van de geenen die 't genomen heeft/ maer niet ter contrarie/ en 't geene in het tegenwoordig Articul geseyt is/ ghelijck in de voorgaende/ om goede en korte expeditie van Justitie aen d' Onderdanen van de Vereenigde Nederlanden te doen/ rakende de Prinsen in Zee ghenomen/ door de Onderdanen van zijn Majest. van Groot Brittangen/ sal soo verstaen en gepractiseert werden door de Staten Generael in het reguard van de Prinsen genomen op d' Onderdanen van zijne Majesteyt.

18. Nadien men van alle saken/ en van 't geene over een ghekomenis/ soo wel rakende de commoditeyten als de onghelegentheden/ niet als by verloop van tijt/ en met wedersijts Documenten van ervarentheyt alles kan onderbinden/ soo is oock verstaen en over een gekomen tusschen den gem: Heer Koning van Groot Brittangen en de gen: Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden/ dat wanneer het oock soude mogen wesen/ en wedersijts wel-gevallig sy/ gesamentlijck met den andren over een te komen/ om door beydersijts gedelegeerde Commissarissen/ welcke de sorge daer van aen-bevolen sal werden/ te doen suppleren en voltrecken 't geene in de voor-verhaelde Articulen soude moghen ontbreken/ oock het geene in de selve onbehoorlijck/ en wedersijts schadelijck mochte wesen/ te veranderen en te verbeteren/ en een volkomender Tractaet van de Rechten ende Wetten der Commercie ende Navigatie met den anderen te absolveren ende te voltrecken.

19. Alle 't geene hier soo is geaccordeert/ ende yder van het selve/ sal door den gem: Heer Koning en de genoemde Heeren Staten Generael door opene Brieven van beyde de Partijen/ bevestigt mettet groote Zegel in behoorlijcke en authentijcke forme binnen den tijt van 4. weken naest-komende/ ofte eerder/ soo het doenlijck is/ werden bekrachtigt ende geratificeert/ en de onderlinge Instrumenten binnen gemelte tijt werden gewisselt ende over-gelevert.

Op den 12. Februarij was oock den Velt-Marschalck Paulus Wurts in den Hage gearriveert/ alwaer hy sijn Caracter ontfingh/ en diverse mael ter Vergaderinge soo van haer Ho: Mog: als in den Raet van Staten was: Alwaer hem toe-gestaen wierde een nieu Regiment Hoogh-Duytsche Knechten op sijn naem te werven: Hy dede den Eed als Velt-Marschalck ter Vergaderinghe van haer Hog: Mog: op den 14. deser/ en sijn commissie ontfangen hebbende/ wiert weder tuys geleyt in de Carosse van de Heer van Schravenmoer/ in de welcke hy ter Vergaderinge was gebracht: Het Hollantse Hof was nu dagelijckx met Tractamenten besich/ gelijck als den 3. deser den Heer Raet-Pensionaris de Wit 't sijnen Huyse seer treffelijck hadde getracteert den Hr. Prince van Orangen, en Prins Johan Maurits: Den 15. daer aen tracteerden Prins Johan Maurits den nieuwen Velt-Marschalck P. Wurts, den Rijn-Graef/ van Welderen, Harsolte, en den Heer van Amerongen: Wederom den 16. tracteerden den Heer Prince d' Orangen dito Velt-Marschalck P. Wurts, Prins Johan Maurits, Harsolte, Welderen, en andere Heeren: Zijnde den Eed nu by de hooge Militairen af-gelegt/ en een scherp Reglement op de Mortepajers/ en andere Militaire fraudulentien gestabileert: Men stelde vry Legher te Berghen op Zoom aen/en Patenten van veele Compagnien daer en in de Polder van Namen scheenen te beduyden/ dat men van deser sijde door de Spaens en Fransse onlusten niet geern eenighe outragie op den Bodem van desen Staet en soude hebben willen lijden/ gelijck toch de Grensen van alle Landen soodanige Violentien meest subject sijn: Ingevolge wierde * gecontracteert mette Vorsten van Lunaburg om in deses Lants dienst over te nemen 3000. Hoogh-Duytse Voedt-Soldaten/ en 1600. Paerden/ 't welck dan geaccordeert sijnde in den Hage met hoog-ged. Vorsten Minister Muller in den Haghe/ om de selve van 6. tot 6. Maenden in Dienst te houden/ wierde den Heere van Amerongen na den Bisschop van Munster gedeputeert/ niet alleen om passagie door sijn Territorium na dese Landen te begeeren/ maer oock te vermanen/ hy sich punctuel wilde dragen nae het lest gemaeckte Tractaet: (Wy vervolgen dit subject alhoewel wat diep in de Lente): Den Hr. van Amerongen by den Munstersen Vorst in April komende/ overreyckte aen den selven dit Memoriael:

Hoogwaerdige Vorst en Heer. De Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden hebben den ondergheschreven Extraords. Gedeputeerde by Instructie aenbevoolen,en op gisteren iterativelijck aen-belast,by haer Missive van den 3.deses,expresselijck U Furstelijcke Doorl. sonder eenige de minste tijt-versuym,ernstelijck en instantelijck te representeren, dat haer Ho: Mo: considereerende de jegenwoordige twijfelachtige constitutie van tijden en saken in Europa, tot des te meerder bevordering van de rust en Vrede, en sonderling in de naest gelegene en Naburige Provintien, ghenootsaeckt sijn gheworden haer in postuyr van Wapenen te stellen, en onder andere ten diensine in haren dienst over te nemen van de Heeren Hertoghen van Brunswijck en Lunenburg de nombre van 3000. man te voet, gerengeert onder Regimenten met Officieren gerequireert,mitsgaders gelijcke Regimenten te Peerde ter nombre van 1600 Ruyters, en om de selve af te halen van de grensen van de hoog-ged. Hertogen, en na de Nederlanden

* Op Conditie dat ged. Lunenburgers niet op 's Lants Oorlogh-Schepen souden werden geemployeert.

landen te conduiseren, vertrouwt hy ondergheschreven dat albereyts een gequalificeert Persoon is gesonden, en de wijle de voorsz. Troupen niet sonder groote inconvenienten en retardementen buyten den Bodem van 't Stift Munster sullen konnen passeeren, soo vint den selven sich geordent daer voor passagie aen sijn Furstelijke Doorl. door desselfs Landen vrint-Nabuerlijck te versoecken, om over den kortsten en bequaemsten weg na de Nederlanden getransporteert te werden, met aenbiedinge ende versekeringhe dat de voorsz. Troupen, geduyrende den tijt datse door U Furstelijcke Doorls. Landen sullen passeren, geen de minste overlast aen sijne Onderdanen sullen toe-brenghen, maer aldaer voor haer Gelt teeren en logeeren, waer op de ondergeschreven Gedeputeerde U Furstelijcke Doorls. cathegorique antwoort ten spoedighsten sal te ghemoet sien, en noch desen dagh een Expressen daer mede aen sijn Heeren Principalen af-senden.

Zijn Excellentie wierde weghens hoogh-ghed. Bisschop en Vorst dese antwoorde toe-gevoegt:

OP 't Memoriael gedateert den 9 April/ en gepresenteert by den wel geboren Hr. Godert Adriaen/ Vrij-heer van Reede/ van Amerongen/ Ginckel/ Elst/ &c. Afgesant van de Ho: Mog: Heeren Staten Generael/ verklaert sich zijn Furstelycke Genade tot Munster in voeghen en manieren hier na-volgende. De selve bedanckt sich voor de ghedane Vrient-Nabuerlijcke congratulatie van desselfs Lijfs-gesondheyt/ oock geluckige en vreetsame Regeeringe van harten wensten/ dat God Almachtig haer Ho: Mo: mede in alle welstant/ prosperiteyt en bestendige rust en Vrede wil conserveren en bewaren: 't Is nu wel sulcks/ gelijck 't de Heer Afgesant belieft heeft aenroerelyck te doen van de goede Nabuyrschap ende vertrouwde vrientschap aen de syde van de Heeren Staten Generael met de Predecessoren van zijn Furstel. Genade/ en met dt selve tot in 't Jaer 1665, oock van de selve renovatie gedaen Ao. 1666, dat zijn Furst. Doorl. voor-Vaderen/ en de selve insonderheyt van den beginne zijner Regeeringe sich gelijckmatiger nabuyrlycke vrientschap en goede intelligentie heeft beneerstight/ en getracht de selve noch door naeuwer Alliantie te vermeerderen/ oock daer by gepreserveert na dat de misverstanden als nu per armistitium zijn weg genomen en vergeten/ hebbende onderhouden/ so erbiet sich de selve echter tot alle goede nabuyrlijcke intelligentie/ en de vermeerderinge van dien: Bedanckende sich deswegen dat het haer Hog: Mog: belieft heeft aen de selve openinge te doen van haer verbintenis met zijn Koninckl. Majest. van Groot Brittangen op den 23. Januarij lestleden aen-ghegaen/ oock de selve daer toe mede t'inviteren/ mogende haer Ho: Mo: met gelijcke Nabuyrlijcke intelligentie weder niet verontbouden/ hoe dat de selve met eenige Keur en Fursten des Rijckx/ namentlijck/ met Kur-Ments/ Kur-Keulen/ Kur-Trier/ Kur-Bayeren/ Kur-Saxen/ Kur-Brandenburg/ Palts-Nieuburg/ 't Huys Brunswijckx/ Lantgraven tot Hessen-Cassel/ respective Kur en Furstel. Genade ende Doorl. onlangs mede is veraccordeert/ door middel van een bysondere by-een-komste tot Keulen/ om de Mediatie tusschen beyde strijdende machtige Kroonen te ondernemen/ en de Vrede na uytterste vermogen te bevorderen/ ghemerckt dat oock uyt kracht van de selve over-een-komste haer Gesanten tot dien eynde aen de Keyserl. en Koninckl. Hoven af-ghesonden/ en dat men albereyts van de Keyserl. en Fransse seer aengename verklaringe heeft erlangt/ oock dergelijcke van de Spaense dagelijcx verwachtende is: Alsoo blijft oock zijn Furstel. Genade aen haer syde de consilia tot de Mediatie specterende tot allen tijde te secunderen, en hoewel sich de selve niet ongenegen vint/ als hebbende misschien meerder narichtinge insonderheyt wie die geenige Potentaten en Princen zijn/ de welcke sich mede daer toe genegen hebben verklaert/ om sich daer van niet t'onttrecken/ evenwel dewijle de selve met eenige Nabuyrige Keur en Fursten aen den Rhijn/ na aenwijsing des Rijckx Constitutien tot securiteyt van des selfs Landt en Lieden by dese conjuncturen tot een Alliantie Defensive heeft moeten in laten/ waer toe oock d'andere Keur en Fursten in de Rhijnse Alliantie begrepen/ en in specie de Hertog van Brunswijck ende Lunenburg mede zijn geinviteert; Waer van een gedeelte de selve albereyts effective heeft aen-genomen/ maer een gedeelte haer verklaringe gesuspendeert/ en dese deliberatie na Regensburg geremitteert/ waer in onder andere dese clausule staet geexpresseert/ [Dat niemant sonder des anders voor-weten en believen sich in verder Alliantie sal mogen in laten/] so sal 't sich anders niet betamen/ hoewel zijn hoog-Furst. Genade t'eenemael versekert is/ dat zijn mede-Geallieerden selfs geen ander oogmerck en voornemen hebben als op alle betamelijcke wijse voor te komen den vorderen inbreuck des Neerl. Oorlogs/ hare ende nabuyrige Landen in rust en vrede te behouden/ en tot bereening van beyde hoog-ged: Kroonen alle goede offitien te presteren/ voornamentlijk om met haer Ho: Mo: te blijven in Nabuerlijcke

 goede

goede intelligentie als dese saeck te laten komen aen des selfs mede-Geallieerden om daer over te communiceren/ stellende tot het hoog-vernuftigh oordeel van haer Hoog Mog: of niet goet soude konnen gevonden worden om dese ouverture gelijckerwijs aen de selve te doen/ vast vertrouwende/ gelijck de op-gedachte Geallieerden hun aen den gemeenen Vrede van harten laten gelegen zijn/ dat des selve oock dese communicatie seer lief en aengenaem sal wesen.

Dewijl oock de Heer Afgesant na gedane Propositie in 't tweede Memoriael sub dato den 9. maerden 10. deses gepresenteert een onschadelijcke doortocht van eenige over-genomen Brunswijck/Lunenburgse Volckeren/ tot 3000. te voet/ en 1600. te paert/ heeft versocht/ soo mocht zijn Furstel. Genade wel wenschen/ om te betoonen hoedanig de selve genegen is in alle occasien haer Ho: Mo: alle vriendelijcke vrientschap te betoonen/ oock in dit point van self te gemoet komen. Dan dewijl in d'op-gemelte Alliantie Articul 1. alleen is verstaen dat wel de Geallieerden eenige doortochten/ het Instrumentum Pacis niet teghenstaende souden konnen gedogen. Edoch anders niet dan met voorweten en believen der samentlijcke Geallieerden/ soo stelt het zijn F. Genade selfs aen 't hoog-wijs oordeel van haer Hog: Mo: of niet zijn F. Genade dese Vereeninge soude contraveniëren / ende by zijn mede-Geallieerde de grootste versmaetheyt en blame op sich halen/ soo wanneer de selve desen doortocht/ sonder haer voor-weten en believen toestaen/ achtende over sulcx nootsakelijk dien aengaende te communiceren met des selfs mede-Geallieerden/ houdende oock niet ondienstig/ in cas het haer Ho: Mo: alsoo mocht believen evenmatig by de geintercesseerde Keur ende Fursten om consent aen te houden/ en hoewel de Heer Afgesante volgens Art. 18. van de Vrede tot Kleve op-gericht/ het daer voor wilde houden dat dese bintenis aengaende den doortocht geen plaets soude hebben/ vermits soo wel zijn F. Genade/ als mede haer Hoog Mo: Artic. 9. reciproque hebben belooft/ geene Verbintenis de selve Vrede contrarierende/ te sullen ingaen/ en soo eenige daer bevooren souden mogen zijn geweest daer aen te renuncieren/ soo kan doch dese Verbintenis voor een sodane als strijdende tegen den Klevischen Vrede gants niet worden aen-genomen en verstaen/ dewijl men voor eerst by 't opregten van dien gants en t'eenemael op dit onverwagte casus geen reflexie heeft ghehad / oock de selven niet konnen voorsien om soo veel te meer/ dewijl by den Vrede doenmael gesloten/ zijn F. Doorl. daer op vast is blijven staen/ welcke oock alsoo had behoort/ gelijck als zijn Volckeren doen wierden af-gedanckt/ dat mede Brunswijck Lunenburg/ gelijckerwijs van haren dienst souden worden ontslagen. Ten tweeden/ dat dese communicatie over en ter sake van den doortocht by uytlantse versocht/ niet simpelijck voor de Landt-Vorsten en Landts-Overigheden/ maer voor die eygene en Nabuerige Kraitzen/ en voornamentlijck die daer in geintercesseerde Keur en Fursten/ en Steden/ in krachte van des Ryck Constitutien zijn behoorende. Ten 3. dat dese Verbintenis tot conservatie van goede Vrede met de nabuyrige/ en insonderheyt met de Vereen: Nederlanden/ om soo veel te meer is aen-ghesien/ mits al die mede-Geallieerden by den Kleeffsen Vrede sich mede hebben verobligeert tot de guarantie/ en zijn daer in mede begrepen. Ten 4. dat dit argument genomen uyttet 8 Art. schijnt wat ver gesocht te zijn/ overmits daer uyt sou konnen volgen/ in cas zijn F. Door. dergelijcke doortochten van d'een of andere Provintie a part soude begeeren/ dat se sulckx aen den selven op soodanigh versoeck terstont mosten inwilligen/ en 't selve aen de Generaliteyt niet konden brengen/ quia militaret eadem ratio, dat oock de Heeren Staten Generael omnibus Fœderibus contrariis hadden gerenuntiëert/ en dewijl pro quinto de Kleeffse Vrede de constitutionis Imperii, jura, & libertatis, Principum expres sijn gereserveert/ en dat haer Ho: Mo: self aen de selve niet hebben willen derogeren soo sullen sy den op-gem. Cleefsche Vrede soo nadeelich niet achten/ gemerckt sijn Forstel. Genade het 8. Articul gants anders/ en na sijn rechten en waren inhout verstaet/ niet eensijdigh by de selve souden konnen werden gedecideert / maer volgens het 13. Articul vers. & siqui controversie preter spem,&c. dat men sick dies-aengaende amicabili modo most vergelijcken / of dat de decisie voor d'Heeren Garandeuas behoorde/ dewijl nu sijn Furstel. Genade aen sijne sijde de Verbintenis met anderen met de Ryck-Constitutien aen-gegaen/ niet weyniger contra bonam fidem kan breken/ gelijck de selve sijns oordeels genegen is den gem: Vrede oprecht te houden en alle Nabuyrlijke goede vrientschap te observeren. So heeft de selve het vaste vertrouwen tot de equinamiteyt van haer Ho: Mo: de selve sullen niet qualijck nemen / dat hy voor ditmael sonder voorgaende communicatie en aen-gehaelde bewilliging van desselfs mede-Geallieerden niet anders heeft konnen resolveren/ de selve had aen sijne sijde wel ghewenst/ dat dit wat eer had mogen sijn versocht/ en dat het niet in soo korten tijt ex abrapto ware gepresseert geweest/ waer door de selve tijdt had ghehad om de communicatie te laten voorgaen. Tot Lutgersborgh den 11. April 1661.

Geteeckent/

CHRISTOF BERNHART.

Men goot doe in 's Gravenhage 40. nieuwe metale stucken / 24. ponders/ met Hollandts Waepen daer op / soo men sprack om op de Fortificatien van Naerden te leggen/ die de selve deden proberen waren de Heeren Eeleman, Hasse-

laer

laer ende Pesters, als daer toe wegens de Heeren Gecommitteerde Raden van haer Ed: Gr: Mo: gecommitteert/ en waren seer goet bevonden: Doch Amsterdam geen sin in Naerdens Casteel hebbende/ zijn de eyghenaers der geraseerde Thuynen om de Stadt ontboden/ om satisfactie van haer schade te bekomen; Altoos de Fortefication van Naerden bleven achter.

Men had een half Jaer langh gesien sekere Comeet/ zijnde een Sterre/ gevende licht als een kleyne Maen/ met dubbelde stralen/ en uytschijnsels van een scherpe helderheyt/ op 52. graden/ 's nachts ten 11. uren van ten noorden suyt op komen/ en overliep in 3. uren den geheelen Orisont/ verscheen eerst den 5. Augusti 1666. continueerden tot 't Jaer 1667. en heeft sich eenige tijt daer na mede laten sien/ doch endling onlangs verdweenen: Waer op gevolcht zijn veele sterften van oude/ stercke/ en befaemde Lieden/ van schaden en bancquerouten in Nederlandt/ en veele krackeelen/ quade Processen/ Ec. onlusten tusschen Buer en Gebuer/ dootslagen/ Lant-dieverije/ en verlies van Vrienden/ met het wegh rucken der vroomste Lieden/ de slimste bleven meest leven/ speciael die daer neygden tot een gedebaucheerde wulpsheyt. Men had oock den 25. November des voorleden Jaers in Duytslant al vrij wat vremts aen den Hemel beschout/ alwaer omtrent Hal in Swaben/ in 't gebiet Limburg/ boven 't Dorp Mittelfisback/ de Zon bloetroot verscheen/ die seer veel voncken vuyrs van sich uyt wierp; Een uyr daer na staet een andere Son op/ teghens den eersten/ en sich voor de selve als een Maen settende/ belette 't licht: In dit strijden zijn ontallijcke duysent ballen van vuyr en bloedt ten allen kanten uyt-gheborsten/ en oock om hoogh geschooten/ vallende met groote meenichte zwarte ballen op der Aerden en de Daken der Huysen/ met een sulpherachtighen stanck/ die de zwarte Maen uyt schoot/ en waren in 't eerste graeuw van couleur; Daer op volgden 3. slach-orden/ eerst zwart/ doe Hemels-blaeuw/ eyndelijck als een vierkanten Standaert/ dan stont niet langh/ en spreyde sich in vieren uyt/ waer op van vuyr en bloet den gantsen Hemel vervult/ scheen te branden/ als strijdende met dese Lichten/ en duyrden tot 12. uren smiddachs/ wanneer dese Maen/ of duyster licht/ verdween; Eenighe daer by voegende/ dat 3. Kruyssen uytten Hemel vielen; De zwarte Son kleynder als de rechte Zon zijnde, Was dit wonder teken van veele gesien/ en van oogen getuyghen mede te Sunthem aen het Dicasterium geschreven. Den 19. Januarij/ savonts ten 5. uren/ was ook boven Chasteau Landon/ in Gatinois/ in Vranckrijck/ met een klare Lucht/ de maniere van een Orkaen/ vermengt met Hagel/ en zware Donder-slagen/ stinckende als Swabel/ die op 't Klockwerck van de schoonste Thoorn van Nostre Dame stortende/ zijnde wel de hoogste van die Provintie/ de selve in asse verkeerden/ de Klocken gants versmolt/ en de gantse Kerck verbrant/ die in 4. hoecken aen gesteken wiert/ sonder dat men hulp sag 't Sacra te beveyligen: Op die tijdt zijn oock door dat onweder de * Kercken tot Chalons/ en de Abdije van Chailli verbrandt/ sulckx dat die gantschelijck zijn geconsumeert. Maer Europa en sach den Hemel niet alleen in een ront

* De Roomse smijten de Protestantse Kercken in Vranckrijck ten gronden/ den Hemel weder om ruyneert de Roomse Kercken in dat Rijck met een schrickelijck tempeest.

Jaer soo ontstelt: De Hollanders van Batavia den 4. Maert aen de Cape de bon Esperance komende/ sagen van haer de eerste mael W. Z. W. aen den Hemel een uyttermaten groote vuyrige Roede/ streckende het opperste na het N. W. ten N. opwaerts in het teken van Taurus / omtrent 7. graden boven den Horisont/ zijnde langh gheschooten/ is bevonden 30. graden/ 't welck zijn 450. Hollantse mijlen/ schietende heel door by de Knie van den grooten Reus; Waer af wy de speculatie aen de Liefhebbers van toekomende dingen / en de ervarene die 't selve beleven/ willen laten bevoolen zijn.

Na lange tegenstrevige winden arriveerden op Candien den Gener. Wertmuller/ en den Marschalck Wrangel; Bevonden aldaer soo veele besettelingen noch voorraet niet/ als hun was opgedist/ want de Turcken dagelijcx onophoudelijck met Granaten en Bomben daer in speelden: Men intercipieerden wel een Missive van den Testerdats Chirurgijn/ Opperste der Janitsers/ en van andere Officieren uyt het Zarazijnse Leger/ waer in den Primo Visir door een machtig secours sich van de winst van Candia wel versekerden/ doch dat hy ontstelt was over een Brief van den Sultan/ die hem scheen te beschuldigen over 't verlies van soo een groot Leger / als men daer toe noch op Candien hadde ghehouden / en daer alleen door een simpele plaetse/ van soo luttel force / en 't Ottomannise Huys haere machten wel elders vrij nutter konden besteden; Dat men wel wist de Pest in 't Leger veel Volckx wech sleepte/ en 2000. man geduerig op 't Fort Panigra te arbeyden/ hielt/ maer dat men op eene tijdt na Napoli di Romane over de 7000. Siecken en gequetsten had afgescheept; die over al hoopeloos van de winst van Candia spraken: Want het verslinde veel Volcx/ datte belegerde in 't Fort Panigra 3. mijnen aen staken/ en twee in dat van Mocenigo/ en gelijcke twee in dat van Bethlehem/ sulckx dattē primo Visir 6000 man der zijne na Candia Nova om te verquickē/ sont/ en die van Panigra tijt kregen hare vervallen sterkten weder op te makē/ hoewel het daer naulijcx in 6 maenden geregent hadde/ sy namen Schantskorven en Aerde/ hun werck vrij hooger tiuende als die van de Turcken: Eens hadden de Mahometanen 't voordeel met 3. Benden onverhindert in hare Approchien te verschijnen/ maer al wat sy toch deden/ was haest gehoort of gesien: De Pest graseerde doemaels soo seer onder de Turcken/ dat selfs der Christenen Huysen wierden ontsteecken/ van den stanck/ die naest aen de Wallen van Candia dicht aen de Turckse Tenten stonden/ waer door de Venetianen meer Ingenieurs en brave Officiers verlooren/ dan door den Oorlog: Doch en bleef door 't vernielē veeler Menschen dese belegering niet achter/ maer men haelde van alle Gewesten Schepen en Volck by een/ om dese Burcht van Christenrijck te overmeesteren: Waer tegens de Venetianen niet slaperich/ aenstonts aen alle Christen Koningen ende Staten Gesanten om hulpe sonden: Waer van 't gevolch hier naer.

Roomen op Vatican wel verleghen voor de Venetianen / speelden evenwel noch al haere ghewoonelijcke batementen / Candia was wel benaeuwt/ maer la Comica del Cielo most mede een beurt hebben: Men noemde dit werck de Carnaual/ ofte omrijdinghe/ (tour a la mode) alwaer des Paus Neef magni-

fijcq

ſiјcq buyten alle andere uyt ſtack/ ſittende in een Royale Carotſe/ ghetrocken van 12. Paerden/ die koſtelijck bedeckt en gecapperçont waren: Daer de Gemalinnen van de Ambaſſadeurs van Vranckrijck en Venetien mede verſcheenen/ neffens Madame Colonna/des Paus Moeye/en meer andere Juffrouwen van hare ſoorte/ neffens veele Cardinalen/ Princen/ Prelaten/Edellieden/ Hoeren/ Boeven/ en al wat lepel lecken kon; Daer ſach men de waerdigheyt des Paus verheffen/ de vuyrſtockſels admirabel/en de geſichten der Perſpectiven over wonderlijck / ſoo dat ſelfs die van Venetien verbaeſt ſtonden hoe men de Machines en Glaſen ſoo konde doen af ſien door optica / oock de Suycker en Wijn doen vallen op Tafels/ in ſchijn als Haghel en Reghen: Daer wierde vertoont/ den gheheelen brandenden Berch Veſuvius/ die men geduerich vlammen/ aſſen/ en ſteenen ſach uyt werpen; Aen welckers rechte zijde ſtonden 4. Nimphen/ die onder 't Volck Syde Bloempjes van alle couleuren ſtroyden/ en daer nae een groote meenigte Confituren: Deſe vreuchde wiert getroubleert door 't ghekijf tuſſchen den Prins van Paleſtrine/ achter-Neef van Paus Urbanus de VIII. en Dom Agoſtino Gigi, Neef van Alexander de VII. dan wiert binnen 2. dagen daer na den Vrede gemaeckt: Hier op volgden een ſeer delicate Collation van alle ververſchende Vruchten/ alwaer niets en mancqueerden / alle vermakelijckheyt jes na de Roomſe wijſe/ 't was daer rijckelijck/ in ſomma het was / Nihil in animo, niſi grandia concipere. Alſoo wiert oock een Muſicael onthael door Philippo Acciovoli toe-ghebracht/ van geheel goeder gracie / in 't Pallais van den Conſtable. Maer ſeeckere Hoer Carolina verbroddent/ die in 't gedrang een ander uyt-ſcheldende/ſy luſtig afgeſmeert/ en tot de Suſters oock een Putain in Huys gebracht/ daer ellendig ſtorf: En daer op volgden noch eenige moorden. Den Paus onderwijl ging die Kercken beſoecken daer men de Gebeden van 40. uren voor Chriſtenrijckx Vrede hielt/ en ging op den Berch Aventin by de Dominicanen ſlapen: Beſocht mede diverſe Kercken/ keerende ſoo als zijn Voorſaten weder na 't Hof/ deelde mildelijck de Aſſe uyt aen 't H. College/ en d'Ambaſſadeurs die ſulckx begeerden: Zijn Medicijns ſeyden hem dickmael/ dat hy ſoo veel ſich niet te doen en moſt maken/ en van 't een Klooſter en Gaſthuys in 't ander te loopen/ daer hem de vieſe lucht van Arme en Krancke noch krank en zwacker maeckte; Dan den Paus ſeyde/ ſulcx ten reguarde van Ampt/ en de Arme Lieden niet te konnen na laten. Hy verblijde hem ſeer als den Koning van Vranckrijk hem verkooren had om zijnen Jonghen Dolphijn te willen boven de Doop-Vonte houden/ daer hy zijnen Legaet den Cardinael de Vendoſme authoriſatie toe ſont: Maer zijnen Neef den Cardinael Roſvioglioſi kon beter 't Weereltlijcke dulden/ want hy wiert van yder een met Geſchencken verrijckt/om de gunſte des Paus te bekomen/ onder andere quam eens ſeeckere Carotſe tot zijnen 't/ van zwart Fluweel/ Borduyrſel/ en geſneden Pylaren/ ſoo heerlijck als oyt binnen Romen was geſien. Onaengeſien het noch Winter/ kout en ſuer in Savoyen was/waren deſe dagen onthaelt te Turin door den Preſident de la Chieſa/ den Hertog en Hertoginne van Savoyen/ die aldaer in 4. dagen tijdts had doen toe-ſtellen een gheheele Boſſchagie/ met een groote Sale/ met Kamers en Cabinetten rondſom/ die gemeubleert/ en met lichten den Nacht

ſoo

soo helder als den Dach maeckten: Hare Hoogheden daer komende/ wierden onder 't gelupt van Trompetten onthaelt / en tot een inleydinge wierden vermaeckt door een Dans van Harderinnen en Nimphjes / die in alles vertoonden de oude maniere der Olympise Speelen; Daer op volghden een aerdich Musijck alle op Boere Instrumenten; Hier na 't gesicht van dit wonderlijck Gebou gehad hebbende/ vonden in diverse Kamers Tafelen gedeckt staen/soo voor haer als haere Suite / alwaer men oock sach allerhande Vruchten ende Bloemen die de 4. tyden des Jaers mede brengen/en sulcx in 't allerselfste van den Winter: En vertrocken alsoo weder wel vernoegt na haer Hof.

De omkeeringhe in Portugal (by ons gelaten in 't 18. Deel fol. 175.) nam vorder effecten/ alsoo op den 27. passato op 't Pallais te Lissabon de Hoven van den grooten Raet des Rijckx vergaderden/ alwaer oock de Infante Don Pedro met groote magnificentie verscheen/klimmende op zijnen Throon/was den Duc de Cadual voor hem met 't bloote Swaert/ soo lange de Harangues door den Prieur de Palmelo uytten naem van 't Hof/ en een door Don Pedro Fernandez Monteiro uytten name des Volckx wierden ghedaen/ alwaer nae de gemelte Vergadering den Eed en Homage aen d' Infante deden/ hem aen nemende voor Prins en Gouverneur van Portugal/ en immediate Successeur van de Kroon/ prijsende de resignatie die den Koningh van zijn gebiet had gedaen in soo geluckighe handen/ volgens 't exempel van Carolus de V. en andere groote Monarchen: Eyndigende in een Declaratie der 3. Staten: Die den naesten dach in 3. bysondere Conventen by een quamen/ om op d'affairen van Staet te delibereren/sy waren wel 300. sterck/uyt dese wierden 16. a 17. voor de Geestelijcke verkooren/ 30. voor den Adel/ en oock soo veel voor den derden Staet. Onderwijl bleef den Koning Alphonsus met 4. Officiers die hem dienden/ in 2. Kamers besloten. Den 17. Februarij plackte men Placcaten aen alle de Poorten van Lissabon/ waer by elck seer scherp verboden wiert den Grave de Castel Melhor te huysen of te berghen: Een zijner Domestijcken gekreghen/ bekende dito Grave in 't Klooster der Carmeliten op een woesten Berch/ by Coimbra was gheweecken / waer over secretelijck partije van de Guarde aenstonts derwaerts wierden gheschickt/ omme hem te vangen/ het welck sy ijvrich deden/ maer den Grave verschool hem terwijl onder het Autaer/ en bleef daer oock soo lang een Religieus staen consacreren de Misse/ soo lang de soeckers daer waren/ en ontsprongh alsoo dit gevaer/ vertreckende na een ander oort/ soo haest oock de selve waren geretireert.

MAERT 1668.

Erbarmelijck sagh men Poolen tot Warzau op den Rijckxdag noch al woelen: De Landt-Boden seyden rondt uyt / zy wilden de vreemde Ministers van 't Hof gebannen hebben/ de vacantien uyt-gedeelt/ de Littauwers soo in der Moscou het hare verlooren hadden/satisfactie mochten bekomen: Oock de Pruyssen by hare eygening laten/en den

opbodt

opbodt door 3. Bootschappen werden ghedaen: Men versocht de Senatoren over dese poincten den Koning aen te spreken / maer die wierden niet eens gehoort/ maer den Vice-Cancelier kennis nemende/ gaf van Konings weghen antwoort/ Dat sijn Majest. de vreemde Ministers sonder offensie also niet en konde af wijsen: En het ander lach gelijck men verklaerde. De Landtboden gants t'onvreden/ keerden onvenoeght nae hare Stoven: En schepden confuselijck den Rijckxdagh op den 7. deser/ 's avondts ten 5. uren: En maeckten gesamentlijck het volgende Project:

OVermits alle de verschillen en onlusten der hedige Rijcx Stenden wy geen ander oorsake sien als op 't stuck van d' Electie, die men by 't leven van desen Koningh door dringen wil, so willen wy tot openbaring aen alle de Weerelt, dat wy voor den Koning, die Godt een lang leven geve, een Verbintenis onder ons hebben op-gerecht, niet anders sich te sullen reguleren als na de Constitutiones *op d'Electie van* Sigismundus III *en geen andre te lijden, maer den contrarie doende, voor een Vyant des Vaderlants te achten: En so eenige Gezanten van Nabuyrige Potentaten hun wegens de Electie tot sommighe practijcken sich verstouten mochten, sullen de selve tot Vaderlandts Vyanden verklaert worden, ende het* Jura Gentium *hun hier inne geensints te stade komen: En soo ras onsen Koningh mochte overlijden, zijn wy alle gehouden, soo haest de tijdinge zijns doodts aen ons ghekomen sy, te Paert te sitten, en on-af-gewacht des Rijckx Primatis Universalien, terstont een nieuwen Koningh te kiesen, en mede tegens die dese Kroon sich wilden aenmatigen, ons als teghens openbare Vyanden aen-stellen.*

Seker Pools Edelman dede doe een brave Oratie voor den Koning/ die hy van alle dese onlusten excuseerden / doch vermaende de Senatoren tot yver om al dese onlusten wech te nemen: Daer over een Bisschop op stont/seggende/ Dat hy al zijn Goet en Leven voor den Coning stelde, maer dat hy oock niet wilde lijden dat men den Ambassadeur van Vranckrijck daer soo lang liet blijven, welcke soo doncker by alle Poolen was: Choronzky/ den Palatijn van Sandomyrs/ assisteerden desen Bisschop/ en ging soo hoog/ dat hy de Franse Minister noemde een Traiter/Perfidieux/en onwaerdig de Caracter van een ‡Bisschop: Over welcke harde woorden den Koning seer ontstelt/ kreegh gedachten/ als of men hem by 't leven/ van de Kroon had willen quijt wesen/ te meer/ om dat alle de Weerelt veel mompelden/ maer niemant toch en sprack openhartigh teghens hem: Hier op ontstont een groot geraes/ soo datten Koning belet was yets te seggen / als dat hy wel wenschten dat men tegens May of Junij wel mochte op een nieuwen Rijcxdag verschijnen/ niet binnen/ maer buyten Warzau/ na ouder coustume in 't vlacke Velt. Op welcken tijt de Franse Ministers met waengunstige oogen bemerckten/dat een Ambassadeur van Duc de Nieuburg sich by diverse Lantboden voegden/en selfs by den Aertsbisschop van Gnesne en den Grooten Generael: Waer over by den Koning van die andere partije hadden gekooren/zijnde geklaegt/heeft men eyndelijck by provisie vast gestelt/ datten Grooten Generael/ en Demetrius zijn seconde/ sich met 't gantse Leger na den Koning souden begeven / ingeval men tot eenige Electie wilde komen/ om de Majests. Persoon/ en de rust van 't Rijck te preserveren.

‡ *Want hy was Bisschop van Beziers.*

Als nu den Prince van Toscanen door Pomeren ende te Berlijn onbekent was gepasseert/ is hy tot Dresden in Kur-Saxens Hof-Stadt gekomen/ daer hy soo deftigh wierde onthaelt/ dat hy aldaer aen verscheydene over de 8000. Ducaten vereerden. Toog alsoo op Leypsig/ daer hem de Studenten met een Musijck van 200. Instrumenten onthaelden. En vertrock soo voorts over Erfurt na de Italiaense Grensen. Doemaels brande in de Stadt Zel 34. Huysen af/ soo men oordeelden uyt qua toeversicht van in-gekomen Vremdelingen. Diergelijck onheyl had Jan Holst/ Voerman van Breslau op Hamburg/ dese komt met vijf volladen Wagens in 't Dorp Sabitz/ 22. uren van Breslauw/ daer hy logerende in des Waerts Huys/ 't selve ten 11. uren door onvoorsichtigheyt in brant geraeckte/ sulckx dat aldaer 38. van zijne Paerden die hy voor zijne Wagenen voerde/ verbrant zijn / oock een Wagen daer op 2. groote Garen-balen lagen/ mede 2. Balen Lijnwaet/ en een Kist/ de resterende Goederen salveerden hy met seer groot pericul/ want veele Menschen wierden gequetst / oock zijn Lijf-Paert was van achteren verbrande/ en hy selfs ontsnapten 't ter naeuwer noot. Den 11. deser wierde tot Darmstadt de Ratificatien uyt-gewisselt van de bevredinge over de questieuse Erffenisse tusschen Hessen Darmstadt en Hessen Homburgh/ door de Volmachtighde den Graef van Kirchberg/ en den Secreten Raet Wolfrade: 't Welck tot groot genoegen wedersijts Onderdanen dus gheluckigh uyt-viel/ naer soo veel bittere Actien/ dreygementen/ quade inbeeldingen/ verkeerde interpretatien/ en grooter dreygende gevaren/ tot welckers moderatie dito Wolfrade seer gelucklig sijn ooghwit van Vrede en groote Lof by yder bereyckte/ en sulckx in 12. a 14. daghen tijts/ daer men wel 20. Jaren lang met kostelijcke Processen om had gepleyt/ ende diverse Ceur-Vorsten en Keyzerlijcke Commissien 't Hooft warm ghemaeckt: Over welck succes ged. Wolfrade met een seer treffelijcke Donatie is begiftight geworden: Als seker zijnde dat na 't seggen *Phocylidis*: Nam si discordia inter Deos esset, non consisteret Polus.

Op dien tijdt hebben de Heeren Huygens ende andere haer Ho: Mo: Gedeputeerden tot de Spaensche saken gerapporteert / dat haer E: met ende nevens de Heer Ambassadeur van Spangien gesloten en getekent hadden de bewuste Conventie/ om onder beneficie van besettinghe van eenighe Plaetsen by maniere van verpandinghe/ ofte overgifte van de selve in pandtschap / aen den Koninck van Spangien een goede somme van penningen by leeninge verstreckt te werden/ midtsgaders dat sy oock gesloten ende geteeckent hadden een appart Articul / in houdende de clausule of precautie breder inde voorsz. Resolutie vermelt: Waer op gedelibereert zijnde/ hebben haer Ho: Mo: de gemelte Heeren Gedeputeerden voor de genomene moeyte bedanckt. Maer als nu de Vrede sijn stant nam/ is het Spaensch Contract onder bleven / en de Lunenburgse in 's Lants Guarnisoenen/ en op 's Lants kosten waren 700000. Rijckxds. geaccordeert by den Ontfanger Generael Jacob van Volbergen te geven/ alsoo ged. Lunenburghers sonder dat niet wel en konden over komen: Tot welckx expeditie den Heer van Suylesteyn/ Lt. Gener. van d' Infanterije van desen Staet / en den Commissaris Rosa/ om ged. Troupen volgens

de Placcaten van 't Lant te monsteren/ waren aen-gestelt; Gelijck mede niet alleen de defectueuse Provintien souden werden aen-gemaent tot voldoeninge van haer achter-wesen en haer quote van de 70000. Rijckxds. maer ook den Heer van Beverningh geauthoriseert mette Ministers van de Vorsten van Brunswijck en Lunenburg in den Hage zijnde / over de gem: passage te consenteren. Doenmaels quam Monsr. Marin, Cornet van den Prins van Orangen, die de kostelijcke Ys-sleede na Engelant hadde gebracht/weder met een schoone vereeringe van daer in Hollant. Hare Hoog Mog: hebben oock den Heer Johan de Liefde, uptte Mase/ met een Goude Keten en Medaillie vereert/over zijne bewesen dapperheyt in 't exploict omtrent Chattam. In Vrieslandt/ Stad en Lande/eenig mis verstant rijsende/hebben hare Ho: Mo: derwaerts gecommitteert C. Fagel, J. Nieuburg, en Jaspar Schadé, die te Leeuwaerden komende/ van haer wedervaren dus adviseerden:

Leeuwaerden den 24. Februarij, Anno 1668.

NA dat wy Sondagh verleden smorgens tijdelijck van Amsterdam vertrocken, op Maendag na-middagh alhier gearriveert, en even in ons Logement ghekomen waren, sijn ons door verscheyde Heeren, die mede ter Vergadering van de Heeren Staten deser Provintie verschijnen, ernstige klachten gedaen, van dat de Heeren Gedeputeerde Staten haer niet allenthalven souden dragen onpartijdigh in 't examineren van de Volmachten der Persoonen, die uyt de respective Gritenie deser Provintie sustineren gecommitteert te sijn, om de Vergadering der wel-gem: Staten te helpen composeren, en dat eenige Heeren uyt de selve Gritenie die buyten alle dispuyt gequalificeert waren de hoog-gemelte Vergadering by te woonen, in de Vergaderingh van de meer-gemelte Heeren Staten waren verscheenen, over de voorschreve eensijdigheydt gheklaeght, ende geprotesteert hadden dat sy niet souden konnen lijden dat de voorschreven Volmachten door de gemelte Heeren Gedeputeerde Staten soude werden geexamineert, ende daer voor aen der selver goet-vinden ghestelt wie op deze Vergaderinghe de Staeten dezer Provintie representeren soude, maer wel te vreden zijn dat de questie over de voorschreven Volmachten mochten komen te vallen, souden werden gediscideert door Neutralen ende Gedesinteresseerden daer toe te committeren, dan dat meer-ghemelte Heeren Gedeputeerde Staten daer aen niets gedefereert hadden, ende met het examineren der voorschreven Volmachten voort-gevaren waren, buyten weten van haer mede-Gedeputeerden, de Militie alhier in Guarnisoen leggende in stilligheyt in Wapenen gebracht, en 't Huys van de gem: Heeren Gedeputeerde Staeten daer mede beset hadden, hebbende de selve Heeren verder aen ons geopent, verscheyde onrechtmatigheyt (so sy die gelieven te noemen) de welcke omtrent de non-admissie der voorsz. Gevolmagtigden gepleegt souden zijn, wy hebben geklaegt, dat daer toe u Ho: Mo: ons hadden afgesonden aen de gem: Heeren deser Provintie, om haer Ed: Mo: tot een eenparigheyt met de andere Leden van de Unie te inviteren, en hertelijck te noodigen, het ons seer leet was uyt haer te verstaen, datte Regeeringe alhier met den anderen in discrepantie was geraeckt, en dat wy haer aenraden en versochten alles wat mogelijck was te willen contribuëren, om de voorsz. oneenigheyt wech te nemen: En vonden goet noch op Maendag avont onse komste bekent te maken aen den Heer Andringa, in de Vergadering van de gem: Heeren Gedeputeerden

Staten Presiderende, en van Ed: te versoecken ghelegentheydt om met hem van onse Commissie te spreecken, met meeninghe dat wy by die occasie oock souden trachten te verstaen wat van de voorsz. discrepantie soude wesen: Wy verstonden dan Dingsdags 's morgens uyt dien selven Heer, dat de questie ontstaen over de respective Volmachten der geener die pretendeerde tot de gem: Vergadering van de Heeren Staten deser Provintie geadmitteert te moeten werden by de gem: Heeren Gedeputeerde Staten, noch niet was af gedaen, doch op dien dach, of immers den volgenden Woensdag af gedaen soude werden, dat in Oostergo principalijk over de Volmagten van drie, en in Westergo van twee Gritenie wiert gedisputeert, dat het hem seer bedroefde datte voorsz. on-eenigheden waeren voort ghekomen, daer door apparentelijck de principaelste Familien van dese Provintie, en daer onder Persoonen aen den anderen seer na verwant, stonden te vallen in groote partydigheden, dat hy groote devoiren had aen-ghewent om de discreperende Heeren t'accorderen, ende oock betroude, dattet de Heeren Gedeputeerde Staten seer aenghenaem soude sijn indien de selve Heeren met den anderen konde vereenicht worden. Maer zedert hebben wy verstaen, dat de gem: Heeren Gedeputeerde Staten de voorsz. differenten over de Volmachten hadden af-gedaen, en aen de voorsz. dolerende Heeren af-gewesen de qualificatie om te compareren als Volmachten van 2. van de questieuse Grietenie, mitsgaders als Volmachten van de geërfdens van de 3. questieuse Gritenie in Oostergo, en noch van de 2. questieuse Gritenie in Westergo: Daer op dan gevolgt is, dat de voorsz. dolerende Heeren, soo in Oostergo als Westergo hebben verklaert, dat sy die geene die als Volmachten by gem: Heeren Gedeputeerde Staten waeren erkent, daer voor niet konden houden; En hebben die van Oostergo noch specialijck versocht, dat de questie over de voorsz. Volmacht door neutrale soude worden gedecideert, die van d'eene partije in Westergo op Dingsdag snachts ten 2. uren, so men hier voor geeft, in absentie van d'andere partije, gedisponeert heeft van verscheyde Ampten, en onder anderen de Heeren Haren, en Ammoma, jegenwoordigh Gedeputeerde uyt Westergo in de Vergadering van de Heeren Gedeputeerde Staten gecontinueert, en die van de andere partije, daer tegens op eergisteren mede van de selve Ampten gedisponeert, en onder anderen insgelijckx 2. Heeren in de selve Vergaderingh gecommitteert, en aldaer geintroduceert hebbende, sijn die door Soldaten weder om daer uyt geleyt: Daer op dan gevolght is, dat de gem: dolerende Heeren, soo uyt Oostergo als Westergo, ons heden sijn komen bekent maken, dat sy hadden geconsidereert dat Oostergo voorsz. consisterende in 11. Griterien, daer van vier en een half buyten alle contradictie by haer wierden gerepresenteert, te weten, de Gritenie van Westdongradeel, Acht Caspelen, Titiestradeel, Smallingerlant, en d'eene helft van de Gritenie van Dannumadeel, en dat boven dien questie was geweest over het recht van 't representeren de Gritenie van Ferwerradeel, Colmerlant, en de weder-helfte van de voorsz. Gritenie van Dannumadeel: En dat Westergo voorsz. van gelijcken was consisterende in 9. Gritenien, daer van sy mede buyten alle contradictie, gequalificeert waeren vier en een halve Gritenie te representeren, te weten, de Gritenie van Menaldumadeel, Barradeel, Baerdecadeel, Hennarderadeel, en d'eene helfte van de Gritenie van Hemelumeroldevaert, en Noortwolde, en dat daer boven questie was geweest over de qualificatie van te representeren Franicradeel, en de wederhelfte van Hemelumeroldevaert, het voor haer onverdragelijck soude sijn dat sy souden moeten gedoghen aen de eene sijde dat de meer-gem: Heeren Gedeputeerde Staten die gheene die by haer selven t' eenemael ongequalificeert

waren.

waren tegens alle recht en reden,uyt particuliere consideratie (soo zy seyden) voor wettige Volmachten by eene eensijdige decisie soude mogen verklaren, en dat aen d'andere sijde die alleen door de partijdige decisie haer een pretendigh qualiteyt aenmatigde om ons Volmachten de ghem: Staten mede te helpen representeren, geauthoriseert souden sijn om in de Vergadering van de Staten met over-een-stemminge van de Doleanten de voorsz. decisie wederom te ligitimeren,en dat de vrijheyt van dese Provintie,en 't recht van de Staten van dien te representeren, als dan niet souden hanghen aen d'electie van de eygen Erfden, maer alleen aen de Gedeputeerde Staten, dat sy haer selven en den Lande groot onghelijck souden doen indien sy voor wettigh kenden Resolutien die door haer wederpartyen op soo onbehoorlijcke wijse aen-gestelt,en sich door soo groote informaliteyt alleen konnende maintineren, genomen en gearresteert soude werden, en dat daer uyt dan ook most volgen, dat in dese Provintie geen Staets-gewijse Vergadering konde werden ghedaen door de Volmachten van die Gretenie daer over geen contraversie was gheweest, daer van sy de pluraliteyt maeckten, maer dat hy echter te vrede ware dat de selve decisie wierde ghedaen door Neutrale daer toe te committeren, en dewijl sy door de Heeren Gedeputeerde Staten hier in verhindert wierden, en dat echter de different behoorde te werden getermineert en dat ten spoedigsten, dat wy derhalven u Ho: Mo: de onghelegentheyt deser Provintie soude willen bekent maken, en versoecken dat de selve na haer hooge wijsheyt daer teghens soude willen voorsien, sonderlingh dat hier in dese Provintie geen uytkomst te vinden was, dewijl de voorsz. Leden van Oostergo en Westergo Doleanten sijnde in 't voorsz. different niet wel immers niet bequamelijck dirigeren konde, en dat die van de Sevenwolde het derde Lit van de selve Provintie verklaert hadden by positive Resolutie geen verandering van minder getal (alwaer de sake eerst geventileert, en vervolgens in de Vergadering van de Leden van de Heeren Staten deser Provintie werden gebracht) te konnen houden, voor en aleer de voorsz. differenten by accomodatie of decisie ter neder geleyt waren. Wy hebben hier op gheantwoort, dat alhoewel wy by u Ho: Mog: alleen herwaerts waren besonden om de Staten deser Provintie t' inviteren tot eenparicheyt met d'andere Leden van de Unie, aengaende de introductie van den Heer Prins van Orangie in den Raet van State, en het separeren van 't Capiteynschap Generael van 't Stadthouderschap, wy echter niet souden nae-laten als van een groote verhinderinge in de uytvoeringhe van de voorsz. onse Commissie aen U Ho: Mog: aenstonts kennis te geven, doch dat wy dese hare klachten alvoorens souden bekent maken aen de Heeren Gedeputeerde Staten, op dat wy van de selve souden mogen verstaen of haer Ed. Mo: souden goet vinden ons eenige goede onderrechtinge daer op te geven, en ons derhalven aenstonts vervoegt, en openinge van de voorsz. Doleancie gedaen hebbende aen den Hr. Andringa, met versoeck dat sijn Ed. 't selve haer Ed. Mo: mede aenstonts soude believen voor te dragen, seyde hy dat hy wel te gemoet sach dat dese Provintie door haer oneenigheyt in disordre en confusie soude konnen komen, dat hy van dese na-middagh de gem: Vergaderinge niet konde convoceren, maer sulckx tegens morghen goets tijts doen soude, dattet gunt by de Heeren Gedeputeerde Staten was gedecideert omtrent de voorsz. Volmachten, een wettige decisie was, en die by niemandt meer in controversie ghetrocken konde werden, alhoewel hy wel wenste dat de voorsz. differenten mochten werden geaccommodeert. Wy hebben dan gesegt dat wy op de yverige instantien van de gem: dolerende Heeren niet ledig souden konnen staen u Ho: Mo: hier van met een Expresse te adverteren, en indien haer Ed. Mo: goet vonden

ons op morgen eenige onderrichtinge te laten toekomen, dat wy met de Post van morgen niet souden mancqueren dat selve aen u Ho. Mo. bekent te maken, 't welck by sijn Ed. wiert geacquiesceert. Waer mede, &c.

Leeuwaerden den 25. Februarij, Anno 1668.

SOo terstont op het af-gaen van de Post komt ons de Heer Secretaris van de Heeren Gedeputeerde Staten bekent maken, dat haer Ed. Mo: verstaen hebbende het versoek, door de dolerende Heeren uyt Oostergo en Westergo aen ons ghedaen, van u Ho: Mo: te willen bekent maken den toestant van d'oneenigheden alhier voor-gevallen, breeder in onse Missive van gisteren vermelt, ons aen d'ander sijde versochten dat versoeck te willen excuseren, alsoo wy geen commissie van u Ho. Mo. hadden om ons in de voorsz. differenten te immisseren, en dattet voorsz. ons schrijvens niet anders als de dolerende Heeren in haer ongelijck stercken soude, dat wy oock alsoo aen u Ho: Mo: schrijvende notoirlijk eensijdig souden sijn, als niet geinformeert sijnde van de gelegentheyt deser sake, en ingevalle wy al mochten hebben geschreven en eenige ordres daer op van u Ho: Mo: souden komen te ontfangen, dat de selve geen executie hier vinden of geobtempereert worden soude, dewijle de selve questie was puer domestijcq en Provinciael, en dat mitsdien de selve niet aen-ghemacht konde of gesubmitteert hoefde te werden aen yemant wie het oock was. Wy hebben daer op gheantwoort dat wy ons geensints met de voorsz. differenten demesleren wilden, en daer toe oock gheen Commissie van U Ho: Mog: hadden, maer dat men niet vreemt most vinden, dat ons door veele notable Ledē van de 2 eerste Ledē van dese Provintie voor-komende een considerabel empeschement in 't volbrengen van onse Commissie, daer van ons by U Ho: Mo: advertentie gegeven wierde, om van de selve te verstaen, hoe wy ons omtrent soo een Chattouillieux poinct te dragen souden hebben, dat wy in 't geven van de selve advertentie hadden geprocedeert, met die omsichtigheyt, dat soo haest ons de selve voor-gekomen was, wy 't selve aen de kennisse der meer-gem: Heeren Gedeputeerde Staten hadden gebracht met alle de omstandigheden ons daer inne voor-gekomen, en daer mede wel toonen dat wy geen eensijdigheyt wilden gebruycken, dattet gunt ons voor-gekomen was U Ho: Mo: was over geschreven, als een sake die de voorsz. dolerende Heeren voor gaven, sonder dat wy ons oordeel of goet-duncken daer omtrent hadden geinterponeert, en afwachten souden wat last u H: Mo: ons souden believen te geven, om ons precijs daer na te gedragen, en oock niet na laten aen U Ho: Mo: te laten toe-komen 't gunt ons van meer-gem: Heeren Gedeputeerde Staten voor antwoort gegeven was. Waer mede, &c. *Getekent,*

CASPAR FAGEL. J. van NIEUBURG. JASPAR SCHADE.

Missive van de Heeren Gedeputeerde Staten van Vrieslant / aen de Hooge Mogende Heeren Staten Generael:

H*Ooge Mogende Heeren:* Wy hebben uyt sekere Missive by de Heeren u Ho: Mo: Gecommitteerden alhier geweest sijnde, aen U Ho: Mog: alhier, geschreven in dato den 24. deses, en ons copiëlijck ter hant gekomen, niet min met groot ongenoegen als verwonderinge vernomen, hoe dat wel-gem: Heeren Gecommitteerden op 't bloot seggen van eenige particuliere Edelen, ende eygen Erve, sich hebben laten bewegen, ja veel meer (niet teghenstaende ons ernstigh versoeck ter contrarie) ondernomen hebben door een lang eensijdigh verhael, en 't geen meer-gem; Heeren Gecommitt rden selfs

wel

wel konden oordeelen niet anders als in veele onwaerheden en missleydingen te konnen verstaen, gelijck 't selve oock in der daet bestaet, U Ho: Mo: impressie te willen geven van een Justitie en onrechtmatigheyt die by ons begaen soude sijn, noopende het decideren der questieuse procuratie tot den jegenwoordigen Lantdagh in onse Provintie, en op soodanig verhael U Ho: Mo: ordres hebben derven versoecken, onder pretext van by de tegenwoordige ongelegentheyt en oneenigheyt incapabel te zijn den last haer op geleyt, uyt te voeren, welke incapabiliteyt ons oordeels eerder soude konnen ontspruyten uyt d'ontstichtinge die meer-gem: Heeren Gecommitteerden aen de Regenten deser Provintie door haer voorsz. proceduren hebben gegeven, als uyt de gepretendeerde in de Regeeringe die alhier conform 't langh geobserveerde gebruyck, ende volgens de Wetten onser Provintie in goede ordre van 't begin deser Lantdach is bestelt gheweest, en by welcke al verscheyden Resolutien formelijck sijn genomen, konnende tegens de voorsz. wettelijcke ende ordentelijcke bestellinge niet schelden eenige ongefondeerde doleantien en onordentelijcke proceduren, ja onwettelijck, en tegens haer eyghen procuratie strijdende, attentabel ondernomen by eenige gepretendeerde geledeerde Persoonen, waer door wy sijn ghenootsaeckt gheworden om tot defensie van onse Persoonen, maintien van onse aen-bevoolen authoriteyt, en tot weeringhe van alle interruptie die op nieuws onse pressante besoignes mochten werden aen-ghedaen, eenige Militie in de Wapenen te doen komen, hoewel wy nu geensints vermoeden dat U Hoog Mog: het voorsz. verhael eenigh geloof souden geven, veel min eenige deliberatien daer over by der hant te nemen: Soo hebben wy echter te rade gevonden desen aen uw Ho: Mo: te schrijven, niet om de saeck daer door te debatteren, maer veel meer om ons miscontentement over 't voorsz. schrijvens by meer-gem. Heeren Gecommitt. aen u Ho. Mog. gedaen, te betoonen, oock om u Ho. Mo: op 't serieuste te versoecken datte selve haer die en diergelijcke ongefondeerde klachten boven onse verwachtinghe geensints willen aentrecken, alsoo yder Provintie toestaet om volghens haer particuliere Landts-wetten haer eygen Regeeringe vast te stellen, sonder daer in een Superieur te erkennen, weshalven wy oock geen om der Judicature nevens de voorsz. questieuse procuratie sullen ghedoogen, als die by ons gedaen en by welcke alle Volmachten ten Lantdage comparerende, volgens haer procuratien en den Eed daer op gedaen, ghehouden sijn ons te maintineren, conform sekere Landts-Resolutie den 2. November 1663. by de meestendeele van de jegenwoordige dolerende Party, selfs mede gearresteert ende by eenighe van die selfs onderteekent. Waer mede, &c. *Leeuwaerden den 29. February 1668. Onder stont,*

U Ho. Mo. goede Vrienden de Heeren Gecommitteerde Staten van Vrieslant.

Was geparapheert, F. van BOLLENS.

Lager stont, Ter Ordonnantie van de selve.

Getekent, J. van VIERSEN.

De Heeren Staten van Vrieslant hebben op de boven-gem: Deputatie/ en Besendinge/ geresolveert als volcht:

Z*Ynde gheboort en geexamineert de Propositie van de Heeren haer Ho: Mo: Gedeputeerden den 22. deses in volle Vergaderingh gedaen, nopens eenige Poincten van importantie, in haer Ho: Mo: project conciliatoir van den 14. September laetsleden ghecomprehendeert*

prehendeert en vervat, is op 't eerste Lit, rakende de introductie van den Heer Prince van Orangie in den Raet van State, goet gevonden, dat alle Officien daer heen mogen werden gedirigeert, ten eynde de voorsz. Introductie hoe eer soo liever sortere, achtervolgens en in conformité van onse voorighe Resolutie in den Jare 1654. en 1660. successivelyck op dat subject genomen. En wat het separeren van het Stadthouderschap van het Generalaet te Water en te Lande belanght, hebben haer Ed. Mo. tot voorsz. separatie niet konnen verstaen, en dit præmatuyr poinct aen hare vrye deliberatie en dispositie ghelieven te reserveren, ter tijt toe de geprojecteerde casus sal komen te ontstaen, en de respective Bontgenooten haer gesamentlyck genegen en bereyt toonen, om eenparelyck tot d'effective nominatie van een Capiteyn en Admirael Generael van de Unie te treden. Ordonneerende ondertusschen en lastende onse Gecommitteerden ter Generaliteyt specialijck goede voorsorge te dragen, ten eynde in middelen tijde, niets tot læsie, krenckinge, of prejuditie van onse vrye deliberatie by andere Provintien mach werden ondernomen. Aldus geresolveert op het Lantschaps-Huys den 28. February 1668. Was vertekent,

Voor Oostergo,	*Voor Westergo,*	*De Sevenwolden,*	*De Steden,*
J. van Eysinga.	D. van Hemmema.	———— ————	C. van Brunsma.
J. van Wyckel.	R. Haersma.	———— ————	L. van Rispens.

Onderstont, *Accordeert met de Provintiale Resolutie,*

In kennisse van my, Getekent, J. de SCHEPPER.

Hare Ho: Mo: Gedeputeerden hier op weder gekeert / deden ter Vergaderinge rapport: En is daer in op den 27. Maert 1668. verders gebesoigneert/ en in deliberatie geleyt/ooch vervolgens doen lesen de respective Poincten van consideratie/ resulterende uyt een gedaen rapport/ luydende aldus:

OF en wat haer Ho. Mo. sullen goet vinden te disponeren op de klachten haer Ho. Mo. voort gebracht door de voorn. Gecommitteerden op de yverige instantie, en het aen-houden van de verscheyde Leden en Persoonen uyt Oostergo, Westergo, en de Zevenwolden, haer segghende beswaert te vinden, soo by de dispositie van de Heeren Gedeput. Staten van de selve Provintie, als van d'andre Leden, pretenderende, de Heeren Staten van de selve Provintie te representeren. Nademael de Heeren Gedeputeerde Staten van de Provintie van Vrieslant by haer Missive van den 29. Februarij lestleden. een seer odieuse, hoewel alleen generale en so de voorn. Heeren hare Ho. Mo. Gecommitteerden positivelijck affirmeren abusive, en andersints met de waerheydt niet allenthalven accorderende: Hebben goet gevonden, de conduitte van de selve Gecommitt. omtrent de voorsz. oneenigheden te taxeren, of de gem: Heeren Gedeput. niet hooren te werden versocht haer Ho: Mo: op 'tgunt in de voorss. Missive ten laste van de voorss. Gecommitt. is gebracht, naeder en specifiquer openinge te doen, om by hoogst-gem: hare Ho: Mo: en ten respecte van de voorsz. Gecommitt. sodanig gedisponeert te werden als de selve bevinden sullen te behooren: En by faute van dien, haer Ho: Mo: gehoort hebbende 't gunt de selve Gecommitt. meynen te sullen konnen by brenghen tegens 't gunt dat sy seggen hun by de voorsz. Missive met evident ongelijck geimputeert te werden, en niet hooren soodanigh te disponeren datte voorsz. Gecommitt. daer door

van de

van de selve imputatie gelibereert, en in haer respect geconserveert mogen blijven, en de gem: Heeren Gedeput. Staten oock moghen sien het ongenoegen dat haer Ho: Mog: over de voorsz. suggestie geschept hebben. Aldus overgegeven ter Vergaderinge van hare Ho: Mo: desen 28. Maert 1668. Getekent,

C. FAGEL. J. van NIEUBURGH. J. SCHADE.

Hier over vielen deliberatien/ of en wat haer Ho: Mo: sullen goet vinden op 't versoeck der Officieren gerepatreert op de Provincie van Vrieslant/ en aldaer niet aen-genomen: Idem op 't versoeck van Mello Broersma en andere Jonckheeren en eyghen Ervers in de Ommelanden/ om te hebben reparatie van 't ongelijck (soo sy sustineren) hun aen-gedaen/ dewijl haer Partye by Inductie en Accomodement niet en waren te versetten: Mede op 't versoeck van Pier de Centelier tot Littelbert: Als oock of aen de eygen Erve van wijlen de Heeren van Beverwaert/ en van Hoorn/ mitsgaders de Heer van Goch niet soude behooren gegeven te werden Copie van de Resolutie by de Heeren Staten van Stadt en Landen ghenomen/ op 't versoeck by de selve Erfghenamen aen haer Ho: Mo: gedaen/ om te dienen tot haer narichting. Waer op gedelibereert synde/ hebben de Heeren van de Provintie van Vrieslandt de voorsz. Poincten over-genomen/ en synde de selve dien onvermindert ghestelt in handen van de Heeren Ripperda ten Buyrse en andre haer Ho: Mo: Gedeputeerden tot de Militaire saken/ om te visiteren/ examineren/ en daer van rapport te doen: De Heeren Gedeputeerden wegens de Provintie van Vrieslant/ verstaende dat boven-gem: Conclusie strijdigh is tegens het Domesticque recht van de hooghst-gemelte Provintie, hebben de selve Conclusie gecontradiceert. Terwijle nu al dese Staets-saken dus voorvielen/ ging de Stad Amsterdam met het uyt-leggen en 't betimmeren harer Stadt ernstig voort/ vergunnende meer Vrijheydts als yemandt/ aen die daer wilden woonen/ protegerende oock met Justitie haer Inwoonders/ dat selfs sy gheen Steden van Hollandt daer in behoefden te wijcken/ als hebbende te vergeefs niet beswooren de Privilegien van de Burghers voor te staen: Ende om nieuwe goede Poorters tot haer uytsettinge te vinden/ deden het volgende Placcaet af-lesen:

BUrgemeesteren en Regeerders der Stadt Amsterdam maken by desen bekent, dat sy met de Heeren xxxvj. Raden hebben goet ghevonden en gheresolveert, dat alle vreemde Meester-Manufacturiers of Meester-handt-wercks-Luyden, die binnen dese Stadt de Winckel of Neering begeeren te komen op-setten, in het Poorterschap sullen ontfanghen worden, oock als Poorters geadmitteert haer Handtwerck en Neeringh te moghen doen, schoon dat sy voor als noch het Poorter-gelt noch niet konnen op-brengen; Mits dat sy alleen den Poorter-Eedt af-legghen, en belofte doen van binnen den tijt van 2. naestvolghende Jaren het Poorter-gelt te sullen betalen; ten eynde een ygelijck, dien het aengaet, sich daer van dienen en na reguleren mogen. Actum ter Vergaderinge van de boven-gem: Heeren Burgermeesteren, den 15. Marty 1668.

En den 24. Mey daer aen/ is op 't selve subject dit Placcaet af-gekondicht:

A*Lsoo mijn Heeren van den Gerechte in ervaringe gekomen, dat het onderscheyt tusschen groot en kleyn Poorterschap, by Wellekeure van den 31. January 1652. ghemaeckt,*

maeckt, niet en is geweest van soodanigen effecte als daer van wel ghehoopt wierde, en dat het vermeerderen van deser Stede welvaert door aenwas van alle soorten van Handwercken en Neeringen merckelijck verhindert wert, door dien de Vreemden en andere die met soodanige Handwercken en Neeringen de Stadt souden mogen beneficeren, vermits de beswaerlijckheyt van het Poorter-gelt op te brenghen, in haer goet voornemen te rugge gehouden werden: Soo ist, *dat mijne voorn: Heeren gheordonneert, gestatueert en gewillekeurt hebben, ghelijck sy ordonneren, statueren en willekeuren mits desen, dat van nu voortaen geen onderscheyt sal sijn tusschen groot en kleyn Poorterschap, invoegen dat alle gerechtigheden, den Poorteren competerende, voor het kleyne Poorter-Gelt, met af-legginge van de Poorter-Eed, sonder distinctie sullen mede-gedeelt werden, ghelijck de selve Gerechtigheden oock hier mede verstaen wert vergunt te sijn, aen allen den gheenen die voor desen het kleyn Poorter-gelt betaelt hebben. Dat mede aen allen en een ygelijck van apparentie sijnde haer selven eerlijck te konnen sustenteren, vry sal staen sonder Poorterschap te koopen, allerley Handwercken en Neeringen hier ter Stede te komen op-setten, mits alleenlijck in handen van de Heeren Burgermeesteren Eed van getrouwicheyt aen de Stadt doende: Derogerende mijne gem: Heeren over sulckx, ende voor soo veel te niete doende alle voorighe Willekeuren ter contrarie dicterende; Blijvende nochtans het ghestatueerde in't regard van die van de Jootse Natie allenthalven in sijn geheel.*

Op die tijt sach men aen den Amstel/ in den Hof van den gewesen Secretaris Mr. Jan Roeters, op-veylen veele vreemde Gedierten/ Bever/ Kroon-Vogel/ West-Indise Gans/ Duyven van Persien/ en Smyrna/ Enden van alle Gewesten/ Paeuwen/ Nachtegalen/ Hoenders van Siam (met verkeerde Veeren) Faisanten/ Hasen/ Kranen/ &c. En oock de raerste Vruchten: Alwaer zijn Hooght. den Heer Prince van Orangen/ oock 't gesicht af nam/ en vervolgens by soo veele van hooge en mindere qualiteyt/ datte wegh naer het Kustenwerckx-Padt dagelijckx wel een Roomse Processie geleeck/ ja in getal van Menschen wijt overtrof/ als vreemdigheden waerdig om te sien. Op den 3. Januarij was in plaetse van den overleden Burgermeester Pieter Bol, van Haerlem/ tot Hooge Heemraet van Rijnlant verkooren Mr. Adriaen van Bosvelt, Raet/ out Schepen/ en Gecommitteerde Raet ter Collegie van de Ed: Groot Mo: Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt: Bestaende als nu dat honorable Collegie in de navolgende Heeren:

Den Heere van Wimmenum, *Dijck-Graeff,*
Den Heere van Duyvenvoorde,
Burgermeester Paets, *van Leyden,*
Burgermeester Mr. Johan van Thilt, *van Haerlem,*
Den Heere van Warmondt,
Den Heere van Swieten,
Den Heere van Noortwijck,
De Heer Mr. Adriaen van Bosveldt.

Rentemeester, Adriaen van der Laen.

Ende

Ende op den 16. Maert hebben de Ed. Gr. Mo: Heeren Staten van Hollant ende West-Vrieslant vergeven het Raet en Rentemeesterschap van Kennemerlant en West-Vrieslant/ aen den Heere Geraerd Colterman, Heere in Calants-Ooge / Raet ende out Schepen der Stadt Haerlem/ Gecommitteerde ter Collegie van de Ho: Mo: de Staten Generael der Vereen: Nederlanden; In plaetse van de Heer Tyman Oosdorp, Burgermeester der Stadt Haerlem/ die Overleden was den eersten Martij 1668.

Ten allen zijden van Europa begost men de groote Comeet weder te sien/ (op fol. 38 af geroert): Den Paus sach hem boven Romen van zijn Pallais/ beoosten/en de Staert bewesten; 't Gunt voor Candia niet goets wiert geacht te beduyden / want hy had tot hulp der Venetianen zijn Galeyen / Volck/ en Gelt na Malta geordonneert: Maer onverdacht roept hy die gestoort weder te ruch / om dat de Venetianen hadden door 2000. Gravers doen verleyen op een ander plaets/ de uytloosing van de Reviere de Poo/ om dat die hare Golf met sant/ slick/ en stanck soo dapper vervulden/ dat in den Herfst hare Eylanden byna droog/ en daer uyt groote sieckten en sterften volgden: Dit verleyen had soo quaet succes / dat eens door hart reghenen dit Canael t' sestigh Huysen/ en 140. Menschen in 't Gebiedt van Ferrare dede verdrincken; 't Welck den Paus soo vergramden/ dat hy oock al zijn Volck uyt Dalmatien uyt der Venetianen dienst te ruch wilde ontbieden/ en geboot die van Bologna en Ravenna dit Canael weder op den ouden voet te vermaecken. De Coninginne van Spangen wiert oock door de Wachters versekert / dat sy de Comeet boven Madrid sagen/ seer laet in de Nacht/ en lager staende als de Maen. Portugal sach de selve/ doch meest ten Westen onder gaende; Waer op de rusien in dat Rijck/ de abdicatie van Alphonsus / de acceptatie van de Regeeringhe des Rijckx door d' Infante Don Pedro / ende oock het Trouwen met de Coninginne zijn Broeders Huysvrou Madame d' Aumale/een Franse Princes/ met dispensatie van den Paus/ en andere ongewoone en onrustighe actien zijn voor-gevallen. Napels sach de selve/ doch weynich dagen: Schijnende wel te beduyden/ dat wijl de Bandijten in dat Rijck dus lang gedomineert/ en onderstut door een boosen Leytsman van 82. Jaren out/ dat grijse Hoofts-gebiet niet langh en soude dueren / doch men sagh uytter Zee / jae voor de Haven de Turckse Schepen op den Roof daer meer en meer op de Kust: Venetien sagh hem van den 19. deser tot den 25. benoort-oosten van haer op-gaen / ende sijne staert wel langher als die van over 3. Jaren/ en voor triste en vry doncker/ soo datse 't Hooft niet en sagen/ staende als seer diep: En sulckx in de Na-Nacht: Als voor de Zee en Christenrijck een groot Treur-Teycken: Ende bleeck als Loot: In Persien/te Ispahan/Stras/en over 't Rijck van den Grooten Mogol/ is hy wel allerlanghst/ klaerst en perfectst ghesien: Waer op tusschen die machtige Potentaten aldaer/ en oock op de Turkse Grensen niet dan Wapenrustingen/ Oorlogen/ en ruyne van Lant en Luyden alreede sijn gevolgt: De Indianen belet haer Offerhanden van soo veel kostelijckheyt naer Mecha aen 't Graf van Mahomet aen 't Roode Meer te doen/ wierden op Zee met al haer schat gerooft/ en in Wildernissen weg gevoert / of over boort geworpen: De

straet van Aden onbesocht: En den grooten Handel van Speceryen op 't Eylant Sacatora door het berooven der Negotianten / verwoest: Selfs hoorde men den Oorlogs-kling trompetten in 't woest Arabien: Aen de Nijl: Maer allermeest naer de Grensen van Tartarijen: En niet alleen van dien / maer groote sterften / en so veele ellenden zijn in sommige Rijcken daer by gekomen: Dat / gelijck in Persien / en des Mogols Rijck / gantse Steden zijn verwoest / Menscheloos / en tot Spelonckken der wilde Dieren geworden. Dese Comeet scheen mede te dreygen de Kerck-Dienaers / en die met Aaron van den Altaer leven; De Jesuijten van 't zuyder deel van Vranckrijck saghen hem wel / en sy meenden / om datte Capucijnen haren Prins / Pater Oliva / te Romen wat Honingh om den mont hadden ghesmeert / dat haeren Haen nu Koning was: Maer in Vranckrijck en luyde die Klock soo grof niet / want de Jesuijten in 't Bisdom van Pamiers niet gewoon als te gebieden / weygerden gehoorsaemheyt aen den Bisschop aldaer / ja sy verachte de ordre die hy haer toe sont; Den Coning daer over geklaegt / gaf den Bisschop bevel / tegens dito Jesuijten met Excommunicatie te procederen / volgens de ordre der Franse Kercke / 't gunt hy aenstonts in practijck stelde: Oock den Bisschop van Sens deporteerden mede in zijn Bisdom de Jesuijten van alle hare bedieningen / verbiedende yemant van hun te Preken / Siecke troosten / of te Biegten eenige Mensche in sijn Bisdom / veroordeelende hare Leere voor gevaerlijck en dangereus / bequaem omme te misleyden de onnosele en jonge Lieden tot een verkeertheyt / &c. Elders benijde men de Protestanten / die onder den blaeuwen Hemel hare Godtsdienst op de ruynen en puynhoopen haerer in dolheyt neer gesmeten Kercken / deden / ende men wilde haer noch wel voor die misdaet eensjes pardon geven / mits de Overigheyt op haer knien om genade biddende; Maer de Protestanten seyden / Gy hebt onse Previlegien ende Religie besw ooren te maintineren, gy hebt gesien die violeren, sonder 't quaet tegen te staen, valt nu eenige kastijding op onse kleyne Menschjes in het minste, het sal ons lichter vallen als de hooge Lantaernen, die meyneedich van den Hemel niet en sullen schoon gheschouw en worden, &c. Diergelijcke staeltjes sach men mede in Spangien tusschen diversche Religieusen; In Duytslant onder de Rooms en Onroomse: Wat wonder wast dat den Moscovise Czar dit siende / kleyne zwarigheyt maeckte / in desen tijt zijn Ambassaden af te senden / gelijck hy dede / pogende ijder wijs te maken / dat hy soo goet Christen was als alle d' andere Europise Potentaten; En hy dede te Madrid niet alleen presenteren een Huwelijck van de tweede Soon met een der Princessen van Spangen / so wa meer d' outste tot de Poolse Kroon / die hy pretendeerde / soude gekomen zijn / maer hy wilde tegens de Turcken / soo sy Poolen bespronghen / met 40000. man by springhen / en dat den Czar zijn Soon in de Christel. Religie wilde doen onderwijsen / en op al zijn Frontyr-Steden vrijheydt van Religie geven / mits dat oock Poolen aen Moscovien soude werden gehecht: In Vranckrijck quamen sy mede om den Moscovise Prins tot het Rijck Poolen te helpen promoveren; Maer den Koningh sprack liever met haer van de Koophandel / ende bysondere Vrijheden / om een Compagnie op Archangel aen te stellen: Die tale was al mede met haer op Withal gevoert; Immers sy kregen over al goet onthael / en soete bejegeningen: In Hollandt

waren

waren oock wel onthaelt: By den Keyser spraken sy oock van een Huwlijck; En te Venetien en te Weenen seyden/ sy wilden 25000. man tot hulp teghens den * Turck senden: Met Sweden hadden sy nu als rust/ om Polen te beter aen te tornen/ daer toe sy eerst in Lijflant veel onkosten maeckten/ spenderende soo veel/ datse daer genoegsaem meenden verseckert te zijn: Te Warzau deden sy oock groote debvoiren/ en den Text was al gedurig/ in gevalle den Prince van Moscovien de Poolse Kroon wert toegestemt/ sal hy geen andere Religie als de Roomse/ noch geen van andere Godtsdienst tot een Coninginne als de selve nemen/ waer op hy alvoorens soude beloften doen/ &c. En sy kreghen al by veele Poolse Heeren soodanig gehoor/ dat den Hertog van Nieuburg/ ende andere die mede de voorsz. Kroon pretendeerden/ geen kleyne jalousye op den Moscovisen Czar schepten.

Den Hertoge van Longueville gaf dese Maent aen sijn Broeder den Graef van St. Paul 't Prinsdom van Nieuchassel in Switserlant over/ met 't geen den Coningh daer van behoort: Dese 2. Princen den 18. deser daer komende/ wierden door 6000. Switsers ontfangen/ en sijn recht in de 3. Staten neffens uytdeelinge van milde Penningen den 23. voltrocken hebbende/ verging alles met Vreugde-vuyren en een Spiegel-gevecht van kleyne Scheepjens op het Lac van Geneve: Werdende besocht van de Cantons/ haer Gebueren/ van Frijburg/ Bern/ en Solothurne/ die haer alle op 't heerlijckst uyt-ghedost by quamen; Die van Geneve quamen mede haer Complimenten af-legghen: Maer de 2. Princen waren al vertrocken/ om 's Conings Leger te volgen/ aleer die van Lucerne daer waren. Seker Inwoonder van Doornijck wierde doe gesegt/ aen den Marquis Castel Rodrigo 25000. gl. geoffert te hebben/ om van daer alleen op de Stadt Gent te mogen trafiqueren. Den Dolfijn outste Soon van den Alderchristel. Koningh/ nu ruym 6. Jaren out/ was geordonneert na de oude Methode der eerste Christenen/ om gedoopt te werden tot St. Germain/ den Koningh dede tot dese bedieninge den Ceremonie-Meester de Saintost/ op 't oude Casteel daer toe in een spacieuse Sale ordre stellen/ seer groot en schoon van Architectura sijnde: Voor sagh men een Theatrum/ als een Capelle/ en de Vonte daer midden op/ daer den geauthoriseerden Legaet den Cardinael van Vendosme op-wachte/ terwijl het Kint met groote statye derwaerts gaende tusschen sijn Peters/ seer kostelijck wierde gheconvoyeert/ van yder op 't heerlijckst gekleet: Daer waren een wedersijden Bancken/ en boven 6. Saletten/ overhangende met Tapijten/ vol Heeren en Dames/ den toestel van alles koste 17000. ponden/ doch liep alles met goede gracye af/ uytgesept dat om de Voor-rangh eenige Dames achter bleven/ en andere Pickedilles/ die onder de Kleederen van ambitieuse Juffrouwen dickwils verschuylen: De Ceremonie was dan/ dat 100. Switsers voor-gingen/ dragende yder een witte wasse Toorts in de hant/ doe volgden de Edellieden van 's Conings Camer/ haer Dienaers: De Ridders van d'ordre de St. Esprit/ met hooge Turckse Tulbanden op/ in haer Habijt/ en groote Hals-Cieraden: Monsr. de Prins droech de Lieren-ofte Doecken/ en Monsr. den Hertogh het Becken: Tusschen welcke 2. ging den Dolfijn geleyt by de rechter-hant door Monsr./

* Te Constantinopolen vereerden de Moscrovische Gesanten den Turcksen Keyser al op eenen tijt voor 50000. gl. Presenten/ en wilden daer oock een Ligue maken/ en den Tartar beoorlogen.

en by de lincker-hant door Duc de Crequi/ le Marchalle de la Motte droegh de na-sleep van sijn Mantel/ doen volgden 20. jonge Heertjens / alle Kinderen d' honneur van desen Prince: Doe quam des Paus Legaet / gheleydende de Princesse de Conty/ wiens Staet-Juffrouwen volgden: d'Aerts-Bisschop van Ambrun/ de Bisschoppen van Langres/ van Laon/ Noquet/ en Canail assisteerden in dese Ceremonie den Legaet: Binnen komende stonden daer 14. a 16. Prelaten / die op hem wachten aen de Trappen van de Capelle: Den Coning en Coninginne sagen de Ceremonie uyt het vertreck van Monsr. Colbert/ vlack voor en boven de Vonte staende/ alwaer een Croon hing van rooden goude/ om-werckt met Engelen en Dolfijnen: Dus geschiede den Doop ten 4. uren savonts op Saterdag den 24. Maert/ en wierde genaemt LOUYS, in den name van den Paus/ die hem over de Vonte hielt/ was de Princesse de Conty/ in plaetse van de Coninginne van Engelant: Den Dienst gedaen sijnde/ isser een prachtige Maeltijt gehouden/ daer den Coning en Coninginne aen een Tafel besonder saten: Maer den Dolfijn/ Monsr. de Prince/ en Monsr. den Hertogh en waren daer niet / wegens den Rangh: Den Legaet sat by de Princesse de Conty/ en andere Dames / en was den Marquis de Bellefonds in dese Maeltyt Hof-Meester.

Men had in 't Parlament van Engelant gebracht een Petitie/ om meerder vryheyt van allerhande Secten/ 't welck niet onsmakelijck scheen/ mits hun stil/ en den Keyser 't zijn observerende / maer evenwel wierde verboden de Conventiculen en Vergaderingen van die Secten/ die het met de Kercke van Engelant niet en hielden/ wordende genaemt Non-Conformisten. Den Koning liet doe zijn Capelle door 22. Predicanten in 't Jaer bedienen. En wierde Gilbert Seldijn/ Bisschop van Canterbury/ uyt 's Konings Raet geset. Op een tijt dat oock den gevluchten Cancelier alle zijne Goederen wierden geconfisqueert. Eenige Vagebonden binnen London maeckten doe een oploop binnen de Stadt / onder pretext van datse oneerlijcke Tavernen wilden verstooren/ en deden onder dien naem groot ghewelt/ tot des Koninghs Guarde dese Guyten verstroyden: Zijn Majest. hier over geklaegt/ ontboot de Magistraet der Stadt/ hun af vragende/ waer om sy geen beter ordre hadde gestelt: Dese antwoorden/ datte tumulte niet in London/ maer in de voor-Stadt van Middelsex was voor-gevallen. Men kreeg doe te Withal advijs van Goa/ over Portugal/ dat die Natie volgens Contract/ het Eylant Bombaine aen d'Enghelsen hadden over-ghegeven / weshalven men nu een reglement maeckten om aldaer een Comptoir op te rechten: De Franse Schepen zedert 2. Jaren van Rochel na Indien geloopen/ door storm in Brasilien gejaegt: Eyndelijck wat verfrist aen de Cape Bone Esperance gekomen met veele Siecken/ en aldaer door den Neerl. Gebieder ruymschoots alle Ververssingen mede gedeelt/ waren aen Madagascar gekomen/ dan van d'Inwoonders aldaer/ een brutael Volck/ seer erbarmelijck mishandelt/ en ettelijcke vermoort: Daer van hier naer breeder. Seker Neerlants Schip Delflant na Batavia in 't begin van Februáry 1668. uyt Zeelant gheloopen/ had 't ongeluck/ dat in 't Canael komende/ een leck kreeg/ weder keerde/ en in de dwarrelende Com tusschen Calais

lais en Boulogne strande; 't Volck en veel Goet (daer de Fransen af-deelden) werden gesalveert: Mede was 't Schip 't Huys te Velsen ongeluckigh/ het welck van Amsterdam den 23. October 1667. na Batavia seylende/ voor-genomen was van een deel Poepen/ die daer te veel op waren/ af te loopen/ en de Nederlanders daer op te vermoorden; Doch haer Verraderye ontdeckt/ sijn op 't Schip versekert/ maer eer aen de Cape quamen/ 2. van spijt en hongher gestorven/ daer 5. van de Verraders gehangen/ en 9. gegeesselt sijn/ en 5. voor haer leven op 't Robben Eylant gebannen: Alwaer mede een Coopman ofte Facteur wierde gebannen/ en met Vrouw en Kinderen ghebracht/ om dat hy 50000. gl. van des Compagnies Goet verduysiert soude gehad hebben: Eenige van dese Vreemdelingen genade biddende/ seggende door schoone Beloften te sijn verleydt/ heeft men na Batavien ghevoert/ om daer in Kettinghen te gaen/ of wel soo den Generael Maetsuycker ende Raden daer souden moghen goet vinden.

Een was de Turcken niet genoech geheel Barbaryen te doen equiperen tegens de Venetianen/ en Volck/ Wapenen ende Bosполver op Candia tot hulp van den Primo Vizir te ordonneren/ maer sy quamen oock binnen 't ellendige Ragousa (op ons 18. deel folio 44. te sien) de selve aen-radende haer onder het Turckse Gebiet te begeven/ en dat den Keyser haer geruyneerde Stadt soude op sijn kosten doen op-timmeren/ oock alle bystant doen; Maer de Ragousers antwoorden/ dat zy niets ter Weerelt meer beminden als haer Vrijheyt, ende daer by hoopten zy altoos te blijven: Eenighe Griecksе Cooplieden gaven doe te Venetien voor/ als wisten sy middelen om het Turckse Legher voor Candia/ door Instrumenten van Water/en andere gewelden/te doen verhuysen/ doch sulcx wierde geoordeelt van seer geringe apparentie.

Alle de Weerelt konde nu niet glooven daer yets bestendighs tot Aken tusschen Spangen en Vranckrijck soude werden besloten/ hoewel waer zijnde/ datte Coningh van Vranckrijck te St. Germain al den 6. deser een stilstandt van Wapenen had getekent/ 't geen tot op den 15. May wiert geprolongeert. Maer onderwijl namen de Francoisen 't Casteel Genappe/ op den wegh van Brussel/ in/ en plonderden oock de Abdije van Aflegem/ een uyr van Aelst: De Spaense insgelijcx namen den Burcht Wuapy/ en d'een partij ging noch al dagelijcx op den anderen als in vollen Oorlogh. Doch d'Allerchristel. Koningh dede niet alleen Genap den 14. April weder restitueren/ maer met wedersijts acceptatie van * 't Alternatif/vertrock den Requestmr. Colbert van Parijs/ en den Baron van Bergeyck van Brussel/ op de Vrede-Handeling na Aken/ werdende over al door Regenten en Studenten onthaelt/ en goede uytkomst in hare gedesireerde Negotiatie toe-ghewenscht: Weghens Engelandt quam daer den Ridder Willem Temple/ die over zijn vigilantie in het leste gesloten

* Alternatif, dat is, dat al de veroveringhen die den Koningh van Vranckrijck in de leste Velttocht heeft gemaeckt, aen Vranckrijck sullen blijven, uyt-geseydt het France Compté, en 't Fort Genappe, die men weder om geven sal: Men voegt'er by: *Et à la charge que sa Majesté Tres-Chrestienne renonçera aux Terres, & Seigneuries, qui pourroient estre eleheus à la Reyne son Espouse, par la mort du feu Roy d'Espagne, son Frere.*

geſlooten Tractaet tuſſchen Engelandt en deſen Staet/ was verkeert met een gouden Keten en Medaillie van 6000. gl. en zijn Broeder met een Keten van 2000. gl. Zijn Intrede was den 30. April / met geene bravades/ maer ging datelijck in ſtilte in 't Logement van den Baron Bergeyck: Van deſer zijde verſcheen daer neffens d'Engelſe Geſant als Mediateur tuſſchen Vranckrijk en Spangen den Heere van Beverning; Van welckers Negotiatien wy hier na ſullen ſpreken; Terwijl al-om geruchten quamen van de † groote macht daer Vranckrijck nae de Nederlanden mede af quam/ ſoo men ſeyde/ om de Spanjaerden die geen Vrede ſochten/ daer toe mette Wapenen te dwingen.

April 1668.

Het ſcheen dan ernſt by de Staten Generael dit Oorlogs-vuyr of te bluſſen / of te ſtuyten: Spangen was het wat in de krop 't Alternatif aen te nemen: Vranckrijck begeerden anders geen Vrede: En om daer toe gevoegelijckſt te komen/ was zwarigheyt: Vranckrijck klaegden over Spangen/ dat die geen Vrede begeerden: Waer op een Ligue den 15. deſer tuſſchen deſen Staet en die Kroon te St. Germain wierde gemaeckt/ luydende aldus:

Den Koning van Groot Brittangen en de Heeren Staten Generael der Vereenigde Provintien, hebbende in 't leſt van de Maent February gheſonden de Heeren van Beuningen en Trevor der ſelver Ambaſſadeur ende Envoyé extraords. aen den Alderchriſtel. Koning, om aen de ſelve Majeſt. te offereren haer ſorge en officien te willen employeren tot de prompte herſtellinge van de gemeene ruſte, door 't ſluyten van een goet accomodement tuſſchen hoog-gem: ſijne Majeſt. en den Catolijcken Koningh, en ſijn Alderchriſtel. Majeſteyt, hebbende zedert voor aengenaem gehouden de preſentatien aen hem gedaen by hoog-gem: Coning van Groot Brittangen, en de gem: Heeren Staten, verklarende aen gem: Heeren van Beuningen en Trevor dat in conſideratie van haer Meeſters, hy als noch perſiſteerde van ſich te ſullen contenteren den Vrede aen te gaen, op het ſelve Fondament van een van de Alternatives; Waer over hy hem verklaert had in 't eynde van de Campagne van 't verleden Jaer, te weten: Of met de ceſſie die Spanjen aen hem doen ſoude van die Plaetzen, Forten, en Poſten, als ſijne Wapenen hadden geoccupeert, gedurende de voorſz. Campagne, en de depentie van dien, of wel met een Equivalent, beſtaende in 't cederen van het Franſe Compté, of in plaetſe van dien 't Hertogdom Luxenburgh, Camerijck, Cambreſis, Douay, daer in begrepen het Fort d' Eſcarpe, Aire, St. Omer, Berge, Veurne, en Bing, met de dependentie van dien, dat ſedert was voor gevallen, dat door de ſorge en offiçien van den Koningh van Groot Brittanjen en de hoogh-gem: Heeren Staten, den Marquis van Caſtel Rodrigo Gouverneur van Vlaenderen

† De Politijcken te Parijs gaven voor/ wou men te Aken geen kort beſluyt maken ſonder aerſelen dat Vranckrijck met drie Legers nae de Nederlanden ſoude af komen; Een dat de Coning ſelfs ſoude aen voeren/ en een van de Zee-kant door zijn Broeder/ en een Leger by Monſr. le Prince/ dat in Lutſenburg vallen ſoude: Weder om de Brabanders voernden/ datte Hollanders daer tegens met 3. Legers te velde ſoude komen/ en met Engelant gevoegt/ oock een Vloot in Zee brengen: Maer dit waren alle maer politijcke rodomontados.

Vlaenderen uyt krachte van sijne Volmacht om van Vrede te handelen, heeft geaccepteert in den Name van den Katolijcken Koning het eerste Lit van de 2. alternative voornoemt, en daer by verklaert, dat hy gereet was te tekenen, of te doen tekenen by sijn gesubdelegeerde een Tractaet conform het project aen hem ghelevert by de Ministers van den Koning van Groot Brittangen en de hoog-gem: Heeren Staten, sijnde tot Brussel; Ingevolge van 't welcke gem: Ambassadeur en Envoye extraord. sijnde de sake op soo goeden voet, veele en menigvuldige Instantien by sijne Alderchristel. Majest. hebben gedaen, ten eynde omme te consenteren in een stilstant van Wapenen tot het eynde van May toekomende, om daer door een bequamen tijt te geven tot het voltrecken van het gem: Tractaet na de forme daer in gewoonlijk geobserveert. En hoogst-ged. sijn Maj. sich verklaert hebbende op de voorsz. Instantien, dat in de constitutie van de jegenwoordighe saken, het selve sonder sijne groote prejudice niet en konde accorderen, ten minsten dat den Koning van Groot Brittangen, en de hoog-gem: Heeren Staten hem gaven soodanige versekertheyt, als sy souden oordeelen noodigh te sijn, tot het ontwijffelijcke succes van den Vrede, op die Conditie, en in dien tijt als vooren verhaelt. Waer op gem: Ambassadeur en Envoye extraords. aen sijn Alderchristel. Majest. hebben geoffereert, dat den Koningh van Groot Brittangen en de hoogh-gem: Heeren Staten, hem souden guaranderen van de woorden, die sy hem over-gebracht hadden, van wegen den Marquis de Castel Rodrigo, nopende d'acceptatie van 't eerste Lit van de alternative, en geseyt dat door dese guarantien, waer van sy macht hadden om te belooven, sy haer selven vonden genoeghsaem geauthoriseert, en in staet om sijn Alderchristel. Majest. te geven alle satisfactie en versekeringe, als de selve konde begeeren van d'onfeylbaerheyt van het voorsz. succes: Den Alderchristel. Koning daer op hadde genomineert en gedeputeert den Heer Le Tellier Raedt in alle sijn Raden, Commandeur van desselfs ordres, en Secretaris van Staet: Den Heer de Lionne, mede Raet in alle sijn Majests. Raden, Commandeur van sijn Ordres, Minister en Secretaris van Staet, en van de Commandes van sijn Majesteyt, en den Heer Colbert, Raet in alle sijn Raden, Conterolleur Generael van sijn Finantien, Tresaurier van sijn Ordres, en Sur-Intendent van sijn Gebouwen, versien met genoeghsame Macht, om te tracteren met de gem: Heeren van Beuningen en Trevor, mede met een soodanige Macht voorsien, en met malkanderen verdragen over een soodanige versekeringe, als zijnde het gereetste middel om te komen tot een Vrede; en naer veel gehouden Conferentien by gem: Gevolmachtigden: Soo is by de selve eyndelijck geaccordeert, gestabileert, en gesloten, het geene volcht:

1. Het Tractaet tusschen Vranckrijck en Spangen sal werden gemaeckt, op 't Project hier vooren vermelt, het welcke aenstonts is gestelt in handen van de voorn: Heeren van Beuningen en Trevor, en de Ratificatie van Spangien sal gesonden werden tot St. Germain en Laye aen sijne Alderchristel. Majest. op of voor den laetsten May naestkomende incluys, gelijck oock de Alderchristel. Koning sijn Ratificatie van het voorsz. Tractaet sal doen behandigen op den selven laetsten dagh van May, in handen ven den Gouverneur van Vlaenderen, ofte eerder, soo 't mogelilck is.

2. Den Alderchristel. Koning staet toe van sijn sijde een stilstant van alle soorten van Vyandtlijcke Attacques, op de stercke Steden van Spangien, onder conditie dat aen de Spaense zijde het selvige sal werden gedaen, tot op den laetsten dag van May incluys.

3. Ingevalle dat boven alle verwachtinge, Spangen manqueerde den Vrede te sluyten op het voorsz. Project, oft dat de Ratificatie van Spangen niet en was over-gelevert

aen de Alderchristel. Majest. op de voorsz. laesten May incluys, so sal sijn Alderchristel. Maj. niet meer gehouden sijn den Vrede te sluyten op de voorgaende Conditien; Sijn Majest. verklaert van sich te sullen contenteren den Vrede te sluyten in de Maenden van Juny en July op de Conditien van de 2. nieuwe Alternativen, hier na volgende; Waer van hy de keur sal laten aen Spangien, te weten, de eerste met het cederen van de Conquesten van de Campagne van de voorleden Somer, daer by voegende de cessie van het Franse Compté, Kamerijck en Kambresis, de tweede met de cessie van 't Equivalent boven genoemt, daer by gevoegt aen de sijde van Spangen de overlatinge van Luxenburg, ofte in plaetse van dien Rijssel en Doornijck.

4. Ondertusschen sullen in 't voorsz. kas (als den Vrede niet ghemaeckt is, noch de Ratificatien gewisselt en sijn, op de voorsz. tijt by foute van Spangien, den Alderchristel. Koningh attacquerende naderhant en na verloop en expiratie van de voorsz. stilstant, de Spaignaerden om de selve te dwingen tot de Vrede, op Conditien ge-expresseert by een van de 2. nieuwe alternativen) den Koning van Groot Brittangen en de hoog-gem: Heeren Staten verbonden wesen, om in 't werck te stellen de Beloften by haer Guarantie gedaen, en daer onophoudelijck employeren haer krachten, soo te Water als te Lande, om Spangien te dwingen tot het maken van Vrede op voorgaende Conditien.

5. Indien de Vrede noch niet sal konnen geslooten worden, in de maenden van Juny en July op de voorsz. Conditien, door faute van Spangen, soo sullen hare Majestt. en de hoogh-gem: Staten daer over op het nieu convenieren; Zoo als dan bevonden sal worden het bequaemste tot Terminatie van den Oorlogh.

6. Maer ingevalle by het employeren van de Wapenen van hare Majesteyten, en de hoogh-gem: Heeren Staten in 't voorsz. cas, men soude konnen vermijden de inconvenienten, die soude konnen ontstaen by concurrentie van Entreprinses, waer van elcke partye soude willen kiesen haer eygen Desseynen; So is over een gekomen, dat de Wapenen van sijn Alderchristel. Majest. haer zullen onthouden van te ageren aen dese sijde van de Reviere, Wateren, de welcke loopen door de Steden en Plaetzen, hier navolgende, te weten: Argenteau, Mechelen, Repelmonde, Dendermonde, Gent, Plassendael, en Oostende, ende niet attacqueren eenige van de selve Steden en Plaetzen, dat oock de Wapenen van de Koningh van Groot Brittanjen en van de hoogh-gem: Heeren Staten haer sullen onthouden van te ageren aen d' andere zijde van de selve Revieren en Canalen, nochte t'attacqueren eenige Steden en Plaetzen daer omtrent.

Alle welcke Poincten en Articulen alsoo sijn verdragen, geaccordeert, en geslooten, van d' een en d' andere sijde, tusschen de Heeren Le Tellier, de Lionne, en Colbert, in den Name en van weghen den Alderchristel. Koning, en de Heeren van Beuningen en Trevor, respective, in den Naem van den Koning van Groot Brittangen, en de hoogst-gem: Heeren Staten Generael, die oock belooft hebben daer over uyt te leveren de Ratificatien van sijn Majest. en hoog-gem: Heeren Staten, voor den laetsten dagh van dese Maendt April incluys, of eerder soo doendelijck. In oirconde hebben de selve dit tegenwoordige Tractaet eygenhandigh ondertekent, en met hare Cachette bekrachtigt tot St. Germain en Laye, den 15. April 1668. Was ondertekent

(L. S.) Le TELLIER. (L. S.) Van BEUNINGEN.
(L. S.) De LIONNE. (L. S.) TREVOR.
(L. S.) COLBERT.

Een

Ten bleef noch hier niet by (want men vreesde dat de strijdende partijen Spangen en Vranckrijck of door spijt/ of door glorie verruckt/ het af gesoolde Christenrijck wel meerder onheyl mochten toe brenghen) om ten allen zijden daer teghens beyde door amicabele ende persuäderende middelen te voorsien: Waer om liet sich den Koning van Groot Brittangen daer soo hoog aen gelegen zijn dat zijne Majest. den 25. deser te Westmunster met hare Hoog Mog: Ministers heeft geslooten ende geteekent een Triple Ligue/ dats een Verbont van drie/ want de Kroon Sweden begaf sich mede daer in/ gelijck aen de achtervolgende Articulen is te sien:

TRIPLE LIGUE:

1. DAt sijn Majest. den Doorl. Koningh van Sweden als de voornaemste Partye in de voorsz. Handelinge en Verbont sal aen-genomen en ontfangen worden, gelijck in krachte van tegenwoordighe aen-ghenomen en ontfangen wort, de welcke dan oock tot alles in de selve Handelinge bevat, geen van allen uyt-genomen sich verbint, al of hy in wel-gem: Handelinge van den beginne aen door sijne Af-gesanten hadde laten besluyten en ondertekenen, en so gen: Handelinge van d' eerste oogenblick, de gedaente en het wesen van een drivout gesloten Verbont gehad hadde, om welcke oorsaeck oock noodig geoordeelt is dese (*) Handelinge van woort tot woort hier tusschen te stellen.

2. Maer op dat dit drievout ghesloten Verbondt op des te vaster gronden berusten mochten, ist over een gekomen en vast ghestelt, dat tusschen hare Majesteyten de machtigste Koningen van Groot Brittangen en Sweden, en tusschen de Hog: Mog: Heeren Staten Generael der Vereenichde Nederlanden, altijt zy en blijve een vaste en oprechte Vrientschap en Verbindinge, en dat de selve soo ernstelijck en oprecht onderhouden en vervolgt worde, dat een yder van d'over-een-komende Partyen, sal trachten der andere voordeelen, proffijten, en weerdigheden van herten en ter goeder trouwen te bevorderen, en alles wat daer teghen mochte sijn in bester voeghen af te weeren, met allen yver betrachten sal.

3. Tot welcken eynde, en tot bescherminghe van haer respective Rijcken, Provintien en Onderdanen, en om haer Heerlijckheden, Rechten, Vryheden, bevrijdinghen, Handel, Verbonden, en aengenome gewoonten soo te Lande als ter Zee te behouden, sullen oock vast en onverbrekelijck blijven d'andere Verbonden, en Handelinghen, uyt welcker kracht en toe-doen de voorsz. Koningen en Rijcken, en voorsz. Staten respective onder malkanderen voor desen verplicht en verbonden sijn.

4. Gelijk oock boven gem: Partyen niet alleen sullen verbonden sijn allen vlijt daer toe aen te wenden, dat den Vrede tusschen de Na-buyrige strijdende Koningen met den eersten gesloten en daer na onverbroocken en gehouden werde, maer sullen oock haere devoiren en plichten, soo veel het mogelijck is, doen, dat geheel Europa dien soo dickwils gewensten Vrede langen tijt genieten en sich daer over verheugen mach, en dat alle dingen gerust en in sulcken staet blijven als sy door de solemneele Verbonden van bevrediginghen ghestelt sijn, en op dat de selve oprecht en ter goeder trouwe werden onderhouden en in acht genomen.

5. Maer indien 't quam te geschieden, dat dit vriendelijck voornemen der Bontgenooten, qualijck (dat Godt verhoeden wil) wierde op-genomen, of mogelijck een ontijdige

(*) Dit Tractaet staet in dit 19. Deel/ op folio 14. zijnde 't gunt den 23. January 1668. in 's Gravenhage is geslooten.

tijdige wraeck of Oorloge van yemant der tegenwoordighe ſtrijdende, of van hem ofte hare, die tot hare ſijde waren over-gegaen, of andere Staten aen yemant der Bontgenooten daerom quetſende, dat de Bontgenooten onder malkander gehouden, en aldernauwſt verbonden ſijn om alle ghewelt te keeren, en ſich malkanderen en de Rijcken, Provintien, Gebieden, Rechten en Vrijheyt te water en te Lande op 'tallerdapperſt te beſchermen, en niemant geoorloft zy van deſe onderlinghe hulpe, ghetrouwicheyt en gemeene guarantie eer af te laten, ten zy eerſt malkanderen van 'tgevaer ſullen gereddet, en de onderlinge uytkomſte van voldoeninge en ſekerheyt volbracht hebben.

6. Deſe beraemde Verbonden, en alle en en een ygelijck daer inne bevat, ſullen van de voorſz. Heeren Koningen van Groot Brittangen en Sweden, en voorſz. Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden door opene Brieven met den grooten Zegel verſien, in behoorlijcke en authentijcke forme binnen de drie naeſt volghende maenden (of indien 't ſal konnen geſchieden eer) beveſtight en voor goet gekeurt, en binnen de voorſz. weerſijtze onderlinge inſtrumenten der beveſtigingen over-gelevert werden.

Volgen de beveelen van Volmacht.

Tot welcker verſekeringe en meerder kracht wy Afgeſondene en Gemachtigde van ſijne Koninckl. Majeſt: van Groot Brittangen, gelijck mede de Heere extraord. Afgeſante van ſijn Koninckl. Majeſt. van Sweden, en de Heeren extraords. Afgeſanten van de Ho: Mo: Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden dit Inſtrument hebben ondertekent, en dit met onſe Zegels bezegelt. Gedaen te Weſtmunſter in 't Koninckl. Paleys den 25. Aprillis Ouden ſtijl, in 't Jaer 1668. Was geteeckent

(L. S.) RUPERT.
(L. S.) BRUGEMAN.
(L. S.) BUCKINGAM.
(L. S.) ALBEMARLE.
(L. S.) ARLINGTON.

L. S. DONA.
L. S. J. MEERMAN.
L. S. J. BOREEL.

Spreeckende van 't onderſtant by een byſonder Inſtrument.

EN dewijle de Croon van Sweden om verder af-gelegentheyt buyten voor d'andere Natien ſchijnt van gevaer en ſchade alle Gebuyren aenſtaende, indien by geval den Oorlog tuſſchen beyde gem: Koningen langer quam te duyren, ſo is het billijck gevonden, dat hy van de gene die 'tmeeſte belangt door onderſtant van gelt geholpen worde, omme te dragen eenig gedeelte van d'onkoſten in de welke hy ſich ſtrecken ſal in d'uytvoeringe van alle 't geen dat in dit Inſtrument en het geheele drievoudigh Verbont vervat is. Waer toe beſonderlijck verdragen is, dat den machtigen Koningh van Groot Brittangen en de Ho: Mog: Heeren Staten Generael betalen of doen betalen voor den tijt van elcke 3. maenden, aen hem, of den geene die den machtigen Koning van Sweden ſal volmachtigen om deſe betalinge te ontfanghen, de ſomme van . . . . omtrent het begin van elcke 3. maenden, rekenende van den dag op welcke men dit Inſtrument ondertekent heeft, van welcke dag gerekent ſal worden den geheele dagh van d'eerſte 3. maenden nu voor by gegaen, en de Termijnen van betalinge voor dien geheelen tijt van 3. maenden nu al ghekomen te ſijn, gherekent ſal worden, en ſo ſal 't oock in volgende tijden onderhouden worden, te weten, dat alhoewel het Vrede wort, ſtrackx na den beginne van deſe 3. nieuwe maenden, doch voor dien geheelen tijt de alreede ge-

noemde somme verstaen wort te betalen, doch soo dat de geheele somme in 2. gelijcke deelen gedeelt, de helfte van geseyde Heere Koning van Groot Brittangen, en d'andre helft van geseyde Heeren Staten Generael t'Amsterdam sonder fout, of uytstel, ghetelt worden, tot dat de Vrede tusschen de 2. Croonen van Spangien en Vranckrijck, geslo-ten en bevestigt wort, oock op die voorwaerde, dat de Krijgs-Machten de welcke den Doorl. Koning van Sweden buyten sijn Guarnisoen of Besettingen in sijn Hoogduytse Provincien heeft, doen blijven en stil houden, en die daer als noch verblijven, veerdig en en gereed sijn, om aen te vaerden en uyt te voeren het geene dat uyt kracht van dese Triple of drievoudig Verbont met gemeen verdragh der Bontgenooten om den Vrede te bevorderen, bequaem of nootsakelijck sal duncken.

En dewijle de Croone van Sweden seer aengehouden heeft, dat oock mocht acht genomen worden op die kosten en lasten de welcke hy nu tot eenighen tijt gedragen heeft in die Troupen in Duytslant t'onderhouden, en voortaen sal moeten uytstaen tot toe-stellinge van 't Geschut, tot proportie van de voorsz. Benden gehoorende, en om so aen sijn Officieren als gemeene Soldaten behoorlijcke en bequame uytrustinghe te verschaffen, en voortaen die dingen te beschicken die 't Crijgs gebruyck te vereyschen plach. Dese redenen na behooren overwogen sijnde, is daer en boven verdragen, dat soo de Doorl: Koning van Gr: Brittangen, als de voorsz. Heeren Staten Generael in de voorsz. Plaetse betalen aen de Volmachtigde van de Croon van Sweden tot desen Handel, eens en als voor al de somme, deels-gewijse en besonderlijck te tellen van den gezeyeen Heer Koning, en gezeyde Heeren Staten, de helfte van de somme die te betalen is, oock dese betalinge elck toe-geschreven en getekent sijnde.

Op het sterck af komen der Fransen dede den Spaensen Ambassadeur in den Hage den 8. deser by een Memorie verklaren/ datte Franse onder Monsr. de Bellefonds tot Bins vergaderden/ en het op Brussel scheen aen gesien/ dat onsterck/ en met weynig Guarnisoen was voorsien/ versocht derhalven 4000 man tot assistentie: De verpandinge van 't over-Quartier van Gelderlant/ Damme/ St. Donaes/ Isabella/ &c. wierde den 3. deser in den Hage/ by ged. Ambassadeur t' zijnen Huyse/ en de Gecommitteerde van haer Ho: Mo: onderteekent. Prins Mauritz en P. Wurtz/ Velt-Marschalcken/ waren seer laet by den Raedt van Staten over den aenstaenden Velttocht besoignerende: Den Heere Paulus Wurts nu ghemaeckt hebbende Officieren tot het werven van zijn nieu Regiment/ bestaende uyt 15. Compagnien/ elck van 96. man; Men sprack oock van een Regiment Dragonders te werven. Men sont Patenten tot het formeren van de Leghers omtrent Berghen op Zoom/ de Polder van Namen/ en aen den Yssel tot Zutphen/ &c. aen te stellen: Alwaer dusdanigh vrij Leger wiert af-gekondicht:

DE Heeren Staten van Hollant en West-Vrieslant &c. Allen den geenen die desen sullen sien, of hooren lesen, Saluyt: Doen te weten, also tot onderhout van 's Lants Militie, de welcke by malkanderen staet gebracht te worden, vereyscht wort dat successivelijck omtrent de Stadt Bergen op Zoom, omtrent de Polder van Namen, en omtrent Zutphen, derwaerts gevoert worden een groote quantiteyt van Vivres en andere nootsakelijckheden, soo tot onderhout van de Militie, als Voeragie voor de Paerden gerequireert. Soo

ist, dat wy mits desen een yeder van onse goede Ingesetenen en Onderdanen, daer van wel willen hebben wetenschap doen, ten eynde de selve na de voors. Plaetsen willen voeren, en doen voeren alderleye Provisien voor de Militie ende Paerden, als vooren geseyt: Welcken toevoer derwaerts sal mogen worden gedaen, sonder eenige Imposten te betalen. Ende ten eynde niemant daer van ignorantie pretendere, en een yeder weten moge waer naer hy hem hebbe te reguleren, ordonneren ende belasten wy, dat desen sal worden gepubliceert ende geaffigneert al-omme daer het behoort. Gedaen in den Hage den 27. Maert 1668.

Ter Ordonnantie van de Heeren Staten.

HERBT. van BEAUMONT.

Haere Hoog Mog: Gecommitteerden tot dese Velt-tocht waren de Heeren Ripperda tot Burse/Crommon/Renswoude/en Ripperda Oosterwyrwaert: Tot 't Legher te Berghen op Zoom/ vertrock den Heer van Noortwyck/ die haer op de Heyde/ tusschen Wou en Herle monsterden/ en dede exerceeren/ het welck seer fraey om sien was/ in presentie van den Ruwaert van Putten: En na Zutphen toog de Heer Wurtz/ en den Hardenberg/ waer na toe de Lunenburghers den 30. April hadden beginnen te marcheren/ den 5. May daer aen quamen/wordende door 2. Regimenten van desen Staet ontfangen/en binnen Deventer / Campen / Swol/ Hasselt/ Oldenseel/ Oetmarsen/ Enschede/ en andere Fronturen in Guarnisoen gelegt: Hare marsch uyt Lunenburgh bestont in de Ruyterije/ die voor af savonts den 30. deser tot Uregem/ en de Infanterije tot Keppelen quamen/ 's anderdaegs tot Bercken/savonts op Ureren/ passeerende dien dach Lingen; Den Heere van Zuylesteyn ontfong haer uyt den naem van haer Ho: Mo: op 't Linger Veer/ soo om den Eed als monsteringhe voor te houden: 's Avondts quamen tot Loon/ op den bodem van den Bisschop van Munster/(die nu de passage met het besenden van den Heer van Amerongen aen hem door zijn Landt had geconsenteert) passeerende den vijfden dach Witmarsum/ 's avondts te Ulsen/ en den sesten dach Saturdach op den Hardenberg/ by hare Ho: Mo: Troupen/ alwaer tusschen den Heere van Zuylesteyn/ den Graef van Waldeck/ ende den Marschalck Hamersteyn een lange Conferentie wierde gehouden: Den Heer Prins van Orangen aldaer mede 't gesicht van 't Leger nemende/ en eenigh Canon af schietende/ wierde van yder op 't hooghst gerespecteert: Veel Smal-Schepen wierden nu beslagen / 't geen men in langh niet als ten tijde der Doorl. Princen van Orangen hadde gesien; En het leefden weer als op den ouden voet/ elck trock met zijn Koopmanschap en Soetelarije nae de Legers: Alsoo was men oock ter Zee oock doende/ om voor 8. maenden 48. Oorlogh-Schepen/ met 3. a 4000. man uyt te rusten/ voerende van 70. tot 60/ 50. en 40. stucken/ met 12. Roey-Fregatten daer neffens/ elck met 16. stucken.

Engelant stont oock niet stil/ want Withal wiert ontroert/doen men hoorde datte Fransen 't Dorp en Casteel Nygom in een tijt van stilstant verbranden/ den allarm sloegh/ en hare Tenten en Canon op Niehovens velt stelden; Verbrandende oock 't Casteel Braine Alleur/geen 4. mijlen van Brussel/met de Huysen daer omtrent: Als nu de Geesteiijcken daer aen de Franse Officiers klaegden/ seyden die/ 't was buyten haer ordre gheschiet/ beloofden de beschadichde te

dichde te vergoeden: Waer in teghendeel quamen sy in 't Landt van Waes/ Aelst/ &c. veel tonnen gouts tot een adieu als Contributie eysschen: Ter Zee hoorde men van een geweldige Oorlogs-vloot/ die Duc de Beaufort te Nortyel uyt ruste/ met veel kleyn Vaertuyg/ en Soldaten; Waer over in Engelandt en Yrlandt goede voorsorghe in alle Zee-Havenen wierde gedaen/ by aldien sy daer ergens hadden willen landen/ en men spoedigde de Souvrain en grootste Oorlog-Schepen in Zee/ Volck wiert geperst/ en Admir. Willem Pen naer Chattam ghesonden/ daer alle goede ordre te stellen: Doch alle dese donckere Wolcken verdreven seer haest/ doe men hoorde dat Duc de Beaufort nae Biscayen was gezeylt/ om op Don Jan (so eenige meenden) te passen/ op dat hy niet na Vlaenderen soude komen: Veele geelooven dat ooc Don Jan zedert een onlust kreeg na Nederlandt onder soo een Orcaen te passeeren: Immers hy bleef achter/ en de Coninginne van Spangen schreef aen hare Hoog Mog: tot bevordering der Vrede/ desen Brieff:

Seer waerde groote Vrienden: Den Baron de Reede uwen Ambassadeur heeft my een Brief van U verhantreyckt van den 26. passato, waer in ick bemerck de vrundelijcke vertooningen daer in Gy volhart, om den Vrede tusschen Ons en Vranckrijk te stabileren: Mijn aenporrende om 't Alternatif te accepteren, 't welck den Alderchristel. Koningh heeft aen-gheboden, en in goeder forme volle macht soude af-senden om t' approberen en te ratificeren al 't gheene den Marquis de Castel Rodrigo soo door sich selfs, of sijne gesubstitueerde soude doen, op 't welck ik met oprechter harten mach seggen (gelijck gedaen wert) dat gy daer inne goede officien doet, en sulckx met een begrip die conform soo goede Na-gebueren vereyschen, wiens intrest ik heb en altoos hebben sal ten allen zijden in regard, gelijk ik mette selfde liefde hebbe die van den Coning mijnen Soon: Als Staten beyde eene mutuële aen-gelegentheyt in 't behout van d'een en d'andere hebbende: En ick ben seer gemackelijk dat mijn oprechtigheyt en goede voornemens tot Vrede, met uwe gedachten over een komen, en sulcx al eer ik ontfing uwen gem: Brief, want ik had al geconsenteert op de instantien gedaen by uwen Ambassadeur, op al 't geene by Uen den Envoy van sijn Maj. van Groot Brittangen te Parijs hadaengeboden, en beneffens 't verkiesen van Aken tot de Handel-Plaetse, (onaengesien dat bevoorens by over-een-kominghe metten Fransen Ambassadeur de Stadt Roomen daer toe was verkooren) soo sende ick speciale en ample macht (nevens die verleent is aen den Marquis de Castel Rodrigo) aen Don Estevan de Gamarra, ende aen den Baron de Bergeyck, ten eynde den voorß. Marquis moghe verkiesen een van dese 2. Ministers; Zedert is voor-gekomen, ghelijck gy weet, datten voorß. Marquis het Alternatif heeft toe-gestaen, 't welck ick zonder uytstel approbere in de selve forme soo als hy dat aengenomen heeft: Dus af vaerdigende een expressen Post, door het middel van uwen Ambassadeur, op dat in een saeck van soo grooten importantie geene tijdt verlooren en gae, en om vorder van mijn goede intentie overvloediger ghetuygen te geven, uwen Ambassadeur den 5. deser by Memoriael gepresenteert hebbende een Project, 't welck van ged. Minister te Parijs was gegeven van de ged. Allerchristel. Majest. my aenpressende 't selve te approberen en te Ratificeren, soo heb ick sulckx geconsenteert, sonder veranderinge van eenigh woort: Dat sendende aen den ged. Marquis, om sich daer van in alle occasien te dienen, gelijck diergelijcke Ratificatie behoort gegeven te werden wegens de Alderchristel. Maj., op dat niets ghebreke tot de adjustatie en 't besluyt van den Vrede, consignerende dit Pac-

quet aen uwen Ambassadeur tot versekerder begeleydinge, sulckx dat ick niet en twijffele of gy sult voldaen zijn met soo veel als ick van mijner zyde hebbe gecontribueërt, soo in de sake, de tijt, als bevestinge der Vrede, op datte Weerelt mijne goede intentie moge sien, en gy sult noch meerder zijn geinformeert by 't verhael dat uwen Ambassadeur U doen sal, als mede door Don Estevan de Gamarra, in 't geen hy U onsen 't weghen segghen sal, aen de welcke ick U referere; Mijn selfs beloovende, dat zedert uwe goede affectie door 't engageren uwer Mediatie ick seer grooten voortgang in mijne resolutien hadde, om dat gy oock mede trachtede als by versekering te doen alles wat in reden mocht werden verwacht of begeert, tot versterckingh des Vredes in het toekomende, waer in geheel Christenrijck, maer bysonder de Nabuyrige Princen seer waren geinteresseert: En van wiens voorsichtigheyt wy willen verwachten soodanige dispositien. als tot hare eygen versekeringe; Ende en sal de leste bevredinge met Portugal, noch eenige andere voordeelige toevallen (die de Wapenen van den Koning mijn Zoon meerder mochten renforceren, om satisfactie door den weg van Iustitie te bekomen) niet diverteren mijne sincere en gantse begeerte der gedagtẽ tot Vrede, waer van geheel Europa mijn getuygen sal zijn, als een sake van gewichte, eñ so behagelijck den Almachtigen Godt, dien ick zal bidden dat Hy U houde onder Zijne Beschermінge.

Zeer waerde groote Vrienden, U seer goede Vriendinne,

MARIE ANNE.

En onder, D. Pedro Fernandez del Campo y Angulo.

Dese adwijsen die mede te Brussel en te Parijs quamen / verheugden kleyn en groot / als den Vrede nu gewis houdende: Den Coningh van Vranckrijck tekende doe mede 't Alternatif / 't welck den Engelsen Gesant Trevor per expressen van Parijs sijn Coning te Withal liet weten / waer over die Majesteyt aenstondts dede te ruch houden de Schepen die met 4. Regimenten Enghelse Soldaten onder den Graef de Ossery / eenighe Soon van den Hertogh van Ormont / Graef van Carlile / Sr. Walter Vaen / en Colonel Panton / tot secours der Spaense ghereed waren / na Vlaenderen te seylen: En men sprack niet meer in Vranckruck van sekere Pacquet-Brieven die men van een Keyserlijcken Courier op den weg van Milanen had af-genomen / waer by de dessseynen van de Spanjaerden by desen tijt wierden ontdeckt: En het geduerigh aenkomen van nieuwe Spanjaerden t'Ostende / en belette oock den Handel tot Alien niet: Veel min het ghewoel tusschen Lillo en Cruys-Schants op de Schelde / alwaer over de 100. Smal-Schepen en Kagen tot 't Staten Leger dat onder Kilpatrick by Berghen op Zoom 6000. koppen sterck / neffens die omtrent Hulst en de Polder van Namen / geduerigh over en weder voeren / het welck men te Antwerpen van den Toorn gemackelijck sien mocht: Noch oock dat men veel nieu geworven Duytse Troupen de Schelde sagh op-varen naer Antwerpen en verder / 't Volck seggende / aen de Elve door Hertog Pieun van Holsteyn voor Spangen geworven te sijn:

In Portugael / op fol. 40. gelaten / scheen noch wat wonders voor de hant: Vermits na veele Debatten / den 24. Maert 't Houlijck van Coning Alfonsus met Madame d'Aumale nul en onwaerdigh by de Staten van 't Coninckrijck wierde verklaert / en den 28. daer aen / is den Prins Regent Don Pedro in de

Capelle

Capelle Royael met dese Princes/ sijn Broeders Huysvrouwe/ ghetrout/ door procuratien/ hebbende den Marquis de Marialva wegens de Paus/ en Duc de Cadaval wegen de Coninginne/ den Trouwer was de Bisschop van Targues/ Officiael van dat Bisdom/ en dede dit uyt kracht van de dispensatie die den Cardinael Duc de Vendosme/ in qualiteyt van Legaet a la terre/ daer toe had af-ghesonden: De Coninginne had haer tot nu toe noch in 't Klooster de Esperance gehouden/ maer vertrock den 2. April met den Prins na Alcantara: Sittende in een Carosse/ en van veel Adel gevolgt/ en Canaille: Welcke riepen en schreeuden/ datse met dit Huwelijck van den Prins en Coninginne/ een soo schoone en deugdelijcke Princesse/ vernoegt waren: De Marquis de Liche die niets en had na-gelaten om dit Huwlijck te beletten/ vertrock 2. dagen daer na/ sonder adieu van den Prins of Coninginne te nemen; men versocht hem door na-ghesonden expressen/ toch niet uyt 't Koninckrijck te willen vertrecken/ voor dat de wisselinge der Plaetsen volgens 't Tractaet ware gheschiet; doch om niet: De Staten en de Regeeringe van Lissabon baden den Prince dat hy de Croon wilde ontfangen; doch hy weygerdent t'elckens door gheschrift/ en onder anderen eens met dese woorden: Laet my dies aengaende te vreden, alsoo my de Croone niet en bevoegt, soo langh mijn Broeder leeft: Dit gheschiede als men daghelijckx met 't ondergaen van de Son een Comeet met een grooten staert west op sagh/ die sich met de roede oost op scherp naer Lissebon vertoonde. Den Raet/ om selfs in Vredens tijt tot bescherming van 't Rijck 6000 Voetknegten in dienst te houden/ resolveerden/ daer toe Jaerlijcx 3. tonnen gouts te lichten/ en sulcx weder te vinden uyt den Impost van een Ree op yder pont Broodt ende Vis die verkocht wiert; En dan noch soo veel op yder Quartillo Wijn die men binnen het Rijck soude verkoopen / om daer mede de Fortificatien te onderhouden: Men sprack oock van den thienden penning te lichten/ om de schulden van de Kroon af te doen/ en oock/ om 't gemeene Volk van alle vordere Impoften te bevrijden: De Ruyters af te dancken / ende de Paerden aen de Boeren en Lant-heeren verkopen/ om ten Veltbou te gebruycken. Den 15. quamen den Prins en de Coninginne van Alcantara weder binnen Lissabon/ zijn Hooght. in zijn Vertreck op 't Pallais / en de Coninginne in 't Loghement van Castel Rodrigo/ daer sy voor heen plach te resideren/ en van daer heeft men een Gallerije gemaeckt/ die tot 't Vertreck van den Prins streckte. Den Grave van Schomberg als Generael 't Rijck gedient hebbende/ vertrock weder na Vranckrijck/ de Kroon vereerde hem met den tijtul van Graef de Mertola/ en een pensioen van 32000. gul. 's Jaers ad vitam. Don Rodrigo de Meneses ghestoort over al dese veranderingen/ verliet het Hof/ en keerde niet weer/ schoon den Prins hem op ontboot: Den Marquis de Marialva wiert na Madrid/ en Comte de Piado na Romen voor Ambassadeurs ghesonden: Waer op den Paus niet alleen beloofden alle opene Geestelijcke Ampten te voorsien/ maer oock approbeerden absolut het vernietigen van het Huwlijck van den Koning Alphonsus/ en het hertrouwen van de Coninginne met des Konings Broeder/ die wy genoemt hebben/ zijn Hooght. den Prince Don Pedro.

Den Paus bleef noch weygeren om zijne Vrienden grootte maken/'t hielp niet datte Cardinalen hem dagelijcx aen 't oor quamen toolen/ dattet schande soude zijn dat des Paus Vrienden arm bleven: De Armen binnen Roomen vreesden datte Paus (wijl sy hem grontshartig om zijn deugt beminden) al te vroegh voor haer soudesterven: Terwijl hy neffens haer geen gunst scheen te doen aen machtige/ als alleen aen den Hertog van Toscanen. Het was al den 26. passato datte Paus van veel Adels gevolght van 't Quirinal na Vatican gingh om de Bedieninghe van de H: Weeck: En den 29. 't Sacrament/ dat men droeg in de kostelijcke Capelle van Paulina/ in Processie gevolgt hebbende/ brachten hem in zijn ordinaris Vertreck/ alwaer de Bulle van 't Avontmael des Heeren/ Cœna Domini, door den Cardinael Sigismundus Gigi, laetste Diacon/ wierde gelesen/ en den Ban (volgens coustume) tegens de Ketters/ oock de goddelose uyt-geblixemt: Doe gaf den Paus uyt een Venster de Benedictie aen 't Volck/ dat met duysenden op de groote Plaets stont; Gaende van hier in des Hertoghen Zale/ waschten daer 12. Arme Lieden de Voeten/ die hy oock ter Tafel bediende/ ende gaf aen yder van hun een Medaillie van Gout/ een van Silver/ en een Apostels wit Kleet: Nae de Noen besocht het Gasthuys van de Triniteyt/ daer hy 12. Pelgroms de Voeten waschten/ en andere dienden/ tot by de 300. toe: Doe gingh in Processie naer St. Pieters Kerck/ daer 16. Cardinalen en veel Prelaten saten/ neffens veele Adel/alle in boetvaerdige Habijten gekleet; En 'tgeen niet veel gehoort is/den Paus selfs hoorde in dese Kercke de Biechte van 29. boetvaerdige/ daer onder een Apostaet van Genua: Den eersten April (Feestdach der Opstandinge) quam hy in Pauselijck habijt/ gevolcht van 't H: Collegie/ af dalen uyt zijn Vertreck tot binnen de Kerck van St. Pieter/ alwaer (na datten Cardinael Barbarin de Misse had gecelebreert) hy 't Volck zegende/ die hem met een krachtig geroep/ lang leve/ en gesontheydt toe wenschten. Den 4. met veele Cardinalen verselt/hielt deCeremonie van deAgnus Dei,die niet als van 7. tot 7. Jaren en geschiet/ en oft wel geen ghewoonte is dat daer geene Ambassadeurs en verschijnen/ soo had hy Duc de Chaunes/ Fransе Gesandt/ zijn Huysvrouw/ en hare Nichjes nochtans genoodt/ die in een expresse Tribune quamen: Daer wierden aen 1500. Persoonen yder soo een Agnus Dei uyt-ghedeelt/ waer van sommighe soo groot waeren/ dat men tot supplement van 't Gout 44000. ℔ Kooper daer onder heeft moeten gebruycken. Den 29. Maert was Dom Louijs Ponze de Leon, Gouverneur van Milanen/ 63. Jaeren out/ aen eene Apoplexie overleden/ ende in zijn Generaels Klederen/ en des Gouverneurs stock in de hant/ van een Hemel boven/ op een geborduyrt Bed van Staet op 't Pallais gebracht/ en rondsom veele Fackels gestelt/ alwaer hem meenigte Lieden quamen besien/ en alle soorten van Bedelmonicken/d'een d'ander verposende/ geduyrich Psalmen songhen, 's Nachts is hy in de Kercke Maria della Scalla ter Aerden geset: Hy was een fraey Heer/ in veel groote bedieningen by de Spaense Kroon ghebruyckt: Men vont een verzegelde Doos in zijn Cabinet/die door den secreten Raet 6. uren daer na op 't Pallais geopent/ en gelesen door den Cancelier D: Diego Zapata/ den Marquis Spinola del Sesto tot zijn navolgher verklaerden; Die daer tegenwoordich/ de complimenten

menten ontfing: En alles beslooten met Feesterijen/ in vergetinghe van den dooden/ met den nieuwen nu levenden Gouverneur. Den tweeden deser is tot Genua den nieuwen Hertogh gekroont/ als Coningh van Corsica/ op het Pallais/ nae dat hy ter Kercke gheweest/ daer de Benedictie had ontfangen/ Gio: Giacomo Grimaldi dede hier op in presentie van den Raet een bondige Oratie: 's Anderdaegs ging hy mette Kroon/ de Scepter/ en Koninckliјcke Mantel/ daer van den Sleep door eenige Jongelingen wiert na gedragen/ na de Kerck/daer den Jesuijt Gentijl een braef Sermoen dede/op de groote voordeelen die de Republijck genoot door 't Gouverno van een Persoon van soodanige bysondere qualiteyt; 't Musijck gesongen zijnde/ wende naer 't Pallais/ daer hy een Hoof-aerdige Maeltijt mette Senatoren hielt/ waer sich oock lieten vinden over de 200. van de voornaemste Dames/ die de Feesterijen ende vreugde na de Italiaense wijse gants compleet maeckten.

Men hoorden doe uyt Tartarijen/ dat ver benoorden Japan/ aen eenighe Eylanden/ een Neerl. Schip was gebleven/ en eenige weynige Menschen aldaer noch levende onder dat onbekende Volck/ die haer mette Walvis-vangst geneeren/ die daer veel in Zee gevonden worden. Eenige andere Nederlanders/ doe op Japan zijnde/ verhalen gesien te hebben eenige oude grijse Mannen/met witte lange Baerden/op zijn Japans gekleet/uyt d'ooster Gewesten van Japan op komen/ in de Belegering van seker Casteel/ welcke seyden wel kennis te hebben dat verscheyde Natien hadden ghetracht soo beoosten als bewesten Japan de Kusten van Tartarijen op te doen/ doch dattet tusschen Corea/ China/en Japan onmogelijck om de ondiepten en meenichvuldige klippen was om door te komen; En beoosten Japan (seyden sy) was noch onlangs op een harer Eylanden een Neerl.* Schip geweest/meenende voor seker op den Tartarisen hoeck te zijn/ maer van de Inwoonders beter bericht/ most weder om keeren/ alsoo het saysoen verloopen/ ende daer ghedurich veel Mist/ oock veel zware travaden vallen. Oock was 't Schip/ genaemt de Tijger/ voor langen tijt na Guinea geseylt/ door tempeest aen de vaste Kust van America/ by de Amasones/ vergaen/ en van omtrent 200. Zielen maer 10. a 12. salverende/ de andere verdroncken; 't Schip om slaende/ was de Boot onverwacht van onder 't Schip op gekomen/ waer in den Schipper/ Stuerman/ Bootsman/ en 8. andere/ met een Swartinne haer salveerden/ en sonder eten alsoo 12. dagen langh gedreven hebbende/ wierden rasende en dul van honger/ bijtende malkander als Honden na de Handen; Zy dooden de voorsz. Swartinne/ daerse haer honger mede stelpten/ tot sy by een Engels Vaertuyg quamen/ die haer mede namen/ en quamen twee van de selve hier te Lande hun voorsz. ellendich avontuyr verhalen. Den Portugijse Vice-roy van Indien/ na Goa vertrocken/ schreef met twee Kraken/ die dit Jaer in Brasilien arriveerden/

* In dit Jaer 1668. in de Lente zijn uyt Hollandt oock 2. Fluyten/met een ander Schip/ ende 92. Zielen/ alle vrijwillighe/ nae Nova Zembla mette Groenlants-vaerders uyt-geloopen/ met hoop om door de Waygats te geraken/ en also de Kusten van Tartarijen/ daer de hooge Geberchten seer woest tot aen den Hemel steygeren/ en alwaer de Grafsteden der Tartarise Keysers staen/ tot 't Rijck Japan/ waer het mogelijck/ te ontdecken/ alsoo het seker is/ datter tusschen Japan en de Waygats openingh schijnt te wesen/ vermits het groot ghetal Walvissen soo sich jaerlijckx daer onthouden/ ende dickwils gevonden worden mette Harpoenen der Hollanders in 't lijf.

veerden/ en in Julio staet maeckten te Lissabon te zijn/ hoe dat hy op de Kust van Persien hadde ontmoet twee Schepen uyt de Orientaelse Eylanden / op d'eene was een Princesse die na Meccha aen 't Graf van Mahomet soude gaen doen Offerhande van een goede partije kostelijcke Gesteenten/ van Gout ende Silver/ t' samen over een Millioen waerdich / welcke twee Schepen hy tot Goa had op-gebracht/ niet twijffelende van een groot rantsoen voor ghemelte Princesse te bekomen. Elf Algierse Rovers troffen in 't begin deser maent by Almaria aen/ Juriaen Tam van Hamburg/ Anthonio Blanck Genuces/ een groot Schip van Venetien/ komende van Lissabon met 2. Petachen/ dese alle de wil hebbende van Mallaga nae Livorno ; De Rovers hadden te Almaria 't Schip de Viasblom van Amsterdam in gejaecht ; Nu sy tasten Juriaen Tam hestigh aen/ en driemael sprongen sy over op zijn Schip/ die hy lustig door 't op-springen van zijn Schants en gheheele Back over boort dede dansen / onder welcken tijdt d' andere Schepen mette voorn. Tam sich oock binnen Almaria retireerden/ uyt-gesept een Petache/ die de Rovers namen : 't Scheen dese Barbaren 't ooch nae Cadix hadden / alwaer Capit. Sweers met 5. Oorlog-schepen en een kostelijcke Vloot Silver-schepen van 23. zeylen lach/ doch dese geraeckten den 18. deser behouden in 't Patria/ tot verheuging van veele beroyde Beursen. Ooch en hadden de Turcken geen succes voor Candia/ onder andere was aldaer / volghens 't advijs van den Generael aen den Raedt van Venetien/ voor-gevallen dit volgende : Binnen Canea waren 16. Turckse Galeyen aen-gekomen/ met diverse Militaire saken/ daer onder veel Metael om Canon te gieten ; Soo vont den Prima Visir aenstonts goet te doen bestormen 7. Venetiaense Galeyen/ die onder het Commando van den Provediteur van de Armade Lorenzo Corner/ lagen in de mont van de Golf van Candia/ welcke beletten het transporteren van Vivres uyt Canea na het Turckse Leger/ waer toe hy belaste den Durach Bey / Commandant van de Turckse Galeyen / 12. van de selve op 't beste van alles voorsien / voeghende daer by noch een deel andere Militie/ om 's nachts in twee Esquadrons de 7. Venetiaense Galeyen te bespringen/ en te vermeesteren : Een Christen in het Turkse Leger verstaende de ordre gegeven aen den Durach Bey/ schreef haest een Brief/ en liet die brengen aen den Capit. Generael in Candia/ adviserende in de selve alles distinctelijck ; Waer op zijn Excell. aenstonts sulckx dede weten aen den voorsz. Corner/ ende ordonneerden hem/ dat hy sich den 8. Maert soude vaerdig houden/ om hem te conjungeren met zijn Excell. Den Nacht/ gedestineert tot het werck/ gekomen/ ging den Capit. Generael ten drie uren t' Scheep op zijn Galeye/ met de Provediteur van de Vloot Moro mette zijne/ latende ordre aen d' andre 11. haer te volgen : Zijn Excell. alsoo komende op de gedestineerde plaets/ bejegende 5. Turckse Galeyen/ die hy so geluckig attacqueerde/ dat aenstonts een van de selve vermeesterde/ en weynig daer na noch een ander ; En ondertusschen aen-gekomen zijnde d'andere Galeyen/ soo wel van de Christenen als van de Turcken/ ontstondt een bloedigh Nacht-gevecht/ in welcke zijn Excell. sich noch van een andre Galey meester maeckte/ en twee wierden in genomen van de Provediteurs van de Armade Corner en Moro ; Een Christen Renegado / siende de Galeye / die hy commandeerde/

mede

mede genoegsaem vermeestert/ stack den brant in 't Kruyt/ en vloog alsoo op/ en een ander wiert in de gront geschoten; 't Gevegt duyrde van 4. tot 9. uren/ de Venetianen kregen 1100. Christen Slaven/en 410. Turcken/ en dit boven een groot getal van doodt geblevene/ onder de welcke mede was den Durach Bey/ en gevangen genomen den Bassa van Negroponte/met 2. Sangiacchi/ en van den Messamamo wist men niet of hy leefde of doot was: De overige 5. Galeyen siende hare mackers verslagen/ namen de vlucht na Canea; In twee van de welcke de Christen Slaven haer stercker siende als de Turcken/ maeckten haer meester/ en zijn daer mede tot Suda op de Venetianen in ghe- loopen/en van d'andre 3. also seer ontreddert waren/wist men niet hoe 't mede vergaen was: De Venetianen hadden 200. dooden/ daer onder den Commis- saris Guistiniani/ en 500. gequetst. Doenmaels quam een Overlooper uyt 't Turckse Leger voor Candia/die wel eer Capiteyn te voet onder de Venetia- nen was geweest/ doch uyt vrees van gestraft te worden/ wijl hy 2. Vrouwen te gelijck hadde getrout/ was tot den Primo Visir over-geloopen/ die hy doen alles ontdeckte/ verradende de Stadt out Candia/ en waer sy swackst was/ te weten by de Haven/ waer om de Turcken aldaer door Pioniers soo krach- tigh veel aerde deden in werpen/ dat de Christenen aldaer niet langher konden dueren: Soo quam hy nu weder aen-brengen het desseyn der Turcken om de Haven van Canea soo seer te vexeren met schieten/ datter niets uyt nochte in soude konnen komen/ waer over de Venetianen hun gedachten hadden/ om de Baye van Tramata daer toe te bequamen: Hy verhaelden oock dat door den swaren Regen in haer Mijnen en brandende Forneysen/ die de Turcken onder de Aerde maekten/ over de 600. man waren verdroncken: Datse 2. Bateryen prepareerden van 12. Canons/ om het Ravelijn aen de Haven te beschieten/ en te beletten het in-komen van 11. Galeyen die met Vivres na by waren om in de Stadt by nacht tot secours te raken: Datte Turcken mede een gheheele Gallerye door de Christenen was wegh geschooten: Waer op die van binnen aen-ghemoedicht/ terstont aen de Haven mede 2. contre-Bateryen hebben op- gherecht: Terwijl van Venetien een secours na Candia met 1500. man heen ging/ voorsien van oude Soldaten/ veele Constapels/ Officiers/ Krijgs-Be- hoeften/ en den Marschalck de St. Andre Montbrun/ metten Baron Spar/ om als Oversten op Candia over de Militie te gebieden.

Hertogh Maximiliaen/ Broeder van den Keurvorst van Beyeren/ zedert eenig verblijf te Parijs/ houdende sich altoos onbekent/ Troude den 24. deser met Madamoiselle de Boüillion/ in de Capelle op 't Casteel Thierye; En na eenige vrundelijcke discoursen en bedanckingen metten Koning van Vranck- rijck gehouden/ vertrock met zijn nieu getroude uyt Vranckrijck na Beyeren zijn Vaderlant. Men was in Vranckrijck daoper gebeten op het in Frans Gedruckte Testament tot Berghen in Henegouwen/ gestijleert na 't humeur der Jansenisten; En alsoo 't selve seer scherp te koopen/ of te lesen was ver- boden/ so sach men veel Pasquillen binnen Parijs tegens den Aerts-bisschop/ om dat men die Testamenten daer genoeg verkocht/ en hy geen verbat en de- de/ sommige hem van die Secte estimerende/ so quam hy eyndelijck met dese

woorden in een verbot daer teghen af donderen: Ghouden te sijn om veele redenen, ende niet onghestraft te laten het verachten van de authoriteyt van de Kercke, tot groot pericul van de Zielen, soo aen hem vertrout zijn, door dese laetste Ordonnantie gantschelijck te condemneren de voorsz. Oversettinge van dat Testament, en te verbieden, op pœne van Excommunicatie, 't selfde te lesen, onaengesien de moderatie van desen Prelaet soo wel bekent, heeft belet gehad, sulckx voor de eerste reys te ordonneren. Boven Auvergne en Gasconjen sach men alle Nachten de Comeet-Sterre passeeren; Daer op volghden groote Pestilentie / soo dat in Soisons groote ellende was / en den handel met haer verboden; Den Bisschop aldaer siende de wreede costume / van dat men daer de Pest was / de gesonde mette siecken op sloot / trat in sommige Huysen / opende de Deuren / en liet veele uyt gaen / andere vielen op straet hem om den hals / andere riepen hem van boven uyt de Vensteren toe / die hy alle de Benedictie gaf / en toe-seyde / haer niet verlegen te sullen laten / gelijk hy dan al zijn Kooren-Solders voor dese ellendige opende / gelt verschafte / de Capucijnen en andere Geestelijcken ordonneerden de Siecken vrijmoedelijck te bedienen / 't welck sy deden / daer oock eenighe van wech geruckt / doch door haer bystandt / en vigilantie / de infectie met Godts hulpe seer haestig op hielt: Waer toe oock seer hielp seker wetenschap van een Medicijn / hier mede ghewapent / de Priesters vrijmoedich tot de besmette in traden / en eens 30. te gelijck gesont uyt hare Huysen gingen. d'Eng. Cancelier Grave van Clarendon / verselt met Monsr. de la Fons / eerste Kamerlingh van den Coning van Vranckrijck / nu te Diepe / dan te Roüaen zijnde / soude nu na Avignon vertrecken / en soo sy beyde tot Evreus ghekomen waren / zijn aldaer 's Nachts tusschen 11. en 12. uren voor de Deure daer de Cancelier was / gekomen 40. a 50. Engelse Bootsgesellen en Constapels / dit waren opgemaeckte Gasten om dito Cancelier te vermoorden / maer daer toe waren sy niet in Vranckrijck gekomen / alsoo de Allerchristel. Koning haer uyt Engelant had genoot om op zijn Vloot te dienen; Zy komen dan met gewelt / spreken eerst om gelt / kregen de Deur open / en doen 19. schoten op den * Cancelier / die sich noch ter nauwer noot salveerde / en sloegē de handē en namē eenige van zijn Kisten: Van binnen was eenigh tegenweer / alwaer Monsr. de la Fons wiert ghequetst / ende de Inwoonders dit spul siende / vielen op de gheweldenaers / en smeten 4. van de selve doot / 18 wierden gevangen / daer eenige naderhant vā wierdē gerabraekt en opgeknoopt; Over dese actie zijn eenige Brievē over en weder tusschen de Koningen van Engelant en Vranckrijk geschreven. Den Koning dede doe 800. Edellieden uyt Gasconjen en Bearn komen / van 18. tot 30. Jaren out / die by den Sur-Intendent van de Justitie waren uyt gekooren / en liet haer Paerden / Gelt / en Renten verschaffen / om sich te onderhouden ende exerceren in de Militie / ten eynde / om daer na ghesteecken te werden onder de Gens d' Armes / de lichte Paerden / ende de Musquettiers. Daer waren op eene tijt uyt de Haven van St. Louijs in Bretangen 2. sware Schepen van 800. ton / aldaer getimmert / uyt-gheloopen / gedestineert met veele Koopmanschappen voor rekeninge der Franse Oost-Ind. Compagnie na 't Eylandt Madagascar. Waer teghens weder te Rochelle in storten 12. Schepen van de Vloot van Duc de Beaufort / zijnde twee der voornaemste

* Hy vertrock daer op om gesontheyt na de Watreren van Bourbon.

Schepen

Schepen op de Spaense Zee door storm in vergaens pericul/ en tot sinckens toe gestelt geweest / de resterende 12. Schepen wist men niet waer ghebleven waren: Dan datse (om de Spaense en Don Jante bedriegen) waren gesien zwerven by de Caep de Finis Terre/ met Engelse Vlaggen.

Engelant daer en tegens kreeg in Duyns een rijcke Vloot Smyrnise Schepen / in een der selve was de Gravinne van Wincelsea/ met haer 2. Zoonen/ Gemalin van den Brittannise Gesant te Constantinopolen. Withal onbenoegt op Denemarcken/ om dat die d' Enghelse Goederen te seer bezwaerden in zijn Rijck / bleef daer aen wedersijden (wijl geen Ambassadeurs vice versa hadden) de sake noch onafgedaen/ hoewel Engelant satisfactie pretendeerden. In 't leste deser maent storf te London den jonghen Graef Wrangel/ eenighe Soon van den Constable van Sweden/ gelogeert by den Sweetse Gesant den Grave van Dona. Doen dede den Koning het Parlament scheyden/ na datse voor zijn Majesteyt 30. tonnen gouts/ te lichten op den Impost van de Wijn/ hadden geconsenteert/ doch het Huys van de Heeren quam noch al dickmalen by malkander.

In den Hage quam dese maent de Princesse Weduwe van Prins Wilhelm van Vrieslant/met haer Soontje: En mede de Vorstin: Christina Charlotte, Weduwe van Graef Edgart van Oost-Vrieslant/ in 't Logement der vreemde Ministers / getracteert op kosten van den Staet/ had haer Soon den Jongen Vorst mede gebracht/ om de selve van een swaer Accident aen den Hals te laten cureren/ en waer over veele experte Medicijns ghehoort/ was haer Excellentie van meeninge een keertje naer 's Hertogenbosch/ en soo naer de Meester te Oirschot dien aengaende / te doen: Den Extraordinaris Portugijsen Gesant Don Francisco de Melo aen haer Ho: Mog: den Vrede tusschen Spangen en Portugael aen-gedient hebbende/ is daer over wegens desen Staet door de Heere Huygens en andere Gecommitteerden gecongratuleert: Men hielt doe noch op de Voor-Poort om domestijcque Schulden gedetineert den Resident van Portugael Don Diego Lopez d' Ulloa: In dese tijt hebben de Raden ende Meesters van de Rekeningen der Domeynen van de Heeren Staten van Hollant en West-vrieslant/ vermogens speciale Resolutien van haer Ed. Mo: tegen den 4 Juny 1668 publijk te koop gestelt/ verscheyden Ambachts-Heerlijckheden/ Thienden/Landen/ en Erfpachten in Zuyt/ Noort-Hollant ende Kennemerlant gelegen: Maer haer Ed. Gr. Mo: hebben dese Verkoopinge niet verder als van eenige kleyne Parceeltjes laten voortgaen: Den 12. deser sijn by Placcate in alle de Geun: Provincien sekere nieuwe Camper-stuyvers af-geset/ van soo slechten alloy sijnde/ datse tegens ander gelt gerekent op 100. gl. wel 20. gl. minder waert waren/ op d'eene sijde van dese onwaerdige/ stont 't Wapen van de Stadt Campen/ met 't opschrift Mon: no: argent: Imp: Civitatis Campen, op d' andere sijde stont een Cruys/ met dese woorden daer om Dominus noster Adjutor.

Het koude weder en sterck vriesen hielt half April te Revel in Lijflandt soo

hart aen/ dat selfs te Riga gheen Schepen konden varen: Seker Schip van Danzich derwaerts met sout en over 80000. Ryckxds. voor rekeninghe van meest Engelse Cooplieden/ sonck en bleef met Volck en al in 't Ys by Domines-Nes. Den oversten Bertrand de la Coste liet doe alle Mathematice Liefhebbers te Hamburg weten/ hoe dat hy gevonden had de Griecksen Archimedis verborgen Machina/ nu by de 2000. Jaren onbekent gheweest/ synde een wetenschap sonder bedrogh/ dienstig alle Mannen en Vrouwen/ tot alle beginselen/ gelyk Euclides in syn Elementa verhandelt: Men had doe te Hamburg op de Elve van den Timmer-werf laten af-loopen een nieu Schip/ ghenaemt den Keyser Leopoldus I, wiens beelt levens groot daer achter op-stont/ ende was seer groot/ konde by de 60. groote Canons voeren/ twee diergelycke waren noch onder handen.

Jonas Wachtendonck, (uyt het Edele en Doorluchtige Geslacht der Baronnen van Wachtendonck in 't Hertogdom Gelre) Bisschop van Namen/ quam den 17. April binnen Brussel (door verkiesinghe van den Coning van Spangen) possessie nemen als Aerts-Bisschop van Mechelen/ een der voornaemste en treffelijckste Ampten in Brabandt/ 't gunt hy oock geheel wel meriteerde/ als synde niet alleen seer gunstig den Armen/ nemaer oock van een goet leven: Den Paus sondt hem 't Pallium/ hy was 50. Jaren te Mechelen Canonick geweest / en soo van trap tot trap gestegen tot dese waerdicheyt: Maer desen nieuwen Aerts-Bisschop storf in 't leste van Juny / oudt 77. Jaer/ naer drie maenden den Stoel te hebben beseten.

MEY 1668.

TE Aken [daer fol. 30. en 55. af is gerept] waren nu alle Ambassadeurs by een / doch in 't in-komen stack wel allermeest uyt den Fransen Gesant Colbert/ dit was den 23. passato op den avondtstont/ na dat zijn geheelen Treyn hem van 's morgens af een weynigh buyten de Stadt hadden staen wachten: Sy quamen binnen in dese ordre: Voor reed den Gouverneur met 14. van de braefste Edellieden van Aken te Paerde/ doen de Burgermeesters der Stadt in een Koetse met 4 Paerden/ benevens 4. Stadts-Officiers te Paerde / daer na reed den Major tusschen 2. Officiers/ gevolgt van 140. Nieuburghse Ruyters in 2. Benden/ sonder Vendelen/ doch met Officiers ende Trompetters: Hier op quam des Gesants Controlleur en noch een/ met 6. Muylen/ elck van een Knecht in syn Livrye gelept/ gheladen met alle behoeften/ en overdeckt met Fulpe Kleeden/ daer 't Wapen van den Gesant op stont/ onder hongen Silvere Klockjes; Doe 2. Hant-Paerden/ gelept; Vier Trompetters van den Gesant; 6. Pages; Daer na 16. jonge Edellien/ seer prachtig gekleet; Doen volgden 3. Carotsen van den Ambassadeur/ de 2. eerste waren vol Edellien/ in de derde/ die seer kostelijck was/ sat hy selfs / daer liepen 18. voetgangers rondsom/ en volgden des Paus Nuncius Carots / die wel de allerkostelijckste was: Doen de Carotse

rotse van de Staten Generael: Doen die van den Bisschop van Munsters Gesant: En ten lesten twee Wagens met Bagagie: In de Stadt komende/ losten alle 't Canon: En in zijn Logement wierde van allen verwellekomt: Daer quam oock mede een Gesant van Kur-Ments en andere: Men begost dan in Conferentie te komen/ wijl de Gevolmachtigden geintereſſeerde hooge partyen Vranckrijck en Spangen/en de Mediatores Engelant en de Vereen: Provintien daer waren: De Conferentien wierden gehouden in 't Logement van des Paus Nuntius: Ende voorwaer de diligentie van den Heer van * Beuningen te Parijs tot volvoering deses soo heylsamen werck aen de sijde van Vranckrijck/ 't welck den Paus/ den Keyser/ en alle Vorsten ende Nage-buyren/ soo salutair voor het Christendom waren achtende/ dede so veel/ datte Allerchristel. Majest. (oock met den ijver van den Engelsen Gesant Trevor) ronde verklaringhe dede/ met de Heeren Mediatores op 't Alternatif sich te vreden te houden/ mits oock/ dat van de Spaense zijde binnen 14. dagen absolute acceptatie soude moeten geschieden/ anders de Handelinge af/ en de Wapenen hare voortgang nemen: Welcke Conditien wegens den Koningh was getekent by den Heer de Lionne/ den Heer Trevor wegens Engelandt/ en den Heer van Beuningen wegens de Staten Generael: Soo haest nu den Marquis de Castel Rodrigo hier af was verwitticht/ heeft hy sonder verandering van een tittel 't selve aen-genomen en geapprobeert/ en daer van de pouvoirs aen den Baron de Bergeyck na Aken ghesonden. En daer op had eyndelijck de Keyzerl. Stadt Aken 't ghelucki dat op den lieffelijcken 2. May 1668. door Monsr. Jan Baptista van Brouckhoven, Ridder van St. Jacobs Krijghs-ordre/ Raedtsheer in den Hoogen Raedt/ de Courte Robbe van de Nederlanden ende Bourgondien/ President wegens zijne Majest. in zijnen Raet van Staten en die van de Finantien in de selve Nederlanden/ wegens Spangen: Ende door Monsr. Charles Colbert, Raet in al 's Konings Raden/ Request-mr. d' Hostel/ Plenipotentiaris van Vranckrijck/ wierden onderteeckent: De Articulen daer van luydende als volcht:

DOn Karel, *door Godts genade Coningh van Castilien, van Leon, Arragon, de 2. Siçilien, van Jerusalem, van Portugael, Navarra, Granade, Toledo, Valençe, Galicien, van de Majorquen, van Sevillie, Sardaigne, Cordua, Corsica, Murçia, van Jaen, d'Algarbes, d' Algezire, van Gibralter, d'Eylanden van Canarien, van de Oost en West-Indien, van d'Eylanden en Tierra Firma in d'Oceanse Zee, Aerts-Hertog van Oostenrijck, Hertogh van Bourgonje, Brabant, en van Milanen, Grave van Habsborg, Vlaenderen, Tirol, &c. en van Barcelonien, Heer van Biscayen, en van Molina, &c. En de Coninginne Vrou* Anna Maria *van Oostenrijck sijn Moeder, als Vooghdesse, Versorghster, en Gouvernante der voorsz. Coninckrijcken en Heerlijckheden, stelt den Baron de Bergeyck om te spreken in de Stadt Aken, met ordre en macht van den Marquis de Castel Rodrigo en de mijne: En* Charles Colbert *met haer wegens d' Alderchristel. Koning mijnen seer lieven en seer beminden Broeder en Neve, yder voor soo veel het*

* Zijn Excell. beloofde aen den Post die dese Advijs-Brieven van Parijs in den Haghe binnen twee etmael soude over brengen, drie-dubbelt loon, neffens het restitueren van Paerden, &c.

het hem raeckt, om te handelen van Vrede, en uyt te voeren naer de forme en manier in dit aen-ghehechte Tractaet van woort tot woort vervat, waer van de Conclusie is gemaeckt en ghetekent door de ged. Baron de Bergeyck en Charles Colbert, *den 2. May in dit tegenwoordige Jaer 1668. waer van den Inhout volgt :*

IN den Name GODTS des Scheppers, sy kennelijck eenen yegelijck, hoe dat door d'authoriteyt en Vaderlijcke sorghe van onsen H. Vader Paus *Clemens de IX.* van dien Naem, geluckigh sittende in den H. Stoel, tot de goede Regeeringe van onse Moeder de H. Kercke, en door de geduyrige opweckinge en seer levendige instantien van sijne Heyligheyt, soo by verscheydene Brieven by des selfs hant geschreven, als met het senden en negotiatie van sijnen eygenen Neve, tegenwoordig Cardinael Rospligiosi, en van sijn extraord. Nuntien: Den Alder-Doorl. en Grootmachtigsten Prince *Louis*, by der gratie Godts Alderchristel. Koning van Vranckrijck en Navarre: En den alder-Doorl. Grootm: Prince *Carel de II.* van dien Naem, by der gratie Godts, den Cathol. Koning van Spagnien, en d'alder-Doorl. en Grootm: Princesse *Maria Anna* van Oostenrijck, Cathol. Coninginne van Spagnien sijne Moeder, als Momboirse, Curateurse, en Gouvernante van sijne Rijcken, ende Staten, sijn over een gekomen en geaccordeert omme te verkiesen de Keyserl. Rijcx-Stadt Aken, omme aldaer te handelen van Vrede, door intermissie van den Gemachtigden van sijn Heyligheyt, als oock van de Ministers van verscheyde andere Koninghen, Potentaten, Keurvorsten en Staten van 't H. Rijck, die hare sorge soodanige hebben geëmployeert, ende soodanighe officien gedaen om dit groote werck uyt te voeren; Dat omme daer toe te komen den Alderchristel: Koning geauthoriseert heeft de Heer Colbert, Raedt in alle sijne Raden, Meester ordinaris van de Requesten van sijn Hof, en extraords. Ambassadeur; En sijne Cathol. Majest: volle macht ghegeven aen de Heer Marquis de Castel Rodrigo, Capit. Generael van de Nederlanden, de welcke uyt krachte van sijn voorsz. volle macht gesubdelegeert heeft den Heer Baron van Bergeyck, Ridder van de Ordre van St. Jacob, Raedt in den hooghen Rade van Vlaenderen, en in den Rade van State, en Finantien: Welcke Heeren Colbert en Bergeyck, uyt krachte van de voorsz. volle machten en subdelegatie ter wedersijden gehouden voor suffisant, hebben geaccordeert en gesloten de volgende Articulen:

Eerstelijck, soo is over een ghekomen en geaccordeert, dat in toekomende wesen sal een goede, vaste, en geduyrige Vrede, verbintenisse, en eeuwigh duyrende Alliantie en vrientschap tusschen de Alderchristel. en Cathol. Majest. hare Kinderen, Geboorne, en noch te komen, hare Erven, Successeuren, en Erfgenamen, hare Koninckrijcken, Staten, Landen, en Onderdanen, malkander beminnende als Broeders, bevorderende, soo veel in haer is, den een des anderen eer en reputatie, ende ter goeder trouwen, soo veel haer mogelijck is, vermijdende malkanders schade.

2. In gevolge van dese goede weder vereeniginghe, sal soo ras de Ratificatie van het tegenwoordige Tractaet sy gewisselt den Vrede tusschen hoogst-gem: Koningen werden gepubliceert, en van de uyre af van de selve Publicatie, sal daer wesen stilstant ende ophoudinge van alle Oorlogs-entreprinsen, en actien van vyantschap, soo ter Zee en andere Wateren, als te Lande, en generalijck op alle plaetsen alwaer den Oorlogh wert gevoert door de Wapenen van hare Majesteyten, soo tusschen der selver Troupen ende Legers, als der selver Guarnisoenen van hare Plaetsen, en dat in cas van contraventie van de voorsz. cessatie door het in-nemen van Steden of Plaetsen, het sy door attacque ofte surprinsen,

surprinsen, of secrete intelligentie, of ook indien eenige Gevangens wierden gemaeckt, ofte andere actien van hostilliteyt, door wat middel het oock toe-gekomen mocht sijn, contrarie de voorsz. Stilstant van Wapenen, soo sal de selve contraventie werden gerepareert van wedersijden ter goeder trouwen, sonder dilay ofte difficulteyt, oock sonder eenige vermindering van 't geene soo geoccupeert is geweest, en sullen de gevangens werden los gelaten sonder eenig rantsoen of kosten van gevangenis.

3. In contemplatie van de Vrede, sal den Alderchristel. Koning behouden, besitten, en effectivelijck hebben alle de Plaetsen, Forten, en Posten, die sijne Wapenen hebben geoccupeert of gefortificeert, geduyrende deCampagne van 't voorleden Jaer, te weten, de Fortres Charleroy, de Steden Bing en Aeth, Doway, 't Fort d'Escarpe, Doornick, Oudenaerde, Rijssel, Armentiere, Kortrijck, Bergen, en Veurne, en soo verre als strecken haere Bailliuagien, Castelenyen, Jurisdictien, Gouvernementen, Ampten, appartementen, dependentien, en aen-gehegte Plaets, hoedanig die mochten werden genaemt.

4. De voorsz. Steden en Plaetsen van Charle-Roy, Bingh, Aeth, Doway, 't Fort d'Escarpe, Doornick, Oudenaerde, Rijssel, Armentiers, Kortrijck, Bergen, en Veurne, hare Bailliuagien, Castelenyen, Gouvernementen, Ampten, Jurisdictien, Domeynen, Heerlijckheden, Appartenentien, Dependentien, en geannexeerde Plaetsen, hoedanig die oock genaemt souden mogen werden, by dit tegenwoordige Tractaet sullen verblijven aen sijn Alderchristel. Majest. en aen sijne Successeurs, en sijns actie hebbende, onwederroepelijck tot aller tijt, mettet selve Recht van Souverainiteyt, Eygendom, het Regael-Recht, Patronagie, Jurisdictie, Nominatie, Prerogativen, en præ-eminentien op de Bisdommen, Cathredale Kercken, Abdyen, Prieurschappen, en waerdigheden, als oock andere Benefitien, gehoorende onder de Jurisdicten, ende uytbreytsel van dese Plaetsen, Landen, en Bailliuagien van die geçedeerde Plaetsen, van wat Abdyen de selve Priesters oock souden mogen dependeren, ende alle andere Rechten, eertijdts behoort hebbende aen sijn Cathol. Majesteyt alhoewel de selve hier inne niet specialijck sijn begrepen, sonder dat sijn Alderchristel. Maj. in 't toekomende sal sijn getroubleert noch geinquieteert, door wat middel het soude mogen wesen van Recht of Actie, by sijn Cathol. Majest. sijne Successeurs, of eenig Prins van dat Huys, of die het soude mogen sijn, of door wat occasie, of onder wat pretext het soude mogen sijn in voorsz. possessie, Souverainiteyt, Eygendom, Jurisdictie, Ressort, en gebruyck van alle die Landen, Steden, Plaetsen, Casteelen, Heerlijckheden, Ampten, Domeynen, Castelenyen en Bailliuagien, met alle de Plaetsen, en anders, daer aen dependerende: Omme alle 't welcke hoogstgem: sijne Cathol. Majest. so voor hem, sijne Erven, en Successeurs, en sijns Actie hebbende, renunçieert, quiteert, çedeert, en transporteert, gelijck sijne Gevolmachtigden by dit Tractaet in sijnen Naem onwederroepelijck heeft gerenunçieert, gequiteert, gecedeert, en getransporteert, voor eeuwig en altijt, tot faveur en tot profijt van hoogstgem: sijne Alderchristel. Majest. sijne Erven, Successeuren, en Actie verkrijgende, alle het Recht, Actien, en pretensien, Regale Rechten, Patronage, Jurisdictien, Nominatien, Prerogativen, en præ-eminentien op de Bisschoppen, Cathredale Kercken, ende andere Abten, Prieurs, weerdigheden, en alle andere Benefitien, onder het Ressort van de voorsz. Landen, Plaetsen, Bailliuagien, alhier gecedeert, van wat Abdyen de selve Prieurs oock souden moghen dependeren, en generalijck sonder yets te reserveren, alle andere Gerechtigheden, die de voorsz. Cathol. Koning, en sijn Successeurs hebben, en pretenderen ofte moghen hebben, in wat gelegentheydt het soude mogen wesen op de

 voorsz.

voorſz. Landen, Plaetſen, Caſteelen, Forten, Heerlijckheden, Domeynen, Caſtelenyen, en Bailliuagien, en op alle Plaetſen en dependentien als geſegt is, niet tegenſtaende alle Rechten, Couſtumen, Statuten, en Conſtitutien ter contrarie, als waren de ſelve ſchoon met Eede beveſtigt, de welcke alle clauſulen derogatoir, by deſen Tractate ſpecialijck is gederogeert, tot effect van de voorſz. Ceſſien en renuntiatien, die plaetſe ſouden hebben ſonder particulier expreſſie, uyt ſluytende voor eeuwig alle exceptien, op wat Regt, Tijtul, of pretext de ſelve mochten weſen gefundeert; Verklaert en conſenteert mede den Cathol. Koning, dat de Vaſſalen en Onderdanen van de Landen ende Steden alhier gecedeert aen de Kroon Vranckrijck als vooren ghenoemt, ſullen ſijn en blijven vrij en ontſlagen van ſijnen Eed, getrouheyt, dienſt, en plicht, die de ſelve eenigſints aen hoogſtgem: ſijne Majeſt. of ſijne Prædeceſſeurs ſouden mogen hebben gedaen of ſchuldig ſijn, willende ſijn Cathol. Majeſt. dat den voorſz. Eed en getrouwigheyt ende ſubjectie, ſal weſen nul en van onwaerde, als of die noyt gedaen waren.

5. Den Alderchriſtel. Koning ſal ſo ras de Vrede ſal ſijn gepubliceert, doen retireren ſijne Troupes uyt de Guarniſoenen van alle de Plaetſen, Steden, Caſteelen, ende Forten van 't Graeffſchap Bourgondien, ordinaris genaemt het Franſe Comté, ende ter goeder trouwen effectivelijck en reëlijck reſtitueren aen ſijne Cathol. Majeſt. het ſelve Comtè van Bourgondien, ſonder aldaer yets te reſerveren.

6. Den ged. Alderchriſtel. Koningh ſal reſtitueren alle de Plaetſen, Caſteelen, ende Poſten, die ſijne Wapenen alreede hebben, ofte noch mochten occuperen tot den dach van de Publicatie van den Vrede, op wat plaetſen die oock mochten gelegen ſijn, gereſerveert die Plaetſen en Forten die uyt krachte van dit teghenwoordigh Tractaet ſullen blijven aen ſijn Alderchriſtel. Majeſt. gelijck als vooren is geſeght, gelijck oock zijne Cathol. Majeſt. van gelijcken ſal doen reſtitueren aen ſijn Alderchriſtel. Maleſt. alle de Plaetſen, Forten, Caſteelen, Poſten, die ſijne Wapenen ſouden mogen hebben geoccupeert, tot den dach van de Publicatie van de Vrede, op wat Plaetſen die mochten ghelegen zijn.

7. Hare Majeſteyten conſenteren, dat alle de Koningen, Potentaten, en Princen, die wel ſouden willen in-laten in een gelijcke engagement, aen haere Majeſteyten mogen geven hare promeſſen, en verbandt van Guarantie, tot de executie van allen den innehouden van 't tegenwoordige Tractaet.

8. Daer is mede verdragen, geaccordeert, en gedeclareert dat van het Tractaet van de Pirineen by deſen niets ſal werden gerevoceert, behoudelijck het geene aengaet het Rijck Portugael, metten welcken de Catholijcke Maj.' tzedert Vrede heeft gemaeckt, en voor ſoo veel anders ſoude ſijn gediſponeert by deſen door 't cederen van de Plaetſen boven gem:, ſonder dat Partyen verkregen ſullen hebben eenig nieu Recht, ofte eenige præjuditie ſullen konnen lijden, aen haere reſpective pretenſien in die ſaecken waer van geen expreſſe mentie is gemaeckt by dit tegenwoordige Tractaet.

9. En tot meerder verſekeringe van dit Tractaet van Vrede, en van alle de Poincten en Articulen daer in begrepen, ſal het voorſz. Tractaet werden ghepubliceert, geverefieert en geregiſtreert in 't Hof van 't Parlament van Parijs, en in alle andere Parlamenten van 't Coninckrijck Vranckrijck, gelijck oock het voorſz. Tractaet ſal werden geverifieert, gepubliceert en geregiſtreert, ſoo in den Hoogen Raedt als andere Raden en Kamers van Rekeninghe van hoogſt-gem: ſijn Katholijcke Majeſt. in de Nederlanden, als andere Raden van de Croon van Caſtilien en Arragon, alles in forme en maniere als begrepen is in 't Tractaet van Pirineen, van den Jare 1659. Waer van ſoo van d'een als

van

van d'andere sijde d'Excepten sullen werden uyt-gegeven binnen 3. maenden na de Publicatie van dit Tractaet; Welcke Poincten en Articulen hier boven verhaelt, en d'Innehouden van yder van de selve sijn ghetracteert, geaccordeert en gestipuleert tusschen de gem: Volmacht in den naem van hooghst-gem: Koningen hare Meesters, dewelcke by desen beloven onder verbant van alle de goederen, en de Staten de Koninghen haere Meesters, dat de selve by haere Majesteyten inviolabelijck sullen werden geobserveert en voltrocken, en de selve te doen ratificeren, sonder daer yets by te voeghen, en de ratificatien dieswegen te fourneren, by authentijcke Brieven en Segelen, waer in het tegenwoordighe Tractaet geheel sal wesen geinsereert, op den laetsten Mey toekomende incluys, te weten: Sijn Alderchristel. Majest. tot Brussel in handen van den Gouverneur van Vlaenderen; En sijn Katholijcke Majest. tot St. Germain en Laye, in handen van hoogst-gem: zijn Alderchristel. Majest. en eerder, soo doenlijck. Belooven verders de gem. Volmachtighden in den Name, als boven, dat de voorsz. Ratificatien over-gelevert sijnde, den hoogst-gem: Alderchristel. Majesteyt, soo ras immers doenlijck, en dat in presentie van soodanige Persoonen als sijn Katholijcke Majest. sal gelieven daer toe te deputeren, sal sweren op het Kruys, het H. Evangelie, en de Kanons van de Misse, en op sijn Eer en Trouwe, te sullen voltrecken, de gantzen Innehouden van 't tegenwoordige Tractaet: Het selve sal mede werden gedaen, soo ras immers mogelijck by hooggem. sijn Katholijcke Majest. en de Koninginne Regente sijn Moeder in teghenwoordigheyt van soodanigen Persoon, of Persoonen als hoogst-gem: sijn Alderchristel. Maj. daer toe sal gelieven te deputeren: In oirkonde van 't welck hebben de gem. Plenipotentiarissen dit tegenwoordigh Tractaet ondertekent en bezegelt: Gedaen in de Keyserlijcke Rijckx-Stadt Aken, op den 2. Mey, in den Jare 1668.

(L. S.) *Colbert.*
(L. S.) *I. B. de Brouckhoven*, Baron de Bergeyck, gecachetteert met sijne Wapens.

En in den Name van den Paus, de Keurvorsten en Princen van 't H. Rijck, mede ondertekent, en haer Cachetten en Wapens gestelt.

(L. S.) *Agost: Francioti*, Aerts-Bisschop van Trabisonda, Plenipotentiaris van sijn Heyligheyt.
(L. S.) Baron de Schonborn, wegens sijn Hoogheyt Kur-Ments.
(L. S.) *Franc. Egon*, Bisschop van Straetsburgh, weghens sijne Hoogheyt Kur-Keulen.
(L. S.) Chevalier *Korff*, genoemt *Smijsings*, wegens sijne Hoogheyt den Bisschop van Munster.

Dese Vrede is oock in amplissima forma van wedersijden geratificeert/ en de selve Ratificatien te St. Germain in Vranckrijck den 26. Mey gewisselt/ die van Vranckrijck sijnde in een boote van Silver/ maer die van Spangen in de omslag van een Pampier: Den Paus hier van de tijding hoorende/ was soo verheugt/ dat hy naulijckx wetende wat te doen/ hy na alle vreugde toe-stont/ en hielt selfs buyten 't ordinaris glorieren de Cardinalen wel defrig ter Festine: En om sijn blijtschap te vergrooten/ gaf hy vrijheydt aen des Turcksen Keysers Broeder/ die voor weynich Jaren Christen geworden/ en gedoopt Pater Ottomanno Dominico, op sijn Galeyen ten dienst van de Venetianen te gaen/ en

gaf hem mede vrijheyt soodanighe Kleederen te dragen als het hem beliefden: Den Roomsen Keyser was op d'eerste Courier so vermaeckt/ dat hy datelijck in d'eerste dienst het Te Deum liet singhen/ en daer en in de Spaensen Gesants Logement ontbraken geen vollichtende Vensteren met witte Kaersen / en het springhen van roode en witten Wijn: Te Ceulen en elders was de blijtschap groot/en te Brussel geschiede de Publicatie den 30. Mey/alwaer voor 't Stadthuys den Vrede in presentie van 2. Coningen van Wapenen wierde gepubliceert/ den grooten Klock voor en na luydende/ welcke men niet als om hooghwichtige saken en treckt: Dien dag geschieden 't mede binnen Antwerpen ten 6. uren savonts / de Vensters van 't Stadthuys waren met Tapijten en root Laken behangen/ en voor af maeckten de Trompetters / en Schalmeyen een soet accoort/ daer op de groote Klock gelupdt/ wiert den Vrede onder 'tlumieren van 12. witte Flambeaux in presentie van de Magistraet / uyt de Vensteren van het Stadthuys af-gelesen/ 't welck mette Klock weder geendicht/ en alles ordentelijck besloten wiert: Den Koning van Vranckrijck vergenoegt/ schreef aen den Paus desen Brief:

ALderheylighste Vader: *Dezen Courier senden wy expres metter vaert na Romen, om uwe Heyligheydt, soo haest alst eenighsints mogelijck is, met de kennisse datte Vrede gemaeckt is, te verheugen, en versekeren ons dat u Heylight. oordeelen sal even ghelijck als wy doen, wanneerse door onsen Cousijn den Hertoghe van Chaunes, onse Ambassadeur verstaen sal de particulariteyten van 't geene dat gisteren met de Ministers van Engelant en Hollant gepasseert is, waer van wy onsen Ambassadeur belast hebben uwe Heylight. van alles pertinente rekenschap te doen, aen de welcke wy met waerheyt mogen seggen, dat al het geene wy van onse zijde by gebracht hebben om dit groot werck te lichtelycker tot dien goeden Staet te brengen, daer het nu jegenwoordig is geschiet om u Heyligt. te behagen, als wetende, dat de selve na niets ter weerelt met hartelycker vierigheydt en is verlangende, dan het eynde van desen Oorlog te sien. En in der daet het principael motif, 't welck ons heeft doen accorderen (tot onsen grooten naedeel als men den jegenwoordigen Staet der saken aenmerckt) het op-houden van alle soorten van aenslagen totten eynde van den May-Maent toe, is alleenlijck geweest om satisfactie te geven op de instantien die den Heer Erts-Bisschop van Thebes, extraords. Nuncius van u Heylight. wegens de selve voor 4. dagen, in de secrete Audientie die wy hem gaven, by ons gedaen heeft; Zijn instantien hebben ons de Wapenen uyt de handen meer doen vallen, dan alle de consideratien, in een conjuncture die wy mogen segghen (sonder dat men sulckx eene al te groote presumptie toe schrijve) soodanich was, dat wy in weynich Maenden de principale Plaetsen der Nederlanden, in spijt van alle die onse Vyanden met hare oppositien hebben willen onderstutten, souden in-ghenomen hebben; Maer 't en sal ons noyt berouwen sulcke groote advantagien verlooren te hebben, als wy daer op reflexie sullen nemen, dat onse matigheydt uwe Pausel. Regeeringe een soo uytstekende glorie aen-gebracht sal hebben, dat de authoriteyt van uwe Heylight. den Vrede herstelt sal hebben tusschen de Potentaten en Christene Princen, door 't respect dat wy als een Zoon des selfs alleenighe Persoone toe dragen, een sake die men in veele Eeuwen niet gesien en heeft. Ondertusschen bidden wy Godt seer vierigljck, Alderh. Vader, dat Hy uwe Heyligheyt tot de goede Regeeringhe van onse H. Moeder de Kercke, lange Jaren in 't leven wil behouden.*

Geschreven te St. Germain in Laye den 16. April 1668.

Te

Te Parijs wierde de Publicatie oock magnificq ghedaen/ alwaer den Coning door sijn Ceremonie-Meester Monsr. de Saintost alle Heeren / de Magistraet/ en 't gantse Hof met besloten Brieven dede aen-seggen / hem den 30. Mey in de Kercke Nostre Dame te verselschappen / om het Te Deum over de getroffen Vrede te helpen singen: Zy quamen/ en wierden op de Zale van het Stadhuys deftig getracteert: Waer na sy alle elck in hare Habijten te Paerde en te Voet met Heraulten nae 't Casteel de Tulleries marcheerden/ alwaer na veele Ceremonien/ den Sergiant van Wapenen 3. mael geroepen hebbende/ Van wegen den Koning, soo dede den eersten Herault de Publicatie van desen Vrede / 't welck voorts op andere gewoonelijcke Plaetsen onder 't Canoneren en geroep des Volcks geschiede: In de Kerck was sijn Majest. door een twee sijdige rang van Trompetters/ en speelende Tambours/ door den Aerts-bisschop in 't Portal ontfangen/ en in 't Choor gelept/alwaer alle de vremde Ambassadeurs/ Princen van den Bloede/ en Ministers van Staedt het Te Deum by woonden: Savonts wiert voor 't Stadthuys een schoon Vuer-werck ontsteken/daer en op de plaetse van de Greve sag men alle vuyrwercken/en vreugde-tekenen/ selfs door alle Straten van Parijs / om dat dese soo 2. groote Coningen wederom waren vereenigt: Den Deensen Camberlain Sr. Gabell/ Envoy extraordinaire/versuymde doe mede niet voor sijn Logement een treflijck Vuyr-werck aen te rechten/ en had dien nacht ter Maeltijt een braef Geselschap/ alwaer wel fris op alle gesontheden wierden gedacht / en het rijckelijck op-dissen niet vergeten. Den Vrede nu tusschen Spangien en Vranckrijck aldus rondsomme af-gekundight / geraeckten daer mede veel woelende saken in stilte: Daer de Soldaten seer onbenoegt over waren/ wel waer sijnde dat haer Ho: Mo: door haeren Ambassadeur te Londen den Coning van Engelant ligten weten/ Dat alsoo men uyt een gesamentlijck Accoort hadde geworven, en sulcx met een mutueel consent voor de gemeene sake: Sy nochtans niet gesint waren haer Krijgsvolck af te dancken, of haer Oorlogschepen t'ontwapenen, sonder af te wagten 't advijs van sijn Majesteyt, ten eynde daer niet wierde gedaen buyten de reciproque kennisse van beyde de Staten, &c. Nochtans sijn de Werbers voor Hollandt tot Hamburg/ &c. gelast op te houden/en daer sijn met de vremde Volckeren en de gereduceerde/ wel tot 30000. man gelicentieert: Ook de extraordinare equipagie der Oorlog-schepen gestaeckt: De Cooplieden sagen dit geern: Maer de Rentenier s alsoo de Comptoiren veel gelts af-leyden/ wensten 't wel anders: De afgedanckte Soldaten en Matroosen 't wercken nu ongewoon/ raeckten veele na d' Oost-Indien/ derwaerts de Compagnie om den Oorlogh met den Macasser/ dit Jaer wel 6000. man/ en 24. groote Schepen geresolveert was te senden/ waer deur het Ambachts-Volck soo schaers in Hollant wiert/ dat de Dach-loonen daer seer verbeterden: Maer onder dies bleef 't Franse Krijgsvolck noch al op den Nederlantsen Bodem/ onder pretext van contributien een gedeelte tusschen Gent en Brugge over de Vaert treckende / daerse 2. Bruggen hadden geslagen/ en soo in 't Oost Contributie-Lant komende/sonden aen de Magistraet van Brugge/ die sy/ op pœne van den rooden haen / veele duysenden eyschten/ endling verdroegen om datelijck te vertrecken voor 55000 gl. dat terstont betaelt wert/ wendende met haer Canon en een grooten roof weder-

naer

naer Bulscamp. Andere by Aelst na Dendermonde/ eysehende 400000. gl. van 't Landt van Waes: Deden de Lieden tot aen 't Veer van Antwerpen vluchten: Spolieerden te Vilvoorden de Heu op Brussel / daerse 2. Mayers 1500. gl. deden geven: Vernielden en knevelden die sy op 't Lant vonden/ en brande en verwoeste/datte *Brabanders riepen/Och is dit Vrede? Ten was noyt slimmer Oorlog als nu! De Fransen daer mede lacchende/ seyden/ Wy komen u adieu seggen. Andere quamen in 't Lant van Limburg/ ende in 't Landt van Corneus Munster/dwongen die van 't over-Quartier van Gelderlant tot een afschept 92000. Rijcxds. af/ en seyden/ datset noch qualijck daer voor konden tuygen; Zy lieten niemant gerust als die in haer Ho: Mo: Gebiet woonden/ en gevlucht waren: Waer uyt een vreese te Ceulen ontstont / of Vranckrijck wel met haren Keurvorst voor eenige 1000. Rijckrds. veraccordeert/ op haer Stadt 't ooge mochte hebben/ dewijl 3. a 4. Ceulse Burgers den Keur-Vorst hadden geaffronteert/ en deswegen de partyschap soo groot was geworden/dat d'een des anders Placcaten verbranden: Geheel Walslant door in de Franse Steden tegens Nederlant was de Pest geweldig: De Francoisen door dese roverpen brachten de selve over geheel Vlaenderen / so dattet Lant van Waes/ gants Brabant/ Limburg/ en 't Lant van Luyck mede wiert besmet: Castel Rodrigo siende dat de Fransen confiscatie en contributie gelden quamen halen/ gaf den 5. Mey te Brussel daer tegens een Plactaet uyt/ 't selve verbiedende te gehoorsamen/ als een sake buyten gewoonte.

Seker Oostendise Caper joeg doe een Engels Schip in Duyns/ om dattet den Oostendenaer hadde willen doen strijcken op de Vlaemse Kust / trof hem tot sinckens toe/ en sou hem oock genomen hebben / indien niet een ander Fregat op 't schieten aenkomende/hem had verlost: Een ander Engels Fregat de Princes verstoute sich oock 2. Deense Schepen op haer eyghen Kusten onder Noorwegen te dwingen tot strijcken/ maer hy kreech hier sulcke Deense Clooten/dat sijn een Mast over boort/den Capiteyn/Schipper/en Stierman met 23. man doot / en den Luytenant seer gequetst raeckten; En indien het Oorlog waer geweest/ de Deenen souden hem ghenomen ghehad hebben/ maer hy had 't geluck/ nacht en dag pompende/ seer beschadigt op de Tems behouden te arriveren/ so dat hy selfs wel ter degen gestreken had. Capit. Sweers door 't Canael passeerende / wiert oock soodanig over 't strijcken van Capit. Allen bejegent/ datten Neerl. Ambassadeur daer over te Withal klaegden: Hy Allen

* De Brabanders seyden rondelijck uyt, wy en sien niet dan door 't wisselen der Ratificatien dese Landen verlost van dese infameuse Harpyen, die niet te vreden op onsen Bodem te leven, selfs tot laste onser arme Inwoonders, onaengesien den gesloten Vrede, haer krachten inspannen om 't geen sy noch by der Aerden vinden, te bederven, 't gunt noch genoeg soude sijn om de Menschen het naeste Jaer te onderhouden: Boven 't gruwelijck ruineren van Huysen en Bosschagien, van de welcke sy toch geen voordeel konnen trecken: Sulckx dat men met reden seggen kan, dat sy nu geen Vyanden meer hebbende om tegens te vechten, sy niet meer en mogen voeren de naem van Soldaten, maer wel van Roovers. dewijl sy soodanige felle actien plegen, waer af de Turcken en Tartaren hun souden schamen.

en wiert ontboden/ en tot ſijn onſchult ſtelde in geſchrift/ 't geen hy den Ambaſſadeur over gaf/ Dat hy alleen in ſijn Majeſts. Zee, daer ſulckx gebruyckelijck is, had begheert dat hy met Zeyl-ſtrijcken en in-nemen des Vlachs 't reſpect van ſijn Meeſter ſoude obſerveren: En daer mede bleef dat daer by: Engelant was nu gheruſt weghens de dotale van Ooſt-Indien door 't over-leveren van Bombaja/ doch den Gouverneur Charles Lucas Ridder/ aen wien de Plaets over-gelevert was/ ſtorf haeſt/ en quam Monſr. Gary in ſijn plaets. Den 18. Mey arriveerden in Teſſel 3. Nederl. Retour-Schepen/ als 't Wapen van Hoorn/ en Alphen voor de Camer van Amſterdam/ en de Conſtantia voor de Camer van Enckhuyſen: Waren den 6. October 1667. van Batavia vertrocken/ en geladen als volcht:

Particuliere Carga van de boven gemelde Schepen.

't Wapen van Hoorn, voor Amſterdam.

180 ſtucks blau Genuees Lywaet.
500 ſtucks rouw Guinees.
32[illegible] ſtucks witte ſmalle Baftas.
500 ſtucks witte breede Dittos
400 ſtucks blauwe breede Dittos.
480 ſtucks ſwarte breede Dittos.
2040 ſtucks Chiauters.
2400 ſtucks Aſſumanias.
19462 en een half pont Surats Catoene Garen.
22302 pont diverſe Poeder Suycker.
220170 pont Salpeter.
55703 pont Siams Sappanhout.
15829 pont geconfijte Gember.
5 Potten met geconfijte Noten.
558910 Catty diverſe Peper.
378 pont Potten Wied-As.
5 pont Ceylonſe Zijde/ tot Monſter.

Alphen, voor Amſterdam.

500 ſtucks rou Guinees Lywaet.
160 ſtucks blau Genuees.
500 ſtucks witte breede Baftas.
320 ſtucks witte ſmalle Dittos.
320 ſtucks blauwe breede Dittos.
560 ſtucks ſwarte breede Dittos.
1700 ſtucks Chiauters.
2400 ſtucks Aſſumanias.
21010 en een half pont Surats Catoene Garen.
27321 pont Poeder Suycker.
180544 pont Salpeter.
40012 pont Siams Sapanhout.
15946 pont geconfijte Gember.
5 Potten met geconfijte Noten.
457591 Catty Peper.
380 pont Pot en Wied-As.

Conſtantia, voor Enckhuyſen.

500 ſtucks rou Guinees Lywaet.
160 ſtucks blau Dittos.
500 ſtucks witte breede Baftas.
320 ſtucks witte ſmalle Dittos.
320 ſtucks blauwe breede Dittos.
480 ſtucks ſwarte breede Dittos.
2240 ſtucks Chiauters.
2400 ſtucks Aſſumanias.
9600 pont wit Carmondels Catoene Garen.
8480 pont wit Wingurlaes Dittos.
18878 pont Poeder en Broot-Suycker.
304934 pont Salpeter.
40000 pont Siams Sappanhout.
6882 Catty getandaliſeerde Chineeſſe Gember.
351003 Catty Peper.
6 Potten geconfijte Noten.
372 pont Pot en Wied-As.

Brachten mede dit Jaer noch 8. Retour-Schepen van Batavia en 3. van Ceylon ſtonden te volgen: Den Oorlogh met de Macaſſer duerden noch ſeer vinnich/maer was 2.mael door de Nederlanders geſlagen: Den Tartar had in Pequin Nederl. Geſanten by hem ontboden: Waer uyt groote apparentie van vrye Coophandel was: Doe quam op Batavia advijs/dat eenige Maets op Coeree van 't Schip de Sparwer waren gebergt/ en ettelijcke ſich met een Bootje aen Japan hadden geſalveert: Den 24. Mey quam mede ſeer onverwacht in Teſſel de Fluyt Elboog/ die in November 1667. was na Ooſt-Indien uyt-geſeylt/maer onder de Linie by na komende/konde die door de tegenſtrevingen niet paſſeeren/ keerden deſhalven wijl 't ſayſoen en de Victalie ver-

liep/ wederom: Die van Denemarcken als meermalen vergeeffse Compagnien op-gerecht hebbende/ wilden weder proeven of dat Vaerwater hun nu beter gelucken soude/ en maken tot Bewinthebbers van dese hare nieuwe Oost-Indise Compagnie/ de Heeren Adeler, Groot Admirael van de Kroon/ ende Klingenberg, Generale Post-Meester: Het voornemen was om ten allereerste eenighe Schepen onder den Jongen Adelaer te senden na de Custen van Cormandel en de Havenen van Trengebay: Als wetende dat yder Natie van den Coophandel en Zeevaert met waerheyt segt: Hæc Helena est.

In Engelant sag men onder diverse van qualiteyt in dese Maent ook overlijden den Hertog van Kendale/ tweede Soon van den Hertog van Jorck/ sijn Broeder de eerste Soon was mede heel sieck en sober: Invougen geheel Withal treurde/ en in den rou was/ als nu het manlijck oor uyt Stuart en wettig bloet tot de successie van d'Enghelse Croon pericul loopende gants uyt te sterven: Den . Mey smorgens storf mede in sijn Logement in Conventgarden den Sweetsen extraords. Ambassadeur Christoffel Delfique Burg-Graef/ en Grave van Dona/ hebbende maer 4. daghen de Koorts gehad/ daer Pleuris by quam/ was out 40. Jaeren/ naer-latende een Weduwe met 4. Kinderen: Was een verstandig en seer bequaem Heer/ die in een Jaer tijts seer veel goede Tractaten tot ghemeene ruste van Christenrijck hadde helpen bevorderen/ Zijn Lichaem wierde gebalsemt/ en in 't Schip de Tijger na Sweden mette Weduwe en Kinderen over-gebracht: Den Coning van Engelant was over sijn doot seer bedroeft/ en vereerde de Weduwe met soo veele 1000. goude Jacobussen als hy aen haer Man (levent blijvende) hadde belooft/ sijnde 12000. gl. en een goude Keten aen den Secretaris Polas: 't Gebalsemde Cadaver van den Generael Wrangels Soon bleef doe noch in de Abdye te Withal/ tot dat 't Sweetse Oorlog-Schip Margriet hem van Londen na Stocholm quam af-halen: Oock storf te Londen den Graef van Lincoln: En den Vice-Ad. Tomas Tijdeman/ een dapperen Baes ter Zee/ daer over den Coningh seer bedroeft was/ sijnde een Man van groot verstant/ en van goede Fortuyn ende conduitte in de leste Zee-Slagen geweest: Zijn Schip de Chambrids wiert aen Robbert Holmes gegeven: Op welcke tijt seker Inventeur den Coning quam aen-dienen/ een Coopvaerdy-schip te Portsmuyen te willen timmeren/ buyten kosten van sijn Majesteyt/ mits consent en Octroy hebbende/ 't welcke volladen/ drie mael soo ras soude seylen als een ander Coopvaerdy-Schip/ van diergelijcke calibre. Zijn Majesteyt beloofde doe op de klachten van den Nederlandtsen Ambassadeur/ den Lord Willoughby in de Barbados/ die de Nederlanders sedert den ghemaeckten Vrede 't Eylant Surinam onthielt/ te sullen ghebieden 't selve weder te restitueren: Maer die dingen/ selfs Acadia aen de Fransen/ en andere Plaetsen van d'Engelsen/ oock van de Fransen aen d'Engelsen/ sijn seer traeg gevolgt/ om datte nieuwe Winners te ver van haer Souverainen/ haer eygen voordeel soeckende/ weynig op haer Gebieders passen/ en altoos exceptien maeckten/ ghelijck doch dit gantse Jaer 1668. gebleken is.

JUNIUS 1668.

DEn Hertog van Ormont sijn Soon den Grave d'Offery in Yrlant, soo lange sijn afwesen, in 't Gebiet gelaten hebbende, quam te Londen, daer hy den Eed af nam van den Hertog van Buckingam, die (volgens accoort gemaeckt metten Lord Geraerd) ghewozden was Stalmeester des Coninckx: Tot Withal quam doen een vremden Knaep, woest en Barbaris, doch eenighe ken-tekens van een Engels Kleetjs aen hebbende, hy sprack diverse Heeren aen, dan niemandt kon hem verstaen: Die curieus waren, namen hem op een Camer, daer se wel 2. uren lang hem examineerden in 't voorleggen van Duytse, Moscovise, Franse, Yrse, Schotse en andere uytheemse Boecken, maer hy en verstont geene: Dan als yemant in-quam groeten hy die met een reverentie van 3. treden achterwaerdts, sijn Hant te kussen en ernstig na den Hemel te sien: Men oordeelden uyt alles wat men uyt hem konde vernemen, dat hy uyt een der Wilden Eylanders, of van Terra Neuf, Ysland, of achter Tartaryen most van daen sijn, ende met seker Vaertuyg ergens achter aen 't Woest van Yrlandt sijn gestrant: Altoos sijn manieren betoonden dat hy niet was van geringe qualiteyt: Men hielt hem, om door onderwijsinge van d' Enghelse Tale wat meer bescheyts van hem te weten: Prins Robbert dede doe 2. Schepen de Nonsiuts en Kaglet op America na Brettons Bay toe-rusten, met hoop, volgens rapport, een korte doorvaert tot de Zuyt-Zee te vinden. Duc de Jorck dede te Bristol een Schip timmeren dat 106. stucken soude voeren, wordende genaemt na zijnen name Jorck: Zijn Hooght. resolveerde doe om veranderinge van Lucht, zijn siecke Dochter Anna na Parijs te laten gaen, om hare gesontheyt te bekomen. Het was al den 28. April lestleden, dat op de Barbados Bridge-Stadt, vol van Suycker-Moolens, en bevolckt als London, verbrande, door 't vuyr uyt het Huys van eenen Monsr. Bussel, savonts ten 7. uren, dat een sterck Steenen Huys van Mr. Frans Bont aen stekende, 't selve dede op-vliegen, dit waren twee voorname Kooplieden aldaer woonende, niet verre van 's Lants Magazijn, dat oock geheel dick van Steen was, dat soo gruwelijck op barste, dattet wel een tiende-part der Stadt in 4. uren dede verbranden, en door 't vlieghen van de voncken alles ontstekende, is daer machtighe veel Suycker, Huyden, Indigo, en Taback in asse verkeert; Sulckx dat desen Brant soo schadelijck als die van London wiert geschat, want daer was geen een Scheeps-lading Suycker meer op 'theele Eylant over gebleven, en de arme Menschen mosten sich op het Velt tot naeder occasie met hare Kindertjes, alles quijt zijnde, behelpen.

Don Pedro Gebieder van Portugael had zijne Paesch-daghen ghehouden met zijn nieu getroude in 't Clooster d' Esperance: Den 2. dag quamen kort na den middagh ontallijcke Carotsen en Littieren voor 't selve Clooster, die pasten op Don Pedro die in een Carots met 6. Paerden uyt-reedt, na zijn Co-

ninckl ijck Lust-Hof / een half uyr buyten Lissabon : De Portiers waren open / en de Coningin sat recht tegen over hem : Den gantschen wegh krioelden van Menschen : Als nu Don Pedro met zijn Carotse langhst de water-kandt / voorby de Kercke van St. Paulus passeerde / quamen 36. vermomde Personen / alle op Esels geseten / haer vertoonen / yder op het belacchelijkst gekleet / onder den hoop was een gemasqueerden Koning / hebbende een Kroon op 't Hooft / daer 2. Hoorens uyt staken ; Den anderen was van Stroo ghemaeckt / en 't onderste boven gekeert : Na dit jente geselschap volgden een oude verslenterde en gescheurde Koetse / daer in sat een toegemaekte Coninginne : Een van den hoop had in zijn Arm een Hont in de Luyren gewonden / een ander oock een Kat even op-ghe schickt / die beyde van een toe-ghemaeckte Vroevrou op een Esel sittende / wierde gevolcht / want sy was gemeubleert mette tekenen van haer Ampt : Dit alles ontstelde Don Pedro niet weynig / want men seyde opentlijck / dat hy zijn Broeder Alfonsus in een Thoorn wilde doen sluyten / na datte selve 't Pallais ontstelt / en seer mismoedich in dese woorden uyt-geborsten had : Wel is mijn Broeder * getrout met mijn Huysvrou, by de welcke hy my wel te Bedde heeft sien legghen, en hout hy my nu noch soo gevangen, daer ick hem mijn Kroon en Scepter late, &c. Korts daer aen hoorde men dat de Coninginne by Don Pedro bezwangert was. Den vluchtende Grave de Castel Melhor quam doe uyt Portugal aen 't Spaense Hof / en schreef van Madrid aen Don Pedro de redenen van zijn retirade : Die 't selve niet wel op en nam. Te Madrid wilde men doe de Reviere Mansanares / welcke door die Stadt loopt / soo verdiepen / datse Navigabel soude zijn. Vranckrijck sont doe vier Oorlog-schepen na Lissabon / om de Franse Soldaten daer in dienst / af te halen / dese arriveerden met noch 12. Barcken vol plunje te Rochel / onder den Vice-Admir. den Graef d'Estree / met Monsr. Gabaret / en den Grave van Schomberg / die by den Coning te Parijs komende / gunstelijck is verwellekomt ; En sondt de Coninginne Regente van Portugal een Elephant aen de Franse Majest. Engelant onboot zijne Soldaten uyt Portugal t' huys / doch daer van gingen 4. Compagnien na Tanger in Barbaryen.

Vranckrijck onaenghesien den Vrede met Spangien / behielt in djenst den Grave Koningsmarck / die een Regiment Ruyters in Duytslant had geworven / daer op hy had ontfangen 60000. pont / den Coningh confirmeerde hem oock door een Missive in sijn dienst : Gelijck mede den Prins van Zultsbach / die sijn Pensioen van 2000. pont echter genoot / niet tegenstaende 't met Vranckrijck rondsom Vrede was : Doch de Pest meer en meer in dit glorieuse Coninckrijck

* De Portugijsen buyten 's Landts dit hoorende, wilden de Joodtsche Wet in Hollandt wel gelooven : Maer de dispensatie van den Paus dacht haer, gingh verder als de Joodtze Wet, die niet anders en gebiedt, als, dat men by de naer-gelaten Weduwe zijn Broeders Saet wel mach verwecken, &c.

ninckrijck d'overhant nemende/ heeft het Parlamendt van Parijs om de toe-vloeying der Menschen te stuyten/ aen yder verboden op peene van 't leven te komen op de Jaermarckt te St. Denijs: En alle Coopluyden wierden ge-last haer Coopmanschappen te verluchten en te verpacken/ sonder de selve bin-nen Parijs te moghen venten: 't Gebeurden oock datten Secretaris vanden Marquis d'Humieres/ Gouverneur van l'Isle/ van de Pest ghestorven/ dat yemant daer omtrent geweest/ van dito Gouverneur etteliјcke Brieven na de Coning droegh/ 't welck hy Gouverneur verstaende/ sont den Courier na/ en achterhalende/ dede gem: Brieven op de weg verbranden: Uyt veel Steden ge-lijck Amiens en andere sag men de voornaemste Burgers vluchten: De Po-licye stil staen: De Dooden niet moghende uyt-gedragen werden / wierden in d' Aerde van de Huysen / ofte oock wel onder den Drempel van de Deuren gesteken: Hier uyt volgden honger/ dieren tijt/ en ophoudingh van alle Nee-ringen/ de schamele Lieden niet te eten noch te winnen hebbende/ vielen op de rijcke hare Huysen/ en plonderden die/ de Magistraten selfs niet verschoonende: In dese bedroefthedẽ strooyden de Roomse fabulistẽ te St. Samur uyt/ hoe dat op den 2. Juny 2. mijlen van daer/ in 't Vleck Halmoe/ in de Kerck St. Flo-rentin 't Volck op een Sondach van die Parochie te Kercken sijnde/ en terwijl de Priester le Pange Lingua song/ soude hy gesien hebben dat de H. Hostie schie-lijk was verandert in de figure van een Man/ gekleet met een Surplus/ hou-dende d'armen kruyswijs over den anderen/ en dat had sijnen Vicarius mede gesien/ nessens een Paep van Anjou en sommige Burgers van Samur/ ende veele andere daer ter devotie sijnde: Dese Figuer soude alsoo een quartier uyr hebben blijven staen/ en was doe weder in de gedaente van de H. Hostie veran-dert: Maer de Magistraet van Samur soo slecht niet / en wel wetende wat men heden door Machines doet/ ende de Papen en Heydense Priesters om het Volck te blinthocken gedaen hebben/ ontboden de voornaemste / en daer wiert tegens den Priester een Proces Verbael gehouden: Oock begaf hem de Bis-schop van Angers na Samur/ en sich wel van dese transformatie geinformeert hebbende/ heeft oock een geestelijck Proces Verbael tegens dese Miracul Ge-tuygers aen gevangen: Eenen Tillier/ wel eer Ontfanger van de Consigna-tien/ en Bancqueroet gespeelt na Romen/ was daer by eenen Cardinael sijnen Vrient gekomen/ die hem met een Abdye van 12000. pons 's jaers inkomen had veert/ en wilde hem Priester maken / maer 't Parlament van Parijs dit verstaende/ hebben gevonnist dat geseyde Tillier in effige onthooft/ hy 3. dagen ingedaecht/ en oock sijn mede-Dieven vervolgt werden/ also groote Sommen hadden gestoolen: De Heeren Belluan Raetsheer in 't Parlament/ en Gual-tier Substituyt van den Procureur Generael/ gingen doe uyt om sich te infor-meren van de Hertoginne de Mazarin/ of sy gelijck men seyde haer na Romen wilde begeven: Haer Man Duc de Mazarin gaf 500. Escus aen 't Hof/ voor d'onkosten die men in dese informatie soude doen: Maer de Hertoginne gingh alvoorens door/ en passeerden Lotaringen door een onbekenden wegh / en door Switserlandt/ en Milaenen / en arriveerde alsoo te Romen by Madame de Connestabile haer Suster: Men lachte doe te Parijs met sekere Spanjaert/ die te Romen een grillige Theses hebbende gemaekt/ by een Beelt-snyer ging/ vertoonende

vertoonende een tekeninge en ſchetſe van ſijn inventie / dat was de Spaenſche Kroon verheven boven veel andere kleyne Kroontjes : Maer 't ongeluck wilde dat Duc de Chaunes op dat uyr voor by den voorſz. Beeldthouwer rijdende/ en 't ſubject van den Spanjaert hoorende / hem met 't plat van de Degen dapper dede af-roſſen : Ook was doe een anderen Spanjaert gekomen by een Beelthouwer die een Paſquijns Almanack aen hem veylde/ waer in den Koning van Vranckrijck verbeelt ſtont aen de voeten van een Vrou / die hem beſchuldigde van ettelijcke Steden : Over deſe ſpotternyen wiert den Paus geklaegt/die ſulcx beloofde te doen ſtraffen : En oock den Franſen Ambaſſadeur te Roomen klaeghen aen die van Spangen/ die dit werck tegen ſprack/ dat de Spangiaerden tot ſulcx geene Commiſſe hadden/en ſulck werck als van dolle Menſchen moſt werden aen-gemerckt : Evenwel Paſquijn en had dat geloof niet/ wel wetende/ datte Kat en de Muys / of de Spangiaerden en Franſſen altoos ſeer groote Vrienden zijn geweeſt/en dat als ſy malkander ſchelden/bijten/ en op eten/ het dolle mans werck is/ &c. Even gelijck ſeker Roomſe Caſtilliaen oock te Parijs in colerije uyt barſte / dat Vranckrijck expreſſen naer Engelant en Sweden had geſonden/ om de geſlooten Triple Alliantie te ſonderen/ en tenteren/ of eenige middelen of apparentie was om de ſelve te ſcheuren : De Papen voegden dit daer by/ dat Vranckrijck in voornemen was een Ligue ofte Verbont te maken met den Paus/ en dat men daer in ſoude begrijpen den Keyſer/ Spangen/ Polen/ Portugal/Venetien/en alle andre Roomſe Vorſten en Staten/ die nu langs hoe zwacker wierden door de Proteſtantſche Princen/ aen de welcke men geen de minſte admiſſie verleenen ſoude om in de voorſz. Alliantie te komen. Den Coningh verſtaende datte Hollanders en Engelſen in haere Equipage (mits den ghemaeckten Vrede) ſtil ſtonden/ had oock gheboden de Vloot van Duc de Beaufort op te leggen/ ſelfs de Schepen die te Rochel met Soldaten van Liſſabon waren gearriveert/daer den Jeſuijt Biechtvader van de Coninginne mede over quam / en het Swanger zijn van hare Majeſt. confirmerende/met welcke tijdinge hy na Romen ſoude verreyſen/ om den Paus ſulcx te bootſchappen : Maer men hoorden te Parijs dat hare Vloot onder den Graef de Martel/ Vice-Admir. van Vranckrijck/ in de Middell. Zee/ nae eenige jalouſije en viſitatie aen de Schepen van Genua gegeven te hebben/door een ſtorm zijn groote Maſt over boort/ en reddeloos te Toulon in-geloopen : Waer om Vranckrijck weder equipeerde : De Vloot van dito Vice-adm. Martel beſtont in deſe navolgende Schepen en Galeyen:

De Graeff,	*Mr. de Martel,*	80 *ſt.*	350 *m.*
Diamandt,	*Monſr. d'Almeras.*	60	400
Courtier,	*Ridder Four de Ville,*	60	350
Dolphijn,	*Monſr. de Previlli,*	60	350
Thereſia,	*Mr. Dector,*	60	350
Provinçial,	*Monſr. le Conte,*	60	350
Thoulon,	*Monſr. le Major,*	60	350
Zee-Paert,	*Ridder de la Illiere,*	56	350
Mermayd,	*Chev. de Bouillion,*	56	350
Hertogh,	*Chev. Valbelle,*	50	300
Beaufort,	*Chev. de Fayet,*	48	250
Ster van Diana,	*Mr. de Tivas,*	42	230
Son van Africa,	*Mr. de St. Aubin,*	26	230

TWAELF GALEYEN:

Patroon,	*Monſr. de Terne,*
Thereſia,	*Monſr. de la Broſſardiere,*
Faem,	*Monſr. de Manze,*
Dolphijn,	*Monſr. de Ville Neuf,*
Kruys van Malta,	*Chevalier d' Oppede,*
Lelie-Blom,	*Mr. de Breteſche,*
Kroon,	*Mr. de Gardagne,*
Victorie,	*Chevalier de Tannere,*
Vranckrijck,	*Monſr. de Belmar,*
St. Jan,	*Mr. de Bretevil,*
Fortuyn,	*Chevalier de Janzon,*
Valeur,	*Mr. de Vivier.*

De Genevoisen hadden dese Armade al eenige dagen op hare Kusten gesien zwerven/ dies sonden op al hun Zee-Plaetsen/ neffens twee Gedeputeerden/ den Ingenieur nieulijckx van Milanen gekomen/ en deden Savone fortefficeren/ en oock een Fort bouwen aen de mondt van de Haven van Port de Vado. Doch mette storm op de Franse Vloot/ verdween oock de sorch der Genevoisen/ 't welck den Paus wel smaeckte: En om alle deugden door Vranckrijck nu aen den Roomsen Stoel bewesen/ stondt hy die Kroon bynaer alles toe/ jae somtijdts in wederwil der Spangiaerden: Weder om Vranckrijck om den Paus te placeren / dede de Pylare binnen Romen af werpen/ die op ghrecht was over 't gewelt van Corsi gepleegt aen den Fransen Ambassadeur/op ons 15. Deel fol. 55. aen-geroert: Weder om den Paus schreef aen den Koningh van Vranckrijck/ dat in erkentenis van 't voorsz. hy d'eerste Cardinaels Hoeden niet aen de Creaturen/maer aen de Vrienden der 2. Kroonen soude schencken/ en wegens Spangen daer toe alreede had vast gestelt den Jesuijt Nittard, Inquisiteur en Biechtvader van de Coninginne Regente. Het Legher van den Hertoge van Luxenburg had sich selfs nu laten vernoeghen mette contributien van Franse Comptè/doende niet alleen slechten de Stercktens van Dole/ Grey/ Chastillion op de Mase/ van la Roche/ St. Anne/ en ander Casteelen aldaer/maer men kapten oock al het Bosschage groot Hout af/so men voorgaf tot den Scheepsbou/ die door Vrankrijk na Rochel door de Don en Saone wierde vervoert: Maer andere gheloofden datter was / om dat Borgondien geen eygen bestendich Hout soude houden: Dese Franse adieu seggers brachten te Auxone al haren buyt/selfs de geroofde Klocken uyt de Kercken/die anders tot spijs van Canon-gieten in elcks Contreye gebruyckt konden werden: Maer een ander vier van onlust ontstack in Franse Comptè/want seker Parlaments Raetsheer (na dat den 10. deser dat Graefschap aen Spangen alreede was gerestitueert) wiert tot Dole vermoordt / om dat hy intelligentie met de Francoisen ghehad soude hebben: Het Canaillie viel daer na in 't Huys van een Commissaris/ die den Prins van Condee wel eer had ghebruyckt/ hy ontsnaptent/ maer 't Grau sloegen sijn Vrou doot/ en een sijner Kinderen/ beroofden alles / alleen om datse vermoeden hy mede een handt in het Franse werck hadde: Op dien dagh sijn over de 20. voorname Huysen geruyneert. De bedorven Boeren van buyten/ hoopende haer fortuyn door beroving van andere te maken/ trocken in meenichte na de Stadt/ doch de Magistraet bracht de Burgerije in de Wapenen / daer by quam men met 't Sacrament langhs der Straten/ maer sy en achten 't een noch 't ander niet/ tot dat Monsr. Gardagne quam/en haer met Soldaten verjoeg: Zedert begost men de treffelijcke Stercktens van die Stadt/daer aen men dagelijcx met 7 a 800. man om neder te smijten / had laten arbeyden / weder tot seer excessive kosten op maecken: Want de Switsers scheenen geneyght mette Staten Generael een Alliantie te maken/ alsoo sy beduchte/sonder behulp wel hulp voor onrustige Gebueren te mogen van noode hebben. Walslant verviel nu in groote ellende/ men vont op de Heeren Weghen seer schandelijck vermoorde Lien/ Hoofden en Handen af gekapt/ de Hoofden in de Kleeren gesteken/ en soo voorts / want de Soldaten leefden so sy wilden: Om alle disordres voor te komen/ quam Barillion/

Raetsheer

Raetsheer uyt 't Parlament van Parijs te Doornick/ ontboot by sich de Gedeputeerden van Rijssel/ Doornick/ Aeth/ Douay/ Oudenaerde en Cortrijk/ en op de Conings Halle aen de groote Marckt vergadert / rechten hy als Intendent van Piccardyen / Artois en de geconquesteerde Plaetsen / een Royale Souverainen Raet op/ om te wijsen door Arrest en Dernier Ressort alle civile en crimineele saken/ moetende alle subalterne Rechters daer als voor den Rade van Mechelen komen pleyten: Omme aldaer 't sy by Appel of andersints haer saken geheelijck te fineren.

De Son op 't hooghste/ ontfonckte niet eens 't hart van den Coningh van Polen om langer Koning te blijven/ alle zijn gedachten en woorden liepen daer op uyt: Hy begeerde de Kroon en den Scepter aen de Senatoren over te geven, en sijn leven in stilheyt te eyndigen, &c. De Poolse Heeren geloofden dat dit een puere melancolije van zijne Majest. was/ alsoo sodanige opinien in de Weerelt raer zijn/ en de meestendeel der Weerelt daer thuys is om Scepters en Kroonen te verkrijghen/ alwaer het schoon met onrecht: De grijste Poolse Raden zijn dese maent eenmael daer over by den Koning gekomen/ hem biddende van dit voornemen ende abdicatie af te willen staen: En die en de meeste Senatoren hebben eens een geheel quartier uyrs op hare knien voor hem biddende gelegē: Maer de Coning bleef by zijn opinie/ dies gingē sy schreyende en bedroeft weg: Den 14. Junij hebben de Senatoren de selve bede weer aen den Coningh gedaen/ doch alles te vergeefs: Eyndelijcken heeft zijn Majest. den 22. Junij de Senatoren samen geroepen/ zijn neder-legging van Kroon en Scepter eerst door zijn Cancelier/ en daer na in geschrifte/ by dese Resolutie bekent gemaeckt/ luydende aldus:

'T SAl aen de Heeren Senatoren wel bewust sijn, dat sijn Coningl. Maj. van langer hant, en noch by 't leven van de Coninginne zalig: gedachtenis, maer insonderheyt naer haer doot, bestandelijk voor-genomen heeft, sich gantschelijk van des Rijcks Regeeringe te begeven, hebbende sijn Majest. tot dien eynde maer alleen op bequame tijt en gelegentheyt gewacht, en tot noch toe sulckx verschooven, weghens de Confœderatien der Armeen, des Muscoviterse Oorlogh, en de innerlijcke onrusten, besoignerende dat op verscheyde motiven in de Republijcke, door een Inter-Regnum, de selve mochte in eenig pericul ghestelt worden: Maer vermits nu door Gods genade sich de gulde Vrede vertoont, en met Moscovien een stilstant van Wapenen gemaeckt is: Soo is sijn Coningl. Majest. geresolveert, haer voornemen op 't vorderlijckst te volvoeren, daer toe door verscheyde beweeg-redenen aen-geport sijnde, en insonderheyt door sijn swacke dispositie, aen de welcke de last der Regeeringe metter tijt veel te swaer wil werden, en dan oock sijn eygen conscientie, de welcke requireert, dat sijn Majest: tusschen des Regiments bekommernisse en het uyt eynde sijns levens, eenig interstitium tot sijner Adem scheppinge, welcke alle Menschen, en insonderheydt regeerende Hoofden, seer noodigh is, te verkiesen; Echter voor alle dese considератien prefererende het respect, het welck op de gemeene rust en welvaert neemt: Vermits sijn Koninckl. Majest. bespeurt, dat sy de menschelijke boosaerdigheyt, de welke door quade interpretatie sijner wel-gem; intentie de Republijcke in gestadige suspicie eener violente Electie heeft ge-

wickelt,

wickelt, anders niet te rugge drijven kan, als wanner ſy door haer eygener ontſlaginghe aen de Republijck een ken-teken haerder liefde voorſtelt, en aen de ſelve het gebruyck eener vrye Wael overlate: Dieſwegen ſijn Koningl. Majeſt. na lang en rijp overwegen, ſich alſoo verklaert, dat ſy de Kroon nederlegt, en aen de Republijck in handen levert, en dat met dit bedingh, dat ſy noch op de Heeren Senatoren Conſilia, of op de uytlantſe Schriften van deſe Reſolutie af-keerige perſuaſie, geen reflexie nemen wil: Hebbende de Heeren Senatoren niet te ſamen geroepen, om haren raet af te vragen, of ſijne Maj: ſoude abdiceren of niet, vermits ſy haer door vaſte en door geenderleye Redenen overwinnelijcke Reſolutie haerder toedrage, liefde, en affectie, in geenen deelen tot haer arbitrage of willekeur wil geſtelt hebben, om dat doch tot de Heeren veel bidden, en exceptien, of tegenſpreken niet verſtaen ſoude; Maer ſijn Maj. heeft deſe 't ſamenkomſte maer deſwegen aen-geſtelt, dat de Heeren, Senatoren, delibereeren mochten, wat voor een wijſe en ſolemniteyt ſijn Koningl. Maj. ſal hebben te obſerveren, op dat dit werck met der Republijcke volkomen ſekerheyt mocht geſchieden, een vredelijck Inter-regnum ſijn, en een geheele vrye Electie verblijven. Op dat nu ſijn Majeſt: haers deels, ſo veel moghelijck, het werck faciliteren mochte, ſoo laet ſy aen de Republijcke, tot confonderinge van quade Menſchen, booſe en verkeerde tongen, als of ſijn Majeſt: bereyts wegens de Electie met een buyten-lantſe Vorſt geſtranſigeert had, al ſulcke vrye Keure en Wael der Candidaren, dat ſy tot der ſelver niemant en recommandeere of te recommandeeren begeert, en op dat in hare preſentie geen ſchijn van eenig belet der vrye Wael van ſich geven ſou, is ſijn Majeſt. gereſolveert, gheduerende de tijt van de Electie, ſich van Wartzouw te abſenteren; Oock en wil ſijn Koningl. Majeſt. aen de Republijcke, wegens haer particuliere Intreſten, geen beſwaernis aen doen, vermits ſy verſekert zy, dat de Republijcke, by voorvallende Electie, in de Capitulations Articulen, dit Poinct wel ſelfs inſereeren ſal, dat de ſuccedeerenden Regent behoorlijcke ſorge dragen moet, tot genoegſame ordenings middelen van ſijn Majeſteyt. Dit heeft hoog-ged. Majeſt: aen de Heeren Senatoren, 't haerder deliberatie, willen voor-ſtellen; Op dat zy de gewiſten en zijner eeren bevoeghlijckſte, oock 't gemeene beſten dragelijckſte manier der Abdicatien uyt-vinden mochten: Verklarende ſich dieſwegen, dat ſy tot ſulcker Abdicatie, op de naeſte Rijckxdagh te treden gereſolveert zy, en verlanght, dat de ſelve in de eerſte dagen van Auguſti mach aen-geſtelt werden, op dat de Solemniteyten van het Inter-Regnum en de Electie noch voor de Winter magh ten eynde gebracht werden.

Nu begoſten de Poolen te dencken/ dat Sr. Geiſen/ Cancelier van Duc de Nieuburg/ als Ambaſſadeur te Warzauw niet te vergeefs gekomen en was/ als zijnde uyt den Huyſe van Beyeren/ welcke partije Vranckrijck droeg/ hoewel van den Prins de Condé wierde geſegt; En dat den Keyſer Prins Charles van Lorainen faboriſerende/ om Vranckrijck uyt dien hoeck te houden/ die zijn Geſant den Biſſchop van Beziers weder van Parijs na Poolen had geſonden: De Lijflanders hielden veel van den Moſcoviſe Prins/ en de Senatoren hadden 't ooch op Prins Radzevil/ die dagelijckx mette Grootſte confereerden: Andere ſpraken van Kur-Brandenburg/ of yemant van den Huyſe van Ooſtenrijck: Dan deſe voorſlaghen en quadreerden niet met 't geen men hoorde de Poolſe Majeſt. voor had/ te weten/ dat ſoo hy geen ſin had/ hem een eerlijck onderhout toe-geleydt/ in Poolen te blijven/ het ware dan te Warzau/

of in het Klooster te Czenstochowa/daer zijn lieve Coninginne lach begraven/ dat hy dan naer Vranckrijck soude gaen/ ende daer in een van de voornaemste Kloosters zijn leven op nobel tractament slijten: Onder dies sach men tegens een aen-gestelden Rijckxdag van den 7. Augusti alle die van ‡ Desiderius geslacht waren/ nae Poolen hinckelen / elck hoopende dat zijnen Haen daer Koning soude zijn: Sweden en den Keyser wenschten goede Gebueren/ in Franse Creatueren hadden sy geen sin / als wel bewust/ dat de Lelien in koude Landen selden wel bloeyen.

Men hoorden in Duytslandt wel geern/ hoe den eersten deser te Aecken den Vrede door Monsr. Colbert/ Franse Gesant/ op 't advijs van datte Spaense Ratificatie was gearriveert/ was gepubliceert / en dat nae Godt danck-segging/ en 't singen van Te Deum Laudamus, hy des Paus Nuntius/ en de Burgermeesters oock de voornaemste van Aecken heerlijck tracteerden / onder de Glasen van à la Santé du Roy Tres-Chrestien, terwijl 't Canon lustig donderde; En aen de Juffrouwen gaf hy oock een kostelijcke Collation/daer de Violons onder ageerden: Oock een Fonteyn van Wijn ontsprong/ die van 2. uren nae de middag liep tot savonts by 10. uren/waer van de Ingesetenen hare harssenen vol kreghen/ en de hoofden somtijts stieten/ toen hy gelt uyt de Vensteren van zijn Logement onder dit vrolijcke Volck dede werpen: Hier na dede alle zijne Vensters met Flambeaux ontsteken / en die eenigsints van vermogen in Aken was/ deden 't selve met Kaerssen na/ 't welck met al de vreugde-vuyren in al de Straten/ scheen te vertoonen of Aken weer brande/als selfs de Lucht vol Vuyr-Pijlen zijnde; En dus vertrock 's anderdaeghs den Heer Colbert weer na Parijs. Op een tijdt dat die van Sarlat in Vranckrijck een ander Feest hadden gehad op den 26. passato/ 't welck was/dat 's avonts by 7. uren aldaer soo geweldigen draey-storm/ en regen viel / dat in min als een half uyr daer een Revier was van 4. a 5. voeten hoog/ het Lant en de Valeye rondsom de Stadt wierden geruyneert/ de Marassen en Velden om gekeert/ en gesmeten op een van de voor-Steden/ ruynerende de Mueren van 't Klooster der Cordeliers/ 't welck meest gheheel onder water liep/ de Poorten/ al de Winckels/ Kelders/ en Stallen van 3. Straten/ wierden als om ver ghesmeten; In de lage Stadt/ daer de Hooft-Kercke staet/ was het als een Zontvloet/smijtende Mueren/ Poorten/ en alles ter neer/ doch 't water schot krijgende/ geraeckten de Menschen behouden/ die anders/ gelijck Ao. 1160. geschiede/veele onnosel souden hebben verdroncken.

Aen den Rijn sach men oock soo veel onbenoegen/datte Roomse Hooft-stadt Keulen/ oock niet ongemolesteert en bleef: Haren Keurvorst dede by Placcate verklaren/de verbeurtenis van de Keulse Inwoonders/en die Placcaten doen aen-placken in de Steden en Gehuchten van zijn Bisdom; Maer andre dorfden die oock wel weder af scheuren: 't Quam eyndelijck op 2. a 3. Burghers uyt/ daer den Bisschop op geirriteert was / die men wel by maniere van detentie by recht/ ofte begane onrecht/ wilde examineren; Maer den Bisschop nam

‡ Begeerende gemoederen.

nam geen benoeghen: En de Stadt Keulen klaeghden aen den Keyzer/ die sy versochten tot Beschermer tegens haren geweldigen Heerscher. Maer in de Neder-Palts ontsprongh een ander vuyr; Alwaer Duc de Loraine/ die in 't Keyzerrijck de Vestingen Homburg en Lantstoel noch besat/ en niet willende restitueren/ oock geen uytspraeck af wachten/ als voor de na-klop vreesende/ besprong 't Duytse Rijck in de Neder-Palts/ en kreeg al de verloopen Lotharingers en Lunenburgers by hem/ welcke sich verlooft hadden na Candia te gaen; En dese Fielen beroofden over al waer sy quamen/ veele eerlijcke Lieden/ speelden den Mansfelder; Hoewel sy de Versen van O. N. wel mochten gedencken: Nescis quid serius vesper vehat.

Zijn Doorl. van Brandenburg Troude den 25. Junij te Greuninghen/ in Marck Brandenburg/ met de Weduwe van den Hertog van Lunaburg/ Hanover/ en Zell: En vertrock voorts na Pruyssen/ quam in der Pillau/ daer brave Vuyrwercken aen-gesteken wierden: Te Coningsbergen heeft de Keurvorstinne (welcke Luters was) haer tot de Gereform: Religie begeven/ ende met zijn Doorl. aldaer ten Avontmael geweest.

Doen quamen weder partije Fransen/ onder pretext dat men hare Contributien niet prompt en hadde betaelt/ in Valckenburg en 's Hertogenrade/ op het Territoir van hare Hoog Mog: groote schade doende/ uyt-plonderende de gantsche Hooft-Banck van Holset/ Vaels/ en Vijlen/ plegende wijders groote insolentien aen de Ingesetenen van desen Staet/ &c. Partije van dese Benden in Vranckrijck komende/ wierden af-gedanckt/ waeren des halven seer moeyelijck/ en scholden op den Coning/ dat hy Vrede met Spangen hadde gemaekt: Quamen daer na veele na Vlaenderen/ daerse van de Pest wech storven: Andere bracht 't Franse Hof sommige pretensien op Nederlant voor; Immers den Marquis de Noisch/ Gebieder in Aeth (dat men met 8. Bolwercken fortificeerde) deden de Inwoonders van Condè aen-seggen/ in-geval sy hem niet quamen hulden/ sy voor Rebellen souden werden verklaert/ en feytelijck tegen haer ageeren: De Fransen pretendeerden oock 't Fort d' Escarpe by Douay/ eensdeels op den Bodem van Lens in Arthois/ en anderdeels op de gront van Rijssel gebout: 't Casteel dat men doe te Rijssel aen vong/ daer van storten de Wallen in/ echter niet te min heeft Vranckrijck dese en alle de Walse Steden met groote Kasteelen doen beteugelen/ als wel bewust dat dat Volk licht malcontent wort: In Brabandt daer de Franssen vertrocken waren/ speelden de Spaense Soldaten weder den Beest/ liepen te Mechelen de Vleyshal op/ die vol Vleys/ na datse eerst de Vleyshouwers daer uyt gejaegt hadden/ door hun wiert gheplondert: Waer over de Backers aldaer hunne Winckels slooten/ willende niet backen/ als voor die het door de Vensters quamen koopen: Eerlijcke Vrouwen en Dochters mochten de Straten niet seker passeeren: Sloegen en namen een Deurwaerder sijn Valisel af/ die hem defenderende een Vijgenkorf Vlechter doot schoot/ den Deurwaerder wiert gevangen/ maer Castel Rodrigo sprack hem vry: Gent wiert rondsom bedorven en op-gegeten: Aelst en Dermonde dwongen de Spanjaernen seer fel/ sulckx datte Inwoonders puer als in den gront bedorven wierden: Tot Brussel consenteerde men

om

om van deſe Gaſten ontlaſt te ſijn/ by de twee Stemmen 60000. gl. 't Geldt wiert gegeven/ maer de Soldaten bleven/ doch ſommige wierden verplaetſt/ in ſumma de goede Liens hadden veel te lijden.

De Heeren Staten van Hollandt en West-Vrieſlandt brachten den 8. deſer haer Ed. Gr. Mog: Reſolutie ter Generaliteydt/ dat men de Lunenburghſe Troupen ſoude af-danken/en de nieu geworven Militie noch 4. Heeren maenden by proviſie in dienſt houden/ en dattet Leger omtrent Berghen op Zoom in Guarniſoen ſouden trecken/ dat men mede d'Oorlogſ-vloot ſoude licentieren/ upt-geſept 15. Oorlog-Schepen/die na de Middelantſe Zee ſouden convoyeren: Den Heer Mr. Pieter de Groot/ als Ambaſſadeur naer Sweden wegens deſen Staet/ in 't begin van deſe Maent verreyſt/ arriveerden den 16 deſer te Coppenhagen / en had den 18. Audientie by den Coningh van Denemarcken/ alwaer alles met Complimenten en verſekeringhe van de goede inclinatie van 't Deenſe Rijck en den Staet van haer Ho: Mog: over en weder wiert geconfirmeert: Op die tijt was den tweeden Soon van ſijn Majeſteyt Prins George tot Rijpen in Holſteyn 't Scheep gegaen/om na Hollant te varen/ en van daer andere vreemde Landen te beſoecken. 't Gebeurde doe dat de Cipier van de Voorpoort op 't Hof hadde laten ontſnappen ſekeren Commis Breugel/ die de Meyt beprraet had om een kleyntje/ en liet hem upt de Camer daer hy gedetineert ſat/tot op de Plaets/alwaer door faveur van ſeker Boomtie aen de Muer/ daer hy op-klom/ alſoo over geraeckt is/ waer over den Cipier/ die noch ſoo twee andere Delinquanten had laten eſchapperen / is gedeporteert: Echter 't Landt haer gelt/ door dito Commis geſtolen/ miſſende: Don Franciſco de Melo Ambaſſadeur van Portugal/ die al veel weken lang nae Liſſabon had gedreyght te vertrecken om nieuwe ordre van Don Pedro/ maer de Wint was hem over al tegen/en Kilhoa bleef noch al op de Voorpoort om ſijn particuliere ſchulden: Men ſach doe publijck voortkomen eenige conſideratien by die van Zeelant/ op de ſeparatie en het Stadhouderſchap/ gheſtelt in een ſeer manierlijcke ordre/ gelijck onder volcht:

NAdemael de H. Staten van Zeelant by haer antwoorde gegeven aen de Heeren haer H: Mo: Gedeputeerden, op den 10. der voorl. maent, hebben goet gevonden, dat wy ſouden maken een geraiſoneert poinct van beſchrijvinge, van het geen by de ſelve ter Vergaderinge van haer Ed. Mo: was geproponeert, en verſocht, tendeerende ten eynde, de functie van 't Capiteyn en Admiraelſchap Generael, van de bedieninghe van 't Stadthouderſchap, van de reſpective Provincien mochte werden en blijven geſepareert, in effecte met ſich ſleepende de mortificatie en vernietinghe van het Stadthouderſchap, immers ten reſpecte van de Heere Prince van Orangen, ſoo wenſchen wy wel aen de importantie van deſe materie te konnen voldoen, als in der daet ſoo vol, en overvloedigh van ſtoffe; en conſideratien weſende, dat die een wijtloopige deductie komt te reauireren, dan alſoo den tijt daer toe jegenwoordig wat kort is, ſoo ſullen wy de reſpective leeden alleen bedienen van onſe conſideratien op eenige voorname Poincten, die in het voorſz. geproponeerde, en verſoeck ſijn gecomprehendeert, en tot een inleydinge mette wel gem: Heeren Gedeputeerden advoüeren, dat door de eenigheyt onder de Provincien, veel nutticheydt en voordeelen aen den Staet ſijn toe-ghebracht, en daer noch by voegen, dat wy achten, dat door dit middel deſe Republijcke tot ſoo hoogen trap van eere en welvaert is geklommen, en daer om de oorſaeck van deſe loffelijcke effecten wel moeten werden geconſidereert, en na haer gewichte voor waerheyt geeſtimeert, die in der daet geen andere en ſijn, als de oude gronden en maximen daer op de gemeene en Provinciale Regeeringe deſer Landen ſijn gefondeert, onder andre mede brengende, dat tot

beleyt

beleyt van de gemeene sake worden gerequireert Heeren van eminente qualiteyt en geboorte, sijnde de compositie en forme van dese Regeeringe altoos geroemt, en by de wijste gehouden, voor de beste en sekerste als gefondeert, op een pure middelmaticheyt, dan wat sijn hier opinien en speculatien van geleerde en Weerelt-kondige van nooden, de heerlijcke uytkomsten van sake is een overwinnende ghetuygenisse, sonder het beleyt ende bestier van de Heeren Princen van Orangien hoogl. Mem: en soude noch Religie, noch Vrijheyt, uyt hare vervolginge, ende oppressie sijn gereddet, noch dese Landen tot sulcken vermogen en welvaert gebracht geweest, uyt de geluckige en voorsichtige compositie en temperamenten van de Regeeringe deser Landen, als geheel en al over-een-komende mette humeuren en genegentheyt van de Ingesetenen, is die noodige harmonie en eenigheydt onder de respective Provintien voort gekomen; Derhalven soo dunckt ons geheel ongefondeert te wesen, te sustineren, dat die soude worden bevordert, door het differeren en mortificeren van die hooge functien, door de welcke de raderen, en resorten van de Regeeringe soo wel en gemackelijck plegen beweegt, en alles onder de Bontgenoten in een equitable Ballance gehouden te worden: De eenigheyt en ruste loopt noyt meer pericul dan als men de fondamentele ordres van de Regeeringhe tracht te veranderen of te aboleren, sonderling als sulcx geschiet buyten eenige noot, gelijck in desen, geene de minste necessiteyt kan worden aen-gewesen, gelijck wel ten tijde van de bewuste acte van Seclusie, gepretexeert wierde. Veele Republijcken hebben dat met hare eygene ruyne en ondergang te laet ondervonden: *Augustus* zeyt seer wel: *Politas Semel leges, constanter servate, nec ullam earum immutate, nam quæ in suo statu eademque manent, etsi deteriorarint, tamen utilliora sunt Reipublicæ his quæ per innovationem vel meliora inducuntur.* De groote Gebouwen welckers Fondamenten men uyt graeft, en ondertusschen op Schroeven ofte andere stutten moet gestelt worden, komen dickmaels te corruëren, immers veeltijt meer schade door de concussie te lijden, als de nieuwe Fondamenten voordeel by brengen. Wie nu de eenigheyt meer bevorderen die d'oude gronden en maximen van Regeeringe willen vast houden, of die de selve willen veranderen, en kan niet alleen uyt dese raisonnementen als met Handen en Vingeren ghetast worden, maer oock aen-gewesen uyt de generale inclinatie en dispositie van de gemoederen, soo van Regenten als van Ingesetenen, welckers ghetal soo groot is, die de promotie van den Heer Prince van Orangien, souden approberen, en generalijck toe-juychen, dat het by het getal die van een ander sentiment souden moghen wesen, niet en is te verghelijcken, gelijck oock de Ses Provintien nu soo veele Jaren uyt eygen beweginge in desen genoegsaem sijn geweest van een verstant en sentiment, en ongetwijffelt so soude gebleven hebben, by aldien soo veele moeyte en arbeyt niet ware genomen, om eenige van de selve, eenigsints te doen veranderen, en van de eenigheydt die'er was tot discrepantie te brengen, dat evenwel soo verre niet en gaet als het selve wel getrocken wort, gelijck men ondervinden soude in gevalle dese Provintie de moeyte nam, de selve Provintien insgelijckx hare Staetze Vergaderinge te gaen begroeten, en de importantie van dese sake voor te houden, ja daer en is niet aen te twijffelen of soude niet minder als de Heeren Staten van Zeelant de gevergde nieuwigheden op nieus aen de hant wijsen, en men soude met assurantie konnen seggen, in-gevalle de Provintie van Hollandt haer daer toe mede liet disponeren (dat Godt gave) datter geen besendinghe noch krachtighe persuasie soude van nooden wesen om de andere Provintien, die insgelijcx te doen approberen, maer soude het selve met beyde armen amplecteren, en hare voorige cordate sentimenten, doen reviseeren, die in der daet meer konnen gesegt worden, door alle operense devoiren ende besendingen van die eene Provintie voor een tijt gesuspendeert en als bedwongen te zijn, als datte gemoederen aldaer souden verandert, ende van andere maximen geworden zijn, invoegen dat niet mogelijck en is te oordeelen wat het rechte middel is waer door een algemeen genoegen en eenigheyt in den Staet is te weege te brengen.

De voor-gem: Heeren Gedeputeerden segghen wijders, dat men wel letten moet, dat door de promotie van de Heere Prince van Orangen geen prejuditie aen de Vrijheyt werde geleyt, datte combinatie van de voor-gem: hooge functien veele droevige effecten souden konnen geven, datte oude ende moderne Historien daer van veele exempelen suppediteren, sustinerende, dat door het separeren van de selve functien, ofte veel eerder mortificeren van het Stadthouderschap, die ghevreesde inconvenienten souden konnen werden gepræcaveert. Dese woorden en positien impliceren, eerst een reproche en condemnatie van 't geene by de voor-Ouderen is gedaen, als of die metter defereren van die hooge functien aen de successive Heeren Princen van Orangen, de Vrijheydt, die haer soo dier en waert was, en daer voor sy veel hadden geleden, hadde gepericliteert, daer nochtans de directie ende authoriteyt aen de hoog-gem: Heeren Prinçen, door de voorsz: hooge functien, gedefereert, onder andre, de ware ende nadruckelijcke schat te bekomen, en te assequeren. Ten anderen, so impliceeren de voorsz. woorden en positien een groote en seer onverdiende diffidentie, die men soude op-nemen, van den jeghenwoordige Hr. Prinçe van Orangen, gekomen van die Doorl. Mannen, die door 't uyt-storten van haer Bloet de fondamenten van de Vrijheyt hebben geleyt, en voorts de selve met sulcken ijver en kloeckmoedigheyt gemaintineert en vermeerdert, soo als de Staten Generael selfs getuygen, en dese eyghen woorden gebruycken: *Soo wanneer haer Ho: Mo: in den Jare 1625. by het af-sterven van den Hr. Prins*

MAURITZ, *de functien van Capiteyn en Admirael Generael, in de respective Provintien het Stadhouderschap defereerden, aen den Heer Prins* HENDRICK *beyde onsterffel. ged. gelijck haer Ho: Mo: doorgaens hare diensten hoog komen te roemen en verklaren dat sy deswegen voor hare posteriteyt voor altoos geobligeert blijven.* Gelijk onder andere het selve seer krachtig wort uyt-gedruckt in sekere Missive aen de Coninginne *Elizabeth*, alwaer hare Ho: Mo: den Hr. Prins *Willem* onsterffel. ged. noemen, EEN VADER DES VADERLANDTS, *dat zijn trouwe tot defensie van de Religie en Vrijheyt, noyt sal worden vergeten, by Lieden van Eere, ende die Godt vreezen, en dat hare Ho: Mo: niet meer en sullen ter herten nemen, als de eere, voordeel, en advançement van zijne Nakomelingen, en daer toe al haer macht en middelen employeren:* Met wat reden en fondament kan nu sulcken ombragie en apprehensie jegens den jegenwoordigen Hr. Prince van Orangen werden op-genomen, zijnde het eenig Manlijck overblijfzel en Spruyte van den af-gehouwen Stam, als oft hy de geene soude wesen die de Vrijheydt soude willen præjudiciëren ende verkorten, die zijne Doorl. voor-Vaders soo dier hebben helpen verkrijgen, en so sorchvuldig couserveren, zijn goet moderaet naturel, belooven andre en genereuser actien als yemant sich wil toe geven een achterdocht, en sich selven prefigureren alle quaet dat by Menschelijcke imaginatie een staet soude konnen over komen, die sal daer in naulijcx een eynde vinden, en selfs van de vroomste en getrouste in de Republijcke, suspitie moeten op-nemen, want sy mede Menschen zijn, en dien-volgende hare misslagen en dwalingen konnen hebben. Prins *Willem*, die den titul van *Vader des Vaderlants* wiert op-gedragen, is de vervolginge van zijne Vyanden niet alleen onderworpen geweest, maer oock de censure van andere, gelijk'er noch geesten ghevonden worden die zijne loffelijcke actien en inventien weten te misbruycken, en te sustineren, dat die op gheheel andere eynden souden hebben geviseert als op de conservatie van Religie en Vrijheyt, Prins *Mauritz* in de Jaren 1617. en 1618. besich zijnde om de Religie te redden, en de misverstanden in den Staet wech te nemen, wiert by eenige na-ghegeven dat hy soude na meerder macht en authoriteyt gestaen hebben: Gelijcke suspitie zijn de volgende Prinçen van Orangen mede onderworpen geweest, maer de uytkomste heeft anders geleert: Het is by de Regeeringe altoos geoordeelt geweest, voor seer pernicieus en schandelijck, datter quade suspitie jegens den Hr. Prince van Orangen en Nassau werden op-genomen, gelijck oock particulierlijck de Heeren Staten van Hollant in den Jare 1597. daer onder een sensibel misnoegen hebben getoont, ten tijde als in Vrieslant jegens Graef *Willem* van Nassau veele ombrages, en quaet achterdocht was verweckt, ende Prins *Mauritz* daer van niet vrij en ging, schrijvende over dat subject aen de Heeren Staten van Vrieslandt een seer merckwaerdighen Brief, daer in onder anderen vast stellende de maxime en grondt van Regeeringe hier vooren geroert, namentlijck, *dat de Nederlanden in 't generael oft particulier noyt en waren in ruste en Vrede te conserveren, sonder tot 't beleyt van de gemeene sake te gebruycken Hoofden en Heeren van Qualiteyt*; Daer by voegende, *hoe seer alle de Patriotten haer geobligeert en verbonden moften houden aen de Familie van de Hr. Prince van Orangen, en dat het haer particulierlijck seer leet soude sijn, met raet, daet of conniventie deel te hebben aen eenig ongeluck, 't welck aen de voorsz. Familie aen-gedaen of eenige sinistre impressie, die teghens de selve soude mogen gegeven worden, om de ondanckbaerheyt in sulcken stuck, Godt de Heere en alle eerlijcke Menschen ten hoogsten onbehagelijck.* De argumenten die men neemt van het quaet dat andere Landen is over gekomen door Persoonen ofte Hoofden, aen de welcke het beleydt in de Policye, en Commando over de Wapenen t' zamen is toe-vertrout geweest, en quadreren soo even niet op de gelegentheydt en constitutie van de Regeeringe dezer Landen, dat d'eene Natie dickmaels gedijt tot ondergang, is dickmaels een middel voor een andere Natie tot haren opgangh: In dezen konnen oock niet gelden eenige abstractive speculatien of subtijle redenkaveling, maer de experiëntie ende eygen ondervindinge, is het krachtigste bewijs, daer uyt dan vervolghens moet werden geargumenteert, nademael ondervonden is dat de Hr. Prins van Orange de functie van Capit. en Admiraelschap Generael, te samen met het Stadhouderschap niet tot nadeel, maer tot merckelijcken dienst, eere, en reputatie van Staet, en de respective Provintien hebben bedient den tijt van 80. Jaren, en dat sy de Religie en Vrijheyt, hebben helpen redden en conserveren, sonder de Republijcke of eenig gedeelte van dien haer eygen te maken, maer dat sy met haer Doot alle hare directie en authoriteyt, hebben laten weder keeren in den boesem van den Staet, en de respective Provintien, daer uyt sy de selve ontfangen hadden, dat men derhalven sodanige functie, confidentelijck behoorde te vertrouwen, en wederom te defereren, aen de Nasaten, die haer daer in so wel en loffelijck hebben gequeten, insonderheyt in een tijt daer men doch voornemens is de selve functie by nader instructie vry meer als voor heenen te limiteren, daer door dan ten overvloede, tegens alle gevreesde geimagineerde bekommeringe soude wesen gepræcautioneert: *'t Is waer dat in dezen dickmaels wort geobjiçieert, dat den Heer Prins* Mauritz *in den Jaere* 1617. *en* 1618. *ende de Heer Prins* Willem *in den Jare* 1650. *de Limiten van hare Functien seer souden hebben te buyten gegaen:* Dan daer op moet werden geconsidereert, dat de extraord. sieckten in de voor-gem: Jaren 1617. ende 1618. extraord. remedien eyschen, dat het doemaels raeckte de conservatie van de suyverheyt van de Religie, het kostelijckste dat Godt gegeven heeft, en voorwaer, sonder de applicatie van die remedien, en soude de selve niet zijn gepreserveert ende behouden geweest, weshalven de Memorie van die Prins

in dies

in dies te meer estime behoorde te blijven, om dat hy ghetoondt heeft, alhoewel hy de occasie mocht ghehad hebben, nae geen meerder macht ofte hoogher qualiteydt en heeft ghestaen: *Ende wat aen-gaet het voor-ghevallene in den Jaere* 1650. *kan seer odieuselijck beschreven werden, als men daer van alleen eenige uytter ijcke actien verhaelt, en oorsaken waer uyt die gesp rooten zijn, verswijcht, namentlijck, de afzonderlijcke cassatie, by die van Hollant, in weerwil van alle de Provintien, ende contrarie het advijs van den Capiteyn Generael, en de respective Stadthouders, mitsgaders den Raet van Staten, ondernomen:* Dan wy sullen ons over deze materie niet verder in-laten, maer ons alleen reserveren aen het oordeel van dese en andere Provintien, by haer approbatoire resolutien desen aengaende gegeven, sijnde oock dese sake naderhant, niet alleen tot een onderling contentement en genoegen by-geleyt, maer oock om diergelijke strijdigheden in 't toekomende voor te komen, op den 18. Augusti van den voorsz. Jare 1650. met eenparich goetvinden van alle de Provintien, en specialijck van die van Hollant, die om de importantie van dese deliberatie, en corps in de Vergaderinghe van haer Ho: Mo: verscheenen, waren geresolveert en vast gestelt, dat soodanighe differenten en verschillen onder die Provintien vallende, en by minnelijcke conferentie niet gevonden konnende worden, gedefereert sullen worden aen het hoochwijs advijs, en ter decisie van de Heeren Stadthouders, of Stadthouder in der tijt, sulckx dat boven de dispositie van de Unie tot Utrecht, over 't concilieren oft decideren van de discrepantien onder de Provintien vallende, de differenten en geschillen die over 't aenhouden of af-dancken van Militie in 't toekomende soude mogen ontstaen, specialijck gestelt sijn ter arbitrage van de Stadthouders, of Stadthouder der Provintie in der tijt, dat in desen wel specialijck moet werden genoteert, alsoo het na rechten notoir is, soo wanneer eenige in seker arbitrage hebben gecompromitteert, datse daer van niet anders als met gemeene bewilliginge konnen resilieren, en in allen gevalle eerst eens moeten wesen in het kiesen van een nieuwen Arbiter. Sulcke en diergelijke wetten die met gemeen goet vinden, eens zijn gestelt, en daer op alle de Leeden van een Societeyt haer hebben verlaten, en konnen by een alleen niet werden gederogeert, gelijck dan daer uyt moet volgen, *dat de Provintie van Hollant niet wel heeft konnen treden tot het mortificeren van 't Stadthouderschap, sonder kennisse en goetvinden van haer Bontgenooten, immers voor soo veel, die tot de voorsz. arbitragie en decisie was verkooren, ten waer dat sy toe-stonden dat by defect van haer Stadthouder, 't selve aen de Stadthouders ofte Stadthouder van de andere Provintien in de tijt soude verblijven, en haer gelijck als accresceeren*; En of 't schoon soo waer datter in 't verloop van soo veel Jaren somwijlen eenige inconvenienten waren voor-gevallen, soo en behoorde daerom de sake selfs, maer alleen de abuysen, worden weg-genomen, en daer tegens met goede instructie en resolutie voorsien, want als men alle functien en commissien, om dat die dickwils misbruyckt en te buyten gegaen werden, soude willen vernietigen en mortificeren, daer en soude geen eynde aen te vinden wesen, en geen Staet of Republijcque soude konnen bestaen, selfs voor geen kleynen tijt; Van de Republijcke van Roomen wort gesegt, dat de selve eens af-geweken zijnde, van de fondamentele maxime van haeren Staet, in 80. Jaeren meer als 19. mael haer forme van Regeeringhe heeft verandert, soo dat de Regenten door de continuele tweedrachten eyndelijck haer selven zijn moede en tot een last geworden, en genootsaeckt gheweest de directie en moderatie van een Hooft aen te nemen, om alsoo de dissentiërende gemoederen tot meerder bedaertheyt en eenigheyt te brengen. Doch om deze sake wat dieper te ondertasten, en den rechten gront van dien te ontdecken, soo moet werden ondersocht door wien die is begonnen en gepousseert, namentlijck, door de Provintie van Hollant, alles tegen en contrarie de orginele inclinatie van alle de andere; En om wat intresten? Ongetwijffelt om het beleydt en bestier van saken, dat aen de Heeren Princen van Orangien was gedefereert, selfs te bekomen, gelijk haer 't selve ook meest is gelukt; Hebbende daer inzedert den Jare 1651. een grooten voortgang gemaeckt, daer van wy de particulariteyten op andere tijden hebben gepresenteert, ende daer om hier niet en sullen repeteren; Het is onseecker waer heenen het noch vorder sal gaen als het Stadthouderschap soude wesen gemortificeert, en het Capiteynschap Generael in onsekerheyt gestelt, en over 4. a 5. Jaren aen de eenparigheyt van alle de Provintien vast gemaeckt, want deze apparente collatie van deze functie hebben ongetwijffelt veele ghedachten noch suspens gehouden. De Heeren Staten van Zeelant hebben in den Jare 1660. in de volle Vergaderinge van de Heeren Staten van Hollant en West-Vrieslant deze woorden doen pronunçiëren: *Ende ghelijck in alle gemeenschappen en societeyten de saken gewoon sijn daer heenen te concentreren en te keeren tot weynige, dat oock alsoo klaerlijck ghespeurt wort dat veele deelen van de functien die by de Prinçen van Orangien, als Stadthouders en Capiteyn en Admirae's Generael, voor dezen placht geëxcerceert te werden, jegenwoordigh vervallen in handen van eenige weynige, geensints daer toe zijnde gequalificeert, of Commissie hebbende, vervolgens dien aengaende niet zijnde responsabel.* De applicatie van deze woorden laten wy aen de Regenten, die kennisse en observatie van saken hebben: Maer dat siet en ondervint een yder, dat die geene die jegenwoordig het gebiet van de Wapenen, soo te Water als te Lande wort toe-vertrouwt, en daer aen de beweginge en executie geven, t'eenemael van de sinlijckheydt van die Provintie zijn, oft in haren particulieren dienst, ja possideren het Commando te Water, by successie en designatie, datte selve in andere saken so seer tegen spreeckt, tredende den Lt. Adm. van Zeelant over 't hooft en voorby, sonder des selfs rang en weerdigheyt uyt

den

den hoofde van deze Provintie in die achtinge te nemen, als van outs plach te geschieden, gelijk mede voor dezen in een wijtluftighe Deductie is vertoont: De Heeren Staten van Zeelandt hebben al over eenige Jaren geklaegt, dat Hollant over hare Bondtgenoten trachten te heerschen, soo als het selve in onse jongste Deductie, over 't stuck van de supreme Justitie pertinentelijck is aen-gewesen, ten tijde als men delibereerde om de Admiraliteyt alhier te brengen, onder 't gesach van de Generaliteyt, daer Hollant veele devoiren toe aen-wende, so wiert seer geapprehendeert, dat die Provintie haer daer door te veel soude prevaleren, en ging dese bekommernisse soo verre, dat in de Vergaderinge gehouden, volgens het getuygenisse en woorden van de Notulen van die tijdt gesustineert wierde, dat dese Provintie de macht en directie maer voor 't uytterlijck soude geven aen de Generaliteyt, doch *re vera*, aen die van Hollant, als hebbende daer van verre het meeste gesagh dat die niet ontsien en hebben dese Provintie in veel saken te geven, dat het lijdelijcker soude sijn die te cedeeren aen eenig Prins of Heere, alhoewel metten Grave van Licester soo qualijck gevaren is, dan aen eenige Provintie mette welcke men dagelijcx soo veel heeft uyt-staende, dat was noch in een tijdt doen de remedie, door 't goet beleyt en ministerium van Prins *Mauritz* by de hant was: Om de Provintien in een goedt balance en eenigheyt metten anderen te houden, daer van men nu t'eenemael ontbloot is, in een conjuncture daer de Provintie van Hollant ter Vergaderinge van de Generaliteyt, onvergelijckend meer credijt en gesag heeft als in andre tijden; de bekommeringe die de Provintie van Hollant heeft, en d'andre Provintien soo seer tracht in te prenten, dat de concurrentie van de 2. hooge functien in een Persoon veele droevige effecten soude konnen geven, soude met alsoo veel recht en fondament konnen op-genomen werden, jegens een Bontgenoot, die sich soo veel directie en gesach boven zijn mede-Bontgenoten weet te assumeren, die genoegsaem heeft het geven en het weygeren van de employen en beneficien, staende ter collatie van de Generaliteyt, behalven de Militaire Ampten, die van haer alleen dependeren: Wat geeft de meeste ongemacken en ombrages in de Weerelt, als datte Nabuyren te te machtig ende te sterck worden? En wat geeft meerder jalousye en oneenigheyt als dat den eenen Bontgenoot of Broeder sich verheft boven den anderen? En het is seker dat het onmogelijck is, sonder sekere Balance en Neutrale directie onder Bontgenoten, in Rijckdom, Macht, en situatie veel verschillende, eenigheyt te stichten, de Republijcke gecomposeert, uyt verscheyde Souverainiteyten, hebben meest altoos eenige æminente Hoofden, of geauthoriseerde Consilia gehad, die alles modereerden, en over de discrepantien en geschillen Arbiters en Iudices waren, gelijck daer van verscheyde exempelen konnen worden aen-gewesen, want dat niet zijnde, soo tracht altoos de machtigste na 't meeste gesach, soeckende zijn mindere Bontgenoten te verbluffen, of andersints te prævaleren: De Atheniensers groot geworden zijnde, door het toe-doen van hare Bondtgenoten, hebben daer na als de machtigste allengskens het gebiedt over haer ghekreghen, veranderde alsoo het *Sociale fœdus in patrocinium & tandem etiam in Dominatum.*: Soo hebben oock de Lacedemoniers met hare sociis en Bontgenoten gehandelt, *Quos sub specie æquifœderis imperiosâ sibi parere compolerunt, eum scilicet soli penè ex omnibus sociis artem imperatoriam colerent*: Soo dat d'een en d'andere van deze Bontgenoten met rechte klaegden, *Eos non tam pro Libertate sua quam pro alieno Imperio arma tulisse.* Alle deze overtuygende redenen en argumenten wenschen wy van herten dat in de gemoederen van alle de Regenten van ons lieve Vaderlandt plaetze mochte vindē, en dat daer door een nieuwe liefde tot de oude gronden en maximen van de Regeeringe dezer Landen, en een meerdere confidentie tot den Persoon van den Heer Prince van Orangien wierde verweckt, en datse wilden amplecteren 't geene den Geleerden *Grotius* segt, uyt een grondige kennisse die hy hadde, waer in den welstant en verseeckertheyt van dezen Staet ghelegen, welckers sustenuen in andere saken soo seer werden geapprobeert, namentlijck, *dat men de oude forme van Regeeringe moste vast houden*; 't Selve expresserende met deze woorden, *Nostrum autem est, si nec ingrati nec imprudentes esse volumus, eam Rempublicam constanter tuëri, quam ratio suadet, probant experimenta commendat antiquitas.* De Heeren Staten van Zeelant sustineren met seer goet fondament in haer Ed: Mo: Resolutie van den 16. Augusti des voorf. Jaers: *Dat de jegenwoordige Regeeringe noch de posteriteyt, de Vrijheydt niet en kan worden benomen, om ten respecte van het aen-stellen van de voor-gem: hooge Charges te doen of te laten, soo als de selve na gelegentheyt van tijden en saken souden bevinden te behooren, en dat het mortificeren van tijden en saken souden bevinden te behooren, en dat het Stadhouderschap en de Regenten daer toe met Ede te verplichten, banden en obligatien gelegt zijn, op de gemoederen van de jegenwoordige en toekomende Regenten, die seer verre uyt-sien, oock strijdig tegens d'oude gronden en fondamenten van de Regeeringe.* Doch de voor-gem: Heeren haer Ho: Mo: Gedeputeerden considererende, *dat het woort en poinct van Vrijheydt van groote opmerckinge is, die Tractaten daer omtrent eenige versachtinge brengen, en te distingueëren tusschen de Liberteyt en Faculteyt, en te sustineren, datte Vrijheyt van een sake soude konnen in zijn geheel blijven, schoon de faculteyt om daer over te disponeren ware benomen*: Wy bekennen, dat wy de subtiliteydt van dese distinctie niet en konnen vatten, de natuyrlijcke reden leert ons, *Soo wanneer yemant de macht en faculteyt wort benomen om yets te doen, met eenen oock zijn Vrijheyt quijt is om daer over te disponeren.* De Heeren Staten van Hollandt, uyt de welcke deze distinctie nu voort komt, die hebben dat selve woort in

expresse

expressie van Vryheyt even alsoo gebruyckt en op-genomen door de Heeren van *Obdam, de Wit, Nieupoort*, en *Rixen*, die in den Jare 1651. in deze Provintie zijn Gedeputeert geweest, om te wederhouden de genegentheydt die'er was om by forme van designatie de voor-gem: hooge Charges te confereren aen den Heer Prince van Orangen, daer toe gebruyckende deze eygene woorden: *Dat het schadelijck soude wesen de Nakomelingen door soodanige beloften eeniger maten te engageren, dat in allen gevalle den oorboren dienst van den Lande, het eenighe doelwit van alle vroome Regenten, en het rechte richtsnoer waer na de selve alle hare actien en deliberatien behoorden te reguleren, vereyschte dat voor al de posteriteyt mede behoorde te werden gelaten de selve Vryheyt om in haren tijt te mogen en te konnen doen of te laten, 't geene de selve als dan sal oordeelen den dienst van den Lande en 't gemeene best te vereysschen, oock niet sonder groote apparentie staende te vreesen, dat de toekomende Regenten souden mogen verstaen in soodanige hoogachtige saken, door resolutie of belofte van hare Voorsaten, niet te hebben konnen verbonden, en in hunne deliberatie gepræjudiceert worden.* Welcke woorden en expressien wel in-gesien zijnde, toonen niet alleene dat de Heeren haer selver contradiçeren en tegen spreken, maer brenghen oock notoirlijck mede de condemnatie van het geene dat de Heeren Staten van Hollant en West-Vrieslandt nu onlangs buyten kennisse en communicatie van deze Provintie, ten respecte van het mortificeren en afsweeren van 't Stadthouderschap hebben gedaen en ondernomen. Wy begrijpen dat mede heel wel, dat de posteriteydt in veele respecten utiliter kan werden verbonden, en wy meynen oock dat de tegenwoordige en toekomende Regenten, alreede met vrucht en voordeel verbonden staen, namentlijck, om die forme van Regeeringe stantvastelijck te helpen maintineren, en hanthaven, die de voor-Ouders soo wel en wijsselijck hebben gestabileert, en ons van hant tot hant over-gelaten, en die sulcke heerlijcke vruchten en effecten heeft gebaert en te weege gebracht. Daer wort wijders gesustineert, dat het Stadthouderschap gants onnoodig soude wesen, dewijle op 't bestellen van de Magistraturen en andere saken die aen de voors. Functie hebben gedependeert, ordre is gestelt: Het is waer dat op 't vermaken van de Magistraturen gedisponeert is, particulierlijck oock in deze Provintie, met intentie, om die sake voor altoos daer by te laten: Doch wy moeten hier tot onderrechtinge segghen, dat het creëren van de Magistraturen, en vergeven van eenige andere Ampten, niet en is een nootsakelijck gevolg van het Stadthouderschap; Daer zijn verscheyde Provintien daer de Stadthouders de directie en macht niet en hebben gehad; Gelijck oock de Hr. Prins van Orangen in die qualiteyt de Magistraet van Dergoes noyt en hebben bestelt: Het is een poinct van Vryheyt om dien aengaende na gelegentheyt van tijden aen de Stadthouders in dese en andre saken min of meer authoriteyt te geven; Maer daer zijn 3. capitale saken nuttigheden, die aen het Stadthouderschap vast, en voor desen Staet en de respective Provintien nootsakelijck zijn, als voor eerst, *Dat door die Functie gevoegt mettet opperste gebiedt over de Wapenen, die Majest. en splendeur van de Regeeringe uytterlijck wort gerepresenteert, dat in veele deele deelen ten hooghsten nootsakelijck en vorderlijck is, so ten respecte van de eygen Ingesetenen als Uytheemse Princen en Potentaten*: Gelijck hier in dese Landen by experientie ondervonden, ende de naturellen van de voorz. Ingesetenen, daer toe t' eenemael hellen en inclineren; Gelijck oock andere vrye Republijcken sulcke Æminente Hoofden nootsakelijck hebben gehad, en noch gebruycken, haer uytterlijck gevende den glants van een Koning, doch in de Regeeringe somwijlen alleen de Stemme van een Burgher, waer door allenthalven alle anarchie en confusie werde vermijt en voor gekomen, en voorts te weege gebracht en respect en reverentie in de gemoederen van de Regenten en Ingesetenen voor soodanigen Æminente Personagie, en vervolghens een dispositie verweckt om de questien en geschillen die onder haer ontstaen, door zijne interventie en moderatie te laten beslissen, dat de voor-Ouders soo nootsakelijck hebben geoordeelt, datse in verscheyde solemnele Deliberatien ende Resolutien hier vooren meestendeel aen-gewesen hebben gepossesseert, dat sonder het selve de Provintien met malkanderen, en de Provintien in haer selven niet souden konnen bestaen; Men heeft'er oock geluckige effecten van gesien den tijdt van 80. Jaren, en naderhant door het defect van die Æminente bedieninghe seer veele twisten en disordre die met een Vinger souden konnen werden aen-gewesen, verre te boven gaende, en die weynige Jaren alle de onlusten die binnen de Provintien in de voors. tijt van 80. Jaren zijn voor-gevallen: De H: Staten Generael hebben in den Jare 1579. tegens die van Hollant en Zeelant door expresse Gedeputeerden een geheel andere tale als tegenwoordig doen voeren, namentlijck, *Dat deze Landen sonder Hooft of Super-Intendent niet wel en waren te regeeren, om datte Provintien en Steden van de selve egual in Iurisdictie, præëminentie, en authoriteyt zijnde, gemeenlijk d'een d'andre niet en wilde toe geven, maer veel eerder over den andren tragten te heerschen, immers sich te prævaleren.* 'tWelck in der daet maer al te waerachtig bevonden wort, en specialijck mede als'er questien en oneenigheden ontstaen onder Personen en Leden van Regeeringe, die gemeenlijk aen hare eguale niet en willẽ defereren, 'tgeen sy andersints aen een éminenter Personagie gewilliglijck doen, en zijn entremise niet alleenlijck amplecteren, maer oock daer aen respect dragen, zijnde de Mensche doorgaens soo genatureert, en als door een poinct van Eere geprickelt, dat sy van haers ghelijcken niet en konnen verdraghen, 't geene zy dickmaels van een hoogher Personagie in danck op nemen. De derde Nuttigheydt die aen de Functie van het Stadthouderschap vast is, raeckt de ADMINISTRATIE van de JUSTITIE, *om die onder dien Titul*

ende naem meer respect en veneratie, oock krachtigher executie te doen hebben! De Souveraine Princen zijn daer om ghewoon haere supreme Justitie somwijlen met haer presentie te vereeren, 't geene hier niet wel konnende geschieden met vrucht, door de Heeren Stadthouders kan werden gedaen, als het representatif van de Hooge Regeeringe, dat in der daet van nootsakelijckheydt en vrucht sal wesen, indien deze Provintie geobligeert wort een Hooft van Justitie te erigeren. Een Vierde nuttigheyt diende hier niet te worden vergeten, namentlijck; *Dat door de Functie van Stadthouder de Religie ende Godtsdienst merckelijck is gericht en ondersteunt geworden:* Eerst, om de stoutigheyt van de Papisten in toom te helpen houden, die nu op veele Plaetsen al vry losser is als ten tijde van de Heeren Stadthouders placht te wesen, en wel insonderheyt als'er dissentie, tweedracht, of dwalingen in de Religie ontstaen, gelijck men heeft gesien in de Jaren 1617 en 1618. en in der waerheyt indien Prins *Mauritz* onsterffel. Mem: doenmaels de authoriteyt van zijne Functie niet hadde te werck geleyt, ende met vigeur geappliçeert, daer is niet aen te twijffelen of die van 't Arminiaense gevoelen souden hebben geprævaleert ende te boven gekomen, sulckx dat wy (naest Godt) aen die Prince te dancken hebben dat de zuyverheyt van de Gereformeerde Godtsdienst (die wy dagelijcx door Zijn Genade genieten) is staende en onbevleckt gebleven: Indien in dezen tijt, (dat Godt genadig af wende) diergelijcke tweespalt in de Religie voor viel, gelijck het gebeuren kan, nademael het Landt niet geheel vry is van Soçinianen en andere dwaelgeesten, dan soude men eens zien het ghebreck van de interventie van een Æminente Persenagie, het ware nu niet mogelijck (de noot sulcx schoon vereyschende, en datter geen andere uytkomst ware te vinden) een Synode Nationael te beroepen, en Resolutie te nemen en executeren met 4. Provintien, tegens de oppositie en contradictie van Hollant en 2. andere Provintien, gelijck doenmaels wierde te wege gebracht door de couragie ende het appuy van hoog-ged. Heer Prince, maer soude veel eerder een yeder ordre in den zijne te willen stellen, gelijck by veel gesustineert wort, datte sake van Religie gehooren onder het Domestijck van yder Provintie, sulcx dat dan uyt een dangereuse verwerringhe en discrepantie in de Religie soude konnen ontstaen. Daer wort wijders by de Heeren hare Ho: Mo: Gedeputeerde geopposeert: *Dat de Stadthouders in plaetse van de sake contende te doen, haer eygen voordeel hebben gesocht, en dat de differenten zedert datter geen Stadthouders zijn gheweest, met beter succes zijn getermineert;* Daer toe allegerende het exempel *van Over-Yssel, alwaer de differenten door de Provintie van Hollant geluckelijck waren ter neder gestelt:* Het is naulijcx te gelooven, datte respective Provintien de gewesene Heeren Stadthouders soo soude willen laten af-schilderen, en hare actien in dier voegen te blameren als het beschuldigen in een sake genoeg is, soo en kan de beste noch de vroomste Regent niet vry wesen, het is seker na de doot van die Princen, een slechte belooninge voor de moeyte en kommer die sy in haer leven gehad hebben, om de Provintien en Leden van de Regeeringe in een goede eenigheyt en harmonie metten anderen te houden, en het is gedisavoüeert de Voorsaten die deswegen met vergenoegen en dancksegginghe zijn in 't Graf gegaen, het beter succes in termineren van differenten, zedert datter geen Stadthouders zijn geweest, en konnen wy geensints bevinden: Gelijk oock tot bewijs van die geen exempelen en worden geallegeert als alleen dat van Over-Yssel, dat wy in het vervolgen sullen beantwoorden: *Maer het is ter contrarie waerachtig, dat deze Provintie over alle differenten, die de selve mette Provintie van Hollant open staende heeft, tot noch toe op geene van de selve 't minste contentement heeft bekomen, niet tegenstaende de equiteyt en Justitie soo seer aen haer zijde is, daer over de Leden van deze Provintie soo sensible klachten hebben gedaen, en den anderen diclmaels aen-ghemaent om behoorlijcke satisfactie te vorderen, maer altoos af-gewesen en gediverteert, of door eenige toeseggingen en plausible discoursen versacht en gemodereert.* Zijnde voor de Heeren van Hollant gemackelijck dese Provintie soo te paeyen, en evenwel door hare besendingen en vermoeylijcke debuoiren doch altoos een toegang te krijgen, en de Regenten alhier tot gehoor van hare maximen ende sustenuen te disponeren, in plaetse van te roemen, datte differenten nu met beter succes worden getermineert, kan dese Provintie met fondament klagen, dat tegenwoordig de machtigste possesseur blijft van zijn pretensie, en zijn eyghen Rechter, en dat is tegenwoordig de waerachtige constitutie van die saecke, het exempel dat van Over-Yssel geallegeert wort, daer over en sullen wy ons hier niet extenderen met te verhalen wat in dat geheele werck is gepasseert, wat meneés daer omtrent zijn gebruyckt, maer alleen seggen, dattet andere Provintien moet dienen voor een Baken in Zee, ghelijck oock niet anders is te vertrouwen of de selve souden ten uyttersten jalours zijn de ordres van hare Regeeringe onder 't groot Zegel van Hollant te ontfangen: Sulcke Scheyts-luyden konnen veel eerder gesegt worden niet het voordeel van de contendenten, maer haer eyghen visées en oogmercken te bevorderen, en de Regenten van haer humeur en maximen boven anderen, die met haer soo wel niet en simboliseren, de handt te bieden, en haer alsints te prævaleren: 't Is misschien een van de redenen waer om die van Hollandt soo seer arbeyden om de Functie van Stadhouder alsints in de Provintien te mortificeren, om dat die uytte weege zijnde, de beslissinge van de differenten haer aen de hant soude mogen komen, dat wel in gesien en geconsidereert zijnde, een groote breucke soude geven aen de egaliteyt die onder de Provintien is, nootsakelijk moet werden geconserveert, om niet eyndeling d' eene boven d'andre te laten domineren. Dat de secretesse van saken, executie van desseynen, en spoedige expeditie van Staets-saken wel konnen ghedaen

daen en uyt-gevoert worden sonder Stadthouder; Daer op moet werden geconsidereert, dattet nu en dan gebeuren kan, dat tegenwoordig dezen aengaende yets kan ghelucken, maer dattet selve met dat succes en promptitude soude werden gedaen als ten tijde van de Heeren Stadthouders is ghelchiet, is een groot abuys: Waer over wort meer geklaegt als datter niets secreet en blijft? Dat alle saken elimineren, en de Uytheemse Ministers in den Hage alles machtig worden; En belangende de correspondentie buyten 's Lants, die penetreert op verre na niet gelijk voor desen, doen de Heeren Princen van Orangien als de Sleutels hadden van de Cabinetten van andere Princen, en daer door haer desseynen wisten te ontdecken, en vervolgens den Staet daer teghens tijdelijck te doen wapenen: Des Bisschops van Munsters desseynen, die soo lange besich was geweest om die te minuteren, en heeft men niet gepenetreert, maer den Staet is mette slach gewaerschout; Gelijck meer andere exempelen souden konnen worden geallegeert: En correspondentien die'er noch zijn, worden eygentlijck door een Provintie gehouden, daer van dan den gemeenen Staet de communicatie moet ontfangen: Daer by komt noch een nieuwe maniere van doen, namentlijk. dat over saken daer de Provintien niet op hebben geuyttet, en dien-volgende geen Resolutie op zijn genomen, Gedeputeerde van haer Ho: Mog: echter daer over haer sentimenten schrijven, aen Ministers en Ambassadeurs van dezen Staet, buyten 's Lants, en alsso de vrije deliberatie van hare Principalen of anticiperen, of merckelijck prejudicieren, en vervolghens oock de voorz. Ministers en Ambassadeurs engageren, buyten kennisse van hare Meesters, als de Heeren Princen van Orangen diergelijcke in haren tijt plegen te doen, met communicatie van eenige Gedeputeerde uyt hare Ho: Mo: Vergaderinge, so wiert dat gecarpeert, en die Heeren den naem gegeven van Cabinets-Heeren: Dat de executie van desseynen jegenwoordig soo geluckigh en spoedig soude zijn, heeft men ter contrarie wel gesien ten tijde van de invasie van den Bisschop van Munster, en doenmaels wel konnen remarqueren het defect datter was, ende hoe seer de presentie van de voorgaende Heeren Princen van Orangien wierden gedesidereert, dat echter Godt de Heere noch somwijlen een geluck en zegen geeft, daer voor hebben wy zijne goedertierentheydt te dancken: Het exploict in de Reviere van Chattam is seer te prijsen, en die geene die 't selve hebben uyt-gevoert, zijn daer over niet minder te bedancken: Gelijck exploict is gedaen by den Command. Abraham Krijnsz. in de Virginies, na proportie van de macht die hy by hem hadde: *Maer dat men deze diergelijcke actien soude willen vergelijcken by alle de heroiques daden en exploicten gedaen by de Heeren Princen van Orangen, daer men een gheheele Catalogue soude konnen van op-lesen, soude seer presomptueux zijn, daer is sekerlijck geen oorsake om veel te roemen van de saken die zedert de doot van de Heeren Princen van Orangen soo wel zijn uyt-ghevoert, maer veel eerder reden om te klagen over verscheyde missslagen die'er begaen zijn, daer van wy alleen drie sullen noemen: Als eerst, het verlies van de Brasilien, en dat den Staet sich door een Koning van Portugal heeft laten outrageren, en sulcken heerlijcken Lant afhandig maken, en daer door een stoutigheydt in andere verweckt, om deze Landen alsints op 't lijf te vallen op dit quaet exempel van impunititeyt. Ten tweeden, dat men d'occasie niet heeft waer genomen doe die presenteerde om Duynkercken in handen van den Staet te brenghen. Ende ten derden, dat men versuymt heeft de Stadt Munster met 's Lants Guarnisoen te versekeren, en alsoo die vermeten Bisschop de middelen te benemen om dat te doen, datten Staet daer na een sulcken ongelegentheydt is over den hals gekomen. Dat hier by als een losselijcke sake wijders gevoeght wort, dat men in den tijt van drie daghen sulcke considerable Tractaten heeft gesloten als nu onlangs metten Envoyé van den Koning van Groot Brittangien is gedaen:* Soude seer te approberen zijn soo wanneer de Provintie op soodanighe importantie te vooren in den hare hebben gedelibereert, of aen haer Gedeputeerde om sulcx te doen, Volmacht gegeven, maer sulcx niet zijnde geschiet, en datte Heeren die ter Vergaderinge van hare Ho: Mo: compareren, daer in hare principale souden bestaen te vervangen, en haer te ontnemen de vrije deliberatie, soude een enckele usurpatie zijn, en strijdig tegens d'ordre en Vrijheyt van de Regeeringe, oock van seer quade consequentie, ghelijck dan ten andere tijden by de Provintie van Hollant nevens andere saken, die de selve sustineerde dat ter Generaliteyt te licht door gingen, seer tegen gesproken, versoeckende in die tijt de respective Provintien dat sy deswegen haere Gedeputeerde by bondige instructien wilden limiteren. De Heeren hare Ho: Mo: Gedeputeerden wel wetende dattet een seer odieuse sake is, en by een yder ten hoogsten geimprobeert, dat men den Heere Prince van Orangien nu gekomen zijnde tot de Jaren in de welcke Prins MAURITS onsterffel. mem: niet alleen het Stadthouderschap van Hollant, Zeelant, en andre Provintien was op-gedragen, maer oock de Troupes en Legers van den Staet te velde commandeerde, tot noch toe heeft gehouden buyten alle employ, niet tegenstaende dat by zijne Jaren noch komt, een meer als gemeene rijpheydt van verstant en discretie, souden daer van geerne de odie en ondanck werpen op andere die sulcx minst meriteren, gebruyckende daer toe 't selve argument daer toe de Heeren Gedeputeerdens van Hollant in der selver besendinge in de Maent van Septemb. lestleden haer hebben gedient, namentlijck, *Dat door lange difficulteyt die de Provintie van Zeelant, Vrieslant, en Stadt en Landen in het separeren van de selve bewuste hooge Functie met sich sleepende het mortificeren van het Stadthouderschap, immers den hoogh-gedachte Heer Prince aen-gaet, de oorsaeck soude wesen dat zijn introductie in den Raed van State en vordere avancement, daer van nochtans niet sekers en wort ghesegt, soude*

worden belet : Het gebeurt gemeenlijck dat de machtigste, of die geene die 't meeste beleyt en credijt hebben geacquireert het Water troubel te maken, ende daer van noch de mindere en swackste daer van de schult geven : Gelijck de groote Conquerans, die haer Nabuyren sonder oorsake op 't lijf vallende, eerst haer meester maecken van haer Lant, en als dan hare sware en onaennemelijcke Condition van Vrede voorschrijven, en die niet willende accepteren, haer dan noch de schult van de Oorlogen op den hals werpen : Men heeft nu 17. volle Jaren, en sulcx van de Geboorte af van de Hr. Prince van Orangen met een algemeene genegentheyt besich geweest om aen den selven toe te brengen de Charges en digniteyten van zijn Doorl. voor-Ouders; Gelijck dan de Heeren van Hollant haer op verscheyde tijden daer toe insgelijcx genegen te hebben getoondt, soo als die geene bekent is, die meenichvuldige Conferentien daer over gehouden, hebben by gewoont, sustinerende alleen dat zijn Iaren van 18. mosten worden af-ghewacht : Gelijck daer over in den Jare 1662. een formele Conventie tusschen de Provintien van Hollandt en Zeelandt is gemaeckt, om als dan t' zamen (volgens d' obligatie) een practique van den voorgaenden tijdt, over de collatie van 't Capiteyn en Admiraelschap Generael, mitsgaders het Stadthouderschap te confereren, en soo men den anderen daer in niet en soude konnen verstaen, dat het als dan een yder van de 2. Provintien vrij soude staen, omme elck à part en afzonderlijck, sulcx dien aengaende te disponeren, als sy het ten meesten dienste van den Lande in 't generael en particulier soude oordeelen te behooren : Doch in plaetse van alles tot dezen tijt in zijn wesen te laten, heeft het de Heeren Staten van Hollant en West-Vrieslant belieft, (sonder eenige de minste communicatie) het Stadthouderschap te mortificeren, en over sulcx wegh te nemen en te vernietigen het poinct daer over men geobligeert was metten anderen te delibereren, volghens het voorß. geconveniëerde, en in krachte van de particuliere Unie, tusschen Hollant en Zeelandt op-gerecht, daer de twee Provintien tot een fondament en gront van hare Regeeringe legghen, dat d e niet wel sonder eenigh Hooft kan werden bestiert, noch de Ledematen van dien in goede eenigheydt met malkanderen gehouden, haer niet alleene met voorz. mortificatie in hare Provintie contenterende, maer oock nu vorder tredende met deze Provintie te willen disponeren om de Vrijheyt, die men in alle gevalle den andere in deze hadde belooft te laten, en die oock yder Provintie uyt zijn eygen hoofde competeert, af te gaen en t' abandonneren, gelijk de hoog-gem: Heeren Staten van Hollant ende West-Vrieslant door hare Gedeputeerden hebben trachten te wege te brengen, en nu onder den naem en faveur van de Heeren Staten Generael daer toe nieuwe instantie doen, om alsoo de hardigheydt die in den hare dezen aengaende is gepleegt, waer het mogelijck over d' andre Provintien, en specialijck over deze, mede te verdeelen, en daer aen insgelijckx te doen participeren, en de selve alsoo voor alle de Weerelt ten toon te stellen, en een esclatante preuve te geven, dattet in haer vermogen is de respective Provintien in hare inclinatie en genegentheyt, soo wel als van der selve solemnele ghenomene Resolutie te diverteren, en af te trecken, niet tegenstaende die den tijt van 17. Jaren in hare boesem zijn gevoet en bewaert geworden, tot dat den tijdt van de executie, die nu voor de hant is, soude wezen geadampleert, dat sekerlijck van die Provintie des te minder was te gemoet te sien, om dat sy haer alleene de Educatie en opvoedinge van den hoog-ged: Hr. Prince van Orangien hebben aen-gematicht, tot particulier misnoegen van deze Provintie, die evenwel dat soo heeft laten passeeren, op hoope dat daer door meerder affectie en ghenegentheydt tot zijn Persoon en promotie soude werden verweckt, gelijck oock de Voochden d'eerste mocten wesen om 't goet van haren Pupille te bevorderen ; 't Geene ongetwijfelt d'eenigste oorsaeck is geweest dat hare Hoocht. de Princesse Douagiere haer daer toe heeft laten bewegen.

In gevalle yemant voor eenige Jaren hadde bestaen te seggen, dat de H: Staten van Hollant eñ West-Vrieslant eyndeling dese sake soo verre buyten hoope en verwachten souden hebben gedirigeert, ende gebracht, als tegenwoordigh by een yeder gesien wort, men soude die Luyden hebben aen-gesien als die geene die quade impressie tegens die Provintie tracht te verwecken ; Maer de uytkomste leert nu, dat die geene die hier in swaerhoofdig zijn geweest, in hare gissinge niet bedrogen zijn geweest, gelijck oock lichtelijck niet doen sullen die geene die tegenwoordig apprehenderen, dat de introductie van de Heere Prince van Orangen in den Raet van State, al schoon soo dier gekocht, en zijn Hooght. van de Functie van het Stadthouderschap, allesints ontset werdende, het als dan by het magher employ wel mochte blijven, vermits het Capiteyn ende Admiraelschap Generael, dat men soo van verre laet sien, sonder daer van eenige de minste assurantie te geven, ende noch voor 5. Jaren verschooven wort, niet allen geaccrocheert blijft, aen het examen van de bequaemheyt van den hoog-ged: Heer Prince, daer men nu genoegsaem de tekenen van siet, mitsgaders oft als dan dienstigh sal wesen of niet, maer oock aen de eenparigheydt van alle de Provintien : Sulckx dat het in het vermogen van de Provintie van Hollandt altoos sal wesen, die promotie alleene teghens te houden, behalven datte selve noch soo veel tijt sal hebben om de andere Provintien op haer swackste te vatten, en daer toe mede, is het mogelijck, te disponeren, en wie weet of dat niet mede soude komen te ghelucken, voornamentlijck, als men de respective Provintien nu soo verre soude brenghen, dat sy in dese geinventeerde separatie, en by gevolge mortificatie van het Stadthouderschap, eyndelijck souden accorderen en toe-staen, en dat het selfde soude werden gestelt tot een fondamentele Wet van den Staet, die alle de Regenten ende Leden van de Regeeringhe by Eede souden geobligeert werden te maintineren : Wy sullen hier mede van dit poinct af scheyden, en aen de verstandighe laten oordeelen wie die geene zijn die de Promotie van de Heere Prince van Orangien verhinderen.

Dat

Dat de Heeren hare Hoog Mog: Gedeputeerden haer mede trachten te behelpen met het argument dat by ons soude zijn gebruyckt, namentlijck, *dat de minderheyt niet de meerderheyt, maer wel de meerderheydt de minderheydt behoorde te disponeren :* Dat geeft ons occasie om te toonen hoe dattet met dit poinct van separatie van de 2. hooge Functien, en vervolghens mortificatie van het Stadthouderschap ten respecte van de Heer Prince van Orangien is toe ghegaen : Het is dan omtrent de Maenr van Augustus des voorl. Jaers gebeurt datte Heeren hare Ho: Mo. Gedeputeerden tot de Militaire saken met den anderen over-leggende, hoe en in wat voegen de Militie van den Staet behoorde te werden gestelt, en gebracht in een goede postuyr, en dat sy den anderen sonderende, om daer in vry en liber nae haer gemoet te opinieren, sonder elders anders als op den meesten dienst van den Lande te reflecteren, sijn alle de selve Heeren, (soo wy van goeder hant berecht zijn) uyt-genomen een of twee, daer in van een en het selve gevoelen gheweest, daer in bestaende, dat de Militie deser Landen behoorden voorsien te werden met bequame Hooft-Officieren, en dat by het aen-stellen ende æligeren van de selve den Heer Prince van Orangien oock behoorde gedesigneert te worden tot Capiteyn en Admirael Generael, en van nu af aen geintroduceert in den Rade van Staten, doch in plaetse dat achter-volgende die goede sentimenten, een project soude worden by een gestelt, als voort-ghekomen zijnde uyt een libere ende ongepréöccupeerde gemoederen, en die geheel quadreerden mette inclinatie en 't sentiment van verre de meeste Provintien, soo is daer uytstel versocht, en alsoo tijdt gewonnen om eenige andere dispositie in de gemoederen te verwecken ; Gelijck dan eyndelijck op niemants naem een Project voor den dag is gekomen, behelsende onder andre de bewuste separatie, mette gevolge van dien, daer noyt te vooren van was gehoort of gerept, en is daer op al voorts gearbeyt, tot dattet selve op den 21. Septemb. daer aen volgende is uyt-gekomen, op den naem van haer Ho: Mo: Gedeputeerden tot de Militaire saken, alhoewel de selve dien aengaende niet en waren van een en het selve sentiment, 'twelke gedaen zijnde is het project, nu een naem en titul bekomen hebbende, wijders onder den naem van hare Hoog Mo: geaddresseert aen de respective Provintien, die in effecte, immers het meerendeel van de selve, door die weg een Project en Propositie ontfingen van hare Gedeputeerden, over sake daer over sy niet volkomentlijck waeren geinstruëert en ghelast heel anders te ageren, namentlijck, om by alle occasie het designeren van den Heere Prince van Orangen tot Capiteyn en Admirael Generael, en zijn Hoogheyt introductie in den Rade van Staten ; En dat seer wel geweten wort dattet meerendeel van de Provintien, of alreede een Stadthouder hadden, of den Heer Prince van Orangien daer toe solemnelijck hadden gedesigneert, en dienvolgens tot de bewuste separatie of mortificatie geensints en waren gedisponeert, als men in dezen hadde geprocedeert na de eygentlijcke nature van saken, soo hadden haer Ho: Mo; haer veel eerder moeten laten bewegen, nademael de meerderheyt van de Provintien in dier voegen gedisponeert waren, het minder getal door Missive ofte besendinge te versoecken, haer daer mede te conformeren, gelijck het selve nu veele Jaren achter den anderen omtrent de Provintie van Hollant met meerder fondament hadde konnen geschieden, en als noch behoorde gedaen te worden, immers ten respecte van de introductie van den Heere Prince van Orangen in den Rade van Staten, daer alle de 6. Provintien soo langhe op hebben geürgeert, en ongetwijffelt als noch van een sentiment blijven om het selve effectivelijck te doen, sonder dat te accrocheren aen saken die daer mede geen ghemeenschap hebben : Doch den tijdt doet ons sien dat de hoog-gem: Provintien met haer allen niet soo veel opereren als de Provintie van Hollant alleen ; Ja het gaet soo verre dat men ter Generaliteyt geen advijsen aen en neemt als die conform zijn het sentiment van eenige, en de projecten die de selve hebben geminuteert : Gelijck het deze Provintie is gebeurt, dat tot drie-mael toe hare Resolutie tegens de voor-geslagene Separatie, en daer uyt spruytende Mortificatie, ter Vergaderinge van hare Ho: Mo: hebben laten in-brengen, t'elckens is gerenvoyeert tot nieuwe deliberatie ; Ja soo wanneer de derde Resolutie van dese Provintie, ghenomen op den 24. September des voorl. Jaers, by de Heeren ordinaris Gedeputeerden der hoog-gem: Vergaderinge was in-gebragt, en haer Ed: Mo: sentiment met redenen daer toe dienende, bekleet, soo is des niet tegenstaende 's anderen-daeghs goet gevonden, aen deze Provintie te schrijven, dat de selve weder omme wilde vergaderen, daer de Leden even van den andren gescheyden, en gesepareert waren, tot drie-mael haer sentiment hadden verklaert ; En dat heel wel te noteren is, in een tijt datte Heeren Staten van Gelderlant en Over-Yssel, noch completelijck van haer voorig sentiment waren, en dit is de maniere op de welcke dat men mette meerderheyt en minderheyt weet te handelen, en selfs de odiëuse deliberatien onder den titul van H: Mo: te deputeren, en de Provintien daer op sonder op-houden te pressen, en daer door twijffelachtigh en weeck te maken, daer de selve door die hooge Vergaderinghe veel eerder behoorden te worden geänimeert, om alle sulcke Projecten en Propositien, tenderende tot soodanighe dangereuse nieuwigheden, van de handt te wijsen ; Doch als'er yet ter Vergaderinge van haer Ho: Mog: wert voort gebracht datte Provintie van Hollandt niet en smaeckt, en nochtans over een komt mette genegentheydt van de meeste Provintien, soo kan men nochtans seer beswaerlijck, en veeltijts daer mede geheel niet te rechte komen ; Gelijck het gebeurt is in den Jaere 1657. dat by den Heer *Mulert*, ter Vergaderinghe van hare Hoogh Moogende præsiderende,

præsiderende, maer alleene gedicteert zijnde sekere conclusie tot het appropriëren van een instructie om 't selve gedaen, op het aen-stellen van een ander Velt-Marschalck, in plaetse van goeder mem: den Heer van Brederode gelet te worden, de Heeren van Hollant haer daer tegens seer hebben geopposeert sustinerende, dat sy daer op niet en hadden geadviseert, maer uytstel van deliberatie versocht, nemende voort het selve soo hoogh op, dat de Heeren Staten van de selve Provintie daer over circulaire Brieven schreven aen alle de Provintien, en speçialijck oock aen deze, klaghende onder andere datte Gedeput. van eenige Provintien haer in die deliberatie hadden gedient van oude verjaerde Resolutie, en dat men haer by meerderheyt trachtede te verkloecken en te overstemmen, versoeckende datte Heeren Gedeputeerde van deze Provintie mocht werden geordonneert, haer van die Resolutie niet vorder te bedienen, daer men by de andere gelegentheyt de selve Gedeputeerde niet en ontsiet te engageren, met het formeren van Concepten, directelijck strijdende tegens de intentie van hare Prinçipalen; Sulcke en diergelijcke exempelen en contrarieteyten meer te allegeren is onnodigh, dewyl die mael al te wel bekent en is. Wy en konnen mede niet wel verby gaen te remarqueren datte Heeren hare Ho: Mog: Gedeputeerden onder andere mede poseren, datte Functie van Capiteyn en Admir. Generael niet anders als met eenparigheyt van stemmen kan werden vergeven, daer wy nochtans geene kennisse hebben dat oyt of oyt die ordre en maximen in de Vergadering van de gemeene Bontgenoten is in gestelt; Derhalven soo moeten wy seer twijffelen of dat oock met haer intentie ofte meeninge over een komt, gelijck wy oock niet konnen gelooven dat de selve alle d'andere ingrediënten en positien van haere Propositie hier vooren breeder geroert, souden willen gestandt doen, niet te min soo sal men sich daer van in 't toekomende seer wel weten te bedienen, en die allegeren als Resolut.en die solemnelijk zijn genomen, soo de Provintien alles met stil-swijgen passeeren, dat wy niet vertrouwen dat ghesohieden sal; Wy weten seer wel, dat in de collatie van een Charge van sulcken consequentie, men behoorde te procederen met een gemeene bewilliginge, en daer trachten te bekomen de eenparigheydt van alle de Provintien, maer om dat als een nootsakelijcke Wet te maken, dat heeft vry zijn bedenckinge; In den Jare 1586. als gedelibereert wiert om het Gouvernement van deze Landen op te dragen aen den Grave van Licester, soo waren de Provintien seer verleghen dat de Gedeputeerden van Vrieslandt haer daer op (als ongelast) niet en verklaerden, wat debuoiren oock daer toe wierden aen-ghewent, sulckx dat de hoog-ged: Provintien eyndelijck genootsaeckt waren te seggen, dattet onredelijck en onbillijk soude zijn, dat mits het gebreck van last van eene Provintie, d'andre in sulcken gewichtigen sake souden leedig blijven staen, van eyndelijck te resolveren, ghelijck sy dan oock de Provintie van Vrieslandt hebben vervangen, naer datze na voorgaende examinatie hadden ondervonden, dat die deliberatie en dispositie niet en was begrepen onder de casus in 't 9. Articul van de Unie van Utrecht uyt-gesteken, en waer in niet geoorloft en is te disponeren als met gemeen advijs en consent van alle de Provintien, de sustenue die men nu ter contrarie heeft, en met veele opereuse redenen trachtet te beweeren ende staende te houden, moeten immers wijcken aen het oordeel van die geene die ten tijde van het oprechten van de voor-gem: Unie de Republijcke hebben geadministreert, en dien-volgende alderbest de rechte intentie van de contrahenten, en den gemeynen sin van 't voorsz. 9. Articul wel hebben geweten: Met noch veel minder bedencken is over de andere en volgende Militaire Charges by meerderheyt van Stemmen gedisponeert: Gelijck oock oock in den Jare 1642. den Heer van Brederode tot Velt-Marschalck, en den Grave Aelbrecht van Solms tot Gener. van d'Artillerye, tegens d'oppositie in weerwil van Hollandt zijn verkooren, en in hare Functien geinstalleert: Gelijck meer andere soodane exempelen konnen worden aen-gewesen, en daer door getoont, dat sulcke en diergelijcke dispositie en weygeringe van een Provintie niet en konnen worden op-ghehouden, veel min gemortificeert, maer daer over, als over poincten van ordre, met meerderheydt van Stemmen gedisponeert, dat is de ordre en kracht van Regeeringe, die aen het Lichaem van de Unie is gedefereert, en in practijcke daer op gevolgt, dan isset te beklagen dat die nu soo verre is gedeclineert en vervallen, dat tegenwoordig de 6. Provintien niet machtig en zijn (in weerwil van Hollandt) een simpele Bregadiers plaetse te vergeven, alhoewel onder de Hooft-Officieren die Functie een van de laetste is; Gelijck het is gebleken so wanneer de Heer Maison Neuve, tegenwoordig Commandr. van 't Sas van Gent, daer toe door haer Ho: Mo: wettelijck was verkoosen, doch door de stercke oppositie van die van Hollandt, die hem voor haer ontboden, genootdruckt geworden daer van te renuntiëren, en alsoo te ontgaen 't pericul dat hy andersints soude geloopen hebben om te verliesen de Charges die hy hadde op de repartitie van die Provintie. Het is wonder dat men in deze sake eyndelijck mede in-voert de reflexien, die gesegt worden dat Uytheemse Potentaten soude nemen op de dispariteyt van de sentimenten over het employ van de Persoon van de Hr. Prince van Orangen; Doch gelijck vooren is aen-ghewesen, isser in dat poinct originelijck geene discrepantie gheweest, maer by alle de Provintien een eenparighe inclinatie om den hoogst-ged: Heer Prince de digniteyten en Charges van zijn Voor-Ouders toe te brengen, welcke eenparigheyt ongetwijffelt soude zijn gebleven, ten ware de Provintie van Hollant door hare onvermoeyelijcke debuoiren, en dat sy de andere Bontgenoten, in dezen geen rust en hebben gelaten, daer tegens

ſoo krachtig hadden gearbeyt, alhoewel men noyt en heeft gehoort of geſproken, van eenige ſeparatie of mortificatie van de hooge Charges, als nu zedert eenige Maenden herwaerts, en even teghens dien tijt dat men het accompliſſement ſoude gaen geven aen de generale affectie en genegentheydt die men den Heer Prince van Orangen altoos heeft getoondt, om 't welcke te beletten, nu alles ſchijnt te worden in-geſpannen, en daer om oock de reflexien van Uytheemſe Potentaten ghebruyckt in een Domeſtijcke ſake, daer men ten uytterſten jaloux behoorde te weſen, dat die haer eenigſints daer mede ſouden bemoeyen: Alhoewel dat van die reflexie noyt hier en is gebleken, en ſoo'er eenige Miniſters van andere Princen in den Haghe zijn, die ſulckx ſouden te kennen geven, dan geſchiet wel licht mede een complaiſance, gelijk die in deze importante ſake maer al te veel wort beſpeurt, als de Heeren extraord. Gedeputeerden van deze Provintie, die laeſtmael mette Heeren van Hollant over het exploict van den Hr. Prince van Orangen confereerden, ſoo wierde om deze reflexie oock veel gezeyt, maer noyt beweſen, noch geene van alle de Uytheemſche Miniſters hebben haer dezen aengaende aen de Heeren van Zeelant geaddreſſeert, ; Ende het is wonderlijck hoe ongelijck in deſe ſake geageert wort, want ſoo'er ſich eenig Prins of Potentaet mocht op-doen om 't advancement van den Hr. Prins van Orangen tegens te bouwen, die wert by eenige gehoort en geallegeert; En ſo'er ter contrarie Princen zijn onſen Staet wel genegen en toe-gedaen, die het voorſ. advancement recommanderen, daer op wort geen de minſte reflexie genomen, ja daer om te meer tegens gegaen: Het beſte is, dat die domeſtique ſake wort binnen 's Huys ghehouden, en aldaer behoorlijcke reflexie genomen op 't geene waer mede den dienſt en eenigheyt in den Staet in goede ordentelijcke Regeeringe in de reſpective Provintien kan worden gevordert, gelijck daer toe de middelen hier vooren kraghtelijck zijn aen-ghewesen: De actie die eens begaen is met den Uſurpateur Cromwel, laet die of diergelijcke in 't toekomende ſorghvuldiglijck als een gevaerlijcke Klippe vermijt worden. En ſy moeten tot beſluyt van deſe gewichtige en importante ſaecke tot de Chargie van ons gemoedt de reſpective Leden vriendelijck verſoecken, doch wel op haer hoede te willen weſen, van deze ſcabreuſe deliberatie, over het ſepareren van de twee bewuſte hooge Functien, en vervolgens het mortificeren van het Stadthouderſchap, immers ten reſpecte van de Heer Prince van Orangen, niet langer aen de hant te willen houden, maer tot voorkominge van alle diſcrepantie en oneenigheydt binnen deſe Provintie kort af te ſnijden, en vervolgens te perſiſteren by voorgaende Reſolutie op het cas ſubject metten gevolghe en aenkleven van dien in den Jare 1660. en daer bevoorens na rijpe en ſolemnele deliberatie met eenparigheydt van alle Leden van de Provintie genomen, en naderhant op verſcheyde tijden geconfirmeert; Gelijck dan vervolgens daer over de danckſegginge, niet alleen van den Heer Prince van Orangien, maer oock van alle de hooge Perſonagien, die zijn Hooght. in Bloetverwantſchap en Alliantie beſtaen, by de H: Staten van Zeelandt zijn ontfangen en aen-genomen, en by haer Ed: Mo: mette noodige beleeftheyt en congratulatie beantwoort, ſulckx datte hoog-gem: H: Staten in deſen niet alleene zijn geëngageert, en verbonden, uyt eygen Intreſt, en uyt krachte van de ſolide en invincible redenen hier vooren gededuceert, maer oock door het poinct van eere en reſpect, als hebbende haer woort ſoo iterrativelijck en liberalijck in dezen ſoo gepaſſeert: Wy en gelooven niet dat het in de gedachten van de Regenten komen ſal, om 't geene met ſo goeden overleg en ſulcke eenparige beweginge van alle de gemoederen is gedaen, en daer van een yder het accompliſſement als met uyt-gereckten halſe nu ſoo veele Jaren heeft te gemoet geſien, in te trecken of te veranderen, daer die tegenwoordig op weynig na vervult is, dat ſo veel te mindere van deſe Provintie kan werden verwacht, vermits de ſelve haer niet gecontenteert en heeft in den hare alleene te betuygen de onveranderlijcke maxime die de ſelve heeft om de oude gronden en fondamenten vaſt te houden, en aen den Hr. Prince van Orangen te bewijſen, de behoorlijcke danckbaerheyt over het goet dat zijne voor-Ouders aen 't Vaderlandt hebben beweſen, maer oock andere door hare Brieven en beſendingen daer toe hebben trachten te bewegen: Daer en boven moet oock wel worden geconſidereert, dat gelijk in dezen niet anders en heeft konnen worden gereſolveert, als met eenparige toeſtemminge van alle de Leden, dat alſoo daer inne geen veranderinge kan vallen, dan met gelijcke eenparigheydt, vermits deze deliberatie raeckt de gronden en fondamenten van Regeeringe, daer in volgens de particuliere conſtitutie en ordre van de Regeeringe in deze Provintie geen veranderinge kan worden gemaeckt, als met eenparige Stemmen van alle de Leden, gelijck de Provintie van Hollant in deſen oock niet anders als in eenparigheyt heeft geprocedeert: Nu iſſet ſeer lichtelijck na den aert en conſtitutie te oordeelen, hoe onmogelijk het ſoude weſen de Leden van de ſelve te brengen tot een eenparigheyt, om tegenwoordigh af te wijcken en te veranderen, 't geene de ſelve met ſulcken goeden Harmonie, ja met ſekere emulatie iterrativelijck hebben goet gevonden en gereſolveert, en haer ſelven oock geëmployeert, om andere door hare redenen en exempel daer toe mede te trecken, en gelijck de Regeeringe alhier daer over een generale approbatie heeft ontfangen, en alle de gemoederen daer mede ſonderling verheugt, ſoo is wel te gelooven datte veranderinghe die men in deze ſouden willen ondernemen, van de beſte operatie niet en ſoude weſen, maer de eenigheyt, die'er tot noch toe is gheweeſt tot verdeeltheyt, en de Leden van de Provintie in diſcrepantie ſoude brengen, dat in alle manieren moet worden

voor-gekomen, en daer om tijdelijck af-gewesen. Alle Propositien en deliberatien die daer toe aenleydinge geven, en aen die geene die misschien intentie mochten hebben de Leden alhier teghens den andren aen te setten, en de Provintie in onrust en tweespalt te brengen, daer toe alle hoope benomen, en derhalven de sake daer heenen dirigeren, datte Resolutie van den 24 Septemb. des voorl. Jaers genomen, soo wanneer hier te vooren alle de selve redenen en argumenten door de Heeren Gedeput. van de Provintie van Hollant waren gehoort, en rijpelijck geconsidereert, die nu onder het faveur van een Commissie van haer Ho: Mo: zijn gerepeteert, mocht worden geleydt ter executie, mede brengende: Dat men door extraord. Gedeputeerden de H: Staten van Hollant ende West-Vrieslant soude trachten te bewegen om de selve Resolutie tot het mortificeren van het Stadhouderschap in den hare genomen niet wilden practiseren, immers geen præjuditie te helpen leggen aen de Vrijheyt, die d'andre Provintien in dezen souden willen gebruycken, om den Prince van Orangien als Stadthouder te employeren, niet tegenstaende zijn Hooght. soude wesen verkooren tot Capiteyn en Admirael Generael, ofte wel daer toe gedesigneert; Gelijck dan by die andere Provintien nieuwe instantie soude konnen werden gedaen om den hoog-ged: Heere Prince de voorz. Functie van Capiteyn en Admirael Generael op te dragen, immers daer toe te designeren, en ten minsten voor af te introduceren in den Rade van State, sonder het selve langer aen eenige saken te accrocheren, daer toe alle de Provintien haer seer genegen toonen, en van herten wenschen, dat de Provintie van Hollandt haer daer toe mede wilde laten disponeren, tot welcken eynde de voorige instantien als dan souden konnen worden geredubleert, en voorts in deze geheele sake in 't vriendelijcke mette andere Bontgenoten gehandelt, sonder den andere sonderlinge niet in 't geene geheel domestijck is, soo seer te perssen, en tot dien eynde aen haer te verklaren, dat alhoewel te wenschen ware datte selve op de oude gronden en fondamenten van de Regeeringe haer van de Functie van het Stadhouderschap souden willen bedienen als in de voorl. tijden, so wel en loffelijck is geschiet, dat niet te min de H: Staten van Zeelant sullen aen-sien datte respective Provintien daer in sullen doen ofte laten, soo als yder van de selve te rade sal worden, mits dat sy desen aengaende oock de vryheydt aen deze Provintie willen laten om haer van de voorz. Functie te mogen bedienen, en den Heer Prince van Orangen alreede by haer daer toe gedesigneert, te employeren, sonder vorder op de bewuste separatie of mortificatie te urgeren, vermits daer van geen de minste ombragie, immers met geen fondament kan werden genomen, door dien zijn Hooght. uyt dien hoofde alleen in het domestijck van deze Provintie soude worden gebruyckt, geen gemeenschap hebbende mettet Capiteyn en Admiraelschap Generael van de Unie, ende dat volgens de eygen sustenue van de H: Staten van Hollandt, het Stadthouderschap alreede is ontbloodt van de voornaemste prerogative die aen die Functie voor desen hebben gedependeert, en derhalven geene de minste gevaerlijckheyt daer uyt kan worden geimagineert: Daer is oock niet aen te twijffelen of d'andere Provintien, van alles wel ende grondig onderrecht, niet met allen aen deze redelijcke presentatie in dese Deductie begrepen, defereren, soo sulcx maer ter degen ondersocht en getenteert en wort, dat dese Provintie stantvastig blijve by het geene de selve voor dezen soo wel en cordatelijck heeft geresolveert: Daer toe wy hoopen dat de goede Godt Zijn Zegen sal geven, en voort dese goede Provintien bewaren voor alle tweespalt en oneenigheyt, en dat vervolgens 't geene daer toe de materie en aenleydinge soude mogen geven, tijdelijk mach werden tegens gegaen en geweert. Aldus gedaen &c. den 2. 3. en 4. Marty 1668.

De Heeren Staten van Zeelandt hebben oock in desen tijt over en ter sake van hare Quota tot de onkosten van 't Landt, by naervolgende Missive aen de Staten Generael bekendt ghemaeckt, hoe verre sy sich boven andere Provintien waren evertuerende en quijtende:

De Heeren Staten van Zeelandt.

Wy bemercken dat u Ho: Mo: na haer gewoonlijcke wijsheyt en voorsorghe, in dese bekommerlijcke constitutie van tijt, geen saken meer en hooger ter herten nemen, als het furnissement van noodighe Penninghen, ghelijck het selve is van de voornaemste middelen, waer door desen swaren Oorlogh, onder Godes genadigen Zegen, met vigeur en gewenst succes kan werden uyt-ghevoert, daer ter contrarie, soo wanneer de noodighe voorsorghe desen aengaende soude komen te deficieren, soo is nauwelijckx een goede en reputatieuse uytkomst te hoopen; Dit is de oorsake Ho: Mo: Heeren, dat wy in onse jegenwoordige Staets-gewijse Vergaderinge nu eenige dagen achter den anderen op dat subject serieuselijck hebben gedelibereert, sijnde ons voor eerst een pertinent en warachtigh vertoogh gedaen van de over groote en excessive Schulden van de Admiraliteydt binnen dese Provintie; *Ter oorsake aen de eene zijde, door haer vigoureuse Equipagie ten dienste van den Staet, niet alleene nevens, maer oock boven alle andere Admiraliteyten gedaen, als hebbende den gheheelen voorl. Winter al haer Bootsvolck in dienst ende*

haer

hare Schepen in actie gehouden, sonder een eenigh Man af te dancken, daer al d' andere Admir altoyten haer Volck hebben gelicentieert, en dien-volgende haer Finantie daer door merckelijck gesoulageert : Aen d' andre zijde de non-præstatien van de 4. Provintien in 't geen sy tot de Zee-saken schuldigh zijn, sonderlinghe van de Provintien van Gelderlant en Over-Yssel, bedragende t' samen een somme van 572213 gl. 2 sts. en 6. p. Tegens sekere specifique Memorie, en alhoewel dit een groote en excessive som is, en de Admiraliteydt wel reden souden gehad hebben alle verdere Equipagie, aenbouw van Schepen, gieten en inkoop van Canon, met al 't geene daer aen meer dependeert, t'excuseren, tot dat aen haer de voorsz. somme soude wesen voldaen en betaelt, ook yets geadvanceert op Rekeninge van de 9. millioenen, tot verval van de Equipagie van dit loopende Jaer, daer in de selve van de 4. contribuërende Provintien competeert de somme van 673465. gl. 19. sts. 12. p. gelijck alles in de voor-ghem: Memorie pertinentelijck is komen te deficieren, so heeft de gem: Admiraliteyt echter moet gegrepen, en in so swaren en kostelijcken Equipagie op nieus geëngageert, uyt brengende, volghens het getuygenisse van de Heeren U Ho: Mogt Gedeputeerden, en alle die kennisse van saken hebben, een seer suffisant, en van alles wel voorsien Esquadre, daer van U Ho: Mog: seer goede diensten staen te ontfangen, alleen op hoope dat hare voorsz. penningen van tijt tot tijt sullen werden gesubministreert, en noch meer op het vertrouwen dat sy hebben dat wy de selve in haren noot en extremiteyt niet sullen verlegen laten, maer uyt onse Provintiale Kas assisteren, en te hulpe komen, gelijck wy in der daedt soo meenigmael hebben gedaen; Dan wy sullen oock eyndelijck genootsaeckt werden dat eenmael van de hant te wijsen, en af te snijden, om de totale en irreperable ruyne van onse Finantien voor te komen.

Den toestant en gelegentheyt te Water, alsoo geëxamineert hebbende, soo hebben wy oock in-gesien en doorsocht de constitutien van de saken te Lande, en bevonden dat wy tot onderhout en bestier boven de considerable somme die by ons albereyts zijn betaelt, so op rekeningen en in voldoeningen van eenige petitien, als tot betalinge van Waertgelders, Stoepen, en Soldaten tot versterking van d' ordinaris Compagnien aen-genomen, noch resteert een somme van 306000. 900 gl. 16 st. en 9. p. niet tegenstaende wy nevens d' andere Leden van de Unie bekennen moeten daer toe onse consenten hebben gedragen; Dan U Ho: Mog: hebben ongetwijffelt by het openen van de selve seer wel geremarqueert, dat die alleene zijn geaccordeert, op hoop en vast vertrouwen dat d' andere Provintien hare quoten en gedane Petitien ter Zee mede alhier aen de Admiraliteyt souden voldoen, welck beding en conditie so redelijck en wel gefondeert zijn, dat die by niemant soude konnen werden tegens gesproken. Wy en gelooven ook niet dat u Ho: Mo: of yemant van de Bontgenoten, ons soude willen vergen een prompte en exacte prestatie van de lasten te Lande, en dat wy met eenen en ten selven tijde het verschot van de lasten te Water, voor de deficierende Provintien op onsen hals en schouderen alleen soude laden, ende alsoo genoegsaem de saken te Lande en te Water gelijckelijck uyt voeren, zijnde oock 't selve in geenen deele in ons vermoghen: Het is waer dattet verschot te Water ons by de deficierende Provintien kan werden gerambourseert, maer de gepasseerde tijden leeren ons, hoe weynig staet daer op is te maken, het verschot van over de 15. tonnen gouts dat wy aen de Admiraliteyt hebben gedaen in de voorgaenden Engelsen Oorlog, en geduyrende de Troublen en ongelegentheden in d' Oosterse Quartieren, en druckt niet alleene, maer onderdruckt onse Finantien, en niet tegenstaende soo veele en meenichvuldige devoiren zijn aen-gewent om daer van het deugdelijck rembours ement te mogen bekomen, so is noch alles tot noch toe te vergeefs geweest. Wy zijn oock Ho: Mo: Heeren verders getreden tot het examineren van den extraords. staet van Oorloge, soo als die jegenwoordigh nader is verswaert en geamplieert: Daer op wy ten respecte van de forme in het dresseren van de selve ghebruyckt, voor eerst moeten seggen, dat die mette ordre van de Regeering niet over een en komt, vermits de besoignes van die nature gehooren tot den Raet van Staten, en van daer oock moeten af-vloeyen. Ten anderen, dat wy werden beswaert met onse Quote in de geheele 24 Tonnen gouts, die geseght werden dat op den 8. Juny des voorl. Jaers soude wesen geconsenteert, daer nochtans ons consent niet verder en is in ghegaen als tot 10. tonnen gouts, tot aenneminge en versterckinge van de Militie te Lande, ende dat onse Quote in de 14. tonnen gouts souden werden geëmployeert tot de saken van de Zee. Ten derden, dat de Provintie van Hollant en West-Vrieslant by de voorsz. Staet van Oorlog te veel is geadvantagieert, als zijnde alle loopende Maenden aen-geslagen met den considerablen Post van 109171 gl. 14 sts. 4 p. daer van de betalinge of uytstel konnen lijden, en alsoo werden gedilayeert en verschooten, ofte oock veeltijts niet geheelijck komen te geschieden, en dien-volgende daer van veele in de Kassen komt over te blijven, daer wy ter contrarie niet anders als met posten van de Militie worden beswaert, die contant moeten werden betaelt, ende niet en konnen werden uyt-gestelt, veel min daer yets van in Kasse over gehouden. Ten vierden, moeten wy remarqueren dat het voor den niet equiperende Provintien een seer advantagieuse saeck is, dat de petitien die de saken te Lant concerneren, in dier voegen in een staet van Oorlogen werden gebracht, en de equiperende Provintien daer in na advenant hare Quote aen-geslagen, en geobligeert als met contant te betalen, daer die petitien tot de saken te Water blijven fluctuëren, sonder de behoorlijcke voldoeninge: Wy meynen derhalven dat U Ho: Mog: gelijck meenigmael

rugmael voor desen is voor-geslagen, soodanigen staet van Oorloge behoorden te laten formeren, daer in de posten te Water en te Lande gelijckelijck wierden gebracht, en de equiperende Provintien werdende aen-geslagen met de lasten ter Zee, d e niet equiperende Provintien daer-en-tegen met so veele lasten te Lant na advenant souden werden beswaert, so en als na de Quoten van de respective Provintien soude gevonden werden te behooren, daer mede niet alleene veel moeylijckheyt en ongelijck dat de Provintien den anderen komen te doen, soude werden voor-ghekomen, maer oock den dienst van 't Lant promptelijck, ende met nadruck gevordert.

Dese noodige aenwijsinge en consideratie alsoo gepremitteert zijnde, en ons wijders ten principaele op de voor-gem: extraords. staet van Oorloge verklarende, soo moeten wy U Ho: Mo: tot ons leetwesen seggen, dat wy van de 20. Compagnien op onse repartitie, en tot onsen laste gebracht, niet meer als 6. by provisie konnen aen-nemen, om de toeseggingе die sy dien aengaende voor-heenen eenigsints van ons hebben ontfangen, namentlijck, de Compagnien van de Coll. *Cetcernitzky*, mitsgaders de Capits. *Caspar van Nick, Maurits de Rame, Cornelis Foppe, Huychjen Eynrouts*, en *Jas Braem*, gelijck wy oock moeten declineren de versterckingh van de Comp: Paerden van den Ritmeester *Buat*, en alhoewel wy daer toe geen andere redenen hadden te allegeren, als dat wy in de bewuste 24. Tonnen gouts niet anders als 10. van de selve en hebben geconsenteert, en dien volgende in de 14. in dier voegen niet en konnen aen-geslagen, so soude het selve na d'ordre van de Regeeringe suffisant en genoegsaem wesen, immers so veel als onse Quote in de voorsz. 14. tonnen gouts komen te bedragen: Maer daer is yets Ho: Mo: Heeren dat ons meer druckt, namentlijck, ons onvermogen, voornamentlijck en genoegsaem alleene veroorsaeckt door de non-prestatie van eenige Provintien in 'tgeene sy tot de Seesaken schuldig zijn, en dat sy hare defecten, die evenwel elders moeten werden ghevonden, zijn de Schepen die voor desen, en nu weder soo vigourenselijck geëquipeert, de Matrosen aen-ghenomen, de Victualie en Levens-middelen versorgt, op ons hals en schouderen haer alleen laten vallen, gelijck pertinentelijck is aen-gewesen, voornamentlijck de Provintie van Gelderlant en Over-Yssel, (moetende in der daet de Provintie van Utrecht in haer cordate prestatie van het voorl. Jaer by ons werden bedankt, niet twijffelende oft de selve sal daer in voor dit loopende Jaer blijven continueren) 't geene ons in waerheyt in sulcken perplexiteyt en benautheyt van Finantie brengt, dat wy by continuatie van sodanige non-prestatie genootdruckt en geperst sullen wesen noch andere middelen by de handt te nemen, en voor eerst de versterckinge van de Compagnien staende op onse repartitie, af te wijsen, ende die te laten op haer out getal, ende voorts andere lasten te Lande te declineren, want wy het voor ons selven noch voor onse goede Onderdanen en Ingesetenen, noch oock selfs voor U Ho: Mo: niet souden konnen verantwoorden, dat wy in een totale onmacht en confusie souden vervallen, en dien-volgende incapabel wesen om ons selfs op-staende, en in credijt te houden, veel min aen de Unie ende gemeenen Staet ons assistentie te bewijsen, gelijck wy van den beginne van de Regeeringe tot noch toe soo trouhertig, en met sulcken nadruck en succes hebben gedaen; En om soodanige extremiteyten te vermijden, en meer als voor desen tijt in wesen, en gelijck als in wesen te mogen blijven, soo souden wy tot onse uytterste smerten genootdruckt werden de Admiraliteyt alhier aen te seggen, dat sy van ons geen assistentie van Penninghen meer en sullen hebben te verwachten; Waer door de selve dan vervolgens genootsaeckt en geperst souden wesen een goet gedeelte van hare rappe en wackere Matroosen af te dancken, en de Schepen aen de Walte laten leggen, daer mede nochtans den Staet en haer Geallieerden tegens haren moedigen en aendringenden Vyant moeten werden beschermt en gepreserveert.

Wy hoopen en vertrouwen, Ho: Mo: Heeren, dat dit ons vertoog, 't geene wy so confidentelijck en na waerheyt in U Ho: Mo: boesem storten, aldaer na merite sal werden geconsidereert, en vervolgens de noodige remedien verwecken, die wy dan vervolgens met groot verlangen te gemoet sien.

Doch om onderwijlen U Ho: Mo: noch meer te overtuygen hoe seer wy geporteert zijn om alles te doen dat eenigsints in ons vermogen soude wesen, soo sullen wy verklaren de voor-gem; Compagnien en versterckinge van de Compagnie van den Ritmr. *Buat*, by ons af-gewesen, te sullen accepteren, in gevalle wy verseкert moghen werden datte selve by assignatie souden werden betaelt by de Provintien van Gelderlant en Over-Yssel uyt de penningen die de selve van het voorl. Jaer aen de Admiraliteydt alhier schuldig zijn, in welcken gevalle wy belooven dat wy de selve penninghen weder om voor rekeninge van de hoog-gem: 2. Provintien aen de voorn: Admiraliteyt sullen voldoen en betalen; Welcke voorslag als in allen deelen billijck en redelijck, en moet niet werden van de hant gewesen, onder pretext dat men de sake te Lande niet en moet mengen mette saken te Water, vermits de selve niet tegenstaende soodanigen accommodatie, genoeg van de andere blijven gedistingueert: Zijnde oock in den voorl. Jare door diergelijcke accommodatie verscheyden posten die wy te Lande te dragen hadden, by d'andre Provintien, en voornamentlijck by de Provintie van Utrecht, voldaen: En om dese onse presentatie nader te justificeren, soo moet men in de 2. Provintien van Gelderlant en Over-Yssel 2. saken considereren, of een genegentheyt en wille om hare quotes in de petitien en consenten ter Zee te betalen, of wel een voornemen om om die te excuseren, en van de hant te wijsen; In cas het eerste, dat te hoopen

te hoopen en te vertrouwen is, so moet'et haer geheel indifferent wesen de penningen tot voldoeninge van dien herwaerts te senden, of wel de selve aen de voorn: Compagnien uyt te keeren, in welcken last selfs noch meerder advantagie te vinden is: En in cas buyten alle vermoeden van het tweede geval, so soude het meer als tijt werden, boven de voorsz. afwijsinge oock de andere aen-getogene middelen om ons te redden en staende te houden, by de hant te nemen, na soo veel vertoogh en trouwe gecommitteert, alhier u Ho: Mo: noch onlangs geleden door een Memorie levendig hebben vertoont en aen-gewesen, dat sulcx weynig na allen soo veel van de deficierende Provintien te eysschen hadden als alle de 3. Admiraliteyten in Hollant t'samen, zijnde d'Admiralit. in Vrieslant soo geluckigh, dat sy haer contingent geheel ende ten vollen vint uyt de quoten van de Provintien van Vrieslant en Staten en Landen: Dan daer op is tot onse groote verwonderinge niets gevolgt, veel min geprocureert, dat de Admiralit. van Zeelandt desen aengaende mette andere soude werden gelijck gestelt, en alsoo eenigen maten gesoulageert, gelijck haer versoeck daer toe tendeerde: Wy sien in dese deficile deliberatie, dat de Provintien van Gelderlant en Over-Yssel lichtelijck sullen klagen van onvermogen, veroorsaeckt door de hostilie en invasien van den Bisschop van Munster, gelijck oock in der daet eenige Quartieren, ende veele florisante Steden ende Plaetsen onbekommaert en buyten schade zijn gebleven.

Doch wy en zijn die geene niet die eenige van onse Bontgenoten boven alle vermogen souden willen helpen perssen, soo wanneer haer onvermogen klaerlijck soude konnen werden aen-ghewesen, maer wy verwachten oock aen d'andere sijde soo veel van U Ho: Mo: rechtveerdigheydt, en particulierlijck van die 2. hooge Provintien, dat men ons die in Justitie niet en sal vergen dat wy der selver onvermogen en defecten daer uyt resulterende, alleene op onsen hals soude nemen, om die uyt onse Provintiale Kasse te suppleren, en d'Admiraliteyt ter handt stellen, op soo swacken hoope en apparentie van remboursement; Soo'er eenige absolute onmacht by die 2. goede Provintien gevonden wert, daer mede moet ons erachtens gehandelt werden, gelijck de nature ons leert in 's Menschen Lichaem, dat de gewoonte heeft zijn geafligeerde en lijdende Ledematen met alle zijn vermogen en krachten te hulpe te komen, en in dier voegen soude het gemeen Lichaem van den Staet in desen die 2. Provintien moeten secureren, en vervolgens het Quantum van haer onvermogen en defect daer uyt resulterende, uyt gevonden zijn, by den Raet van State in petitie laten doen, om vervolgens by alle de Provintien na advenant hare respective Quotes aen d'Admiraliteyt alhier voldaen en betaelt hebben, ghelijck wy oock onse Quoten daer in presenteren te voldoen. Doch in cas dit aen de gemeene Bontgenoten niet smakelijck mochten vallen, soo soude U Ho: Mo: den Ontfanger Generael *Doubleth* konnen authoriseren, om het voorsz. defect te negotieren tot laste van die 2. Provintien, die dan de jaerlijckse intresten, en oock t' zijner tijt de Capitalen selfs soude moeten versorgen; Tot welcken eynde dan sodanige bondige beloften en instrumenten by de hoog-gem: Provintien soude moeten gepasseert, als by den Raedt van State nu onlangs maer by haer advijs van den 5. October des voorl. Jaers is voor-geslagen.

En om noch een woort van de boven-gem: Staet van Oorloge te seggen, om te dienen tot wegh-neminge van de difficulteyten en lasten die ons soo drucken, souden de saken sodanig konnen werden in geschickt, dat de 20. Comp. te Voet, op onse repartitie ghestelt, bedragende alle loopende Maenden 20163. gl. 7. sts. soude konnen werden getransfereert op de repartitie van de Provintie van Hollandt, en de selve daer-en-tegens met gelijke somme ontlast, en wy daer mede aen-geslagen, om tot de saken van de Zee te werden geëmployeert, dat de hoogh-gem: Provintie soo veel te eerder behoorden in te willigen, om dat als dan voor haer noch een groote somme van 89008. gl. 14. sts. ter loopende Maent soude over blijven; Maer dese respective voorslagen, of wel diergelijcke die noch beter en sortabelder mochten bedacht worden, sulcx U Ho: Mo: ongetwijffelt nevens ons oordeelen datte saken onder de Bontgenooten behoorden te werden gemaniëert, om alles buyten verwarringe en confusie te houden, om alsoo tot de jegenwoordige Oorlogen het gerequireerde vigeur ende nadruck te brenghen, en oock daer door de Geallieerden van den Staet, sonderlinge die in hare partije soo cordatelijck getreden sijn, in hare goede wil en voornemen meer en meer te stercken; Tot welcken eynde de beloofde Gelt-subsidien aen de H: Fursten van Bronswijck en Lunenburg, die in der daet d' eerste hulpe hebben toe-ghebracht, aen den Heer Keurfurst van Brandenburg, die 't voornaemste Instrument is geweest waer door den Bisschop van Munster tot Vrede is gebracht, en zijn Maj. van Denemareken, die sich mede soo favorabelijck heeft geëngageert, promptelijck aen de selfde te werden betaelt, en oock daer door 't woort en Zegel van den Staet so solemnelijck geinterponeert, gelibereert: Wy bekennen dat wy in desen ons soo niet hebben konnen evertuëren als wy wel hadden ghewenst, om redenen boven geallegeert, oock isset noch in ons vermogen niet om onse genegentheyt en goede wille completelijck te voldoen, echter om dien aengaende mede niet te onderlaten eenige preuven te geven, om andere, waer het mogelijck, daer toe meer te animeren, nademael den dienst van 't Lant sulcx ten alderhooghsten vordert, so sullen wy uyt onse jegenwoordige schaersse ende beklemde Finantie voldoen de helft van onse Quote in de 500000. gl. tot onderhout van de Bronswijckse en Lunenburgse Troupes, voor den tijdt van noch vier Maenden; Item, een derde in onse Quote van gelijcke somme, tot verval van 4. Maenden solds, en

andere onkosten van de auxiliaire Troupes van den Keurfurst van Brandenburg een gelijcke deel dep[?] in onse Quote van 1260000 gl. tot voldoeninge van 't Zee-Tractaet van Alliantie met den Koning van Denemarcken op-ghereecht, bedragende de voorn: posten 76833. gl. 12. sts. 15. p. Welcke somme na promptelijck sal konnen werden gevonden uytte Penningen die wy met groote aengenaemheyt vernemen datte Provintie van Utrecht, in voldoeninge van hare Quotes in de 9. Millioenen besich is by een te brengen, met versoek dat het resterende by accommodatie als boven door de H: Staten van Gelderlant en Over-Yssel mach werden voldaen en betaelt, alsoo het ons onmogelijck sal wesen door andere wegen yets meer te geven, gelijck wy U Ho: Mo: sulckx naecktelijck, en tot volkomen contentement, so als wy vertrouwen, omstandig, en niet te min krachtig, hebben aen gewesen. Waer mede, Ho: Mo: Heeren, &c. In 't Hof van Zeelant tot Middelburg. Onder stont, U Hot Mo: goede Vrunden de Staten van Zeelant. Ter Ordonnantie van de selve getekent,

JUSTUS de HUBERT.

Memorie van 't geen de Admiraliteyt van Zeelant noch te buyten staet, te repeteren van de Provintien van Gelderlant, Utrecht, Over-Yssel, en Stadt en Lande voor haer Quoten ofte contingentie in de ghedraghen consenten over de Jaeren 1665. ende 1666.

Van Gelderlant resteert Ao. 1665.	316771	11					
En Ao. 1666. in de 9. leste Millioenen,	238707						
				Somma	555478	11	8
Boven de 110200. gl. aen den Commis Hodenpijl geassigneert.							
Van Utrecht resteert Ao. 1665.	20372	9	2				
En Ao. 1666. als boven	247857	17	6				
				Somma	268230	6	8
Van Over-Yssel resteert Ao. 1665.	181071	16	4				
En Ao. 1666. als boven	151827						
				Somma	332898	16	4
En van de Stadt en Landen 1665.	53997	5	4				
En Ao. 1666. als boven	35074	2	6				
				Somma	89071	7	10
				't Samen in guldens	1245679	2	6
				En in Ponden Vlaems	207613	3	10

Terwijl nu dese saken soo van Zeelandt als andere Provincien interea liepen / gebeurden 't dat van die soo lange en ademloose Hoefysersche Schult tot Mechelen by den Raedt van Brabandt aldaer / dese naervolgende Sententie wiert gepronuncieert:

G Esien by den grooten Raet van den Coning onsen Heere, de twee differenten, 't eene in conventie, en 't andere in reconventie, ghesubmitteert onder 't oordeel van desen Hove, door Compromis gemaeckt in den Hage den 1. Augusti 1665, tusschen de H: Mo: Heeren Staten Generael der Geun: Provincien, Eyschers in conventie van d' eene, en den Doorl. Prins den Keurvorst Fredrick Wilhelm Marckgraef van Brandenborg, Verweerder in conventie, en Eyscher in reconventie, van d' andere zijde gesien oock den Brief op de 9. January 1666. by sijn Excell. den Marquis van Castel Rodrigo, Gouverneur en Capiteyn Generael van de Nederlanden en Bourgondien, by den welcken geordonneert is geweest 't voorsz. Compromis aen te vaerden, het Hof combinerende de geseyde differenten en recht doende op de conventionele conclusien der Heeren Staten, condemneert den Heer Marck-graef van Brandenburgh haer te betalen de capitale somme van honderdt duysent Patacons metten interest, en interest van de interesten, en kosten van de Makelaerdye, te reeckenen en elck na sijn respectiven termijn, en ter selver uyre als de voorseyde Staten de selve Penningen hebben gelicht of doen lichten door Pieter Hoefyser, in sijn leven Ontfanger van de Tollen en Licenten in de Stadt Amsterdam tot den Jare 1642. wanneer de

geseyde

geseyde Staten de selve Penningen tot last van haere Comptoiren hebben gebracht. Van welcken tijt af de voorseyde Marckgraef de selve interesten sal moeten betalen, die de Staten daer van betaelt hebben: Verklarende de Partyen voor soo veel als sy anders gheconcludeert hebben in desen regard niet ontfanckelijck noch gefondeert te sijn. En aengaende de taxatie van de Makelaerdye voor en al eer daer over recht te doen, admitteert het Hof de Partyen om te verifieeren, wat recht van Makelaerdye de geseyde Staten ghemeynlijck betaelt hebben voor de Penningen die door haer ordre ghelicht sijn gheweest, soo de geseyde Somme van hondert duysent Patacons geheel en van nieus gelicht is geweest, of so in de selve by continuatie voorgaende Capitalen begrepen zijn, en wat Somme de voorseyde Pieter Hoefyser in de ges. Penningen heeft gecrediteert. Verklaert ondertusschē en by provisie, dat de voors. Mark-graef volgens sal mogen bestaen met presentatie te betalen een half van het 100 van alle de geligte Penningen, daer in begrijpende de gecontineerde Capitalen, so daer eenige zijn, alles tusschen partijen te liquideren: Ten welcken eynde 't Hof de ges. Generale Staten ordonneert te voorschijn te brengen alle de Obligatien die de voors. Pr. Hoefyser ten profijte van de particulieren die haer gelt gefourneert hadden, goet ghekent heeft, en aenwijsende de geene die sy tot laste van haer Comptoiren gebracht hebben in 't ges. Iaer 1642 en de geschreven Boecken van de ges. Pr. Hoefyzer, ist datze die onder haer hebben, en Rekening en by hem in de Admiraliteyts Kamer gedaen, als oock na zijn overlijden by de Curateurs van zijn Sterf-huys, ende by Aelbert Spiegel, die in zijn Offitie is gesuccedeert, als oock alle andere daer toe behoorende Geschriften en Documenten: Ende disponerende over de reconventionelē conclusien des ges. Marck-grave van Brandenburgh, ten opsichte van de betalingen, die hy pretendeert gedaen te hebben van 't Jaer van Intrest vervallen in den Jaere 1617. ter somme van 43147. guldens, en een andere van 19840. guldens; En in 't Jaer 1618. van 13000. en 200. en een andere van 4160. guldens; In 't Jaer 1621. door Cessie van 't Jaer 1623. uyt de Penningen van Retorsie van 31887. guldens, in 3. partijen; In 't Jaer 1640. 17000. en 500. gl. In 't Jaer 1641. noch een andere somme van 30000. Van 't Jaer 1643. en van 6289. gl. in verscheyde Partijen by Militaire executie in de ges. Jaren 1641. 1642. en 1643. Het Hof admitteert den Marckgrave van Brandenburg om te bewijsen datte gepretendeerde betalinghen ghedaen zijn ten behoeve van de Rekeningen des voors. Pieter Hoefysers, Curateurs van zijn Sterf-huyse, of van Aelbert Spieghel, of door soodanich ander bequaem middel als hy sal konnen aenwijsen, onvermindert het recht van zijn partije in het contrarie bewijs. Ordonnerende oock den ges. Marck-grave sich te verklaren aengaende de 15000. gls. de welcke hy secht ontfangen te zijn door Hendrick Walters, en de ges. Staten te kennen of te ontkennen de quitantie van 1000. van den 23. Sept. 1639. met de Zegelinge van den voors. Hoefyser daer op geset, en dat gedaen zijnde, admitteert hem van gelijcken tot bewijs, indien 't noodig is. Ondertusschen verklaert het Hof, dat alle de ges. betalingen, voor soo veel alsse bevonden sullen werden in ontfang gebracht te zijn by eenige van de voors. Rekeninghen, en van wegen de Staten voor goet gekent, den ges. Marck-graef van Brandenburg by provisie tot so veel verminderens van zijn schult valideren sullen. En Recht doende op de by hem gepretendeerde imputatie ofte van 60000. . . . van retorsie die wort verklaert niet ontfanckelijck noch gefondeert, sonder præjuditie van 24471. gl. de welcke hy pretendeert hem gecedeert geweest te zijn tot betalinge van een Iaer Intrest van 't voors. Capitael. En disponerende ten opsichte van de Contributien van 't Hertochdom van Gulick, en 't Hertochdom van den Berge, en 't Lant van Ravensberg aen de ges. Staten by 't Tractaet van den

23. Octob. 1624. in betalinge geçedeert, (die de voorz. Marck-graef stelt te bedragen de somme 1647000. en 65. gl.) : Zoo ordonneert het Hof de gez. Staten te exhiberen tot sulcke eynden, als weder om hervat zijn in't Tractaet van den 13. Julij des Jaers 1629 de Rekeningen van Lubbert Rensen, Ian Retzer, en andere by haer-lieden Gecommitteert tot den gez. 31 July 1629. toe ; En aen den Mark-graef van Brandenburg te exhiberen en Rekeningen van de Ontfangers die daer geweest mogen zijn van de Contributien ende Domeynen in de selve Jaren, als oock Controllen ende andere remissen der geener die van zijnen't wegen behoorden over de gez. Contributien en geçedeerde Domeynen ghestaen te hebben, en Quitantie te geven volgens 't Tractaet des Jaers 1624. En dit gedaen zijnde, soo daer verdere contradictie tusschen de Partijen valt, so admitteert het Hof de selve tot verificatien van de alreede gestelde en noch te stellen feyten. Ende Recht doende over de Contributien die de gez. Staten hebben doen lichten in 't Hertochdom van Kleef, en andre Landen, den gez. Marck-grave van Brandenburg toe-gedeelt, tot onderhout en betalinge van haer Oorlochs-Volck die daer gelogeert ende gecommandeert zijn geweest door Graeff Willem van Nassau, in de Jaren 1629 en 1631. condemneert de gez. Staten den voorz. Marck-grave van Brandenburgh te laten valideren alle de Penningen die sy in de gez. en andere volgende Jaren van de gez. Contributien ontfangen hebben, ordonnerende de gez. Staten te exhiberen de gestotene en noch te sluyten Reeckeningen van den voorz. Lubbert Rensen, Jan Walther, Hendrick Wachters, en alle andere die tot den ontfang en executie der gez. Penningen, die de Marck-grave rekent op de somme van 460622. guld. by hare Gecommitteert zijn geweest. En disponerende over de Rechten, de Liçenten en Convoyen die de gez. Staten hebben doen lichten zedert den Iare 1636. in't Hertogdom van Kleef, by namen in de Steden van Wezel en Emmerick, waer van den gez. Marck-graef pretendeert de somme van 125000. guld. Ordonneert van gelijcken aen gez. Staten den voorz. Marck-grave van Brandenburg te laten valideren al'tgeene wat sy hebben doen collecteren en al wat sy geprofiteert hebben tot laste van de Vruchten en Manufacturen van 't gezeyde Lant aldaer geconsumeert ; Ordonnerende mede aen de gez. Staten te exhiberen de Rekeningen die daer van zijn gedaen, en noch te doen zijn. En om Recht te doen over de verdere Liçenten en Convoyen by haer in't voorz. Landt van Kleef ghelicht, admitteert het Hof alvooren de Partijen tot verificatien van de feyten by de selve geopposeert, en ordonneert de voorz. Staten nader opening te doen van'tgeene sy seggen, in't voorz. Lant hare Comptoiren van Liçenten by Recht van Retorsie op-gerecht te hebben, verklarende by wien en op wat Plaetsen de Comptoiren van Liçenten, waer tegen sy in deze, daer de questie nu over is, by retorsie op-gerecht hebben ghestelt zijn geweest ; Ordonneert haer te voorschijn te brengen haer Placcaten en Edicten mette Instructien der Officieren van haer Comptoiren en Lijsten volgens de welcke sy die hebben doen collecteren, als mede aen hare Partijen te doen blijcken of de Waren en Koopmanschappen, over de welcke men de gez. Licenten in't Lant van Kleef eens betaelt hadde, van daer nae de Geun: Provintien over gebracht met de Licenten van hare Staet niet en sijn beswaert geweest, & é converso, en of de Waren of Koopmanschappen, die uyt Neutrale Landen, oft uyt Landen die met haer in Vyantschap waren, quamen, door eene der voorz. Steden passeerende met de gez. Licenten niet en sijn beswaert geweest, 't zy dan dat mense na de Geun: Provintien, of na eenig ander of by of verre af-gelegen Lant wech voerde, en of sy die 't zedert de Resolutie der Staten van den 30. Augusti 1636. en het wech nemen of sluyten der gez. Comptoiren in eenige Plaetse van haer Provintien, of elders over-gebracht hebbe, om de selve Licenten te

collecteren

collecteren, ten minsten in regard van de Kooplieden, die geen Inwoonders of Ondersaten van Kleef en zijn. Ordonnerende den gef. Marck-Grave van Brandenburg naerder opening te doen ten reguarde van de Licenten van Ravesteyn, en 't Lant van der Marck, en dat gedaen sijnde, admitteert hem in cas van contradictie tot bewijs. Ende eer daer over recht gedaen werde, dat de Staten van den Tol en Licenten van Gennip ontfanghen hebben, 't welck de gez. Marck-graef pretendeert 15000 gl. Jaerlijcx waert geweest te zijn; Het Hof verklaert de Partijen contrarie in feyten, ende admitteertse om die te verifieren. Ondertusschen en by provisie sal den gez. Marck-grave van Brandenburgh valideren al 't geene de voorz. Staten van de gez. Tollen en Licenten ontfangen of geprofiteert hebben t' zedert het Jaer 1641. doe sy 't Casteel en 't Fort van Gennip mette Wapenen verovert hebben, tot de Maent Februarius van 't Jaer 1666. toe; Ordonnerende aen de gez. Staten te exhiberen de geslootene en ongeslootene Rekeningen der Ontfangers of Collecteurs, die sy daer den selven tijt geduyrende ghehad hebben, verklarende dat alle de Penningen die hier vooren gheseyt sijn, den voorz. Marck-Grave te moeten valideren, hem valideren en goet gekent sullen werden successijf 't sedert de dagen als de Staten die ontfangen hebben. En ordonnerende volgens d'een aen de Partyen te procederen tot liquidatie van 't geen haer respectivelijk is toe-gewesen, condemneert de gez. Staten den gez. Marck-Grave van Brandenburg te restitueren, 't geene dat sy by de gez. liquidatie sullen werden bevonden te veel ontfangen te hebben, met intrest 't sedert contestatie in rechte, en ordonneert Partyen de gez. differenten te doen op-maken, voor 't gheene dat in krackeel voor een Commissaris van 't Hof, in de termens die in 't geseyde Compromis geaccordeert sijn, en aen de geseyde Staten de simpele Copyen der Titulen en Documenten ge-exhibeert of noch te exhiberen by den gez. Marck-Grave van Brandenburg te laten collationneren met haer principale ende origineele acten binnen den tijt van 3. Maenden precijs, te rekenen van dien dag af wanneer sy sulckx voor den gez. Commis sal versoecken, onder conditie dat de gez. Copyen voor gecollationeert sullen gehouden werden, uyt-genomen soo de gez. Staten eenige particuliere reden hadden, ten aensien van eenig stuck of stucken in 't bysondre, waerom sy de gez. Collatie oordeelden niet te behooren of niet te mogen toestaen, die sy dan binnen den selven tijt voor-stellen sullen, om Partye gehoort sijnde, daer over gedisponeert te werden als men bevinden sal te behooren, composerende twee derde parten der onkosten, reserverende 't ander tot 't geene dat als noch in questie blijft. Gepronnonceert tot Mechelen den 5. Juny 1668. Geteyckent,

R. ENGRAND.

Den Resident van Denemarcken eyschte doe by Memoriael 400. duysendt Rijckrds. die men klaegde de Staten van Hollant sijn Meester schuldig waren: En dan noch 140. duysent van de Stadt Amsterdam: De bemiddeling van dese sake wilde men stellen aen de Coning van Engelant: Wederom niet alleen Engelant/ maer de Staten Generael klaegden/ dat de Deense Majest. haere Schepen in Noorweghen komende/ meerder belaste dan 't behoorde: Waer op den Coning weder aen haer Ho: Mo: seer beleeft schreef/ Dat hy nimmer gedachten had ghehad haer Ho: Mo: Schepen of andere vremde met nieuwe Imposten te belasten, en voor al niet die van Hollandt, die men niet meer en dede betalen, als by 't Tractaet van 't Jaer 1666. was vast gestelt: Over 't selfde subject Engelant met Denemarcken onvernoeght/ liet sich dat different door de Mediatie van

haer

haer Ho: Mo: tot een goet uyt eynde wel aensien. De Ed. Gr. Mo. Heeren Staten van Vrieslant/ hebben den 8. Juny door haer Gedeputeerden de Heeren Hooten en Brelens, uyt de Staten: Scheltinga en Bouterius, uyt de Ed. Hove Provinciael/ neffens den Procureur Generael Kan, in presentie en mede-advijs der Curateuren van haer Academie Ockinga, Humalda, Baerd en Joungstal, beneffens de Senatus Judicialis, den Rector Magnificus Hençelius: d'Assessoren uyt alle de Faculteyten de Heer Arnoldus, Hubert, Mattheus, en Busschier, gedissolveert en vernietight alle de Nationale Collegien der Studenten / als dat van Leeuwaerden/ van Dockum/ Sneeck/ Franeker/ 't Hooghduytse/ Hollantse/ Zeeus/ Gelders/ en Groeningse Collegie / hebbende af-geeyscht/ en oock de facto bekomen/ alle de Boecken van gem: Collegien/ behelsende de Namen en Wetten van dien: Ende hebben daer op alle de Studenten hooft voor hooft by hant-tastinge en ondertekeninge/ voor de voorsz. Heeren met beleeftheyt aen-genomen/ soodanige Collegien noyt weder om te sullen stichten: Door dese Acte heeft gem: Provintie en de ghenoemde Heeren groote eer behaelt / als een seer nutte saeck tot het bloeyen van de studie haerer Academie: En is daer na by Placcate een strickt verbot teghens ghedachte Collegeanten gemaeckt. Den Prince George / tweede Soon van den Koning van Denemarcken/ quam in den Hage/ hielt sich incognito by den Minister Carisius: Quam eenmael 't lustige Huys van de Heer Gabriël Marcelis buyten Haerlem besien. Op 't Stadthuys van Leyden waren haer Ho: Mo: Gedeput. de Heer Schrieck en andere geweest/ op 't derde Jaer na usantie gebruyckelijk te visiteren de Translatie van de Gereformeerde Bijbel / vindende en op soeckende (soo men segt) diversche Schriften/ die soo lang waren vermist. Hare Ho: Mo: doen hebben ten reguarde van de tegenwoordigen tijt / dusdanigen Danck/ Vast/ en Bededag over de Geun: Provintien doen uyt-schrijven:

NAdemael het Godt de Heer Almachtig uyt sijn oneyndelijke barmhertigheyt, genadiglijk gelieft heeft, niet tegenstaende de hoog-gaende Sonden en ongerechtigheden van ons Lant, de sware en donckere Wolken, die haer omtrent den Staet deser Landen voor deden, door de heldre Sonnestralen van een gewenste en heylsame Vrede in de gemeene Christenheyt te doen verdwijnen het vier des Oorloghs, het welcke in de Nabuyrschap van den selven Staet al-omme met volle Vlammen was uyt-geborsten, uyt te blusschen; En dat wy ons aen de allergrootste ondanckbaerheyt souden schuldig maken, indien wy sijn Goddel. Maj. over soodanigen gunst en genadige gifte, met ware danckbare Herten, den hoogsten lof en prijs niet en quamen toe-brengen: Soo hebben wy huyden goet gevonden, oock voor het welvaren van ons algemeene lieve Vaderlant, ten hoogste nodig en dienstig geoordeelt, over alle de Geun: Provintien, Geassocieerde Lantschappen, Steden en Leden van dien, mits desen uyt te schrijven een algemeenen Danck, Vast en Bededag, die wesen sal Woensdag naestkomende en 14. dagen, sijnde den 27. deser, Nieuwe stijl, om Godt de Heere ten selven dage in alle Kercken deser Landen, uyt gront des herten, te dancken, looven en prijsen, over de gewenste en heylsame Vrede, daer mede het sijn Goddel. Maj. als vooren, soo goedertierelijck gelieft heeft de gemeene Christenheyt, en specialijck mede den meer-gemelde Staet onses lieven Vaderlants te begenadigen, en wijders oock met een nedrigh gemoet en verslagen geest, vieriglijk te bidden en te smeken, beneffens een ware en oprechte belijdenis van alle onse Sonden en hoog-gaende ongerechtigheden, dat de selve den Staet deser Landen wil hebben en behouden in sijn ghenadighe en Vaderlijcke voorsorge, sijn gunstige goedertierenheyt over de selve continueren, en als van alle tijden haer voor alle openbaer gewelt van buyten, en quade machinatien van binnen, bewaren en versekeren, ten eynde dat de meer-gemelde Staet onses lieven Vaderlandts en de waere Christel. Gereformeerde Religie in de selve, door sijn onafmetelijcke barmhertigheyt, mogen ongequetst en behouden blijven, tot grootmakinge en verbreydinge van sijne Alderheyl. Name, voortplantinge en aenwas van de voorn. ware Christel. Gereformeerde Religie, conservatie van onse soo dier gekochte Vrijheyt, en onser aller Zielen Zaligheyt. Gedaen in den Hage den . Juny 1668.

Julius 1668.

Men sag nu mits den beslisten Oorlog ter Zee/de Navigatie alom als her-leven: Haer Ho: Mo: maeckten Willem van der Zaen, een der outste brave Capiteynen/ Gebieder op de Middelandtse Zee over deses Staets Schepen van Oorloge/ die met 9. Schepen en 23. Coopvaerdyers de Reyse derwaerts aen nam: De Engelse sagen doe te gemoet haer ter hantstellinge van Ada en Commendia in Guinea/ alwaer den Nederl. Directeur Johan Valckenburg al het voorgaende Jaer overleden/ door Hubrecht Gageldonck/ President/ tot den 18. Januaryp wierde vervangen/ wanneer Dirck Wilree/ een gau man/ voor Directeur daer arriveerde/ hy dede syn Commissie aenstonts by alle de Ingesetenen notificeren/ dat hy was Gebieder Generael over de Noort-Kust van Afrika/ en wiert by de selve met alle minlijckheyt en groote toejuychinge ontfangen: Te meer/ om dat haer vreughde verdubbelde door de Publicatie van Vrede met Engelant/ die daer op den 18. December 1667. was ghedaen: De Swarten die de Neerl. Grensen bewaren/ quamen oock van vreugde af: Men donderde doe geweldig van 't Casteel del Mina/ welke beantwoort wierden van de naest-gheleghen Nederl. Fortressen: Zedert heeft men den Handel aldaer seer merckelijck sien toenemen. Tot Porte Louis arriveerden doe een Frans Advijs-Jacht van Madagascar/ met slecht advijs/ datte Schepen so lang derwaerts van Rochelle geseylt/ in Brasilien verwaeyt/ aen Caep de Bone Esperance ververst/eyndelijk na veel geleden stersten binnen scheeps-boort/ wel aen Madagascar ghekomen waren/ maer dat men dat groote Eylant/ soo hoogh op-gedist/ seer slecht tot een desseyn bevant om Commercie en Navigatie in d' Indias te stabileren/ werdende sy op d'eerste Landinghe van d' Inwoonders aldaer lelijck overvallen/ en seer veel doot geslagen/ d' overige Francoisen poogden met andre Inwoonders haer Partye te maken/om haer quansuys te helpen/ maer die vielen de overige Francoisen insgelijckx op het Lijf/ sulckx datter weynige af-quamen/ die met dit Advijs-Jacht de tijding quamen brengen/ en datter oock eenige van haer Natie na Suratte waren gevlucht: Caron was op de Kust van Cormandel Successeur van den overleden Directeur de Ligne ghewozden: In somma men begost in Vranckrijck een weersin in dese nieuwe Compagnie te krijgen/ waer door men geboot/ dat alsoo men weer Schepen derwaerts uyt-rusten wilde/ dat yder die haer twee derde noch niet hadden betaelt/ 't selfde mosten op-brengen/ ofte datse anders haer eerste derde souden quijt sijn.

In dese Landen daer en-teghens arriveerden den 15./ 16./ en 20. July de na-volgende Retour-Schepen uyt Oost-Indien: Als de Hollandtze Thuyn, 't Wapen van Middelburgh, Cattenburg, Outshoorn, de Tijger en Dordrecht, den 7. December 1667. van Batavia vertrocken/ daer na de Vrijheyt, Jonge Prins, en Amerongen, den 23. December/ en 't Jacht de Spreeu den 1. Januaryp van Batavia af-geseylt/ haer algemeene Carga was als volcht:

8810 stuck divers Guinees Lywaet,
6200 stx. witte Mouris,
7060 stx. gebleeckte Salampouris,
7800 stx. Parcallen,
4148 stx. diverse Bethilles.
3300 stx. Chavonys,
5760 stx. diverse Gingans,
6400 stx. Negros Kleeden,
4200 stx. Zeyldoeck,
889 stx. diverse Kust-Deeckens,
1200 stx. Cassa Bengale,
500 stx. Armozynen,
2100 stx. Garras,
200 stx. Hammans,
2200 stx. Mamoedys,
2890 stx. Kannekyns,
680 stx. Semianen,
2041 stx. Chirontze Chits,
2160 stx. Chiauters,
700 stx. Baftas,
17077 pont Cattoene Garen,
3439 stx. Toncquinse Pelings,
106320 pont Persiaense Zyde,
11040 p. Cormandelse Indigo,
2968 p. Radix China, met haer Galiga,
18241 p. Galiga, van diverse sorteringh,
183337 p. Nagelen,
445859 p. Nooten,
159390 p. Foelie,
410800 p. Caneel,
3457827 catty diverse Peper,
249202 p. divers Sappanhout,
1755252 p. diverse Salpeter,
113217 p. Caliatours Hout,
43044 p. Ebbenhout,
21683 p. divers Gommelack,
411613 p. diverse Suyckeren,
39320 stx. en 21 Potten geconfyte Noten,
7200 oncen Stamp-Paerlen,
3105 p. Zegel-Lack,
3850 picol Japans Staef-Kooper,
65 stx. Japanse Zyde Rocken.
25290 catti Japanse Camphur,
18 catti Toncquinse Muscus,
20 stx. diversche Juweelen,
3177 stx. Robynen,
10 picol Tamarindi,
500 stx. Beddeteeck,
10400 stx. gebleeckte Dongrys,
55 potten Aerd-Olye,
1000 pont Stael,
2000 pont gesleepen Vloer-Steenen.

Haer Commandeur was Johan van der Laen, op den Hollantsen Tuyn/ van Batavia den 7. December vertreckende/ quamen de 11. voor Bantam/ daer den Resident Ockersz. aen boort quam na usantie/ mede brengende het jaerlijckx getal van 13. Koe-beesten voor het Bootsvolck/ die pro rato onder de 6. Schepen wierden verdeelt/ den 23. January 't Jacht Outshoorn een groot Leck krygende/ wiert door de Scheeps-timmerlien van d'andere Schepen gerepareert/ quamen den 22. February aen de ‡ Caep voor 't Fort/ daer se ook vonden de Schepen d' Achilles/ met provisie van Batavia tot secours na de Caep af-gesonden/ idem uyt het Patria Damiaten/ Duynvliet/ de Vliegende Swaen/ de Hoecker en de Cocq meeu/ waer van de leste de tijdinghe van den Vrede met Engelant al voor den 22. February daer aen de Caep hadden ghebracht: Den 27. February arriveerden weder de Scheepjens Westwout en de Poelsnip/ van de Caep door den Commandeur Cornelis van Qualbergen na 't Eylandt Mauritius af-gesonden/ mede brengende 718. mooten Ebbenhout/ die op dese 6. Schepen wierden verdeelt: Waren gelast in 't weder keeren Madagascar aen te doen/ en den Handel met de Inwoonders van die Cust te ondersoecken/ alwaer van dese 2. Scheepjens door wreetheydt dier Natie aen seker onbekende Plaets/ sijnde seer hoog klippig dor Lant/ uyt den rooden sich vertoonende/ zy naer 16. daghen zeylens van Antegil af/ by de windt over/ en somtijdts laverende/ om de Wal niet te veel te verliesen/ waren aengekomen/ nu genaemt de Moordenaers Baey/ het Gesach hebbende Opper-Hooft en opper-Chirurgijn nessens ruym 10. Persoonen aldaer te Landt tredende/ sijn alle gemassacreert/ 't welck de Compagnie seer hoog is op-nemende: Het Fluytje Westwout heeft in passant mede Mosambique aen gedaen/ en van die Baey en Fortresse een Caertje ontworpen/ 't welck aen de Caep ter

‡ De Bone Esperance.

Secretarye berust: Des Comps. Ministers op 't Eylant Mauritius stonden seer verwart/ elck over 't Opper-Hooft George Frederick Wreede dapper klaeghende / 't gunt met Attestatie onder stijl van Eede door meest alle de Suppoosten was vertoont de selve van daer te voeren / ten insichte den Raet willende over sijn saken disponeren/ hadde verworpen/ met het segghen / sijn stuck te willen voor Luyden van kennisse verantwoorden/ ghelijck gheschiede : Ende hadde echter zederdt sijne verwoeringhe op het voorsz. Eylandt goede ordre ghestelt ; George Frederick aen de Caep komende / is verhoort van den Heer Commissaris : Den 28. February vertrock de Fluyt Buyenvliet na Batavia/ om daer de Enghelse Vrede te verkondighen : Den gewesen Onder-Coopman en gesuspendeerde Seconde van de Caep Hendrick Lacus volgens ordre van de E: Commissaris voor Gecommitteerdens ontboden sijnde/ wierde af-gevraeght of hy yets tegens den provisionelen eysch had te segghen / waer by hem bewesen wierdt dat hy onder sijn administratie de Compagnie hadde gefraudeert van 50683. gl. 2. st. 14. pen. daer op hy niet dan een verwart/ mal en by na gemaeckt simpel Discours op gaf/ endling is sijn Goet geconfisqueert/ en aen de Caep verkocht al wat hy hadde/ bracht op 3052. gl. al sijn Landt/ Schapen en Meubelen : Den 11. sondachs na middaghs met sijn Familie/ na dat alle sijn Domestijcken tot Swarten incluys waren ge examineert/ echter niets te weten gekomen/ gelast in de Boot (volgens condemnatie) te gaen op 't Robben Eylant/ en op die verdrietige Plaets in sijn eensame Gijselinge te doen bekennen en bedencken waer hy de Comps. verduysterde Goederen had verborgen : Den 1. Maert arriveerden 't Jacht Wittenburg van Amsterdam aen de Caep/en de 9. Maert quam de Spreeu/ Vrijheydt/ Jonghe Prins/ en Amerongen/ den 23. December van Batavia gescheyden : Den 13. Maert klaeghden de Inwoonders van de Caep datse niet vry naer 't Bos om Hout en Sout mochten gaen/en andere nootwendigheden/of mosten juyst den Commandeur Qualbergen daer toe verlof vragen/ en een Briefken daer toe hebben/ oft wierden van de Wacht/ die de passen besetten/tegen gehouden/mochten oock niet haer eygen Calveren/ Schapen/&c. slachten/ sonder notificatie daer van te doen / maer alsoo ettelijcke deser Klagers half slaperich en andere half droncken waeren/ voerde de Commissaris hun toe/ dat se niet te klaghen hadden / wijl in alle Landen verlof en kennisse van sulcke dingen most ghenomen werden/ en daer en boven noch Impost betaelt/'tgunt aen de Caep niet en geschiede: Den 18 Maert quam aen de Caep 't Huys te Velsen/ met 12. geboeyde Maets/ noch 3. waren in de Ysers ghestorven die alle vrijwillig beleden 't Schip voor gehad hadden af te loopen/en 't Volck te vermoorden : Den 24. geschiede Justitie over 16. Personen/ werdende 5. gehangen/ 1. van de Galg verbeden/7. mette Strop onder de Galch gegeesselt / en dan 25. Jaren in de Kettingh te gaen / met al haer Goet verbeurt/ een sonder Strop of Brantmerck gegeesselt/ 6. Jaer in de Ketting/ en 12. maenden confiscatie ; Een mette Beuls Hant een klap in 't Aensicht/ gevleugelt de Justitie aen te sien/ 5. Jaer in de Kettingh/ en voor den Fiscael 2. maenden gagie ; Idem een gevleugelt/ 5. Jaer in de Ketting / en verbeurtenis van al zijn gagie ; De Justitie geschiede voor de Poort van 't Fort: Daer

en tegens zijn Bernard Driepondt van de Jouwer/ ende Claes Hutinga van Heemstede/ die door hare trouheydt dit Verraet hadden ontdeckt/ vereert van slecht Soldaet tot Corporaels/ yder 50. realen van achten/ met 16. per maent binnen hunnen verbonden tijt. Den 22. quam 't Wapen van Vlissingen in 3. maenden uyt Zeelant aen de Kaep. Den 26. gingen de 10. Retour-Schepen van de Kaep na 't Vaderlant t' zeyl/ zeylende aldus:

✠ De Hollantze Thuyn,

✠ De Spreeuw,	✠ Vrijheydt,	✠ Outshoorn,
✠ Amerongen,	✠ Jonge Prins.	✠ Kattenburgh.

Den 29. Maert verlooren door Storm Amerongen en de Tijger/ 't Jacht de Spreeu wiert wel gedurig uyt-gesonden de voorsz. Schepen t' ontdecken/ dan vernam niet: Den 23. April zeylden voorby Ascension: Den 2. May vermisten de Jonghe Prins door contrarie wint/ dan quam den 23. weder by de Vloot: Zijn alsoo met 40. en 50. somtijts minder mijlen daegs zeylens op 60. graden loopende/ eyndelijck den 15. Julij in 't Patria gearriveert.

De advijsen van Batavia behelsden/ dat seker ‡ Prins of Coning op 't Eylant Celebes/ onder de Macht van den Macassar staende/ en sedert eenighen tijt van de selve af-geset en weg-gejaeght sijnde/ was gevlucht in 't Noorder-Gewest van dat Eylant/ en alsoo by de Inwoonders seer bemint was/ waren met een groote Macht/ om de selve te herstellen/ af-ghekomen/ belegerende de Stad * Tuora te Water en te Lande: En (also den Macasser altoos de grootsten Vyant van de Nederl. Comp. is gheweest/ benijdende die het bewoonen van Batavia/ en den Handel op Banda ende Amboina/ altoos by vremde als Portugijsen/ Enghelsen/ &c. hulp soeckende) soo hebben de Hollanders haer by dese Belegeraers van 't Suyden vervoeght: Den Macassar quam onder dies met groote Macht en wel 600. brave Joncken tot ontset/ en wiert in de Straet van Bouton seer heftig geslagen/ daer een Neerl. Jacht bleef/ en veel Joncken/ en Volck/ eyndelijck most den Macasser vluchten/ wiert gants verstropt en † geslagen/ en ettelijke 100 van sijn quaetste Lieden gevangen/ sijn op andere Zuyder Eylanden vervoert/ om sich daer te geneeren: Daer na hebben de Hollanders de Macasser 't Fort Pamandaran of Pannekoeck op Borneo af-genomen; Ende sijn ingevolge noch diverse Actien voor-ghevallen te Lande/ schijnende/ dat aldaer by continuatie een geweldigen Oorlog sal werden ghevoert: Den 23. en 25. July arriveerden mede in 't Vlie 3. Schepen/ de Wassende Maen/ Loosduynen/ en Vlaerdingen/ alle voor de Camer van Amsterdam/

‡ *Deze Vorst was genaemt Rajah Pataicah; De Nederlanders soo in 't Jaer 1666. van Batavia met 20. Schepen met hem waren gevoegt, ruyneerden een groote Stadt of Negaree van den Macasser, daer in zijn principale Magazijn was.*

* *By andere genaemt de Stadt Bugees, die tegens den Macasser rebelleerden.*

† *Dit quam om datter 5000. van zijn Legher-Knechten mutineerden als men vechten soude, waer door de Nederlanders wel 500. van hare Vaertuygen namen en verbranden: Zeylende van daer na d'Eylanden Banda en de Moluccas: Ende veroverden in hare wederkomst in Augusti 1667. de considerable Stadt Glizon van den Macasser, vernielende veele Plaetsen op Celebes, en zijn Volck slaende; Daer na soude den Macasser tegens de Bugees en Neerlanders te Velde komende, in een Battaille wel 10000. man wederzijts gebleven zijn, daer onder oock Rajach Pataicah.*

Amsterdam/ van Ceylon den 26. January 1668. gescheyden/ mette naevolgende Carga:

300 stx. Adatheys.
408 p. Bengaelse Hennip tot Monster.
683989 p. geraffineerde Salpeter.
21 stx. fijn geschilderde gecatoneerde Dekens.
80 stx. ghebleeckte Tutocorinse Caetsjes tot Monster.
203 p. rouwe Ceylonse Sijde.
200 picol Japans Staefkooper.
82795 p. Bengaelse Poeyer-Suycker.
111538 p. Caliatours Hout.
46411 stx. ronde Peerlen van de 4. eerste Beckens.
2548 calangie swarte Peerlen, van de 4. laetste Beckens.
19 p. Peerl-Gruys.
93600 p. Caneel.
904657 p. Malabaerse Peper.
1 Casje met Ceylonse Gesteenten.
2 Casjes met Ceylons Christal.

Alle de Indiaense/ Chineesse/ Javaense/ en oprechte Heydense Papen/ door gheheel Oost-Indien/ te Malabare/ Ceylon/ den Mogol/ Borneo/ en alle de Eylanden/ gaven doe voor/ de Figuyr op onse Tijtul-Plaet/ begrijpende/ by het Paert dat op de Weerelt-Kloot staet/ de 4. Eeuwen by Godt vast gestelt; Dit Paert (seggen sy) was eerst vliegende/ maer door des Menschen Sonden den ondergangh des Weerelts meerder naderende/ had zijn eerste/ tweede/ en derde Voet op den Aertkloot neer geset/ op den uytgang van yder Eeuwe/ en soude nu eer langh oock zijn vierde Voet neer setten/ tot een besluyt van desen Tijt/ 't welk so hart daveren soude/ datte Slange noch de Schiltpadde onder/ die de Weerelt met lijtsaemheydt en voorsichtigheyt dus langh hadden ondersteunt/ niet machtigh en souden zijn den Aertkloodt teghens de leste nedersetting des Paerde-voets te behouden/ maer soude gantschelijck te gronde wegh geslagen en verdelgt worden; Naer welcken tijt den Almachtigen Godt weder met 4. Eeuwen soude beginnen: Waer van sy op 10. bysondere Tafelen yder Eeuwe in Figueren binnen hare geheyligde Tempels curieus bewaren. Den selven namiddag als d'Oost-Ind. Schepen in Tessel quamen/ arriveerden mede uyt Guinea de Schepen Amsterdam/ en d' Eendracht/ met 2700. marck Gout/ veel Greyn/ Huyden/ en Olifants Tanden. De Heeren Gecommitt. Raden van de Staten van Zeelandt verstaende/ dat 't Casteel en de Provintie van Suriname den eersten May was gerestitueert en over gegeven in handen van den Commandr. Abraham Krijnsz. die haer Ed: ten dien eynde hadden derwaerts gesonden/ noodigden yder derwaerts te komen woonen/ om aldaer of Suycker te queecken/ of eenige Ambachten te doen/ met vrij transport/ 5. Jaer exrijs vrij/ zijnde een schoon Climaet/ en niet onderworpen de Travaden of Americaense Orcanen: Een die het selfde bescheeloogde/ seyde;

De petite fleuve l'on ne faut esperer grand poison.

De Poolsche Rijcks-Stadt Warzau langs hoe droever/ sach de continuele iever van haren Koning om zijn Kroon en Scepter af te leggen/ en dat hy ook zijn Koninckl. Pallais demeubleerden/ alle het Goet na Dantzig/ Nieporent/ en elders weg sendende; Hy selfs dede een Reysje na Czenstochou/ om 't Graf van zijn Gemalinne te besoecken/ en sulckx onder den naem van dat hy op de Jacht gingh. Die van Kracauw vervaert voor onlusten/ versterckten hare Stadt en Guarnisoen/ om in allen gevalle geene andere Waywoodschappen

subject te zijn. Den Prince Michaël van Radzevil, wiert doe tegens 't gevoelen van veelen/ die dachten sulcx op een Rijcxdag soude af-loopen/ Groot Zegelaer en Vice-Canceller van Littauwen. Des Kroons Thresaurier/ een af-geleeft Man/ verkocht oock zijn Ampt aen den Referendarius Morensteyn, om 12000. Ducaten; Diergelijcke verwisselingen vielen meer voor. Den Aerts-Bisschop van Gnesne had onder dies over gants Poolen tegen den 23. Augusti een Rijckxdagh te Warzau uyt-geschreven; Die van 't Palitinaet schreven aen dito Aerts-Bisschop/ dat men/ op peene van 't algemeen op zijn hals te halen/ den Koningh most uyt haren name laten weten/ dat hy van yemant most bedrogen zijn/ alsoo Duc de Nieuwburgh tot de Kroon was onbequaem/ &c. hoewel Pruyssen en kleyn Poolen daer toe genegen. Daer tegens gaf den Koning van Poolen Audientie aen den Envoy van den Groot-Hertog van Moscovien/ die verhaelde/ dat zijnen Keyzer den Generael Nassokin aen 't Poolse Hof soude senden/ om te negotieren d'Electie van zijnen eenigen Zoon Demetrius Wisnowitzky, tot de Poolse Kroon/ op conditie/ Van nu af sich Catholijck te verklaren, en de Cathol. Religie van heden af door geheel Moscovien soude vry en liber zijn, dat hy in zijn Vaderl. Erve niet en soude succederen, by aldien de Poolze Republijcke sulcx niet en approbeerden; Dat hy aen den Koning van Poolen nae 't afleggen der Kroon sodanigen honorablen tractement soude toe brengen, als sijn Majest. was competerende: Dat hy alles van Poolen genomen, weder soude restituëren, selfs het Palitinaetschap en de Fortresse van Smolensko; En voldoen soude alle de schaden die eenige by den laetsten Oorlog hadden geleden: En boven dien betalen al d'achterstalligheden van 't Poolse Leger, en drie Millioenen verschaffen om onder de Poolsche Grooten te distribuëren: En zijn Zoon Koning van Poolen geworden zijnde, soude tot Coninginne nemen die geene die de Republijcke hem beliefden te geven. Om dese sollicitatien van den Moscovise Prins te meerder op te proncken/ verspreyden de Russise Ministers: Hoe datte groote macht der Moscoviters sich in drien had verdeelt, mette welcke sy seer plotselijck alle hare af-gevalle Steden van Gluchowa tot beneden de Nieper weder in-genomen hadden; Dat haren Generael Ramadanowsky den ongetrouwen Bruchowicki tot na Human had gejaegt; Cierko den Cosack stont wel met Moscovien, en de Tartaren de Knevels voor Moscovien op-strijckende, sulcx dat de Cosacken oock des Czars aenminschap sochten. Maer toen Nassokin tot Warzau quam/ wierde hy in zijn Logement gearresteert/ dewijl hy al te dapper na veele hare sin onder de Poolse Heeren met Presenten ende Penninghen speelden/ want men seyde/ dat hoewel by zijn Prins goede apparentie was/ hy echter 40000. stemmen hebben most. Hier teghens toogh den Bisschop van Beziers/ Franse Gesant/ van Warzau over Hamburg door Hollandt na Parijs/ by sich hebbende 6 schoone Paerden/ die de Poolse Majest. vereerden aen den Jongen Daulphijn van Vranckrijck/ alle met massijf Silver geciert.

Men sach nu Vranckrijck niet alleen uyt de Elve van Hamburgh nae haer Rijck over de 100 stucken Canon in een Schip over voeren: Maer ook elders/ gelijck in Nederlandt/ scheen het Metael niet anders als tot Geschut-gieten gedestineert. Denemarcken vervaert voor Engelse dreygementen/ dede een groot Schip vol Ysere Stucken op 't Slot Kroonenburg by Elseneur/ tot ver-

sekeringe

sekeringe van de Zondt voeren. De Gecommitteerden tot de saken van het Graefschap Oldenburgh / over de pretensien van den Hertogh van Holsteyn Ploen/ scheyden doen te Hamburgh onverrichter saken/ alsoo de Deense Gecommitteerden niet en wilden toe-staen eenighe alteratie in dit Graefschap/ waer van de Deense Majest. alreede was in possessie/ en dat al soo weynig als dat den voorsz. Hertogh wilde accepteren de 100000. Rijckrds. die men hem aenboot voor zijne pretensien/ suicx dat men die sake scheen ter arbitragie van den Keyser te willen verschrijven. Het Lijck van den Graef van Dona wiert den 15 deser in een Rou bekleede Jacht en Wimpels by avont na Staden gebracht/ en in stilte in de Klooster-Kercke by-geset/ de Studenten gingen voor/ 't Lijck lagh op een Wagen van 6. Paerden getrocken/ gevolgt van zijn jongh Zoontje 4. a 5. Jaren out / gedragen op de armen van een Sweets Officier/ daer na Generael Wrangel/ de Magistraet/ de Oversten der Militie/ oock de Weduwe van den Graef Dona/en veele andere treffelijcke Juffrouwen/achter volgden een Regiment Infanterije; Een Canon-schot buyten Staden op een groen Velt komende/ wierde feestelijck afscheyt genomen/ en twee Charges met Canon en Musquetten ghedaen / en wierde alsoo 't Lijck na Nieuw-Klooster by Boxtehude vervoert/om verders na Meckelenburg en Stocholm gebracht te werden. Het was al den 26. passato dat hare Ho: Mo: Ambassadeur Mr. Pieter de Groot, te Stocholm in Sweden arriveerden/ werdende den 29. by den Mr. der Ceremonie verwellekomt/ had den 2. Julij zijn publijcke Intrede/met een seer magnifijcken Treyn/werdende (volgens gebruyck) drie lang getracteert door 's Conings Officiers; Had den 5. dito d'eerste Audientie by den Coning/ alwaer hy geleyt met sodanigen eere als de Ambassadeurs van gekroonde Hoofden / door een seer wel bedachte Oratie den Coningh van Sweden verseker den/ Van de affectie zijner Superieurs tot de Sweetze Kroon: Die ghemeynt waren gheweest een Extraords, Ambassade na Stocholm te senden, om hare Majest. te bedancken over de Mediatie over ds onlusten met Engelant: Maer datse het bequamer geacht hadden die te verwisselen in een ordinaris Ambassade, om te beter de Alliantie te onderhouden, die zy nu metten anderen hadden vernieuwt: Den Heere Berenclau, eene der Senateuren/ antwoorde uyt den name van sijn Majesteyt/ Dat deese vernieuwinge der twee Natien de Sweetze Majest. al veel meer behaeghden als yets, vermits het voordeel voor beyden daer aen gelegen: Den selven dag mede Audientie by de Coninginne hebbende/ wierdt aldaer mede seer beleeft ontfanghen/ en na alle demonstratien van Vrientschap / weder af-ghelept na sijn Excell. Logement.

London nu in Vrede / hoewel somtijdts ontstelt door een kleyn Brandt'je/ komt'er den 21. deser een Abraham Goodwins/ wel eer Knecht van Duc de Buckingam / en een Geestdrijver van de Secte van Haringhtons Vergaderinge/ daer den Gener. Monck was/ hem meenende te grieven / was al in de Zael daer den Generael sat en at/ maer den Deurwachter de grillen/ en speciael de gesten deses Mans (welcke niets goets beteckenden) aen-siende/ stuyten hem met het steken door zijn Arm/ en 3. slaghen op zijn zijde/ elck schoot toe/ en hy wiert na 't Gat of den Kercker geleyt; Onderweeg seyde hy/ hoe dat hy

was

was haren Coningh/ en in dessels naem beswoer hy haer datse geen Handen noch Banden aen hem souden slaen: De Justitie meende dat hy Mede-standers tot yets groots hadde/ maer men bevont dattet een Kapstock was: Hy versocht den Generael selfs te spreken/ die hy wonderlijcke Historien beloofden te vertellen/ maer Generael Monck toogh uyt Londen/ en liet desen voor 't Dolhuys: Binnen Edenburgh ghebeurden oock een Actie/ naer luydt van dese Publicatie:

CAREL by Godts genade, &c. Aen onse Heraulten, Wapen-dragers, Sergeantien, Provoosten, samen, en yder besonder, salut: Also den 21. deser d'eerwaerdige Vader in Godt, *Jacob* Aerts-Bisschop van St. Andries, en d'eerweerdige Vader in Godt, *Andries* Bisschop van Orckney, openbaer sijn besprongen in de Hoogstraet van Edenburg, door eenen desperaten Garnement, die alle vreese Gods af-geleyt hebbende, en alle eerbiedigheyt voor de Menschen, dit voornemen aenstellende, heeft den ged. Bisschop van Orckney wreedelijck met een gevaerlijcke scheut gequetst, door welck barbaer en onmenschelijk Attentaet, niet alleen de H: Ordre der Bisschoppen, en de sekerheyt der Beampte en Dienaren van de Religie, (die toch altoos ongevioleert sijn gebleven, selfs onder de Turcken en Barbaren soo wel als onder de Christenen, wiens Wetten speciael daer toe dienen) niet alleen ten hoogsten sijn gevioleert, maer oock onse Authoriteyt en Regeeringe seer schandelijck geoffenseert, en alle de Goddelijke en Menschelijcke Wetten onwaerdelijck verschopt, tot groote schade van de ware Religie en van 't Geloove, daer wy Beschermer van zijn, en tot oneere van de Kercke ende het Coninckrijck: Ende alsoo wy ons geinteresseert vinden om uyt te drucken door alle manieren, hoe seer wy soo een perfidieux Schelmstuck, en overval begaen aen onnoosele Persoonen, die de Kercke gouverneren, sijn hatende, als geschiet sonder eenige bedenckelijcke oorsaeck, ten ware om de getrouwheydt en affectie die sy dragen voor ons en onsen Dienst: En gelet, alsoo daer aen leydt datte eere van de gestabileerde Religie, die van onse Regeeringe, de conversatie van d' Authoriteyt der Wetten, en principael onse Acten van 't Parlament, verleent tegens die de welcke excedeerden en aen-vielen op onse Raden van den secreten Raet, of eenig gewelt op Geestelijcke Personen, hoewel het noodig is om te stuyten de omkeeringe van het wesen der Menschelijcke Societeyt, datte Bespringers exemplaeriijck gestraft werden, om dan alle mogelijcke middelen tot het ontdecken, en te krijgen den Autheur van desen inorme Bespringer: Soo lasten wy alle Bailjuwen, &c.

Men stelde 5000. Marck yder van 13. Schotse Schellingen op sijn Lijff/ want men geloofde/ om dat hy 't so perfect aen-geleyt had/ dat hy Mede-standers most hebben: Want hy volgde de Carotse stil van achteren/ soo ras den Aert-Bisschop en Bisschop uyt 't Huys by de Hooge-Poort daer in ghetreden waren/ en schoot soo van achter met een Roer daer 5. Kogels op-stonden/ door des ‡Bisschops lincker-hant/ hy vlugte terstont als een Haes over de Straet/ in een naeu Steegje/ daer hy sich verstack/ en voorts na Glascou wegh raeckten: Sonder dat men/ alhoewel men die gantsen nacht als met Lantaernen socht/ desen lichten Schutter wist te vinden. Diergelijcke voorval was dese dagen oock te Parijs/ sekeren Sr. de Vaux/ pretendeerende een goet Edelman te sijn/ begost op den Coning van Vranckrijk te fulmineren/ om dat sijn Maj. niet gerechtig kende 't eerste lit van sijn gepretendeerde Adeldom voor de Commissarissen van sijn Rade/ maer wel voor den Intendent van de Justitie van de Provincie van Anjou/ gelijck andere Edelen deden/ dies wiert hy ghevangen/ en te St. Germain veroordeelt ghegeesselt/ en met een Priem door sijne tonge gesteken/ en eeuwig op de Galeye vervoert te werden/ om dat hy van de Coning onbedacht had gesproken met verdraeyingen en sonder eenig respect: Maer als hy nu gericht was/ en na de Galeye soude werden vervoert/ bevont men dat het een sinneloos Mensch/ in de Harssenen gequetst/ was/ dies bracht

‡ Die van de Quetsure storff.

men

men hem na de Bastille/ om daer sijn leven te eyndigen/ maer hy storf na weynig dagen. Men geesselden oock te St. Germain een Vrou/ Moeder van een Knaep/ die te Versailles aen de Machines werkende/ per accident was doodt gebleven/ waer over sy bedroeft/ tegen de Coning sonder respect en lichtvaerdig had gesproken; Men bragt haer van daer na de Petite Maisons in bewaringhe. In de Bastille in Chatelet/ bracht men oock eenen du Verges/ zijn Vrou en diverse andere/ die men alle beschuldigden van Toverye/ (of sy te veel gelt ghehad hebben/ weet ick niet) immers men bracht oock op Chatelet drie Duyven/ mette welcke sy haer in haere Toverye souden beholpen gehad hebben: Arme Beschuldigingen: En men begeerde dat men dese Lieden sonder forme van Proces ofte Appel soude heen rechten. Vijf Gaudieven zijn doe mede te Parijs gevangen/ die in de Kercken de Ciborien/ en de Silvere Kelcken liepen steelen; Onder dese was een soo devotig/ dat hy den Lt. Crimineel bekende de gestoolen Hostien uyt Val du Grace ende St. Martin/ op de eerste plaetse in een doeckje gewonden/ had begraven/ 't gunt den Priester met statye quam vinden/ en weder in de Kercke brenghen. Men bracht doe oock in de Kamer van de Conínginne de Reliquien van St. Margriet/ op dat hare Maj. (die Swanger was) geluckigh verlossen soude/ daer men geloofde hare doode Gebeenten groote kracht toe hadden/ ten dien eynde van St. Germain daer in gebracht; En daer by den Mantel van St. Franciscus/ is door de Minnebroederen hare Majest. ten selven eynde vereert/ die sy met groote devotie aen nam. Den Controlleur Colbert was doe seer ijvrigh om een Noortse Compagnie van Handel op Moscovien/ Sweden/ en Finlandt/ op te rechten/ om niet alleen sich van Yser/ Stael/ Pick/ en Teer/ ten Oorlog/ maer van bonte Vellen/ Hermijnen/ en Sabels sich teghens de koude te voorsien: En dit niet alleen/ hy arbeyde oock met eenige die beloofden van brack en sout Water soet te maken/ en alsoo die inventie seer nut ter Scheepvaert was/ soude men den vinder 50000. Escus vereeren; Maer sy soecken met de Algemisten noch al na dat gewenste/ &c. Den Hertoge Mazarin sondt doen Monsr. de Homere/ zijne Lut. d'Artillerije/ aen de Hertoginne zijn Huysvrou/ met 20000. gl. aen Wissel-Brieven/ die hy haer gaf/ op conditie/ datse weder by hem soude komen/ maer sy en begeerde niet. Dus ervaren veele

Que la Femme est comme un Molin, une Navire, & une Balance, & ainsi,
Que la premiere Femme est Mariage, la seconde Compagnie, & la tierce Heresie.

Den Grave de Monterey quam dese Maent uyt Vlaenderen door Parijs te Madrid/ en presenteerden aen den Cathol. Koningh het Contrefeytsel van Madame de jonge Princesse van Vranckrijck/ 't welck desen jongen Koningh aen 't geheele Hof met behagen liet sien/ seggende/ Deze sal mijne Maitresse zijn. Don Jan en kon noch niet na Vlaenderen/ daer haperden altoos yets/ nu waren de Millioenen niet veel genoeg/ dan quam een Catharn op de Borst; Endling de Coninginne schreef hem/ hare Majest. had den Vrede met Vranckrijck in Galissien doen Publiceren/ hy mocht nu vrij 't Gouvernement der Nederlanden gaen aen nemen: Maer men hoorde korts daer aen vrij wat vreemts/ het geen hier na sal verhaelt worden: Altoos Don Jan wilde des Coninginnes

Biechtvader Nithard van 't Hof hebben/ waer over Don Jans Creatueren ghevangen wierden / en hy selfs pericul liep: Eenen Don Joseph Mallege/ Edelman uyt Arragon/ derwaerts Don Jan vluchten / en Generael op den Col/ wiert uyt bevel des Conings oock ten Hoof ontboden/ en vast gehouden/ hem belastende sich aenstonts te Biechten/ en ter doodt te bereyden/ wordende 2. uren daer na van 4. Man uyt een Kamer springende/ gestranguleert.

La plus forte partie, vainct la meillieure.

De Stadt ‡ Candia was nu geworden de hedendaegse Schoole der Wapenen: Den Turcksen Keyser om zijn dessepnen bedecktelijcker hier uyt te werken/ sont in Julio een Dragoman Grillo aen den Venetiaensen Raet/met expressie van gedachten te hebben tot Vrede: Mits dat men hem geheel Candia over gaf/maer Venetien was daer doof: Hy versocht doe een Treves voor 10 Jaren/'t gunt men oordeelde sproot uyt de vreese die den Turcksen Keyser had voor de Moscoviters en Persianen: Den Monarch van Persen sont doe oock bleyende Brieven aen den Roomsen Paus / den selven daer in als Opperste der Kercke groetende, hem toewenschende in sulckx lange Jaren te mogen continueren, en verbolgens betoonde hy dit schrijven een seer vernufig Breyn te hebben: Den Paus las de Brief deswegen met genuchte/ en sont den Brenger met een antwoort wederom/ bedanckende de Persische Majesteyt van syne gunstighe toewenschingen / en daer nevens vermanende: Dat het nu voor sijn Majest. een gebooren tijt was, om de Turcken met heyl te beoorloghen, &c. Hy sondt doe aen den Sophi van Persien een Present van veele kleyne Figueren/ gekleet op 't Italiaens/ en sulcx na alle moden in Italien gebruyckelijck. Den Paus sagh wel dat Venetien af-gefoolt/van niemant geholpen/eyndelijk te gronde most gaen/ also hare 6000. Man in Candia te swack/ hielpen oock weynig haer 24. Galeyen/

‡ Candia is de Hooft-Stadt van 't Eylant en Koninkrijck Candia, de Republijck van Venetien toebehoorende: 't Gebeurde Ao. 1644. datte Galeyen van Malta (die altoos in Oorlog mette Zarasijnen zijn) een Turckse Sultane namen, die met 3. Millioenen Kroonen na Meccha voer om haer Offerhande aen Mahomets Graff, te betalen, daer in was mede des Turcksen Keyzers Broeder, die te Roomen quam, en Christen wiert, en sich liet Doopen P. Vincenzo Ottomanno, Dominican; De Maltesers met desen buyt na huys willende,waren gedruckt door Storm of anders een by-Haven van Candia aen te doen, en na datse eenige veroverde Paerden hadden gelant,sy na Malta voeren: De Turcksen Keyser Ibrahim, Vader van den hedigen Keyser, hier over gestoort, dewijl het schijnt de Republijcke van Venetien in het voorige Verdrach haer verbonden had de Ridders van Malta in geene harer Havens te gedoogen, soo nam den Turck dit tot een pretext,en valt Ao. 1645. als Christenrijck al-om in Oorlog was, in Candia met 60000. Man, in 460. Zeylen, en hy paeyde den Venetiaense Gesant te Constantinopolen, dattet op Malta aen-gesien was; Dies wort hy, eer de Venetianen ter degen in 't Harnas waren, Meester van 't gheheele Rijck, behalvens van de Stadt Candia; Keyzer Ibrahim hier over trots, wilde van geen Vrede hooren, maer had hy in 't begin tegenspoet ghehad, soude hy de Venetianen gepaeyt hebben met dattet den Bassa zijn werck was,en deswegen sijn Hooft soude kosten, &c. Maer nu voer hy voort, won Canea en Retimo, waer door Meester in 't Velt wordende, begosten Ao. 1648. de Stadt Candia te Belegeren, daerse door gheschooten Bresse soo furieus aen-vielen, datse doen 7. uren lang binnen de Stadt huys hielden. Ao. 1649. deden sy een anderen aenval, maer vruchteloos,gaven doe den moet verlooren om met Stormen te winnen: Dies bouden sy 3. mijlen van daer,op een hooge gront, daerse eerst hare Tenten sloegen, een Stadt, die sy Nieuw Candia noemden, daer den Bassa logeerde: Dit Belech. terwijl den Oorlog oock in Dalmatien hestigh ghevoert wiert, heeft nu 20. Jaren geduert, binnen welcken tijt van de Turcken over de 400000. Menschen zijn ghesneuvelt, en van de Venetianen niet het vierde-part, de Pest oock veele wech ruckende: En duert den Oorlogh ende de Pestilentie daer noch.

DE NIEUWE
STADT
DE OUDE
STADT
CANDIA
S Maria

leyen/ 8000. Slaven/ en in de 20. gehuerde Schepen ende Galeaſſen/ die ſy in dienſt hielden/ de Turck quam met tienmael meer : Venetien dan moſt defenſijf gaen/ want de Zarazijnen quamen geduerig met verſſe Schepen en Volk/ eiſs uyt Barbaryen/ Rhodis/ en Egypten/ de haere te hulp : Den Paus dede oock een Bulle afkondigen / daer by eick alle Sonden wierden vergeben die de Venetianen tegens de Turcken aſſiſteerden/ het ware op ſulck een maniere als het was : En hy vereerden aen den Duc de Roannes/ welcke met een Troupe Braves na Candia ging/ 12000. Kroonen/ om te encourageren de beſte die op Candia haer devoir deden. Men had wel ghehoort dat den Turckſen Keyſer door een Weerelts leven ſich weynigh mette Regeeringe bemoeyde/ maer dat bleeck niet toen dien Monarch op Morea quam/en te Theben in Grieckenlant/ om 't Belech van Candia te naeder te zijn : Wel waer zijnde/ dat den Primo Viſir dapper op paſten / maer grooter Aſtronomijn als Krijghſman zijnde/ miſten zijn giſſen al veelmalen: In Hongarijen ontſprong hy een groot gevaer/ alſoo hy door koelheyt daer zijn devoir niet dede : Deſe Miniſters Vader was van alle Hovelingen benijt/ doch Ibrahim den jongen Keyſer doodt/ ende den jegenwoordigen in de plaetſe komende/ ſcholt die den Primo Viſir alle Vaderlijcke Sonden quijt : Deſe nu ging na Candia/en predeſtineert/dat hy Candia winnen ſal/ dus preſt men al-om Volck ; maer de Turcken ſiende dat Candia een Kerkhof van Menſchen was/en niemant van daer weer keerden/ begoſten op veele Plaetſen te rebelleren/ gelijck de Baſſaen van Boſnia/ Lyria/en Natolia met haer Ingeſetenen deden. Den Marquis de St. André Montbrun/ na Candia willende/ quam te Venetien/ alwaer de Marquis Villa/ met twee zijner Neven/ en twee Turckſe Gevanghens van qualiteyt/ uyt Candia aengekomen/ hy by haer in Lazaretto ging/ die hem de Kaerte van dit Beleg/als met deſe Letters verhantreyckte/ ſtaende op onſe Plaet getekent aldus :

A *Is 't Caſteel van de Haven.*
B *De Haven.*
C *'t Arſenael,*
D *Poort Sabionera,*
E *Poort St. Joris,*
F *Poort van Jeſus,*
G *Poort Panigra,*
H *Poort St. Andrea,*
I *Poort Tramatta,*
K *Poort van de Haven,*

L *Bolwerck Sabionera,*
M *Bolwerck Vitturi,*
N *Bolwerck van Jeſus,*
O *Bolwerck Martininge,*
P *Bolwerck Bethlehem,*
Q *Bolwerck Panigra,*
R *Bolwerck St. Andreas,*
S *Berch Sabionera,*
T *Berch Vitturi,*
V *Berch Martinengo,*

X *Fort St. Demetrius,*
Y *Crepa Cora,* Z *Palma,*
3 *Panigra,* *
4 *Ravelijn St. Nicolao,*
5 *Ravelijn Bethlehem,*
6 *Halve Maen Mocenigo,* ‡
7 *Ravelijn Panigra,*
8 *Ravelijn St. Spirito,*
9 *Reduyt St. Andries,*
10 *Nieuw Candia.*

‡ Hier leggen de Hooghduytſchen.

* Hier leggen de Françoiſen : Hier ſoecken de Turcken met een Paralel-Linie onder d'Aerde door te loopen, boven d'Aerde verricht hy niet, en kan geen Gallerijen aldaer gebruycken, komt oock ſtrak op een doorſnijdinge van 8. voeten wijt,en ſtormen aldaer te loopen,wert niet geacht, als alleen,datſe in haer Aproches wel hun geheel Leger in 't geweer konnen brengen, maer alſoo al hare Aproches als Bergen ſoo hoog als d'Alpes leggen, konnen ſy geen deught met ſchieten doen, en het derde van haer Volck niet gebruycken, hoewel d'Aerde van onder meeſt ondermijnt,en boven alles met Schants-korven t' ſamen gevlochten is, Doch men bevint der Turcken ſtormen ſeer confus, hoewel weder als ſy generaal aen-komen, met die voorſichtigheydt, datte Chriſtenen, die niet meer als een Linie om te flanqueren hebben, ſy met Wolſacken, Schantskorven, en Blinden alſo wel verſekert ſchieten op 6. en 8. Linien als de Chriſtenen,wetende oock haeſt die Stucken welcke niet genoeg toe-reycken,lichtelijk af, en grooter in de plaets aen te voeren: ſpeelende in ſpijt der Chriſtenen Geweer, ſeer net en furieus met hare Sabels, Spietſen, Schilden,Flitſen,Pijlen,en Boogen uytte Reduyten van waer ſy haren aenloop maecken : Weder om, die van binnen hebben ſich als onoverwinnelijck gefortificeert van de

Hy verhaelde mede aen den Senaet / dat den Heer Mocenigo met 150000. Ducaten binnen Candia was gekomen / en de Switsers Oversten Vertmuller nu Opperste van 't Geschut en d'Ingenieurie groote schade onder de Turcken dede: Dattet Guarnisoen binnen Candia bestont in 4700. Soldaten en 350. Officiers en Ridders / buyten de gequetsts en krancken / behalvens 400. Soldaten van de Paus / 300. Savoyaerts / 2. Regimenten Griecken / die de Gustadoures dienen / en een Compagnie van 1100 Mineurs / die men gedurigh onder de Aerde employeerden: Dat sy daer hadden 340. stucken Canon / behalvens noch 270. alreede onbruyckbaer / en maer spijs: Dat die van Candia hadden in acht maenden verschooten / ende geconsumeert ende gehad:

19103 Centener Bosruyt,	52684 Granaden,
6764 Vaten gestoofde Koolen,	616559 Kanon-Cogels,
242330 pont Lonten,	8992790 Musquet en Pistool-Kogels.

Op sijn rapport vereerden hem den Senaet met een goude Keten en andere Presenten / samen 8000. gl. waerdigh: Daer na quamen noch 23. Schepen met alle behoeften binnen Candia: En den Paus vereerden oock 50000. pont Bospoeder aen de Venetianen / om te ghebruycken tegens de Turcken / maer tegens geen Christenen / 't gunt sy mede na Candia sonden: En den Marquis de St. Montbrun quam in Julio op Candia metten Baron Spar, ende 2000. goede Soldaten / bevindende dat op de Forten Panigra / Andrea / en op Sabionera de Turcken hunne meeste forze deden: Schietende op yder Bolwerk met 3. Bateryen van 30. Cartouwen / enckel om de Haven te bederven / maer den Graef de Marce / Gener. van de Battaillie / die buyten commandeerde / de Haven important achtende / viel lustig met 1200. soo Francoisen / Italianen / als Slaven uyt / en joegen de Zarazijnen met den Degen in de vuyst tot aen hare Baterijen: En soo deden sy den volghenden Nacht van de sijde van Panigra / St. Andrea / de groote halve Mane / en van 't groote Fort / en Sabionera /

Hooft-Schantse St. Demetrio, tot het Kroonwerk van St. Maria, speciael de deursnijdinge Castellana, de Wercken Molina, Priuli, Frezia, Cronocore, de Schants Palma, en 't Ravelijn St. Nicolai, alwaer de Turcken tot nu in Julio 1668. hare Pijlen noch niet eens hadden af-geschooten: De Turcken hadden oock de Communicatie-Linie tusschen de Ravelijnen Bethlehem en Mocenigo, over 't hooge Contrescarp gewonnen, maer lustig weer uyt-gedreven, was alles herstelt; En een spacieuse Bonnette daer by gemaeckt, tot protectie des Ravelijns en de halve Maen; Aldaer was d'Aerde oock allesints ondermijnt, en met Gallerijen en andere Militaire Wercken voorsien: By Panigra stont oock alles wel, het verlooren aldaer was hernomen, en met Bonnetten voorsien: Tusschen St. Spiritus en Panigra is een bedeckten Wech begonnen, dan alsoo in de Stadt niet veel Hout en is, heeft men, wijl de Turcken onvermogens zijn aldaer over de breede Gracht te komen, met dat werck op-gehouden, dan Mijnen en Gallerijen zijn daer soo veel, datte Turcken geen kans sien daer aen te bijten: 't Ravelijn Spiritus met hare retirade was in goede postuyre, en rondsom met Bonetten versekert, daer van binnen dapper gecontramineert wort, om de Turcken, die meenen dat men so dicht aen de Zee-kant niet soude durven gravē anders te doen sien: Aē de Zeekant heeft Candia veele Bonettē, daer uyt men lustig flanqueert op de Turckse Reduyten: In de Stads Grachten van de Zee af na St. Andries, na de Corturen die de Bolwercken Panigra en Bethlehem aen een hechten, staen de sterckste Pallissaden, die voor 't bespringhen der Turcken daer seer dienstig zijn, en de Communicatie-Linie mette afsnijdinghen maken alles daer formidabel voor de Zarasijnen, of zy al schoon geen Bloet ontsien; Daer is noch een negende en tiende afsnijdinge gemaeckt, welck loopt onder de Wercken Priuli, tot na de Schants Demetrius, en dat van Molina, naest de Poort St. George: By 't Schotse Werck was een platte forme op-gerecht: Maer de slechte betalinge dede oock de gequetste Officiers en Soldaten voor een Hoen een Rijckxdaelder, een Schapen-Schouder 30. stuyvers geven, Ammonitie ende Broodt mancqueerde niet, dan als Secours quam, herleefden alles van vreughde.

bionera/daer obstinaet gevochten wiert/sulcx datte Turcken door het duystere het Raveljjn Betlehem by Panigra in namen/ en door haer eygen Trencheen heen woelende/ dat besette; Maer met het aen-komen van den dach vielen de Christenen weder uyt in 2. Benden/ Sr. Corbonaro/ en Coll. Zacco/ en naemen die Schantse in/ daer Corbonaro doot bleef. Dien dach wiert Sr. Nani Commandr. van Candia/ op de Remparden alles visiterende/met een Musquet door 't Hooft geschooten/ alsoo de Turcken een Storm dreygden: Doch sy torden op 't Fort St. Demetrio/ daerse 't hooft stieten. En verflouden noch meer doen sy saghen dat den Marquis St. Andrè Montbrun/ met 15. Schepen/ en 3000. Soldaten binnen Candia arriveerden/ haere Wachten weken af/ en de Leger-Tenten sagh men veel nae Nieuw Candia verhuysen/ hare Bateryen zweghen/ ende hare Schepen met veele Zarazijnen sich van Amonitie voorsiende/ begaven sich na andere Plaetsen/ om sich wat te rusten en te verfrisschen: Maer de Christenen daer en tegens in 3. Esquadres/ bleven een gedeelte in de Haven van Candia/ een ghedeelte onder Cornaro om de Zee tusschen de Venetiaense Golf op te houden/ en een derde-part aen d' Eylanden. En brachten de Turcken dit Jaer in Galeyen en Galeassen aen Canea en Gira Pietra aen Candia/ over de 10000. man/ Soldaten/ brave Egyptenaren/ Syriers/ Grabers/ Boumeesters/ Constapels/ en Krijgskundighe/ doch smolten van dit getal wel 20000. Zielen/in 2. Stormen en een Zee-slag/ en dagelijcksse fatigues/ 't gunt den Primo Visir onsmakelijck was; En niet te min geduerig gesecondeert/ kreeg hy van de Porta d'een Expressen op d'ander van Candia niet af te gaen/ tot dat hy gantschelijck meester was. Een Venetiaense Kaepvaerder/ Comte Vidali/ haelden door uyt Griecken-Landt 650. Griecken/ die voor Slaven onder de Venetiaense Armade zijn verdeelt: En hoorende datter 7 Schepen van Alexandrien uyt Egypten na Candia wilden/ginz haer met 2 Schepen tegen/sonder af te wachten noch 5 andre Schepen by hem verordineert te voegen/ dus ontmoet hy in de Zee van Metellino 36. Turckse Galeyen/ onder den Capit. Bassa/ hier sloeg hy 2. gantse dagen en een nacht teghen/ al op hoop dat door de geduertghe Canonades 't een of het ander Venetiaens Esquadre soude af komen/ maer hy bleef hier doodt/ met wel 500 van de zijne/en beyde zijne Schepen namen de Turcken/die daer over dapper stoften. Den Raet van Venetien dede doe uyt hare Stadt en Republijck vertrecken een Sweed/ en en een Fransman/ die seer schoone Perruycken maeckten; (De Menschen versot op de schoone veranderingen van jongmaking die dese geleende Locken mede brengé/spildé daer in al meer gelts als de veranderlijcke Parisianen in Point de Venises:) Jae men verboodt alle Couriers uyt vreemde Landen/ op peene van 't leven/ egeene Perruycken in Venetien te brenghen. Op de Plaets van St. Marco wiert doe verbrandt Jan Baptist Borromei/ Edelman van Padua/ een Atheist van 20. Jaren/ die onsen Heylant Jezus Christus leelijck had gelastert/ en des selfs Beeltenisse gevilipendeert; Twee zijner Gesellen bleven ad vitam in hechtenis.

Chasque mauuais Oiseau, ha sa langue pour cousteau.

AUGUSTUS 1668.

DEn Paus reed in syn Koetse mette Cardinalen Vidoni en Sigism: Ghigi/ op den eersten Sondach deser maent na de noen / gevolght van ontallijcke Cardinalen/ Princen en Edelen te Paerde/ naer de Brugge van Engelenburg/ daer hy acht groote Engelen op had laten maecken/ met de misteryen van de Passie Jesu Christi in haer Handen/ volghens d'inventie van den Ridder Bernino: Reed van daer en besach 't Beelt van den Keyzer Constantin / dat in 't Portael van St. Pieters Kerck geset soude werden: By 't Colossa aen den ingang van een Wijnbergh vertelde seker arm Vroutje een Beelt van Maria gevonden te hebben/ 't welk haer van haer quellagie genas/ daer op soo grooten toeloop van Volck quam/ dat den Cardinael Rospigliosi selfs most komen / om dat miraculeuse ‡ Beeldeken reverentelijck op een beter Plaets te bestellen: Daer naer had men daer onder de Aerde dieper gravende/ gevonden een Paillais met diverse Vertrecken/ wel 1500. Jaren verborgen/ en geciert met veele antiquiteyten en Beelden / Ec. De Suster van den Prince Ludovico gepersuadeert door de Monnicken van Tor de Spechie/ wiert daer geestelijck / maer korts daer na beter Partye soeckende/ is sy by eenige politijcke Jesuyten geraeckt/ die haer de zalicheyt der Zielen voorhoudende/ sy sodanig wierde ontroert/ datse in een melancolye verviel/ die haer desperaet maekte: daer over Pasquijn m:t een manteltjen om/ en een Pasquil in de hant/ dapper op de Mounicken had te schrollen: Men condemneerde doe een Novellist binnen Romen in 100. gul./ maer den Raet scholt hem die boete quijt / mits hy alle sijn noubellis haer soude ter handt stellen/ maer daer in mancqueerende / soude de 100. gulden geobligeert sijn te betalen.

Het waeren al 15. maenden dat den Marquis d' Achi van Sardeigne/ als Gesant wegens d' onbenoeghde tegens den Marquis Cambarazza Viceroy / sich te Madrid had opgehouden/ om te klagen over 'tgewelt van dito Viceroy: Maer de Conginginne gaf hem noyt gehoor: Hy keert dan weder: Doch wort door den Viceroy op een Casteel versekert: 't Volk te Cagliari (Hoofstadt van Sardaigne) sulckx vernemende/ bespringen dito Viceroy/ soo hy na de Misse reedt/ kreeg een slag met een Carabijn/ dat hy daer af storf/ van een der voornaemste Heeren van 't Lant: De Viceroinne oock in de Karos sijnde/ kreegh mede een quetsuer met een Carabijn: Alles raeckte over hoop: De Viceroy van Napels Don Pedro dit hoorende / sondt 2000. Soldaten van alle Natien derwaerts/ en stelde ordre tegen d'oproerige: Maer hy en kon niet weder doen herleven de neder-geslagen Viceroy: Wiens Gemalin met haer Kindertjes in den Rou/ de Koningin van Spanjen met een voetval gingen klagen/ biddende om

‡ Over dit Beeldeken viel groote questie tusschen 't Capittel van St. Jan de Lateran, en de Kercke Nostre Dame, waer van 't Paus Neef Protecteur was, die d'uytspraeck gaf, dat 't Beeldeken soude blijven aen 't voorsz. Capittel, alsoo die 't meeste van doen hadde.

om straffe over de handadige/Ec. Men sag nu eerst dat Don Jan geen smaeck in 't Nederlandts Gouvernement hebbende / van de Coninginne wiert belast sich in sijn Priеurie van Consuegra te retireren/ also men hem weynigh vertrouden/ en hy den besten Vrient van des Coninginnes Biechtvader Nithart neet sijnde/sich incognito aen 't Hof ophielt: Dus most hy na Valedolid: En den Constabile van Castilien wierde doe geordineert nae Vlaenderen te gaen/ om de Spaense Nederlanden te gouverneren: De Soon van Don Louijs de Haro most mede van 't Hof: Den Prince van Arembergh als Gebieder van Bourgondien was van Brussel te Besanson gekomen/ om op alles ordre naer de Spaense wijse te stellen: Terwijl sag men een Fransen geest in een Boeckje onder 't Volck voortkomen/ om 't Volck in te scherpen/dattet tegen 's Lants Privilegien was/dat men een Vreemdeling tot Gouverneur had: Men greep de Makers van dat voorstel by 't Hooft / en 't Boeck wiert per expressen aen den Marquis Castel Rodrigo gesonden: Door geheel Vlaenderen graseerde de Pest dese maent seer sterk: Alle besmette wierden te Oudenaerde uyt-gejaegt/ die wel 1200. in Huttekens buyten op 't Velt sich mosten lijden: Te Brussel droeg men in een Processie de drie miraculeuse Hostien/ die bewaert waren in de Groote Kercke / om daer door Godt te bidden om verlossinge van de Pest/ welcke manier van doen in geen 550. Jaren was gepractiseert geweest: De Jesuyten en Augustijnen waren in dese devotie seer yverende: Men bad oock ernstig in Brabant aen St. Eloy/ die men seyde/groote voorspraeck en Hulpe daer in konde doen/ en dat tot confusie der Ketters/die de voorspraek der Heyligen niet geloofden/ en daerom uyt gestroyt hadden dat de Broeders van St. Eloy te Bethune so wel als andre van de Pest stierven/'twelk de goede Catolijken heel anders geloofden. Een ander vuyr ontstack binnen Antwerpen den 6. deser by 10. uren smorgens 't Clooster Vrouwendael van de Facons/ by de Paerdemarckt/ in brant: De Nonnekens hielden de Poorten gesloten/ waer door den brant in twee uren hun Clooster vernielden/ met al haer Meubelen: De Wint was juyst van de Stadt: En de Brouwers deden mette Burgers groote vlijt/ stont anders om den fellen brant slecht geschapen / want 't waeyden al seer/ een Nonneken was door den brant beschadigt/ een Metselaer met Muer doot gevallen/ en veele gequetst: De Kercke en Bueren Huysen waren weynigh beschadicht.

Den 26. deser arriveerden te Lissabon de Brasilische Vloot / met 74000. Kisten Suycker: Ende voor rekeninge van den Coning van Portugael by de 4. Millioenen: Don Pedro bande doe van 't Hof al de Correspondenten van de Graeve de Castel Melhor, als/ Don Ruy Fernandes d' Almada, Oom van desen Graef/ Don Christoffe d' Almada, sijn Soon / Don Manoël de Sousa, Mathias de Cunha, Vicompte de Paseque, Don Juan Corea de Saa, en Don Marcoa de Norohus: Hy dede oock Don Simon de Vaz, Broeder van den Graef te St. Ubes / in den Tooren van St. Philippus gevangen setten / en Salvador Corea de Saa, in den Tooren van Bellem: Regeerende voorts sorgvuldig / doende het dragen van zijde kanten en stoffen/ oock goude ende silvere Passamenten en Borduersel in sijn Rijck verbieden.

In Poolen waren in den Somer veel kleyne by een komsten van den Adel/ daer men resolveerden/ geen Coninck te kiesen/ of most gehouden sijn / sijn leven langh de Croon te moeten dragen : Den Grooten Marschalck onderwijl beval men de sorg der Frontueren : Ende die met gewelt op den Croon wilde springen/ soude voor al niet eligibel sijn : Al de vremde Ministers te Warzau mosten uyt 't Coninckrijck/ en dat noch met Bewaerders / ten eynde sy niets souden ondernemen/ uyt-ghesept den Gesant van den Paus/ die een Brief van sijn Meester den Coning overleverde / vol beleefde recommandatien om voor al op sijn Kussen te blijven / vertoonende wat onheylen uyt 't nederleggen van sijn Scepter soude volgen/ &c. Maer hy antwoorde/ Dat hy oock op sijn Zielen welvaert most letten, dewijl hy alreede dagelijckx swacker van Lichaem wiert : Des wegen wel rust van noode had, en niemandt beletten die vrijheydt die haer toe quam, een ander in sijn Plaets te kiesen : Men verhaelde den Coning eens/ datte Coninginne Christina te Hamburg/hoorende dat sijn Majest. de Croon wilde nederleggen/soude gesegt hebben in substantie/ Wil sijn Majesteyt van Poolen de Kroon af-leggen, hy zy voorsichtig, op dat hy niet en vare als Keyzer Karel de V. hy bedinge en neme vast een Jaerlijckx Inkomen, heerlijck ende genoegh voor sijnen Staet, so lang hy leve : Anders hy sal sich in moeyten in wickelen, waer van wy ervarentheyt hebben, &c. Gelijck dan oock op den 30. deser sich verclaerde / niet eer de Croon af te willen leggen/ voor hy van een goet Inkomen versekert was/ begerende uyt Marienburg/ Littauwen/ &c. sijn huyshoude verval/ en noch Jaerlijckx uyt 't Rijck 150000. gl. silver gelt / ende dan most Poolen noch de Schulden van sijnen Vader Uladislaus aen nemen te betaelen/ &c. ende hem verseckeren geen Ketter nochte Schismatijck / maer alleen eenen suyveren Catholijck tot de Poolse Kroon te sullen verkiesen. De groote Hooft-stadt Moscou (meest van Hout) raekte den 22. deser uyt een Papen Huys over de Vismart/ wanneer het storm waeyde/sodanig in Brant/dat in de Asse raeckten 't gantse begrijp van de Roode Muer/ de twee Gast-Huysen/ alle de Marckten/ alle de Hooft-Kercken en Cloosters : Neffens noch wel de helft van het begrijp van de Witte Muer/ dat is/ van de Micholise Poort/ de Roode Muer/ de Jausische Poort/ beginnende van 10. uren voor middag tot 5. uren na de noen/ ende verbranden hier over de 5000. Burgers Huysen : De Voncken en brandende Kolen van de Kercken wierden door den harden wint anderhalf mijl ver in de Lucht weg gedreven : Alle de Joden en vremde Coopliedèn Hoven sijn verbrant/ behalvens dat van den Duytsen Postmeester / en van Warnar Muller : Als de Czarse Majest. de kostelijcke Hooft-Kercke/Jerusalem genaemt/van sijner Slots Mueren sag in voller vlamme staen/ begost hy te versuchten / en sijn oogen af te wenden/ ende sijne armen uyt-slaende/ barsten in dese bedroefde woorden uyt : Ach ! mijn halve Gemeente is geruyneert en bedorven : Want daer wiert niets gebergt/ als 't geen by sommige in haer Kelders en in Kraem-laden onder de Aerde was verborgen: Veel Menschen sijn hier verbrant : Mede de Boeckdruckers Zael/ met wel 10000. Ducaten aen Boecken : Den Czar begeerde daer na niet dat men op de Marckten soude timmeren / maer wel in de Straten/ om door goede ordre namaels soodanige onheylen/ daer der Moscou seer van subject is / soo veel doenlijck te stuyten : Te Leypsich verbrande

dae

doe veel Huysen: En op andere Plaetsen in Duytslandt/ sulckx men in veele Jaren niet en heeft gehoort.

Terwijl al de Weerelt in onrust was/ vermaeckte den Hertoghe van Holsteyn/Getrouwt hebbende de Princesse van Denemarcken/sich met sijn Gemalinne te Coppenhaven/ met uyt ryden ende de Jacht: Onder andere was raer dat van de Swaenen/ aen-gestelt tegen den 13. deser tot Droumgar/ een Lanthuys daer toe uyttermaten gelegen: DeConinginne met haer Princessen in 't wit gekleet/ en gevolgt van alle den Adel/vertrock ten 5. uren savonts derwaerts/ daer sy den Coning ontmoete in een Bosschagie in een Pleyn tusschen de Boomen/die met haer op de Hase-Jacht reedt/en dat met 100. Honden in een ruym af-gheschooten ront: Daer op spronghen 6. Satyrs uyt het Bosch/ die over al de Juffrouwen na-liepen/ en als scheenen te willen dwingen om op haer Wagens te komen sitten/die seer aerdig toe-gemaeckt waren/ en mede te varen: De Jacht dus eyndigende/keerden weder na 't Lust-huys Droumgar/daer lustig voor de Jagers en Jagerinnen op-gedischt was: So sy in den Tuyn traden/ wierden sy wel van 60. Water-stralen ende meenighte Cascaen verwelkomt/ dit had men niet alleen in 8. dagen gebout/ maer oock een ruyme groene Sael met sijne Galeryen/ en oock Cabinetten volghens de Architecteurs/ en stonden over Spiegels brandende Flambeaux/de een op de ander Colomme wijsende/ dat fraey om sien was: Men hielt de Maeltijt aen een halven ronden Tafel/ daer 't Coninckl. Huysgesin mette voornaemste Officieren der Kroon aen saten: In dit vertreck en quam niemant als de 3. Juffrouwen van eere/ des Koninckx Dochters/ ende de Princessen/ die alle als Nimphen waren gekleet: Onder dies waren oock veele andere Tafelen voor yder een gedeckt/ alwaer alle geestighe vermakelijckheden niet en ontbraken: Eyndelijck sag men uytte Vensters/welcke respondeerden op een groot Meer/ een drijvende Brug/ die sich sette voor de Deense Majesteyten: Hier op waren 8. deftige Danssers/ die met Flambeaux onder 't geluyt van Tambours en Knap-scheentjes lustig de Beenen roerden: Doen verscheenen 22. Piramiden als in brant/ en so mede de Gallerye en 't Lust-Huys en al wat'er was/ wanneer de drijvende Brugghe haer vertoonde als in eene Battalie/ daer een fraey werck van Machines op-volgden/ en sulckx onder 't gespeel van Cymbalen/ Trompetten/ en 12. Canons: Van hier quam al het Geselschap in de Coninckl. Kamer/ die wonderlijk met groote Spiegels al om was beset/naulijckx hier sijnde/ komen binnen gesprongen twee Benden Gemaskerde in een gewaet/ hebbende groote Platen van gout en silver aen 't Lijf: Welcke plaets aen de Compagnie makende/ wiert het danssen aller eerst door de Prince Royael en de Koninginne begost/ dat maer duerden tot 3. uren snachts: Wanneer men een lustighe Collation voort-bracht/ verselt met sommighe speelen tot 6. uren in den dageraet/ wanneer yder van sijn Jaging en moeheyt ging rusten.

Kur-Keulen bleef als noch over de Keulenaers klagen/ begeerende 5. Borgers/ die haer tegens sijn Official hadden gepecceert/ waer op den 24. de nieu gekooren Burgermeesters belasten datter 2. van de voorsz. 5. Borgers in de

Toorens ghevangen souden gaen/ 't welck sy wel deden/ maer sy snapten wel haest met een koorde daer weder uyt/ en doen had de Stadt haer eer/ en Kar-Keulen niet te klagen: Doch dese questie is daer naer aen 't Kamer-Gerecht van Spiers ghewesen/ daer ordinaris de questien en Processen aen de langhe Spijcker hangen. Kur-Brandenborg was te Franckfort aen den Oder gekomen/ visiterende sekere Vaert/ daer men langh aen gearbeyt hadde/ om de Schip-vaert uyt d' Oder na de Havel/ en van daer in d' Elve te brengen/ het welk gelucktte/ en daer op was de reyse na Pruyssen voort-gegaen. Te Lubeck komt een Melancolicus in de Kerck/ daer hy den Text hoort/ Ende Jesus weende over Jerusalem, &c. En daer na ghesongen wiert/ Die sijne Kinderen niet en grijpt en castijt, &c. dus loopt hy ter Predicatie uyt/ en roept over alle straten/ stelt Lubeck heel in roeren/ vatte ooch een Kint van der straet op/ en sloeg het lustig/ meenende sich dapper gequeten te hebben: men wilde hem hier over castijden/ maer 't breyn spoorloos bevonden/ liet men hem voor de Geck loopen. Een ander stelde voor/ de Roomse en de Luterse Religien binnen Hamburg te vereenighen/ door 't verkiesen van 12. van wedersijdts Religie: Die beloofen souden/ malkander niet te scheiden/ oft den contrarie doende/ soude men uyt-stooten/ en een beter in zijn plaets stellen: Dese souden tegens d'outste Exempelaren der Goddelijcke Schriften examineren d'Augsburgsche Confessie/ en des Paus Breviarium van Articul tot Articul/ 't geen de meeste toe-stemden/ soude men aen nemen: Maer dit was al soo moghelijck als de Roomse mette Grieckse Religie te vereenighen: 't Geen de Moscoviters te Warzau voor stelden/ hoewel men te Dantzich geloofden/ dat sulckx was om haren Prins tot de Poolse Kroon smakelijck te maecken.

De Ed. Groot Mog. Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt/ licentieerde den 4. deser de nieuwe Troupen/ te repartitie van hare Ed: Gr. Mo: staende/ zedert 't Jaer 1665. op-genomen; En deden sulckx ter Generaliteyt door de Gecommite. Raden bekent maken: Dat also voor de Capitulatie aen-gegaen mette Officieren van de lest geworvene Compagnien, by Resolutie was verstaen, dat na verloop van den tijt by dito Capitulatie, en van die van de voorsz. nieuwe Troupes geprefigeert, yder der respective Provincien soude vry staen de Volckeren te continueren of af te dancken, dat deswegen haer Ed. Gr. Mo. deselve, voor soo veele op de repartitie van haer Provincie stonden, albereyts hadden gelicentieert. Men oordeelde dat met d'andere Provincien gesamentlijck 36000. mannen gecasseert wierden/ blijvende noch wel soo veel in dienst/ en meenden sommighe dat hier door 's Jaers wel 6. Millioenen wierde geprofiteert: Daer en tegens wiert 's Lants Magazijn weder met nieu gegoten Canon voorsien: Hare Ed. Gr. Mo: hebben dese maent haer vigilanten Raet Pensionaris d' Heer Mr. Johan de Wit weder voor vijf Jaren in zijn Charge gecontinueert/ werdende desselfs Jaerlijckx Tractement met 3000. gl. verbetert: De Ridderschap van Hollant vereerden sijn Edelheyt voor een Regaliteyt 15000. gl. en de respective Steden van hoogh-gedachte Provincie met 45000. gulden. Hare Ho: Mo: Gesant d' Heer Meerman quam den 11. deser met 't Schip 't Wapen van Leyden/ te Hellevoetsluys (daer Capiteyn op was de Soon van den Lt. Adm. de Ruyter,

die

die in Engelant door de Koning met sijn eygen Rapier was Ridder geslagen/ met die woorden/ dat hy sijne Vaders loffelijcke treden wilde na-volghen/ als een Helt die sich in den lesten Oorlog soo dapper had betoont/ Ec.) en soo in den Hage: Oock quam mede den Franssen Gesant uyt Poolen den Bisschop van Beziers/ en een wijl daer na den Heer Pompone van Stocholm/ die alle ontboden/ nae Parijs trocken/ daer over veele Politijcken speculatien namen / dat Vranckrijck wat besonders most voor hebben/ wijl so veel Ministers geduerig over en weder liet passeeren. In 't leste deser maent arriveerden mede in den Hage/ doch hielt sich onbekent/ den Engelsen Ridder de Heer Temple, den Ceremoniemr. de Heyde ging sijn Excell. wegens den Staet begroeten/ en vernemen met wat Caracter hy quam/ om in de publijcke inhalinge sich daer na te reguleren/ antwoorde/ als Ambassadeur Ordinaris: Ende ging sijn Excell. onderwijl de Grootste spreken en besoecken/ dese manier seer raisonabel geoordeelt werdende/ om yder na sijn qualiteyt te recipieren: En soude sijn Excell. van de Brittannise Majest. oock die ordre gehad hebben/ in den Hage komende/ de Heer Prince van Orangien voor alle andere de hooger hant te geven/ als een Prins synde uyt den Koninckl. Bloede van Engelandt/ ende Soon van de Suster van de tegenwoordighe Majesteyt. Den Spaensen Gesant Gamarra dede by memorie doe klachten aen haer H: Mo: over de proceduren der Fransen in Vlaenderen/ wijl de selve rechtelijcke possessie van de Sluysen/ de Stad Nieupoort/ Ec. wilden nemen/ die sy indisputabel sustineerden te dependeren aen de Steden by Spangen aen Vranckrijck met den Vrede gecedeert: Ende wijl Spangen het contrarie sustineerde/ versocht sijn Excell. dat haer H: Mo: door der selver intercessie/ soo veel mogelijck/ wilden weeren/ immers tot soo lange het poinct der noch open staende differenten met Vranckrijck ware vergeleken. Dese maent storf te Groeningen den Heer Boetselaer, Drost van de Drenthe: Korts daer aen begosten de Ommelanden mette Stadt in verschil te komen: Dierghelijcke in Over Yssel mede voor viel: Onderwijl men by Sorgvliet aen de Weg van Schevelingen/ buyten den Hage een Fortresse met 4. puncten op-wierp/ om de Militie te excerceren/ die by na geen employ hadden als somtijts van Guarnisoen te veranderen: Daer wiert noch gesproken van 3. a 4000. man mette Switserse Cantons te handelen/ en sy sich mede in de Triple Alliantie souden in-laten. Den Grave van Benthem getrout met een eerlijcke Juffrou/ van de Protestantse Religie/ nu eenige Kinderen by de selve geprocreert hebbende/ wiert Rooms/ en begaf sich daer over by de Bisschop van Munster te Coetsfelt: Zijn Gemalin hier mishagen in hebbende/ retireerden met haer Kinderen na Hollant / versoeckende daer protectie: En den om-gekeerden Graef versocht sijn twee Kinderen/ daer de Moeder gants geen smaeck in hadde.

Men bevont nu gewis dat een Frans Scheepje van Madagascar gekomen aen Belle Isle in Bretange in Vranckrijck / daer op Commandr. was. Sr. Chaunin, af-ghesonden door Monsr. Devergne: Die op Madagascer was / welck Eylant de Francoisen noemden Dauphine: Den Neef van Colbert de Terron quam daer mede/ om den Koning alles mondeling te seggen: Maer de

Bewinthebbers

Bewinthebbers gaven den moet verlooren/ en wilden van dit desseyn op-houden: Zijn Majesteyt beloofde met 3. Schepen / 6. van sijn Oorlog-Schepen onder Sr. Preaux de Mercey naer ‡ Madagascer te senden/ om den Handel met Persien te versoecken: Den Coning sont ook 3. Schepen na Constantinopolen/ om sijn Ambassadeur Mr. de la Haye Ventelay tuys te halen: Als onbenoeght door verscheyde Affronten van de Turcken geleden. Het was al den 5. deser datte Coninginne van Vranckrijck gelach van een Hertoge van Anjou/ waer over den Coning dien dach van blijtschap 20000 gl. aen arme Schuldenaers en Bancqueroutiers schonck/ en gaf veele Gevanghens/ ghelijck Foucquet/ meerder vrijheydt als voor heen: Zijne Majestt. is over dese Geboorte oock van alle Uytheemsche Ministers gecongratuleert. Men hielt doe een groote Processie te Parys/ tot danck aen St. Rochus / om dat hy die Stadt van de Pest verlost had. Den Hertoghe de Monmouth doe te Parijs zijnde/ cierde zijn Kleet met 7000 pont aen Points de France. Daer raeckte doe veel spuls door seecker Student in de Theologia van de Sorbonne te Parijs/ die in zijne Theses had gestelt/ en bewijsen wilde/ dat de Paus uyt eygen authoriteyt niet en konde veroordeelen ende Bannissen de Bisschoppen / ende dat de selve geen andere Rechters subject waren als die van haer eygen Natie/ en 12. van de Nabuerige Bisschoppen/ volgens de Canonijcke Regulen: 's Paus Nuntius dit hoorende / schreef datelijck aen den Syndicus van de Sorbonne/ begeerende/ dat men desen nieuwen Doctor aldaer niet en soude ontfangen / dewijl hy teghens des Paus Authoriteyt had geageert: Dese klachten las den Syndicus 's anderdaegs voor wel 170. Doctoren in de Sorbonne vergadert/ die dese Brieff / als tredende met begeeren in haere Jurisdictie / als frivool achtende/ desen nieuwen Doctor hebben geadmitteert.

Tot Withal quam dese maent den Venetiaensche Gesant Pietro Mocenigo, met een Treyn van 34. Personen/ versoeckende assistentie tegens den Turck/ hulp na Candia; Daer Enghelandt bedencken op nam. Te Withal belaste men doe / dat alle Ambassadeurs begeerende Audientie / alvoorens door den Mr. der Ceremonie aen den Chamberlain/ ofte by des selfs absentie aen den Vice-Chamberlain / zijn versoeck te kennen most geven. Monsr. Colbert, Franse

‡ Den Heer *Colbert* quam den 30. deser op 't Frans Oost-Indis Huys, daer hy den Provoost *Pelletier* als President van d' Oost-Indise Compagnie in voerde, en men opende daer in zijn presentie 2 Kasjes in de welcke onder andere Goederen oock was eenige Ambregrijs, Gesteenten, als Topazos en Ametisten, van ongemeene groote, van 't Eylandt Dauphinè, mede ghebracht door 't Advijs Jacht op ons 18. Deel, fol. 10. ghedacht: Daer wierde doe eerst perfect ontledicht, datte Franse Schepen na Madagascar gedestineert, en den 14. Maert 1666. van Rochel vertrocken, een Jaer daer na in 't begin van de selve Maent aen dat Eylant waren gearriveert, datse niet alleen door conrrarie Winden na Brasilien waren gedreven geweest, maer dat men in 't op-rechten van dese Compagnie vry groote moeyten, en eenige difficulteyten beooghden, diesich al van ter zijden openbaerden, in 't mislucken van de voorgenomen entreprinsen, doch dat men alles hoopte door goede intelligentie te boven te komen: Met dit Advijs-Jacht quam ook mede, dat *François Caron*, Directeur Generael van dese Franse Compagnie, van 't selve Eylant met 't Schip St. Jan Baptist, en St. Louijs, zijnde vertrocken, met rijcke Goederen nae Groot Indien was ghezeylt, om daer Handel-Comptoiren op te rechten; Datse waren ghekomen in de Haven van Syally, onder den Grooten Mogol, op de Kust van Cormandel, van waer dito *Caron*, volgens advijs van Ceylon, Chiras, en Bandar Abassy, meende met grooten Rijckdom weder na Vranckrijck te keeren: Blijvende eenen Monsr. *Faye* Gebieder op Madagascar: Tot den welcken men had gesonden 2. Schepen van Port Louis uyt Bretangien, met Touwen, Zeylen, en Anckers, 't welck sommige dede gelooven, datter groote kranckheyt onder de Franse Schepen moste zijn.

Franse Gesant/had den 27. deser zijn publijcke intrede te London/mede brengende 3. Carotsen/elck met 6. Paerden/6. seer kostelijcke Muylen/met Deckkens/ Pluymen/ en Bellen/ 6. Pages/ en 18. Lackeyen/ hebbende noch 16. soo Edellieden als andere by sich in de Carotsen / 't gunt magnifijck was: De Spaensghesinde oordeelden/ dat hy daer quam om of de Triple Ligue te vernietigen/ ofte een ander Verbont op te rechten ; Dan de zwieren van Withal en stonden daer niet naer. Men beklaegde doe seer de doot van den Bisschop van Chester/ die onnoosel doot bleef door het neder vallen in zijn Hof/ daer zijn Mes hem in 't Lichaem onverhoets dringhende / soodanich beseerde/ dat hy daer van storff. Men resolveerde nu St. Paulus Kerck (lest verbrandt) te herbouwen/ het Choor wiert voor 6. tonnen gouts aen-besteet / mits/ dat den Thoorn eerst af-gebroken wiert ; En tot de rest maeckte men 20. Jaren inkomens. Den Grooten Souverain / nu soo langh in de Haven van Portsmuyen gelegen/ quam nae Chattam/ om daer te rusten. Monsr. Fitz Gerard, expres na Tangher/ om den standt van die Plaets te ontdecken/ quam doe tot Withal/ rapporteerden den Koningh/ dat alles daer wel / en de Moolle voort gebout wiert/ datten ouden Koningh van Marocco zedert drie maenden was overleden/ wiens Zoon succedeerden / Gaylandt was beset in Arzijla / den Sant met dito Marockse Koning waren te Velde reed om Battaillie tegens Taffeletta te gaen.

AEN de over-zijde van de Straet van Gibraltar, die Europa ende Africa van den anderen scheyden, siet men de Kust van Barbarijen, niet alleen Tanger, 't geen de Engelsen met groote onkosten ende moeyten tot een verschuyl-plaets haren Levantse Schepen poogt toe te stellen: Maer oock de hooge Bergen van 't Koninckrijck * Fez, welck in sich begrijpt meer andere Koninckrijcken, als dat van Marocco, en andere, die alle seer populeus, en hoewel met swarte Menschen, en sommige Plaetsen seer Santachtig, echter met schoone Bosschagien en Velden sijn voorsien: De Reviere Cebu loopt door de Hooft-Stadt Fez: Door Marocco loopen 5. Wateren, die in de Dagas ter Zee storten: De Koninckl. Stadt Suzy aen een schoon Water nae haer naem gelegen, daer een groote Jaer-Marckt, ende oock veel Silver-Bergen en Mijnen omtrent zijn, legt aen de ten Hemel steygerende Bergen, die de Poëten van outs Mons Atlas noemen, om dat sy ten Hemel hoog door de Wolcken op staen: In dit Koninckrijck Fez, op de hooghte van 35. graden, legt een Zee-Stadt Arsila, aen den Oceaen, omtrent 8. mijlen van Tanger: Hier was Gebieder den Prins Gaylandt, een Heer van groote couragie: Die tegens d'Engelsen in Tanger, ten diverse malen de preuve van zijn dapperheyt hadde betoont: Een bezuydelijcker Prins Tafelletta kreeg in dit Jaer veel aenhangs, vermits hy sich diende van de tweespalt, speciael omtrent Marocco, daer den ouden blinden Koning was gestorven, d' een partije het houdende, met den overleden

** Fez is een groot Koninckrijck, en begrijpt in sich veelerhande Volckeren, is vol Revieren; By Marocco is een Groen Meer: In Tamechia is een groot Wout, en seer woeste Gebergten, daer sich veele Leeuwen en Luypaerden veylig onthouden, dewijl in veele Mijlen daeromtrent geene Menschen, maer wel hooghe Bergen en Bosschagien te vinden zijn: Teghens 't Oosten siet men den Beniguazeudl Berch geduerich branden, ende hoogh Vuyr uyt spouwen.*

den Conings Zoon, niet tegenstaende zijn Vader was geweest een Usurpateur van het Rijck, en d'andere voor d' Erfgenaem van haren wettelijcken Prins, van de welcke den lesten het Rijck hadde af-ghenomen: 't Geviel dan in 't leste van Juny, als de Son daer wel 't heetst brant, dat desen Tafaletta den Grooten Sandt, (een Moorse Prins) op het Velt met zijn Volck versloeg: En vervolgens oock eenen tweeden Prins Ben Buker, die hy gevangen kreegh, en op zijn Tamerlaens met sich voerde: Den Prins Gaylandt dit hoorende, begaf sich in Arzilla, daer 't Volck als hy over de Victorien van Tafelletta seer verbaest was: De Inwoonders riepen hem toe, datse de Stadt wilden verlaten, in gheval hy haer met geen noodigheydt van alles voor sach: Hy sich dus beangst siende, en meer achtende de sekerheydt van zijn eygen Persoon, als yets anders, stelden hun met beloften en schoone woorden te vreden tot 's anderdaegs, wanneer hy tot zijn devotie kreeg d'Officiers en Zeelien van 3. Oorlog-Schepen, welcke dien dach daer op ghebracht hadden twee Prijsen met Kooren, om de Stadt te Victualiëren, en dede heymelijck landen 200. man, die hy op de voornaemste hoecken van de Stadt plaetsten, om alsoo si jn retirade te sekerder te maken; Wanneer hy aen de Burgers bekent maeckten, dat hy de Stadt wilde verlaten, aen-biedende, die mede te nemen welcke met hem hare fortuyne wilde maken: Op dit voorstel wierden de Burgers oproerig, en wilden hem versekeren, maer Gaylandt als nu voorsien, trock zijn Rapier, en tradt onder den hoop, doorhieuw een Moor, en belaste zijn Turcken op de rest te schieten, 't welck volgende, den hoop haest verstroyt was: Waer op hy een Uytroeper langst der Straten sont, met bescheyt, dat hy t' Scheep soude gaen, die lust hadden met haer Huysgesinnen mede te varen, het wierde haer nu aen-geboden, en voor die blijven wilden liet hy so veel voorraet, datze hier bequaem konden defenderen, tot sy een eerlijck Accoort souden hebben gemaeckt: Door dit uyt-roepen gingen wel 300. Zielen met hem t' Scheep, op 3. Oorlog-Schepen, en soo veele Petaches, doen in de Haven leggende, waer mede hy nae Algiers is ghevlucht, uyt-geseyt de Petaches, die te Tangher in liepen, daer op waeren Gaylants Broeder, Neef, en den Coningh van Benizerwell, die oock onlangs door Tafaletta in 't Gebergte was verslaghen en verjaeght, na Ben Buker: Van waer Tafaletta was getogen na Marocco, selfs van d'eene partije der Inwoonders genoot, daer hy voor Souverain aen-genomen, en Meester van 't gantse Rijck is geworden: Invoeghen dien Prins nu den naem verdiende in Barbarijen, van te wesen niet alleen van een Velt, maer oock een Stadt, Bergh, en Wout-Heer.

SEPTEMBER 1668.

JUstinus Coljer, als Resident wegens hare Ho: Mo: aen 't Turckse Hof gedesigneert, was al den 6. May derwaerts vertrocken over Venetien, en Smyrna, daerse den Consul Jacob van Dam lieten: En arriveerden den 24. dito voor de 7 Toorens, zijn gezeylt dicht verby 't Eylant Tenedos, daerse oock eens 't Ancker lieten vallen: Zeylden van daer verby Galliopoli, ende andere Grieckse Havens, daer 12. dagen door contrarie Wint bleven leggen; Alsoo voor Constantinopolen, dat sich in tween op doet, komende, saluteerden de Casteelen hem met al haer Canon, daer zijn Excell. op antwoorden, en voor den Turckschen Keyzers Hof komende,

mende/ deden insgelijckx/ maer die en heeft de ghewoonte niet met schieten te antwoorden: Men maeckte onderwijl 't Logement van den voorighen Resident Haga voor hem gereedt: Dien dach quam den Secretaris Brosses mette Nederl. Natie aen zijn Ed: Boort/ en geleyde hem 's avonts incognito in zijn eygen Logement: Den 26. maeckte hy den Caimacham zijn komst bekent; Wanneer de Ambassadeurs van Engelant/ Vranckrijck/ en Genua hem ooch quamen verwellekomen: Gelijck den 27. den Patriarch van Constantinopolen met meest alle Religieuse Ordres zijn Ed: ook quamen verwellekomen: Den 31. dito heeft zijn Ed: binnen Constantinopolen zijn publijcke Intrede gedaen/ in deser voegen: Den Resident is den 31. dito smorghens aen Boort van zijn Schip gevaren/ ten 10. uren is hy af-gehaelt door den Bassa van den Chiaus/ van den Gebieder van Galata/ en van den Gouverneur van de Militie/ verselschapt met veele Grooten/ die alle zijn Ed: volgden in Chaloupen/ en af-gesteken zijnde/ waren soo ras niet te Lande ghetreden/ of wierden met het donderent Canon verwellekomt/ daer stonden voor hem ghereedt 80. Janitsaren van den Grooten Heer/ paer aen paer te voet/ in ordre/ 50. Souffen te Paert/ ende daer by 51. Huys-Dienaers van den Caimacam/ al paer aen paer/ doe volgden 2. Trompetters van d'Oorlog-Schepen/ te Paert/ doe de Janitsers te voet/ idem de Dragomans te Paert van den Caimacam/ den Resident reed tusschen den Chiaus Bassa/ en den Gebieder van Galata/ daer zijn 2. Secretarissen en 2. Capiteyns op volgden/ ende voorts zijne Soonen/ doen alle de Messieurs van de Schepen/ en die van de Nederl. Natie: Dus geleyt tot zijn Logement/ waren duysenden van Menschen op de Straten om zijn Ed: te sien/ aen de welcke ooch (volgens gewoonte) eenigh Gelt te grabbelen smeet/ in 't welck de Turcken groot vermaeck hadden: De vreemde Ministers/ als van Vranckrijck/ Engelandt/ Genua/ &c. welcke dit aen sagen/ presen seer de heerlijckheydt en goede ordre van dese Intrede/ seggende/ noyt beter te hebben gesien/ &c. Den Resident bleef tot Constantinopolen soo lang hy advijs kreeg van Audientie te sullen hebben by den Grooten Heer tot Adrianopoli: Dies vertreckt hy den 26. Julij 1668. 's avonts derwaerts in een Carots met 6. Paerden/ met 2. Agaes/ 4. Siausen van den Caimacam/ met zijn Predicant/ Secretaris/ Doctor/ 2. Nederl. Koopluyden/ 6. Dragomans/ en 6. Janitsers/ alle te Paert/ met 24. Dienaers/ alle in het Livrey van hare Ho: Mog:/ een Koets/ en 30. Bagagie-Wagens: Quamen in een kleyn Stedeken Ponte Picolo/ aen de Golf van Constantinopolen/ daer de Agaes zijn Ed: logeerden in een Turckse Kerck/ middaghmael gehouden hebbende/ quamen 's nachts by 11. uren in 't Dorp Bogades/ werdende in particuliere Huysen gefouriert/ en seer wel van eenighe Griecken getracteert: Met den dageraet van den 28. reden sy af/ en quamen smiddags te Selevria/ om den §Consul van Smyrna (terwijl hy ten Huyse van den Consul van Athenen gingh logeren) daer af te wachten/ die den 29. Julij by zijn Ed: tot Selevria arriveerden/ met 12. Nederlanders/ zijn Predicant/ 16. Last-Paerden tot 't voeren van de Bagagie en Tenten/ die daegs gespannen wierden/ alsoo by nacht om de hitte meest most reysen/ sterck met andere Natien samen 125 Paerden; Waren den 19. Julij uyt Smyrna gescheyden/ waren dien avont noch

§. Reyze van den Consul J. van Dam, van Smyrna na Constantinopolen.

noch gekomen tot Ronabarsi/ een kleyn playsierich Dorp; Dien gantschen nacht over rijdende/ quamen den 20. Julij 's morghens by Manassia/ op een groot Pleyn/ logeerden daer onder 2. extraordts. dick Es doorne Boomen/ also binnen de Stadt de Pest regneerde: Vertrocken weer 's avondts by 6. uren/ quamen den 21. Julij 's morghens in 't Dorp Pillamoet/ rusten wat in een Turckse Chan/ en quamen 's middaghs te Caravansara/ daer 2. Fonteynen zijn/ onder welcke hare Tenten logeerden; Doch reysden metten avont van daer/ komende 's morgens den 22. Julij in de Gehuchte Karalutiouw/ seer playsierich aen 't onderst van een Bergh gelegen/ en met schoon Water voorsien/doch leden dien nacht dit Geselschap op 't Gebergte groote koude: Toyen soo door 't Dorp Mendocharia/ oock de Miercappi/ een vermaert Roofnest/ daer sich veele Dieven onthouden/ idem door 't playsante Dorp Sionsiginlu/ logerende over al in eygen Tenten op 't open Velt: Den 24. Julij passeerden over een groote Houten Brugghe / over 't Water Meckaliets leggende/ in de Stadt Meckaliets/ die op een tamelijcke Berch leyt/ en gering van Gebouwen: Passeerden voort door het Gehucht Kitchiquoy/ alwaer met al den Treyn in 3. Barcken embarquerende/ waren den 27. 's middags door de Revier/ die seer playsierig door 't Gebergte heen loopt / te Constantinopolen gekomen/ doch den Resident reeds na Selevria vertrocken / volgden sy te Water/ die sy daer den 29. Julij vonden: Aldus de Stadt * Selevria besien hebbende/ vertrocken dien dach ten 5. uren met 70. Personen/ en 38. Ry-Paerden/ behalvens de Voerluyden/ na 't Dorp Tsiorloe / rijdende dien gantschen nacht met eenige Vuyr-draghers / met groote Fackels/ ten dien eynde by den Grooten Heer verordineert: Sliepen hier in een treffelijcke Turckse Kerck/ en hielden in de Tenten daer rondsom geslagen/ hare Maeltijdt: Passeerden van hier door 't Dorp Borgaes: Quamen den 1. Augusti in 't Dorp Baba/ alwaer de Christenen hare Kercke en Godtsdienst neffens de Turckse Kerck hebben: Den 2. arriveerden te Haphsa/daer de ordre van de Inhalinge wiert geformeert: 's Nachts ten 2. uren quamen ter plaets van waer men de [illegible] ublijcke Ambassadeurs af haelt / in een vierkanten Kamer / daer by een Fonteyn staet: Hier verschoonde en ruste sich elck tegens den dageraet/ en toghen in deser voegen na Adrianopoli:

Seven Janitzers te Paert, twee aen twee, voor uyt.
21. Knechten in het Livrey, te Paert, daer aen.
Seven Drogeluyden. mede te Paert.
2 Trompetters, te Paert, ende in het Livrey,
Drie Zoonen van den Resident, te Paert,
Den Resident alleen, te Paert,
Den Consul van Smyrna alleen, te Paert,
Den Secretaris van den Resident alleen, te Paert,
De twee outste van de Natie, te Paert,
Den Predicandt van den Resident. ende die van den Consul, te Paert,
De 8. Sr. van de Natie, van Constantinopolen en van Smyrna, respective twee aen twee, na haer Onderdom in de Negotie, tot acht paer, te Paert,
Den Spenditoor, en Kamerlingh van den Resident, en den onder-Cancelier van den Consul, te Paert,
De Karots met 6. Paerden van den Resident,
De Koets-Wagen, met Root Laecken overdeckt, met twee Paerden,
30 Bagagie-Wagens, yder met 3. Paerden, Sr. Daniël de Slagmulder, als Majoor, om den rang en ordre in het rijden te doen observeren, te Paert.

Ten

* Niet wijdt van de Dardanelli, aen de Golf van Constantinopolen, leght Selevria, een seer oude Stadt, by de Heydenen ghebouwt, maer door den Keyser Constantinus vernieuwt.

Ten 9. uren wierden aen haer gesonden 25. Paerden van den Keyser/ daer onder een geciert met fijn Gout en Gesteenten: En in ordre als boven op-geseten/ reden mette 4. Heeren van Constantinopolen mede gekomen/ na Adrianopoli/ werdende ter halver weghe van den Siaus Bassa/ als Opperste van d'andre Siaussen/ te Paert/ gemonteert als dat van den Resident/ ontfangen: Hy had een groote lanckwerpige Tulbant op zijn Hooft/ en aen een Rock van Silver Laken/ aen zijn zijde stonden 30. andere Siausen/ alle met soodanige Tulbanden op 't Hooft/ te Paert; Aldaer gekomen/ dede dito Siaus Bassa alle de andere Siausen paer aen paer rangeren voor de Dragomans/ en voegden hem selfs aen de rechter zijde van den Resident (welke plaets by de Turcken de minste in rang is) en op die manier den Resident welkom geheten hebbende in 't Rijck van den Grooten Heer/ zijn alsoo te Adrianopolen binnen gereden/ alwaer de Straten en Huysen met ontelbare Menschen beset waeren/ en komende voor de Straet van 't Logement/ wiert door den Siaus Bassa den Resident versocht/ zijn Trompetten te laten steken/ 't gunt geschiede/ zijn met blasende Trompetten aen-ghekomen voor 4. Huysen/ door den Grooten Heer voor haer Logement geordonneert/ alwaer af tredende/ en den Siaus Bassa haer in het principaelste van dien hebbende geintroduceert/ hebben het selve groot/ ruym/ luchtig/ maer sonder Meubelen ghevonden; Boven gekomen zijnde/ schoncken aen den voorsz. Siaus Bassa Serbet/ (volgens 't gebruyck van 't Lant) en daer mede nam hy zijn afscheyt: Terstont daer op wiert den Resident door een Dragoman van den Keyzerl. Resident uyt den naem van zijn Meester verwellekomt/ en den selven Resident van den Keyser door den Secretaris de Brosses van weghen zijn Meester ten selven daghe daer voor bedanckt. Den 4. dito sont den Grooten Heer voor een Present aen den Resident 10. levendige Schapen/ 100. levendighe Hoenderen/ 50. Witte-Brooden/ 20. Suycker-Brooden/ 20. Wasse Kaerssen/ en een Carga Sneeu/ zijnde soo veel als een Paert dragen kan: Doen wiert den Resident wegens de 2. Residenten van Ragousa gesaluëert. Den 5. dito gingen de Messieurs der Nederl. Natie sien den uyttocht van de Tenten van den Grooten Heer/ die op 1000 Kamelen gevoert wierden/ ende gevolgt van de Gildens van yder Ambacht/ en Hantwerck/ dit geschiede met een groote stacye/ onder 't geluydt van Trommelen/ Scharmeyen/ en Trompetten: En wierde doe door den Predicant van den Resident de Predicatie gedaen/ apparent d'eerste die oyt tot Adrianopoli in de Gereformeerde Religie is gheschiet: Doen sondt den Grooten Heer aen den Resident zijnen Dragoman/ een Poolse Renegaet/ versoeckende aen den Resident de Lijste van de Presenten/ met by-voeginghe/ datte selve Lijst by den Resident soude werden gezegelt/ op dat zijn Keyzerl. Majest. door yemant van zijn Volck daer inne niet soude werden gefraudeert/ die Lijste wiert terstont/ door ordre van den Resident aen den voorsz. Dragoman soodanigh ghegeven. Doen wiert door den Grooten Heer voor de Tafel van den Resident toe-gheleyt 25. Stucken van Achten daegs/ en 230. Stucken van Achten eens voor zijn Ameublement/ daer van mosten af gaen voor de Mr. der Ceremonien/ volgens het out gebruyck/ 40. st. van Achten. Den 6. dito sont den Resident aen den Caimacam/ op des selfs versoeck/ alle de Presenten voor zijn Excell.

gedestineert. Den selfden middagh wiert den Secretaris de Brosses by den Caimacam ontboden/ en aldaer gekomen zijnde/ aen-geseyt/ datten Resident 's middags by hem Caimacam publijcke Audientie soude hebben: Wierde namiddags door den Siaus Bassa/ zijn Secretaris/ Tesaurier/ alle te Paert/ noch 25. Hant-Paerden/ daer onder 5. parade/ ter Audientie gehaelt/ rijdende in maniere als hare Intrede hadden gedaen/ traden voor 't Hof van den Caimacam af/ den Siaus bracht haer tot omtrent de Antichambre/ alwaer den Resident door de Bassa van de Janitsers wierde gerecipieert/ en versocht de Schoenen te willen uyt trecken/ 't gunt geschiede/ en daer mede door het ghedrang van diverse groote Heeren/ die daer present waren/ geintroduceert sijnde tot in de Audientie-Kamer/ vonden daer mede veele Heeren staen/ en voor de Saffa/ zijnde de rust-plaets van de Turcken/ een vierkanten Schabel/ met Root Laken overtrocken/ de welcke aen den Resident gewesen zijnde om daer op te sitten/ heeft zijn Ed: daer op sich neder geset/ staende den Consul/ de drie Soonen van den Resident/ de Secretaris de Brosses/ en 2. Dragomans dicht daer aen/ of een weynig achter zijn zijde over eynd/ en de Sigri van de Natie achter hem/ alle met gedekten Hoofde; Kort daer aen wiert in de selve Kamer op de Saffa gebracht een tweede Schabel/ overdeckt met Root Fluweel/ daer op quam den Caimacam met groote Staet van Hovelingen/ werdende geleyt tusschen de Armen van 2. voorname Heeren/ in de voorsz. Kamer/ en passerende de plaets daer den Resident geseten was/ groeten sy malkander met het buygen van 't Hooft/ en 't leggen van de rechter Handt op de Borst/ den Caimacam klom daer mede op de Saffa/ en geseten zijnde op de voorsz. Schabel/ recht over/ en omtrent 2. passen van de plaets daer den Resident sat/ so wierde seer subijt en onverwacht in de voorn: Kamer een ysselijck geluyt en geschreeu van stemmen tot driemael op den anderen gehoort/ 't welcke geeyndigt zijnde/ sprack den Caimacam eerst aen den Resident/ segghende/ datten Resident in 't Rijck van den Grooten Heer seer welkom was: Voor welcke civile termen den Resident den Caimacam beleefdelijck hebbende bedanckt/ seyde hy voorts in de Franse Tale/ also hy door den Dragoman van den Grooten Heer/ die die Tale verstont en sprack/ wiert vertolckt/ Dat hy uyt den name, ende van wegen de Ho: Mog: Heeren, mijn Heeren de Staten Generael der Vereenigde Nederlanden, aen de hooge Porta van zijn Keyserl. Majest. was gesonden, om aldaer als haer publijck Minister ordinaris te resideren, dat hy tot dien eynde by hem hadde Brieven van Credentie aen den Grooten Heer, en aen den Primo Visir, en dewijl die rechtevoort in het Rijck niet en was, en dat hy Resident was onderrecht dat die plaets by den Caimacam wierde waer genomen, dat hy derhalven den voorsz. Brief voor den Grooten Visir aen den Caimacam over leverde. Ende daer op de selve aen hem presenterende/ heeft hy die met een singuliere uytterlijcke demonstratie van aengenaemheydt ontfangen/ seggende/ Dat hy de voorsz. Brief in de Turckse Tale soude doen over setten, en daer op schriftelijck antwoort geven. En soo voorts in generale discoursen gekomen zijnde/ concernerende de situatie van onse Landen in Christenrijck/ als mede die haer Ho: Mo: in Oost en West-indien/ en andre Plaetsen possideerden/ en de distantie van Nederlant en het Turckse Rijck; Wierde daer na aen den Caimacam en den Resident te gelijck/ eerst Caffee/ daer na Serbet/ ende

daer

haer op Roose-Water om de Handen te wassen/ gepresenteert / welcke Ceremonie gheeyndicht / wierde den Caimacam ende de Resident te ghelijck met Silvere Vaten al sittende gewieroockt ; 't Welck zijnde gedaen/ so wiert den Resident/ den Consul/ de 3. Soonen van den Resident/ zijnen Secretaris/ zijn Drogluyden/ en die van de Natie/ Silvere Laeckense Vesten/ zijnde langhe Rocken/ met hangende Mouwen/ (gelijck de Pleyt-Tabberden zijn) om 't Lijf gehangen/ tot 25. in 't getal; En daer mede van den Caimacam haer afscheyt genomen hebbende/ gingen in dat postuyr voor hare Paerden/ en also de voorn. Rocken af-geleyt/ en aen hare Dienaers gegeven hebbende/ zijn in voorn. manier (behalven den Siaus Bassa/ die haer aen de Trap van 't Hof quiteerde) na haer Logement gereden ; t' Huys gekomen zijnde/ gaven haer Ed: de Heeren die haer convoyeerden/ Serbet te drincken; En met haer in discoursen rakende/ verstonden/ dattet geschreeuw 't welck in d' Audientie-Kamer was gemaeckt/ een van de grootste eer-tekenen was/ die de Grooten Heer aen niemant als aen d' Ambassadeurs van den Duytsen Keyser/ Groot-vorst van Moscovien/ en de Koning van Poolen gewoon is te bewijsen/ dat mede d' Engelse en Franse Ambassadeurs noyt meer als 12. Vesten wiert gegeven : En by haer gevraegt zijnde den inhout der woorden van 't voorn: geschreeuw/ wierde zijn Ed: geantwoort/ datte selve in substantie bestonden / Langh leeft den Koning en den Grooten Visir, en den Propheet Mahomet wil zegenen en wel doen gelucken de saken waer om desen Ambassadeur aen dit Hof gekomen is. Waer mede de voorn: Heeren haer afscheyt van zijn Ed: genomen hebbende/ zijn vertrocken. Den 7. dito sondt den Grooten Heer aen den Resident de Register-Meester van de Presenten/ die de selve alle stuck voor stuck versocht te sien/ en aen te teykenen/ seggende daer toe speciale ordre te hebben/ op dat immers in die saken niet ter quader trouwe soude werden gehandelt : Den Resident gaf terstont ordre tot die saeck/ sulckx dat alle de voorsz. Presenten by den voorn. Register-Meester wierden geregistreert en op-geschreven. Doen quamen mede alle de Trompetters/ Schalmey-speelders/ en de Trommel-slagers van den Caimacam/ die eenige tijt op haer Instrumenten blasende/ speelende/ slaende/ van de Resident een vereering versochten / 't welck haer door last van den Resident redelijcker wijse wiert gegeven. Den selven dito liet den Grooten Heer door een Aga aen den Resident weten/ dat hy des anderen daegs smorgens vroegh van Adrianopoli soude nae sijn Tente gaen/ dat / soo sy belust waren sijn uyttocht te sien/ voor haer een Huys effen buyten de Stadt geprepareert was/ waer uyt men seer bequaemelijck die Ceremonye konde sien : Den Resident bedanckte sijn Keyzerl. Majest. in eerbiedige Termen voor die presentatie/ en accepteerde de selve. Den 9. dito smorgens met den dag quam haer de voorsz. Aga met een Siaus af-halen/ en brachten haer met alle haer Suyten in 't voorsz. Huys/ waer van den uyttocht was als volgt :

Voor eerst marcheerde een seer groote meenichte van Janitsers voor uyt, op haer hooft hebbende groote Lap-mutsen, met een Kopere Hoorn voor 't hooft, en Musquetten op de schouderen, alle in 't groen Laken gekleet.

Die wierde gevolght van verscheyde Wagens met root Laken bekleet, rondtsom toe, en van twee oock van vier Paerden getrocken, daer in waren de Vrouwen van den Grooten Heer.

Daer aen een Compagnie Spahis, sijnde Ruyters en Tarters van Natie, yder voerende in de regte hant een kleyn Vaentje, van root en geel, groen en geel,

Doen 5. Persoonen te paerdt, yder voerende een Vaendel van gelijke couleuren, van ordin. groote.

Idem 2 Comp. Delibachies, of Waeghalsen, hebbende groote wonderlijke Veder-bossen op't hooft en Tygers-Vellen op haer Lijf, ende Bijlen in haer hant, den Koningh heeft van dat slagh van Volck 14000. in sijn dienst.

Volgden een Compagnie Musquettiers of Herquebusiers te peert.

Een Comp. Lanciers in 't Turks Mustapharaca.

Doen verscheyde Agas van de Caimacam te Paert, by haer hebbende verscheyde Knechten te voet.

Daer aen wiert van een Persoon van groot aensien te peert, gedragen tusschen 2. Triumph-Standaerts, een seer groot en buyten ordinaris Vaendel, vol gout geborduyrt, dat was het Vaendel van den Caimacam.

Doen verscheyde Handt-Paerden van den Caimacam, seer kostelijk met fijne Steenen, Goudt, en Silver gepareert, of op-gepronckt, sijnen Caja of tweede Persoon, met sijn Standaert.

Volghden een Compagnie Pieckeniers van den Caimacam.

Idem, een Compagnie Musquettiers, mede van den Caimacam, alle te Paert, en die meest van 't Hooft tot de Voeten met Sacke de Malie bekleet.

Daer na 3. Turckse Heeren, in treffelijke ordre, en geseten op seer treffelijcke en fraeye toe-ghemaeckte Paerden, dragende yder in de handt een groot geborduyrt Vaendel.

Daer na eenige Trommel-slagers, Trompetters, Scharmey-Speelders, onder malkanderen, ende sonder ordre, rijdende te Paert, maeckende een wonderlijck vreemt geluydt.

Daer na verscheyde Bagagie-Paerden en Kamelen, met veel slecht Volck, onder malkander marcherende, al die Train hoorden aen de Caimacam.

Noch een Compagnie Spahis, mede met kleyne Vaendeltjes, en dat te Paert.

Een Compagnie Delibachies, toe-ghestelt als de voorgaende.

Seven Turkse Heeren te paert, yder in haer hant hebbende een Vaendel van ordinaris groote.

Daer aen een Compagnie Herquebusiers.

Doe een Persoon te peert met een gout Vendel.

Verscheyde Musquettiers te voet.

Een Persoon te Paert met een Standaert, en een Janitsaer daer achter.

Een Comp. Janitsers te Peert, alle met groene Tacken besteken sijnde, waren Water-dragers.

Twee Heeren te Peert, d' een in sijn handt hebbende een groot, en d' andere een kleyn Vaendel.

Acht Persoonen te Paert, paer aen paer, yder met kleyne Vaentjes.

Vier Siausen, met groote Reygers-Veeren op de Muts.

Doe verscheyde Janitsers te voet paer aen paer.

Daer aen seer veel Musquettiers en Pieckeniers alle meest met Sacken de Malie, en recht achter die den Stalmeester, ende de Aga van den Favorit van den Koninck, yder alleen.

Twee Persoonen in treffelijke ordre, yder dragende 2. groote geborduyrde Vaendels, aen haer sijde hebbende een Triumph-Standaert.

Daer aen verscheyde Handt-Paerden kostelijck toe-gemaeckt, die gevolgt wierden van den Caya van den Favorit, alle die voorsz. Persoonen waren in dienst van Coulouglie, sijnde de Favorit van de Koningh.

Daer aen een Compagnie Pieckeniers te Paert, alle in 't Satijn gekleet.

Idem een Compagnie met Schilt-draeghers in Sacken de Malie.

En drie Heeren met seer groote Vaendels.

Daer aen een groote meenichte Trommel-slagers, Trompetten, en Scharmey-Speelders.

En Dienaers te voet.

Daer aen een Koets-Wagen met 4. Paerden, en 2. Rosbaren, yder met twee Paerden, ende alle met Root Laken betrocken.

Ook eenige Paerdē met kostelijke Chabracquen.

Verscheyde Last-Paerden en Camelen, en seer veel Voetvolck.

Een Compagnie Spahis, met Vaentjes, ende verscheyde Janitzers te voet.

Eenige Janitsers te Voet.

Daer aen volgden een groote meenigte Siausen, alle op hebbende groote ende langhwerpige witte Tulbanden, hare Aga achter aen rijdende.

Veele Valckeniers, met Valcken op haere handen, te Paert.

Daer aen een groote meenigte Siauzen, rijdende paer aen paer, in seer goede ordre.

Een troup Sacke de Malien te Paert, yder met een Vaendel in de handt.

Verscheyde Dienaers te voet, sonder ordre.

Daer aen volghden een groote meenighte van Hant-Paerden, op sijn kostelijckst toe-gemaeckt.

Achter de selve reden verscheyde Heeren, met groene Tulbanden, sijnde 't Geslagt van Mahomet.

6. Aensienlijcke Persoonen te Paert. yder in sijn handen dragende een groot op-gerolt Vaendel.

Daer achter vier Persoonen te Paert, yder dragende een Triumph-Standaert.

Een sekere ons onbekende inventie, als een lange Rol, met een groene Zyde Damaste Gardijn, of Decksel met Silvere Frangien, zijnde even eens als de forme van de Wet die de Joden in de Kerck tot Amsterdam om-dragen.

Daer achter een groot ghetal Officiers van de Justitie, met groote Tulbanden, by de selve reden verscheyde Stommen en Dooven van den Koning en de vier opperste Valckeniers.

Daer aen den Caimacam metten Favorit van den Koning, hebbende de Favorit de rechter hant (de minste plaets by de Turcken) van den Caimacam, die twee Heeren waren met Sacken de Malie gekleet,

gekleet, en hadden over haer Handen Ysere Hantschoenen, sittende op seer pompeuse Paerden, zy bleven omtrent een half quartier uyrs voor den Residents Huys wachten na sijn Majest. en de Nederlanders naeukeurig besiende.

Haer volgden verscheyde Janitzers te Voet, met Kopere Stormhoeden, en groote Veder-bossen op haer Hooft.

Daer nae een Kameel, seer kostelijck toe-ghemaeckt, die op sijn rugge droeg den Alcoran ofte Turckse Wet, gheslooten in een kleyn geborduyrt Root Fluweel Huysken, achter 't selve reden veel aensienlijcke Officiers van den Koningh.

Daer aen volgden den Grooten § Heer, sittende op een schoon, groot, en wit Paert, rondsom hem gaende 8. a 10. Persoonen, met soo groote ende langhe Pluymagies, dat men hem in 't Aengesicht naulijcx sien konde, hy hadde aen een Sacke de Malie, en een Helmet op 't Hooft, daer om ghe-slingert en gedraeyt was een Groene Tulbant, voor op de selve stonden drie Reygers-Veeren, die niet recht, maer achter over stonden, hy wert gevolgt van seer veel Officiers te Paert.

Een Comp. Lançiers, gekleet in 't Root, Geel, Groen, en appel bloessem Satijn, swart gedraeyde Lançien, en een silvere streep daer door geslingert.

Daer aen een Comp. Musquettiers te Paerdt mede alle in 't Satijn gekleedt: Dese en de voorgaende sijn Compagnien van 't Regiment van de Lijf-wachten van zijn Keyzerl. Majest.

Een groote meenigte Valckeniers, in 't root gekleedt, op haer Hoofden roode Laeckense Mutsen, met Tuyten, te Paert.

Verscheyde Boustanges, (Tuyniers) te Paert.

Een groot getal Spahys, (Tenteniers.)

Ses Wagens met root Laken bedeckt, voerende een gedeelte van 's Koninckx gelt.

Daer achter verscheyde Musquettiers, Pieckeniers, en Vaendragers, soo te Voet als te Paert.

Twee Hondert en Tien Cameelen alle met gelt geladen voor 't Leger, daer rondom gaende te voet seer confuselijk door malkanderen een groot getal Janitsers met Musquetten.

Daer aen volghde allerhande slechte en onder-Officieren van den Keyzer, so te Voet als te Paert, seer confuselijck door malkander, welcke voorsz. Treyn alleen behooren aen den Keyzer.

De voorsz. Marche duerde van 's morgens ten vijden tot over sevenen/ en sijn Ed: wiert onderrecht dat de selve had bestaen in omtrent 12000. Persoonen/ als mede dat den Grooten Heer de voorsz. sijn Dienaers die niet de groote Pluymagie rondom hem gingen/ voor sijn Ed. Huys dicht op hem had laten sluyten/ om dat hy voor de publijcque Audientie van den Resident niet wilde gesien sijn. Den 10. en 11. gelijck oock de dagen te vooren/ wiert sijn Ed. besocht van de Turckse Heeren die den Resident van Constantinopolen hadden af-gehaelt/ die sijn Ed. quamen aen-seggen/ hy 's anderendaegs by den Grooten Heer Audientie soude hebben/ en met 't lumieren van de dag door de Siaus Bassa werden af-gehaelt. Den 12. dito 's morgens ten 4. uren heeft den Resident al de Presenten voor den Grooten Heer in sijn Karos en Koets-Waghen doen leggen/ en daer mede sijn Secretaris en Kamerlingh voor af-ghesonden/ terstont daer na wierden van den Grooten Heer aen den Resident gesonden 25. Paerden/ alle wel toe-gestelt/ en specialijck 't Paert voor den Resident/ reden daer mede mette Heeren van de Nederlantse Natie/ soo van Constantinopolen waren gekomen/ alle in silvere Lakense Rocken/ op de voorgaende manier ter Audientie: Tot over de tweede Brugge van de Revier Meliets/ omtrent een half quartier van de Stadt/ daer wierden sy ontfangen van de voorsz. Siaus Bassa/ en andere Siausen/ in maniere als voorsz. en alsoo in goede ordre gereden sijnde na de Tente van den Grooten Heer/ quamen haer daer te gemoet omtrent 18. Siaussen te Paert haer geleyden door een groot ghedeelte van 't Leger/ tot by een groote Tent/ voor den Resident expressel ijck gedaen stellen/ dan alsoo de selve noch niet t' eenemael in ordre was/ soo wierden sy door den voorsz. Siaus Bassa geleyt in sijn Tent/ de welke seer net en rondom met verscheyde halve Manen was benayt/ aldaer wierden haer beyden ende aen de 2.

 uutste

§ Grooten Heer, Keyzer of Koninck, is de selve Majesteyt.

outste Soonen van den Resident gepresenteert 4. Stoelen sonder Leuningen/ met root Fluweel en Laken overdekt/ om haer daer op te rusten/ en af te wagten den tijdt van de Audientie/ middelertijt wierden sy met Caffee en Serbet beschoncken/ en aldaer omtrent 3. uren ghewacht hebbende/ en ondertusschen van verscheyde Turkse Heeren met discoursen onderhouden sijnde/ sijn sy door den Siaus Bassa/ die haer komst/ op 't arriveren in sijn Tent/ terstont aen de Grooten Heer had bekent gemaeckt/ ter Audientie ghebracht/ in volghender maniere: Eerst dede den Siaus Bassa sijn kleyne Tulbant/ die hy op hadde/ af/ en sette in desselfs plaetse een seer groote lange witte Tulbant op/ aentreckende een lange silvere lakense Broeck/ gelijk de geene van de voorsz. Intrede/ en dede seggen/ dat ter Audientie van sijn Keyzerl. Majest. niet meer als 13. Personen met den Resident present soude mogen sijn/ datter 5. van deselve in 't doen van de Harangue soude mogen blijven staen/ en dat de resterende 8. den Koning gesalueert hebbende/ terstont wederom te rug soude moeten gaen/ en dat dit noch geschiede uyt een singuliere gratie/ vermits de Koning noyt meer als 4. a 5. Personen ten hoogste admitteerde/ daer en boven dat aen haer voor af soude werden gegeven voor een Present 15. silvere lakense Vesten/ op welke aenseggingen sijn sy te Paerde geseten/ en den Resident met den Siaus Bassa voor uyt rijdende/ en aen haer sijde den Onder-Stalmeester van den Grooten Heer; De Nederlanders sagen van verre dat alles sich seer magnifiquelijck op-dede/ en in seer goede ordre vertoonde/ want omtrent een half quartier van de voorsz. Tent af/ door den Siaus Bassa versocht/ dat van de Paerden beliefden af te staen/ stonden aen de rechter sijde seer groot getal Bougstangies/ Hoveniers van den Coningh/ alle met lange spitse Mutsen op/ van koleur de Menine/ even als Suycker-Brooden/ die met seer groote reverentie/ sonder eenig lit te verroeren/ zy aen zy haer selven hielden/ aen de andere sijde stonden 42. Paerden van den Grooten Heer gerangeert/ wiens Paerde-tuyg van Gout en Robijnē blonk/ sy wierdē digt voor de voorsz. Paerden geleyt/ en ernstelijck door den voorsz. Siaus Bassa versocht/ de selve doch wel te willen besien/ vragende aen den Resident of sijnen Koning (want de Turcken haer Ho: Mog: niet anders tituleren/ seggende dat de woorden Staten Generael is de ordinaris naem van onsen Koning) diergelijcke Paerden mede had/ &c. sijn sy gekomen voor de plaets/ daer de Schat of gelt/ 't welck den Grooten Heer mede na 't Leger neemt/ wert bewaert/ staende niet ver van sijn Tent: Daer in sagen sy een Rijckdom die door de penne niet wel kan werden uyt-gedruckt/ ingevalle de Kisten en Koffers/ die aldaer wierden getoont/ vol gout en silver waren/ so als geseyt wiert: Aldaer wiert de Resident/ de Consul/ sijn 3. Soonen/ Secretaris de Brosses en die van de Natie/ met 15. silvere Vesten begifticht/ die by haer aen-getrocken sijnde/ bracht den Siaus Bassa haer also omtrent 250. passen veer na de voorsz. ‡ Coninckl. Tent/ de welcke als doen met een

‡ De voorsz. Tenten sijn van verscheyde gedaenten, sommige sijn root, sommige twee hoeckig, en sommige vierkantig, sommige sijn laeg, en sommige seer hoog, onder de randen konnen seer weynigh Persoonen logeren, de andere sijn ruym en spatieus, de Tenten van den Grooten Heer, Caimacam, Favorit en van andere Grooten, sijn met een Borstweering van gewast doeck omset, en van binnen uytermaten kostelijk; Des Grooten Heers Tent is boven op met groene en roode vlammen beschildert, ja op de hoecken met groote vergulde Bollen verciert, van binnen in de vertreck, en Audientie-plaets

een wonderlijke snellicheyt op-ging tusschen de Bousangies en de gem: Paer-
den door/ doende den Resident onder wegen eens stil staen/ voor een plaets met
eenige Vaendeltjes beplant/ en hem aldaer aen-wijsende omtrent 3. a 24. vers
af-geslagen Hoofden van Menschen/ seyde hy tegens den Resident/ op sodani-
gen manier straft onsen Koning de quaetdoenders/ en soo voort gaende/ quam
hy een plaets/ daer 30. groote Personagien stonden/ met Broecken aen als de
Nederlanders/ witte Tulbanden op 't Hooft / van een wonderlijcke groote en
gedaente ; aen de Opperste van de selve/ sijnde een Man als een Reus/ leverde
den Ziaus Bassa de Resident over/ de welcke beneffens noch een ander Turks
Heer van minder stature/ den Resident by de handen namen met een singuliere
beleeftheyt/ en verscheyde andre Personagien 2. aen 2. namen den Consul van
Dam/ den outsten Soon van den Resident / den Secretaris de Brosses / den
Predikant Danckertsz. en 7. Monsrs. van de Natie wel vast onder de armen:
In of op dese maniere gingen sy alle achter den anderen recht na den Koningh
toe/ die sy al van die plaets in 't gesicht kregen/ en alsoo gemarcheert hebbende
tusschen een groote meenichte van sijn Hooft-Officiers/ die alle seer kostelijck
in 't Habijt waren/ en sommige van die op haer Hoofden seer klaer blinckende
Stormhoeden hebbende / en in haer handen langwerpige Instrumenten met
2 vergulde halve Manen daer boven op/ omtrent 200 passen tot voor de plaets
daer den Coningh sat / waren van hem doen noch af ruym 20. passen/ aldaer
begon het Verhemelt van de Coninckl. Tent/ en 't Tapijt/ met Gout en Sil-
ver doorwerkt/ daer mede de Tent beneden was bedekt / mitsgaders de eerste
Ceremonie in deser maniere : Den Resident sijn Voeten op 't voorsz. Tapijt
hebbende geset/ wiert door sijne 2. Conducteurs met het hooft geboogen tot op
de aerde toe/ en terstont wederom op-gelicht ; Daer op voortgaende/ wierden
de Consul en de andere Messieurs door hare Leyts-mannen van gelijcke ghe-
daen/ op 12. passen of daer omtrent gekomen sijnde tot voor den Koning/ deden
de voorsz. Conducteurs haer alle den Koning op de selve manier wederom sa-
lueren ; En haer op-gherecht hebbende/ wierden 9. van de Messieurs van de
Natie wederom weg-gebracht/ en de Resident en Consul/ mitsgaders de Se-
cretaris en de Dragoman gestelt aen de slinckerhant van de Coning/ sijnde ge-
lijk gesept is/ de eer-plaets by de Turcken ; aen de rechter sijde van de voorsz.
Tent stonden de Dooven en Stommen en de Dwergen van den Coningh/ en
dicht aen de selve haat den Favorit/ en een weynig verder den Caimacam/ de
Secretaris van Staet achter hem/ en aen de slincker-hant ettelijcke Persoo-
nen met groote Tulbanden/ gevlochte Locken/ en silvere lakense Broecken/ de
Koning sat op een Stoel/ met sijne Voeten op een Banckje op-gevult/ en met
root Fluweel bekleet/ staende op een vierkante Saffa / omtrent 2. a 3. voeten
hoog van de Aerde/ behangen met root Fluweel en een silver Heck met groote
Knoppen

met gout en silver geborduyrt, meer als 100. andere Tenten staen binnen de voorsz. Borstweering van
de selve Tent, waer in de Keyzers Hooft-Officieren logeren, buyten de selve Tent en Borstweering staet
aen yder spansel een Janitzer, en een Spahy met Musquet, Pijl en Boog in de hant, om de voorsz. Tent
te bewaren, die alle 12. uren verlost werden, daer sijn omtrent 1000. Spanssels aen de voorsz. Koninckl.
Tent, recht voor een ingang staen 6. lange en hooge Palen, of Pilaren van Hout, boven aen de welcke
hangen groote Paerde-staerten ; dit beduyt de Keyzerl. Tent, voor die van den Caimacam en Favorit
staender drie, welcke Tenten van binnen mede seer heerlijck en kostelijck zijn.

Knoppen daer rondom/ sijn Majest. had een witte Tulbant op sijn Hooft van ordinaris grootte/ voor de welcke stonden 3. bossen van Reygers-veeren/ hangende de middelste recht voor sijn voorhooft nederwaerts/ beset met Diamanten en andere Gesteenten/ de 2. andre bossen stonden aen de sijden recht over ent/ mede met Gesteente verciert; sijn onderste Kleet was van gout Laken op een roode gront/ langs de welke voor op de Borst een seer breede toer van Diamanten hing/ sijn opperste Kleet was van Laken met Sabels gevoert / daer achter af-hangende een Kraeg van gelijck Bont/ alsoo in dat postuyr een weynig ter sijden/ en genoegsaem recht over den Coning staende/ lieten de 2. Conducteurs van den Resident sijn handen los/ de andere Conducteurs hielden haere Mannen onder de Armen vast/ doen begon den Resident in de Nederduytsche Tale sijn Harangue in dese volgende woorden:

DEn Almachtigen GODT, die den Hemel, de Aerde, en al wat daer in is, heeft geschapen ende gemaeckt, geve U Keyzerl. Majesteyt lang Leven, gesontheyt, voorspoet, en Vrede in alle zijne Heerschappyen.

De Ho: Mo: Heeren, mijn Heeren de Staten Generael der Vereenigde Nederlanden hebben ons met Presenten, en Brieven van Credentie gesonden aen de hooge en geluckige Porta van U Keyzerl. Majest. omme aldaer uyt der selver Name, ende van haren't wegen te Resideren, en gelast de oude Alliantie, Vrientschap, en Capitulatie tusschen U Keyzerl. Majests. Voorsaten, onsterffel. Mem: ende hare Ho: Mo: over veele Jaren gemaeckt en op-gherecht, te onderhouden, te cultiveren, en te vernieuwen, ten eynde alle hare Onderdanen, Ttaffiquerende in conformité van de voorsz. Capitulatie, in alle hare voor-Rechten mogen werden gemaintineert; Versoeckende daer toe U Keyzerl. Majesteyts hooge protectie.

Den Brief van Credentie/ in een gout lakense Tas gesloten sijnde/ wiert in 't doen van de Harangue door den oppersten van de Eunuchen/ sijnde de voorsz. Secretaris van Staet/ den Resident af-gehaelt/ de welcke de selve gaf in handen van den Caimacam/ die weder in handen van den Favorit/ en die leyde de selve op de Saffa / ter sijden den Keyser neder/ wanneer de * Presenten / stuck voor

**Aen den Grooten Heer,*

Elff Boecken van den Atlas, in Violet Fluweel gebonden,
Een Roer dat acht mael schiet of lost met eens te laden, extraordinaris curieux.
Een schoon vergult Windt-Roer.
Een schoon Cabinet Lackwerck.
Noch een desgelijckx van ander fatsoen.
Noch diversche Doosjens, Kopjens, als anders, van Lackwerck, en different fatsoen.
Twee schoone Schilderyen, Blompotten.
Twee Rottingen of Wandel-stocken, daer in die men kan gebruycken voor Roers en Pistoolen.
Een Flesjen met Oly van Noote Muscaten.
Een Kopjen van een Renoceros-Hoorn, curieux gesneden.
4. Manden of Bennen van Silverdraet, extraords. curieux in China gemaeckt.
Twee Rottingen, daer inne Verrekijckers.
Ses groote Honden, met Kleeden van Gout ende Silver Laecken verciert.

Aen den Caïmacam,

Een schoon versilver Windt-Roer.
Een Rottingh ofte Wandel-stock, met een Loop dienende tot een Roer en Pistool.
Een Cabinet Lackwerck.
Noch eenige Doosjens en Kopjes van 't selve.
Eenige Compasjens, Verrekijckers. en Brillen.
Een groote Verrekijcker in een Rottingh.

Aen den Favorijt van den Keyzer,

Een Windt-Roer.
Een Stock, dienende tot een Roer en Pistool.
Eenige Verrekijkers, Compassen, Glasen en Brillen,
Aen den Mufti, Eenige Doosjes Lackwerck, Verrekijckers, Brillen, en Compassen.
Mede sijn aen verscheyde onder-Officiers op haer versoeck eenighe Verrekijckers, Brilen, ende Compassen vereert.
Noch zijn vereert aen 't Keyzerl. Hof, en des selfs Ministers, 211. stuckx Kleeden, soo Tabijne, Fulpe, Goude Lakense, Satijne, Wolle, en andre.

voor stuck den Grooten Heer/ door Persoonen daer toe geordonneert/ wierden gedragen/ daer op zijn Majest. continuelijck zijn oogen hielt: De voorsz. Harangue geëyndigt zijnde/ en door den Oppersten Dragoman van den Duytsen Keyzer/ (die daer toe van den Caimacam/ vermits zijn groote ervarentheydt in de Talen) zijnde vertolckt/ sonder dat daer op eenighe antwoort wiert gegeven/ hebben de voorsz. Conducteurs/ haer vast houdende/ na dat zy den Keyser in maniere als vooren hadden gegroet/ achterwaerts gaende/ weder gebracht ter plaetse daer sy te vooren by haer waren ghekomen / en hun over-ghelevert aen den Siaus Bassa/ wiert hun door den Caimacam gebootschapt/ dat zijn Ed: antwoort op den Brief van haer Ho: Mo: souden bekomen: En daer op wiert in een moment de Keyzerl. Tent toe-geslooten: De voorsz. Siaus Bassa bracht haer doen weder om by des Keyzers Paerden/ ende liet haer de selve een voor een sien/ waer van de schoonheyt / kloeckheydt/ en kostelijckheyt van hare Armature niet en was te beschrijven/ den voorsz. Siaus Bassa haer tot het laetste Paert gebracht hebbende/ nam aldaer zijn afscheyt / ende weder te Paert geseten zijnde/ reden/ geaccompagneert van verscheyde Agaes en Siaussen/ omtrent de middag weder na de Stad * Adrianopolen/ zijnde omtrent een uyrtjen rijdens. Den selfden dito sont zijn Majest. aen zijn Ed. Logement een Siaus/ den Resident bekent maeckende/ dat hy een van de Pistool-Roers die haer Ho: Mog: aen hem gheschoncken hadden/ had geforceert/ en dat niemant by hem en hadde die het selve konde herstellen/ vraghende/ wat remedie daer voor was? Waer op den Resident zijn Kamerlinck / (die hem daer op verstont) na de Tente heeft ghesonden/ om te sien of hy 't Roer weder in ordre soude komen stellen; Welcke aldaer gekomen zijnde/ en gebracht in een Tent/ dicht achter zijn Majests. Tent / is hem 't voorsz. Roer ter handt gestelt/ die 't selve terstont in ordre heeft gebracht: Waer over den Keyzer hem seer verwonderde / als mede over de rare inventie van al de andere Roers / seyde hy/ vreemt te zijn dat Luyden van sodane subtile verstanden niet van zijn Religie en waren; En by occasie een wilde Gans in de Lucht over zijn hooft vliegende/ spande hy terstondt 't voorsz. Roer / dat geladen was/ en schoot daer mede die Gans dat hy voor zijn voeten neer viel: Het eene en het andere liet hy aen den voorsz. Kamerling weten/ om aen zijn Ed: te rapporteren: En sach kort daer aen in de Tent van zijn Majest. rijden den Bassa van Syda/ met een statelijck gevolg/

* Adrianopolen is gebout van Keyzer *Adrianus*, van welcke sy haer naem draegt, leght in Thracia, nu Romania, aen de voet van een Berg, van binnen beplant met veele schoone Cypres-Boomen, welcke boven en tusschen de Huysen heen haer vertoonende, een ongemeen vermaeckelijck gesicht geven: Drie Revieren loopen dicht voorby de voorsz. Stadt, d'eerste ghenaemt Tonsa, de tweede Meliets, en de derde Arda, welcke aen de zuyt-west-zijde, omtrent een half uyr van de Stadt, haer oorsprong nemen uyt een Revier, waer van de voorsz. 3. Revieren in effect maer armen zijn: Over de voorsz. Reviere Meliets legt een lange massive Hart-steene Brugge, met groote Booghen, langh 290. stappen, en over de 2. andre leggen Houte Bruggen: Buyten aen de west-zijde van de Stadt, een quartier uyr gaens staet het Hof van den Grooten Heer, in een seer vermaeckelijck Plain, seer dicht beplant, waer voorby een arm van de voorsz. Revier heen loopt, 't Gebou is heerlijck: De gemeene Huysen sijn aldaer slegt, de Straten naeu, de Kercken ordinaris, uyt-gesondert de 2. groote Kercken, welcke uyttermaten kostelijck sijn, d'eene volbout door Sultan *Murath*, en d'andere door Sultan *Soliman*, uytte Schatten die hy in de overwinning van 't Eylandt Cyprus had gevonden: d'Armeenders hebben daer een Kerck, de Griecken 13. en de Joden verscheyde, die alle daer in een groot getal zijn: De Eet-waren zijn aldaer goet, en in abondantie, de Lucht en 't Water swaer en ongesont, de Jacht vermakelijck, en de Plainen rondsom de selve Stadt met alderhande Boomen beplandt.

gevolg/ de welcke door den Keyzer op ontboden zijnde/ ter oorsake van diverse nis daden/ en principalijck groote wreetheyt tegens de Christenen/ aldaer aenstonts/ in presentie van den Keyzer/ sonder eenige forme van proces het Hooft af geslagen. Dito sont den Keyzer voor zijn Ed: Logement zijn grooten Oliphant/ een Beest van schrickelijcke en monstreuse stature/ welcke eenige kunsten hebbende gedaen/ wiert door zijn Meester weder weg geleyt. Den 14. dito 's morgens/ gaven de visite aen den Mufti/ (een hoogwaerdig Heer in 't Geestelijcke) die in een slechte Kamer/ en Habijt/ mette Oogen neer geslagen/ met een ongemeene nedrigheyt op de vlacke Vloer/ met een Tabijt en Wolle Deecken overdeckt/ op zijn Turcks/ vonden sitten/ hebbende in zijn Hant een Inct-Koker met een Pen/ en een bladt Papier/ schrijvende op zijn Knien/ de welke den Resident recht voor hem hebbende doen sitten/ op een vierkant Root Lakens Stoelken/ sonder Leuningen/ hieten hy den Resident welkom/ de welcke daer op beleefdelijk antwoordende/ en zijn genegentheyt en voorsprake ten respecte vã de Ned: Natie by voorvallende occasie versoekende/ vraegde de Mufti of den Resident rechtevoort yets particulierlijck op hem had te versoecken? En geantwoort zijnde datter voor als noch niet was voor- gevallen waer over hem konden moeyelijck vallen; So wiert terstont den Resident met Caffee en Serbet beschoncken/ en daer mede afscheyt nemende/ reden in seer goede ordre weder na 't Logement. Na-middaghs wierden door een Siaus bericht/ dat den Keyzer die morgen expres uyt zijn Tente was gekomen in de Stadt/ om de Nederlanders in hare Christen Klederen te sien/ soo sy na den Mufti reden/ en ten dien eynde in een Venster van een particulier Huys had gelegen/ en voor by sien rijden. Dito/ gaf den Resident van den Duytsen Keyzer zijn Ed: de visite/ en bewees in de selve met verscheyde discoursen groote genegentheydt voor desen Staet. Den 15. dito/ reden alle met eygen Paerden na de Tenten/ en gaven de visite aen den Favorit van zijn Majest./ verstonden/ hy niet in zijn Tent/ maer by zijn Majest. was/ en wierden geleyt in de Tent van zijn Lieutenant/ alwaer alle wierden beschoncken met Caffee en Serbet/ en daer wat gewacht/ quamen in de selve Tent zijnen oppersten Tentenier/ de welcke siende den Resident/ seyde/ dat zijn Meester van zijn aenkomst niet was verwittigt/ dat hy daer om selfs na de Tent van den Keyser soude rijden/ aen zijn Meester kennisse geven/ en te Paert gestegen zijnde reed hy met grooten haest na de Tent van den Keyser toe. Een half uyr daer na sagen den Favorit alleen/ sonder eenige Heeren/ verselt met 2. Dienaers te voet/ en in 't wit gekleet/ van 's Conings na zijn Tent toe rijden/ en aldaer zijnde gearriveert/ wierden door zijn Ed: de Presenten voor hem geordonneert/ voor af ghesonden/ die by hem naukeurig besichtigt/ en de Roers die daer onder waren/ geprobeert/ gaf hy terstont zijn Ed: publijcke Audientie: In zijn Tent komende/ vonden de selve aen weder sijden beset met veele zijner Hovelingen/ alle in goede en nette ordre/ en wiert zijn Ed: komende onder het verhemelte van de voorsz. Tent/ geset op een root Fluweel vierkant Stoelken/ staende recht op/ en over eenige Tapijten/ daer op verscheyde rust-Kussens van Fluweel en Gout Laken lagen/ en een weynig tijts vertoeft hebbende/ quam den gem: Favorit in het Vertreck daer in zijn Ed: was/ zijn Ed: stont doen over endt/ en groete hem met 't buy-

gen van 't Hooft/ en leggen van de Hant op de Borst/ waer na den Favorit sig op de voorsz. Kussens aen de lincker sijde van den Resident neer geseten zijnde/ maeckten zijn Ed: een Compliment: Waer op by den Favorijt geantwoort wiert/ dat zijn Ed: wellkom was: En gevraegt/ hoe langh uyt zijn Lant geweest was/ waer 't selve was ghelegen/ en hoe hem de Lucht in dit Landt behaegde? Antwoorde zijn Ed: op alles minnelijck: Naer dit discours wiert Caffé/ Serbet/ en Roose-Water ghegeven/ en daer nae bewierookt/ aen den Resident/ den Consul/ en resterende Messieurs van de Natie/ die achter zijn Stoel stonden/ wierden 2. groote Commen vol Serbet gegeven: Welcke solemniteyten voltrocken/ bedanckte zijn Ed: den hoog-ged: Heer voor zijn beleefthept/ en nam daer mede afscheydt/ en de Tent uyt gaende/ zijn alle weder te Paert na de Stadt gereden. Na-middaghs gingen de contra-visite geven aen den Keyzerl. Resident/ die zijn Ed: seer sinceerlijck onthaelde/ en met verscheyde Confituren/ Vruchten/ en Wijnen tracteerde. Den 16. dito/ smorgens vroeg/ wiert aen zijn Ed: door den Caimacam gesonden (na voorgaende advertentie) 25. Paerden/ om daer mede te rijden na de Tenten/ en daer by den Caimacam af te halen zijn depesches op de Brieven van den Staet/ en hem Schriftelijck over te leveren alle Poincten waer mede de Nederl. Natie was gegraveert/ de welcke op-gestelt/ en in de Turckse Tale over-gheset/ sijn door den Siaus Bassa op d'oude wijse af-gehaelt/ na 't voorsz. Leger gereden/ en geleyt tot in de Tent van de Caimacam/ in de welcke ten weder sijden in goede ordre groote meenigte Turckse Heeren staende/ wiert hun daer in 't in-komen aen-geseyt/ dat/ also den Caimacam onpasselijck was/ met zijn Ed: maer 7. Persoonen mochten binnen komen/ die by zijn Ed: genomineert/ zijn gegaen onder een seer groot Pavillioen/ in 't midden stonden 2. seer hooghe Pylaren/ recht tegens den anderen over/ daer voor 2. roode Fluwele Stoeltjens/ wiert zijn Ed: daer op neder geset/ en niet lang geseten zijnde/ quam den Caimacam van 2. voorname Heeren onder d' Armen geleyt/ in 't Pavillioen/ na gewoonelijcke saluatie gingh op het andere Stoelken sitten: Zijn Ed: gereedt om zijne depesches te versoecken/ quam 'er weder om seer subijt/ met een wonderlijcke force een grouwelijck geschreeu van meer als 100. Persoonen/ en wiert 't selve tot driemael gerepeteert/ als voor desen: Wanneer den Resident zijn versoek en verdere saken in de Franse Tale voor stelde/ en leverde daer nevens aen den Caimacam over verscheyde Poincten/ alle de Natie en Negotie raeckende: Op alle het welcke den Caimacam in gratieuse termen favorabelijck antwoorde/ met beloften/ van al de selve Poincten ten eersten te sullen examineren/ en die volghens de Capitulatie waren/ in geen disputen trecken/ en die daer buyten waren/ dat hy daer over met zijn Ed: soude confereren: Daer noch by voegende/ dat zijn Ed: in 't toekomende yets hebbende te proponeren/ zijn Majest. of de Natie rakende/ dat hy dien aengaende maer een Memoryken soude senden/ en dat hy Caimacam sonder eenig na-loopen/ in soodanighe saken op 't favorabelste soude resolveren oft disponeren: Welcke Conferentie alsoo geëyndigt zijnde/ wierden door den Lutenant aen hem gegeven 2. Brieven/ den eenen van den Keyzer/ in Gout Laken/ en den anderen van den Caimacam/ in root Satijn gesloten/ beyde addresseerende aen haer Ho: Mo: de

 welcke

welcke den Caimacam/ van zijn Stoel op staende / ende beyde in zijn Handen nemende/ die van den Keyzer voor zijn Hooft legghende/ en kussende/ aen den Resident op gelijcke maniere heeft over gelevert/ luydende aldus:

BRIEF van den TURCKZEN KEYZER.

Sultan Mehmet, *Zoone van Sultan* Ibrahim Han, *altijt Overwinner:*

Aen de Allerheerlijckste onder de Vorsten van de Christene Natie, Uytverkoorene onder de Grooten van de Religie van *Messias*, Vereffenaers van alle de Negotien der Nazareensche Volckeren, de Heeren Staten Generael van de Vereenighde Nederlandtze Provintien, der welcker eynde geluckigh moet wesen:

Tot byvoegzel van het uytmuntende Keyzerlijcke en Monarchelijck teken, welke door de onbegrijpelijcke toelatinge van den Alderhoogsten en onbevleckten Godt, *ende van de Zegeninghe des Princes van de Propheten* Muhamet Mustaffa, *op welcken sy de Zaligheydt van Godt, Heerschende in Oosten ende Westen, ende Gebiedt hebbende over andere Gedeelten der Weerelt, soo wel wijt af gelegene als nabuyrige, getekent van my den aldergrootsten Keyzer, en onvergelijckelijcken Monarch, den stut der Princen, Verhever-Poorte van geluck, rust of zitplaets van uytstekende Hoogheydt: Sy bekent, dat alhier is aen-gekomen, tot oprechtinge van d'oude Vrientschap, de Manhaftige uwe Ambassadeur, de aensienlijkste onder de Heeren van de Religie van* Messias, Justinus Coljer, *welckers oochmerck een goet eynde hebbe, de welcke met vervullinge van de gerequireerde observantie, concernerende de Eere van mijne hoog-verhevene Majest.; Heeft, neder gebogen sijnde, aen mijnen Keyzerl. Stegelreep uwen Brief aen my gepresenteert, den welcken hebbende doen translateren door mijnen grooten Vizir, en Achtb. Commissarissen, is by my verstaen den sinceren inhout des selfs, specterende op d'onderhout van Vruntschap, en zijn tegelijck aen mijn uytmuntenden Throon gepresenteert uwe Geschencken: Uwen Ambassadeur heeft de eere genooten van de Aerde te hebben gekust, tot teken van Heerlijkheyt en Adelheyt; Ende is vergeluckt geweest met onse Keyzerl. Presentie: Ten eynde, dat hy soude mogen Resideren aen onse uytmuntende Porta, voedster-plaets van geluk, en aldaer te verhandelen de Negotiatien en affairen van alle uwe Koopluyden ende Onderdanen, welcke soude komen voor te vallen onder mijn bescherment Keyzerrijck, den welcken 't selve verrichtende, namentlijck by Memorie aen mijne geluckige Porta, zijnde der selver Ambassadeur van mijne Keyzerl. Majest. ontfangen, en erkent voor uwen Generalen Commissaris, sal den selven gratieuselijck werden gefavoriseert: Maer het is noodig dat gy van u zijde den voet vast stelt, tot onderhoudinge van de goede Vrede, en beloofde Confœderatien, van welcke gy professie doet met mijn uytmuntende en hoog verheven Keyzerl. Geslacht, sonder eenigerley Actie, welcke contrarie de Vriendtschap soude wesen, te betoonen: Te gelijck sal van mijne Keyzerl. zijde soodanige goetwilligheyt en vrientschap gesien worden, datte Onderdanen en Volckeren van beyde de zijden sullen blijven in ruste des gemoets, en vreedsaemheyt des herten: Tot besluyt, den Heyl en Zegen van* Godt *sy over die geene de welcke op eenen goeden wegh zijn. Geschreven in het Velt van Timurtas, in het begin van de Mane van Muhavem, in het Jaer Muhamets 1079. ende dat van de Christenheydt in het midden van Augusto 1668.*

BRIEF van den CAIMACAM.

Aen de Alderglorieuste onder de Vorsten van de Christene Natie, uyt-gelesene onder de Grooten van de Religie van *Messias*, Vereffenaers van de verrichtingen der Nazareensche Volckeren, de Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlandtsche Provintien, der welcken eynde geluckig moet uyt-vallen.

NAer aenbiedenghe van groetenisse met sincere uytdruckinghe, vergeselschapt met een hertelijcke toe-genegentheyt, doe ick weten; Dat alhier aen-gekomen is de achtbaerste onder de Heeren Christenen Justinus Coljer, *uwe Manhaftige Ambassadeur, met Brieven, concernerende het onderhout van de oude Vruntschap, en getrouwe Confœderatie, bewesen aen de Keyzerl. en uytmuntende Porta, schuylplaets der Koningen, en steunsel der Princen: Uwe Brieven, mitsgaders de Schenckagien van uwen 't wegen gesonden, zijn gepresenteert aen de Throon der Heerlijckheyt; Ende zijne Keyzerl. Majest. heeft volkomentlijck den inhout van uwe sincere genegentheyt verstaen: Ende heeft met demonstratie van over toe-geneygde Vruntschap den boven-gen: uwen Ambassadeur vereert, op dat mach Resideren aen de uytmuntende Porta, en dat hy aldaer mach verhandelen alle de Negotiatien en affairen van uw-lieden Koopluyden en Onderdanen en dese beschermde Heerschappije, den selven aen nemende voor uwen Commissaris Generael; Ende tot versekeringhe en bevestinge van 't selve is oock geschreven den Ed: uytmuntenden en Keyzerl. Brief: In conformiteyt van welcke, is ook van onse zijde diesswegen dit jegenwoordige minnelijcke schrijvens geformeert, vermits de selve aen-gekomen zijnde, men de oude Vruntschap sal moeten met alle neerstigheyt waer nemen en na komen, op datte geprofesseerde sincere Vruntschap, en de Capittelen van de beloofde Confœderatie moge in Eere gehouden werden, latende de selve vast staen in het middelpunct van de goede Vruntschap, en trouwe genegentheyt, met verrichtinge van alsulcke Actien de welcke waerdich zijn, ende oock dienen konnen tot de verbeteringe ende vermeerderinge van den goeden Vrede, ende tot een eeuwich onderhout van de oude Vriendtschap.*

Daer op wiert den Resident Serbet en Roose-Water ghegeven/ en vervolgens gewierookt/ en daer mede op staende/ en affscheydt nemende/ wiert aen zijn Ed:/ aen den Consul/ en aen 2. Zoons van zijn Ed:/ aen zijn Secretaris/ 2. Dragomans/ en aen een van de Natie/ yder een Silver Lakens Kleet gegeven; Ende in dat postuyr 't Pavillion uyt gaende/ wiert'er voor de tweede mael sodanigen ijsselijcken geschreeu gemaeckt/ beyde van inhout als 't eerste/ en daer mede by hare Paerden komende/ en daer op geseten zijnde/ zijn in order als voor-na hun Logementen gereden. Den 23. Augusti quam den Secretaris de Brosses te Adrianopolen mette onderstaende Conditien/ hebbende alvoorens des Keyzers Intrede ghesien binnen Dimitocate/ 8. mijlen van Adrianopolen/ en keerden alsoo den 29. binnen Pera van Constantinopolen/ sendende van 't selve in September eenighe Minuten aen hare Principalen/ luydende aldus:

1. Den Resident versoeckt Baratten voor 4. Dragomans. *Is toe-gestaen.*
2. Den Resident versoeckt een Commandement op den Cady, of op den Tollenaer van Smyrna, daer by haer ghelast wort, geen Capo over de Maeckelaers van de Natie te stellen. *Is toe-gestaen.*

3. Den Resident versoeckt een Commandement op de Vayvodens oft Subassies tot Smyrna, waer by haer ghelast wert, die van de Natie, en die haer aen-gaen, in cas sy op de selve yetwes te seggen soude willen hebben, nergens anders daer over als voor haren Consul sullen hebben te betrecken. *Is toe-gestaen.*

4. Den Resident versoeckt een Commandement op den Tollenaer tot Smyrna, dat hy van de Vallonien, en Catoenen nu voortaen niet meer van Tol sal nemen als van alle andere Goederen, die volgens de Capitulatie betalen 3. van 't hondert. *Is toe-gestaen.*

5. Den Resident versoeckt een Commandement op den oppersten Tollenaer tot Constantinopolen, dat hy van de Natie van alle in-komende en uyt-gaende Goederen, 't sy van wat Plaetsen die souden mogen komen, niet meer voor Tol sal af-vorderen als 3. van 't 100. en soo hy de Goederen te hoog waerdeert, dat de Natie hem mette Goederen, volgens sijn estiamtie vermag te betalen, volgens de Capitulatie. *Is toe-gestaen.*

6. Den Resident versoeckt een Commandement op den oppersten Tollenaer tot Constantinopolen, dat hy de Goederen, komende van Smyrna, en andere Plaetsen van dit Rijck, daer van den Tol eens is betaelt, niet op nieuws sal vermoghen te estimeren, ende daer van meerder Tol doen betalen, gelijck hy nu eenighen tijdt herwaerts heeft gedaen. *Is toe-gestaen.*

7. Den Resident versoeckt een Commandement op den Oppersten Tollenaer tot Constantinopolen, dat hy in het ontfangen en uyt-rekenen van den Tol, de Spetie van het gelt niet sal vermogen minder te estimeren als de waerde van dien, en gelijck hy die aen 't Hof weder uyt geeft, te weten, de Leony tot 90. Aspers, en de wichtigste Stucken van Achten tot 100. Aspers, en niet de Leony tot 70. en de Realen di Peso tot 80. gelijck hy nu tegens de billijckheyt is doende. *Is toe-gestaen.*

8. Den Resident versoeckt een Commandement op den voorsz. Oppersten Tollenaer, daer by hem ghelast wort, den Tol van de Natie te ontfanghen in alle soorten van Munt van den Koning, als in Aspers, de Tarapana en de Paraas, en dat hy die mede niet minder sal estimeren als hy die weder aen het Hof uyt geeft. *Is toe-gestaen,*

9. Den Resident versoeckt een Commandement, daer by de Natie eens van haere Goederen en Koopmanschappen Tol hebbende betaelt, vry gekent wort van eenige andere onkosten, 't sy aen Seraf'lijk, Monsy, Capusijs, en Janittary te betalen. *Is toe-gestaen.*

10. Den Resident versoeckt een Commandement, daer by ghelast wert, geen Mystery van de Natie af te vorderen, ghelijck het selve aen de Duytsche ende Genouësen is geconcedeert. *Is toe-gestaen.*

11. Den Resident versoeckt een Commandement op den voorsz. Tollenaer, en de Cady tot Smyrna, daer by haer ghelast wort, geene Schepen van de Natie die hare gerechtigheden hebben betaelt, in dienst van den Koningh aen te nemen, als specialijck strijdende tegens de Capitulatie. *Is niet toe-gestaen.*

12. Den Resident versoeckt een Commandement op den Capit. Bassa, ende op den Bassa van Scio, waer by haer gelast wort, het Schip den Ouden Tobias, door ordre van den Koning in den Maent April lestleden in dienst genomen omme Koorn na Canea te voeren, en rechtevoort mettet voorsz. Koorn noch leggende tot Scio, te doen ont lossen, ende toe te laten, dattet selve naer Nederlandt vervordere, sonder restitutie van de Vracht. *Is toe-gestaen, mits betalende halve Vracht.*

13. Den Resident versoeckt een Commandement op de Bassa en Tollenaer tot Aleppo, waer by hem gelast wort geen Encoragie-gelt af te doen vorderen van Ned: Oorlog

Schepen,

Schepen, de welcke tot Scandron en Alexandrette desselfs Koopvaerdy-Schepe komen Convoyeren, 'twelck hy tegens het oude gebruyck nu in de voorleden Maent van May en Juny heeft getracht in te voeren. *Is toe-gestaen.*

14. Den Resident versoeckt een Commandement, waer by *Agmet Aga*, Vayvoda tot Smyrna, en des selfs Lut. *Ibrahim Celebi*, gelast werden haer te komen verantwoorden voor het Hof alhier, over de kracht, gewelt, en force, nu eenigen korten tijdt geleden aen de Natie gedaen. *Is toe-gestaen.*

15. Den Resident versoeckt een Commandement, waer by de Armeenders werd gelast, het Consulaet-Recht tot Smyrna, volgens het ouder gebruyck, van al hare Goederen, Stammen, en Contanten te betalen na advenant 2. van 't 100. *Is toe-gestaen.*

16. Den Resident versoeckt een Commandement, daer by een yder en alle de geene die in de Schulden, in voorige tijden by de Consuls *Reggio* ende *Theyls* tot Cayro ghemaeckt, zijn geintresseert, werden gelast den Resident ofte de Schale van Smyrna daer over niet aen te spreken, of lastig te vallen, maer dat die Gelden moeten werden betaelt by die geene de welcke die Schulden hebben gemaeckt, volghens de Capitularie. *Is toe-ghestaen.*

Na dat men lang te Warzau had gedisputeert onder de Lant-Booden/ dat den Koning van Poolen het hatelijcke woort van Abdicatie (dat is afleggingе der * Croon) wilde verby gaen/ echter te vergeefs: Soo waren sy sijn Abdicatie den 16. September gedwongen aen te nemen/ wanneer sijn Majest. nae gepleeghde devotie in St. Jans Kerck/ verselt met alle den Adel in de Raet-Zale trat/ alwaer hy in 't korte sijn nederlegginge van Croon en Scepter dede lesen door den grooten Referendarius Makouski, waer op den Gesant van de Lant-Boden de sijne mede las wegens de Republijcke/ tot verseker inge van de somme sijn Majest. toe-gestaen/ boven de 26000. gl. voor de Juweelen van de Kroon/ luydende aldus:

DE Staten en Raden, soo Geestelijcke als Politijcke; en de Lant-Boden van alle de twee Natien van Poolen en Lijflant, vergadert op den Rijcxdag, doen te weten: Willende dat kennelijck sy aen alle de Weerelt, en aen onse posteriteyt, dat wy hebben getracht te persuaderen, met seer ootmoedige Gebeden en middelen, zijn Maj. JOHAN CASIMIER, onsen Coning en Meester, dat hy de Kroone van sijne Voorsaten, de Doorl. en seer machtige Koningen van Polen, verkooren by onse vrye Stemmen, niet en soude verlaten, maer veel liever dat hy ons soude Regeeren ad extrema vitæ tempora, maer dewijle sijn Majest. sijne resolutie niet verandert en heeft, op de voor-gestelde swarigheden en Diplomataes, en self op heden 't Coninckrijck van Poolen en 't groote Hertogdom van Lijflant met alle de Provintien, Dependentien en Appendentien, aen 't gesfeyde Lant, vrijwillig geeft en ter handen stelt in de vrye dispositie van de Republijcke,

soo

* Dien dach als zijn Majest. de Kroon af leyde, was tot Warzauw soo grooten Tempeest van Hagel, en Donder, datte Daken der Huysen veel stucken geslagen, de meeste Hoven om de Stadt geruyneert, ettelijcke Menschen doot geslagen, en 2. Schepen met Volck op de Wijssel om gesmeten zijn, de Boomen uytter Aerden geworpen, soo dat selfs al 't Gewas op den Velde in een streeck tot Moravien ende Ongaryen is vernielt: Men hoorden doe oock van veele wonder-tekenen, van Bloedt regenen, Monsters, &c. maer als men alles wel onder-stont, was het niet anders als abus, en een licht-geloovigheyt onder de Menschen.

Soo hebben wy, tegens d'intentie van sijn Majeſt. niet konnende ſtrijden, dat eyndeling toe-gheſtaen: En alſoo ſijn Majeſt. heeft begeeert, dat wy hem behooren te voorſien van een Proviſie van Oeconomique Goederen, ſo hebben wy daer op gearreſteert, ſonder eenige informatie te hebben genomen van onſe Broeders, in de Provinciale Vergaderingen; maer uyt affectie hebben aen ſijn Majeſt. geaccordeert en geconſenteert een Jaerlijkſe Proviſie van 150000. Ponden; waer van dit Coninkrijk ſal betalen 100000. en't Groot Hertogdom van Lijflant 50000. uyt de Oeconomique Goederen, behorende tot den Tafel van den Coning, circa actum electionis ſpecificandis; maer alſo de hoogmachtighe Heeren de Theſauriers van beyde de twee Natien, deſe Specificatie niet en verwachten, ſoo ſullen ſy de geſeyde Proviſie beginnen te betalen van den dagh van de Abdicatie: En wy verplichten ons, dat wy dat ſallen doen aggre-eeren in de Provinçiale Vergaderinghen, ende dat ſy dat ſullen uyt-geven in *Pactis conventibus*, aen onſen naeſten Koning; En dat de geſeyde Proviſie, ſoo in dit Coninckrijck als in 't Hertogdom van Lijflant, alleen ſal duren *ad vitæ tempora* van zijn Majeſt. en die *nullis obligationibus, donationibus, transfuſionibuſque*, ſal belet mogen worden.

Na dat deſe twee Geſchriften wederſijts waren onderteken/ en verzegelt/ dede den Koning een beweeglijcke Oratie tot de Vergaderinghe/ ſeer nae van deſen inhout:

WAerlijck de laetſte ſtip deſer voorby gaende tijt port my aen dat ick de ſchuldighe plicht van Vaderlijcke Liefde aen deze Republijcke, nu over de 200. Jaer onder de beſcherminge van mijn Huys geſtaen, bewijſe, ende nu out van dagen, door Lants-Vergaderingen en Velt-tochten af-geſleten, door tegenſpoeden over de 20- Jaren verbrijſelt, als een Koning en Vader; De Kroone, het allerwaerdighſte van alle Menſchelijcke ſaken, in uwe handen neder legge; Weshalven ick na de uytvaert van mijne Koninckl. waerdigheyt make in 't Leven, in deſe ſterffelijcke Eeuwe, verwiſſel voor deze Stoel, een Graff, en voor dit Koninckl. Overwelfzel, een deeltje van de Aerde, dat ick in de ſchoot van onſe gemeene Moeder en Vaderlant, nevens het Gebeente mijner Voorſaten voor my beware, om alſo my, dien gy in de Strijt de eerſte, en in de vlucht de laetſte, als een Schantze gheſien hebt, nu oock als de eerſte die uyt Liefde en welſtant van een tot U, alle Menſchelijcke dinghen latende varen, de Koninckl. Majeſt, aen U goetduncken over late, in het vervolgh der Jaer-Boecken te gedencken uwe Liefde, en de genegentheden der geene die vrij verkooſen heeft my tot deſe hoogte van Heerlijckheyt op-gevoet: Mijne Liefde weder om tot U, ſal my de de laetſte Erfgenaem van beyde de Stammen, vrijwillig onder die ſtellen: Mijne Voorſaten, ſullende haer van de Rijckx-beſtieringh ontſlaen, plegen de Kroone hare Soonen, Broeders, ofte Bloedtverwanten over te geven, doch ick geve die aen mijne ſeer lieve Moeder en Republijcke, wiens Vader en Soone ick ben, want uyt Liefde tot haer werde ick van een Leytſman een gemeen Perſoon, van een Gebieder een Vader, van een Koning uwe Burger, op dat ik eene, ſtercker van Jaren, en die de Republijcke dienſtiger ſal ſijn, die gy verkieſen ſult, plaetze geve; Sullende in mijne eenſaemheyt, vry van zorgen, de H. Majeſt, Godts bidde, dat hy uyt der hoogſte wil zegenen; Daer is dan niets overigh, als dat ick u alle voor uwe liefde, plichtbewijſingh, vroomheyt, raat, beſtieringe, en alle onderhout, zeer bedancke; En indien om de verwiſſelingen der Standen

den en voorvallen ik alle niet heb konnen vergenoegen, bidde ik, dat men hem vergeve, die alles aen allen vergeeft; Eyndelijk zeg ik voor 't laetst aen allen Vaer-wel, u in mijn herte indruckende, op dat ik de zeer aen-ghename gheheugenisse van u niet eer verliese, voor ik kome te sterven, mijne Vaderlijke Zegen daer en boven aen alle, en een yegelijk in 't byzonder, mede deelende: En schoon door de af-gelegentheyt der plaetse mettet Lichaem van u af, zult ghy my evenwel noyt met mijn Ziele van deze onze seer zoete Moeder de Republijke gescheyden zien, want in haer Lichaem verlange ik, dat dit het hare, tot stoffe en Aerde geworden, geleght werde: Eyndelijk, dewijl mijne zwakke Memorie, en droefheyt in Tranen uyt-barstende, niet toe laet meer te spreken, zult gy uyt dit Geschrift, dat ik u over geve, redenen van mijne verdere Liefde en opreghtigheydt konnen af nemen.

Maer als den Coning begost aen den Adel te versoecken/ dat/ waer in hy haer in zijn Regeeringe mishaegt hadde, sy hem sulckx geliefden te vergeven, barsten hem de Tranen uyt de Oogen/ invoegen hy 't selve by Geschrift hebbende/ voorts door den Vice-Cancelier van de Kroon dede lesen/ die nessens hem stondt/ en 't selve oock niet dan met veele versuchtingen soo van sich selfs als veeler toehoorders konde volvoeren; Dit duerden van ten een tot savonts ten 5. uren: Eyndling scheyden alle de Heeren mettet kussen des Hants van zijne Majest. die geleyt wiert in zijn Pallais op 't Slot/ hoewel 't selve weygerende met die woorden/ dat hy nu maer was een privaet Persoon: En trat soo in zijn Carotse/ latende het Slot/ en nam zijn residentie in een ordinaris Huys van de Stadt/ 't gunt zijn Majest. toe-behoorde. Men belaste doe de vreemde Ambassadeurs alle van 't Poolse Hof te vertrecken/ maer die van Moscovien seyde/ het selfde sonder last van zijnen Czar niet te durven doen, al soude het zijn leven kosten. Want men hoorde/ datten afgegane Koning seer hoogh had gerecommandeert/ geen Moscoviter tot zijn Successeur te nemen; 't Welck aen Duc de Lorainen/ die men seyde met 's Keyzers Suster Trouwen soude/ en oock aen Duc de Nieuburg/ welcke goede Vrienden in Pooley had/ den moet dede aen-wassen.

Sweden nu by na rondsom in rust/ beoogde wijl desselfs Koning noch jong was/ door Alliantien/ en een goet aental Militie in dienst/ sich in postuyr te houden/ alsoo men niet sonder vreese van Oorlogh met den Moscoviter was: Het Tractaet met den Keyser noch in eenighe puncten defectueux/ was noch niet geratificeert: Men maeckte dese Maent te Stocholm op den Rijckxdag tot Rijckx-Raden van de Sweedtse Kroon de Heeren Graef Johan Steenbock/ Guldenstern/ de Baron Flemingh/ ende Sr. Bonde: Graef Andries Torstenson Groot-Schilt-knaep van 't Rijck: Graef Oxenstern Generael van d' Artillerye: Sr. Helmfelt Velt-Marschalck Generael: Graef Axel de la Garde Generael van de Ruyterye: En Baron Pieter Spar van d' Infanterye Generael: Tien mijlen van Stocholm leght een Stadt Westeros/ alwaer de voornaemste Jaer-marckt van gants Sweden wiert gehouden/ en van alle Quartieren selfs uyt Finlant/ Russen/ Noorwegen/ Denemarcken/ Poolen/ Duytslant/ &c. veele Waren gebracht en verhandelt wierden: Gelijck te Franckfort am Main: Deselve is dese Maent schielijck in brant ge-

raeckt/ en wijl de Huysen meest Balcken en van Hout zijn/ met al hare Rijckdommen (tot een irreparable schade der geinteresseerde) in de Asse gheraeckt/ en dat so vlug/ dat de Inwoonders selfs hare Meuble Goederen niet machtig waren te bergen: Te Gottenburgh in Noorwegen was het doe 3. dagen aen den ander soo hevigen Tempeest/ dat meest alle 't gewas in de Valeyen wiert verplettert. Coninginne Christina had haer tot noch toe binnen Hamburg onthouden/ en het benoegen van 't Sweetse Hof over haer inkomen ontfangen hebbende/ nam voor weder naer Romen te keeren/ eer de Winter onreysbaere Wegen maeckte: Maer voor af nam sy 't vermaeck sich door den Sweetsen Veltheer Wrangel binnen Staden te laten vergasten/ derwaert sy den 21. deser te water vertrock: Hare Majest. wiert by Braunshuysen door meenichte Carotsen/ Adel/ Trompetters/ Dames/ &c. tegen ghegaen; Maer alsoo de wint goet bleef/ zeylde sy voort/ dies volgden de voorsz. Staet van Dames en Cavaliers te Lande na/ arriveerden soo 's avondts binnen Staden/ daer 80. Canons van de Wallen/ en drie salvoos uyt Musquetten door 't Guarnisoen wierden gedaen: De Burgerije stont in 't Harnas: Daer gebraken hier geen onthalinghen/ selfs door Graeffelijcke Heeren die haer Majest. dienden; En wiert den 22. een Vuyrwerck aen-gesteken/ daer de Conigins Naem duydelijck in stondt; Water-Vuyr-Pijlen en curieuse Voncken sach men van alle kanten op beuren/ terwijl den Zee-Godt Nephtunis door al dit Vuyr door de Stadts Gracht met zijn drie-tandighe Scepter en zijn 2. Paerden quam aen varen/ die voor de Paerden-kop en elders met Vuyr-Cogels/ Sterren/ Racketten/ Ballen/ en veelerhande Figuren die 't vuyr maeckten/ waren verciert. Den 23. stelde sich metten dagheraet 't Sweetze Legher buyten Staden/ by 't playsante Dorp Hagen/ in Battaillie/ bestaende uyt 18 Esquadren te Paert/ en 9. te voet; Dit was vermakelijck om sien/ alsoo 't Pleyn ten wedersijden wat verheven/ maeckten dat al de Benden elckander wel konden sien: De Ruyters waren alle met schoone Paerden/ brave Holders/ en stercke Kleeren voorsien; De Dragonners/ die met Trommels en Schalmeyen sich lustich lieten hooren/ waren alle in 't Root; De Regimenten te Voet/ in 't Geel en Blaeu/ oock een in 't Root/ dat wel door malkander stont; Men schatte haer t' samen op 11000. man effective; Daer waeren oock 18. Canons te Velde gebracht/ daer men lustigh uyt af donderden/ 't welck de Coninginne en veele Dames/ gelijck mede den Gener. Wrangel zijn Gemalinne/ die te Paert saten/ op 't Velt aen-sagen; Hier volgden de salvo des gantse Legers/ en wijl de Ruyterije in 3. en d'Infanterije in 6. gelederen staende/ wel een half uyr wegs besloeg/ gaf sulckx een dapper gedruys als Donder; Den avont bracht alles ten eynde/ waer op weder de Maeltijt/ en een Baliet/ oock het Spiegel-gevegt van partije Ruyteren volgden: Daer nae de Coninginne sich na Hamburgh wende/ om tot de Reyse na Romen haer te bequamen: Maer 't Sweetse Leger trock weder na 't Sticht Bremen/ en de Guarnisoenen daer sy uyt gekomen waren.

Als nu den Grave van Benthem was Rooms ghewórden (als fol. 131. is geseyt) is den Bisschop van Munster met 5. Brigaden te voet/ en 14 Canons met

met eenige Vuyr-Mortieren/ ende Ruyterije / voor het vaste Slot Benthem gekomen/den Graef van Benthem en den Bisschop waren daer by/meenende datte Gravinne/ die doe op 't Slot was/ eenighe teghenweer soude doen/ wijl 't Casteel op een hooge Rots leght/ en naeulijckx dan met Vuyrwercken soude zijn te dwingen; Maer de Gravinne sont haer Gemael de Sleutels van het Slot/ hebbende alvoorens haer vier Jonge Kinderen na den Hage versonden. Sondaegs daer aen wiert na gewoonte op 't Slot ter Predicatie de Klock geluydt/ daer 't Volck na toe quam/ als nu den Prediker quam om den Godtsdienst te verrigten/wilde men hem niet in laten/maer hem is toe gevoegt/Dat hy van nu voortaen op die plaetse niet meer te doen en hadde. 't Welck de Protestanten aldaer seer ongewassen voor quam. Korts daer na heeft den Graef de Jesuijten eenige Goederen over gegeven / en belast haer een Collegie van de Societeyt aldaer op te rechten: En den Bisschop van Munster leyde eenig Voetvolck onder een Majoor tot Guarnisoen op 't voorsz. Slot: Dito Grave beloofde wel aen haer Ho: Mo: by Missive/hy wilde goede Nabuyrschap onderhouden/ en had veel te extenderen waer om hy Rooms ghewořden was/ oock waer om juyst het hem nu goet had gedacht daer van Professie te doen: Maer dat zijne Onderdanen by hare vrije Religie en Conscientie soude gelaten worden/ hoorde men contrarie getuygen/ niemant had behagen in de Jesuijten/en dese dingen en deden te Roomen voor hare Societeyt niet veel goets. Den 16. deser stelde sich in den Hage eenen N. Reydt in/ als extraordś. Gedeputeerde van den Bisschop van Munster en van den Graef van Benthem/versoeckende by hare Ho: Mog: de restitutie van des Graven Kinderen/ behalvens dat/ daer van de Gravin in de Kraem lach: Maer de Kinderen waren al by tijts op een andere verseckerde plaets/ door hare Opsienders gebracht/ sulcx dat dit versoeck ijdel was: Onderwijl begost den Grave zijn Casteel van Benthem te fortificeren/ om wat reden/ heeft men niet konnen bedencken.

Den 13. deser vertrock zijn Excell. Prins Johan Mauritz uyt den Hage nae Breda: Derwaerts ook vertrock den Hr. Prince van Orangen: Zijn Hooght. toog den 17. deser van daer naer Berghen op Zoom/ van waer in een Staten Jacht van Zeelant/ dat daer gearriveert was/ zijn Hooght. na Middelburg is gevaren/ so men verstont om de Zeeuse Steden te gaen besien. Wy hebben op fol. 10. gerept van eenige onlusten Ter Veere/ onder de Regeering aldaer: Nu was 't selve door vlijdt van zijn Hooghts. Commissarissen C. Huygens en L. Buysero, alles bevredigt/ ende in sulcken Harmonie onder de Magistrature aldaer gebracht/ gelijck als de volgende Minuten konnen betuygen:

OP *huyden den 3. April* 1668. *zijn door Mediatie ende tusschen-spreken van de Heeren* Constantin Huygens, Ridder, Heer van Zuylichem, Zeelhem, Mannekelant, &c. *Ende* Laurens Buysero, Ridder, Heere van Dussem, Muylkercke, &c. *Beyde Raden ende Rekenmeesters ordinaris van zijne Hooght. ende jegenwoordigh des selfs Commissarissen alhier, de Heeren Regenten van Ter Veere metten anderen in 't minnelijck veraccordeert ende verdragen over alle differenten die tusschen de selve waren geresen:*

Namentlijck

Namentlijck, dat Burgermeesteren ende Schepenen voor den resterenden tijdt van desen loopenden Jaere 1668. sullen wesen, ende haere Ampten bedienen soo als in de particuliere Acte van de voorn. Heeren Commissarissen staet geexpresseert.

Dat de Heer *Johan Kien* sal werden Gecommitteerde Raet van Zeelant, ende behouden sijne Raet-Plaetze binnen Ter Veere: Dat de Heer van *Mauregnault* in plaetse van de Heer *Kien* ter Generaliteyt sal werden Gedeputeert.

Dat dien-volgende Wettighe Raden sullen zijn ende blijven de Persoonen gespeçificeert in de voornoemde Acte ende Lijste van de Heeren Commissarissen op huyden gedepescheert, ende alle de disputen daer over gemoveert, komen te cesseren.

Dat voorts tusschen de Regenten sal onderhouden ende gecultiveert werden eene minnelijcke correspondentie ende goede harmonie, met vergeting van alle voorgaende onlusten, en moeyelijckheden den anderen aen-gedaen: Ende datze dien-volgende metten anderen voortaen sullen leven, handelen, ende Regeeren in eene vaste ende Broederlijcke Liefde, en Eendracht, besorgende den eenen des anderen beste, soo als onder goede ende verstandige Regenten behoort te geschieden.

Dat soo ras moghelijck voort geproçedeert sal werden tot beslissinge van alle de andere differentiale Poincten, soo'er eenighe noch mochten wesen, sonder dat daer door het effect van dit bovenstaende geaccoordeerde sal werden geretardeert.

Aldus gedaen ende veraccordeert ten overstaen van de voornoemde Heeren Commissarissen van zijne Hoocht. binnen Ter Veere dezen derden April 1668. *Was onderteeckent,*

J. Tuyl de Serooskercke.
A. Karreman.
Pr. Munnickx.
Jacob de Hase.
Bernard Somer.
Pieter Boreel.
Pr. de Neeff.
Pr. Naelhout.
Cornelis Groen.
Cornelis Huybrechtsz.
A. Cuninghame.
Andries van der Wiele.
Cornelis Kien.
Leenaert Thijsz.
Pr. van Reygersberge.
A. Rennij.
Pr. Stertenius.
Dominicus Kloeck.
G. Kolve.
Cornelis Danckaerts.
Jacob Barentsz. van Graes.
Adriaen Kempe.
J. de Mauregnault.

In kennisse van ons Commissarissen van zijne Hoogheydt,

C. HUYGENS. L. BUYSERO.

DE *Heeren Commissarissen van zijne Hooght. hier present, maken by dezen aen yder bekent, dat alle onlusten ende moeyelijckheden ontstaen tusschen de Heeren Regenten van Ter Veere, door harer Ed: interventie in 't minnelijck zijn veraccordeert ende ter neder ghelecht, ende dat jeghenwoordich Burgermeesters, Schepenen, ende Raden zijn de navolgende Heeren.*

Burgermeesteren,
Bernard Somer,
Adriaen Karreman.

Schepenen,
Cornelis Huybrechtsz.
Pieter Naelhout,
Cornelis Groen,
Pieter de Neeff,
Jacob Barentsz. van Graes,
Leonard Thijsz.
Aernauld Cuningame,
Andries Renni,
Cornelis Danckaerts.

Pensionarissen.
Mr. Henrick Serooskercke,
Mr. Paulus Andreas van der Meulen,
Mr. Jacobus Huybrechtsz.

R A D E N.

Adriaen Karreman,
Jacob de Hase,
Johan Kien,
Andries van de Wiele,
Dominicus Klouck,
Cornelis Huybrechtsz.
Jacob Barentsz. van Graes,
Cornelis Groen,
Bernard Somer,
Mr. Pieter Boreel,
Pieter de Neeff,
Leonard Thijsz.
Mr. Pieter Munnickx,
Jr. Gaspar Kolve,
Aernout Cuningham,
Mr. Pieter van Reygersberch,
Adriaen Kempe,
Pieter Naelhout,
Andries Renni,
Pieter Sterthenius,
Cornelis Kien,
Ir. Jeronimus Tuyl de Serooskercke.
Cornelis Danckaerts,
Ir. Johan de Mauregnault, de jonge.

Ende dat dien-volgende de gem: Regenten voortaen sullen onderhouden en cultiveren een

een minnelijcke correspondentie ende goede harmonie, met vergetinge van alle voorgaende onlusten ende moeyelijckheden den anderen aen-ghedaen: Ende dat voortaen sullen leven handelen, ende Regeeren in eene vaste ende Broederlijcke Liefde en Eendracht, malkanderen erkennende voor eerlijcke ende vroome Heeren en Regenten, besorgende den eens des anderen beste, soo als dat onder goede ende verstandighe Regenten behoort te geschieden. Aldus gedaen binnen Ter Veere dezen 3. April 1668. Was ondertekent,

C. HUYGENS. L. BUYSERO.

O*P huyden den 3 April 1668. hebben de ondergeschreven 13, Raden der Stadt Veere in 't accorderen van de differenten in de Regeeringe ontstaen, verclaert hare intentie te wesen, en altijdt gheweest te zijn, ghelijck deselve verklaren by dezen, in toekomende de Nominatien van Burgermeesters, Schepenen, en Raden te doen op den ouden voet, sonder eenige innovatie, ende den Heere Prince van Orangen dien aengaende niet alleen zijne gerechtigheden te maintineren, maer oock zijne Hoogheyts verdere Intressen na haer vermogen te bevorderen: t' Oirconde by ons geteeckent.*

Was ondertekent,

A. Karreman,
Jacob de Hase.
J. Barentsz. van Graes.
Pieter Boreel.
Leenaert Thijsz.
A. Cunighame.
Cornelis Danckaerts.
Johan Kien.
Pieter Munnickx,
Pr. van Reygersbergh.
A. Rennij.
Pr. Sterthenius.
Cornelis Kien.

O*P huyden den 3. April 1668. hebben wy onder-gesz. Bailliu, Burgermeesteren, ende Raden van Ter Veere in 't accorderen van de differenten in de Regeeringe ontstaen, verklaert ende verklaren by desen, onse oprechte meeninge en intentie te wesen, gelijck die altijt is geweest, ende noch is, in het toekomende de Nominatie van Burgermeesteren, Schepenen, ende Raden, te doen op den ouden voet, sonder eenige de minste innovatie te gedoogen, ende de selve over te senden aen zijn Hoogheydt den Prince van Orange, als Marquis van Ter Veere, omme daer uyt Electie gedaen te worden: Ende vorders hooch-gem: zijne Hooght. dien aengaende niet alleen zijne Gerechtigheden te maintineren, maer oock zijne vordere Intressen naer ons vermogen te bevorderen: In oirconde dezen by ons onderteeckent. Was geteeckent,*

J. Tuyl de Serooskercke,
Bernard Somer,
G. Kolve,
Cornelis Huybrechtsz.
J. de Mauregnault,
Dominicus Kloeck,
Pr. de Neeff,
Pr. Naelhout,
Andries van der Wiel,
Cornelis Groen,
Adriaen Kempe,
J. de Mauregnault.

ALsoo hare Hooght. als Voogdesse van zijne Hooght. den Heere Prince van Orangien, soo voor haer selven, ende als versocht en geauthoriseert sijnde van zijne Majest. van Groot Brittangien, ende van sijne Keurv. Doorl. van Brandenburgh, hare mede-Voogden, belieft heeft ons onder-geschreven te Committeren ende af te senden, omme in 't minnelijck te assopiëren, ende neder te leggen, eenige differenten en onlusten tusschen de Regenten van hoog-gem: zijne Hoogheydts Stadt van der Veere ontstaen, *Soo ist*, dat wy dien-volgende mette Heeren Regenten van Ter Veere voorn. verscheydene Conferentien hebbende ghehouden, eyntelijck tot contentement van wedersijden, uytten name ende van wegen hare Hoogheydt toe-gestaen ende geaccordeert is, soo als

ghedaen werr mits desen: Dat voor den resterenden tijdt van desen Jare 1668. inne te gaen metten eersten deser Maent April, voor Burgermeesters sullen dienen:

Bernard Somer,
Adriaen Karreman.
Ende tot Schepenen,
Cornelis Huybrechtß.
Pieter Naelhout,
Cornelis Groen,
Pieter de Neeff,
Jacob Barentß. van Graes,
Leonard Thüß.
Aernould Cuningame,
Andries Renni,
Cornelis Danckaerts.

Wel verstaende, dat den Burgermeeste Karreman sal Præsideren de 3. Maenden van April, May, en Junij; Ende den Burgermeester Somer de 3. Maenden van Julij, Augusti, en September; En den voorn. Burghermr. Karreman gedüyrende de Maenden van October, November, en December, en dit op approbatie van haere Hooght. ende voor den loopende Jaere 1668. alleen: Dat vorders voor Wettighe Raden binnen de voorn. Stadt Veere sullen wesen en blijven erkent de Persoonen van

Adriaen Karreman,
Jacob de Haze,
Johan Kien,
Andries van de Wiele,
Dominicus Klouck,
Cornelis Huybrechtß.
Jacob Barentß. van Graes.
Cornelis Groen,
Bernard Somer,
Mr. Pieter Boreel,
Pieter de Neeff.
Leonard Thüß.
Mr. Pieter Munnickx,
Ir. Gaspar Kolve,
Aernout Cunnigham,
Mr. Pieter van Reygersberch,
Adriaen Kempe,
Pieter Naelhout,
Andries Renni,
Pieter Sterthenius,
Cornelis Kien,
Ir. Ieronimus Tuyl deSerooskercke,
Cornelis Danckaerts,
Ir. Iohan deMauregnault, de jonge.

Gedaen binnen de Stadt van Ter Veere dezen 3. April 1668, Was ondertekent,

C. HUYGENS. L. BUYSERO.

ZYne Hooght. gehoort hebbende het rapport van zijne Gecommitteerden tot het neder leggen en assopiëren van de gheschillen en differenten tusschen de Regenten binnen zijne Stadt van Ter Veere geresen, ende oock gesien 't geene by haer volgens de voorstaende Acte uytten name van zijne Hoogheyt is verricht op des selfs approbatie, heeft hoog-gem: zijne Hoogheyt by deliberatie en goet vinden van hare Hoogheyt de Prinçesse Douagiere van Orange voor haer selven, ende als versocht en geauthoriseert zijnde van zijne Majest. van Groot Brittangien, en van zijne Churf. Doorl. van Brandenburg, zijne hoog-geëerde Voogden, omme te betoonen zijne genegentheydt tot de ruste, eenigheydt, en welvaren van zijne Stadt van Ter Veere, en de goede Ingesetenen van dien, de voorstaende Acte, ende alle het gebesoigneerde van de ghem: zijne Commissarissen geapprobeert en geratificeert, soo als zijne Hooght. alle 't selve approbeert ende ratificeert by desen. Actum in 's Gravenhage dezen 12. April 1668.

Was ondertekent, *AMELIE Pr. d' Orange.*

Hebbende in Margine 't Cachet van zijne Hooght. ghedruckt in Rooden Wassche, met een Papiere Ruyte overdeckt, onder stont, *Ter Ordonnantie van hare Hoogheydt.* Ende gecontrasigneert, L. BUYSERO.

Zijn Hooght. nu te Middelburgh by veele onverwacht gearriveert zijnde/ werde den 18. dito (de Staten van Zeelant vergadert zijnde) gemaeckt Premier Nobile van die Provintie; En daer op den Eed gedaen hebbende/ nam in dier voegen Sessie: Den 19. dede zijn Hooght. de volgende Harangue aen de Staten van Zeelant:

EDELE

EDELE MOGENDE HEEREN,

Wy hebben niet langer konnen onthouden ons Persoon en diensten aen U Ed: Mo: te komen presenteren, en particulierlijck te bedancken voor alle de Eere, gunste, ende genegentheyt die ons van onze Geboorte, en teere Jaren af, tot noch toe door U Ed: Mo: overvloedich zijn bewesen, en wel specialijck van aen ons te hebben geconfereert den Staet van Eerste Edele, soo als die by onze Doorl. voor-Vaders in deze Provintie is bekleet geworden, volgens U Ed: Mo: Resolutie van den 7. Augusti 1660. die U Ed: Mo: niet alleen als een onderpant van haer Liefde en affectie t'onzewaerts, binnen de Palen van hare Provintie hebben gemanifesteert; maer ook geëmployeert, als een krachtig argument tot de generale genegentheyt, die wy 't geluck hebben tot ons Persoon en Huys in alle de Provintien te vinden, te meer gaende te maken ; Hebbende U Ed: Mo: de goetheydt gehad daer in by alle occasien met een bysondere affectie te continueren, en die ons noch onlangs in den Jare 1666. te kennen te geven U Ed: Mo: hertelijcken wensch dat den tijdt mochte wesen vervult dat wy de voorzeyde Qualiteyt van Eerste Edele souden konnen excerceren.

Ende nademael, Ed: Mo: Heeren, den voorz. tijt daer toe nu is rijp geworden, vermits U Ed: Mo: hebben goet gevonden dat sulcx soude geschieden soo wanneer wy souden gekomen zijn op ons 18. Jaren, en dat wy eerstdaeghs over dien tijt staen te komen op ons 19. Jaer, soo hebben wy geoordeelt dat wy U Ed: Mo: wensch en begeerte niet na verwachten souden hebben beantwoort en voldaen, ingevalle wy langer hadden getardeert om te komen jouïsseren en possessie nemen van 't geene dat U Ed: Mo: soo obligantelijck gelieven te nemen als een pant van hare allergrootste en innerlijckste affectie tot ons Persoon.

Dit is dan de oorsake, Ed: Mo: Heeren, dat wy ons in U Ed: Mo: hoogh-aensienelijcke Vergaderinghe komen presenteren, om alhier met danckbaerheydt te betuygen, dat wy de Qualiteyt van Eerste Edele bysonderlijck zullen employeren en gebruycken, en door de Gedeputeerde die wy, ingevolge van U Ed: Mo: voorn: Resolutie van den 7 Augusti 1660. daer toe sullen nomineren, doen employeren, en gebruycken, tot de meeste Eere en welstant van de loffelijcke Regeeringhe van deze Provintie, ende onderlinge Harmonie van alle der selver Leden, en so veel als in ons vermogen sal wesen de noodige correspondentie met alle de Leden van de Unie te onderhouden en te vermeerderen, en wel specialijck mette Provintie van Hollant ende West-Vrieslant, die van alle tijden met U Ed: Mo: hebben gestaen in een particuliere Unie en Verbintenisse, en voorts te versekeren dat alle 't geene wijders in ons vermogen is, by ons oprechtelijck, en met ijver sal werden geëmployeert tot U Ed: Mo: meeste dienst, en welvaert van hare goede Ingesetenen en Onderdanen, en dat wy alsoo getrouwelijck zullen volgen de loffelijcke stappen van onse Doorl. voor-Ouders, die de Fondamenten van het eerlijck Gebou van deze Republijcke hebben helpen leggen, en alles voor de Vrijheyt en Religie op-geset, en daer wijders by voegende de over groote genegentheydt die wy uyt onze eygen beweginge hebben om U Ed: Mo: alsints te behagen, ook hare Hoog en Gerechtigheden, nevens de andere Leden van deze hooghe Vergaderinge voor te staen; so sullen wy tot besluyt U Ed: Mo: versekeren, dat wy allenthalven ons devoir sullen doen om vordere kennisse te bekomen van de rechte Gronden en Maximen van U Ed: Mo. loffelijcke Regeeringe, en ons also tot bevorderinge van der selver Intresten en Welvaert meer en meer bequaem te maken ; Den Grooten Godt biddende van herten, dat Hy Sijnen Segen over U Ed: Mo: Persoonen en loffel. Regeeringe genadelijck wil continueren en vermeerderen. U Ed: Mo: geaffectioneerde Dienaer

G. Prinçe d' Orange.

Den 20. quamen de Gedeputeerden van de Zeeuse Steden hier over zijne Hooght. congratuleren: Maer die van Zirickzee wat ver af gelegen, waren daer niet: 's Avonts is zijn Hooght. door de Heeren getracteert, en extraord. geregaleert, met een Goude ¶ Fles vol Ducaten, en was de Burgerije in de Wapenen, die lustich onder 't gelupt van Tambouren ende Trompetten salvo schoten. Den 22. ging zijne Hooght. na Vlissingen, daer de gewapende Burgerije zijn Hooght. mede in haelden, onder 't Canons gelupt so van de Wallen als Oorlog-Schepen daer ter Reede; Hier sach men noch de oude Liefde der Vlissingers tot 't Huys van Orangien, sy chargeerden, trocken, en ageerden door malkander, niet wetende wat van vreugde te doen. Dē 24 is zijn Hooght. weder te Middelburg van de Magistraet getracteert; Toog so na Ter Veer; Invougen 't gantse Eylant Walcheren van blijtschap woelden. Doen wierde den Hr. van Odijck tot zijn Gecommitteerde wegens de Provintie van Zeelant, die den 29. deser 's morgens in de Vergaderinge van hare Ho: Mog: in den Hage komende, gingh in een Vertreck-Kamer, en dede door den Kamerbewaerder den Heere Cromom buyten versoecken, die aenstonts quam, ende alsoo met zijn Hoog-Ed: weder in de Vergaderinghe trat, daer zijn Eed dede, en Sessie nam; Gelijck mede den eersten Sondag daer aen ter Kercke in de Zit-plaetse van de Staten Generael. Hier door quam weder om te vaceren de Comp. Paerden van ged: Hr. van Odijck, ter repartitie van de Provintie van Hollant staende. In dese tijdt heeft Mevrouwe Æmilia, Princesse van Orangen, tot Withal by den Coning van Groot Brittangen bekent doen maken, hoe hare Hooght. sich van de Tutele en Revenu van den Jongen Prince van Orangien ghemeynt was te ontslaen, 't gunt den Heere Keurvorst van Brandenburgh alreede had toe gestaen, en zijn Majests. consent hier mede op desirerende, is sulckx van den Coning mede toe-gestaen: Een Maent hier na heeft hare Hooght. de Princesse Douägiere op 'tselfde subject ter Vergadering van de Staten Generael de navolgende Memorie doen in leveren:

HOOGE MOGENDE HEEREN:

Wy nu hebbende gebracht den Prince van Orangien, onsen Zoons Zoone, tot den Ouderdom vau 18. Jaren, soo dat sal gaen in sijn Negenthiende, en van zijn oordeel en beleydt dat genoegen hebbende, met veele anderen, het welcke wy van van hem, na die sijne Jaren, konnen desidereren, hebben gemeynt den tijdt te wesen gebooren dat wy hem niet langer en behooren te onthouden, maer in handen te geven het bewint en de directie van de saken, hem allernaest rakende, als te weten, van sijn eygene Domeynen en Goederen, en daer toe dan oock geresolveert hebbende mettet wel-behagen van sijne naeste hooge Aen-verwanten, hebben voor al mede ons voorss. doen in die sake U Ho: Mo: willen bekent maecken, en de selve openbaren, dat de redenen de welcke ons tot 't geene voorsz. is, hebben bewogen (boven de voorsz. redenen van sijn Ouderdom en bequaemheyt) onderanderen nochmede zijn, dat 't voorsz. sijn bewint en Gouverno by ons sal konnen werden na geoogt, soo lange ons Godt noch het leven sal gelieven te vergunnen, dat de eygentlijcke administratie geschiet door de Domestique Raden, de welcke het Huy s van Orangien van alle tijden daer toe heeft gehad, en

gem;

¶ Dat is het Wapen van Vlissingen.

gem: Prince, by continuatie, daer toe noch noch is hebbende, dat wy continuatie, daer toe noch is hebbende, dat wy vertrouwen en verhoopen dattet voorsz. sijn Bewindt en Gouverno in hem sal verwecken een particuliere liefde en genegentheyt, niet alleen tot de behoudenisse en conservatie van die zijne Domeynen ende Goederen, maer oock tot voortsettinge en vermeerderinge van de selve, en dat hy daer van daen aen den Staet sal konnen geven preuven van zijne bequaemheyt, ook tot de bedieninge van de publijcke saken, die aen zijne voor-Ouders omtrent dese der selver Jaren altijdt begonnen betrout te werden, soo wanneer den Staet hem daer toe mede sal gelieven te ghebruycken: En ghelijck desen Staet altoos seer uytstekende heeft te kennen gegeven, haer oock aen de behoudenisse en welstant van den Huyse van Orangien seer veel gelegen te zijn, so hebben wy tot dese onse bekentmakinge willen voegen een Bede, terwijle de Domestique Interessen en saken van de gem: Prince van Orangien niet alleen zijn uyt-staende onder 't Gebiet van U Ho: Mo: maer oock daer buyten, en in andere Rijcken en Landen, dat U Ho: Mog: den selven Prince van Orangien door haer faveur en vermogen daer inne believen behulpsaem te wesen, en te continuëren de genegentheyt de welcke den Staet doorgaens voor het Huys heeft getoont, en die wy begeeren dat op-gem: Prince dagelijckx met sijne getrouwe diensten sal trachten meer en meer te verwerven en in te winnen: Gelijck wy dan oock ten allen tijden sullen betoonen dat wy sijn, Ho: Mo: Heeren, U Ho: Mo: Dienstwillige Dienarin,

AMELIE, Pr. d' Orangie.

In 's Gravenhage den 26. October, 1668.

Don Estefan de Gamarra, **Spaense Gesant/ gaf den 28. deser Hare Ho: Mo: by Memorie te kennen:** Dat den Heer Marquis de Castel Rodrigo, volgens ordre van 't Hof te Madrid, wegens 't Gouvernement alle manuatie van affairen hadde af gestaen, en over-gegeven aen den Grooten ‡ Constable van Castillien, dessels Successeur. **Zijn Excell. dede daer nevens een aenbiedinghe van des selfs diensten aen den Staet/ om sulckx by alle occasien te presteren/ voor soo veele als die met zijn Character over een quam: Lestelijck/ van haer Ho: Mog: versoeckende/ een Jacht om nae Antwerpen en Brussel te varen/ om den Constable (nu so even aldaer over Zee op Oostende/ over Gent en Brugge gearriveert) in zijn nieu Gouvernement te congratuleren: 't Gunt zijn Excell. wiert geconsenteert. Den Heere van Obdam is dese Maent geworden Gebieder van Willemstadt en de Klundert/ twee Plaetsen op het uytterste van Hollandt ghelegen. Den Staet op mesnage van 't Landt siende/ begost van den 27. deser af al-om af te senden ordres tot cassatie en reductie van de Militie/ den 26 deser gearresteert en ter Generaliteyt by alle de Provintien gedaen aen-tekenen; Alle Colonels/ Capiteyns/ en Officieren wierden by desen ordres van cassatie wel expresselijk aen-gelast/** Dat sy uyt hare respective Compagnien alleen de onbequaemste Soldaten

‡ Genaemt Don *Pedro de Valasco*, hy arriveerden den 13. deser op de Reede van Oostende, met 3. Schepen, 900. Spangiaerden, en 500000. Ducaten in baren Gelt, uyt Biscayen: Trock sonder eenige Ceremonien door Oostende, Brugghe, Gent, en Dermonde, geen onkosten begeerende, en bleef Ter Veuren, alsoo doen bericht was de Pest seer binnen Brussel graseerde, waer over nae Mechelen gingh resideren: Daer den Marquis de *Castel Rodrigo* zijn adieu nemende, na Oostende met zijn 7. Personen op zijn Duyts gekleet, vertrock, latende verluyden, over Zee mette Schepen van den Constable weder na Spangien te willen, maer hy toogh onbekent alsoo nae Duynkercken, door Parijs, en Vranckrijck, naer Madril.

by de voorsz. Reductie souden hebben te licentieren, daer over de Monster-Commissarissen allermeest het ooghe souden moeten hebben. Blijvende dan gereduceert een Colls. Comp. te voet tot 86. koppen / de ghemeene 60. koppen / de Coloneis te Paerde 60. koppen / en de gemeene 46. Tot voldoeninghe van de leste Penningen der Lunenburgse Troupen / vertrocken den 24. deser savonts met 48. Ruyters den Lut. Amerongen na Deventer / met 7. Kassjes 150000. gl. van den Commis Noortwijck daer mede te Convoyeren / om ged: Lunenburgers voorts af te dancken / en den selven wegh door de Graefschappen Linghen en Benthem / gelijck sy gekomen waren / weder te rug laten keeren.

Den Ridder Temple, ordinaris Ambassadeur van den Coning van Groot Brittangen / die (gelijck op fol. 131. is geseyt) incognito in den Hage was gearriveert / doch nu haer Ho: Mog: zijn aenkomst bekent gemaeckt hebbende / toog den 18. deser na Delft / alwaer des middags by de E. Achtb. Magistraet zijnde getracteert / begaf sich van daer weder na den Haghe / werdende aen de Hoorn-Brugge seer heerlijck ontfangen door hare Ho: Mog: Gedeputeerden de Heeren van Heuckelum weghens Gelderlandt / en Mephio van Over-Yssel / sittende in een Carotse van Staet met 6. Paerden / werdende van 30. diergelijcke / oock met 4. en 2. Paerden gevolght; Na eenige beleeftheden aen ged: Carosse / tradt zijn Excellentie uyt de zijne / reedt alsoo voor uyt de Carosse met den Hofmeester Hessel, ende twee Carossen van den Staet volghde oock twee Carossen van zijn Excellentie / beyde met ses seer uytnemende Paerden / op het voorste Paert van de tweede Carosse van zijn Excell. sat een jonge wel-ghemaeckte Moor / seer curieus en kostelijck gehabituëert / in 't Silver Laecken / uyt den Groene / gelijck de Livreye: Zijn Exell. Suyte bestondt in 406. Persoonen / dese saten met 3. van zijn Edellien / de Stalmeester / en andre te Paerde / veele Lackeyen / in fraeye Levrije / liepen neffens de Carossen te voet: Dus arriveerden in den Hage / sonder dat eenighe vreemde Ministers Carossen daer by waren: Ende geconduiseert tot op 't Huys van Maes / soo versocht zijn Excell. ernstelijck / wijl sich eeniger maten onpasselijck bevoelde / dien Avont alleen / sonder meer / mochte getracteert worden: 't Welck toe gestaen / en in plaetse van 't Tractement zijn Excell. by den Staet wierde geregaleert met 300. guld. aen Wijn / en een Silvere Beckingh van 1200. gulden. Hare Ho: Mo: Ambassadeur C. van Beuningen, van den Coning en 't Hof afscheydt genomen hebbende / met seer beleefde en genereuse expressien van eerbaerheyt / vertrok den 28 deser / om een keertje na Hollant te doen. Dien naesten morgen storf / door een ophoudinge van 't Water / den getrouwen Minister van hare Ho: Mog: aldaer / de Heer Willem Boreel, out 77. Jaren / hebbende 18. Jaren aen 't Franse Hof als Minister van desen Staet geresideert / oock diverse diensten voor den Staet gedaen / so in Engelant / Sweden / Denemarcken / als Duytschlandt / in de selve Qualiteyt als Ambassadeur / in alle de welcke hy sich met een seer uytmuntende yver loffelijck heeft ghedragen / ten voordeele van zijne Superieurs / vermits zijne groote ervarentheydt door de veele Jaren / en experientie van saecken: Zijn verlies wiert selfs by die van Vranckrijck beklaegt. In den Hage quam doe den Franse Gesant Treslong, hebbende geresideert tot Coppenhaven / gaf de visite aen de Deense Ministers / maer

maer vertrock weder haestelijck naer Vranckrijck. Alsoo passeerden mede den Heer Pompone Dandilly, geweest Ambassadeur weghens Vranckrijck in Sweden/ door den Hage naer Parijs.

't Behaegde de Brabanders seer wel/ dat in de Vlaemse Vaert met Bylanders veel Silver quam/ met Barassen en Matten/ van waer men t'Antwerpen begost Ducatons en Patacons te slaen: Dus begost men voor d'arme nieu aen ghekomen Spangiaerts/ die t'Antwerpen onbequaem op 't Casteel waren Wachten te doen/ 4000. Packen Kleeren/ en soo veel Paer Schoenen te maken. Men vergat nu * Castel Rodrigo/ die (als fol. 161. is geseyt) nae Madrid was vertrocken. Men bevondt doe binnen Doornick/ dat onder de Fransche Benden sich ettelijcke Turcken hadden in dienst begeven/ gelijck in 't Regiment van den Dauphijn een van de selve/ Sely ghenaemt/ een Moort begaen hebbende/ en daer over gerabraeckt/ wiert alvoorens Christen: De Capucijnen kregen noch 2. Turcken/ die sy Bekeerden en Doopten/ d'een die Mahomet geheeten was/ tot Lodewijck Michiel, en d'ander Nassar, wiert Gedoopt Lodewijck Olandius: Men gheloofde dat dit Gesellen waren die met de Franse Benden uyt den lesten Turcksen Oorlog uyt Oostenrijck waren mede gekomen. Den 9. deser hebben de Franse binnen Rijssel doen af kundighen/ dat al wie eenig Goet in de geconquesteerde Plaetsen had/ aldaer souden moeten komen resideren/ op pœne van Confiscatie: 't Welck veele niet wel in de ooren klonck: En men stelde dit ter executie in 't midden van den Winter.

Men hoorde nu datten Bisschop van Angers nae het onder-tekenen van de 5. Poincten van Jansenius/ 't welck noch 40. Curez van zijn Bisdom mede hadden onderschreven/ in een Proces Verbael had verklaert/ dat zijn voorsz teeckeninge was buyten prejuditie van de Leere van St. Augustijn ende St Thomas/ wegens de Genade/ Verkiesinge/ en Predestinatie: 't Welck den Nuncius aen den Paus over schreeff/ als een Acte strijdende teghens 't geen men met desen Prelaet en d'andere in het Accoort versproocken hadde: Den Koningh onderwijl belaste de Bisschoppelijcke Commissarissen/ dat zy de Bisschoppen gebieden souden yder in zijn Bisdom te gaen. En men sont na Poicteou by de 4000. Soldaten/ onder Duc de Verneüil/ om de arme Protestanten/ alle onghewapende Lien/ die sich daer vernoegden op de ruynen van haere af-ghe worpen Kercken den Godtsdienst te doen/ sulcx te beletten met gewelt. Mr. de Guenegaud/ Secretaris van den Staet/ wiert dese Maent verboden zijn Ampt te bekleeden; Hy wiert gebonnist in 1150000. ponden aen den Koningh te moeten geven/ alsoo wel 80000. pont Renten schuldigh was.

* Het was den 9. October smorghens by 6. uren dat den Gebieder van Antwerpen, en den Burgermeester den Baron van Hoboocken, dito Marquis uyt Brabant tot in Vlaenderen voor een adieu Convoyeerden, dat was, tot op het Hooft, over de Schelde, daer hy met een Jacht over voer, met groote Staet en Suyte, 't Hooft loste drie mael met 3. Ganons, soo deden oock 3. Schepen voor 't Hooft leggende, die elck 8. lange Canons op hadden, en namen soo adieu van malkanderen: Den Marquis trok doe na Gent, daer den Constable doe eerst, in een Garotse van den Gouverneur Don Pedro Savola, met 6. swarte Hengsten, was aen-gekomen, die hy hier verwelkomden, afscheyt nam, en (als gezeydt) zijn Gouvernemed af staende, alsoo na 't Maldegemmer Velt, en voort uyt den Lande over Duynkercken naer Spangien vertrocken is.

Monsr. Colbert dede doe een reysje na 't Landt van Saignelay/ om te visiteren 't mak n der Manufacturen aldaer ondernomen; Den Raet van Staten hielden deswegen 15. dagen tot zijn weerkomst vacantie. Doch sy deden den 29. een Arrest van den Koningh Publiceren/ dat alle die geengageert waren om Gelt te leggen in de Fransse Oost-Ind. Compagnie/ en die noch maer de eerste Pay hadden betaelt/ ghehouden souden zijn voor den 15. November de tweede Paye/ en den 15. Februarij daer aen de derde en leste Paye van haer in legghen te betalen; Maer die op houden willen met in legghen/ souden ten profijte der Compagnie hare voorsz. eerste Paye quijt zijn; Den Coning gaf boven de 2. eerste noch 2. andere Millioenen tot dese Compagnie op Renten/ ende voor 10. Jaren Vrijheydt van Inkomen in alle Fransse Havens. De Moscovise Gesanten haer Tour nu door gants Europa/ en lest in Engelandt en Spangien gedaen hebbende/ vertrocken van Parijs/ daer den Koning haer met rijcke Tapitserijen/ Rapiers/ met Diamante besette Gevesten/ Goude Gewaden/ als anders/ vereerden: Dese Moscoviters droncken daeghs 7. a 8. Kroesen Brandewijn: Togen soo door Nederlant weder na Huys.

Den 4. deser heeft men tot Erfort in Duytslandt/ dusdanigen Publicatie gedaen/ streckende om neffens anderen oock Schermers ende Danssers aen te queecken/ luydende aldus:

ALsoo den Hoogwaerdigen Doorl. Vorst ende Heere, Heer *Johanni Philippo*, by Godts Genade Aerts-Bisschop tot Mentz, des H. Roomsen Rijckx Aerts-Canceler, en Keurvorst over Germanien, Bisschop te Wurtzburg, en Worms, Hertog in Francken, &c. Onzen genadigsten Keurvorst ende Heere, tot desselfs Keurv. Genade hoogst-ged: roem, niet alleen belieft heeft zijne oude, en door gants Christenrijck gepresene Universiteyt tot Erfort, uytte welcke altoos soo veele treffelijcke Luyden sijn gesprooten, met meer andere Geleerde Luyden te vermeerderen, bysonder in de Ridderlijcke Excercitien, in nieuwen opgang te brengen, onlangst de Heer *Emanuël Frobenius* tot zijn Stalmeester heeft aen-ghenomen, waer mede de Rij-School hier wel sal ghedient, en voorts wel gedresseerde Paerden daer by bestelt werden, en tot gerief van de Jonge Heeren op de Fransse manier het Vechten en Danssen; de Mathematise Konste, en de Frans, Italiaens, en Spaense Talē werdē geleert: So werden (Godt lof) alle Vorsten, Graven, Heeren, en van Adel respective, hier mede onderdanigst, gedienstelijck, en vrundelijck bekent gemaeckt, datze nu haer believen konnen doen om sich te dienen van deze gelegentheyt, welckers gelijcken in verre Landen met groote moeyten, ghevaer, en onkosten gesocht moet werden. *Godt met ons aen allen zijden.*

In Erffurt den 4 September 1668.

Een ander Academie van Oorlogh sach men aen den Rhijn/ en de Mosel/ alwaer den Keurvorst Paltz-graef te Velde ghetoogen tegens de Lotaringse/ met verlies van 3. man de Vesting Lantstoel in nam: En toog den Gebieder Coll. Motha met 42. Soldaten den 24. passato daer uyt na Homburg: Coll. Chauvet/ Generael van 't Kur-Paltze Leger/ leyde daer binnen 150. man; Men vont daer binnen 15. Vaten Bospolver/ 1200. Granaden/ ende partije

mont-

mont-kosten. 's Anderdaegs besprong hy 't Casteel Hohenteck/ maer een half mijl van daer/ waer in gheboodt eenen Coll. de la Marre/ die na 't gevoel van eenige Kogels en Granaden/ accordeerden, En trock den 29. smorgens met 72. Soldaten/ en 28. Officiers uyt/ met een Wagen/ 2. Karren/ en 10. Paerden na Homburgh by-geleydt: Dien selfden dach quam Kur-Palts met den Prince zijnen Soon dese leste Plaets visiteren/ waer in hy liet Capi. Hofman met 150. Soldaten: En wel gedachten hebbende oock na Homburg te gaen/ keerden/ wijl de Lotaringers haer beweegden met 't Hof en d' Artillerije nae Frankenthal/ 't Legher sloegh op de naeste Dorpen in Quartieren neder/ als ook by Lambsheim: Dit stil leggen duerden tot den 26. Septemb./ wanneer de Kur-Paltze sich in de Ockenheymer en Demersheymer Wijn-Berghen onthielden: Hier tegens quamen de Lotaringers langst de hooge Gebergten van Budesheym/ op welcke de Kur-Paltze gedurig Canonneerden/ soo langh tot Kur-Palts lincker vleugel los gingh op de Lotaringers rechter vleughel onder den Prins van Waudemont; Hier wiert hartneckig gevochten/ en bleven by de 3. a 400. doot: Hier na viel de Paltze rechter vleugel/ meest Dragonders en Musquettiers/ op de Loreynse lincker vleugel/ dwingende de Loreynse hun Geschut te verplaetsen; Maer datelijcken heeft weder om den Prince de Lislebone/ Generael van 't Lotaringse Leger/ met 8. Esquadrons Paerden de zijne herstelt/ en soo even dapper op de Paltze aen-gedrongen/ dat die tot boven op den Bergh mosten wijcken/ daerse hun eygen Bos krupt in de brant staken/ en 't Canon verlieten: Dit vechten duerden 2. uren lang/ invoegen over de 2000. man sneuvelden; Men sach alleen aen een zijde van de Berg doen het vechten gedaen was/ over de 300. verslagene Kur-Paltze leggen/ die alle naeckt uyt geschut waren: Haren Gener. na dat alvooren zijn Paert onder hem doot geschooten was/ wiert mede met een Veltstuck vernielt/ neffens diverse van Adel: De Lotaringers gingen oock niet mis/ de Boeren hebben den hoop in Kuylen geworpen; Tot Bingen zijn 4. Loreynse Marquisen/ 2. Graven en een Baron begraven. Op dit succes nam Lislebone oock Ingelheymer Gront in: En de Kur-Paltze weken nae Alzeym: Waer over veele half bedorven Boeren noch hoop schepten uyt haren Rijnkauwer en Ockener Druyf/ veele Amen Rijnse Wijn te doen voort komen; Gelijck oock volgde/ want den Prins van Baden/ President van 't Kamer-Gerecht tot Spiers/ sich by Duc de Lorraynen op zijne pretensien tegens Kur-Palts geinformeert hebbende/ wierden Gecommitteerden tot bevredigingh geordonneert: Ende also raeckten de Lotaringers in haer Winter-Quartieren 't Water de Sare/ Bitsche/ en Waudefange.

OCTOBER 1668.

DEn Koning van Engelant nam in desen Herfst veel vermaecks na Bagshot op de Jacht/ na Portsmuyen en andre Zee-Plaetsen te besien: Stelde oock ordre tot betalinge zijner Schulden en Afschaffing der kleyne Impositen/ die meer kosten/ als op bragten: Begeerende dat over sulck en diergelijcke saken den Raet

dagelijcx eer in 't Velt vertrock/souden besoigneren. Den Grave van Sandwits/ Ambassadeur ghe weest te Madrid/ en van daer na Tanger in Barbarijen over gevaren/ ten eynde de gelegentheydt van die Plaets te besien/ arriveerden weder van daer te Mountsbay / in Cornewal / hebbende een goet instrument tot den Vrede tusschen Spangen en Portugal geweest: Hy quam in October over Portsmuyen te Withal by den Koning/ daer hy zijn Majest. in des selfs Secreet-Kamer van veele saken van consideratie raport dede/ speciael wegens Portugal/ de Commercie/ Tanger/ en andere Intresten. Volgens versoeck van den Secretaris Morice, wiert de selve van die Charge ontslagen/ maer den Coning maeckten hem tot een zijner Raden / en den Ridder Johan Trevor wiert Secretaris in zijn plaets: Daer mede vertrock den Coning van Withal eerst na Newmarket en Audley end: Hebbende last gelaten om een Behangsel voor een zijner Kamers te maecken van de 300. & Zijde/ uytte Virginie gekomen/ daer van de Inwoonders gewonnen/ by haer op gemaeckt/en zijne Majest. vereert/die haer alle minnelijcke protectie beloofden: Alsoo men oock by dat Volck voor had Kleeren van Kemels-Hair te maken/ daer America groote beloften toe gaf. Daeghs na Allerheyligen gingen de Heraulten in de Kercke van Westmunster / alwaer sy wegh rucktten en verbraken de Tombe/ Wapenen / en Ornamenten van 't Graf van Sr. Willem ‡ Waller/ wordende geacht dat sulcx te hoog buyten de schreef gingh.

Coningin Christina nae de leste eere tot Staden ontfangen/ dede packen hare Bagagie/ en toog den 30. Octob. uyt Hamburg over Augsburg/en Insprukna Roomen / 't welck weder veele discoursen veroorsaeckten / de reden waer om/werdende een uyr uyt geconvoyeert door den Lantgraef van Hessen Homburgh/ den Constable Wrangel / en andere Heeren: Onder wegen storf haer Stalmeester/ die men t' Erfort begroef: Hare Majest. selfs was op de reys tweemael in gevaer/ eens aen sekere Revier/en eens by 't barsten van een Canon: Als nu Monsr. Ciaret / des Conings Kamer-Dienaer den Paus te Roomen de tijdinge bracht/ dat hare Majest. op aenkomst was / was zijn H: soo wel vernoegt/dat hy de tijding-brenger met een Goude en Silvere Medalie vereerde: En belaste aen alle Gouverneurs in zijn Gebiedt haer te defroyeren buyten kosten/en wel te onthalen. Den Koning van Poolen dit hoorende/dede te Roomen onderstaen/op wat voet men daer gekroonde Hoofden tracteerden/ en wat voorrechten sy daer boven andere genooten.

Maer eer noch de bevredigingh tusschen Kur-Palts en den Lotaringher wilde succederen/ was den eersten lustig/ om den lesten/ die (soo geseyt wiert) eenig renfort verwachte/ noch eens te bestoken: Hy deelt zijn Leger in tween/ en treckt soo van 't Gebergte van Spanheym/ en Dromersheym/ daer sy lagen: Vielen in de Valeyen op de Lotaringers/ en joegen die/ doodende Sr. de Chaudiret / Major van 't Regiment van den Prins de Vaudemont / en veel andere Grooten en Soldaten. Aen een andere sijde sach men de Lotaringers glorieren/ maer de Kur-Paltze herstelt / quamen Coll. Dosne en Spar met d'Infan-

‡ Was al toos een dapper voorvechter tegens de Monarchale Regeeringe.

d' Infanterije de Berghen af/ geholpen van diverse brave Officiers/ ende bestormden een Fort / 't gunt Graef Lislebone de Nacht te vooren had doen op een advantagieus Bergje op werpen/ rondsom met Wijngaerden staende/ hier dreven sy de Lotaringers lustigh uyt / die in een naeste Fort gevlucht/ weder versamelt/ andermael den Strijt quamen hervatten / drie uren duerden 't gevegt/ wanneer het doncker van den avont hun dede scheyden ; Blijvende van d'eene partije (dat notabel is) veele Officiers van Qualiteyt/ en van d' andere zijde veel slechte Soldaten : De Lotaringers togen na Ingelsheym/ dwongen onder Borchtocht van 't Capittel van Mentz d' Inwoonders voor brantschattinge 6000. Rijcrds. af : 't Was belacchelijck/ dat beyde Partijen over dit Gevecht sich de Victorie toe eygenden/ en d'een daer over te Nancy/ en de ander te Heydelberg vreugde- vuyren deden aen-stelien : Men bevont onder de Lotaringers een seer boosaerdig en Goddeloos Volck/ zijnde een uyt-geschopt schuym van alle Fielten/ dese na 't voorsz. Vechten vielen in 't Ampt Volreheym/ Hackenheym/ en Capperlauberstheim / beroof den sy van alles/ schietende noch dat Vee doot 't gunt sy niet konden mede voeren/ alle Meubelen en Klocken uyt de Toorens weg gevoert/ den Predicant met zijn Vrou gedreygt op te knoopen/ endlingh tot 't Hembde toe uyt geplondert : Vielen oock in het Graefschap Sponheym / verachtende de Sauvegarden/ soo aldaer door den Marck graef waren verordineert.

Den Heer Keurvorst van Brandenburg Frederich Wilhelm, en Gemalinne Dorothea, met de 2. Kur-Princen Carolus Æmil, en Frederick, zijn den 21. passato te Koningsbergen heerlijck ontfangen van den Stadthouder Furst Bogislaus Radzevil, van den Haver-Bergh door de voor-Stadt/ Kneiphof/ de oude Stadts Langgassen/ door den Milenbergh / tot de Slot-Brugh/ stont alles wedersijts met Denne-boomen/ die met Krantzen/ Appelen/ Tapijten/ en zijn Doorl. Wapenen waren behangen: So mede de Vensters van de Huysen met zijn Doorl. Contrefeytsel/ elders een Theatrum/ daer Harders en Harderinnen speelden : De Burgherije van 29. Compagnien/ en 't Guarnisoen/ was in de Wapenen : 's Anderendaeghs had zijn Doorl. 't gesicht van zijne Dragonders/ van Gorskens en Blockens te sien passeeren voorby 't Slot/ en d'een Poort in/ en d'andere uyt : Alle de Ambachts-Gesellen quamen op den intogt mede in 't Geweer / met veele Vuyr-wercken ; Daer waren 51. Carossen/ daer onder 6. met Dames : En wierde nae eenighe daghen alles met Tractamenten voleyndt.

Dese dagen quam t' Antwerpen den Christen geworden Turcksche Prins Johannes Michaël Cichala, uyt 't Geslacht der Ottomannen/ Neef van den huydigen Turcksen Keyser/ Broeder en Susters Soon/ hebbende geweest Bassa over Jerusalem en by-gheleegene Plaetsen ; Van waer hy om de gramschap des Grooten Heers te ontwijcken / had moeten vluchten/ kreegh occasie door een P. Jesuijt (nu t' Antwerpen in dat Convent) sich in 't Christen Geloof te laten onderwijsen ; En het Doopsel en Christelijcke Religie aen nemende/ wiert t' zijner eeren op Allerheylighen in de Jesuijten Kercke seer liberael in een Sermoen verhaelt/ hoe hy Bewaerder van de Sleutel van 't H. Graf was

geweest ;

geweest; Hy sat daer in 2. Goude Klederen/ met Root gevoert/ hebbende de Sabel op sijde/ ende den Tulbant op het Hooft/ alle seer kostelijck verciert; Quam van hier na Hollant de voornaemste Steden besien.

Den Constable van Castillien onthielt sich noch binnen Mechelen/ konnende van die van Brussel/ Gent/ en andere Plaetsen geen Resolutie bekomen tot het in-nemen van Guarnisoen: Brussel behielp sich met een oude Privilegie van Hertogh Aelbert van Brabant/ datse van 't selve/ mits Jaerlijckx 30000. flor. betalende/ souden exempt zijn: Oock waren sy onbewegt/ datten Constable niet binnen hare Stadt/ als 't Hof van Brabant/ quam resideren: Maer den selven verstaen hebbende datte § Pest selfs naest 't Pallais graseerde/ soo en dede die boodschap niet/ welcke de Magistraet van Brussel aen zijne Excell. sont/ met attestatie/ versekerende/ datter geduerende dese Contage binnen hare Stadt niet boven de 6. a 700. Menschen gestorven/ en omtrent 800. Huysen waren besmet geweest. Men sach ondertusschen veel Soldaten/ en over gekomen Spangiaerden seer miserabel bedelen/ andere tot Dieven/ Vagebonden/ Moordenaers/ en Schelmen wordende/ soo datse t' Aelst de Burgers doorschooten/ te Brussel de Magistraet aenranden en beroofden: En de Wegen soo ontveylighden/ datter in Brabant noch Vlaenderen niet te Reysen was. Men sach oock ongeerne dat Vranckrijck de Stadt Aeth met 8. Bolwercken van witten Arduyn dede fortificeren/ waer toe op eenmael 7. tonnen gouts tot Amiens geschickt/ oock belofte was van al vrij meer te sullen volgen. Men sprack nu in Vranckrijck volmondig uyt/ dat den 8. deser seecker Gereformeert Capiteyn van de Militie heymelijck aen de Coninginne had geopenbaert/ dat hy een van de drie was/ die volgens zijn seggen van Don Jan om een desseyn aen te leggē tegen de * Inquisiteur Gener. / en dat Don Bernardo Pattino, Broeder van den Secretaris van desen Prince/ hun alle assistentie soude doen: Waer op den Secreten Raet gehouden/ den Marquis Salinas/ Gebieder der Spaense Guarde/ gelast wiert na Consuegra met 50 Gereform: Capiteyns/ en 500. Ruyters/ Don Jan te gaen versekeren/ en te brengen op 't Casteel van Toledo: Hy vertrock dan den 21. 's avonts/ onder pretext/ als wilde gaen om den Prins van Toscanen/ die doe was t' Alcala: Maer Don Jan gewaerschout/ weeck na Arragon/ met 30. Ruyters/ en soo naer Catalonien/ daer hy welkom was/ schrijvende aen de Coninginne dezen Brieff:

MEVROUWE,

DE Tirannije van den Pater Berardo, ende het verfoeyde quaet, dat ick verstaen hebbe, by hem tegens my is gesmeet, hebbende gevangen gestelt een Broeder van mijnen Secretaris, en meer andere naerstigheden aen-gewent, met voornemen, om my te bederven, en tot mijne oneere abominable geruchten uyt te stroyen, verplicht my, om mijn Persoon in versekertheyt te stellen, ende alhoewel dit in de eerste aenschouwinge schijnt te wesen een actie van een beschuldigde, soo en is het nochtans geen andere, dan die van een der allergetrouste Onderdanen van den Koning, mijnen Heer, voor wien ick altijt sal schencken alle 't Bloet uyt mijne Aderen, gelijck uwe Majest. soo wanneer het Godt believen sal, sal bespeuren, en de Weerelt kenbaer werden, met meerder fondament uytte plaetse werwaerts ick my begeve: Ende tot bewijs van dit, so verklare ick van nu af aen u Majest. en aen alle de geene

§ *De Regeering van Brussel ontboden doe van Engelandt Sr. Laurens Arbillem, een braef Medicus, die in de Contage van London seer grooten dienst had gedaen: Hy dede den Eed, en men gaf hem een Huys om te woonen op de hoeck van d' oude Marckt.*

* *Dit was Pater Nithard, Biechtvader van de Coninginne, Jesuijt.*

de geene die dezen Brief sullen lesen, dattet eenigste waerachtig motif 't welck my wederhouden heeft van na Vlaenderen over te gaen, geweest is, te doen vertrecken van de zijde van uwe Majest. dit wreede Beest, die door alle redenen soodanig een Geheyligde Plaets soo onwaerdig is, hebbende Godt my daer toe geinspireert met een meer dan natuurlijcke kracht, t'zedert de stont dat ick hoorde de schrickelijcke Tirannije, van dien onnoselen Man met sodanige afgrijsselijcke omstandigheden te doen Wurgen; Tot welck geval toe het seker is, dat hy mede van voornemen omme na dien Staet (te weten den Staet van Vlaenderen) over te gaen, niet tegenstaende de kennisse die hy was hebbende van 't gunt hy achter zijn rugghe liet: Deze Actie hebbe ick overwegen, gedisponeert, en meynde die te executeren sonder schandale noch violentie, terwijlen geen verdere van nooden soude zijn als de nootsakelijcke, om te consequeren het voornemen, en niet zijn Doodt, ghelijck als zijn quade Conscientie hem heeft doen vreesen: Want of schoon, volgens 't insicht en alle reden vereyst wiert, en ick behoort had hem 't Leven te benemen, om de gemeene saken van de welstant van deze Kroone, en mijne particulierheden, en dat ick daer toe alleenlijck ghehad hebbe onderscheydelijcke opinien, nemaer oock instantien van over-groote Theologanten, soo en hebbe ick echter niet willen avontureren 't verlies van sijn Siel, de welcke soo klaerschijnelijck soude wesen verstooten in een ellendighen staet; Stellende alsoo de risicquen en moeyelijckheden van mijn Persoon, voor de begeerte van aen Godt te doen deze Offerhande, dat ik van Zijn oneyndelijcke Barmhertigheyt verhoope, Hy my betalen sal met een goede uytkomste te geven op mijn rechtmatig voornemen, de welcke is, en altijt wesen sal tot dat ick de laetste beweginge van mijn Leven sal verliesen, om aen mijn Koning en mijn Vaderlant desen grooten dienst te doen: Tot dezen eynde Mevrouwe, en niet door apparentie van de periculen die ick soude konnen loopen tot Consuegra, gaen ik my stellen op een Plaets, en in postuur, van waer, ik versekert wesende voor 't verraderlijck gemoet van dezen vilainen Mensch, by uwe Majest. meerder acht sal konnen werden genomen op mijne ootmoedige voorhoudingen, die altijt sullen werden gestiert, ofte voort gedreven, tot uytroeyinghe van deze Partije, sonder verder interesse voor my; Na dat mijn Eere sal wesen gerepareert, dan deze Koninckrijcken daer van te bevrijden, als mede van de calamiteyten en moeyelijckheden die de arme en verdrukte Onderdanen, door zijn oorsaeck lijden; Ick hebbe my aldaer ten Hove niet willen vervoegen, alhoewel ick sulcx met overvloedige versekertheyt hebbe konnen doen, op dat in de lichtvaerdigheyt, waer mede de Volckeren hun bewegen, en de dingen op nemen, niet en soude gebeuren eenig schandael van eenig irreparabel inconvenient, voor den dienst van zijne Majest. Ick bidde uwe Majest. met geboogen Knien, en met Harts Tranen, dat uwe Majest. niet en wil luysteren, noch sich laten vervoeren door de arglistige raedt-gevingen van dezen fenijnigen Basiliscus; Want by aldien pericul mochte loopen 't leven van de Broeder van mijn Secretaris, of dat tegens hoedanig een ander Persoon, my of mijne Vrienden, of de geene die sich in toekomende voor de mijne sullen verklaren ('t welck 't selfde is als sich te verklaren voor goede Spangiaerden, en getrouwe Onderdanen van den Koning) so na bestaende, mochte werden voor-genomen, door ordren ofte actien, te doen eenige de minste violentie of onredelijckheyt, soo protestere ick voor Godt, den Coningh mijnen Heere, en U Majest. mitsgaders de geheele Weerelt, dat voor mijne Rekeninge niet en sullen loopen de schaden die de gemeene ruste soude mogen op komen, door de voldoeninge die my nootsakelijck sal sijn te nemen in diergelijcke gevallen, stellende in occasie 't gunt ik sonder eenig van deze motiven noyt soude dencken ter contrarie te moveren; Indien uwe Majest. gelijk ick op de Goddel. Barmhertigheyt betrouwe in haer oordeel en in hare deliberatien geen ander dingh mochte ordonneren, voor dat sy de tweede kennis gevinge van my sal hebben ontfanghen, soo ist seker, dat alles gedisponeert sal werden tot volkomen genoegen van uMaj. en sal met ruste gedaen werden den grootsten dienst aen Godt, en aen den Koning mijnen Heer, en 't meeste goet voor de Onderdanen: Welcke insicht is en wesen sal d'eenigste in alle mijne Resolutien; En op de ure als mijn allergetrouste Vrient in my mochte sien 't alderminste teken van lichtvaerdigheyt, daer door ick dese plicht mochte versaken, so vermane of versoecke ik den selven, dat hy d'eerste sy om my 't Leven te benemen. GODT beware en prospereze dat van U Majest. tot welstandt van dese Coninckrijcken. Uyt Consuegra den 21. October 1668.

Uwe Majesteyts allerootmoedigste Dienaer en Onderdaen

DON JUAN.

Romen had nu in een kleyne Tey groote klachten gehoort/ dat men Candia verlooren liet gaen / en de Papen soo veel machts en Rijckdommen toe liet: Onder de ghenoemde was Pater Oliva/ Opperste der Jesuijten te Roomen/ diens actien (soo om dat hy scheen neffens den Biechtvader van den Paus na een Cardinaels Hoet te dingen) by andere Roomse Geestelijcken niet mager wierde geimprobeert; Dit voort brenghende/ dat vermits de Jesuijten alle

9. Jaren eens vergaderen/ om des Gener. Rekeningen (verstaet P. * Oliva) na te sien/ en sulcx niet en geschiede/ soo stelde den Paus 4. Cardinalen om het secreet van de Patres t'ondertasten/ want sy Jesuijten hadden door den Biegt-vader Spinola deswegen seer heftig doen klagen: En dit wel wetende/ datten haet der Geestelijcken de alder-barbariste en onchristelijckste/ en oock wreetst is/ gaf haer de Benedictie/ en seyde/ op de beklaeghde en klagende te sullen letten/ &c. Weghens Candia dede den Paus/ als een rechte voorstander van Christenrijck/ aen alle Christen Deuren om hulp aen kloppen/ en ooch (voor de geene die sulcx met geloof aen namen) den 4. Septemb. te Roomen af-kondigen/ Vollen Aflaet voor alle die de Venetianen tegens de Turcken assisteerden. Gaf mede aen Duc de Roannes verlof/ die met een Bende ‡ Braves naer Candia ging/ 12000. gl. Jaerlijckx/ om daer door andere van den Adel derwaerts te locken. Terwijl begosten de Turcken weder na Ongarijen te spouen; Men had van Weenen de Coopliede derwaerts als een Orientaelse Compagnie ghelockt/ maer als die met hare Goederen op de Turckse Grensen lange met groote onkosten hadden gereyst en ghedraeft/ mosten sy haer Goet voor Ossen geven/ diese na Oostenrijck tot groote kosten lieten af drijven. De Keyserinne bevrucht/ was seer ijvrich over al Gebeden voor haer tot een heylsame verlossinghe telaten doen; En voorwaer daer waren seer ijvrige Bidders: Haere Majest. gaf oock deswegen aen den Bisschop van Tyrnau/ die na Jerusalem soude gaen/ een Silvere Lamp/ om de selve aen 't H: Graf van onsen Saligmaker te vereeren. Daer tegens wiert de Keyserinne van een Grieckse Gebieder/ onder Jerusalem woonende/ vereert met een stuck Houts/ 8. ℔ zwaer van het ware Kruyce Christi; En het eerste ware originele Contrefeytsel van Maria § Magdalena.

Maer toch Candia bleef onderwijlen ongeholpen/ de Turcken stouter/ speelden geduerigh met 8. Cartouwen op alle Christen Vaertuygen die binnen die Haven wilden; 't Scheelden weynig of sy hadden te gronde geschooten 't Schip van den Gener. Cornaro, wijl de Haven daer maer 200. passen wijt is/ die daer binnen ging gebieden wegens de Republijck/ in placts van den door een Musquet geschooten dooden Gener. Nani: Zy bevonden stracks dat geen Plaetsen als Panigra/ Mocenigo/ Sabionera/ en St. Andrea/ dagelijckx wierden bevochten/ bysonder de 2. leste/ de eerste door den Graef de Maré gedefendeert/ die daer den 28. Augusti doot bleef/ en 't leste door Gener. Spar: De Turcken waren reeds tot in de Grachten van Sabionera aen de Zee-kandt tegens 't Contrescharp ghekomen/ en op de selve tijdt mede geadvanceert tusschen de Pallissaden van 't Fort St. André/ 't welck vreese gaf van verlies van beyde plaetsen: 't Is admirabel te hooren hoe veel stoutheydt by de Turcken/ om tot dat en dat Bolwerck te komen/ aen de Mineurs op 15. dagen arbeyts 100

Sequins

* Pasquijn sprack doe te Roomen, datter onder vier P. een was die het quaet van d' andere drie noch soude verduwen; te weten, de deugt van den Paus soude d'ellenden van Poolen en Portugal, ook de stoutheyt der Patres wel in koele vaten brengen.

‡ Braves, dat sijn in Italien sulcke die haer laten verhuuren, om ten plaisir van andere by Nacht en ontijde d'een of d'ander wat af te beucken.

§ Zy stont Geschildert voor een Spiegel, werpende hare Kienodyen en Paerlen van den Hals; Dit Stuck is in het over voeren een weynigh swart geworden.

Seguins wierden belooft/ en hoe ijdel hare Buyrwercken op-vlogen : 't Is vreemt hoe dapper de Christenen met soo veel couragie/en met geen gehuerde dienst/ maer uyt loutere ijver nu op de Puncten van Panigra/ dan op St. André/ dan op St. Maria/ dan elders staende/ weg geschooten/en de braefste Karels gesneuvelt zijn : De Turcken hebben de aldercurieuste Bosschieters van de Weerelt, en soo sy yemant van Qualiteyt op de Wallen ofte in de Wercken sien, weten hem met een Roer of Musquet datelijck te lichten. By Sabionera / en Panigra hadden sy veele Mijnen / die bearbeydt wierden onder 't faveur van ettelijcke Bateryen : In Augustus deden sy drie van haere Mijnen springhen/ die een Bresse by St. André maeckten ; De Fransen hier hun Quartier hebbende/ sloegen haer af/ alleen kreghen de Turcken 3. Christen Hoofden : Hier vocht men onder 't ghewelt van der Turcken Bateryen/ in een Bresse van 50. voeten breet/ sy schooten met Pijlen/ Kogels/ en Granaden als Hagel/ sy hadden een Mortier/ die met groote Keysels speelden/ daer wiert hant aen hant mette Pistool en den Degen in de vuyst ghevochten/ twee uren langh duerden onder het gheluydt van den Storm-Klock dit vechten/ by de 2000. Zielen sneuvelden hier/ meer wierden gequetst/ 't Canon van 't Fort oft Ravelijn St. Spirito dede hier met Kettingen schieten groote moort onder de Turcken : Onder dit gevecht sach men van de zijde van Sabionera een Travers maken op een Bresse die men wilde vergrooten : En onaengesien het Vuyr en de Kogels van de Christenen daer tegen / de Turcken nochtans maeckten die Nacht daer de maniere van een Fort / gevult met groote meenichte Wol-sacken/ daer sy tot smorgens mede bleven ; Doch de Christenen seer sterck metten dageraet uytvallende/ verjoegen haer van dese Post/ de Turcken met 't Rapier in de vuyst tot aen hunne Trencheen vervolgende/ sulckx sy hun beste Soldaten hier verlooren : Waer over een Bassa in 't Turckse Legher is Onthooft/ die de zijne vast toe-gesegt had/ de Plaets te sullen Meester worden : De Christenen verlooren hier oock wel 200. man/ daer onder veele Officiers. Dese dagelijckse aenvallen matteerden en verminderden het Guarnisoen seer / konnende door zwackheyt geen uytvallen meer doen : Oock waren de Turcken in de Gracht tot aen de Sappe in de Muer by St. André gekomen : Aen de Haven beletten sy ook 't in-komen der Schepen/verhinderende de Christenen aldaer door 't geduerigh in-werpen van Granaden hunne geschooten Wercken te repareren. Men sach die Plaets niet langer te defenderen als door een secours van 4000. frisse Soldaten/ die men alle uren onder Sr. Bataglia verwachte/ en dit waren Duytsen die den Keyzer te Venetien liet af schepen/ dese quam daer met 2000 man : Andere Potentaten hulp quam soo traech aen/ hoewel Venetien by alle Christen Hoven dapper om hulp dede aen kloppen / soo keerden sy haer oock elders/ als tot Gebeden in hare voornaemste Kercken tot behout van Candia in stellende/ houdende geduerige Processien van de Kercken St. Marcus tot St. Pietro/ daer den Hertog en al de Grooten/ den Bisschop/al de Geestelijkheydt en 't Gemeen achter na uyt devotie na baden / HEERE behout Candia voor Christenrijck.

De Roovers van Algiers naemen ende brachten doen op de naervolghende Christen Schepen :

Een Polack, gaende van Alexandria na Venetia, onder de Franse Vlag, geladen met 3500. Huydē.

Twee groote Hollandtze Fluyten, waer van het Volck mette Boot aen Lant is gevlucht.

't Schip de Justitie, Cap. Hans Fockx van Hamburg, komende van Nantes per Gadix, met groove Waeren; den Capiteyn met 13. Mannen Slaven gemaeckt, en 15. sijn 's nagts mette Boot aen Lant gevlucht, dito Capiteyn is tot P. 5600. verkocht.

Een Portugees, gaende van Lisabon nae Brasil met Victualie, daer 70. man Slaven zijn gemaeckt.

Een Hamburger, ghenaemt de Fortuyn, Capit. Jacob Brux, gaende van Port a Port met Smack, daer van Cap. en 't Volck Slaven gemaeckt.

Een Schip, komende uyt Brasil, met Suycker ende Tabacq.

De Tripolesen hebben genomen, 't Schip van Capit. Vidani. 't Schip van Ponnij. De Barck van Natte. Alle komende uyt de Levandt.

Dit maeckten hun soo stout/ datse weer in 't kort met 22. Schepen in Zee liepen/ behalvens een Esquadre van 10. a 12. die sy ten dienste van den Grooten Heer omtrent Candia in Zee hielden kruyssen: Die oock eens in de Golf 5. Venetiaense Schepen ontmoetende/ daer soo langh tegens vloegen/ dat drie Christen Schepen gesoncken zijn/ 't Volck tot 130. Zielen by de Turcken geberght/ wierden Slaven; Hier op gingen d' andere 2. Venetiaense Schepen deur/ alsoo de partije haer te sterck was. Den Ridder Thomas Allen quam doe met 12. Schepen voor Algiers/ en maeckte met die Roovers een nieuwe Vrede/ verlossende al d' Engelsen soo onlangs by de Straet waren genomen; Dit Contract is t' Algiers mutatis mutandis op den 16. October getekent/ gezegelt/ ende ghewisselt. Terwijl speelden Tafaletta noch in Barbarijen den Meester/ en joeg een groote vreese aen deze Roofnesten van Algiers/ Thunis/ en oock Tangher/ alsoo hem niemant bestandt was te stuyten: En hoorende dat Engelandt een Ambassade aen hem wilde senden/ noemden sich/ Keyzer van Barbarijen.

De Ed. Gr. Mo: Heeren Staten van Hollandt en West-Vrieslant hebben dese maent by speciale en vaste resolutie geordonneert/ dat niemandt voortaen tot Lieutenant ofte Vendrich soude werden geadvanceert/ als die 3. Jaer als Soldaet soude hebben gedient: En tot Capiteynen/ als die 7. Jaer so als Vendrich en Lieutenant gedient hebben: Van 27. Compagnien op repartitie van Hollant staende/ souden de Capiteynen uyt-sterven/ om van tijt tot tijt ondergesteken te werden: Maer naderhant is besloten/ de selve te casseeren/ doch de Officieren souden hun tractament behouden/ en gefavoriseert tot d' eerste vacante Militaire Ampten. Hare Ed. Groot Mo. hebben dese maent oock by aenschrijvens alle Schouten/ en die van de Recht-Bancken doen notificeren/ dat zy-luyden voortaen in de Sententien en Vonnissen niet meer en souden stellen/ Doende recht uyt den name en van wegen de hooge Overicheyt; Maer in plaetse van dien aldus/ Doende recht uyt den name van de Staten van Hollant en West-Vrieslant: En in plaetse van de clausule achter aen/ Gebruyckende gracie in plaets van rigeur; Te stellen/ 't geen men heeft gevonnist. In dese tijdt vielen eenige speculatien op de groote libertevt der Dorpen in Noort-Hollandt/ speciael de Gorterijen/ Backerijen/ Smeer-Smelterijen/ Grossiers van diverse soorten/ oock eenighe Bier-Stallen/ op-gerecht ten platten Landen zedert den Jare 1595./ daer by haer sommige Steden gegraveert vonden: Maer dit Jaer liep ten eynde/ sonder yets dien aengaende te resolveren. Den Ambassadeur

bassadeur W. Boreel te Parijs overleden/ wiert Gebal semt na Hollandt ghebracht/ en desselfs Secretaris Christiaen Constantin Romf aen-geschreven by provisie so lange 't Intrest van desen Staet aen 't Franse Hof waer te nemen. Den Heer van Moermont ofte Werckendam nam doen aen de Caracter van Ambassadeur ordinaris aen 't Franse Hof. Den Heer Boreel te London toegestaen een keertje herwaerts te doen/ soo wiert Johan Kinschot geauthoriseert soo lang de saken van desen Staet aen 't Hof van Engelandt waer te nemen; Doch de Hr. Boreel bleef/ om seker voorval tusschen beyden gekomen. Den Heer Prince van Orangen nu weder van Breda in den Hage gekomen/ is daer van de Gecommitteerden der Staten Generael wegens Zeelant over zijn Premier Nobelschap gecongratuleert. Den Franse Gesant d'Estrades vertrock doe uyt den Hage na Vranckrijck/ werdende wegens desen Staet geregaleert met 6000. flor. contanten/ en des selfs Secretaris met een Goude Keten en Medaillie van 600. gl. De Gecommitt. Raden van Hollant/ hebben vervolgens/ wijl door het af-dancken der Militie so veel oude/ verminkte Soldaten waren/ onvermogende hare kost te winnen/ als hebbende veele het Landt in de 30. Jaren/ en meer/ gedient/ uyt een puere gifte toe-ghestaen het Appoinctees tractement/ waer mede dese bedroefde met blijdtschap uyt den Hage na hare respective Plaetsen zijn gekeert. Daer zijn in desen tijt over en met de Switserse Cantons Missiven gewisselt/ ten eynde om goede Bontgenooten te blijven. De Lunaburgse Troupen deels gelicenticeert/ stelden hun op sommige Plaetsen seer onbeleeft aen/ speciael een Comp. Ruyters te Swolsyt in Guarnisoen/ muntineerden op hare Officiers: Sulckx haren Ritmr. Generael Phleger na Deventer om gelt en hulpe/ toog onder Ritmr. Groothuys/ en andere Officiers met 80. Ruyters/ uyt Deventer/ die hun begaven na Vollenhoven/ met den Grave van Nassau/ doch soo stil niet/ of de rebellige hadden al kondschap/ en men vont haer in postuur op de Heyde omtrent Kollecate: Na eenige woorden door den Graef van Nassau tot hun gesproken/ so en antwoorde sy op zijn voorstel niet; En een Corporael/ autheur van dese revolte/ willende doen af sitten/ en niet en wilde/ dede een schot op hem/ dat misluckte/ den Corporael schoot weder op den Graef/ doch met geluck maer door zijn Hair/ sonder gequetst te worden; Hier op wierde op de Rebellige gechargeert/ de Staten Ruyters verdeelt/ verstroyde de Lunaburgse stracks/ waer van 3. doot/ en veele gequetst/ meenigte de Paerden af genomen/ ontwapent/ en 10. wierden gevangen; Haren Standaert bracht men binnen Swol: In d'eerste furie wiert Ritmr. Phleger met 7. a 8. Kogels van de zijne doorschoten/ was een braef Cavalier/ maer van de Staten Volck bleef niemant doot. Seer beleefdelijck bedanckten de Switzers hare Ho: Mog: door een Missive uyt hare Vergadering tot Baden/ en oock tot Zurich/ geschreven den 10. deser/ over 't subject haer aen-gheschreven. Veele spraecken in dezen tijdt van eenige Wervingen van den Bisschop van Munster; Maer 't selve en was in der daedt soo waer niet/ als dat hy de schoonste Rijckxdaelders liet Munten die men oyt in Europa gesien heeft.

NOVEMBER 1668.

Zyn Hoogheydt den Heere Prince van Orangen vermaeckte ſich nu dagelijckx mette Jacht/ hebbende daer toe van den Koningh van Groot Brittangen 35. Jacht-Honden uyt Engelant gekregen. Den 3. deſer des middags tracteerden den Heer van Beverningh ſeer magnifyjcq zijn op-gem: Hooght./ nevens den Heere van Gent/ den Heer Raet-Penſionaris de Witt, ende eenige andere Leden van den Staet/ op 't Huys te Lockhorſt omtrent Leyden/ komende 's avonts ten 6. uren weder in den Hage. Het was nu den 14. deſer de Verjaerdagh van zijn Hooght./ tredende in zijn Negentiende Jaer/ wanneer 's morgens vroeg ettelijcke Trompetters voor 't Hof van zijn Hoogheyt een ſoet accoortquamen blaſen: 's Middags hielt een brave Maeltijt/ alwaer oock waren den Engelſe Geſant Temple, Baron van Gent/ Overſten Spaen, en andre; Waer omtrent oock mede quam den Amſterdamſe Poëet Jan Soet, ende vereerde zijn Hooght. met een omvlochten Gedicht/'tgunt hy daer metten monde repeteerde/ en deduceerde. Bewinthebbers van de Nederl. Weſt-Indiſe Compagnie haer Octroy met het Jaer 1670. expirerende/ verſochten prolongatie tot den Jaere 1700. 't gunt men geloofde haer geconſenteert ſou dewerden. De nieuwe Fortificatien/ al voor eenigen tijt aen Helleboetſluys en den Briel begonnen/ wierden deſe Maent door de Heeren Peſters en Boxtel, geviſiteert. De * Heer George Fredrick de Reneſſe, Baron d'Elderen/ &c. ſette doe te koop/ de oude vermaerde Heerlijckheydt van Aſſendelft/ met hooge/ middel/ en lage Juriſdictie; Oock het Slot Aſſumburgh; Idem/ de Ambachts-Heerlijckheyt van Heemſkerck/ loopende mette Duynen tot de Zee toe; Mede het Tol-Huys/ veel Lant/ Leenen/ ende Thienden; Die by particulieren wierden gekocht. Den 21. deſer verſocht den Spaenſche Ambaſſadeur by Memorie aen hare Ho: Mo: reſtitutie van de twee Schepen de Judith/ en de Anna/ neffens meer andere Schepen hier aen-gehaelt. En den 30. daer aen kregen hare Ho: Mog: een geheel andere klachte van der Spaenſe ſijde ſelfs/ een Acte ſoo verfoeyelijck als onlijdelijck/ en by niemant te verſchoonen: Den Commandeur van Yſendijck Elias le Lyon, die de ſelve ſchreef/ adviſeert daer van aldus:

HOOGE MOGENDE HEEREN,

OP giſteren, zijnde den 25. dezer Maent, omtrent den middag, wert mijn bericht, hoe dat Acht Spaenſe Ruyteren op den Ouden Man. onder het doen van den Godtſdienſt, aldaer in de Kerck waren in-gedronghen met haer zijd-Geweer, Piſtoolen, en Carabijnen in de handen, latende 2. van de hare voor de Deur van de Kerck, om de ſelve te verſekeren, en hare Paerden vaſt te houden, de geene die in de Kercke waren, vraegden den ¶ Predikant, *Door wiens laſt en authoriteyt hy daer Predickte?* Die tot antwoort gaf, *In geval ſy hem wilden brengen by die geene die haer ſulckx hadden gelaſt af te vragen, het ſelve ſoude bekent maken:* Waer op eenighe der ſelve den Predikandt ſijn toe-geſchooten,

hem

* *Quam oock wegens den Prince van Luyck in den Hage, verſoeckende afſchaffinge van den Tol die men te Maeſtricht af nam van alle Goederen de Maſe op naer Luyck willende.*

¶ *Genaemt* Steurbout, *een ſeer vriendelijck ende bemint Theologant, welcke met zijn Familie te Yzendijck woonden.*

hem van de Predick-Stoel aff treckende, seer deerlijck hebben mishandelt, gevende den selven verscheyde Wonden met hun zijdt-Geweer in het * Hooft, ende andere deelen van het Lichaem, tot 7. a 8. in 't getal, latende hem so voor Doot leggen: Voorts aen-vallende op die van den Kercken-Raet, en andere toehoorders die sy in de § Kerck vonden, eenige der selver gequetst, ende soo voorts Mans en Vrouwen tot op 't Hembde toe uyt getrocken, den Bijbel, en andere Boecken tot den Godtsdienst daer in vindende, aen stucken gehouwen, en met hare Tanden van den anderen getrocken: En na dat haren grooten buyt in Sacken hadden gepackt, zijn andermael op den Predikant aen gevallen, en op 't bevel van een van hare partije, die geoordeelt wiert het meeste gesach te hebben, de Predikant het eene Oor van 't Hooft af gesneden, 't selve op stekende, aen de geene die daer present waren, vertoonende, roepende, *Dat is in spijt van de Geuzen:* Den Predikant loopt groot gevaer van ‡ 't Leven te verliesen; Als mede noch een ander Persoon, die buyten apparentie wert gehouden van te blijven leven. Ick hebbe aenstonts na ontfangen bericht, onder het geleyde van een Officier van ons Guarnisoen, 25. Musquettiers derwaerts gesonden, omme (ware het mogelijck geweest) de selve te achterhalen; Maer waren al een geruymen tijt voor de aenkomst van de Soldaten in allen spoet geretireert, en het Landt in gereden: Het gecommandeerde Volck brachten met haer een out-Burgermeester, nu Schepen van de Wet op den Ouden-Man, ofte Water-Landt, die by den Heere van Watervliet werden gestelt, die beneffens den Schout van die Plaets (die al geretireert was) alle de gepleeghde moedtwil hadden staen aensien, sonder de minste mine te maken, of ordre te geven van 't selve door de Gemeente aldaer te doen beletten, en de moetwilligers te laten apprehenderen: Ende is (onder het wel nemen van hare Ho: Mo:) niet te twijffelen, ten ware de voorn: Ruyters niet versekert en waren geweest, dat geen pericul van de Wet aldaer en liepen om in haer voornemen gestuyt te werden, sulcken desperaten actie niet souden hebben derven onderstaen. Daer zijn oock onder anderen 2. Persoonen meer inne gebracht, den eenen een Waert, mede daer woonende, daer gesegt wiert de Ruyters te vooren in Huys souden zijn geweest; En een ander Lantsman, die als wanneer den overlast in de Kerck begon, soude geroepen hebben, *Catholijcken in Huys:* Die alle hier tot naerder ordre sal in versekeringe houden: Maer tot noch uyt de selve niet konnen vernemen wat † Ruyters het waren, onder wat Regiment, of Compagnie hooren, ofte waer haer Guarnisoen is, waer toe alle mogelijcke debvoiren sal aen-wenden om de waerheyt van dien te mogen weten, en als dan hare Ho: Mo: bekent maecken. Waer mede, Ho: Mo: Heeren, &c. Yssendijcke den 26. Novemb. 1668. Getekent

ELIAS LE LYON.

Men sach in dese Maent den liberalen en beleefden ¶ Prince Cosmus de Medicis, van Toscanen, binnen Madrid, besiende Buon Retiro, 't Hof, en wat kijckens waerdig was: De Coninginne van Spangen regaleerden hem met Succuladen; En diese hem bracht, vereerden hy met 800. Pistoolen: Des Paus Nuncius vereerden hem met diergelijcke, wiens Dienaer 40. Pistolen kreeg. Den Prins toog verders op Toledo: En wel gehoort hebbende, dat Que non ha vista Sevilia, non ha vista Maraviglia. Besocht mede het befaemt Sevilien: Toog van daer op Lissabon, en soo door Portugal, de Zeekant langst na Biscayen: Gemeent van daer na Engelandt te keeren, en over Hollandt, apparent verder.

Christina, Coninginne van Sweden, wiert den 22. November binnen Roomen met 50. Carossen van 6. Paerden in-gehaelt, den Paus in desen niet nae latende

* *Zy scheurden hem oock een Oor af, met een lap Vleys van de Kaeck.*

§ *Deze Kerck is maer een gemeen Huys, en was somtijts de bitterheydt hier soo groot van de Roomze, dat als den Godtsdienst wierde gedaen op Zondagen, sy met Stocken en Steenen quamen de Glazen uyt smijten, soo dat men daer Luycken voor most doen: En ged:* Do. Steurbout *sich hier niet seecker vindende, hielt daer om zijn Wooninge binnen Yzendijck, een halff uyrtje van dit Dorp den Ouden-Man, leggende aen het scheydt van dezen Staet, en Vlaenderen, bewoont meest van Landtlien, en meest van Gereformeerden.*

‡ Do. Steurbout *is van deze Martelisatie overleden: De Weduwe met 4. Kinderen is eens 500. gulden, en 200. gulden 's Jaers by den Staet toe-geleydt.*

† *Van deze heeft men twee Ruyters gekregen, en te Brussel gebracht, daer van hier na breeder.*

¶ Hy sont en vereerde aen den Constable Wrangel te Hamburg een schoon Africaens Rij-Paert, een dito om anders te gebruycken, met schoon Tuyg daer by, en een Harnas van Silver bewrocht.

atende het geene tot magnificentie van dien mochte strecken: Zy sat in des Paus Carosse/ en by haer ten wedersijden den Cardinael Patroon/ en Cardinael François Barbarini: Hare Majest. was bekleet met een Violette Gout-geborduerde Innocent / en een blonde Perruycke/ den Hoet op 't Hooft geciert met zwarte Pluymen/ en op zijn Hoisteyns een Sluyer a la mode Point de Venise om den Hals: Des Paus Ruysters ontmoeten haer wel 10. mijlen van Romen/ de Guarde Switsers van den Paus pasten haer op aen de Poorte del Populo/ en dus gebracht tot Monte Cavallo/ trat uyt de Carotse/ daer sy des Paus Voeten kusten/ en soo wat meer als een uur by bleeff: Hier mede den Nacht aen komende/ wiert in haer eygen Karotse gebragt metten Cardinael Patroon/ en Card. Francisco Barbarino/ neffens veele Princen en Princessen/ en Helbardiers van den Paus/ die alle Flambeaux droegen/ gevolgt van de lichte Paerden/ en van de Curassiers en Switzers/ die daer langh bleven/ eer sy konden weder keeren/ brachten haer eyndelijck in haer Logement.

Den Paus consenteerde dese Maent aen den Cathol. Koning/ een Impost van Thienden op alle Geestelijcken door geheel Spangen te lichten / 't welck veele Millioenen bedroeg. Men konde noch al niet absolut approberen 't Huwelijck van Dom Pedro met de Coninginne van Portugal. De P. Jesuijten begosten nu soo hoog binnen Roomen te bouwen/ dattet scheen sy de Aerde aen den Hemel wilden hechten: Maer Pasquijn seyde daer op/ Dat sy so na aen het Gewijde raeckende, wel toe mochten sien, dat Jupiter niet eens zijnen Blixem op haer uyt en storte. Den woeckerende Schaccheraer Serent, zijn credijt by de Jesuijten verlooren hebbende / sach nu eerst uyt zijn ooghen / wijl hy van haer om schult geëyscht/ de spijtige woorden van den Deurwaerder niet konde verdragen/ de selve toe voegden/ Wel aen, gy wil my als een Blinde die uyt zijn Oogen niet gesien heeft, tracteren, maer ick sal u met Kluppels in betalinge laten af rossen, en gy sult my oock niet kennen. Prins Pamfilio had in zijn Hof binnen Romen vergadert goet ghetal Bocken/ Geyten/ Harten/ Hinden/ Hasen/ en andere Dieren van de Jacht / mette welcke hy in presentie der Italiaense Dames in zijn Parck een Jacht wilde aen-rechten. Terwijl 's Paus Neef na Candia met de Kerckelijcke Galeyen een speelreysje doende/ tot des respect van gants Christenrijk Candia/ Venetien/ en de Maltesers begaf / de Salpeterachtighe Lucht hem daer wat te sterck zijnde/ quam weder nae Civitavecchia/ in ongunst van den Paus.

Den Engelse Minister Sr. John Hebden quam dese Maent uyt der Moscou weder te Withal/ de Hamburghers gheloofden/ om meerder vrijheydt in den Koophandel voor de Engelse Natie te obtineren/ hy niets had uyt gewerckt: Maer echter van London wist men / dat hy soo verre zijn debvoiren wel had gedaen/ dat den Czar hem beval zijnen Koning in te drucken het ‡ gevaer van Christenrijck/ en daer diende meest op ghelet/ en hy/ eer de Wonde incurabel/ gestuyt; Voor hem Czar hy wilde zijn best met andere hulpe doen; En wat de Engelsen beraeckten/ men soude die in haer voorighe vrijheydt laten. In Denemarcken klaegden den Engelsen Minister/ dat men zijn Natie 1. Rijcxd. meer als andere vreemde Natien per Last af nam: Dan het Hof te Koppen-
haven

‡ Wegens den Turck.

haven antwoorde/ dat soo ras men daer van Withal een gequalificeert Minister af sont/ als dan van diens geschapenheyt beter soude informeren. Over dit Scheeps-meeten quam oock den Deensen Admirael Adelaer, welcke den Heer Vlooswijck als Gecommitt. was toe-gevoegt/ insgelijcx overslag maecken over het onbeschoft meeten en belasten der Hollantsche Hout-Schepen in Noorwegen. De Fransse Kooplien poogden doe te Koppenhaven by de Deenen/ dat toch oude Liefhebbers van Koophandel zijn/ een Commercie-Collegie op te rechten/ om in Noortsche Waren te handelen: 't Welck nae haere appetijt in Sweden oock onderstaen/ maer niet geluckt en was.

De Resolutien tot Stocholm liepen op den Sweetse Rijcxdag dese maent daer op uyt: Dat men hare Majest. soude bedancken over 't beroepen van den Rijcxdag, en voor het maintineren van Vruntschap en goede correspondentie mette Naburige Prinçen, voor de vernieuwinge van de Vruntschap mette Geun: Provintien, en geluckige bemiddeling der onlusten tusschen Engelant en Hollant, neffens die tusschen de 2. Kroonen Spangen en Vranckrijck: Voorts, 't Lant te houden in Vrede, de Religie in hare suyverheyt, wenschende hare Majest. daer lange in mocht continueren. Versochten mede alle Ordonnantien/ gemaeckt zedert den lesten Rijcxdag/te willen approberen/bysonder 't gunt de Religie raeckte/speciael dat yder zijn Regt soude verbeuren die zijne Kinderen anders als in de Luterse Religie op voede: Versochten scherpe straffe teghens de Sabbath-ontheyligers: En ordre op de Wissel/ Maten/ en Ellen/ Renten/ en Intrest/ en dat geen Woeckenaer meer als 6. per cent soude moghen nemen/ volgens de Previlegie van Koophandel; Eyschten afslach van Imposten/ en dat men sorge droeg d'Antiquiteyten tot voordeel des Volckx wel te bewaren: Versochten na Dancksegging op alles/ dat geen veranderingh in Canonijcke Wetten mochten werden ghemaeckt voor den Koning mondig geworden was/om te te toetsen 't werck van de Munte/ van de Banck van Justitie/ en van 't Recht om de Thienden van de Gemeente/ en den Twintigste van de Lantlien/ in cas van noot/ te mogen pressen: En te approberen een Impost/ toe-ghestaen voor 3. Jaren: Idem/ wat hareGecommitteerden sullen voor nemen/die gedecerneert zijn tot secrete affairen. Hier op scheyde den Rijcxdag/ doch gaf den Koning dien dach noch Audientie aen hare Ho: Mog: Ambassadeur de Heer Mr. Pieter de Groot, die zijne Majest. op dat moment alle heyl mette wisselinge der Ratificatien van de Triple Alliantie toe-wenschende/ door den Heere Erensteyn in aller beleeftheyt wierde bedanckt/ met die verseeckeringhe/ dattet zijn Majests. intentie was/ te preserveren dese Allianti e/ en te leven in een eeuwige vruntschap met den Staet der Vereenigde Nederlanden. Hertog Adolph passeerden doe van Stocholm over de Zondt/ quam te Koppenhaven/ daer hy den Coningh van Denemarcken sprack: Reysde alsoo weder na Pomeren/ om te gaen woonen op zijne Lant-Goederen in Hoog-Duytslant. Den 8. deser Maent Trouden den Hertog van Bruynswijck en Lunenburg Johan Fredrich, mette Vorstinne Benedicta Henrietta Philippina, Paltz-Gravinne aen den Rhijn/ tot Hanover/ alwaer onder andere Vuyrwercken oock een Mercurius quam gevlooghen in 't Vertreck van hare Vorstel. Doorl. met zijn Slange-Staf/ en een Pacquet Brieven in de Handen/ daer op de beduyding deser Vuyrwercken gedruckt/ hy

aen yder mede deelden ; Hier mede weder ter Vensteren uyt vliegende/ wende sich na d'andere Goden/ ten eynde sy de naeste Vuyrwercken aen de Vensteren wilden aenschouwen : Eerst op 't gelupt van 3. Canons/ volgden 200. Vuur-Pijlen als een Paeuwen-Staert/ van 30/ 70/ en 150. ꝟ / onder dies wiert mede het Water door Vuur-Mortieren hoogh in de Lucht ghewórpen / met gloeyende Stralen/ vurige Sterren en Kogels : En daer op sach men de Zon en Maen in vuur/ met dese Letters/ P. T. L. Dat is/ Post Tenebras Lux. Besijden sach men een Phœnix sich selfs verbranden in Blaeuw Vuur/ met deze Letteren E. E. E. beteekenende/ Extinguor & exorior. Aen d'andere sijde in wit vuur sach men de Letters E. D. G. / beduydende/ Ex duris Gloria. Men sach ooch alle de Wapenen van 't Vorstel. Huys te Brunsf wijck uyt hangen/ aen welckers eene zijde de Deught in een vol-Gesternte Kleet/ en de Zonne op het Hooft/ het Wapen met d' andre Hant met een Krants overschaduwde : Ter andere zijde stont de Fama/ terwijl men in de Lucht sach/ T. A. A. Tendit ad Astra, waer mede de Fame ten Hemel vlooch/ dan de Deugt bleef geduerig by 't Wapen staen mette Letters/ U. I. / beteekenende/ Undique Illæsa. Immora. Sulcks liep af onder 't speelen van veele Vuurwercken : Werdende alles met Trompetters/ &c. tot volvoering van een heerlijcke Bruyloft beslooten.

Men sag nu over Parijs na Hollant komen den Portugijssen Gesant Don Francisco de Melo, eenige meenden hy de Mediatie van Vranckrijck versocht/ om in plaets van 10. nu 3. mill. te betalen/ en dat sy dan de questie van Cochin en Cananor op de Cust van Malabare wilden abandonneren ; maer den Haeg nam dat op voor segghen : Men las doe te Parijs in de Kamer van de Oost-Indise Directeurs Brieven van den 9. Maert/ dat den Directeur Generael ‡ Caron den 13 Februarÿ was gearriveert in een van de Havens van Suratte/ genaemt Sually/ onder 't Gebiet van den Grooten Mogol/ met het wel beladen Schip St. Jan/ dat hy ook daer wel onthaelt was (so de Fransen seggen): Ende van Bandar Abassy in Persien hadden sy advijs / dat haer Schip St. Louijs daer mede was gearriveert/ en datte St. Jan den 27 April na Vranckrijck soude te ruch keeren/ waer van al vooren gesproken is/ en de Ladinge op 3. tonnen Gouts aen gehandelde Cattoenen en Peper wierde geschat. Vader Joseph van Alençon quam doe met andere Capucijnen uyt Africa/ verlossende de overighe Franse Slaven van Gigery/ en t' Algiers : Zy deden raport aen den Koning selfs/ en vereerden zijn Majest. een levendigen Camilleon/ daer op de Kust gekregen/ tot welckx sien 't gantsche Hof toe liep/ om te bespeuren/ hoe aerdich dit Dier niet alleen veranderlijck/ maer oock nu buyten zijn Climaet zijnde/ sich wist in warmte te preserveren. Binnen Parijs quamen doe wel 40. a 50. Gedeputeerden der Gereformeerde Religie/ van verscheyde Plaetsen uyt Vranckrijck/ en versochten door Monsr. de Ruvigny, hare Agent by den Koning/ de suppressie van 't Edict tegens haer gemaeckt by de Parlamenten

‡ *Maer ander advijs van goet credijt uyt Persien, bracht mede, dat dito Caron mettet Schip St. Jan, en een Hoecker St. Louijs, te Suratte aen-gekomen, in een gehuurt Benjaens Vaertuyg na Madagascar had gesonden allerhande Victualie, om de Franssen aldaer de mont open te houden : 't Schip St. Jan was na eenige Handelinghe den 27. April van daer nae Madagascar, daer in weder te ruch en gheboeyt mede voerende den eersten Persoon naest Caron, zijnde van Armenise afkomst, neffens 6. a 7. Franssen van Qualiteyt, om dat die ghemeent hadden Caron en al de Duytzen van kant te helpen ; Deze wilde men nae Vranckrijck senden ; Doch van haer arrivement is noch geen bescheydt.*

menten van Parijs/ ende van Rouaen: In de Audientie dede den Predicant du Bosch 't woort/ soo gracieus/ dat zijne Majest. antwoorde op zijne klachten en versoeck/ Dat 't geen men dede niet en was met intentie om te violeren of te vernietigen hare Privilegien, maer alleen om weg te nemen alle quade practijcken en abusen de welcke daer in soo veelmalen gefrequenteert wierden. Den 20. deser presenteerde den Prince van Condé aen den Koningh/ den Ridder van Mimeur/ out 9. Jaren/ Zoon van een Raetsheer van 't Parlament van Dyon/ en in tegenwoordigheyt van een groot Geselschap/ antwoorde dat Kint met soodanigen capaciteyt over diverse Questien/ die men hem voor stelde/ rakende soo de Romeynsche/ en Grieckse/ als oock de Fransse Historien/ op de oude en moderne Geographie/ en op de Genealogie van alle de Princen; Dat zijn Majesteyt betuygden een bysondere satisfactie te hebben/ en sondt hem voort na den Heer Dauphijn; Alwaer den Hertog van Montausier/ Goubern. van den Dauphijn/ hem mede hebbende ondervraegt/ op verscheyde curieuse dinghen/ op alles wonderlijck goet bescheyt gaf.

Den Poolsen Rijckxdag was nu den 6. November tot Warzau begonnen/ d' Aerts-Bisschop dede een solemnele Misse voor hun allen/ den Preeckheer nam zijn Text uyt 1. Samuël 10. vs. 17. 18. Doch Samuël riep het Volck te zamen in Mizpa, ende hy zeyde tot de Kinderen Israëls: Ick hebbe Israël uyt Egypten ghebracht, ende ick u l. uyt de handen der Egyptenaren geredt, ende van de handt aller Koningen die u onderdruckten. 't Welck hy uyt leyde niet op den Koningh van Polen/ maer op de boose tijt. Hier na deden de Lant-Boden veele voorslagen/ die geen effect namen; Sommige begeerden/ men soude een Decreet maken/ verbatende/ dat men de geene die eerst sprack van den Rijckxdach te scheuren/ uyt de Vensters soude werpen; Maer de Lant-Bode van Sandomyrs sprak daer neen op/ alsoo dan elck zijn vrije stem soude quijt geweest zijn: Eenighe wilden al de Protestanten uyt Poolen jagen/ maer dat en konde om de groote meenichte oock niet geschieden: Sommige spraken van een nieuwe Koning te kiesen in de groote Kerck der Dominicanen binnen Warzau: Maer andere verstonden/ dat men/ onaengesien het kout en onghestuym saysoen/ daer in de oude maniere soude gebruycken/ dat is in 't vlacke Velt: Den Palatijn van Czernikowie stemde/ dat men d' Electie tot in May soude uyt stellen/ daer over men 't advijs van den Prins Bogislaus Radzevil (die men dus langh tegen ghesproken had) vraeghde: Immers den Bisschop van Krakau 't zijne by voegende/ seyden veele Landt-Boden/ sy waren niet genoeg geauthoriseert tot de Electie van een nieuwen Coning/ verstonden van eens weer te komen: Andre seyden/ dat men met dit dralen de vreemde Princen occasie gaf sich te Wapenen/ en Poolen te invaderen/ &c. Den 23. begosten meest al de Landt-Boden dapper te fulmineren teghens den Prins van Loreynen/ seggende/ dat zijnen Agent daer op den Rijcxdag alles toe-leyde om de gunst van haer tot de Kroon te bekomen/ willende dat hy en alle andere Ministers datelijck van daer soude vertrecken: Ja eenige spraken van zijn Meester te sluyten buyten d' Electie: Even wel den Agent bleef te Warzau incognito/ gekleet als een Cavalier/ niet tegenstaende dat het een Religieux uyt Yrlant geboortig was: Na veele strijt heeft de gantse Vergadering en Senatoren den 26. op hare Knien gezwooren/

eerst den Aerts-Bisschop/ doe de Bisschoppen / en soo 5. en 5. Senatoren gelijck/ daer na de Officiers van de Kroon/en de Lant-Boden/als Gecommitteerden op den Rijckxdagh/ den volgenden Eedt:

ICk Sweere by den Almachtigen Drie-Eenigen Godt, dat ick sonder eenige contrariërende of bedriegelijcke interpretatie dezes Eedts, op de toekomende verkiesinge des Konings, den selvigen tot Koning verkiesen sal, van welcken,ofte uyt wiens Name ick noyt yets genomen, of eenige beloften ontfangen hebbe,oock zijnen 't wegen niets door mijn selven ofte door andere gepractiseert, begeere oock daer onder niet mijn privaet voordeel, maer 't beste der gemeene Republijcque te soecken, geen Geschencken te nemen,en maer die Persoon tot een Koning te nomineren,die ik in mijne Conscientie en volgens onze Wetten bequaem daer toe sal oordeelen te zijn: Oock soo wil ick niemant tot de Regeering inne voeren als met gemeene bewilliging; Maer indien ik mijn oyt met den eenen of den andren mochte Verbondt ghemaeckt hebben, van den selven sta ick mits dezen geheel af: En by aldien oock yemandt, noch by de Regeeringhe des gewesenen Koning,of na zijn Abdicatie,door onbehoorlijcke middelen,contrariërende onze Wetten, sich om de Kroone mochten bemoeyt hebben, dien sal ick noyt kiesen noch te nomineren. *Soo waer moet mijn Godt helpen, ende zijn Heylig Lijden.*

Veele Lant-Boden protesteerden tegens den Eed/seggende/van hare Principalen gelast te zijn niets te beloven 't gunt hare Vrijheydt krenckte. Den 27. en 28. sprack men weer om alle Protestanten uyt Poolen en Littauwen te jagen/en obligeren na Pruyssen te gaen: Andre Lantboden dese Tale hoorende/seyden/datse dan waren gedepriveert van hare vrije stem: Toch dese maent eyndigde sonder eenig beslupt: De Russen wilden met d' Electie als noch tot in May/ maer de Bisschoppen tot in Februario wachten/ om de tijdt te verkorten voor der vreemde Potentaten macht/ die sich mochten komen met de Electie te bemoeyen.

Tot Angori in Perssien/ is op den 3. Julij/ by klaer en stil Weder/ een seer vreesselijcke Aertbevinge ontstaen/ die na eenighe daghen weder vernieuwde/ oock somtijts des Nachts/met een schrickelijck gebulder onder de Aerde/ continuërende tot op den 20. dito: Dan dit daveren der Aerde is soodanigh verdubbelt/ dat op den 15. Augusti/ zijnde Zondach/ met een sterck ghedonder/ geraes onder de Aerde/ en draepende Winden in de Lucht/ de Stadt Angori soo hart geschut en beweegt wiert/ dat niet alleen de Schouwen/ Huysen/ en Stallen/ maer oock Stadts Muuren/ja selfs 't Casteel/gebout op een kleyne Berg/ op veele Plaetsen is in gevallen/ dan alsoo de Menschen haer gevlucht hadden op 't vlacke Velt/ onder Tenten/ soo zijn weynig doot gebleven: Daer na op den 18. dito 's Nachts (hoewel het alle daghen daverde) was'er een seer vervaerlijcke stoot; En den volgenden Dach/ omtrent de na-middagh/ noch eenen: Drie dagen daer na/ op den middagh/ 3. stooten/ differerende maer 5. a 6. minuten van malkanderen/ soo vehement/ dat de Rotzen spleten/ en stucken Steenen/ van 7. a 800./ ja 1000. ponden/ van boven neder vielen; Hier onder opende haer d'Aerde/waer uyt blauwe sulphurachtige vuur-vlammen

seer

ſeer ſtinckende voort quamen: De klachten / het verſuchten/ 't ſchreyen van Vrouwen en Kinders/ en de ontſteltenis der Mannen/ is niet uyt te drucken/ die alle waren vluchtende op hooge Bergen van Klip-Steenen/ Thuynen/ en Wijn-Bergen/ blijvende de Stadt leeg / alleen beſet met de Turckſe Officialen/ als den Soudaen/en andere/die by verlies van haer Hooft die niet mogen quiteren / alſoo daer den Muſcof voornamelijck beruſte; Want daer zijn 4. Muren/ de Huyſen out/ en van Aerde of Kley gemaeckt; De ſchade is nochtans hier ſoo groot niet geweeſt als in andere Plaetſen/ dieſe ter neder/ ende te gronde heeft geworpen. In Bolle/de Hooft-Stadt van 't Koninckrijck Pontus/ daer Mithridates zijn Koninckl. Hof heeft gehouden/ heeft men gevonden 1800. Dooden onder de invallinghen / waer onder 60. a 70. Kooplieden / ſoo Armeniers/ als als andere Anatoliters. Caſtonum/ op de zwarte Zee/ is mette doot van eenige Menſchen/ en 't in-vallen der Huyſen meeſt beſchadigt. Een Dorp of Plaets tuſſchen Bayzazar en Amias / is gants onder/ ende op weynige levende na vernielt. By Stammas en Marannoy zijn verſcheyde Stallen vol Paerden en Muylen vergaen. Door den inval van Sardack/ Cæſaria (alias Coſarie) is ſeer veel ſchade/ dan tot noch onbekent. Conjam/ Lyſtrien/ Derben/en die gantſe Kuſt daer omtrent/ten uytterſten beſchadigt. Iſarno/ en Tachete / daer in de laetſte Plaets een ſeer out magnifijcq Gebouis/ de Cham of Carnaſſera in-gevallen/ mettet dooden van 50. en meer Perſiaenſe en Anatoliſe Kooplieden / de Dooden ſouden 6000. zijn / en de ſchade onertimeerlijck. Een dach reyſens van daer is een ſeer vermaerde Stadt Nabuzzio/ in een Dal van 2. Gebergten gelegen/ die over deſe Stadt leggen/ (alſoo in de Bergen Lucht-gaten waeren) deſe Stadt in een ooghenblick met Steen en Aerde bedeckte/ latende maer alleen ſtaen een out Serail. Noch by den Berg Tauris/ een Stadt nevens 4. a 5. Dorpen te gronde gegaen. Deſe Aertbevinge heeft geduurt van den 3. Julij tot den 13. September. Seker Chriſten ſchrijft daer van uyt Perſien aldus:

ICk heb in lang niet geſchreven, dewijl ick na Smyrna ben gereyſt, op welke Plaets in 80. dagen een ſeer ongewoonelijcke Aertbevinge is geweeſt, door welckers heftigheyt meer andere groote Steden met grooten ſtanck zijn geſcheurt, onder welcke zijn de Steden Gronſaniſta, Fucqueta, en Bolinum, geheel om geworpen, waer om meeſt al de Aſiatiſe Inwoonders, maer voornamentlijck uyt Conia, Quaſa, Calerico, Bicacara, en de naeſte Plaetſen, alles verlatende, ſijn gevlucht na de open Velden, in de Boſſchen, levende onder den blaeuwen Hemel, by de welcke ick my mede moet tellen: Hier zijn weynigh dooden, maer worden in andere Plaetſen aldermeeſt gevoelt, in een Stadt werden 6000. getelt, maer in d'andre Steden 800000. De Thoorn en de Kerck van Bicacara vallende, heeft een groote meenichte Dooden aen de Inwoonders ghebracht: Eenige ſeer na gelegen Dorpen aen 't Gebergte, ſijn met al de Inwoonders en Vee door de val van de Bergen begraven: Deze Aertbevinghe heeft geheel Aſien met groote ruynen aen-getaſt, en heeft ſelfs de Steden Conſtantinopolen en Adrianopolen verſchrickt, oock meer ander gedaenten en ongewoonlijcke Vuuren in de Lucht hebben breet geſcheenen, en veele dreygingen van den Hemel ſijn geſien: Wat deſe dingen aen de ſterffelijcke ſullen bootſchappen, ſal ons den laten avont toe brengen. *Angorij in Perſien den 15. September 1668.*

Voorts daer op volgden een Revolte in 't Lant Bassara/ aen de Persise Zee gelegen/ onder 't gebiet van den Grooten Heer/ die een Leger derwaerts sont om haer te straffen/ en te doen ghehoorsamen ; Maer de Inwoonders hebben de Turcken in haer Lant laten trecken/ 't welk rondsom laeg/en met Dijcken (als Hollant) omset is/ dese Militie hebben sy in het lage geinquartiert/ en de Dijcken door gesteken/ invoeghen niet eenen Zarazijn door konst van zwemmen is ontkomen : Hier over is onder de naeste Turckſche Guarnisoenen/ en deze Lieden een bitteren Oorlog en haet ontstaen.

De Protestantse Kercke scheen nu alsints buyten vervolginghe/ behalvens in Vranckrijck/daer veele Gereformeerde Rooms wierden/op datte Schoorsteen roocken soude ; Elders sach men de Roomse Protestants worden/ al om de selve oorsaeck : Uyt Zeelant sach men deze dagen een Arrest voort komen/ weghens drie Walsche Predicanten/ over saken het Geestelijcke beraeckende/ luydende aldus ;

Den 15. November 1668.

NOchmaels wesende gedelibereert op de sake van de Walsche Kercke binnen dese Stadt, met den gevolge ende aenkleven van dien, is goet gevonden en verstaen, dat de suspensie gedecreteert by die van de Walsche Synode, laetst ghehouden binnen Naerden, teghens den Persoon van *Jean de la Badie*, Predikant in de voorsz. Kercke, sal hebben zijn executie, en dat hy dien-volgende sich van 't Prediken en andere Functien van die bercepinge dependerende, sal hebben te abstineren en te onthouden : En belangende de suspensie door die van de tegenwoordige Classe van de Walsche Kercke alhier een tijdt lang vergadert gheweest sijnde, gedecreteert tegens den Proponent *Pieter Ivon*, onlangs by de voorsz. Walsche Kercke binnen dese Stadt tot haren Predikant beroepen, doch by de Heeren van de Magistraet van Middelburgh voor als noch niet geapprobeert : Als mede 't af-stellen van de regeerende Kercken-Raet, en 't aen-stellen en bevestigen van een nieuwen Kercken-Raet : Is goet gevonden en verstaen, dat 't een en 't andere sal blijven in den selven staet daer in alles tegenwoordig wert gevonden ; Ende dat dien-volgende den voorsz. *Ivon* sich sal hebben te onthouden van 't Prediken, ende alle andere Functien van 't Ampt van een Predikant dependerende : En dat voorts soo wel de oude als nieuwen Kercken-Raet haer van de excercitie van de Functien by provisie sullen hebben te onthouden, sonder haer des eenighsints te bemoeyen, in wat maniere 't oock soude mogen wesen : Doch alsoo by den Predikant *de la Badie*, mitsgaders den Proponent *Ivon*, en de oude Consistorie van de Walsche Kerck seer wert geklaegt, dat sy in de voorn: Synode niet na behooren gehoort sijn in hare defensie over 't geene tot haren laste was voortgebracht, maer dat men aldaer seer precipitantelijck, en contrarie alle ordre en discipline tegens haer hadde geproçedeert : Dat oock by de voorn: Classis, soo als zy mede sustineren, alhier verscheydene vreemde proçeduren waren gehouden, speçialijk in 't af-stellen van de geheele Consistorie en Kercken-Raet, en 't aen nemen van een geheele nieuwe, daer door veele animositeyten en verbitteringhe onder veele voorname Persoonen en familien waren veroorsaeckt, ende noch meerder te beduchten stonden, in cas daer in niet tijdelijck en wierden voorsien : Is goet ghevonden en geordonneert, datten voorn: Predikant *de la Badie* over 't ongelijck dat hy meynt hem door de voorn: Synode aen-ghedaen te zijn, mitsgaders oock 't onrecht dat den Proponent *Ivon*, en de oude Consistorie sustineren, dat haer door de voorn: Classis is wedervaren, dat sy haer respectivelijck daer over sullen addresseren aen 't Walsche Synode, dat in 't aenstaende voor-Jaer binnen Dordrecht sal werden gehouden : Gelijck oock 't selve by desen versocht en ernstelijck gerecommandeert wert, dat de proceduren laetst binnen Naerden tegens den Predikant *de la Badie*. en de oude Consistorie en Kercken-Raet van de Walsche Kercke alhier gehouden, te willen resumeren, en de selve in 't gemeen, en yeder van haer in 't bysonder, des versocht zijnde, te hooren in hare volkomene defensie en verantwoordinge, als mede van haer te ontfangen de doleantien en klachten die sy met redenen meynen te hebben teghens de proçeduren alhier gehouden by die van de Classis van de Walsche Kercken hier boven vermelt, om alles gehoort, en rijpelijk overwogen, en voorts in de vreese des Heeren, in alle equiteyt en Christelijcke bescheydentheyt en Liefde overlecht en gewoogen hebbende, gelijck het onder Leden van een Lichaem betaemt sodanig te resolveren en te oordelen, als sy in goede conscientie, tot de meeste stichtinge en opbou van Godes Kerck ende ruste van de Walsche Gemeynte alhier sullen bevinden te behooren, en so als sy voor den Opper,

sten-

ften Rechter fullen konnen verantwoorden: Zijnde haer Ed: Mo: van intentie, nademael de Walfche Synode binnen deze Landen is gecompofeert door de Kercken, refiderende in alle de Provintien ende Quartieren van de Generaliteyt, om deze hare Refolutien en Chriftelijck oogmerck kenniffe te geven aen de Heeren Staten Generael, en hare Ho: Mo: te verfoecken de aenftaende Synode, die van alle de voorfz. Kercken ftaet gehouden te werden binnen de Stadt Dordrecht, door 2. a 3. Gedeputeerden uyt haer midden te willen doen by-woonen, om de defenfien, verantwoordinghen, ende klachten, die den Predikant *de la Badie.* en de oude Confiftorie ende Kercken-Raedt, boven gemelt, aldaer fullen willen doen, te hooren, de actien en deliberatien ten beften te dirigeren, en te modereren: Zijnde hare Ed: Mo: vordere meyninge en intentie, dat alle 't geene by de voorfz. aenftaende Synode in defe faken fal werden gerefolveert en befloten, by alle en een yder die 't aen-gaen en raken fal, fal moeten werden gepareert en na gekomen, ofte in cas van weygeringe en oppofitie daer toe door de authoriteyt van de Regeeringe gehouden en geobligeert werden: Ende naedemael uyt defe Refolutie komt te refulteren, dat de Walfche Kerck binnen defe Stadt onderwijlen door den Predikant *de la Badie.* nochte den Proponent *Ivon*, niet fullen konnen werden gedient, nochte oock door de Ouderlingen en Diaconen van de oude of nieuwe Confiftorie, die haer Ed: Mo. verftaen, dat haer te famen van alle Functien van die Bedieninge dependerende, hoedanig die foude mogen wefen, oock van de ordinaris Sit-plaetfen, daer toe in de Kercke gedeftineert, fullen onthouden: Soo is goet ghevonden en verftaen, dat die van de Walfche Claffis jegenwoordig prefent, noch een of twee Predicanten, met een Proponent fullen defpicieren, om onderwijlen 't Woort Godts in de Walfche Kercke alhier te Prediken, en de H. Sacramenten te bedienen: Als mede uyt Perfoonen voor dezen in dienft van de voorfz. Kercke geweeft hebbende, of by defect van de felve, uyt eenige van de vroomfte en gequalificeerfte Ledematen, die jegenwoordig noch onder de oude, noch onder de nieuwe Confiftorie en gehooren, 4. te nemen, om als Ouderlingen de Predikanten in 't bedienen van de Tafel des Heeren, en in andere voor-vallende faken te affifteren, als mede 3. gelijcke Perfoonen om de Aelmoeffen in de Kerck te ontfangen, daer van fy gehouden fullen wefen aen de Heeren van den Rade kenniffe te geven: Sullende den Predikant *du Moulin*, om goede redenen, haer Ed: Mog: daer toe moverende, onderwijlen mede geëxcufeert wefen van 't Prediken alhier in deze Stadt, met toelatinge nochtans om elders in andere Kercken binnen deze Provintie zijne Functien als Predikant te mogen doen, fonder dat hem 't felve eenigfints in 't genut van fijn onderhout, dat hem moet werden geprefteert, fal præjudicieren: Ende over fulcx de Heeren Staten van Zeelant feer ongeern hebben vernomen, dat de difputen en ongemacken in de Walfche Kercken alhier ontftaen, ook fijn gebracht ter kenniffe en deliberatie van de Claffis van Walcheren, en de Confiftorie binnen defe Stadt, waer door de felve in de voorfz. difputen en ongemacken mede zijn getrocken, en daer over onder haer diverfe fentimenten zijn verweckt, en alfoo occafie gegeven tot verdere difputen, en onderlinghe reproches, daer uyt dan wel een meerder vuur foude konnen ontftaen: Is goet gevonden en verftaen, by dezen wel expreffelijck te verbieden dat de faken voorvallende in de Walfche Kercken niet fullen werden gebracht aen de Nederduytze Kercken, Claffen, ofte Synoden binnen defe Provintie, nochte faken van die Kercken aen de Walfche Kercken, Claffen, of Synoden, maer dat de felve fullen zijn en blijven onder dat Separaet opficht en Regeeringe, als waer onder de felve origineelijck geftelt en gereguleert zijn, fonder daer van eenige vermengeling te maken. En op dat deze droevige difputen en ongemacken niet meer werden verfpreyt door 't in Druck geven van de redenen en argumenten die d' een en d'andere partije tot juftificatie van zijn faecke en gefuftineerde vermeynt te hebben, maer felfs dienen tot Sulpher-Priemen om 't vuur te meer aen te fteken; Soo wert by dezen wel expreffelijck verboden, dat voortaen over deze fake of materie van gelijcke nature niet en fal mogen werden Gedruckt, veel min in 't licht gegeven, op pœne dat de Autheurs en Druckers daer over na gelegentheyt van faken gevoelig fullen werden gecorrigeert: Daer voor de Heeren van den Rade fpecialijck forge fullen hebben te dragen, gelijck de felve oock die voorfieninghe fullen doen, dat deze Refolutie behoorlijck werde geëxecuteert en na-gekomen. Onder ftondt, Accordeert met de voorfz. Notulen. Was geteeckent,

JUSTUS de HUBERT.

Den 15. November 1668.

Wy laten ons niet geern in tot de Geeftelijcke querellen/ alfo de felve tegens Godt en de Vrede ftrijdt: Maer dit feght Monfr. Jean de la Badie onder andere tot zijn verantwoordinghe/ in een Proteftation de bonne Foy, tegens die hem beschuldigen van erreur/ dat hy intelligentie met den Paus hielt/ ende geen goet Gereformeerde was:

JE Proteste qu'on me fait grand tort de me soupçonner d'aucune Erreur, ni en Foy, ni en Pieté, ni en Conduite, ni en Discipline & Ordre Ecclesiastique, que je tiens à la rigueur, & avec la Pureté & fermeté que je dois ; Que j'embrasse Etroitement toute la Doctrine Reformée, & que j'en goute Extremement entr'autre Livres, l'Institution de Calvin, les lieux Comuns de Martyr., la Theologie de Polan, celle d'Amese & ses œuvres, dont je fais vn tres grand cas, aussi bien que de celles de Mrs. Voëtius, Essenius, & Hornbeck, que je lis avec plaisir, aprobation, & gout.

De Stadt Zirickzee vont haer in dese tijt met diverse saecken bezwaert tegens d'andere Zeeuse Steden/ gelijck oock Ter Goes en Ter Toolen/ so over cassatie van Militie/ comptabile en andre diverse Politijcke questien: Doch der selver Gedeputeerdens te Middelburg op de Staetse Provinciale Vergaderinge geinviteert/ hebben aldaer soodanige satisfactie bekomen/ dat niet alleen goede Harmonye in die Provintie wort beoogt: Maer wert oock teghens 't voor-Jaer een statige besendinghe van daer in den Haghe te ghemoet gesien/ alles tenderende om het trouwe Bontgenootschap tusschen dese twee voorname Provintien meer ende meer te bevestigen.

DEÇEMBER 1668.

DE Ed: Groot Mo: Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt hebben den 5. deser op het Geestelijcke het volghende Placcaet doen afkundighen:

DE Staten van Hollandt ende West-Vrieslant: Allen den geenen die dezen sullen sien ofte hooren lezen, Saluyt: Doen te weten: Dat wy naer in-ghenomen rapport van't verhandelde in de Synoden van Zuyt en Noort-Hollant, jongst onder onse toelatinge en authoriteyt gehouden, specialijck reflexie makende, en als noch inhærerende de redenen en motiven, de welcke ons in den voorl. Jare 1667. hadden bewooghen, omme te reguleren den Ouderdom van de Persoonen de welcke tot het Predick-Ampt souden werden toe-gelaten en gepromoveert, bereyckt souden moeten hebben: Als noch en daer-en-boven goet gevonden, geordonneert, en gestatuëert hebben, vinden goet, ordonneren, en statuëren mits desen, dat van nu voorts aen niemant, nochte in de respective Steden van onzen Lande, die intergrerende Leden zijn van de Souverainiteyt, en sulcx Rangh en Sessie hebben in onze Staetze Vergaderingen, nochte oock alhier in den Hage, tot het Predick-Ampt beroepen of geadmitteert sal moghen werden, als die bereyckt sal hebben ten minsten den vollen Onderdom van 30. Jaren, en sulcx in zijn 31 ste Jaer sal wesen getreden: En dat niemant tot de Oeffeninghe van het ordinaris Predick-Ampt, in de andere beslooten Steden van den selven onzen Lande, geene Rang of Sessie hebbende in voor-gem: onze Staetze Vergaderinge, sal mogen gevordert werden, als die den vollen Onderdom van 27. Jaren bekomen, en sulcx van het 28ste Jaer zijns Ouderdoms een aenvangh gemaeckt sal hebben. Ende ten eynde de voorß. onze goede meyninge, intentie, en salutair oogmerck, door dilayen en beroepingen, oft andere onbetamelijcke artificien, niet werde geëludeert; Soo ordonneren en statuëren wy mits dezen wijders, dat niemandt in de voorz. respective Steden, nochte oock alhier in den Haghe, tot het Predick-Ampt beroepen, gevordert, of geadmitteert sal moghen werden, die niet, ten tijde als de plaetse, tot bekleedinge van de welcke het beroep is geschiet, vacant is geworden, den voorß. Ouderdom van 30. ofte 27. Jaren respectivelijck, albereyts ten vollen sal hebben geadimpleert ghehad, en sulckx ten tijde voorß. al in het 31ste en 28ste Jaer respective zijns Ouderdoms sal getreden zijn geweest. Ende ten eynde alle ende een yegelijck van onze Onderdanen en Ingesetenen weten moghe waer na hy hem hebbe te reguleren, ordonneren wy, dat van dezen onzen Decrete Copye sal werden gesonden aen onze Hoven van Justitie, en de Kamer van Reeckeningen over onze Domainen, mitsgaders aen de Magistraten en Regeerders in de Steden van den voorß. onzen Lande, die van den Haghe als vooren daer inne begrepen, als mede aen de Gedeputeerden van de voorz. Synoden van Zuyt en Noort-Hollant, ende van de respective Classen, mitsgaders aen alle Hooft-Officieren in onzen Lande,

met

met speciale ordre en bevel, dat sy-luyden haer na den inheuden van dien sullen hebben te reguleren, sonder contrarie van dien te doen, of te gedogen gedaen te werden, directelyck of indirectelijck, in eenige manieren, want wy 't selve voor de stichtinge, ædificatie, en 't wel-wesen van Godes Kercke alsoo bevinden te behooren. Gedaen in den Hage onder onsen grooten Segel, op den 5. December des Iaers onses Heeren en Saligmakers 1668.

Ter Ordonnantie van de Staten,

HERBT. van BEAUMONT.

En op de Zeevaert is gerenoveert en geamplieert het Placcaet van Anno 1663. voor de geene die van hier na de Middell. Zee / ofte door de Straet van Gibraltar willen / en volghens dat Placcaet selfs Uytheemse verbiedende in dese Landen uyt de Straet te komen als gemonteert en gemant als 't voorss. Placcaet in-hout / op verbeurte van hare bedongen Vrachten / &c. Wegens de Weser Tol sprack men nu niet alleen mette Keyzerl. Ministers ; Maer oock met den Baron van Elderen wegens Kur-Keulen over den 60. penningh / geheven te Maestricht : Die van Dordrecht en Rotterdam hadden oock besoignes ten Hove over 't Stapel-recht : Den Spaensen Ambassadeur insisteerde doe over de 3. Schepen en 2. Capellanen in Zeelant aen-gehouden : Gelijck mede den Engelse Ambassadeur Temple versocht d' outslaging van den Engelsen Gebieder van Surinam Robert Jones / 'tgeene volgden. In het Militair / heeft den Raet van Staten ter Generaliteyt bekent gemaeckt / de noot-saeckelijckheydt van het noodich repareren van verscheyde Fortificatien / het welck sproot en ghescheven wiert op eenighe defectueuse Provintien in hare Quota van 250000. guldens Jaerlijckx daer toe over geslagen : Mitsgaders de maentelijcke 3000. gl. tot voorsieninge der Magazijnen / &c. Men bevont doe 's Lants Militie / noch in dienst te bestaen voor den Jare 1669. in 6 a 37000 man / daer onder omtrent 10000. Paerden. In het Politijck / waeren Gecommitteerden wegens Over-Yssel in den Hage aen-gekomen / die als te onsterck / en ongelast de voorslagen van hare Ho: Mo: tot beslissinge harer differenten noch niet konden aen nemen : Onderwijl quam de Heer Reynier Schaep tot Winsheym, zijn Wooninghe binnen Deventer nemen / om (soo men hoorde) volgens Resolutie van de Ridderschap en Steden der Staten van Gelderlant / het Drost-Ampt van Zallant te bedienen / 't geen men seyde veel 1000. florij. 's Jaers inkomens gaf : Zijn Ed: dede tot advertentie van alle Schouten en Magistraten al-omme in Zallandt af-kondigen / en Gedruckte Mandaten aen-slaen / waer na sich yder hadde te reguleren : Dit different beooghde men van verre / dat noch door Hollant (als Vrede-maeckers in de gantse Weerelt) soude werden by-geleyt. Den Turcksen Heer / fol. 16 . ghedacht / nu in den Hage gekomen / wiert by veele van de voornaemste des Lants getracteert / en oock van den Heere Prince van Orangen / die hem in zijn Carotse liet halen. Men versocht doe aen de Spaensche Ministers (als meermalen geschiet) het geen zijn op-gem: Hoogheyt wegens den Vrede te Munster Ao. 1648. van den Coningh van Spangien was competerende / mochte van die zijde / volghens beloften / werden af gedaen. Den Heer Appelboom , extraords. af-gesonden Minister van de Kroon Sweden / by Memorie de Mediatie van hare H: Mo: versocht hebbende op eenige differenten tusschen 't Koninckrijck van Sweden en den Groot-vorst van Moscovien / wierde zijn Excell. daer op geantwoort:

Dat by dezen Staet alle debvoiren souden werden aen-ghewent tot assopiatie van de al-bereyts op-geresene differenten, ende neffens onderlinge correspondentie van den Koning van Groot Brittangen, daer toe alle goede en efficacieuse middelen souden aen-ghewent werden: En dat hare Ho: Mo: mede punctuëlijck souden observeren het Tractaet van Defensive Alliantie tusschen Sweden en dezen Staet ghemaeckt, &c. Den Heer Foreest, alreede 90. Jaren out/ had 65. Jaren in de Regeeringe geweest/ was de outste in de Reeckenkamer/ en stervende/ liet zijn plaets aen den Heer van Berckel tot President/ als outste; Vervolghens quam den Heere van Swieten in de Reeckenkamer. Den Raedts-Heer Moens mede Overlijdende/ is den Heer Rudolphi, Pensionaris van Rotterdam/ den selven ghesuccedeert. Niet langh daer na is in 's Gravenhaghe Overleden den Heere Leon van Aitzema, Resident van de Anzee-Steden aen het Hof alhier: Was een treffelijck Politicus/ ende een vigilanten en deftighen Historie-Schrijver/ waer van zijne Boecken ghenoeghsaem getuygen. Ooch storf den Heer Richards, Spaenschen Minister tot Amsterdam/ ende wiert Gebalsemt naer Brabant gesonden/ om aldaer ter Aerde geset te worden.

Hare Hoog Mog: hebben doe by Missive/ en door haren Resident Sasburgh te Mecchelen aen den Constable doen klagen/ gelijck mede aen den Spaensen Gesant in den Haghe/ ten eynde de hantdadige aen 't inorme Feyt op den Ouden Man herwaerts over gesonden mochten werden/ en gestraft/ alsoo kennis was/ dat na 1000. Rijcxrds. op yder van hun was gestelt/ 2. van de selve ghekregen/ en te Brussel in verseckeringe waren gebracht/ sorterende onder 't Regiment van Caljer. Monsr. Bontius, Commandr. van Hulst/ schreef doe mede aen hare Ho: Mo: Hoe te Kieldrecht, niet wijt van daer, een Spaensche Meyer den Predikant op den 9. dezer had verboden daer meer te Prediken, pretenderende, dat de Kercke op den Spaensen Bodem aen de Limijt-scheydinghe stont; Maer geen bewiis van seggen hebbende, was vertrocken: En den 16. weder in de Predicatie ghekomen, dreygende met harde woorden, en hoewel eenigh Geselschap by sich had, vertrocken weder, sonder yets te doen als op zijn Vlaems te vloecken. Daer is van dezer zijde ghelast/ omme deze Plaets ende haere situatie te examineren.

Men nam te Warzau voor een quade voorspoock/ dat op den 29. passato in de Zale daer den Rijckxdach gehouden wiert/ men en weet door wat geval/ de Kacchel is neder gevallen/ metten Luchter/ daer men 't vuur in stooct/ het welck een groot geluydt en verbaestheydt onder de Vergaderinghe maeckten. Nochmaels disputeerde men om eenige Princen van d'Electie uyt te sluyten; Maer seker Lant-Bode uyt Littauwen voer daer dapper tegens in/ seggende/ hy wilde de vrije Keure behouden/ om zijn stem en gunst/ selfs aen den Coning van Abissina (een Heyden) te geven/ als 't hem geliefde/ in-geval men eenigh Prins uyt sluyten wilde. Den 30. quam den Koning selfs te Warzauw/ en wiert stracks van al de Grooten gevolgt en besocht/ meer als doen hy Coning was; Dit speet veele magere Lant-Boden/ alsoo sy begeert hadden dat gedurende dezen Rijcxdach/ den Koningh sich soude absenteren. Men sach doe te Warzauw zwieren een Brieff/ die men seyde te wesen van den Patriarch van Moscovien/ geschreven aen een zijner Vrunden aldaer/ waer by hy addvi-

seerde/

seerde/ Dat den Grootvorst nimmer en soude consenteren dat zijn Zoon om de Poolse Kroon Rooms wiert. Sustinerende / dat geen Zalighey t buyten de Grieckse Kerck te halen was, en dattet een Vader niet te dulden stont, dat zijn Zoone om een tijdelijcke Kroone zijn Ziele soude verliesen, en verdoemt wesen, &c. Dese Brief gaf aldaer met schijn van waerheyt al bysondere speculatien. Men bracht ook Sr. Buratini Poolse Muntmeester/ in de Vergaderinge/ elck wilde hem byna steenigen/ en voorwaer hy had seer veel te lijden dat hy heelhuyts daer af quam. Onder al dit woelen quam den Prince van Lorainen over Weenen (met den Keyzer gesproken hebbende) in Silesien langst 't Geberghte op de Jacht na Poolen/ 't Wilt dat hy beooghde dede sich schoon op/ en daer toe had den Bisschop van Olmitz in Moravien oock ijdrige Gebeden in gestelt/ te weten/ om te verkrijgen een braef Prins tot Koning van Poolen: De Waywoden van Krakauw begosten affectie tot den Prince van Loraine te krijgen/ ja selfs te prijsen; En zijn Contrefeytsel wiert den Poolsen Velt-heer toe-gesonden/ die het selve aen veele Grooten in 't Pallais vertoonden: Doch van dit gantsche Jaer is wegens d'Electie niet gedaen/ en wiert alles verschooven tot in May 1669. De Pont-kamer tot Dantzich is den 22. passato gesloten/ met den uytvoer van het volgende Graen voor 't geheele Jaer:

In-gekomen,

4279 Last Rogge,
11208 L. Tarruw,
3789 L. Garst,
438 L. Haver,
2313 L. Boeckweydt,
118 L. Erten,
38 L. Horse,
26 L. Grutten.

Somma 60720. Last.

Uyt-gegaen,

32756 L. Rogge,
12180 L. Tarruw,
2078 L. Boeckweydt,
3989 L. Garst,
189 L. Haver.

Somma 51193 Last.

De Zee/ een turbulent en gedurig woelent Element/ gaf sich in 't eynde deses Jaers dapper op/ het stormden veele Koopvaerdijers in de grondt/ waer door veele Menschen (meest in 't Canael/ en onder Enggelandt) verdroncken. In de Barbados was noch de querelle tusschen Enghelandt en Vranckrijck/ wegens het te restitueren op St. Christoffel / van waer veele Enghelsen naer Jamaica vertrocken/ om nader te zijn de Spaense Silver-Mijnen: En dese overvielen eens 't Stedeken * Porto Velo/ daer een out Casteel leght/ maer de Inwoonders kochten met 100000. Pieces de plonderinghe af: Over welcke actie de Spangiaerden te Withal klaeghden/ en hoe verre van en aen de Linie men voortaen langer Vrede dusdanigh konde observeren/ &c. Den Engelse Commandant Thomas Allen quam doe voor 't Roofnest Algiers / dwingende soo met Branders als 't Canon/ datse hem alle Engelsen mosten vrij geven/ en een Vrede maken/ waer by zy beloofden alle Schepen met een Enghelse Pas varende/ te sullen vrij zijn/ by aldien geen meer vreemde als Engelse binnens boorts waren: En alle Vaertuygen met Vivres uyt Spangen na Tanger willende/ vrij: Selfs mochten geen Roovers te Tanger komen dan met een Engelse Pas van den Engelsen Consul t' Algiers: Met welck Accoort den Ridder Thomas Allen weder na Thunis vertrock. Maer

* Hier schepen de Spangiaerden haer Gout en Silver in: Op 't Casteel leggen 36. groote Canons: d'Engelse die maer met 400. man in Booten aen quamen, ghelooven, hadden sy doen meerder macht gehad, waren licht Meester van Palma, Mexico, en andere Spaense Plaetsen geworden.

Tot Tripoli in Barbaria hebben 3. Turckze Roof-schepen dese Koopvaerders op gebragt:

't Schip Madonna della Misericordia, van Constantinopelen per Genua.
Een Frans Schip van Smyrna, met Wol, Was, Huyden, en 6. Balen zijde per Marseillie.
't Schip de Mercurius, komende van Aleppo, met Droguen per Venetien.

Tot Thunis zijn op-gebracht:

Van 't Schip de Suster 23. Bootsgesellen door 5. Roovers langh bevochten, en te swaer met Zout op Venetien geladen, raeckten in den brant, 't Schip sonck, en deze 23. Maets wierden gevist, en Slaven.

Seker braef Schipper had mette Roovers oock dese harde ontmoetinge:

De somma van 't schrijven uyt Lissabon den 2. Dezember, uyt het Schip de Vrede van Breda, Schipper Jacob Jan Volckertsz. (alias de Kaper.)

HEt zijn nu by de 8. dagen dat wy hier geluckig arriveerden; Doch hebben een seer dangereuse rencontre by de Kape St. Vinçent gehad; Dit was den 23. passato, aen den middagh, wanneer een uurtje van de Wal ons op zy quam een Bengel van Algiers, met 28. st: en 400. man, achter op stont een Dadel-Boom; Dit was voorwaer geen partuur voor ons, die maer 18. Gotelingen, en 30. Eters op had. Den Roover smeet ons fluckx aen boort, en geklampt, wierp 150. man over, die meest na boven vliegende, alles wat zy konden aen stucken kapten: Een stouten Turck sat in onse groote Mars, en brack daer al ons Ketting-werck; Doch wy en vergaten onse wijl niet uyt onze Back en Hut soo met Geschut als Musquetten tot haer in te donderen, 't welck 3. Glasen langh duurde: Een Moor boven in de Mars haelden onze Wimpel af, doch hy most met al d'andre courante over boort, wy loyden soo lustig, datte Turcken ons Schip mosten quiteren, en zy en dorsden oock niet weer aen komen; Dit verblijden ons, want voorwaer wy waren al afgematteert, en moede: Als wy nu boven quamen, sagen 't Schip vol Dooden en de Gequetsten, en vol Bloedt, als een Vlees-Hal, vonden mede noch een Turck in de Mars, die geen quartier begeerde, oock een ander in de Back, die men zijn ita gaf, noch een in de Back gevonden, gaf den Schipper quartier, seyde van Algiers te zijn: Maer toen wy beneden quamen, was de furie van ons Bootsvolck soo groot, datze dezen Barbaer oock door smeten: In Zee saghen wy doen oock veele Turcken drijven: Gode zy gedanckt wy hebben maer 3. dooden, en 6. gequetsten, dat is den Constapel 't Been af, de Hoogh-Bootsman die in de Hut een Batavierse couragie heeft betoont, en den Schipper, en mede ons Schip is met soo grooten gat gequetst, dat een Vat Wijn daer door soude mogen, invougen yder ons verwondert sach op komen, en sunde gekapert hebben indien 't hol Water waer geweest.

Den Hertog van Savoyen scheen al van langer handt d'Engelse aen te locken om over zijne Havenen den Koophandel/ en speciael die van Lakenen/ en Stoffen te mogen over voeren na Veltolina/ Switserlant/ en andre Gebergte Landen. Maer te Genua en Livorno wilden d'Italianen d'Engelse so niet als sy wel begeerden/ in 't in-komen harer Haven recipieren. Den Koningh van Groot Brittangen dede doe aen den Grave d'Anglesey (geweesen Thesaurier van de Scheeps-Vloot) seggen/ niet meer in des Konings Raedt te verschijnen/ voor dat hy van zijn Majest. nader ordre soude hebben/ maer dat hy zijn Huys/ waer in hy zijn Ampt had bedient/ aen 2. geconstitueerde Commissarissen soude over geven. d' Engelse Kooplien hadden doe veel te klagen over haren Consul Maynard, te Lissabon; Maer den Coning hem onschuldig bevindende/ continueerde hem in zijn functie. Doen verbrande by ongeluck op de Reviere by Rochester/ het schoon nieuw Konings Fregat de Defiance. Den Ridder Bernard Gascon quam doe uyt Spangen te Withal/ seggende: dat den Prins van Toscanen wel in Engelant soude komen 't Hof besien/ doch onbekent/ om alle onlusten te benemen die uyt eenighe Ceremonien mochten opkeuren. Sekeren W. Pen/ hebbende gemaeckt een horribel Geschrift tegens

de Ra-

de H: Driebuldighept/ wiert in een Kercker geset. Oock de Weduwe Colvert/ oorsaek zijnde van veele boose Boecken die in Engelant Gedrukt en verspreyt werden/ wierde by Arrest beschuldight van Hoogh Verraedt. Twee Coninck-Doodmissers Harry Martin/ en Haveningham/ dus langh op 't Casteel Windsor ghesseten hebbende/ scheenen daer niet langer vertrout/ maer de eene wiert na Chepstou/ en d'ander na Chester in nauwer bewaringe vervoert. Eenen Goodman/ die op den Hertogh van Buckingam yets voor had/ wiert gesleept na Tyburn/ daer men hem op hong/ vierendeelde/ en de Quartieren op de Poorten stelde. En dus liep 't Jaer in Engelant ten eynde.

Men bracht dese maent te Parijs in de Bastille een onbedacht Mensch/ die sich noemde Don Balthazar van Oostenrijck/ Marquis van Menze/ Natuyrlijcke Soon van den overleden Coningh van Spangen/ hy hadde by sich schrijvens van recommandatie van den Fransen Gesant Monsr. de St. Romain te Madrid/ aen den Heer Colbert, die hem 400. Pistolen gaf/ en oock den Coning beloofden hem 100. Pistoolen ter Maent: Dory zijn domheydt ontdeckt/ wiert ghegrepen/ daer hy bekenden een Jode te zijn/ ende een Jooden Kint: Hy had reeds veel Dienaers aen-ghenomen/ maer dit en quadreerden geheel niet toen hy bekende alleen dit om zijn onderhout te hebben aen-gevangen: Waer over zijn Majesteyt hem liet in de Gevangenis brengen: Want/ Met Godts Woort, Konings gunst, en Gelt, is niet te spotten. In Bretangen arriveerden doe 5. Schepen voor de Fransse West-Ind. Compagnie/ gheschat op 500000. ponden/ brachten mede/ een levendige Leeuw en Leeuwinne/ een Tijger/ 2. Stieren met Paerde-hoppen/ en een Satyr/ of Bos-man/ van uytnemende grootte/ neffens veele vreemde Gevogelten uyt America. Mr. Tavernier, quam doe van zijn Ambassade van den Grooten Mogol/ aen den Koning van Persien/ mede brengende een grooten overvloet van kostelijcke Juweelen/ onder andre 2. Dyamanten van ongemeene grootte/ en hooge waerde.

Don Jan van Oostenrijck begaf sich in een Convent by Barcelonen/ en vertroude sich niet/ wijl Duc d'Avero en de Admirant van Castilien de partije van Pater Nithard hielden: Oock en wilde hy (schoon 't versoeck van Duc de Ossone/ Viceroy van Catalonien/ ende andere Grooten) sich ergens toe in laten/ 't gunt tegens 't algemeen street: Immers hy wende sich kort daer aen weder na Madrid/ doch onbekent: Hoewel men in Vranckrijck veel onsekere tale van hem voerde: Hy schreef daer na een beleefder Brief aen de Coninginne Hare Majest. dede hem door den Graef Pignoranda antwoorden/ datze niets met hem voor had als de gerechtigheyt/ en van die Resolutie niet wijcken soude; En aengaende van den gevangen Broeder van zijn Secretaris/ datse daer in het beste van de Monarchale Regeeringe soude betrachten/ hy mochte sich na zijn Prieurie van Consuegra begeven/ men soude hem geen ongenoegte aen aen doen/ selfs geen de minste oorsaeck van klagen geven/ &c. Men was onderwijlen aen d'eene zijde wat hart met Geschriften/ dan de Coninginne nam last alles te beslissen. En Castel Rodrigo wiert President van de Nederl. Raedt. Dus liep in Spangien mede het Jaer ten eynde.

Candia bleef/ schoon Winter/ Belegert: Den Turckschen Keyser quam in Griecken te Lerissa/ tusschen Lacedemonien en Athenen/ de zijne met na by zijn te courageren: Weder om den Paus sondt zijn Neve tot secours met zijn Galeyen/ maer die/ sonder yets te verrichten/ quam weder tot Civitavecchia/ daer over den Paus seer gestoort was. De Maltheysers ijverden/ en gingen 60. van hare Ridders binnen Candia. Den Keyser/ oock Spangen/ sonden notable secoursen: En de Venetiaense Ministers namen in verscheyde plaetsen af-gedanckte Soldaten aen/ die/ gelijck de Brunswijckse/ binnen Candia quamen: Den Coning van Vranckrijck sont onder Duc de Navailles oock 5000. Francoisen derwaerts/ die met veele sich treffelijck droegen/ 200. andre quamen weer om. 't Scheen nu aen-geleyt by de Turcken dese Metripolitane Stadt te vermeesteren; En mosten de Roovers van Barbaryen hun gedurig komen Victualiëren: Vranckrijck dit beoogende/ heeft oock een weynich in Europa willen rusten/ door groot secours den Oorlog daer willen voeren/ indien maer de hulpe niet te langh tardeert: En gelijck eener te Roomen van haer dit Testament maeckten:

TESTAMENT, ofte Uytterste Wille van CANDIA.

ICk ellendig verlaten Candia, in 't uyterste gestelt sijnde, als ick sal sien in 't kort mijn Geest in der Turcken handen over-gegeven, heb alſo van mijne saken willen disponeren:

1. Ick wil op 't Kerckhof begraven worden, by mijn Broeders Negroponte, en Cyprus, en by mijn Susters Zephalonia, Zerigo, Zante, en Terie, aen Italien en Sicilien: Als mijn Voochden beveel ick mijn Soonen, ghelijck Inwoonders, die van hier al schreyende tot haer vluchten, dat sy haer alle beleefdelijck aen nemen en beschermen, dat bid ik.

2. De gedachtenisse van mijn Jaerlijkse ondergang of overgang sal ten eeuwigen dage worden vermaert gemaeckt.

3. De Roomze Kercke, om dat sy my weynich geholpen heeft, geef en laet ick na in het toe-komende de verkiesinge der Bisschoppelijcke Tijtulen.

4. Ick ordineer, bespreke, en laet na een Koninglijcke Tijtel aen mijn Vrouwe de Republijcke van Venetien, als de Volbrengster van dese mijne uytterste dispositie.

5. Ick sluyt de Christen Princen van mijn Erfdeel uyt, daerom om dat sy eensdeels my niet opentlijck, andersdeels traechlijk zijn te hulpe gekomen, also dat sy niet meer van mijn Goederen, Wijnen en Spijsen sullen hebben: Alleenlijck dat haer 't Recht blijft om heymelijck by my over te komen.

6. Ende ten laetsten weghens mijne onroerende Goederen, de welcke alleen als Fidecommis de Turcken behooren, soo en kan ick daer van niet disponeren: Maer van de roerende Goederen is my niets over-gebleven als de Fame en de Glorie, dien ik schencke en nalate mijne drie Heltdadige Generalen, Villa, Moresino, en Thomas Moresini.

Doch Candia begost weer te herleven als deze Maent daer 1200. Fransse, meest Gereform: Officiers, binnen quamen, alle wackere verstandige Krijgsluy: Als dit secours binnen de Haven quam, schooten de Turcken een Schip, dat met Gelt daer by was, in de gront, dan de Ladinge is gevist. Den Turckse Capit. Bassa quam hier tegen met 30. Galeyen, en 800. Janitzers, te Canea landen; Deze togen nae 't Legher voor Candia, mette Vivres op de ruch: Al het Regenen stuyten dit wedersijdts woelen niet. En alsoo het Jaer ten eynde is, verhoopen in 't toekomende noch te schrijven, dat Candia is gebleven constant aen Christen rijck tot eengoeden

E Y N D E.

REGISTER.

Den

Eynde van het REGISTER.

ERRAT.

Folio 50. moet tot President van Heeren Hooghe Heemraden van Rhijnlandt, staen, den Heere van den Bosch.

N. B. *De Plaet van Candia moet staen Folio 123.*

Tot HAERLEM, bij Pieter Casteleijn 1670
Met Privilege.

HOLLANTSCHE
MERCVRIVS,

Vervatende,

De voornaemste Geschiedenissen, voor-gevallen in den Jaere 1669.

Binnen

CHRISTENRYCK,

Het Twintighste Deel.

par un bon Christofle,

Celuy qui est porté

peut aisement

passer le gué.

Tot HAARLEM, Gedruckt by PIETER CASTELEYN, Boek-Drukker op de Marckt, in de Keyzers Kroon. Anno 1670.

Met Privilegie.

HOLLANTSCHE

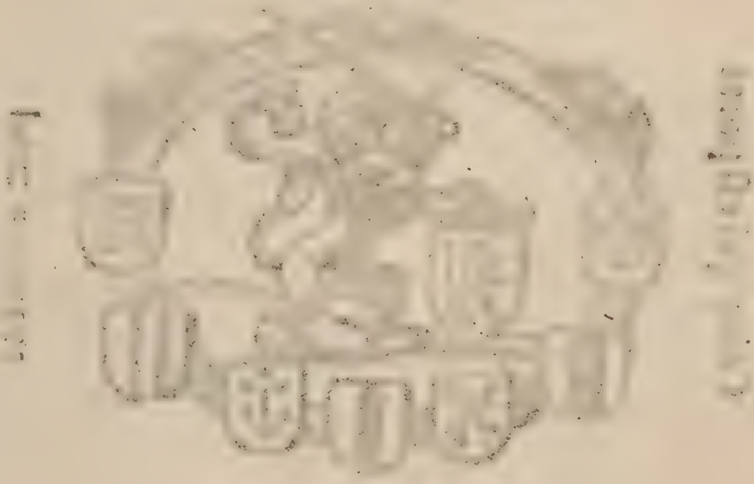
MERCVRIVS.

Verhalende,

De voornaemste Geschiedenissen, voor-gevallen in den Jare 16[illegible]9.

CHRISTENRYCK.

Het Twintighste Deel.

EXTRACT van PRIVILEGIE.

DE Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt: Doen te weten: Dat wy uyt onze rechte wetenschap, Souveraine Macht, ende Authoriteyt, hebben Geoctroyeert ende geauthoriseren *Pieter Casteleyn*, Boeck-Drucker ende Boeck-Verkooper binnen der Stadt HAERLEM, Authoriseren ende Octroyeren den selven by dezen, ten eynde hy het Boeck onder den Tijtul van den HOLLANDTZE MERCURIUS, albereydts by hem gemaeckt, ende uyt-gegeven, ende die hy als noch zelve onder den voornoemden Tijtul maken ende uyt-geven zal, geduurende den tijdt van Vijfthien eerst-komende Jaren, binnen onzen Lande van Hollandt ende West-Vrieslandt, alleen sal mogen Drucken, uyt geven, ende verkoopen: Verbiedende allen ende een yegelijck, het voornoemde Boeck albereyts by hem gemaeckt, ofte geduurende den voornoemden tijdt van Vijfthien Jaren als noch by hem te maecken, nae te Drucken, uyt te geven, oft te Verkoopen, of elders naer gedruckt, in onzen Lande te brengen, te verhandelen ofte te verkoopen, op verbeurte van de naer-ghedruckte, in ghebrachte, verhandelde, ofte verkochte Exemplaren, ende een Boete daer en boven van Drie Hondert Caroli Guldens, te appliceren een derde van dien voor den Officier die de Calangue doen sal, een derde-part voor den Armen van de plaetse daer de saecke voor vallen sal, ende het resterende derde-part voor den ghedachten *Pieter Casteleyn*: Lastende allen ende een yeghelijcken die het aen-gaen mach, hem daer na te reguleren. Gedaen in den Hage, onder onzen Grooten Zegele hier aen doen hangen, den 17. December in 't Jaer onzes Heeren ende Zaligmaeckers 1668.

Was getekent,

IOHAN de WITT. vt.

1668.

Onder stont,

Ter Ordonnantie van de STATEN,

HERBT. van BEAUMONT.

1668.

Veel waerde Lezers:

HEt zijn nu Twintigh Jaren, dat wy op-gediſcht hebben 'tvoornaemſte dat de bewegingen der Weereltlijcke zaken, door de diſpoſitie van den Almogenden, ons hebben doen ervaren: Daer van getuygen onſe Jaer-Boecken; Die wy wenſchten, altoos met die affectie, gelijk zy geſchreven zijn, mogen geleſen werden: Wy zijn deſe mael een weynig buyten ons Jaer tot 1670. over gheſtapt, om daer naer beter te vervangen, 't geen onze meeninge is, van, dat wy nimmer U. E. Achtbaerheden willen moleſteren, met te veel outs, maer wel met zulck nieus, dat heylzaem voor den Staet, onverdrietelijck voor uwe Leesluſt, ende aenprikkelende duurſaam mach blijven, in de opteeckinghen veeler Geſchiedeniſſen, van uwen noch levenden dienſtſchuldigen

Hollandtze Mercurius,

Haarlem den 24. April 1670.

Hollandtze Mercurius,

Behelzende,

De voornaemſte Geſchiedeniſſen, IN CHRISTENRYCK, In 't geheele Jaer 1669.

Twintichſte Deel.

DOn Jan van Oostenrijck was noch in Catalonien in 't Gebiet van la Cour gebleven / van waer hy van den 22. deser aen de Coninginne Regente schreef: Dat hy als noch gehouden was hem ſorgvuldig te dragen, en op ſijn hoede, alſoo haere Majeſteyt gereſolveert hadde den Inquiſiteur Generael te protegeren, en dat teghens 't ſentiment van den Raet van State, van Caſtilien en Arragon, en ſelſs die van de Regeeringe, welcke van advijs waren die Miniſter te doen vertrecken, tot vernoeginge van 't Volck, en ten beſten van de Staten van den Koningh van Spangien: Echter niet te min, om te doen ſien dat hy nimmer had voor genomen teghens den dienſt van de Cathol. Majeſteyt te doen, en om te doen dat gherucht verdwijnen, dat ſijn verblijf in Catalonien hem verruckten tot de Wapenen, ſoo wilde hy ſich vertrouwen op de parole die haer Majeſteyt hem door den Hertogh d'Oſſone, Gouverneur van Catalonien, hadde bekent ghemaeckt, dat ſoo hy van daer gingh, men gemackelijck ſoude handelen, alſoo hy ſoo veer af ſijnde, op de voorſtellen van d'een en d' ander te veele tijdts behoefden: En deſweghen aen dito Duc de Oſſone had verſocht om een Guarde, ten eynde met meerder verſekeringhe nader Ma-

drid te komen, alwaer hy de ordre van haer Majesteyt wilde afwachten, die hy punctueel soude naekomen, dewijl sijn leven en eer waren onversekert voor de aenslagen der Vyanden. De Coppe van desen Brief aen de Magistraet van Barcelonien en andere hebbende genotificeert / vertrock ¶ Don Jan's anderen daegs met 200. Ruyters naer Guadalaxara / tien mijltjes van Madrid: Hoewel liever een Garde van 400. Studenten by sich had gehad.

Naer elf maenden marcherens en veele ontmoetingen van oock sommighe harer onwillichept/ die wegh liepen/ en van de welcke eenige weder gekregen/ sich mosten uyt schudden/ en hunne Kleeren aen de gewillige over geven/ quamen de Brunswijckse Benden tot Venetien/ tot secours van Candia: Daer men hun goede Vivres en Vaertuygen tot overvoeringhe verschaften: Dese waren 2500. Voetknechten/ ende men sont neffens haer den braven Capiteyn Jan Vincenzo Floramonte van Perugia, een ervaeren Baes/ die in den Oorlogh van Vlaenderen sich 24. Jaren loffelijck hadde ghedragen: In Candia/ daer het noch heet afging/ waren gebleven den Baron van Frisen/ een kloeck Soldaet/ den Generael Spaar, een wackeren Sweet/ en den Marquis Doron: En dat veel omtrent 't Fort Andrea/ waer de Turcken hun meeste macht pooghden te besteden: Dut de Roannez boude doe binnen Candia een Gasthuys voor sijn siecke en krancke Soldaten/ die hun alle loffelijck droegen/ geduerig aen een groote mijne arbeydende/ maer de meeste part sijn soo door sieckten als schieten en de mijnen versmolten: Oock was 't Fransse Schip door 't Canon der Turcken in de gront geschooten/ waer van al 't Volck verdronck / uyt-geseyt Monsr. de la Motte Feuelon, en 5. Soldaten/ die sigh bergden.

Al de Weerelt sach noch met verwonderinge/ met hoe groote lijtsaemheyt de Paus/ tegens al de moeylijckheden daer mede men hem daghelijckx quam vereren/ soo lijtsaem en godtvruchtig in sijn Ampt volharde: 't Hof van Romen was doe vol lachs over sekere Bisschop/ die een Boer onder sijn Bisdom over Hoererye in een geltboete hebbende gedoemt/ en soo 't weer beurden/ dubbelt/

¶ Eenige Spanjaerden waren van ghevoelen dat Don Jan in sijn Brief op ons 19. Deel, folio 168. aen de Koninginne geschreven, al wat te scherp over Pater Jan Everard Nithart had geklaegt, en aengemerckt most worden, datte selve was een geheyligt Persoon, een deughdelijck Man, en seer moderaet Theologant: Dat hy geen Volck regeerden, noch in desselfs regeeringe ervaren, als geen Policije practiserende: Maer dat men veel beschuldigingen tegens hem op-raepte, om 'tVolck gaende te maken. En dat toch de voornaemste van Spangen wel souden ghetuygen, dat hy immers den Tijtel van Tyran niet meriteerde: *En dizen Politica que es un simuladu engaño, y maldad, con capa de bondad, y zelo: arte de dissimular la llamaron otros, &c:* Andere seyden, men sach wel hoe noode Pater Nithard het Spaensse Hof verliet, en dat hy noyt het Opper-gebiet van Inquisiteur soude verlaten: En schoon hy al Biechtvader van de Coninginne was, dat hy noyt het Pallais betrat, noch in den Raet quam, noch in eenige Regeeringhe, hy was vernoecht, bleef hy maer aen d' Inquisitie: En dat te Madrid: Men had wel gesien datte Cardinalen Richelieu en Masarin in Vranckrijck tot lof van de Koninghen aldaer groote diensten voor 't Rijck hadden ghedaen, seyden andere: Maer in Spangien wilde men sulcken Regeeringh niet lijden: Weder andere Hovelingen spraken, men hoorde altoos geen Koningen quade gevoelens in te boesemen, bybrengende veel oude Historien, en 't scheen datter waren, die al seer yverigh voor den Biechtvader pleyten, schreven, en oock baden hier in met gefondeerde redenen en justitie te ageren: Want men gedagt wat in Engelant niet alleen was voorgevallen, maer ook dat van Duc de Lerma in Spangien: En dat uyt misvertrouwen Nederlandt, Portugael, Catalonien, Bourgondien en veele andere Gewesten de Spaensse Scepter waren ontvooght: Maer geconsidereert dat Don Jan was 's Konings Soon: De Coninginne bejaert: De Jongen Koningh swack, soo was het oock niet ongefondeert Don Jan redelijcke satisfactie te geven.

delt/ dat gemelden Boer weer in die sonden vervallen/ door ged. Bisschop seer strengelijck tot de betalinge wierde geexecuteert: Hy gaf 50. gulden/ maer de Boer hier over gepicqueert/ huerden een Hoer of twee/ daer toe datse by ged. Bisschop souden gaen/ en versoecken hem alleen yet in sijn Camer te spreken/ 't gunt dese doen: Onderwijl komt den Boer met noch twee Cameraets ten Huyse en vervolgens binnen de Camer by den Bisschop en de twee Hoeren ingestreken/ en seyde/ wel hoe? gy niet een niet genoegh? t' sa gy sult dubbelde boete geven/ en dede/ indien hy geen meerder affront hadde willen lijden/ hem datelijck 100. gulden tellen: Latende den Bisschop by de Hoeren/ maer wat biechte sy aen malkanderen deden/ en weten wy niet. De Jesuyten sag men niet alleen over gheheel Europa/ maer oock te Roomen langs hoe meer in het qua blaetjen raecken/ de Italianen noemden haer Jesuijtse Wolven/ om dat sy sekere Jongen onder hare secte getrocken/ op het bidden van sijn Moeder/ dat een Weduwe was/ niet en wilden ontslaen/ onaengesien wat aenloop daer toe by den Jesuijtsen Generael Pater Oliva, wierde gedaen/maer men versont hem na Tivoli/ op een Erffenis van sijn Ouders gekomen: Den Paus alles hoorende/ verschafte op aenklachte ordre: In 't Gebiet van Romen wierden niet wijt van de Stadt ontdeckt diverse mijnen/ als een van Goudt/ twee van Kooper/ een van Loot/ een van Vitriol/ en een van Antimonie/waer over gehandelt sijnde met eenige Cooplieden/ was verdragen/ dattet tiende part soude wesen voor de Roomse Camer/ het derde voor de Cooplien en hare onkosten tot den arbeyt/ en 1. per cent voor den eygenaer van de Plaets. De Coninginne van Sweden genoot noch alle eere binnen Roomen: Het waren al eenige dagen geleden/ dat zy by den Paus te gast gingh/ wiens Generael van desselfs guarde haere Majest. begeleyde/ met een Comp. Ruyters/ neffens een Esquadre Switsers: Den Hof-Meester ontfong haer als sy aen de Trappen van 't Pallais quam: Hier pasten oock al de Prelaten op/ die haer in een bysondere Vertreck-Sale ghaleyden; den Paus onderwijl door de Ceremonie-Meester alles wel verordent hebbende/ ontboodt de Coninginne by hem in de Sale de Paraphrenieri/ die met wit Damast behangen en op-getoyt was/ alwaer onder een verhemelte twee Tafelen stonden bereyt/ d' eene wel een Trap lager als d'andere; de Coninginne na reverentie plaetste haer op een Stoel na de Spaensse mode/ ter rechter handt van den Paus/ recht onder den Dais: Van waer hare Majesteyt op een seer rijck gecierde Sale het oog hadde; den Paus sat op een Schabelle/ na eenige Ceremonien segende hy den Tafel: En onder het op-brengen van de Spijse door des Paus Camenieren van Eere/ in gouden Servis/ waschten haer Majesteyt de handen/ Ec. Sy wierde van de Paus vereert met 3. Schotelen/ daer in d'een een Fesant/in de tweede Vrugten/ en in de derde Bancquet laghen: Sy bracht het den Paus eerst/ en daer wierde ondertusschen altoos Musijck ghesonghen/ zijne H. stont over eynde/ en bracht het haer weder: Gegeten hebbende/ discoureerden een quartier uers met den Paus/ ende vertrock weder wel voldaen/ sijn Heylicheyt alleen in sijn Vertreck wijckende: Haer Majest. is door al de Cardinaien al vry wat overdadiger daer na op Castel novo getracteert/ onder de melodye van Joffrouw Adrianella, seer admirabel in 't singen sijnde. De Paus roeyde doe uyt sekere sect Anno 1360. in-gestelt/ om de Siecken by te staen/ die men Jesuaten noemt:

En twee Cloosters die hy onnodigh achte/ mosten de Monnicken daer uyt/ en daer wierden schamele Meyskens in ghebracht/ om te leeren in Syde en Lywaet wercken; en om die van Candia by te staen/ roeyden uyt drie geestelijke Ordren/ wiens vaste Goederen wel 4. Millioenen Ryckxdalers bedroeghen: Men gaf hun consent dat goet onder hun gesagh in den presenten Oorlogh te gebruycken/ mits jaerlijckx 60. Ryckxdalers aen een Religieus Priester ende 40. voor d' ander uyt-reyckende. En gaf oock in dese Maendt sijn dispensatie over 't Huwlijck van * Don Pedro, mette Coninginne van Portugael/ sijn levende Broeders (Coningh Alfonsus) Huysvrouw/ waer in den Kardinael Ursino, Protector van dat Coninckrijck/ lang groote swaricheyt met andere had ghemaeckt. Sijn Heyligheyt verschafte doe mede groote sommen gelts aen den Gesant van Ragousa/ tot den opbou van de om ver gestorte Cloosters/ als oock op-bouwinge der Mueren/ en dat met sulcken haestigen yver/ dat de Gesant daer van met een Rooms Burger discourerende/ seyde/ daer selfs in verwondert te sijn: Daer teghens kreegh den Poolsse Gesant van 's Paus Neef Rospigliosi, voor den Prins Lubomirzky, 't Habijt van de Ordre van St. Jan: Den Paus gaf 't Cruys daer toe/ maer hulp van gelt voor sijn Meesters arm Coninckrijck en kreegh hy niet: Den Fransse Gesandt Burlemondt, versocht doen aen den Paus een Kardinaels Hoedt voor den Abt Albrac, Neef van den Marschalck Turenne, met belofte dat sijn Oom dan na Candien soude gaen/ met hoop het selve van de Turckse Belegeringhe te verlossen/ maer den Paus antwoorde met luttel woorden/ dat hy hem van de aen-geboden dienst van Turenne bedanckte/ maer dat hy hem in 't geenige van 't ander niet wilde in-wickelen/ maer dit voegden hy daer by: Che al temp della promotione delle Corone hauerebbe eletto soggetto di sadisfattione al suo Rei. Hoewel des Paus Galeyen op die tijdt een braven buyt van Arabise Clenodyen in de Levant hadden ghemaeckt: Pasquijn begost doe te spreken/ datte Paus beyde Don Alfonsus Coningh van Portugael/ en Johan Casimirus Koning van Pooken/ tot Cardinalen wilde maken/ als bequamer tot het dragen van een lichten Hoet/ als een swaren Kroon: Binnen Romen glorieerden doe drie Gesusters/ de Trapezzarine ghenoemt/ seer habile befaemde Hoeren: Sy bedroghen yder/ tot de grootste Prelaten inclùys: Men verhaeldt van dese infame/ datse sekere Confituren hadden/ van de welcke yemant daer in Huys komende/ etende/ als op haer betovert wierden.

Parijs schepte een groote hoop/ op 'tgeen de Franse Gesant Colbert te Withal tot voordeel van hun soude uytwercken: Die by de Coning van Engelant seer beleeft selfs tot 't handelen van een Tractaet de Commertie wierde ontfangen/ sonder dat op 't stuck van de Triple Aliantie/ eenighe veranderingen konde werden uytghewerckt: Waer op de Frans-ghesinden haer in dat deel verydelt siende/ noemde d'Engelse Gecommitteerden die met Colbert handelden als waren Duc de Buckingam en Mijlord Arlington eensijdigh/ Et que le dernier estoit grand partisan d'Espagne: Den Sur-Intendent Colbert te Parijs wiert

* Hy dede nieu gelt te Lissabon slaen, waer op dese woorden stonden; *Don Pedro par la grace de Deos, Principe de Portugal, &c.*

wiert doe in plaets van den af-gesetten Gunegauld, Secretaris van Staet / en selfs de Survivance daer van op sijn Soon/om de grroote diensten die hy meest aen de Croon had gedaen : Daegs na dat hy be-edicht was/ ging de Koningh/ Coningin/ en 't Hof in de Voorstadt van St. Germain besien een wonder gebouw/ en wel het curieuste dat men te Parijs in de Louvre siet : Het was een Circul/ alwaer alle de Persoonen/ soo sich vertoonden/ waren ghekleet en van Was/ en dat yder op 't perfecste/ invoegen sijn Majest. verwondert / Monsr. Benoist, die Inventeur van dat Werck was / seer estimeerde. De Brabanders spoockten doe noch al of Vranckrijck haer voorts in-slocken wilde/ maer die Coningh geen andere gedachten als Vrede hebbende / liet nieuwe Penningen slaen/ daer op d'een zijde sijn Effigie/ en op d'ander sijde een Altaer stont/ met dese woorden : Gratia & Pax juncta sunt.

De barre Winter stuyte niet het Krijghs-gemoet van veele haere Aderen te openen : En men hoorde dese dagen by de glinsterende Fagottes by na vlammende dreygementen : Daer om was het dat men in den Hage begost te spreken van yder Compagnie met 15. man te versterckken / terwijl by den Winter van de afgedanckte 27. Compangnien soo meenigen ont braef Soldaet moste gebreck lijden/ ja die het Lant 60. Jaren langh gedient hadden : Oock gaf de Raet van State aen haer Ho: Mog: te kennen : Hoe dat zy waren geinformeert van het groot verval van veele Fortificatien van desen Staet : Tot welckx onderhout yder Provintie was getaxeert, versoeckende, dat haer Ho: Mog: daer in gheliefden te voorsien, ende te ordonneren, dat de selve continueerden in 't betalen van de 250. duysent gulden 's Jaers, daer de selve tot reparatie der Fortificatien waeren geobligeert: Beneffens noch 3000. gulden 's maents, tot 't vervullen der Magasijnen, die ten dienste der Militie alreede waren aen-gestelt : Idem, datte Magistraet van ged. Plaetzen verdacht souden sijn, de selve Magasijnen altoos voor ses Maenden voorsien te houden, om selfs by noot de Burgers te konnen dienen : Versochten mede 't furneren van Oorlog-Schepen, 't gieten van Canon, &c. Den Heer Silverkroon quam doe in den Hage/ Resident van de Kroon ‡ Sweden : Daer en tegens vertrock de Deensche Resident Carisius : En den Deensse Admirael quam wegens 't meeten der Schepen van Coppenhaeven tot Amsterdam. Men verboot doen in Hollandt de schandaleuse Boeckjes des Amours de Gaules, daer van partye uter den op-gehaelt en vernielt. Men kreegh doe in Vlaenderen te Brugge/ en te Berghen/ twee hantdadige aen de schandelijcke Moort van de Predicant Johannes Steurbout, op ons 19. Deel/ folio 175. gedacht/ die den 21. van sijn pijnelijcke mishandelinge ellendigh storf : Na latende een bedroefde swangere Weduwe met vier Kindertjes : Die tot haer sustendue by den Staet * onderhout is toe-geleyt : Maer over de misdadighe hebben haer Ho: Mo: aen den Constable van Castilien doen schrijven / een eynde dese twee Moordenaers te leveren in handen van de Heeren van 't Vrye/ om aldaer na Justitie gestraft te worden / als

‡ Alsoo de Moscovise Czar aen den Sweedtse Gesant in der Moscou had doen aenseggen, sich datelijck van daer te retireren : Soo was men in Sweden verlegen voor een Oorlogh, en versochten desweghen by haer Hoogh Mogende, ende oock by den Koningh van Engelant tusschen haer en Sweden de Mediatie.

* Te weten eens 500. gl. voor sijn smerten, en 300. gl. 's Jaers tot opvoedingh hares Kinderen.

over een inborn fept dat alle goede Roomse Catholijcken / uyt een Christelijck hart/ selfs versoepen : Eenighe andere Spaensse Vagebonden hadden op den 9. en 16. passato mede tot Kieldrecht by Hulst in het af-eyssche van de Kercke haer excessen gepleecht.

Op Nieu Jaers dag hebben de Joden (volgens gebruyck) aen den Keyser vereert een groote silvere Kop van 200. oncen swaerte/ en aen d'Oude en Jonge Keyserin elck een brave Silvere Schootel : De Keyserinne gelach den 18. deser ten 9. uren smorgens van een Jonghe Princes/ die van des Paus Nuntius gedoopt wierde/ Maria, Josepha, Anthonia, Benedicta, Rosalia en Petronella: Den Keyser hier over verblijt/ liet sulckx per Expressen te Madrid en Parijs weten : En acht daghen hier na ghebeurden 't dat te Weenen een Ambachtsvrouw van vijf Soonen t' eender dracht ghelach/ die sijne Keyserl. Majesteyt daer over tot Gevader baden/ die 't selve/ alsoo daer onderhout toe diende / het een en 't ander dede.

De Poolsse Croon was nu ghewordden een Venus van veele begeert : De Solicitanten waren sommige met gelt/ eenighe met macht/ andere met Huwelijcken en hooge afkomst : De Moscovise Prins soude wel de Religie daer om door de Vingeren gesien hebben/ en Kiow een Frontier-Stadt soo in Severia en d' Ukrania besit / tot Bolwercken teghens de Tartaren en Cosacken aen de Poolsse Kroon te geven : Maer dat hechte niet : Den Nieuwenburger Vorst van 't Geslachte der Poolsse Koninghen/ had vry beter apparentie/ en spendeerde met hulp van de Francoisen daer toe veel gelds : Weder om den Prins van Loraine/ wel 'taengenaemste by 't Huys van Oostenrijk/apparent door een aenstaende Huwlijck/ en om de Fransse partye dwers te setten/ hadde door sijn Biechtvader/ soo te Warzau niet sonder gelt onthielt/ sijn sake al seer verde gebracht/ komende selfs tot op de Frontieren van Poolen/ en was by de Grootste seer wel gesien : Den Paus/ den Keyser en andere schreven alle aen de Poolsse Heeren in faveur van 't verkiesen : Eyndelijck besloot men op dusdanige manier en niet anders/ een nieuwen Koningh te kiesen / het welck uytgegeven wierde in 't Latijn :

DAt den Prins die men tot Coningh beroepen soude, moste sijn van de Roomse Religie, en ongenegen tot de Protestantze. 2. En uyt een Rooms Rijck of Gebiet moet sijn. 3. Hy sal geen gekroont Hooft moghen sijn, nochte van anderen werden gegouverneert. 4. Om des Rijckx Wetten en Privilegien te beter te behouden, sal hy noch sijn eygen noch der gebueren ontsien. 5. Dattet geen aenlooper om de Croon zy, maer een die om sijn deught, sonder bedelarije, daer toe verkoren sal werden. 6. 't Welck sal moeten sijn een ervaren Man in de Wapenen. 7. Van matige Ouderdom, en niet beslommert met erffenis oft dependenten. 8. Sal moeten sijn wijs, liberael, en beminner van gerechtigheyt, door welcke deughden Koninckrijcken aller best werden behouden 9. Hy moet sijn van een stil ende besadight ghemoet, sonder greepjes, door welckers subtiliteyten jalousye spruyten. 10. Noch met geene Ghewesten in Onlust staen. 11. Mach geen Tyran noch verdrucker, maer een Liefhebber der Wetten sijn. 12. En eyndelijck, hy moet van macht en aensien sijn, omme dit

dit Coninckrijck weder in haer voorige grootheyt en reputatie te herstellen.

Den Coningh Johan Casimyr gingh by den Fransse G. sant Moresteyn doen eenige malen ten eten/ en men seyde/ dat de Fransse Majesteyt hem (wilde hy in Vranckrijck komen) soude vereeren de Heerlijckheydt van Chambor/ met 25000. ponden 's Jaers Renten: (Terwijl men begost/ om 't oogh dat men op den Vorst Radzevil en anderen had/ al de onroomsse uyt Polen te bannen: Het gunt te Stocholm onsmaeckelijck was: De Joden verlieten doen dat Rijck/ en quamen met meenichte na Duytslant af-sacken.

Men sagh de overdaet in pracht over al de Noorder-Gewesten nu langs hoe meer uyt-steken: Daer uyt volgden valsse Munters/ valsse kant en stof-werkers/ het Garen/ de Lakens/ en al snorrepijpen wierden vervalst/ ende hoovaerdigh op-gepronckt/ invoegen men Burgers Kinderen langer als Comedianten sach de Straten over streven: Daer om was 't dat de Magistraet van Hamburgh dese maent in haer Stadt aen elck verboodt/ het dragen van alle Paerlen en Juweelen/ soo oprechte als valsse: Mede/ de vergulde/ silvere/ de swarte Sijde/ en witte geweven Spitzen: Alle silver en gout gewerckte tuygen/ Fulpe Moffen/ en omslagen: Oock de sleepende Rocken/ alles op sware Boeten: Dese ordre/ om de gemeente voor te gaen/ was ondertekent ende beswooren by de Burgermeesters/ Syndicus/ Raden/ Secretarisen/ &c. tot 144. sterck/ te onderhouden/ 't welck oock van alle Predick-Stoelen af-gekondicht wiert.

De Stadt Lantskroon in Schoonen/ wierde doe uyt bysondere insichten/ met een Jaerlijckse Paerde-marckt/ als Malmoe/ voorsien/ met vryheyt tot d' uytvoer van alle Bou-Materialen/ alle scheeps-materialen d' invoer vry/ vry soet Water op 't Eylant Ween te halen/ vry van servis der Soldaten/ als Gottenburgh en Calmar/ 't Casteel volmaeckt/ sal 't Guarnisoen daer uyt/ vry van 't maken der Bruggen/ Corps de Garden/ &c. en vryheyt aen Marstrant om een geringe recognitie Haring te vangen/ Privilegie Munt te slaen/ mogen een Duytse Kerck bouwen/ verminderingh van alle Tollen/ en die der kleyne Poorte gants af/ de Haeven wil den Koningh laten verbeteren/ op het Eylant Ween sal vryheyt van Religie sijn/ en alle Croons Schepen souden te Lantskroon hare Provisie en anders in-koopen.

't Begin van 't Jaer begost ter See met veel Tempeest/ soo dat veele Schepen bleven/ gelijck den 15. deser de Beurtman van Haerlem/ te Deal onder 't Casteel; die van Dort waren dapper in de klem: In 't Canael bleven veel Coopvaerders/ oock omtrent Yrlandt en de Noorse Kusten: De Hollandtse Moscovis-vaerders na het Patria willende keeren/ bevroren seven daer van vier mijl van Archangel/ op de Revier/ soo dat de Factoors gedwongen waren met Ys-sleden na Hollant in den Winter te komen: 't Gebeurde doe/ dat tot Rotterdam af-gehuert was een Engelse Kets op Londen/ daer Schipper op was eenen Bromwel, van Jarmuyen: Seker Koopman gaf hem mede 570.

stucken

stucken gouts in klompen / ter waerde van 160000. gl. Op met dese Vracht op See komende/ conspireert met sijn Volck dit Goudt te verseckeren / ende de Kets in de gront te booren/ 't welck sy oock in 't werck stelden/ omtrent 4. mijlen van 't Noort Voorlandt af/ en soo de Kets sonck/ salveerden sy haer in een Vlaems Scheepje/ dat daer na by was/ die haer nolens volens alle te Rotterdam bracht/ alwaer de sake onnosel ontdeckt/ den Koopman alle sijn Gout geluckigh weder kreegh/ en sy de Justitie/ als na Water recht behoort. Major Banister in Seelant van Surinam op-ghebracht/ wiert door voorspraeck van den Engelsen Ambassadeur Temple, vry ghestelt/ en quam te Withal den Koningh van die Gewesten rapoort doen/ weghens de differenten tusschen de Nederlanders en Enghelse aldaer. In America was oock Porto Velo door de Engelse gespolieert/ daer over de Spaensse Gesant te Withal klagende/ wiert beantwoort/ dat men alles most met een Acte van vergetenheyt over stappen/ en dan een Reglement maken/ daer in bedinghende/ dat men in alle Spaensse Americaensse Havens soude moghen vry allerhande soorte van Vivres / &c. brengen. Bewinthebbers der Geoctroyeerde Nederl. West-Ind. Compagnie/ continueerden nochmaels in haer versoek van Prolongatie harer Octroy/ tot den Jare 1700. inclusys: Van wat macht en aensien de voorsz. Compagnie in haer fleur omtrent 't Jaer 1634. is geweest/ kan men uyt de navolgende calculatie op den staet van Brasil/ bespeuren:

Calculatie van de Inkomsten ende Lasten van Brasil, en de Inkomsten nu ter tijt in State.

BRasilien plach op te brengen van Verpachtingen,	400000.
Van Vrachten van de Goederen, komende uyt 't Vaderlant,	400000.
Van recognitie van de Suyckeren, komende uyt Brasil, te weten, 3000. Kisten, a 200. gulden yder geestimeert,	600000.
Van recognitie van de uytgaende Goederen naer Brasil, gelijck eenige tijt herwaerts ontfangen is,	250000.
Van Vracht, Convoy en nieuwe beswaernis van de Vracht-Suyckeren die voor Particulieren uyt Brasil komen, volgens 't geene dat tot noch toe daer van ontfangen is,	1000000.
Van de winst op 't Brasilien Hout van ginder komende,	50000.
	2700000.

Behalvens noch de Erfpachten, Huyren van Huysen en Landeryen, en 't geene noch resteert van de verkochte Ingenhos, Landeryen en anders, ende noch eenighe andere uytstaende schulden, die veel bedragen, oock den 40. Penningh van verkoop der vaste Goederen.

Volgen de Lasten daer tegens:

36. Schepen uyt en thuys met de welcke 18. Kisten konnen over gebracht werden tot 15. gulden per Schip,	540000.
12. Schepen simpele uyt vracht a 6000. guldens per Schip,	72000.
	2700.

2700. ghemeene Soldaten, daer onder begrepen de Sergianten en Adel-Borsten, a 15. guldens met de onkosten, ter Maent,	486000.
50. Officieren a 100. guldens per Maent, met Kost-Gelt,	60000.
200. Trains-Persoonen tot 80. gulden per Maent,	192000.
Hooge Raden Tractement,	30000.
Comsumptie en Slijtagie van Ammonitie ende ongelden,	50000.
	1430000.
Schiet over	1270000.
	2700000.

Het bovenstaende sijnde Inkomsten, soo die plachten uyt Brasil te worden getrocken, maer door groote toevoer van Negros en het gevolg van dien, van Jaer tot Jaer meerder te verbeteren was verhoopt.

Op de Kuste van Africa Inkomsten:

Guinea kan Jaerlijckx trecken in Coopmanschappen de Somme van 600. gulden, sulckx dat de Compagnie by gissinge daer van komen te genieten, voor gaen en komen,	150000.
Avance op de Vrachten gaen en komen,	50000.
Te Ardre ende Calaby konnen Jaerlijckx gehandelt werden 2000. Swarten, de recognitie van de Goederen derwaerts gaende, die reeckenen op 50. gulden a 10 per cento met Convoy,	6000.
En de recognite van 2000. Swarten tegen 40. gulden,	80000.
Avance op 't over voeren naer Brasil a 40. gulden 't Hooft, daer op wel de helft geadvanceert, sulckx dat hier rekenen 20. gulden per Slave,	40000.
De Greyn-Kust wert Jaerlijckx bevaren met een Schip of twee, konnen Jaerlijckx uyt geven voor recognitie,	20000.
Cabo Verde, Serre Liona, Catcheu, Argin, Senegael, en Ria Gamb. mach t'samen uyt-leveren met de avance op de Vracht recognitie en Convoy gaen en komen.	100000.
Louango, den Handel van Oliphants Tanden, Kooper ende Slaven recognitie gaen en komen, als mede van de gaende Goederen avance op de Vrachten ende Convoyen,	50000.
St. Thomee levert uyt ongevaer 100. Aroben Suyckers des Jaers voor recognitie derselver, als mede van de gaende Goederen avance op de Vrachten en Convoyen,	100000.
Loando, St. Paulo, heeft voor desen uyt-gebracht 15000, Negros, gisse het nu op 1200. a 49 guldens recognitie,	480000.
Avance van 't over voeren a 20. gulden per hooft,	240000.
Recognitie ende Convoy van de Waren die derwaerts werden gesonden, genomen de Waerde op 600. gulden,	66000.
	1382000.

Onkosten op de Kusten,

Guarnisoen van 400. Man in Loando St. Paulo, 130, in Guinea, 30.

man aen Cabo Verde, t' saemen 560. Man met 40. Trains-Persoonen, in alles t' samen 600. Koppen, a 20. gl. ter Maent door een gerekent, met de Officieren, 144000.

Schiet over, 1238000.

De Engelse Natie kregen in America doen vryheyt uyt die Gewesten met 'tgeen daer groeyde en gemaekt wiert/ na Tanger en de Straet te mogen handelen/ sonder Engelant eerst aen te doen / daer se dan sware Imposten mosten betalen: Den Prince Taffeletta dreygde doe alle Zee-Plaetsen in Barbaryen / als nu seer op-geblasen door al sijne Victoryen/ quam uyt sijne Metripolitane Stadt/ hebbende 't Lant al om daer sijn Vyanden woonden/ verwoest / mede voerende een onwaerdeerlijken Roof en Schat: En begeerden/ gelijck hy seer hoogmoedigh aen die van Salee schreef/ dat de vremde Koningen en Princen hem met Ambassadeurs mosten komen begroeten / die sijne Vrientschap begeerden/ en speciael den Koningh van Engelandt/ mette welcke hy nochtans/ ten respect van Tanger / geen Vrede te Lande / maer wel ter See wilde maken. In dese maent storf den Ridder Henry Mildmay, een van de Koninghs veroordeelaers: Hy was in eeuwige Gevangenis binnen Tanger gesonden / men verhaelt dat hy storf sonder eenigh leetwesen over het gemelte Oordeel te hebben / alhoewel hy te Londen oock al verwesen was / met andere van sijne Confraters te Titcheburn te sterven/daer hem doen 'tleven geschonken wiert.

Van Cartagena uyt West-Indien arriveerden te Cadix in Spangien / drie seer kostelijcke Oorlog-Schepen/ mede brengende / behalvens de Indigo in contanten 400000. stucken van Achten/ voor Rekeninge van den Koningh/ en noch anderhalf Millioenen soo in baeren als gemunt Silver voor de Cooplieden/ daer men te Antwerpen/ Madrid en Sivilien seer wel mede was vernoeght.

Den Turckse Keyser hielt sich de gantse Winter te Tessalonica in Grieckenlant op/ volhardende om Candia te winnen / daer toe seer veel bloets en onkosten spillende/ en selfs uyt Africa / Asia en verder alle macht by een en in 't Harnas brengende/ tot secours der sijne/ op dat ongesonde Coninckrijck/ en de Moortkuyl van duysenden Menschen: Dus sach men tot aenwas der Sarasijnen / Schepen vol Turcken en Mooren te Canea van Tripoli / Morea/ Egypten/ Galliopoli/ en elders aenkomen; daer teghens de Venetianen in 6. weken tijts 5000. Christenen binnen Candia met veel behoeften sonden: Onderwijl de Barbarise Rovers hun Personagie op de Middelandtse See speelden/ alwaer de See door swackheyt der Christen Schepen naulijkx meer met sekerheyt bevaren kon worden/ 't welck eer langh (Godt betert) Italien ende * Vranckrijck noch meerder sullen gevoelen: De Rovers van Algiers brachten met dit Nieu Jaer op: 1. 'tSchip

* 't Was wel waer, dat den yver van eenige Franse Capuzijnen seer groot was, om door gecolligeerde Penningen de Slaven uyt Barbaryen vry te koopen, gelijck een van daer toe 7 mael in 2 Jaer van Marsilien was over ghevaren, maer daer bleven soo veel 1000 noch in Slavernye, door 't geduerig rooven, sitten, datter meer gevangen als verlost wierden: Soo dat de Roovers Vranckrijck daer in te kloeck wierden.

1. 't Schip .... Capit, Cornelis Vos, van Middelburg, komende uyt de Condaet met Vijgen per Amſterdam, hy met 8. man tot Slaven gemaeckt.
2. 't Schip de Liefde, Schipper Barent Janſz, Seublye, idem uyt de Condaet na Amſterdam willende, hy met 10, man Slaven gemaeckt.
3. 't Schip Patientie, Schipper Herman Brus van Hamburgh, met Stael, Touw, &c. van Hamburgh komende, is met 10. Perſoonen Slaven gemaeckt.
4. Schip .... Schipper Michiel Druyſten van Amſterdam na Liſſabon met Sout, met 14. Perſoonen Slaven gemaeckt.
5. Een Portugeeſſe Fluyt, van Breſil nae Liſſebon met 200. Kiſten Suycker willende, neffens 120. Cantaer Tabacq.
6. 't Engels Schip de Phænix, van Liſſabon na Livorno gaende, hebben, niet teghenſtaende de gemaeckte Vrede, daer van 300. Kiſten uyt-gelicht, ſeggende, datte Ladinge geen Engelſe competeerden: En lieten de Schipper weer alleen met 14. Kiſten Suycker en 10. Rollen Taback, ſijns weegs zeylen.
7. 't Schip Princeſſe Maria, Capiteyn Chriſtiaen de Wit, met Swavel, deſe ſchrijft ſijn wedervaren aldus: *Als wy den 8. deſer met ons Schip de Prinçeſſe Maria, voerende 18. ſtuc. ongevaer een mijltje van Gibralter waren ghekomen, komt ons daer een Turckſe Rover met 36. ſtuc. aen boort: Hier ſloeghen wy een halven dagh teghens, in welck gevecht onſen Stuerman tot de Turcken over liep, waer door ghenootſaeckt mijn Schip te verlaten, ſalveerden my met 7. gequetſte en 12. geſonde Menſchen in een kleyn Boot, waer mede wy te Gibralter aen landen, latendt in ons Schip 14. dooden, dat ſonder Roer was, dan weten niet of de Turcken 't ſelve hebben behouden, wijl het aen twee zijden begoſt te branden, ſoo in de Hut als Conſtapels Kamer, doe wy daer af-ſcheyden.*
8. Idem een Engels Schip, komende van de Canaria na Cadix, met een goet retour, en 60. Spaenſſe Paſſagiers, die terſtont binnen Algiers voor Slaven wierden verkocht.

Sy wierden ſeer bitter op alle Chriſtenen/ ende kreghen laſt alle Enghelſſe Schepen te viſiteren/ ſoo dat alleen die van Algiers met 28. Schepen in See waren/ en noch 5 wierden gereed gemaekt. De Rovers van Thunis namen 2 Schepen met Sout/ Wijn/ Vis en Sardijn/ en een Franſſe Smirnes-Vaerder/ op 350000. gl. geeſtimeert/ die ſy confiſqueerden/ om dat de Schipper te Meſſina was getrouwt: Schooten 't Schip de Suſter/ Schipper Cornelis Janſz. Moylieven, in de brant/ ſoo hy met Soudt van Venetien quam/ hy met 3. man bleven doot/ 't Schip wegh brandende/ viſten de Turcken 35. man/ die ſy te Thunis Slaven maeckten; men verhaelt/ dat had Moylieven ſijn onderſte Laegh konnen gebruycken/ hy ſoude het haer bangh ghenoegh ghemaeckt hebben/ ſchoon ſy nu 3. ſterck ſoo hart op hem toe-ſette; deſe mael hadden ſy oock 70. dooden. Deſe Barbaren grepen doen Monſr. Georgie Durant, den Franſſen Reſident/ aldaer by 't hooft/ en onaengeſien ſijn Caracter/ ſleepten hem half doot half levende/ door de Deur van 't Huys van den Engelſen Conſul/ daer ſe hem de Armen en Beenen ſtucken ſloegen en als rabraeckten: En dat alleen/ om dat hy Durant, ſoude gecorreſpondeert ghehad hebben met de Mooren daer te Landewaert in/ welcke jegenwoordigh in Oorlogh met het Coninckrijck en de Stadt Thunis ſijn.

La ſe tournent les loix, ou veulent les Roix.

FEBRUARIUS

FEBRUARIUS 1669.

DE Stenden in Munsterlandt door den Bisschop op een Lant-dach beroepen/ daer men het oude Lietjen van Gelt te geven songh/ consenteerden (hoewel soo uyt geput door den lesten onnoodighen Oorlogh) in een somme van 175000. Ryckxdaelders: Dit scheen met de platboomde Schuyten / die men onder handen hadde te maken/ weer op een spronght te sien/ hoewel desen Prelaet veynsde sijn Officieren/ die hy aen nam / af te dancken/ hy nam de selve op een ander Plaets weder aen/ en hielt een Correspondent te Parijs/ waer naer men veel Frans Geldt in sijn Bisdom sach vloeten/ 'tgeen sijn Nagebueren groote jalousye gaf: Hy maekte den Oversten Daurer (in Brabantse dienst geweest) Gouverneur van Meppen: En die hem meest waentrouden/ seyden/ dat hy sich self een Lijf-guarde van 140. Koppen met een nieuwe Levrye toe-stelden/ en onderwijl veel Pistolen en Wapenen liet op-koopen/ &c. Doch 't gevolgh heeft anders geleert/ en dat hy wel yets op den Tol aen de Eems na Oost-Vrieslant te seggen had/ ook een Agent deswegen na den Haege sont: Mede het Casteel van Benthem dede fortificeren/ maer al dit gaf noch gheen Oorlogh. De Gravinne van Benthem by aensoeck/ wierde van den Staet 4000. gl. 's Jaers tot een Pensioen toe-gelegt/ tot soo lange sy en den Grave haer Man souden wesen verdraghen: Gemelte Grave van Benthem door de Roomse drift ig gemaeckt / gaf aen de Consistorien van Overyssel en Groeningen diversche voorstellen in / alle specterende op de heymelijcke Huwelijcken en bedriegelijcke Verlatinghen/ begeerende haer opinien op de voor gestelde Puncten/ maer die weygherden sulckx/ tot soo lange de Casus was geworden meerder speciael / en de Persoonen van de welcke men handelden/ wierden ghenoemt. Men begost weder levendigh te maken de betalinghe van eenige achterstallighe Penningen aen de Troupen van Lunenborgh: Idem aen de Deense Africaense Compagnie/ ende Kur-Brandenburgh moveerden sijne Limijt-Steden in 't Lant van Kleef/ tegens de Geldersse/ 't welck alle sijn tijt van verantwoordinge en rescriptie verdiende: Terwijl op den 4. February/ sijnde Maendag/ oock in Zeelant dat voorviel/ dat de Stadt Zirickzee met d'andere Steden oneens/ der selver Gedeputeerden dien dach in haer Jacht gestapt sijnde/ om na Middelburg op de Vergaderinge der gem: Staten van Zeelant te verreysen / dat noch dien avont de Colonel Theodorus van Vrybergen met 6. Compagnien Soldaten/ ghelicht uyt Vlissingen en Veere/ voorsien met Amonitie van Oorloghe/ 4. metale ende 2. ysere stucken te Brouwershaven is aen-gekomen/ daer feytelijck het woort en de Sleutels krijghende/ sich Meester maeckten: Die van Ziricksee dit hoorende/ en dat Vrybergen soo een notabile Frontuyr (buyten weten van haer Ho: Mo:) sijn Gouvernement van Sluys/ had verlaten / om soo een geringh Exploict te doen/ gelijck dit van Brouwershaven/ &c. was: Geloofden oock/ dat de Staten van Zeelant/ hier in geen consent tot dese Acte droegen: Soo lieten sy datelijck de Trommelen roeren/ en Waertgelders aen-nemen/ de Burgery 1100. man sterck/ wapenende / voorsagen haer Wallen met Canon/ na dat de

Magistraet

Magistraet alvoorens aen dito Vryberghen hadden doen weten / dat sy in den Lande van Schouwen/ veel min in haere Stadt/eenige in-legeringe van Soldaten souden dulden/ maer die selfs met de Wapenen/en alle naderinge af keeren: Daer quaemen oock 2. Oorlogh-Scheepjes voor * Zirickzee / op alle 't welcke door Gecommitteerden alles soo wijt tot Stilstant is by-geleyt/ dat Vrybergen met sijn Volck vertrock / ende die van Zircksee souden ter naester Vergaderinge van de Staten van Zeelandt / binnen Middelburgh haer Gecommiteeerden senden/ en de sake aldaer ten principalen af-doen ; waer mede den Zeeusen Oorlogh een kort goet eynde nam. De Heer Grootenhuys, Drossaert van Lingen en Cloppenburgh / quam dese Maent den Heer Prince van Orangien met ettelijcke 1000. Rijcksd. vereeren : Alle op een tijdt dat mede in den Haghe arriveerden den Franssen Ambassadeur Monsr. Pompone d'Andely, de Portugijsse Gesant Don Francisco de Melo, des Keysers Gesant Isola, en andere/ waer teghens den Deensen Minister Carisius, weder om sijn Adieu na Coppenhaven nam: Oock vertrock Secretaris Brosches na Livorno/ om daer als Consul te resideren. De Bewinthebbers van de West-Ind. Compagnie obtineerden doe Octroy tot den Jare 1700. En wierde oock sonder eenige notabile veranderinge dat van de Manefacturen der Dorpen van't Noorder-Quartier ten vernoegen/ weghens de liquidatie van de selve/ af-ghedaen. Men sach oock den Heer Carlisle binnen den Hage/ van Withal voor Ambassadeur na Sweden willende: En oock den Prince van Parma / neffens andere Grooten/ die malkander dagelijckx de Visites gaven/ gelijck oock de Keyserl. Gesant den Baron d'Isola, en Don Estevan de Gamarra, wegens Spangien/ met den Heer Raet Pensionaris den 20. deser na middag lange in conferentie waren: Den Heer Prince van Orangien/ die tot mesnage van sijn Staet (diverse Beampte haer Pensioenen hadde vermindert/ had oock by haer Ho: Mo: versocht het voorschrijvens om die Penningen van Spangien te bekomen/ waer van meermalen is gerept/ en by 't Tractaet van Munster 1648. belooft: Dat van de Triple Alliantie leefden oock in de voornaemste van de Regeeringe harer gedachten / en men bevont het langhs hoe meer te sijn een Basis en Pedestael van de gemeene rust van Christenrijk/ een gesegenden Bant om alle Oorlogs-harten in te toomen: Onder alle dese Politijcke visites/ hielt de Fransse Gesant den Heer Pompone sich incognito binnen den Haghe / en dewijle in dese Vasten Avont tijdt veele valsse gheruchten van 't een en 't ander wierden verspreyt / soo verhaelden sijne Excell. by sekere occasie aen eenige Leden van den Staet/ als declarerende: Hoe dat den Coningh sijn Meester gemeent was punctuelijck te doen observeren het Tractaet van 't Jaer 1662. ende alle het geene noch naeder was geconvenieert: Maer vervolgden sijn Excellentie/ Het komt met groote ver-

 wonderinge

* Zirickzee sustineerden, dat volgens d'aloude Coustuymen, Wetten en Privilegien, men niet mach noch kan werden geconstringeert, tot 't geene men op soo een wijse van haer afvordert: Als sijnde oock 'taf-senden van dese 6 Compagnien na Brouwershaven alleen geschiet, uyt krachte van een Resolutie, genomen by de Gecommitteerde Raden aldaer, en sulcx maer alleen met volle toe-stemminge der Steden Middelburg en Tertollen, wesende de Heer van Odijck (wanneer op dito Resolutie geresolveert wiert) op-gestaen, en uyt de Vergaderinge gegaen, willende in dat van Z: Zee niet stemmen; Ende die van Ter Veer en Vlissingen hadden alleen verklaert, het te sullen aensien.

wonderinge sijne Majesteyt van Vranckrijck voor, dat men hier te Lande soo vele van sijne Armeeringe te Water en te Lande rept, ende dat niet sonder apparentie van voortgangh, &c. daer de gantze Equipagie maer in 12. Schepen bestont. By absentie van den Ambassadeur Boreel te Londen / wierde doe aen den Secretaris Kinschot gelast/ de saken van desen Staet by provisie aldaerwaer te nemen.

Cosmus de Medicis, den beleefden Prince van Toscanen hebben wy op ons 19. Deel Folio 175. in Spangien ghelaten / daer de Coninginne zijn Hooght. op 't vertreck na Toledo / Andalousia en Estramandura / vereerde met een Kasje van allerhande rariteyten/ gheschat op 10000. gl. hy had sich te vooren op zijn Lusthof Ambrosiana buyten Florencen / op de Jacht verlusticht / maer het delicaet Italien konde hem niet voldoen/ hy wilde in 't reysen gedurich Plus ultra: Als hy nu aen de Colomme van Hercules by na gecomen was/ keerde naer Portugal: Hier sach hy Lissabon en alles/ maer hiel sich als onbekent/ voorgevende na Gallissien te willen/ maer de Coninginne die van een Jonge Princes in de Kraem beballen was / van zijn daer zijn versekert/ sont hem een Present van 1000. Crusaden/ waer van de Brengers door den Prins weder rijckelijck wierden begiftigt: Uyt Portugal vertreckende/ hadsich verklaert uyt de Corunna ofte beste Haven indien daer Enghelse Schepen mochten zijn/ een Reysje over Zee naer Engelandt te willen doen/ 't welck den Coningh van Groot Brittangien overgheschreven/ sont sijnen Majesteyt een expres Fregat derwaerdts / om den Prins af te halen/ 't welck twee mael door Contrarie wint weder om ghedreven/ echter de Corunna beseylde/ den Prins daer ge-embarqueert mette selve op de Spaense Zee lustig tobbelden/ invoegen dat door storm ghedwongen waren/ heel na Yrlant te Kingsael in 't verkeerde Canael in te loopen/ daer zijn Hooght. te lande trat/ twee nachten sliep/ en van daer weder na Londen 't Scheep gaende / was ghedwongen 't Eylant Scilly aen te doen/ van waer hy eyndelijck te Plemuyen behouden arriveerden/ en van de gewapende Burgerije uyt des Conings naem wierde ontfanghen/ maer de Zee nu moede zijnde/ resolveerde langst de Zee-kant te Lande zijn reyse naer Withal te nemen.

Ongemeen was dē yver van de Sollicitanten in dese tijt tot de Poolse Kroon/ hare debuoiren daer toe waren sommige belachelijck / en van andere die haere Erf-Landen/ om te spendeeren/ daer om verpanden/ en dat vruchteloos/ was het beklagelijckst: Men had nu d' Electie in May te doen/ vast gestelt/ en sach men groote hevicheden en disputen tusschen de Creaturen van den Prins van Lorainen en Duc de Nieuburg: Die van de eerste voegden de Senatoren toe/ hoe dat den Lorainssen Prins was geboore van 't Geslachte der Jagellons/ oude Coningen van Poolen/ en by aldien men den Nieuborger nam/ de Turkse Keyser datelijck den Oorlogh aen Poolen soude doen/ om dat sijn Oom Hulp-Benden na Candia had gesonden voor de Venetianen: Maer men scherste seer te Warzau/ om dat seker Canonick/ die wel eer Biechtvader van Duc d' Loraine was geweest/ dat hem van die zijde (om sijn hoge wetenschap) een schoon Paert was vereert/ waer op hy te Krakauw van Breslau quam binnen gereden/ maer als die van 't Capittel aldaer sulckx vernamen/ wiert hy uyt-gestoten/

ten/ en hy moſt 't voorſz. Paert weder te rugghe ſenden: Want de partye van Nieuburgh wiert by de Waywoden van Crakauw en Sandomyrs vry ſterck gedragen: De Ridderſchap en meenigte Lantboden voegden ſich ſamen/ om op de verkieſinghe te ſtuyten het om-koopen met Geldt/ daer mede de Franſſe Partye in Poolen dapper woelden/ en ſy Poolen ſtelden doe vaſt/ dat de geene die ſich om-koopen liet/ men voor geen Ridder/maer voor een Boer ſoude houden: Onderwijl ſach men onder hun een geſchrift/ als een Deductie teghens Duc de Nieuburgh/ verhaetende/ datter voor hem geen kans tot de Poolſſe Kroon en was/als beſet met 9 Soons en 3 Dochters/dat hy was geengageert met Sweden/ Brandenburgh en andere/ ende dat hy oock niet machtigh ghenoegh en was/ om de affairen van Poolen te herſtellen. *

De Creaturen van den Moſcoviſen Czar/ ſtaecken daer tegens de Poolſſe Senatoren een manuſcripte in de hant/ als noch van het Rooms woorden van hare Prins/ en andere beloften van voordeelen om de Poolſſe Kroon brengende: Maer deſe wierden heftigh tegen geſproken/ voor de geene die den Prince van Toſcanen liever tot haren Coningh ſagen/ als een genereus/ braef/ Jongh en rijck Heer/ dat hun diende/ &c. maer den Hertoghe van Nieuburgh die ſeer in conſideratie quam/ de voorſpraeck by den Koningh van Engelandt oock verſocht hebbende/ vertrock den 12. deſer/ van Oetingen na Landſchut/ alwaer men verſekerde/ dat hy ſijne devotie op deſen tijt gingh pleghen voor het Beelt van de H. Maget Maria, 't welck tot Oetingen voorſz. aen-gebeden wiert/ en van

* Doen quam den Edelman weder uyt der Moſcouw, die den Poolſſen Aerts-Biſſchop van Gneſna aen den Czar had geſonden, om den ſelven te notificeren, den afſtant van de Croon die Johan Caſimyrus hadde gedaen, en hy dede van den ſtant van Moſcovien, het volgende raport: *1. Dat hy van den Grooten Czar of Hertogh met extraordinare betooninge onthaelt en getracteert is geweeſt, hebbende de Hertogh ſelver, tegens de gewoonte, de Brief uyt den Edelmans hant ontfangen, en doen logeren, tracteren, defroyeren, en koſtelijck regaleren. 2. Dat dito Czar ſich beklaegde, dat de Polacken niet en hadden onderhouden de beloſte, gedaen in de Capitulatie van den Stilſtant des Krijgs, om hun Leger 't ſamen te voegen met de ſijne tegens de Coſacken: Oock, dat den Heer Naſciokin, ſijn eerſten Miniſter in Courlant, ſoo veel Maenden aldaer gelaten had geweeſt, ſonder de beloofde Vergaderinge te werck te ſtellen, nopende de verſekeringe van de Commercie met die van Sweden: 't Welck over ſulckx wel ſoude konnen beletten, of ten minſten daer uyt ſtellen de weder om gevinge van Chiovie. 3. Het gemeyn ghevoelen in dit Rijck te weſen, dat de Grooten Czar noyt en ſoude toe-laten, dat ſijn Soon (om te bekomen de Poolſſe Kroon) omhelſen ſoude de Roomſſe Religie, hun inbeeldende, dat ſy hem daer toe noch ſouden verſoecken met Ambaſſadeurs, en geloofden oock, dat hy Edelman tot dien eynde alreede daer gekomen was. 4. Dat in de Hooft-Stadt van Moſcovien weder om eenige 1000 Huyſen verbrant waren, ende de Inwoonders bemerckt hebbende, dat de voorſz. Stadt dickmaels in brant geraeckt was, 't ſedert hun Patriarch door bevel van den Grooten Hertogh af-geſet en in Ballinghſchap geſonden was; Oock aen nemende, dat ſodanig branden hun over quam, ingevolge van de vermaledijdinge door dito Patriarch gedreygt, begoſten te ſchreeuwen en te tieren tegen den Grooten Hertogh, de welcke in twijffel van eenige oproeringe, dede den Patriarch weder om roepen, maer hy weygerende weder om te keeren, ſoo heeft hy hem met gewelt doen halen, en binnen voeren met eenige van ſijn Ruſt-wagens. 5. Dat ſekeren Afgeſondene van byſondre Perſoonen uyt Lithuanien, ſijnde aldaer met Brieven aen den Grooten Hertogh aen-gekomen, ſonder te behelſen alle ſijne Tijtelen, den Czar grootelijckx vertoornt had, tot exempel van d'andere, doen 300. ſtock-ſlagen geven, aen dien, wiens Brief in de Tijtelen het alder gebreckelijckſt was. 6. Dat aldaer Tijdinge gekomen was van een gruwelijcke Nederlage, die de Tartaren aen de Moſcoviters gedaen hadden, van 15000. duyſent dooden en 15000. ghevangenen, onder de welcke waren over de 300. van de beſte Officieren: Ter oorſake van deſe Tijdinge, wierden in de ſelve Hooft-Stadt gedaen publijcke beweeningen en beklagingen dry dagen achtervolgens, gelijck hun gewoonte is te doen in de aldergewichtighſte ongelucken die hun overkomen. Den Grooten Hertogh ſelver ſijnde door hert rakende ghevoelen 8. daghen ontſtelt geweeſt, met vreeſe en achterdencken der Onderſaten. 7. Dat de 30000. Moſcoviters, liggende tuſſchen de Palen van Moſcovien en Polen, ingevolge van deſe ſmertige Tijdinge, bevolen waren datelijck te vertrecken, om ſich teghen te ſtellen aen de voordere inloopingen, die de Tartaren ſouden konnen beproeven en betreffen met de yverige hitte van de verkregen Victorie.*

van groote hulpe wert geacht te sijn / om in sijne affairen succes tot de Poolsse Kroon te hebben/ en dat sijn hoope die men hem zedert eenigen tijt hadde gegeven/ door een stercke Partye / die sich nu sedert weynigen tijdt hadde ge-openbaert/ niet mochte werden verydelt: Maer te mogen seggen/

En la fin nous chansons la Victorie.

Te Stocholm quam dese dagen een Tartarise Chiaux ofte Gesant/die sich noemde de Edelen Josilanus, Aga/van 17 a 18 jaren out/hy was in sevenderleye Orientaelsse sprake taelkundich/ en van Turckse afkomst/ Audientie by den Coningh hebbende/ gaf hy sijn Credentialen over/ dat waren langhwerpighe kleyne Briefjes / daer op sijn Volle macht stont: Men heeft die uyt curieusheyt/ als elck maer in 3. a 4. regulen bestaende/ nae de Professor van d'Orientaelsse Talen op de Academie te Upsal af-ghesonden / om de selve te translateren: Hy vereerde de Sweedtse Majesteyt met een slecht Tartaris Paert/ en een Flits-Boge met sijn toe-behooren daer toe: Dese Maets waren 12. sterck/ en men gaf haer/ doen sy te Rostock en Anclam weder passeerden/ tot Tractement/ na de gewoonte van haere Ysere Magen / niet dan Knoflooch en Mierdick Wortelen te eten.

Endeling quam uyt West-Indien te Withal Sr. Willougby, Gouverneur van d'Engelsse Barbados / alwaer hy sommier rapport dede van de gheheele ghestalte van die Gewesten / meest bestaende daer in: Dat de Barbados, niet tegenstaende soo veele teghenstrevingen, in sijn af-scheyden waren gebleven in een goede conditie: Dat hy in 't herwaerts aen-komen was genootsaeckt gheweest, mede aen te doen alle de by behoorende Eylanden, die men Antilles noemt, ende die de Brittannise Majesteyt toe-behooren: Dat hy mede was gheweest op St. Christoffel, 't welck op die tijdt noch niet en was (volgens bedingh) gerestitueert aen d' Engelsen: En dat hy oock daer op een Protest had laten doen tegens de Francoisen aldaer, &c. Het was al seer remarcabel dat in dese 3. maenden soo veel Princessen wierden gebooren/ over 't welcke/ om Congratulatien te doen / ende Vereeringen door Gesanten aen de Ouders/Coninckrijcken waerdye wierden verspilt/ als:

De Keyzerinne van Turckyen gelach van een Jonge Dochter,
De Keyzerinne van Duytslant van een Jonge Dochter,
De Keyzerinne van Moscovien van een Jonge Dochter,
De Koninginne van Portugael van een Jonge Dochter,
De Hertoginne van Jorck van een Jonge Dochter,
En de Keur-Vorstinne van Saxen van een Jonge Prins,

Zijn Majesteyt van Groot Brittangien beducht voor Tanger/ sont in dese Maent Mylord Howart na Barbaryen / met een kostelijcken Present aen den Tafaletta, Keyzer van Barbaryen/ en sulckx niet alleen om Vrede met de selve te hebben / waer oock om te verlossen alle Engelsse en Christen Slaven/ waer toe de Penningen souden werden gecontribueert door de Bisschoppen ende alle Geestelijcken. In plaetse van den Hertoge van * Ormont / wierde Mijlord Roberts

* Den Coningh schreef aen den Raet van Yrlant, hoe dat Duc d' Ormont sijn Commissie van Vice-Roy, in handen van den Groot Segelaer had over gegeven, doch dat eer langh een ander in sijn plaets soude senden: Maer dat zy wel mochten weten, dat sijn Majest. hem soo in sijne daden, affairen, als in Persoon, ten hoogsten was estimerende en prijsende.

Roberts als Vice-Roy na Yrlant gesonden: En sijn Majesteyt schreef een beleefden Brief aen den Koningh van Vranckrijck tot moderatie over de aenklachten/ soo die van de Gereformeerde Religie deden / dat men haere Kercken, Ampten, &c. en welvaren af nam, en in Vranckrijck niet langer verdragelijk was voor hun, dus gehandelt, te konnen blijven woonen.

De Vasten-avont dagen sijn dit Jaer te Weenen / Roomen en Parijs met soo veel overdadigheyt toe-gebracht / dat daer uyt verscheyde Dootslagen in Duytslant/ Hoere-stucken in Italien/ en groote lichtvaerdigheyt in Vranckrijck/ als daghen van dese Weerelt / sijn ghepleecht / welckx verhael wel een Boeck alleen soude behoeven: Maer Brabant onder dies suchte: Haer Vasten-avonden waren (op sijn Antwerps) nu soo breet niet als sy wel plachten / per faulte van Welvaert (Signor): Men mocht om de quade betalinghe/ en disordre onder de Soldaten/ nerghens met sekerheyt passeeren: Trat men in de Heu/ de Spangiaerden haelden die aen: Gingt gy buyten de Poorte/ men schudde u naeckt uyt: Stapte gy langs de Straten/ schoon alle by daegh/ gy quaemt daer nau heel-huyts af: Jae dese devote Spangiaerden naemen de Lieden/ selfs als sy in de Kerck ter devotie ginghen / den Mantel en Hoet af: By avont was men in Brabant noch Vlaenderen nergens versekert te passeeren: Binnen Brussel was doen noch seker Schoolmeester/ hebbende 12. Jaren om schult gevangen geseten op de Steenpoorte / daer hy soo onbarmhertigh/ arm en ellendigh was onderhouden gheweest / dat hem de ooren van het Hooft / en gaten in 't Lijf van de Ratten en Muysen waren ghegeten: Desen krijght dese Dagen de Tijdinge/ hoe dat hy tegens de geen/ die hem daer ghevangen had doen setten/ het Proces ghewonnen had; waer over hy van blijtschap ontstelt/ plotselijck neer valt / en bleef soo doot: Een ander ongeval had seker Burger en bekent Boeckverkooper te Brussel Jan Mommaert, desen had een ander om schult op 't Stadthuys geciteert / doch eer de ontbodene boven quam/ was dito Mommaert in de Camer by de Heeren Rechters steen doot gevallen; soo dat dit haestighe voorval 't Proces scheyde. Want/

Les heures ne retournent en arriere.

Men hoorde niet dat Vranckrijck op eenige aen-maninge versoeck/ of oock wel ten insichte van de Naghebueren / schroomden de Protestanten over al in sijn Rijck te vervolgen/ men luysterde meer na de Triple Alliantie/ die op den 5. deser in 's Gravenhage tusschen Engelandt/ Sweden/ Spangien/ ende de Vereenighde Provintien was ghetekent/ als na 't schrijven van Withal: Te Rochel verboot men de Burgers van de Gereformeerde Religie eenige Coophandel of machanise saken te drijven/ 't scheen soo veel gesecht/ als vertreckt/ selfs danckte men de Gereformeerde Soldaeten af: In andere Provincien gingh het al na advenant/ veele Grooten wierden Rooms om een Ampt/ met Turenne, en die geen Gelt hadde/ most voort/ die gelt won/ wiert geschat: In de Weerelt wiert nu niemant langer geacht/ als die wat kost dat niemant kost: En als die sijn wetenschap uyt-ghebiecht en uyt-ghesweet hadde / gaf men de Konstenaer een bene valete: In Vranckrijck sach men geerne wat moys/ dat niet veel en koste / ende nochtans opsichtigh / by veele ghewaende fijne

* Geestelijcken voor alle de Weerelt wierde gemaeckt : Maer die van Rijssel Doornick en Douay vonden sich wel benaut onder de Fransse Wapenen/ men had hun om te toomen Casteelen/ en sulcke Lasten op-geleyt/ datse wel perfect gevoelden/ dat het op de Grensen en enden altoos aen-komt : Al de Stedekens aen de Lye wierden door de Soldaten bedorven/ 't Lant om Yperen af-geloopen/ Oudenaerde een Soldaten plaets gemaeckt : Duynkercken poogde men noch met Sant te fortificeren/ hoewel onmogelijck : Aen dese Nederlandtze Conquesten spilden Vranckrijck veele Millioenen. Den Allerchristel. Coningh op 't aen-manen van den Paus/ Van dat Candien sonder vreemde hulp, onmogelijck by de Venetianen konde gemaintineert werden, tegens soo een innumerabel getal Millioenen Turcken, antwoorde na Roomen/ Gesint te sijn de Venetianen, en in deses de gantse Christenheyt te assisteren, dat hy dienthalven de Coningin van Spangien sijn Moeder, over 't geen hy soo in Nederlandt, &c. mochte hebben te pretenderen, soude voor eerst in ruste laten, &c. De Macht die sijn Majest. van voor nam na Candia te senden/ bestont in het volgende :

In 't getal van 24. soo groot als kleyne Schepen onder den Heer Hertoge van Beaufort en Duc de Navailles :

Infanterye, ———————	5000. *man.*
Ruyters, ———————	300. *man.*
Uyt de Guarde gekooren, ———	420. *man.*
Van 's Konings Musquettiers, --	200. *dito.*
Gereform. Officiers, ————	200. *dito.*

Behalvens dese 6120. man/ wierden toe-gevoecht alle de Regimenten/ geordineert om te gaen nae Roussillion en Daufinee : Den Cardinael Francisco Barbarijn, (Protector van de Franciscaner Monnicken) dit hoorende/ gaf ordre aen alle Conventen van de Cordeliers/ neffens het Gebede-Boeck/ oock het Swaert op sijde te hanghen/ na Candia te gaen/ en daer als mannen/ niet die luy of traech sijn/ maer als yverige/ de Voor-Burght van Christenrijck te helpen defenderen.

't Vertreck van Don Jan van Oostenrijck uyt Barcelona/ den 30. passato/ op fol. 2. gelaten/ causeerden te Madrid groote ontsteltenis/ want men hoorde ongeern datte Graef d'Aranda/ Vice-Roy van Arragon/ soo hy ver by Saragossa passeerden/ hem quam onthaelen/ en de Magistraet/ d'Academie/ ende Studenten hem binnen haer Stadt noodigden/ 't welck hy weygerde/ slapende op een Gehucht Terrejoncillos/ 2. mijlen van daer : 't Spaensse Hof was soo verbaest/ met 800. Ruyters uyt te senden/ dat de Vivres binnen Madrid begost te mancqueren/ maer door de goede conduite van den Cardinael d'Arragon/

* *In de Cloosters wercken de Geestelijcken de beste en kostelijckste Kanten, gelijck de Bagijnen, en men vint de beste Ingenieurs, gelijck by de P. P. Jesuyten : In Hollant maken de fijnste Gesinden het kostelijkste Sijde Tapijt, Damast ende Blomwerck, 'tgeen voor Princen en Vorsten dient, maer gelijk de Bagijnen geen kanten dragen, soo en dragen dese oock hun Werck niet, alsoo hun Religie dat niet mede brenght.*

ragon/ Aerts-Bisschop van Toledo / bleef dat achter: Dom Jan trock recht op Madrid/ de Koninginne sont hem des Paus Brief/ hem vermanende tot Vrede / en dat hy 4. dagen blijven soude by provisie daer hy was; des Paus Nuncius wiert hem tegen gesonden/ die hem den 23. savonts te Torrecone/ 4 mijltjes van Madrid vont /daer hem de Hertoge van Infantado/ de Pastrano/ de Heer van Guadalaxara en andre quamen begroeten/ en hem des Paus Brief oock de 4. dagen voor gestelt hebbende/ antwoorde Don Jan daer op/ dat hare Majesteyt wel hondert dagen hadde ghehad/ om daer op te dencken/ dat d'aller eerste satisfactie/ die hy eysten / was / datten Inquisiteur Nithard het Spaens Coninckrijck ruymde/ geen langher tijdt gevende als tot den 25. des avonts: Den Nuncius met dit bescheyt weder by de Coninginne komende / die aen sekere Hooft-pijn noch het Bedde hieldt / dede den Raet van Castilien vergaderen/ alwaer nae een raedtlevinghe van 7. uren/ geresolveert wiert den Biechtvader Inquisiteur te doen vertrecken/ vermits hy sijn leven/ noch het Coninckrijck in haer ruste/ versekert was; En alsoo de Koninginne (soo het scheen) het liever anders had gesien/ maer dewijl het Volck begost te murmuren dat men hier soo traech mede toe-gingh/ stont het hare Majesteyt toe/ nae dat hy den 25. adieu hadde genomen / dat hy vertrock/ en sulckx door expresse aen-dringinghe van Duc de Pastrano/ en den Marquis de Liche/ Soon van Don Louijs de Haro: Het was savonts ten 5. uren maeltijt/ als de Coningin/ sulckx aen-ghedient / hem * Pater Nithart dat beval / ende wiert op dat moment uyt-geleyt door den Cardinael d'Arragon/ (voorwaer een braven Baes/ die sich in dese ende andere occasien betoonden te sijn een Vader van Castiliens welvaerdt/) aldus toogh hy door Vranckrijck na Roomen/ niet willende dat hem eenige eere/ als sijnde een privaet Persoon/ wierde aen-gedaen.

Dat de behoefte van hulp voor Candia/ op het schrijven waer was / bleeck aen diverse Francoisen en Duytzen / die haer mede Maets in grooten getaele siende sneuvelen/ den buyck vol kreghen: Ghelijck den Graef van St. Paul aen-getast oock van sieckte/ die daer niet weynig (als in sulke Plaetsen vrugtbaerlijck) graseerde/ na Malta quam/ om sich wat te verfrissen: De Groot-Meester van sijn aenkomen verwittigt/ sont hem 2. Galeyen tegens/ die hem begeleyden/ ter plaets hy sijn Quarantaine houden most/ en sont hem oock alle

 verfrissingen

* Den Cardinael van Arragon en des Paus Nuncius convoyeerden hem in een Carotse tot Foncorral, 2. mijltjes van Madrid, daer hy bleef tot sijne Dienaers en toe-behoorten souden gereed sijn: En had de Koninginne tot sijn meerder versekeringe in sijn Reyse hem een Guarde verschaft, beveelende alle Offiçieren van 't Rijck, dat zy Vader Everhardo Nithard, van 't Geselschap Jesu, een van haer Raeden van State, en Inquisiteur Generael, op diverse instantien om verscheyde redenen en consideratien had toe-gelaten uyt 't Coninckrijck te vertrecken: En dat oock hare Majesteyt hem gunstelijck had toe-gestaen de Vrijheyt werwaerts het hem beliefden, 't sy na Duytslant of Romen te mogen verreysen, en sulckx ten respecte van sijn getrouwe Diensten, soo hadde hare Majesteyt hem den Tijtel wel willen verleenen van haer Ambassadeur, en dat met een eerlijck Tractement over sijn Dienst, &c. In sijn plaets nam de Koninginne Dr. Antequera, den Curate van 't Paleys.

verfrissinghen ende Meubelen/ in een Huys aen de Zee-kant: Maer Duc de Roannez/ die mede beproeft hadde wat Candia was/ ende veel van sijn brave Officiers hadde laten sitten/ verliet oock op die tijdt Candia/ varende ver by Malta na Toulon/ en quam den Koningh te Parijs rapoort doen; Hy had in der daet mette sijne hem treffelijck ghedragen/ maer toen hy uyt Candia vertrock/ soo en bleef daer geen 20. man meer/ van soo grooten ghetal als hy daer hadde ghebracht: Want sy verhaelden den Koningh/ dat de Turcken/ brave Krijghs-Luy/ en dappere Vechters/ den 24. January onder de Bonette van St. Spirito een Mijne hadden laten springen/ daer mede veel Christenen en voorname Officieren waren in de Lucht ghevloghen/ nessens Sr. Florio, een der voornaemste Ingenieurs; en dat dese loose Sarasijnen op de selve Plaets/ als de Christenen hun dooden souden begraeven/ noch een andere hadden aenghesteken/ tot groot verlies van de Candiers: En dat daer op dese Belegerde benaut/ hadden verlaten 2. Posten by St. Andree/ en aen 't Schotse Werck: Doch datse alle haere hoop op het Secours schepten: Alsoo oock den Prince van Toscanen derwaerdts eenighe Benden van sijn Regiment verschaften: Weder om den Coningh van Engelant verstaende/ dat men uyt Vranckrijck het Schotse Regiment van den Graef van Douglas na Candia wilde senden/ en de gevolgen van dien considererende/ wierde na Parijs ghesonden/ om sonder tijt verlies soodanige ordre te revoceren.

MAERT 1669.

DE Zarazijnen hadden nu uyt Barbaryen uyt-geset een Vloot van in de 20. Roof-Schepen/ die op ordre van den Grooten Heer (de welcke daer toe Expressen met veele Contanten van Larissa naer Tripoli/ Tunis en Algiers had gesonden) na Candia met ettelijcke duysenden Mooren/ tot hulpe van den Primo Visir quaemen: De barre Maertse Lucht maeckte veele van hun de See tot haer Kerckhof/ wijl sy door contrarie Wint gints en weer ghedreven/ veel ellende onderweegh gevoelden: In dese Maent is oock op 't Eylant Sicilien den grooten Bergh Ethna in brant geraeckt/ waer van den Bisschop van Catanea het navolgende Verhael in deser voegen heeft doen drucken:

DEn Bergh Etna ofte Monte Gibello, is een Bergh om sijn grootheydt en Hoogte de gantse Werelt vermaert, en sulckx te meer om sijn vernielende Vlammen, smoockingen en Assen, die hy van den Top uytwerpt, de andere gedeelte,(selfs in het midden van de Somer) sijn bedeckt met Sneeu, gelijck niet alleen over veele Eeuwen, maer noch onlanghs veele reysen is ghesien, datse inde laetste 15. Iaren meer als ghemeene Vlammen heeft uytgespogen, met veel roockx en steenen, en groote quantiteyt Asse (alles tot een gruwsame schrick der naestghelegene Steden en Dorpen,) die wel haere Wijngaerden en Velden over deckten, en als scheenen te vernielen, maer echter hebben bespeurt, dat met de gevallen regen daer op, hare Landen 't naeste Iaer veel vruchtbaerder waren als oyt.

Het

Het was dan op Vrydach den 18. Maert 1669. wanneer de Son een weyning te voren was ghesien van een bleeck en dootverwich Couleur, 't welck (hoe wel wy nochtans even te vooren contrarie hadden gesien,) niet te min geen kleyne schrick aen alle de Inwoonders veroorsaeckten, vermits alles uyt dat bleeck worden der Son, oock al wat men sach, daer na van Couleur veranderden: Den volgenden nacht hadden wy so binnen dese Stadt, als oock alle de Countryen rondsom, een verschrickelijk en ongewoone Aertbevinge: vermengt met vervaerlijcke bewegingen van Monte Gibello, tot extraordinaris verbaestheyt der Ingesetenen, en dat soo geweldighe violent in 't omleggende Lant, dattet Volck ghedwongen was uyt hare Huysen in de Velden te vluchten, om te ontwijcken 't gevaer van hunne neerstortende Huysen, dat hun dreygden: Het Vleck van Nicolosi was boven alle andere, wel het ellendichste getracteert door dese furieuse Aertbevinge, de Huysen en alle getimmerten sijn in brisementen geschut, en begraven in haer eygen ruynen, het arme Volck dat sich al tijdelijck had gevlucht, met soo luttel goets en Meubelen als de spoedige tijdt hare wilde toelaten mede te dragen, bleven soo een nacht of twee onder den blaeuwen ofte lieven Assen-hemel leggen, mette grootste hartseer en verbaestheydt aenschouwende het vernielen van hare Huysen: maer siende dat door al dese gruwlijke gewelden ook d'aerde sich ten diverse plaetsen begost te openen, en haer als dreygde om 't eenemael in te slokken, soo quamen sy al verbaest na dese Stadt af vluchten: Zijnde dese Aertschuddinge sekerlijk soo dapper en geweldig, dat dese van den Berg af dalende, de vluchtelingen den een den ander voor vallen mosten onderstutten, en als gins en weer geslingert wierden: komende als af-gematteert, gheen nacht-rust gehad hebbende, ende dese ellenden ende spectaculen haer noch versch voor oogen: dit verbysterde 't volk binnen de Stad. Dese bedroefde omkeeringe der aerde, was op maendag den 11. Maert immediatelijk ten 10 uren savonts vervolgt met drie afgrijselijcke scheuringhen, meest op eenen tijt, en elck wat van malkander: Dese inbreucken sagh men te sijn aen de zijde voor Monte Gibello, omtrent 2. mijlen van een Berg genaemt Montipileri, van waer het met een vervaerlijck ghetier zijne vlammen verheften mette meest Furie en gewelt tot by de 100. roeden hoog: Ten tierde noch het brulde niet alleen inwaerts van het binnenste des Gebergs gelijck voor heen, maer het grolde violent als 't gheluyt van Donder of Canon, en van die kant wierp het veele steenen uyt, sommige van die waren 300. pont swaer, die gelijk sy deden, door de lucht waren geschooten, en diverse mijlen van die plaets neder sijn gevallen, de gantse Lucht met smoock vervuldt sijnde, brant voncken ende Asse, 't welck ghelijck een Furieuse regenbuy op de Landen neder viel. Onderwijl quam uyt dese vernielenden Berg van ter sijden een vloet van Smelterye ofte brandende materie, dat als een Zunt-Vloet liep en swom als in een stroom van vuyr over alle 't Landt aen dees sijde des Berghs: Dese brandende Revier liep weder boven op de Bergh Montpileri, die haren rechten loop stuytende, soo scheyden het daer sich in twee stroomen, en omringde alsoo den gantsen Berg, den een nam den wegh by la Gardia, 't Convent van St. Anna en Malpasso: De ander by de Stedekens Monpileri en Falicchi, die in weynigh uren waren verstroyt en verlooren, sulcx dat mer niets meer af bekennen konde, met verscheyden kleynder Vlecken en Hoeven, en met 't selve het vermaerde Beelt van de ghezegende Lieve Vrouwe van de Anunciata: Het welcke door het gantse Eylandt hooghlijck wiert gerevereert, en over de gantse Weerelt berucht voor het wonder van Sicilien, en tot welcke 't Volk uyt de aller verste ghewesten met de meeste devotie in Pelmgrimagie quamen, dese is al mede op-geslockt en verteert door dese bedroefde Stroom. Dese heete en brandende

Deluvie spreyde sich immediatelijck over de 6. mijlen in de breette, somtijts van couleur als smeltigh oft brandende Glas, maer als het koelden, wiert het hart en Rots-achtig, en over al waer het passeerden, liet het hoogten en Pyramiden van die stoffe na sich. Op dien selven tijdt begost Monte Gibello van den top te rasen met haere verdervende Vlammen, waer onder het aert-schudden ende bulderen continueerden, de ellende niet weynigh vermeerdert mette schrick des Volckx, die al huylende en lamenterende door 't Lant en om de Stadt liepen, niet anders verwachtende, dan mede in-geslockt te worden, of door 't Vuyr verteert, als niet anders voor oogen siende dan de doot, en een generale verbrandinge. De twee voorste Vuyr-Stroomen vernielden alles in haer weg, en op Woensdagh den 13. heeft d'eene aen de West-sijde sich verspreyt, in verscheyde stroomen, over loopende Campo Rotundo, St. Pietro, en Mostorbianco, met la Potielli en St. Antonin, en aen de Oost-zijde vernielden 't de lage zijde van Mascalucia en le Placchi, nemende sijn wegh na dese Stadt. Op Donderdagh den 14 de wint oostelijck, wanneer veel Regen viel, doch geensints de voortgangh van 't Vuyr verminderden, maer begost van 2. sijden de Stadt te dreygen, wanneer nu 't Vuyr begost te naderen, quam yder Religieus met groote devotie in Processie dragen haer Reliquia, speciael die van St. Agatha, de vermaerde Martelares van Catania, waer in sy geen kleyn vertrouwen stelden; werdende gevolgt van groote meenichte Volckx, sommige sloegen haer met sweepen, en andere tekenen van penitentie, onder een groot geklach en geluyt, uyt-druckende hare bedroefde verwachtinghe, van de uytkomst deser vernielende furieuse inundatie: Terwijl 't Volck dus in haer devotie besich was, verbaest door verschrickinge, wort 'er nieus aen de Magistraet van de Stadt gebracht, dat een considerabel getal Dieven en Roovers de gelegentheyt hadden waer ghenomen in dese generale verwoestinge, te halen een Roof van dese alreede verdreven Menschen, en dat sy oock diverse van de selve om haer Goet hadden vermoort, en te bevreesen stonde, dat de Stad Catanea selfs eenigh onheyl van haer krijgen mocht, wijl sy soo sterck in 't Lant liepen, en van daer gelegentheyt souden soecken, om in de Stadt te komen, waer op geraedleeft, om meerder onheyl te voorcomen, wiert de Commandeur van 't Casteel, met een aensienelijck getal Ruyters en partye Spangiaerden uytgesonden, om 't Landt en de Stadt voor dese Roovers te versekeren, die terstont hare Provoost Marschalck uytgesonden met ordre alle suspecte Personen te versekeren, of die geen goe getuygen van haer selve gaven, ende die op der daet ghegrepen wierden, sonder verder recht door de Krijchsraet te vonnissen, en wierden 3. galgen om spoedighe executie te doen, opgherecht, als een voor de Poort Di Aci, de tweede op de markt, en de derde voor de Poorte Della Decima, met stercke guarde aen alle de Poorten, wordende oock alle suspecte Huysen ondersocht, die hare slapers mosten aengeven, ofte overgeven al sulke Personen waer op eenige der minste suspicie was. Het arme Volck van 't Lant door dese bedroefde ellende van alle haer welvaren berooft, en in de hoogste noot-gebracht, namen meest alle haer toevlucht binnen dese Stadt Catanea, met groote Lamentatie de Magistraet tot liefde te trecken, die redelijck genegen was hun te assisteren na vermogen, selfs de Burgers op hare klachten, opende vryelijck hare deuren, vervullende hare Huysen met veele van dese verdreven menschen als sy konden te bergen: Den Bisschop en alle vermoghende van qualiteyt verschaften tot onderhout ruyme contributie, tot beter ordre soude ghehouden konnen werden. Oock Messina en verscheyde andere Steden (geinformeert van dese uyttermaten ellenden) sonden na Catanea overvloet van leeftocht en nootdruft, met aenbiedinge van de beste hulpe aen dese Stadt, in cas van noot: Alle de elementen,

scheenen

ſcheenen in deſe tijt Oorlog teghens ons te voeren, en ſamen gheſwoorne tot ſtraffe der Inwoonders: de Lucht was geduerig verduyſtert met Wolcken en ſmoock, voortgedreven by geweldige en krachtige Winden, daer ſomtijts veel regen tuſſchen ſporte, ſo danich, dat in al den tijt van deſe vernielinghe de Son ons ſeer ſelden verſcheen, en als 't al gebeurde niet dan bleeck en datelijck weer weg, en ſcheen ſijn aengeſicht ſich onder de dicke Wolcken voor ſoo een bedroeft Spectacul te verberghen. De Zee liep veel hooger dan zy gewoon was, en door hare extraordinare ontſteltenis, overvloeyden ettelijcke Stranden, 't welck ons geen kleyne ontſteltenis veroorſaeckte: Het Landt, als geſeyt is, was vervult met Dieven, ende dat ſoo veel, dat onaenghesien de ordre van de Magiſtraet en Officiers, de ſtrenge Juſtitie aen ſommige die gekregen wierden, ſoo was niemant ſijn Lijf ſeker ſich buyten te begeven, alſoo oock het Vuyr door 't geduerigh overvloeyen van de Berghen ſcheen over alles te willen heerſchen. Op Vrijdagh den 15. de Stroom van vuyrige materie, die de lage ſijde van St. Giovanni di Galermo had geruyneert, verdeelde ſich in tween, d' eene liep na Moſterbianco, d' andere dreygden onſe Stadt Catanea, maer de leſte ſcheen ſich meer ende meer te verſlappen, alſoo in 24. uren geen mijle en hadde ghevordert. Den 18. op Maendagh ſach men de Stroom al na en nader deſe Stadt komen, waer op den Senaet met Monſr. Bamnuchi, Biſſchop alhier, gevolgt van alle de Geeſtelijck en Weereltlijck bediende, en ontallijcke gemeene Lien, in Proceſſie ginghen uyt deſe Stadt naer Monte St. Sofia, uyt treckende met de grootſte Devotien en voornaemſte Reliquien: En op een Altaer die ghemaeckt was in 't geſicht na den Bergh gewent, wiert de Miſſe gecelebreert, en ghedaen de gewoonelijcke beſweeringhen, in ſoodanighe extraordinaris voorvallen ghebruyckelijck, in alle welcken tijt den Bergh ſich niet ſoo als te vooren, hem dapper ſchudden, noch ſmoock ende vlammen, ende extraordinaris groote ſteenen uyt wierp, waer van te vooren veel 10. mijlen ver in haer geſicht door de Lucht waren gedreven gheweeſt: Oock was de Aſſe in groote meenighte, ſoo wel in deſe Stadt als de omleggende Plaetſen verſpreyt, met Voncken en heete Aſſe die 't Gras verſtickten, waer door d' Jnwoonders haer Vee gedwongen waren verder wegh te drijven, die anders by ghebreck van Voeder hadden moeten ſterven. Nu kruypt de Stroom van de ruyne al nader en nader deſe Stad, maer ſeer ongeſtadigh, na dattet veel of weynigh van ſijn oorſpronck aen-gevoet wort: Dan Woenſdagh den 20. ſaghen, dat de Vloet, die deſe Stadt van de ſijde van St. Giovanni di Galermo meeſt dreygde, geheelijk was uyt-gebluſt, en d'ander die na Moſterbianco liep, was flauw, waer uyt wy hoop ſchepten, dat zijne furie oock haeſt ten eynde was: Maer een ander ſtroom, die te vooren Moſterbianco had overloopen, volherde in ſijn furie meer en meer, ſijnde een Muſquet-Schoot breet, doch koſt qualijck, om der Rotzen wil, ſich naer 't Weſten keeren: Een andere ſtroom die by St. Pietro veel breeder wiert geſien, brande wel 't heftigſte, dan wierde onderweghen, door yets contrarie, in ſijn loop gheſtopt, laetende maer een kleyn Roockje vloeyen van 3. a 4. Roeden wijt, ooſtwaert op, en dat van een ſeer ſubtile ende active materie, courerende naer een kleyn Stedeken: Een andere Stroom overliep Campo Rotundo, maer die liep weſtwaert na de Hoeven van Valcorrente, daer 't Vuyr, ſonder eenige byſondre ſchade te doen, is geſmoort in diverſe Rotzen. Tot nu dan verhoopten wy dat alles ſoude over gheweeſt ſijn, alſoo de Vlammen, noch 't uytwerpen, noch het ghebrul in den Bergh niet meer waren als zy plachten. De geene die wel 't aldernaeſt den Bergh af geſpeculeert hebben, verhalen, dat den Top boven is in-gevallen, en nu wel een mijl lagher is, dan ſijne hoogte te vooren was, dat het gat van dito Bergh, waer uyt al deſe Vlammen en Steenen

nen vliegen, omtrent een half mijl in 't ronde is : Maer de vreese bevingh dese ondersoeckers in 't visiteren soodanigh, datse haer ter stont van daer packten, seggende, naulijckx met meer sekerheydt, yets te konnen verklaren : Uyt dit Backhuys ofte Mont sijn Stroomen gevlooten van een dicke en vuyrige substantie, met Steen ende Metalen vermengt, wiens diepte na de Plaetzen daer zy gevloeyt zijn, veel van den anderen verschcelen, de sommige van 4. andere 8. 12. en 15. Roeden opwaerts, en in de breette in eenighe Plaetzen 6. mijlen sijnde, op andere meer ende min : Glinsterende even als de Brantsteen, en 't beweegt sich als Quicksilver, gemeenlijck traech voortloopende, ten ware dattet vloeyde in een stroom van sijn natuer, daer 't dan door gevoet wert : En daer het over gaet, laet het merckelijke Tekenen dat het daer geweest is, want het verbrant selfs de Aerde, versmelt de Mueren van Casteelen en Huysen, smijt neer en verteert by na alles wat het tegen komt, daer en is noch niets bequaem bevonden om 't selve te resisteren, of haer brandinge uyt te bluſſchen, 't is geobserveert, dattet Water veel eerder haer brant vermeerdert : En dit doet het onder al sijn bedervingen, dattet sommige Bergen neer en andere op smijt, veranderende de gantze gestalte, soo dat noch Boom noch Stadt meer en wiert ghesien, en alles soo confus, dat 't oogh sich met eenighe hoopen Steenen most voldoen, alles tot een verschrickelijck gesicht der Eygenaers en Inwooners, die hare Plaetzen en eygendom soo geraseert sien. Vrydagh den 22. begost den Bergh weer afgrijſſelijck en hart te huylen, uytwerpende veele materie, die twee Bergen, hooger als die van Monpileri, met een breeden Dijck oost op, van de selve Stoffe, van daer het een furieuse Stroom naer Malpaſſo af-sondt, veel breeder als de bovenste, vloeyende tot naer Campo Rotundo ende St. Pieter, tot over de Ruynen van dese 2. Stedekens, stroomende met een furie na Mosterbianco, maer die nae St. Giovanni di Galermo coureerde, was heel en al uyt-ghebluſt. Van desen tijt tot den 26. sweegh den Bergh stil, toen barsten hy weder met een grooter geluyt als voor heen : Hy kreet en bulderde veel harder als Canon-schooten, en dat soo even dapper en geweldig, dat 24. uren langh, onse Huysen daer van beefden en schudden, de Lucht vol smoock en Aſſe, de gantzen Hemel bedeckende : 't Beestiael en 't Gevogelte sijn in dese tijdt met meenigte, soo door gebreck van Voedsel, als datte Lucht door dese vuyle smoken bedorven was, neder gevallen, en op veel Plaetzen doot ghevonden. Den 28. was de grootste Stroom seer naer by de Stadt, als omtrent de oude Capuzijnen voort-gheloopen, waer door 't Volck alle soo verbaest wiert, dat den meesten hoop de Stadt verlieten, die bleven waren sommige Offiçiers, en eenige onder hun staende, welcke hebbende versekert en wegh ghesonden het Magazijn, hebben oock daer by ghedaen alle de Artillerye van het Casteel. Dit duerden soo tot den 16. April, wanneer men bevont, dat dese Vuyr-Stroomen hadden vernielt alle de Zy Boomgaerden, met 63000. Wijngaerden, loopende naer Sardanello, (alwaer alle de ghebleven Burghers van dat Stedeken, dit alles sagen) tot onder de Boge van Marcus Marcellus, een vermaert gebouw van Antiquiteyt, vlotende 6. ellen diep daer onder deur : Van daer na Madonna di Monserato, dat het gants ruyneerden, en tot Madonna della Gratia komende, liep d'een Poort in, d'ander uyt, sonder eenighe bysondre schade aldaer te doen : En komende te Catanea voor de Poort della Decima, vervulde wel 6. ellen diep de geheele Plaetse di Schiaria viva : Van daer nam het sijn weg na de Bolwercken aen de Seekant, onder 't Casteel van dese Stadt, ende coureerden oock 2. ellen diep in Zee, in het welcke, tot een groot wonder van alle die 't sagen, het voort in Zee liep, tot een mijl langte, en al meer breet, wordende gedreven tot aen de Poorten van 't Canael, 't welck ons doet bevreesen, dat 't van die

zijde

zijde dese Stadt selfs aen-tasten sal: Gelijck oock geen minder ghevaer is van de zijde van Del Tindaro, alwaer een grooten Vloet ft oomt, van diergelijcke active materie, laech loopende, en dreygt de Wallen, alwaer het wel een mijl breet is, hebbende overstroomt en geruyneert alle de Boomgaerden van de Poorte Della Decima tot Madonne della Ancellati: Dus verre, sullen Catanea hier laten, en op sijn tijt verhalen hoe ellendigh het desen Jare met die Stadt af-geloopen is.

Den Grave van Winchelsea / welcke van den Koningh van Engelant aen de Turkse Porta voor Ambassadeur was gesonden/ en nu wederkeerende van Constantinopolen na Italien/ dede Sicilien aen/ en is te Catanea een oogengetuyge van desen brandenden Bergh Ethna gheweest/ volghens inhout sijns schrijvens/ uyt Napels gedatheert/ luydende uyt 't Enghels/ in Nederduyts vertaelt/ aldus:

Met het believen uwes Majesteyts:

*IN mijne Reyse van Malta tot dese Plaetse, waer in ick alle vlijt ghebruyckte, die my 't saisoen vergunde, heb ik aen-gedaen de Stadt * Catanea, alwaer ik seer minnelijck door den Bisschop was genood, om in sijn Paleys te komen logeren, 't welck ik accepteerden, om uwe Majesteyt te beter te konnen informeren van dat extraordinaris vuyr, het welck komt van den Berg ‡ Gibel, 15. mijl van dese Stadt: 't Welck om sijn schrickelijck aensien, door de groote meenichte des selfs, (want dit branden was 15. mijlen langh en 7. breet) monstreuse oock haestighe vernielinghen, wel ghenoemt mach werden een Vloet van Vuyr, Voncken en gloeyende steenen, met een gedruys, en voort loopende tot wel 600. Roeden in See, ende sulckx wel 1. mijl breet, 't welck ick sach: En 't geen my het meeste verwonderde, was, dat ick dese stoffe in See als Rotzen sach, brandende tot 4. vademen diep in 't Water, twee vademen hooger dan de See, dat op eenige Plaetsen af-spoelden ende beweegden,*

* Catanea is de naeste Stadt aen den brandenden Bergh Ætna, ten tijde Ptolomei en Diodorus Siculi, is daer geweest een Hooghe Schoole van veele geleerde Mannen: Ende aen de Plaetze daer de Tempel van Agatga staet, was eertijts een heerlijck Badt, 't gunt van sich selfs warm Water uyt gaf, en was met Marmere Pylaren treffelijck opghebout: 't Aertrijck om dese Stadt is allesints seer vruchtbaer, en bysonder overtreft den Wijn, soo aldaer wast, alle anderen: Het Vee wort daer oock spoedigh vet, en soo haestigh, dat de selve souden moeten versticken, ten ware men de selve niet somtijts aen de ooren het Bloet aftapte: Dus verre Theod. Siculus uyt sijn antijcke Historien.

‡ Den Bergh Gibel ofte Ætna is over wonderlijck: Hy heeft soo langh ghebrant, Assen en Steen uyt-geworpen: Ten tijde als Marcus Æmilius en Lucius Orestes Burgermeesters waren, heeft hy soo dapper ghebrant, dat de Romeynen die van Carthago (welcke so na daer by leggen) tien Jaren langh den Tribuyt of Schattinge aldaer na lieten: Anno Christi 254. als Agatha daegs te vooren gemartaliseert was, binnen Catanea, branden sy oock heftigh: En soo dede sy mede Ao. 1165. en door aertbevinghe sloegh sy Agathen Kerck, en al de Papen daer in doot: Ao. 1329. branden hy weder seer dapper uyt vier hoecken, sijn Vuyr niet gelijck ander Vuyr siende, maer als swavelbrant: Ao. 1537. is alles om den Bergh tot Vee incluys geruyneert, donderend ende krakend geluyd van sich ghevende, den Hemel met Asse als een swart kleet sijnde overtrocken; dit vlooch tot in Calabria toe: Ao. 1635. heeft sy insgelijckx ghedaen, soo dat desen Bergh voor d'Inwoonders seer dangereus te bewoonen is.

weegden, oock af-dreef, dickwils niet ſonder groot gewelt, de Steenen als een vaſten dijck, en root daer rondom vielen geduerigh in Zee, nu in d'een dan in d'ander Plaets, al omme ſchrickelijcke ſchade doende, vermengt met ſmoock en ghedruys in Zee, en alſoo elckander vervolgende, maeckten een vaſte Fondatie in Zee: Ick ſtont daer van de Klock 9. Saturdagh ſmorgens, tot den naeſten Morgen ten 7. uren: En is deſen Bergh van Vuyr en Steenen met Voncken, 20. Roeden in Zee op diverſche Plaetſen gheloopen: In 't midden van dit Vuyr, het welck in Zee brande, ſach men de forme even als van een Revier, met ſijne klippige hoecken, en in deſe Vloet ſackten af de meeſte meenichte des vuyrs, dat ſeer mede ſleepende was, met Steenen van de ſelve brandende ſtoffe vermenght, en ſwavel Voncken met roode Hoofden, ſwevende boven 't gemelte Vuyr in een groote meenichte: Aldus van vuyr-vloet verſelt met groot ghetal brandende ſteenen, die ſich wel 3. vademen hoogh verheften boven alle de Landouwen, wiert alles verbrant, en boven dien oock in andere Plaetſen meer, alwaer heymelijcke Riolen onder de Aerde van diergelijcke ſwavelachtige nature meer waren, en 't vuyr aen-hechte met ſchade, over van d' een en d' ander kant ſteenen en Voncken ghemeen makende: Daer het Rotſen of Huyſen ontmoeten als van eene ſtoffe, (ghelijck veele waren) nam het Vuyr een dapperen voortgangh, maer daer het een andere Aerdicheydt vont, wende het ſich aenſtonts in Lijm en Aſſe: (ſoo ick bericht ben) De eyghentlijcke ſubſtantie van dit Vuyr beſtont meeſt in Steenen, Voncken, Sulfur, Nitre, Quick ſilver, Sal, Armoniack, Loot, Yſer, Kooper en andere Metalen: Ten hielt ſtreeck noch ordre, want op eenige Plaetſen maeckten het Bergen tot Valeyen, elders laechten tot hooghten. Doen de nacht naderden begaf my op twee diſtincte Toorens, van waer ick 10. mijlen verre af konde ſien, en dat het Vuyr met een rechte Linie den Bergh af begon, en dat met ſulcken hoogte als de de hoogſte voor-gevels in U Majeſteyts Coninckrijk, op-werpende de allergrootſte Steenen in de Lucht: Ick konde beſpeuren dat de Vloet van het Vuyr af-daelde met een geweldigh root couleur, vermenght met bleecke roode Steenen daer onder, en ettelijcke ſoo groot als een gemeene Tafel. Wy koſten dit Vuyr in diverſe Plaetſen ſien uytwercken, ſijnde alle 't Lant rondſomme als met vuyr bedeckt, en ontſteken met groote Vlammen in veele Plaetſen, ſmoockende als gruwelijcke Ovens van ſmeltende Yſer, beſchadighende alles waer den uytbraeck neder-viel, byſonder oock die in See vielen: Een Ridder van Malta, welcke daer woonde, en op my wachte, verhaelde my, dat deſe Vloet was als mede ſleepende met al wat den Bergh uyt wierp als 't Water, en als een ſtroom met groot ghewelt afvloeyende, van 5. a 6. vademen diep, oock ſoo breet, en dat geene Steenen daer in en ſincken: Ick verſekere uwe Majeſteyt dat geen Pen de ſchrickelijckheydt van dien kan uyt-drucken, nochte oock alle de Konſten ende Wetenſchappen ter Weerelt het ſelve ondervinden, ofte ſich af-keeren van de verbrandinge deſer Countryen: Het heeft in 40. dagen tijts verſtroyt 27000. Inwoonders, ghemaeckt 2. Berghen, tot een van 10000. paſſen hoogh yder, een is 4. mijlen in den ommevangh: Gelijck uwe Majeſteyt kan ſien in den ommetreck, waer van ick de ſtoutiheydt ghehad hebbe, hier nevens te ſenden: Sijnde 't beſt dat ick koſt, maer de voortgangh in See, konde niet, wijl de confuſie hier in de Stadt ſoo groot was, en rondſom als met Bergen van Vuyr omvanghen, dat ick niemandt konde buyten krijgen: Echter heb evenwel ſorgh ghedraghen, eene ten dienſt uwes Majeſteyts te ſenden, dit na mijn Vertreck te vervolgen: Van 20000. Perſoonen, ſoo in Catania woonden, ſijn maer 3000. gebleven, hebben alle hun Goederen wegh ghevlucht, de metale ſtucken van 't Caſteel af-ghevoert, en de grootſte Klocken wegh ghenomen, de Stadts bewalde Poorten ſijn naeſt het Vuyr, en yder vervaerdigt ſich deſe Stadt te verlaten. Die nacht als ick hier was, regenden 't over alle de Stadt niet dan Aſſe, en 10. mijlen ter Zee waren

mijne

mijne ooghen getroubleert: Welck Vuyr in sijn Compas sich 4. mijlen uyt-spreyde, ende ten scheen niet vergenoeght sich opentlyck op te heffen, maer het speelden oock tot 4. vademen diep, daer het sich toe-stelde de gedaente als van een Bergh. Ick sende oock aen uwe geheylighde Majesteyt een gedruckt Verhael, 't gunt den Bisschop my gaf, waer in 't begin wert verhaelt, en diverse curieuse loopjes: Onderdaniglijck moet ick u om vergifnis bidden van dat ick uwe Majesteyt verhindere, in soo veel tyts van hoogwichtiger Affairen: Versoeckende (Grooten Sire) te willen gelooven, dat ick beminne ende reverere u Persoon boven alle expressien, en dat, om dat ick ben

U Majesteyts aller-onderdanigst, aller-ootmoedichste en getrousten Onderdaen ende Dienaer,

WINCHELSEA,

Napels den 27. *April* 1669.

Den Enghelsen Commandeur Tomas Allen quam ter halver dese Maent weder uyt de Straet in Engelant/ sijn Volck en Schepen vry af-gemat sijnde: Niet te min had een Vrede met de Barbaren van Salee getroffen; en die van Algiers gedwongen niet alleen 't Accoort met haer ghemaeckt/ te confirmeren/ maer oock te restitueren eenighe Spaensse Passagiers/ Suycker/ &c. 'tgunt sy uyt eenige Engelse Schepen hadden gerooft; maer dese Fielen hielden haer Woort niet langer als tot dito Allen hun Kust weder hadde verlaten/ want sy besprongen wel haest weder een derwaerts gaende Engels Oost-Indis Schip: Heemskerck hoog op-geheven hebbende van seker Schip by hem geinventeert/ als soude 't selve alle andere Schepen verde verby zeylen/ quam nu tot de proef/ ende men bevont/ dat het op 24. glasen nau 2. glasen boven een ander Fregat konde over halen. Den Prince van Toscanen ging doe na Oxfort en Cambrids/ de Academien en raritepten te besien/ daer by oock de Abt Pregnary van Parijs / als een Liefhebber van Chimie en Matemachia sich oock liet vinden: 'tCabinet van Duc de Jorck te Withal is doen open gevonden/ maer den Geweldenaer heeft sich daer van geene Papieren gedient/ maer wel van over de 700. goude Jacobussen/ die aldaer in een Kasse lagen: Groote schade was aen de Moglie van Tanger gheschiet / alwaer door Tempeest de Fondamenten en grootste Steenen vreesselijck over hoop waren gheworpen: Den Ridder Tijnne quam doe van Hamburgh weder thuys/ om af te speculeren die Plaetse op de Elve/ alwaer de Hollanders d' Engelsse Schepen in den lesten Oorlogh hadden verbrant; met hem ginghen 4. uyt de Magistraet van Hamburgh / die hem vertoonden dat de Plaetse soo wijt van haere Stadt afgelegen was/ dat 't onmogelijck voor haer was soodanighen Accident te stuyten/ daer over men nu verantwoordinghe eysten: Dito Tijnne was mede by de Hertogen van Lunenburgh wel onthaelt geweest / en vereert voor den Coningh met 100. van hare Lant-vruchten/ genegentheyt toonende/ so men voor gaf/ om mede in de Triple Alliantie te werden gheslooten: Op die tijt quam mede den Graef Carlisle te Hamburgh/ en by hem den Heer Guldenleeu, Vice-Roy van Noorweghen / natuurlijcke Soon van de Deensse Majesteyt/ wanneer aen Carlisle nader Brieven door Monsr. Strafford, uyt Withal toe-ghekomen/ en gediscoureert over de belastingen der Engelsse Schepen/ meer als andere Vremdelingen in Noorwegen/ ged. Carlisle te vooren gedestineert om van

Lubeck

Lubeck op Stocholm aen 't Sweetse Hof te gaen / nu ordre kreegh op Koppenhaven te verreysen / en den Coningh aldaer (wegens de Britse Majesteyt) te complimenteren / en dan / gelijck hy dede / vorders naer 't Sweedtse Hof te vertrecken / wesende te Coppenhaven met Carotsen wel onthaelt / en de Brief van sijn Koningh aen de Deense Majesteyt over-leverende / verkreegh in een Audientie / 'tgeen hy versocht / en noch Presenten daer en boven. Den 1. deser begosten beyde Huysen des Parlaments weder te vergaderen / sijnde dat van de Ghemeente wel 200. Zielen sterck ; sy wierden geprorogeert tot den 29. October naest : Generael Monck door eenige verstoppingh in de Mage / was soo swack ghewoden / dat men aen sijn leven wanhoopte / maer wat openingh krijgende / quam den Koningh hem selfs besoecken / en seyde tot hem / My en is toch ter Weerelt niet aengenamer als dat gy dicht en na by my zijt : Want dito Generael onthielt sich op sijn Lanthuys ; en vervolgde sijn Majesteyt / Dat hy in plaetse van 't Lanthuys, tot zijn bekominge, alles wilde te Withal voor hem doen verschaffen, &c. Doch den Generael Monck bequam weder / en raeckte beter te pas binnen London / 't welck 's Konings Hof verheugden / wijl hy naest God de Fondateur van sijn Majests. Herstellinge op sijns Vaders Troon absolutelijck is geweest.

Vranckrijck spoockte noch al met de ghewaende Geestelijcken / een Volck die bequaem sijn / als sy quaet willen / om Landen ende Koninckrijcken in oproer en onrust te brengen : Den Koning dede sekeren Jesuyt Fary in de Kercke van Quimpercorentin brengen / beschuldight van een Brief na Roomen over Jansenius predestinatie schriften en 't ondertekenen der 4. Bisschoppen / ghe-schreven te hebben : Mede wierden alle de Prelaten van 't Rijck teghens der Jesuyten begeerte / geordonneert / dat alle de Religieusen onder yders Bisdom mochten gaen dienen om te Prediken en te Biechten / &c. En alsoo den Bisschop van Agen met de Jesuyten over dese materie vry wat scherp had gedisputeert / soo beval den Coning / dat voortaen geene Jesuyten meer in eenige Bisdommen souden mogen Prediken of Biechten / ten ware sy alvooren daer toe een Briefken van verlof van den Bisschop hadden : Sr. le Veuve, hebbende ghedient in 's Koninghs Leger / en zedert eenige dagen in de Bastille gebragt sijnde / wierde (uyt ordre van sijn Majesteyt) vervoert na Bois de Vincennes / om wat meerder opening te hebben / tot sijn belofte die hy den Coning gedaen hadde / Van zijne Majesteyt te sullen openbaren het geheym, datter verschoolen lagh onder den Steen der Philosophye, en waer van men sprack, dat hy al verscheyde goede preuven had laten sien, maer datter oock veele Goudtsmeden haer teghens hem hadden geopposeert. De Koningh gingh doe op 't Meer te Versailles vermeyen varen / in vergulde Booten en Chaloupen ; waer mede verscheen Hiroquois, met sijn admirabel Gondele / die hy mede uyt Indien had ghebracht / sijnde geholt uyt den Stam van een Boom / met het welcke hy door een extraordinaere gesvintheyt wist te roeyen en te varen : Hebbende met aengenaemheyt gehoort het rapport van den Capiteyn / die met 't Schip St. Jan van Madagascar te Port St. Louis in Brittangie was aen-gekomen : Den Koningh vereerde hem een Juweel van 6000. gl. / en noch 4000. Rijckrd. wierde aen het arme Bootsvolck verordineert : Des selfs Ladinge was als volcht :

1890 stucx witte Cattoene Lywaten,
9230 ps. Blau en kleurt,
620 ps. Chites de Chiron,
4525 ps. diverse witte Bethilles,
8470 ps. Mamoedys.
614 ps. witte Salempoures,
17942 ps. Chiauters,
165 ps. witte Satijnen,
29 kleeden,
53 diverse Tapijten,
10 Tours de Lits.
16 stx. Cattoen,
192 Neusdoecken,
101 p. Japans root Leer,
29070 p. Salpeter,
87339 p. Indigo van Agra,
24276 p. Indigo van Cerquia,
17544 p. Catoene Garen,
1750 p. Lackwerck,
65 oncen Ambregris,
8870 p. Ebbenhout,
300 p. Tetec-hout,
270 p. Terra Merita.
310 p. Gom van Tacamaca,
1160 Huyden,
460 p. Benjuyn,
1631 Paerlen van 2. grains en een half, tot 26.
153 oncen diverse grove Paerlen.

Welcke Koopmanschappen sullen verkocht worden te Parijs, by de Loyhallen, en sal de tijt en Plaets der Verkoopinge bekent ghemaeckt worden.

Dit Schip was den 27. April 1668. van Suratte gescheyden / en den 30. January 1669. gearriveert: Bracht advijs van de Schepen den Gouden Arent en la Forze: Sr. de Faye soude met 't Scheepje de Mary / Sr. Caron gaen vinden / soo daer op de Kust was / om 'tbeste voor de Fransse Koophandel te beramen: Maer men hoorden korts daer na / als dese Messieurs te Suratte in haer Logijs / over 't selve niet en konden verstaen / sy in presentie van Caron, d'een d'ander met Stoelen en Bancken bedispuneerden / en sulcx oock in 't ooge van alle de Weerelt en de Nederlanders / die 't selve aen-sagen. Den 11. deser storf te Parijs Mr. Bernard van St. Therese, Bisschop van Babylonien / 72. Jaren out / sijnde van Ordre een Carmelijt; hy een ervaren Man / waer over Paus Urbanus hem 1638. Bisschop maeckte / en na Indien sont / om 't Christen Geloof te stichten / en toogh na Persien / daer hy veele Heydenen bekeerde / ende verlof kreegh om voor haer een Kercke in de Hooft-Stadt / daer den Coningh sijn Hof hout / Hispahan te bouwen: Hy bekeerde selfs des Coninghs Favorijt / die hy publijckelijck doopten; maer hy hier door van andere ghehaet / naemen die voor hem van kant te helpen / maer in haer voornemen van geen eene Resolutie wesende / ontquam hy 't met eenige quetsuren / ende keerde alsoo weder na Vranckrijck alsoo in Persien geen getrouwe Arbeyders waren na het sware Werck aldaer / om hem nae behooren by te staen: Maer tot den eynde toe hebbende gesmaeckt / wat het Landt-Reysen is / estimeerde en dede hy altoos veel deuchts aen de vreemde Reysers.

Men sach op den 26. deser in 's Gravenhaghe nu in-komen de Heeren Gedeputeerden van Zeelandt / 18. sterck / ende wierden door een Treyn van 20. Koetsen begeleyt ter Vergaderinge van de Ed. Gr. Mo. Heeren Staten van Hollant en West-Vrieslant / en van daer weder na haer Logement / werdende daegs daer aen in de Conferentie-Camer d'eerste Conferentie gehouden / over de Hoven der Justitie van beyde Provincien / 't welck korts daer na met ghenoeghen is voltrocken: Den ouden Heer Foreest, President in de Reken-Kamer van Hollandt / overleden / succedeerde de Heer Bicker van Swieten: En in plaets van den overleden Heer Moens, in de Hoogen Raet / volgden de Heer Rudolphi, Pensionaris van Rotterdam: Mede wiert de Soon van den Heer Nieupoort, Rentemr. van de Reken-kamer van Hollandt / in plaets van sijn Heer Vader /

Vader/ die 't selve af-stont; dit alles op den 15. deser: Met leetwesen verstont men doe/ dat den Commandeur van Maestricht Ittersum, na Tongeren in het Lant van Luyck op de Jacht gereden wesende/ en een weynig van sijn Volck af/ was ontmoet door een Frans Edelman la Colombiere ghenaemt/ welcke hem met een Pistool twee ghekaude Cogelen door 't Lijf schoot/ d'eene Kogel door den Buyk gaende/ en dat/ om dat hy door dito Ittersum binnen Maestricht was gearresteert geweest/ ter oorsake van een Appel/ dat hy had laten doen op een Officier van 't Guarnisoen/ maer die redderde sich doen uyt sijn detentie/ ende soo nam hy dese occasie waer om sich te revengeren: Ittersum stierf: Colombiere vluchte: Te Aken/ te Tongeren en daer hy passeerde is hy vervolgt: Cur-Ceulen adviseerden haer Ho: Mog: dat hy al haes op hooger was: Het Commandement van Maestricht is vergeven aen den Colonel Asquin: Maer den Heere van Asperen/ als een Lit van haer Ho: Mo: verkreegh het Drost-Ampt van Daelhem ende 's Hertogenrade/ en het Stadthouderschap van de Leenen aldaer. Den 24. deser storf binnen Vyanen Mevrouwe Douagiere van Brederode/ waer over den Heere Prince van Orangien ende de Princesse Douagiere van Orangien/ als haer Suster/ den Rou aen-namen: Kurbrandenburghse trouwe Minister de Heere Copes, tot Haerlem door den ervaeren Operateur Smaltius, geluckich van de Steen gesneen/ begaf/ als vry hoog van Jaren/ den 29. deser mede dese Weerelt. Dagelijckx sag men by de tijding-saeyers breedt spreken van de groote armatura des Bisschops van Munster/ als had een Aenslach op Schencken-schants/ andere meenen op Wesel voortgeset; maer als men de gewaende Complicen gevangen/ ende wel ondersocht had/ was 't een witte met een swarte: Den Bisschop dede oock over soodanige uytstroyers door sijn Agent Hellingh, aen haer Ho. Mo. klagen/ wijl hy in plaets van nieuwe armatura/ selfs 2. a 3. Regimenten seyde af-ghedanckt te hebben/ &c. In den Haegh was oock gearriveert den Franssen Ambassadeur d'Heer Pompone d'Andilly, doch hielt sich voor de publijcke Intrede onbekent; maer hy besocht wel onder de hant de voornaemste Leden van den Staet/ alwaer met vollen yver de selve wilde verseekeren/ Dat zijne Majesteyt van Vranckrijck in het aenstaende Saisoen jegens Spangien of haer Nederlanden gants niet en soude attenteren: Maer dat de extraordinaris Armeeringhe in Vranckrijck alleen diende tot assistentie der Venetianen tegens de Turcken, en by gevolge ten besten van de gemeene Christenheyt, &c. Dese goede verklaringe/ en het af-dancken van 't Munsterse Volck/ veroorsaeckten/ dat de Heer van Amerongen/ die anders voor Ambassadeur na den Bisschop soude gegaen hebben/ oock yder Compagnie Soldaten met 15. koppen versterckt/ behalvens noch sekere Equipagie van 48. Oorlogh-Schepen/ geheelijck achter bleef. Aen haer Ho: Mo: heeft sich doenmaels geaddresseert een ervaren Meester/ met een nieuwe inventie/ om alle metale Canon met half soo veel Bospoeder als voor heen/ met de selve kracht te doen schieten/ sonder eenige verminderingh in het toe-draghen der Cogels: En verder om met een stuck van 8. of 7. en een half voet langh/ van wijtte en dickte als soodanige stucken ordinaris werden gemaeckt en sijn/ de selve force en effect te doen/ als met een stuck van 11. voeten langh; en noch van een wonderlijck effect van nieuwe te gietene stucken/ die 100. ponders sullen konnen schieten/ geheel anders als de Donder-bussen ofte Mortieren/ daer van hy de

proeven

proeven t'zijnen kosten wilde aen-nemen te doen/ in cas hy met haer Ho: Mo: mochte accorderen ; zijnde voor als noch 't secreet van dien aen geene Staten noch Vorsten bekent gemaeckt. Men bracht doen in de Vergaderinghe van haer Hog: Mog: den Bijbel van den vermoorden Predicant Steurbout, op den Ouden Man/ sijnde t'eenemael aen stucken ghehouwen/ ende doorgaens met Bloet beklat ; waer over geen kleyne gedachten vielen/ om een nader Placcaet teghens de Roomsgesinde hare groote vrijheydt hier te Lande te laten afgaen. Den Portugijssen Gesant Don Francisco di Melo, sich eenige weken onbekent onthouden/ en sijn Intrede dese maent in den Haghe doende / had sich den 28. deser uyt den Hage na Rijswijck begeven/ hebbende den Staet alvoorens versocht/ dat alsoo het in de Vasten was / hy niet en mochte werden getracteert : Hy quam smorgens te Rijswijck/ ende wiert daer dien Middagh met eenighe Confituren door den Hofmeester Hessel onderhouden : Ten 2. uren wiert sijn Excell. door haer Ho: Mo: Gecommitteerden de Heeren van Couwerden ende Sterckenburgh van Rijswijck af-ghehaelt met 36. Carossen / (sijnde gheene vreemde Ministers Carossen daer by/ om alle dispuut te weeren/) de Equipagie van sijn Excell. bestont in 3. Carossen met 6. Paerden/ daer onder oock die van sijn Excell. seer kostelijck sijnde/ by hem waren diversche Edelluyden/ die met 4. Pages nevens den Stalmeester te Paerde voor uyt reden/ daer waren 8. Lackeyen in een groene Levrye / kostelijck geboort met rosse Passementen/ van Gout ende Sijde doorwrocht ; werdende alsoo tot in sijn Logement ghebracht : Had den 1. ter naeste Maent Audientie/ werdende met 30. Carossen door de Heeren van Asperen en van Gent ter Vergaderinge van haer Ho: Mo: op-geleyt : Hy dede selfs in presentie van veele Menschen een Harangue in het Portugees/ 't gunt daer na geschreven in 't Frans over gaf/ meest daer in bestaende/ Dat zijn Meester Don *Pedro* Prince van Portugael, ghenegen was om met desen Staet in een wedersijdige en confidente Vrientschap te leven, belovende daer toe by te brengen alles wat mogelijck was, &c. Zijn Excell. sijn (volgens versoeck) Commissarissen/ om mede te handelen/ toe-gevoecht ; ende wierde in plaetse van Tractement/ by den Staet eens met 1500. gl. in gelt/ en 6. Amen Rijnse Wijn geregaleert ; een maniere/ die men voortaen voor hadde te observeren : De Ed. Gr. Mo: Heeren Staten van Hollant en West-Vrieslant/hebben den 23. deser Maent ghenomen de volgende Resolutie/ ende de selve laten af-gaen aen alle Recht-bancken van dese Provintie/ en daer het selfde behoort.

Extract uyt de Resolutiën van de Heeren Staten van Hollant ende West-Vrieslant, in haer Ed. Gr. Mo: Vergaderinge genomen, op Saturdagh den 23. Marty 1669.

DE Heeren van de Ridderschap ende Edelen, mitsgaders de Gedeputeerden van de Steden, uyt den name ende van wegen de Heeren Burgermeesteren en Vroetschappen hare Principalen, hebben naer voorgaende rijpe deliberatie, tot meerder gerust-stellinghen van alle de geene die aen de Iustitie eenige saken uytstaende hebben, of naermaels noch souden mogen krijgen, voor generaele Resolutie, en tot eene peremptoire wet vast gestelt en gestatueert, gelijck vast ghestelt en gestatueert wort mits desen : Dat van nu voortaen geene Rechters, in de Landen van Hollant ende West-Vrieslant sullen mogen wesen Rapporteurs, in saken waer inne haer Soon, Schoon-Soon, Broeder ofte Swager sijn dienende als Advocaten of Procureurs : Dat mede voor geene Commissarissen ter Rolle, oft wel op Comparitien, 't zy in of buyten de Plaetsen t'haerder Residentie, sullen mogen dienen eenige versoecken, by Requeste of andersints gedaen werdende : Noch oock bepleyt worden eenige saken, waer inne yemant gebruyckt wert als Advocaet ofte Procureur, die d'een ofte d'ander van de voorsz. Commissarissen

missarissen in de voor ge-expresseerde graden van affiniteyt bestaende is: En sal de bovenstaende hare Ed. Gr. Mo: Resolutie by Extract Autentijcq, de Heeren Gecommitteerde Raden in 't een en 'tander Quartier, de respective Hoven van Justitie, de Collegien van Dijckgraef en Heemraden, de Schouten en Gerechten, en voorts alle andere Officieren en Justicieren in den Lande van Hollant en Westvrieslant, toe-gesonden worden, met last en ordre om haer daer na preciselijck te reguleren, en om voorts 't voorsz. gedecreteerde van haer Ed. Gr. Mo: op de Audientie van haer Rollen, en in de Rechtbancken respectivelijck te doen publiceren, oock 't selve voorts exactelijk te doen observeren als na behooren: Dat voorts mede ter Generaliteyt de sake daer heenen sal werden gedirigeert, ten eynde by haer Ho: Mo: mede gelijck Decreet gemaeckt moge werden, ten aensien van de Raden van Brabandt ende Vlaenderen, mitsgaders van alle andere Rechters, onder 't ressort van desen Staet behoorende.

Gecoll: Accordeert met de voorsz. Resolutie,

SIMON van BEAUMONT.

De Staten van Hollant ende West-Vrieslant:

Erentfeste, Vrome, Discrete, Lieve ghetrouwe: Wy senden U L. hier nevens by Extract authentijcq, ons geresolveerde, sub datho deses, tenderende, ten eynde van nu voortaen geene Rechters in onsen Lande van Hollant en West-Vrieslant sullen mogen wesen Rapporteurs, in saken daer inne haer Soon, Schoon-Soon, Broeder en Swager sijn dienende als Advocaten of Procureurs: Ende voorts mede regulerende de Comparitien voor Commissarissen, het solliciteren by Requeste, en te bepleyten van saken voor Commissarissen in de voor ge-expresseerde graden, specifice en klaer in 't voorsz. ons geresolveerde geexpresseert; met begeerte, dat onse goede meyninghe, daer in vervat, by u exactelijck sal werden na-gekomen: En ons daer toe verlatende, bevelen wy U E. onder de bescherminge Godes. Geschreven in den Hage den 23. Maert 1659.

Ter Ordonnantie van de Staten,

SIMON van BEAUMONT.

In dese Maent begost het wonderlijck in Polen te spoken: Den Czar van Moscovien dede onder den Littauwsen Adel machtich veel Geldt schencken: Prins Charles van Lorraine/ omme naeder by alles te sijn/ meende in een kleyn Stedeken in Silesien/ Plos genaemt/ en niet wijt van Crakau / te gaen resideren: Maer den Nieuburgse Envoy Baron de Gniesen/ die Plaets alvoren in-genomen hebbende/ vertrock den eersten na Tarnowies: Onder dies schepten de Poolen hun genoegen om Ontfangers te sijn van alle dese vremde milde Sollicitanten / alhoewel sy onder den ander alreede om hoogh noch laegh niet gedult souden hebb n een Uytlander tot haren Gebieder te maken: Zy sagen liever den ouden Coningh weder of den ouden Generael Demetrius, tot de Regeeringhe te willen versoecken/ als dese Dingers van buyten/ &c. Oock sach men te Warzau dagelijckx vuyle Pasquillen van de Pretendenten/ en geen soo hevich als twee/ een in 't Pools voor Prins Charles van Lorraine/ daer hy seyt/ dat Duc de Nieuburg is een Capiteyn sonder oyt gecommandeert te hebben / Caduc/ beswaert met Kinderen/ en dat hy geen andre ervarentheyt had als om sijn eygē Huys te regeren: Die voor Nieuburg in 't Latijn segt in substantie/ dat Prins * Charles de Lorraine is een Prins sonder Prinsdom/ en sonder Staten/ een

* *Den Aerts-Bisschop van Gnesne verstaende dat seker Edelman, die sich noemde Graef Gentillij van Modena, en dat men bevont hy was Graef Zani van Bologne, en dat hy was Lut. Colonel van een Regiment Ruyters in 't Keyzers Leger geweest, in den lesten Oorlogh tegens den Turck in Hongaryen, nu voor den Prins van Lottharingen hier heymelijck kuypten, dede hem arresteeren, om dat hy geen Paspoort hadde, ende Practijcken tegens de Wetten van 't Rijck gebruyckten: Hy excuseerden sich, dat hy maer een Persoon was die reysde, men antwoorde hem, dat hy dan zijnen naem niet had moeten veranderen; d' Aerts-Bisschop na eenige scherpe reprimenden, contenteerde sich met hem te gebieden van aenstonts uyt het Rijck te vertrecken: En alsoo dito Prins veel soodanige Agenten in Poolen op verscheyde Plaetsen had, dede men de selve over al by de kop vatten, selfs oock andere die voor vremde Princen quamen cabaleren. Daer quam op die tijt seker Burger van Warzauw uyt het Barvoet-susters Klooster, en na de Stadt gaende, sijn hem twee brave Jonckers ontmoet, op de Poolsse wijse als Krijgsluyden toe-gerust, dese vraegden den Burger wat nieus te Warzau van d' Electie was, de ander antwoorde, dat hy hem meer met sijn Coopmanschap als met sulcke curieuse dingen bemoeyden, 't was hem en*

een Soldaet sonder Rapier/ behoeftigh en Staetsuchtigh/ die aen Poolen niet toe-brengen konde/ dan een querel die hy heeft met den Koningh van Vranckrijck / ende deswegen niet alleen Poolen en Vranckrijck in Troubel brenghen/ maer oock alle desselfs Vrienden en Geallieerden : Dit veroorsaeckte dat den Oom van Duc de Lorraine / in faveur van sijn Neef aen den Poolssen Senaet schrijvende/ sy sijn Brief niet wilden ontfangen/ om dat hy sijn eygen Tijtulen hadde voor-gestelt/ en niet die van de Kroon/ gelijck men verstont dat hy was ghehouden te doen : Den ghewesen Coningh Johan Casimyr, quam van onse Lieve Vrouw te Sokal weder te Warzau/ hebbende oock op 't Lant van den Grooten Marschalck Sobieski geweest/ met de welcke hy in Geselschap was gereyst na Leopolis/ ter oorsake van de groote Marckt die daer alle Jaren is. Doen quam mede een Gesant van de Moscobise Czar te Warzauw / alwaer men hem voor een puere Spion tareerde/ en maer alleen daer gekomen was/ om alles te doorsnuffelen ; men haeste sich om hem weder na Huys te senden/ dies krijcht hy den naesten Morgen Audientie by den Bisschop van Gnesne / daer hy voorstelt dese op-geraepte bootschappen : Sijn Czar (seyde hy) verlangde met Poolen den Treves in een eeuwige Vrede te veranderen ; versocht een Poolse Gesant in sijn Rijck, om by te woonen de Tractaten die hy met de Tartaren voor hadde te sluyten : En wijl de Sweden den langh gheweygerden Tol in der Moscouw nu weder verleggen wilden, wilde hy den selven Poolsse Gesant wel daer over als Mediateur gebruycken : Waer toe oock de Mediatie van Engelant en Hollant soude geemployeert, en alles op de Frontieren van Courlant af-ghehandelt werden : Desen Gesant stofte dapper op alle Plaetsen in Poolen waer hy quam / dat sijn Prins wel 80000. man in 't Velt had ; en indien men hem tot Coningh van Poolen kroonde/ de Republijcke seer schoone voordeelen soude ghenieten : Als men hem daer op vraeghde/ wanneer men nu een ander tot Coningh van Poolen verkoor / wat soude u Prins dan doen ? soo antwoorde hy / dat hy sijns Meesters Secreten niet en konde penetreren ; men liet hem met nabuurlijk antwoort vertrecken : Maer 's anderen daegs quam een Courier aen den selve Aerts-Bisschop van Gnesne/ af-gesonden van den Generael Pac, die het Poolsse Leger commandeerde/ de welcke schreef/ dat de Patriarchen van Antiochien/ den Patriarch van Alexandrien/ de Gedeputeerden van Constantinopolen ende van Jerusalem met die van Moscobien nochmaels ghesamentlijck een Conferentie hadden gehouden/om te delibereren/indien den ‡ Czar konde/ sonder sijn conscientie te quetsen/ toe-staen/ dat sijn Soon van Religie veranderden / omme tot de Poolsse Croon te geraken/ sy wilden Borge voor de salicheyt van den Jongen Prince blijven/ alsoo hy hem door de Roomsse Religie konde salveren : En hy

sijn mede-Borgers even veel wie Coningh wierdt, als sy maer onder sijn Regeeringh in rust en Vrede mochten leven, &c. Daer op dese Poolsse Krijgs-Luyden seyden, wel dan soo sult gy weten dat niemant Coningh worden sal na onsen sin als den gewesen Casimyrus, en daer sullen wy en 't Leger hem toe-beverden, en sijn wy niet mans genoegh, sullen wel 100000. Cosacken en Tartaren daer by vinden, &c. Waer aen men wel sagh, dat de Electie, met langh te dralen, pericul liep, alsoo yder een Coningh begeerde na sijn sin en Intrest ; en het Krijghsvolck seer insolent wiert, dat zy by Crakau in een Dorp 50. Boeren vermoorden : Een Colonel alleen had wel een Tonne Gouts geschraept, en een Quartier doen aen-stellen, daer op hy 25000. gl. uytschoot, segghende, te willen sien waer 't heen wilde met de Electie, en wat hem dan te doen stont.

‡ De Keyserinne van Moscovien storf den 23. deser in der Moscou : En korts daer na den derden Prins van 't Rijck : Waer over den Czar seer melancolijck, alle weecken by het Graf van sijn Gemalinne gingh suchten en schreyen.

melde daer by/ dat se daer alle eens in waren/ aengesien het grootе heyl ende de macht der twee soo dappere Rijcken/ recht de middel soude sijn om het Turkische Rijck te breydelen: Maer de Poolen seyden/ dat den Prins van Moscovien was al te bruysck en violant van natuer/ en deswegen incapabel om Moscovien te regheeren; Al boodt sijn Vader 10. Millioenen tot betaelinghe der Poolsse schulden voor hem/ als hy Coningh wiert: Den Prins van Loraine boodt wel 6. Millioenen/ die soo veel apparenter was; en dat des selfs Oom wel mochte gheacht werden voor den rijckisten Prins van Europa/ &c. Dese disputen verhaesten d'Electie: Men publiceerden dan met Trompetten/ dat niemant rondsom Warzau 6. mijlen in 't ronde eenigh Graen mocht zaeyen: Alsoo tegen de 6. May de Poolssen Adel wiert verwacht/ en yder sijn Plaetse buyten op 't Velt aen-gewesen: En oock de Brug over de Wyssel sterk toe-gemaeckt/ werwaerdts de Cooplieden veel Waren uyt Dantzich heen sonden: Terwijl nu in Poolen de saken dus gevaerlijck stonden/ waren de Turcken en Tartaren een stroop in de Ukranie komen doen; van de ghestalte dier woeste Ghewesten/ schrijft Colonel Cobel, Gebieder in de Poolsse Frontuer-Stadt Bialacierko/ aldus:

MIJN Heer: Den Sultan der Turcken is weder na sijn eygen Lant gekeert, en heeft met sich genomen sijnen Veltheer Suchowits: En Dorozensko, Overste der Cosacken, heeft sijn Leger op diverse Plaetsen geinquartiert: Desen hoeck van de Ukrainie en hebben wy noch geen Aenlast van de Tartaren gheleden, maer wy verwachten haer echter in de aenstaende Lente: Ick blijf met de grootste impatientie afwachten hulpe van Gelt en Provisie uyt Poolen, als beyde hier seer hoognoodigh: het welcke soo 't niet en komt, ick genootdruckt sal sijn, met al de Macht, die ick hier heb, dese Plaets te quiteren: De Cosacken sijn vollens gesint met de Tartaren volle Vrientschap te onderhouden, sonder de welcke sy verklaren niet te konnen leven, maer sy achten de Poolen weynigh, sustinerende, sonder de selve wel te konnen leven en bestaen.

De querellen tusschen Duc de Loraine en Keur-Palts bleven noch al dueren/ tot soo langhe Vranckrijck den eersten de Waepenen dede neder legghen: Sijnde tusschen die Hertogh en Kroon geen goede gront/ alsoo Loraine tegens Nieuburgh/ die Vranckrijck begunstichde/ de Poolsse Croon pretendeerde/ waer door Vranckrijck/ ghelijck oock naderhant volghde/ geduerigh beducht was/ dat sy 2. Sollicitanten 't spul souden verbrodden/ en dan een derde met het Pallium heen gaen: Haer Ho: Mog: Envoy ghesonden aen Cur-Palts/ boodt binnen Manzeim weghens haer Ho: Mog: de Mediatie tusschen sijne Doorl. ende Duc de Loraine aen/ doch 't selve was alreede gedefereert aen de Vergaderinge tot Croon Weissemburgh. Aen de Frontuyren van 't Landt van Luyck leght een Casteeltje Rochette/ over welckers situatie Proces ontstaende/ sont Cur-Ceulen 150. van sijn Soldaten daer binnen/ meenende/ dat sijn selfs te rechten rechtvaerdicheyt was/ maer het wierdt soo in den Haghe niet verstaen/ en alhoewel 't selve maer 4. mijlen van Luyck legt/ gelooft men dat het nochtans op den Bodem van haer Ho: Mo: poseert; doch daer na hier van breeder. Prins Johan Adolf, Broeder van den overleden Coningh van Sweden/ van den Graef van Leiningen (die President van 't Camer-gericht

van

van Spiers is) af-gekocht hebbende 't Graefschap * Rixingen/ raekte daer na in eenige strijt-reden/ soo op de overleveringe als betalinge: Dit soo staende/ is den Palts-Graef met 300. man (soo men seyde omtrendt Hamburgh ghe-worven) den 16. deser snachts voor het Slot en de Stadt Ober-Bron ghekomen/ vindende wel tegen-stant/ echter sette sich daer door/ met verlies van 12. man/ 't welck met noch meer schade soude af-gheloopen gehad hebben/ by aldien d'Inwoonders niet goetwillich waren geweest; echter wierden na verovering al seer geplondert/ en des Graven Dienaers alle ghevanghen/ twee daer van in ketenen gheslaghen/ terwijl men oock na den Graef seer naerstigh socht/ maer die was door een Venster in den Tuyn uyt-gesprongen/ en dat met 't grootste gevaer/ verstuyckende sijn Leden/ hem volgden 2. van sijne Domestijcquen; des Graven Meubelen wierden door de Soldaten gelicht/ en wegh gevoert: Hier over klaegden den Grave aen 't Camer-gherricht van Spiers/ ende gaf een Manifest uyt/ d'ander weder een daer teghens; ende alsoo men te Spiers gewent is de saken/ sonder af te doen/ langh te laten hangen en verouderen/ soo sullen wy het hier oock mede aen den Spijcker laten hangen. Kur-Ments eyschten doe van Kur-Palts 't Stedeken Petersheim/ beloovende hem dat geldt/ 't welck hy daer op hadde verschooten/ weder te tellen; Kur-Palts wederom pretendeerde 't Stedeken Hembsbach/ maer 't Capittel van d'Hooft-Kercke te Ments seyden/ dat sy het selve onder haer hadden verpant. Binnen Halberstadt dede Kur-Brandenburgh doen neder smijten de Joodtse Synagoge/ en dat om haer groote begane Gods lasteringen tegens onsen Heylant en Salighmaker JEZUS CHRISTUS: Waer over een generaele schrick onder alle de Joden in Hoogh-duytslant begost te ontstaen: Komende veele van hun Bedelaers na Hollant af-druppen.

De Pestilentiale sieckten sach men nu (leyder!) in dese Maent sich weder over geheel Europa heen spreyden: De Cloosters selfs/ die verschooninge en ruyme lucht buyten de Burgers hebben/ wierden besogt/ in Brabant/ Vlaenderen en Walslant/ niet weynig aen-gesockt door de vuylicheyt der stinckende Soldaeten: Binnen Lier was het Klooster der Capucijnen mede ontsteken/ en alsoo de Ingesetenen daer wat goet Capucijns waeren/ brachten sy alle dagen wat ververssinge in dat Clooster: In Switserlant/ speciael in 't Graefschap Lentzborgh/ onder de Cantons van Bern/ en elders/ nam de Sterfte dapper toe/ en verboodt men de Communicatie van d'eene Stadt met d'ander. De Roomsse hadden op die tijdt haere oude aperye oock te Zurich in Switserlandt/ daer was een harden Romaniool; De zijne divulgeerden te Ceulen/ hoe dat alle Medicijnen daer tegen de Pest ydel waren geweest/ maer dat Maria konde de Menschen helpen/ ghelijck sy dede (soo sy segghen) [want de Goddelijcke hulpe staet hier stil]; van dese Roomsse liepen eenige/ in alle Buyrten uyt-stroyden/ komt tot Maria/ bid haer/ sy sal u helpen/ siet sy heeft dese en die ghenesen; een van dese/ wel de voornaemste/ ghevanghen/ wiert van de Magistraet gelast sijn leughen-saeyerye te herroepen/ of men sou hem wat anders leeren/ alsoo hy sijn Vinger in de Aerde most steecken/ in dat Lant daer hy was/ &c. maer hy in plaets van gemoedelijck sijn ontslagingh te

* Anders 't Lant Kaimingen, in 't Bisdom Metz: Den koop was voor 120000. gl. maer den Graef 't selve niet leveren, vermits de Franssen hun Meester van dat Leen hadden ghemaeckt: Den Graef weeck binnen Straetsburgh, en versocht Vranckrijck tot hulp tegens de Palts-Graef.

te bewercken/ spoogh op de Magistraet/ dan op Calvijn, dan op Zwinglius, en op Beza alle lasteringhen die hy konde uyt/ en dit seyde hy niet soetelijck/ maer gelijck een Prochie-Paep luyd / als tot de Boeren roepende: Waer over hy geoordeelt wiert Crimen læsæ Majestatis in 't Geestelijck en Weereltlijk begaen te hebbē/en dootschuldig als een Perturbateur van de gemeene rust: Dus wilden de Papen hem tot een Martelaer maken / als had hy om de Christelijcke Religie ghestreden; maer verstandigher Roomsse seyden/ wat had hy daer te doen/ Onderdaenen moeten gheen Wetten maecken/ maer ghehoorsamen/ hy wist wat Religie daer in ghebruyck was/ ergo geckelijck sijnde/ dat men door onnodich bederf van sijn selven/ voorneemt Steenen te vertillen/ die ons millioenen ponden te swaer sijn.

Binnen Turin quam Duc de Savoyen met sijn Hertogin en Ridderschap in 't Gasthuys / daer over de 500. Siecken laghen/ in processie besoecken/ en met Aelmoessen/ die meer als Processie hielpen/ onderstutten. Men klaegde in Brabandt seer/ over de Coninckliјcke Tollen en Licenten/ die op de Forten St. Maria en Lillo van alle Goederen tot Vis inclus/ wierden geheven / en dat de Cooplieden over de Schelde uyt Hollant en Zeelant doende komen/ niet konden behouden blijven; 't welck den Coninckl. Spaenssen Licent-meester op St. Maria d'Heer van Nuffelen soo verdroot/ dat hy ging sterven. Den Heer Constable van Castilien hadde in dese tijdt veel moeyten met de grootste Steden van 't Spaens Nederlant: Sy tot geen gelt geven na sijn eysschen konnende gebracht werden/ sont hy een vertrout Heer daer over na Madrid / om de Coninginne den gantsen Staet van Brabandt te ontdecken / als 't selve aen geen Missiven vertrouwende: Men had te Willebroeck oock een Tol op-gestelt/ waer door 't Volck ontstelt/ des Burgermeesters Huys bestormt en geplondert soude sijn geworden/ by aldien men de selve niet en had af-geschaft.

Op den 31. deser hebben binnen Lissabon d'Inquisiteurs van 't Rijck haer grooten of annuelen Richt-dagh gehouden/ in de Sale van des Konings Pallais/ alwaer present waren den Prins Don Pedro en de Princes d' Aumale, of Coninginne van Portugael/ met een groote meenichte Edellieden/ Burghers en Lantlieden/ alwaer 80. Persoonen wierden te recht gestelt; dese in komende/ wierden ghelept door een Dominicaner Monnick/ welcke een Cruys met een Vendel voor haer droeg; dese stonden alle op een reye/ en de Monnick dede een Sermoen op dat subject/ waer nae sy een voor een wierden ghebracht voor het Altaer/ dat te midden de Recht-banck stont/ waer aen sy geketent stonden soo lange hare beschuldigingen en Sententie ghelesen wiert; een Priester alleen kreech 't Leven daer af/ met 10. Jaren op de Galey te roeyen / sijn goetje verbeurt/ en inhabil verklaert/ om dat hy een sonde soude begaen hebben/ daer de Geestelijcke malkander ordinaris mede bekladden/ als sy malkander buyten boort willen stooten: De reste wierden alle beschuldicht van datse Joden waren/ of met Jodendom besmet / waer van etteliјcke quamen in witte Klederen met een brandende Keersse in de handt/ maer de Beschuldighers wat te slap sijnde / heeft men dese met een geldt-boete laten gaen: Een tweede sorte quam in geele Klederen met een root Cruys / die men beschuldighden/ dat sy van gebooren Christenen/ sy echter geloofthadden na de Wet Mosis / die evidentelijck

dentelijck tegens de Christelijcke Wet street / soo wierden sy voor Joden ver-
klaert ; maer die wilden beloven voortaen in onderdanicheyt van de Roomsse
Paus en sijn Kerck te leven/ sijn alleen gecondemneert geworden in verbeurte-
nisse harer Goederen/ een slagh met een Riet-stock voor haer Voor-hooft/ en
de besprenkelingh van 't H. Water / 't gunt sy om de soetheyt van 't Leven te
behouden/ en d'ander die het goet geern soo naeste/ soo wedersijts op en aen-na-
men : Doe quam noch een Priester in een vlammende roode Rock / met sijn
effigie gheschildert op sijn Borst/ die sekerlijck bewesen sijnde een Jode te we-
sen/ en hy oock dat bekende/ beneffens dat yder na de Wet/ daer in hy geloofde/
most geoordeelt werden/ &c. ende dat men sich van d' een tot d' ander Religie
mocht wenden/ wiert voor een Verlochenaer ende Apostaet verklaert/alle sijn
Goederen geconfisqueert/ en den Weereltlijcken Rechter/ om gestraft te wor-
den/ over ghegeven ; alwaer 't Hof hem doemde om tot Asse verbrant te wor-
den/ en de Asse in de Revier gesmeten/ sijn Naem infameus verklaert/ 'twelk
alsoo geexecuteert wierdt ; maer alsoo hy als een Christen wilde sterven/ ver-
kreegh hy de gunst / dat men hem alvoorens stranguleerde. Don Pedro ver-
eerden doe seker Hollants Capiteyn Pieter Thomasz. de Sitter, met een Gouden
Keten/ om dat hy een Portugijs Schip / het welck van 3. Turckse Schepen
was omringt/ ontsette/ en in salvo bracht : Dat geluck had een Frans Schip
niet/ 't gunt door de Roovers van Algiers was ontnomen 250. Swarten / de
Portugijsen toe-behoorende/ en wel 50000. gl. waerdigh. Men hadde doe te
Lissebon advijs/ dat haren Viceroy van Goa in Oost-Indien/ in April laetst
met 14. Schepen van 22. en 44. stucken / en 14. kleyne Barcken/ waren gaen
bespringen den Prins van Mascate/ in weerwraack van dat hy zedert eenighe
Jaren de Portugijsen uyt sijn Gebiedt hadde verdreven ; maer dese Vloot tot
twee mael te ruch door contrarie wint gedreven/ soo quam maer een ghedeelte
van de selve/ onder den Broeder van Don Francisco di Melo, daer in de Haven/
verbrandende by de 80. Vaertuyghen/ groot en kleyn/ veroverende ettelijcke/
deelende dien Buyt onder de Soldaten ; de reste van dese Vloot volgende/ heb-
ben de Prins van Bombaine weder Tributaris onder de Portugaelsse Kroon
gemaeckt : Waren voorts na Ormus gheseylt / ontfangende daer den halven
Tol van Congo/ veroverende oock 4. Schepen met Arabise Paerden / Sijde
en Paerlen/ neffens 3. kleyne Barcken/ welcke leste onder het gemeene Volck
ten buyt gegeven wierden.

Wy hebben op folio 19. den uyt-ghesetten Biechtvader van de Coninginne
van Spangien gelaten op sijn Reyse na Roomen ; Hy toogh dan met weynig
o nslaghs/ dan wiert sieck te Lerma/ trock door Biscayen / en gingh daer hy
konde by de Patres in haer Clooster logeren : Binnen Roomen hielt hy sich
voor een wijle stil/ als schijnende geen Functie te bekleeden / oock en sach men
hem niet by yemant komen : Maer eenighe Castilianen verwondert dat men
soo een Geestelijcken Heer als Pater Nithard uyt-boende / en die van Don Jan
niet veel hielden/ begosten te dencken/ dat sulckx niet met consendt van de Co-
ninginne/ maer by dwangh van eenige Creaturen geschiede / waer over hare
Majesteyt resolveerde door gheheel Spangien het volghende Placcaet te laten
aen-slaen/ gelijck geschiede/ sijnde by na van een inhout / als een Missive van
Credijt/ die sy hem mede gaf aen den Paus van Roomen : Alsoo

ALsoo Jan Everhard Nithard, mijnen Biechtvader en van de Societeyt Jesu, sijnde oock van de Raden van Staten, mede Inquisiteur Generael, ende van de Functie van de Regeeringhe, ons door verscheyden instantien heeft versocht, wy hem wilden permissie verleenen, ten eynde hy sich buyten onsen Coninckrijck mochte retireren: En alsoo ick in hem en zijn doen heb bevonden alle satisfactie, over een komende met sijn deugden en verstant, die in hem werden bevonden: Als mede dēn yver en neerstigheyt die hy troulijck ghehad heeft, in de diensten van mijn Coninckrijck: Nemende regard op zijn boven-ghemelte versoeck, als oock op meer andere billijcke consideratien, hebbe geresolveert (alhoewel gheheel teghens mijnen danck) hem te consenteren aldaer te gaen, waer 't hem sal gelieven, wel expressselijck begeerende, dat sulckx mach geschieden met alle respect en eere, sulckx sijn meriten ende qualiteyten toe-behoordt: Ick hebbe geresolveert hem den Tijtul van Ambassadeur te vereeren, 't sy na Weenen of na Romen, welcke van tween hy te kiesen gelieven sal, behoudende oock de Plaetse en het Inkomen dat hy heeft, en die hem toe-behooren. Gedaen te Madrid den 5. Maert 1669. Getekent, De KONINGINNE.

Maer Don Jan en ontwapende hem (volgens belofte) soo terstont niet/ als den Biechtvader nu uyt het Rijck was; dies sent de Coningin aen hem Don Diego Corrèa, die hem te Guadalaxara ordre bracht / alle syne Ruyterye aen hem (als Generael) over te geven/ op pœne van Rebellye: Don Jan door sijne Vrienden alreede uyt het Spaensse Hof verwitticht / met wat ordre Corrèa quam/ hielt met sijn Officieren Krijchs-raet/ maer als de Soldaten hoorden waer over dat het was/ riepen sy overluyt/ wy en kennen geen anderen Generael als sijn Hoogheyt Don Juan, en willen en sullen altoos dicht by u blijven: Dus most Don Diego Corrèa onvruchtbaer weder na Madrid; daer men Krijghs-raet hielt/ en naer 2. uren over en weder sprekens/ gingh den Cardinael d'Arragon datelijck in een Littier na Guadalaxara / werdende sijn Cruys voor hem gedragen/ met 2. Trompetters/ en gevolgt van 3. Carossen/ beset met sijn Domestijcquen: Desen breedeltevende Cardinael by Don Jan komende/ dede soo schoone voorstellen/ dat de selve aen nam/ gelijck geschiede / de Ruyterye af te dancken / waer toe Don Jan de helft/ en den Cardinael de helft betaelde: De Beloften die men hem dede/ waren: Dat men hem in het Gouvernement van Nederlant, 'tgeen men hem 't voorleden Jaer af-genomen hadde, soude herstellen: Maer soo hy refuseerden derwaerts te gaen, dat men hem weder geven soude alle die hem gedient hadden, ende oock alle sijn Charges: Selfs in vrijheydtstellen den Broeder van sijn Secretarius: Dat men een Raet soude op-rechten, waer van hy Don Jan 't Hooft soude sijn, om te adviseren tot soulagement van 't Volck: En dat hy die vrijheyt soude hebben, om aen haer Majesteyten particulierlijck te mogen komen doen sijn reverentie. Hier mede Don Jan vergenoegt/ keerde de Cardinael d'Arragon na Madrid; maer hy ging sijn plaisir dagen nemen te Aranjuez/ een Plaetse by de Coningen van Spangien ghebruyckt tot plaisantie/ vermakelijck aen de vermaerde Revier de Tage/ met Plantagien voorsien.

Roomen in hoovaerdye ende dartelheyt op-ghehoopt / sagh men daer veele Boevestucken en Moorden ghesch ieden: Den Tour a la mode (die de Protestanten niet behooren na te volghen/ alsoo de eerste Christenen te voet plachten te gaen/

te gaen/ en in geen sachte Klederen/ delicatessen ende Wellusten sich te weyden geoorloft is) wiert in allen Landen ghemeen: Antwerpen ende andere groote Steden weten daer genoegh af/ toch Roomen overtreften alle de reste; want aldaer dorfde de Vrouwe Constable Colonna haer absolutelijck in een Mans Habijt vertoonen/ seer fraeptjes op-geset/ en van veelen gevolcht; drie dagen daer na verscheen sy in den voorsz. Tour a la mode/ gekleet als een Amasone/ vergeselschapt met 20. vermomde Ridders/ veele Pagies en Trompetters: Hebbende daeghs te vooren alle de Cardinalen de soo superbeuse Tour a la mode van de Coninginne van Sweden mede by gewoont: In somma na dese Grooten volgden de kleyne met haer Tourtjes a la mode/ en men bevont/ dat veele/ die de onkosten niet en konden uyt-houden/ haere Landen tot betalinghe der Onkosten mosten te koop stellen; dus versmolten de middelen op de wijse van de verlooren Soon/ in een quade Taverne/ daer men by etcetera met dubbelde krijtjes schrijft: Men liet onderwijlen het Gebedt van 40. uren voor de Devotaerissen/ die sulckx beyverden/ ende de Neusen van haere Schoenen versleeten: Twee Jonge Edellieden/ uyt de Guarde van den Vice-Roy van Napels/ aldus een walgingh in het vervallen Christenrijck siende/ ende beyde maer omtrent 19. Jaer out/ resolveerden de Werelt te verlaten/ ende namen haer af-scheyt van haere goede bekenden/ yder met een Doorne Kroon op sijn Hooft/ en d'een met een Cruys/ en d'ander met een Doots-Hooft in de hant; sy ginghen nae St. Lucia del Monte/ ende namen daer aen 't gewaet van St. Franciscus; 't welck veel met verwonderinge aen-sagen. In Vranckrijck begosten sich ettelijcke Capucijnen te openbaren/ die met 't Secours na Candia/ tot soulagement der Siecken en Gequetsten/ heen wilden: En Vranckrijck nam het Barbaris vermoorden van haer Agent Durant, op fol. 11. aengeroert/ seer euvel/ want na dat sy hem soo wreet hadden de Leden stucken geslagen/ hebben sy hem levendig verbrant/ benessens noch een ander Koopman sijnen Correspondent/ halende oock alle Franse Goederen aen/ die sy in haere Haven konden bekomen/ nevens alle de Magasijnen ende Kooplieden Pack-Huysen op-slaende/ ende alles wat sy wisten/ dat de Francoisen heel ofte deels toe-behoorden.

De Republijcke van Venetien/ schoon Candia van de Fransse Volontaren ende * Duc de la Feuilade Roannez was verlaten/ mede dat de Turcken Secours van 3000. Janitsaren en veel Amonitie/ dat hun seer ontbrack/ hadden bekomen/ en verslauwden nochtans niet haere Metropolitanie-Stadt op dat Coninckliick Eylant te seconderen/ te meer sy in placts van soo haest versaegde/ nu weder saghen in-schepen soo veel honderden Duydtse Karels/ ghelijck waren de Benden van § Bruynswijck/ onder den Graeve Josias van Waldeck, die met 200. van zijn Officieren den 14. deser in den Raedt van Venetien verscheen/

* Hy dede te Parijs een breed Verhael aen den Coningh van Vranckrijck, over den Staet van Candia, besluytende sijn woorden, met oft schoon al de Turcken voor dese Plaetse, ghelijck tot noch toe was geschiet, al hartigh toe-sette, sy toch niet vorderen en konden, en ingheval daer niets onverwacht voorviel, het Candia noch wel drie Maenden konde uytharden, &c. waer op dan den Coningh sijn Secours te meer derwaerts dede verhaesten.

§ Dese waren soo getrou, dat in haer geheele Marsch van Lunenburg tot Venetien toe, maer 4 man door sieckte en vermoeytheyt achter bleven; zy waren alle wel gekleet, wesende 2500. sterck.

scheen/ alle seer wel gehabitueert/ alwaer sy van den Dogue en Senaet haere afscheyt namen ; sittende den Grave op een Troon naest den Hertogh/ die de voorsz. Officieren alle den Zoom van des kostelijcken Hertogs Rock quamen kussen/ en antwoorde den Dogue haer t'samen seer minnelijk en obligeant ; die hier na alle met Goude Ketenen wierden vereert/ doch de Keten aen de Graef van Waldeck was seer groot/ ende yder gemeen Musquettier met anderhalve Ducaet / en soo veel oock yder Gereformeert Officier : mosten sich voor acht Maenden langh van Provisie voorsien / 't welck haer licht om doen was/ dewijl Venetien als een Jaermarckt/ van alle Vivres op die tijt als over vloeyden : Alsoo sijn dese in groote Schepen geembarqueert/ en met 600. Paerden van Lido den 16. Maert na Candia ghevaren/ nemende Cours nae Santen/ alwaer den Generael Morosini de See kruyste tusschen Santen en de belegerde Stadt / ende haer met andere Hulp-Benden na Candia soude convoyeren/ gelijck mede 1000. Voetknechten uyt Beyeren / welcke onder het Gebiet van op-gemelte Graef van Waldeck souden staen/ dagelijckx van Munchen wierden verwacht/ en noch soo veel van Modena : Van d'andere zijde sprack men in de Gallerye en de * Piazza de St. Marco te Venetien niet anders/ als dat den Grooten Heer zedert sijn Keyserinne al den 22. November des voorleden Jaers te Constantinopolen van een Jonghe Princesse was verlost / het gunt hem door den Oppersten van sijn Eunuchen of besnede was aen-gedient / sich vry vernoecht hielt ; maer ten behaegde hem niet / dat den Primo Vizir voor Candia soo langh marteide / dat hy hem de voorleden Maent een Missive vol van brandende gramschap had af-gesonden/ daer in hy dito Vizir had uyt-geschropt/ Voor een Coward, een bloode en onwetende, die met alle de Macht van het Ottomannise Keyserrijck, en 't vergieten van soo veel bloets, en verquisten van soo veel gelt, niet en had in 2 Jaren tijts weten te prevaleren tegen een eenige Stad, &c. 't was al ghewis dat hy van 't Franse Secours de Lucht wegh had/ daer om sont hy van alle Gewesten soo veel Secours nae den Primo Vizir als hy konde/ met strickte ordre/ Sich Meester van die Stadt te maken, ofte &c. Den Coningh van Vranckrijck duchtende dat sijn Ambassadeur aen de Porta licht niet beter als die te Tripoli soude varen/ dede van Provence eenige Oorlog-Scheepen na de Dardanelli af-gaen/ omme hem met sekerheydt thuys te haelen ; doch eer de Fransse Schepen daer quamen/ had gem: Ambassadeur aen den Caimacam sijne ordre van den Allerchristelijckste Coningh vertoont/ behelssende/ dat hy 't Keyzers Hof van Constantinopolen soude moeten verlaeten/ by aldien men niet en restitueerde de schade/ welcke de Turcken aen de Fransse Natie hadden ghedaen ; waer op den Caimacam antwoorde/ Sulckx per Courier den Grooten Heer te doen weten, hy moste soo langh op d' Antwoorde ende des selfs wederkomste wachten; haer Natie was wat licht van klagen; men wist wel datse al lang gelamenteert hadden over 5 per cent van Havry ; en haer jalousie was genoeg bekent, om dat men de Gesanten van Republijcken uyt Christenrijck, soo veel eer aen-dede als die van Koningen, &c. Maer dese saken sijn naederhandt noch meer verwijdert / wanneer Vranckrijck eerst de Tijdingh kreeg van 't vermoorden hares Agents te Tripoli/ en de Turcken hoorden/ dat Vranckrijck onder Duc de Beaufort soo een notabile Armade tot Secours van Candia uyt Provencen had laten af-gaen.

* De Wandel-Plaets der Kooplieden, als de Borse tot Amsterdam, maer schoonder, grooter ende heerlijcker.

April 1669.

DEn Graeve van Vivonne/ Generael van de Fransse Galeyen/ gedestineert naer Barbaryen/ om over affronten/ die de Roovers de Franssen aen-gedaen hadden/ te klagen/ schreef aen den Allerchristel. Coningh/ Hoe dat hy met sijn Esquadre sijnde ghekomen voor Algiers, een van sijn Majesteyts Edellieden binnen de Stadt gesonden hadde, welcke over de beroovingen van veele Fransse Schepen ende Goederen klagende, wijl het street met 't laetste Tractaet, soo had den Bassa en den Raet alle 't Fransse Goedt en Gelt, dat noch in wesen was, weder doen restitueren; ende dat zy de Capiteynen Rovers van 't selve, in presentie van dito Franssen Edelman, lustigh met Stocken hadden laten af-smeeren. Op die tijt quam oock te Parijs een Brief aen den Koningh/ van den Bey van Thunis / en dat in de Fransse Tale / met schoone woorden/ segghende/ Dat het hem een groot verdriet was, dat den Divan ofte Raedt de Fransse Schepen niet en hadden willen relaxeren, welcke by die van Thunis toch selver waren gerooft, doch niet te min hy had alle sijn debuoiren (hoewel te vergeefs) ghedaen om haer vrijheyt, &c. Maer gheheel Europa sach wel dat dese Barbaren met bedroch heel Christenrijck beroofden en bedroefden: Dies verhaeste Vrankrijk sijne Vloot na Candia (andere vreesden na een ander Gewest) en bestelde nessens de 10. Capucijnen/ oock soo veel Jesuyten in de Vloot / om de swacke in Candia te ondersteunen: Den Paus toen hy van dit Frans Secours versekert was/ dede genade Penningen / die gebenedijt waren/ munten/ om onder de Soldaten en Officieren te vereeren: En hy schreef met eyghen handen aen Duc de Beaufort/ dat hy hem vereerden met 't Generaelschap van de Trouppen/ die onder Fra Vincenzo sijn Neve nae Candia souden varen: Sondt hem oock een gewijden ‡ Standaert daer St. Pieter en St. Paulus op-gewracht stonden/ om de selve/gelijck hy dede/te laten af-wayen van sijn Royale Pavillion: Alle dese benedictien moedigden de Franssen dapper derwaerts / siet hier een ruwe stellinge van haer Armade:

Lijste van de Fransse Vloot, onder 't beleyt van *Francois de Vendosme*, Hertoghe van Beaufort, en Pair van Vranckrijck, tot 't ontset van Candia.

1. Esquadre.

1. *Royale Louys, voert,*	130 *st.*	1010 *m.*
2. *Royale Son,*	130 *st.*	1010 *m.*
3. *Royale Dolfyn,*	120 *st.*	910 *m.*
4. *Royale Hertogh,*	110 *st.*	710 *m.*
5. *Monarch,*	110 *st.*	710 *m.*

2. Esquadre.

't Schip Vendosme,	74 *st.*	608 *m.*
St. Philippus,	90 *st.*	608 *m.*
Henricus,	80 *st.*	568 *m.*
Kroon,	76 *st.*	528 *m.*
	74 *st.*	500 *m.*

3. Esquadre.

Bestaet in 26. Oorlog-*Schepen van* 74. *tot* 50. *stucken gemonteert, van* 426. *tot* 355. *koppen gemant.*

4. Esquadre.

Bestaet in 19 *Schepen, van* 56 *tot* 44 *st. gemonteert, en bemant van* 355 *tot* 245 *m.*

5. Esquadre

‡ En op de Galeye van des Paus Neve Fra Vincenzo Rospigliosi, dede den Paus planten een groote Vlagh, daer op een Crucefix stont, met dese woorden: *Dissipentur omnes inimici ejus.*

5. Esquadre.

Bestaet in 21 Schepen, meest Fregatten van 44. tot 24. stucken, bevolckt van 245. tot 165. koppen yder.

Idem 11. Fregatten van 24. tot 26. stu. van 125. tot 30. man. 4. Galjots. 3. Kitsen. 2. Tartanen. 2. Roey-Gallioten. Ettelijcke Branders, maer met bedeckte namen.

Samen beloopende by de 11000. Zielen.

Maer eer dese Vloot van Toulon in Zee gingh / was men noch al verlegen voor den Franssen Gesandt Mr. de la Haye, den Caimacam hielt hem te Constantinopolen op ; de Fransse Oorlogh-Schepen / om hem te halen / bleven voor de Dardanelli by Galliopoli : Eyndelijck vertreckt den Gesant selfs na Larissa in Griecken/ tot den Grooten Heer/ omme te sien of Candia van den Oorlogh verlost/ en met Venetien een Vrede ghetroffen soude konnen werden : Ende den Genevoisen Resident mocht vertrecken/ ende des selfs Republijcks Schepen onder de Baniere van Vranckrijck vaeren : Idem dat alle Fransse Slaven in gants Turckyen mochten los ghelaten worden : Ende oft men de Franse Cooplieden van alle Privilegien van outs in Turkyen genoten/ wilden laten gauderen : En 't Hooft laten af-slaen van den Bassa van Thunis / over sijn wreede Moort/ begaen aen den Franssen Consul Durant, &c.

Vranckrijck als een Weerelt van altijt wat anders / leefden noch na haren ouden aert : Te Parijs sach men een Medaille onder veel voorname/ waer op d'eene sijde stont het Beelt van den Koningh/ met dit devijs / Nec pluribus impar, ende aen d' ander sijde de Stadt Duynkercken/ met dese woorden/ Sol non movearis contra Gabaon : De Coning dede doe verbieden 't over Zee voeren van de Steenen van Bologne/ om dat die selfs/ so aen de Fortificatien van Duynkercken/ als sijn Royale Huysen/ van noode had : Monsr. Pelot, Sur-Intendent in Guienne / arbeyde doe sterck om de Stadt Bordeux in soodanige Policye te brengen als Parijs ; hy raedleefde daer over met 3. a 4. der voornaemste/ maer die waren wat doof/ seyden geen gelt te hebben/ mits de verarminge van haer Negotie/ en mede de laetste Troublen ; Pelot weder om repliceerde/ den Coningh soude/ om dat goet te maken/ haer authoriseeren een Impost op de rijckste Burgers te setten/ (alsoo toch dat de mode van desen tijt is, en de behoeftighe Regenten weten wel dat de niet hebbende oock niet en geven) maer de Bordeloisen luysterden na t ien sangh niet : Den voornamen Secretaris van Staet Colbert (een Liefhebber om wat vremts en raers uyt te rechten) had door artifice de Revier d'Eure by Chartres weder vaerbaer gemaeckt/ invoegen den 6. deser van daer in See liepen 3. Schepen/ volladen met Cooren ; men wenste hun goe Reys / onder de Volees van Canon en Musquetten der Burgers/ oock 't geroep van 't gemeen langst den Wegh ; die van Chartres presen den Coningh hier over/ en sy verhoopten/ wijl haer Stadt langh pover was gheweest/ sy eer langh wel de rijckste / ja de voornaemste van geheel Vranckrijck souden worden ; 't welck die van Hes dijn en Abbeville oock hoopten door hare Manefacturen/ doch de Hollanders die daer geweest sijn/ bevonden 't soo goet niet : Fraeye konsten en Konstenaers waren noch in Vranckrijck gepresen/ en daer om was het dat den Coning dese dagen eenen Monsr. van der Meulen van

Brussel

Brussel dede komen/ ende sulckx over de groote reputatie die hy had van te sijn een treffelijck Schilder/ om beyde sijn Zoon met Madamoiselle d'Orleans te conterfeyten; alwaer noch by most sijn de Ceremonien in de Capelle des Tuleries/ door den Aerts-Bisschop van Reyms. Den 3. deser is te Parijs een Edict gepubliceert/waer by de Coning beval/dat mē geenOfficiers binnen de Robbe soude ontfanghen/ welcke aldaer hadden haer Vader/ Oom/ Broeder of andere na Vrienden: Noch dat een Officier sich mocht verbinden met een ander Officier van sijn Compagnie: Dat voortaen aen niemangt den Tijtul van Honoraire saude ghegeven moghen werden/ als die 20. Jaren out waren; En die 't selve voor heen verkregen hadden / mosten binnen 6. maenden by sijn Majesteyt komen / op pœne van te werden uyt-ghesloten: Dat de geene die hunne Charges willen verkoopen/ gehouden sullen sijn/ de demissie daer van te brengen aen den Thesaurier van de casuele Partyen/ op dat sijne Majesteyt binnen 15. daghen 't selve met sulck een Naem vervulle/ als het hem sal believen; en soo men in die tijt niet en konde/ dat men 't dan haer ter handen soude stellen / om by Persoonen die bequaem waren / vervult te werden: Datter geene Presidenten als van 40. Jaren in de Souvereyne Hoven souden moghen sijn: Geen Mr. der Requesten als van 37. Jaren/ ende die 10. Jaren andere Ampten hadden bekleet: De Raetsheeren/ Correcteurs ende Auditeurs der Rekeningen mosten 27. Jaren out sijn: De Presidenten/ ende Lieutenanten Civil en Crimineel 30. Jaren: En subalterne Raden/ &c. 27. Jaren.

De goede Godt vervulde in dese tijt alle Landen soo overvloedig met Lijftocht / dat veele Waren een derde af-sloegen: Het Cooren vont by naer geene Cooplien/ soo dat in Engelant verboden wiert geen Graen meer in te voeren/ dewijl de Lantlieden en Renteniers / oock Pachters en Lant-heeren door den goeden koop groote schaede leden: Dr. Wren, Revideur Generael van sijnes Majesteyts Wercken/ nam in 't begin van dese Maent inspectie van de gront van Withal: En soude nu op-stellen een nieu Model/ om op die selfde Plaetse voor sijn Majesteyt te laten bouwen een veel grooter ende veel heerlijcker Pallais als Withal nu is: Oock om daer daer door de schandelijcke Moordt van den goeden Coningh Carel I. door de Cromwellisten / te brengen in vergetentheyt. Den Coningh ghewoon sijnde 12. arme Mans de Voeten te wasschen/ liet die Ceremonie nu af-doen by sijn Aelmoessenier. Den Prince van Toscanen/ op folio 14. gelaten/ vertrock den 6. van Plemuyen / sliep den volgenden nacht tot Excester/ toogh soo over Exmunster/ Georgeinton/en Dorchester op Salisbury/daer hy van den Grave van Pembrock wierde getracteert: Toog voort op Bazingstoock/quam den 15 snachts binnen Londen/op-gepast door Lord Mandevijl, die hem in des Konings Caros van Bianford tot in den Graef van S. Albaens Huys in Jamets Velt/ sijn Logijs begeleyde; hy quam den 19. deser alsoo savondts alleen met den Ridder Gascogne, en een Edelman secretelijck door den Thuyn van het Paleys te Withal aen den achter Deur / daer men gaet na 't Cabinet van den Coningh / op-komende langst de Trap / werdende ontmoedt door Mylord Chamberlain / die hem by den Coningh in sijn Cabinet geleyde/ die hem met alle affectie ontfingh / maer sonder eenighe Ceremonie/ en na eenige onderhoudingen vertrock weder soo als hy gekomen

was: Dan quam diverse mael de Coningh en Koninginne complimenteren/ en was om sijn groote beleefthept wel gesien; Toogh met den Coningh na de vermakelijcke Plaetse * Neumarket/ quam oock te Cambrids de Academie besien/ wiert van de Professoren in haer Rocken aen de Poort met een Oratie vereert/ en stonden alle de Studenten ten wedersijden gerangeert/ wierde ghelept op 't Regent-Huys/ daer by dese occasie een Vergaderinge was omme te promoveren in alle Faculteyten/ 't welck den Coningh alsoo had belast/ daer op volgde weder een Oratie/ en na-middagh eenige fraeye Acten in de Philosophye: Zijn Hooghept nam mede t' Oxfort groot vermaeck in d' Academie te besien/ en speciael de vermaerde Bibliotееck/ met de oude manuscripten ende Zegels; vernam neerstigh na de Studie in de Geometria/ en die van de Philosophie hebbende gehoort disputeren/ gingh tot die van de Musica/ daer men sich lustigh liet hooren/ werdende sijn Hooght. verby het nieu Theatrum uytgeleyt na sijn Logement: Vertrock van daer en besach het aeloude Coninckl. Huys Windesor met al sijn Vensters en Vertrecken/ quam alsoo weder binnen Londen/ met intentie na Hollant over te schepen. De Koninginne Moeder van Engelant was doe wanhopich kranck/ maer door het Ader laten bequam haer Majestept. Des Koninghs Scheeps-Timmerman Capit. Dean, te Portsmuyen/ gaf doe oock voor/ hoe hy uyt-gevonden had met de helft minder Bospolver soo wijt Canon-Cogels uyt geschut te schieten/ dan voor heen; en wierde geacht te sijn practicabel.

Alsoo nu den Heer Mr. Pieter de Groot, haer Ho: Mo: Ambassadeur aen het Sweetse Hof te Stocholm/ was ontboden/ om te bekleeden de Ambassade na Vranckrijck/ hoewel oock verkooren tot Pensionaris van Rotterdam: Soo wiert oock aen haer Ho: Mo: Resident Heyns van daer geordonneert/ om nevens den Engelsen Envoy Wythe na Lijflant te vertrecken/ om waer 't mogelijck/ de differenten tusschen Moscovien en Sweden te helpen by-leggen. Den Grave van Benthem (terwijl den Bisschop van Munster sieck was) had den Drost van de Twente Adolf Hendrick van Raesvelt, in een Geschrift beschuldigt/ als had hy hem sijn 4. Kinderen helpen ontvoeren en weg-roven: Maer dito Drost verantwoorde sich by haer Ho: Mo: 't selve alsoo niet te legghen; Invoegen gedachten vielen/ niet alleen om 't ongelijk de Gravinne van Benthem aen-ghedaen/ maer oock 't in-voeren van de Roomsse Religie in 't selve Graefschap/ nader Resolutien te nemen. Men sprack oock veel van een vliegent Leger/ en diens volgens de Militie weder om in Actie te stellen/ daer toe eenige Leden in Hollant seer genegen waren/ maer den Raet van Staten difficulteerden

Den Coningh trock daer om na Newmarket, om te sien hoe het tot Durham geschapen stont, alwaer den 5. deser snachts een ghevaerlijcke Brant ontstont, en ten ware de diligentie van sijn Majests Guarde, en 't Volck van Duc de Monmout, 't soude slecht af-geloopen hebben, nu raeckte maer alleen in d' Asse 't Huys van Mevrou Hungefert, de naeste wierden alle in de Lucht gedaen vlieghen, en de meeste Huysen soo behouden, waren ellendigh beschadight. Te Withal wiert op die tijt oock by avont 't Logement van den Graef van Petersborgh door eenighe Voleurs beklommen, maer toen sy daer binnen quamen, vonden niet bysonders, en haer Aenslagh was alsoo gemist: Twee dierghelijcke Rovers Blanchard en Philips wierden doe gevangen, en in Neugate in de Boeyen gebracht.

fitiuteerden daer omtrent / ten opsichte van de onkosten die daer op stonden te vallen/ hoewel den Spaenssen Ambassadeur by Memorie hadde versocht/dat men dese Campagne geduerende een vliegent Legher in 't Velt wilde houden/ en haer Ho: Mo: Frontieren na de sijde van Vlaenderen en Brabant versterc-ken/ &c. Den 24. deser gaf oock den Spaensse Gesant het volghende Memoriael in:

DEn ondergeschreven Ambassadeur van Spangien, oordeelende 't Advijs 't welck hy gisteren ontfong, niet minder van eygenschap, en waerdig ter kennisse van mijne Heeren de Staten Generael van de Vereenigde Provincien, als die welcke hy u Ho. Mo. mede deelden door sijne memorien, van den 6. 12. 17. en 20. deser maent, komt u Ho. Mo. bekent maken, dat zijn Excell. den Heer Constable heeft ontfangen een Brief van den 18. van Sr. Herembout, President van den Raede van Vlaenderen, waer in hy aen ged. Excellentie schrijft, Dat sijne Confidenten, en Vrienden dewelcke woonen in de Steden die af-gestaen en gecedeert sijn, hem adverteerden, datmen seer belet was om middel te vinden, tot het investeeren van Camerijck met een Leger van 8000 Man, 't welck te St. Clou vergaderd en, alwaer men veynst een Fort van 200. stucken Canon te willen bouwen: En om te beletten 't secours 't welck binnen gem: Stadt van Cambray mochte komen, men sich ter selver tijt soude konnen dienen van de Guarnisoenen van Arras, Douay en andere naeste plaetsen, van 3000. mannen in Barcken gheschickt op de naeste Revieren, en aenkomsten van ged. plaetsen, en van de Troupen die sijn te Sedin, by Rijssel, met die van Doornick en van Aeth: Men adverteerdt oock, dattet Volck welke zyn gelogeert langst de Remparden van Doornick, op 4000. man beloopen, en datter binnen Aeth wel 5 a 6000. en oock soo veel binnen Rijssel sijn, 't meestendeel van al het boven ghemelte is geconfirmeert door den Baron van Cruyshonte, die door ordre van sijn Majesteyt is geweest te Parijs, aldaer hy noch was den 13 deser; den selven Baron versekert dat hy heeft gesien 't Velt-Legher van de selve 8000. mannen, en dattet alle uytgelesen Volk is, en wel gemonteert, datmen haer noemt 't Huys van den Coningh. De Brieven van den Gouverneur van Camerijck den 17: deser, confirmeren 't voornemen van 't desseyn op de selve Stadt, en dat daer rondsom geduerigh Troupen Ruyterye en Voet-Volck passeeren, waer van de meeste part komt van de sijde van Amiens, en onder andre Regimenten dat van de Marschalck de Turenne: Alle welke preparatien meriteren door de geduerige confirmatien, te nemen een sorghvuldighe reflexie, als sijnde de gantschelijcke voorbeduytselen die schijnen voor te gaen, daer op Oorlog volgt, die selfs in een tijt begint wanneer Vranckrijck in alle plaetsen met groote opheffingen voorgeeft de versekeringe van Vrede. Gedaen in den Hage den 24. April 1669. Getekent,

GAMARRA.

De Fransgesinde oordeelden dit advertissement frivool/ segghende/ dat de 8000. man/ die te St. Clou gecampeert waren / was maer een mijl van Parijs/ deshalven ongerijmt Camerijck te belegeren; en om 3000. man in Barken op de Rivieren te embarqueren/ was wat raers/ ende tot noch toe niet geimagineert/ &c. doch van deses noch de in-gebeelde Belegeringe van Yperen is dit Jaer niet gevolght: Haer Ho: Mo: gaven in dese tijt diversche Placaten uyt/ als:

Waerſchouwinge op ſekere ſoorte van valſſe Ducaten, dragende den afſlagh van de Nederlantſe Goude Ducaten, met 't Jaer-getal 1666. in allen ſchijn als waren die op de Provinciale Munte van Utrecht geſlagen; dan ſijn geconterfeyt en vals bevonden, ſijnde van binnen niet dan Silver, met wat Gout aen geſtampt, ſijnde maer waert 28. ſtuyvers en een duyt: Sijn in het midden wat dicker, hard, en niet buygſaem, wat bolachtigh, en de Bobbels op-gelicht, ſiet men 't Silver daer in leggen, &c. Onder dato den 9. Marty 1669.

Idem, een Placcaet van een Johannes Chriſtiaenſz. Denemarcker, ſedert eenige Jaren gemaeckt en uyt-gegeven ſijn ſekere valſſe Goude dubbelde * Ducaten, van binnen Silver, van buyten met een gouden Rant, te ſamen maer 1--16--7. waerdigh: Idem, noch ſekere gheſchroefde Silvere Ducatons, ſijnde van binnen een koopere Plaet, met ſilvere Rant, en dunne ſilvere Plaetjes als Clater Silver omtoghen, waer door men als Bladerkens op de Penningen ſiet, ſijnde niet meer waert aen Silver als 0--6--12. Actum 22. Mey 1669.

Idem, een Placcaet tegens den uytvoer van Gereedſchappen ten Walvis-Vangſt, en het verhueren van ſich aen vremde Natien ter Groenlantſe Viſſery, op pœne van ſtraffe aen den Lijve, en Baniſſement, voor die haer buyten 'sLants verhueren, of te redimeren met 1000. gl. voor de geene die vermogentheyt hebben. Actum 5. April 1669.

Idem, een Placcaet teghens den uytvoer van Haringh-Buyſen, en wat ter Haringh-Viſſerye dient, als Kruys-want, Haringh-Tonnen, Duygen en Hoepen, op pœne van de voorſz. Haringh-Schepen, Gereetſchappen en Materialen, dat uyt-gevoert is, ende 600. gl. daer en boven: Dat oock geen Ingeſetenen deſer Landen, weſende Stierluyden, Kuypers, Packers, Kakers, Souters van Haringh, mitſgaders alle Spinders, Breyders en Boeters van Haringh-want, in vreemde Quartieren die Hantwercken moghen exerceren, op pœne van 200. gl. voor yder Perſoon, en arbitrale correctie, &c. Actum den 5. April 1669.

Men ſach deſe Maendt een ſoo grooten ghetal van Spaens / Straets ende Franſ vaerders/ oock Groenlandts-vaerders en Haringh-Buyſen uyt Teſſel in See loopen/ als in veele Jaren niet en was geſchiet/ en deſe waren naulijcx wegh/ of daer was weder in weynigh daghen een groote Vloodt op de Reede: Roſen mede uyt Teſſel t'Zee na Ooſt-indien weghens de Camer van Amſterdam de Pynas de Vrijheyt/ en 2. Fluyten Uytdam en Ooſtdorp: Het gat van Teſſel/ anders Mars-diep/ dat ſoo ſmal en engen begin van den Cramer met ſijn Marſch/ ſoo de oude vertellen/ ſoude genomen hebben / wiert deſer dagen van den Tonne-man van de Helder gepijlt / bevindende met hoogh Water en gemeen Getye/ het Lant-diep 23. voeten/ en betont met 3. Tonnen: 't Nieuwe Gat of Slenck 26. a 27. Voeten/ betont met 4. Tonnen: 't Spangiaerts Gat 22. Voeten/ betont met 7. Tonnen: De Staert van de Laen/ betont met 1. Ton. Als het nu den leſten dagh en avont van April was/ hebben de Burgers van 's Gravenhage (volgens oude gewoonte) ſes ruſtige Mey-Boomen gheplant / een voor de Heeren Staten van Hollandt ende Weſt-Vrieſlandt/ in welckx Wimpel ſtonden deſe Woorden: *Humanarum*

* Te Hamburgh wierden ſoodanige valſſe dubbelde Ducaten oock ghevonden, die men ſeyde eerſt uyt Holſteyn quamen, en dat in Hollandt, te Dantſich, en op veel andere Plaetſen oock dierghelijcke wierden geſlagen: Immers te Hamburgh wiert een gevangen, die ſich beriep ſulck Gelt uyt vreemde Landen te hebben ontfangen; en men ſpijckerde daer twee ſulcke Ducaten aen de Beurſe.

Humanarum grande decus columenque rerum.

Denoterende / Hoe grooten Zuyl van Staet dat Hollant was.

Een voor de Staten Generael / daer op stont:

Spirat adhuc Amor vivuntque commissi calores.

Betekenende / Dat de oude Liefde en affectie weder te boven quam; schijnende te slaen op de Triple Alliantie.

Een voor den Prince van Orangien / daer op stont:

Crescit occulto velut Arbor Ævo, Fama Marcelli.

Betekenende / Dat de Fame van Marcellus waschte en nam noch al toe in dese bedolven Eeuwe.

Den 5. deser arriveerden van Madrid weder te Weenen den Camerlingh / die de Tijdingh van de Geboorte des Keyzerl. Princesse in Spangien had gebracht / mede brengende 2. Brieven met eyghen hant van de Coningh en Koninginne geschreven / en aen de Jonge Keyzerl. Princesse / als sijn toe-komstighe Bruydt / een goede partye kostelijcke Smaragden / daer onder een Steen was van een Oortdaelders groot / geschat op 3000. Rijckxdaelders: De Camerlingh om de goede Tijdinge / wiert vereert met 1000. Rijckxdaelders / en een Medalie van de Spaensse Majesteyt / en daer neffens Ridder van St. Jacob gemaeckt / oock 100. Dubbloenen tot sijn weder om Reyse gegeven. De Keyser waste doe 12. arme oude Mannen de Voeten / die saemen 956. Jaren out waren. Men sach doe aen seker Minister van Staet een Brief uyt Francfort schrijven / sijnde by naer een Compendium wat aldaer onder de Duytzen wierde gehoort / de somma daer van is als volcht:

MYn Heer: De geene die alhier goede correspondentie aen 't Roomse Hof meenen te hebben, refereren, datmen aldaer met die Consilia omgaet, omme wegens de Spaense Successie, by overlijden van den tegenwoordigen Coning van Spangien uyt te vinden tusschen gemelte Spaense Croon, Vranckrijk, en de Keyser, in den name van de Keyserinne en Coninginne respective, een toekomstighe Successie, en dat met wedersijts approbatie; om daer door alle onheylen, misverstanden, en Oorloghen die door 't overlyden van een Hooft (dat ghebeurlijck is) te voorkomen: Maer specialijck om Vranckrijk leedige handen te doen hebben, om die van de Religie ('t geen men aldaer geern soude sien,) in sijn Rijck t' eenemael te dempen, en de macht der drie aldermachtighsten Protestantse Staten, die by dese occasie van oneenicheden ende pretentien tusschen de twee considerable Monarchen ende Zuylen van de Roomsse Stoel en Kercke, sich door de Triple Alliantie op doet, en redoutabel maeckt, door het uyt vinden ende vast stellen van een eventuale successie, te beter konnen scheuren, en te doen verdwijnen: En de Catolijke Machten alsoo tegen de Ketters in een goet verstanten in haer oude aensien te brengen, en de Opper-Macht tot bevorderinge van de Roomse Intrest (die door de misverstanden seer werden geprejudicieert, en noch meer staen te werden) weder om te herstellen. Ten is niet wel onapparent dat men in de Raet te Babel met sulcke Consilia om gaet.

Den

Den 22. deser storf den ouden regeerende Hertogh tot Sachsen Altenburg / werdende by al sijn Onderdanen seer betreurt / mits sijn goede Regeeringe.

Het woelden in Poolen langs hoe meer om d' Electie van een nieuwen Koningh: De Moscobiter had Vrienden aen de Littouwers/ Prins Radzevil en Sapiha; Lorreyne had de Palatijns van Crakau / Sandomyrs en Lublin/ en wel de voornaemste van 't Rijck; Nieuburgh had mede veel aenhangs/ want de Sweetse Croon was daer niet tegen; de Keyser mocht het wel lijden; En het Paltsise Huys ondersteunden hem; Selfs Kur-Brandenburgh was sijn Vyant niet; En de Poolssen Adel was hem wel genegen: Die Vyant van de Prins van Condé waren/ en de Franse Partye haete/ seyden/ datte Tartaren en Cosacken alleen hem gheneghen waren/ &c. Men begost dan te profeteren wie Coningh worden soude; seecker Poolsse Heremijt stroyden uyt/ dat hem was verscheenen den beschermenden Enghel van Poolen/ die hem in een Visioen had geopenbaert/ dat soo men in 't Rijck Vrede begeerde / men te Pavia in Italien uyt seecker Convent van St. Bernard/ most gaen haelen een groot Man/ genaemt Jan Maritjes, en die tot Coningh verkiesen/ soo soude alles wel gaen: Men vont oock in Poolen een Antijckx gheschrift / met dese Letteren/ R. V. R. coronabitur, 't welck seer licht te verstaen is/ hoewel sommige dit uytleyden/ Rex vester rursus coronabitur, maer andere die wat beter in de presagia ghemutst waren/ expliceerden aldus/ Rex voto Reipublicæ coronabitur: Men hoorden oock / dat den Groot-vorst sijn Soon met wil of gewelt tot de Poolsse Croon socht te brengen/ voor af sendende 3. Gesanten/ dat Krijghs-Oversten waren/ genaemt Nizokin, Buzazinski en Ozakowski, Luyden van kleyn aensien/ die sich wel eer uyt Poolen in Moscobien hadden geretireert; men vreef de haer soo veel niet / als wel den grooten Tas met Gelt die sy voor af sonden/ en noch souden mede brenghen/ om onder die welcke haer konden favoriseren/ uyt te deelen; daer om verhaesten den Aerts-Bisschop van Gnesne d' Electie/ en men begost buyten Warsou een groot Gebou van Hout toe te stellen / waer in de Verkiesinge geschieden soude; en af-gekondigt/ dat alle vreemde Ministers op den aenstaenden Rijckxdach mede na gewoonte mochten verschijnen/ maer niet binnen Warzou komen/ ook dede men rontsom de Stadt meenigte Stallen bouwen voor Paerden: Alsoo heeft den Bisschop van Beziers/ Ambassadeur van Vranckrijck / sijn Logement ghenomen te Biolalincka / een kleyn Jacht-Huys van den Koningh Casimyr, een mijltje van Warzau: Den Minister van Duc de Nieuburg nam de schoone Plaetse Falenta tot sijn Logijs: En de Gesant van den Prins van Lorreyne tot Leirin: De Keyserse Gesant Schafgots en Graef Tot van Sweden namen oock haer verkiesinge; men verschafte by yder van dese vreemde Ministers twee Poolsse Edellieden / soo om dat sy niet alleen geen communicatie met den anderen souden houden / maer oock om de Poolsse Senatoren van al hun doen en laten te verwittighen; men maeckte oock gissinge dat op desen aenstaenden Rijckxdagh den Palatijn van Crakau met 500. Edelen soude verschijnen/ waer van den minsten 3 Knechts soude hebben/ soo dat hy/ d' Heer Pats, den Cancelier / ende den Generael van Littouwen staet maeckten yder 2000 Menschen mede te brengen; den Aerts-Bisschop van Gnesne/ Primarius van 't Rijck/ soude dagelijckx open Tafel houden

houden van 200. Schotelen/ de Heer Moresteyn, Grooten Thesaurier van de Croon/ een Tafel van 50. Schotelen/ ende andere na advenant; het welck de vreemde Ambassadeurs de couragie benam/ met sulcken pracht te verschijnen: Die van Dantzich sonden maer twee haerer Secretarissen nae boven: Maer die van Littauwen stoften al d' andere met valsse Advijsen om ver/ zy seyden/ Men was gehouden de Poolsse Kroon aen de Moscovise Prins op te draghen; de drie op wegh komende Gesanten souden neffens de 10 Millioenen ook mede brenghen den ged. Prince van Moscovien, die van een Guarde van 800. Duytsen, Russen, Franssen, Engelsen, en Hollanders soude omringt sijn, en gevolght van een Legher van 60000. man, behalvens soo veel als met hem souden aen-komen &c. maer van alle dese rodomontados is niet gevolgt. Men sprack doe in Poolen allesints seer onbeschoft en bitter van de Protestanten/ want veele hadden vrees dat Prins Radzevil, die Onrooms was/ ende seer wel ghesien/ licht soo hy 't socht/ tot de Croon soude komen; Dus gingh men dan op den Rijckx-dagh voor eerst alle Protestanten uyt-sluyten; en in Massuben bande men door een bloedigh Placcaet alle de Onroomsse uyt/ die niet terstont Rooms wilden worden/ ende die niet gehoorsaemde/souden met der doot en confiscatie van al sijn Goederen werden ghestraft; waer over de voorsz. Protestanten verbaest/ met een versoeck-Geschrift voor den Bisschop van Posna verscheenen/ biddende om sijn faveur/ten eynde sy tijt en gelegentheyt mochten hebben tot 't betalen van haer schulden/ ghemaeckt sedert haer Bannissement/ en dat te meer/ dewijl sulckx voor een Jaer aen d' Arrianen was vergunt; maer den Bisschop antwoorde/ Gy lieden moocht Godt over uwe Conditie noch wel dancken, ten aensien uw faveur genoegh geschiet; In de rest en kan ick u niets toe-staen, als een Hooft van de Kerck, dat het Lichaem moet preserveren, &c. En soo joegh hy die bedroefde Sielen ongetroost van hem wegh. Op wat voet het onderwijlen sich in de Ukrania met de Cosacken en Poolen toe-droegh/ kan men uyt de naer-volgende Letteren bespeuren:

Copia van de Missive uyt Cialo Cierckjeu, van den Gouverneur Cobel, adij 9. Marty 1669.

ICk hebbe (Godt lof) 'tverlangde Secours bekomen, waer door alle mijn Soldaten seer aen-gemoedigt sijn; hier teghens sien ons de nabuurighe Cosacken seer scheel aen, en wenschen ons wel alle elders heen; gewis, waer ick niet gesecondeert geweest, had ick dese Gewesten verlaten, daer toe ick my al reysvaerdigh had aen-ghestelt; De Cosacken sijn noch d'een tegen den ander; 't Leger van den gewesen Generael Suchowia heeft sich onder die van Dorosensko begeven, en legt ons seer na en schadelijk, wijl sy de reysende lieden spolieren, ende verbieden 't Cooren tot my te brengen, dan richten daer mede weynigh uyt, vermits daer geen beter Koopluyden toe als by my te vinden sijn: De Muscoviters in Kiou verstercken sich seer, schijnende sy 't selve aen ons niet en sullen af-treden; Zedert bekome ick door mijn kontschappers advijs, dat de Kosackrn tot Kersum een samen-komst hebben gehouden, en overwogen, welcke haer beter was, aen de Poolen, Moscoviters of aen de Tartaren te hanghen, maer daer wiert niets geresolveert, alsoo de Overste aen gins sijde des Nipers hem alreede den Moscoviter over gegeven had, en den nieuwen Moscovisen Generael, die in plaets van den overle-

den Bruchowicks was gekomen, weder van Dorozensko had af-getroont: De Sierko die als noch goet Pools is, beroemt sich, dat hy teghens de Tartaren een groote Victorye heeft bevochten, en de Wegh 3. mijlen langh met haer Dooden besaeyt: Daer komen veele uyt der Moscou, die daer langh hebben gevangen geseten, berichten, dat van de hare in een mael over de 12000. met Sack en Pack sijn los gelaten geworden, en dat oock dr geene die sich al tamelijck in der Moscou neder gheset hadden, en liever meenden te blijven, evenwel oock mosten vertrecken, behalvens 't Vee dat sy aldaer mosten laten blijven.

Maer de Cosacken begaven sich daer na onder de Protectie van den Turk: Wiens Gesant aen Dorozensko een kostelijck Habijt/ van Goudt geborduert/ vereerden/ en versocht uyt den Naem van den Grooten Heer/ om 30000 man/ om tegens de Venetianen te ghebruycken; 't welck de Cosacken toe-stemden/ als wel genegen in 't woeste Dalmatien gebruyckt te worden: Als een Lant met haer Nature over een komende.

Den geduerigen Regen van 3. achter een volgende Maenden/ en versaegde voor Candia de hartneckicheyt der Turcken niet/ schoon haer Wercken veel door 't Water in-storten/ en in 3. maenden 6607. Sarasijnen door 't Swaert/ 't Water en de Mijnen versmoort en om-ghekomen sijn; 't wiert dan hier hoe langhs hoe gruwelijcker/ want de Lucht was nu behalvens den Reghen 12. weken langh seer brutal geweest/ en d'Aerde soo verre ondergraven/ als hadde men gants Candia van onder en boven willen beoorlogen: De Turcken dan deden diverse Mijnen in dit Saysoen springen/ als een op het Bolwerck van St. Andrea/ daer sy op de Bresse aen-stormden/ doch door de Ridders van Malta gestuyt wierden; zy siende aen die kant niet te verrichten/ deden op de selve tijt aen 't Raveleyn van St. Esprit een ander Mijne springen/ waer door den Colonel Jan Baptist Zacco, en 2. Ingenieurs op-vliegende/ onder de Mijnen begraven sijn: Weder om hebben die van Candia een van haere Mijnen hier op aen-gesteken/ en daer door barsten en opende sich een groote Put van de Turcken/ die neffens andere harer Mijnen en Wercken vruchteloos gemaekt/ by de 60. Sarazijnen in de Lucht deden vlieghen: Dit geschiede wanneer nu Candia het Venetiaense Secours van 43. Seylen met 4000. Soldaten en veel Behoeften onder Sr. Tadeo Morosini ontfongh; Den 27. Maert arriveerden oock de Bruynswijkse Troupen onder Graef Josias van Waldeck, binnen Candia/ hebbende alsoo in quaet weder en tegenstrevige Winden van Venetien af tot daer 280. Italiaense mijlen ghezeylt/ en onderwegen tot Porto de Lembo in Dalmatien aen-geweest; 3. daghen daer na arriveerden de Erentruyterse Ruyteren/ alle fris en gesont: Des Paus * Neef Vinzenco Rospigliosi, was nu te Civitavecchia oock doende om 4000. man te embarcqueren/ en soo na Ancona een Speel-Reysie te doen/ maer alsoo sommighe vreesden/ dat men hun op Candia aen-setten soude/ was 'er Volck ghebreck; Dies dede den Paus binnen Roomen af-kondigen/ dat men hem de namen van alle Gevanghenen ende haere Misdaden soude over-senden/ omme de selve dan door een vergiffenis van haere Misdaden/ op dese Cruys-vaert naer Candia aen te moedigen/ ende te ontslaen; Ende hy verleende seer mildelijck vijftien daghen langh vol-

len

* Vincenzo Rospigliosi most met sijn Pauselijcke Galeyen weder na Civitavechia, toen hy d' eerste mael See gekoren had: Tempeest en guyre Winden joegen hem te ruch: Hy als Generael op sijn Galeye een Pausselijcken Standaert, en een Tente van root geborduert Damast voerende, die beyde over de 40000. Croonen hadden gekost: Soo mede was al 'tVolck op sijn Galeye met roode Damaste Bonnetten en Scheeps-Rocken bekleet.

len * Aflaet/ voor die geene die niet alleen gheloofden/ ende communiceerden/ maer sy mosten oock de Kercken van St. Marcus en St. Stanislas devotigh gaen besoecken/ en daer GODT bidden/ Dat de selve geliefde Candia van de Tyrannye der Ongelovige te verlossen: En mede, dat de verkiesinge van een Coningh in Poolen met vreedtsaemheyt mocht toe-gaen, &c. soo dat men van Roomen nu mocht seggen:

La ou est ton amour, lá reposent tes Armes.

Het was op den 24. deser dat binnen Brussel seker Huys naest 't Hof van de Constable verbrande/ puer door d' aelwaerdicheydt van sommige Lackeyen/ welcke een Hont Stroo aen de Staert hadden gebonden/ die 't selve aen brant staken/ daer de Hont mede in den Stal vluchte/ die terstont 't geheele Huys in brant bracht: Alle de Religieusen/ Gilden en Burgers quamen datelijck tot hulp/ en duerden wel 4. uren langh/ sijnde maer een nauw Straetjen tusschen dit ende het Pallais: Den 28. dito quam oock een Waghen met Hoy binnen Brussel in de Gasthuys-straet/ een brooddronken Jonghen goyt Vuyr op de Wagen/ daer af 't Hoy en den Wagen verbranden; de Bueren waren genootsaeckt uyt haer Vensters te gieten al wat sy konden/ om verder schade te verhoeden. De Stadt Brugghe wiert doe door den Secreten Raet van Spangien vergunt/ dat alle Schepen/ willende door Oostende/aldaer niet en behoefden haer Last te breken/ 't sy uyt See komende/ of ter See willende/ 't welck de Oostendenaers niet en behaegden/ echter tot 't gerief van den Coopman en Seevaert wierde verstaen 't selve alsoo te behooren. De Constable nam den 28. deser binnen Brussel sijn vermaeck met de Gilde-Broeders van St. Joris van den Jongen Voet-boge te schieten na den Papegay/alwaer seker Brabander en Gilde-Broer den prijs behalende/ den Constable na den Cour a la mode reed.

MAYUS 1669.

Antwerpen sach op den 12. deser smorghens in de Vrouwen Klooster Kercke van de Spaensse Theresen/ alwaer veele treffelijke Joffrouwen binnen sijn/myteren 2. Bisschoppen/ d'eene was den Heer Grobbendonck, Broeder van den gewesen Gouverneur van 's Hertogenbosch/ van 42. Jaer out; dese wiert sonder eenige uytwendicheyt/ om het toe-vloeyen des Volckx te verhinderen/ smorghens ten 7. uren/ door den Bisschop van Antwerpen in 't kleyn Kerckje in het Pontificaal/ tot Bisschop van Namen gemijtert: Den anderen was een Enghelsman/ die gemijtert

* *De Franciscaner Monicken, wel de grootste Aflaet, om haer onstichtelijck Leven, verdienende, namen dese Bulle van den Paus aen; De Venetianen hebben ons verhaelt, daer over de 800. van die Secte na Candia met de Cap en de Koorde sijn vertrocken; En datte Paus 8000. stuckjes gelt ordineerde onder die na Candia wilden, uyt te deelen, ende dat de Soldaten meer hielden van dese Penningen als van de Aflaten.*

wiert tot Bisschop van Dublijn in Yrlant ; waer op sy lieden een prachtighe Maeltijt gaven aen den Nuncius van den Paus/diverse Bisschoppen en Prelaten/ den Grave Monterey, de Heer Piemontel, de Burgemrs. van Antwerpen/ en veele andere soo Geestelijcke als Weereltlijcke Heeren/die daer genoot waren ; 't welck den Grave Montery weder recompenseerde met een diergelijcke Maeltijt aen alle de voorn. Heeren/op welck moment aldaer de Tijdinge quam/ dat de Triple Alliantie in den Haghe op den 14. deser/ daer by Spangien wierde geguarandeert/ tot haer aller vreugde was voltrocken en onderteckent/ de Missive was onderteckent de Gamarra, aen den Constabile/ die de selve Missive aen den Prins de Ligne cito sondt : Vier daghen te vooren was den Constable/ verselt met den Hertoge van Aerschot/ Prins de Ligne/ Don Antonio Piemontel, &c. na Borger soyk geweest/ op het Feest van met den Degen te speelen/ tot het bekomen van een Coning over 't Gilde ; alwaer sijn Excel. door die van de Stadt met een brave Collation wiert getracteert. Terwijl bleven de Spangiaerden om haer 40000 gl. noch al bedelende/ maer men verboot hun korts hier na/ noch by Requeste noch in Persoon ten Hove te komen/ op peene van corporelle straffe : Men arbeyde noch al sterck te Dermonde aen een Kolck en Water-Moolens / beneffens 't Fortificeren van die Stadt/ wijl de Schelde daer breet is/en die Stadt/als de Frontuer en 'tbehout van 't Lant van Waes/ seer wel te defenderen is : Oock Gent kreech nieu Canon op haer Wallen uyt de Geschut-gieterye van Mechelen : Men sprack oock van Nivelle/ een kleyne Frontuyr by Aeth/ te versterckens : Geertsbergen door Oorlogh ende Pestilentie seer verballen / begost weder te herleven in haer Lakenhandel : Als mede 't Collegie van de Abdye van St. Adriaen/ derwaerts veel Jonckheyt plach/ om gestijleert te werden/ sich te begeven.

Johan Casimyr, gewesen Coningh van Poolen / begost nu eerst te sien dat hy als een Onderdaen most gehoorsamen/ de geene die hy selfs noch soo onlangs geboden en Wetten gestelt had ; hy vertrock dan den 30. passato uyt Warzau op een Huys van Plaisantie/ 4 mijlen van daer/ om (volgens ordre) sijn wegh te nemen na Ziwiecz/ op de Frontueren van Silesien/ sijnde gehouden sich 40. mijlen van de Plaetse van de Electie hem te absenteren : Alle de Poolsse Dames quamen hem adieu seggen / die veel schreyende van hem af-gingen/ selfs den Adel/ die hem seer ver uyt-geleyden / waren uytter maten bedroeft/ want sy sagen een soo goeden Coningh vertrecken / ende de gevaerlijckheyt van haer Rijck/ onverseker of sy een Coningh of Tyran/ een Pool of Vremdelingh tot haer Monarch souden bekomen : Nauwlijcx was den gewesen Coningh wegh/ of men sagh binnen Warzou een soo machtighen Volck uyt Poolen af-komen/ dat men vreesde daer gebreck aen Levensmiddelen soude sijn ; yder quam daer op 't kostelijckste / ghelijck den 1. deser Michael * Radzevil, Veltheer van Littauwen/ binnen quam/ met 5. Comp. ‡ Heyducken/ elck van 100. man/ met vliegende Vaendels en slaende Trommels/ hadden lange Casacken aen / met geel ghevoedert / noch 60. Janitzaren in geele Rocken/ doen 2. Compagnien Dragonders in blaeuwe Casacken met silvere kanten/ doen een Compagnie Duytse

* Radzevil sijn Suite bestont in 1800. Zielen.

‡ Dese sijn in der daet alle Turcken, of Heydenen, of on-Christenen.

Duytse Ruyters en een Comp. Hussaren/ kostelijck getiert; dese volgden 60. Edellieden/ rijckelijck te Paerde geseten/ elck een Lancie op de ‡ Turckse maniere dragende/ doe quam den Generael M. Radzevil, met 200. der voornaemste Heeren uyt Littauwen/ wiens Paerden seer hoveerdigh gebardeert en behangen waren/ onder die hem verseischapten/ waren de Princen Stanislaus Lubomirzky, en Poteſky, die weder een groot gevolgh van haer eygen Volck hadden/ gevolgt van 200. ‡ Tartaren/ en 5. Comp. Dragoaners; eyndelijck een Comp. ‡ Heyducken besloot den gantsen Treyn: Uyt dese Intrede kan men oordeelen wat nu den grooten Cancelier Pazzi een getal Poolen aen-ghebracht heeft/ die na den middagh binnen Warzou in getale en kostelijckheyt Radzevil wijt overtroffen; Als mede den grooten Marschalck van het Rijck Sobiesky, die elck wel drie mael meer Volck mede brachten: En den Palatijn van Crakau met 5000. man: En sulcx zedert de tijt van de Regeeringe van Uladislaus op geenige Rijckxdagen en was gesien: Waer over sommige begosten te klaghen sulckx met de Poolse Privilegien street/ doch de Poolsse Heeren seyden/ wy en brengen maer onse Edellieden mede/ en die hebben op alle Rijckxtagen een mede raedlevende Stem/ &c. daer by voegende/ Het zijn alle gebooren Poolen, ende geen Heyducken, noch Janitsaren oft Tartaren, &c. niet duysterlijck het Turckx geswier van de Littauwers verwijtende: Alsoo is op den 2. deser een half uertje buyten Warzou/ op een Plaetse Wilo ghenoemt/ sijnde om-graven met een Gracht en een op-geworpen Dijck/ den Poolssen Rijckxdagh begonnen/ wanneer yder sijn aen-gewesen Plaetse nam/ de Poolsse Senatoren ende Lantboden saten in dese Vergadering alle op groene rijcke overdeckte Zetels/ makende de Forme als een Kruys-straet/ wanneer sy uyt en binnen de Vergader-Plaets traden: Alvoorens geschiede de openinge binnen Warzou in St. Jans Kerck/ met het celebreeren van de Misse van den H. Geest/ door den Aerts-Bisschop van Gnesna/ en daer op een Predicatie door P. Pikarsky, Jesuijt/ en Biechtvader van Johan Casimyr, nemende sijn Text uyt den Propheet/ Verkiest onder u een goeden, maer geen quaden Coningh, soo sal het u wel gaen, naer 't Sermoen sijn sy in 't open Velt ghegaen: Waer na men trat tot een Marschalck te verkiesen/ om gheduerende den Rijckxdagh alles in rust te houden/ want men begost al stout over 't Formulier van den Eed te disputeren/ maer dat modereerden sich haest; de swaer-hoofden echter begosten veel quade voortekenen te vertellen/ gelijck eenige Cloosterlien/ dese stroyden uyt/ dat men van dese Rijckxdagh en Electie alle quade voorspoken vernam/ want even te vooren eer Johan Casimyr uyt Warzou was vertrocken/ was hy in de Capelle van St. Parthenone gaende/ daer den Polack R. P. Siads, in 't sacrificeeren/ in het verheffen de Kaers uyt de Kandelaer vallende/ sijn Kleet in brant geraeckte/ de Coningh dit siende/ was flucx uyt sijn devotie op-gevlogen om 't selve te dempen/ hoewel de omstaende Hovelingen daer in al voor uyt waren; en korts daer na als den Coningh in rust was/ eenige Huysen binnen Warzou verbranden; En ingevalle dat den Tooren ende Camer van 't Casteel te Crakau dat onheyl mede over quam/ gelijck voorspelt wiert dat geschieden soude/ daer op gewisselijck yet vremts wegens de Poolsse Croon soude volgen; maer 't sijn droomen geweest/ daer van de oude Roomsse Boecken vol steken. Den Keyserl. Gesant

‡ Dese sijn oock in der daet alle Turcken, of Heydenen, of on-Christenen.

sant Schafgots weygherde doe sijn Logement te Kazmium/ dat men hem aenwees/ 5. mijl van Warzau/ sijnde het schoonste dat aen eenighe Ambassadeur was gepresenteert/ maer het was hem te ver van der hant ; Hy versocht het Huys van Jasdowa/ 't welck hem geweygert wiert/ soo om dat het wat naer lagh/ en oock voor den Marschalck was geordineert ; eyndelijck nam sijn verblijf tot Nieporent : Den Rijckx-dagh gingh echter voort : Op den 3. Mey alsoo 't Feestdagh was / viel niets voor : Den 4. had men Potol ky en Pinionzeki tot Marschalck genomineert : Den 5. was geen Vergaderinge : En als men den 6. samen komen soude/ geraeckte een Pool met een Muscoviter over 't stuck van de Religie in questie/ waer over de Vergaderinge confus scheyde/ alsoo elck Partije begost te kiesen ; dus viel niet voor tot den 10 Mey savonts/ wanneer Potosky tot Marschalck wiert ghekoozen / met 926. stemmen/ hebbende 128. meer als sijn Confrater ; men dede terstont om de de Fransse Partye en alle Vreemdelingen te stuyten/ den Eed noch eens vernieuwen/ speciael om dat veele de selve noch niet hadden gedaen ; want men had gesien dat eenige Poolen/ die de Schoon-Broeder van Lubomirzky meenden tot Marschalck te promoveren/ of oock den Staroft Spicki, Soon van Lubomirzky, daer door Prins Charles van Loraine tot de Croon souden door-gedrongen hebben ; dese dede men nu sweeren/ Datse niets en souden doen dan met ordre van den Adel, noch gemeenschap houden met yemant die na de Croon dongh, noch geen Acten van Verkiesinge ondertekenen, buyten consent van de Vergaderinghe, nochte geen gaven van vreemde of Inboorlingen moghen ontfanghen, en niets als 't gemeene best moghen betrachten. Den 11. Mey wiert voor-gestelt om Gedeputeerden te verkiesen/ welcke de Criminele Rechters souden assisteren/ maer de Lant-boden stuyten dat/ seggende/ men most sich nu schicken na het leste Reglement/ 'twelck vervat/ dat niemant mach geadmitteert werden tot de alderminste Functie ende Bedieninge/ als die den geordonneerden Eed binnen de Vergaderinge had gedaen : Over dit poinct was veel tijts verspilt / wanneer sommige oordeelden dat men 't selve aen den Senaet soude refereren/ maer den grootsten hoop seyden van neen/ en alsoo scheyden de Kolo ofte t'samen-komst/ sonder yets te besluyten : Den 13. bleef men noch al disputeren met de meeste hevicheyt over den Eed ; seker Pool beschuldighden doe den Grooten Cancelier van Littouwen/ en den Groot Jager-Meester van de Croon / dat sy aensoeck en kupperyen voor seker vremde Prins hadden gedaen ; maer dese overtuygt van laster en calumnye/ begeerden sy/ dat men hem volghens de Wetten soude straffen ; maer een grooter hoop begosten te schreeuwen en te roepen / Dat men sonder tijt verliesen met sulke dingen, hun niet alleen niet wilden horen, maer dat men Criminele Rechters most verkiesen, ende dat alsulcke die den Eed ghedaen hadden. Dan hier op wiert weder niets besloten : Als nu de Lant-Boden op den 14. Mey den Senaet souden rapoort doen van 't geene daeghs te vooren was gepasseert/ gingen sy eerst uyt ; en men wilde den Lasteraer ghestraft hebben/ die geen ander excuse voortbragt/ als dat het so een gemeen gerucht was/ en dat hy 't daer om te resoluter ghesproken had/ om dat hy sagh op de Amnestia/ en hy desisteerde voorts van sijne beschuldinghen ; Daer mede hielden de Mediateurs sulckx als voor genoeg : En men stelde 12 Commissarissen van den Rijckxdagh/ om alle andere den Eed af te nemen / die in de leste Convocatie was vast ghestelt :

Den

Den Graef Zani, een Gunſtelingh van den Prince van Lorreyne/hebbende een Italiaens Coopman geſlagen/die daer over den Grooten Marſchalck klaeg-den/ wiert gelaſt dat hy de ſelve Coopman ſatiſfactie ſoude geven/ of dat men hem ſoude doen ſtraffen/ om dat hy/ terwijl men Rijckxdagh hielt / een ander had durven qualijck handelen/ en voegde daer by/ dat indien de Gunſtelingen van deſen Prins/ terwijl ſy om de Kroon ſolliciteerden / ſulcke gewelden ghe-bruyckten/ dat men van al veel meerder had te vreeſen/ als hy de ſelvighe had bekomen: Tot den 17. en 18. Mey wiert niet als van queſtien en diſputen ge-hoort/ en men vreeſde voor ſlimmer ; De 2. Caſteleyns van Crakou en War-zau maeckten oock dat over hun particulier krackeel de Kolo / ſonder yets te verrichten/ſcheyde : Den 20. quam den Marſchalck binnen de Vergadering/ vertoonende/ hoe men met kleyne * Beuſelingen den tijt verwaerloosde/ en ge-wichtige ſaken te rugge hielt/ datter waren ſeven Ambaſſadeurs/ welke Au-dientie verſochten/ als van den Paus/ de Keyſer/ Vranckrijck/ Kur-Bran-denburgh/ Nieuburgh/ Duc de Loraine/ ende van Prins Charles, ſijn Neve: Den 21. nomineerden men de Criminele Rechters/ als 8. van Poolen ende 4. van Littouwen/ die de Grooten Marſchalck be-edigden ; De Senaet voegde wegen haer Collegie noch 3. daer by : Daer na klaegde den Marſchalck in de Vergaderinge/ hoe dat den Keyſer hadde geweygert de Tijtulen te geven/ die aen het Coninckrijck ende de Republijck behoorden : Den 22. las men veele Brieven die aen den Senaet waren geſchreven/ daer onder een van den Groo-ten Heer/ behelſſende / Dat hy door dit ſijn ſchrijven beloofde de oude Tractaten te maintineren,mits dat men oock geen oorſaeck gave om de ſelve te breken, &c. Idem een Brief van den Moſcobiſen Czar/ verbatende / Dat hy ſeer verwondert was, waer om de Republijke niet en ſont hare Commiſſaren om een Vrede tuſſchen de twee Natien te ſluyten : En dat by aldien men ſich daer toe niet en haeſte,hy genootſaekt ſou weſen in rupture te komen. Ook een Brief van den Tartariſſen Cham/ſeer vley-ende aen Polen belovende in Vrede en met goede intelligentie te willen leven, en oock alle de Poolſſe Gevangens(ſo by haer in Slaverny waren)over te geven/ indien men aen haer betaelde/ 't geen men ſchuldigh was/ daer by voeghende/ datte ſtrooperyen gedaen in Poolen by de Tartaren/niet en was 't werk van de ſijne / die men Krimiſe Tarters noemt / maer alleen door de Tartaren van Bialagroe : Den 23. quam men over een/ om / aleer men eenighe Ambaſſa-deurs Audientie gaf/ de gravamina af te doen / en dat men de Miniſters van vremde Princen ſoude beletten/ voortaen by nacht niemant te gaen beſoecken : Doen ſijn oock de Kinderen van den overleden Lubomirzky herſtelt in alle haer Eere/ waer van ſy waren ontrooft door 't laetſte Decreet tegens haer Vader :

Dien

* Beuſelingen ghelijck voor vielen, dat de Lantboden den 14. pruylende, ſich na buyten begaven, onder pretext van na haer Krijgs-macht te gaen,en uyt yder Huys een gewapent Man te doen komen, eer men tot d'Electie trat : Soo waren oock de Ridderſchap dien dagh in de Sale van de Senatoren om een Conferentie ontboden, maer ſy ſiende datter tegen d'oude Coſtumen, 2 reken met Bancken by de Senatoren voor den Adel, boven haer waren geſtelt, ſijn ſy alle uyt-gegaen, ſeggende, wy ſullen weder komen, als deſe nieuwe dingen wegh genomen ſijn : Als ſy nu den 15. weder quamen , nae datſe ver-ſtaen hadden dat de voorſz. Bancken uyt 't Huys der Senatoren waren ghebracht , bleven ſy ſonder te willen ſitten in een Troupe ſtaen, ſegghende, ſy konden niet doen, voor den Biſſchop van Gneſne haer Orateur daer was ; by wiens abſentie deſe Ridderſchap begoſt te vallen in contentie en miſnoeghen, maer eyndling ſiende het Cruys ende ſommige ſijner Officieren, die voor of marcheerden, in-komen, weygerden ſy langer te blijven, ſeyden 's anderendaegs weer te ſullen komen, en gingen alſoo uyt.

Dien selven dagh quamen den Prins Bogislaus Radzevil, en den Palatijn van Crakau binnen Warzou/ yder met een gevolgh van 4000. Persoonen; wanneer men nu hoorden den overlast in de Provincie Masovia door de meenighte des Volckx/ wierde gehaest tot de verkiesinge van een nieuwe Coningh/ want het begost seer confus binnen Crakou toe te gaen/ verscheyden Huysen/ Stallen/ Paerden en Menschen verbranden/ andere Huysen wierden bestoolen/ op de Wegen sag men over de 50. Lijcken vermoort/ in de Wijsel Menschen/ die apparent van de Tartarise en andere woeste Natien berooft en vermoort waren/ drijven/ het Broot dier werden/ de Brugh qualijck om te passeeren/ alle dagen Moorderyen en Vechten/ suypen ende brassen; waer over den Aerts-Bisschop/ vreesende voor slimmer/ in de Vergaderenge trat/ en daer door een welsprekende Oratie/ haer alle vermaende: Dat sy hun eyghen Intresten souden ter sijden leggen, en sich vereenigen en eendrachtigh sijn, tot het verkiesen van een Koningh; begeerende, dat sy haer gedachten souden laten gaen op 't Huys en Geslachte van de Jagelloni, en te verkiesen een Rooms Catholijck Persoon, die wel was ge-imbueert en bewust van de Constitutien van 't Coninckrijck; oock dat men sorgh droeg dat de Soldaten, die in soo grooten getale om Warzou waren, mochten gehouden werden in goede ordré en discipline.

De Stadt St. Truyen gelegen onder 't Bisdom Luyck (van waer ordinaris veel mutineerders/ aerde wroeters/ en kool-gravers uyt-spatten/ en een yser wreet Volck) vermoorden over 2. maenden haren Meyer ofte Opperste/ met eenige andere Officieren ende Schepenen van de Stadt/ enckel om dat sy haer Magistraet in het goede niet wilden gehoorsamen/ maer lust hadden tot plonderen en mutineren: Kur-Keulen als Bisschop/ sont dadelijck 4 Canons uyt 't Casteel van Luyck/ ende 1200. man/ met den Abt van St. Truyen/ die dese Boeven waren tegen geweest: sy quamen op den 21. Mey met den dageraet daer voor/ de Burghers 't Canon siende/ openden haer Poorten/ en lieten 't Volck van Cur-Keulen in; maer de meeste Belhamers/ over de 100 sterk/ waren al ter andere sijde van de Stadt uyt-geweecken/ behalvens 18. daer toe men den Scherprechter om Justitie te doen/ ontboodt: Men nam doen oock voor/ op kosten van de Inwoonders/ aldaer een Casteel te bouwen. Het different tusschen den Ceur-Vorst en de Stadt Keulen/ sach men noch al continueren: Men gebruyckte te Bon Reprezalien teghens de Ceulenaers/ omme datse hadden gheweygert de Mediatie van het Cappittel van de Cathedrale/ die men seyde dat by dese rusien grootelijcks waeren geintresseert: Diergelijcke pickedilJes wierden gesien by na in dit Jaer geheel Europa over. Kur-Brandenburgh had/ gelijck wy in ons 19. deel hebben geseyt/ tot gemack van den Coophandel/ te Mulrose een nieu Canael doen graven/ 't geen dese maent wiert volbrocht/ waer door in minder als tien dagen veel groote Schepen afquamen van Breslau af uyt Silisien/ tot Berlijn in Brandenburgh/komende van daer met alle Silesise Waren d'Elve af naer Hamburgh: Den 9. Juny daer aen gelach binnen Conings bergen de Ceurvorstinne van Brandenburgh van een Jongen Prins/waer over des selfs Onderdanen sich seer verheugden: Gelijk mede de Protestanten in Opper-Ongarye sich verblijden/aen de welke men in dese tijt begost weer te geven haer af-genomen Kercken: Maer so veel

blijtschap

blijtschap hadden die van * Offen/ een schoone Stadt in Hongaryen/ niet/ die op 5. a 6. Huysen met Kercken ende alles verbranden ; de Turcken die daer Guarnisoen binnen hadden/ sijn met d'Inwoonders en veel gevangen Christenen elleennigh verstickt en verbrant / met het oude uytnemende Pallais van den Coningh *Matthias*, 'tgetal der verbrande Menschen wort begroot op 4000. En om dat het Vuyr soo snel voort-liep/ geraeckten 't in 't Magasijn/ ende het Bospolder sloech meest al de Bolwercken om ver ; so dat den Bassa/ om voor de Strooperyen der Hussaren beschermt te sijn / uytte naeste Plaetsen partye Volck most ontbieden / en eenige Hooghten rondsom de ruynen ende verbrande Stadt laten op-werpen/ op dat het geene noch gheberght was / door de woeste Barbaren voorts niet en wiert weg geroost. Op den Rijckxdagh te Regensburgh vielen nu klachten door de Graeve van Nassauw / over de restitutie die Lotaringen aen haren Huyse doen most ; sy spraken deswegen veel mael met Sr. Resiaucourt/ den Envoy van Duc de Loraine / die verklaerde / dat sijn Meester seer gewilligh was/ gelijck meermalen had belooft / om Homburgh ende Lant-stoel te restitueren/ mits datter voor een redelijcke somme gelts by Verdrach wierde betaeldt : Maer dat hy oock nimmer met de Stenden van 't Keyserrijck/ noch met Arbiters wilde hooren spreken over Sarwerden ende Herbilsheym : Ende daer mede toogh hy na Oostenrijck/ om te sien of Prins Charles van Loraine Coningh van Poolen soude worden. Te Weenen ontstont doe een groot rumoer / om dat een Student seker Jode een kaeck-smeet gaf ; den Jode klaecht dit aen de Soldaten van de naeste Wacht/ die den Student daer op in verseeckeringh houden / waer op al de Studenten in 't Harnas/ haer Met-gesel uyt der Soldaten handen eysschen / die sulckx weygerende/ en veel Canaille sich by de Studenten voeghende/ begosten met steenen te goyen : Maer door de vigilantie van Dr. Sorbert / Rector Magnificus / wiert den Student ontslagen : Echter waren de Studenten noch niet te vreden/ sy wierpen 's anderendaegs een Jode in den Donau/ en souden noch booser Huys gehouden hebben/ by aldien des Stadts Overste/ met 200. te Paert geseten/ onder dese slordige Studenten niet hadde geviert/ op dat sy vieren souden in ghehoorsaemheydt ; sy siende haer Over-macht/ en geen kans om meer quaet te doen/ dropen yder met de staert tusschen de beenen na haer gehuert Kamertje : Daerse leeren konden / dat 't Swaert ende der Boecken gebruyck altijt niet te pas komt/ en dat *Servitude en Paix est meillieure que Seigneurie en Guerre.* Den 9.

* Offen en Pest leggen, als Maestricht aen de Mase, soo hier aen den Donau. is een seer oude ende Conings Residentie Stadt Van Hongaryen ; heeft voortijts Buda geheeten, weghens de Budinen, het outste Scytise Volck, en was gebout een mijl van 't tegenwoordighe Offen, dat verbrant is, 't welck by de Coningen Stefanus, Sigismundus ende Matthias met veele soo Cloosteren als Gebouwen was verciert : De Stadt was in ses Wijcken verdeelt, als in 't Slot, de Boven-Stadt, op een Heuvel langhst het selve heen ; tegens 't Gebergte is een lange Voor-Stadt, streckende langhst den Donau tot aen 't Slot, in den selven legt het Blockhuys op een seer hoogen Bergh, aen den Donau legt het grootste deel, wordende genoemt de Water en Joden Stadt, dan loopt het vijfde Deel oock langst den Donau, sijnde een Voor-Stadt met een vierkantigh Pallais, met Ongarisse Staketten omcingelt, het seste deel is de Stadt Pest over den Donau, recht over 't Blockhuys, sterck en wel beburgert, leght in een Maras, en is niet wel te belegeren ; wert met een Schip-brugge over den Donau aen de Joden-Stadt gehecht : In dese Stadt hadden de Oostenrijckse Orientaelsse Compagnie haer Packhuysen, de Joden haer Coophandel, en men vont 'er deswegen seer rijcke Burgers : Maer door alle de Oorlogen en rusien tusschen de Ongaren onder den anderen, is sy vernielt en onder de Turcken geraeckt : Ende nu eyndelingh vergaen tot Asse.

deser is by Bremen in een Waterken Lessum / dat een Vliet aen de Weser is/ door de Boeren ghevanghen een Walvis van 29. voeten langh : Men bracht hem te Bremen/ daer hy ghekapt wiert / sijnde een Wijfken / het Manneken wierde gheloofd oock op de Weser te sijn / daerse veele schade aen de Vis desen Winter hadden gedaen.

Men heeft met 't begin van dese Maent in den Hage (volghens ghe bruyck) de Heeren Staeten van Hollandt ende West - Vrieslandts Guarde alle met nieuwe Habijten van Colders / Spaense Casacken/ als anders seer heerlijck gemonteert : Den Heer Prince van Orangien insghelijckx dede alle sijn Pagies en Lackeyen versien met nieuwe Levreyen/ swaer en kostelijk met silvere Passementen geboort/ en anders na advenant/ 't gunt seer heerlijck stont : De Zeeusse Gedeputeerden hadden met de Gedeputeerden van Hollandt den 28. en 29. Mey haer eerste Conferentien/ van welckers uytslagh yder verlangde ; dese by een-komst wiert ghehouden in de groote Vergader-Sael van haer Ed. Groot Mo:/ alwaer ten dien eynde buyten 't Gestoelte een langhen Tafel met Groen behangen en Stoelen waren gestelt : Aldaer sijn op die tijt gewisselt de wedersijts Propositien/ ende de daer op ghegevene Antwoorden : De voorsz. Zeeuse Gedeputeerden waren nu veeltijts ten Huyse van de Heer van Odijck/ en dat in presentie van sijn Hooght. de Heer Prince van Orangien/ van wiens wegen ter Generaliteyt dese dagen 2. Memorien wierden in-gegeven/ daer in versoeckende/ dat den Raetsheer Beaumont niet alleen na Brussel by den Constabile sijn finale satisfactie mocht sien in te vorderen/ aengaende de schulden/ by 't Tractaet van Munster belooft/ maer dat oock sijn Hoogheyts Hypotecken in 't district van haer Ho: Mo: van den 40. penningh mochten werden geeximeert. Den Ed. Heer van Wimmenum had den 24. deser in presentie van duysenden Menschen te Schevelingen op 't Strant de exercitie van partije Ruyters en Infanterye aen-gestelt : 't Voetvolk stont dicht gesloten in het vierkant/de Piecken binnen en de Musquetiers omringden hun/aen yder hoek stont een Velt-stuck geplant/ die driemael gelost / gheladen ende af-geschooten wierden tegens een Musquet/ hier op advanceerde de Ruyterye/ als dreygende op de Infanterye te willen in breken / die lustigh haer Piecken velden / de Musquettiers los branden / weder om de Ruyters met Carabijnen en Pistolen daer tegen/ hier en tusschen donderden oock de 4. Velt-stucken/ 't gunt alle seer lustigh om sien was/ en sijn Hoogheyt den Heer Prince van Orangie sagh 't selve mede aen ; de Duynen waren swart van Menschen : In dese manier was haer Ho: Mo: Infanterye laestmael op Harwits gestelt/ toen sy daer in den Oorlogh lande/ om tegens 't Engels Paerde-Volck te konnen subsisteren : Dese Exercitie soude noch langer geduert hebben / indien niet een Regen-buy 't selve had belet/ en yder dwong na den Hage te keeren / of by een goeden Hospes. Den Coningh van Engelandt schreef doe een vriendelijcken Brief aen haer Ho: Mo: in faveur van d' Enghelsse Kooplieden / die altoos haer Court hadden gehad binnen Dordrecht/ met versoeck/ dat men de selve niet en wilde benemen 't genot van de Previlegien en exemptien/ die sy lieden sedert 't Jaer 1587. hadden gehad/ dewijle sy onder die Conditien van Antwerpen ende van Brugge waren geroepen geweest. De Deensse Minister Pieter Carisius. hebbende/

hebbende langhe Jaren hier aen 't Hof geresideert/ met seer goede reputatie/ nam den 25 deser afscheyt van haer H: Mo:/ die de selve door de Heeren van Odijk/ en van der Hooick in een van haer Carossen deden boven halen / en wierd: nae alle beleefde bejegeningen en expressien op sijn Vertreck na Coppenhagen / ettelijcke 1000. Rijckxds. door den Ontfanger Spiegel verschaft : Den Heer de Geu quam in sijn Plaets resideren/ had den 28. by haer Ho: Mog: Audientie/ werdende insgelijckx op-gehaelt/ hy dede sijn Aenspraeck in het Deens/ en gaf 't selve geschreven in 't Frans over/ sijnde meest Congratulatien en betuygingen van onderhoudinge van alle Vrientschap/ Ec. van sijn Majest. van Denemarcken met den Staet van haer Ho: Mo:/ naer welckers de Heeren Raesvelt en Gockinga hem weder na sijn Logement begeleyden. De Staten van Hollant en West-Vrieslandt hebben den 28. deser de twee volghende Placcaten in haer Ed. Groot Mog: Provintie laten af kundigen :

D*E Staten van Hollant ende West-Vrieslant, Allen den genen die desen sullen sien ofte hooren lesen, Saluyt. Doen te weten, Dat onlanghs met onse Brieven van Octroy, ende Privilegie daer toe sub, ende opreptivelijck verkregen, is gedruckt en uytgegeven seker Boeck geintituleert,* Aenwysinge der heylsame Politijcque gronden, ende maximen van de Republijcque van Hollandt ende West-Vrieslant, *by het welcke niet alleen de Bedienaers des H. Euangelij met seer harde aenstootelijcke en injurieuse expressien aengetast, ende in haer respect gesugilleert werden, maer daer in oock teghens de Vrienden, Geallieerdens ende Nabueren van desen Staet sijn uytgespoghen veele onwaerachtige, injurieuse ende Ons ten hoogsten mishagende positiven, ende perioden, capabel om de selve tegens den voorsz. Staet aen te hitsen, ende der selver ghemoederen de Hooghe Regeeringe geheel, ende al te abalieneren. Dat oock den Autheur van 't voorschreve Boeck de goede trouwe, Candeur, ende integriteyt van den selven Staet in het oprechten, ende onderhouden van hare Alliantien, Verbonden, ende Tractaten op een uytsteeckende wyse gequetst, mitsgaders in de gemoederen van de Menschen geinsinueert heeft veele pernicieuse, verfoeyelijcke, ende detestabele maximen, mede brengende dat men niet langer schuldig is Alliancien, ende be-eedighde Verbonden te presteren, als de observantie van Eedt, ende trouw met het interest van de Republijck kan werden gecompasseert. En alsoo dese, ende dierghelijcke maximen, expressien, ende stellingen by yder een, ende voornamentlijck by desen Staet die altijt haer hooghste glorie heeft gestelt in een religieuse observantie van de Tractaten, ende Verbonden, mette uytterste abominatie moeten werden gedetesteert, ende verfoeyt, ende daer aen ten hoogsten gelegen is, dat door soodanige injurieuse, onwaerachtige, ende chocquante Boecken, ende geschriften de Vrienden, ende Geallieerdens van den selven Staedt in haer respect ende waerdigheydt niet en moghen werden verkort, nochte verswackt den bandt van Alliancien, Tractaeten, ende Confœderatien, als het eenige middel waer door de Coningen, Princen, Staten ende Republijcquen aen den andere konnen werden geassocieert, ende Wy niet anders, als mette uyterste indignatie konnen aensien, dat den Autheur de voorschreve en meer andere ruineuse, ende offensante maximen, ende sustenuen van gelijke nature die in 't voorschreve Boeck noch verder souden mogen influeren, heeft willen doen voortkomen onder Onse voorschreven Brieven van Octroy, even of wy alle de voorschreve schadelijcke en schandelijcke injurien, mitsgaders verkeerde gronden souden willen authoriseren.* SOO IST, *dat Wy daer tegens willende voorsien, hebben ingetrocken, ende gerevoceert, gelijck Wy intrecken ende revoceeren mits desen,*

sen, de voorschreve Onse Brieven van Octroy van date den tienden December 1668. *niet willende dat den Boeckdrucker* Pieter Hackens, *ofte yemant anders sich daer mede directelijck of indirectelijck sal behelpen, verklaren het voorschreve Boeck in veele ingredienten ofte passages, ende insonderheyt alwaer van de Predicanten, de Geallieerdens Onse Bontgenooten, ende de effecten van de Tractaten, Alliancien ende Confœderatien, ende andere dierghelijcke materie als boven is ghehandeldt, te wesen injurieus, lasterlijck, ende ten hooghsten detestabel, ghelijck wy dan mits desen den voorschreven* Pieter Hackens, *ende Consorten, mitsgaders allen anderen van wat conditie, neeringhe, ofte qualiteydt hy soude mogen zijn, wel expresselijck verbieden de selve Boecken ende Exemplaren, aen yemandt te verkoopen, ofte te versenden, nochte oock de selve in eenige andere Talen te translateren ende alsoo getranslateert, ofte andersints te drucken, te verkoopen, ofte versenden, directelijck ofte indirectelijck, op een pœne van ses hondert Caroli guldens, boven de verbeurte van de Exemplar n, ende verder arbitrale correctie, soo als naer de gelegentheydt ende de circumstantien van der saecke bevonden sal werden te behooren. Lastende en bevelende Onsen Procureur Generael, Onse Officiers in de Steden, ende alle anderen de voorsz. Boecken ende Exemplaren op te halen, ende te supprimeren, ende tegens de Contraventeurs van desen te procederen, als naer behooren. Ende ten eynde niemant daer van ignorantie pretendere, nemaer alle ende een yeder weten moghe waer naer hy hem hebben te reguleren, ordonneeren Wy dat desen sal werden gepubliceert, ende geaffigeert; al omme daer het behoort, ende te geschieden gebruyckelijck is. Gedaen inden Hage den Acht-en-twintigsten Mey* 1669.

DE *Staten van Hollandt ende West-Vrieslant, Allen den geenen die desen sullen sien ofte hooren lesen, Saluyt. Doen te weten, dat Wy ten beste van den voorsz. Onsen Lande in't gemeen, ende tot comoditeyt van Onse Onderdanen opgeseten, ten platten Lande in't bysonder, goet gevonden, geordonneert en gestatueert hebben; vinden goet, ordonneren en statueren mits desen, Dat inden voorseyden Onsen Lande van Hollant ende West-Vrieslant geen Bierstallen, de welcke niet begrepen sijn in't getal van de Lyste, die by speciale Brieven van dato deses, allen Schouten en Gerechten inde respective Dorpen van meer gemelten Onsen Lande aengeschreven is te formeren, ende binnen den tijt van twee Maenden aen ons over te senden, niet sijn geexprimeert, sullen moghen werden gemaeckt, ofte opgerecht, op pœne in't Generael Placaet over den opheve van onse gemeene Lants Middelen geexpresseert, anders dan naer voorgaende verkreghen Octroy, ofte consent van ons: ende dat de Bierstallen inde voorsz Lyste niet beghrepen, die met exhibitie van't voorsz Octroij of consent, of copie autentijcq van dien niet sullen konnen bewesen werden, ghemaeckt ofte opgherecht te sijn, t' allen tyde aenstonts de facto sullen werden geweert. Ende dat aende andere sijde, mede tot voorkominghe van fraude in's ghemeene Landts Imposten, by provisie tot een preuve voor den tijt van een Iaer, de Biersteeckers ten platten Landen sal werden geinjungeert, mits desen, ten eynde sy luyden alle Bieren die by haer ingheslaghen sullen werden voor date van den selven insl ach, ende alvooren die te moghen reppen ofte roeren, lossen, ofte Kelderen, sullen moeten halen billjetten van de quantiteyt, ende qualiteyt van de selve Bieren, op de verbeurte van de voorsz. Bieren, ende daer en boven noch een boete van twintigh guldens voor yder Tonne Bier, die desen contrarien ingheslaghen, of ghelost sal sijn, (twee halve vaten altijts voor een Tonne gerekent, ende minder gedeelten nae advenant) behalven de pœne van't Genereel Placcaet, en suspensie van de voorsz. Neeringhe voor de tijdt van een Jaer, en dat de voorsz.*

Biersteeckers

Bierſteeckers ſchuldigh ſullen ſijn, van de voorſz. Bieren by hen-lieden in-gheſlagen, van ſes Weken tot ſes Weecken te betalen, ſoo veel als by gemeene Buagers of Inwoonders, geen Herbergiers ſijnde, in conformité van de Ordonnantie over de conſumptie van de Bieren geëmaneert, voor Impoſt moet werden gegeven, op pœne van daer over paratelijck te werden geexecuteert: En dat de Pachter oock gehouden ſal ſijn binnen gelijcke ſes Weken na de voorſz. reſpective vtrval-dagen te vorderen en te innen, 't gunt hy tot laſte van de voorſ. Bierſtekers ter ſake van de voorſz. Impoſt ſal hebben moeten, op pœne van na die tijdt ter ſake van den ſelven Impoſt, geen legael Hypoteecq, maer alleen perſonele actie tot laſt van den Bierſteker te hebben: Des dat de voorſz. Bierſteeckers haer ſoo in-gheſlaghen Bieren met den betaelden Impoſt ſullen moeten verkoopen, uytleveren, en de Penninghen van dien ontfangen; en by ſoo verre de voorſz. Bieren aen Tappers verkocht en uyt-gheſlagen werden, de ſelve Tappers noch ghehouden ſullen ſijn aen de Pachters promptelijck te voldoen 't gunt Tappers Impoſt, over de by haer ghekochte Bieren meerder dan ordinaris Impoſt komt te bedragen, en dat oock tot beter voortkominge van fraude, voor en al-eer de voorſz. Bierſteeckers eenige Bieren komen uyt te ſlaen, een behoorlijck Biljet van den Pachter, ofte ſijn Collecteur verſocht, en gehaelt ſal moeten werden, en dat die geene die de voorſz. Bieren in Ingeſetenen of Tappers Huyſen ſullen in-wercken, by de voorſz. in te wercken Bieren ſullen moeten hebben een Billiet, welck Biljet ſal moeten ſijn onderſcheyden, en ten reguarde van de Bieren by Ingeſetenen, geen Tappers ſijnde, in-geſlagen werdende, moeten ſijn gedruckt met ſwarten, en ten reguarde van de Bieren by Tappers in-geſlagen werdende, met rooden Inct; ghelijck oock de Tonnen, halve Vaten, ende Vierendeelen, die by de voorſz. Bierſteeckers aen Tappers ſullen weſen verkocht, met een bekent Teken of merck, te weten, met een groote T. ſullen moeten weſen onderſcheyden van die geene die aen andre Ingeſetenen verkocht ſullen ſijn, op pœne van dubbelden Impoſt te ſullen moeten betalen, en daer en boven noch een Boete van ſes guldens voor yder Tonne die of niet, of niet behoorlijk gemerckt ſal ſijn; ende ſullen de voorſz. Billietten by de Bierſteeckers moeten werden betaelt, om t'allen tijden (des vereyſcht werdende) teghens des Pachters Boeck ten aenſien van den inſlach nae-gheſien, en geconfereert te werden: Ordonnerende ende ſtatuerende voorts, dat de voorſz. Bierſteeckers voor Lackagie en drinck-bier ſal werden toe-geſtaen op yder laſt Bier, dat by haer in-geſlagen ſal werden een Tonne, veerthien Tonnen handtſteeck, en dertien Tonnen duymſteeck voor een laſt gerekent, ſonder boven de voorſz. Ton op het laſt eenige pretenſie te mogen maken, 't zy van wanheyt, overgiſten, of andere Leckagie, ten ware by ongeluck van extraordinaris ſpillinge, of van ſoodanige bedervinge van eenigh brouwt, of een goet gedeelte van dien, dat 't ſelve aen den Brouwer weder gegeven werde, 't welck den Pachter klaerlijck ſal moeten blijcken, of by ſijne kenniſſe geſchieden, ende dat de voorſz. Bierſteeckers voorts van al haer vermiſte Bieren ſullen moeten betalen Tappers Impoſt. Dat mede den Pachter alle Maenden tot de Bierſteeckers, ſoo in de Steden als ten platten Lande, viſite of peylinge van haer Bieren ſol mogen doen, op pœne in cas van weygeringe, als by de Ordonnantie teghens de Tappers is geſtatueert: En ten eynde niemant hier van ignorantie oretendere, nemaer alle en een ygelijk weteu moge waer na hy hem hebbe te reguleren, laſten Wy dat deſen alomme gepubliceert ende geaffigeert ſal werden daer ſulckx behoort, en in gelijcke ſaken te geſchieden gebruyckelijck is. Gedaen in den Hage den 28. Mey des Jaers ons Heeren en Saligmakers Jeſu Chriſti 1669.

Ter Ordonnantie van de Staten,

HERBT. van BEAUMONT.

Naer

Haer Ho: Mo: schreven in dese maent aen d'Admiraliteyt in Vrieslant/ dat sy haer exactelijck souden hebben te informeren/ wat recht den Bisschop van Munster had tegen 't verleggen van den * Tol van de Bourtangh op de Deyler-schants / daer over dito Bisschop meenden gegraveert en geaffronteert te sijn; en mede wat recht beyde desen Staet en Oost-Vrieslandt in het selve sijn hebbende; waer op naderhant diverse Missiven aen den voorsz. Bisschop sijn af-gegaen/ alsoo die van Oost-Vrieslandt voor invasie beducht waren/ echter tot noch toe de sake tot geen finale uytslagh geraeckt; immers na de kant van Over-yssel wierden de Guarnisoenen meerder voorsien. Men bracht doe in deliberatie om yder Compagnie in 's Lants dienst met 25. koppen te versterken/ 't welck by de 10000. man soude bedragen; daer nevens 't equiperen van 25. a 30. capitale Oorlogh-Schepen: Schijnende soo hier als in Engelandt de groote Equipagie in Vranckrijck en de noch swevende oock somtijdts ghesochte querellen (daer men te Rijssel over tot Accomodement wedersijts was handelende) eenige ombrage aen de Nagebuyren te geven/ want Engelant dede oock tegen Vranckrijck alle haer Frontueren voorsien/ gelijck Jarsay/ Gernsay ende Wicht: Behalvens noch dat de Gulickers vervaert wierden voor Vranckrijck/ om dat eenige onder haer lieden uyt-stroyden/ hoe den Hertoghe van Nieuburgh Gulicker-Landt voor 450000. Rijckrds. aen Vranckrijck hadde verpant / ende dat een Frans Leger om possessie te nemen daer over in Gulicker-Landt soude komen; daer toe passagie door 't Lant van Stabeloo versoeckende voor 10000. man / dit wiert in Brabant soo ghelooft; maer al dese dingen waren fantasyen en melancolijcke uyt-stroyingen/ de welcke alsoo weynig gevolgh van waerheyt namen/ als dat Duc de Nieuburgh konnende/ om de Poolsse Croon te bekomen/ geen gelt van Vranckrijck meer krijgen/ hy van den Hertoge van Wirtenbergh 400000. Rijckrds. soude hebben ghelicht/ onder verpandinge niet alleen van 't Hertogdom Nieuburgh/ maer oock van sijne Landen aen den Donau gelegen: Gelijck mede/ dat hy 200000. gl. had ghesocht te krijghen van den Bisschop / onder Verpandinghe van de Baronnye van Haidecken/ niet wijt van daer gelegen: Alle welcke nevelen verdweenen als onwaerheden in haer selven: Sulcke en diergelijcke dingen welcke in desen tijt niet alleen uyt-gestroyt wierden/ maer oock by veele voor waerheydt aen-genomen/ veroorsaeckten in veele een ongerust slapen en vremde speculatien: Maer de wijse Moeder de onverhalijcke tijt leerden yder wel deugdelijk/ dat hoewel yder dagh 't sijne mede bracht / echter al de sorgen des Weereldts/ hare deliberatien/ en al wat 's Menschen Breyn bevat/ maer en is, ende oock niet meer altoos sijn sal als ydelheyt der ydelheden. Men hadde noch geern gesien dat den Prince van Luyck sijne 150. Soldaeten uyt het Casteel la Roschette had genomen/ en dat men Commissarissen had gestelt / tot het af-doen van 't Proces/ hangende tusschen den Baron van Cortenberg/ die pretendeert Heer van la Roschette te sijn/ wesende een Onderdaen van haere Ho: Mo: en op

* De Magistraet van Emden schreven na den Haghe, hoedanich den Bisschop van Munster haer onlangs geweldelijck had ghehandelt, pretenderende, dat de Gravin van Oost-Vrieslant passagie had geweygert aen eenige Boots met Haver tot sijnen dienst: En dat de Tol of Costume by hem te Bourtangh, sedert sijn laetste inval, op-gherecht, niet en was betaelt, gelijck hy hadde verwacht, &c.

op welckers Territorium 't voorsz. Casteel oock soude leggen/ ter eenre/ ende Mevrouwe Sibilla Maria van Piettenborgh / ter andere sijde / een Vassalinne van den Prince van Luyck/ die uyt den hoofde van haer overleden Man/ sustineerde te wesen Vrouwe van la Roschette: Den Prins van Luyck/ om dese questie te eyndigen/ had geern gewilt/ dat men binnen Maestricht hadde ghehandelt; weder om hier verstont men beter te sijn/ dat den Prince sijn Commissarissen met pouuoirs/ om de saecke te determineren/ nae 's Gravenhage soude af-senden: Daer van hier na breeder.

't Hof van Brussel geloofden nu dat den Coning van Vranckrijk / te Mariemont soude konnen resideren/ (als zijnde een plaetse aldaer de voorige Hertogen van Brabant plachten Hof te houden/) dan sulcx verbolgden niet. Den Constabile sont terwijl men soo verlegen was / evenwel noch 7. Compagnien Walen van 100. koppen yder/ over Zee na Spangien: De Haven van Oostende ondiep en vol Sandt beloopen / dede hy met geldt en de toesicht van den Marquis d' Ognate verdiepen: De onlusten op de Frontueren van Nederlant tusschen Vranckrijck en Spangien groeyden noch al aen: De Fransen wilde koolen halen/ de Spaense namen hare Boots: Daer en tegens confisqueerden de Fransen alsulcke Spaense haer Goederen / die onder haer geconquesteerde Plaetsen lagen/ om datse aldaer niet en quamen woonen: Ten anderen begeerden de Spaensse dat men de Placcards soude af-schaffen: Maer men sach tot geen van allen kans.

Den Catholijcken Coningh van Spangien trat dese daegen met verwonderinghe te Madrid langhst de Straten/ niet swack of magher/ maer * fris en gesont/ en van een vry gesonder gedaente dan sijn Vyanden wel wenschten: Dom Jan begeerden behalvens 't voorgaende/ dat men hem beloven soude dat den Biechtvader Nichart noyt meer in Spangien soude komen / noch dat den Marquis d'Aitona, President van Castilien/ over saken Don Jan betreffende/ yets en soude hebben te seggen, ende dat alle Decreten en Arresten/ sedert den 16. October 1668. tegens hem uyt-ghegheven / souden werden vernietight; de Soldaten vol uyt betaelt; en een Raedt van Reformatie op-gerecht; waer over de Coninginne de Marquis de Castel Rodrigo tot haer Raetsman nam: Men wilde doe van de Burghers van Madrid 100000. Ducaten op-lichten/ tot het werven van een Regiment Guardes / daer op de Magistraet antwoorde / dat het geen eer soude sijn / soo veel Geldt te geven tot een saeck daer yder by na tegen was/ &c. Den 15. deser hielt men te Madrid een groote H: dagh en heerlijcke Processie / in 't over dragen van 't Lichaem van St. Isidorus, Patroon van die Stadt; maer de Vremdelinghen aldaer 't selve siende / konden sich van lacchen niet onthouden/ dewijl sy de Spangiaerden sagen gemaskert en al danssende in de Processie gaen/ en dat deden sy selfs voor het H: Sacrament 't geen in de Processie om-gedragen wiert/ speelende op bomben/ klap-beentjes singhende/ ende fluytende/ schijnende dit te hebben van David/ de welcke danste voor de Arcke/ maer dat hy gemaskert was/ vint men nergens geschreven. Don

* Den Catolijcken Coningh is een schoone Prins, lieffelijck van wesen, ende heeft dit Jaer seer toe-genomen in goede gestalte.

Don Pedro, Prince van Portugael/ sich/ door de presentie van sijn Broeder den Coninck * Alfonsus, dagelijcx onversekert siende/ van de welke indien geen goede/ hun dagelijckx wel quade Creatueren tegens hem/ haer souden hebben konnen kanten / stelt sijnen Broeder een Resolutie voor/ daer van de Executie volgde/ te weten/ hy beval aen den Grave van Prado/ met 2. Oorlogh-Schepen/ eenige Knechts/ Meubelen/ &c. sijn Broeder den Coningh uyt Portugal te vervoeren na 't Eylant Tercera/ by de 180. mijlen van Lissabon/ in 't midden der woeste Zee als een Klip geleghen/ waer op 2. Vlecken leggen/ daer by 't Casteel St. Philippo/ daer Coning Alfonsus op resideren/ of liever sijn leven slijten soude ; men maekte hem de Reys derwaert aengenaem/ met toesegging dat daer schoone Jacht was/ neffens andere vermakelijckheyt/ daer men wist dat Alfonsus een Liefhebber van was.

't Was te Withal aengenaem/ dat den af-ghesonden Ridder Higgons op den 23. passato de Ceremonie had af-gheleydt / van de ordre van den Cousebant te brengen aen den Keur-Vorst van Saxen / 't welck geschiede in de groote Sael van 't Casteel van Dresden / die seer heerlijck op-getoyt en gemeubleert was : Daer waren 2. Troonen/ d'een presenteerde den Coningh van Engelant/ende d'ander Kur-Saxen : En wierde ged. Ceur-Vorst eerst den rooden Rock aengedaen/ en 't Rapier op de Zijde gehangen : Hier op dede een Engels Heer een fraeye Oratie in 't Latijn/ en gaf daer na in geschrift over de Wetten die sodanige Ridderschap vereyschen : Hier op bont den Enghelsen Herault den Coninckl. Kousebant de Keur-Vorst aen 't lincker Been / omhingh hem met een paers violette Mantel/ en met een groove goude Keten / en een Hoet breet van Kant/ gelijck de Switsers en Mansvelders plachten te draghen / daer op een Vederbos seer hoogh/ gelijck de Turckse Bassaen voeren/ pronckten : Alles liep wel af met Banckettten/ Presenten/ &c. maer de Ceur-Vorst dede op-tekenen de Geboorte-dagh van den Coningh van Enghelandt / om de selve/ soo langh hy leefden / Jaerlijckx te gedencken : En vereerde Sr. Tomas Higgons met een Goude Keten en sijn Effigie by de 600. Florijnen waerdigh. Den Prince van Toscanen had dese daghen Madame Colbert, des Ambassadeurs van Vranckrijckx Gemalinne/ laten weten dat hy soo 't haer geliefde/ op soo een ure van den dagh soude komen besoecken/ 't welck sy toe-stemde/ maer doe sijn Hooghheyt quam/ was sy uyt/ waer over hy oorsaeck had om gants onbenoeght in sijn Caros te vertrecken/ als sijnde van geen geringe Afkomst/ ende Bloet-maechschap van den Coningh van Vranckrijck selfs / hebbende Getrout sijn Majests. Nichte Germaine / de Dochter van den Hertoge van Orleans sijn Majesteyts Oom ; men seyde/ dat dese Madame Colberts daer om geoffenseert was/ om dat de Prins van Toscanen des Ambassadeurs Vrouw van Spanjen eerst had wesen besoeken: De Prins bleef noch een Maent binnen Londen/ maer vont nergens meer vernoeghen/ als in de Academien van Oxfort

** Men verhaelt van desen Alfonsus, dat hy had begeert, dat men hem (volgens 't oude gebruyck der voorige Coningen van Portugael) op den eersten dagh in de Vasten met Asse soude bestroyen, 't welck hem geconsenteert wiert : En wiert dese Ceremonie hem door een sijner Outste Dienaers aen-ghedaen , de welcke den Coningh , soo langh dit Asse stroyen duerden, met onbeweegende oogen en sonder een woort te spreken, stont aen en sach.*

fort en Cambrids/ op folio 44. aen-gheroert / in 't aenhooren van Dr. Wallis, toen hy op de Architectura disputeerden / en een Jongen Student op de Philosophia redencavelden / An Sydera medica sint Lunæ Joviales. In Duyns arriveerden mede van Bantem 't Engels Retour-Schip de Richart en de Maria, geladen met 676000. ℔ Peper/ veel geconfijte Gember / Stoffen als anders ; berichtende/ dat 't Fort St. George (volgens ordre) was over-gelevert. Den Coningh liet doen te Portsmuyen bouwen een Schip/ 't gunt 10. voeten langer soude sijn als den Royalen Souverain/ ende nae gissinge mogen voeren 150. stucken Geschuts en meerder.

Den Paus vermoeyde sich noch al door de sorgen om Candia/ daer Spangien geen Secours en sont/ om met Vranckrijck daer/ om de Voor-rang/ niet te disputeren/ maer Gelt wiert haer van Madrid belooft : Men behielp sich te Romen noch al met de oude wijse van 't Italiaens vrijgeestigh leven / dat is/ in een Carosse na Loretto/ om genoemde Devotie : Den Paus konde/als hy nu lest het Volck uyt sijn Palleys had gezegent/ sich soo vermoeyen/ dat hy tot des anderen daeghs smiddaghs 't Bedde hielt : Te Romen storf doe Peter Cortone, een beroemt Architect/ die de Paus in sijn sieckte uyt sijn naem dede besoecken : Den Biecht-vader Nithardt vereerde hem doe een Present/ sijnde een Vinger van St. Pieter van Alcantara/ een Spangiaert/ die om sijn fraey deugdelijck leven door desen Paus tot een Heylig was gecanoniseert ; gemelde Vinger was omset met rijcke Gesteenten/ en lach in een Kasje van fijn Gout/ dit was by Testament door de overlede Coninginne van Spangien Isabella de Bourbon by Legaet aen den Paus gemaeckt : Want de Cardinalen selfs vereerden hem over 't maken van diverse Huwelijcken / gelijck Azzolini, welcke in faveur van een sijner Vrienden kuypte/ dan den Paus antwoorde hem/ dat hy de tijt most af-wachten/ en begost hem een heel andre Les te geven/ van op sijn functie te passen. In het Gebiet van Milanen was door Tempeest ende 't quaet Weder de Revier de Poo over-geloopen/soo dat veel van de Ingesetenen daer door geruyneert sijn : Men bracht wel in processie voort een van de Nagelen/ die men seght van onsen Heere J. Christus soude sijn/ maer die en opereerde tegens de Cours van 't Water niet. Alsoo weynigh hielpen de Beelden van St. Agatha en andere in Sicilien / om den brant van den Bergh Etna te stuyten/ alwaer het Vuyr onder de Mueren der Stadt Catanea reeds door gedrongen/ had verbrant het schoone Convent van de Patres Benedictinen/ St. Nicolao d'Arena genaemt / soo dat den Vice-Roy ordre aen dese bedroefde/ daer wel 30000. Vluchtelinghen onder waren/ door sijn af-ghesonden Vicarius dede stellen : Maer Palermo aen d'andre sijde van Sicilien gelegen/ wiert oock op die tijt soo vreesselijck door Aertbevinge geschut/ dat 't Pallais van den Viceroy Duc d' Alburkercke om ver wiert ghewornen ; En de spacieuse Haven van die brave Stadt seer beschadigt : En noch veel minder miraculen dede het Hooft en het wonderlijcke Bloedt van St. Januarius, 't welck den 4. deser te Napels om-ghedragen wiert in processie/ van den Viceroy/ sijn Vrouw/ ende de voornaemste ghevolght / om dat dito Jannarius, (soo luyden de woorden van het Gebedt) haeren Protector was : Ende dit wierde nu ghedaen / omme dat den machtigen grooten ende hooghen brandenden Bergh

* Vesuvius/ die weder begost te branden/ uytwerpende veel Asse en Steenen/ soude swijgen/ daer by quamen de Bruysschingen/ als Donder en Aertbevin-gen: Om dit te beletten wierdt desen Januarius Hooft in een kostelijcke Kasse verheven in 't Quartier van de Nieuwe Poort om-gedragen/ en alle de Stra-ten daer 't selve passeerden / waren de Huysen met Tapijten behangen: Ter-wijle dese Devotie hier duerden/ hadden de ‡ Bandijten of Lant-Roovers/ die hun in 't Rijck van Napels / doch meest in 't woeste Gebergte na de sijde van Calabria onthouden/ op den Keyser dapper gestroopt; Een Bende van 120. sulcke Boeven/ quamen tot op den Wegh van Roomen/ daerse onder 't Com-mando van een Fielt/ ghenaemt den Blinden van Nusco/ de Vlecken Piesca/ Lanciana en Bratigliano uyt-plonderden/ en gevangen namen den Koopman Papirio Pellegrino, die neffens andere/ welcke met dese Roovers hun Rantsoen maeckten/ over de 4000. Rijckxdaelders mosten geven.

Den Senaet van Venetien na veele abusive advijsen/ kreegh nu eyndelijck sekerheyt van 't belegerde Candia/ en dat al in Februario haren Capiteyn van de Gallions Morosini, daer met 34. Schepen in de Haeven was gearriveert/ welcke twee dagen daer na van noch 6 wierde gevolgt/ volladen met alle soor-ten van Vivres/ Krijghs-Behoeften / ende 200000. Ducaten: De Turcken even hartneckigh aen de sijde van Andrea / speelden daer van een Baterye met 6. Canons/ om Bresse te maken na de kant van Sabionera/ echter met wey-nigh voordeel/ onaengesien al haer Granaden/ en Vuyrwercken / en Canona-den van daer tot de Bolwercken van 't Schotse werck; sy hadden op een hoo-gen Bergh noch een Baterye van twee extreme swaere stucken / daer mede sy breesselijck

* Den Bergh Vesuvius anders de Soma genoemt, leght een mijltje van de Stadt Napels, wiens In-woonders sy veelmalen door haer geweldighe Brandingen en Aertbevingen dapper heeft verschrickt, waer tegen dese onnoseleLieden niet anders dedē als datse inProcessie door deStad omdroegē 'tHooft van St. Januarius, gewesen Bisschop in Puteoli, en daer gemartelt; Idem sijn Bloet, beslooten in een cristalijn Glas, maer om sijn uytdroging is 't selve hart en in een getrocken; Idem de doode Lighaem-tjes van twee Kindertjes, die Heroders te Bethlem had doen dooden, daer van 't een in 't Hooft en het ander in de Borst was getroffen: Doch en heeft desen Bergh noyt na soodanige Reliquia gheluystert. Bysonder ten tijde van den Keyser Vespasianus, wanneer hy sijn Asse en Steenen niet alleen tot Romen toe door de Lucht uytwierp, maer oock door de Wint geholpen, tot in Egypten en over See in Africa, verstickende alsoo de Vogels in de Lucht, en koockten de Visschen in de See, getuygt D. Cassio, over-deckende niet alleen en om-smijtende de naeste Steden, gelijck 't antijcke Stabia, ende andere, maer wierp sijn Asse en Steenen te Roomen voor de Voeten van den grooten Pompejus, en ruyneerde het Theatrum, toen het Volck aldaer om de Schou-Speeelinge geseten was: C. Plinius den natuerlijcken History-Schrijver, benieut waer al dit ghebrul, Vuyr, Aert-beven, Asse, Steen, Aluyn, Peck, &c. van daen komen mocht, wilde 't selve gaen besien, maer toen hy quam buyten de Napelse Poort Herculane, is hy aldaer van de Rook verstickt; waer van Françisco Petrarche aldus in sijn Fame Triumpho singt:

Ment'rio mirava, subbiti hebbi scorto,
Quel Plinio veroneso suo vicino
A scriver molto, o morir poco accorto,

Desen Bergh Vesuvius is mede in de Jaren 1537. en 1538. oock seer hevig met Aertbevingen, 't Lant omher bedervende, geweest: En wierp daer na by een anderen Bergh op, en daer neffens een groote Poel, daer in men 't Water sagh staen sieden: Sijn uytwerpende materie is swart ende swarte Aerde, maer dat door de Lucht ghedreven wert, is root en weeck, soo dat men 't met de handen veeltijts af-strijcken mach.

‡ Bandijten zijn in 't Coninckrijck veel, en een hoop malcontente, die, ghelijck die Natie licht re-volterende is, altoos misnoegen op de Regeeringe scheppen; daer toe hun dan veel uytgebanne Boe-ven voegen, en den hoop soo groot maken, dat, om de woestheyt van dat Rijck, geen kans en is om haer te dempen; en sijn van nature als 't Hooft van Medusa, slaet men een slanghen kop af, daer ko-men strackx seven andere in de Plaets.

breesselijck in de Stadt schooten: Maer de Christenen staecken den 8. Maert een Mijne van 120 vaten Bospolver aen / daer door de Turckse hoogen Berg en Wercken/ honderden haren Soldaten/ ende een van haer Canons sich selfs (neder vallende) in d' Aerde bedompelden; den 30. staecken sy 3. Mijnen aen/ een van 112. Vaten/ ruynerende een Tente van de Vyanden/ 2. Canons ende veel Volck: Ettelijcke Sarasijnen quamen eens aen de Poorte St. Esprit/ om de Pallissaden aldaer te verbranden/ dese wierden meest ghevanghen: In het dagelijckx schermutseren wiert Sr. Morosini eens door een steen-worp aen sijn Arm gequetst/ en den Generael Cornaro door een Musquet aen sijn Been: Men gevoelde oock wel/ dat de Turcken verversinge hadden bekomen/ en de Primo Visir nu door een Sabel ende Rock/ dan door beloften dapper aen-ghemordigt/ bleef echter de tegenweer van binnen soo vroom als 't bespringen van buyten; hy had den Ridder Aloiso Molino tot een ghevangen in een sijner beste Leger-Tenten gelogeert/ vertoonende de selve al de Wercken van sijn Beleg/ na dat hy de selve binnen Canea eenigen tijdt in seker Convent ter bewaringhe van ettelijcke Janitsaren had gehouden; daer hy oock den Venetiaensen Minister als op-gesloten hielt/ om dat de selve seyde geen ordre tot de overleveringe van Candia te hebben: En beducht dat de Christenen op Canea of Retimo eenige proef soude doen/ schreef aen de Bassaes van beyde Plaetsen/ dat se wel op haer hoede mochten wesen/ alsoo de Venetianen weder met een Vloot stonden in See te komen: Hoedanigh nu de ghestalte van Candia in dese Maendt was/ kan men eenighsints uyt dese volghende Missive / gheschreven door een Militaire van de Lunenburgse Benden/ adij 25. Mey uyt Candia/ af-meten:

Sedert de mijne van den 16. deser hebben wy Duytse van de Italianen d' eere ghehad, dat wy op de gevaerlijckste hoewel aensienelijckste Oort, namentlijck, op de Post van St. Andrea, sijn gelegt, daer wy soo na aen den Vyant sijn, dat wy somwijlen met Vuysten malkanderen konnen begroeten; 't geen dan veel scherpe Schermutselen causeert, maer Godes handt bewaert ons wonderlijck, soo dat wy sonder bysondere schade te lijden hier zijn. En of schoon den Heer Generael, den Graef van Waldeck self Dagh en Nacht hier is, en al verscheyde mael diversche Granaten om hem heeft ghekreghen, soo en is nochtans van de selve niet beschadight. Van andere goede Vrienden hebben wy alreede het Adieu ontfangen. Het is wonderlyck als men op dese plaets wel acht slaet, dat het noch soo langh uythout, Godts genade moet geweldigh daer over wesen, die ondertusschen deselve als Sodoma beschrijft, soude haer geen ongelijck doen, want het is onder de Gemeynte vol Sonden, en boven het Vier. De opene Haven maeckt dat hier een grooten toevoer van alle dinghen is: en alsoo yder dagelijcks sijn laetsten Dagh moet verwachten, soo siet men geene, welcke haer Geldt of goedt sparen, of sigh sober erneren: invoegen dat men hier by Daeg en Nacht meest al van Musijck, Fressen en Sauffen, en andere ontamelijckheden, hoort: boven ons vliegen des Vyants vierige Granaten, die men soo gewoon is gheworden, als het glinsteren van de Sterren; en 't schijnt wel dat de Italiaensse trouwe en danckbaerheydt teghens de Duytsen hier vry duer is: ondertusschen doen wy aen onse sijde onse plicht en Duytse redelijckheyt, wy hebben op dese Post meer aerde gewonnen als verlooren, maer endeling, indien het langh verwachte Secours niet aenkomt, sal het wesen, weest ghesondt of sterft, alsoo de Turcken weder met 2000 Man sijn versterckt, en noch een groot Secours verhoopen: tot noch toe heeft haer Godt in haer veel arbeyden seer verblindt, en hare couragie dickmaels

gedempt, anderſints waren ſy de plaets al lang meeſter: twee Maenden hoopen wy 't met Goddelijcke hulp noch wel te houden, waer in het verhoopte Secours hier al ſtaet te weſen, omme ons af te loſſen, of om noch wat groots te verrichten. Den Generael Sparr gaet op heden van ons af, met wiens Volck ick dit ſchrijven over ſende: Sijn ontfangen miſnoegen, voor ſijn getrouwe dienſten, mocht wel ſijn geluck ſijn; Godt helpt hem en ons allen weder geluckigh nae Huys.

Men begoſt doe te Venetien weder nieu Secours toe te ſtellen/ en men telde 800. Volontariſſen in Avignon/ die yder met een Kruys op de Borſt te Marſeille ſouden in-ſchepen: Kur-Beyeren/ en den Biſſchop van Straeſburg ſonden ooch Soldaten/ waer van yder Officier te Venetien door den Senaet met een gouden Keten en Medaillie van St. Marcus wierden vereert: Den Keyſer/ Duc de Mantua/ Modena/ ende Parma wilden oock by-ſpringen: Terwijl men onder de Geeſtelijcken badt/ en door de Devotariſen veel goets aen de Armen en Behoeftighen wierde ghedaen/ op dat toch Candia eenmael van hare benauthept mochte werden verloſt.

Drie Hollandtze Convoyers, *Willem van der Saen, Swart*, ende Jr. *Jan Gijſels van Lier*, in 't nau van de Straet kruyſſende, ontdeckten den 17. Maert by 't Eylant Alboram, 3. Roof-Schepen, ſeer wel bezeylde Fregatten, van Algiers, als de vergulde Son, met 40. ſtucken en 500. man, Admirael, 't Schip de Palm-boom met 32. ſtucken, en den Baſſa te Paert, met 30. ſtucken: Commandeur *van der Saen* wel bezeylt, ende het luchje O. S. O. kreegh op de nae-nacht by de Cape Tres Forcas aen de Barbariſe Kuſt den Turckſen Admirael aen boort, met gantſe laghen en Muſquetten den ſelven groetende, maer de Wint op den 17. dito W. N. W. koelende, quamen de Capits. *Swart* en *van Lier*, die om de ſtilte wat achter waren, nu mede by, waer over 2 Turkſe Roof-Schepen het op 't loopen ſtelden: Na-middags leyde Commandr. *van der Saen* de vergulde Son aen boort, doch ſoo als hy op 't verdeck by het Rooſterwerck ſtont, vermits geen uytſicht van 't groote Seyl had, wiert uyt des Turckx Conſtapels Kamer met een ponts Kogel door de lincker Borſt geſchooten, ſoo dat hy in de Hut ghebracht, op het Bedt ſijn Geeſt gaf, recommanderende ſijn aen-bevolen Schip wel te defenderen, &c. ende dewijl hy altoos ſeer yvrich was gheweeſt, nu ſiende ſijn ſterf-uer, ſcheen het hem noch te ſpijten deſen Turckſen Rover niet te konnen overmeeſteren by zijn leven, dan beval ſijn Siele aen Godt, en 't Schip aen ſijn naeſte toe-vertroude; op die nacht quam Capit. *Swart* hem mede aen boort, die hy met Peck-kranſſen af-hielt; *van Lier* mede by komende, verrichte niet, als 3. dooden en 5. gequetſten krijghende, terwijl ſloopen de Turcken onder een Fortje, op ſeker Inham aen de Barbariſe Cuſt, wegh, maer ſy en ſoncken niet, ghelijck men te Cadix voor gaf: Den Turckſen Roof-Admirael quam behouden te Algiers, ende wiert over ſijn geluckige eſchappade, door den Raet aldaer met een gouden Keten voorſien: Maer *Bary*, die op *van der Saen* commandeerde, (en de Actie van deſe Capiteynen daer om in Hollant voor een flaeuhertigheyt wierde opgenomen, alſo een ordinaris Coopvaerder wel plach den beſten Turckſen Roover onder de ooghen te ſien) wierde tot Amſterdam op den 3. September by de Heeren Gecommitteerden ter Admiraliteyt inhabil verklaert, gedeporteert, ende ſijn Gagie geconfiſqueert; ſoo mede Capit. *Swart* gedeporteert, en ſijn Gagie verbeurt; dan *van Lier* is ſimpel ſijn Gagie geconfiſqueert ghewordén; Jammer ſijnde, dat deſe Roovers, door

't ongeluck

't ongheluck van dese Capiteynen, daer de calmte veel toe dede, sich meer en meer sullen verstouten om te verderven, en in Slaverny te vervoeren veel eerlijcke Coopluyden en See-lien; een alghemeene sake daer gants Europa haer Gedachten wel perfect met een goede naedruck op mach laten gaen, en speciael die van Hamburgh, Londen, Amsterdam, St. Malo, en die verby *Plus ultra* moeten. Beter avontuer had Capit. *Thomas Tobiasz.* dese nam den 23. Maert een Turckx Scheepje van Algiers, naer Tetuan willende, daer op waren 36. Turcken, die, sich in de Boot begevende, het meenden te ontvluchten, maer gem: Boot sloech om, en sy verdroncken alle, 't Scheepje heeft dito Capiteyn te Cadix ghebracht, en verkocht voor 1300. stucken van achten. De Zee na de Antilles in America wiert nu langs hoe meer vol Roovers, selfs de Maltesers, de Franssen, Engelsen en alderhande Natien voeren daer op Cape de Grijp: En daer waren al seer groote Roovers, welcke vlamden op het Silver dat te Cartagena na Spanjen af-gescheept soude worden, 't welck daer nu uyt Peru ende Chili in soo grooten overvloet als oyt was gebracht, waer tegens weder eenige Spaensse Oorlogh-Schepen omtrent dat Vaerwater bleven kruyssen.

Constantinopolen ontstelde sich den 19. Maert seer dapper / om dat den Turckschen Keyser aen de Keyserinne / om de Hoofden van zijne drie Broeders had ghesonden: Maer sy sulckx niet konnende inkroppen / ende de Janitsers hier van de weet krijgende / maeckten een oploop / roepende / den geenen die een der voorsz. drie Gebroeders beschuldigde / tot der doodt te sullen verbolghen: Datelijck sloot yder zijne Winckels en Kraem-laden / als oock te Galatta: De Poorten hielt men toe; want eenige van dese Janitsers dreygden oock / so men seyde / by aldien den Turckschen Keyser (die in Diana al sijn tijdtverdrijf socht) uyt Griecken niet weder binnen Constantinopolen quam / men sijnen Broeder Solyman tot Keyser soude opwerpen: Dit en 't geen den Courier van den Keyser te Weenen bracht / die tot Larissa by den Grooten Heer was ghewees / en mede bracht Brieven van den 4. April van den selven / soo wiert niet getwijffelt / aen Sr. de la Haye, Franse * Gesant aldaer / dat hy wel by de Groote Heer buyten gevaer was ontfangen; maer dat den Keyser op de Jacht sijnde / soo swaren val van sijn Paert had gedaen / dat sijn een Been gebroocken en sijn Schouder verstuyckt en gequetst hadde / daer op 't kout Vier in sijn Been gekomen was; doch niet te min in sijn vrolijck leven volherdende / was soo ver vervallen / dat de Medicijns op sijn gesontwordinghe wanhoopten: Waer af de Tijdingh te Constantinopolen en elders loopende / waren tweederley Factien geresen / d'een willende des Keysers Soon / en d'ander Solyman sijn Broeder opwerpen; van de leste soort was des Keysers Moeder en al de Janitsaren harde aendringers: Maer den Keyser wiert weder gesont.

Het was den 24. Mey / dat den eersten President met verscheyde Gedeputeerden uyt het Parlamendt van Parijs sich begaeven naer den Coningh van

 Vranckrijck

* Hy schreef aen den Allerchristelijcksten Coningh van den 15. April uyt Larissa, dat hy favorable Audientie by den Turckschen Keyser hadde gehad, en verkregen hadde het geen hy versocht: Oock met Presenten was vereert: Hy hoopte wel haest weder naer Constantinopolen te keeren, maer om nae Vranckrijck te komen, daer toe en was noch geen tijt getermineert.

Vranckrijk te St. Germain/ alwaer hy upt den name van haer geheele Vergaderinge een lang Verhael maeckte/ hoedanig het laeste Edict van sijn Majest. was strijdende tegens haer Privilegien/ en seyde deswegen / dat het onmogelijck was het Codex Ludouici te executeren, bewijsende de inconvenienten en quade gevolgen van sijn verbot van alle Alliantien tusschen de Dienaren van Justitie : Ende de precijsheyt van de Jaren die in sulck en sulcke Bedieninghen souden sijn, &c. daer op de Coningh antwoorde/ Hy most sich daer op bedencken, en soude haer wel antwoort toe voegen, maer niet na gewoonte selfs in 't Parlament komen. Den Prins van Denemarcken nam doe 't ghesicht van het groote Canael in Langedocq / waer aen dagelijcx over de 6000. Menschen arbeyden/ sijnde alreede met haer Sluysen/ doorgravingen van Bergen en anders/ seer verre ghevordert: Hoewel veele noch al twijffelen oft wel opt door dat Waeter den Oceaen tot in de Middelantse Zee sal konnen werden gebracht ; immers die van Langedocq seggen selfs na hare Tale/ dat al dat Gelt daer in 't Water gesmeten wort/ het geen men aen dat Canael bekostigt. Te Parijs hoorde men seer ongeern onder de Politijcken en Militaire de geluckige voltreckinge van de * Triple Alliantie / ende dat niet alleen Spangen mede in de mat gesprongen was / waer veel licht meer andere Vorsten oock sich daer toe souden laeten binden : Ongeern hoorden sy/ dat ter halver dese Maendt van Withal de Ratificatien van de selve Triple Alliantie/ en die van † Sweden / met 't geen daer toe behoort/ in den Hage ghetekent arriveerden : En daer om was 't / dat men eenen Sr. le ‡ Roux Marsilly, van Nismes in Languedocq/ op-socht/ onder voorgeven als hadde de selve hem om eenige saken moeten retireren/ en zedert in Duytslant/ Hollant en Engelant ghewee st/ nu ten laetsten in Switserlandt/ om daer yets te verrichten voor den Coningh van Enghelandt en de Staten Generael ; soo was den Coningh van Vranckrijck sulckx verkondschapt/ die met den Marschalck de Turenne overlegghende hoedanigh desen Persoon te bekomen / nam dito Turenne daer van de last op hem / die het selfde door sijn Stalmeester uytwerckte/ sendende eenighe stoute Spions uyt/ die le Roux onder 't Gebiet van de Cantons van Bern kregen / en voerden hem te Parijs in de Bastille/ daer hem den Minister Lionne aenstondts quam examineren ; maer de Switsers hebben over dese Acte/ als een onrechtvaerdige sake/ geprotesteert / alsoo men niemant op hun Lant na Rechten en mach af-halen ; doch Vranckrijck sustineerde dat dese Man teghens haer Intrest had ghehandelt : Men vont doe by nacht een Switserse Lutenant by de Chartreux / in de Hel - Straet met drie schooten vermoort/ die noch 23. goude Kroonen by sich had. Parijs als een ander Venetien / verschafte daghelijckx sulcke Spijs : 't Gebeurde oock dat dese daghen aen 't Huys van Madame de Bretonnelerie, de welcke woont op de hoeck van 't Eylandt Nostre Dame/ by nacht eenige Fielen quamen/ die ghe-klommen tot boven de Luyf/ gemelte Juffrou wacker maeckten / en uyt den Bedde

* Op den 7. May 1669. voltrocken in den Hage, en getekent by de Ministers van Engelant, Sweden, en haer Ho: Mo: Gecommitteerden, de Acte van Guarantie, ende het Origineel daer van gegeven aen den Ridder Willem Temple, Ambassadeur van de Coningh van Groot Brittanjen.

† Den 29. May 1669.

‡ Een Kaersmakers Soon van Nismes.

Bedde deden op-staen / die flux haer Domestijcken mede uyt den Bedde riep/ welcke terstont met Licht Deuren ende Vensters openende / vonden eenighe Moort-Pistolen/ een Worgh-Touw/ ende ander boos Gereedschap/ maer de Schelmen waren haesop. In het Geestelijck sach men door gants Vranckrijck wonderlijcke omkeeringen: Een Pieter Gasquet in Limosin / 80. Jaren/ wel de voornaemste in die Provintie/ hebbende altijt seer ijverich Gereformeert geweest/ maer sijn Vrou en 7. sijner Kinderen door de Geestelijckheyt over-gehaelt/ en hy siende hoe profitabel hy sijn Kinderen daer door kon wesen/ keerden sijn Rockjen om/ en wiert oock Rooms/ hoewel men meent dat hy alreede van ouderdom sufte: Weder om/ den Aerts-Bisschop van Toulouse schreef (klagens wijs) aen des Coninckx Minister de Lionne, ende aen den Nuncius van den Paus te Parijs / hoe dat de Ketters in sijn Bisdom soo gheweldigh toe-namen, en speciael de onverdragelijcke Predestinateurs en Jansenijsten, en dat se daer, gelijck oock door gheheel Vranckrijck, publijck op de Stoel haer Leer leerden: En dat by aldien men daer geen spoedighe remedie toe ghebruyckte, daer eer langh geen uytroeyinghe soude konnen zijn. De arme Gereformeerden wierden noch over al in Vrankrijk vervolgt/daer om sijnder veel/ de hitte des vervolgens niet konnende uyt-staen/ Rooms geworden: 't Gebeurde in dese Maent dat sy te Sancerre Synodus hielden/ soo sont den Aerts-Bisschop van Bourges twee Capucijnen derwaerdts / om het Predicken van des selfs Ministers te stuyten / 't welck sy eerst met disputeren/ en daer na met ghewelt deden/ en de Gereformeerde haer Huys ontseyt hebbende / deden de Roomsse op Pincxster aldaer de Misse/ om te betoonen dat sy Meester waren over die sy Ketters noemden. Den Coningh van Vranckrijck verleende in desen tijt het volgende Edict van de Vryheyt van de Haven van Marseilie:

LOUIJS, by de gratie Godts Coningh van Vranckrijck, en Navarre, Graef van Provence, Forcalquier, en d'aen-geleghen Landen, aen alle die sijn en toekomstigh, Saligheyt: Gelijck als den Coophandel d'alder-eygenste middel is, om verscheyde Volckeren te vereenigen, en d'aller-tegenstrevenste Gemoederen te onderhouden in een goede en mutuële correspondentie: Toe-brengende en uytstortende den overvloet selfs door d'onnooselste Wegen, makende alsoo d'Onderdanen geluckigh, ende die Staten het alderwelvaerenste: Soo en hebben wy oock niet tegen geweest voor soo veel van onse authoriteyt ende sorgen dependeert, soo om onse Onderdanen daer toe te verplichten, en derwaerts te leyden de aldervreemste Natien, ten eynde sy de Vruchten mochten genieten,en die voordeelen trecken die de selve met haer brengen, om soo wel in Oorlogh als in Vrede in eene tijt over al te stabileren de reputatie van de Fransse Naem: Om dit selfde desseyn uyt te voeren, hebben wy goet gevonden daer toe machtigh te dienen het Timmeren van aental Schepen en Gebouwen of Pack-huysen, den Koophandel dienstigh; oock de Havenen doen visiteren en verbeteren, om onse Onderdanen op te wecken sich volkomen tot de Seevaert te maken, en de allerervarenste Vremdelingen daer by te komen door de gunsten die wy haer hebben gedaen, en oock dat wy verscheyde machtighe Compagnien hebben op-gerecht, om te onderstutten de noodighe onkosten, dienende tot dit voornemen: En gelijck de Coninghen onse Voorsaten wel gheweten hebben de voordeelen die voort konnen komen voor haer Staten door den wegh van Koophandel, ende dat een der voornaemste middelen,

middelen, om die te trecken, daer toe is, aen yder open te stellen onse eerste Havenen, sonder In-kom gelt of andere Impoften te betaelen : Soo heeft de Stadt Marsellie wel aldereygenst haer gedacht dese Vrijheyt te verleenen, en hebben haer toe-ghestaen een generale Vrijheyt van alle Rechten ; maer ghelijck door verloop van tijt de beste ende allervoordeelichste oprechtinghen voor 't Gemeen veranderen en verswacken, hebben wy goet gevonden, so hebben wy de selve Stadt mede willen ontslaen van 't Recht van Inkomen en uyt-gaen als eenighe Haven van ons Coninckrijck, hoewel die by d'onse niet en waren geconstitueert, en d' applicatie die wy aen den Koophandel vergunt hebben, soo hebben wy, zedert wy de sorge van onse affairen hadden op ons ghenomen, en hebbende klaerlijck gemerckt 't voordeel dat onsen Coninckrijcke geniet, door de vrijheydt van de selve Stadt, soo langh 't selve is geobserveert, hoewel de Vremdelinghen door 't af-stellen van dese belastingen hebben geprofiteert, en van tijt tot tijt den Koophandel die sy drijven, na hun getrocken : Soo hebben wy wel gewilt onder andere ook dese erkenteniffen by te voegen aen ons Volck, ende sulckx niet alleen om haer van alle soorten van Impoften te bevrijden, maer oock loopen onse sorghen daer heen, en besteden selfs notabile sommen gelts uyt onse Coninckliicke Thesaurye, om de oude Manefacturen te herstellen, nieuwe in te voeren, alles tot aenwas van den Coophandel te water en te Lande, ons selfs depriverende van een considerabel Inkomen, die ons de voorn: Impoften toe-brachten, ende dat in rembourfement van de geene welcke waren gealieneert, of van over langen tijdt waren verleent om seer favorable oorsaken, aen haer tot de geheele herstellinge van de Vrijheyt van de Haven, om te noodigen door soo ongemeene voordeelen soo veel van onse Onderdanen als Vremdelingen, om te continueren en te vermeerderen den Koophandel, en die tot haren meesten luyster te brengen : Om dit te doen, hebben wy na groote en rijpe overweginghen met onsen Raet over dese sake gedaen examineren de memorien die ons waren aen-gheboden door de Gedeputeerden van den Koophandel, resolveren de generale vrijheydt van alle Schepen en Koopmanschappen die uyt en in de voorsz. Stadt Marseillie sullen gaen, volgens 't in-houden, belastingen en conditien als dese tegenwoordige mede te brengen : Om deses oorsaeckx en andere consideratien, daer toe wy ons lieten bewegen 't advijs van onsen Rade te nemen, ende speciael uyt onse gratie, volle macht, en Coninckl. Authoriteyt, hebben wy verklaert, en door desen tegenwoordigen getekent met onse hant, en verklaren de Haven en Baeye van onse Stadt Marseillie vry en liber voor alle Cooplieden en Negotianten, en voor alle soorten van Koopmanschappen, van wat qualiteyt en natuere die souden mogen wesen, dit doende, willen en begeeren wy dat de Vremdelinghen en andere Persoonen van alle Natien en qualiteyt daer mogen aen-doen, met haer Schepen, Vaertuyghen en Koopmanschappen binnen komen, de selve laden en ontladen, daer verblijven, sich voorsien, tusschen beyden rusten, ende vryelijck in See gaen als 't haer belieft, souder eenigh recht van uyt of in-komen te betalen : Daer om hebben wy, gelijck wy doen, vernietigt den Impost van een half per cent, voor desen geheven tot een Pensioen voor een Ambassadeur tot Constantinopelen, en om andere affairen van den Coophandel een ander half per cent, oock voor desen geheven tot 't onderhouden van de Haven: Insgelijkx vernietigen wy het recht dat men noemt de See-Tafel, die op de Droguen en Speceryen, oock de 60. stuyvers op 't Quintael Aluyn, den Impost op de Honingh en Olie, oock die men noemt le vingtain de Carenne, ende andere Huysselijcke Impoften, van wat nature die moghen sijn : Vernietighen mede de Impoften van 50. st. op alle de vremde Schepen en Vaertuygen, en dat ten regarde van de Koophandel van 't Westen,

en van de last op de Cooplieden, die ladende 50, st. per vat geven, 't welck meest subsisteert van de Koopmanschappen uyt de Levant, Persien, Barbaryen, Africa en Italien: Wy hebben mede vernietigt den Impost ten profijte van de Stadt, genaemt d'Encrage, de Redoub, en de Contre carenne, en die men heft van de gesouten Vis, waer over wy wel expres verbot aen de Schepen en der voorsz. Stadt hebben laten doen, haer Ingaerders en Pachters van Imposten en alle andere niet langer daer in te continueren, op pœne van extraordinaris tegens hun te procederen: Self den Gouverneur van 'tEylant If, en d'Eylanden van Marseillie, te nemen of te geven eenigh Ancker-Gelt: Noch door Quarantaines eenigh belet aen de Schepen uytter See aen te doen, sorgh dragende voor de noodige observantie van Gesontheyt, volgens d'ordre door de Magistraet van Marseillie daer toe aen de Officieren verleent, tot dat indien noodigh, door een Reglement daer in werde voorsien: Hier om, ende in faveur van den Koophandel, hebben herroepen en herroepen de Privilegie, verleent op d'Olien, Traen, Baleynen, Robben, Zee-Honden, Wolven en andere Visschen: En heven, ghelijck wy doen, als voor heenen, 't Verbot van den Handel ende uytvoer, van de swarte en witte Korf-Rosijn: Verbiedende allen onsen Onderdanen en Handelaers yets te betalen 't sy te Water of te Lande, over 't gunt de Signors van de Haevenen van Mourges en Villa Franche mochten pretenderen, of van yemant die uyt de Havenen onses Coninckrijkx daer mochten komen: Lastende onse Lieutenanten den contrarie doende, sich te informeren en na vereysschen te straffen: En om noch meer den Koophandel te faciliteren, soo willen en begeeren wy, dat voortaen het Loot, Yser, Artillerye, Roers, Musquetten, alle soorten van Wapenen soo tot Vuyr als anders, de Harnassen, Bospoeder, Kogels, en Raders tot Canon, Salpeter, Lontons, Zeyldoeck, Spijs, Anckers, Kleeden, Zeylen, Boomen ofte Masten, Stengen, alle soorten van Plancken en Hout, tot den Zee-bou dienstigh, Riemen, Peck en Teer, alle soorten van Bouten, Spijckers, Hennip, en alles wat Goederen van Contrabande met haren gevolge genoemt werden, en waer van het Transport is verboden, daer op ordineren wy, dat ghemaeckt sal werden een nieuwen Tarif, in de welcke de Coopmanschappen hier boven maer alleen gespecificeert, sullen uyt de andere voor Contrabande Goederen gehouden werden, maer den uytvoer daer van sal geoorloft sijn sonder eenighe distinctie: En met de selve gracie en Authoriteyt willen en begeeren wy, dat de Coopmanschappen die hier na van over-See sullen getransporteert werden van Marseillie uyt ons Koninckrijck, sullen sijn en blijven exempt van alle Imposten, sonder dat de Schepen of Vaertuygen, die willen vertrecken, ghehouden sullen sijn aen de Pachters der Vremdelingen en Doüanes, gestelt binnen de Havenen, reden te geven: En ingeval by quaet weder, of door vreese der Corsairen, ofte andere noot, selfs in Cas van Schipbreuck, en om de Schepen te repareren, en dattet noodigh zy de Goederen te Lande te brengen om te verschepen, soo sullen alle soodanighe Goederen van alle Imposten vry zijn, nochtans met dese conditie, dat de Commis van onse Pachters daer van sullen sijn verwittigt, om van de aen Lant gebrachte Goederen rekeninge te houden, de welcke in de Magasijnen gebracht en op-gheslooten sullen werden, waer van twee Sleutels sullen sijn, by aldien sy daer 24. uren in-blijven; de voorsz. Commis van de ged. Pachters sal een van de geseyde Sleutels hebben, ende den Schipper van het Schip d'ander, en sal ged. Commis moeten present sijn, wanneer de voorsz. Goederen weder in andere Schepen werden geembarqueert, alles sonder eenige kosten; en sullen de Cooplieden ghehouden sijn sonder eenigh dilay de voorsz. Goederen binnen twee Maenden precijs weder te doen in-schepen: En om de Vremdelingen te nooden dese

Haven van Marseillie te freqaenteren, selfs haer te komen doen neer-stellen, soo willen wy onderscheydentlijck door particuliere gunsten consenteren, dat alle vreemde Coop-lieden ter See daer moghen binnen komen, laden, ontladen, ende vertrecken met haere Goederen, sonder eenigen Impost te betalen, hoe langh oock sy daer mochten vertoeft hebben, sonder 't Recht van Aubeine ghehouden sijn te betalen, nochte getracteert als Vreemdelingen, ingeval sy dan sterven, maer sulckx gebeurende, moghen haer Kinderen, Erfgenamen, of die recht hebben hun Goederen beschicken ende doen succederen als waren het Natuyrlijcke Françoisen: Ja selfs by geval van rupture en Declaratie van Oorloge met de Croonen en Staten waer van sy Onderdanen sijn, sullen sijn en blijven exempt van 't Recht van Represalien, en vermogen te transporteren haer Effecten, Goederen, en Faculteyten, uyt onsen Coninckrijcke binnen 3. Maenden in aller vrijheyt: Begeeren oock dat de Vreemdelingen, die te Marseillie trouwen, of een Dochter uyt die Stadt trouwen, of een Huys koopen binnen de nieuwe uyt-legginge, ter waerde van 10000. gl. en daer en boven, en die daer 3. Jaren sal ghewoont hebben; ofte die een Huys van 5. tot 10000. gl. heeft ghekocht, en 5. Jaren daer ghewoont; selfs die haer met haer Huysgesin daer neer-gestelt hebben, en aldaer 12 volgende Jaren lang Coophandel ghedreven hebben binnen de voorsz. Stadt Marseille, schoon datse noch Goet noch Huys eygen hebben, sullen gehouden werden als Natuurlijcke Françoysen, gheachte Burgers van dien, en genieten alle Rechten, Privilegien en exemptien, &c. Vorders wiert by dit Edict, dat seer prolix was, gesegt, dat den Coningh Marseillie in alle hare oude Privilegien confirmeerden, ende dat alle Sijde, komende uyt Italien, de Levant, uyt Turckyen, Persien, ende Africa in Vranckrijck, maer mochten recht in-gevoert werden binnen de Steden Marseillie en Roüaen; en de zijde van Piemont, Milaen, en andere Italiaense Steden, mosten alle binnen Lions gebracht werden, op pœne van die elders in Vranckrijck Sijde in bracht, de selve geconfisqueert: Ende sullen de Sijde Manefacturen die van Genua, Livorno, en elders in Vranckrijk werden gebracht, van Inkomen moeten geven 20. per cent van haer waerde: Op welcke Sijde Handel en Manefacturen een stricte ordre lach onder de Schepenen van Marseillie, om in Persien, Turckyen en elders, soo wel by de naturelle Franssen als de Vreemdelinghen, soo daer quamen handelen, te observeren.

JUNIUS 1669.

Den Alderchristel. Koningh begeerde toen mede, dat men te Parijs buyten de Poorte van Richelieu soude Timmeren een Plaetse Royael, waer van de Huysen rondsom souden wesen van een fatsoen en gedaente, loopende rondsom het Pleyn, en in het midden de Beeltenisse van sijne Majesteyt, sittende op een Paert, ghegooten van Kooper; waer op men de voorsz. Poort heeft beginnen te demolieren: De nieuwe Gebouwen van Versailles sprack men van neder te smijten, maer den Coningh begeerde alvooren dat men onder een Pavillion soude maken een Project van andere Getimmerten: Seker Practisijn quam sijn Majest. doe voor dragen, dat hy hadde een inventie om van Yser Stael te maken, waer op hy Privilegie versocht, maer de Coningh stont hem dat maer toe, op al 'tgeen hy

hy met sijn Merck maeckten/maer konde yemant die Konst oock uyt-vinden/ 't soude de selve vry staen die te exerceren/ alsoo men de Geesten wel op-queecken/ maer niet uyt-bluffchen magh: Doenmaels heeft den Koningh groote partye ysere Ketenen binnen Nevers doen maken; waer over veel gekerckerde Schelmen hoopten uyt haer Kotten in de Lucht op de Schepen te geraken/ en voor een korten tijt alsoo weder haer Vryheyt te bekomen. In Bretange en elders had tot dese tijt de Pestilentie soo geweldigh gegraseert/ dat de Steden Rouaen/ St. Malo/ Dieppe en andere Zee-Koop-Steden/ als Neeringloos doot/ van alle Commercie waren gedeprivéert; doch also het nu met een soete Lucht begost te suyveren/ heeft men/ in plaets van GODT te dancken/ te Nostre Dame de Liesse by Diepe/ ter eeren Maria een kostelijck swaer silver Beelt ghemaeckt/ en sulckx op kosten van de verdoolde Inwoonders/ om dat (soo de Papen seyden) alleen door haer intercessie sy dit Jaer van de Pestilentie verlost waren ghewordenː Dit Beeldt hebben dese arme Zielen aen de rijcke Phariseen in de Kercke op-geoffert/ daer het den Thesaurier ontfingh/ en stelden 't neffens een kleyn silver Scheepken/ het welck dese Inwoonders Anno 1630. mede geoffert hadden/ om dat sy doenmaels van diergelijcke Pijlen waren ghetroffen ende verlost. Die van Pontarré in Brie/ niet een hair wijser/ sagen de Reliquia van St. Rochus, die soo goet teghens de Pest sijn/ in Processie om-dragen; en gevolgt en bedient van Aerts-Bisschoppen/ Prelaten/ de Regeeringe/ en alle van qualiteyt/ volgden al mede/ om datse door dese miraculeuse overblijffselen waren verlost: Den armen Heer Jesus Christus had niets ten besten/ dan als men yets soude doen van Christus, begost men te singen/ e ndat was de Mis: Daer het onse Salighmaker met Tranen ende swaer lijden voor ons Sondaers, en niet met singhen, uyt-ghevoert heeft: O! ellendigh Christenrijck! Sr. Marsilly, op folio 70. gedacht/ siende dat hem geen genade te verhoopen was/ sneedt sich den 21. deser in de Bastille by avondt een Ader open/ van meeninge alsoo doodt te bloeden/ maer de saeck ontdeckt/ wiert 't bloeden door de Chirurgijns ghestuyt: Saterdaeghs daer aen is hy in den Grooten Raet veroordeelt/ levendigh gerabraeckt te worden/ en op een Rat gelegt/ als sijnde overwonnen van Crimen de rapt, ende van intelligentie met de Vyanden van Staet gehouden te hebben: Hy wiert den 21 deser by avont als een Martelaer van Staet/ 't gunt vremde Executie is/ beyde sijn Testicula af-ghekapt/ en sijn kleenste Vinger: 's Anderendaeghs/ om dat men oordeelden hy Crimen lesæ Majestatis hadde begaen/ is hy veroordeelt/ omme met 4. Paerden van een gescheurt te werden/ maer sijn swackheydt sulckx niet toe-latende/ en dewijl men vreesde hy sich onderwijl in de Gevanghenis door d' een of d'ander middel mocht van kant helpen/ soo heeft men hem levendigh op een Rat ghelegt: De Franssen waren seer gebeten op hem/ om dat hy niet Rooms wilde worden/ daer om seyden hare Papen/ doen sy vergeeffen arbeyt aen hem hadden gedaen/ Wel aen dan, ghy en wilt u niet laten bekeeren, wel sterft dan een Hugenoot, &c. Duc de Mortemaire/ Gouverneur van Parijs/ wilde doe op het Stadthuys een fraey Vuyrwerck doen aen-steken/ vertoonende den Tempel van Janus en de vrye Konsten; maer dit stuck Werck liep slecht af/ alsoo een van de Vuyr-Pijlen het een Oogh uyt-sloech van den eenighen Soon van den Provoost der Cooplieden/ waer mede al het spel was verbrot. Den Aerts-

Bisschop van Ambrun/ als Bisschop van Mets in Lorainen/ dese Maent de Visite rondsom in sijn Bisdom doende/ beklaeghde sich door aenschrijvens by 't Fransse Hof over de Lutherianen/ hoe dat men hem in de Steden Sarberdom/ Buenom/ Ec. in plaets van in te laten/ de Poorten voor de Neus hadde gesloten/ hoewel toch de Roomsse soo daer binnen woonen/ in kleynen ghetale sijn/ sy echter van gramschap/ liepen op de Wallen om sijn Benedictie te hebben/ ende een Boef onder haer trock aen de Klock in de Kerck/ doen hebben de licht-geloovighe Catholijcken een Attestatie na Parijs ghesonden/ hoe dat de voorsz. Clock miraculeus van selfs hadde gelupt ; ende om sulcke Leugenen willen de Ketters nu geen Fabulen meer glooven.

Ellendigh versuchte 't Hertogdom Brabant in desen tijt over haer bedroefden stant/ wel eer geweest soo florisant/ en als een Bloeme onder alle Europise Landen: d'Ingesetenen sagen wel 't verval van haer Provincie/ edoch geen remedie ; men schrolde wel op den Constabile/ ende dat noyt sulcken desordre onder eenige voorige Gouverneurs was gesien/ als tegenwoordigh/ maer sy wierden oock seer verbittert op de Spangiaerden in het generael/ van welcke Natie men alle Nachten te Brussel diversche op de Straeten vermoort heeft gevonden: Pasquillen sach men op de Regeeringe / onder veele sach men het volgende:

Oorlogh sonder Strijt,
Gebreck sonder Dieren Tijt,
Op-gegeten sonder Tanden,
Worden dese Nederlanden.

Die van Luyck waeren oock verbittert op den Spaenssen Gouverneur / om dat men haer sonder verlichtinge van de Lasten/ liet in 't lange Pack loopen: Den Constabile quam van Brussel t' Antwerpen / daer men van Gelt sprack/ d'Antwerpenaers begeerden afslagh van Licenten/ Ec. Seker Antwerpenaer wiert dese dagen gram / om dat eenighe Juffrouwen aen de Signoors meer Gelt geboden hadden / om dat hare Mans Burgermeester soude worden/ als hy. Binnen Brussel gebeurden 't den 10. deser dat aldaer sekeren Baron uyt Saxen/ uyt den Huyse ‡ Koseritz/ uyt Hollant gekomen/ en van voornemen om Vranckrijck en Engelant te gaen besien/ sich by hem vervoegden een Duytser/ genaemt Moenschijn, Hendrich van 't Regiment van de Infanterye van den Prince van Holsteyn / in Guarnisoen leggende te Bergen in Henegou ; Desen Fielt was in de selve Herberge gelogeert / en hy klaegde op sekeren tijt dat hy van sijn Hospes met slapen niet en was geaccomodeert/ den Baron uyt gunst/ biet hem sijn Camer aen/ om/ also daer 2. Bedtsteden stonden/ op 't eene te slapen/ 't welck Moenschijn aen-nam ; maer hy apparent gesien hebbende/ dat 'er Geldt by den Baron was / staet smorghens ten 4. uren stillekens op/ en schiet met 2. Pistolen den Baron/ die vast sliep/ met 2. Kogels

‡ Desen Baron had sich lange by sekere Juffrouw Rothoven binnen Utrecht op St. Jans Kerckhof op ghehouden, en aldaer sich in Adelijcke studien geoeffent, sijn Stam-Huys Koserits en is niet verre van Leypsich.

gels doot/ latende den selven alsoo legghen in sijn Bloet / packten hy 5. à 600. goude Ducaten/ die den Baron op de Camer had / met 2. groote goude Braseletten / die hy by sich had/ om sich maer somtijdts van te dienen/ en voorts stal hy al sijn Bagagie : Vluchtende daer mede op Paerden / die den Hospes smorgens had reed gestelt/ op sijn segghen van savondts te vooren dat hy most vertrecken : En men vernam van de Moort niet/ voor dat hy al was vertrocken/ wanneer de Hospes quaet vermoeden krijgende/ binnen de Camer quam/ daer hy gheslapen had/ en vont den dooden Baron in sijn Bedde/ dwars door het Lijf geschoten/ legghen. Men bracht doe upt Henegouwen twee van de * Spaensse Soldaten/ op-gehitst en schuldig aen de Moort van den Predicant op de Ouden Man/ wel vast op hun Paerden gebonden/ sy wierden te Gent op't Graven-Casteel gheset/ alwaer ghemeenlijck alsulcke Boosdoenders die den Hals verbeurt hebben/ werden ghekerckert. De Franssen wat rijckelijcker van Beurs als de Spaensse / danckten nu alle haer Wercklien af/ welcke het Casteel van Doornijk hadden bearbeyt/ dat nu voltrocken was ; (de Vlamingen noemen Doornijck de Verrader-Stadt/ ende niemant wil in Vlaenderen met een geboozen van Doornijck drincken/ om haer lichtvaerdigh over geven seggen de Gentenaers :) Als mede het Casteel van Rijssel/ welckx Casteel soo groot als de Stadt is ; maer de Walen/ die veel van vrijheydt houden/ ende door geen Frans strick-Lint willende gebonden sijn/ togen veele van daer nae andre Landen/ alsoo is de bloeyende Stad Rijssel in haer welvaren dese tijt seer af-genomen. Te Dermonde/ daer de Fransse gestuyt wierden / toen sy over de Schelde plotselijck in 't Lant van Waes vallende / beyde Gent ende Antwerpen meenden te verrassen/ wrocht men noch al aen de Comme met 4 Water-Moolens/ daer om 7. steene Bolwercken souden staen ; maer den aen-nemer van dat groote Werck geen geldt krijgende/ oock geen couragie hebbende soo swaren Werck upt te voeren/ en de Soldaten soo daer arbeyden sonder den Munt niet konden leven/ liep d'een en d'ander daer af/ en het Werck verboodt sijn selven. Men verhaelt onder de Roomsse een Historie van een Maria Magdalena de Pazzi, upt dien Huyse / van soo godtvruchtigen leven geweeest te sijn/ dat alle haer studien ghedurigh niet anders en tendeerden als om alle Menschen tot een godtsalich ende devotigh leven te brengen, men secht oock dat de daet van haer meerder als den roem sy geweest ; waer over den Paus haer en haer Broeder Pieter (dat een Franciscaner Monnick was) tot Heylighen verhefte : En die van Brussel hielden daer een H. dagh af/ men stack (na de Brabantse wijse) Vreugde-Vuyren aen/ en men verheugde sich met Arca Triumphalis/ in 't welcke dese Woorden stonden :

PetrVs & De PazzI SVnt SIMVL CanonizatI.
De StaDt BrusseL Is In VreVght op Dees CanonizatIe.

Het Onweder sloech binnen Dresden in Sachsen nu onlangs den knop van de heerlijcke Kruys-Toorn : In de selve lach de Augsburgse Confessie/ met het Formulier Concordia ; dit viel naer beneden/ doch ongequetst/ en of dach wel alles was versengt/ heeft men gemelte Boecken ongeschonden gebonden/ 't welck anders by de Roomsse wat by-geloof en speculatie ghemaeckt mochte hebben.

* d'Een was genaemt Pieter van Teonville, d'ander Jaques Coderlier, beyde omtrent 40. Jaer out : Sy wierden aen de Poort gelevert in handen van de President van Vlaenderen, Intendent van Militie.

hebben. De Kap van den Dom tot Utrecht wiert mede door een behemente Blixem in brant gheſlaghen/ doch tijdelijck ghebluſt. Maer de Toorn van Swol is door een diergelijck Tempeeſt de Spitſe gants af-gebrant/ dat jammer was/ wijl ſy ſeer ſchoon en hoogh van ſtructure/ver geſien wiert: Zijnde die den tweeden Spits die noch alleen ſtont/ ende waer van den eerſten Spits voor eenige Jaren door diergelijck Onweder mede is af-ghebrant. Binnen Dantſich in Pruyſſen ontſtont doe een behementen Brant/ waer in diverſche Oude en Jonge Perſoonen/ nevens omtrendt 100. kleyne Huyſen en eenighe Pack-Huyſen/ ſijn verbrant/ ſtaende gheſchapen om de gantze Stadt in Aſſe te raken/ doch Godt verhoeden 't; na dat dit 2. a 3. dagen gheduert had/ ontfonckte de Stadt weder op andere Plaetſen/ invoegen men vreeſe had/ datter Brantſtichters en Verraders binnen waren/ deſwegen nau en ſcherpe Wacht wiert gehouden. Daer ſijn oock in deſe tijdt in de groote Steden Crakouw/ Warſau/ en Coningſ bergen/ mede in Lijflant/ diverſche Branden ontſtaen tot groote ſchade der gheener daer het Vuyr ſoo domineerden. Daer wierde nu by ettelijcke Vorſten van de Neder-Saxiſe Kreyts een ſamen-komſt ghehouden over verſcheyde reſpecten/ hun eygen berakende: Terwijl de Vorſtelijcke Gebroeders van Bruynſ wijck en Lunenborgh een keertje waeren gaen doen na de Piremontiſchen Saur-Fonteynen/ om de Wateren aldaer te ghebruycken: Werwaerts oock was vertrocken den Sweedtſen Rijckx-Raet de Heer Pieter Spar, doch hy wiert onderwegen in ſijn heen Reys ſoo kranck/ dat hy te Verden in 't Sticht Bremen overleet/ ende dewijl hy was een Heer van groote qualiteyt en meriten/ en de welcke het Rijck/ vermits hy op 't beſt ſijner Jaren was/ noch veele dienſten ſoude hebben konnen doen/ ſoo wierdt ſijn doot by de ſijne niet ſonder reden beklaecht. Op folio 34. hebben wy gedacht hoedanigh Prins Johan Adolf Overbron hadde bemachticht/ ſoo was ſedert hoogh-ged. Prince weder na Sweden gekeert/ maer de Soldaten geen Geldt krijgende/ togen daer uyt/ elck ſijns weegs/ verlatende dien dienſt/ om elders haer Fortuyn te ſoecken; den Grave van Leymungen ſijn Caſteel alſoo ſonder moeyten ontruymt vindende/ quam daer binnen/ maer vont 't voorſz. Caſteel ſoo ſlecht beſtelt/ als hadden daer Soldaten om revenge gehuyſt.

La vengeance eſgorge aſſez la haine.

Wy hebben op folio 41. en 66. Candia met haer gheſtalte en hulp-belovers gelaten/ nu was den Hertoge van Beaufort te Toulon zeyl-vaerdigh/ met de ondervolgende Vloot:

	laſt,	*met. ſt.*	*yſere*	*m. equip.*	*ſold. ex-*
De Monarque, Adm. Duc de Beaufort, groot,	800	94		600	800
De Courtiſan, Vice-Adm. Monſr. de Martel,	600	66	6	400	400
De Princes, Schout by Nacht, Mr. Gabaret,	500	44	14	450	450
De Blom, Capiteyn Turelle,	500	26	22	300	400
De Lely, Cap. Grancey,	500	32	26	350	425
De Bourbon, Cap. Bouilion,	500	38	22	400	375
De Royale, Cap. Illiere,	500	30	24	400	500
De Thereſe, Cap. du Tocq,	450	34	16	350	350
De Conty, Cap. Querjean,	450	15	15	300	350
De Provençal, Cap. Boulj.	400	17	21	300	300

De

De Toulon, Cap. Peron Berille,	350	15	27	300	300
De Meermin, Cap. Cogolin,	350	16	24	320	300
De Duynkercken, Cap. Languillet,	350	18	22	220	200
De Wassende Maen, Cap. Tourrille,	2[illegible]0	10	22	220	150
De Star, Cap. Pontayville,	200	15	21	200	130
De Elbeuf, Cap. Breman,	224		10	50	140
De Eendracht, Cap. le Roux,	75		6	25	420
De St. Anthonio de Padua, Gap. Chaboureau,	75		4	30	420
		470	320	5115	6410

4. Branders. 1. Galjot. 1. Schip, dienende voor de Siecken. 2. Fregatjens. 6. Barcquen. 1. Brigantin. 17. Coopvaerders, dienende tot transport van Victuale als andere noodigheden.

Het gekrioel en leven daer omtrent/ was seer groot/ en duerde tot den 5. deser met het kriecken van den dagh/ wanneer sy smorgens ten 6. uren/ de Anckers op-gewonden/ ende de Seylen ontdaen/ met een voorspoedich Luchjen in Zee staken; en sulckx onder 't los branden van 't Geschut op de Vloot/ en van de Stadt/ neffens een krachtig na-geroep van de Inwoonders te Toulon van Adieu; 's avonts quam den Cardinael Hertogh van Vendosme weder/ hebbende op den Admirael/ den Grooten * Monarch/ waer op sijn Neef den Ridder de Vendosme by Duc de Beaufort was/ tot 6. mijltjes in Zee geconvoyeert/ haer latende/ gelijck sy hadden/ sijn Zegen/ des Hemels Wint/ en de hoop om genereus voor Christenrijck te strijden: Om de curieuse te voldoen/ sullen wy de boven gemelte Vloot perfecter op sijn Frans/ volgens d'ordre van Duc de Beauforts verdeelinge/ soo als sy in Zee seylden/ en na Sicilien over staken/ hier mede stellen:

Separrtion des Escadres de l'Armee.

Escadre de l'Admiral.

Le Monarque,
La Therese,
Le Thoulon,
Le Fleuron,
La Sirene,
Le Beuf, Brulot de l'Admiral,
La Galliotte St. Jan,
La Tartane,
Le Brigantin,
La Concorde Brulot.

Vaisseaux Merchands.

Le petit Postillion,
Les troys Rois,
La Nonciade,
La Nostre Dame des Anges,
La Nostre Dame de la Garde,
La Polacre St. Jesus,
La Polacre St. Jacques,
Le petit Vivone.

Escadre du Vice-Admiral,

Le Courtisan,
Le Comte,
l'Estoile de Diane,
Le Bourbon,
Le Provenzal.
St. Antboine, Brulot du Vice-Admiral,
Une Tartane.

Vaisseaux Marschants.

Le grand Grimaud, Nostre Dame de grace,
Le St. Anthoine de Padoua,
La Nostre Dame de Lumiere,
La Nostre Dame de Bon Port.

Escadre de Contre-Admiral.

La Princesse.
La Royalle,
La Croix Sainct,
La Lijs,
Le Dunquerqais,
Le Fænix, Brulot de Contre-Admiral,
La Justice Flurette.

Vaißeaux Marchands.

Les Armes de France,
Cap. Negre,
Nostre Dame de bon Recontre,
Le St. Bartelemy.

Touts les quelles Vaisseaux se tienderont soigneusement dans leurs Escadres, tant dans la Routte, que dans les Moulliages. Faict a Toulon, 30. Mey 1669.
Signé

LE DUC DE BEAUFORT.

* Dit was 't schoonste Schip dat oyt in Vranckrijck is gesien.

Doch van dese quam door een dwarrel-wint een Schip / 't gunt sijn Masten over Boort raeckten / weder te Toulon ; Wy laten nu dese Vloot / die by de 11000. Zielen op had / heen zeylen : En ons wendende na Candia / waren de Turcken daer mede versterckt / soo uyt Griecken-lant als uyt Africa / die van Algiers alleen waren wel soo kloeck / dat sy met 10. braeve Roof-Schepen na Candia voeren / geprovideert voor twee Maenden / behalvens noch 8. andere Oorlogh-Schepen / die sy nae de West / om te Roven / lieten af-gaen : En sy waeren soo vermeten / dat sy roemden de Fransse Vloot van Duc de Beaufort te willen aen-tasten ; sy maeckten 't de Christenen over al soo bangh / dat het op de Middelantse Zee nerghens veyligh was : d'Engelse Coopluyden te Algiers deden alle diligentie om sich van daer te packen : De Fransse Natie in Turckeyen waren niet minder in pericul van Goet en Leven / doe men van de Fransse Vloot naer Candia hoorden ; maer de Turcken speelden hier den dooven / sy wisten wel van de Fransse Armatura / maer veynsden 't selve niet te weten : Den Primo Visir had sijn Keyser in Griecken alsoo verre van alles verwitticht / dat een Vloot van 50. Galeyen ende in de 30. Schepen van Oorloge / bemant en in Zee uyt de Dardanelli was ghesteken ; dese brachten een groot Secours te Canea op Candia : En sy waren geresolveert na 't Eylandt Cerigo te loopen / om aldaer de Fransse Vloot / eer die met des Paus en Malteser Schepen soude sijn gevoecht / of te slaen of te verjagen / en onbruyckbaer te maken ; 't Welck Monsr. de St. Andrè Montbrun aen den Coningh van Vranckrijck uyt Candia adviseerde / en daer by / dat de Fransse Armade niet capabel was / om 't Turckse Leger voor Candia op te slaen / alsoo de selve reeds Meester van de helft van 't Fort St. Andrea waren / edoch wat courage den Primo Visir aen de sijne gaf / sy en dorsden aen de sijde van het Bolwerck niet naerderen / uyt vreese van de Contra-Minen aldaer / sy bleven dan logeren aen de voet van het Fort / doch arbeyde om door een Sappeee te komen tot het groot Retrenchement / en dat onaengesien 't hier vol Canon stont ; dus vocht men voet voor voet om een Schop Aerde : By Sabionera waren de Turcken oock verre gevordert / echter oock stout tegen gegaen : Door dese daghelijckse Oorloghs-actien / het schieten en werpen van Granaden en Bomben / en aensteken der Mijnen / sijn soo veel duysenden Sarasijnen gesneuvelt / dat als men de Overlopers mocht ghelooven / beloopt het getal seer hoogh : Men mach afmeten / dat hier nu al soo veel Graven / Hertogen / Princen en Gebieders waren gebleven / hoe veel dan slechte Soldaten ? Self den Veneetse Provediteur Catarin * Cornaro, sijnde sijn Wacht omme de Post St. Andrea te defenderen / wierdt op den 13. Juny / als de Turcken op St. Andrea stormden / door een Bombe aen sijn lincker sijde soo vreesselijck geslagen / dat hem aenstonts 't Ingewant op der Aerde storte / invoeghen hy naulijckx tijdt had / om sich van de Geestelijcke bedieningen te behelpen : Hy storf met couragie / en recommandeerde de sijne Candia wel te defenderen ; sijne Post gaf hy over aen den Ridder

* Hy stont in de Bresse die de Turcken ghemaeckt hadden, en daer op een gantzen Storm deden, met een Lucht vol Bomben, Canon-Cogels en Granaden : Den Senaet van Venetien vereerde een sijner twee Broeders, hoewel noch jongh, met alle de treffelijcke Ampten die hy had beseten.

der Grimaldi; Soo groot de droefheydt binnen Candia over Cornaro was, soo seer bralde den Primo Visir in sijn Leger-Tenten/ doe hy hoorden de doot van een die hy voor een braef Krijghsman estimeerde; hy dede voor sijn groote Tent planten een grooten witten Standaert/ vereerende al sijn Officieren met nieuwe Kleederen/ latende aen de Christenen weten/ dat het nu tijt was/ na so grooten verlies/ te Accorderen; maer men antwoorde hem / dat de gheene die noch overich in 't Leven ghebleven waren, geensints de Couragie hadden verlooren, omme Candia wel te defenderen, &c. Onder de Gequetsten was oock Jacob Cornaro, Provediteur van 't Coninckrijck/ hy kreegh op de Post St. Andrea een slagh van een Bombe/ daer Sr. Pistorozzi, Commandant van de Toscaensse Benden/ mede doot geslagen wiert: Oock bleven doot den Gebieder over de Troupen van Over-Zee / met den Franssen Graef Vignole ende den Marquis del Borro/ beyde Volontarisen/ ende Capiteyn der Keyserlijcke Troupen: Den Primo Visir siende hier wel geene kleyne schade ghedaen te hebben / liet dien hoeck wat rusten / en tornden met Bonetten aen Sabionera: Maer den Veneetsen Generael Morosini sich van den wackeren dienst van Cornaro ontbloot siende/ bleef van de Schepen binnen Candia/ en versorgde daer alles wat mogheijck was: Aen 't Schotse Werck hadden de Sarasijnen door Fourneysen de geheelen Kap geruyneert/ gelijck oock aen Sabionera / sonder nochtans in haer Approchien te avanceren / en dat om de nieuwe Fortificatien die men tegens haer maeckten/ en oock door gedurige uyt-vallen/ daer men haer Wercken en alles mede vruchteloos maeckten: Dus vocht men in Junio rondsom Candia; Terwijl Venetien/ om dat te behouden/ alle Voorsorge dede; Ende den Primo Visir/ een schranderen Minister/ nacht en dagh toe-leyde om die te vermeesteren; Terwijl de Turckse Keyser te Larissa bleef/ der Janitsaren samen-komst verboot/ het Gelt van 5. stuyvers af-schafte/ als ondeughende/ en weder nieu Secours na Candia sont.

Genua een vrye Republijck / seer wel aen de Middellantse Zee ghelegen/ verkoor na gewoonte den 18. deser in haren Grooten Raet tot Doge ofte Hertogh den Heer Françisco Garbarino, en dat tot blijtschap van yder; soo had men oock in den kleynen Raet na gewoonte/ om 2. Jaren te dienen / tot Raetsheeren verkoozen de Heeren Jan Baptist Lomellino, Carel Casella, Jan Dominicus Spinola, Jan Mattheo Durazzo, en Françiscus Maria Imperiale; de drie eerste als Senateurs / en de twee laetste als Procurateurs. Binnen Milanen sach men buyten de Godloosheyt van Atthisterey/ oock onder de gewaende Geestelijcken domineren een quaet kruydeken/ dat men eygen begeeren en ongebonden Leven noemt: Den Cardinael Aerts-Bisschop liet des weghen daer een Synodus beroepen / ende hy betoonde van de Gereformeerde Religie een yverighen Voortsetter te sijn / want niet ordinaris/ maer wel dapper en treffelijck veele Priesters haer schandelijcke gangen voor oogen gestelt hebbende / vermaende hy haer op pœne van Salighevdts Welvaerdt in den Hemel ende op der Aerden / sich als Christelijcke Harders en goede Voorgangers aen te stellen; En hy scheyde uyt dese Vergaderinge niet/ of hy besloot al dese doordringende woorden/ met: Dat hy de Geestelijken of Kercken-Raet beval wel strict en scherp te straffen, alsulcke die haer plicht en beroep niet waer namen; Als mede die weygerden

ghehoorsamen de Regulen, soo by 't voorsz. Synodus nu waren vast ghestelt: Maer het was hier niet alleen / maer oock te Genua met dese Geestelijcken te doen/ alwaer den Paus sedert eenigen tijdt een Dominicaner Monnick in haer Gebiet had gesonden/ om daer te bekleeden 't Ampt van Inquisiteur Generael/ ende waer te nemen het intrest van den Kerckelijcken Staet binnen de Republijck van Genua; dese een nieuwe Besem sijnde/ schrobde soo hart / dat den Senaet van Genua hem van veel dingen openingh en Rekeningh eysten/ maer den Monnick soo hovaerdigh als een Lackey die op sijn Meesters Paert sit / pretendeerde haer niet te wil te sijn / ja hielt sich in sijn Ampt als ghequetst; dies sonden de Genevoysen den Marquis Jan Luc Durazzi na Roomen/ op dat den Paus (by wien het uytterste Appel op der Aerden onder de Roomsse is) dese Monnick wat gevoegelijcker wilde maken; maer de Monnick/ in plaets van des Marquis weer om komst af te wachten/ dede diverse Boeckjes ende Libellen al om uyt-stroyen/ en Placcaten weghens St. Pieters Sleutels op de hoecken van alle Straten aen-hechten / sonder de minste kennisse daer van aen de Senaet van Genua te geven; waer over/ om dat hier door 't respect van de Politijcke Regeeringe was gequetst / den kleynen Raet vergaderden / door wiens ordre 's anderendaegs desen Monnick Inquisiteur in sijn eygen Huys wierde gearresteert/ en in een Stoel geset / alsoo ter Poorten en de Stadt uytgedragen/ en doe voorts door eenige Ruyters gevoert tot op de Fronturen van Milanen / met verbot van nimmer sijne Voeten meer op den Bodem van de Republijcke van Genua te stellen / sonder haer verlof: Dus gingh de Monnick na Roomen by den Paus klagen/ met groote en lange Vertellingen; dan den heeten Dominicaen was en bleef van Genua Ballingh: Den Paus luysterde liever na wat goets van Candia / als naer dese Oproer-makers van de geheele Weerelt: Hy discoureerde dese dagen wel twee uertjes met de Coninge van Sweden over de groote gevolgen by verlies van die Stadt/ en de gevaren die Italien/ Vranckrijck en Spangien/ selfs Duytslandt en Poolen daer over boven 't Hooft swierden/ seggende hoewel sy Coninginne altoos een Liefhebster van Comedien was geweest/ de selve en alle Speelen binnen Roomen in dese tijt te sullen doen verbieden/ ten was nu geen dartelheyts ure/ &c. Het gebeurde oock omtrent dese tijt dat by nacht een Hont/ onder de Venster van de Camer daer de Paus slaept/ den gantsen nacht quam huylen en lollen / waer over den goeden Vader sijn geheele nacht-rust benomen/ hy 's anderen daeghs al de Honden / die men vont omtrent 't Pallais van 't Quirinal ende de groote Straten van Roomen/ liet doot slaen. Den ghewesen Spaenssen Inquisiteur Pater Nithard, hielt sich soo onbekent by de Jesuyten binnen Romen niet/ of men sach wel dat de voornaemste Cardinalen en Prelaten van de Spaensse Factie hem dagelijckx quamen congratuleren; selfs door de Spaenssen Ambassadeur / en van twee Edellieden wegens den Viceroy van Napels; hy is oock eenige dagen op 't Lant van den Prins Borgese, buyten de Poort Pinciana geweest/ daer hy sliep tot den grooten Jesus, alwaer Pater Oliva, Generael van alle Jesuyten/ voor hem het kostelijck Vertreck van Farnese had laten bereyden: Maer selfs en quam hy noch in het Pallais noch by Cardinalen ofte yemant/ om dat hy eerst af-wachte de Caracter van Spangen als Gesant/ of als Cardinael van den Paus/ het leste was hem aengenaemst: Dan de Jesuyten

suyten in Spangien waren moeylijck dat de Paus daer mede so lang wachte/ en sy klaeghden/ dat sy zedert Pater Nitharts vertreck/ by de Cathol. Conin-ginne d'eer niet hadden moghen hebben van haer Handen te kussen/ ghelijck sy deden doen hy noch te Madrid was. Maer meer klaghens noot hadden de Burgers van Catanea/ door het woedelijck smoocken van den gruwsaemen Bergh Ethna/ want in dese Maendt sijn de Mueren van haer Stadt niet al-leen met Asse/ Steen en Swavel bedeckt/ maer de Swavel-Brant liep nef-fens en onder de Fondamenten van haer Stadt/ Mueren en Huysen weder on-stuytelijk heen: De Burgers alreede eens gevlucht/ van Messina geassisteert/ en nu weder in-ghekomen/ meenende dat desen brandenden Bergh soude swij-gen/ hebben bevonden dat hy (tot verwonderinghe van al de Weerelt) over de 100. mijlen Landts had met Asse en Steen bedeckt/ dat hy selfs in See liep/ en sijn uyt-geworpen stoffe daer vlack op See uyt het Water stont en brande/ daer Hoogten op-wierp/ daer men op gaen mocht: Sulcx dat d'Inwoonders dus onseker/ verbaest en met reden verwondert/ weder ten tweede mael ghe-reed stonden om haer Vader-Stadt Catanea te verlaten.

De Coninginne van Spangen/ op de goede bevredinge van Don Jan, dede den 19. deser te Madrid op de Spaensse wijse een Ghevecht van Stieren aen-rechten/ alwaer oock neffens veel Princen/ Adel en andere/ de vrembde Mini-sters verscheenen; 't selve liep al wat brutal af/ want de Beesten als dulle/ en de Menschen als Genereuse/ sich van geen Beesten willende laeten overwin-nen/ gebeurden 't datter 12. Mannen in dit Stier-Vechten doot bleven: De Coninginne sont doe met een Envoy in 't Fransse Hof een Vereeringe voor de Hertoghe van Anjou/ sijnde een Diamant van 1000. Pistoletten; Aen sijne Gouvernante een ander Present van 1000. Pistoletten/ ende aen yder Camer-Officier oock soo veel in Contanten. Binnen Madrid dede men doe publi-ceren een algemeene Reformatie/ als 1. wierde af-geschaft het onnodich getal van Clercken en Secretarisen in alle Plaetsen. 2. Dat men de selve mes-nagie dan in't Rijk soude observeren/als ten tijde van de Coningen Philippus de I. en II. En ten 3. dat men alle Recht-bancken boven noodich getal soude af-schaffen/ &c. En voorts een generaele Reformatie over de Officieren van de Kroon: En wat genot de Weduwen en Successeurs souden hebben: Idem hoe veel de Portugijsse Contributie: En voor de Tafel van den Cathol. Ko-ning 1000. dopjes smaents/sijnde soo veel dubbloenen: Terwijl ging Don Jan sijn vermaeck nemen met Jagen/ toonende na Brussel noch geen behagen.

Alfonsus, gewesen Koningh van Portugael/ lieten wy lest op folio 64. maer sijn Voyagie en voorspoockte niet goets: Want den 24. passato was hy ter middernacht (om dat men 't Werck niet by daegh vertroude) door den Graef de Prado van sijn Paleys geleyt/ die gesterckt was met eenige Guarde/ en sy brachten den Coningh op de Reede van St. Catherine/ alwaer de Schepen/ die hem vervoeren souden/ ten Ancker lagen/ sijnde een Uertje van Lissabon: Maer of den Hemel of de Waerheyt selfs vertoonden die nacht als een mishaa-gen in het Portugals doen; het begost te donderen/ te fulmineren/ en soodanig te wayen/ dat Alfonsus dien nacht niet aen boort en kost/ en onderwijl wiert hy

 wel

wel sorghvuldigh/ in een Clooster daer naest by/ dien nacht ende den volgenden dagh bewaert: Ten 3. uren most hy met sijn kleyne * Suyte voort/ omme te zeylen na d'Eylanden Tercera: 't Gebeurde onder deses dat eenen Don Francisco de Britto, die om sijn groote deught/ beleydt/ en andere edele eygenschappen en heerlijcke Gaven/ was verheven tot Vice-Admirael van Portugal; dese nu had den last om Coningh Alfonsus na Tercera te vervoeren/ dewijl hy van dat Eylant en ooch Fortresse Gouverneur ende Bewaerder over den Coningh was ghemaeckt; men had moeyte eer hy de voorsz. Commissie wilde aen-nemen/ en nu aen-genomen/ dede hy Eed van getrouwicheyt aen den Regeerende Prince Don Pedro, van de welcke hy scheen met vernoegen te scheyden/ maer daer na hart aen-getast over eenige onsmakelijcke poincten/ en dat hy wel sach dat beyde sijn eere en conscientie daer mede als in de Waeghschale souden raecken/ soo retireerden hy sich gants onbenoecht in 't Convent van de Jesuyten noviciat/ die/ hoewel des ongehouden/ men de Poorten dwongh te openen: Soo ras men dit nieus hoorde/ begost een ont Colonel Don Manoël Nunes Lectan, die den voorsz. Vice-Admirael in sijn Commissie soude assisteren als een tweede/ te acrselen/ hy wilde Coningh Alfonsus niet overvoeren; maer na groote en hooghe Beloften/ soo aen hem als aen sijn Soon/ die mede gingh/ nam hy de Reys aen; maer den Vice-Admirael die niet mede wilde/ wiert met kracht uyt het Klooster gehaelt en gevangen ghelept in den Toorn van Belem/ en hy sach Alfonsus en den Graef van Prado beyde op een Schip de Reviere uyt-seylen op den 29. passato/ maer sy keerden by na in Juny door storm weer om.

Men sach onder 't gewoel van alle Weereltse veranderingen echter noch al de Geesten en Vinders van nieuwe Konsten leven/ tot welke verstandige Koningen/ Vorsten en ‡ Princen hare genegentheyt altoos hebben getoont: In Engelant was doe een Capiteyn/ Stump genaemt/ die uyt-ghevonden had om door

* Als Keyzer *Carolus Quintus* sijn Soon *Philippus* II. de Nederlanden ende al sijne Staten en Landen over gaf, en dat hy van Vlissinghen na Spangien over Zee soude verreysen, was seker Heer tot over nacht by den Keyzer in discoursen geweest; als nu de selve wilde scheyden, en den Keyzer diversche mael de Schelle trock, soo en quam niemant van sijn Dienaers, 't welck hem seer moeyde; eyndelijck neemt den Keyzer selfs de Kaers in de hant, en geleydt de Heer uyt sijn Kamer de Trappen af, met dese woorden: *Gedenckt aen my, die soo veel Knechten en Dienaers heb gehad, welcke my geduerigh, als een Wolcke, omringden, hoe sy my nu ick mijn Staten aen mijn Soon heb over-gegeven, alle verlaten, als een hoop Vlieghen, die ons niet langher by blijven, dan als sy wat sien te schrapen.*

‡ *Prins Maurits van Nassau hoorende datter eenige Lieden in Waterlant waren die onder water kosten gaen, daer arbeyden, singen speelen, &c. ontboot de selve in den Hage; sy quamen, te weten eenen Leegwater en Pieter Pietersz. En sy reden met den Prins buyten den Hage aen een diepen Vijver, daer sy te Water gingen, en na een half uur onder geweest, den 23. Psalm songhen, oock op de Fluyt speelden, en Spaenders hout sneden, daer de snippers van boven quamen drijven; eyndelijck quamen sy oock weer boven, hoewel sijn Hoogheyt seyde, dat hy niet en kost ghelooven dat die twee mannen weer op souden komen, maer dat se verdroncken waren, doch hy sagh nu anders.*

door kouft op het Waeter te wandelen ; 't welck den Coningh selfs gingh besien/ gelijck oock den Prins van Toscanen/ als hy lest in Engelant was/ passeerende door Islington/ nam daer 't gesicht af/ ende het behaegden hem soo wel/ dat hy den Konstenaer met 20. Moorsse Ducaten vereerden. Maer 't was een slechten Inventeur die sich dese Maendt binnen Napels voor den Soon van den Coningh van Engelandt uyt-gaf/ de guyterye wiert wel haest ontdeckt/ die hem oock condemneerde om door alle de Straten van de Stadt ghegeesselt te worden : Doch hy wierdt verbeden door de Vrienden van syne Vrou/ die van goeden Huyse en oock Adel was. Dese dagen Monsr. Howel, History-schrijver van sijn Majesteyts van Engelants Huys/ overlijdende/ is hem by provisie gesuccedeert in dat Ampt Monsr. Spratt, den Autheur van de Historie van de Konincklijcke Compagnie/ ende van de leste Oorlogen van Engelant met Vranckrijck/ Hollant en Denemarcken/ met een behagelijcke Styl/ groote kennisse en exactitude.

Nu den lieven Vrede op der Aerde/ en de See (uyt-geseyt Storm) onder de Menschen wiert genooten/ sach men yder Schepen toe-rusten ; Ter Visscherye/ Coopvaerdye/ en wel veele op de Lorrendraeyerye/ quamen sterck uyt. Vranckrijck nam sijn speculatie dapper op Madagascar en Suratte/ sy kregen door haer Comp. noch goede hoop van succes : Waer toe uyt Bretangie van Porte St. Louijs weder een braef Schip naer Suratte af-ghevaerdicht wiert/ geladen met over de 2 tonnen gouts aen Capijten/ Spiegels/ Christal ende andere Koopmanschappen : Sr. le Fevre, opperste in de Eylanden van America/ quam doe thuys/ en dede een naeckt Verhael van die Landen aen den Heere Colbert : Oock was schrijvens van den Graeve d' Estrees aen den Coningh gekomen/ behelssende/ wat tweespalt op St. Christoffel onder de Fransse See en Lant-Officieren was/ &c. Engelant ontfongh doe in Duyns een Retour-Schip de Constantinopelse Coopman, van Bantam/ ende de Heer Sainct van Bantam/ haer Ladinge bestont in :

De Constantinopelse Coopman brengt :
238 *Sacken Salpeter,*
26 *Vaten Coffi,*
54 *Vaten Boesjes,*
101 *Vaten Benjomijn,*
50 *Vaten Indigo Laura,*
31 *dito platte,*
19 *dito ronde,*
20 *Kassen Mirre,*
73 *Kassen Gommelack,*
21 *Kassen Alouë Sicotrina,*
38 *Balen Catoene Garen,*
136035 *pont Peper.*
54660 *stuckx Catoene Lywaten van verscheyde soorten.*

't Schip van Sr. Sainct brenght mede :
244972 *pont Peper.*
1383 *stuckx Sapan-hout,*
41 *Balen Cassa Lingua,*
35 *Kisten Suycker.*

De Compagnie resolveerden doen dese Goederen by de Stock te verkoopen den 2. July.

Daer na kregen noch 't Schip de Maen en andre/ brachte mede so veel Peper/ dat de selve niet boven 15. gros mocht gelden/ maer in Seelandt golt sy noch wel 18. gros ende een achtste. Willem Barclay, Gouverneur in de Virginia/ schreef doe/ hoedanich hy 3. a 400. van sijn kloeckste Mannen zuyd op te Lan-

de in had gesonden/ om een Passagie na de Zuyt-Zee op te speuren/ met last alle haer wedervaren naukeurlijck op te tekenen/ met de distantie van d'een en d'ander Plaets/ hoewel men duchte de selve boven in 't Gebergte geen Water en souden vinden/ daer teghens men hun alle met ledere Flessen had voorsien. In Tessel/ de Mase en in Zeelant arriveerden mede de na-volgende derthien Retour-Schepen/ te weten:

Generale Carga ofte Ladinghe van dertien Oost-Indize Retour-Schepen, met namen, *Zuyt-Polsbroeck, 't Wapen van der Veer, de Vrye See, 't Huys te Velsen, 't Wapen van der Gouw, de Rysende Son, 't Wapen van Rotterdam*, ende *Batavia*, van Batavia nae dese Landen vertrocken den 2. Deçember des voorleden Jaers; voort *Oostenburg*. en den *Handelaer*, van daer t' seyl gegaen den 15. en eyntelijck *'t Sticht van Utrecht, Middelburgh*, en de *Voorsichtigheyt* de selve gevolcht den 21. van de selve Maendt Deçember, en alle (Godt lof) in dese Landen gearriveert den 26. 29. en 30. Junij deses Jaers 1669.

5210098 Catty swarte Peper.
78173 catty witte Peper.
17529 pont Nagelen.
578319 p. Nooten.
186320 p. Foelie.
334400 p. Canneel.
16416 p. Geconfijte Gember.
41700 stucx geconfijte Noten.
747875 p. diverse Suyckeren.
22 picol Tamarindi.
43850 diversche Indigo.
659641 divers Sapanhout.
268522 p. Caliatours Hout.
99473 p. Ebbenhout.
4165 p. Benjuyn.
3944 p. Boracx.
8072 p. Cardemom.
11060 p. Gommelack.
1671 p. Galiga.
1368 p. Chaatchia.
608 p. Aloë Succatora,
1196 Oncen diverse Muscus,
1738 Kann. Aert-Oly in 120 potten.
17 realen swaerte swarte Amber.
9 realen swaerte Besoar Steen.
4002 p. Zegel-lack.
21158 catti Japanse Camphur.
1854264 p. Salpeter.
337500 p. Japans Kooper.
444096 p. Malacx Tin.
2810 p. Bougis of Cauris.
31070 p. Perssiaensche Sijde.
25940 p. Bengaelsse Sijde.
55 stucx Japanse Sijde Rocken.
4611 stx. Porceleynen.
428 stx. Rouwe Diamanten.
389 stx. Deeckens.
11384 p. Cattoene Garen.

Volgen de Catoene Lijwaten.

6800 stx. Mouris.
9760 stx. Salampouris.
11440 stx. Parcallen.
6200 stx. diverse Bethilles.
240 stx. Cassa Bengale.
100 stx. Adatheys.
1330 stx. Mamoedys.
680 stx. Semianen.
2100 stx. Chavonijs.
7345 stx. Chiauters Deriabadis.
9128 stx, diversche Gingans.
5760 stx. Negros Kleeden.
6440 stx. divers Zeyldoeck.
32660 stx. divers Guinees Lywaet.

Den Inkoop van de Ladinge deser Schepen was 33. Tonnen gouts ende 75000. guldens: Over dese Schepen was een Johan Thyssen Commandeur/ die ter Vergaderinge van haer Ho: Mo: de volghende Relatie van den Stant van Oost-Indien over gaf:

Raport

Rapport mondelingh gedaen, en schriftelijck over-ghelevert aen de Ho: Mo: Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden, door Johan Thijssen, gewesene Raet Extraordinaris, en voor Commandeur der Retour-Vloot, in December van Batavia vertrocken, en in 't laetst van Juny deses Jaers 1669. in dese Landen gearriveert.

EDELE HO: MO: HEEREN:

DEn aenvangh mijnder Reyze, jongst na India gedaen, is geweest op den 18. January 1636. wanneer met het Schip, ghenaemt Swol, in qualiteyt van Schipper derwaerts gevaren ben, doch alsoo ick op mijn aenkomst aldaer in verscheyde functien, die hier te langh om te verhalen, ende vervolgens dien voor u Ho: Mog: verdrietigh soude vallen na te lesen; soo sal in desen maer eeniglijck van 't geene sich op mijn affscheyt uyt Bataviaes Reede over gants Indien toe was dragende, een sommier verhael doen. En seggen hoe daer te Lande, soo als wy den 2. December des genoemden Jaers 1668, met de Schepen Suyt-polsbroeck, 't Wapen van der Veer, de Vrye See, 't Huys te Velsen, Batavia, Rotterdam, 't Wapen van der Gouw ende de Rysende Son, van daer voor af na Cabo de bone Esperance vertrocken, noch alles, uyt-genomen dat die van Macasser de Vrede, kort daer bevoorens met de Compagnie gemaeckt, weder ghebroken hadden, in een goede stant verbleven zy, 't welck oock noch soo den 20. des genoemden Maents, wanneer de Schepen Oostenburgh, Handelaer, 't Sticht Uytrecht, Middelburgh ende de Voorsichtigheyt ons volgde, in eygener gestalte bleef continueren. Doch om u Ho: Mo: van alle Plaetsen over gants India, daer de Compagnie residentie hout, in 't particulier bericht te doen, sal ick hier vervolgens al 't geen mijn daer van bekent is, soo kort en bondigh als 't eenigsints geschieden kan, ter neder stellen, en met de Quartieren, Oostwaerts van Batavia gheleghen, een begin maken.

MATERAM.

Over sulckx dan tot het Werck tredende, segghe aenvanckelijck, hoe sich in de Maent Augusti des verleden Jaers twee Gesanten van den Sousohonangh Materam binnen Batavia lieten vinden, mede brenghende van gem: haer Heer een Brief, die in 't na-lesen niet onaenghenaem was; waer by dese Vorst onder andere vertoonde, met den Gouverneur Generael voortaen alle Broederlijcke vrientschap te willen houden, versoeckende, hem tot dien eynde een Persoon die taelkundigh was, en saecken van importantie met een verhandelen konde, mocht toe-gesonden worden: Sulckx alhoewel dit voorstel de Regeeringh op Batavia vreemt voort quam, en te bedencken gaf, of 't selve niet wel specteerde de Ed. Comp. aen een Jaerlijckx Gesantschap schultplichtigh te maken, so wiert des niet te min om dese Vorst genoegh te doen. goet gevonden een Koopman Abraham Verspreet, als in de Maleyse Tale geverseert wesende, gints te schicken, die den 19. September des g passeerde Jaers derwaerts vertrock, en op den 11. Novemb. weder tot Batavia keerde, raporterende, hoe hy den 5. Octob. tot Sam Orang verscheenen sijnde, door expresse Gecommitteerden met groote statie in-gehaelt, en soo den 12. daer aen volgende, onder een geleyde van over de 1000. man te voet en te Paert, na de Materam op-ghevoert, en dicht aen 's Konings Paleys gehuysvest was gheworden, wanneer hem sijn Hoogheyt daeghs daer aen op een seer pompeuse wijse ten Hove dede roepen, en Audientie vergunde, die hy op d'Intrede van 't Hof onder seker open Dack, in een slecht Javaens Gewaet, en 't boven-lijf naeckt, verleit met omtrent 25. Vrouwen, die sijn Wapenen, Toeback, Pinangh en ander getuygh voor hem droegen, beneffens wel 5000. Hovelingen, in soo zedighen manier ter Aerde vonde neder sitten, dat het veel eer Beelden dan Menschen scheenen: Inmiddels toonde de Vorst een seer vriendelijck gelaet, ende geboot onsen Gesant mede ongevaer 10. a 12. schreden van daer in de open lucht sit-plaets te nemen, waer op hem de Vorst, na 't overleveren van des Generaels Brief, als geno[m]en lecture van d[ie]n, mits [a]lers 't besichtigen van 't daer by gevoegde geschenck, met een vrolijck wesen licentie vergunde om weder na sijn Logement te vertrecken, sonder op die tijt, noch oyt daer na, van alsulcke gew[i]chtige saecken als des Conings Brief scheen uyt te drucken, 't alderminste vermaen te doen; maer van ter zijde gaf men den Gesandt te verstaen, hoe sijn Hoogheyts begeerte was, hy alle Jaren met een aensienelijcke Legatie wierde gehonoreert, en hem oock de Tollen en gherechtigheden, die de Javanen tot Batavia voor der selver aen-brengende en uyt-voerende Koopmanschap, gewoon waren te contribuëren, en by haer op 10000. Reyalen begroot wierden, mosten toe-gesonden werden, waer by men dan des Sousohonangs

honangs meyningh ten vollen ontdeckte: Behalven die eene reys heeft den Gesant den Coningh noyt meer ghesien, maer wiert hem 't antwoort op des Generaels Brief met de Vereeringh op den 22. van de verhaelde Maent October in sijn verblijf-plaets gesonden, en met een aen-ghesecht, noch ten selven dage weder te mogen vertrecken, soo als hy sich oock van stonden aen sonder vertoeven met een statelijck geselschap, genoegsaem na de manier als boven gebracht was, op wegh begaf; wesende des Vorsten Brief, by den Gesant weder te rugh gebracht, van geen onminsaem teneur, uyt-gesondert dat 'er eenighlijck het doen van een Jaerlijckse Besendinghe in uyt-ghedruckt stont, doch raeckende de Javaense Tollen, waer van hier voorens gewagh sy gemaeckt. wiert het minste niet gerept, ingevolge uyt d' omstandigheden van 't verhaelde evident komt te blijcken, onder wat pretext den Sousohonangh Mataram Batavia tracht schatbaer te maken, en 't daer toe te brengen, hem Jaerlijckx humagie werdt gedaen, dat des quaden gevolgs halven noyt sal in-gewillight noch toe-gelaten worden.

MACASSER.

Den 18. November 1667. was 'er tusschen den Coningh tot Macasser en den Commissaris Cornelis Speelman een Contract van Vrede besloten, die men hoopte langh te sullen dueren, dat echter geen effect heeft genomen, maer is in 't geheel door den Vorst selfs, als willende volghens 't Contract van de geoccupeerde Eylanden Xulas en andere, den Ternaetsen Koning toe-behoorende, geen inruyming doen, verbroocken, om welcke oorsaeck, als oock andere quaede treecken by de Massacaren gepleegt, d'onse genootdruckt sijn geworden, tegens de meyninge, weder tot de Wapenen te treden: Dit dan in Batavia bekent gemaeckt, en om nieuw Secours aen-gehouden zijnde, so wierden van stonden aen om 't Werck te seconderen, by de Regeeringh goet gevonden 500. Soldaten teghens 't Mousson derwaerts te senden, met de welcke als de gheene die hun gins noch in wesen bevonden, men onder verscheyde avontuyr, doch alle in prejudicie der Macassaren, ghevochten heeft, tot dat de onse finalijck den 12. October verleden Jaer, op 't aen-raden der Bougise Bontgenoten, seker Malays Quartier, dat by den Vyant met duysende Cocus-Boomen gefortificeert was, op den helderen middag stormender hant aen tasten, en met verlies van seven man in-namen; hier mede had men vertrout sich den Vyanat soude verdemoedight en om Vrede aen-gehouden hebben, dat echter, als blijvende den selven by sijn voornemen in alle hartneckigheyt continueren, contrarie uytviel; Hoe 't dan met dien Oorlogh naderhant noch af-geloopen zy, moet den tijt openbaren.

THIMOX.

Tot Thimox stonden des Conings saken noch in goeden doen, en wiert de Vrientschap daer met de gebuyr-volckeren daer al om tot goet genoegen van de selve gecontinueert, doch de Laxontaeckse en Lifousche Portugesen hebben in 't begin des voorl. Jaers onder de Bontghenooten van desen Staet op 't Eylant Kissen, niet ver van Thimox gelegen, seer leelijck huys ghehouden, en aldaer wel 200. Menschen, doch meest Vrouwen en Kinders vermoort, ende over de 450 Persoonen gevanckelijck met hun wegh gevoert; doch dit in Banda by den Gouverneur Jacob Cops vernomen sijnde, so wiert 'er illico een Jacht met 2: Chaloupen, boven 't varent Volck met 106. Soldaten gemant wesende, derwaerts gesonden, die gesëyde Portugijsen aen 't West eynde van Thimox seker Schip daer se hun met 19. Vaertuygen onthielden, aen-troffen, en dwongen met haer in gespreck te komen, en 't soo veer brachten, datse de Gevanghenen weder restitueren souden, waer op oock van stonden aen 40. Hoofden aen het Jacht gelevert wierden, met toeseggingh de rest daeghs daer aen mede te sullen over geven, tot welckers versekering sy oock een Capiteyn en Alfeiros by d' onse in Ostagie lieten, doch desen onaenghesien, soo maeckten haer de Portugesen in den donckeren nacht, onder 't faveur van een harden regen, travaet van daer, latende een Vaertuygh met 220 der verselde Gevangenen, de welke door 't Jacht en de gen: twee Chaloupen met noch eenighe andere, die 't ontvlucht waren, samen tot 'tgetal van 620. Menschen, weder op Kissen over-gevoert, en in hun voorige vrijheyt gestelt wierden.

BANDA.

In de Provintie van Banda stonden de saken noch in redelijcken doen, doch de Sterfte onder 'tVolk gingh gins vry wat meer als gemeen in swangh, soo heeft sich 't Werck oock sulckx toe-ghedragen dat aen de Noote-Bomen, die in 't begin van 't Mousson seer rijckelijk met Vruchten beladen waren, door den continuelen Regen en harde storm-winden, groote schade sy geleden, sulckx de selve ter dier oorsaack tot verdriet der Inwoonders, in geen minder nadeel van de Compagnie sonder tot perfectie te komen, ter Aerden te vallen en verrot sijn, dat seer qualijck komt.

AMBOINA.

In gelijck getal droeghen sich de saken binnen Ambon, daer de Berbery en andere sieckten dapper d'overhant had, en veel Menschen uyt dit leven ruckte, al mede toe: Soo hebben de Nagel-bomen in die Provincie, ook tegens 't gevoelen van veele, niet dan maer weynigh Vruchten gegeven, doch desen Jare 1669. wiert daer na alle apparentie een oculente Oegst belooft, dat egter de tijt ontdecken moet.

TERNATEN.

In Ternaten en daer om her gelegen Eylanden, als Tidox, Mannade, Sangy, Tangulande en Ceiau, stont mede alles wel, uytgenomen de Sieckte, die daer ghelijck in Ambon en Banda de overhant had.

JAPAN.

JAPAN.

In Japan gingen de saken soo maer passelijck toe, en bleef de precisiteyt van die Natie aldaer noch na de oude maner continueeren, en had den Keyzer jongst verboden dat de Compagnie van gins voor der selver aen-gebrachte Koopmanschappen geen Koper noch Silver meer sal vermogen uyt te voeren, dat voor de Negotie in Bengale en elders niet wel komt, sulckx op Batavia in twijffel ghetrocken wiert of al noodigh wesen soude in toekomende derwaerts meer besendingh te doen.

CHIA.

De Legatie na Chia, waer van men al vry wat goets had verwacht, is mede niet volkomen na wens uyt-gevallen, want hoewel den Gesandt Pieter van Hoorn aen 't Peckinse Hof seer feestelijck onthaelt en bewelkomt is gheworden, soo heeft sijn Ed. echter den vryen handel in dat vermaerde Rijck niet obtineren konnen, invoegen den selven met 3. Schepen, volladen met alderhande Koopmanschappen, sonder die te mogen beneficeren, tot groot nadeel van de Compagnie, weder na Batavia most keeren; doch hielden de Keyzerl. Brieven, aen den Generael gheschreven, in, dat men hem alle 8. Jaren eens mocht begroeten, en om de 2. Jaren aldaer komen handelen, doch niet tot Hocksieuw, gelijck jongst gheschiet was, maer in Canton, dat de Madargus en andere Rijckx Grooten lieten weten oock soo in de Keyzerl. Boecken aen-getekent te zijn.

GUELANGH.

En nademael dan de Peckinse Legatie invoegen voorsz. is uyt-gevallen, en Quelangh d'Ed. Comp. nu tot geen soodanigen eynde, als men wel gemeent had, sal konnen dienen, soo is by de Regeeringh tot Batavia, op insichte die Plaets ver van de hant zy gelegen en maer eens in 't Jaer gevictualieert kan werden, op dat het by ontstentenis van dien de Cocksimase Chinesen niet in handen quam te vallen, goet gevonden den gantsen Ommeslagh van daer te lichten, en de vastigheyt te demolieren, tot welcken eynde dan in July verlede Jaer twee Schepen derwaerts gesonden wierden, die na verrichter saken in 't laetst van November met den gantsen Treyn en 300. Soldaten, daer in Guarnisoen gelegen hebbende, weder voor Batavia sijn gekeert.

TONCQUIN.

In Toncquin stont voorts noch alles wel, ende wiert den Handel aldaer sonder eenige merckelijcke verhindering vry en liber toe-gelaten, hebbende den Koningh jongst tegen die van Cabangh sijn formeele Vyanden een groote Victorie bevochten, ende de selve wijders wel 10. stuckx grof Vee, waer in die Luyden haer meeste rijckdom bestaet, af-ghenomen, dat onder de Touquinders groote vreughde heeft verweckt.

CAMBODIA.

De Moort by eenige overgegevene Chinesen, voor ongevaer 2. Jaren gheleden, tot Cambodia aen 's Compagnies Dienaers begaen, mitsgaders 't spolieren van der selver Logie, heeft den Koningh aldaer, om te betoonen dat hy aen de daet niet schuldigh was, op 't rigoureust doen straffen, ende den origineelen Aenleyder van dat boose Werck neffens noch andere vijf om 't leven laten brengen, onder beloften sekere drie Nederlanders, die hun by gesеyde Schelmen hadden begeven, en hem reets twee van in handen waren ghevallen, ter eerster ghelegentheyt na Batavia te sullen senden, om daer haer verdiende straf te ontfangen, 't geen hiet op te volgen staet moet den tijt openbaren.

SIAM.

By den Siamsen Koningh wiert 't Contract noch onverbrekelijck wel en na behooren onderhouden, en de Inkoop van alderhande Waren, als Sout-wercken en anders, sonder eenige oppositie toe-gelaten.

BANCKO en BILITON.

Die van 't Eylant Bancka en Biliton sijn Iongst in de Maendt Augusty verleden Jaers op der selver ernstig versoeck, en lang aenhouden by de Regeering tot Batavia, onder de bescherming van de Compagnie aengenomen, doch dit by den Pangoran van Palimbang, die op ghemelte Eylanden, hoewel te onregt, actie maeckt vernomen sijnde, bestont van stonden aen een goede nommer Vaertuygen wel gemant derwaerts te schicken, om sijn gepretendeerde af-vallige Volckeren weder tot submissie te brengen, hoe dit werck dan af geloopen zy, moet den tijt leeren.

PALIMBANG.

Niet tegenstaende 't hier voorverhaelde alsо tot Palimpang toe was dragende, soo wiert aldaer den Handel des niet te min noch al na ouder gewoonte geexerceert, inmiddels is genoemde Pangoran met die van Toelangh-Bouwangh in Oorlogh gheraeckt, hebbende tot dien eynde, om sijn Vyant te beter tegenstant te bieden, op Batavia een partye Schiet-gheweer als Buskruyt versocht, dat hem stuckwijse met sijn Gesanten toe-ghesonden wierdt: Interim quamen die van Bantam gedachte Toelangh-bouwers met 40. wel gearmeerde Vaertuygen te hulp, die door de Palimbangers de Nederlaegh kreghen, en soo met verlies van veel Volcks weder na Bantam keerden.

JAMBI.

De Vyantschap tusschen Jambi en Johon, cver eenigen tijt voor-gevallen, en uyt het Huwelijck des Johontsen Konings Broeder en de Dochter van den ouden Pangoran tot Jamby sijn oorsprongh heeft genomen, bleef noch al continueren, waer over den jonghen Pangoran tot Jambi op Batavia, als wesende hem den Johorijt te machtigh, om secours van Schepen ende Jachten versochr, dat hem, onder excusen die van Johon soo wel als Jambi des Compagnies Bontgenooten waren, heusselijck af-gheslagen ende ontsecht wiert: Inmiddels sien die van Jambi niemant aen, maer nemen alles wegh wat sy achterhalen konnen, gelijck sy oock al eenige rijck-geladen Vaertuygen genomen, 't Volck vermoort, en de Goederen, sonder respect te draghen, de selve Maleyers toe-behoorende, prijs te maken: Hebbende hun jongst oock eenige overgegeven Schelmen niet ontsien 's Compagnies Logie aldaer aen te tasten, ende 2. haerder Inlantse Dienaren te quetsen, de meyningh na 't scheen al watter in was van kant te helpen, dat echter door 't haestigh toe-sluyten van de Poort voor-ghekomen ende verhindert wiert, wanneerse hun weder van daer transporteerden; en alhoewel men over dese daet by de Pangorains seer ernst gh aen-hielt, soo is doch op 't selve niet gevolcht: Invoeghen des Compagnies saken aen die Plaets niet al te seker staen, evenwel wert den Handel daer noch na ouder gewoonte vervolgt.

ANDRIGIRI.

Tot Andrigiri was den ouden Koningh overleden, sulckx dessels Broeder de gantse Regeeringe aen sich heeft getrocken, en stonden de saken met dien Vorst en Manicabers of Boven-Landers al vry wat confuys, en liet het sich aensien wel met die Luyden in den Oorlogh mocht gheraecken, dat voor des Compagnies Handel aldaer niet wel komen soude.

MALACCA.

Binnen Malacca stonden de saken in goeden doen, en wiert tusschen die Plaets en Johon noch alle vriendelijke Gebuyrschap en goede correspondentie gehouden, so nam de frequentatie van alle andre daer om her gelegen Volckeren oock treffelijck toe, dat binnen die Vestingh vry wat levens begon te maken, doch eyenwel kon men de ongelden, gints jaerlijckx vallende, op verre niet te boven komen.

ATCHIN.

Met Atchin stonden de saken so maer in middelmatigen doen, en wierdt het Contract met de Koningin aldaer, ra[illegible]ende den W in-Handel in Pera, niet na behooren onderhouden, waer uyt dan ontstont dat men de Penase Revier met een Jacht en twee Chaloupen beslooten hielt, doch evenwel soo niet, of den Atchinder wiert den in en uytgang van dien, sonder eenige hindernis vrylijk toe-gelaten. Die van Dilly sijn de Kroon Atchin jongst oock af-gevallen, hebbende over sulckx by den Gouverneur van Malacca versoeht, onder des Compagnies beschermінge te mogen aen-genomen werden, dat hun als met Atchin noch in Vrede zijnde, heusselijck ontsecht is.

QUEDA.

Den Koningh van Queda heeft oock jonghst sijn Gesanten, om 't oude Contract weder te hernieuwen, op Batavia gehad, doch alsoo dien Vorst niet genegen scheen te wesen, wegens de moort door de sijne over 18. Jaren geleden, aen 9. Nederlanders ghedaen, te willen straffen, noch oock van seeckere 19000. Realen van achten, des Compagnies Ministers af-gedwongen, restitutie te doen, soo sijn verhaelde Gesanten weder onverrichter saken na Queda gesonden: Hoe sich nu genoemde Coningh hier over beraden sal, moet den tijt openbaren; Interim wiert de Revier aldaer mede met eenighe Schepen en Vaertuygen beset gehouden.

BENGALE.

In Bengale gingh het met den Handel noch al verdraeghsaem toe, doch is aldaer laetst in Augusty verleden Jaers 't Fluyt-Schip den Oyevaer in 't binnen zeylen van de Ganges, door quade toe-sicht van den Lootsman, gesneuvelt, hebbende zich het Volck, uyt-genomen 6. man die verdroncken sijn, ter nauwer noot op Vlotten gesalveert, invoegen de Comp. hier door niet alleen 't schoon Schip, maer oock alle de daer in-geladen Goederen, sonder yets te bergen, verlooren heeft, dat niet wel komt.

CORMANDEL.

Op Cormandel stont het met den Handel na ouder gewoonte oock noch redelijck, doch echter soo niet, of de selve was, door de Legers van den Grooten Mogol en Golcondaschen Koningh, die tegens den anderen te Velde laghen, noch al vry wat obstaculs onderworpen, poogende den Mogol met sijne gantze macht in 't Rijck van Carnicata te vallen, dat den Golcondaschen Vorst socht teghen te staen, hoe dat dit werck noch af-geloopen zy, moet den tijt leeren.

CEYLON,

Op Ceylon stont mede noch alles in een geruften stant, sijnde den Trincquemale en Battecalo, doch met permissie van den Koningh Radia Singa, beyde gefortificeert, ghemelte Coningh seyde men tot doot toe kranck te wesen, hoe 't dan by sijn aflijvigheyt, als sullende geen wettigen Successeur komen na te laten, met dat Rijck af-lopen wilde, konde men niet ten rechten weten.

MADUXEEN,

MADUXEEN, de Kust van Malabar.

Tot Madure en langst de geheele Kust van Malabar stont mede noch alles wel in een matigen doen, en scheen den Samaryn den Oorlogh, by hem tegens de Comp. op-ghevat, al moede te zijn, dat men meynt uyt het achter blijven van Secours, 't welck den selven van de Portugijsen was toe-gheseyt, sijn oorspronck neemt, doch dit zy soo 't wil, d' omstandigheden van verhaelde Vorst ghedaente geven te kennen sijn ghemoet na Vrede heldt, die hem oock lichtlijck onder een vorderlijcke Conditie staet in-gewillicht te werden.

WINGURLA.

Tot Wingurla bleef mede noch alles in goeden doen, en had den Portugesen Viceroy weder op nieus tegens de wil van sijn Raet, met een Scheeps-Armade in See geweest, doch 't gros van de selve na verscheyde gewesten af gedepetscheert hebbende, soo was hy na 3. a 4. dagen vertoevens weder binnen gekeert: Ondertusschen had sich den bewusten Suvagie met den Visiapoursen Koningh voor een somme van 600. R. Pagoden weder versoent, soo dat hem daer teghens de Beneden-Landen, onder dat Rijck behoorende, waren in-geruymt, uyt 't welck den selven op 't Eylant Bardeés, dat de Portugijsen lange Jaren in besit hebben gehad, een inval had gedaen, en sich aldaer van verscheyde Dorpen Meester gemaeckt, sonder dat hem van de andere zijde de minste tegenstant geboden wiert, ende scheen op 't Eylant Zalseet mede actie te maken, hoe 't dan daer mede af-geloopen zy, sal den tijdt openbaren; ondertusschen wert die Man van de Portugijsen seer gevreest.

SURATTA.

In de Gewesten van Suratte en Hindoustan bleef mede noch alles in goeden doen, ende wiert den Handel aldaer, sonder datter yets besonders van te zeggen valt, op den ouden voet gecontinueert.

PERSIA.

In Persia heeft de Comp. met het overlijden van haren opperten Makelaer, een swaer banquerot gehad. dat door haer eygen Ministers, welcke dien Man een groote somme gelts, wel tot het bedragen van 680. R. Guldens, als Cassier hadden toe-vertrout, veroorsaeckt is, des nademael den overledene geen Goederen altoos daer eenigh verhael op is, heeft na-gelaten, so sal de Comp. dese schade, sonder 't minste verset te verwachten, dragen moeten, dat verdrietig is. De Resident verhaelde stont gins wijders noch alles wel: Van 't Persise Hof wiert geschreven, hoe den jonghst aldaer gekroonde Koningh Sophy, uyt sustenu hy met die naem niet gesont soude konnen leven, sich Suliman, dat geluckig is gesecht, had hernoemen laten; 't welck met geen minder Ceremonie als voor heen sijn Krooningh was geschiet, is toe-gegaen, waer op dan oock sijn eerste Wapenen, Mercken en Zegel-Ringhen gebroken, mitsgaders alle voorige Mandamenten door 't geheele Rijck, aen de Lant-Regenten verleent, tot niet gedaen, en alles op de naem van Cha of Koninck Suliman getransformeert zy gewordnn.

BASSURA.

De vermaerde Koopstadt Bassura is in 't begin des verleden Jaers door den Turck in-genomen, en den Bassa die geseyde Stadt lange Jaren heeft geregeert, daer uyt gedreven, dat de Lantsaten, als hopende een beter Tractement onder den Turck te sullen erlangen, al wel by den Bassa was geschiet, niet onaengenaem scheen te zijn.

WESTCUST.

Op de West-Kust van Sumatra hebben de Ingesetenen de Achniders uyt de Heerschappye gheset, en van daer gesonden, en hun soo wijders met Koopmanschappen, daer te Lande vallende, aen de Comp. verkocht en gelevert worden.

BATAVIA.

Binnen de Stadt Batavia stonden de saken generalijck wel: 't Eenighste dat den Burger aldaer seer beswaert is, door 't weg vluchten haerder Slaven na Bantam, sonder dat sy de selve oyt weder van daer kunnen bekomen; dat niet alleenlijck voor die Luyden, maer oock de Regeeringhe selfs verdrietigh valt, en evenwel tot dat de tijt veranderinge geeft, moet getollereert werden: Doch hier tegens wiert de Rijs en alderhande levens middelen tot een seer civile prijs binnen Batavia aen de Markt gebracht, dat voor een treffelijcke saeck moet werden ghehouden; soo quam 't aldaer aen den toevoer van verscheyde Koopmanschappen doch insonderheydt den Peper, niet te manqueren, sulckx alles op ons vertreck van gints in een gewensten toestant bleef continueren: Dus veele dan van de Indise saken ghesproken hebbende, sal nu tot het gepasseerde op de Reys overtreden, en seggen hoe ons in de weg van Batavia af tot de Capo de Bon Esperance toe niet bysonders ontmoet zy, als eeniglijk dat wy 6. machtige storm-winden uyt den Westen hebben moeten afstaen, die ons in de bevorderinge der Reys seer hinderlijck sijn geweest, invoeghen met het Schip Zuyt-Polsbroeck eerst op den 8. Maert, naer dat 3. maenden en 7. dagen geseylt hadden, binnen de Tafel-bay aen genoemde Caep zijn geraekt, van waer, na dat alle afgedwaelde Schepen aen die Plaets by een versamelden, en so voorts van 't noodig drinck Water en ververslingh geprovideert wesende, den 24. des ged. maents de verdere Reys na dese Landen

vorderden,

vorderden, sulckx op den 26. 29. en 30. Junij respectivelijck, sonder datter op de Wegh yets gedenckwaerdigs voorgevallen zy, verscheenen sijn: 't Verhaelde is dan generalijck al 't geene ick u Ho: Mo: concernerende den staet van India, als 'tgeen sich buyten dien op de gantze Voyagie na herwaerts, toegedragen heeft, weet bekent te maken, des dan, vermits my matery ontbreeckt desen te prolongeren, soo sal met Godt besluyten, en den selven bidden, hy u Ho: Mo: tot welstant van 't gemeene best, naer toewenschingh van langduyrige gesontheyt, in sijn H. Hoede ghelieft te nemen, en al haer doen voorspoedigh te maken, 't welck wenst, hy, die altijt gheweest is en verhoopt te blijven U Ho: Mo: onderdanigste en trouw-schuldige Dienaer

JOHAN THYSSEN.

Particuliere adviisen uyt Japan spraken weder dat de Keyserlijcke Hooft-Stadt Jedo was verbrant/ met een groot getal Heydense Kercken en Huysen; men adviseerde oock wel van Caron/ en uyt Persien/ maer seer ongewis; immers het scheen waer te sijn/ dat hy niet dan met goede Fortuyn soude pogen uyt die Gewesten te komen: Want het was oock in Oost-Indien een spreeckwoort:

Que le Monde est pour le presomptueux: Le Paradis pour
les Devotieux: Les Lettres pour les Studieux:
Et les Richesses pour les Soigneux.

Men sach den 5. deser den Franssen Ambassadeur d' Heer Pompone sijn publijcke Intrede in den Hage doen; sijn Excell. wiert seer heerlijck alvoorens tot Rijswijck in het Logement de Prins/ weghens den Staet/ door den Hof-Meester Hessels getracteert: Haer Ho: Mo: Gedeputeerden de Heeren van der Hoolck, wegens Utrecht/ en Bootsma, wegens Vrieslant/ quamen met de Carosse van Staet met 6. Paerden/ ghevolcht van 30. andere Carossen van 6. Paerden/ en ontmoeten ten 3. uren sijn Excell. omtrent de Hoorn-Brugghe/ alwaer alle eerlijcke Complimenten ende vrundelijcke onthalingen af-geleght sijnde/ trat sijn Excell. in de Carosse van haer Ho: Mo:/ gevolcht van de Heeren Gedeputeerden/ ende twee a drie andere voorname Fransse Heeren: Den Treyn van sijn Excell. bestont uyt 8. Edellupden/ rijdende voor de Carosse te Paert/ kostelijck geadjusteert/ idem noch 4. Pagies te Paert en 8. Lackayen te voet in kostelijcken Levrye van Lever-Couleur/ dats doncker steen-root/ geboort met rosse Passementen/ ende 3. prachtige verguide Carossen/ met 6. Paerden/ daer onder de Lijf-Carosse van sijn Excell./ waer van het curieus ooge speculatie genoegh hadde/ om alles dat heerlijck was/ aen te bemerken; na dese Carossen volgden die van haer Ho: Mo:/ des Hofmeester Hessels Caros reed voor uyt/ en was den Leytsman tot in 't Huys van Maes/ alwaer op kosten van den Staet wierde getracteert: Den 6. deser is sijn Excell. in de Carosse van Staet/ door haer Ho: Mo: Gedeputeerden de Heer van Gent/ wegens Gelderlant/ en de Heer van Moermont/ weghens Hollandt/ ter Audientie van de Staet op-ghelepdt/ verselt met een groot gevolgh van Edelen; Voor de Trappen van de groote Sael te Carosse stil staende/ wiert sijn Excell. daer over gelept/ ende was om het gedrangh der meenigte Menschen een Sergeant met 10. Musquettiers aen den in-gangh ghestelt/ soo dat niemandt als die van sijn Excell. gevolgh door mochten: De Carosse van sijn Excell. voor de Trappen van de groote Sale komende/ wiert alsoo daer over gebracht door haer Ho: Mo: Gedeputeerden/ tot en in der selver Vergaderinge/ gevolgt van een

een seer groot getal Edellien en Suyte: Zijn Excell. binnen sijnde/ gingh/ na dat de gewoonlijcke Ceremonien met den blooten Hoofde waren voor-gegaen / in een Arm-Stoel sitten/ waer nae den selven en alle de Leden van de Vergaderinge gedeckt sijnde/ begon sijn Excell. desselfs Propositie/ in welsprekende en seer civile Termen/ specialijck behelssende / Een versekerde Protestatie van de groote inclinatie, die sijn Majest. van Vranckrijck heeft, omme d'aeloude Vruntschap met desen Staet onverbrekelijck te onderhouden, en by alle moghelijcke middelen de selve bestendiger te maken, &c. Daer op den selven in gelijcke beleefde Termen en reciproque betuygingen/ door den Heer van Asperen/ als President/ wiert beantwoort; hier mede dan een goet quartier uur gepasseert sijnde/ wiert sijn Excell. gelijck boven was gehaelt/ weder af-geleypt/ en op 't Huys van Maesgeconduiseert. Den 7. deser voor de middagh vergaderden de twee Provintien Hollant ende Seelant/ om malkanderen te verstaen over het stuck van de Justitie/ en hebben eyndelijck nae veele moeytens/ over en weder reysen/ dien getroffen/en na dat van haer Principalen met volle pouvoirs waren voorsien/ vast gestelt het volgende:

Nader Accord, gemaeckt tusschen de Heeren Staten van Hollant en West-Vrieslant, ter eenre, en de Heeren Staten van Seelant, ter andere zijde, rakende het faict van de Justitie, met den gevolge ende aenkleven van dien.

I.

IN den eersten, is tusschen de hoog-gemelte Heeren Staten van d'eene en d'andre Provintie, na verscheyde gehoudene Conferentien en communicatien, veraccordeert en vast gestelt, gelijck vast ghestelt wort by desen, dat de Jurisdictie die den President en Raden van den Hove tot noch toe mede over de Provintie, Steden en Ingesetenen van Seelant hebben gehad en geexerceert, volgens de origienele Instructie, mits gaders de Accorden en verdragen daer op gemaeckt, voortaen geheelijck sal cesseeren en ophouden; en dat dien volgende de Staten, Steden, en Ingesetenen van Seelant, in het toekomende voor de voorsz. Hoven in geenderhande wijse betreckelijck, aensprekelijk of causabel sullen wesen, maer dat het voorsz. Hof soo in Jurisdictie als in 't aenstellen van den President, Raden en Ministers, met den gevolge en aenkleven van dien, alleen sal staen onder 't gesagh en de dispositie van de Heeren Staten van Hollant en West-Vrieslant.

II

Dat de Onderdanen en Ingesetenen van Seelant by provisie, en ter tijt toe anders sal wesen geordonneert, sullen blijven, en voor soo veel des noot zy, op nieus gestelt worden, gelijck de selve gestelt worden by desen, onder 't ressort en de Judicatuyre van den Hoogen Raet, onder de Conditien, restrictien ende limitatien vervat in de voorgaende Verdragen van de Jaren 1587. en 1596. mitsgaders in het provisioneel Accord van den Jare 1607. voor soo veel het selve op den voorsz. Hoogen Raet geappliceert kan werden; en dat dienvolgende in specie van alle Sententien, gewesen by de Heeren Gecommitteerde Raden van Zeelant, als representerende Burch-Grave en Leenmannen van de selve Provintie, mitsgaders by de Gerechten van de Steden, en van het platte Lant van Seelant, daer van voor desen aen het Hof is geappelleert geweest, directelijck ende immediatelijck

mediatelijck ſal werden gereformeert ofte geappelleert aen den voorſchreven Hoogen Raet alleen.

III

En nademael de Staten, Steden en Quartieren van Hollant en Weſt-Vrieſlant jegenwoordig ter eerſter inſtantie voor het Hof van de ſelve Provintie mogen werden geconvenieert, en dat van de Sententien by 't voornoemde Hof daer over ghewefen, aen den Hooghen Raet mach werden geappelleert: Dat derhalven oock de Staten, Steden en Quartieren van Seelandt ter eerſter inſtantie ſullen moghen werden betrocken voor den Hoogen Raet, of wel ſoodanighen Rechter als de Heeren Staten van Seelandt daer toe namaels mochten goet vinden in de eerſte inſtantie te ordonneren: Des dat in 't voorſz. laetſte cas van de Sententien by ſoodanighen Rechter gewefen, mede aen den Hoogen Raet in maniere voorſz. ſal mogen werden geappelleert; ende is hier op expreſſelijck verklaert, dat, voor ſoo veel hier boven van de Staten van d' eene en d'andere Provintie wert geſproken, 't ſelve niet anders te verſtaen is, of geduyt ſal werden, dan ten reſpecte van ſaken, in de welcke de ſelve *privatorum loco* geacht en gehouden moeten werden.

IIII

Den Preſident en Raden van den voorſz. Hoogen Raet, ſullen geen beſoignes hebben of houden, dan ter preſentie van alle de Raden, ſoo uyt d'eene als d'andere Provintie *in loco* preſent zijnde, of immers daer toe behoorlijck beſcheyden weſende, volgens en in conformitè van der ſelver Inſtructie, ſonder dat aen de Raden uyt d'eene Provintie apart en met ſecluſie van die van d'andere Provintie, eenighe ſaken gedefereert, veel min by de ſelve verhandelt of getermineert ſullen mogen werden, uytgenomen alleen, dat de criminele ſaecken, die van den Hove by Appel ofte reformatie aen den Hoogen Raet ſouden moghen werden gebracht, ſullen ſtaen ter kenniſſe en judicatuere van den Preſident en Hollantſe Raden; gelijck mede de Heeren Staten van Zeelant de vrijheyt ſullen hebben, om de kenniſſe en judicature van het Crimineel in haer Provintie vallende, dat appellabel of provocabel is, te defereeren aen den voorſz. Preſident en Zeeuwſe Raden, mitſgaders den Griffier *Yman Cauw*, en ſoodanige andere, die ſy ſouden mogen goet vinden, daer by te voegen: Sullende alle andere ſaecken, die tot noch toe van wederſijden aen den Hoogen Raet appellabel of provocabel ſijn geweeſt, ſoo wel in Hollant en Weſt-Vrieſlant, als in Zeelant voorvallende, geene uyt-geſondert, gelijck ook de Dominiale ſaken, by Appel of reformatie aen den Hoogen Raet werden gebracht: En voor ſoo veele de Heeren Staten van Zeelant eenige ſaken, 'tzy in de eerſte inſtantie, 'tzy in cas d'Appel, van de judicature van den vollen Hoogen Raet jegenwoordig, volgens de voorſz. Verdragen onthouden, of namaels noch ſouden mogen af-raecken, dat het aen de Heeren Staten van Hollandt en Weſt-Vrieſlant vry ſal blijven de ſelve ſaken in haren reguarde door den Preſident en Hollandtſe Raden aldaer te laten berechten en termineren.

V

Dat in alle ſaken, in de welcke gheſchil is tuſſchen Partyen, waer van d'eene, het zy *Actor* of *Reus*, is Hollants, ende de andere Zeeus, noch de Heeren Staten van d'eene, noch de Heeren Staten van d'andere Provintie, yets affonderlijk aen den Hoogen Raet ſullen mogen gebieden of verbieden, maer dat de twee Provintien ten aenſien van ſoodanige ſaken, alleenlijck ſullen hebben en mogen excerceren een gemeene en concurrerende diſpoſitie, en dat dienvolgende ook *illis caſibus* den voornoemden Hoogen Raet niet ſal hebben te pareren eenigh bevel of verbot, dan by beyde de Provintien te ſamen gegeven werdende.

VI.

VI

Dat de Heeren Staten van Zeelant,ten aensien van twee Zeeuse Partyen, soo wel als de Heeren Staten van Hollant ende West-Vrieslandt, ten aensien van twee Hollandtze partyen, sullen hebben en mogen excerceren de vrye faculteyt, om dien aen-gaende sodanigh te disponeren, gebieden en verbieden, selfs oock met afbreeckinge of verminderinghe van Jurisdictie, als de selve ten meesten dienste van hare Provintie oorbaerlijck achten sullen.

VII

Dat 't getal van de Hollantze en Zeeuze Raeden in den Hoogen Raet sal werden gebracht en gehouden in de selve Proportie, als het Hof is gecomposeert geweest, namelijck, dat de Heeren Staten van Hollant en West-Vrieslant in den voorsz. Hoogen Raet voortaen sullen mogen stellen de nombre van acht Raden, en de Heeren Staten van Zeelant daer inne behouden 't getal van drie Raden, den President in het een of 't ander getal niet gerekent, als zijnde en sullende werden verkooren by beyde Provintien gelijkelijck, in manieren hier na breeder verklaert, sonder dat het voorsz. getal van Raden van de eene of van de andere sijde verder sal moghen werden geaugmenteert, noch oock aen d'eene of d'andere Provintie eenige diminutie tegens haer wille geverght: Sullende de Tractamenten van de drie Zeeuze Raden voortaen werden versorght ende betaelt by de Heeren Staten van Hollant ende West-Vrieslant, ter somme van seven duysent guldens Jaerlijckx, volgens soodanige distributie, als by de Heeren Staten van Zeelandt sal werden geordonneert; en de Raden by d'eene en d'andere Provintie verkoren, na dat yder van de selve in sijn reguard goet duncken sal, sonder dat het van nooden sal wesen eenige verklaringe van aengenaemheyt daer over by den Hooghen Raet te doen, die niet te min de vrijheyt gelaten wert, om by afsterven van yemant van de Raden, eenige bequame en gequalificeerde Persoonen voor te slaen, daer op de respective Provintien, yder in den sijnen de noodige reflexie sullen konnen nemen.

VIII

Dat, so wanneer de Presidents of Griffiers-Plaetze van den Hoogen Raet sal komen te vaceren, een nieuwe President of Griffier sal werden gekooren by beyde Provintien, volgens het Verdrach dienthalven in den Jare 1596 ghemaeckt, op den voet en maniere als het selve jongst den 15. Mey 1655. ten regarde van den jegenwoordigen President is gepractiseert, namentlijck, dat de Heeren Staten van Zeelant na ontfangen notificatie van het overlijden van den President ofte Griffier voornoemt, door de Heeren Staten van Hollant en West-Vrieslant by Missive versocht sijnde, haer in 's Gravenhage te willen vervoegen, om gesamentlijk tot d'Electie van een nieuwen President of Griffier te procederen, sich ten dien fine aldaer sullen laten vinden teghens den dagh in de voorsz. Missive te exprimeren, ofte, by ongelegentheyt en empechement, op soodanigen anderen dagh, als sulckx met haer commoditeyt best en gevoeghlijckst sal konnen geschieden, die in allen gevalle sal moeten werden ghenomen binnen den tijdt van drie maenden, te rekenen van den dagh af dat de voorsz. Notificatie by haer sal wesen ontfangen; welcke voorsz. tijt soo by d'eene als by d'andere Provintie sal moeten werden waer genomen, op pœne dat by gebreecke van dien, en de voorsz. drie maenden overstreecken zijnde, den President ofte Griffier sal werden verkoren by de Heeren Staten van die Provintie alleen, die haer daer toe binnen den selven tijt als boven sal hebben ingestelt, en dat hy dienvolgende oock op Commissie van de selve Provintie alleen in de possessie van sijnen Staet gestelt en ontfangen sal werden; En sullen de hoog-gedachte

Heeren

Heeren Staten in de voorsz. actie haer Sessie nemen aen een langhe Tafel, ten dien fine in de Vergader-Plaetze van de Heeren Staten van Hollant en West-Vrieslant te approprieren, daer van de hoog gem. Heeren Staten van Hollant en West-Vrieslant tot haer keuse nemen en occuperen sullen de eene zijde, en de Heeren Staten van Zeelandt d'andere zijde, en vervolgens procederen tot de voorsz. Electie, by versamelinghe van Billetten, in sulcker voegen, dat yder Lidt op een Billet sal stellen sijn eygen naem of qualificatie, en daer onder de Persoon, die het selve Lidt tot bekleedinge van het vacerende Ampt sal willen stemmen: Sullende de voorsz. Billetten van de Leden van de eene en d'andere Provintie by der selver respective Ministers, yder in sijn reguard in een Back of Comme apart gecollecteert, en sulckx gedaen sijnde, de Billetten, soo van d'eene als d'andere, door de voorsz. Ministers te samen ghebracht en onder den anderen gemengt werden, en voorts de voorsz. Billetten op de voorsz. Tafel gelegt, en ghetelt sijnde, of oock het juste getal van Billetten behoorlijck by den anderen ghevonden wert, sal den Minister van Hollant billet voor billet op-nemen, openen, ende vervolgens leveren in handen van den Minister van Zeelant, om by de selve op-gelesen en de in-gheschreven naem gepronuncieert te werden; geduyrende welcke oplesinge, den Secretaris van de Heeren Staten van Hollant en West-Vrieslandt, als mede den Secretaris van de Heeren Staten van Zeelant, indien de selve oock present is, aenteyckeninge doen, en vervolgens verklaren sal, in wat voegen de Stemmen sullen sijn gegaen, en op wat Persoon dienvolgende de Electie sal wesen gevallen; alles onder soodanigen actie van non-prejudicie, als voor desen, en noch jongst in den voorsz. Jare 1655. aen de Heeren Staten van Zeelant is gegeven geweest.

IX

Alle voorgaende Accorden en Verdragen, de Justitie concernerende, voor soo veel daer aen by desen niet en wert gedesrogeert, sullen blijven in haar geheel, doch alleenlijck applicabel wesen op den Hoogen Raet, die sich vervolghens nae den inhoude van de voorsz. Accorden en Verdragen sal hebben te reguleren.

X

Alles by provisie en met conditie, dat by soo verre d'eene of d'andere Provintie haer in tijden en wijlen by desen Accorde in 't generael of particulier bevonde beswaert, men deshalven met ded anderen sal komen in communicatie, en in cas de voornoemde Provintien, wedersijts redenen gehoort en in-genomen sijnde, met den anderen niet konden ackorderen, dat als dan de respective Provintien daer van sullen mogen scheyden, ende blijven op haer geheel, ghelijck sy waren voor dato van 't provisioneel Accord van den Jare 1607.

XI

Aldus veraccordeert ende gesloten tusschen Gedeputeerden van de Heeren Staten van Hollant en West-Vrieslant ter eenre, ende de Gedeputeerden van de Heeren Staten van Zeelant ter andere sijde, met wedersijts belofte, dese, elck by de hoogh-ghemelde Heeren Staten haer Committenten te sullen doen aggre-eeren, en daer op behoorlijke Ratificatie uytwisselen, binnen den tijdt van 6. weecken oft twee maenden uytterlijck. t'Oirconde deses sijn hier van gemaeckt en ten wedersijden behoorlijck onderteeckent twee eensluydende Instrumenten, in 's Gravenhaghe den sevenden Junij Anno sesthien hondert negen en 't sestigh.

In den naem en van wegen de gesamentlijcke Heeren Gedeputeerden van Hollant ende West-Vrieslant, daer toe by de selve specialijck geauthoriseert. Ende was onderteyckent,

JOHAN DE WITT. (L. S.)

In den naem ende van weghen de ghesamentlijcke Heeren Gedeputeerden van Zeelandt, daer toe by de selve specialijck geauthoriseert. Ende was onderteyckent.

PR. DE HUYBERT. (L. S.)

Nademael door 't Verdrach tusschen de Heeren Staten vau Hollandt ende West-Vrieslant ter eenre, en de Heeren Staten van Seelant ter andere zijde, huyden geslooten, van difficilder executie schijnt gemaeckt te werden de genegentheyt, die d'eene of d'andere Provintie voor heenen gehad heeft, jegenwoordigh noch soude mogen hebben, ofte oock namaels konnen krijgen, tot combinatie van beyde de Hoven van Justitie; ende dat nochtans de meyninge niet en is door het tegenwoordige Verdrach de selve combinatie of te advanceren of te ruch te setten, soo wert by desen wel expresselijck verklaert, dat beyde de Provintien, onaengesien desen Accorde, dienthalven blijven behouden, ghelijcke vrijheyde van deliberatie en naerder Verdragh, als haer voor dato deses heeft gecompeteert, sonder dat uyt dit Accord oyt of oyt eenige illatie gemaeckt, of argumentatie geformeert sal mogen werden, om de voorsz. combinatie te promoveren, of te reculeren. Aldus gedaen ende gepasseert tusschen Gedeputeerden van d'eene en andere Provintie, in 's Gravenhaghe, met belofte van Ratificatie, als in de voorsz. Accorde, den 7. Juny 1669.

In den naem en van wegen de gesamentlijcke Heeren Gedeputeerden van Hollandt en West-Vrieslant, daer toe by de selve specialijck was geauthoriseert. Was gheteyckent,

JOHAN DE WITT. (L. S.)

In den naeme ende van weghen de ghesamentlijcke Heeren Gedeputeerden van Zeelandt, daer toe by de selve specialijck geauthoriseert. Was geteyckent,

PR. DE HUYBERT. (L. S.)

Ratificatie van de Heeren Staten van Hollant ende West-Vrieslant.

DE *Staten van Hollant ende West-Vrieslandt,* Doen te weten, *Dat wy gesien, rijpelijck geexamineert ende geconsidereert hebbende het Verdrach, op den 7. Juny deses loopende Jaers 1669. ghetroffen tusschen Gecommitteerden uyt het midden van den Onsen, en de Heeren Staten van Zeelandt, met sekere acte van non-præjudice, reflecterende op de combinatie van beyde de Hoven van Justitie, soo als het selve hier nae van woort tot woorde staet geinsereert.*

Fiat insertio.

Ende nademael Wy bevinden den inhouden van dien conform onse goede meeninge ende intentie, en oordeelende dat al het selve sal strecken voor den dienst, ruste ende luyster van beyde de Provintien, als mede tot hanthavinge en vorderinge van de oude ende vertronde Vrientschap ende goede correspondentie tusschen de selve en wedersijts Interessen. SOO IST, *dat wy het vooyseyde Verdrach in allen deelen, Poincten en Articulen, hebben goet ghevonden, geapprobeert en geratificeert, vinden goet, approberen en ratificeren het selve mits desen; Beloovende alle den Innehoude van dien onverbrekelijck te sullen naerkomen, en observeren, doen naekomen en observeren, sonder eenigh belet, of infractie ter contrarie;*

en tot meerder versekeringe van dien, hebben wy desen met onsen Grooten Zegel hier aengehangen, doen zegelen, en door onsen Secretaris doen tekenen op den 20. July des Jaers onses Heeren en Saligmakers 1669. Was geparapheert,

Johan de Witt, vt.

Lager stont, Ter Ordonnantie van de Staten,
En geteeckent, Herbt. van Beaumont.

Ratificatie van de Heeren Staten van Zeelandt.

DE Staten van den Lande ende Graeffelijckheyt van Zeelant, Allen den geenen die dezen sullen sien of hooren lesen, Saluyt, Doen te weten, *Dat Wy gesien, rijpelijck geexamineert en geconsidereert hebbende het Nader Accord op den 7. Juny deses loopenden Jaers getroffen, tusschen Gedeputeerden uyt het midden van de Provintien van Hollant en Zeelant, daer toe specialijck geauthoriseert, rakende het faict van de Justitie, met den gevolgen en aenkleven van dien, mitsgaders sekere Acte van non-præjudice, mede ten selven dage wederzijts onderteeckent, soo als het een ende het andere hier na volgende van woorde tot woorde geinsereert staet.*

Inseratur.

Ende nademael Wy bevinden den Inhoude van het voorsz. Accord ende Acte van non-præjudicie te wesen conform onse goede meyninghe ende intentie, en oordeelende dat al het selve sal strecken tot beter en prompter administratie van Justitie, en onderhoudinge van alle goede en vertroude correspondentie tusschen de twee Provintien, tot bevorderinge van wedersijts Interessen. SOO IST, *dat wy het voornoemde nader Accord in alle sijn deelen, poincten, en Articulen, mitsgaders de Acte van non-præjudice hebben goet gevonden, geapprobeert en geratificeert, gelijck wy het eene en het andere goet vinden, approberen en ratificeren by desen: Beloovende alle den inhoude van dien onverbreeckelijck te sullen nakomen en observeren, en door andere die het behoort te doen nakomen en observeren, sonder eenigh belet of infractie ter contrarie: En tot meerder versekeringe van dien, hebben Wy desen met onsen grooten zegel, hier aenghehanghen, doen zegelen, en door onsen Secretaris doen ondertekenen: In't Hof van Seelant, binnen Middelburgh, op den 11. July 1669. Onderstont, Ter Ordonnantie van hoog-gem. Heeren Staten.*
Ende was geteytkent, Justus de Huybert,

De Staten van Hollandt en West-Vrieslandt hebben doe op het Wijn-verkoopen het navolgende Placcaet laten afgaen:

DE Staten van Hollant ende West-Vrieslant, Allen den geenen die desen sullen sien ofte hooren lesen, Saluyt, *Doen te weten,* alsoo wy dagelijckx hoe langher hoe meer in ervaringe komen, dat verscheyde quaetwillige Persoonen (onder pretext van Wijnkoopers te sijn) haer Wijnen met stoopen, kannen ende Pinten van de Luyden laten halen, als mede in haer Huysen, Pack Huysen en Kelders in ghelijcke maten en Romers, als in openbare Herberghen om gelt laten drincken, contrarie onse Ordonnantie, op 't middel van de Wijnen geëmaneert, en niet tegenstaende onsen Placcate daer tegens ghedaen publiceren, onder dato den 30. Julij 1658. en streckende het selve niet alleen tot merckelijck verval van het voorsz. importante middel, nemaer oock tot

groote

groote schade en ruine van de openbare Tappers, SOO IST, dat wy de saecke nader over-gemerckt hebbende, en genegen sijnde de voorsz. Sluyckeryen en defraudatien te weeren, verboden en geinterdiceert hebben, ghelijck wy verbieden en interdiceren by desen, dat geene Wijnkoopers binnen onsen Lande van Hollant en West-Vrieslant, sullen vermogen eenige Wijn met de stoop, kannen of pinten te verkoopen of uyt te doen, onder wat pretext 't selve oock soude mogen geschieden, noch ook de selve by de Kannen, Pinten, Glasen, Romers, of eenige andere grooter of kleynder maten in haer Huysen, Pack-Huysen of Kelders te verkoopen, of om gelt te laten drincken, noch eenighe gelagen aldaer te setten in eeniger manieren. Interdiceren en verbieden mede, dat niemant van wat conditie of qualiteyt hy soude mogen wesen, sal vermogen eenighe Wijnen met Stopen, Kannen ofte Pinten uyt de Huysen, Pack-Huysen, of Kelders van de Wijn-Koopers te halen, noch eenighe Wijnen aldaer om gelt te drincken; alles op een Boete van ses hondert gulden, en een Jaer suspensie van hare Neeringe, in reguarde van de Wijnkoopers, in wiens Huysen, Pack-Huysen ofte Kelders de Wijn, invoeghen als vooren, gehaelt of gedroncken soude mogen sijn, en na expiratie van de voorsz. suspensie, de peylinge t'haren Huyse, even als in de Tappers Huysinge, te moeten gedoogen; en in reguarde van de Haelders of Drinckers voorsz. op een Boete van 25. gl. voor de eerste reyse, 50. gl. voor de tweede reyse, ende 100. gl. voor de derde reyse: Alle de voorsz. Boeten te appliceren voor d' eene helft ten behoeve van den Offiçier ende Armen van de Plaetze daer de voorsz. contraventie soude mogen voorvallen, en de weder helft ten behoeve van de Pachters en Aenbrengers, elcks half en half. Ende ten eynde de voorsz. frauden te beter souden konnen achterhaelt werden, hebben wy de Overluyden van de Tappers Neeringe, in de Steden daer soodanighe Overluyden sijn, of andersints eenighe van de principaelste Tappers, by de Magistraet specialijck daer toe te committeren, mitsgaders oock de Pachters van de Bieren geauthoriseert en gequalificeert, gelijck wy de selve authoriseren en qualificeren by desen, om de bekeuringe over transgressien van desen onsen Placcate by preventie te mogen doen, en in sulken gevalle te participeren in de boeten en pœnen, in alles even en in sulcker voegen als ten opsichte van de Pachters van de Wijnen hier boven is gestatueert. Authoriseren voorts ten fine voorsz. de Pachters van 't voorsz. Middel van de Wijnen, dat sy, geassisteert met een Gerechts-Bode, die sy daer toe sullen moghen assumeren, tot alle de Wijnkoopers, op de welcke sy suspitie souden moghen hebben, van haere Wijnen invoeghen voorsz. binnen haer Huysen, Pack-Huysen of Kelders om Geldt te laten drincken, visite sullen mogen doen, sonder dat de Wijnkoopers 't selve sullen mogen weygeren, veel min feytelijck beletten, op pœne als vooren. En ten eynde mede de voorsz. visite en bekeuringe niet vruchteloos of illusoir soude mogen ghemaeckt werden, onder pretext dat de Luyden, aldaer gevonden werdende, souden willen voorgeven, en haer daer mede van de voorsz. Boeten eximeren, als dat sy lieden aldaer ghekomen souden sijn om Wijn te sien, met intentie om een Vaetjen, ten minsten van vier stoopen groot, te koopen en in te leggen: Sullende, des versocht sijnde, gehouden sijn, in cas sy het selve niet konnen proberen, met solemneelen eede te verklaren, dat sy aldaer niet ghekomen sijn om eenige Wijn voor Gelt te drincken, directelijck noch indirectelijck, met dien verstande nochtans, dat by gebreck van de voorsz. probatie of weygeringe van den voorsz. Eedt te doen, de selve in sulcken geval voor schuldigh gehouden werden, ende incurreren de Boeten hier vooren verhaeldt; en dit alles onvermindert de Boete by onsen Generalen Placcate tegens alle de fraudatien gestatueert. En ten eynde het Innehouden van desen

sen alomme onderhouden mach werden, en niemant daer van ignorantie en pretendere, ontbieden ende beveelen wy , dat desen alomme sal werden gepubliceert ende geaffigeert, daer sulcx behoort en te geschieden gebruyckelijck is. Gedaen in den Hage, onder onsen grooten Segel, op den 1. Junij 1669. Ter Ordonnantie van de Staten.

Herbt. van Beaumont,

Den Ridder Temple, Ambassadeur van den Coningh van Groot Brittangien / wierde den 28. deser binnen Haerlem / ter occasie van de Kermisse als anders/ beleefdelijck gerecipieert: De Marckt en de Straten waren af-gheschut met Balien/ de Burgerye stont binnen en buyten de Stadt/ ende wierde sijn Exell. door de Heeren Burgermeesteren buyten aen de ‡ Poort een goet eynde ontfangen/ en alsoo op 't Stadhuys ghelept/ van waer sijn Excell. de generale Exercitie van 8. stercke Vaendels Burgerye sach/ en wierde getracteert in het Princen Hof/ dede savondts een keertje na het Vorstelijcke Lant-Huys van den Deenssen Minister de Heer Gabriël Marcelis, in Brederode; vertrock smorgens ten 6. uren weder op Leyden/door de Treck-Vaert/met des Stads Jacht/ werdende gelijck als in-gehaelt was / weder door den Hout met 18. a 20. van de voornaemste Heeren Carossen van de Stadt uyt-gelept. De Gravinne van Vrieslandt met haer Soon/ den outsten Prins/ (voorsien met Paspoort van haer Hoogh Mog: / om alle oultrages voor te komen) dede doe een keertje na Duytslant. Sekeren Reysenaer hebbende voor-gestelt/om te doen schieten met half soo veel Buspoeder als men ghewoon is / idem alle metale stucken soo veel effect te doen/ als noch opt en was onderwonden/ en met korte Canons soo verre te schieten/ als die een derde langher waren / soo wiert daer van den 3. deser te Schevelinghen op de Zee-strant / in presentie van de Gecommitteerde van de Raet van Staten de preuve genomen/dan is van slechte effecte bevonden / immers niet ten ghenoeghen van die het souden bekostigen. Den Heer Prince van Orangen tracteerden doen op 't Huys te Honslaerdijck de Heeren Gecommitteerden van Zeelant/ alwaer seer heerlijck wiert op-gedischt/en bestonde het Tractement so in Confituren als anders/in over de duysent Schootelen: Daegs daer aen sijn hoog gemelde Heeren getracteert ghe-weest door den Griffier Buisero: En daer na yder uyt den naem van haer Ed. Gr. Mo: vrundelijck adieu genomen / en gedacht met Rijnse Wijn: In voegen dese twee soo considerable Provintien haere Banden soo in het een als het ander daghelijckx vaster leyden. Haer Ho: Mog: hebben doe Monsr. Brouen geconstitueert voor Consul tot Cadix.

Poolen in haer verwachtinge van een nieuwen Coningh/ lieten wy op folio 55. tot den 23. passato: Den 24. wiert geresolveert / dat den Grooten Marschalck publijcke versekeringhe soude doen aen yder / dewijl men alle nachten in de 20. Persoonen op de Straten van Warzau vermoort vondt, en dat alle die vreemde Ambassadeurs dienden/ oock souden moeten sweeren/ niet te doen teghens de Republijcke. Den Bisschop van Kiovie en den Palatijn van Cernikowie wierden als Gesanten naer den Moscoviter geordonneert / maer sy wilden niet gaen/ vreesende qualijck getracteert te sullen werden / om dat den Czaar door sijn eersten Commissaris Nasokin sijn Legher voor Kiow had doen slaen/

‡ Met 14. a 16. Carossen.

slaen / daer men quansuys de Tractaten soude verhandelen : Den Poolssen Grooten Thesaurier hoorde dien dagh oock het verwijt / hoe dat hy 't Gelt in sijn Beurs had gesteken van de Fortresse Caminieck / dat men noch meerder renforceren soude ; maer hy ontschuldighde sich daer mede / dat hy 't voorsz. Gelt tot de Brugge en de Vergader-Plaets van Warzou over de Wyssel/en tot de bequaminghe van den Rijcksdagh / had uyt-getelt : Den 25. was groote rusie en dispuut over het verleggen en ordre der Krijgs-Benden / echter wierdt niets gedaen : Den 26. quam binnen den Heer Sapiha, met groote stacye/ ende hy at met den Prince Bogeslaus Radzevil : Den 27. de Magistraet van de Stadt vertoont hebbende dat de Camers op het Stadthuys langher te kleyn waren voor eenige Gedeputeerden/die men in de wandelinge Exorbitanten ofte uytsuypers noemden / soo wierden de Vertrecken van het Casteel daer toe bequaemt : Den 28. sprack men van de Audientie der Ambassadeurs / doch sonder besluyt/ en mede/ of 't selve in de Sael van den Senaet ofte in het open Velt soude geschieden : Alleen las den Marschalck van de Vergaderinge een Project/ om te casseeren 't Decreet tegens den overleden Heer Lubomirzki, sijn Schoon-Vader / 't gunt geapprobeert wierdt : Doen dede den Palatijn van Sandomyrs een langhe reden / verbatende/ datse voor Vyanden des Vaderlants waren te houden / die de verkiesinge eens Coninghs met gewelt wilden door dringhen/of die met haer steyle Hoofden sonder fatsoen wilden aen-gaen/ men d'Arrier-ban tegens hun soude te Velde doen komen/ en dat hy te Paerde wilde gaen sitten/ soo om een nieuwen Coningh te kiesen als om de Exorbitanten uyt te stooten : Doch sy scheyden met het geene den Aerts-Bisschop van Gnesne haer dien dagh met ernst tot een goeden avont seyde/ dat het hem verwonderden dat den Adel met sulcke pickedillies altoos den Senaet quaemen moeyelijck maken/ op soo onbehoorlijcke tijt/ en dat hy haer bad noyt met sulcke leurderyen meer voort te komen/ &c. dus liepen eenighe dagen sonder yets te verrichten door : De Roomsse Geestelijckheydt welcke alle Protestanten seer tegens waren/ begosten weder haer grillen van miraculen/ om dat eenige van hun geprophetcert hadden / dat Coningh Johan Casimir sich weder tot de Poolsse Croon souden in-stellen ; en toen hy van Crakou vertrock/ uyt de Holen en Spelonckẽn van Calvarien/ dat een hoogen Bergh is/een gants Leger Slangen na de Hongarische Gewesten waren uyt-gevlogen/ sulckx dat sy geheele Ackers bedeckende / de Lant-lieden over al in haer Huysen deden retireren : Alsulcke plagen souden mede in Ongaryen van Kickvorssen en Padden voor-gevallen sijn : Des Paus Nuncius quam onder dies recommanderen een goet Religieus en Catholijck Persoon tot Coningh te verkiesen/ geen Ketter noch Schismatijck/ &c. Maer den Prins van Condé wierdt als geexcludeert ; dus kreghen Lorraine en Nieuburgh hoop : Dese uytsluytingh begost den 5. Juny in de Kolo / waer op den 6. dito den Marschalck ende Directeur Generael van de Vergaderinghe Potozky binnen de Saele van de Senateuren trat/ daer hy vijf Propositien dede / 1. Of haer Collegie sich met den Adel wilde verklaren tot het uyt-sluyten van den Prins van Condé. 2. Dat den Adel wilde weten waerom de Stadt en 't Kasteel Kiovie den 27. passato niet en was door de Moscoviters gerestitueert, 3. Waer om dat men daer qualijck had onthaelt en bejeghent den Poslanick of Moscovise Gesant. 4. Dat men de Graef van Schafgots, Keyserl. Ge-

sant,

sant, den naesten dagh most Audientie geven. 5. En dat men eenighe resolutie over de Fortresse Caminieck in Podolie most nemen. Op het 1. antwoorden de Senateuren een voor een met ordre / alle in 't Latijn: Eerst begost den Aerts-Bisschop van Gnesna / als Primat van 't Rijck: Dat gelijck hy niemant dwingen wilde sijn gevoelen te seggen voor de tijt, hy niet en gheloofde dat men anders by sijne vrye willekeur konde blijven, so wilde hy om alle vermoeden op hem wegh te nemen, ten beste van de Republijck sijn Stemme cederen, noch niemandt tot de Kroon beroepen, ofte hy soude alvoorens by andere beroepen sijn. Alle de Bisschoppen stemden datelijck de exclusie van den Prins van Condè toe / uyt-ghesept den Bisschop van Warmie / die anner was aen de Intresten van de overleden Coninginne / dan na eenighe exceptien / hy boogh / ende sloot Condè mede uyt: Den Bisschop van Cujavie seyde / dat alsoo Condè Voce Populi was gesecludeert / soo was hy oock over al: Den Onder-Cancelier doen hy op dit stuck van den Prins sprack / ageerde met groote vigeur tot het Amen van de seclusie: Maer onder de Weereltlijcke Senatoren was 'er niemant als den Palatijn van Russen die tegens de exclusie was / seggende / dat noch dese noch Duc de Nieuburg by hem uyt-gesloten soude worden / maer eyndlingh hy voegde sich al mede by de andere: Den Palatijn van Brzestie in Cujavie seyde / dat hy Condè met hart ende mondt uyt-sloot: Den Palatijn van Rava was van 't selve advijs / daer by voegende / dat hy die voor Vyanden des Vaderlants hielt / welcke daer meer van spraken: Den Palatijn van Lublijn sprack met also grooten yver: Die van Pomerellie voeghden daer noch by / dat den Senaet behoorde ordre te stellen / dat in 't toekomende op de Rijckxdagen sulke sollicitatien niet wierden van Uytheemsse ghedaen: Den Heer Sobiesky, Grooten Marschalck van de Croon / seyde 't selve / doch dat hy Duc de Nieuburgh niet en konde uyt-sluyten: Onder dies gebeurden 't / dat den gemeenen Adel van de Pospolite Russine / by de 16000. sterck / half dronchen / sich rondsom de Rijckx-Vergadering stelden / daer se 3. a 4. geringe Lieden uyt dartelheyt schooten / waer op de Cujavise Bisschop opstaende / hun braeghde wat sulckx beduyde? sy seyden / het waren Eer-Schooten / maer als men haer toe-voegde / dat sulckx op so grooten Vergaderinge niet en paste / riepen sy / hy most nu swijghen / op dat sulckx niet arger en wiert; met dese en andere Oproer-makers was den Aerts-Bisschop dagheliickx gevexeert. De Soldaten onderwijl spraken om gelt: De Kupperyen wierden als verboden: De Forteressen van de Republijck / als Caminieck / Bar en 't Casteel van Krakau / ghelast te versorgen: Des Keysers Gesant meenden sommighe dat in sijn Audientie Duc de Nieuburgh recommandeerde: 't Was wel waer dat den Kur-Brandenburghse Gesandt de eerste Audientie / ende daer na die van Nieuburgh had / waer van de laetste een considerable Harangue dede / waer by hy beloofde in Duytslandt een Collegie van Jonge Poolsse Studenten op te rechten / de Munte te verbeteren / ende de 3. Fortressen op de Frontieren te laten versterken op sijn kosten / neffens 4. a 5000. man / en noch twee Millioenen om het Poolsse Leger te betalen; En de Antwoort die men hem gaf / maeckte sijn Meester geensints hoopeloos tot de Croon / want den Aerts-Bisschop van Gnesne seyde hem uyt de naem van den Senaet / dat sy alles in sijn faveur souden doen / wat sy konden: Na hem had een Courlantse Envoy ghehoor / dese klaeghde / dat de Litrauwers hem op de Fronturen

Fronturen seer veel schade deden/ daer men beloofde ordre in te stellen: En na dese een Gesandt van de Tartaren/ die by yder een groot lachen verweckten/ want hy quam met 4. slechte Kaerels te Paerde/ en als men hem de Plaets/ daer den Courlantse Envoy geseten had/ vergunde/ en syn gevolgh een Tapijt om op der Aerden te sitten/ soo gingh hy na de Orientaelsse wijse op den Stoel sitten/ liet syn Muts op den Kop staen/ ende maeckte voor de gantse Vergaderinghe geen de minste eerbiedenis; waer over de selve alle begosten te lachen/ toen hy dit sach/ gaf hy te kennen dat hy oock wel lachen konde/ begost deswegen oock dapper te lachen; syn versoeck was/ dat het Tractaet tot Podhais wierde ge-executeert/ ende nam daer mede syn affcheydt: Daer naer quam des Hertogh van Lotaringes Envoy met een groote Calvacade en gevolgh in prachtigen gewade: Daer stont een Poolsse Senatoor op/ welcke verhaelde dat ged. Prins van Lotaringen noch onlangs/ als Condè en Nieuburgh/ by de 5. Tonnen gouts tot vermeerderingh syner Creaturen/ onder de Senateuren had laten uyt-deelen/ 't welck by alle de Poolen seer qualijck op-ghenomen wierdt; Welcke mede/ als die van Nieuburgh/ niet hoopeloos af-ghewesen wierdt; Het was na mijn onthout/ soo ick daer was/ den Abt Riquet, die het woordt voerde/uyt de naem van deses † Prins Oom Hertogh Charles, hy verhaelde onder anderen/ dat hy maer 27. Jaeren oudt was/ seer wacker/ sober/ dapper/ en voorsichtigh/ dat hy verstonde 7. Talen/ en noch meer onderstont te leeren/selfs de Poolsse/ dat hy beminde den Oorlogh/ en seer wel tegens alle ongemacken uyt-mocht/ dat hy met geene schulden en was beswaert/ dat hy sich geheel na de Poolsse wijse wilde schicken/de Hoogduytse Klederen en manieren af-schaffen/ de Poolsse aen-nemen/ en niemant trouwen buyten consent van 't Rijck/ dat hy te Pont a Mouson tot opvoedinghe van honderdt Poolsse Edel-Kinderen een Academie wilde oprechten/ ende ghereedt syn te streven tegens syn weder-strevers; hier nae verhaelden hy/ hoe dat Duc de Lorraine had belooft 't Poolsse Leger te betalen/ en 10. Jaer langh yder Jaer 5. Tonnen Gouts te geven/ dat hy daer en boven noch 4000. Voetknapen sou onderhouden; op alle 't welck hy antwoort kreegh als alle de andere: (N. B). Wy sullen op uwe saken letten. Na dat nu alle Audientien der vremden gehoort en af-geleyt waren/was den Adel in tween verdeelt/voor Lorraine en Nieuburg/ en de Poolen wel 50000. sterck in 't Veldt/ riepen om een Coningh/ Lorraine quam boven Nieuburg met 50. stemmen te barde/ waer op de geinteresseerde van Condè verhoopten een spaeck in 't Wiel van de Electie te steken/ so quam soo bosen weder op/ dat sy alle uyt het Velt na haer Stoven mosten: En 't gebeurden 't den 19. Juny dat wanneer den ernstigen Palatijn van Calitz Opalinski dit sagh/ hy voortrat/ en dede een treffelijcke Harangue aen beyde Partyen/ haer genoegsaem aenseggende/ datse als verblint haer de Keel wilden laten toe-nijpen van Princen die sy niet en kenden/ ende die/ als sy op den Troon waren/ haer vry slimmer souden tracteren als sy nu wel souden meynen; dat sy derhalven wijsselijck een Coningh uyt haer eyghen Natie behoorden te verkiesen/ alsoo onder de selve veele waerdige Persoonen omme te ghebieden waren: Dus stelt hy haer alle voor Prins * MICHAEL TOMAS CORIBUT WISNOWISKY, Palatijn van Russia/ de welcke oock wierdt verkooren ende uyt-

† Verstaet den Prince van Lorainen.

uyt-gheroepen in min als 2. uren daer aen / te weten s'avondts ten 8. uren/ hy was daer tegenwoordigh/ ende 't Volck riep eenstemmigh ‡ Hy leve, Hy leve: De Vergaderinge persuadeerde hem op een Coninckl. Stoel met onbedeckten Hoofde te gaen sitten/ 't gunt hy weygerde / seggende onbequaem te sijn tot het dragen van soo een wichtigen Kroon; maer de Vergaderinge na sijn verantwoordinge niet luysterende/ dwongen hem/ hoewel met de tranen in de oogen/ die § Eere aen te nemen: Alle de Palatijnen ende Standen quaemen hem aenstondts Heyl wenschen / alleen den Grooten Cancelier van Littauwen Patz, seyde/ hy konde sijn Stem aen niemant als aen den Prins van Lorainen overgeven/

* Vorst *Wisnewitsky*, nu Coningh van Poolen, is omtrent 27. Jaer out, geboortig uyt 't Hertogdom Littouwen, uyt den Stamme van *Olgerdis, Gedinni* Soon, die Anno 1305. de Stadt Wilda veroverden, en *Jagellonis* Grootvader is gheweest, uyt welck Geslacht diverse Hertogen van Littauwen sijn ghesprooten, van Novigrod en Sevrien, oock Coningen van Bohemen, en Vorsten van Valimen Wisnowicky: Dit Geslacht is altoos de Republijck seer getrouw geweest, soo dat men tot haer lofsprack: *Nullus Wisniowicorum a fide & fidelitate defecit.* Desen Vorst, wiens Goederen meest door de Tartaren, in de Ukranie gheleghen, waren geruyneert, had den af-gegane Coningh *Johan Casimyr* selfs van Kints-been op-ghetogen, studeren laten, ende tot sijne Reys en 5000. gl. gegeven: Hebbende nu noch een Moeder ende twee Susters; van Persoon corpulent, en tamelijck van langte. Men bracht doe oock binnen Hamburg 't Conterfeytsel van den verkooren Coningh van Poolen, sijnde swart van Hair, omtrent van 26, a 27. Jaer out, niet grof noch groot, maer meer aen de tenghere kant, doch nae het Aengesicht niet melancolijck, maer van een vrolijck Humeur.

‡ De Fransghesinde waren seer moeylijck over dese Electie, en 't ontschoot andere oock vry seer, invoeghen men oordeelde dat de Poolen geen Bottericken en waren, nu sy 't Gelt van den Kuyper wegh hadden, lieten sy den Hinckelaer loopen, en deden wat sy wilden: De Fransse Gesandt siende Condé geseclude ert, veynsde sich sieck: En sy seyden, Sweden hoorden oock Audientie te hebben, maer die was noch niet, om sijn nieu aenkomen, gereed, &c. Dus gingh echter de verkiesinghe sijn gangh, die als een Blixem en scherm-slagh voort-gingh, toen men eendrachtigh de Vreemdelingen buyten sloot: De Senatoren stemden den nieuwen Koningh strack toe, want den Adel had aen haer gesonden, by aldien sy daer niet in en consenteerden, sy haer Vyanden van 't Vaderlandt souden verklaren: Dus quam oock den Grooten Marschalck sijn Stem geven, selfs den Aerts-Bisschop van Gnesne ende andere, die uyt vreese van moeyte uyt de Colo geweken, of wel dat se de Fransse Partye niet wilden Vyant sijn, nu weder binnen quaemen, als duchtende van den Adel qualijck getracteert te sullen werden, want die hadden alreede een Castellan en andere gesabelt, die haer geopposeert hadden.

§ Den nieu verkooren Coningh stont soo gealtereert over dese verkiesinge, dat het hem scheen een droom of Comedie te sijn. want gedwongen ging hy op den Stoel, die midden in de Colo stont, sitten, daer hem alle den Adel aenstonts quam complimenteren, en geseten in de Carosse van den Aerts-Bisschop van Gnesne, was ghevoert op het Casteel, daer alle de Senateuren en Officiers van de Kroon hem quaemen gheluck wenschen; eyndelijck was hy te Maeltijdt by den grooten Referendarius, en gingh daer vinden sijn Moeder de Princesse, die door den Graef Scafgotz geleyt, voor hem quam; de vreughde was alom groot; de Arrier-Ban kreegh ordre om te vertrecken, ende den Coningh bleef op het Casteel, om op alles ordre te stellen.

ghegeven: Dan wierdt wedersproken door den Broeder van den Palatijn van Crosky: Men bracht hem naer de Groote Kercke van St. Jan / om Godt over dese verkiesinghe te dancken / en van daer na het Pallais/ daer men hem aen-boot de allerrijckste Meubelen en Clenodyen van de Poolsse Croon: Niet tegenstaende noch al veel tegensporrtelingen quamen/ soo traden toe des Paus Nuncius/ den Primat van 't Rijck/ ende de Waywoden/ die alle den nieuwen Coningh geluck wensten / oock den Gesandt der Cosacken; niemandt dorfde meer tegens de Electie kicken/ want de Poolsse Edellien tegen sprekende/ sag men d'een terstont gesabelt ende d' ander doorschoten leggen; wel waer sijnde/ dat veele Waywodschappen stemden tot den Prince Bogislaus Radzevil, mits een Jaer respijt gevende/ om sich tot de Roomsse Religie te begeven/maer die al te vroom Protestants/ wilde daer niet aen: Nu wierde den nieuwen Coningh van den Poolssen Primat vereert met een Silver Servis tot sijn provisioneel Huys-houden / den Prins Lubomirzky schonck daer toe een braeve Carots met 6. Napelse Paerden/ ende andere Heeren deden insgelijckx/ maer Schafgots, des Keysers Gesant/ draefde wat hooger/ hy vereerde den nieuwen Coning (uyt den naem van sijn Meester) een der schoonste Carossen van Europa met 6. Paerden / en niet duysterlijck lach onder dat Cleet de voor-Bode van een Huwelijck/ tusschen de Poolsse Majesteydt met een Suster van den Duytsen Keyser. De Poëten te Warzau maeckten op dese geluckighe verkiesinge de volgende Annagramma:

MICHAEL THOMAS CORIBUT

DUX WISNIOWIECIUS.

Per Annagramma.

HIc casu miro electus, is Vox Tubavè Domini.
aliter,
Hic Dominus Nobilium Votis accitus Rex avet.
aliter,
O Vivat Benedictus Hic Maximus Loci Heros.

Oock de volgende Vaersen:

COmpetiere duo vel tres Diadama Polonum,
Atque illi peregre nostrum iniere Decus.
Ære, minis, meritis, varia spe fervuit inter
Suspensos Animos ardua causa diu.
Sed *Fratrem* legisse domi, quis nos vetet? Ultro
Patria suppeditet, qui Diadema ferat.
Haud male Venda tulit quondam, meliusque *Piastus*,
Jam Wisniowiecius Rex Diadema ferat.

Daer en tegens den gewesen Coningh van Poolen Johan Casimyr is op fol. 52. op sijn vertreck uyt Poolen gelaten: Na dat hy nu op diverse Plaetsen het

besoeck en sijn devotien had af-geleyt / quam hy den 2. Juny te Tarnowits/ op de Frontieren van Silesien / aldaer Prins Carel van Lottaringen met sijn Regiment in Guarnisoen lach ; 's avonts hielt hy een lange samensprake met ged. Prince/ als mede de volgende dagen/ en vertrock soo op Czentocovo/ daer dat miraculeuse Beelt van Maria soude berusten ; hy toog over Neurenburg ; den Keyser begeerde / dat men hem over al/ waer hy passeerde/ in sijn Rijck/ alle eere soude aen-doen / maer Johan Casimyr weygherden sulckx beleefdelijck by Missive/ seggende/ maer recht heen door Bohemen na Vranckrijck te willen verreysen/ en dat van daer af tot sijn onkosten en Reyse door den Allerchristel. Koningh was ordre gestelt : Johan Casimyr schreef doe naer Parijs/ aen de Paltzise Princesse/ versoeckende/ sy voor hem soo naer moghelijck omtrent de selve Stadt/ een Huys te hueren/ ende wierde d'Abdye van Vaux daer toe gestoffeert : Ter wijl was partye van des Conings Bagagie met Tapijten als Servis te Rouaen met een Schip gearriveert.

Den Heer Prince van Toscanen nam noch sijn vermaeck in het besoecken van alle Landen : Zijn Hoogheyt quam den 16. Juny 's avonts uyt Engelant in den Hage / en alhoewel haer Ho: Mo: de selve haer Hofmeester Hessels naer Rotterdam op sijn arrivement tot honorable receptie hadden toe-gesonden/ so hielt toch sijn Hoogheyt hem incognito / en seer beleefdelijck het Tractament van desen Staet geexcuseert hebbende/ gingh logeren op den Opper-Bergh in den Daulphijn ; dede een keertje nae 't vermakelijcke Haerlem/ daer de Lijnwaet-Blekeryen besach/ en de Bocrinnetjes Princelijck vereerde/ als elders meer gedaen had/ en ons aen-gesproken hebbende met een seer beleefde Adieu/ vertrock op Alckmaer/ en soo door 't Noort-Landt/ weder over Amsterdam/ als onbekent na 's Gravenhage : Van waer sijn Hooght. over Sedan weer na Vranckrijck ende Italien keerde/ met den lof / dat hy sich over al als een seer minnelijck/ goedertier/ en liberael Heer by yder heeft laten bevinden / en die sonder aensien soo geern de gheringhe Lieden als de Grootste seer beleefdelijck bejegende.

Gelijck ordinaris de Rijckxdagen in Duytslandt veel kleyne voor den dagh brengen/ om datter somtijts niet finalijckx door de eensinnigheyt van d' een of d'ander/ werdt gedaen/ soo gevielt nu mede/ dat men van Regensburgh naer Francfort/ en van daer na vreemde Princen Hoven liep sollicitєren om raet en om hulp ; veel waren 't spoor bijster/ de beste raetslaegden om de krackeelende Partijen te dempen : Gelijck waren Kur-Paltz en Lotaringhen/ en daer toe wierde oock wegens de Staten Generael Gerard Hamel Bruninckx na den Keyser voor Resident geordonneert / om in passant dese Vorsten mede tot bevrediginge aen te spreken : In Bruninckx plaets/ wiert na Francfort gedepescheert eenen Abraham Malapart : Weder om quam uyt Sweden thuys hare Ho: Mo: Ambassadeur Mr. Pieter de Groot, op 't Sweedtse Schip de Amaranthe/ komende op Pomeren/ om aen te spreken de Heeren Hertogen van Bruynswijck ende Lunenburgh : Den Resident Heynsius wiert gheschickt na de Moscovise Frontieren in Lijflant/ om neffens de Engelse Envoy te bemiddelen de differenten tusschen Sweden en Moscovien. Kur-Bayeren met sijn Gemalin

en

en Kinderen / namen dese dagen haer vermaeck aen 't Casteel Starnebergh/ omringt van een groot schoon Meer/ alwaer een treffelijke Jacht aen-gestelt/ de Jagers/ in 't gesicht van haer Hoogheden/ de Harten seer playsierich in het Water joegen/ en dat op 't ghelupt van haer Hoornen/ en den loop harer Honden/ alwaer den Keur-Vorst en Keur-Vorstinne de voorsz. Harten en Hinden selfs gemackelijck konden dooden/ en men bracht 'er oock een op dat ongewons was / alsoo het Vrouwlijns gemoet soo wreet niet en is / en sy vlocht dit Hartje selfs een Kransje van Bloemen/ 't gunt sy 't selve om den Hals hongh/ en als met compassie bewegt/ gaf 't Beesje oorlof/ ende vryheydt om weder op haer parole in de Wildernis te gaen weyden. Binnen Coningsbergen wiert in de Slot-Kercke den 2. deser met groote Ceremonie ghedoopt den Jongen Keur-Vorstel. Prins/ en Philips Wilhelmus ghenaemt; sijn Peters en Peten waren Johan Casimyr, ghewesen Coningh van Poolen/ de Croon-Prins ende Croon-Princesse van Denemarcken/ Hertogh Christiaen van Meersbach/ de Princen van Brunswijck ende Lunenburgh / de Keur-Princes van Sachsen / de Weduwe Hertoginne van Gottorp/ de Hertoginne van Courlandt / de Lant-Gravin van Hessen Cassel/ de Princessen van Saxen/ Meersbach/ &c. Nevens de Maegdenburgse/ Pruysse en Lunaburgse Gesanten; na verrichtinge is de Ceur-Vorstinne door de Pruysse Stenden beschoncken met een schoon in silver gedreven Kassjen/ daer in lagh een Obligatie van 20000. Rijckxdalers: Den outsten Prins representeerde den Coningh van Poolen / en Prins Frederick de Croon-Prins van Denemarcken; Men loste drijwerf 't Canon / ende daer na hielt men een treffelijcke Maeltijt. In 't koude Noorwegen raeckten den 30. passato ten 4. uren nae middagh de Stadt Gottenburgh in brant / meest op-gebout van gevlochten Balcken en Hout / ghelijck de Noormannen Gewesten gebout sijn: Den Wint woelde daer soo onder tot den naesten morgen/ dat doen de meeste Huysen neffens 't Stadthuys en een der grootste Kercken in Asse verkeerden. Te Weenen in Oostenrijck viel een van des Keysers Tax-Beeren / soo hy op een Karsse-Boom sat te snoepen/ van boven neder stok doot; men bracht hem binnen de Stadt/ en was soo mager/ dat hy maer 280. ponden mocht weeghen. Men hadde den 1. deser t' Amsterdam een Valsse Munter onthooft/ welcke seer slechte Ducaten had gheslaghen: In andere Landen seyde men datter oock veele van dese Gesellen waren / die haer Konst by den Gelt-schrooder of Munt-Meester te Dantsich hadden geleert: Ende wiert verhaelt / dat binnen Caminieck een Fransman en Dantsicker met een Calesse en twee schoone Ry-Paerden gekomen/ om vorders na Walachien te verreysen / sich by den Commandant voor Officiers uyt-ghevende / de selve haer dede 3. daghen vry tracteren/ sendende een sijner Officiers by haer om de selve te complimenteren / doch meest om te onderstaen wat Officiers sy waren; maer onder het goede Tractement en den Wijn sy sich vergissende/ wierden in arrest genomen/ geexamineert/ ende goede partije Ducaten/ Daelders en andere Munte/ neffens de Stempels by haer gevonden/ waer op haer Executie volgde.

Het arme Candia alleen/ dat geen jock-spel noch Spiegel-gevecht en was/ wierdt ademloos / men sach van d' eene sijde de Fransse Officiers derwaerts

gegaen/ grootte ellende lijden/ maer die in Vranckrijck gebleven/ hielden open Tafel/ en men verhooghden noch haere Gagie! wat noot / was Candia hier door geholpen geworden/ 't gunt sich noch echter deftigh verweerden/ die na sy den 7. Juny haer groote Mijne met groot effect hadden aen-ghesteken/ insghelijckx door noch 7. andere deden / daer na noch 4. aen 't Ravelijn St. Spirito/ alle van wonderlijck effect / werpende veel Turcken ende Steenen in des selfs Wercken : Idem een in 't Bolwerck St. Andrea/en doe een met 160. sackjes Kruyt/ daer de Turcken een seer groot Logement hadden / ende alle met Mey mosten verhuysen na den Hemel / tot dat sy weer quamen in de op-gesprongen Aerde/ gelijck mede op-vlogen 2. Canons/ by de Christenen geplant/ ende een deel van haer eyghen Bolwerck / Hout ende Steen / maer meest Sarasijnen : Daer na ontstaken tusschen St. Andrea en 't Ravelijn St. Spirito een Mijne/ van wonderlijcke uytwerckinge/ ten aensien van allesints uyt-barsten : Twee dagen daer na is oock door een Mijne van binnen ghedaen op-vliegen de platte forme/ en 3. Canons/ daer eertijts 't Ravelijn St. Andrea had ghestaen / het welck met veele Turcken / Hout en Steen op-vlooch : Diergelijcke voorvallen gebeurden dagelijcx/ terwijl het door 't Guarnisoen een onlijdelijck heet weder was : De Hooghduytse Soldaten en brave Carels quamen endelingh in Majo op Candia/ ende schreven te ruch aen haer Principalen/ met besondere nadruck op eenige ondanckbaerheden der Italianen/ aldus :

MYn ongelegentheyt heeft my van schrijven langh achter-houden ; dan nu segge, dat wy den 14. deser savonts geluckigh hier zijn aen-ghelant, passeerende tusschen Zanten ende Standia, daer de Venetiaense Armade lagh : Lijdende twee felle stormen, soo dat verscheyde Schepen haer Seylen en Masten verlooren, en ons Schip konde Seyl noch Roer meer gebruycken, ende lieten 't op Gods genade soo heen drijven, eyndelijck gaf den Hemel weder goet weer, soo wy in de Baye van St. Angelo in 't Eylandt Cerigo in-liepen ; den volgenden dagh quamen met een vliegende storm te Suda, wy waren doe wel 30. Schepen sterck, maer geen 13. bleven by een, doch vonden malkander aen Standia : Dese Voyagie maeckten veel sieck Volck, maer wierden na geluckige Landinge hier weder haest gesont : Na dat wy ons hier nu wat uyt-gherust hadden, besaghen met den Heer Generael Grave van Waldeck en ettelijcke onser, de Wallen en Wercken deser Stadt, wy moeten bekennen, dat het een seer schoone Stadt gheweest zy, grooter als Lunenborgh, dan is van de Turcken alsoo doorschoten, dat men 't niet beschrijven en kan, want daer is geen Huys dat boven niet af-geschooten en is, oock 20. en 30. schoot en door en door heeft, ende zijn ontellijcke Huysen by na tot den gronde geruyneert ; soo schiet oock den Vyant de Stadt kruyswijs door, waer over het op sommighe Plaetsen met pericul te gaen is, alsoo de Steenen van de Mueren als Vogels vliegen : De Wercken deser Stadt sijn goet , maer de swackste sijn Sabionera en St. Andrea , daer de Turcken sterckst zijn ; de meeste defensie van de selve geschiet van en tegens ons met Pistolen en Hant-Granaden, als oock met steenen, en groote Granaden te arbeyden, te beletten : En dagelijckx soo van ons als van de Turcken Fourneysen aen-ghesteken, somtijts met 3. somtijts met 4. tonnen Kruyt, waer door dan groote schade geschiet : Eer wy hier quamen stont het met dese Plaets seer ghevaerlijck, ende was het Volck, dat in 5. Maenden geen gelt ontfanghen had, seer qualijck te vreden, loopende veele tot den Vyant over ; Het gebraek oock aen Granaten als anders , waer uyt licht een Rebellye konde ontstaen, maer toch als maer Gelt, Wapenen, Provisie en vers Volck aenkomt.

*komt, sal dese Placts, belieft het Godt, soo licht geen noot hebben: Komt het Fransse Secours aen, sal wat hooftsakelijckx voor-ghenomen werden: Dit is het voornaemste te berichten, dat dese Plaets over al ondermijnt is, ende houden daghelijckx 3000. mannen de Wacht by gemelde Mijnen onder der aerden: Ons gebreken seer Mineerders, en wy hebben noch twee, eer wy hier quamen vervielen 50. Persoonen in een Myne, alsoo de Turcken een Myne over de selve lieten springen: Vuyrwercken sijn 'er seer weynigh, ende die wy mede gebracht hebben, heeft dese Stadt verheugt: d' Artillerye is oock met geen Officieren voorsien, en daer is maer een eenigh Venetiaens Edelman, Cups genaemt, die d' Artillerye commandeert: De Turcken (soo wy hooren) hebben lustige Neerlanders en Engelsen tot Constapels, die den Primo Vizir met gewelt van de Schepen genomen, en op de Bateryen heeft setten laten, geeft haer 24. Rijckxds. 's maents, ende sy schieten met 't Canon seer gewis: Jongste Gevanghenen berichten, dat de Turcken noch by de 30. a 40000. man sterck in hun Leger waren, maer geen 14000. bequaem tot Vechten; wat sy hebben is schoon Volk, het geen men selfs aen de 400. Slaven, die voor haer arbeyden moeten, wel sien kan: Wy alhier zijn met de Burgers 15000. man sterck. alle bequaem tot strijden: De Siecke en gequetste sijn by de 4000. Onder dies is alles wat men begeert, hier wel te bekomen: 't Hout is wel het dierste, ende moet ick een Rijckxdaelder voor 100. pont betalen, soo dat my een Maeltijt Vlees seer duer staet: Wijn Vlees en Broot is van tamelijcken Prijse, 't welk men anders nau gelooven soude; de Wijn is een roode Fransse Wijn, en seer goet: De * Maes Stoop gelt na onse Munte 8. Lubse Schellingen: Soo langh maer de Venetianen Meester ter Zee zijn, sal het ons aen Victualie, soo God wil, niet ontbreken, en soo langhe sal oock den Vyant van dese Plaets moeten af-sien: De Bresse die sy jonghst by St. Spirito hebben gemaeckt, was 40. treden wijt: Tegens St. Andrea hebben sy een groote Baterye met 8. sware Stucken, ruyneeren wy hem die, soo moet hy (Godt willende) die Post weder quiteren: 't Wil noch heet afloopen, alsoo hy dagelijckx avanceert, en in 14. dagen veel Aerde gewonnen heeft; hier tegens is hy by Sabionera swack, hoewel hy daer met 20. stucken en Mortieren speelt, daer weynigh uyt-recht, vermits nu al 't gewelt naer St. Andrea went, doende noch onlanghs 3. Compagnien haer Baracken aen de Zee-Kant toe-stellen: Wy Lunenburghers hebben dese Post meest te versorghen, en staen ick by 3. groote Mortieren, waer van yder 150. pont Steenen werpt, behalvens noch de 6. Mortieren die ick mede gebracht heb, daer nevens: Den Vyant is met sijn Wachten nu soo naer, dat wy den anderen konnen toe-reycken, hy beyvert sich seer dese Plaets te vermeesteren: Dan wy hebben twee Afsnijdingen gereed, en het derde begonnen: En 't gantse Werck is ondermijnt, heeft het noot, soo sal het met den Vyant een groote lucht-sprongh doen, ende zijn verlies aen Volck meerder, als voordeel aen dese Poste: Tot noch toe heeft hy (Godt lof) aen desen oort geen schade ghedaen: Doch 't is over al seer ghevaerlijck weghens de Steenen en Mijnen op de Straten en by de Bressen te komen: God wil ons wijders bewaren.*

Dit scheenen al doot-stuppen van Candia: En 't was waer en ghewis dat de goddeloose jalousye der Italianen op alle andere Natien, de glorie der Turcken dede groepen, en sy als de grootste flauwers, niet en hebben ghepoocht dan de Castanie met de poot van de Kat uyt het Vuyr te halen, dat is, sich te dienen met een ander mans sweet, geet en Leven, en de selve daer nae noch te bespotten, en door de vroomheyt van andere Natien de Plaetse op haren Tijtul te defenderen; den Paus sach dese arme Italiaense hovaerdye wel, maer de rechten Balssem daer toe was seer diep te soecken: Dus komt Vranckrijck

ende sent derwaerts sijne seer brave Vloot/ op folio 78. ghedacht/ daer waren wel 50. Zeylen groot ende kleyn/ met 20. Tartanen vol Amonitie/ die den 18. en 19. Juny aen 't Eylant Standia arriveerden / en van daer op Candia/ alwaer den Generael Duc de Navailles by nacht de Vloot dede ont-scheepen / en terstont selfs van alle de Posten de Visite nam / ende alles wel af-gemerckt hebbende / stelde door met advys van den Veneedtsen Generael Morosini, om een grooten Uyt-val op de Turcken te doen / van de zijde van Sabionera / eer dat de selve daer meer verstercht mochten sijn : Aldus begost men in haest den 24. Juny by de 8000. man te ontschepen/ en datelijck/ om de selve geen couragie te benemen/ in Bataillie te stellen ; en alsoo wiert den 25. den Uyt-val gedaen in den dageraet : Seer haestig waren de Turckse circumvolatien en Linien geruyneert/ en dewijl de Sarasijnen daer omtrent niet boven 3000. man hadden/ wierden alle Posten lichtelijck vermeestert / daer onder twee schadelijcke Bateryen : De Christenen dus soo wel begonnen / met hoop van goet vervolgh/ verschrickten door een Magasijn van Amonitie dat in brant vloog/ en alrede de Turcken af-genomen/ maer de Christenen verbasende was / niet wetende of het Mynen achter haer waren/ die de Sarasijnen aen-staken/ verdeelende de Christenen sich in twee Partyen te ruch / en liepen sonder stant te houden/ oft naer de geschapenheyt van 't Magasijn te luysteren / te lincker en rechter hant/ yder als een Haes sijns weeghs/ daer sy op 't poinct stonden om een glorieuse Victorie te bevechten ; selfs waeren de Benden van reserve dese verbaesde en loopende Uyt-vallers niet suffisant te stuyten/ noch by een te houden/ elck liep sijns weegs : Oock niet den Hertoge van Beaufort / die aldaer doot bleef/ ende door sijn tegenwoordigheydt (hoewel ydel) alle dese desordres poogde te remedieren : Ende dese Francoisen met alsoo grooten licht moedigheyt als sy de Posten der Turcken in-namen/ alsoo lichtvaerdigh verlieten sy die weder ; de Turcken dit siende/ schepten couragie/ en haer Vyant stoutelijck onder de oogen tredende/ stuyteden de Francoisen in haren loop/ sabelende over de 500. van de selve Infanterye datelijck ter neder / beneffens noch 100. Fransse Ruyters/ die de couragie hadden stant te houden/ en niet te vluchten/ onder dese was den Hertoge van Beaufort/ dat/ ghelijck ick segghen sal / een groote droefheyt en ontsteltenis onder de Christenen veroorsaeckte : Den Ridder de Vendome/ Neef van Duc de Beaufort/ was al mede onder de Bende : Immers Beaufort bleef daer doot/ door een Musquet-Kogel/die hem dwers door 't Lijf gingh / ende van de Turcken giste men omtrendt de 1000. man : Twee daghen daer na dede den Generael Morosini, om de Belegerde te courageren/ en om te repareren den ongeluckigen Uyt-val der geener die de Turckse Tenten hadden willen bestoocken/ alleen 200. man van de sijde van St. Andrea uyt-trecken ; Dese onder decksel van te vluchten/ lockten de Zarasijnen boven 3. Mijnen/ die al gereed waren/ en aen-gesteken/ over de 500. Turcken in de Lucht deden vliegen/ neffens 4. van haer Canons/ die naderhant op-gegraven/ op 't Bolwerck St. Andrea wierden geplant / doch de Turcken kregen 2. daer weder af : Eyndelijck den Krijgs-raet ende al de Generalen resolveerden den 3. July een gheneraelen Uyt-val met 12000. man te doen/ onder 't behulp van de Galeyen/ en 50. man op yder gewapent Schip : Maer dese Uyt-val is noch den 4. July niet geschiet/ na luyd deses Briefs :

De

DE Post St. André is met onse Duytsche Regimenten, als den Heer Graeve van Waldeck en den Oversten Mollison, noch beset, en is die Plaetze de allergevaerlijckste. Geen dagh passeert sonder eenige dooden of gequetsten. Wy hebben in 8. dagen 30. gemeene Soldaten verlooren, daer onder 2 die met een Mijne opgevlogen sijn. Voor eenige dagen dee den Vyant een aenval op onse Post, hebbende den Major Erentruyter, nevens de Capiteyn Mesebuch de wacht, sy quamen met Rijs-bosschen en Pick-kranssen, om onse Palissaden te verbranden, ende wijl sy de wint tot voordeel hadden, wierpen sy 60. Hant-granaden ende 10 groote Steen-granaden, elck van 200. pont: Wy bejegenden haer als rechtschapen Luyden, en quamen aen d'eene zijde in haer flanquen, en jaegdense na een half uur vechtens dapper te ruch: Capiteyn Mesebuch hieuw met sijn Sabel dapper daer onder, een Turck wilde hem de Lancie recht op de Borst werpen, maer hy gaf hem sulck een houw om de ooren dat de Avont-kost vergat, evenwel wiert de selve Capiteyn van de Lancie in sijn hant verwont: Onse Granaden feylden oock niet, en verlooren wy dat mael maer 3. man, doch ettelijcke wierden door de Steenen beschadigt: Wy sijn soo na by een, dat het stof den anderen om de ooren vliegt: De Turck neemt onse Sandt, en wy sijn Wol-sacken, gaende alsoo 't een om 't ander: Niemandt derft sich veel laten sien of hy is wegh: Het werpen van Granaten en Steenen is onbeschrijflijck, oock strijden de Stucken en Mijnen soo gruwsaem met den anderen dat men van onder noch boven niet seker is: Dit troostet, dat den Vyandt geen Hooft-Mijne kan maken, wijl wy onder hem zijn, soo dat hy meest met 2. a 3. tonnen Kruyts onse Mijnen bederft, doch recht daer mede weynigh uyt: Doch valt dese Plaetze alderlastighst nu van meerder Christen Secoursen hoort, maer wy sullen dese Post sonder sijne groote schade niet verlaten, want door den Ingenieur Hanseman is 'er soodanigen werck voor gemaeckt, dat sijn kop wel sal stooten; waer by den Ingenieur Generael Fornero oock het sijne heeft gedaen: Onse Voluntairen nevens den Grave van Würtenbergh en een jongen Graef van Homburgh met 160. man, meenden een uyt-val te doen, maer alsoo een Sergiant, een Corporael en 2 Italianen nae den Vyandt overliepen, en dit kunbaer maeckten, is sulckx achter gebleven: Ick hebbe by mijn Artillerye van de Post van de Heer Mesebuch sterck moeten arbeyden: Den Graeve van Waldeck is altijt in 't grootste gevaer tegenwoordich, en heeft met Monsr. Rothe veel Hant-Granaten op den Vyant geworpen, maer Rothe is met een Hant-Granaet gedoot, en in de Hooft-Kercke met grooten lof begraven: De Vyant heeft een kleyn Secours bekomen, doch soo ons groot Secours, dat alle dagen te gemoet wert gesien, wel aen-lant, hoopen wy in 't Velt uyt te trecken, alsoo hier niet anders dan Steenen en Granaden bekomen, welcke wy doch niet schuldigh blijven. Met den naesten wegen onse ghelegentheyt breeder. Candia den 4. Julij 1669.

JULIUS 1669.

Brabant van binnen beset met Spangiaerden / en van buyten gedreygt door de Fransse Natie / wierden haer gelijck yemant die de Koorts heeft / en door veranderinge beteringe hoopt / nu na dese en dan na die ghelegentheydt: Dus hoopten sy op een nieuwen Gouverneur / een Italiaen / als Duc de Parma / oft een Nederlander / oft Duc d' Ossone / Viceroy van Napels: Veele Coopliedem quamen op dese tijdt binnen Antwerpen / daer sich den Grooten Constabile onthielt / den selven te koop beydende schoone partye Juweelen / Schilderyen / Zijde Stoffen ende andere kostelijckheyt / maer behalvens dat sijn Excell. daer weynigh af kocht / seyde hy / geen contant te hebben om te koopen: 't Welck indien sommige niet en wilden geloven / haer nochtans ten minsten de wegh van de Deur gewesen was: Zijn Excellentie verwachte op het ordinaris Present / het geen de Staten aen hare Gouverneurs gewoon sijn te vereeren / ende dan behoefden hy geen Juweelen te koopen; doch quamen kort daer naer stercke Wisselen uyt Spangien / soo dat noch eenige Juweelen kocht: Zijn Excell. gingh dagelijckx alle Kercken besien / en reed daer na in den Tour van de Carossen langst de Straten en pleysierige beplante Wallen / en exerceerde sich met eenige Instrumenten /

ten/ oock met 't schieten van de Voet-boge/ &c. 's Nachts waeckte geduerigh voor de Camer en Poorte van sijn Logement een Comp. Spangiaerden/ die malkander precijs verlosten/ leggende tusschen Palissaden onder den Blauwen Hemel, dese Spaensse Soldaten sagh men dagelijckx t' Antwerpen alsoo door de Stadt/ d'een dagh wel gemonteert ter Wacht trecken/ en 's anderendaegs liepen veel van de selve Bedelen/ daer d' Antwerpenaers hare geneugte in hadden: Maer de Cooplieden beooghden meer/ dat men voor de Stadt op eenen Bodem op de Schelde door de Vaert Coopvaerdy-Schepen dagelijckx sagh af en aen-gaen/ soo naer Canarien/ Spangien/ Vranckrijck/ Yrlandt/ Oosten/ Londen als elders/ waer van sommige gemonteert/ met haer wint-veer stucken als sy op-quamen/ los branden/ waer over veel op 't Bier-Hooft sich in-beelden/ dat sy op de Nieuwe Brugghe tot Amsterdam stonden: By dage sach men sijn Exel. niet uyt-gaen/maer wel tegen den Avont/wanneer hy met groote stacye gevolght wiert van seer veel Lackeyen/ yder met de Hoet in de Handt: Hy dede de Misse binnen sijn Huys doen; houdende in alles een Royale deftigheyt: Hy vertrock den 15. July de Cranenborghse Poorte uyt/ tot daer hy in een Carots met 6. Paerden wierde ghevoert / over een Voots-Vleet/ tot het Jacht/ ende soo onder 't lossen van 't Casteel en sijn Guarde naer Vlaenderen. Men schonck doe de Heeren Wijn t' Antwerpen aen den Graef de Monterey/ sijnde geworden Generael ter Zee/ en quam de Magistraet daer over hem in sijn Logement de Handen kussen. Den 4. deser vermoorde te Antwerpen d'een Broeder den ander/ d' een Burghermeester van Hassel en de andere Schepen sijnde / om dat een van hun het Erf-Goet door een van haer Nichten by Testamente gemaeckt en na-gelaten was: Vier dagen daer naer hebben twee andere Gebroeders den anderen met Houwers te keer gheweest / sulckx dat de gheheele Beurs inroeren was/ hun krackeel was over particuliere Rekeninghen: De Peste onder dies graseerden seer tot Mechelen / Leuven/ Aelst/ oock te Brussel ende op de Weghen ten platten Landen / daer om den Constabile na Antwerpen trock/ alsoo de Natien op sijn versoeck van 40000. gl. na veele disputen niet en hadden konnen resolveren: En 't Clooster van de P. Capucijnen wierde met die bedroefde Sieckte besmet/ benevens 2. Vrouwen Cloosters/ neffens 40. a 50. Huysen / soo dat de voornaemste uyt de Stadt wegh vlughten: Tot Engien was het vierde-part der Stadt wel besmet: Tot Dendermonde ende elders nam het oock seer toe: De Spanjaerden die voor heen wel eenige schijn van devotie plagten te hebben/ schaemden hun dese dagen niet / alsulcke vrome Catholijcken die na Scherpen-Heuvel gingen/ om de Miraculen te ghenieten van Maria, ende 't Beelt aldaer/ de Wagens met Passagiers te beroven/ ende twee Vrouwen op de selve / uyt de Misse komende/ te schoffieren: En faute d'Argent veroorsaeckten/ dat de 4. Capiteynen Italianen t' Antwerpen in presentie van haeren Colonel hunne Stocken hebben gebroken / waer over twee van hun seer statich in een Caros na 't Casteel van Antwerpen/ en twee andere na 't Casteel van Gent sijn ghevoert; men wist anders niet/ dan datse hun altoos modest hadden ghedragen/ maer een verlydе Beurse maeckt verlyde sinnen / want de 2000. gl. die men hun maentelijck plach te betalen / mancqueerden. De Spangiaerden selfs die de Wacht te Brussel voor 't Hof hadden/ namen by nacht en by abondt de Passanten de Mantels en Hoeden af / ondersochten en beroofden haer sacken/

en

en joeghen de selve met slaen ende schoppen noch van hun ; dit wiert wel den Constabile gheklaeght/ die eyndelijck nu in 't openbaer begost te eten/ maer de remedie daer tegen en vont men niet: De arme Spanjaerden hadden Broot noch Gelt/ en hier boven is ghesept wat leger-stee en dack die maghere Natie hadde: Om al dese armoeden krackeelden oock den 25. deser/ soo savonts den Constabile na Brussel soude gaen/ des selfs Hof-meester en opper-Kock/ over sekere Schotel met Spijs/ invoegen den eersten de Kock heeft geponjardeert/ en vluchte aenstonts uyt den Lande/ onaengesien den Constabile hem meende te doen achtervolgen/ dan te vergeefs/ d'een bleef wegh/ en d'ander vermoort. Veele eerlijcke Ingesetenen oock daghelijckx door de hant siende hun verderf/ vertrocken na Ceulen/ Hollandt en elders/ om af te wachten of Vranckrijck/ daer men te Brussel veel of schreeude/ op Condee/ &c. onder pretext van dat men de Kool-schepen nae de geconquesteerde Plaetsen niet en wilde laten passeren/ yets soude voornemen/ en schoon al neen/ veele wensten Brabant geheel te verlaeten / want het was aldaer op desen tijdt sonder welvaerdt: Alle den Handel was in 't koop van Officien om contant/ en gelijck als in den uytroep/ scheenen de Ampten aldaer aen de meestbiedenden wel meest toe te vallen/ het gunt aen andere eerlijcke Lieden groot hartseer veroorsaeckte/ als siende somtijts Uylen en Kraeyen boven eerlijcke Pluymen geprefereert. Het was nu de tweede reyse dat den Inter-Nuntius van den Paus Ayroldi, daer toe in de Nederlanden van zijn Heylight. gedeputeert/ was te Gent geweest/ alsoo daer de Jesuyten als elders met de Pastoren van die Stadt over hoop lagen / ende onder dese onfeylbare begost men nu te bedisputeren en te twijffelen / Over het noodigh berou ter Biechte, en specialijck, of het selve konde bestaen uyt vreese van of oneyndelijcke of tijdelijcke pijnen, en dat sonder liefde tot Godt: Gelijck als toch de Paters Jesuyten al de Weerelt willen in-scherpen/ en noch dese Vasten op haere Predick-Stoelen die Ketterye (seyde een Monnick) deden vernieuwen; doch door de Pastoren weder-leyt/ de welcke sustineerden / hoedanich dat was de nootsakelijckheyt van de Liefde Godts. Maer den Bisschop van Gent wetende dat de Jesuyten geldt hadden/ ende de Pastoren mosten onderhouden werden/ maeckten een Papen-Decreet teghens de Pastoren / hy doemden haer/ want hy wist wel dat sy geen stocken als de Menisten/ noch swaerden als de naecktloopers/ in de Vuyst hadden/ om sich te revengeren ; dus wierden sy en haer Leere verwesen / ende alsoo appelleerden de arme gedoemde Pastoren aen het hooghste Gerecht; 't welck te Roomen is soo veel/ als of men spottende seyde/ Heb ik zoo lang tijt, dan mag 't geen quaat.

Vranckrijck klaegde dese Maent over de traegheyt van de * Fortificatien / soo

* De Stadt Aeth fortificeerden zy met 8. Bastions, tusschen yder Bolwerck een halve Maen, ende wierde op yder Bastion of Bolwerck, in gehouwen Steen, uyt-gedruckt dese Letteren:

Le Bastion de Brabant,
Le Bastion de Malines,
Le Bastion de Luxembourg,
de Gueldre,
de Flandre,
de Hainault,
& *de* Artois.

Als willende te kennen geven (soo de Brabanders geloofden) dat de acht Nederlandtse Provincien van de Seventien, daer Spangien noch deel aen heeft, daer tegens hun Hooft mosten stutten, &c.

te Rijssel/ Aeth/ Doornijck als andere gewonnen Plaetsen aen-gestelt waren/ en bysonder toen den Hertoghe van Aerschot ende den Heer Pape daer toe tot Rijssel gecommitteert/ klagens wijs van de Fransse sijde aen-gesproken wierden/ dat men de Cool-Schepen derwaerdts niet en wilden laten varen/ wierden beantwoort/ dat het niets dan hare Tirannye en oock quaet Tractements oorsaeck was/ dat de Schippers hun niet wilden dienen/ alsoo sy voor heen te veel belooft hadden/ tegens 't geen sy nu betaelden/ alsoo aen niemant passagie door den Connestabile van Castilien wierde gheweygert; ende noch zeyde den Hertog van Aerschot/ dat hy iterative ordre hadde voor alle de Gouverneurs om onwaer te maken de klachten die men in Vranckrijck tegens hen dede.

In 't begin van July arriveerden boven de voorgaende 13. Retour-Schepen/ waer op Commandeur was Jan Tijsz., als op folio 86. is gesept/ welcke de Compagnie 39. Jaren in Oost-Indien hadde ghedient/ noch ses Retour-Schepen/ volgens de onderstaende Carga:

Carga van de Schepen Hasenborgh *voor de Kamer van Seelant, en* Papenborgh, *voor de Kamer van Amsterdam, laest van Batavia vertrocken, en in dese Landen gearriveert.*

6000 stx. Guinees Lijnwaet.
8000 stx. Dongris.
1363 Pont Catoene Garen.
244174 p. Suycker.
55841 p. Sapan-hout.
60214 p. Caliatours-hout.
17745 p. Confijte Gember.
544 p. Camphur.
618688 Catty Peper.
247520 p. Salpeter.

Generaele Carga, of Ladinghe van de Schepen de Cogge, Nuytsenburgh, Brederode *en* Sparendam, *van Ceylon vertrocken den* 23. *January* 1669. *ende in dese Landen ge-arriveert.*

37791 *p. rouwe Persiaensche Zijde.*
34232 *p. Bengaelsse Zijde.*
214 *p. Ceylonse Zijde.*
2976 *p. Florette Garen.*
900 *piec. fijne dubbelde Bengaelsse Armosijnen.*
2000 *ps. fijne gebleeckte Hammans.*
1000 *ps. dito Mallemolens.*
300 *ps. Bengaels gekepert Lijwaet.*
120 *p. goede Muscus Cabessa.*
2992 *p. Borax.*
64733 *p. Poeyer-Suycker.*
1180045 *p. Canarase en Malabaerse Peper.*
1018324 *p. geraffineerde Salpeter.*
248000 *p. Ceylonse Canneel.*
141854 *p. Caliatours-hout.*
1127 *Provincie Daelders swaerte Stamp-peerlen.*
30 *ps. fijn Guinees Lijwaet.*
100 *ps. fijne Salampouris.*
600 *ps. roode gekeperde Gingans.*
960 *p. fijne Indigo.*
200 *ps. fijne gebleeckte Pareallen.*
63000 *p. geraffineert Japans Staef-Kooper.*
5444 *p. drooge Mallebaersse Gember.*
5137 *p. Ceylons Ebben-hout.*

De veranderingen van den Staet in Indien sedert de leste Schepen/ was weynigh/ maer van Ceylon had men/ dat Monsr. Caron te Suratte sich noch onthielt/ daer op toe-leggende/ om noyt weder naer Vranckrijck te keeren als met een goet Cargesoen: Men hoorde doe onder de Fransse voorslaghen/ om 't Eylant Madagascar (alias St. Lourens) om de wreetheydt der Inwoonders/

ders/

ders/ waer van de Fransse Natie noch onlangs sulcke ellendige preuven hadden gehad/ te verlaten / en sich neder te setten op de Eylanden van Mascarenhas/ als wel tot haren drijf-Handel ghelegen ; dan men verstont van Parijs daer en tegens/ dat den Coningh wilde / dat Monsr. de la Hay, Gebieder van St. Venant/ om op Madagascar Vice-Roy te sijn/ ten spoedigsten sich met 2 a 3 wel voorsiene Schepen/ hem soude derwaert begeven. De Barbarise Rovers t'Algiers dagelijckx machtiger door haer proyen wordende/ quamen dese Somer met de navolgende Schepen in See/ 't welck meenigh eerlijck Coopman en Schipper most betreuren/ door verlies van Middelen/ Vryheydt/ en af-wesen van Vrou en Kinderen/ en sulckx in Ketenen geslooten / onder de genade van die swarte wreede Menschen :

Lijste van de Schepen, die tot Algiers nu waren gereet, om op den Roof uyt te gaen.

Den Admirael Trijck, het Schip den Tijger, gemonteert met 40. stucken.
Staetjes Hof, den Vice-Admirael, 't Schip den Dadel-boom, met 36. stucken.
De Winter, Schout by Nacht, de Goude Leeuw, met 34. stucken.
Man met sijn Geer, het Schip de Citroen-Boom, met 34. stucken.
Toeback, het Schip het witte Paert, met 36. stucken.
Capit. Pieter Roossen, het Schip de Noort-Star, met 36. stucken.
Capit. Monsefa, Renegaet, het Schip de Ree-bock, met 28. stucken.
De Jeud Renegaet, het Schip de Halve Maen, met 36. stucken.
Capit. Baesson, Renegaet, het Schip de Seven Star, met 36. stucken.
Capit. Monsefa Raes, het Schip de Linde-boom, met 26. stucken.
Capit. Laries, het Schip de Granaet Appel-Boom, met 36. stucken.
Capit. Butter-Kooper, 't Schip de Dadel-boom, met 2 Harten, met 36. stucken.
Capit. Olyven, een Moor, 't Schip de Blom-pot, met 34. stucken.
Capit. Stoorto, het Schip de Oranje-Boom, met 36. stucken.
Capit. Canary-vogel, Renegaet, de Vergulde Roos, met 36. stucken.
Targerey, het Schip de Parel, met 24. stucken.
Carrekas, het Schip de Moorsse Ruyter, met 34. stucken.
Capit. den Grieck, het Schip de Harderin, met 34. stucken.
Capit. Roseprijs, de wassende Maen in een roode Krans, met 34. stucken.
Toppal van Aser, het Schip de Vliegende Draeck, met 24. stucken.
Toppal van Salee, het Schip de Parel, met 18. stucken.
Capit. Bram Clori, het Schip de Son, met 36. stucken.
Capit Cornet, het Schip den Dolphijn, met 18. stucken.
Capit. Montefa Raes, de mooye Tartaen, met 18. stucken.
Drie Caraveelen, yder met 12. stucken.
Drie Satyen, yder met 6. stucken, en 14, Bassen.

Zijnde te samen 30. Schepen.

Noch 7. nieuwe Schepen, daer van vijf in 't water lagen, ende twee op Stapel, die door malckanderen soo van 36 a 40 tot 45 stucken sullen voeren, en die op den Herfst souden uyt-komen, soo dat de Turckse Macht dapper toe neemt.

Maer de Staert-sterren hadden oock hier haer beloop/ en dat harde Volck ervoer mede een straffe des Hemels/ waer van hier na in de Moorsse Oorlogh nader.

Barbaryen, ſpeciael Fez, wiert dit Jaer (gelijck op ons 19. Deel, fol. . is geſeyt, dapper met Oorlogh gevexeert door den Prince Tafilette, die by veele Moren benijt, van de ſelve wierde gheſeyt te ſijn een Baſtaert van den Coningh van Tafilette, by een Moriſque, ſijn By ſit, gheteelt te zijn, een Swartinne ſoo ſchoon, dat ſy wel waerdigh was de Concubijne van een Coningh te zijn: Maer in der daet, indien ſulckx waer is, dat natuyrlijcke Kinderen gauwer als andere ſijn: Het is deſen Tafilette, een wackeren Geeſt, van jongs aen Princel. luſt in het pickeren van een Paert, het vellen van een Lancie, 't werpen van een Javelijn, &c. te hebben. Deſe ſijn wackerheyt dede hem onder de Edelen de gunſt verkrijgen om in ſijn Vaders Hof te verkeeren, daer te vooren hy als in een Wildernis op-geſlooten, van alle kenniſſe wierde onthouden; maer korts daer naer ſijn ſteun ende Vader ſtervende, wierdt ſijn outſte Broeder Coningh, die in 't eerſt ſijn Vrient, maer daer naer ſijn Vyant (uyt waengunſt) wordende, dwongh tot zijn ſchade Tafilette vreemde Landen te beſoecken: Prins Tafilette uyt de boven gem. jalouſye, drongh door ſijn wackerheydt ſoo verre in de gunſt van de Africanen, dat wijl hy ſich onder de Militie verſchool, door ſijn wackerheyt, daer de Mooren veel van houden, geacht wierde waerdigh het Legher te voeren, want dat hy een Paerden Hoef-yſer los met ſijn Handen deur ſcheurt, is ghewis, en ſoo dapper in den ſtrijt, dat als men vechten ſal, 't geveſt van den vuyſt-hamer aen ſijn Vingeren vaſt blijft; die hem geſien hebben, verhalen, dat hy bykans wat gelu en ſwart van couleur is, wel beſneden, en vriendelijk van Aengeſicht, betoonende een Krijgſmans weſen daer onder, hy ſimuleert wel, ende verdraeght de grootſte bottigheyt van den onnoſelſten Soldaet, tot zijner tijt: 't Gebeurden eens dat ſijn Broeder den Koningh in een Bataillie door ſijn Vyanden (andere Inlantze Mooren) benart, ende in gevaer des levens, 't Paert al onder hem doot, door Tafilette wiert ontzet, ende de ſake in goede poſtuyr ghehouden; hier over viel quade ſuſpicie op Tafilette, zijn Broeder hoewel ſoo even als van de Doot verloſt, leght hem lagen, om van 't leven te beroven, die hem ſoo onlanghs, by naer doot, noch in 't leven had behouden; veele Hovelingen ſpatten mede tot deſe overdaet uyt, en daer rijſt een tweeſpalt en grooten Oorlogh in 't Rijck, d'een met den Coningh, en d'ander met ſijn jongſte Broeder den voorſz. Prince Tafilet aen-ſpannende: Tafilette verdroegh met voorſichtigheyt alles, ende ſoo overwon hy ſijn tegenſtrevers, want den ſtorm van ſijn Broeders gramſchap en oorblaſers ontwijckende, weeck na een populeus, doch ſterck Geweſt, daer hem zijn Broeder met een gheheel Leger van Africanen quam beſtoken; Tafilet onbeſtendigh tegens ſijn Broeders dappere macht, verduyſtert ſich, echter ſoo niet, of hy moſt verſchijnen, en met de Vrienden een Velt-Slagh wagen, die vry bloedigh was, dus waegt hy den Slagh, en ſijn Broeder ſiende, onaengeſien deſſelfs omſwevende Guarde, hy breeckt daer deur, en in 't vlacke Velt zabelt zijn Broeder, datelijck was deſſelfs Heyr, als dat van Goliat, aen 't vluchten: Tafilette echter vernoecht met ſijn Victorie, hielt ſtede, niet willende, om zijn oprijſende Fortuyn, ſich verders wagen, want ſijn Broeders Soon op 's Vaders Troon gheplaetſt, quam wel haeſt met een ander groot Legher om wraeck te halen; Tafilette hier teghens te onmachtigh, wijckt zuytwaerts na een Jootze Vorſt, die men in zijn Lant niet als door naeuwe toe-gangen by-komen mocht, en die rijck uyt zijn ſelven, ſijn dangereuſe Lant-palen met Muſquettiers mackelijck konde bewaren, want hy was ſeer rijck, en 't Landt vol Joden, die genaemt den Joden Bergh, altoos meer practiſeren om ſchatten als wel Landen te vergaderen: Tafilette kreegh hier Herberghe, belofte van hulp, en wat hy begeerde; dan alſoo deſe Jootze Vorſt oock veele Mahometanen onder ſijn ghebiet en ſelfs in de Regeeringe hadde, dede hy Tafilette harent wil alle faveur; Nam hem in ſijn Huys, raad-

leefde

leefde en verschafte hem alles, selfs tot vaststellingh van sijn eygen Troon: Maer Tafilette sich van de goetheyt deses Jootzen Vorst dienende, veynsde, en spant met de Moren aen, daer hy veel aenhangs hebbende, den Jootzen Prins van den Setel, en sich selfs op den Troon van Regeeringhe stelde, en sulckx alles met groote geswintheyt, soo dat de Naburen, oock de Engelsen op Tanger, en de See-Rovers van Salee, Algiers ende Tunis hem begosten te vreesen; De Mooren, een trouwloose Natie, onderwijl om de factie van Tafilet en den Jootzen Prins, vermoorden malkander; d'Enghelssen setten oock Tafilet de voet dwars. Tafilette was dienvolghende daer op verdocht, hoe dat hy de Sectateurs en na-volgers van Mahumet in dit desseyn vast setten mochte, en daer toe diende hy hem van het schijn-heylige pretext van Religie, het welck de Menschen kinderen soo dickwils, wel politijckelijck, maer echter godloselijck ghebruycken, om haer onrechtvaerdigste doen met de verwe van gerechtigheyt aen te strijcken, ende ten toon te stellen: Hy gaf dan aen zijn Volck last en instructie, hoedanigh zy haer, na sijn oogmerck, souden hebben te dragen, en dese ordre van haer Meester heel geestigh voldoende, begosten onder de Mahumetanen van 't Lant te murmureren tegens de Jootze Religie of superstitie, en haer voor te houden, *Wat een schande het was, dat een Keerl van een infame secte, die in alle Landen ellendigh gingh doolen, en die over al veracht en bespot was, het opper-gesach soude hebben over soo veel brave Luyden en waare Kinderen Mahumeths, waer van zy geen genade noch gunst souden te verwachten hebben, by aldien sy haer selven niet en bevryden van dese schandelijkke dienstbaerheydt, waer toe oock wel kans was, wanneer sy maer selver wilden, want sy hadden niet te doen, als maer den Mahumet om hulp aen te roepen, die soude ontwijffelijck het een oft ander mirakel doen omme haer te verlossen: Maer soo langh sy onder het gebiet stonden van een rampsaalighe Jode, die tien-mael slimmer was als een Christen, en die nochtans soo stout was dat hy hem Heer en Meester noemen durfde van soo veel Musulmans of recht-gheloovige, en hadden sy geen recht of pretensie tot al het goede dat den Profeet haer belooft hadde, noch geen deel te verwachten aen de wellustighe geluckzaligheyt, die na dit leven was bereyt voor de geene die hem alleen dienden, en de geene die door sijn Authoriteyt over haer gestelt waren.* Verder verheften sy onder het Volck al de voordeelen van een Prins gelijk de hare, gesproten uyt Coninckl. Bloede, die door sijne kloeckmoedigheydt ende wijsheyt haer soude konnen Meester maken van haer Naburen en der zelver Rijckdommen; ende die haer brenghen soude tot den staet om van al de Weerelt ghehouden te konnen werden voor een glorieuse en ontsaglijcke Natie: Door dese ende diergelijcke discoursen namen de uytgesondene van Tafilette de herten van het gemeyne Volck, dat in sijn selven ongestadigh ende altijt tot nieuwigheyt ghenegen is, allensjes soodanigh in, dat dese Jootse Prins, die soo seer onder haer bemint was, kort daer aen geabandoneert en over gegeven wiert aen sijn Vyant, die hy als op sijn schoot gevoet had, en die soo wel veynsen ende sijn voornemen, gheduyrende al dit bedrijf, verberghen konde, dat hy niet de minste achterdocht tegens hem verweckte: En door sijn sniedigheyt wiert hem de wegh tot sijn resolut voornemen te meer gebaent: Hy ruste ook niet voor dat hy het selve na sijn wensch volvoert had, maer nam daer toe waer d'eerste occasie daer in hy met sekerheyt doen konde: Het gebeurde op een avont, wanneer den Jode den Vluchtelingh Tafilet ten eten genodet had, dat hy derwaerts gingh, verselt met de stoutste van sijn gevolgh, en als sy met malkanderen na de maniere van 't Lant geseten waren op een Tapijt, sagh men noyt meerder gemeynsaemheyt, vrientschap ende betrouwen onder haer als doen ter tijt, wanneer een vermetelingh van dien hoop den armen Jootze Prins, die nieuwers aen dochte als hoe hy sijnen Gast goet chier aen doen mochte, onversiens quam aen te vatten, stack hem met een Poignaert in de Buyck, en bracht hem in een oogenblik van

het

het leven: d' Omstanders maeckten in den eersten een gelaet of sy geweldigh daer over verbaest waren; Nochtans in plaets van den doot van haren Meester te wreecken, omcingelden de gene die van de secte Mahumets waren, Tafilette en de sijne, meer om haer te beschermen tegen het graeuw, als om haer eenig leet te doen; ja sy sochten de Gemeynten tot rust te stellen, dede een Raet vergaderen ter selver plaets waer desen moordadigen doodtslagh gedaen was. Die nu onder de Raedtsheeren besteken en gesuborneert waren, en wel het meeste gesach hadden, begosten datelijck reden te verhalen, hoe dat dese schielijcke vera nderinge niet en hadden konnen gheschieden als door de wille van den grooten Propheet, die het hert ende de vuyst van den handt-dadigen soodanig bestiert hadde tot hare miraculeuse verlossinghe: Weshalven men aen de gene grootelijckx gehouden was die haer van de versmadelijcke heerschappye van een Iode bevryt hadde: Sy maeckten oock niet langh werck, maer vervoegden haer datelijck tot Tafilette, die dese groote sake bestiert had, hem noemende haren Liberateur en verlosser, en tot meerder bewijs van haer danckbaerheyt, wiert hy gegroet als Prins van het Gebergte, en wierde aenstonts in possessie gheset, soo wel van de schatten als van de digniteyt van den ongeluckigen Jode, die hy was komen het leven ontnemen: Dit was het succes van Tafilets aenspanningh teghens den Jootsen Prins, en daer mee was sijn herten wensch vervult. Wanneer hy nu de souveraine macht over dat Volck in handen had, waer na hy soo seer had ghehaeckt, en dat hy sach dat hem de Mantel van Religie soo wel gedient hadde, quiteerde hy de selve geensints, maer oordeelde dat hy hem verder helpen soude tot sijn andere desseyns, waer in hy oock sijn selven niet bedroghen en heeft: Wy hebben rechtevoort gesien, hoe hy door middel van dien uyt den staet van een armen vervolgden vluchtelingh, geklommen is op den Troon van dit kleyne Vorstendom: Hier na sullen wy komen te weten, hoe dat hy den geseyden mantel van Religie soo wel a propos met fatsoen en te rechter tijt heeft weten te gebruycken, dat hy binnen een seer korten tijt meester geworden is van verscheyde Koninckrijcken: Noyt hebben de onwederstanelijcke Wapenen van Alexander de Groote, noch d'onverghelijckelijcke goede fortune van Julius Cæsar, nae proportie van tijden sulcke progressen gedaen, noch sulcke uytkomsten ghehad, waer door zy soo vermaert sijn geworden in de Weerelt, als desen Tafilette gedaen en gehad heeft door sijn kloeckmoedigheyt, en door sijn geraffineerde Politijcke, dien hy den schijn ende naem van Religie ghegeven heeft. Tafilette dus op den Troon gheklommen, leefde ende trock daer door alle de Mahometanen, die na de wet van den Alcoran leven; hy strafte ende lette nau op alle misbruycken, en daer door won hy de gemoederen van die in't Gebergt; Maer Tafilet om sijn dapperheyt 't Meesterschap van Africa beooghende, wijl de Mooren hem alle toe-vielen, ghebeurden 't, dat 't Coninckrijck Marocco (alwaer men den lesten Erf-Prins had vermoort) nu beseten door eenighe op-geworpene, daer onder wel de voornaemste waren * Bambugh, Soudaen van Fez, en Gailant, Prins van de Sterckte Suz; Echter Tafilette alle kleyne Princen aen 't Geberghte seer lichtelijck vermeesterende, ende om van de Christen kant hulp te vinden, trock met 20000. man naer Bembuch, desen Soudaen sent sijn Soon Tafilette met een kloecke macht teghen, maer Tafilette dese te gau, verrasten den selven in een Embuscade, daer hy sijn Volck verstroyde, ende den Prins gevangen nam; dese en wilde hy niet verlossen, voor dat men dessels Suster (een schoone Princesse) hem ten Huwelijk aen-boot; De Vader, om Vredes wil, rust haer tot een Bruyt uyt, en sent hem die: Tafilette ontsangtse, en troutse 's anderen dags, maer doet de Stadt Boizeme plonderen, en herstelt den Prins echter weer in zijn staet:

Terwijl

* *Een Stadt aen de Middellantze See, bequaem tot den Coophandel.*

Terwijl d'Engelsen in Tanger door Tafilette mede verbaeft, over des selfs dapperheyt niet luttel en waeren ontstelt, deden wel besendinghe aen hem, maer en verrichten niet: Tafilette had een Legher van 30000. Mooren by een, ende dacht nu sijn over lang voornemen in 't werck te stellen; hy treckt dan nae den Coningh van Bouzéme, en hoewel hem die stout verwachte, sloegh de selve gantschelijck, soo dat haren Coningh vluchte in een Geberghte, in de Stadt Sallei, daer hy noch Anno 1669. wás afwachtende hoe 't vorders met de progressen van Tafilette soude af-loopen, welcke de Stadt Fez (midden in 't Coninckrijck gelegen, seer sterck, met een Slot op een hoogen Bergh, seer volckrijck, groot, en vol antiquiteyten en heerlijcke Gebouwen) belegert en tot overgaef dwingt, alsoo d'Ingesetenen tweespaltigh wierden: Den Prince Gailant verschrickt over al dese Victorien, ruckt 3000. van de schoonste Africaensse Ruyters by een, maer onbestendigh tegens Tafilette, wijckt in de Valeyen van Alcaxar (een lant-streeck daer wel eer drie Christen Coninghen, en veel duysenden Christenen door de Mooren, ten tijde van Don Sebastiaen, Coningh van Portugael, sijn verslagen) dit Lant seer sterck, is als onwinbaer, met hooge Bergen langhst de See-kant, streckt naer Suz: Daer hadde Gailandt een Overste den Ingangh met veel Musquettiers bevolen, maer soo ras Tafilette quam, opende die den Ingang seer licht met sackjes gout: Dese Plaets hem tot een goe rugh dienende, leyde daer sterck Guarnisoen in, ende trock tusschen de 2 Bergen deur, met kleyne Benden, tot de Valeyen daer Gailand lach; maer ontsiende de brave Ruyters die Gailand omcingelden, sich self in een woest Ghewest, bedacht hy een list, om niet plotselijck in sijn verderf te raken: Onder de Mooren, die een tijt langh in de Suitte van Tafilette geweest waren, was'er een die oock eertijts deel gehad had in de vrientschap ende goet vertrouwen van Gailant: Op desen wierp den loosen Tafilette het oogh, als op een man die bequaem was hem in sijn voornemen te dienen: Hy leyde het oock met hem over, gaf hem alle noodighe instructien, dede hem eenige Kemelen hebben, gheladen met alderhande buyten-lantse Koopmanschappen, die in dat Landt meest gesocht wierden: Ende met die toe-rustinge sont hy hem voort, gevolgt van Troupen, die tot uytvoeringe van desen aenslag uytgesocht waren, en hy selfs ging achter aen, soo na by als hy koste, maer door de bedeckste Wegen die 'er gevonden wierden, waer toe hy eenige leyts-luyden van dat Lant gebruyckte: En soo trocken sy vast allegaer na de Pleynen alwaer Gailant sijn Leger hadde: Ende de Moor die de Kemelen leyde, en den Koopman speelde, wist het soo te maecken, dat hy van de Buyten-wacht aen-gehouden en voor Gailand gebracht wiert, die nieusgierigh sijnde om te hooren waer Tafilette met sijn zege-rijcke Armee was, hebbende in eenige dagen niet met al van hem ghehoort, vraeghde hy zijn oude kennisse met grooten yver wat hy goets brochte: Den verraderschen Moor hem soo eenvoudigh gelatende, dat oock d'aldergauste daer door soude hebben konnen bedroogen worden, antwoorde op al sijn vragen bedrieghlijck, en versekerde hem met hooge woorden, dat Tafilette wel meer als 30 mijlen daer van daen was, en dat hy tegen seker kleynen Prins marcheerde, die met sijn Lant aen 't Coninckrijck Fez grensde: Gailand op dit advis staet makende, vont goet sijn Troupen te laten gaen, om haer selver te ververschen tot naerder ordre: En gelijk hy selve niet eens sorge droegh om 't Leger te versekeren, maer docht alleen hoe hy hem dien avont met sijn ouden Vrient wat vermaken wilde, soo ging sijn Volck mede haer plaisier nemen, en met soo grooten sorgeloosheyt haer tot rust begeven, als of den Vyandt duysent mijlen van haer waer geweest: Daer lagen dese brave mannen hier en daer in 't gras verstroyt, droncken en kloncken, ende haer Paerden gingen in de

Weyde.

Weyde aen een andere kant, onderwijl dat Tafilette aen 't eynde van 't Bosch, dat hem bedeckt had, en dat op een Hoogte lag, wat in 't Pleyn ommeging, sien konde, verblijt dat 't bedrog van zijn Agent soo wel gesuccedeert was, hy en twijffelde oock niet dat op sulcken vrolijcken avont niet een gerustigen en diepen slaep volgen zou, wachtende derhalven maer met verlangen dat 't doncker worden, en de maets in slaep vallen mochten, stelde ondertusschen zijn Volck in ordre, soo dicht by de Valeye van Alcazar als mogelijk was, sonder ontdeckt te worden: Omtrent de middernacht ging hy eyndelijk met zulcken furie en rassigheyt op haer aen-vallen, dat een goet deel van haer gesneuvelt waren, eer sy haer selven onder malkander kennen konden: Nochtans eenige van haer die minst vast sliepen, op-geweckt door 't gekerm van 'er Kameraden, die op sterven lagen, sprongen op uyt den slaep, en liepen na de naeste Paerden die sy vatten konden, vielen daer op, en sochten haer te vergaderen onder haer Colonel: Den vaillianten Moncaden, tweede Soon van den Schac van Alger, en hy sijn selven voor haer stellende, maeckte den Vyant de Victorie twijffelachtig soo lang als hy konde, maer Gailand selve wanneer hy al de onordeninge van zijn Leger sag, en hoe zijn Volck neffens hem neder gevelt wiert, oock dat den kleynen rest, die hy noch overigh had, haer mede op de vlucht begeven most, hy selve alreede twee wonden, d'eene aen de wange, d'andere in de zijde ontfangen hebbende, en een Paert onder hem doot gestoocken zijnde, socht hem mede op een vers Paert, dat 'em tot allen geluck toe-gebracht wierdt, te zalveren binnen de Stad van Alcazar, maer niet langer daer in blijvende, als tot dat hy sijne By-Wijven adieu geseyt hadde, om dat hy niet sekerheyt genoeg daer en vont, raeckte hy noch daer uyt en quam binnen Arzilla, achterlatende meest al sijn braef Volck, en haer dapperen Colonel doot op de plaets van de Bataillie; Den Colonel drie Paerden onder sijn lijf, en hem soo lang met een ongelooflijcke kloeckmoedigheyt tegens den Vyant geweert hebbende, tot dat hy eyndelijk door de macht des selven overstulpt wiert. Dese progressen van Tafilette waren de puure oorsaeck dat Gailand met de Engelsse in Tanger vruntschap socht, om de Stadt Arzilla te voorsien, ende soo een vaste verblijfplaets te vinden, sluyt deswegen een Accoort, dat d'Engelssen hem tegens sijn Moorsse Vyanden, ende d'ander tegens d'Engelsse Vyanden souden behulpsaem sijn: Maer dit Verbont wiert vernieticht, mits Tafilette al de Lant-palen van Gailand, selfs rondsom Tanger, ruyneerden: De Engelssen scheenen hem wel te willen protegeren, echter te swack, verdween dat: Gelijck mede de aenbiedinge van Gailands By-Wijven: Also mede den Schac van Algiers en die van Tetuan, onder decksel van tegenstant, alles om rust door onvermogen, aen Tafilette over gaven: Gailand onderwijl vlucht naer Algiers, daer hy nu als een privaet Persoon leeft: Tafilet begeert hem voor den dagh: Eenige valsse Canoniers helpen den lesten dapper tot Canon, die alles overwint: Immers Tafilette is Prins en Overwinnaer, de reste vluchtelingen vluchten ten alle zijden in de Gebergten en naer de See: Ende noch duurt aldaer den hedigen Oorlogh van de Mooren, wijl veele onder haer selven niet en accorderen: Maer Tafilette soude op Algiers seer geern een blaeuw ooge wagen.

Het swaere Ys in de Noorder gewesten/ en belette geensints het wel-vangen der Groenlants-vaerders op de Walvis Vangst: De Hamburgers niet alleen/ maer oock de Hollanders/ hadden dit Jaer 't gheluck/ dat veel van haer Schepen met 11./ 12./ 13./ en oock eenighe met 14. Vissen binnen quamen; maer het swaer Ys knevelden oock sommige soo/ datse 'tweder keeren vergaten:

ten: Men verhaelt dat doenmaels on-noemelijck getal Walvisschen tusschen 't Ys sijn ghesien/ die als Bergen scheenen Compagnie met malkanderen/ of tegens de Menschen / of tegens andere Vissen ten Oorlogh te willen komen: Daer sijn oock dit Jaer diversse Een-hoorens gevangen/ daer onder eenige te Hamburgh wierden gebracht van tamelijcke groote/ dies stonden de Reeders seer wel: De Fransse Natie was daer wel jaloux op/ maer sy en konnen doch niet swemmen/ als de Harpoen geschooten is.

In Tyrol/3. mijltjes van Inspruck/te Schwatsz/ aldaer den Keyser eenighe Silvere mijnen heeft/ was den 20. deser van Tempeest / Donder en alle ghewelt soo boosen weder/ benevens een Aertbevinge / dat de Rivier die daer door loopt / over vloeyden/ al de naeste velden/ 30. Huysen/ en 200. Menschen dede verdrincken. Den 16. deser by 2. uren s'nachts overviel de oude Stadt Saltzburg een groot ongeluck/alsoo de hooge Berg aen St. Nicolaes Poort/ van het vinden Huys af/ tot over 15. Huysen heen neer storten / maeckende de geheele straet tot een Puynhoop: Gemelte Berg stont eerst en waggelde na de voorsz. Huysen/ en terstont daer aen/ valt hy neder en overdeckt oock de by gelegene Kercken/ en versmoort by de 500. Menschen/ veele die uyt nieusgierigheyt/ of oock wel om hare Vrienden te helpen dit ongeval te naer quamen/ bleven mede doot. In 't naeste Clooster versmoorden van 26. Zielen 22. Geestelijcken; 't Scheen allesints dese Stadt nu te smerten/ want hare Stats muer storten oock ter neer/ en viel in de Rivière de Saltz (voorteken van zelden wat goets): Daer en tegens heeft in dese Hontsdagen den Berg Etna in Sicilien van branden en smoocken op ghehouden / naer dat haer vuyr binnen Catania over de 200. Huysen/ hadden geruyneert/: En de Asse een geheele banck ofte Moglie in de Zee gestort; Hier over heeftmen in die soo lang bevreesde stadt danck dagh gehouden/ en Psalmen ofte het Te Deum ghesongen: men begost oock op verscheyde plaetsen in Hoogduytslant nieuwe Fonteynen te vernemen/ die mits haer heylsaem water grooten toeloop van volk veroorsaeckten/ gelijk die te Pijramondt / en by Frijburgh / als andere Plaetsen / dewijl doch den mensch het oog gedurig om wat nieus te sien start.

De pracht der Menschen veroorsaeckte langer een wan-betalinge van alle eerlijcke schulden: Dit sagh men langhs hoe meer uyt overdaet toe-nemen/ want het was te Dantzich noch te Londen niet alleen/ daer de Braet-speeten alle Sondagen soo tierden/ dat de selve meer klonken dan de Psalm-sanghen in de Kerck: Nederlant had mede haer deel daer af/ men leerde daer mede op sijn Frans met Passementen/ op sijn Duyts en Spaens met Kanten/ op het Engels met Parfumeen alom te verschijnen: Selfs de Boeren vervielen tot debauches/ en troefden/ &c. in plaets van ackeren; dus sagh men dit Jaer de Tienden/ die voorleden Jaer 80. gl- hadden ghegolden/ nu op 14. gl. dalen/ ghelijck als op de H. Op andere Plaetsen sloeghen de Tienden mede van 400. gl. 's Jaers tot 120. gl. af: Een Comptoir 't welck 1667. van Tienden had ontfanghen omtrent 22000. gl./ ontfongh Ao. 1668. niet meer als 11000. gl. en Ao. 1669. als 8000. gl. De Portugesen traegh in haer belofte van betalinge/ en vry wat inhaligh van natuer / hadden tot noch toe desen Staet geen

vernoeghingh konnen gheven: Maer sy duchtende voor yets quaeders/ deden haren Minister Françisco de Melo, ende andere arbeyden/ om een eynt van beloof de Brasiliaense schult te maecken; mede accordeerden den Portugeeschen Resident Ulhoa met syn Crediteuren/ en hy gingh den 1. deser van de ghevangen Poort/ daer hy soo lange door de selve particulierlijck was gedetineert geweest. Hare Ho. Mo: hadden weder om den Heer Boreeel uyt Zeelandt gelieven te designeren voor Ambassadeur Ordinaris weghens desen Staet aen den Coningh van Groot Brittangien/ de welcke met de selve Caracter/ naer genomen afscheyt/ den 20. July uyt den Haghe naer Londen vertrock. De Over-Geldersche droomden noch al met die van Waert aen de Mase van wonderlijcke Oorlogen/ nu had men een ghesicht in de Lucht/ ende dan veel Volck van den Bisschop van Munster op der Aerden ghesien: Dese quaemen uyt Vranckrijck en Lotaringen; sy hadden sacken vol Frans gelt/ en passeerden door 't Lant van Luyck/ sy souden Wesel aen-tasten/ en op 't Loo Bolwerck aen-komen; waer door die van Wesel met d'aenstaende Winter by vriesen sich verstelt vonden/ ende wenschten meerder Guarnisoen; ghelijck oock die van Maestricht: Soo wierden mede die van Huist en Sluys om diversche Consideratien met Soldaten versterckt.

Spangien was dese maendt het oogh meest wendende op de saken van Indien/ Nederlandt/ ende 't Coninckrijck Serdaigne: Op het laetste waren nu door den nieuwen Viceroy geciteert den Marquis van Sea / ende van Villa Fidir/ de Marquise van Aquila/ en den Portugysen Don Franciscus; maer vermits sy geen van allen ter gesetter tijdt verscheenen/ wierden alle voor Rebellen verklaert/ en vry gegeven door den kop te moghen gheschooten worden: Men begost dan 't Huys van den Marquis de Villa Fidia/ het welck binnen Cagliari staet/ en daer het Guarnisoen van de Stadt en 't Casteel logeerden/ voor eerst neder te smijten/ en alsoo gingh het verbolgens: Men hoorden doe op de Middelantse Zee verwondert toe/ hoe dat in 't onbeschaemde Roof-nest Villa Franca/ onder 't Gebiet van Savoyen/ van Oran op de Kust van Afrika / was gearriveert een Schip met 470. Joden / welcke van daer op quaet vermoeden door de Spangiaerden waren uyt-gesonden: Dese Joden brachten grooten schat mede/ en zy versochten aen den Savoysen Duc vrijheyt om tot Villa Franca hare goddeloose schacherye te moghen aen-stellen/ het welck den Savoysen Duc seer licht/ omme het groote profijts wil/ konde toe-staen.

Te Brussel gebeurde 't dat de Heer Don Jan de Toledo/ komende savonts omtrent ten tien uren van het Huys van Grimbergh/ daer hy met de Caerte had gespeelt/ sijnde in de Carosse van den selven Huys/ is bykans tegens over 't Huys van den Nuncius van een ander Carosse tegen gekomen/ daer in waren 6. a 7. Cavaliers/ die hem datelijck besprongen/ en hebben hem 2 Pistool-Kogels door sijn Hooft geschoten/ met noch eenige andere door het Lijf; men dede datelijck een Priester komen uyt het Huys van den Nuntius / maer hy was mors doot: Desen Heer was incognito door Vranckrijck gekomen/ om de Connestabile te spreken (gelijck hy acht a tien dagen by hem is gheweest) en soo voor Envoye Extraordinaire na Engelant te gaen.

Het

Het by-geloof der Roomsse/ gestampt in de gemoederen van veele onnoosele Christenen / sagh men nerghens meer als in Vranckrijck uyt-flickeren : De Joden en Heydenen te ongeloovigh/ verwierpen alle miraculen/ want zy seyden wy sien hier een L. Vrouwe te Brussel/ met een reeck tanden om de hals/ goet voor de Tant-pijn / elders andere grillen die de Geusen oock niet en mogen geloven/ want dat van Compostella/ de Reliquia in alle Paepse Kercken/ de goddeloose Bedevaerden na 't Aerts Jerusalem en Lorette : De Processen eu ommegangen en andere Roomsse solemniteyten openden vast yder meer en meer de ooghen : Gelijck den 8. deser te Laon in Vranckrijck/ daer de Pest in 't na-Jaer ontsteken/ de Gemeente een silvere Figuyr / om met devotie aen te sien/ wiert aen-geboden/ en men seyde/ dat die Figuyr (niet den Hemel) veele van die bedroefde sieckte hadden verlost ; dus bracht men dese Figuer in processie na de Groote Kerck/ daer het als een Afgodt op den Autaer wierdt ghe-plaetst ; 't welck alles met groote statye door de Magistraet/ Geestelijcke en Jan alleman wiert by gewoont/ waer nae men songh ende Communiceerden voor die 't begeerde. Vranckrijck was dese tijt onbenoeght/ datte Fortificatien van Aeth/ Doornijck en Rijssel soo traegh voort gingen/ op welcke laetste Plaets den Hertoge van Aerschot ende de Heer Pape uyt Brabant gekomen / mede klachten hoorden/ dat men de Fransse Kool-schepen in Vlaenderen niet wilde laten passeeren ; maer den Hertoghe van Aerschot antwoorde seer wel/ dat het niet hare schult/ maer de vuyligheydt der Schippers was / welcke te veel Loon hebbende bedongen/ niet voort en konden/ &c. Men rechte doe een Noortse Compagnie te St. Germain op/ om op Moscovien/&c. en noort-aen te handelen/ en daer toe beloofden vry Convoy ; De insicht was om Bevers/ Pelteryen/ Koper/ Canon/ Yser ende Hout te bekomen/ eu sulckx op een Privilegie van 20. Jaren : Oock om de see-saken meerder te begunstigen/ practiseerden oock het volgende Placcaet :

LOUYS, by der gratie Godts, Coningh van Vranckrijck en Navarre : Aen alle tegenwoordige ende toekomende, saligheyt : Hoewel de banden van Geboorte, die de eygen ingeboorne verplichten aen haren Souverain en Vaderlant, sijn de allernauste en in het burgerlijck t'zamen wesen onbinbaerste banden, invoeghen de plicht van dienst by elck haer schuldigt, ten hoogsten in de gemoederen selfs van meest onwetende Volckeren werdt gequetst, en evenwel wert geacht als een der voornaemste ende onwedersprekelijcke plichten der Menschen : Echter evenwel wy bericht na de groote overdaet deser laeste tijden, veeler onser Onderdanen, vergeetende hoe veel zy aen haer Geboorte-Plaets verschuldight zijn, vremde Landen hebben aen-ghedaen, daer arbeydende van alles daerse bequaem toe zijn, selfs in de Scheeps-bou, tot 't uyt-rusten van Schepen, gaen woonen en noyt weder keeren, en stellen sich vast door Huwelijcken, en verkrijghen van Goederen van alle nature : Sich dienende van 't gunt zy ons ende haer Vaderlandt schuldigh zijn : Waer om wy om haer weder tot haer schuldige plicht te brengen, en te stuyten de gevolgen die dese quade Exempelen mochten voort brengen, hebben vernieut de Ordonnantien op dese saken ghemaeckt, begeerende geheelijck tot maintenue de selve de hant daer aen te houden : Daer om, en om andere redenen, sijn wy bewogen met advijs van onsen Rade, ende na oese sekere kennisse, Coninckl. macht en volle authoriteyt, doen, soo wy doen by desen, met onsen hande ondertekent, wel uytdruckelijck verboth, aen alle onse Onderdanen van wat qualiteyt zy sijn,

te vertrecken uyt onsen Koninckrijcke, omme sich buyten ons verlof in vremde Landen te stellen, of door Huwelijck, verkrijgingh van Goederen, overvoeringh van hare Huysgesinnen en Middelen, om haer vast te stellen sonder weder te keeren, op verbeurte van Lijf en Goet, ende veroordeelt voor Vremdelingen, sonder hier na te moghen herstelt worden, ofte weder komen woonen, noch hare Kinderen genaturaliseert, ten wat saecke oock dattet zy: Echter toestaende verlof voor die binnen ses Maenden met Vrou, Kinderen en goet weder uyt vremde Landen binnen onsen Koninckrijck weder keeren: Maer begrijpen onder dit Verbot niet onse Onderdanen, die in vreemde Landen gaen arbeyden ofte handelen, mits datse daer geen Woon-Plaets nemen, ofte door Huwelijck ofte andersints sich verbinden: Willen mede desgelijckx, dat alle onse Onderdanen ter See dienende in vreemde Landen, binnen onsen Koninckrijcke te keeren, om op onse Schepen te dienen, ofte andere van onse Subjecten, yder na sijn bequaemheyt en conditie, op pœne van Lijf en Goet: Begeeren dat sy weder na haer oude Woon-steden keeren, in ses Maenden nae dat de Admiraliteyt hun in hare Woon-Plaetsen sal hebben doen waerschouwen: Willende dat teghens de wederhoorige met alle rigeur in alle See-Havenen sal werden door onse Offiçiers, volgens d'oude en dese Ordonnantie, geprocedeert: Verbieden daer en boven alle onse Onderdanen, soo Piloten, Scheeps-Timmerlien, Bosschieters, Boots-gesellen, See-lien en Vissers, buyten onse Koninckrijcke te gaen dienen, of aen Scheeps-bou te arbeyden, of te wercken aen Tou-werck of Seylagie, dienstigh ter See-vaert, buyten ons expres consent, op pæne van't leven, &c. Ghedaen te St. Germain den 13. Augusti 1669. den Coningh op sijn Stoel van Justitie sittende, bevestigt, ondertekent, en om te publiceren af-gesonden.

(N. B.) Alle die onder Souverainen woonen, moeten gedoogen dat men daer gebruyckt dese methode, van te disponeren absolut over Goet, Bloet ende Leven der Inwoonders: 't Welck in de Republijcken, gelijck in Nederlant, Switserlant, Venetien en elders niet en geschiet, maer werden gracieuser en Politijcker gehandelt.

Polen lest gelaten op folio 105. tot de verkiesinge van een nieuwen Koning/ soo wierde die nieuwe Majesteyt niet alleen van de Princen des Rijckx/ maer oock door Gesantschappen van vremde Princen geluck gewenst/ waer onder den Keyser met 't Huwelijck van sijn Suster alle andere verby stapte: Spangien liet andere voor-gaen: Vranckrijck/ Sweden/ Denemarcken/ Keur-Brandenburgh lieten oock de Complimenten af-leggen: Ende men begost soo om materie van Staet als Commercie/ in den Hage selfs de gedachten daer heen laeten gaen/ om een Ambassadeur Extraordinaris aen desen nieuwen Coningh te expedieeren: Selfs schreef den nieuwen Koningh aen den afgetreden/ die nu alreede op de Grensen van Switserlant gekomen was/ desen volgenden Brief in 't Latijn:

Doorluchtigsten Prince, liefsten Heer Vader en Broeder:

NAedemael het aen de Goddelijcke Providentie alsoo belieft heeft ons uyt het midden van eene vrye Natie te kiesen, en door haer waerdighe Stemme op den Koningl. Poolssen Troon te stellen, als vermeynen wy onder de eerste sorgen ons debuoir te wesen uwe Coninghlijcke Majest. door dese onse aen-kondigingen te venereeren: Dit onverhoopte geluck verandert onse affectie tot de selve gants niet, maer sal ons veel meer tot het geneygtwillige geheugen, tusschen uwe Coninghlijcke Majesteyt, als onsen grooten Antecesseur, en my bevestigen, om teghens der selver Offiçien onse wilvaerdigheyt te collationeren, op dat die onder sich certeren mogen, het welcke, nevens onse desideria, uytvoerlijcker sal openbaren den wel gheboorne Boratini Starosta van Osie, &c. vorders wenschen wy u Coningl. Majesteyt, by veel jarige gesontheyt, alle des selfs gedesireerde successen. Warschouw den 11. July 1669. U Coningl. Majests. willige Broeder MICHAEL Rex.

Oock schreef sijn Majesteyt den volgenden Brief aen de Lant-Stenden:

Michael, door Godts ghenade verkoren Koningh in Poolen, Grooten Hertogh in Littauwen. Naedemael de Goddelijcke Almachtigheyt in de vrye herten ende Gemoederen alleen Triumpheert, soo is geen menschelijck middel te versinnen, waer door men tot genoegen, dat groot werck der Goddelijcke voorsienigheyt over ons Vaderlant exprimeren kan: Indien des selven Regent sonder bystant der hooghste Godt, by soo veele swaerwichtige Intriguren en Uytlantse onderwindingen, door wonderbare ende recht oogh schijnlijcke van den Hemel af-gedaelde eenigheyt met onsen Persoon, had willen voorsien: Wy konnen U L. anders niet presenteren als onse gantse Affectie, ende de best mogelijcke voorsorge voor de welvaert onser algemeene Moeder, als oock voor de conservatie der selver Rechten ende Vrijheden, de welcke wy even soo als andere in dese Republijcke, uyt de Moederlijcke borsten ontfangen hebben, ende de selve niet eerstlijck hoeven te leeren, maer veel meer altijt genoegen te geven, schuldigh en willigh verblijven; gelijck wy sulckx alreede by ontfangen Diploma Electionis, *met Eede hebben toe-gesegt en bevestigt. Daer by wy oock ons danckbaer gemoet tegen de Ridderschap, voor de genegentheyt die de selve ons is toe-dragende, van gantser herten betuygen willen. De Hoogste Majesteyt die alle Troonen bevestigt, biddende, ons alsoo bequaem te maken, dat wy den tijt onser Regeeringe, soo wel het algemeene best, als oock yders besonderlijck, volkomen genoegen mogen geven. Wy sijn van het oprecht gemoet des Ridderschaps, tegens ons versekert, dat gelijck de selve door haer vrye gelijck-luydende Stemmen en genereusiteyt, ons na den wille Godts op den Troon hebben geset, sy om haer eygen reputatie, alle mogelijke voorvallende wederwaerdigheden, sullen trachten af te wenden. d'Eerste sorgh die wy nu hebben, helt daer heen, dat de Grensen deser Kroon met behoorlijcke nootwendigheden versien moghen blijven, tot welckers beschuttingh den lust ende yver der Soldaten, weghens het achter blijven van haer wel verdiende besoldingh, versmelten moet, het welcke wy dan U. L. in bedencken en overwegingh voor dragen, ernstigh begeerende dat sy soo wel in de achterstallighe betalingh, als oock in hare op soo veel Rijckxdagen by gebrachte rechtmatige desideriis en aenvorderinghen, verghenoecht mochten werden, ghelijck daer van onse Kamer-Joncker een wijt-loopige Dedicatie U L. doen sal. Ondertusschen &c.*

Weder om sont den Poolsse Coningh sijn Expressen Andreas Gembicky naer den Keyzer/ dese met die van sijn gevolgh waren gekleet in goude/ silver/ sijde en met Bloemen/ oock eenige in 't root Satijn/ op alderhande wijse met kostelijcke Rocken om-hanghen: Dese hadden Audientie by den Keyser ende sijne Moeder/ alwaer den Envoy presenteerde het Conterfeytsel van den nieuwen Coningh van Poolen/ levens groote ten voeten uyt: En hy versocht het Huwelijck met de outste Keyzerl. Princesse/ 'tgunt in bedencken getrocken wiert: Veele vraegden waer dese nieuwe Poolssen Coningh geboren was/ men antwoorde/ dat de Hooghduytsen hem ghenoegh behoorden te kennen, vermits hy te Weenen den gouden Sleutel als Camer-Heer van den Keyser had ghedragen/ dat hy was van geen vremde Natie/ maer Ao. 1640. den 19. Juny een weynigh over de Nieper tot Labnisch geboren; ende van groote middelen/ doch door de woeste Cosacken waren hem wel Elf Tonnen Gouts schaede aen-gedaen; dat hy oock Italien en Vranckrijck wel had door-reyst/ en geen Vremdelingh in die Gewesten was: De Keyser dan met de Oude Keyserinne gin-

ghen in haer Conclave te raedleven / en men ordonneerden den Heer Resident Mayr weder na den Coningh van Poolen / met het Conterfeytsel van de Keyserlijcke outste Princesse / omset met Diamanten : Alle 't welcke niet langhe hier na 't geweeste succes hebben beloost.

Et ainsi l'on void que tous les effects ensuivent & respondent aux faicts.

Den nieuwen Coningh vergaf dese dagen al de groote Ampten in 't Rijck : Ende nam sijn Moeder tot hem op het Pallais : Den Aerts-Bisschop van Gnesne wierdt Primat van het Rijck : d' Heer Pats / Groot Cancelier van Littauwen / ende de Heer Lisinsky / onder-Cancelier van de Croon / volgden malkander : Prins Lubomirsky / Starost van Spicky / wierdt Groot-Mr. van 't Coninckl. Huys ; En zijn Broeder den Ridder / die men voor heen den Abt Lubomirsky plach te noemen / wierdt Capiteyn van de Guarde van de Poolsse Majesteyt : Doch om het door den Oorlogh bedorven Volck te ontlasten / wierden al dese Ampten in haer Inkomens vry besnoeyt : Want men wilde oock Jaerlijckx het beloofde Pensioen aen den af - ghetreden Coningh Johan Casimir in goeden Munte te laten toe-komen / volghens de belofte aen hem / wanneer hy het Rijck af-swoer / ende den Scepter neder leyde / op den Rijckxdagh ghedaen : Tot dit Jaerlijckx geldt wiert d' Aerts-Bisschop van Warmie ghestelt / om den Coningh Jaerlijckx / soo langh hy leefden / over te schicken : Men had oock al eenigh onbenoegen onder de Poolen bespeurt / die om de vergeven Ampten onbenoeght / twaelf en twaelf elckander in ghevecht beriepen ; den nieuwen Koningh siende / dat de Lubomirsky / de Patz / de Polubinsky en andere van de voornaemste des Rijckx hier onder waren / quam haer alle om-armen / en badt haer sich te bevredigen / gelijck sy hem oock gehoorsaemden : Eyndelijck wiert St. Michiels dagh den 27. September tot 't Coninghs Crooninge verordineert : Den 7. July beswoer den Coningh in de Kercke van St. Jan de Conditien / waer op hy tot Koningh aen-genomen was ; ende den Bisschop van Posen gaf hem 't Evangelium te kussen : Den Aerts-Bisschop van Gnesne dede den Mis-dienst / en men preeckte uyt Luce cap. 5. van de Visserye Petri ; en had meest sijn uyt-sicht / hoe dat men sonder Christus niets en vermocht / want neemdt hier nu een levendigh Exempel / om de Croon Poolen te vissen hebben niet alleen veel haer gemeene Netten uyt-gesprеyt / maer daer zijnder welcke goude Netten hebben uyt-ghevvorpen om desen Scepter te vissen / maer dat dese uytwerpers echter ten lesten hadden moeten bekennen / Datze alle den nacht hadden gearbeyt, en niet gevangen, &c. Hier nae wierde den Koningh op een root fluweele Kussen knielende voor het Altaer beswooren / en uyt-geroepen ; daer hy aen 't Rijck oock den Eed dede / 't Volck riep daer op / hy leve / hy leve : En het Te Deum gesongen werdende / bleef echter den Coningh met de Bisschoppen op hare Knien / geduerende het gesangh / leggen / tot dat de selve op-geheven / na het Slot wierde geleyt / ende door den Onder-Cancelier Michael Radzevil Princelijck getracteert / in presentie van de vreemde Ministers ende Senatoren : Ende daer mede nam dese Koninckljcke Verkiesinge / buyten verwachtinge van veele / een goet ende een geluckigh Eynde.

Sware

Sware Tempeesten stortten dese maent over verscheyde Gewesten: Gelijk gants Persien met Aertbevingen/ en te Erfort in Turinghen alle de Straten met Vuyr van den Hemel en grouwlijcken Donder wiert aen-getast: 't Water van de Vliet in de Stadt als verdroogde: Drie a vier Huysen wierden in de brant en ter neder geslagen/ en bleven veel Menschen miraculeus beschadicht en oock behouden: Diergelijck onweder sagh men op veel Plaetsen in Hoog-Duytslant/ en oock te Inspruck: Het Exempel van Zaltsburgh sal ons dese mael genoegh zijn/ na luyd als volgt:

ONsen Stadts Bergh ten tiende mael beginnende te daveren tusschen twee en drie uren des morghens, heeft beginnen, met een dubbelde ongehoorde crack, dat schrickelijck was, te vallen, beweghende door een sonderlinghe kracht; welckers ruyne eerstelijck sich heeft af-geworpen by de naburige Muer van de Poort Milenensi in de Revier Salze, daer na een jongh Bosch, in 't welck sich negentien Menschen onthielden, en twee Kercken, van de welcke de eene uyt suyvere Marmor-steen is gebout, sulckx datte steenen van d'een zijde der Stadt tot d'ander vlogen: Door dese val van den Bergh sijn doot gebleven drie hondert en meer Menschen, onder welcke wort ghetelt een van de Ordre van St. Franciscus, drie van St. Benedictus ende meer andere oude Priesters, willende hulp aen de ghequetste brengen: Wel vijf hondert en meer Menschen hebben sich derhalven verborghen in Kelders en onder-aertse Kuylen, om 't pericul te mijden, en haer leven te conserveren, welckers gehuyl en gekerm oock van onder de hooghe hoopen Steenen wierd en ghehoort; men seyt datter quade voortekenen van dit onweer sijn geweest: Want over acht dagen naeckten hier na toe drie Mannen van een ongemeene groote, en van gestalte des Liehaems gelijk als swart, en schrickelijck van gesicht, sittende op swarte Paerden; door welcke gesichten de Wacht verbaest zijnde, de vlucht hebben ghenomen, maer wanneer sy nu onder de selve Poorten waren ghestelt, hebben zy haer voet-padt verlaten: Het welck wel van een yder is geexamineert, en door curieuse oogen is naer-gespeurt, doch van niemant ondervonden, 't is wel te ghelooven dat dit is door de verscheyde oordeelen, soo van de Paerden als Cameelen, of eenigh ander teycken, 't geen van een onbekende is vertelt: Op den selven tijdt sijn omtrent ter middernacht gesien wandelen op de Straten schaduwen, gekleet met Rocken van swart couleur, vervullende alles opentlijck met haer versuchtingen en huylingen.
Saltsburgh den 11. July, Anno 1670.

Prins George van Denemarcken quam dese Maent in Engelant/ doch by den Coningh en Coninginne gekomen sijnde/ begeerde geen besoeck van eenige vreemde Ministers/ dewijl hy alleen den naem aen-nam van Marquis van Bantzant/ en niet Prince van Denemarcken. Den Hertoge van Courlant siende sich ontvoogt van 't Eylandt Tabago in America/ door de Hollanders in den Engelssen Oorlogh/ dede sijn klachten te Withal/ wat recht hy daer toe (volgens de Tractaten van Breda) hadde/ &c. Op de Recht-bancken wierde doe in Enghelant mede een scherpe Ordonnantie ghemaeckt/ van hoe veel een President/ een Schepen/ een Secretaris soude mogen genieten. Den Lord Major van Londen/ siende dat de Poorte van Templebar/ als in de wegh staende/ beter uyt-geset/ vernieut en verbetert diende/ stont den Coning sulckx toe/ werdende hem 15000. gl. voor die Poort alleen voor sijn inventie toe-gelept/ om de selve soo heerlijck als mogelijck weder op te bouwen. D' Engelse

begosten

begosten doe op de Middelantse See met de Francoisen om 't strijcken van de Vlagh te disputeren/ de Mannen te water waren daer heet in / maer sommige Juffrouwen in Vranckrijck dachten dat men dat saeckje wel mocht laeten varen: Men vertroude noch niet langher des Coninghs veroordeelaer Harry, maer men voerde hem van 't Casteel te Windsor/ over Cyepstou Haveningam/ op 't Casteel van Timout. De Engelsse Natie sich over al dapper verspreyende/ mosten dese Maendt lijden / dat haeren Consul t' Aleppo (om de groote sterfte) aldaer met de voornaemste Cooplien uyt de Stadt vluchte.

Madame / de leste Weduwe van den Graeve van Oxenstern / een van de voornaemste Edelen van Sweden / hebbende nu zedert 5. a 6. Jaren geweest aen 't Spa/ mede gebracht hebbende haer Nichte/ die sy te Aken in een Nonne-Klooster liet/ tot soo langh zy de Wateren dronck/ met die meeninghe/ om haer in 't Clooster in de Fransse Tale te oeffenen/ ende oock te door-snuffelen de coustumen van 't voorsz. Clooster; Madame Oxenstern sich van de Wateren voldaen vindende/ wilde met haer Nichje weder nae Sweden vertrecken/ het gunt haer gerefuseert wiert/ onder pretensie van datse selfs ghenegen was een Nonne te worden: Waer op de Gravinne nae Sweden vertreckende / aldaer aen des Nichjes Vader rapoort dede van al 't geen voor gevallen was / die terstont om het tuys komen van sijn Dochter herwaerts schreef / maer de Magistraet deser Stadt met des Paus Nuncius hier op een comparitie leggende/ sonden om het Nichtje / en presenteerden haer de Keure van een nieuw Kleet a la mode/ of een Nonnen Habijt/ en sy 't leste kiesende/ was tot een Nonne geadmitteert; zedert 't welcke haer Moeder stervende/ liet die na een Capitael van twee Tonnen gouts / waer van 't Convent pretendeerde Erfghenaem te sijn/ en sonden haren Protector om te eyschen na Sweden van de Vader haer Legitima/ maer die sont den Bode (volgens haer oordeel) met slecht bescheyt te ruch ; dese hier komende/ ende 't Convent sich van haer hoop gefrustreert siende / soo begosten d'andere Nonnen het Nichje te schoppen en te slaen/ ende tracteerden haer soo eubel / datse voornam 't Clooster te verlaten/ dies sy 2. a 3. Persoonen op hare sijde gekregen hebbende/ is door des selfs behulp uyt het Clooster geeschappeert/ daer sy een Graef ontmoete / en al haer voorval vertelde/ die haer tot na Sweden convoyeerde : En die geene die haer van Aken geholpen hadden/ waren mede genootsaeckt haer na Sweden te volgen: Hier op is gevolght de bittere Executie van de Spangiaerden op de Gereformeerden/ willende ter devotie na Haelst.

AUGUSTUS 1669.

Vranckrijck liefde na Nederlandt hebbende/ en tot Abbeville als elders ghetracht vreemde Manefactuer-werckers in te voeren / die men met schoone beloften derwaerts had gelockt / mosten de Luyden beroyt weder na haer eygen Vaderlant keeren/ want daer was niet te winnen: Nu had men voor om den Koophandel te doen aengroeyen/ het Waeter de Scarpe van Arras tot Douay te vergrooten: 't Reviertje

viertje van Canchie begost men oock vaerbaer te maecken/ 't welck loopt van Hesdijn/ Monstruil ende Estaples : In somma men wilde door Artois met groote Schepen leeren vaeren / daer toe de Gecommitteerden van de Staten van die Provincie/ upt last van den Coningh/ de Visite quamen doen/ en wilden tot Monstreuil een groote Reede voor de Schepen maken : 't Scheen dat men daer van 't geloof noch was als die van Leyden/ welcke den Rijn duncken by Catwijck in Zee geloopen te hebben/ dat mede hier te Terroane de Schepen uptter Zee aen de Ringen in des Stadts Mueren/ volgens oude geschriften/ souden hebben geanckert/ en dat ingevolge 't geen eens was geweest/ meer konde ghebeuren. Den 9. deser overleed te Colombiers de Coninginne van Engelant Henriette Maria, Dochter van Hendrick de IV. ende Gemalinne van Carolus de I. Coningh van Groot Brittangien : Naer soo veel ellenden/ Ballingschappen/ 't onthoofden van haer Man/ 't verjagen en bespotten van haer Kinderen upt-gestaen hebbende/ wierde noch gelastert / als waere sy oorsaeck veeler onheylen geweest : Haer Lichaem wiert gebalsemt/ ende in een Camer op 't Casteel vertoont/ wiert daer na in een Rou-Carots na 't Clooster Chaliot ghevoert / verselschapt van Milord Montagu, de Marschalcken du Plessis, de Hertoginne van Richemont/ en veel Pagies/ die alle witte Flambeaux droegen/ de Garde daer by zijnde : Als men voor 't Clooster arriveerde/ quamen de Religieusen aen de Poort met witte Toortsen 't Hart ontfanghen / 't welck op een kleyn Tafelken wiert gelegt : Montagu als Aelmoessenier/ recommandeerde haer met een kleyne Oratie dit Hart wel te bewaren/ en bracht by van wat een Princesse dattet selve was/ &c. 't Coor van de Kerck wierde met des Koninckx Wapen in den Rou bekleet : Montagu stelde daer een goude Kroon/ op een Theatre van 3. Trappen hoogh ; maer 't Lichaem is den 12. dito savonts in een Rou-Carots na St. Denijs vervoert/ daer Madamoiselle en de Guise by waren en veel Pagies van den Coningh/ en meenichte Flambeaux/ soo dat de Wegh als dagh was ; zy wiert te St. Denijs achter 't Coor in een Capelle geset/ daer men dan de Misse voor soude doen / tot de daghen vervult souden wesen van na haer qualiteyt begraven te worden. Terwijl men van een andere kant sagh den gevluchten Engelsen Cancelier den Grave van Clarendon/ de Wateren in Vranckrijck gebruyckten.

De Brabanders swaerhoofdigh / begosten upt de grootste Steeden te wijcken/ ghelijck upt Antwerpen/ men seyde om de Impositen te ontgaen/ over de 3000. Menschen vertrocken : Want de Spaensse Soldaten maeckten 't soo goddeloos in alle Steden/ speciael binnen Mechelen/ als opt gehoort is ; seker treffelijck Burger binnen Antwerpen by avondt sijn Huysvrouw/ welcke tot haer Broeder was gegaen/ willende tuys halen/ maer d'een d'ander missende/ keert den man weder na Huys ; hem ontmoeten twee Soldaten/ smijten hem den Hoet van 't Hooft/ hy pooght die op te rapen/ maer sy doorsteken hem vilepnigh/ en daer op vluchten zy/ ende hy/ maer 24. Jaer out/ sterft twee uren daer aen : Zijn Huysvrouw was maer 19. Jaer out/ en van Bergen in Henegou/ en even eer haer Man quam/ upt haer Broeders Huys gegaen. Den Constabile van Castilien nieusgierigh dese dagen het Pant van de Tapisserye besiende/ gingh oock in de Kelders van de Werck-luy/ die hy sagh arbeyden/

en goede vereeringe gaf: Antwerpen ende alle Spaensse Nederlantse Steden klaegden dagelijcx dapper/ hoe dat de Soldaten haer binnen de Mueren (terwijl de Negotie soo slecht was) de Mantels af-namen/ van Beurs en Hoeden beroofden/ gevende hun noch slaghen toe: Maer de Soldaten hadden 't oock quaet/ zy kreghen geen gelt/ steelen daer stont de Galgh toe/ ende bedelen was schandelijck: Mede het gebeurden wel grooter Bedelaers die van Stadt tot Stad mosten hooren Nescio Vos: De Koopliedent'Antwerpen verdroot onderwijl dat men de Tollen op de Maria Schants niet af en stelde/ want de Goederen quamen nu wel over andere Wegen. Men sach dese tijt de Frans ende Brabantse Brieven op-gehouden tot Veynse; de Fransse en Spaensse Post-meesters malkanderen niet verstaende/ faillieerden veel Wissel-Brieven ende Coopliedent/ welcke daer door ofte ontriest ofte verkort wierden: Dus gingh men de Post-meesters verby/ en men sont over Basel en elders Brieven/ waer door dese Dwingelanden siende dat men haer niet van noode had/ met 'tHooft in de Schoot fijntjes accordeerden: Want

Hy en staet selfs niet stil die een ander jaeght.

Den 10. deser storf savonts by tien uren den Heer van Noortwijck/ nae 4. a 5. dagen leggens/ sijnde Gouverneur van Sluys en Generael van d'Artillerye/ mede Rent-mr. van de Abdye van Reynsburgh/ Colonel/ en bekleedende een Capiteynschap over Hollant/ idem een over Zeelant: Zijn Lijck is den 14. deses met 10. Carossen en veele Flambeaux gevoert aen de Schuyten/ en met een binne-Jacht wijders gevoert na Noortwijck/ daer 't selve in de Kerck ter aerden is bestelt geworden. Haer Ho: Mog: disponeerden doen over verscheyde * Charges/ werdende 't Gouvernement van Sluys vergeven aen den Heer van der Leck van Beverwaert/ den Heer van Langevelt/ outste Soon van den Heer van Noortwijck/ in de Ridderschap van Hollant. La Roquette een kleen Casteel/ gelegen in den Lande van Daelhem/ en Over-mase/ onder partagie van haer Ho: Mo:/ daer over was questie/ tusschen de Vrouwe van Plettenburgh/ die 't Casteel met Luyckse Soldaten had doen besetten/ en den Baron van Helmondt: Den Raet van Brabandt/ selfs haer Ho: Mog: daer mede gemoeyt/ sont men 300. Voet-Soldaten en 80. Ruyters van Maestrigt met twee Deurwaerders derwaerts/ maer die quamen te laet: Echter is de questie daer na uyt-gebonden en beslist/ alsoo eyndelijck den Prince van Luyk schreef/ dat sijn Gecommitteerden/ om alles te vereffenen/ den 25. deser uyt Luyck

* *Extract uyt de Resolutien van de Ed. Mo. Heeren Staten 's Lants van Uytrecht. Veneris den 17. September, 1669.*

ALsoo door het overlijden van de Heer van Noortwijk, in sijn leven Generael van de Artillerye, de selve Chargie is komen te vaceren, hebben haer Ed. Mog: goet gevonden daer toe te nomineren den Heer van Zuylesteyn, jegenwoordigh Lieutenant Generael van de Infanterye: En te schrijven aen haer Ed. Mo. Gecommitteerden ter Generaliteyt, dat haer Ed. de selve nominatie aldaer sullen hebben in te brengen, ende met alle officaciente debuoiren te seconderen, oock by de Gecommitteerden van de andere Provincien, ten eynde effect sortere. Onderstont geextraheert uyt de voorsz. Resolutie, en geaccordeert: In kennisse van my gesz. W. v. Verburgh.

Lupck nae den Haghe souden vertrecken. Subijt quam den Heer d'Estrades dese maendt met een kleyne Suite in den Haghe diverse voorname Leden van Staet spreken/ en vertrock weder seer haest: De Staten van Hollant mortificeerden den 25. deser het Clercks Ampt van Monsr. de Graef/ sullende dat Ampt voortaen by vijf ordinaris Klercken werden bekleet/ uyt 't Comptoire van den Secretaris van de Staten van Hollant: Men stelde oock een Drucker/ ende wiert gecalculeert haer Ed. Groot Mog. wel 12000. gl. 's Jaers met dien voet te houden/ souden profiteren. De Heeren Staten van Hollant resolveerden den 15. deser aengaende de Bier-Stallen ten platten Lande/ als eensake van grooten gewichte/ dat als ten dienste van 't Lant by de Pachters en Biersteker 's 'toude Placcaet soude werden na-gekomen/ &c. Men sprack doe van Capiteyn Ulrich, die van de Switserse Cantons van Surich over 4000. man quam handelen/ 't welck discoursen ten Hove maeckte/ als of men van die getrouwe Natie hier een Guarde hadde willen oprechten: En met de nieuwe aen-gestelde Werbinge/ die korts hier naer scheen te sullen voorvallen/ wierde met de nieuwe Officieren dusdanige Capitulatie gemaeckt:

Dies Mercurii den 27. November, 1669.

DE Raet-Pensionaris heeft ter Vergaderinge gerapporteert 'tadvis van de Heeren haer Ed. Groot Mo. Gecommitteerden, hebbende ingevolge, en tot voldoening van der selver Resolutie Commissoriael, in date den 23. deser loopende maent, en daer op gehoort de consideratien ende de onderrichtinge van beyde de Heeren Velt-Maerschalcken, geexamineert ende overwoghen, wat ordre soude konnen en behooren te werden geobserveert in 't capituleren met eenige van de Officieren, die achtervolgens haer Ed. Gr. Mo: Resolutie van den 25. September lest leden, en op de Conditien daer in vervat, haer albereyts hebben aen-geboden, of noch souden mogen komen aen te bieden, omme in dienst van desen Staet eenige Compagnien te Paert en te Voet te leveren, oock of eenige en hoedanige reflectie daer omtrent ghemaeckt soude konnen en behooren te werden, op Officieren, die in actueel employ van den Staet zijnde, haer insgelijcks ten voorsz. eynde moehten komen te presenteren, ende voort gelet op al 't gunt daer omtrent soude konnen of mogen in consideratie komen; Waer op gedelibereert zijnde, is onvermindert en sonder præjudicie van de vrye deliberatie op de Wervinghe selfs, goet gevonden en verstaen; Eerstelijck, dat alle Officieren als vooren in actuelen dienst van 't Landt zijnde, met de welcke ingevolge van de voorsz. haer Ed. Gr. M. resolutie van den 15, September voornoemt, soude mogen werden gecapituleert, gehouden sullen zijn haer oude Charges, die sy tegenwoordigh bekleden, 't zy van Luytenant-Colonels, Sergeanten Major, Capiteynen, Ritmeesteren, Lieutenanten, Cornetten of Vendrigs. absolutelijck en sonder eenige reserve te verlaten, soo haest sy, ingevolge van de Capitulatie als boven met haer bekent te maken, effective ordre tot 't werven van Krijgsvolck, en tot het bedienen van haer nieuwe Gharge sullen hebben ontfangen, sonder dat zy luyden, so wanneer de nieuwe te werven Troupes weder om souden mogen werden gecasseert, tot de voorsz. hare en verlaten Charges, of oock tot eenige Pensioenen eenigh recht of pretensie sullen hebben of mogen maken. Wel-verstaende nochtans dat de Gereformeerde Officieren, 'tzy Ritmeesteren, Capiteynen, Lieutenanten ofte Vendrichs, tot laste van den Staet eenigh tractement of Pensioen treckende, met de welcke als vooren soude mogen werden gecapituleert, soo wanneer de selve naderhant weder om souden mogen werden gecasseert, haer voorige qualiteyt behouden, en haer volle Tractement of pensioen even als voor date van de gemaeckte capitulatie, ghenieten en trecken sullen. Dat mede de Lieutenanten, Cornetten of Vaendrichs, met de welcke als vooren soude mogen werden gecontracteert, om by nieuwe lichtinghe als Ritmeesteren of Capiteynen ge-employeert te werden, daer door geensints sullen werden gehabiliteert, om naermaels weder gelicentieert zijnde, uyt krachte van de selve bedieningen na een oude Compagnie te Paert of te Voet te mogen aspireren, sonder te konnen voldoen de requisiten in voorgaende haer Ed. Gr. Mo. Resolutie, van date den 19. September 1668. vervat, maer dat de selve dien onaengesien, achtervolgende de voorsz. Resolutie, den Staet in qualiteyt als Officieren den tijt van acht Jaren completelijck en effectivelijck met de Wapenen sullen moeten hebben gedient, in welcken tijt de Maenden ofte Jaren van de voorsz. hare nieuwe Chargie mede sullen werden gecomprehendeert en gerekent. Dat voorts met niemant om voor Colonel of Luytenant Colonel of Sergeant Major in Uytheemschen of Binnenlantsen dienst sal hebben gemiliteert, ende geemployeert geweest zijn, en met niemant om voor Sergeant-Major te dienen, als die voor heenen de selve of eminenter

nenter qualiteyt effectivelijck bekleet heeft, of andersints ten minsten den tijt van ses Jaeren als Lieutenant, Cornet of Vaendrigh sal hebben gedient : Des dat oock die geene die vier Jaren of daer boven in actuelen Oorlogh de voorsz. Charges van Ritmeester, Capiteyn, Lieutenant, Cornet oft Vendrigh sullen hebben bekleet, tot Sergeant-Majors-plaetsen, en tot Compagnien te voet en te Paert respective admissibel gehouden sullen werden. Dat mede die geene die tot eenighe der voorsz. hooge Charges geeligeert geweest zijnde, in tijden en wijlen souden mogen werden gelicenticeert, indien zy naderhant wederom tot gemeene Ritmeesteren ofte Capiteynen souden moghen werden geeligeert, uyt den hoofde van de selve hooge Charges geenen rangh, of eenighe prerogativen of exemptie van dienst sullen konnen of mogen pretenderen, maer dienthalven in de voorsz. qualiteyt van Ritmeesteren en Capiteynen geconsidereert moeten werden, even als of syluyden de voorsz. hooge Charges noyt en hadden bekleet. Dat voorts de Ritmeesteren en Capiteynen, daer mede als vooren sal werden gecapituleert, gelaten sal werden de faculteyt en macht om voor de eerste reyse selfs haer Lieutenants, Cornets Vendrigs en minder Officieren te mogen creëren en maken ; des dat niemandt tot Lieutenant sal mogen werden aen-gestelt, dan die ten minsten vier Jaren, en niemant tot Cornet ofte Vendrich dan die ten minsten drie Jaren effectivelijck gedient, en sulckx mede Tocht en Wacht gedaen ende waer genomen sal hebben als na behooren : Met dien verstande nochtans, dat de voorsz. Ritmeesteren en Capiteynen, daer vooren niet sullen mogen bedingen, genieten of ontfangen eenigh gelt, of eenighe giften, gaven of geschencken, in gelt oft in gelts waerde, directelijck ofte indirectelijck ; sullende de voorsz. Lieutenanten, Cornets en Vendrichs, op 't aenvaerden van haer Commissien ghehouden sijn in handen van de Heeren Gecommitteerde Raden daer op te doen den gewoonlijcken Eedt van zuyveringe, op 't Formulier begrepen in haer Ed. Gr. Mog. Resolutie, van date den 24. February des Jaers 1656. wel-verstaende nochtans dat een Ritmeester of Capiteyn, van sijn Lieutenant en Cornet of Vendrigh sal mogen bedingen, dat zy 't samen na een behoorlijcke proportie gehouden sullen sijn te werven, en te leveren de eene de eene helft van de Ruyteren ofte Knechten, waer uyt sijn Compagnie sal bestaen, mits de voorsz. Lieutenanten, Cornetten en Vendrigs, genietende gelijck den Ritmeester of Capiteyn het bedongen en beloofde aenritz en transport-geldt voor yder man die zy luyden werven, en in dienst van desen Staet herwaerts brengen sullen. Dat voorts geene Regenten of Ministers deser Provintie vermogen sullen eenige Persoonen tot Lieutenants, Cornets of Vendrichs aen de gemelde Ritmeesters en Capiteynen te recommanderen, 't zy voor ofte naer date van de Capitulatie, met haer aen te gaen directelijck of indirectelljck in eeniger maniere. Eyndelijck is goet ghevonden ende verstaen, dat de wel gemelte Heeren haer Ed. Gr. Mo. Gecommitteerden, of eenighe van de selve by hen-luyden uyt den haren daer toe te subdelegueren, sullen werden geauthoriseert en gelast, gelijck de selve geauthoriseert ende gelast werden mits desen, om met ende nevens de gemelte Heeren Velt-Marschalcken, de voorsz. Officieren die ten fine als vooren haer dienst hebben aen-geboden, of noch souden mogen komen aen te bieden, mitsgaders oock de Lieutenanten, Cornetten en Vendrichs, die by de Ritmeesteren en Capiteynen als boven soude mogen werden aen-gestelt; naeder te hooren, hare qualiteyten te examineren, en in specie mede te ondersoecken, of oock in hen-luyden de noodige requisita conform de boven staende Resolutie werden ghevonden, om daer van alhier ter Vergaderingh raport ghedaen sijnde, alsdan nader op de electie van de voorsz. Hooft-Officieren, mitsgaders van de Ritmeesteren en Capiteynen, als oock op de confirmatie van de verkosene Lieutenanten, Cornetten en Vendrichs, gedelibereert en gedisponeert te werden na behooren. Acocrdeert met de voorsz. Resolutien.

HERBT. van BEAUMONT.

Veele naemen dese tijdt noch al speculatien op den Bisschop van Munster/ andere op Vranckrijck: Want men vertelde op de Louvre/ hoe de Sweden tot de Triple Alliantie ongenegen/ 3. maenden Soldy voor af begeerden/ ende voortaen onder Borgh-tochte van Hollant 60000. gl. des Maents begeerden: Maer dese Louvraers hoorden haest wat anders/ en 't contrarie: Alsoo byna yder/ yets van gedachten sich te preserveren voor onheyl/ de Protectie sochten en beooghden der geene/ die den Bant van de Triple Alliantie hadden ghelept: Men sprack wel van Kur-Brandenburgs affectie tot Vranckrijck/ maer die van den Keyser was weder soo veel daer tegens: Haer Ho: Mog: Resident le Maire in Denemarcken adviseerden doe van daer/ op het meten der Schepen/ als volght:

ICk hebbe in de Sont volgens, U. H. M. ordre, alle mogelijcke debuoiren aen-gewent, om de Coninckl. Tol-bedienden te persuaderen, datse in 't klaer maken van de Nederlandtse Schepen haer wilden reguleren na de op-gerichte Tractaten, en die sonder eenige recherche, gelijck bedongen is, op hare Paspoorten en de Attestatien van de Commisen, op d'nyterste wachten legghende, te laten passeeren; Waer op tot Antwoort bekomen hebbe, dat zy ordre volgden, en daer van niet kosten desisteren, ten waer haer sulckx van 't Hof wiert geinjungeert; Waer om mijn tot Coppenhaghen geaddresseert heb aen eenige Ministers, en door haer getracht te weegh te brengen dat het rechergeren van de Nederlantse Schepen, conform de Tractaten, mocht na-gelaten werden; Doch is mijn gesecht dat sulcx niet konde wesen, immers niet over die Schepen welcke Attestatien van de Commisen in 't Vlie of Texel mede brochten, die soo notoirlijck in hare epentalia manquement hadden, waer van ick eenige Copien door den Tollenaer in mijn by-wesen gecollationeert, en geauthentiseert aen 't Collegie ter Admiraliteyt tot Amsterdam, beneffens een wijtloopige Missive op den 7. July lestleden gesonden heb, en eer sulckx in Hollant gecorrigeert wierdt, ende de Commisen in 't Vlie legghende, over haer fraudulente nalatigheyt, nae behooren ghestraft sullen sijn, sien ick weynigh hope dat men hier van de recherchie sal willen ophouden, alsoo men noch alle dagen fauten ende sluyckerye vint. In de tijden van den laetsten Oorlogh met Engelant, had den Gouverneur Holck ordre om alle Schippers inde Sont komende, by hem te doen brengen, en over haer Ladinge en Reyse te examineren, waer door de Schippers een uyr of drie wierden op-gehouden, het welck, hoewel den Oorlogh cesseerde, tot noch toe gecontinueert heeft, doch is nu eyndelijck, na mijn veelvoudige remonstrantien, van dat sulckx teghens de Tractaten was, en dat de Schippers daer door belet wierden haere Reysen in spoedigheydt voort te setten, afgeschaft, met byvoeginge van haer Ho. Mo. Onderdanen, ofte die van de respective Provincien, in alle dat billick is, te sullen met genegentheyt aen de hant te gaen, wanneer U H. Mo. den Coningh omtrent de sluyckerye van sijn Orisontse Tollen gelieven satisfactie te geven en gerust te stellen, en voor al die geen te doen straffen, die hoochst-ged. Majesteyt door haer malitie, ghelijck men hier spreeckt, in sijn Tollen soo veel duysenden hebben verkort. Hier wort een seer aensienlijcke Ambassade gereet gemaeckt, om naer Polen te gaen den nieuwen Koningh complimenteren, die hier zal bekleet worden van de Vice-Cancelier den Heer Christoffel Pasbergen. *Coppenhagen den 24. Augusti 1669.*

Dies Veneris den 30. Augusti, 1669.

ONtfangen een Missive van 't Collegie ter Admiraliteyt tot Amsterdam geschreven aldaer den 27. deses, houdende responsive op haer Ho. Mo. Brief vanden 1. derselver Maent ende dienvolgens bericht van 't geene by haer E. Verricht is op de Missive van den Resident de la Maire, geschreven tot Coppenhagen den 20. July lestleden, behelsende verscheyden defecten, die ghespeurt ende ondervonden waeren begaen ende ghepleeght te sijn by de Commisen ter recherche in 't Vlie, in 't visiteren der uytvaerende Coopvaerdy-Schepen, en 't verleenen van de Acten of attestatien, tot expeditie der Schippers gerequireert, om onder benefitie van dien, sonder verder enqueste ofte recherchie, op simpele exhibitie der voorsz. Acten, in den Orizont te mogen passeeren: Waer op gedelibereert sijnde, is goetgevonden en verstaen, dat de voorsz. Missive copielijck gesonden sal werden aen het Collegie ter Admiraliteyt in 't Noorder Quartier en in Vrieslant, met versoeck en begeerte dat haer E. ten aensien van haer respective Commisen, ter recherche in 't voorn. Vlie residerende, gelijcke ordre willen stellen, al by 't voorn. Collegie ter Admiraliteydt tot Amsterdam sijn gestelt, met precise last aen de voorn. Commisen, om de selve ordre exactelijck te observeren, sullende mede Copie des voorsz. Missive met ende nevens Extract aen den voornoemden Resident la Maire gesonden werden, om te strecken tot dessels narichtinge, en wijders te dienen sulcx en daer 't behoort. Op 't gepresenteerde ter Vergaderinge gedaen, is na deliberatie goed gevonden en verstaen, dat den Resident Hamel Bruyninckx, gedestineert naer het Hof van den Keyzer tot Weenen, voor soo veel hy op sijne Reyse derwaerts door Regensburgh heeft te passeeren, aen den Rijckxdagh aldaer de ghewoonlijcke Complimenten van wegen desen Staet sal hebben af te leggen, en sich alsdan voorts a droictuel na Weenen voornoemt te vervoegen.

In Zeelant is dese Maent 't volgende arrest uyt-gekomen :

DE Staten van den Lande en Graeflijckheyt van Zeelandt, allen den geenen die desen sullen sien oft hooren lesen, salut : Doen te weten : Dat wy tot voorkominge van tweespalt ende onrust, die wy van het wederspannich, Schismatijcq, ende turbulent Humeur van *Jean de la Badie*, ghewesen Predicant in de Walsche Gemeente binnen Middelburgh, wel te rechte apprehenderen, ook daer van albereyts de droevige vruchten hebben gesien, by onse resolutie van den 19 der voorleden Maents hebben geordonneert, dat den voorn: *Jean de la Badie*, ende *Pierre Yvon*, haer binnen drie mael vier en twintigh uyren, souden hebben te begeven uyt de Stadt Veere en Jurisdictie van dien, sonder elders in eenige Stadt of Plaetse van onsen Lande van Seelant te mogen werden geadmitteert, veel min geprotegeert : Doch alsoo wy in ervaringhe komen dat de voorn. Persoonen onse voorsz. ordre niet en hebben na-gekomen, gelijck het wel behoorde, en of sy schoon tegenwoordig uyt de Provintie mochten wesen vertrocken, echter soude konnen gebeuren dat sy de presumptie en stouticheyt souden hebben daer weder t'eeniger tijt in te komen, en wel apparent is, dat sy haer noch elders in dese Provintie onthouden, en daer door ghevallen sijn in onse verdere indignatie, daer van sy vervolgens het gevoelen hebben gemeriteert. SOO IST, dat wy daer tegens willende voorsien, alle en een yder, van wat qualiteyt, conditie, beroep of gesintheydt de selve soude moghen wesen, wel expresselijck by desen verbieden, den voorsz. *Jean de la Badie*, en *Pierre Yvon*, in haer Huysen, Schueren, en Wooningen, of in eenige Schepen, Schuyten of andere Vaertuygen te ontfangen, logeren ofte verberghen, maer ter contrarie de selve ontdeckende, of te weete komende, waer en op wat Plaetse sy haer binnen dese Provintie of eenige Stadt, Plaetse oft Quartier van de selve onthouden, aenstondts bekent te maken aen den Offiçier daer het selve sal voorvallen, die met en nevens alle andere Offiçieren binnen dese Provintie, by desen wel expresselijck werden geordonneert en bevolen, om by huyssoeckinge en andersints alle neersticheyt aen te wenden, om de voorn. 2. Persoonen te ontdecken, achterhalen en te saiseren, en de selve te ghelijck ofte een van beyden bekomen hebbende, aenstonts door de heerlijcke hant te leyden, en te brengen buyten de Limiten en het gesagh van dese Provintie, met expres verbot van oyt of oyt daer weder te mogen in-komen, op pœne van Corporale Punitie : En in cas buyten alle verwachtinge, yemant van onse Onderdanen of Ingesetenen, 't sy binnen de beslooten Steden, of wel ten platten Lande woonende, ofte haer binnen boort van eenige Schepen, Schuyten, of andere Vaertuygen onthoudende, contrarie desen onsen Placcaten, haer verstouten souden den voorsz. *Jean de la Badie* ende *Pierre Yvon*, of een van beyden te ontfanghen, logeren, ofte te verbergen, sal voor de eerste reyse verbeuren honderdt ponden Vlaems, voor de tweede mael twee honderdt ponden Vlaems, en voor de derde mael sulckx gedaen of ondernomen hebbeude, boven de voorsz. pecuniale Boete, noch arbitralijck gecorrigeert worden, naer exigentie van saken, de helft van de voorsz. Boeten te appliceren ten profijte van de gheene die dese contraventie, of wel de voorsz. Persoonen, of een van beyden aen-brengen of ontdecken sal, en de andere helft ten profijte van den Offiçier, die de executie doen sal, en op dat niemant hier van eenige ignorantie en pretendeere, soo sal desen alomme in alle Steden en Plaetsen deser Provintie werden gepubliceert en geaffigeert, daer men gewoon is Publidatie en affixie te doen : Lastende en ordonneerende alle Offiçieren, Justicieren en Magistraten desen onsen Placcaten getrouwelijck te executeren, en voorts te procederen

deren en doen procederen tegens de Contraventeurs ende Overtreders van dien, tot de Pœnen en Boeten daer inne vermelt, ſonder eenige gunſte, diſſimulatie ofte Verdragh, alſoo wy het ſelve ten dienſte van den Lande alſoo bevonden hebben te behooren. Aldus gedaen en gearreſteert in 't Hof van Zeelant tot Middelburg, den 5 Auguſti 1669.

Te Coppenhagen wierden deſe Maendt ge-examineert diverſche Zee-varende Luyden/ te weten 14. Perſoonen daer van eenige aldaer Burgers zijn/ welcke verklaerden tuſſchen Malmoe en Coppenhaghen te hebben gheſien een Zee-Wijf ſwemmen/ 't achter lijf als dat van een groote Vis zijnde / het boven lijf als een ſchoone Vrouw/ wel geproportioneert/ ende ſwart van oogen/ met volkomen Borſten/ witte Handen/ wit en ſchoon als de Menſchen: Dus varende/ was dit Zee-Wijf maer vier treden van 't Schip deſer Luyden/ weſende met eenigh geſchrep weder onder gedoken/ maer wanneer daer na eenige ſtucken broot in zee geworpen/ quam ſy weer boven/ ſpeelde met 't voorſz. broot/ en wierp 't ſelve om hoogh/ 't gunt ſy dan weder op vong / en na verklaringh deſer Luyden/ was ſy eyndelijck weder onder gedoocken en niet meer gheſien. De Zee als een Werelt op ſich ſelfs/ bleef noch al continueren dagelijckx wat nieus voort te brengen: Daer was voor Geluck-ſtat een Schip uyt Guinea gearriveert/ 't welck mede bracht veel vreemde groote Hoenderen / met twee Crocodillen van twee vadem / dieſe in vaten hadden over ghebracht/ en met verſch water en vleeſch levendich gehouden/ noch een grooten Adelaer / en een Tijger / die men aen de Deenſſe Majeſteyt ſoude vereeren: Den Coninck quam ſelfs te Sonderburgh / op een tijt dat zijn Outſte Soon Prins George van 16. a 17. Jaren/ en van een Genereus en braef gemoet/ Enghelandt was gaen beſien/ en Schearneſſe ging beſpeculeren/ daer de Hollanders aen Lant geweeſt/ en d' Engelſe Schepen verbrant / ende 't Fort in genomen hadden: Te Hamburgh ſach men doen over de 200. Een-Hoorens / daer onder een met een kop als van een Koe: Den Coninck van Enghelandt nam doen mede playſir na Greenwits te reyſen/ en beſach daer een Vis ſoo groot als een Wal-Vis/ die daer op gekomen/ bewaert wiert/ maer tot Deal is deſe Maent veel grooter Monſter ghevangen: Johan Michael Cigala / Oom des Turckſen Keyzers/ nu te Hamburgh ghekomen/ wilde verder de Noorder Rijcken gaen beſien; Hy verhaelde datter over de 300 Chriſtenen teghenwoordigh in Hollant waren/ die hy uyt ſlavernye had verloſt.

Saltsburgh by ons op folio 121. en 127. aen-gheroert / wierdt aldus met een Epitaphium beſchreyt:

Epitaphium, Salisburgi nuper 16. Julij a Monte oppreſſorum, 1669.

Sta viator, nec mirâre, ſi in ſaxum obrigeas.
Sin uſpiam, hîc dura cernis Fata.
Heu!
Quanti caſus humana rotant!
Ubi Mors & Sors irruunt ſaxeo Agmine,
Peſſimi Ædiles hoſtiliter invertunt omnia!

Alumnorum Seminarium, eſt Libitinæ
Lararium.
Domus & Domeſtici?
Parentis & Liberi?
Domini & Famuli?
Vitali prius, tum lethali ſomno ſepulti,

Æquali pondere terram premunt
Suis obruti Fatis!
Conjugibus, Thalamum in Tumulum,
Cunis & Canis Lectum in Lethum vertunt
Saxa. Heu dura Sors!
Posteritati hoc saxea Fama loquetur,
Tu, qui Montis hiantes Abyssos
Et inclusa spectas Funera,
Dic adgemiscens:
Judicia Dei,
Abyssus!

In Sachsen by Smitborgh/t'wee mijlen van Wittenbergh/heeft sich daer te midden in een Maras een Vuyr van Asse/ Koolen en Steen uyt-geworpen/ vermengt met een grooten stanck van Sulfur/ van 't welcke al 't omleggende Lant/ speciael nae Wittenbergh voorsz./ in den gront wierdt bedorven: In Yrlant was dese tijt mede een Lant-streeck door de groote drooghte in brandt geraeckt/ waer door veel Huysen in Asse raeckten; sulckx gebeurde in de Veluwe en elders in Nederlant/ daer veel ruychte/ Veel en Kreupel-bos was/ al mede/ want het is dit Jaer soo extraordinaris droogh geweest/dat de grootste Revieren onvaerbaer/ en de kleene gants droogh wierden.

Den Grave van Prado/ die Alfonsus, van Portugael na Tercera had de gebracht/ arriveerde nu weder van daer/ en dede in 't gros raport aen de Prince Don Pedro: Hoe dat hem de Zee, weer en wint in 't heen varen na Tercera soo contrarie was geweest, dat hy 27. dagen met Coningh Alfonsus op Zee had ghelworven, daer hy Graef nu in 't wederkeeren in 7. dagen was over-gekomen: Dat soo ras sy in de Baye van Angra waren gearriveert, den Gouverneur van 't Casteel aen sijn Boot ontboot, neffens de voornaemste der Magistraet, aen de welcke hy sijn ordre ende last vertoonden. 's Anderendaeghs quam den Gouverneur met 24. uyt den Raedt weder aen boort/ en namen aen de ordre die hy haer gaf; te weten/ dat men de Coningh Alfonsus niet by daegh maer by nacht soude aen Lant setten/ om den toeloop des Volckx te vermijden/ en hem stil brengen op 't Casteel: So haest Alfonsus daer in verseeckeringh was/ loste men eenige stucken/ en de Inwooners vragende waer toe sulckx diende/ oock hoorende dat haren Coningh daer was/ wilden Vreughde-Vuyren ontsteken/ maer den Graef van Prado heeft hun 't selve belet. In 't leste deser Maendt sont de Coninginne van Spangien te Madrid een Secretaris aen den Nuncius van den Paus/ aen de Ambassadeurs van Duytslant/ Portugael/ en andere/ hun aen-dienende/dat haer Majesteyt geresolveert was die Vrijheden in te trecken/ de welcke men dus langh aen Uytheemsse Ministers had vergunt: Men verhaeldt haer Majesteyt/ door de groote abusen die daer onder liepen/ nu 's Jaers wel 4. tonnen gouts soude profiteren: Des Paus Nuncius soo voor sich selfs als uyt den naem van d'andere Ambassadeurs/ ging by de Coninginne/ versocht die Resolutie om te stooten/ ofte ten minsten d' Executie te doen slapen: Maer men heeft (hem sonder antwoorde in rust latende) echter 't algemeene best gehanthaeft.

Den Sweedsen Rijckx-Raet den Baron Peter Spar, te Verden in Junio lest gestorven/ wiert gebalsemt naer Wismar/ en van daer na Sweden vervoert: Daer en teghens quam haer Ho: Mo: Gesant den Heer Mr. Pieter de Groot,
weder

weder uyt Sweden over Hamburgh/ (daer door de Magistraet wel was onthaelt) en Zell/ weder naer Hollandt/ om hooger Employ/ die syn Excell. wel meriteerde/ ten dienst van desen Staet te bekleeden. 't Poolsse Rijck begost sich nu in postuur te stellen: De geene die Johan Casimyr, de gewesen Coning/ over 't Gebergte en Duytslant hadden geconvoyeert/ quamen weder thuys: Maer de woeste Cosacken en ongetemde Tartars tornden gedurigh d'Ukrania/ komende als een Blixem met 4 a 500 gelijck om een Roof/ wegh slepende Vrou en Kinderen/ na dat sy de Mannen hadden ghesabelt: Den volghenden Brief van den Poolssen Generael Gregorius Dorosensko, van den 1. deser aen den Oversten Andreas Dimidecky, vertoont de hoedanigheydt/ soo als hy was gelegert onder 't Stedeken Bar:

DEn algemeenen Erf Christenen Vyant, vaert noch al in zijn desseynen voort, 't gunt my seer ter harten raeckt, weshalven ick mijn Heer, volgens vertrouwinge deses, uyt de Ukrania toe-sende: Den Soudaen is met aensienlijcke macht na Czechrinum in optocht geweest, doch de Pas vernaghelt, toogh midden door de Ukranie: 't Volck in den Lantougst daer om plagende, om dat u Majesteyt mijn Broeder daer tot Opperste had gemaeckt: Het smert den Erf-Vyant datse so lieven Protector aen-genomen en deswegen tot de defensie van de Ukrania nu aen-gemoedigt, verheugt zijn, als tot een Voor-Muyr: Den Vyant tracht de Cosacken van mijn Broeder af te wenden, maer hy sal echter de Poolsse Majesteyt die Godt zegene, getrou blijven, &c. Wijl wy en hy voor u Majesteyt bereyt zijn 't Leven te wagen: Alleen sy ons en 't Poolsse Rijck noodigh geduerigh te correspondeeren en by te staen met raet en daet: Daer komen met onse ook een Turkse Envoy aen, den welken ik gehouden ben om de onse in Salvo te brengen, die aldaer langen tijt op-gehouden zijn: Deses verricht zijnde, keere na Braclaur, sal van alles dan berichten, &c.

Na langh af-wachten quam over Toulon 't Fransse Hof nu verseekeren den Secretaris van Duc de Beaufort / met partye van desselfs Domestijcken/ 't ongeluck van ged. Hertogh/ met bericht hoe desen armen Prince/ na dat de uyt-val met aller macht in goede ordre/ en by den Krijgsraet was aen-gelegt/ hy schandelijck van yder was verlaten gheweest / ende besprongthen van twee Turckse Ruyters/ soo hy alleen was; dese hadden hem soo af-gematteert en gequetst/ dat hy niet voorts en konde / sy siende datse hem niet konden voortslepen/ hebben hem op de Plaetse schandelijck vermoort: Dit ongeluck was verselt met een tweede/ want 's Paus Neef Fra Vinctnzo / Generael van de Italiaense Galeyen/ met den Graef de Vivonne/ Generael der Fransse Galeyen / aen wien het Opper-Commando was belooft / waeren op die tijdt in krackeel/ en de Franssen haer Magasijn in brant rakende / was oorsaeck gheweest van alle onheyl als voor heen gesegt: Daer na dede Duc de Navaillies en Monsr. de St. Andrè Montbrun aen 't Schotse werck een uyt-val/ maer vonden (tegens opinie) al de Turckse Reduyten seer wel gefortificeert: Daer na heeft Sr. Colbert een uyt-val gedaen op 't springen van een Mijn/en quamen daer noch wel af; maer de Fransse te swack alleen/ mosten t'elckens half met de Venetianen werden gemenght: Dese attacques vielen dagelijcx voor/ maer alle tot nadeel van de Christenen/ hoewel men anders uyt-st royden/ doch 't was maer om de Soldaten te animeren dat men seyde 10000. Turcken in

den grooten uyt-val gebleven waren/ en maer 300. Christenen/ maer anders om-gekeert/ was het waer: Daer * bleven over de 3000. Christenen/ daer onder den Ridder Vendosme/ en soo een groot getal brave Fransse Cavaliers/ dat ick sonder betraende ooghen met de Vrienden de soo groote Lijst naulijckx aensien mach: Immers het was slimmer als tot Gigery: Die van Malta deden stracx Siel-missen voor de ghebleven Francoisen/ maer sy hadden veel eer die voor haer selven mogen doen/ wijl met 't verlies van Candia het voorseker hare beurt soude worden: Den Paus wandelde van d' een Kerck tot de ander/ ende bad op sijn Knien aen de Trappen van yder/ voor het behout van Candia niet alleen/ maer dat alle die Vaghebonden/ Hoere-jaghers/ Moordenaers en boose Menschen/ die men tot ontset van Candia tot Roomen hadde geprest/ wilde Victorye verleenen/ tegens de Geestelijcke en weereltlijcke Vyanden/ &c. De Lunenborgers schreven doe uyt Candia hare ware gestalte van Juny en July aldus:

Copie van den Eersten Brieff,

DE Turcken setten hier dagh en nacht dapper op aen, speciael op 't Fort Andrea, daer se midden in het Bolwerck en wy op 6. voet Aerde van haer logeeren: Dagh en Nacht springen Mijnen, vallen schermutselen voor, en Canon-Kogels met Granaten vliegen: 't Schijnt nu langer onmogelijck dese Plaets sonder groot Secours te konnen behouden: Want de sware sieckten de helft ons Volckx van de Wacht af-houden: Onsen Generael Waldeck is mede kranck, alsoo hy de 4. weken langh op de periculeuste posten gelegen, en sich af-gematteert heeft: Godt behoede hem, anders 't soude met ons slecht af-loopen, dewijl maer alle onse arbeyt hier by de Italianen als met uyt-lacchen beloont werdt: Soo is mede de Verraderye soo groot, dat den Vyant alle onse raetslaegen weet: Eergisteren wierp ons den Vyandt uyt sijn Aprochien toe een dooden Wissel met een Covert, van Venetien met Sr. Daniel Brems Hant aen onsen Generael: Maer dese Coverte is weder om tot de Turcken over geworpen, en daer in was een afgesneden Membri virili van een der Zarazijnen.

Copie van den Tweeden Brieff,

N. N. Ick verheugh my over u welstant, maer die van ons is slecht ghenoegh, ende mocht desen Brief wel mijnen lesten sijn: Op dit voor soo meenigh duysent Mensch ongeluckigh oort advanceert den Vyant dagelijckx door konst en ghewelt, door Sappeen, goede Bergh-werckers, en Vuyrwerckers, swaer Geschut, groote Mortieren, die alle met groote kloeckheydt en op-passen gedirigeert werden: Soo Godt zomwijl 's Vyandts ooghen niet en had verblint, hy had door sijn macht en list dese Plaets al genomen: En is ook alle hoope verlooren dese Plaets langer te houden: Ten waer Godt den Vyant met Pest en Vuyr van den Hemel strafte: De Lucht strijt oock tegens ons, want door de onghesonde groote hitte, leght het meeste Volck kranck: Wert yemant maer een luttel gequetst, terstont slaet 'er de Koorts oft groote inflamatie by, en daer om cureert men weynigh gequetste: En de Medicamenten deugen hier oock weynigh: Ick voel 't mijne daer oock van, ende wel licht tot mijn doot: Lijftocht is wel te bekomen: Die noch gesont sijn worden met gheduerighe Wachten afgemattеert, en komt een Officier nau in 8. dagen in sijn Quartier, waer door onse eerlijcke Duytsen verlooren gaen: Nacht en dagh geschieden veel duysent Canon-Schooten, met ongelooffelijcke groote Granaden en Steenworpen vermengt, die ons seer beschadigen: Daer teghens sijn hier luttel Constapels, en soo onverstandigh als ick oyt gesien heb, 't schijnt dat al watse doen, sonder vrucht is, ende die de sake beter verstaen, willen sy niet aen 't Werck laeten, om niet besch aemt te werden: Daer teghens hebben de Turcken aen alle kanten daerse op ons aen-gaen, haer beste Geschut geplant, die so scherp schieten, dat soo ras maer sich 't minste ontdeckt, 20. Kogelen op een punct daer uyt vliegen, en dat seer net: Door de Mijnen geschiet mede ongelooffelijcke schade: Dese hoewel zy te recht afschrickelijcke Menschen Moorders mogen genoemt werden, sijn het raerste om sien: Wy dachten met 't Frans en ander Secours groote hulp, soo niet 't ontset, te sien: Want de Fransse waren 8000. Infanterye en

500.

* *Duc de Navaillies schreef aen den Coningh van Vranckrijck, dat van 8000. Francoisen, soo op Candia had gebracht, het derdepart niet overigh was, ende wilde hy dat behouden, hy most dan cito weer in-Schepen na Vranckrijck.*

500. Ruyters, met veel vrywillige, alle brave Luyden, dese hoewel veel te swack, deden oock een Uytval, maer 't be quam haer seer slecht, want zy verlooren Duc de Beaufort ende veel dappere Luyden; Onlangs is oock het Bayerse en des Bisschops van Straetsburgs Secours van 500. Man in-ghekomen, 't welck ons eenige verlichtinge geeft: 't Nieu Veneets Secours wert mede verwacht: Wy wenschen dese Plaets tot den eynde van onse Capitulatie te mogen defenderen: Dan mogen andere als wy haer best doen: Onderwijl verliesen wy onse beste Maets, ick mach se niet noemen, om haer Ouders ende Vrienden niet te bedroeven: 't Is ons genoegh haer sterven voor ooghen door onse Vyanden te sien, noch is 't een eer en roem dat het geschiede tegens den Erf-Vyandt, en voor de Christelijcken naem, daer mede yder sich mach troosten.

SEPTEMBER 1669.

OP folio 128. lieten wy 't Verhael van Madame d'Oxenstern aen 't Spa/ 't bedrijf van de Nonnen slechte Penitentien omtrent haer Nichtje/ zedert is voor-gevallen: 's Paus Nuncius had dit Nichje scherpelijck doen achter volgen/ en toen sy hoorden dat sy te Vaels/ een Dorp buyten Aken/ protectie had bekomen om na Hollant te gaen/ riepen de Roomsse/ dat het die van Vaels berouwen soude: Ten bleef daer oock niet by/ maer wie die Spaensse Ruyters uyt kleyn Brabant ende Limburgh daeghs voor Maria dagh den 8. deser/ onderweghen in een Bosch verschoolen/ sal den Nuncius niet laten uyt trompetten: Immers het was Sondagh den 10 dagh September op H. Maria dagh/ daer de Spanjaerden toch soo devotigh veel af houden/ dat smorgens ten 8. uren na Vaels uyt Aken ter Predicatie reden een Caros ende 4. Karos-Karren/ daer in saten den Resident van haer Ho: Mo: den Heer Wachtendonck/ en zijn Susters/ idem drie sijner Dochters/ en twee Nichten: Dese waren naulijckx aen 't voorsz. Bos gekomen/ of gemelte Spaensse Ruytens/ vermengt met andere/ sijn uyt-gesprongen/ houwende en stekende de Carots in flarden/ en sulcx met een schrickelijck gewelt/ en grooter overdadigheyt als oyt in tijde van Oorlogh was gesien/ want sy trocken de voorsz. Luyden de Inweelen en Klederen met soo een force van 't Lijf/ dat korts daer naer een Nichje van den Heer Wachtendonck storf: Zy wierpen oock eenighe Dames op haer Paerden om die te schoffieren/ maer door de groote tegenweer die de selve deden/ ende dese Ruyters vreesende ontdeckt te worden/ hebben haer van hunne Paerden weder laten vallen/ en op den Wegh laten leggen: De Gereformeerde Voet-gangers op den Weg tasteden sy mede aen/ plonderden de selve gants ten Hembde toe uyt/ maer de Roomsse lieten sy wandelen/ seggende/ Wy en hebben 't niet als tegens de Geusen, &c. Den Resident Wachtendonck hier over aen haer Ho: Mo: klagende/ is daer over aen den Constabile van Castilien geschreven/ maer also men duchte datter geen Soldaten alleen/ maer bittere Klooster ende Pape Kinderen onder speelden/ is tot noch desen Staet van dat heylloose werck geen satisfactie ghegeven: Den Constabile schreef weder aen haer Ho: Mog: dat hy op 't een en 't ander alle mogelijcke satisfactie soude erlangen/ met de misdadige/ die bekomende/ na haer misdaden te doen straffen nae merite/ tot afschrick van andere die sulckx naderhant souden pogen te ondernemen: Den 22. September

snachts storf in den Hage den Heer Amelis van Bouchorst, Heer van Wimmenum/ met wiens doot open wierden:

Het Houtvesterschap van Hollant.
Het Dijckgraefschap van Rijnlant.
Het Presidentschap van de Gecommitteerde Raden.
Mitsgaders de Ridderschap van Hollant en West-vrieslant.
't Curateurschap van de Academie tot Leyden.

Hy wierde den 26. deser savonts ten 10. uren in volgende maniere ter Aerden gebracht: Voor uyt wiert gedragen het Stam-Wapen van Bouchorst/ op een verheven Spiets/ daer naer volghden alle de Domestijcquen van sijne Hooghept/ en Medvrouwe van Bouchorst/ in langen Rouw te voet/ daer naer des Lijckx Carosse / met 16. Staten Booden in den Rou om 't Lijck / waer na noch volgden 18. Rou-Carotsen / in de eerste 7. a 8. waren geseten die van het Maetschap / ende de Heeren der Ridderschappe/ welcken Treyn gelight wiert van een groot getal Flambeauwen/ gedragen by Dienaers in den Rou/ in soodanigen ordre wiert het Lijck doen gevoert tot in de Groote Kerck/ alwaer het gestelt wiert in 't Graf van Boeckhorst; dit ghedaen sijnde/ wierdt het voor-gedragen Wapen verbroocken/ en mede in 't Graf gelept/ in teecken dat 't Gaslagte van 't Mannen Oir is upt-gestorben/ ende daer nae quam den Treyn weder in maniere als boven te rugghe. De Hoogh Mog. Heeren Staten Generael alles voor de hant af-siende / ende 't verdwijnen veeler Nevelen/ hadden teghens den 21. passato ghelieven aen te stellen een dusdanighen Danck-dagh:

Het heeft Godt de Heere Almachtigh uyt zijne oneyndige Barmherticheyt genadichlijck gelieft de Staet deser Landen tot noch toe, soo goedertierentlijck te behouden by den gewensten ende heylsamen Vrede, waer mede sijn Goddelijcke Majest. de gemeene Christenheyt, ende insonderheyt den hoogh ghemelden Staet, t' zederdt eenighen tijt herwaerts, heeft begunsticht ende begenadicht, ende dienvolgende af te weeren ende te niet te doen, alle soodanige onheylen ende gevreesde swaricheden, als den selven Staet van tijt tot tijt gedreygt te hebben, tot groote schade ende nadeel van de selve, op het hooft te storten: Ende dewyle wy ons aen de uytterste ondanckbaerheydt ende straffe schuldigh souden maecken, indien wy sijne Goddelijcke Majesteyt, wegens de voorsz. genaede ende weldaet, ons soo goedertierentlijck ende mildelijck, niet tegenstaende de hoogh-gaende ende noch gedurigh aen wassende Sonden ende ongerechtigheyt van ons Lant, als vooren gedaen, bewesen, ende deelachtigh gemaeckt, met ware ende oprechte danckbare Herten, den hooghsten lof ende prijs niet quamen toe te brengen: Soo is ter vergaderinge van de Heeren Staten Generael met onse toestemminge goet ghevonden ende voor het wel wesen van het alghemeene Lief Vaderlandt, ten hoogsten noodigh en dienstigh geoordeelt, over alle de Geunieerde Provintien, geassoçieerde Lantschappen, Steden ende Leden van dien, uyt te schrijven een algemeene Danck, Vast ende Bede-dagh, die wesen sal Woensdagh naest komende ende Veertien dagen, sijnde den 21. deser loopende Maendt, omme Godt den Heere ten selven daghe, in alle de Kercken deser Landen, uyt de gront des Herten te dancken, loven, ende

ende prijsen over de continuatie ende het behouden van de voornoemde heylsame Vrede, ende de verdere Segeningen ende weldaden, daer mede het sijne Goddelijcke Majesteyt soo goedertierentlijck belieft heeft den Staet der Vereenighde Nederlanden in 't gemeen, en yder Ingeseten van dien in 't bysonder, te begenadighen, en wijders oock met een nedrigh gemoet, verbroocken en verslagen Geest, ernstelijck en vierighlijck te bidden en te smeken, neffens een ware en oprechte belijdenisse van alle onse Sonden en hoog-gaende ongerechtigheden, dat den selven den meer geseyden Staet deser Landen by continuatie willen houden in sijn genadige en Vaderlijcke Voorsorghe, sijn gunst en goedertierenheyt over de selve niet te rugge trecken, en gelijck tot noch toe, voor alle openbare gewelt van buyten en quade machinatien van binnen, bewaren en versekeren, ten eynde dat den selven Staet, en de ware Christel. Gereformeerde Religie in de selve, door sijn onafmetelijcke barmhertigheyt moghen ongequetst en behouden blijven, tot groot makinge en verbreydinge van sijnen Alder-heyligsten Name, voortplantinge en aenwas van de voornoemde waere Christel. Gereformeerde Religie, conservatie van onse dier gekochte Vrijheyt, en onser Zielen Zaligheyt. &c.

Hare Ho: Mo: de Staten Generael hebben in dese tijt gelieven/doch naderhand/ vast te stellen 't volgende Placcaet:

DE Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, Allen den geenen die desen jegenwoordigen sullen sien of hooren lesen, Saluyt. Doen te weten, Alsoo wy in 't seker bericht zijn, en by experientie bevonden wordt, Dat niet tegenstaende Onse Placcaten van den 24. January 1617. en 30. November 1656. uyt andere Landen, in dese Vereenigde Provinçien gesonden, ende in-ghebracht werden veel Paille, Peverel, Stof en Poederen van Peper, Noten en Macis, die hier te Lande onder de Speceryen vermengt en verkocht werden: En dat door sulcke vervalsschinge niet alleenlijck de Bewinthebberen van de Oost-Indise Compagnie geblameert, de Koopers van soodanighe speceryen grootelijckx gefraudeert, maer oock alle de Speceryen van de voorsz. Compagnie in merckelijcke disreputatie g'hebracht werden, daer nochtans die voorsz. Bewinthebberen, tot verhoedinge van soodanige vermenginge en vervalschinge, altijt gewoon zijn geweest, en noch *zijn*, hare Poederen in 't Water te doen smijten, gelijck als mede doen die Portugesen en Castilianen, sonder yets daer van te bewaren, ofte aen yemant te verkoopen. SOO IST, Dat wy, omme de voorsz. frauden en inconvenienten voor te komen, en de Speceryen van de voorsz. Oost-Indise Compagnie in reputatie te houden ende conserveren, nae resumptie van de voorsz. onse Placcaten, op nieus verboden, en geinterdiceert hebben, verbieden ende interdiceren mits desen allen en een yegelijck Koopman, Schipper, Voerman, of andere, wie die zijn, niet alleen eenige Paillie, Peverel, Stof en Poederen van Peper, Nooten, Macis, of van eenighe andere Speceryen, in de voorsz. Vereenigde Nederlanden t'Scheep, te Wagen, te Peerde of op den hals, in eenigher maniere (als geen loyale Koopmanschap wesende) te brengen, of van hier uyt te voeren naer andere Landen, maer oock die onder hun te hebben, noch houden, veel min verkoopen, of onder de Speceryen te vermengen, by verbeurte en confiscatie van de voorsz. Poederen, en daer en boven de somme van hondert goude Rijders, tot laste van den Inbrenger, of Uytvoerder, ende die geene die de selve onder hun hebben, houden, verkoopen, of onder de Speceryen vermengen, t'appliceren een derde deel daer van tot behoef van den Aenbrenger, het tweede derdendeel tot behoef

van den Officier die de Calange sal doen, en het resterende derdendeel tot behoef van de Armen van de Plaetse, daer sulcke Poederen achterhaelt sullen worden.

De Joden lachten in haer Buyst dat Candia soo kranck wiert, en sy spraken seer insolent daer af: Die Stadt had geen Tanden om weer om te byten, maer toen sy dese daghen den uyt-ghebannen Biecht-Vader van de Spaensse Coninginne Pater Nithard bespotten, om dat hy een Jesuyt, ende sy wijt van Jesus waren, wierden sommige by de Kop gevat, want Pilatus noch Caiphas hadden op 't Capitolium niet te seggen, en alsoo men hare groote bitterheyt en vuyle gierigheydt wel kenden, heeft men hun in 40. duysent gulden Boete gecondemneert, 't welck sy over haer qualijck spreken seer gewilligh gaven, alsoo voor slimmer vreesden, wijl de Jesuyten niet goet Joodts en sijn: Den Paus buyten dit (die niet en behoort te doolen) stapten echter naer de Groote Marye Kercke, uyt, en sulcs niet als vele met een Caros, maer als een rechten Devotaris te voet, want hy wilde daer mede ghenoechsaem segghen, dat men in den Hemel niet soude verhoogt worden, die selfs als ons aller levende en heyligh volmaeckte Voor-beelt Jesus Christus niet na en volgden: De Paus gingh dagh aen dagh aen de Trappen van d' eerwaerdighste Kercken op sijn Knien legghen bidden, maer dat hielp soo veel voor 't benaude Candia als het Hollants Haerlem, wanneer het in lichter Vlamme stont, en twee derde verbrande, de Papen daer quamen met een Quispel Wy-water; te belachelijck om met soo kleyne pretendue een groot geweldt uyt te blusschen: Echter den Paus bleef noch al yvrich bidden voor Candia.

Van Weenen wegens d' Aerts-Hertoginne Eleonora quam den Afgesandt weder by de nieuwen Poolssen Coningh, die sich op een Lust-Huys Tasdoua een mijltje van Warzou had vertrocken: Men verstondt van ter zijden, dat de Princesse 120000. Kroonen mede soude hebben, waer by men voegden, de Keyserinne 100000. Ducaten soude voegen, als sy getrouwt souden sijn, deels in gout, en in Juweelen, ende na d'oude Keyserinnes doot een Obligatie van eenige duysenden 's Jaers tot laste van den Coningh van Spangien: 't Gebeurde den 28. deser dat den Prins Ferdinand van Baden met Kur-Palts en sijn Soon de Kur-Prins op een Wagen sijnde geseten, op de Harte-Jacht, en die daer toe bequaem was, sy van Etlingen reden; de Jonge Prins sijn Roer aen d'een zijde houdende, ontsprongh, ende trefte sijn Hant dat 't Bloet in sijn Aengesicht sprongh, de Wingh-braeuwen en 't Hayr versengde: Men ontboot strackx Duyts en Fransse Chirurgijns, ende alsoo 't kout Vuyr in den Arm sloegh, wilde men de Arm af-setten; doch alles liep noch wel af, de tijt, patientie en goede sorghe leerden hier, dat men niet licht af-setten moet, dat noyt en is t' erhalen, hoewel sommighe Barbiers om groot gelt te verdienen, daer altoos seer gereed toe sijn.

Den Czar van Moscovien wierdt dese daghen van een Legher van 60000. Tartaren, onder een Generael Calgal, ghedreyght: Voor af sonden sy een Gesandt in der Muscou, ende eyschten Vier Jaren Tribuyt, beloopende een hooghe somme; maer den Moscovisen Keyzer erkende maer Twee Jaren: De

De Tartaren ende * Cosacken quaemen doe uyt Rouschaba / een duyl Nest/ schoon ghelegen tot haer sielterpen/ en roofden uyt de Ukrania veel Beesten en Menschen. Den Fransse Gesandt den Bisschop van Beziers de voorleden Maent uyt Poolen vertrocken/volgden en vont den afgegane Coningh ‡ Johan Casimyr op den Wegh na Vranckrijck/ die een gevolgh van 120. Personen by sich had/ en in de Hoogduytse groote Steden alles besach wat kijckens waerdigh was: Hy Bisschop vereerden aen den nieuwen Poolssen Coningh 14. schoone Paerden met een rijcke Carosse / die hy tot sijn eygen hadde laten toestellen/ 't gunt te Warzau aengenaem was: Maer de Conditien van Electie waren al wat nautjes belept/ vide inferior:

Tenor Capitulationis Regi Polonorum a Proceribus propositus.

REx Poloniam moderans primo Regnum suis heredibus nunquam transcribet verum magis allaborabit liberam Procerum Polonicorum eligendi Regis voluntatem conservare. 2. Nullo nunquam tempore Rex fidei Romano-Catholicæ adversus aut de eadem suspectus renuntiabitur. 3. Juramento confirmabit sese nunquam incanescente licet ætate sceptro & diademati regio obnuntiaturum. 4. Libertati dissidentium religionis mudetrahet. 5. Græcæ religionis negotium in proximo Regiæ coronationis tempore decidendum ventilabitur. 6. Ne quendam officiis admoveat, muneribus adductus. 7. Ut Regia conjux ullis negotiis publicis nunquam se immisceat. 8. Rem militarem administrabit Rex eo, quo Uladislaus IV. & Joannes Casimirus olim Reges, modo, moderati fuerunt. 9. Conflati & unanimi consensu approbati articuli pulcrius renovabuntur, pluribusque augebuntur. 10. Hoc opus hic labor erit, ut Ucraniam rebellem & sceptro Polonico quondam subduetam eidem subjiciat regundam, perpetuamque cum Moscis pacis & mutuæ amicitiæ fedus arctissime confleat. 11. Nulla moneta imposterum prius cudenda quam respublica Polonica plenam conflandi indulserit potestatem, Rei menetariæ emolumenta publicis non privatis æreriis infereada. 12. Exteri milites nisi prœiro consensu Regis & procerum in Poloniam non introducendi. 13. Non alii legationum munera obibunt, nisi Nobiles qui suam bonorumque suorum & fortunarum sedem in Polonia fixerunt. 14. Nemo nisi

* *De Cosacken maeckten doe met de Turcken een Verbont, dat men haer vrye Religie soude toe-staen, en in de Ukrania egeene Turckse Mosqueen bouwen: Insghelijckx haer Geestelijckheyt van alle Tollen en beswaernissen vry sijn: Dat oock geen Grieckse Kercken souden neder geworpen worden: De Cosacken souden absolut Meester van 't Hertogdom Russia, dat onder Jaroslau behoort, blijven: Sy Cosacken souden daer voor nu de 12000. gl. die sy Jaerlijckx aen Poolen gaven, aen het Turckse Hof betaelen: Weder mochten sy haer eyghen Generael kiesen, en om dit Verbont wel te maintineren, souden tot haer onderstant geduerigh goet aental Turcken en Tartaren op de Grensen ghereed staen.*

‡ *Johan Casimyr was te Praegh in Bohemen, door ordre van den Keyzer, treffelijck getracteert gheweest, des bleef hy daer met sijn ghevolgh, dat meest Franssen waren, daer eenige dagen, en hy gaf een goet stuck gelts tot den opbou van de Kerck van de Paters Minimen aldaer: Hy quam den 4. deser te Neurenburgh met Twee Polnise Vorsten, logeerden in de Goude Gans, hy had Vijftigh Paerden en veel Bagagie-Wagens in sijn Treyn: Alles besien hebbende, was over Straetsburgh in Switserlant, als verhaelt, te Parijs aengekomen.*

mo nisi de Republica Polonica bene meritus, quem multa factis suis generosis adæquantia manent merita, juris municipiis compos fiat. 15. OEconomiæ Polonicæ præficientur divites opum quas Polonia capit suo in gremio. 16. Cimmelijs Regni Poloniæ nemo utetur, nisi consensus Reipublicæ Polonicæ eidem concesserit. 17. Nullus contrariis perfungetur Regni officiis, quoniam duo in eodem subjecto contraria minime se compatiuntur. 18. Ordo judiciorum usitatus, & à Parentibus Polonicis bene digestus, minimè turbabitur. 19. Viduo Regi non exsolvetur æs à Republica admissum prius, qum supellectilem & cimelia diademati Regali annexa eidem reddiderit. 20. Rex propriis sumtibus Kaminekam fortissimè quibus vis roborabit, Respublica vero Polona eandam roboratam alet ærarij sui stipendiis. 21. Aula Regia numerabit Aulicos & Prçfectos ex Polonia solium oriundos, & lateralis custodia viros Polonos militares censebit. 22. Rex recens nuncupatus, approbantibus & consulentibus Regni Senatoribus non dedignabitur uxorem ducere, cui si forte extranea nubat sex tantum famulitio suo populares adsciscet. 23. Litterç & mandata evulganda parabuntur solum latino, aut Polonico idiomate. 24. Illi, qui modo officijs sunt admoti, ordinario & solvi solito vivent stipendio, 25. In Judiciis post curialibus pacta & statuta Henriciana diligentissimè observabuntur. 26. Ukrania discordiarum multarumque ruinarum oneribus dirum gravata pro virili levabitur. 27. Nova Polonia Regia œconomia non introducetur in Aulam, verum prior Polonis sufficiet, 28. Vacantia & vidua munia elapsis comitiis sex hebdomadarum intervallo viris non inidoneis conferentur. 29. Tot Poloni sub labaris militabuntur Polonicis milites, ne in futuris coronationis Regię comitiis, opus sit exterum colligere robur bellicum. 30. Sal inveterato jam more & pretio in Palatinatus distribuendum. 31. Draheimianis & Electoris Brandenburgici Romani Imperij Principis, aliorumque postulatis faciendum satis. 32. Quisque Nobilis sali & ærifodinarum gaudebit. 33. Antiquis & huc usque plené observatis libertatibus Palatinatuum nihil detrahendum quas nemo labefactare allaborabit. 34. Regalium non modicæ ruptarum sartura fiat. 35. Cognati Regis Polonici in eo dignitatis gradu observabuntur, ad quem equitatus est elatus, hæredes vero, quorum messis adhuc in herba Regia est, ea qua filij Regii soliti hactenus fuerunt, dignitate & honore condecorabuntur. 36. Quasvis discordias & insolentias sedabit & comprimet futura proximè Regis coronatio. 37. Omnia privilegia, jura, immunitates sacris & profanis, Academia Cracoviensi, ceterisque urbibus debita & competentia renovabuntur, & quivis Articuli, queis Henricus, Stephanus, Sigismundus, Uladislaus, & Johannes Casimirus proximi ex-Reges sacramento sese obstrinxerunt, ab hoc Neo moderatore idem facturo sumentur, His nisi exacte & ad unquem satisfactum fuerit, Incolæ Polonici, Lithuani, aliiq; filialem suam, & quovis Polonorum Regi debitam obedientiam præstare non modo non tenebuntur, sed eam renuere putabunt consultum.

Den nieuwen Poolssen Coningh toogh dese Maent naer Crakau / daer hy den 27. deser treffelijck wiert in-gehaelt/ soo van Burgers als Soldaten/ die ten wedersijden van de Straten yder onder sijn Banier gerangeert/ in Duyts en Poolsse Klederen en Wapenen ghetiert stonden : Tusschen beyden stonden de Heyducken en Lanciers : Den Koningh quam in met diergelijck Volck/ en hy had onder sijn gevolgh een Compagnie Tarters te Paert/met Vleugels op den rugge/ en groote Lancien met Vaentjes : Andere Ruyters/ als Parthers

thers met Colders ende Cajamackſe Worp-Spietſen in de Vuyſt : Andere met Storm-Hoeden : En toen op 12. Trompetters volghden de Poolſſe Senatoren : De Grootſte Beampte als Sobieſky / Croons Marſchalck ende andere/ met machtigh veel Adels : Men loſte terwijl het Canon/ ende muſiceerden van twee Eeren Poorten : Hier op den nieuwen Koningh volghende/ trat twee mael van ſijn Paert/ als eens by St. Floriaen/ ende eens by de Pfar-Kerck/ daer hy na de Roomſſe wijſe publijck op ſijn Knien viel/ en Godt over het tegenwoordige danckte : Sijn Majeſteyt reet op een wit Paert/ en hadde een Frans gout geborduert wit Kleet aen ; ſijn Hoet was vol koſtelijcke Dyamanten en een brave witte Plumagie/ 't Paert was mede met een gout Kleet bedeckt : Ses Crakauſe Raets-Heeren droegen over den Koningh een roode fluweelen Hemel/ onder-ſtut van 6. loutere ſilvere Pilaren : Nevens den Coningh gingen 100. ſtatelijcke Trawanten / in een blaeuwe Livrye met koſtelijcke boorden : Na deſe volgden twee overdadige koſtelijcke Caroſſen/ d'eene van 8. Appel-graeuwen/ e n d'ander van 6. Ruynen ghetrocken : Toen weder 12. Trompetters : 't Beſluyt en 't ſlot waren veel Poolſſen Adel/ deſe geleyden haren Coningh op 't Slot/ daer hy weder ſijn devotie pleegde/ terwijl 90. Canons af-donderden : 's Anderendaegs wierde den Coningh op de Markt/ die af-gebalijt was/ gekroont : 't Was St. Michaels dagh/ en daer ontbraken geen Eeren Poorten/ onder andere een voor 't Huys van de Reſident Canonicus Giſza / daer des Coninckx Beelt ende andere treffelijck onder veele Flambeaux ende Lampen wierdt vertoont : Men ſagh de Vendelen van des Raet-Huys Tooren af-waeyen / de Stucken dapper ſpeelen/ 't Muſijck van 't hoogſt en uyt de Venſteren der Burgers tot laet in de Nacht/ beneffens veele Vreughde-Vuyren ageerden : Maer daer vreughde veeltijts is binnen/ ſtaet droefheyt buyten : De dagen daer aen/ ſagmen over Crakau en na Pruyſſen in de Lucht meenichte Vuyr vallen/ tegens malkander ſtrijden / en te willen ſeggen/ datter noch wat na-volgen ſoude.

Engelant nu in ruſte/ genoot de eer van Vranckrijck te ontfangen voor Envoy Sr. Colbert/ om te beklagen de doot van des Coninghs van Engelandts Moeder : Deſe wiert door den Ceremonie-mr. den Ridder Cotterel ter Audientie gheleyt/ van waer hy oock by Duc de Jorck en de Coninginne wierde gebracht : De Brittanniſe Majeſteyt had deſe tijt een Herault van Wapenen geſonden naer Sweden / die aldaer aen den Jonghen Koningh d'ordre van de Jartier oft Couſſebant quam vereeren , deſen Herault wiert in vergeldingh weder met over de 6000. pont Preſenten vereert : Over den Koophandel is deſe tijdt mede met Vranckrijck over en weder ghehandelt / doch in alles niet finalijckx : De nieuwe op-gherechte Beurs begoſt ſich nu te vertoonen/ ſoo dat het dagelijckx daer aen geen Kijckers en ontbrack.

Brabant hoorende dat Vranckrijck noch al ſterck maſten uyt Noorweghen dede komen/ Schepen in Bretangien liet bouwen/ op de lente na Neerlant met 't gantſe Hof met 80000. Man ſoude af-ſacken/ en datſe by St. Cotte een van de acht Parochien op de Paſſagien van de Steen-ſtraet na Cortrijck een Fort wilden bouwen/ en by de Franſſen onder de Jurisdictie van Veurne verſtaen /

wierden verbaerdt: Terwijl nam den Constable als een Lief-hebber van de Jacht/lust in't uytrijdē met de Honden/en't spelen met de Lancie/&c. De 22 deser storf den Aerts-bisschop van Camerijck: En te Engien begost de Pest weder in de Cloosters/ wiens Poorten men toe sloot. Castel Rodrigo wiert dese maendt Raets-Heer van de Spaensse Coningin / en men hoorde doe/ hoe binnen Napels seker Enghels Cavalier was overleden; sijnde van Vranckrijck weder ghekeert / daer hy sijn Moeder noch levende meenende te vinden/ haer overleden vont / en daer by een omslagh van het Testament dat sy hadde ghemaeckt/ daer in sy geordonneert had/ dat hy haer Testament noyt en soude mogen openen/ voor en al eer sijn Huysvrouw bevrucht was / en in de Kraem quam te geleggen.

Vranckrijck hielt doen op een gebouwt Fort St. Sebastiaen een Spiegel-gevecht/ om de Jonge Fransse Edellien te oeffenen / 't welck in presentie van veel Grooten geschiede: Onder andere wierdt daer oock een Vermaeck-stuck aen-gerecht/ dat waren 5. a 6. Persoonen/ elck op 't geestighst ghekleet/ d'eene seyde het waren loose Handelaers/ andere/ 't waren Hoere-Waerden / andere/ datse vā beyde professie waren: Dese quamen/ heerlijk als St. Joris op-geseten/ de Visite van 't op-gemelde Fort nemen/ en al waer sy wat te seggen hadden/ berispten sy 't Werck: Hier na gingen sy den Coningh vinden/ die haer in sijn Tent/ welcke op 't open Velt was geplaetst/ ontfingh/ eenige tijdt haer onderhielt/ en speciael met een/ welcke in Hoogh-Duytslandt had gheweest; Eyndelijck wiert haer aen-geseyt/ dat vermits sy soo veel gebreck aen de Fortificatie sagen/ dat sy het mochten repareren/ en men dede op 't Velt d'een gegeven een Mande/ aen d'ander een Paendre / aen de derde een Scheer-Schaer/ Schop en Truffel/ terwijl haer Confraters dit siende / op de Vlucht liepen: Nu dese wierden/ om alles beter te maken/ aen 't Werck geset/ en sy werckten datse sweeten/ als Kool-gravers / het welck een dapper lacchen van de meeste Officiers/ die daer present waren/ veroorsaeckten: Daer naer dede men dese Gasten vertrecken/ ende men gaf hier soo wel mede te kennen/ dat echter/ hoewel alles maer jock was/ hem noyt yemant buyten sijn beroep diende te begeven.

Hare Ho: Mo: ontfongen dese Maendt een Missive van de Gereformeerde Cantons van Switserlandt/ verbatende haer ghenegentheyt van een strickte Alliantie met desen Staet/ en mede haer gereede goetwilligheydt om met soo veel machts by te springhen als vereyschende was. Daer was tusschen de Vrouwe Douagiere van Oost-Vrieslant en den Bisschop van Munster / om 't over vaeren van eenige Haver/ questie/ deswegen haer Ho: Mo: sich stelden in desen als Middelaers/ want den Bisschop begost alreede op het Vlack van Oost-Vrieslandt te executeren/ wegh halende den Heer Freytach / 't welck by veele op-ghenomen wiert dat hy sijn eyghen Rechter wilde sijn: Toch desen Staet om alle Nabuurschap/ en krackeel te schouwen/ interrumpeerden eensdeels dat feytelijck Werck: Ende alsoo dese mette questie van den Graef van Benthem veel moeyten causeerden / 't gunt maer particulier was/ daer men Bisschoppen noch Republijcken mede behoorden te molesteren/ sullen wy hier als seer onnutte en ydele saken voort niet meer af-seggen.

OCTOBER 1669.

TE Roomen regeerden deſe tijt veel quade Coortſen / en was de Coninginne Chriſtina van Sweden mede ſiek/ oock andre Grooten / die/ toen ſy weder bequamen/ ghelijck den Prins van Carbognano/ de Coninginne quamen beſoecken. Den Paus hoewel Candia nu doot kranck wiert/ gaf aen Vranckrijck het derde van alle Geeſtelijcke Inkomens/ om die Coningh noch meer te animeren / deſe zieltogende Stadt te helpen : Maer Duc de Navaillies / die in plaets van Duc de Beaufort was gekomen/ packten al ſijn Franſſen/ ſoo geſonde als ſiecken/ ſamen/ by na 2000. ſterck/ van 9000. die ſy daer gebracht hadden/ ende quamen den 1. deſer te Toulon : Monſr. de Aubigny quam voor af den Coningh deſe tijdingh brengen/ dan ſijn Relaes was niet aengenaem : Duc de Navaillies was wat langſaem eer hy te Parijs quam : Den Coningh wilde Monſr. de Bellefonds weder derwaerts ſenden / maer toen de Francoiſen in Vranckrijk van de weer-om Reys verhaelden/ wat een Moort-hol Candia/ ende ſpeciael voor haere teedere Natie was/ vergingh yder de luſt/ elck * ſchrickte van die Voyagie : De Turcken hoorende dat de Franſſe Candia verlieten/ ſonden een Envoy naer Parijs / met aen-biedingh (onaenghesien van 't Secours by die Croon aen de Venetianen gedaen)onderhoudingh van alle goede Vrientſchap: Den Venetiaenſen Ambaſſadeur daer en teghens verſocht hulp / Volck ende gelt ; doch Vranckrijck nam de patientie een weynich voor uyt te ſien/hoe het met Candia ſoude uyt-loopen. Eyndelingh na dat nu den Venetiaenſen Generael Cornaro doot geſoolt/en onder veel Ziel-miſſen en brandende Lampen te Venetien in de Hooft-Kercke begraven : Duc de Beaufort/ Admirael van Vranckrijck geſneuvelt/ gebleven/maer noyt onder doode noch levende gevonden/ hoewel men veel Fabulen daer van uyt-ſtroyden / kreegh de Republijck van Venetien verſekeringh van de overgaef van Candia/ 't gunt men aen alle Catholijcke Hoven liet weten/ en datte reden van dit groot verlies (ſchreef de Generael) was/ dat de Turcken alle de Buyten-wercken rondſom in had/ en een Baterye ſoo na aen de Stadt/ die gheduerigh ſpeelden/ ende de Chriſtenen daer tegens maer weynigh Aerde meer hebbende / waren op 4000. man gheſmolten : Ende doen deſe uyt-trocken / dede den Primo Vizir haer een gants Legher van 40000. Turcken ſien / die / indien ſy niet geaccordeert hadden/ haer alle inde Pan geklopt ſouden hebben : Waer op ſy den 1. September een wit Vendel uyt-ſtaken/ en ſoo ras was oock den Primo Vizir hier niet af bewuſt/ of hy ſtelde twee witte diergelijcke Tenten in 't Velt toe/ omme die van binnen quamen/te ontfangen/dat waren 2 Colonels/daer ſy twee toe-voegden/ daer by was den Teſterdat/ dat is den Theſaurier van 't Legher ; die onderwijl dat men niet na en liet te ſchieten en Mijnen op te laten vliegen/ de Turc-

* 't Meeſte dat de Françoiſen verſchrickten, was, dattet ſchoone Schip Tereſia, met in de 60. ſtucken ende 400. Zielen bezet, ſoo als 't ſelve voor Candia lach, van de Turcken door een Granaet in de Brant wierdt geſchooten, en vervolgens 't ſelve met een grooten ſlagh in de Lucht is geſlogen.

ken noch een kansie van Storm waegden/ maer (soo ick de Francoisen geloven mach) daer bleven wel 600. in de peeckel ; dit Bordo duerden tot den 5. passato/ wanneer dit Bolwerck ende Coninckrijck van Europa zieltoogden. Als nu Candia 20. Jaren langh van de Turcken was beslooten/ ende 4. Jaren formeel belegert/ van veelen weynigh geholpen/ ende by de 200000. man daer voor gebleven waren/ hebben sy den 17. September met den Primo Vizir 't volgende Verdrach getroffen:

1. *De Stadt Candia sal ghestelt werden door den Capiteyn Generael in handen van den Primo Visir, om daer mede absolut te disponeren ; als een Plaetse toe-behoorende den Grooten Heer.*

2. *Alle de Fortressen en voornaemste Havenen van 't Eylant Candia, met de by-gelegen Eylanden, nu in possessie der Venetianen, sullen onder ged. Republijck van Venetien blijven, so als sy waren voor dese Oorlog.*

3. *Alle Eylanden die de Seren: Veneetse Republijk in de Archipelles of andere Seen besit, blijven absolut als vooren onder haer heerschappye.*

4. *De Vestinghe Clissa, en al 't gunt de Ser. Venetiaense Republijck in Dalmatien heeft verovert, en in Albania op de Turcken, sullen Souverain aen haer absolutelijck blijven.*

5. *d'Een sal d'ander partye ongehouden sijn eenigh Gelt of verschot te doen, onder pretext van remboursement, of onkosten, of Pensioenen, of Presenten ten Oorlogh, of oock onder wat Tijtul het soude mogen zijn.*

6. *Den Primo Vizir staet aen den Capiteyn Generael ter gelegener tijt toe, om uyt Candia te vervoeren alle Vivres en Amonitie: Alle Soldaten in de Wapenen uyt-trecken, met Bagagie: Consenteren dat alle Inwoonders, soo met Familien en omslagh niet willen blijven, vry moghen vertrecken met al haer Goet: En den Capiteyn Generael mach mede nemen alle de Reliquia, Geestelijcke Vaten, ende alle Ornamenten van de Kercke.*

7. *Dat behalvens andere tot genot van de Ser. Republijcke den Capit. Generael uyt Candia mach mede nemen 320. metale Canons.*

8. *Alle wedersijts Gevangene ende Slaven, sedert dit Belegh, zullen aen den Capit. Generael ende Primo Vizir over gelevert worden.*

9. *Alle dese Articulen aldus geaccordeert, sullen alsoo wederzijts volbracht en besworen werden, daer by beloovende een wederzijts Vrede, onverbrekelijck ten besten der Commercie en wederzijts Ingesetenen.*

Den Ridder Molino kreegh strackx van Venetien de Ratificatie van het Accoort/ en hy wiert gemaeckt Ambassadeur aen het Turckse Hof/ om alles tot Constantinopolen te vol-trecken: Men vereerde hem met 12. Ellen geborduert gout Laken/ yder van 200. Ducaten d'Elle: Op dat hy te heerlijcker voor den Turcksen Keyser soude verschijnen: Doch men hieldt te Venetien met alle Batementen op: Candia dan wiert over ghegeven op den 27. September/ wanneer de Burghers uyt-trocken/ behalvens 3. Joden/ die omme haer Ouderdom niets voort en konden: Alle 't Kerck-Cieraet wierdt in een Schip geembarqueert/ mette Wapenen/ 't Canon is verdeelt: De Zarasijnen beloofden wel d' Inghesetenen groote voordeelen/ wilden sy blijven/ maer die verstonden geen Turckx: Dien dach leverde den Gouverneur de Sleutelen aen den Primo Visir: Hy gaf den Brenger 700.* Sultanus tot een Vereeringe/ en vraegden/ waer om de Inwoonders/ soo haer Huysen en alles verlatende/ niet wilden blijven/ wiert geantwoort/ dat de affectie tot de Turckse Regeeringh niet groot was: Toen nu den Primo Vizir den Brenger van de Sleutelen had vereert mette voorsz. 700. Sultanus/ sondt de selve weder een goede partye verfrissingen en Confituren aen den Generael Jacomo Contarini, die weder aen den Primo Visir tot danckbaerheyt sont een geheele Tafel Servis van Venetiaens Christal/ meenichte Was-Kaerssen/ Confituren/ ende eenige andere Galanteryen/ die den Primo Vizir soo wel behaeghden/ dat hy wederom den Brengher met 200. Sultanus vereerden: Soo haest en waren de Christenen niet ‡ uyt Candia/ of de Turcken haelden de dode Lichamen der begraven Christenen uyt de 4 Kercken/ daer se haere Afgodise Mosqueen af- maeckten/

* *Dat is sekere Soorte van Turckx Gelt.*

‡ *Dese soo wel Franssen, Duytzen als Itatalianen, quaemen met het booste weder, elende, en alle seer ellendigh weder in Europa.*

maeckten: d'Andere Clooster-Kercken gebruyckten sy tot Paerden te stallen/ en alle Avonden speelden sy tot den 4 October toe lustigh mooy weer met Vuyren als anders over dese Victory: Den selfden dach dede de Primo Visir syn Intrede door de Bresse van St. Andrea / ende gaende alsoo door by de Poorte van Tramata / trat in de Kerck van St. Francoys / daer hy syne Gebeden dede/ naer 't welck hy gingh in 't Huys van den Marquis St. André Montbrun logeeren/ 'tgunt men voor hem kostelijck had gemeubleert: Den Testerdat dede hem een kostelijcke Maeltijt toe-stellen / en dat op een platte Forme/ overdeckt met kostelijcke Tapijten / ten eynde van welck Banckel men hem in soo een langh gewesen benaude Stadt noch op-schafte met 500. Schotelen: Hier quamen hem syn grootste Officiers van 't Turckse Legher geluck wenschen en besoecken; dan hy seyde met een Politijcke bedaeghtheyt / Ick begeer niet dat men hier veel Pomperyen en veel blijdschaps aen-recht, dewijl de Plaets daer wy zijn, veel eerder dient beschreyt: Men verhaelt van veel Geldt ende * Menschen/ die dit Belegh den Turckschen Keyser gekost heeft/ en daer by/ ingevalle den Primo Visir hier niet had konnen overwinnen/ hy 't met syn beste Kraegh soude hebben moeten betalen: De Christenen dan vertrocken na Corfou/ doch lieten op de Plaetsen/ hun toe-gestaen een tamelijcke Besettingh: Ende daer mede was 't met Candia uyt.

Niet alleen onder de Cooplieden maer oock onder de Regeeringhe was dese tijt groote onsteltenis over 't ophouden der Spaensche en Brabantse Brieven in Vranckrijck: Daer om sondt de Coninginne van Spangien den 14. deser 16. Tonnen-gouts aen den † Constabel met een Expressen: Deselve soude doen soo men hoorde de Sweden betalen / mits gegarandeert werdende wanneer yemandt de Spaensche Nederlanden vyantlijck aentaste: Men maeckten te Parijs doen een Project/ om een Generale Wisselinge van alle de Nederlanden te doen/ om (soo men 't noemde) tusschen Vranckrijck en Spangien een langhduerige Vrede te maecken/ te weten / ruylinghe over de 10. Provincien die Spangien in Nederlant besit/ tegens 't geen Vranckrijck heeft in Navarre: Men sprack mede van Brisack/ Philipsborg/ en geheel Elsas weder aen Duytslant te geven/ mits Roussilion by de Spanjaerden af gestaen wierdt: Edoch dit Jaer en syn van al dese groote Conditien geen effecten ghevolght. Eenige Vagebonden syn den 20. deser snachts te Halle / 3. uren van Brussel/ in de Kercke by nacht gebroken: En sy staelen al het mooye op-geofferde goet/ daer de Roomsse veel af houden/ ook miraculen af sien/ eerst een groote Croon van Massif Gout/ die tot een klomp ghesmolten was/ ghesneden met de naem van Don Charles Colonna, een dito Croon/ gesneden met de naem en Wapenen van den overleden Nemius, Aerts-Bisschop van Camerijck/ een Tonghe van Gout/ voorsien met een Dyamant/ een goude Medaillie van Graef Enno van Oost-Vrieslant; een dito van Hertogh Maximiliaen van Beyeren; een goude

* *d'Italianen en Franssen begrooten 't getal op 160000. Menschen, en sulcx maer in de twee laetste Jaren, daer onder veele van de voornaemste uyt het Ottomannise Huys.*

† *Hy bracht mede de Verkiesinghe van een nieuwen Bisschop van Mechelen Don Alfonsus de Bergues, en tot Bisschop van Brugge Monsr. de Bailliancourt, sijnde Doctor te Leuven, en Raets-Heer in den Geestelijcken Raet van Mechelen.*

Cruys als d'Ordre van le St. Eſprit/ met de Wapenen en naem van Comte d'Ognon; Het Beelt van den Ridder van der Beecken; Een groot Borſt van Gout; twee ſware Goude Ketenen; twee Borſten/ een Hart en twee Kruyſſen van Goudt/ met meer ander Goet: Men ſette veel Geldt op deſe Kerck-Roovers haer Lijf: De Jeſuyten wierden hier ſcheel aen-geſien/ als waren ſy Inventeurs van ſoo een onbehoorlijck faict (om de queſtie van hun Schoolhouden) maer de tijt leerden anders/ naer 8. dagen wiert den Dief te Bruſſel beklapt/ ſoo hy meende in een Goudtſmits Winckel ſijn Goet te verkoopen; de ſelve is daer na met de doot geſtraft: Dit was Sacrilegie/ maer dit boos Stuck van een eyghen Man aen ſijn Vrou/ gaet alle beeſtelijcke wreetheydt te boven: 't Geſchiede te Gent/ maer ten was niet gent:

OMme dieſwille dat gy Ian Lanckſweert fils. Ioris, Backer van ſtijle, geboren binnen deſe Stede out ontrent de xlij. Iaren, u ſoo verre hebt vergeten, van op den thienden vande voorleeden Maent van October 1669. ſmorghens naer den vijf uren, te aggreſſeeren ende aenreeſen inde Keucken van uwen Huyſe Guellemintken de Neque, uwe wettige getroude Huysvrouwe, die bet dan ſeven Maenden van u bevrucht was van Kinde, ende de ſelve met een Mutſaert-ſtock te geven drie ofte vier ſoo vehemente ſlaghen op haer Hooft, dat ſy daer van overgoten van den Bloede, op de vloer is neder geſoncken; alwaer naer dat de ſelve gegeven hadde eenen grooten vervaerlijcken ſchreeuw, hebt gy (continuerende in u boos faict) u vervoordert met een broot-mes, de voorſeyde uwe Wettighe bevruchte Huyſ-Vrouwe de keele af te ſnyden, beroovende by dien middel de ſelve uwe Huyſ-Vrouwe, met hare Vrucht, niet alleenelijck van haer lieder leven, maer namentlijck u ongeboren Kint van het Heyligh Sacrament des Doopſels: Waer na gy, hoorende dat twee uwe outſte Kinderen, ſlaepende op den Solder, ofte Kamer, boven de voorñ keuckene, ontweckende uyt haren ſlaep, door den voorſeyden gegevene ſchreeuw van haer lieder Moeder, datelijck gaven eenen teghen ſchreeuw, ende boven-dien pooghden de trappen van den ſteeger af te komen, om te ſien waerom de ſelve haer lieder Moeder ſoo compaſſelijck hadde geſchreeuwt, hebt gy in alderhaeſten de voornoemde uwe twee Kinderen op den ſteeger tegen-gegaen, hen lieden belaſtende datelijck weder omme te gaen ſlapen op haer lieder bedde aen die oock wijs maeckende dat haer lieder Moeder uyt den Huyſe was geloopen, die als dan obedierende aen u gebodt, keerden nae haer lieder bedde ofte Kamer, en aldaer noch wel bleven bet dan een ure, gedurende welcken gy beneden ſijt gekeert in uwe keuckene, ende hoorende dat u Ioncxſte Kindt out ontrent vier Iaren (dat aldaer lagh in een wieghe) u ſeyde dat ſyne Moeder op den Vloer ſeer was bloedende, hebt gy het ſelve Kint op-genomen, ende volgens uwe confeſſie, ghedreghen by de andere Kinderen op den ſolderen, ende als dan wederom neder-gedaelt inde voorſeyde Keucken, daer ghy het doode Lichaem van uwe voornoemde Huyſ-Vrouwe, hebt met het Hooft ende ſchouderen geſteken in eenen ſack, ende geleyt op een lanck Bert, daer mede gy 't ſelve liet af-ſincken lancxt eenen anderen trap, tot in uwen voor-Kelder, die gy daer na hebt geſleept lancxſt der aerden in den achter-Kelder, tot ontrent uwen Backers Oven, ende haer ontkleedt van hare bebloede Rocken ende Lijveken, welcke klederen gy als dan hebt geſteken in den voorñ Oven, daer gy de ſelve eenighen tijdt daer na hebt tot aſſchen verbrant, ende anderwerf de voorñ uwe doode Huysvrouwe met het Hooft ende haere armen gheſteken in den voorñ ſack, latende de reſte van haer Lichaem t'eenemael naeckt, dat ghy niet min hebt bedeckt met acht ofte negen Mutſaerden, ende als dan anderwerf gekomen in uwe Keuckene, in de welcke ghy met een dweyl hebt op-ghenomen van de vloer haer gheſtort bloet, dat ghy daer naer met eenen aeckere ten deele hebt uyt-gegoten in een ſecreet, ende oock een deel van 't ſelve, verborgen in een kuypken in den voorſeyde Kelder. Waer na gy uwen Winckel openende, hebt op den ſelven Morgen-ſtont, naer het perpetreren van 't voorñ quaet faict, in den ſelven Oven (daer by verborgen lag het voornoemde doot Lichaem) noch gebacken Wittebroot en Koecken, ende in den welcken dat gy noch 's daeghs daer naer, weſende den 11. October, oock hebt diverſche andere tarwen broode gebacken, omme waerſchijnelijck uwe gebueren ende eenige uwe Bloet-vrienden te weeren de ſuſpicie die ſy van u hadden, dat gy uwe voorñ bevruchte Huyſvrouwe van haer Leven had berooft, aende welcke ghy oock gepoogt hebt wys te maecken, als dat den ſelve op den voor noemden 10. Octobris ſmorgens met den dageraet, met grammen moede al kyvende, uyt u Huys was weg-geloopen, ſonder te weten waer dat die bevaeren was, ende welck faict ghy by dien middele ſoo langhe hebt ghepoocht te bedecken, tot dat eenige van uwe Bloetvrienden, op den voornoemden 11. October weſende in u Huys t' ſavonts naer het ſluyten van de Stadts Poorten, u kenbaer maeckten, dat men op diverſche plaetſen van u ſeyde, dat gy uwe Huysvrouwe had aflyvich gemaeckt, ende dat haer Lichaem noch verborgen lag in u Huys, u boven dien radende dat gy in alderhaeſte van den ſelven avont noch uytte Stad ſout vluch-

ten, tot welcken eynde eenen uwen Bloetvrient, presenteerde u te gheleyden, met wie dat ghy eyndelinghe naer den thien uren van de Nacht, al de Dam-poorte met een bootken, by eenighe Spaensche Soldaten over geset, ofte ghevaren zijt, over het water van de Veste, ende als dan metten selven uwen Vrient gegaen tot inden Herberghe het Gouden Cruyse, daer ghy hebt bekomen een Peert, ende met assistentie van de Weert, die oock te Peerde sat, in den voornoemden Nacht ghereden tot binnen de Prochie van Lokeren, in een Herberge by Eert-brugghe, daer den selven Weert u heeft verlaeten, ende van waer dat gy vergeselschapt van eenen anderen Man te Voet, voorts gereden sijt naer de Stadt van Antwerpen, alwaer dat gy op den 12. October smorghens vroeg sijt gearriveert, ende van daer voorts gevlucht tot binnen de Stadt van Luyck, meynende aldaer van u voorn boos faict t'eenemael vry te wesen, in welcke Stadt gy door onse requisitie, beschrijvinge, ondersoeckinge ende andere onse devoiren, by Ordre van den Heere Opper-meyere van de selve Stadt, daer gy soo lange gedetineert sijt gheweest, tot dat den Heere Onder Bailluw deser Stede, benevens eenen onsen Confrere in Wette, by onsen laste, in alderhaeste hun hebben getransporteert binnen de voorn: Stadt van Luyck, en aldaer in faveur van Justitie versocht overleveringe van uwen Persoon, omme over u alhier recht te doen nae behooren, en alwaer dat gy, pede ligato, aen de voorsz. onse Gecommitteerden over-gelevert zyt ghe-worden, de welcke daer na in alder sekerheyt u hebben doen brengen na dese Stede van Gent, in de welcke dat gy eyndelinge over 't voorseyde faict by den Heer Onder-Bailliu gerecommandeert sijt geworden in den Vangenisse van de Chastelette: Boven datter oock t'uwen laste seer vehemente suspicie is, dat op den 2. Kers-dagh van den Jare 1667. gy uwe voorn: Huysvrouwe, sittende in haer Keuckene by het Vier op eenen Stoel, leenende met haer Hooft, ende gelijck slaepende op haere Hant, gy de selve onverwachts met scherp gheweere hebt als dan geinfligieert vier diversche wonden in haer Hooft. Wesende al het gene voorschreven enorme saecken, wel straffelijck verboden by de Geestelijcken ende Wereltlijcke geschreven Rechten, ende daer door dat gy, in het regard van uwe Huysvrouwe, geperpetreert hebt het enorme crim parricidie, mitsgaders in 't gesagh van de vrucht, daer mede sy bevrucht was, het enorme delict van infanticidie: Alle het welcke niet en is lijdelijck in een Stadt van Rechten sonder de uytterste straffe, andere ten exempele, mits van aldies genoechsaem gebleken is, soo by uwe confessie, als andersints, den Rechten om genoeghen. *Schepenen van der Keure der Stede van Gent, gehoort den verbalen Crimineelen heesch ter cause van aldien, by den voorn: Heer Onder Bailliu tot uwen laste gemaeckt en op alles gelet, Recht doende in Criminele ghebannen Vierschare, condemneren u, van uyt de voorsz. Vangenisse van de Chastelette geset te worden op een hurde, ende met de selve gesleept lanckx de Straten, tot op de Vrijdach-markt deser Stede, omme aldaer op een Schavot u Lichaem levendigh op een dwers houten Kruys geraybraeckt, mitsgaders met een scherp snijdende Mes uwe Keele af-gesneden te worden, datter de doot na-volght, 't voorseyde u Lichaem alsdan oock ghesleept buyten de tweede Muyde-Poorte deser Stede, en aldaer ter Plaetsen patibulaire gheleyt te werden op een Radt: Verklarende alle uwe Goederen, 't zy Leen, Erve of Have, waer die gestaen of ghelegen mochten wesen, verbeurt ende geconfisqueert, tot profijte van sijne Coninckluycke Majesteyt, de Vangenis-kosten, kosten en misen van Justitie alvooren gededuceert, in de welcke gy by desen wort gecondemneert. Aldus gepronuncieert in de Criminele ghebannen Vierschare den 9. November 1669. En ten selven dage geexecuteert en volkomen.*

Den 15. deser op den klaeren middach raeckten te St. Quintin de Klock-Toozen van de Hooft Kerck in brant/ ende consumeerden alles/ behalvens de Klocken/ die ter Aerden vielen: Voorts alles was in twee uren tijdts wegh en verbrant: Het Choor/ de Vonte/ het Dack/ en Spits/ al wegh/ onaengesien wat men daer teghens dede/ vermits de onaenkomelijckheydt: Tot de Beelden sagh men noch kans op 't Stadt-huys te brengen/ die men daer naer weer in Processie van daer na de Kerck bracht/ En noch eert men geen Beelden!

De Cemlenaers jalours van den Bisschop van Munster/ meenden dat die Prelaet noch al een brabbelingh ergens socht/ want men seyde hy eenige Wapenen in hare Stad dede opkoopen/ooch om dat hy van de Haver revengie wilde hebben die op de Eems was weg gevoert: En daer op den Heer Freytag van 't platte uyt Oost-vrieslant weg na Munsterlant gevoert: Questie over de Bourtanghse Tol gemoveert: Sich 't particulier werck van de Gravinne van Benthem en hare Kinderen aengematigt: Dit immers was seker/ dat de Oost-Vriesse Boeren geduurigh waren duchtende dat des Bisschops Volck

om

om dat gelt soude komen/'t geen sy hare Gravinne van Oost-Vrieslant op den gedanen eysch onbillijck als goede Onderdanen hadden geweygert: Terwijl echter voorsach yder sijn deuren met goede grendels. Hare Ho: Mog: Ambassadeur den Baron van Reede was den 19. passato binnen * Madrid overleden; toch swack van verstant/liet sich na de Roomsse wijse 't leste Viaticum geven: Doodt zijnde/bedienden des Paus Nuncius den Cardinael d' Arragon het Cadaver in alles: De Coninginne van Spangien dede hem op een bedde van Staet legghen/ omset met hooghe Silvere Kandelaers/ brandende kaersen/gaf boven dien 4000 Gulden tot zijn Begraeffnis; hy wiert treffelijk uyt 't Collegie van de Jesuyten gedragen/ en den Marquis de Salinas welcke daer toe speciale ordre van de Coninginne had/ nooden ter Begraeffnis alle de Grandes van Madrid: En hare Majesteyt om ten respecte van hare Ho: Mo: dese Ceremonien te vergrooten/sont daer toe hare Guarde/ onlangs met 300. Spangjaerden uyt Cordua en Sevilien vergroot: Invoegen gedachten Heer daer bemint/ alsoo mette Wapenen ter Aerden is gebracht. In het begin van dese Maendt heeft den Extraords. Gedeputeerde van den Keur-Vorst van Ceulen/ en als Prince van Luyck/ aen haer Ho: Mog: by Memoriael gepresenteert de determinatie over 't different van 't Casteel le Roquette/ te willen submitteren aen soodanigen nabuerigen Prins of neutrale Arbiters/ soo als men konde over een komen: Waer op dan den Heere van Heuckelom/ en andere uyt 't Collegie van haer Ho: Mo: in Conferentie sijn gekomen; nae acht dagen is alles volkomen getekent en geslooten/ en mosten de Gecommitteerden van den Prince van Luyck binnen twee Maenden de Ratificatie van 't geconvenieerde op-leveren: Het getroffen Accoort was / Dat la Rochette, als een Souverainiteyt van desen Staet, aenstonts door de Luyckse Soldaten most werden geëvacueert en ontruymt: De reste bleef over aen neutrale Arbiters / doch aen de selve gesubmitteert/ die wedersijts souden werden genomineert: Vorders werden daer by de Proceduren van de Vrouwe van Plettenburgh jegens den Baron van Helmont/ en de Sententien per contumatien daer op gevolgt/ geannulleert/ en sy geinjungeert haer Recht/ so meende op 't Casteel la Rochette te hebben/ voor den Raet van Brabant in den Haeg te vervolgen: Het voorsz. different/ 'twelck gesubmitteert was/ beraeckte het recht van den Prince van Luyck/ daer in hy voor ghedeelte Souvereynitevt pretendeerde/ doch nu verbleven op wedersijts uyt-spraeck. Men sprack doe sterck om alle Fransche Mans-

* *Op die tijt sloeghen de Catholijcken de Ezels binnen Madrid doodt, 't was den 16. February, met het kriecken van den dagh, datten Marquis de Vailo, Soon van Duc de Terra Nova, met veele Heeren ende 200. Knechten verselt. ten Huyse van den Marquis de la Puebla quam, daer sat den Graef Boetto, Pimontois, die onlangs de Muyl-Ezels van gedachte Hertogs Carots had doen doot smijten, dan dese was gewapent met Braves, ende die settender zijlinghs op in, met een Hagel-buy van Musquetten, waer af een Bespringher doot, twee andere gequetst wierden: Oock ter selver tijdt twee Granaden ter Vensteren wierden in-geworpen, die weder d' andere lustighe Oore-banden gaven; dit duerden met schieten soo vier uren langh, tot de Coninginne een Alcaides en verscheyde Algoisels sont, met last, dat den Muyl-Ezel-Moordenaer met sijn Braves sich most in de Gevangenis begeven, 't welck hy dede, maer hoedanigh sulcke Luyden worden gestraft, vint ik in Carpzovius niet beschreven.*

Manifacturen/ in dese Landen komende/ te beswaren / alsoo men selfs Wijn en Papier uyt Duytslant konde krijgen/ het Sout uyt Portugael/ en de Manifacturen en lichte Werckjes dienden hier niet/ om de koelte van 't Climaet/ oock al wat de Franssen inventeerden/ hoe geestigh/ de Hollanders hadden het stracx voor twee derde beter koop/ schoonder ende trouwer goet als Monsieur. Het guere Saisoen van desen Herfst bleef met stercke Storm - Winden langh dueren/ en dede veel schade aen Dijcken/ Dammen en Sluysen / sulcx dat de Slaper by Sparendam noch met 3. dieps door - gespoelde gaten bleef leggen : Omtrent 's Gravesande by den Haegh heeft de See door 't continueel waeyen in 't Capittel Duyn door-gespoelt / waer door ettelijcke 1000. Conijnen quamen te verdrincken : En Schevelingen stont al eens op het door-spoelen : De andere See-Dorpen kreghen oock elck een streep : Den nieuwen Deenssen Resident de Gioe/ quam dese tijt by Memoriael versoeken een liquidatie/ volghens de Missive van sijnen Coningh van den 31. Augusti laetst. De Oost-Vriesse Resident Wiarda versocht desen Staet by Memoris/ dat men teghens alle feytelijckheden van den Bisschop van Munster / de Fronturen wel wilde voorsien/ en verklaerde uyt de naem van de Princesse van Oost-Vrieslant / en de Stenden van dat Graefschap / dat sy niet schuldigh waren in 't geene ged. Prelaet op haer pretendeerde: Den Bisschop bood aen den met gewelt gehaelden Heer Freytach vrijheydt om te gaen waer hy wilde / op parole van / soo hy geen satisfactie kon geven/ weder in Hechtenis te komen / Ec. Men kreegh doe advijs/ dat den Portugijsen Agent Don Lopes Eliva den 26. passato te Lisbon was gearriveert/ een Persoon wegen sijn wesen diverse Jaren als Agent gebruyckt by die Kroon aen 't Hof van haer Ho: Mo: / hy bracht over het gesloten Tractaet tusschen de Geunieerde Provincien en Portugael / in 't kort verbatende : Dat Cochin en Cananor in Oost-Indien sal blijven aen de H. Staten in vollen eygendom, in dier voegen dat naderhant geen verder contestatie daer over ghemaeckt soude moghen werden : Aengaende de 4. Millioenen die Portugael noch aen de H. Staten schuldig was, sal voldoen voor 'tuyt-gaen van 't Jaer 1669. voor 150000 gl. Portugals Gout aen Sout, 't welck de geseyde Heeren Staten met Schepen sullen doen af-halen : En aengaends de rest van de Schult, sal Portugael ghehouden zijn 20. Jaren achter een uyt den Impost van 't Sout te betalen 150. duysent gulden 's Jaers : Dat de Hollanders vrijheyt sullen hebben in alle Havenen en Plaetsen van Brasilien soodanige Schepen te moghen senden, als het haer belieft, sonder aen yemant consent te vraghen, generael of particulier ; wel-verstaende dat soodanighe Schepen dan oock sullen gaen met de generale Vloot van Portugael.

Den 30. deses waren tot West-Munster weder de twee Huysen des Parlaments beroepen/ die als sy saten / quam den Coningh na sijn gewoonte in het Opper-Huys haer aen-spreken/ want aldaer waren oock de Leden van 't Lager-Huys met haer Spreker ghekomen ; de substantie van sijn Majs. seggen op sijn kortst was :

MYn Heeren. Ick ben seer verheught U E. hier op dese tijt andermael te sien : Als verhoopende een heylsame Vergaderinge, waer in my toe-draegt, 't gewenste verwachte door uwe ervarentheyt en redelijckheyt, dien ick wensche lange mach due-

ren: Spant dan al u krachten uyt op uwe plichten: Maer ick ben onwilligh om u te belasten, of op dese tijt om hulp aen te roepen: 't Is waer dat al het geen gy mijn laetst gaeft, absolutelijck aen de Scheeps-Vloot, soo ordinaris als extra-ordinaris, is besteet: Nu wensten ick wel dat gy uwe betrachtingen daer heen dirigeerden, dat ghy bedacht hoe best Engelant en Schotlant over een waer te brengen,

Hier was den Koningh yvrich/ en dede door sijnen Cancelier eenige Papieren over leveren/ om over te delibereren/ die daer toe specteerden: Den Coning vertrock daer mede/ so ook het Lager-Huys: Maer in plaets van Engelant en Schotlant te vereenigen/ geraeckten beyde de Parlaments-Huysen in verschil/ over elkanders Privilegien en Voor-rechten. Sijn Majest. siende de hooge disputen van 't Lager ende 't Hooger-Huys/ om yders Voor-recht/ gingh daer minnelijk tusschen beyden/ invoegen alles sijnen goeden loop nam. In de Lant-streken van Lijn en 't schoon Nordfolck in 3 maenden geen Regen gevallen/ verbranden en dorden uyt alles wat daer op den Velde stont/ sulcx dat de arme Schaepjes diesweegen niet en konden grasen/ want het Gras was wegh: Oude See-lien observeerden doe te Jarmuyen/ dat dese Maendt door het extreme weder in 3. uren 't getijde 3. a 4. malen heeft ghevloeyt en ge-ebt: Sr. Tomas Allen was doe voor Algiers gekomen/ maer noch sonder vrucht; men had oock uyt een Enghels naer Oost-Indien derwaerts gaende Schip goede partye stucken van Achten gelicht/ maer de Facteurs daer van wisten van geen restitutie: Den goeden Vorst Jacob van Courlandt/ versocht dese dagen de restitutie te Withal van sijn gepretendeerde Eylant Tabago/ ende de vordere Colonia aen de Reviere van Gambia in Guinea/ derwaerdts hy om te handelen een Schip dit Jaer uyt-gerust hebbende/ en wilde men den Kourlander Vorst in Afrika niet erkennen; dus langst de Kust wat Huyden gehandelt hebbende/ quam het miserabel gherucht/ dat 't voorsz. Schip met Volck en al omtrent de periculeuste Yrsse Kusten was gebleven.

Den Heer Colbert was dese Maent soo hart aen-ghetast/ dat veele aen sijn leven twijffelden: Soo was den Daulphijn oock seer swack: De Beul verbrande doe te Parijs een Boeck/ geheten/ De gewoonlijcke Practijcken en listigheden der Jesuyten: Den Prins van Toscanen toen sijn Reys van het Fransse Hof naer Toscanen voort settende/ wierdt van den Koningh van Vranckrijck vereert met een gouden Tapijt/ en oock met Manefacturen van de Gobelins/ sijnde de alderrijckste Geschencken die hoogst-gedachte Prince in al sijn Reysen in eenige Vorsten Hoven had ontfangen. Men beswaerde langs hoe meer in Vranckrijck d' uytheemse Producten/ gelijck op de Hollantse Kaes 't pont 3. stuyvers wierde geset van inbrengen/ en de Hollantse Lakenen sprack men absolut te verbieden: In somma Vranckrijck poogden na veel.

Den Senaet van Venetien kreegh dese Maent de volgende confirmatie uyt Candia/ selfs van den Heer St. Andrea/ met dese woorden:

ICk en wil meer niet als van de Vrede, die den voortreffelijken Heer Capiteyn Generael Morosini, op approbatie van den Venetiaensen Raet heeft ghesloten, berichten: 't Is

na-

na onsen toestant alsoo hooghnoodigh gheweest, want onse saecken stonden sulckx, dat uwe Exell. hier by genoegsaem konnen af-meten, dat ick door flatterye oft anders my selfs niet en soeck: Beraeckende d'overgaef van de Stadt Candia, 't was den 6. September savonts ten vier uren, dat de Witte Vane uyt-gesteken wiert, ick vervoegde my op de Post my aenbevoolen, om ons Volck, inghevallyets attenteerde, in defensie te houden, en oock om de samenspraeck van de onse met de Vyanden te verhinderen, doch 't wiert al gheheel laet, eer wy alles konden ontdecken, hoe sy in haer Wercken voort voeren: Soo haest nu den dagh aen-brack, begaf my na de Post, daer ick observeerden, dat den Vyant langs de Seekant al dapper was geavanceert, sulckx dattet weynigh verscheelde oft sy waren doen al ghekomen tot aen de leste Spitse van het Bolwerck, 't welck onse beste retirade was, en daer de Turcken haer met meenichten lieten sien: 't Was seer schoon Volck, wel af-ghericht, en op het beste gekleet, invougen ick sulckx, had ick 't selfs niet gesien, nimmer geloofst soude hebben. Oock hebben wy tot dato ons over de Turcken niet te beklagen, wijl den Primo Visir ons so civil heeft bejeghent als den besten Politicus van Europa soude moghen practiseren. Ick schrijve oock hier neffens aen den Doorl. Hertogh, en vertoon hem, dat als de Republijck den Vrede niet en begeert, de selve dan een Stadt, die soo belegert, beschooten ende onvoorsien is, meerder Secours doen toe-komen, op datse niet overrompelt en wort, maer sich mogen alsoo defenderen, datse de Turcken noch Werck geven. 't Is remarcabel dat den 7. September het Volck uyt deser Stadt alsoo fluckx op de Galeyen hadden ge-embarqueert, sijnde dit den eersten dagh datte Stil-stant begost: Den uyttocht was wel toe-gestaen by den Grooten Vizir, maer wy uyt grootmoedicheyt stonden noch al op onse defentie: Daer sijnder weynigh die de groote macht der Turcken bekent is, ende hoe sy alles verrichten: Weynigh sullen gelooven dat dese Vrede de Ser. Republijcke seer nut zy, en in te sien, dat toch egeene Provincien in Europa, al waren 't schoon Vranckrijck ende Duytslant, welcke toch voor de aller-volckrijckste ghehouden werden, ghenoechsaem Volck verschaft, om dese Plaets een tijt langh te behouden: En posito 't waer alsoo, deses Stadts stant en stont niet om langer uyt te houden, men bemantele dan soo men het wil, want onse macht ende arbeyt met die van de Turcken te vergelijcken, is niets, alsoo hare Wercken van buyten tegens de onse hooger als die van de Stadt op-gewerckt leggen.

NOVEMBER 1669.

BInnen Parijs was de Koetsier van den Ambassadeur van Denemarcken een weynig van sijn Carots afgegaen/ waer op de Paerden onpatientigh / aen 't gaen ende langhst der Straten op den hol raeckten / sulckx datte voorsz. Carosse in duysent stucken sprong/ en veel schade aen Huysen en Menschen geschiede/speciael wierden twee Heeren van qualiteyt gequetst. 't Beliefde sijn Majesteyt doe te ordonneren / dat voortaen alle Uytheemsse Ministers hun souden hebben te addresseeren/ om haer intentien bekent te maken/ aen Monsr. de Lionne, en niet aen de Monsrs. Tellier of Colbert: Daer op wiert den Turckschen Af-ghesant van Issy (een Plaets twee uertjes van Parijs/ hem soo langh tot verblijf verordineert sijnde) na 't schoon Fontaine-bleu af-gehaelt / alwaer hy den 9. deser

‡ Audientie by Monſr. de Lionne had/ die in een Stoel zat / leunende met ſijn eene Elleboogh op d'een zijde / quam den Turckſen Geſant in / en dede d'eerbiedinge alleen na haer gewoonte/ met 't aen-raken van ſijn Tulbant/ gevende ſijn Brieven van Credentie over/ die gheleſen/ wierden beantwoort/ dat men hem voor geen Ambaſſadeur konde erkennen/ maer wel voor Envoyé: Den Turckſe * Miniſter antwoorde; Hy had andere Brieven/ maer had die/ alſo 't hem verboden was/ niet als by noodt/ op pœne van ſijn Hooft/ mogen overgeven/ en dat aen niemant anders als aen den Keyzer van Vranckrijck: (ſoo noemden hy den Coningh) Monſr. de Lionne liet hem vertrecken/ en beloofde ſijne Majeſteyt het voor-gevallen te ſullen relateren. Monſr. de la Haye Ventelay, Franſſen Ambaſſadeur tot Conſtantinopolen / ſchreef doe aen ſijn Coningh/ hoe dat de Stadt Lariſſa in Griecken-Landt / nu ſeer volckrijck door het verblijf van den Grooten Heer met ſijn Hof aldaer / gheheelijck was verbrant/ daer onder het Seraglio/ en de Sultane/ die met ſeer koſtelijck Huyſraet was gemeubleert/ welck ongeluck voor-viel/ terwijl den Keyzer juyſt op de Jacht was: En was nu gedwongen in een Dorp twee mijlen van daer te gaen vernachten. Alle de Handelingen/ en het over en weer rypſen/ ſoo van den Heer Pape, weghens Brabandt/ ende andere te Ryſſel/ bleven tot noch toe vruchteloos / mits der Franſſen pretenſien op de Stadt Condee / ende op de Sluyſen van Nieupoordt / &c. bleven continueren / waer over de Spaenſſe Miniſters by de Nageburen en Bontgenooten klaegden. Den Coningh van Vranckrijck was op deſe tijdt ſeer moeylijck op Duc de Navailltes / dat hy met de Franſſe Troupen Candia ſoo verlaten had / daer ſijn Majeſteyt roem by meende/ maer nu oneer hy ſoude verkrijghen/ alſoo dit hy naer even ſoo los toe-gingh als dat van Gigery; Duc de Navaillies wiert dan van ſijn Majeſteyt gelaſt/niet ten Hove te komen/maer te blijven op ſijn Lant-goe. te Noart. Te Beſanzon/ Hooft-Stadt in Bourgondien/ (een periculeuſe Natie) ſtondt het ſoo ſlecht met de Burgers/ dat de Grave van Arembergh (na dat ſy mette Boeren eerſt gevochten/ d'een d'ander vermoort hadden/ ende veel onruſt ghemaeckt) haer noch een Amneſtie moſt verleenen/ ofte had anders ſelfs in ghevaer van 't Leven gheweeſt: Men ſach al met een Verrekijcker van Parijs hoe dit ſpul ſoude af-loopen/ dan vergingh noch wel. Terwijl men nu over de gheſtorven Coninginne van Engelandt in alle Clooſters ende Kercken van Vranckrijck veel Siel-miſſen dede / quam den geweſen ¶ Coningh van Poolen al naeder / doende in veele Kercken daer hy paſſeerden / als een geeſtelijck Perſoon/ ſijn devotie met bidden: Den 11. paſſato was den geweſen Coning van Poolen op den Franſſen Bodem over Straetsburgh door Bourgondien als geſegt is/ gekomen/ en ſliep die nacht op 't Caſteel van Thiery: Den 12.

quam

‡ Dit ſcheen ſijn opſicht te nemen,om dar den Primo Vizir aen den Franſſen Envoy Sr. de Beaulieu te Conſtantinopolen had gepractiſeert, alwaer de ſelve als geſchickt aen de Porta, en aen geen ſimple Miniſter, de ſelve geen Audientie by den Turckſen Keyzer , maer wel by dito Primo Vizir konde bekomen, die onder pretext van ſijn Turckſe Gebeden voor Mahomet uyt te ſtorten , gemelten Franſſen Envoy ſchandelijck langh , als een Lackey , voor de Deur liet ſtaen wachten ; om welcke Devotie de Turckze Miniſters alle affairen, hoe groot zy oock mogen zijn, ſoo langh ſullen laten ruſten, tot de ſelve zijn af-geloopen.

* Sr. de Beruy, Soon van Monſr. de Lionne, welcke ordre hadde, om deſen Envoy tet Audientie te leyden , dede alleen de gunſte dat men den Turckſen Envoy liet trappelen in een Antichambre, daer men hem een Kopje met Coffè preſenteerden.

¶ Deſe afgegane Coningh wiert in April 1670. door de Biſſchop van Dole tot Prieſter gemaeckt.

quam te la Ferte Sous Jouarte/ daer veele Geestelijcken met den Bailliuw hem quamen besoecken: Na eenigh verblijf klom te Paert/ en reed met Sr. de Vantelet en veele van qualiteydt na Meaux; op den Wegh quam hem den Maerschalck met een Troupe Ruyters ende een Bende Voet-volck/ die alle bloote Rapiers droegen/ den Coningh geleyden tot in de Stadt/ daer de Burgers ten wedersijden gewapent stonden/ ende onder 't geluyt van 't Canon ende Trompetters op het Bisschops Paleys wierde geleyt: Den 13. quamen de Prins van Condee en Duc d'Anguin den Poolssen Coningh verwellekomen/ en t'samen in een Carosse tredende/ spoedigden den Wegh na Chantilly/ werdende door Canon-schooten/ de gewapende Burgers en Adieu weder uyt-geleyt: Dien dach nam het vermaeck van de Jacht by Dampmartin/ daer sy ontbeten: Quamen soo in de vermakelijcke Plaetse van Chantilly/ alwaer de Princesse Paletijn en de Hertoginne van Anguin en Princesse Maria, haer verwachte: Naulijckx was de Carosse in 't gesicht/ of de voorsz. Princessen quamen tot beneden aen de Trappen/ daer sy met blijdtschap den Coningh verwellekomende/ de selve in een groote Sael/ daer toe bereydt/ op-brachten: 's Avonts gaf men 't vermaeck van de Italiaensse Comedie/ in een wonderlijcke Gallerye van toestel/ en Theatrum: Daer nae wiert den Coningh met groote magnificentie ter Maeltijdt ghelept/ in sijn Ante-chambre/ die ge-eyndight/ wierde alle beleeft onthael ghedaen/ ende daer naer door den Prins van Condee in sijn Slaep-kamer gebracht: 's Anderen daeghs gingen spanceren in 't Parck en in den Hof/ en soo wierden de volgende dagen door-gebracht met Italiaensse Comedien ende Harte-Jacht: Vertrock wel vernoecht den 27. dito/ wel verwondert dat van soo een Doorl. Hospes/ ende op schoone Plaets daeghs dus langh met drie Tafelen was getracteett geweest: Dus vertrock den Koningh na sijn Abdye de St. Evreux/ en de Fransse Princen togen over Chambort na Parijs: De Poolsse Majesteyt quam van te Evreux/ daer hy met Duc de Bouillon sich op de Jacht vermaeckte/ alsoo het den dach van St. Huybert was: Den 7. November tracteerden sijn Majesteyt de Graven van Soissons/ van Auvergne/ en veel andere Heeren/ en sulckx mette meeste magnificentie en Royael Feest: Wederom is den Koningh den 8. getracteert door de Religieusen van sijn Abdye Taurin: En na dé eten toog op de Jacht/ metten Tresorier der Kercke van Liseux: Toog van hier den 13. op Mants/ quam den 14. te Maubrisson/ daer de Abdisse twee-mael besocht/ verwondert over hare rare begaeftheden: Den 17. van Duc d'Anguin af-gehaelt/ reysden voort na St. Germain/ in wiens Carosse hy met den Bisschop van Beziers sat/ en dien dagh arriveerde/ den Coningh van Vranckrijck quam besoecken in des selfs Cabinet/ alwaer oock waren den Dolphijn ende Monsr.: Quam daer naer in des Koninginnes vertreck: Naer alle andere discoursen gingh den Koningh by Duc d'Anguin ten eten/ ende vervolghde daer op sijne Reyse na Parijs.

Hare Ho: Mog: Ambassadeur Mr. ‡ Pieter de Groot, was nu uyt Sweden weder over Lunenburger en Munster-Landt in 's Gravenhaghe aen-gekomen: Maer sijn swaere indispositie belette het mondelinghe rapport van des selfs voorvallen/ derhalven gaf 't selve in gheschrifte over. Het was al den

‡ Sijn Excell. dede den 28. December sommier Raport van des selfs verrichtinge in Sweden.

24. passato dat de Staten Generael / volghende het Exempel van Hollandt/ resolveerden om alle depesches en saecken die tot noch tot laste van de Generaliteyt ter Comptoire of Griffie van d'Heer Ruysch, Griffier van haer Ho: Mo: door Klercken waren gheschreven / voortaen te doen drucken/ alsoo men veel Leckagie ende groote onkosten onder gemelte seyde bevonden wierden : Haer Ho: Mo: deden doe mede by aen-schrijvinghe alle Frontuer-Plaetzen/ en daer Magasijnen sijn/ wel voorsien/ &c. Men hoorde doe dat tot Hamburgh uyt Vranckrijck voor den Bisschop van Munster voor 125000. gl. aen Wissel-Brieven waren gekomen / daer de Gebueren niet veel goe Droomen af-hadden : Wijl nu Vranckrijck alle Uytheemsse Manefacturen beswaerde/ sagh men mede een Concept Placcaet / wat men in de Geun: Provincien konde doen/ maer wiert dit loopende Jaer noch niet vast gestelt :

DE Staten . . . . allen den genen die desen sullen sien ofte hooren lesen , Saluydt : Doen te weten , alsoo wy serieuselijck hebben ter herten genomen, dat de goede Ingesetenen van dese Provintie, door Uytheemsche exempelen , ende door verkeerde inbeeldingen, haer soo verre hebben laten afleyden van de oude zedigheyt ende eenvoudigheyt in de dagelijcksche train van leven,ende bysonderlijck in Kleedinghe , cieragie van Gebouwen, ende Ameublimenten, dat de loffelijcke frugaliteyt van de Voor-ouderen, die altyt is aengesien gheweest als een voornaem fondtien van eerlijcke Familien, ende by 't gevolg van den Staet die uyt Familien is bestaende, in een seer misprijselijcke en schadelijcke pragt en overdaet, is gedegenereert, ende dagelijcks in ervaringe komen, dat het selve quaet, meer en meer de overhant is nemende, en tot nadeel van 't gemeene best komt aen te groeyen. SOO IS 't : Dat wy op 't exempel van andere wel Gepoliceerde Staten, daer inne willende voorsien, by provisie, en tot dat wy daer jegens, na de grootheydt van 't quaet, nader sullen hebben gedisponeert ; goet gevonden hebben te Ordonneren en Statueren ; gelijck wy Ordonneren en Statueren by desen : Dat niemandt van wat qualiteyt of conditie hy oock soude moghen sijn, na Expiratie van den laetsten dagh van de aenstaende Maendt van Maert, van het jegenwoordighe Jaer 1670. sal vermoghen te draeghen ofte te ghebruycken eenigerhande Goude of te Silvere Lakenen, Kanten, Passementen, Linten of eenige andere Stoffen of Cieragie, daer eenigh Goud of Silver in gewrogt is ; 't zy dat dezelve Stoffen of Cieragie, tot Kleedingen, ofte oock tot Ameublimenten van Huysingen of anders soude mogen sijn, ofte werden geapproprieert, het geslaghen of gegoten Goudt of Silver, daer van de Substantie in 't geheel en onvermengt blyft, alleen uytgesondert, op verbeurte, niet alleen van de selve Kleedingen, Ameublimenten en Cieragie , maer oock op een amende van 100. Caroli Guldens te verbeuren by den genen die bevonden sal worden eenige van de voorsz. Kledingen, Ameublimenten ofte Cieragie te draghen of gebruycken, t' elckens ende soo meenigmael de selve Kleedingen, Ameublimenten, ofte Cieragie, aen ofte by hem gevonden sullen worden ; gelijck mede wy wel expresselijck Ordonneren ende Statueren by desen, dat geene Mans-Persoonen , van wat Jaren, Staten, of conditie die oock soude mogen sijn met den voorschreven laetsten dagh van de voorschreven Maent van Maert toekomende, sullen vermogen te dragen of gebruycken aen hunne Kleedingen, ofte aen 't gunt tot haeren Lijve dienet ('t zy dat het selve souden mogen sijn van Syde, ofte van andere stoffen, oock van Lywaet , eenighe Kanten van Syde of Garen, ofte eenige genaeyde Points-Passementen, Lijsten, of oock

eenigerhande

eenigerhande soorten van Boortselen, selfs niet tot Livreyen ofte Kleedinghe der Dienaers, of Knechts, op verbeurte niet alleen van deselve Kanten, Points-Passementen, Lijsten, Boortselen; mitsgaders de Kleedingen ofte het Gewaet, daer op ofte daer aen 't selve gevonden soude mogen werden, maer oock op een boete van 100. Caroli Guldens, te verbeuren t'elckens en soo meenighmael als yemandt bevonden sal werden de voorsz. Kanten, Points-Passementen, Lijsten ofte Boortselen, gedragen ofte gebruyckt te hebben. Dar vorder van nu voortaen geen vergultsel van geslagen Gout sal mogen werden gebruyckt, tot cieraet van Gebouwen, Carossen, Wagens, Karren, Scheepen, Schuyten, Lijsten van Schilderyen, Spiegels, ofte andere Ameublimenten, ofte eenige andere saecken, op pene van 100. Caroli guldens te verbeuren, soo by die gheene, die 't selve geslagen Gout, ten eynde als voorsz. is, sal hebben verwerckt, als by die gene die deselve sullen hebben doen verwercken; uytgheseyt alleen van soodanighe saecken die hier te Lande worden gemaeckt, om buyten de Provintie versonden te werden: Mitsgaders die geene, die sigh in cas van bekeuringe met dese exceptie sal willen behelpen, den Rechten genoegh zijnde, sal moeten doceren dat het vergulde Werck tot geen ander eynde gemaeckt, als om buyten de Provintie in maniere als voorseyt is, gebragt en gebruyckt te werden, ende ten eynde onse goede meyninge te beter moghten werden achtervolght, soo hebben wy niet alleen alle de Officieren, Schouten, ende andere die de Calangie Ordinaris competeren, maer oock allen en een yegelijck van onse Ingesetenen, ende Onderdanen geauthoriseert, en gequalificeert, gelijck wy haer authoriseren en qualificeren by desen, om de Contraventeurs van dese onse Ordonnantie by preventie te mogen bekeuren en calangeren, met expres bevel, dat de verbeurde Kleedinghen, Gewaden, Ameublimenten en Cieragie; mitsgaeders de boeten by ons hier boven gestatueert, sullen werden geapplicceert in 't geheel aen den geenen die de Bekeuringhe of Calange eerst sal hebben gedaen, &c.

Uytter See sagh men doe het volgende:

Donderdagh den 21. November, 's morghens met het op-gaen van de Son, was de Wint oost, met een stijve Top-zeyls koelte en betrocken Lucht, sagen doen de Vijgos-Bergen meest N. ten O. naer gissingh omtrendt ses Mijlen van ons, settende onse cours N. west: Na de middagh kregen wy ses Schepen in 't gesicht, wanneer wy terstont de Prince Vlagge lieten af-waeyen; waer op by haer verscheyde, als Fransse, Engelsse, witte en andere Vlaggen wierden getoont, dat ons datelijck dede vermoeden, dat het Turcken mosten zijn, te meer, als wy sagen, dat sy het met ons gewent hadden, en ons hoe langer hoe nader quamen, trachtende alsoo te loufwaert van ons te geraken, gelijck geschiede: Tegens den Avont deden wy zeyn, dat onse by-hebbende Coopvaerdy-Schepen (zijnde vijf in 't getal) ons souden achter om zeylen, op dat wy haer souden preyen, om haere bedenckinghen in dit geval te weten, dan alsoo deselve geen sekere redenen konden geven, wat Schepen het moggen zijn, alsoo d' een oordeelde, dat het Portugeesche, en d'ander, dat het Fransche Schepen waren, bleven wy by ons voorighe ghevoelen, om haer voor Turcken aen te sien, recommanderende ondertusschen de voorsz. Coopvaerders, datse souden trachten, soo veel mogelijck, voor ons, en binnen ons Canon te blijven; daer naer wenden de Turcken het naer de wal, ende wy hielden onsen cours, de Wint doen O. Z. O. schietende, wenden sy het weder om met ons, sijnde doen ongevaer twee Mijlen van ons achter uyt in ons Vaer-water; doen lieten wy des nachts twee Vieren op-steken, om te beter onse aen-bevoolen Coopvaerders by

een

een te houden : Den Vyandt ſagen wy dickwils in den doncker Blick-vieren, tot dat omtrent in de midder-nacht een Enghels Scheepje (onder ons Convoy behoorende) een ſchoot dede, tot een Teken, dat hy gemelde Schepen ſach naederen ; makende middelerwijlen alles klaer om ons behoorlijck te konnen defenderen : Omtrent een Uer daer na ſagen wy de gemelte ſes Turckſe Schepen op onſe zyde legghen, wanneer haren Admirael een ſchoot te lywaert uyt-ſchoot, die wy op gelijcke wijſe beantwoorden, en een weynigh daer na ſchooten wy noch een ſchoot, tot teycken, dat ſy by nacht uyt ons Convoy ſouden blijven, 't welck zy deden, blijvende alſoo te winde-waerts van ons legghen, tot des anderen daeghs, weſende Vrydaeghs den 22. dito, wanneer heel vroegh het Volck van twee der Coopvaerders aen ons Boort quamen, die haer Schepen verlieten, om haer leven en vrijdom te behouden; ſijnde het Enghels Scheepje met een Hoecker van Rotterdam in den voorgaenden Nacht van ons gedwaelt, ſulckx dat wy doen alleen waren met een Hamburger, gemonteert met 18. ſtuc. De Wint noch Ooſt blijvende, met ſtijve Topzeyls-koelte en betrocken Lucht, quamen 4. van de ſelve Turckſe Schepen op ons af, ende twee op den Hamburger ; een half uyr naer Sonnen opgangh kregen een van haer aen boort, die met ſijn Boeghſpriet, die vol Volck ſat, door ons Beſaens Want, over ons Schip heen quam, van meeninghe ons alſoo te enteren ; maer door het vehement ſchieten van wederſijden, als oock door de couragie van de Mariners, die veel Volckx van de voorſz. Boegſpriet af-ſchooten, wiert haer 't ſelve wel belet, ſulcx dat hy in korten tijt geheel reddeloos geraeckte, en na een wijl vechtens genootſaeckt was van ons te ſcheyden, alſoo wy merckelijck ſien konden, dat het Bloedt hem uyt de Spiegaten liep ; dan naulijckx was die van ons geweken, of een ander, die grooter was als de eerſte, quam ons weder om aen boort, daer op nieu een hevigh Gevecht ontſtont, maeckende malkanderen ſeer ontramponeert, doch kregen hem eyndelingh ſoo verre, dat wy geen Volk meer op ſijn Schip ſagen, en hy genootſaeckt was ons te verlaten, en ſchockte ſoo weder om langſaem voor uyt, tot dat wy hem quyt waren ; maer terſtont daer na quamen weder twee andere Turckſe Schepen, om ons aen te klampen, konnende de derde niet aen Boort komen, voor en al-eer de voorſz. twee, na een ſchrickelijck Gevecht, moſten af-wijcken ; gelijck hy oock genootſaeckt was te doen, en, nevens de ſelve twee, ghedwonghen wiert te krenghen : Ondertuſſchen had den genoemden Hamburgher een van de voorſz. Turckſe Schepen ſeer couragieuſelijck af-geſlagen, maer wiert evenwel van een ander, alſoo hy ſober gemant was, ghenomen ; 't welck wy ſeer gaerne ſouden hebben belet, maer door onſe groote reddeloosheyt, en het gedurigh omcingelen van den Vyandt, was het onmoghelijck, alſoo ons Schip, indien wy 't over ſtaegh geſmeten hadden, naer alle apparentie ſoude hebben gheſoncken : Omtrent die tijt waren een partye Cardoeſen in onſe Hut gebracht, en door het continueel vechten eenigh Kruyt op ons Schip geſtort, dat by ongeluck in den Brant gheraeckte, en de Vlam in de voorſz. Cardoeſen bracht, ſulckx de Hutte in den lichten brant ſtont, 't welck door den Opper-Stierman en andere, daer omtrent zijnde, weder om wiert gebluſt : Daer na quam den Turckſen Admirael heel dicht op zy van ons Schip, die ons ſeer reddeloos ſchoot ; een Fluyt van Hoorn, die van haer Volck verlaten was, wiert van haer mede genomen ; den voorſz. Admirael een nieu Mars-zeyl aen-geſlagen hebbende, quam weder na ons toe, en den Vice-Admirael na hem toe-wendende, ſtreeck zijn Vlagghe eerſt ter halver en daer na ter heeler ſtock, dat ons dede ghelooven dat hy doot was ; zy dan malkanderen gepreyt hebbende, leyden het op ons aen ; doende ondertuſſchen den Admirael zeyn, dat ſijn andere vier Schepen by hem ſouden komen ; maer door haer reddeloosheydt konden ſy niet by malkanderen geraken ; maeckende ons doen weder om klaer, om den Admirael en Vice-Admirael te verwachten, dan een Gotelingh ſchoot van ons zijnde, wierpen 't over

ſtaegh

staegh na hare Schepen; blijvende wy onse cours houden. met de Mars-zeylen op de rant, of wel ter halver Stengh, sulckx dat wy haer des avonts met Sonnen ondergangh niet meer en sagen: Hebbende in dit Gevecht sonderlingen dienst gehad van de over-gekomen Matrosen, en wel principalijck van de Mariners, die haer geduerigh seer couragieuselijck hebben gedragen: Welcke Rescontre gheduert heeft van Sonnen opgangh tot over Zuyder-Zon, tegens de voorsz. ses Turkse Schepen, waer van de drie grootste voerden twee Lagen Geschut, en grooter als het onse, ende de andere van weynigh minder Charter: Haer dan alsoo onder Godts genade quijt gheworden zijnde, ginghen wy den toestant van ons Schip eens visiteren, om alle schade, soo veel moghelijck was, te herstellen, en bevonden seer veele Schooten, soo onder als boven Water, in ons Schip; gelijck oock mede een achter in de Bil, van 't selve, dat soo groot was, datter een geheel Mensch mackelijck soude door-gekropen hebben, 't welck wy na ons beste vermogen hebben gerepareert; vier van onse Poorten waren door haer, in het aen Boort klampen, af-genomen, ghelijck oock ons Want aen stucken geschooten was: Hebbende in dese Battalje bekomen 15. Dooden en 40. Gequetsten, doch de Heere zy gedanckt, die ons soo miraculeuselijck, en tegens alle menschelijcke apparentie uyt de Klauwen van de roofgierige Turcken soo genadelijck heeft verlost en bewaert.

Dese Missive was geschreven door den vaillianten Baes Capiteyn Jan van Nes, den Ouden/ en 't Gevecht was op den 21. en 22. November voor-gevallen: Waer op naderhant genomen is een heylsame Resolutie/ om onder den dappren Adm. van Gent, een Esquadre bequame Oorlog-schepen na de Straet te laten af-gaen/ waer van 't Schip de Spiegel Admirael sou sijn/ dese raekten tegen de Lente in Tessel/ om te gaen besien waer de Turkse Rovers scholen/ die tot voor 't Canael quamen/ om/ wijl men Schepen met silver uyt Spangien verwachte/ haer Roof-stuck te ontstaen: Wanneer men oock sprack niet alleen om den Yssel van Campen tot de Zuyder Zee te verdiepen/ maer oock omme eenige duysendt Engelsen in deser Landen dienst te laten komen: Maer daer men ombragie van ontsteltenis op-maeckte/ die haelde vast sijn Hof-goet binnen/ en ordonneerden goede partye Boomen om de selve in Maert te planten: 't welk nochtans veel Boeren niet konden glooven/ selfs niet die van Ceulen.

Den 2. deser quam seecker Paerde-kooper t' Antwerpen aen 't Bier-Hooft met een schoon wit ende graeuw gespickelt Paert/ 't gunt hy voor 200. Patacons daer had gekocht/ om over te schepen: Hier mede wilde hy naer 't Landt van Waes/ in een Pleyte over de Schelde; dan wat moeyten men dede/ het Paert wilde niet; dies wiert het geblint/ en in de Pleyt sijnde/ gevoelende dat het op het Water was/ is alsoo geblint in de Schelde gesprongen/ en tusschen twee Schepen/ soo daer lagen/ verdroncken/ dat jammer was/ en waer over ged. Paerde-kooper het Hooft met reden laegh liet hanghen. Binnen Antwerpen had men groot geweldt met de Dekens van de Gilden/ onder andere konden de oude en nieuwe Deken van de Schoen-maeckers niet accorderen: Sy veroorsaeckten en maekten op den dag van haer Patroon St. Crispijn, in de L. Vrouwe Kerk groote alteratie onder de Misse/ also daer d'eene Deken voor d'ander achte in te dringen/ elck pretendeerde voor-recht. Te Brussel wijl het koel begost te worden/ groeven eenige onder den Drempel van een Bedde-verkoopers Deur/ en haelden soo van Dekens als Bedden voor over de 800. gl.

gl. waerdye / 't geen haere gadingh was : Een die niet nuchteren was / sach doenmael een Burger / sijnde een Wijnkooper / in de Deur staen / en na eenighe beleefde grimmassen / dede hy met een Stilet den selven doot vallen. Den 22. deser met den uchtent storf in sijn Logemendt den Gouverneur van het Casteel van Antwerpen Don * Ferdinando Solis, was noch Jonghman / doch out / maer sijn Coningh getrouw / ende een wacker Soldaet : Hy wiert onder 's Coninckx geluyde ofte Klock / soo men 't noemt / in de doorluchtighe Kercke van 't Casteel begraven : Latende goede middelen na / hy dede niet alleen seer meenigte Ziel-missen met groote spendatie in alle Cloosters voor de zaligheyt sijner Ziel doen ; maer oock / hy had sijne natuerlijcke Dochter wel treffelijck met Legaten voorsien / beneffens veel kostelijck Silver-werck : De Brabanders spraecken dese tijdt veel om een Souvereynen Prins tot Gouverneur te hebben / Ec. En dat men niet alleen de Licenten aen Maria-Schants behoorden af te schaffen / maer oock door gheduerighe goede correspondentie met de Geun: Provintien een ordinaris Logemendt binnen Antwerpen te houden : Te Brussel begost men lustigh aen 't Keyzers Hof te arbeyden / omme eenige voorname Heeren ofte Gesanten in te logeren / als seer vermakelijck sijn uytsicht op de Warande hebbende ; en van waer men achter de Trappen af / sonder de Straet ofte Sable over te passeeren / tot den Constabile konde komen : Van Madrid was doen te Brussel ghekomen een Spaens Heer Don ¶ Jan de Toledo y Avalos, die na Engelandt gedesigneert / om daer weghens Spangien te resideren / en nu den 27. deser by abondt weder naer Huys keerende / wierde besprongen en vermoort / al eer de Wacht by de Hant was / van eenige / die men vermoet om-gekocht sijn geweest / sulcken Moort te doen / wijl hy scheen veel ordres by hem / tot nadeel der dootslagers / te hebben : De ongeschoeyde Carmelijte Monnicken deden den 29. tot ruste zijner Ziele (na haer begrip) in haer Kerck een versichtenden dienst ; en terwijl de Mis ende Musijck ghesonghen wiert / in presentie van veel Noblessen / is het neer-geslagen Lijck ter Aerden gebracht / volgens ordre van den Constabile.

De drooghe Somer verteerde dese na-tijdt niet alleen de Wateren / die wel door het op-swellen der See brack / of op drooghen stinckende wierden / maer de groote hitte ontstack veel Plaetsen : Daer legt een Hertje van Minden aen de Wezer een braef Vleck / Windheim ghenaemt : In weynigh uren laghen 92. Bouw-Huysen / Schueren en Stallen in de Asse / tot een totale ruine van d'Inwoonders ; De Kercke die van Keyzer Carolus Magnus op een hooghen Bergh is gesticht / waer hy oock gevictorijt hadde / doen hy de Heydensse Coningh Wittikind had verslaghen / ende 't Fondament van dese Kerck leyde / is noch blijven staen / hoewel soo ver en hoogh af / maer de Glasen / 't Loot / Ec.

is

* Hy storf met verstant, en overleden, wiert op een Bedde van Staet gheleght, te sien gehouden, in een magnifijck asgraeuw Kleet, met een Hoet aen, ter zijden op-gheslaghen, ende zijn Commandeurs Stock aen zijn rechter zijde, ter lincker zijn Rapier met een geborduert Henghsel, zijn Voeten hadden witte Laersen aen, en zijn Teenen stieten tegens een Tafel, bedeckt met een root Kleet, en een Crucifix daer op.

¶ Hy sat doemaels in de Carosse van den Baron van Bourneval, by wien hy thuys lagh : Zijne Bespringers waren 4. gemaskerde Persoonen, die hem met 4. Schooten ende verscheyde Kogels doorschooten : Naulijckx dat den Inter-Nuntius, die dit ongemack hoorden, tijdelijck quam, den Sieltogende het Viaticum en d'Absolutie te geven.

is gesprongen: De Lieden oft om haer quade conscientien oft swevende sonden/ noemden dit ongeval geweest te sijn een fatal Vuyr. Men bevont endelingh datte slagh-Aderen van Prins Ferdinandus van Baden waren geraeckt/ ingevolghe is hy den 4. deser overleden/ door 't ongeluck folio 142. verhaelt: Hy wiert in drien verdeelt/ te weten sijn Ingewant wiert begraven in de Jesuyten Kerck/ sijn Hart in 't Clooster Liechtenthal/ en sijn Lichaem ghebalzemt geleyt in de Tombe van sijn Voor-Ouders te Baden; ende alsoo al sijn Onderdanen ter Begraeffenisse genoodight waren/ soo was de Kercke veel te kleyn voor al het Volck/ 't Lijck was met het kleen Soontje en veel Princen en Gesanten van andere Vorsten verheerlijckt: Den Prins van Baden zijn Vader was over dit sterven inwendigh in den Rouw. Binnen Heydelbergh waren doen by een raetslagende de Gedeputeerden van diversche Ceur-Vorsten en Duytse Steden/ of het niet raedsaem was/ sich in de heylsame Triple Alliantie te laten in-sluyten: En men sprack niet wel van seker Furstenburgher Graef/ om dat die sich meer aen 't Intrest van Vranckrijck als aen dat van 't Duytse Rijck (daer hy een Vassael van was) liet gelegen zijn/ immers soo men te Heydelbergh rond uyt seyde.

Men sloot dese dagen twee Tractaten van Commertie te Withal/ tusschen Engelant en Denemarcken/ Engelandt en Vranckrijck/ in het leste was den Heer Hertoge van Buckingam/ die 't wegens Engelandt voltrock; In dese Maent wiert seker onlust/ geresen tusschen de Hertoge van Buckingam ende Grave Arlington/ door de minnelijcke interpositie van de Heer Hertoge van Jorck by-geleydt: Haer Ho: Mog: Ambassadeur de Heer Boreel, aen 't Hof van den Coningh van Groot Brittangien/ was den 11. passato in sijn Majesteyts Carosse/ gevolgt van meenichte andere/ met 6. Paerden ter Audientie op-geleydt/ hy had publijcke Audientie in des Coninghs Camer/ verselt met veele Edellien: Lord George Berkley, ende Sr. Charles Cotterel, Ceremoniemeester/ brachten sijn Excell. daer mette eerbiedigste Ceremonien: Naer het welcke oock met ghelijcke Ceremonie d'Audientie by den Heere Hertoghe van Jorck af-leyde: Den 25. deser storf het Dochtertje van Duc de Jorck Henriette Fille Cadelle: 's Avonts is het Lijckje in de vergulde Camer van Westmunster door twee Heraulten ghebracht/ daer boven een Hemel ghedraghen wierdt van 4. Camer-Edellien: 't Lijck is in de Tombe van de Coninginne van Schotlant/ neffens dat van den Prins haer Broeder gheset/ welcke voor 18. Maenden mede was overleden: Zijne Hooghheyt als den eersten in den Rou met Prins Robbert, volgden 't Lijck/ met veel andere Grooten van het Hof. Het was al den 8. passato dat men de nieuwe Royale Beurse ontsloot/ responderende op alle Straten van Londen/ ende al veel kostelijcker uyt haere Asse op-staende/ dan sy te vooren was; dagelijckx vloeyden derwaerts meenichte Coopliеden/ op een tijdt dat Alderman Sterlin Major van Londen wiert.

Dese daeghen gaf den Coningh van Vranckrijck aen Monsr. en Madame alle de Goederen/ die de overleden Coningin/ sijn en haer Moeder/ in Vranckrijck had na-gelaten/ behalvens een Parel-Snoer/ aen den Hals dienende/ geschat op 50000. pont/ die sijn Majesteyt voor sijn Huys vrouw de Coninginne

wilde houden. Den gewesen Coningh Johan Caſimyr quam doe te Verſailles ſien d'Exercitie van de Franſſe Militie/ alwaer de Poolſſe Domeſtijcken aen de Franſſe vertelden / dat de nieuwe Coningh van Poolen met de Keyzers Suſter ſoude trouwen/ 'twelk al wat vremde ſpeculatie gaf/ en dat noch daer en boven als de Poolſſe Coningh ghekroont wierdt/ was daer te Warzau een Buyr-werck ontſprongen/ geborſten/ en 't Stadthuys in brant geraeckt/ doch met groote moeyte weder geblutſt: Dan men mocht nu van de Polen geboelen ſoo men wilde/ 't was 'er gedaen werck; datter waren die Polen niet heel goets gunden/ om datſe in haer oogwit gefaillieert waren/ is gewis: De gewese Poolſſe Maj. defereerde doe als afgegaen/ de hooger hant aen de Coningh van Vrankrijk: Parijs had noch al luſt in Ooſt-Indien/ daer om lieten ſy 12. ſware Schepen te Rochefort in Bretangie bouwen/ die neffens eenige kleyne ten Handel nae Perſſien ſouden gaen: Sijne Majeſteyt hoorende den grooten overvloet van Gewas/ dit Jaer in ſijn Coninckrijck/ conſenteerden voor ſes Maenden / by Arreſt van den 27. September / aen alle ſijn Onderdanen den vryen Uytvoer van Granen/ ſonder eenighe Rechten te betalen/ van deſe quamen eenige Schepen in Enghelandt en elders/ maer alſoo daer oock goet Gewas/ en deſe toevloeyingh voor eyghen Ingheſetenen ſchadelijck was/ hebben diverſſe Franſſe * Cooren-handelaers/ en Duytzen niet te vergeten/ dit Jaer ſeer ſlechte profijten met haren Handel ghehad: Oock is/ by Arreſt van den 10. October/ gerevoceert 't Octroy/ het gunt men Ao. 1665. voor 20. Jaren langh/ aen eenen Jaques Beuf, over 't maken van Seep hadde verleent / dewijl men begoſt te mercken/ dat over gants Vranckrijck den Prijs van de Seep niet alleen merckelijk begoſt te ſteygeren/ maer oock het verſenden der Olyen/ daer de Inwoonders van Provence ende Languedocq grooten Handel in drijven/ nu als onder de voet lagh / vermits den voorſz. Beuf zijn Olyen buytens Lants gingh in-koopen. Men confirmeerde doe mede het Placcaet van het Jaer 1666. aengaende ſeker Inkomens van arme Huyſgeſinnen/ die van 16. tot 14. a 12. Kinderen beſwaert waren: Des Paus Nuncius kreeg van den Coningh nu meerder Vrijheydt als eenighe Geſanten/ ſoo in 't verſenden van Poſten als anders: Men verhaelt dat doen 4. Lackeyen van de Camer van ſijn Majeſteyt 3. Tonnen gouts Florijnen preſenteerden/ mits dat men haer maer een ſimple Acte van Edelman de la Lit du Roy gaf/ en dat men wegh wierp en royeerden den Tijtul van Voet-jongen of Valet; maer of ſy dit gelt al beloofden/ veele geloofden ſy ſoo ſtercken Beurs niet en hadden/ maer dat het met haer ſoude weſen:

Donné eſt treſpaſſé, & rendre ſe porte mal.

DEÇEMBER

* Als de Graenen al te goede koop ſijn, dan lijt elck ſchade: Rijcke Renteniers, die Makelaers en Facteurs daer in houden, geen voordeel hebbende, konnen ook niet geven aen de Kercks en gemeene Armen: Middelbaere Lieden treft het niet wanneer het Broot een Duytje, ende 't Laſt Graen een kruyſje (gelijck men ſecht) meer gelt: Want Deux Aes betaelt niet, en ſy mooten Eten.

DEÇEMBER 1669.

NA Candia soo was verlooren / sagh men al om in Italien groote ontsteltenis: De Ridders van Malta voor haer Eylant en Burgt bevreest / sonden een Expressen aen den Paus na Roomen: Die van Sicilien als open legghende/ droomden alle nachten niet als van Turcken / het out wesende Catanea / het beroemde Palermo / het ghewesen welvarende Messina zidderden alle voor de Tulbanden: Napels inwendigh en altoos met Lant-roovers oft Bandyten gheplaeght/ begost mede om te sien: Den Vice-roy van Napels Pedro d'Arragon, dede in dese Maent des wegen een Fortresse om verre smyten / waer ghemelte Lant-Bandyten sich in verschoolen; Dit was eygen aen den Bisschop van Bruze/ maer die klaegden daer over aen den Paus; die weder te rugh belaste de selve Fortresse / op koste van de Geestelyckheydt op te bouwen: De Academie van Leuven synde getaxeert by den Paus/ alsoo sy haer Privilegien/ vergunt door Paus Paulus de V. in veele saken bestaende/ hadden te buyten gegaen/ soo beriepen haer d'Opperste van de Academie / dat sy niet en konden ghedoemt worden/ als maer gheroepen synde binnen Roomen teghens Kersdagh; hier van gaven sy een groot antwoort Boek uyt/ dewyl 's Paus Nuncius haer niet en hadde gewaerschout: Dese ende andere fatigues maeckten den Paus seer mat/ ende de overgaef van Candia bracht hem een volle hartseer aen: Want het was daer alsoo magher met de Christenen ghestelt / dat de Turcken selfs tweemael de Venetiaensse Schepen voor 't ghetroffen Accoort besprongshen: Wanneer nu al de Christen Schepen weder elck na Huys keerden / hadden sy veel Tempeest op See/ een § Schip met 2000. Bayersse Soldaten vergingh/ andere swermden en hadden veel ongemackr/ die den Colonel Arnaldi, en den Vice-Cancelier Scordeli, die 't Accoort metten Primo Visir ghemaeckt hadden/ wierden yder vereerɜ over hare gedane debvoiren/ en te Venetien geregaleert: Alles synde vollens voltrocken/ waren Ostagiers Signor Calbo, Proviant-mr./ de Riva, Lutenant van de Guarde/ en Tacaria Mocenigo, weghens de Venetianen; van de Turcken waeren daer den Beglerbey van Temeswaer, Mehemet, Bassa/ den Aga der Janitsers/ en Galsi, den Tefferdat van Romelia: Dese waren alle seer kostelyck gekleet; en om te betoonen dat sy in hare Tenten op 't open Velt egeene Spyse gebreck en hadden/ schaften sy onder een civil onthael en een omringde Guarde van Janitsaren / 30. Tafels Spyse te ghelyck op; alwaer beneffens alle de Officieren van 't Legers/ oock den Grooten Vizir dese Op-gevers quam onthalen: Den Visir / na dat nu de Venetianen wel getracteert ende af-gesmeert/ van Candia waren vertrocken/ quam met syn Turcken en halve Maenste Wimpels binnen Candia/ in 4. de voornaemste

§ Dit was het Schip Salomons Oordeel.

ste Kercken dienst/ ten ondienst van Christenen / tot een prael van Mahometh, als in op-gepronckte Mosqueen sijn Afgoden-dienst houden: De andere Kercken / meest aen Kloosters behoorende / ghebruyckten de Zarasijnen tot haere ‡ Paerde-Stallen ; maer den hoop te groot/ en Candia te geweldigh onder de voet gheschooten / mosten veele weder nae haer Tenten buyten: Men behielt stracx de Pioniers aen / want den Primo Visir toonde aen 't Christen Guarnisoen (daer aen goe woort ghehouden wierdt) geen courtosie / als wel aen den Generael Morosini, 't welck hy politijck dede/ om de onlust en jalousye/ welke tusschen d'Italianen/ Duytsen en Fransse Hulp-Benden was/ maer te meer te ontsteken: Hy vereerde dan dito Morosini met seer considerable † Presenten/ en voeghde daer by in substantie dese woorden: Schoon of wel de saken der Weerelt soo mochten om-loopen, nochtans sal den Vrede, die wy nu getroffen hebben, immers soo lange dueren, als ik op het Kussen van Regeeringe zit,&c. En desen schranderen Minister raedslaeghde / soo ras nu de Christenen de hielen hadden van Candia gelicht / op wat voet best Malta aen te tasten: Men sont dan ordres om den Tribuyt nae Africa/ ende Oorlogh-Schepen teghens de Somer van 't aenstaende Jaer: Insghelijckx naer Arabia verschafte oock ordres tot alle Secours/ om van alle kanten die Burght/ daer St. Paulus Schip-breuck lee/ geen Schip-breuck te lijden: Terwijl den Turcksen Keyser in Griecken-lant op 't vlack ter Jacht ende in een ander tijdt-verdrijf sich/ onder een Hof-geselschap van omtrent 30000. Zarasijnen tot Tessalonica (anders Larissa) vermaeckte ; doende/ om de desseynen op Italien voort te setten / aenstondts tot Constantinopolen/ Gallipoli/ &c. de Timmer-werven leven / ten eynde om tegens de Lente/ met ontallijcke Galeyen en Galeassen / als een Donder-buy onwederstanelijck neer te vallen/ en alles te overrompelen: Wat wonder was 't dat den goeden Paus over al op dit adventum groot hartseer maeckte/ hy mocht het wel ghelooven/ de Venetiaensse Gesant quam 't hem selfs klagen: En daer by/ dat als nu den Generael Morosini met den Marquis de St. Andrea Montbrun met alle de Schepen (verstaet Italiaensse/ want de vreemde Natien waren reeds te Venetien aen-gekomen/ ende yder Capiteyn over haer hulp-dienst met een goude Keten vereert) omtrent Corfu/ een Eylandt aen de mont van de Venetiaensse Golf/ waren gekomen / om vorders na Cefalonia te zeylen/ daer d'Inwoonders revolterende/ haer mede onder 't Turckse jock wilden begeven/ kreghen sy soo gheweldigh boos weder/ dat al de plaghen nu eerst scheenen over d' Italiaensse § jalousye te willen komen: Dus stapt den Paus in sijn Carots/ en ghevoert na St. Pieters Kerck/ stort sijn klachten ten Hemel/ over d'ellenden van 't arme Christenrijck / en 't scheen dat hy nu eerst begost te apprehenderen dat het geestelijcke Rijck van Jesus niet en was van dese Weerelt: Naer sijn Capitolium keerende/ wiert overvallen van een Beroerte/ die hem 10. uren continueel by bleef / tot groote verschrickinghe sijner Vrienden ende alle 't Hof: Hy ontboodt daeghs daer aen de twee Cardinalen Barbarijn

‡ Daer sijn oude Voorseggingen, van de welcke wy al over de 30. Jaren kennis hebben gehad, voorspellende, dat omtrent 't Jaer 1670. de Turcken souden op Christenrijck aen-vallen, ende in een van hare beste Frontuer-Plaetzen haer Paerde-stallen in der Christenen Kercken maken.

† Die hy, te Venetien komende, aen den Senaet vertoonde.

§ De jalousye der Grooten heeft de kleyne macht der geringe soo omgeset, dat daer van het kleyn Hollant tegens het machtigh Hispangen, met al sijn Americaens, Africaens en Asiaetse Schatten, soo soetelijck en beleeft nu noch getuygen zijn.

Barbarijn en Rospigliosi, en verhaelde haer 't gheen hy aen geen Pen wilde vertrouwen: 't Gingh met sijn Heyligheyt als mette Lampen/ diens Oly byna uyt-ghebrant is / weder een Luchje kreegh / maer terstont de Koorts weder krijgende/sprack hy in de eerste weeck deser maent tot alle de Weerelt ‡ adieu/ met zegeninge: Datelijck sagh men yder toe-lopen om sijn Voeten te kussen / die schoon gewassen/ onder van 't Ledekant/ daer 't Lijck op legt/ uyt-staken; Camillo den Bally/ bleef daer getrou drie daghen by 't Cadaver: Tot den 16. deser dede men voor den ghestorven Paus de drie laetste Ziel-missen / met de Ceremonie van 't bewierooken van 't Mausolium/ 't welk in 't midden van de Kercke als een Tempel stont op-gerecht / onderstut van veele Colommen/ en gelicht van meenigte Wasse-Kaerssen: In 't midden stont een Water-vat met een Priesterlijcke Bonette/ op een rijsende Pede-stael/ aen welckers yders sijde stondt ter eeren van den Paus in het Latijn de somme van dese woorden: Gestelt tot eere van Paus Clemens IX. overleden, als eerste in de naem der Kercke, om dat hy de Vrede tusschen de Christen Princen heeft gevlochten, en de selve aen-gemoedight tot den Oorlogh teghens de Zarazijnen: Ende als Tweede in den naem van de Roomsse Gemeente, alsoo hy de Manifacturen heeft herstelt tot het ghemeene beste: De derde in den naem van de Weduwen en Weesen, welcke nu de doot van haren Beschermer beschreyen: Mitsgaders de Vierde in den naem van den Kerkelijcken Staet, om dat hy in sijne Regeeringhe de beswaerenissen der Impostken, seer heeft vermindert. Dit stont alsoo aen de hoecken: Den 20. smorgens na 't Gebedt en de Misse van den H. Geest/ af-gekondigt door Sr. Antonio Malagonella, schickten haer alle de Cardinalen die van alle kanten als storm-Byen aen-quamen / in processie na 't Conclave/ 't Kruys voor-gedragen/ gingen sy de magere Trappen en het kleyn Deurtjen in/ ende beswooren alle in de Capelle van Paus Sixtus, die Wetten en Bullen / die tot de ordentelijke Verkiesinge van een Paus specteren; alsoo gingh yder van haer nae sijn op-geschickte Kamer/ (gheen kleyn Celletje) en nae dat men alle de Ambassadeurs daer uyt hadde doen retireren/ wierde op de na-nacht het Conclave geslooten: 't Conclave was teghens den 20. December aen-ghestelt om een Paus te maken; men sprack veel van de Cardinalen Vidoni, Nerli, Bonvisi, Altieri, Bonelli, ende noch een / daer van een Pasquil aen Pasquijn quam/ die hartelijck bad/ dat men toch die Karel geen Paus wilde maken/ wijl het een extraordinaris &c. / en onbeminden quaetlovenden Potentaet was: Men socht dan al naer oude Cardinalen/ wijl door Jonge haer langh leven een ander mede geen beurt en konde krijgen.

Men

‡ Hy was in de 71. Jaren out, hebbende Paus geweest 2 Jaren, 5 Maenden en 19. dagen, hy hadde even voor sijn doodt gedisponeert van 270. duysent Croonen, waer van hy ordonneerde dat 15000. Croonen souden gaen aen sijnHuys-Genooten: Idem 40000. Croonen tot sijn Begraeffenisse, en het overige tot de onkosten van het naeste Conclave. Sijn H. disponeerde noch van eenige Cardinalen: Want sijn naeste Vrienden, gelijck Pallavicino, Rospigliosi en Fra Vincenzo, hem van 't Casteel Gandolfo, daer zy pleysierden, saghen het bene Viaticum geven, wanneer hy seer Christelijck den 9. December overleedt: De Cardinalen Barbarini, Ottobono, Gigi, Azzolini, Borromeo, Imperiale ende Spinola, als wel de voornaemste Politijcken, waren mede daer by: Even te vooren had hy aen alle de presente Kardinalen wel hartelijck gerecommandeert een vast Verbondt tusschen de Christen Princen te bearbeyden, om de swaere Tempeesten van de Turckse macht te stuyten, als al te wel verseeckert, dat de Zarasijnen niet alleen Malta en Sicilien, maer oock Ongaryen en andere groote Koninckrijcken onder haer Gebiet sochten te trecken: Als wel verseeckert dat toch Constantinopolen boven Jerusalem socht te prevaleren: Den goeden Vader storf, latende aen de Nakomelinghen de kracht van uytwerckinge onses sachten Heylants JESUS CHRISTUS, of die van Mahomet, daer toch gheheel Persien, Turckeyen en andere Gewesten mede in-genomen sijn, tegens de andere sullen prevaleren.

Men sagh met den aenvangh van Winter-maent veele militaire Sollicitanten uyt 's Gravenhage weder na Huys vertrecken / vermits de selve hun niet en vonden geformaliseert naer seecker Resolutie van de Gecommitteerde Raden/ met advijs van den Velt-Marschalck/ op den 27. passato ghenomen/ op folio 131. aen-gheroert : Welcke Resolutie met den Druck was ghemeen gemaeckt : Den 4. December stonden wel veele Officieren ter Vergaderinge van haer Ed. Gr. Mo: binnen/ daer zy onderbraeght/ dan geen hooge Charges dese mael vergeven sijn. Den 16. deser geschieden in 's Gravenhage de wisselinghe der Ratificatien van het geconvenieerde Tractaet/ tusschen desen Staet en Portugael : Insghelijckx mede op den 27. de wisselinge op dat van la Rochette by Maestricht. Den 3. deser was na Brussel een Staten Courier af-gevaerdicht/ met de boodtschap aen den Constabile/ de beloofde Subsidie-Penninghen (volghens de Triple Alliantie) aen Sweden te willen doen tellen ; maer gemelte Constabile/ terwijl hy oock een Expressen nae Madrid afvaerdigden/ gaf sommier antwoort aen den voorsz. Courier : Dat alvoorens verklaringhe van de respective Leden van de Triple Alliantie moste hebben, met wat macht Spangien by noot van d'een en d'andere soude werden gesecondeert : Ende deswegen werden gepasseert een bondige Acte van Guarantie, om te dienen, teghens die daer inne eenigsints na-latigh mochten blijven, &c. Wegens de geroemde groote Armatura van den Bisschop van Munster / hebben haer Ho: Mo: den Heer Mortangie derwaerts gedepescheert/ die wel ontfangen/ en op alles weder gekeert is : Of quade betalinghe der Spaensse / ofte quade Sermoenen van de Roomsse Priesters / maeckten dese daeghen de Spaensse Soldaten alom soo stout/ dat zy d' Ingesetenen van haer Ho: Mog: niet als Vrienden / maer als dubbele Vyanden tracteerden ; 't stuck van Religie over-stappende/ ghelijck dat van den Ouden Man/ en in de Meyerye/ daer men de Vrou ende de Meyt onder in de Kelder sluytende / boven 't gantse Huys terwijl beroofden / en het moy staeltje van Vaels op den wegh nae Aken : Komen boven dien nu weder Spaensse Fielen uyt kleyn Brabandt / ende vallen als een hoop Ruspen in de Heerlijckheyt van Herle/ op de Hofstede van den Lantvoocht Pester/ een braven Baes / ende die langhe is geweest in dienst van den Staet : Toen nu dese Fielen eerst lustigh hadden geplondert/ staken sy gemelte Hofstede aen brant ; En toen sy de Vlam sagen/ was het haer genoech een Hel gemaeckt te hebben van weynigh uren / die haer voor eenwich wel in reeckeninghe soude konnen komen. By desen Staet geresolveert zijnde nieu Krijgs-Volck aen te nemen/ en sulckx ten verscheyde respecten : Den 10. deser waren by de Ed. Gr. Mo. verkooren de nieuwe Officieren/ te weten/ tot :

Colonel te Paert,
Zeger van Rechteren, Heer van Almelo.
Adam van Lochorst, *Majoor.*

Tot Ritmeesteren,
Hendrick van Ittersum tot Niehuys.
Werner van Dort, Heer van Issem.
Adriaen Werner van Pallandt, Heer van (Keppel.
Timan Johan van Lintelo.

Colonels te Voet,
Philip Jacob van Bremt.
Boudewijn van Zoutelant.
Wilhem Vrijheer tot Bremt,

Luytenant Colonels,
Johan Baetholt, Heer van Verchem.
Willem Baron van Nulant.
Dirck van Ringenbergh.

Sergeant

Sergeant Majoors.

Claude Francois de la Baume,
Moise Pain & Vin.
Johan Schot.

Capitainen,

Nicolaes Piesfer,
Johan Hacquet,
Jan Jacob van Wassenaer,
Direk van Wanroy,
Goenraed van Mickel,
Frederick van den Velde,
Coenraed Willem van Deden,
Johan van Honkoop,
Willem van Hillensbergh,
Everard Everswijn,
Johan Weyer,
Hendtick Johan van Appeldoorn,
Johan van Steenwijck,
Johan Laurens van Berchem,
Willem Bentinck,
Carel Wilhem Baron de Spierinck.
Paulus Anoreelse.
Boudewijn van Dompselaer,
Pr. de Geroux de la Teriere,
Jooft Wilhem Frederick van Hasselt, tot (Hasselraet,
Arent Sloot,
Wilhem Vincent van Inhuysen,
Daniel van Theuven,
Wolter Gansnes Tegnagel,
Geerlagh van Rijswijck,
Adriaen Ormea,
Coenradus Coenen,
Bartholomeus van Eck,
Johan Pr. van Rhenesse,
Siouck van Emningen,
Philips Otto van Coeverden,
Casper Lodder,
Jooft Schimmelpenninck.

Hare Ho: Mo: na 't beloop des Weerelts/ de veranderingen van alle Staten voorsiende/ waren dese tijt wel genegen/ om de vereyschte qualiteyten/ onder de navolgende Heeren berustende/ te nomineren tot Ambassadeur na Poolen de Heer Hendrick Hooft, Raedt/ en Gecommitterde Raet der Stadt Amsterdam: Mitsgaders d'Hr. Mr. Pieter de Groot, tot Ambassadeur na Vranckrijck: En na Spangien/ mits het overlijden van de Heer van Renswoude, den Heer . . . . Ende of men wel veel ghedacht en had/ dat den Heer Prince van Orangien een keertje na Engelant soude doen/ soo bleef die Voyagie achter/ als veel apparenter om in den Raet van State/ in de kennisse van de aldaer dienende Staets ende militaire saken / ten besten van de Republijck en honneur van de loffelijke Princen sijn Voor-vaderen geimbueert te werden/ waer op dit volgende:

Extract uyt de Resolutien van de Heeren Staten Generael, genomen in haer Ed. Groot Vergaderinge, op Dingsdagh den 28. Martij 1670.

IS ter Vergaderinge gelesen de schriftelijcke verklaringe by de Heeren Gedeputeerden van de Provincien van Seelant, Vrieslant ende Stadt en Landen, huyden ter Vergaderinge van haer Ho: Mo: uyt den name ende van weghen d' Heeren hare respective Committenten geexhibeert ende over-gelevert, rakende de separatie van 't Stadt-houderschap van de respective Provintien, van het Capitain ende Admiraelschap Generael van de Unie, mitsgaeders het introduceren van den Heere Prince van Orangien, in den Rade van State, in conformité van 't advijs conciliatoir van de vier andere Provinçien, in de de Notulen van den 17. January 1668. geinsereert: Waer op gedelibereert zijn de, hebben haer Ho: Mo: de Heeren Gedeputeerden van de gemelte drie Provintien, voor de gedane openinge bedanckt, ende is voorts goet gevonden en verstaen, dat door Gedeputeerden van haer Ho; Mog: met ende nevens Gecommitteerden uyt den wel-gem:

Rade van State, na resumptie van de retroacta moge werde overleyt ende overwoghen in wat voegen d'Introductie van den hoog-gem: Heere Prince in den meer-gem: Raedt van Staten gereguleert soude behooren te werden.

Accordeert mette voorsz. Resolutie.

Extract uyt het Register der Resolutien van d'Hoogh Moghende Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden. Lunæ den 31. Marty 1670.

DE Heeren Ripperda tot Buirse, ende andere haer Ho: Mo. Gedeputeerdens, volgens der selver Resolutie Commissoriael in dato den 28. deser loopende Maendt, met ende neffens eenighe Heeren Gecommitteerden uyt den Raet van State, in conferentie geweest zijnde, omme te overleggen en overwegen in wat voegen de introductie van den Heere Prince van Orangien in den Raet van State, gereguleert soude behooren te werden, hebben gerapporteert dat haer E. meynden, dat daer omtrent in considerrtie dienden te werden gebracht vier Poincten, namelijck, voor eerst de manier ende forme der voorsz. introductie, ten tweeden, de Rangh en cessie, ten derden, de begrootingh van 't Tractement, ende laestelijck, of de stemme conclusijf ofte deliberatijf soude zijn, en naer dat zy Heeren Gedeputeerden geinformeert waren van de retractie van voorige tijden, oock in-genomen hadden de consideratien ende sentimenten van de wel-gemelte Heeren Gecommitteerden uyt den Raet van Staete: Van advijs souden sijn, op 't eerste poinct dar die sake soodanigh souden behooren te werden gereguleert, dat daer omtrent aen d'eene zijde wierde bewaert het respect van den Staet, ende aen de andere zijde niet geledeert dat van den Heere Prince van Orangie; Op 't tweede, dat geremoveert blijvende de *chaire a bras*, voor desen ghedient hebbende voor den Gouverneur Generael, den selven Heerc Prince, als komende met soo een aensienlijcke character van 't geheele Lichaem van de Unie, behoort gheplaetst te werden in een van de twee Fluweele Stoelen, staende aen de zijde van de Tafel, boven de voor-stemmende Provinçien; Op het derde, dat de begrootinghe van een sortabel Tractement aen de gheneghentheyt van de Provintien soude werden gelaten; En op 't vierde en laetste poinct, dat de sentimenten dien aengaende niet t'eenemael consonant en zijn gheweest. Waer op gedelibereert sijnde, hebben haer Ho: Mog: de gemelte Heeren der selver Gedeputeerden bedanckt en werden de Provintien die noch niet gereet en zijn, versocht haer dien aengaende met den eersten te willen verklaren.

In dese tijt hebben de Ed. Gr. Mo: Heeren Staten van Hollant en West-Vrieslant gelieven te disponeren over de considerable Charges/ na-gelaten by den Heere van Wimmenum/ op folio 140. gedacht/ als tot:

Bailliuw en Dijckgraef van Rijnlant wiert den *Heer van Matenes*, maer die storf niet langh daer naer, sijnde, dat notoir is, mede van de voornaemsten Adel als den *Heer van Wimmenum*, in Hollant, beyde de Weerelt op-gevende sonder mannelijck Oir.
In plaets van den *Heere van Matenes*, succedeerde den *Heer Dorp, Heer van Maesdam*.
In plaets van den *Heere van Maesdam*, is geworden * Commissaris Politijck, den *Heer Raets-heer Pauw, Heere van Bennebroeck*.

't Houtvesterschap

* *Commissaris Politijck sijn die geene die bywoonen en present zijn op alle de Synoden, die in de Hollandtze Steden werden gehouden.*

't Houtvesterschap van Hollandt, (oock wel eer bekleet by den ouden Reken-meester *d'Heer Foreest,*) wiert vergeven aen den *Heer van Achtienboven.*

In de Ridderschap sprack men van diversche Heeren te brenghen: En tot Leyden 't Curateurschap van de Academie/ quam d'Heer . . . . terwijl den neerstigh-schrijvenden Jurist van Leeuwen, en den kloeck-pleytenden Professor van Thienen, daer beyde overleden: Beneffens noch twee Professoren en veele fraeye oude Heeren uytte Regeeringe ende bekende oude Burgers van qualiteyt ende consideratie. Om alle effeninghe beloofde de Croon Portugael een Millioen Crusaden Jaerlijckx/ tot de volle betalinge/ om volgens Contract was 't selve om Sout te halen gemaeckt 't volgende Placcaet:

DE Staten Generael der Vereenichde Nederlanden, Allen den geenen, die desen sullen sien ofte hooren lesen, Saluyt, Doen te weten, dat, inghevolghe ende tot voldoeninge van het laetste Tractaet, gesloten met de Kroone van Portugael, van nu af aen tot Setubal in Portugael soodanigen quantiteyt Sout gereet is leggende, om aen de ordre van desen Staet gelevert te werden, ende voortaen gereed sal werden ghehouden, dat de Ingesetenen van desen Staet om Sout komende, promptelijck aen haer Ladinge sullen konnen geholpen werden. Doch alsoo by het voorsz. Tractaet Articulo 3. wel expressselijck is bedongen, dat het voorsz. Sout aen soodanige Schepen sal werden ghelevert, als door onse ordre derwaerts sullen ghesonden werden: Soo wert een yegelijck die van intentie mocht zijn, om een of meer Schepen tot af-halinge van Sout derwaerts te senden, by desen ghewaerschouwt, belast en bevoolen, sich voor het vertreck van Schip of Schepen, te addresseren aen Bewinthebbberen van de Geoctroyeerde West-Indische Compagnie, ter Stede van waer de voorsz. Schepen sullen willen vertrecken, alwaer hun ter handen ghestelt sullen werden onse voorsz. ordres. Sullende het een yder vry staen de betalinge van het Sout, Tollen ende onkosten, bedragende te samen voor yeder Mudde veerthien hondert tachtigh Rees, in Portugal in handen van Onsen Resident, of des selfs geauthoriseerde te doen, of wel in handen van de Bewinthebberen van de West-Indische Compagnie voornoemt, ter Steede alwaer de Schepen van daen vertrecken: In welcken laetsten ghevalle alhier suffisante cautie sal werden gestelt, dat de Ladinge Sout, gerekent yder Mudde als vooren, ten arrivement van sodanigh Schip of Schepen, of wel op het vertoonen van de recipisse, door de Schippers in handen van den voornoemden Onsen Resident, ofte des selfs Geauthoriseerde tot Setubal te leveren, promptelijck zal werden betaelt. Aldus ghedaen, en gearresteert ter Vergaderinge van de hoogh-gemelde Staten Generael: In den Hage den 24. December 1669. Was geparapheert, *W. de Nassau, vt.* Onderstont, Ter Ordonnantie van de selve. Geteeckent, N. *Ruysch.* Zijnde op 't spatium ghedruckt het Cachet van haer Ho: Mo: op een rooden Ouwel, overdeckt met een Papieren ruyte.

Die van Maestricht 't bedrogh der Parijsse Handelaers merckende/ verboden 't in-brengen van alle Fransse Suyckeren/ als hier te Lande niet gangbaer: Haer Ho: Mog: Resident aen 't Keysers Hof te Weenen gedesigneert/ bearbeyde dese dagen een goede vrede tusschen Kur-Ments/ Kur-Paltz ende Duc de Loraine/ alwaer de selve Minister ten besten van de strijdende Partyen/ hoewel een noch bleef schoor-voeten/ de saeck uyt-voerden/ en vereerdt wiert met 300. Pistolen over sijne gedane debuoiren: En alsoo ged. haer Ho:

Mo: Minister van hier met dese goede verrichtinghe naer Weenen vertrock/ wierde sijn Ed. versocht van den Hertoge van Lorainen dat by den Keyzer dis Officien te willen afleggen/ dat hy was en altoos blijven soude een ghetrou Dienaer van 't Huys van Oostenrijck, &c.

Vranckrijck noch vol concepten/ stelde weder een Vloot toe/ gemeent op des selfs Admirael en Vice-Admirael elckx 200. jonghe Adelijcke Knapen te bestellen/ voorsien met sulcke Piloten/ die haer in Zee-saken mochten onderwijsen / om naderhant daer goede Zee-Kapiteynen af te maecken; voorwaer die menhode was niet quaet: Zijn Majesteyt liet oock Zee-scholen te Brest ende elders op-rechten/ omme goede Stuer-luyden aen te queecken / terwijl men te Versaillies een seer playsante Valerye/ ende met Mueren omcingelde Stadt soude stichten/ daer toe de grootste van Vranckrijck wierden aen-gemoedight/ yder om een ofte meer Huysen daer binnen te bouwen: Maer met die van Dieppe/ om de vehementze Contagie die aldaer regneerde / wierdt niet alleen den Handel af-gesneden/ maer op dat andere Steden en Dorpen niet en souden werden besmet/ wierden Soldaten ende Ruyters daer rondtsom ghelepdt/ ten eynde niemandt van daer in andere Plaetsen souden wijcken ; Ende die van Dieppe mochten blijven daer sy waren.

Het begost den 27. deser Maent te Vriesen/ en duerde tot in Maert/ eer het Ys uyt 't Water quam / 't welck om sijn dickte over al veel quaets dede / bysonder in Denemarcken/ beschadighends eerst door Storm/ daer na door Ysgangh het Coninckl. Slot Croonenburgh: Men reed t'Antwerpen al den 4. January 1670. over de Schelde ; het Volck sulckx in veel Jaren ongewoon/ gingen de Werf-Poorte uyt / langhst den Auwsterweelssen Dijck: Eenighe gingen de West-Poorte uyt/ en haelden tot een vremdigheyt van d'andere zijde eenigh Riet mede: De Capprianen dit merckende / quaemen terstont met Tenten/ Wijn/ Bier/ Keyzer Karels Koeckjes geback/ en andere delicatessen voor Antwerpen op het Schelde staen: In plaetse van den overleden Gouverneur van 't Casteel van Antwerpen / quam succederen den 30. passato by avont Don Antonio Piemontel, sittende in een Carosse met 6. witte Paerden; maer gaf niemant ghehoor / hielt sich stil binnen 't Casteel: Korts daer naer quamen de Brieven van de Coninginne uyt Madrid / hoe dat door het overlijden van den Marquis d'Aytona/ haer Majesteyt den Constable van Castilien hadde gesurrogeert tot Premier Minister van Staet/ in dessels plaetse: Een weynigh te vooren was den Prins de Ligne mede Viceroy van Sardaigne gemaeckt.

Tot Livorno sijn doen over Marseillie in 6. daeghen over-ghekomen 14. schoone Engelsse Paerden/ 3. kostelijck gewrochte Carotsen/ veele Kassen en Koffers met rariteyten van den Prince van Toscanen/ die sijn Hoogheyt in diversche Plaetsen van Europa had doen maken: Dierghelijck geluck hadden de Joden dese dagen niet/ want sy waren seer bedroeft / om dat seeckere rijcke Krake/ komende van Goa na Lissabon/ voor reeckeninge harer Broederen/ in Zee was gesoncken: 't Convoy van Cadix na Tessel komende/ vonden mede

een

een Noorts-vaerder volckeloos op Zee drijven: Zy waren daer met de Boot van gevlucht/ meenende dat haer Schip sonck/ maer 't voorsz. Boot omslaende/ sijn alle verdroncken/ ende aen Amelant ghestrant/ daer van noch een half levende nauljckx sijn ongeluck konde vertellen.

Aldus het Jaer eyndigende/ begost men echter in Vranckrijck de gedachten daer heen te laten gaen/ om de nieuwe Fortificatien van de populeuse geconquesteerde Steden/ als waeren/ Rijssel/ Doornick/ Audenaerde/ te gaen besien: Die van Aken/ Keulen en andere Plaetsen aen den Rijn/ self Straetsburgh/ hadden weynigh behagen/ dat de Fransse soo na souden komen/ terwijl eenige van hun noch in onlust/ gelijk Keulen en andre/ met haer Prins stonden: Dus sach men ook voortaen op het naeste Jaer te gemoet wat den Moscovisen Czar met sijn Geburen wilde aen-stellen: En de Turcken die nu met Candia soo een grooten sprongh hadden gedaen/ verders op Italien soude voor-nemen: Wie Paus soude worden; en van wat factie de selve soude sijn: Wat de Duytzen Keyzer mette Ongaren ende Croaten (wel eer sijn trouste Volck/ nu sijn af-gevallen) kan uyt-wercken: Ende of t omtrent den Rijn niet wat spokerye en sal voorvallen: Terwijl Enghelandt/ Sweden/ Denemarcken ende desen Staet in ruste/ onder Godes zegen/ van verre speculeren op de veranderingen die 't Jaer 1670. niet mager en belooft: Tot soo langhe nemen beleeft Adieu/ en maken dese mael/ om datter yets besonders voor de hant is/ een kort

EYNDE.

REGISTER.

Michael

EYNDE van 't REGISTER.

17-20